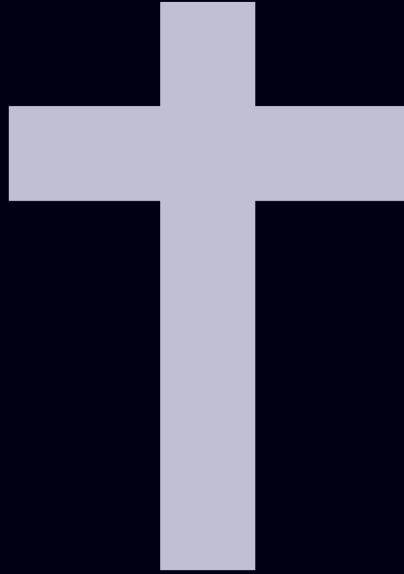

Manö Kamɨŋ

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	2
Mak	65
Luk	102
Jon	168
Apos:l	215
Rom	276
1 Korid	306
2 Korid	335
Galesia	352
Epesas	362
Pilipai	371
Kolosi	378
1 Desalonaika	385
2 Desalonaika	391
1 Dimodi	395
2 Dimodi	403
Daidas	409
Pilimon	413
Hibru	415
Jems	438
1 Pida	445
2 Pida	454
1 Jon	459
2 Jon	466
3 Jon	467
Jud	469
Repelesin	472
Read the New Testament	505

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon
Language of Papua New Guinea
[kpw]

Translation by Wycliffe Bible
Translators

© 2005, The Bible Society of Papua
New Guinea

Print publication, 2005 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

**God Manö Ad+iŋ Hain
Nibö u buk ke ke pes
nihön nihön midöp aui
n+iŋmön**

Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kalî kliñ rîka

*Ebrahim rîkô rîk dam dapîl gîlô
Jisas Kraiss nîp yag daula
(Luk 3:23-38)*

¹ Jisas Kraiss nap nîhi îlan nîpe gau rîklô rîk amîl apîl gôm nîp yag daula rô hagnîg gabin. Bî kub Ebrahim rîkô rîk damôm, kin Depid nîp yag daula. Depid nîpe rîkô rîk damôm, Jisas Kraiss nîp yag daula. *

² Anîg gîla:

Ebrahim Aisak nîp yag daula.

Aisak Jekop nîp yag daula.

Jekop nîpe pen, Juda nîp rîkôm, nîmam hain magö u agîp yag daula.

³ Juda nîpe nîbi Dema aip mîdôm, Peres aip Sera aip kalîp yag daula.

Peres, Hesron nîp yag daula.

Hesron, Ram nîp yag daula. *

⁴ Ram, Aminadap nîp yag daula.

Aminadap, Nason nîp yag daula.

Nason, Salmon nîp yag daula.

⁵ Salmon, Boas nîp yag daula. Boas nîme nîpe u Rehap.

Boas, Obed nîp yag daula. Obed, nîme nîpe u Rud.

Obed, Jesi nîp yag daula.

⁶ Jesi, kin Depid nîp yag daula.

Depid, Solomon nîp yag daula.

Solomon nîme nîpe u, nöd bî ne Yuraia nîp udö umö, hainö Depid nîp udöm me, Solomon nîp yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nîp yag daula.

Riaboam, Abaija nîp yag daula.

Abaija, Esa nîp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nîp yag daula.

Jihosapad, Joram nîp yag daula.

Joram, Asaia nîp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nîp yag daula.

Jodam, Ehas nîp yag daula.

Ehas, Heseikaia nîp yag daula.

¹⁰ Heseikaia, Manasa nîp yag daula.

Manasa, Emos nîp yag daula.

Emos, Josaia nîp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia nîp yag dapôm, nîmam rimnap yag daula. Nîn anîbu, daun kub Babilon nîbi bî apôm, Isrel nîbi bî kalîp nagî lî dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anîb gau mîdôm, Sialdiel nîp yag daula.

Isrel nîbi bî kale Babilon arö gôm ram mînön Juda ado gî arla u, Sialdiel, Serababel nîp yag daula. *

¹³ Serababel, Abaiad nîp yag daula.

Abaiad, Eliakim nîp yag daula.

Eliakim, Eso nîp yag daula.

¹⁴ Eso, Sedok nîp yag daula.

Sedok, Ekim nîp yag daula.

Ekim, Elaiad nîp yag daula.

¹⁵ Elaiad, Eliesa nîp yag daula.

Eliesa, Madan nîp yag daula.

Madan, Jekop nîp yag daula.

¹⁶ Jekop, Josep nîp yag daula.

Josep me, nîbi Maria nîp ñeila.

Maria nîpe Jisas nîp yag daula.

Jisas nîp Kraiss a gîmîdal.

¹⁷ Anîb u me, bac hon Ebrahim nîpe rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm unbö sîduñ bön dan ara u, hainö bac kin Depid nîp yag daula. Yag daulö, Depid nîpe pen rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm u rô nöp sîduñ bön dan areila, hainö Babilon bî ke gau nîbö apôm kalîp nagî lî dam ram mînön kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyan rîk dam dapîl gôm unbö sîduñ bön dan ara u, hainö Kraiss nîp yag daula.

Maria Jisas nîp yag daula

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Kraiss nîp yag daula manö u hagnîg gabin. Jisas nîme Maria, Josep nîp ñeila, nîpe aip ajmil wasö, kale nîñla Maria ñî mudun mîdeia. Ana U† nîpe u ke gö, ñî mudun anîbu mîdeia. *

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11: 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20 * 1:12: Esr 3:2 * 1:18: Luk 1:27,35

19 Pen nugmul nipe Josep bi aij u me, manö kub hagaga; gasi u nöp niñöm haga, “Ñi mudun midöp anibu, nibi bi gau hag ñinabin, nip nable ginab. Anib u, agamij hag yuñ,” a ga.

20 Josep anig niña u pen, sibön yañ uhön niña, Bi Kub ejol nipe ap nip haga, “Josep, Depid ñi nipe! ‘Nibi anibu, niñön ginig udnam?’ a gimön, gasi u niñagmön; hałowalö udmön. Ñi mudun midöp u, Ana Uñ u nöp gö midöp.

21 Hainö ñi u rik dauö nipe kub göm, nibi bi nipe gau nan si nan naij gipal pri u lik gi yunab u me, hib nipe Jisas a gimön,” a ga. *

22 Anig ga anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep bi ap nip hag ña niñöm nipe pen anig ginab a göm haga.

23 Nipe haga,
“Nibi praj bi ap aip ajöm wasö, ñi mudun midöm,
ñi ap yag daueinab, hib nipe u Emanyuel a ginaböl,” a ga.
Emanyuel manö if u, God hon aip midöp. *

24 Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bi Kub ejol nipe manö haga u udöm, nibi Maria nip udnam, a göm niña.

25 Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñi u yag dauö, Josep ñi anibu hib nipe Jisas a göm me, Maria nip böñ nöp uda. *

2

Bi gasi kid hiik niñeb gau apöm Jisas nip niñla

1 Pen Herod Judia Propins kin midmidöp ñin u, Maria Jisas nip yag daua Bedlehem daun, ram minön Judia añ au. Yag dauö, bi gapi kid hiik niñeb gau, sidö auab lau nibö Jerusalem apöm, nibi bi gau hag niñöm hagla,

2 “Juda nibi bi, Kin hon, a gipim u nip yag daubal! Miñi libal midöp gain Hon ram minön hon sidö auab

lau nibö gau midun niñbun gapi u waielöp; niñun me, hib nipe hagno adö aran a gun aubun,” a gila. *

3 Anig hageila, kin Herod manö anibu niñöm, nibi bi gai i kale ñi anibu nip gasi niñöm yip niñagöl rö löp, a göm, gasi iru niña. Jerusalem nibi bi gau magönhalö u rö nöp gasi iru niñla.

4 Pen kin Herod, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip wiñ alö aueila haga, “God manö hagep bi gau Krais nip yag daunaböl ram minön gai, a gila?” ö ga.

5 Anig hageia hagla, “Bi God manö hagep ap, hadame nöp manö kali kliñ riköm haga rö, nip yag daunaböl Bedlehem daun, ram minön Judia añ au. God manö hagep bi anibu God Manö kali kliñ riköm haga,

6 ‘Ram minön Judia añ gau
ram minön ke ke iru midöp u me,
ram minön Bedlehem niñö pro rö linab u
pen Bi Kub u ram minön anibu nibö apöm,

nibi bi yad Isrel nibi bi kalip abad mideinab.

Anig ginab rö, Bedlehem hib kub mideinab,’ a ga,” a gila. *

7 Anig hageila, kin Herod niñöm, am bi gasi kid hiik niñeb gau kalip agamij wiñ alö aueila haga, “Magö mai rö gapi anibu waiela?” ö ga.

8 Hageia, nip manö anibu hag ñeila, kalip Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, “Kale am ñi anibu ulhai niñ aij gimim, ado gi apim yip hagpe, yad abe amem hib nipe hagnö adö aran,” a ga.

9 Kin Herod anig hagö, kale hadlö niñöl gi, gapi kale sidö auab lau niñla u nöd nöd gö niñöl gi, kale hain gila. Gapi u am am, niñan u ram mideia añ au gilan nöp pidön ga.

10 Anig gö kale niñlö, aij a gö niñöl gi,

* 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21 * 2:2: Nab 24:17 * 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42

11 ram raul migan yan amöm niŋla, ñiŋaŋ u nime Maria aip midailö. Kale am kugom yimöm, ñiŋaŋ u hib haglö adö areia niŋöm, wadi kale gau aŋa löm, níp nan aij rimnap ñila. Gol rimnap, pauda haŋiŋ aij auep rimnap, wel haŋiŋ aij auep rimnap ñila. *

12 Pen kale sibön aŋ yan hanöm uhön niŋla, God haga, “Ado gi Herod midöp u aragmim!” a ga. Anib u, haga rö niŋöm, adan milö ap aramöm, ram kale ado gi arla.

Josep Maria amil mihau ud piñiŋ gi ram minöŋ Ijip ara

13 Pen bi gasi kid hiik niŋeb gau kale anig göl arla niŋöl gi, Josep uhön niŋa, ejol ap apöm níp haga, “Herod ñiŋaŋ u al pak linam a göm, ulhai niŋnig gab. Anib u, ñiŋaŋ amil mihau yinid uŋ gi, piñiŋ gi ram minöŋ Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyaŋ ado gi aumön,” a ga.

14 Hagö, Josep sibön aŋ yan nöp uraköm, ñiŋaŋ amil mihau uŋ gi ram minöŋ Ijip ara.

15 Uŋ gi ara anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep ap níp hag ña niŋöm nipe pen kalí kliñ riköm haga, “Ñi yad u Ijip nibö wiñ alnö auöp,” a ga.

Pen Josep amilap am Ijip nöp midlö, Herod umaia me, hainö kauyaŋ ado gi aula. *

16 Pen Herod nipe niŋa, bi gasi kid hiik niŋeb gau, nipe haga rö gageila, níp mulu kal yabiŋ lugö haga, “Yip gipal anibu, ñiŋaŋ bi kub midnig gab u yad aigö gi gem níp al pak linam?” a göm niŋa. Pen nipe gasi ap niŋöm haga, “Bi gasi kid hiik niŋeb gau kalíp gapí u waiela ñin u, yip hag aij göm arla. Anib u yad niŋbin, Bedlehem söl au ñiŋaŋ yag daulö, mi mihöp lugöp gau abe, ñiŋaŋ hainö yag daubal gau abe, al pak linaböl u, ñi anibu abe al pak linaböl,” a ga. Anig hagöm me, bi nipe rimnap hag yuö amöm, ñiŋaŋ

Bedlehem söl au mideila magöŋhalö al pak li hakla.

17 Bedlehem ñiŋaŋ al pak lila anibu, bi God manö hagep Jeremaia ginab a göm kalí kliñ rika rö nöp gila. Jeremaia manö anibu kalí kliñ riköm haga,

18 “Rama daun au mög gö, manö hauŋ kub göm, mitöŋ kub ginaböl.

Nibi Resel rikö, riklö rik amil apil ginab gau, mög gö mitöŋ ginaböl.

Ñi kale um hakla niŋöm nibi bi rimnap kalíp hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amil mihau aip kauyaŋ ado gi arla

19 Pen hainö bi kub Herod umö, Josep Ijip gau midöm hanöm uhön niŋa, Bi Kub ejol nipe ap apöm níp haga,

20 “Bi ñiŋaŋ al pak linig geila gau hadö umbal u me, nabin amil mihau kalíp uŋ gi, ado gi ram minöŋ Isrel armön,” a ga.

21 Hagö, Josep ñiŋaŋ amil mihau uŋ gi, ado gi Isrel ara.

22 Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ñi nipe Akeleas Judia Propins nibi bi kalíp abad midöp,” a gila. Hageila, Josep nipe Akeleas midöp ram minöŋ anibu niŋhön ginig arnam a göm, piñiŋ ga u pen, hanöm uhön niŋa God níp haga, “Ram minöŋ Judia ado gi aragmön, ne ram minöŋ Galili armön,” a ga.

23 Hagö, Josep ñiŋaŋ amil mihau kalíp uŋ gi Nasared daun aramöm midmidal. Arla anibu, bi God manö hagep gau anig ginab a göm kalí kliñ rikla rö nöp ga. Kale kalí kliñ riköm hagla, “Níp bi Nasared nibö ap, a ginaböl,” a gila. *

* 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6 * 2:15: Hos 11:1 Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45

* 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19 * 2:23: Luk 2:39;

3

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö
hag ñimädöp*

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mideila ñin an anibu, Jon bi ñig pak ñeb u apöm, ram minöŋ Judia an au, ram minöŋ nibi bi iru midagmidal, ram minöŋ kabö nöŋ midmidöp an gau midö niŋöl gi, nibi bi gau aulö, nipe kalip manö hag ñimädöp.

² Kalip hag ñöm hagamädöp, "Söl midöp, God nibi bi udöm abad mideinab. Anib u, nan si nan naij gipim u, niŋhön ginig anig gipun a gimim, arö gimim," a gämädöp. *

³ Jon kalip manö hag ñimädöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöŋ ginab a göm, kali kliñ rika rö nöŋ ga. Aisaia manö anibu kali kliñ riköm haga,

"Bi ap, ram minöŋ nibi bi iru midagpal,

ram minöŋ kabö nöŋ midöp an au am midöm,

wiñ alöm hagnab, 'Bi Kub u auab!

Adan sir u gilaŋ giyan gi midainim gau,

dum goł pilu gi midainim gau,

biniŋ ral aij gi midaimim,' a ginab," a ga. *

⁴ Pen Jon waliŋ nipe u, kaj kamel un udöm gila waliŋ ap yimöm, kaj kau hañ dip nagi an u pig limädöp. Nan ñiŋeb nipe u, joŋ habladin u abe, bom ñig u abe ñimädöp. *

⁵ Ñin anibu, Jerusalem nibi bi mideila gau abe, nibi bi ram minöŋ Judia yöŋ anib gau mideila gau abe, ñig Jodan söl gau nibi bi mideila gau abe, kale magorhalö Jon mideia au arla.

⁶ Jon mideia au amöm, nan si nan naij gila gau waiö hag payik pe gilö niŋöl gi, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ñimädöp.

⁷ Pen bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe iru nöŋ, Jon hanip ñig pak ñan a göm aueila, Jon kalip sikk hag göm haga, "Kale haino ñi pai gai i! Gasi niŋhön niŋmim piñin gi aubimŋ 'Ñig pakno, God nibi bi ke nibö gau kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,' a gimim, piñin gi aubim aka? *

⁸ Kale ñig pakniŋ ginabim u, nan si nan naij gipim u, niŋhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, mid aij gimim. Anig geinabim me, nibi bi niŋnaböl, kale nan si nan naij gimidim u hadö arö gipim.

⁹ Pen kale gasi ap niŋmim, 'Hon bac ilan Ebrahim ñi pai nipe midpun niŋöm God hanip nan naij ap gagnab,' a gimim, gasi u niŋagmim. Ebrahim ñi pai nipe midpun a gipim u nan yiŋharin! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi linig göm, gi liböp! Anib u, 'Bi aij Ebrahim riköm rik amil apil göm hon ke rik dap libal,' a gipim u, manö u rö hagamim. *

¹⁰ "Niŋ aij gimim! God mab u il halö rib junig, ru u mab il yan kid gi midöp. Mab ap magö ñiŋeb aij rimnap pilagnab u, rib gi dö gi ud mab inab yan yunab. *

¹¹ Kale nan si nan naij gipim u, niŋhön ginig anig gipun a gimim, arö gimim me, yad kalöp ñig nöŋ pak ñinabin. Pen bi yip hain aunab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabi, yad bi pro. Yad nip niŋnö nable ginab. Ma hañ nipe ud ajeinam rö lagöp. Yad kalöp ñig nöŋ pak ñabin, pen bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u pak ñöm, mab mitan pak ñöm ginab. *

¹² "Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñiŋeb gau ke löm, wid cög naböŋ naböŋ gau ke linab. Anig göm, wid magö ñiŋeb nipe gau dam ram raul migan au linab; pen naböŋ

* 3:2: Mad 4:17; 1:15 * 3:3: Ais 40:3 * 3:4: 2Ki 1:8 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:9: Jon 8:33,39; Ro 4:12 * 3:10: Mad 7:19; Luk 13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5

naböŋ gau dam mab pör inmidöp u launab,” a ga.

*Jon Jisas nîp nîg pak nîa
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Nîn anîbu, Jisas nîpe, Jon yîp nîg pak nîa, a göm, ram mînönj Galili arö göm, nîg Jodan aramöm,

¹⁴ Jon nîp haga, “Yîp nîg pak nîi,” a ga. Hageia, Jon haga, “Ne nöp me yîp nîg pak nîbnap. Pen yad aige gem nöp nîg pak nînam?” ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, “Ne hagabön u arö gîmön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp gînabul,” a ga. Hageia Jon, “Nîjög hagpan,” a göm, Jisas nîp nîg pak nîa.

¹⁶ Nîp nîg pak nî nîjöl gî, Jisas nîg goł au laŋ apöm nîja, kumi kabö adö laŋ mîgan pîral hiikö, God Ana u yaur dapo rö u gî nîp aua. *

¹⁷ Anîg göm auö nîjöl gî, manö ap kumi kabö adö laŋ nîbö apöm haga, “Nîi aij anîbi, nîi midmagö yad yabîł. Yad nîp nîjnö, yîp aij yabîł göp,” a ga. *

4

*Seden, Jisas nîp gasî nînön nan si
nan naij gînim a göm nîja
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Nîn anîbu God Ana u, Seden nîbi bî gau kalîp pör gîmidöp rö, Jisas nîp u rö nöp gînim a göm, Jisas nîp uł gî, ram mînönj nîbi bî midagmîdal, ram mînönj kabö nöp midöp aŋ gau ud arö, Seden nîpe Jisas nan si nan naij rîmnap gînim aka göm ga. *

² Jisas ram mînönj nöp aŋ anîb gau nan nîjöm wasö, nîn unbö nîn juöl mîhöp (40) mailö abe sîbön abe yîharîj nöp mîdeia. Anîg göm yîharîj nöp midö, nîp kîyö kub yabîł u gö, *

³ Seden Jisas nîp gasî nînön, naij gînim a göm apöm, Jisas nîp haga, “Yad God Nîi nîpe midpin a gîpan u, kabö gai i hagö, bred rö laŋ,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalî kliñ rîköm hagla, ‘Nîbi bî gau, bred nöp nîjöm kamîj midageinaböl;

God manö hagöp anîbu magöŋhalö nîj udöm me, kamîj mîdeinaböl,’ a gîla,” a ga. *

⁵ Jisas anîg hagö, kîjaki Jisas nîp uł gî dam daun kub uł Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö gîlaŋ gîla u löm haga,

⁶ “Yad God Nîi nîpe midpin a gîpan u, ujaŋdi mînönj yaŋ lî. God Manö u kalî kliñ rîköm hagla, ‘God ejol nîpe gau hagö, nöp nîmagö kale udeinaböl me, kabö ma nöp u bînîj gagnab,’ a gîla,” a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga, “Wasö! God Manö u manö rîmnap halö kalî kliñ rîköm hagla, ‘God Bî Kub u, nîpe bî nîjög aka bî pir alep, a gagmim,’ a gîla,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas nîp dam dum kub yabîł ap amöm, ram mînönj aij aij bî kub ke ke abadpal gau Jisas nîp yamöm haga,

⁹ “Ne kugom yîmmön, hib yad hagö adö laŋ arö, yad ram mînönj anîb gai i magöŋhalö nape nöp nînabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden nîp haga, “Ne ke gau aru! God Manö u kalî kliñ rîköm hagla, ‘God Bî Kub hib nîpe u nöp hagpe adö arnim; wög nîp nöp gîmim,’ a gîla,” a ga. *

¹¹ Jisas anîg hageia nîjöm kîjaki, Jisas nîpe nan naij rîmnap gînim a göm gî gî wasö nîjöm, nîp arö göm arö nîjöl gî, ejol rîmnap apöm, nîp ap ał ba göm abad mîdeila.

*Jisas ram mînönj Galili il göm nîbi
bî gau God manö hag nîa
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Nîn anîbu Jon bî nîg pak nîeb u nîp nagî leila, Jisas manö anîbu apdi

* 3:16: Jon 1:32 * 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28 * 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12 * 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

nɪŋöm, ram mɪnönj Galili ado gi ara.
*

¹³ Amöm daun nɪpe Nasared am mɪdageia; am mɪdeia daun pro Kapaneam, ram mɪnönj Sebyulan Napdalai an au mɪdöp Ñig Wanö Galili goɭ au.

¹⁴ Jisas ram mɪnönj anɪbu amöm, nɪbi bɪ gau kalɪp manö aij u hag ñɪ ajmɪdöp u me, bɪ God manö hagep Aisaia gɪnab a göm kalɪ kliñ rɪka rö nöp ga. Nɪpe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram mɪnönj Sebyulan abe Napdalai abe, Ñig Wanö Galili goɭ au,

Ñig Jodan sɪdö wad arab böñ lau, Juda nɪbi bɪ wasö ram mɪnönj Galili au mɪdpal gau

kale mailö kub yabɪɭ nɪɲbal.

Sɪböñ gau mɪdöm umöl rö la u pen mailö kub u hadö nɪɲbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas ñɪn anɪbu ɪɭ göm, nɪbi bɪ gau kalɪp God manö aij u hag ñɪ ajöl gi haga, “Nan si nan naij giɲpim adö u, nɪhön giɲig anɪg giɲpun a giɲmim, arö giɲmim. Söl mɪdöp, God nɪbi bɪ udöm kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab; ñɪn hain pör abad mɪdmɪdim u, mɪñi auöp!” a ga. *

Jisas bɪ mɪhau mɪhau, “Kale yad aip aumim,” a ga

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Jisas Ñig Wanö Galili goɭ adö au ap lug aramöm nɪɲa, bɪ kabsaɭ udep mamɪl mɪhau, uben yumɪl kabsaɭ udailö. Bɪ madöl mɪhau, nɪmam ap hib nɪpe u Saimon, nɪmam ap hib nɪpe u Edru. Saimon nɪp hib ap Pida a giɲmɪdal.

¹⁹ Jisas kalɪp mɪhönj nɪŋöm haga, “Yɪp hain giɲmil. Yad kalöp giɲnö, kale mamɪl mɪhau, kabsaɭ udep bɪ wasö, nɪbi bɪ udep bɪ mɪdeinabil,” a ga.

²⁰ Hagö, haga rö nöp nɪɲmil, kabsaɭ udailö uben gau arö giɲmil, Jisas aip ajmɪdil.

* ^{4:15-16:} Ais 9:1-2 * ^{4:17:} Mad 3:2; 19:27 * ^{4:23:} Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 * ^{4:24:} Mak 6:55 * ^{4:25:} Mak 3:7-8 * ^{5:3:} Ais 57:15

²¹ Pen magö ap rapɪn amöm nɪɲa, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip ñɪg magɪb mɪgan u apɪlap mɪdöl göm, uben luöl udöl gi mɪdeila. Jisas nɪŋöm, kalɪp mɪhönj wiñ alö,

²² kale nap Sebedi ñɪg magɪb au arö giɲmil, Jisas aip arla.

Jisas gau ajöm nɪbi bɪ kalɪp manö hag ña

(Luk 6:17-19)

²³ Jisas ram mɪnönj Galili an gau gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ ajöl gi, nan nɪhön nɪhön nɪbi bɪ gau kalɪp ga gau gö kamɪɲ lɪmɪdöp. *

²⁴ Anɪg gö, ram mɪnönj Siria nɪbi bɪ gau magöñhalö manö anɪbu nɪŋöm, nɪbi bɪ nan nɪhön nɪhön ga gau daulö, Jisas gö kamɪɲ lɪmɪdöp. Nɪbi bɪ anɪb gau, rɪmnap nan ga; rɪmnap hañ roman ilön kub ga; rɪmnap kɪjaki aban ala; rɪmnap amgö mɪmainö auö, ap lug paköm giɭ giɭ giɲmɪdal; rɪmnap ñɪn ma kɪɭa ga; pen nɪbi bɪ nan nɪhön nɪhön ga gau daulö, Jisas gö magöñhalö kamɪɲ la. *

²⁵ Pen Galili nɪbi bɪ löm, Dekapolis nɪbi bɪ löm, Jerusalem nɪbi bɪ löm, Judia nɪbi bɪ löm, ñɪg Jodan nö lödan au nɪbi bɪ löm, iru nöp Jisas arö nɪŋöl gi, hain arla. *

5

Jisas nö ilö lan am mɪdöm, manö hag ña

(Luk 6:20-23)

¹ Jisas, nɪbi bɪ iru nöp anɪb gau nɪŋöm, am nö ilö lan bɪ nɪpe unbö mɪgan lan u aip asɪk mɪdöl göm, kalɪp manö hag ña.

Nɪbi bɪ mɪñ mɪñ giɲnaböl

(Luk 6:20-23)

² Jisas nɪpe kalɪp hag ñöl gi haga,

³ Nɪbi bɪ gau, hon nɪbi bɪ aij wasö, God nɪpe nöp hanɪp gi ñɪnab a göm,

God nɪp hag nɪŋnaböl gau,
God kalɪp udöm kumi kabö adö laŋ
abad mɪdeinab u me,
mɪñ mɪñ göl. *

4 Nɪbi bɪ mɪtöŋ gɪpal gau,
God kalɪp hag udnab u me,
mɪñ mɪñ göl. *

5 Nɪbi bɪ hain agamɪj mɪdpal gau,
kale mɪnönŋ nabönŋ ɪl i udnaböl u me,
mɪñ mɪñ göl. *

6 Nɪbi bɪ, God haga rö nöp gɪnabun a
göm, nɪŋbal gau,
God kalɪp abad mɪdeinab u me,
mɪñ mɪñ göl. *

7 Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ gau kalɪp mög
nɪŋöm ud aɪj gɪnaböl gau,
God kalɪp pen u rö nöp mög nɪŋöm
ud aɪj gɪnab u me,
mɪñ mɪñ göl.

8 Nɪbi bɪ God nɪp gasɪ aɳɪ nɪŋbal gau,
God nɪp nɪŋnaböl u me,
mɪñ mɪñ göl.

9 Nɪbi bɪ nɪŋnaböl, nɪbi bɪ rɪmnap
pen pen gɪnaböl gau,
kale apöm hagnaböl, 'Kale unbö
gagmim, agamɪj mɪdaimim,' a
gɪnaböl gau,
God kalɪp ñɪ pai yad a gɪnab u me,
mɪñ mɪñ göl.

10 Nɪbi bɪ kale God haga rö nöp
gɪnabun a gɪ mɪdlö,
nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gɪ naij
gɪnaböl u,
God kalɪp udöm kumi kabö adö laŋ
abad mɪdeinab u me,
mɪñ mɪñ göl. *

11 "Kalöp Jisas nɪbi bɪ nɪpe a göm
gɪ naij göm, manö pɪral hagöm hag
juaiöl, kale mɪñ mɪñ yabɪl gɪmim. *

12 Bɪ God manö hagep hadame nöp
gau kalɪp adö anɪbu nöp gɪla. Anɪb u,
kalöp u rö nöp geinaböl u, gasɪ kub u
nɪŋagmim; God hanɪp kumi kabö adö
laŋ ud aɪj gɪnab a gɪmim, mɪñ mɪñ
yabɪl gɪmim," a ga. *

*God nɪbi bɪ nɪpe gau kale dö sol rö
mɪdpal; kale mailö rö mɪdpal*

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Jisas manö anɪbu hagöm haga,
"Nɪbi bɪ mɪnönŋ nabönŋ ɪl i mɪdpal gau,
dö sol rö kale mɪdpim. Pen dö sol kal
u am haköm kauyan kal gagnab; böŋ
nöp naij göp a göm, abhɪb jaköm ud
yunaböl.

14 "Daun kub dum laŋ mɪdöm, pɪ
göl mɪdnɪm rö lagnab; waiö yabɪl
mɪdeinab. Anɪb u rö, nɪbi bɪ mɪnönŋ
nabönŋ ɪl i mɪdpal gau kalɪp hapö
mailö rö mɪdpim. *

15 Nɪbi bɪ gau hapö lauöm rin cög
mɪgan gau pɪ gagnaböl. Adö au
gɪlaŋ rɪk lɪlö mailö gö, nɪbi bɪ ram
raul mɪgan gau magöŋhalö nɪŋ aɪj
gɪnaböl. *

16 Anɪb u rö, kale nɪbi bɪ gau kalɪp
gɪ aɪj gɪpe, nɪbi bɪ gau kalöp nɪŋöm,
Nap kumi kabö adö laŋ mɪdöp hɪb
nɪpe nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

17 "Kale hagnabim, Jisas auöp u,
God Mosɪs nɪp lo manö haga manö
adö u abe, bɪ God manö hagep
rɪmnap hagla manö adö u abe, arö
gɪmim a gɪnɪg auöp a gɪnabim u pen
u wasö! Yad aubin u, bɪ God manö
hagep gau gɪnab a gɪla rö magöŋhalö
gɪnam a gem aubin. *

18 Yad kalöp nɪŋö yabɪl hagabin.
Kumi kabö adö laŋ abe, mɪnönŋ
nabönŋ ɪl i abe böŋ nöp ur gɪnab u
pen God Manö u manö magö rɪmnap
ur gagnab; magöŋhalö pör pör nöp
mɪdeinab. Manö nɪhön nɪhön haga
u, magöŋhalö haga rö nöp gɪnab. *

19 "Anɪb u, nɪbi bɪ an God lo manö
u nɪŋöm, manö pro magö ap arö
gɪnam a göm, nɪbi bɪ gau hałowalö
hag ñö arö gɪnaböl u, God nɪbi bɪ
udöm abad mɪdeinab ñɪn u, hɪb kale
ap lugnab. Pen nɪbi bɪ an God lo
manö nɪŋöm, nɪŋ aɪj göm, nɪbi bɪ gau
kalɪp hag ñɪ aɪj gɪnaböl u, God nɪbi bɪ

* 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon 8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17: Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33 * 5:19: Jem 2:10

udöm abad mîdeinab ñin u, hib kale ap rannab. *

²⁰ Bî Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bî gau abe, 'God haga rö nöp gîpun,' a gîpal u pen kale yîharîŋ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp nîŋmim kabö rö nöp hain gîmim. Anîg gînabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mîdeinab.

Nîbi bî kolmat kale gau aip manö hag jîm ñîmim mîdaimim (Luk 12:57-59)

²¹ "Hadame nöp napîs nahai îtaŋ gau God lo manö hagmîdal adö u kale nîŋbim. Kale hagmîdal, 'Wip al pakagmim. Nîbi bî ap, nîbi bî ap al pak lî nab u, manö kub nîŋnab,' a gîmîdal. *

²² Manö anîbu nîŋbim u pen kalöp mîñi hag aij gînam. Nîbi bî ap, nîbi bî ap nîp nîŋö mulu lugnab u, manö kub nîŋnab. Nîbi bî ap, nîbi bî ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nîp manö kub hagnaböl. Nîbi bî ap, nîbi bî ap nîp hagnab, 'Ne bî hauŋ halö,' a gînab u, ram mînör mab ke inab mîgan yaŋ arnîm rö löp. *

²³ "Anîb u, ne nan God nîp sabe gî ñeb dam kabö bîd adö u sabe gî ñînîg, aŋ mam ne nîp gîna rö manö mîdöp a gînabön u, *

²⁴ nan God nîp sabe gî ñeb anîbu kabö bîd au arö gîmön, nîpe aip manö hag aij gîmön, uri agamîj mîdaiul a gîmön, ado gî ap nan anîbu God nîp sabe gî ñîmön.

²⁵ "Nan nîhön gî naij gînabim u, kalöp manö kub hagnîg, dam adan aŋ gau hain ud arlö nîŋöl gî, kalîp aip manö anîbu hag ud asîkmim, dîm ñöl mîdaimim. Wasö u, kalöp dam bî kub u nîp ñeinaböl, nîpe pen kalöp ud polisman kai kalîp ñö, kalöp dam nagî lî naböl.

²⁶ Yad kalöp nîŋö yabîŋ hagabin, nan nabör kale u böŋ nöp nabör ral pîs gîmim höŋ arnabim.

Nîbi si bî si gîpal

²⁷ "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nîŋbim. Manö anîbu hagla, 'Nîbi si bî si gagmim,' a gîla. *

²⁸ Pen yad kalöp hagabin, bî ap nîbi ap nîp nîŋöm, nîp gîbnep a göm gasî nîŋnab u, God nîŋö, bî anîbu gasî nîpe aŋ yaŋ nîbi anîbu si gînab.

²⁹ Anîb u, amgö magö yîjîg lau nîŋöm, nan si nan naij gep rö lainîm u, amgö böŋ anîbu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög nîŋnabim u, nan si nan naij gîmim, mab ke inab mîgan yaŋ armim rö löp. *

³⁰ Pen ñîmagö yîjîg kîd u u rö nöp, nan si nan naij gînîg gainîm, rîb gî dö gî yumim. Anîg gîmim me, ñîn böŋ lap nöp mîdö kamîŋ arnabim. Wasö u, mab ke inab mîgan yaŋ arnabim. *

Jisas nîbi hag yuep manö hag ña (Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ "Kale nîŋbim, manö ap hagla, 'Bî ap nîbin nîp arö gînîg, nîbi i böŋ nöp arö gînam a göm, kalî kîlîñ bad ap rîkôm, nîbi anîbu nîp ñöm me, böŋ nöp arö gînab,' a gîla. *

³² Pen yad kalöp hagabin: bî ap, nîbin nîpe bî ap si udagnab wasö, pen nugmul nîpe nîbin yîharîŋ nöp arö gînab u, gî naij gînab. Pen nîbi u nîp anîg göm arö gö, am bî hain nîbö ap udnab u, bî u nîpe nîbin nîpe arö gînab u me, nîpe anîg gö, nîbin nîpe bî si udep nîbi lî nab. Pen bî an nîbi anîbu udnab u, nîpe u rö nöp nîbi si udep bî lî nab. *

Manö nîŋö yabîŋ hagabun, a gîpal (Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³³ "Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp nîŋbim. Manö anîbu hagla, 'Kale Bî Kub amgö ilö nîpe manö

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17 * 5:22: 1Jn 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27: Eks 20:14; Dud 5:18
* 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43 * 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11

nîŋö yabił hagnabim u, hagnabim rö nöp gîmim. God nîpe nîŋmîdöp nîŋöm hagnabim rö nöp gîmim,' a gîla. *

³⁴ Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagnîg, 'God amgö ilö adö u nîŋö hagabin,' a gîmim hagagmim. 'Ram mînönj kumi kabö adö laŋ au mîdöp rö, nîŋö hagabin,' a gîmim hagagmim; God nîpe ram mînönj anîb au sea kiŋ adö au asîk mîdöp. *

³⁵ 'Mînönj nabönj îl i mîdöp rö nîŋö hagabin,' a gîmim hagagmim; God nîpe sea kiŋ adö au asîkôm, ram mînönj îl i ma adö au abö gî mîdöp. 'Jerusalem mîdöp rö nîŋö hagabin,' a gîmim hagagmim; u Kiŋ Kub yabił daun kub nîpe me. *

³⁶ 'Nabîc yad mîdöp rö, nîŋö hagabin,' a gîmim hagagmim. Kale ke gîpe, nabîc uŋ kale añî ap ule aka pîr ranagnab.

³⁷ Anîb u, 'Gînabin' a gîmim, 'Gînabin' nöp a gîmim; pen 'Gagnabin' a gîmim, 'Gagnabin' nöp a gîmim. Manö kuöyaŋ lîmim hagnabim, lîmim hagnabim u, Seden kalöp gasî ñö, hagnabim.

Jisas pen pen gep manö haga (Luk 6:29-30)

³⁸ "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nîŋbim. Manö anîbu hagla, 'Amgö magö u biŋ juaiöl, kalîp pen abe biŋ jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kalîp pen abe pa jö gîmim,' a gîla. *

³⁹ Pen yad kalöp hagabin: bî ap kalöp gî naij gainîm, nîp pen gî naij gagmim. Bî ap kalöp alaun pak hil gainîm, ado gîmim böŋ lap abe paknîm.

⁴⁰ Bî ap apöm kalöp manö kub hagöm, 'Sior ne u yîp hajî gî,' a gainîm, sior nöp ñagmim, kolsior u abe ñîmim.

⁴¹ Bî ap kalöp hag nîŋöm, 'Nan wadi i dam ka au yumön aumön,' a geinab u, jî nîŋagmim; ka hagöl au

hil gîmim, dam yîharîŋ ka au yumim aumim.

⁴² Nîbi bî rîmnap kalöp, 'Hanîp nan rîmnap ñîm,' a gaiöl, hałöwałö ñîmim. Pen nîbi bî rîmnap kalöp, 'Hanîp nan rîmnap yîharîŋ ñîbe, hainö pen kalöp ado gî dam ñînabun,' a gaiöl, arö gagmim, hałöwałö ñîmim.

Kołmał kale gau kalîp mîdmagö lîmim

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ "Manö ap hagla u, u rö nöp nîŋbim. Manö anîbu hagla, 'Mîdaimam kale gau kalîp mîdmagö lîmim; nîbi bî kołmał kale gau kalîp mulu adiŋ nîŋmim,' a gîla. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nîbi bî kołmał kale gau, kalîp mîdmagö lîmim; nîbi bî kalöp gî naij gîpal gau, God nîp sabe gîmim, 'Kalîp abad mîd aij gîmön,' a gîmim. *

⁴⁵ "Kale anîg gînabim u, Nap kumi kabö adö laŋ mîdöp u, ñî pai nîpe yabił mîdeinabim. Nîpe gö, sîdö mailö gö, nîbi bî gî aij gîpal gau abe, nîbi bî gî naij gîpal gau abe, mailö gab. Nîpe gö, möŋ alöm, nîbi bî gî aij gîpal gau nan wög kale gau ranöm, nîbi bî gî naij gîpal gau nan wög kale gau ranöm göp.

⁴⁶ Kale nîbi bî kalöp mîdmagö lîbal gau nöp ud aij gînabim u, bî dakîs udpal gau gîpal rö nöp gînabim. Anîg geinabim u, God ne aige göm ñîñî löm kalöp nan aij ñînab.

⁴⁷ Kale añ mam kale gau nöp hag wîhai udnabim u, nîbi bî God nîp gasî nîŋagpal gau, nîbi bî yîharîŋ gau kalîp gîpal rö nöp gînabim.

⁴⁸ "Anîb u, Nap kumi kabö adö laŋ gî aij yabił gab rö, kale u rö nöp gî aij yabił gîmim. *

6

Nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp abönamö ñîmim

* 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21

Sam 48:2; Ais 66:1

* 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21

* 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22

* 5:35:

* 5:43: Lep 19:18

* 5:44: Eks 23:4-5;

Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

* 5:48: Lep 19:2; Dud 18:13

¹ “Pen kale, hib kub udun a gımim, nıbi bı amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gımim gıpe u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mıdöp u nıpe nıñöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. *

² Nıbi bı rımnap, God nıp nıñ udpun, a göm, pıral nöp gıpal. Hib kub udun, a göm, kale nıbi bı mög gep rö gau mani nan rımnap ñınıg, Juda magum gep ram nıbi bı iru mıdnaböl raul u aka, adan kub nıbi bı iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nıbi bı amgö ilö adö au ñınaböl. Gınaböl anıbu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; Bapi kalıp nan rımnap halö ñagnab. Kale anıg gınaböl u rö gagmim.

³ “Pen kale nıbi bı mög gep rö gau kalıp nan ñınıg, waiö ñagnab;

⁴ agamıj pı gımim rö ñımim. Nan nıñön agamıj gıpim u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıñön nıñön gınabım nıñöm, kalöp pen nan aij ñınab.

*Jisas God nıp sabe gep manö hag
ña
(Luk 11:2-4)*

⁵ “Kale God nıp sabe gınıg gımim u, nıbi bı rımnap, God nıp gası nıñbun, a göm, pıral nöp gıpal rö gagmim. Kale nıbi bı rımnap hanıp nıñlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram an u mıdöm aka, am adan ramö gau mıdöm, nıbi bı amgö ilö au God nıp sabe gıpal. Gıpal anıbu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; God nıpe manö kalıp u udagnab. *

⁶ Anıb u, kale God nıp sabe gınıg, ram magö raul mıgan kale u amım, ajöñ gı ñımim, Bapi hon amgö nıñagpun nıp sabe gımim. Nan nıñön agamıj gıpim u, Nap kale magöñhalö nıñöb rö, nıñön nıñön

gınabım nıñöm, manö kale nıñöm, kalöp pen nan aij ñınab.

⁷ “Nıbi bı God Manö nıñagpal gau, nıp sabe gınıg, manö mılö kub yabıt hagpal. Gası kale nöp nıñöm hagpal, ‘Manö mılö kub hagno me nıñnab,’ a gıpal. *

⁸ Pen kale anıbu rö gagmim. Manö nıñön God nıp sabe gınıg gabım gau, nıpe nöd nıñnab. *

⁹ Anıb u, God nıp sabe gınıg, hagmım, ‘Bapi kub kumi kabö adö laŋ mıdpan; hib ne i adö laŋ mıdöp.

¹⁰ Ne hanıp udmön abad mıdaimön. Ne kumi kabö adö laŋ hagpan rö nıñbal u, hon aui mınöñ naböñ ıt i gı ñımön nıñun hon abe manö nöp nıñun. *

¹¹ Hanıp nan ñıñeb rımnap nıme lımön; pör pör ñıñban rö u ñın añı añı ñımön.

¹² Nıbi bı rımnap hanıp gı naij gıpal nıñun arö gıpun rö, hon gı naij gıpun u u rö nöp nıñmön arö gımön. *

¹³ Hon gı naij gun rö löp u, ne hanıp abad mıdö, hon gı naij gagun,’ a gımim. *

¹⁴ “Nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl nıñmım arö gınabım u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mıdöp u nan si nan naij kale gınabım u u rö nöp nıñöm, arö gınab. *

¹⁵ Pen nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl nıñmım arö gagnabım u, Nap kale nan si nan naij kale gınabım u u rö nöp nıñöm arö gagnab.

Nan ñıñeb hil gıpal

¹⁶ “Kale nan ñıñeb arö gınıg, nıbi bı God nıp gası nıñbun, a göm, pıral nöp gıpal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö mıdno, nıbi bı nıñöm hagnaböl, “God nıp gası nıñöm, nan ñıñeb hil göm me, mulu

* 6:1: Mad 23:5 * 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14
Luk 22:42 * 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15 * 6:14: Mak 11:25-26

* 6:7: 1Ki 18:26-29 * 6:8: Mad 6:32 * 6:10:

halö halö midpal,” a gïnaböl,’ a göm, piral anig gïnaböl. Yad kalöp niñö yabiñ hagabin: niñi bi hanip niñlan, a göm gïnaböl anib gau, niñi bi gau niñöm hib kale haglö adö arnab u pen God kalöp nan aij kumi kabö adö lan ñagnab. *

17 Kale pen nan niñeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö midagaimim. Niñg pak aij gimim, wel limim, kom gimim midaimim.

18 Anig geinabim me, kalöp niñi bi nan magö hil gipal gau a göm, niñagnaböl. Nan agamij gipim u, Nap kale, hon amgö niñagpun Bi u, niñpe magöñhalö niñöb rö, kalöp pen ñöm nan aij niñab.

Amun God aip midaiun a gimim, niñöl gi midaimim
(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen minöñ naböñ iñ i nan aij aij gau ud magum gun, a gimim gasi u niñagmim. Niñhön giniñg: nan anib gau ud magum geinabim, sipso niñöm, hij göm, si udöm gïnaböl. *

20 Anib u, nan aij kale rö gau, God ram minöñ kumi kabö adö lan au ud magum gipe, sipso niñagnim, hij gagnim, si udagöl, midep nöp midainim. *

21 Nan aij kale minöñ naböñ adö iñ i ud magum geinabim u, gasi kale mideinab minöñ naböñ adö iñ i; nan aij kale God ram minöñ kumi kabö adö lan au ud magum geinabim u, gasi kale u arnab anib lan.

Hañ roman mailö u
(Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ roman hapö mailö rö midöp. Amgö magö kale u aij midö, mailö aij gö niñ aij gïnabim.

23 Pen amgö magö kale u naij gö, hañ roman kale u sibön gïnab. Mailö giböp pen böñ nöp sibön gö, nan ap niñagnabim. Kale mailö niñagpim u, sibön göp rö midpim.

Mani nan gau god ap rö midagnim
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bi añi ap, bi kub miñöp kalöp wög gi niñim rö lagöp. Niñhön giniñg: bi kub ap nip niñö aij geinab, ap nip arö gïnab: pen bi kub ap nip niñö aij geinab, ap nip arö gïnab. Anib u, kale mani nan aij minöñ naböñ adö iñ i midöp gau, niñbe aij gö, God nip arö gïnabim rö löp u, niñ aij gimim.

Gasi kub niñagmim
(Luk 12:22-31)

25 “Adö anibu me kalöp hagabin: nan gai niñbö niñun midaiun, waliñ gai niñbö rol gun midaiun, a gimim, gasi kub u niñagmim. Kamij midep u nan kub; nan niñeb nan pro. Uri midpun i, hañ roman nan yabiñ; hañ roman waliñ rol gep nan pro. Anig gö niñmim, God kalöp gi la u, niñpe nan niñeb, waliñ hañ roman rol gep, nan pro anib gau ñagnab a gi niñbim ar? *

26 Kale niñbim, yaur gau nan yij yimagal; wid, rais, nan gau rik dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabö adö lan u kalöp abad midö, nan niñbal. Anib u, yaur u nan yiharñ u pen niñpe nan ñö niñbal rö, kalöp u rö nöp ñagnab a gi niñbim ar? *

27 Aka, gasi iru niñun me, rapin midun umnabun a gi gasi niñbim ar?

28 “Pen niñhön giniñg waliñ nan gau gasi iru niñbimñ Nan pitpit be gau ranöb gau, wög gagöm, waliñ gagöm, gipal.

29 Pen kin Solomon mani iru midö rib adik aij yabiñ gimidöp u, nan pitpit anib gau rö rib adik aij gaga. *

30 Nan pitpit anib gau nan yiharñ. Pör midöm wasö, mñi rö midöm, rol rö laubal. Pen God nan yiharñ anib gau gi löm rib adik aij gi ñöb u, niñhön giniñg hanip abad midagnab a gimim niñbimñ Kale anig gasi niñnabim u, kale God nip niñ ud aij gagpim.

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6

³¹ “Anib u, nan mai ñinjun, ñig mai ñinjun, waij ñihön rol gun, a gımım, gası kub u ñınagmım.

³² Nibi bi God Manö ñınagpal gau, nan anib gau udun a göm, gası kub anıbu rö ñınbal. Pen kale ñınbım, Nap kale kumi kabö adö lan mıdöp u, kale nan ñihön ñihön mıdagöp u ñınöb. *

³³ Anib u, God nibi bi rımnap udöm abad mıdeınab u, hanıp u rö nöp udnab a gımım gası añı ñınmım; God nıpe haga rö nöp gı mıdaiun a gımım, gası añı ñınmım; kale anıg gıpe arö me, nan ñınneb, ñıg ñınneb, waij rol gep, nan anib gau magönhalö kalöp ñınab. *

³⁴ Anib u, rol ruö ñihön gun mıdaiun, a gımım gası kub u ñınagmım. Ñın uri u ñın uri. Uri ñın i nöp nan mınör rımnap mıdöp u, u nöp gası ñınmım.

7

Nibi bi rımnap kalıp manö kub hag gıgımım
(Luk 6:37-38,41-42)

¹ “Hon nibi bi aij a gımım, nibi bi rımnap kalıp gası naij ñınabım u, manö anıbu ado gı kale ke aunab. *

² Anib u, ñın aij gımım. Kale nibi bi rımnap kalıp gınabım rö, God kalöp pen gınab. Kale nibi bi rımnap ñınmım manö kub hag gınabım rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag gınab. *

³ Mab po amgö kale pak harı göl mıdöp u, ñihön gınıg mab po anıbu nan yıharın a gımım, namam nan acıp amgö nıpe mıdöp u ñınmım hagpım?

⁴⁻⁵ Ne bi manö pıral hagep bi. Mab po amgö kale pak harı göl mıdöp u nöd ud yumım, amgö ñın aij gımım, namam nan acıp amgö nıp mıdöp u nıp, ‘Ud yuın’ a gımım hagmım.

* 6:32: Mad 6:8

* 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17

* 7:2: Mak 4:24

* 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24

Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10

⁶ God nan uı nıpe gau, kain hapeb gau kalıp ñıagmım. Kıbap mılep gau, kaj gau mıdöp, a gımım ud yuagmım. Pen ñihön gınıg: ud yunabım, kale abö jö ma jö gı yuöm, ado gı apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun bı kub nıp sabe gun?
(Luk 11:9-13)

⁷ “Nan ñihön mıdagainım u, God nıp hag ñınbe kalöp ñınab. Pen nan rımnap ulhai ñınabım u, udnabım. Hanıp ajön hiık, a gımım, pak gu gıpe, kalöp ajön u hiıkıab. *

⁸ Pen ñihön gınıg: nibi bi God nıp hag ñınaböl u, hag ñınaböl rö nöp gınab. Nan ulhai ñınaböl u kalıp yamnab. Pen, ajön u hiık, a göm, pak gu gu gılö, hagnaböl rö ñınöm hiıkıab. *

⁹ “Kale bı nap gau, ñı pai kale ap maj ap ñı a gö, kale kabö ñınabım?

¹⁰ Aka pen, kabsal ap ñı a gö, hainjo ap ñınabımı U anıg gagnabım.

¹¹ Kale nibi bi aij wasö u pen ñı pai kale gau, nan aij gau nöp ñınabım. Nap kale kumi kabö adö lan bı aij yabıl u, pıral gagnab; kale hag ñınabım u, nıpe kalöp nan aij ñınab. *

¹² “Pen kale ke, hanıp adö u gılın, adö u gaglan, a gımım ñınbım, adö u nöp nibi bi gau kalıp gımım. Mosıs God lo manö udöm kalı kılın rıka manö u abe, bı God manö hagep kalı kılın rıkla manö u abe, ıl me anıbu. *

Adan pro, adan majö
(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴ “Mab ke yan adan kub u waiö ñınöm am aij gıpal. Nibi bi iru nöp mıgan anıbu arbal. Anib u, kale ñın aij gımım, pör mıdep adan pro u udmım armım. Adan pro anıbu ulham arıaböl. Nibi bi añı añı nöp, adan pro mılö anıbu klö göm ulhai ñınöm arıaböl.

Pıral hagnaböl, ñın aij gımım
(Luk 6:43-46)

* 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12

* 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11:

15 “Pen nıbi bı God manö hagabun a göm pıral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm mıdöl gı, kain hapeb nıbi bı hau löp rö u kalöp gınaböl. Anıb u, nıñ aij gımim. * ”

16 Nıbi bı mıd aij gıpal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naij gınaböl rö nıñmim, kalıp nıñ aij gınabim. Kale nıñbim, nagı yıharıñ kalı kalı halö gau magö nıñheb u pılö gu nıñagnabim. * ”

17-18 Mab gau u rö nöp gınab. Mab magö nıñheb ur gau, mab magö nıñagep pılaggab. Pen mab magö nıñagep ur gau, magö nıñheb pılaggab. * ”

19 Pen mab magö aij pılaggab gau, rıb gı dö gı dam mab inab u yunaböl. * ”

20 Anıb u, nıbi bı gau nagı gınaböl adö u nıñmim, nıbi bı gau aij, nıbi bı gau naij a gımim nıñnabim. * ”

Jisas “Yad kale nıñagmıdın,” a gınab

(Luk 13:25-27)

21 “Nıbi bı yıp, ‘Bı Kub hon!’ ‘Bı Kub hon!’ a gıpal gau magöñhalö, God kalıp udöm abad mıdeinab, a gı gası u nıñagmim. Bapi yad kumi kabö adö lanj mıdöp u hagöp rö gıpal nıbi bı gau nöp kalıp udöm kumi kabö adö lanj au abad mıdeinab. * ”

22 God nıbi bı manö kub hagnab nıñ u, nıbi bı iru nöp yıp hagnaböl, ‘Bı Kub, hon nıbi bı ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag nıño. Hib ne nöp hagun, nan nıbi bı kıjaki aban ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp gıño,’ a gınaböl. * ”

23 Yıp anıg hagnaböl u pen yad kalıp hagnabin, ‘Yad kale nıñagmıdın; kale gı naij nöp gıpim, ke gau arim!’ a gınabin. * ”

Bı mıñöp ram mıñöp gılö
(Luk 6:47-49)

24-25 “Bı gası nıñheb yabıl ap, ram nıpe u gıñıg, kabö adö lanj gınab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, nıñ uł apöm gınab u pen ram nıpe kabö adö lanj gı pıdönj gınab u, pa jö ma jö gı ud aragnab. Anıb u rö me, nıbi bı manö yıp nıñöm, nıñ udöm, hagpin rö gınaböl gau. * ”

26-27 “Pen bı gası nıñ aij gagnab ap, ram nıpe u gıñıg, mıñönj kabö kułup adö au gınab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, nıñ uł apöm, ram nıpe u böñ nöp pa jö ma jö gı ud arnab. Anıb u rö me, nıbi bı manö yad nıñöm hagpin rö gagnaböl gau,” a ga. * ”

28-29 Jisas manö anıbu hag hakö nıñöl gı, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau nıñöm hagla, “God lo manö hag nıñ bı hon gau manö hagpal rö hagagöp; nıpe bı manö nıñ aij yabıl göm hagöp,” a göm, aıö yabıl gıla. * ”

8

Jisas bı wös hapeb la u gö, kamıñ la

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Jisas nö ilö lanj mıdeila u arö göm, sır yan ap lugö nıñöl gı, nıbi bı iru nöp nıp hain gıla. * ”

2 Pen bı wös hapeb la ap, Jisas mıdeila söl au amöm, kugom yımöm, ubör yıñönj göm haga, “Bı Kub. Ne yıp gö kamıñ lıñıg, gö kamıñ lınab. Yıp kamıñ lınab u, yad God sabe gep ram raul arnıg gabin u, yıp wıñö gagnaböl,” a ga. * ”

3 Anıg hagö, Jisas nımagö mılöbö löm bı anıbu ud nıñöm haga, “Yad gınabin; nöp kamıñ lanj,” a gö, magö anıbu nöp nıp kamıñ lö nıñöl gı, * ”

4 Jisas bı anıbu nıp haga, “Nöp gıñö kamıñ löp anıbu, nıbi bı rımnab kalıp hag nıñagmön wasö. Am bı God nıp nan sabe gep bı gau kalıp nöp yammön hagmön, ‘Yıp kamıñ löp nıñim!’ a gımön. Anıg hagmön, Mosıs haga rö, yaur ap God nıp pak sabe gı nıñmön. Anıg geinabön, nıbi * ”

* 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19: Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mad 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 * 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19 * 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32

bî gau niñöm hagnaböl, 'Nîp kamîŋ löp u me anîg gab,' a gî naböl," a ga.
*

Jisas, ami bî kub bî wög gî ñeb nîpe u nîp gö, kamîŋ la
(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö niñöl gî, ami bî iru nöp abad mîdmîdöp bî kub ap, Jisas yîp gî ñîñîm a göm apöm Jisas nîp haga,

⁶ "Bî Kub, bî wög gî ñeb yad u nîp mîña kub göm, ilön neb neb gö, anja gagöp; ram au um mîdöp," a ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "Yad am nîp gîñö kamîŋ lî nab," a ga.

⁸⁻⁹ Hageia, ami bî kub anîbu haga, "Bî Kub, niñö hagpan u pen yad bî kub rö ram yad u aumön. Yad niñbin u, ami bî kub rîmnap yîp abad mîdlö, yad pen ami bî rîmnap kalîp abad mîdem, 'Arim,' a gîñö, arbal halö; 'Auim,' a gîñö, aubal halö. Bî yîp wög göp u nîp, wög gau anîg gîmön anîg gîmön a gîñö, göp. Anîb u rö, ne yîharîŋ, 'Kamîŋ laŋ,' a gîmön, nîp kamîŋ lî nab," a ga.

¹⁰ Anîg hagö Jisas aiö göm, nîbi bî hain areila gau kalîp haga, "Bî anîbi mîlö gau nîbö u pen, God göp rö niñ aij yabîl göm me, anîg hagöp. Bî hon Isrel nîbö ap, God nîp niñ ud pîdöŋ göm hagöp anîbu rö hagö, yad niñagpin.

¹¹ Anîb u, hainö nîbi bî mîlö gau nîbö gau, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laŋ abad mîdeinab an u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bî aip asîköm, nan ñîñeb iru niñöm, mîñ mîñ göl gî mîdeinaböl. *

¹² Kale anîg göm am mîdeinaböl, pen nîbi bî hon Isrel nîbö gau, am anîbu mîdageinaböl rö löp. God kalîp hag yueinab, am mîdeinaböl höŋ sîbön göp adö yaŋ. Kale mîtöŋ magö göm meg magö hau jö ma jö gî ñîñöl gî mîdeinaböl," a ga. *

¹³ Anîg hagöm, Jisas ami bî kub anîbu nîp haga, "Ne ado gî aru!

Hagpan rö nöp gî nab," a ga. Jisas anîg hagö, nîpe ram aramöm niña, bî nîpe nan ga u, Jisas haga magö anîbu nöp kamîŋ la.

Jisas Pida nîbor nîp gö, kamîŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Pen Jisas Pida ram amöm niña, Pida nîbor u, hañ roman gau mab rö inö, abañ adö laŋ um mîdeia.

¹⁵ Jisas niñöm, am Pida nîbor ñîmagö nîpe ud niñö, magö u nöp kamîŋ lö, nîpe uraköm, Jisas nîp nan magö ud lî aij ga.

Jisas nîbi bî iru nöp gö, kamîŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁶ Dugo magö u, nîbi bî kîjaki aban ala gau abe, nîbi bî nan ga gau abe, dam Jisas mîdeia u aueila, nîpe kîjaki gau hag höŋ yuöm, nîbi bî ñî pai nan ga gau gö magöŋhalö kamîŋ la.

¹⁷ Nîpe ga anîbu, bî God manö hagep Aisaia, hadame nöp gî nab a göm kalî kîñ rîka rö nöp ga. Nîpe kalî kîñ rîköm haga,

"Hanîp nan ga gau gö kamîŋ la.

Nan niñön niñön hanîp naij ga gau

hag yuö mîd aij gîpun," a ga. *

Bî ap Jisas nîp haga, "Yad aip ajeinabul," a ga
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Jisas niña, nîbi bî iru nöp ap nîp bîg gîgabö geila, bî nîpe gau kalîp haga, "Ñîg wanö juun böŋ lödaŋ arun," a ga.

¹⁹ Anîg hagö niñöl gî, God lo manö hag ñeb bî ap apöm nîp haga, "Manö hag ñeb bî. Ne ram mîñöŋ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul," a ga.

²⁰ Hageia, Jisas haga, "Kain hauŋ gau, kale mîñöŋ mîgan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u mîdöp. Pen yad Bî Ñî nîpe haneb mîgan u mîdagöp," a ga. *

²¹ Pen bî Jisas nîp niñ uda bî ap haga, "Bî Kub, yad ne aip arul u pen,

* 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28

* 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20

yip yau a gö, bapi nîp umö rîgöl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. *

²² Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî yîp nîj udagpal rîmnap umaiöl, nîbi bî yîp nîjagpal rîmnap dam rîgöl göl; pen ne auö yad aip arul,” a ga.

*Jisas hagö, yîgön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Jisas ñîg magîb udöm arnîg gö, bî nîpe gau aip hadla.

²⁴ Ñîg anj au arlö nîjöl gî, adîj yîgön kub yabîl u udöm, ñîg ral apöm, ñîg magîb u ud ado gîñîg rō ga. Pen Jisas nîpe hon haneia rō, *

²⁵ bî nîpe gau nîp am haglö urakō hagla, “Bî Kub! Pîñöm asad kub u hanîp ud ado gö, ñîg ñîjun rō lōp u, ne hanîp ud kamîj lî,” a gîla.

²⁶ Hagaila, kalîp haga, “Nîhön gîñîg pîñîj gabimîj Kale manö yad pro pro rîmnap nîj udagpim aka?” ga. Anîg hagöm, uraköm, pîñöm asad udeia u hagö hir göm, ñîg ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anîg gö, kale aiö göm hagla, “Bî kal yabîl i nîpe bî aige rō bî gajîp nîjöm pîñöm asad udeia u hir göm, ñîg ral auajîp u ur göm göp?” ö gîla.

*Aiön pi halö bî mîhau Jisas gö,
kamîj la*

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñîg juöm, ram mîñöñ Gadara böñ lödaj amjaka nîjöm, bî hau kîjaki abanj ala mîhau wip rîgöl gîmîdal kabö mîgan gau nîbö apjaklö. Bî anîb mîhau kalîp kîjaki aiön pi abanj alla rō, bî hapeb yabîl mîhau mîdmîdil. Adan kalpe mîdmîdil au, nîbi bî rîmnap aragmîdal.

²⁹ Pen kalpe mîhönj apjakmil, Jisas nîp haglö, “God Ñî nîpe. Nîhön gîñîg auabön? Hanîp ilön kub ñîñîg auabön aka nîhön? Ñîñ ne hanîp ram mîñöñ naj hag yuep u auagöp,” a gîlō. *

* 8:24: Sam 4:8 * 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

* 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25

³⁰ Pen magö anîbu, kaj iru nöp amîl ñîñeila söl goî anîb au me,

³¹ kîjaki aiön pi bî anîb mîhau kalîp abanj alla gau, Jisas nîp neb neb göl gî hagla, “Hanîp hag yunîg gîmön u, hagö, amun kaj mîdpal gîdanj kalîp yuö hiîkun,” a gîla.

³² Hageila, Jisas “Arim,” a gö, bî anîb mîhau kalîp arö göm, am kaj gau kalîp yuö hiîkla. Hiîklö kaj gau pîñîj gî mîñöñ rul goî au amöm, gî dam ñîg wanö yanj paköm, ñîg ñîjöm, magöñhalö um hakla.

³³ Pen bî kaj mukmîdal gau, ga anîbu nîjöm, yîñîd daun u amöm, Jisas nîhön nîhön ga u, bî kîjaki abanj alla mîhau nîhön nîhön ga manö u, nîbi bî gau kalîp magöñhalö hag ñîla.

³⁴ Hag ñeila, nîbi bî daun mîdeila anîb gau magöñhalö Jisas nîp nîjun a göm, ap nîp nîjöm, neb neb göl gî hagla, “Ram mîñöñ hon i arö gîmön, ke gau aru,” a gîla.

9

*Jisas bî ñîmagö ma kîla ga u nîp
gö, kamîj la*

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Jisas kauyanj ñîg magîb udöm, ñîg wanö juöm, ram mîñöñ nîpe hanmîdöp u böñ lödaj ara. *

² Pen nîbi bî rîmnap, bî ñîmagö ma kîla ga ap, Jisas gö kamîj lîñab, a göm, nîp ilön lî dapöm Jisas mîdeia au daula. Pen, Jisas gö kamîj lîñab, a göm nîjla rō, Jisas bî ñîñ ma kîla ga anîbu nîp haga, “Ñî me! Gasî halö mîdaimön. Nan si nan naj gîpan gau nîjem arö gabin,” a ga.

³ Jisas anîg hagö, God lo manö hag ñeb bî gau rîmnap hagla, “Bî i God nîp hag juöl gî me, anîg hagab,” a gîla.

⁴ Pen Jisas gasî nîjla anîbu ke nîjöm haga, “Kale nîhön gîñîg yîp gasî naj nîjmim anîg hagabim?” *

⁵ Yad nîp, ‘Nan si nan naj gîpan gau nîjem arö gabin,’ a gîñö, kalöp aij gîñab, aka ‘Urak aru!’ a gîñö,

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mad 4:13

kalöp aij gɨnabɨ Aka manö nɨhön hagnö, kalöp aij gɨnab?

⁶ Mɨñi kale nɨɨnabim, Bapi God yɨp Bɨ Ñi nɨpe hag la nɨɨm, mɨnön nabön ɨ i apem, nan si nan naij gɨpal gau nɨɨm arö gɨnabin,” a ga. Jisas anɨg hagöm, bɨ ñɨn ma kɨla ga u nɨp haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

⁷ Jisas anɨg hagö, bɨ anɨbu uraköm köp bad nɨpe u udöm ram nɨpe ara.

⁸ Ram nɨpe arö nɨɨöl gɨ, nɨbi bɨ gau nɨɨm, God hagö Jisas apöm gab, a göm pɨñɨ göm, bɨ ap mɨnön nabön ɨ i anɨb unbö rö gö nɨɨagpun a göm, God hib nɨpe haglö adö ara.

*Jisas bɨ nɨpe Madyu nɨp uda
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Jisas ram mɨnön anɨbu arö göm, mɨgan ap amöm nɨɨa, bɨ dakɨs udep wög gɨmɨdöp bɨ ap ram raul mɨgan u asɨk mɨdeia. Bɨ anɨbu hib nɨpe Madyu. Jisas nɨp nɨɨm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas bɨ nɨpe gau aip Madyu ram amöm, nan ñɨɨlö nɨɨöl gɨ, bɨ dakɨs udep gau abe, bɨ nan si nan naij gɨmɨdal bɨ gau abe, iru nöp apöm Jisas bɨ nɨpe gau aip nan ñɨɨla.

¹¹ Nan ñɨɨeila, bɨ Perisi gau nɨɨm, Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp hagla, “Manö hag ñeb bɨ kale u, nɨpe nɨhön gɨnɨg, bɨ dakɨs udep gau abe, nɨbi bɨ nan si nan naij gɨpal gau abe, aip dɨm ñöl nan ñɨɨab?” ö gɨla. *

¹² Hageila, Jisas manö anɨbu apdi nɨɨm haga, “Nɨbi bɨ nan gagöp gau, wös wameb bɨ gau aragpal; nɨbi bɨ nan göp gau nöp wös wameb bɨ gau arbal.

¹³ Pen God manö ap haga ɨ u nɨɨ aij gɨmim mɨdaimim. Nɨpe haga, ‘Yɨp nan sabe gɨ ñɨnabim u, yɨp aij gagnab; pen nɨbi bɨ gau kalɨp mög nɨɨmim gɨ aij geinabim u, yɨp aij gɨnab,’ a ga. Pen yad aunö u, nɨbi bɨ, hon nɨbi bɨ aij, mɨd aij gɨpun a gɨ gasɨ nɨɨbal gau, kalɨp ulhai nɨɨ udnɨg auagnö; yad nɨbi bɨ, hon nan

si nan naij gɨpun a gɨ gasɨ nɨɨbal gau, kalɨp ulhai nɨɨ udnam a gem aunö,” a ga. *

*Nan magö hil gep
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Ñɨn ap, Jon ñɨg pak ñeb bɨ nɨpe gau, Jisas mɨdeia au apöm hagla, “Hon abe, bɨ Perisi gau abe, ñɨn rɨmnap, God nɨp nöp gasɨ nɨɨun, a gun, nan ñɨɨagpun. Pen bɨ ne gau nɨhön gɨnɨg u rö nöp gagpal?” ö gɨla. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalɨp haga, “Nɨbi bɨ gau, bɨ nɨbi udnɨg gab bɨ u aip mɨdeinaböl ñɨn u, mɨñ mɨñ göl göm nan ñɨɨnaböl; pen bɨ rɨmnap apöm bɨ anɨbu nɨp ud junaböl ñɨn u, mög gö nan hil göm ñɨɨagnaböl,” a ga.

¹⁶ Pen Jisas nɨpe kalɨp manö ap hod rɨköm haga, “Walɨj gɨsön u udöm, walɨj papɨl gɨ, pa gɨ dö gɨnab ramö u al dör gagnaböl. Pen ai gɨnɨg göm al dör gagnabölɨ Anɨg geinaböl u, walɨj lulö gabin a gɨnɨg gab, mɨgan kub yabɨl pa bɨlɨlɨ gɨnab.

¹⁷ Pen ñɨg wain u, u rö nöp. Wain gɨsön nɨbö u göm, ud kaj meme hañ mɨlep mɨgan u ral lagnaböl. Pen nɨhön: anɨg geinaböl u, ñɨg wain kamɨɨ u ranöm, bɨɨ yabɨl hagöm, kaj meme hañ u pak gɨ dö göm, hon göm arnab. Anɨb u, ñɨg wain kamɨɨ u udöm, kaj meme hañ kamɨɨ nɨbö mɨgan u ud lɨlö nöp me, aij gɨnab,” a ga.

Jisas gaia nɨbi kub ap, pai pro ap, kamɨɨ la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Jisas manö anɨbu hagö nɨɨöl gɨ, Juda bɨ kub ap Jisas mɨdeia au apöm, kugom yɨmöm haga, “Pai yad u böɨ nöp umöb u pen ne am nɨp ud nɨɨö, uraknɨm,” a ga.

¹⁹ Hagö, Jisas bɨ nɨpe gau aip uraköm, bɨ anɨbu aip arla.

²⁰⁻²¹ Pen nɨbi ap, hagape lugöl gɨ lugöl gɨ mɨdeia, mɨ unbö mɨgan laɨ ina. Anɨg gö, gasɨ nɨpe u nöp nɨɨm, “Jisas walɨj nɨpe mɨlö kub goɨ gau

nöp ud niñnō, yip kamɪŋ lɪnab,” a gōm, Jisas arō niñöl gɪ, jöl adō gau amōm, waɪɪj nɪp u ud niŋa. *

²² Ud niñō, Jisas ado gōm nɪbi anɪbu nɪp niñōm haga, “Yip niñ ud-pan u me, nöp kamɪŋ lōp. Gasɪ halō mɪdaimōn,” a ga. Hagō, nan nɪp gɪmɪdöp u magō anɪbu nöp kamɪŋ lōm, hagape aumɪdöp u mɪɪep ga.

²³ Pen Jisas nɪbi bɪ anɪbu arō gōm am am, bɪ kub ram u amjakōm niŋa, aɪɪŋ magō pu gōm, manō hauɪ kub yabɪɪ geila.

²⁴ Jisas niñōm kalɪp haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yɪharɪŋ hon hanab,” a ga. Anɪg hagō, nɪp mɪhol gɪla.

²⁵ Pen Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag hōŋ yuōm, ram raul mɪgan yaŋ amōm, pai uma u nɪp, ñɪmagō kɪd u ud niñō, uraka.

²⁶ Anɪg gö, manō anɪbu yag dam ram mɪnōŋ anɪb gau magōŋhalō ud arla.

Jisas gö, bɪ amgō we mɪhau amgō ñɪl niñlō

²⁷ Pen Jisas ram mɪnōŋ anɪbu arō gōm arō niñöl gɪ, bɪ amgō magō we ga mɪhau nɪp hain göl gɪmil meg mɪgan dap ranmil, haglō, “Depid Ñɪ nɪpe! Halɪp mɪhōŋ mög niñmōn!” a gɪlō. *

²⁸ Anɪg hagailō, pen Jisas nɪpe ram raul mɪgan u ara. Bɪ anɪb mɪhau hain ammil ram u apjaklō, Jisas kalɪp mɪhōŋ haga, “Kale mɪhōŋ, yad kalöp gɪnō kamɪŋ lɪnab a gɪmil, yip ap hagabilɪ Yad yau a gɪnabin, kale gasɪ niñbil amgō kale ñɪl lɪnab aka wasō?” ö ga. Hageia, haglō, “Bɪ Kub, holmɪŋ niñbul, ne halɪp geinabōn kamɪŋ lɪnab,” a gɪlō.

²⁹ Hagailō, Jisas amgō kalɪp mɪhōŋ ud niñōm haga, “Yip niñ uɪpil u me, hagpil rō gɪnɪm,” a ga.

³⁰ Hagō, amgō kalɪp mɪhōŋ kamɪŋ lō, niñlō niñöl gɪ, Jisas kalɪp mɪhōŋ

manō klō hagōm hag aij gōm haga, “Nɪbi bɪ gau, Jisas gajɪp halɪp kamɪŋ lōp, a gɪmil hagagmil,” a ga. *

³¹ Anɪg haga u pen kalpe mɪhōŋ ammil, nɪbi bɪ ram mɪnōŋ anɪb gau magōŋhalō hag ñɪlō ara.

Jisas aɪab ado ga bɪ ap nɪp gö, manō ga

³² Pen kalpe mɪhōŋ arlō niñöl gɪ, nɪbi bɪ rɪmnap, bɪ aiōn pi halō aɪab ado ga bɪ ap, dap Jisas mɪdeia au dauela.

³³ Jisas aiōn pi bɪ anɪbu nɪp aban ala u hag yuō, manō hag aij ga. Anɪg gö, nɪbi bɪ gau aiō gōm hagla, “Ram mɪnōŋ Isrel i, bɪ ap anɪbu rō gö niñagpun,” a gɪla. *

³⁴ Pen bɪ Perisi gau hagla, “Nɪpe kɪjaki aiōn pi nap kale Seden klō u udōm me, aiōn pi gau hag hōŋ yuōp,” a gɪla. *

Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp mög niŋa

³⁵ Pen Jisas nɪpe daun pro gau abe, daun kub gau abe gɪ ajöl gōm, Juda magum gep ram gau amōm, Kiŋ kub ke yabɪɪ u nɪbi bɪ udōm abad mɪdeinab manō aij u hag ñɪmɪdöp. Pen nɪbi bɪ gau kalɪp nan niñhōn niñhōn ga u, u rō nöp gö kamɪŋ la. *

³⁶ Jisas niŋa, nɪbi bɪ anɪb gau kaj sipsip gau bɪ abad mɪdep kale ap mɪdagöp rō u mɪdeila. Gasɪ kub niñōm uɪham mɪdeila u pen kalɪp bɪ gɪ ñeb ap mɪdageia. Anɪb u niñōm, Jisas nɪpe mög yabɪɪ niñōm, *

³⁷ bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Nan magō iru yabɪɪ nöp wög nabōŋ au po gɪ mɪdöp u pen nɪbi bɪ ral dauɪp iru mɪdagpal. *

³⁸ Anɪb u, kale bɪ wög nabōŋ nap nɪbö u nɪp hag niñbe, bɪ ral dauɪp rɪmnap yuō, ral dap nɪp lau adō dauöl,” a ga.

* 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34 * 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2

10

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas bi nipe unbö migan lanj u wiñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag yunabim. Nibi bi nan nihön nihön ginab gau u rö nöp gipe, kamiñ linab,” a ga. *

² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lanj Jisas hag yua bi gau, hib kale gau me, bi ap Saimon, hib nipe ap Pida a gimidal; bi ap Edru, Pida nimam nipe u; bi ap Jems, Sebedi ni nipe; bi ap Jon, Jems nimam nipe;

³ bi ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, nipe dakis udmidöp; bi ap Jems, Alpias ni nipe; bi ap Dadias;

⁴ bi ap Saimon, hib nipe ap Selod a gimidal; bi ap Judas Iskariod, nipe me hainö Jisas nip mumug niña.

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan lanj kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas bi nipe anib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl gi haga, “Kale Juda nibi bi wasö an gau abe, Sameria kai midpal an gau abe, aragmim.

⁶ Pen kale am nibi bi hon Isrel, nibi bi kale God nip gasi niñagpal gau, kalip hag nöl gi hagmim, *

⁷ “God nibi bi udöm abad mideinab niñ u, hadö söl auöp,” a gimim. *

⁸ Nibi bi nan ginim gau gipe, kamiñ linim. Nibi bi böñ nöp umöl gau gipe, kauyan uraköl. Nibi bi wös hapeb linim gau gipe, kamiñ linim. Nibi bi kijaki aiön pi aban alnim gau hag höñ yube aran. Bapi hol apil kalöp pör yiñharin wög gipul rö, kale u rö nöp nibi bi anib gau kalip yiñharin wög gi niñmim.

⁹ Mani gol, mani silpa, mani a+i rimnap ud aragmim. *

¹⁰ Wadi, waliñ rimnap halö, ma rirup, waliñ adin, nan gau ud aragmim. Pen nihön: nibi bi wög gi niñaböl gau pen nan niñlö niñnaböl. *

¹¹ “Pen daun ap aka ram riñig aglö ap amjakpe, nibi bi kalöp hag wiñhai udöl rö rimnap niñmim, kalip aip nöp midmim, ram minöñ ke ap gau arnig ginabim niñ u nöp, kalip arö gimim armim.

¹²⁻¹⁴ Pen ram ap ammim, “Kale midpim!” a gipe, “Yau, midpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul migan anibu armim. Pen kalöp manö yad hag niñmim hag wiñhai ud niñagaiöl u, arik arnig, acip acip ma kid kale cig udöm midainim u, ab iñi gi yumim armim. *

¹⁵ Yad kalöp niñö yabiñ hagabin: manö kub hagep niñ u, Sodom Gomora nibi bi ilön pro pro udnaböl; nibi bi kalöp udagnaböl anib gau, ilön kub yabiñ udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ “Pen niñim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nibi bi kain hauñ rö midpal an gau yuabin. Anib u, gasi niñ aij göl gi, agamiñ kalip hag nöl gi midaimim. *

¹⁷ “Pen nibi bi rimnap kalöp ud sisi löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anib u, niñ aij gimim. *

¹⁸ Kalöp bi yad a göm, tip gi dam gapman bi kub aka kin mideinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bi kub gau abe, Juda nibi bi wasö ram minöñ mlö kub gau nibö gau abe, kalip hag niñnabim.

¹⁹⁻²⁰ Kalöp manö kub hagnaböl anibu, manö nihön hagun aka manö aige gun hagun a gimim piñin

* **10:1:** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:6:** Jer 50:6 * **10:7:** Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * **10:9:** Luk 10:4 * **10:10:** Luk 10:7; 1Ko 9:14 * **10:12-14:** Luk 10:5-6; Ap 13:51 * **10:15:** Mad 11:24; Jud 7 * **10:16:** Luk 10:3; Ro 16:19 * **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

gimim, gasi iru niŋagmim. Hagpe niŋöl gi, Nap God Ana nipe kale aip midöp u, gasi aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nipe kalöp hagnab rö nöp hagnabim.

* 21 “Ñin anibu, nimam gau uraköm, nimam kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Nap gau uraköm, ñi pai kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Ñi pai gau uraköm, nime nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp ginaböl. *

22 Yip lau adö mideinabim rö, nibi bi gau magöŋhalö kalöp niŋlöl, mulu kal alnab. Pen nibi bi an klö göm, yip pig nöp mideinaböl gau, ñin hain u auö, God kalip udnab.

23 Pen migan ap arbe, kalöp gi naij gaiöl u, piñiŋ gi migan ap armim. Yad kalöp niŋö hagabin, Isrel daun gau nibi bi gau kalip hag ñibe aragnab adö, yad Bi Ñi nipe aunabin.

24-25 “Ñi pai skul hagpal gau kub midlöl, hag ñeb bi kale gau pro midagpal. Pen hag ñeb bi midöp rö midaiun a göm me, skul hagpal. Nibi bi wög gi ñibal gau kub midlöl, nibi bi kalip abad midpal gau pro midagpal. Wög gipal u, nibi bi kub midpal rö midaiun a göm, wög gipal. Anib u rö, nibi bi yad gau, yad midpin rö midaiun a göm, gipal. Pen nibi bi gau yip hag juöm, Seden hib nipe ap löm yip Bielsebul a gipal rö, kalöp bi wög gi ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naij hagnaböl me. *

God nip nöp piñiŋ gep (Luk 12:2-7)

26 “Nibi bi gau kalip niŋmim piñiŋ gagmim. Manö niñön miñi har göl midöp u, hainö waiö mideinab. Nan niñön agamij gipal gau, hainö waiö niŋnaböl. *

27 Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalip waiö hag ñimim. Manö yad kalöp rimid it hagnabin u, ram adö laŋ ammim, manö kub hag ñibe niŋöl.

28 “Kale nibi bi al pak libal bi gau niŋmim piñiŋ gagmim. Kale yiñharin hañ bad u nöp al pak linaböl; ana u halö gi naij göl rö lagöp. Piñiŋ ginig me, Bi Kub nibi bi hañ roman abe ana abe migan mab ke inab yaŋ yunab u nip piñiŋ gimim. *

29 Yaur pro gau, nan yiñharin. Mani aŋi magö aŋi nöp yuöm, miñöp udpal. Nan yiñharin u pen, God kalip niŋ midöp rö, ap yiñharin lug pakagnab.

30 Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

31 Anib u, piñiŋ gagmim. Yaur gau nan pro yabiŋ; kale pen nan yabiŋ midpim. *

Yad Jisas bi nipe a gimim waiö hagmim (Luk 12:8-9)

32 “Nibi bi an yip lau adö midöm, nibi bi gau kalip waiö hag ñinaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ midöp u nip, yip lau adö midpal, a gem, waiö hagnabin.

33 Pen nibi bi an, yip ciŋ aij gagöm, nibi bi aip mideinaböl an au hagnaböl, bi anibu yad niŋagpin, a ginaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ u nip, nibi bi gai i yad niŋagpin, a ginabin. *

Pen pen ginaböl (Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 “Yad minön naböŋ it i aunö u, ‘Jisas nipe minön naböŋ it i aua rö, agamij mid aij ginabun,’ a gimim, gasi u niŋagmim. Yad aunö u me, nibi bi gau manö kub hagöm, pen pen ginaböl.

35 Anig ginab: ñi gau uraköm, nap aip pen pen ginaböl. Pai gau uraköm, nime aip pen pen ginaböl.

* 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12
* 10:31: Mad 6:26 * 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6

Ñi nîbin gau uraköm, nîpîs aip pen pen gî naböl. *

³⁶ Anîg gî naböl anîbu, ram kale añî mîdpal u, kale ke nöp pen pen gî naböl.

³⁷ “Nîbi bî an, nîme nap aka ñî pai gau nöp mîdmagö lôm, yîp mîdmagö lagnaböl u, nîbi bî yad mîdöl rô lagnab.

³⁸ Nîbi bî an yîp pîg mîdnîg gaböl, pen gasî ap nîjöm hagnaböl, ‘Nîbi bî rîmnap hanîp gî naij göl rô löp,’ a göm, yîp arö gî naböl u, nîbi bî yad mîdöl rô lagnab.

³⁹ Nîbi bî an, yad ke nöp mîdem, mîd aij gî nam a gî nab u, mab ke inab yaŋ u arnab. Nîbi bî an pen hagnab, yad Jisas lau adö mîdnö, yîp al pak lî nîg al pak löl a gî nab u, kamîŋ pör pör mîdep u udnab. *

God kalîp pen u rô nöp abad mîdeinab
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, nîbi bî rîmnap kalöp hag wîhai udaiöl u, yîp abe hag wîhai udnaböl. Pen yîp hag wîhai udnaböl rô, Bî yîp hag yuö aunö u nîp abe hag wîhai udnaböl. *

⁴¹ Nîbi bî an, God manö hagep bî ap nîjöm hagnab, ‘Bî auöp i, God wög göp u me, nîp udnabin,’ a göm, udnab u, aij yabîŋ gî nab. God manö hagep bî anîbu ud aij gî nab rô, hainö God nîp u rô nöp ud aij gî nab. Nîbi bî an, God nîbi bî kamîŋ aij nîpe ap nîjöm hagnab, ‘Bî auöp i, God bî kamîŋ aij nîpe u me, nîp udnabin,’ a göm udnab u, aij yabîŋ gî nab. God nîbi bî kamîŋ aij nîpe u ud aij gî nab rô, hainö God nîp u rô nöp ud aij gî nab.

⁴² Pen nîbi bî an, bî yîharîŋ yad ap nîjöm, Jisas bî nîpe u a göm, ñîg mîl dap ñî nab u, God nîjö, aij gö, pen hauŋ gagnab,” a ga.

11

Jon bî nîpe rîmnap hag yuö, Jisas nîp nîjîg arla
(Luk 7:18-35)

¹ Jisas bî nîpe unbö mîgan laŋ gau kalîp anîg göl anîg göl gî mim a göm hag ñî aij göm, ram mînön anîbu arö göm, daun yöp söl anîb gau amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ña.

² Pen Jon bî ñîg pak ñeb u nagi mîdöm, Krai nîhön nîhön ga manö u nîjöm, bî nîpe rîmnap hag yuö, Krai mîdeia au amjaköm,

³ nîp hag nîjöm hagla, “Hanîp hag ñîmön, ne bî ‘Krai’ a gun pör abad mîdpun u nöp auban, aka hon bî hain nîbö anîbu ke abad mîdaiun?” ö gî la.

⁴ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale Jon mîdöp au ammim haggim, ‘Hon amun amgö hon ke nîjun, rîmîd hon ke nîjbun,

⁵ bî anîbu nîbi bî amgö we göp gau gajîp amgö nîjbal. Nîbi bî ma naij göp gau gajîp adan aj aij gî pal. Nîbi bî wös hapeb löp gau gajîp mîlep göp. Nîbi bî rîmîd mîgan pîŋ göp gau gajîp gasî wakö nîjbal. Nîbi bî umbal gau gajîp kauyaŋ urakpal. Nîbi bî mög gep rô gau, u rô nöp Krai manö aij u hagö nîjbal,’ a gî mim. *

⁶ Pen manö ap haggim, ‘Nîbi bî yîp nîj udöm, gasî ap ap nîjagnaböl gau, mîñ mîñ yabîŋ gî naböl,’ a gî mim,” a ga.

⁷ Anîg hagö, Jon bî nîpe gau arlö nîjöl gî, Jisas nîbi bî ap mîdeila gau kalîp Jon manö adö u haggim haga, “Kale nöd ram mînön kabö nöp mîdöp an gau arbe ñî n u, nîhön nîjîg arben Hod mîlö añî ap yîgön ud dan i göp ap nîjîg arbe?

⁸ Aka nîhön nîjîg arben Bî waŋîj aij aij nöp lîbal bî ap nîjîg arben Bî waŋîj aij aij udun a göm nîjbal gau, bî kub ram kîñ aij gau hanbal. Kale Jon mîdmîdöp ram mînön nöp an au han mîdagmîdal.

* **10:39:** Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 * **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * **11:5:** Ais 35:5-6; 61:1

9 Pen nan nîhôn nîŋnîg arben Yîharîŋ aragpe. Jon bî God manö hagep, bî anîbu nîŋnîg arbe. Bî God manö hagep aunab a gîmim abad mîdmîdim me, bî anîbu me u. Pen Jon nîpe God manö hagep bî nöp wasö.

10 Jon nîp gasî nîŋjöm, hadame nöp God nîpe Nî nîpe nîp manö haga manö anîbu, God Manö yan kalî kliñ rîkôm hagla,

‘Bî manö hagep yad u,
hag yunö nöd amöm,
nîbi bî gau hag ñî aij gö,
hainö ne ke arnabön,’ a göm kalî kliñ rîkla. *

11 Kalöp hagabin, nîbi bî mînön naböŋ ît i mîdpal gau, aîŋ ap Jon rö wasö. Pen God nîbi bî yîharîŋ yabîl dam kumi kabö adö laŋ au abad mîdeinab gau, kale Jon rö mîdageinaböl; God nîpe nîbi bî yîharîŋ yabîl gau ud aij yabîl gö, nîbi bî aij nîpe yabîl mîdeinaböl.

12 Jon bî ñîg pak ñeb bî apöm manö aij hag ña ñîn u rîkôm, nîbi bî gau, God hanîp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mîdainîm a göm, manö anîbu klö yabîl gî dam dam, mîñî u rö nöp klö yabîl gîpal.

13 “Bî God manö hagep manö kalî kliñ rîkla gau abe, Moşîs God lo manö kalî kliñ rîka u abe, ît u me, God Mesaia u nîp yuö, nîpe nîbi bî gau kalîp udöm abad mîdeinab. Manö anîbu nöp hag daulö daulö me, Jon aua. *

14 Pen manö hagnîg gabin u udnabîm aka nîŋagpî. God Jon nîp hagö, apöm nîbi bî gau kalîp manö hag ña u, God Manö kalî kliñ rîkôm, gînab a gîla rö nöp ga. Kalî kliñ rîkôm hagla, bî God manö hagep Ilaija rö bî ap aunab, a gîla. *

15 Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîŋ aij gîmîm.

16 “Nîbi bî mîñî ñîn i mîdpal gau yad nîŋbî, kale ñî painaŋ rîmnap

maker au asîkôm, ñî painaŋ rîmnap meg mîgan dap ranöm kalîp hagpal rö u mîdpal.

17 Kale hagpal,
‘Hon aîŋ pu gîno,
kale nîhôn gînîg kugom ralagpîm?

Kîmap mîtöŋ gep rö ap hagno,
kale nîhôn gînîg mîtöŋ gagpîm?’
ö gîpal.

18 Anîb u rö, God Jon nîp yuö apöm, ñîn rîmnap nan magö ñîŋagöm, ñîg wain ñîŋagöm gö, hagla, ‘Bî anîbi nîp nan nîhôn aban alö anîg göp?’ ö gîla.

19 Bî Nî nîpe pen auö hagpal, ‘Bî nan kub ñîŋjöm, ñîg wain ñîŋjöm, bî dakîs udpal gau aip ajöm, bî nan naij gîpal gau aip ajöm göp,’ a gîpal. Pen nîbi bî God Manö u nîŋ udöm, gî aij göm, mîd aij gînaböl u, nîbi bî gau nîŋjöm hagnaböl, God Manö u manö aij yabîl, a gînaböl,” a ga. *

Manö kub udnaböl (Luk 10:13-15)

20-21 Jîsas daun kub nöd gî ajöm, nan gagep îru nöp gö, nîbi bî gau nîŋla u pen kale, nîhôn gînîg nan si nan naij gîpun a göm, nan si nan naij gîmîdal u arö göm, Jîsas nîp nîŋ udagla. Anîg gîlö, Jîsas kalîp hag göm haga, “Korasin daun nîbi bî gau! Bedsaida daun nîbi bî gau! Nan gagep gau gîno, nîŋbe. Pen nan si nan naij gîpîm u arö gîmîm, yîp nîŋ udagpîm. Anîg gîpîm u, kale manö kub yabîl udnabîm. Daun kub Daia Juda nîbi bî wasö gau, daun kub Saidon Juda nîbi bî wasö gau, nan gagep anîb gau kalîp u rö nöp gaibnep, kale nan si nan naij gîmîdal gau arö göm, wadî asöl rö rîmnap yîmöm, run he löl gî löl gî mîdaiblap. *

22 Anîb u, manö kub hagep ñîn u, Daia nîbi bî abe, Saidon nîbi bî abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin nîbi bî abe, Bedsaida nîbi bî abe, manö kub yabîl udnabîm.

* 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:13: Luk 16:16 * 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13

* 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4

23 “Kapaneam nîbi bî gau. Nîn anîbu kale kumi kabö adö laŋ au aragnabim; bönj nöp mab ke inab ulöm miŋan yaŋ u arnabim. Nan gagep kale aŋ aui gîñö u, daun kub Sodom gaibnep, kale nan si nan naij gîmîdal gau arö göm, uri kamîŋ mîdaiblap. *

24 Adö anîbu yad kalöp niŋjô hagabin, manö kub hagep nîn u, Sodom nîbi bî gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam nîbi bî manö kub yabîl udnabim,” a ga. *

*Yîp aumim ake limim
(Luk 10:21-22)*

25-26 Nîn anîbu Jisas Nap nîp haga, “Bapi, yad hib ne hagnö adö laŋ araŋ. Ne Bî Kub, kumi kabö adö laŋ abe, mîñöŋ naböŋ iŋ i abe abad mîdpan u, gasî ne ke niŋjô aij göp rö, nîbi bî gasî kîd hiik niŋjun niŋbun a gîpal gau, kalîp manö yad hagabin iŋ u hag nîagpan; pen nîbi bî nî painaŋ rö mîdpal gau kalîp gasî aij nîmön, manö yad hagabin iŋ u hag waiö lîban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

27 Jisas anîg hagöm haga, “Bapi klö nîpe mîdöp rö, yîp nîb. Nîbi bî rîmnap yîp niŋ aij gagpal; Bapi nöp yîp niŋjô. Yad nöp Bapi nîp niŋ aij gîpin. Pen nîbi bî gasî aij nînam a gem niŋbin gau, kalîp gasî aij nîñö, Bapi nîp niŋnaböl,” a ga. *

28 Jisas anîg hagöm haga, “Kale nîbi bî nan wañîb kub iru maru pör ud ajmim gasî iru niŋmim mîdpim gau, yad aumim niŋjöm nan wañîb kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake lînabim. *

29 Yad bî hain aij agamîj mîdpin; kal gagnabin; anîb u, yîp aumim, wög yad gî nîmim, hibur gasî mîdmagö kalöp aŋ daŋ ake limim.

30 Kale yîp aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; pîta gînab. *

12

God nîp sabe gep nîn u, wid magö rîk nîŋla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God nîp sabe gep nîn u, Jisas bî nîpe gau aip wid wög aŋ au amöl gî, bî nîpe gau kîyö lö, wid magö anîb gau rîmnap udöm, hañ pak yuöm, nîŋjöl gî nîŋjöl gî areila. *

2 Anîg geila, bî Perisi gau niŋjöm, Jisas nîp hagla, “Lo manö hon hagab, nîbi bî God nîp sabe gep nîn u wög gagnaböl. Pen bî ne gau niŋhön gîniŋ God nîp sabe gep nîn wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö gîla. *

3-4 Hageila, Jisas kalîp haga, “Depid hadame nöp bî nîpe gau aip kîyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, bî yîharîŋ nîŋagpal, bî God nîp nan sabe gîpal gau nöp niŋbal bred u, kalîp hag niŋjô nîp nîlö, bî nîpe gau aip nîŋla. Pen kîyö lö gîla aiud anîbu, God Manö yaŋ kalî kliñ rîkla u kale niŋagpim ar? *

5 “Kale Mosîs God Manö kalî kliñ rîka u niŋagpim rö löp. Nîpe kalî kliñ rîkôm haga, ‘Bî God nîp nan sabe gep bî gau, God nîp sabe gep nîn u, God sabe gep ram raul u am mîdöm, wög gîpal. Pen God kalîp manö kub hagagnab,’ a ga. *

6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram anîbu nan kub wasö; yad ke pen Bî kub yabîl mîdpin. *

7 Pen manö ap God Manö kalî kliñ rîkla u, niŋ aij gagpim akan Manö anîbu kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Nîbi bî yîp nan pak sabe gî nînaböl u, yîp aij gagnab; nîbi bî gau kalîp mög niŋnaböl u, yîp aij gînab,’ a gîla. Manö anîbu niŋmim gagpim u me, bî yad gau gî aij gîlö niŋjöl gî, kalîp ud sîlik hagpe. *

* 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12 * 11:25-26: 1Ko 1:26-29

* 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3

* 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10

* 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13

8 ‘God nɪp sabe gep ñɪn! God nɪp sabe gep ñɪn!’ a gɪpim u pen Bɪ Ñɪ nɪpe nöp God nɪp sabe gep ñɪn u abad mɪdöp a gɪmim gasɪ u nɪɲagpim.

Jisas bɪ ñɪmagö pɪno ga u gö, kamɪɲ la

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Jisas ram mɪnönɲ anɪbu arö göm, ram mɪnönɲ ap aramöm, Juda magum gep ram raul mɪgan u ara.

10 Pen ram raul mɪgan anɪbu bɪ ñɪmagö pɪno ga ap mɪdeia. Nɪbi bɪ ap mɪdeila gau, Jisas manö rɪmnap hagö nɪp dam manö kub hagun a göm, nɪp manö pir alöm hagla, “God nɪp sabe gep ñɪn i, nɪbi bɪ kamɪɲ lep aka wasö?” gɪla. *

11 Hageila, Jisas kalɪp haga, “Kaj sipsip kale ap God nɪp sabe gep ñɪn i ulöm mɪgan areinab u, ud yunabim aka wasöɲ Ud yunabim rö löp.

12 Pen kaj sipsip u nan yɪharɪɲ. Nɪbi bɪ u nan yabɪɪ. God nɪp sabe gep ñɪn i kamɪɲ laɲ a gun gɪnabun u, manö mɪdagöp, gɪnabun,” a ga. *

13 Jisas anɪg hagöm, bɪ ñɪmagö pɪno ga u nɪp haga, “Ñɪn mɪlöbö lɪ!” a ga. Anɪg hagö, ñɪmagö mɪlöbö labin a ga. Anɪg ga nɪɲöm ñɪmagö pɪno ga u böɲ nöp kamɪɲ löm, ñɪmagö böɲ lau aij mɪdeia u rö la.

14 Anɪg gö nɪɲöm, bɪ Perisi gau am magum göm, nɪp anɪg anɪg gun al pak lun, a göm, manö hag nɪɲ hag nɪɲ gɪla. *

Jisas nɪpe God bɪ wög gɪ ñeb nɪpe

15 Anɪg geila, Jisas nɪɲöm, ram mɪnönɲ anɪbu arö göm, mɪgan ap arnɪg göm ara. Arö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪp hain gɪla. Anɪg geila, nɪbi bɪ nan ga gau, nɪpe gö magöɲhalö kamɪɲ lö nɪɲöl gɪ,

16 kalɪp haga, “Bɪ u anɪg anɪg göp a gɪmim, hagagmim!” a ga. *

17 Jisas ga anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia gɪnab a ga rö nöp ga. Nɪpe kalɪ kliɲ rɪköm haga,

18 “Bɪ yad böɲ nöp hag lɪbin i, wög yad gɪ ñab.

Bɪ yad nɪɲnö, yɪp aij yabɪɪ göp me u.

Yad nɪpe mɪdmagö lɪbin.

Ana yad u nɪp aɪ ba gö,

nɪbi bɪ kale aigöl göm asɪ mɪd aij gɪnaböl manö yad u,

nɪbi bɪ gau magöɲhalö hag ñɪnab.

19 Pen nɪpe nɪbi bɪ gau nɪɲö mulu lugö,

manö pen pen hagagnab.

Nɪbi bɪ mɪdpal gau, yɪp nöp nɪɲöl a göm,

meg magö dap ranöm hagagnab.

20 Nɪbi bɪ nɪɲagpal gau

kalɪp agamɪɲ hag aij gɪnab.

Lam hon gɪnɪg gö, kalasin rɪm lɪlö inmɪdöp rö u kalɪp hagnab.

Nɪpe anɪg göl gɪ damöm me,

God hagöp rö böɲ u apranö,

nan si nan naij gep böɲ u böɲ nöp ap lugnab.

21 Nɪbi bɪ ram mɪnönɲ gau nɪbö gau u rö nöp,

nɪp gasɪ halö abad mɪdeinaböl,” a ga. *

Jisas nɪpe Bielsebul klö udöm nan gagep gab, a gɪla

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Bɪ kɪjaki aban alö, amgö we göm, maj haɲ pɪɪ göm ga bɪ ap dam Jisas mɪdeia au daueila. Jisas kɪjaki u hag höɲ yuö, amgö yabɪɪ nɪɲöm, manö hagöm ga.

23 Nɪbi bɪ mɪdeila gau, Jisas ga anɪbu nɪɲöm, aiö göm hagla, “Bɪ anɪbi bac Depid Ñɪ nɪpe pör abad mɪdpun u rö löp,” a gɪla.

24 Pen bɪ Perisi gau manö anɪbu nɪɲöm, gasɪ kale gau nöp nɪɲöm hagla, “Bɪ anɪbu God klö nɪpe udöm hag höɲ yuagöp; nɪpe kɪjaki aiön pi nan gau, nap kale Bielsebul klö udöm hag yuöp,” a gɪ gasɪ nɪɲla. *

* 12:10: Luk 14:3 * 12:12: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16 * 12:16: Mad 8:4; Mak 3:12 * 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4 * 12:24: Mad 9:34; 10:25

25-26 Pen gasi niŋla aniŋbu, Jisas ke niŋöm, kalip haga, “Seden uraköm, niŋbi bi niŋpe riŋnap hag yunab u, aige göm bi kub miŋdeinabŋ Ram miŋnön ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke liŋaböl u, ap lug paknaböl. Ram miŋnön kub ap aka niŋbi bi il aŋi ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke liŋaböl u, ap lug paknaböl. Kale aniŋbu rö hagabim u pen Seden niŋpe yam niŋpe ke gau kalip hag yuagnab.

27 “Yip hagpim, ‘Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul klö u udmön hag höŋ yuban,’ a gipim u pen kale yip hagpe niŋin: bi kale ke gau Bielsebul klö u udöm kijaki aiön pi nan gau hag höŋ yubal aka niŋhön? Kale ke hagnaböl, ‘Niŋbi bi ap anig göl rö lagöp,’ a giŋaböl.

28 “Pen God Ana klö u udem, kijaki aiön pi nan gau hag höŋ yuabin u, niŋhön giŋig God bi niŋpe niŋbi bi udöm abad miŋdeinab niŋn u hadö auöp i a giŋimim yip udagpim? *

29 “Bi klö yabiŋ ap miŋdö, nan nip gau udnig, yiŋharin aragnaböl. Nip böŋ nöŋ nagi adik löm me, amöm nan nip gau udnaböl.

30 “Niŋbi bi yad pig miŋdpal gau, niŋbi bi gau kalip yad daunaböl. Pen niŋbi bi yad wasö gau, niŋbi bi yad aunig gaböl gau kalip riŋdik gi yunaböl. *

31 Aniŋb u, kale niŋ aiŋ giŋimim. Niŋbi bi gau nan si nan naiŋ niŋhön niŋhön geinaböl u, God niŋöm arö giŋab. Niŋbi bi God nip manö riŋ junaböl u, u rö nöŋ God niŋöm arö giŋab. Pen God Ana nip manö riŋ junaböl u, God niŋöm arö gagnab. *

32 Bi Niŋ niŋpe u nip manö naiŋ hageinaböl u, God niŋöm arö giŋab. Pen Ana Uŋ nip manö naiŋ hageinaböl u, niŋn i abe, niŋn hain u abe, God niŋpe niŋ nöŋ miŋdöm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab
(Luk 6:43-45)

33 “Kale yip niŋhön giŋig hagpim, ‘Seden aban alö, wög aiŋ u göp,’ a gipimŋ Mab aiŋ gau magö aiŋ piŋnab; mab naiŋ gau magö naiŋ piŋnab. Mab magö piŋnab magö aniŋbu niŋöm me, mab u aiŋ mab u naiŋ a giŋaböl. *

34 Kale haino niŋ pai yag daubal gau me anig hagabim. Kale niŋbi bi naiŋ aniŋbu rö, aige giŋimim manö aiŋ hagnabimŋ Niŋbi bi manö hagpal rö niŋnabun me, hibur gasi miŋdmagö kalip an dan niŋhön rö miŋdöp u niŋnabun. *

35 Niŋbi bi aiŋ gau, hibur gasi miŋdmagö an kale dan nan aiŋ miŋdöp niŋöm gi aiŋ giŋpal; niŋbi bi naiŋ gau, hibur gasi miŋdmagö an kale dan nan naiŋ miŋdöp niŋöm gi naiŋ giŋpal.

36 Niŋ aiŋ giŋimim. Hainö manö kub hagep niŋn u, God niŋbi bi gau kalip magöŋhalö, manö haŋowaŋ hagöm niŋbi bi riŋnap gi naiŋ giŋla u, niŋhön giŋig anig hagpe a göm, kalip hag giŋab.

37 Aniŋb u me, kale ke manö hagnabim u nöŋ God niŋöm hagnab niŋöm, kamŋ arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö niŋjun, a giŋla
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 God lo manö hag niŋeb bi riŋnap abe, bi Perisi riŋnap abe, apöm Jisas nip hagla, “Manö hag niŋeb bi! Nan gagep rö ap gö, hon niŋjun me, ne God nöŋ hag yuöp auban a giŋnabun,” a giŋla. *

39 Hageila, Jisas haga, “Kale niŋbi bi nan si nan naiŋ nöŋ giŋimim, God manö haga u niŋagpim. Nan gagep rö ap gö niŋjun a gipim u, pen kalöp nan ap giŋnö niŋagnabim. Bi God manö hagep Jona nip ga adö u nöŋ yip u rö nöŋ gö, niŋnabim. *

40 Hadame nöŋ kabsaŋ kub u Jona nip pa bo yuö, hibur an yan niŋn miŋhau niŋan miŋdöm, ado giŋ aua. Aniŋb u rö, yad, Bi Niŋ niŋpe, u rö

* 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20
* 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4;
Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17

nöp ñin mihau nigan minön an gau midem, ado gi aunabin. *

⁴¹ Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nibi bi kalip hagö, nan si nan naj gila gau yinid arö göm, God nip nin udla. Jona bi yiharin u hagö ninla; kale pen Bi Kub yabit mñi midöp i, manö hagöp u udagpim. Anib u, hainö manö kub hagep ñin u, Ninepa bi kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

⁴² “Nibi kwin kub, ram minön Siba nibö u, hadame nöp ga rö u ninbim. Ram minön nipe mlö gau nibö u pen, Juda kin kub Solomon gasi kid hiik ninneb bi u manö nip ninning aua. Solomon bi yiharin u nip anig ga; pen nihön ginig Bi Kub mñi midöp i manö hagöp u ninagpim Hainö manö kub hagep ñin u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aion pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga
(Luk 11:24-26)

⁴³ “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, hön amöm, nibi bi rimnap aban alin, a göm, nin aj wasö ninöm,

⁴⁴ ado gi apöm ninab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

⁴⁵ Nipe ninöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabit, unbö mudun jin u ut gi dapöm, bi anibu nip yuö hiiknaböl. Anig gö, nöd mid naj ga rö wasö; hainö mid naj yabit ginab. Kale nibi bi uri midpim kale nan si nan naj nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naj yabit ginabim,” a ga. *

Jisas nime nimam bi
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Jisas nibi bi gau kalip manö hagö ninöl gi, nime nimam nipe yabit gau hön yan apöm hagla, “Hon Jisas nip manö hagnig aubun,” a gila.

⁴⁷ Hageila, bi ap ram raul migan amöm, Jisas nip haga, “Name nam ne gau, nöp manö hagnig ap midpal hön yan,” a ga.

⁴⁸⁻⁴⁹ Hageia, nibi bi nipe aip ram raul migan yan mideila gau kalip nin gigabö göm haga, “Ninö hapan u pen, nibi bi ram raul migan midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

⁵⁰ Nibi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö ninöm anig unbö rö nöp gipal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal,” a ga. *

13

Jisas, God manö u nin aij gilan, a göm, manö hod riköm haga
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ñin añ anibu nöp, Jisas ram arö göm am Ñig Wanö Galili gof au asikö,

²⁻³ nibi bi iru yabit nöp apöm nip big gigabö geila. Anig geila ninöm nipe am ñig magib adö u asiköm, amöm ñig an au dan midö ninöl gi, nibi bi ñig wanö gof au urak mideila.

Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, “Bi ap wid ranan a göm, wid magö u dam wög nabön gau yueinab. *

⁴ Yin yuö, rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ninaböl.

⁵ Rimnap kabö adö minön pro pro mideinab au lugöm, yinid marep ginab

⁶ pen kidit am pidön gagnab rö, sidö ninöm mitep ginab.

⁷ Pen rimnap nagi kali kali halö an gau lugöm rannab pen nagi anibu hau göm pak ninö, mitep ginab.

⁸ Pen rimnap minön aij adö au lugöm, ran aij yabit göm, magö iru yabit nöp pilnab. Rimnap ñin juöl mamid u (100) rö pilnab; rimnap ñin juöl mihau nigan (60) rö pilnab; rimnap ñin juöl añ ap ado gi da unbö wajtem lan (30) rö pilnab.

⁹ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmîm,” a ga.

Jisas nîhön gîñîg manö hod rîkôm hagmîdöp

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau apöm, nîp hag nîñöm hagla, “Nîbi bî gau kalîp nîhön gîñîg manö hod rîkmön nöp hagpan?” ö gîla.

¹¹ Hageila haga, “God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab manö pî göl mîdmîdöp u, kalöp gasî ñö nîñnabîm; pen nîbi bî yîharîñ gau nîñagnaböl.

¹² Nîbi bî manö yîp nîñöm udpal gau, manö rîmnap halö nîñöm, ît u nîñ aij gîñaböl; pen nîbi bî manö yîp nîñöm udagpal gau, manö pro nîñbal u böñ nöp ur gîñab. *

¹³ Kalîp manö hod rîkem hagpin u, kale amgö halö, gasî rîmîd halö u pen, hagöp me u a göm, nîñagpal.

¹⁴ “Gîpal anîbu, bî God manö hagep Aisaia nöd gîñab a göm kalî kliñ rîka rö nöp gîpal. Manö anîbu kalî kliñ rîkôm haga,

‘Manö nîñnaböl u pen
manö hagöp anîg a göm
nîñagnaböl.

Amgö nîñnaböl u pen
nan ap nîñagnaböl. *

¹⁵ Nîbi bî gai i manö yad hagpin u kalîp îru gö nîñagpal.

God Manö nîñno, hanîp gö,
nîbi bî nîpe mîdaiun rö löp a
göm,
rîmîd pîl göm, amgö ju göm nöp
mîdpal, a ga.

¹⁶⁻¹⁷ “Anîb u, kale nîñagpal; pen God kalöp gasî aij ñö nîñbîm u, mîñ mîñ gîmîm. Yad kalöp nîñö hagabin, God manö hagep bî gau abe, nîbi bî God Manö hagöp rö nîñöm gîmîdal gau abe, îru nöp Mesaia nîp nîñun a gîmîdal u pen yîp amgö nîñagöm, manö yîp nîñagla. Pen mîñî kale

yîp amgö nîñmîm, manö yîp apdi nîñabîm u, mîñ mîñ gîmîm. *

Bî wid magö yua aiud haga u, Jisas manö ît u hag ña

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ “Pen manö hod rîkem hagajîn u, bî narö u nîpe wid magö dam wög naböñ gau yua u, ît u hagnö nîñîm,” a ga.

¹⁹ “Wid magö rîmnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ñîñnaböl a gîpin u, nîbi bî gau, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u nîñnaböl u pen ît u nîñagnaböl nîñöm Seden nîpe gö böñ nöp hauî gîñaböl, a gem hagpin.

²⁰⁻²¹ “Pen magö rîmnap kabö adö mîñnöñ pro pro mîdeinab au lugöm, yîñîd marep gîñab pen kîdîl am pîdöñ gagnab rö, sîdö nîñöm mîlep gîñab a gîpin u, nîbi bî gau manö yîp gîsön nîñnaböl magö u, mîñ mîñ gîñaböl, pen uri nöp nîbi bî rîmnap apöm, nîbi bî manö yad nîñnaböl gau gasî naij nîñöm, kauaî mauaî rö mîdöm, kalîp gî naij gîñaböl nîñöm nîbi bî manö yad nöd udla gau, uri manö yîp u hauî göm, gasî adö rîmnap nîñnaböl, a gem hagpin.

²² Magö rîmnap lugnab nagi kalî kalî halö an gau a gîpin u, nîbi bî gau manö yîp u nîñnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru mîñot, utpö kîlno kîbap nan gau nöp gasî nîñöm, God manö aij u arö gîñaböl nîñöm nan ñîñeb rîmnap pîlagnab, a gem hagpin. *

²³ Pen magö rîmnap mîñnöñ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö îru pîlnab a gîpin u, nîbi bî gau manö yad u nîñöm, ud pîdöñ yabîl löm, rîmnap gî aij gîñaböl, rîmnap gî aij yabîl gîñaböl, rîmnap gî aij adö ke yabîl gîñaböl, a gem hagpin,” a ga.

Nîbi bî gî naij gîpal gau God nîbi bî nîpe gau aip ut göm mîdpal

²⁴ Jisas kalîp manö ap halö manö hod rîkôm haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud udabin i rö

* **13:12:** Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26

* **13:14:** Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

* **13:16-17:** Luk 10:23-24 * **13:22:** Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

gɪnab. Bɪ kub ap wid magö gau ranan a göm, dam wög naböŋ nɪpe gau yunab.

²⁵ Pen sɪbön yan han arnaböl magö u, bɪ naj ap nan yɪŋ naj rɪmnab dapöm, an anɪb gau yuöm arnab.

²⁶ Anɪb u, wid yɪŋ aij u rannab, pen nan yɪŋ naj u abe rannab.

²⁷ Anɪg gö, bɪ wög gɪ ñeb gau apöm bɪ kub u nɪp hagnaböl, 'Bɪ kub! Nan yɪŋ aij gau nöp dam wög naböŋ u yuban pen nan yɪŋ naj gau gai nɪbö apöm halö ranab?' ö gɪnaböl.

²⁸ Nɪpe kalɪp pen hagnab, 'Bɪ koɪmaɪ yad ap dap yuöp,' a gɪnab. Pen kale hagnaböl, 'Hon amun nan yɪŋ naj ranab anɪb gau ud ju yuun aka?' gɪnaböl. Bɪ wög naböŋ nap nɪbö u pen hagöm hagnab,

²⁹ 'Wasö! Ñɪn i, nan yɪŋ naj anɪb gau ud juim a gɪnö, ammim nan yɪŋ aij rɪmnab halö ud jumim rö löp!

³⁰ Arö gɪpe mɪhönngöl rannɪm. Pen ranöm magö pɪlö, rɪkep ñɪn u bɪ nan rɪkep yad gau hagnabin, "Nan yɪŋ naj anɪb gau ud jumim, dam ugan ugan adɪk lɪbe, mab laulö in habɪk ñɪŋ arnɪm; pen wid magö gau nöp ud magum gɪmim, dam wid magö lep raul mɪgan yad u yumim," a gɪnabin,' a gɪnab," a ga.

Mab masded magö u, manö hod rɪköm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹⁻³² Jisas kalɪp manö ap pen manö hod rɪköm haga, "Bɪ ap mab masded magö pro u dam wög naböŋ nɪpe u yueinab, ran kub göm, lö aij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram gɪnaböl. Anɪb u rö me, God nɪbi bɪ udöm, ram mɪnön aij nɪpe kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab u," a ga.

Yɪs u, manö hod rɪköm haga

(Luk 13:20-21)

³³ Manö ap pen hod rɪköm haga, "Nɪbi gau nan yɪs a gɪpal u, ud plaua rin kub yan halö ud ado malo gɪlö, nan kub yabɪ ranöb. Anɪb u rö me, God nɪbi bɪ udöm, ram

mɪnön aij kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab u," a ga.

Jisas ai gɪnɪg nɪbi bɪ gau manö hod rɪköm hagmɪdöp

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö rɪmnab hag ñɪnɪg göm waiö hagmɪdöp; manö hod rɪköm nöp kalɪp hag ñɪmɪdöp.

³⁵ Ga anɪbu, bɪ God manö hagep ap nöd gɪnab a göm kalɪ kɪñ rɪka rö nöp ga. Nɪpe manö anɪbu kalɪ kɪñ rɪköm haga,

"Ram mɪnön hadame dagol gɪ la ñɪn u rɪköm,

mɪd damöm mɪñi mɪdpun ñɪn i, manö nɪŋagla u,

manö hod rɪkep manö u nöp kalɪp hag ñɪnabin," a ga. *

Jisas wid magö manö hod rɪköm haga u, manö it u haga

³⁶ Jisas anɪg hagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp arö göm, ram raul mɪgan arö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe unbö mɪgan lan u apöm, nɪp hagla, "Nan yɪŋ naj wög naböŋ an gau ranöb a gɪmön, manö hod rɪkmön hagpan u, hanɪp hagö nɪŋun," a gɪla.

³⁷ Hageila, haga, "Bɪ nan yɪŋ aij yuöp a gɪpin u, yad Bɪ Ñɪ nɪpe.

³⁸⁻³⁹ Wög naböŋ a gɪpin u, mɪnön naböŋ it i magönhalö. Nan yɪŋ aij a gɪpin u, nɪbi bɪ God udöm abad mɪdeinab gau. Bɪ nan yɪŋ naj dap yuö ranöb a gɪpin u, bɪ yɪp nɪŋö mulu lugöp Seden nɪp nöp hagpin. Nan yɪŋ naj ranöb a gɪpin u, Seden nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp hagpin. Pen wid magö aɪ gɪnab ñɪn a gɪpin u, ñɪn ram mɪnön it i ur gɪnab ñɪn anɪbu hagpin. Bɪ rɪk daupep a gɪpin u, ejol gau kalɪp hagpin.

⁴⁰ Nan haɪowaɪö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yan yunaböl a gɪpin u, ñɪn ram mɪnön it i ur gɪnab ñɪn anɪbu me u. *

⁴¹ Bɪ Ñɪ nɪpe ejol nɪpe gau kalɪp hag yuö, apöm, nɪbi bɪ nan si naj gɪpal gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnab

kalip hagailö, kale nan si nan naij gipal gau abe, ejol kale apöm kalip udöm *

⁴² mab ke inab migan yan u yunaböl, ilön gö nñjöl gi, meg hau rñbiköm mñtönj gñaböl, a gem hagpin. *

⁴³ Nñn anñbu, nñbi bñ Bap kale udöm kumi kabö adö lanj abad mñdeinab gau, kale sñdö mailö rö paköl gi mñdeinaböl. Kale nñbi bñ gasñ rñmñd mñdainñm gau, manö hagabin i rñmñd lñ nñj aij gñmim. *

Mani kes pi gñla u, manö hod rñköm haga

⁴⁴ “Pen God nñbi bñ udöm abad mñdeinab u, aiud adö i rö mñdöp. Bñ ap amöm nñjnab, mani kes hadame nöp pi gñla ap wög adñj ap mñdeinab. Nñpe nñjöm, nan rñmñnap ud pa rñbñk aij göm, ram arnab. Amöm, nñññ yabñl löm, nan nñpe gau magöñhalö sñkim göm, mani udöm, mani anñbu damöm, wög adñj anñbu rauöm, am mani kes anñbu udnab.

Kñbap aij aij u, manö hod rñköm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God nñbi bñ udöm abad mñdeinab u, aiud adö i rö mñdöp. Bñ sñkim gep gau kñbap ulñai nñj ajöm, kñbap aij aij yabñl ap nñjöm, ram amöm, nan kale gau magöñhalö sñkim göm, mani udöm, am kñbap anñbu raunaböl.

Uben u, manö hod rñköm haga

⁴⁷ “God nñbi bñ udöm abad mñdeinab u, aiud adö i rö mñdöp. Nñbi bñ rñmñnap uben damöm, nñg wañö au yulö, kabsañ iru nöp apöm migan anñbu arbal.

⁴⁸ Anñg gñlö, uben ðip gi dam goñ gau amöm, kabsañ aij gau ðñhu kabsañ lep rin migan u löm, kabsañ naij gau ud yubal.

⁴⁹ Ram mñnönj ðñ i ur gñnab nññ u anñb unbö rö gñnab. God ejol nñpe gau apöm, nñbi bñ God Manö hagöp

rö gñla gau ke löm, nñbi bñ God Manö hagöp rö gagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yan u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rñb göm, mñtönj gi mñdeinaböl,” a ga. *

⁵¹ Anñg hagöm haga, “Yad manö hagajñn gau nñjbim?” ö ga.

Hageia, bñ nñpe gau hagla, “Yau, nñjbun,” a gñla.

⁵² Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp hag mñdmñdim u pen uri kale God nñbi bñ udöm abad mñdeinab manö aij hagpin u nñjbim. Anñg nñjöm kale uri nñbi bñ gau hag nññnabim u, kale God Manö aij nöd nñbö u abe, God Manö aij hain nñbö u abe hag nññnabim,” a ga.

Nasared nñbi bñ Jisas nñp nñj udagla

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas nñpe manö hod rñköm manö haga anñbu hag pñs göm, daun nñpe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul migan u amöm, nñbi bñ gau kalip hag nñö, kale nñjöm aiö yabñl gñla. Kale pen hagla, ‘Bñ anñbi nñpe aige göm gasñ kñd hñk nñjöm nan gagep unbö rö gab?’ ö gñla. Hainö pen hagla, *

⁵⁵⁻⁵⁶ “Bñ anñbi nñme nap, nññññ nñmam nñpe gau, hon aip mñdpal u pen, nñpe aige göm bñ kub rö mñdöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabñ Nap nñpe u bñ kapeda; nñme Maria; nñmam nñpe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anñb u, nñpe aige göm apöm anñg gab?” ö gñla. *

⁵⁷ Anñg hagöm, kale Jisas nñp naij nñjöm, manö nñpe haga u, udagla.

Pen Jisas kalip haga, “Bñ God manö hagep gau ram mñnönj mñlö gau amöm haglö, nñjög hagpal a göm nñjnaböl; pen ram mñnönj kale ke u haglö, pñral hagpal rö löp a göm arö gipal u rö gabim,” a ga. *

* **13:41:** Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27
13:42 Luk 13:28 * **13:53-54:** Jon 7:15

* **13:42:** Mad 8:12
* **13:55-56:** Jon 6:42

* **13:43:** Dan 12:3
* **13:57:** Jon 4:44

* **13:50:** Mad

⁵⁸ Manö haga u niṇagla u me, ram minöṇ anibu nan gagep rö iru nöp gaga.

14

Herod hagö, Jon Bi Ñig Pak Ñeb u nabıc cög riḃ gi dö gıla

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Pen gapman bi kub ram minöṇ Galili abad midmıdöp Herod, Jisas nıpe niḥön niḥön ga manö u niṇöm,

² am bi nıp wög gi ñeb rımnap kalıp haga, “Bi Jisas nan gagep rö göp u, nıpe bi ap ke wasö; nıpe Jon bi ñig pak ñeb u nöp. Nıp al pak lınö u pen kauyaṇ uraköm ap midöp rö, nan gagep rö anıḃ gau gab,” a ga.

³⁻⁵ Pen Jon nıp nagı löm, al pak la manö iḥ u anıg göl midöp. Herod nıpe nımam Pilip niḃin nıpe u Herodias ud arö, Jon Herod nıp haga, “Ne unbö giḃan, gi naij giḃan. Bi ap nımam nıpe kamıṇ midėinab nuwi nıpe udagnab,” a ga. Jon anıg hagö, niḃi anıbu Herodias nıpe Herod nıp manö haga niṇöm Herod Jon nıp dam nagı löm, al pak lın a göm gası niṇa u pen niḃi bi gau, Jon nıp bi God manö hagep hon a gıla rö, piñıṇ göm arö ga. *

⁶ Pen hainö Herod nıme nıp yag daua ñın u nöp, niḃi bi iru nöp ap magum göm, nan magö lau niṇnıg gıla. Ñın anıbu, Herodias pai nıpe u apöm anıḃ au kugom ralö, Herod niṇö, aij yabiḥ ga.

⁷ Anıg gö, nıpe pai anıbu nıp manö hagöm haga, “Yad manö niṇö yabiḥ hagem nöp hagabin, ne nan ap hag niṇeinabön, nöp halöwaḷö ud ñınabin,” a ga.

⁸ Hageia, pai anıbu, nıme haga rö niṇöm haga, “Jon bi ñig pak ñeb nabıc cög u, kınan cög miḃan yaṇ lımön, dap ñımön,” a ga.

⁹⁻¹⁰ Anıg hagö, Herod niṇö mög ga, pen niḃi bi gau niṇ midlö niṇöl gi, pai anıbu nıp waiö manö niṇö hag löm haga, “Ne nan ap hag

niṇeinabön, nöp halöwaḷö ñınabin,” a ga rö niṇöm, bi rımnap hag yuö, am Jon nagı mideia au amöm, nabıc cög nıp u riḃ gi dö göm,

¹¹ ud kınan cög miḃan yaṇ löm, dap pai anıbu nıp ñıla. Ñeila, nıpe pen damöm nıme nıp ña.

¹² Pen Jon bi nıpe gau apöm, wip dam riḡöl göm, am Jisas nıp hag ñıla.

Jisas bi unbö paip dausan nan ñö niṇla

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Jisas manö anıbu niṇöm, am ram minöṇ ke miḃan ap mideinam, a göm, ñig magıḃ udöm, ram minöṇ anıbu arö göm, hada. Pen niḃi bi gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram minöṇ kale gau arö göm, iḥ adö aramöm, Jisas arnıg ga gau arla.

¹⁴ Jisas nıpe pen ram minöṇ miḃan anıbu apjaköm, ñig magıḃ u arö göm, goḥ gau apöm niṇa, niḃi bi iru nöp mideila. Kalıp niṇö, mög gö, niḃi bi nan ga gau gö, kamıṇ la.

¹⁵ Pen dugo magö u, bi nıpe gau Jisas mideia au apöm, nıp hagla, “Söl sıḃ giṇıg gab. Midö nöp nan magö niṇeb magö u padiöp. Gai i ram minöṇ nöp anı au. Niḃi bi iru nöp gai i hagö, ram anı gai i amöm, nan magö kale rımnap rau niṇlanı,” a gıla.

¹⁶ Anıg hageila, Jisas kalıp haga, “Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalıp nan magö ñımim,” a ga.

¹⁷ Hageia, hagla, “Hon nan magö iru midagöp. Yiḥarıṇ bred magö unbö mamıd kabsaḥ miḥöp midöp,” a gıla.

¹⁸ Hageila, Jisas haga, “Nan anıḃ gau ud yiḃ dauim,” a ga.

¹⁹ Anıg hagöm, niḃi bi gau kalıp hagö, nan uḥan adö gau biḥ giḷö niṇöl gi, bred kabö u udöm, kabsaḥ miḥau u udöm, giḷan gi niṇöm, God nıp aij a göm, bred u ud jö göm, bi nıpe gau kalıp ñö niṇöl gi, kale udöl gi, niḃi bi gau kalıp nıme li ñıla. Kabsaḥ u u rö nöp gıla. *

* 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10

²⁰ Anig göl nime li ñeila, ñiñlō, ñiñlō, mudun gö, ñiñ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wadi unbö migan lan u ud yaglō, böñ nöp ajman raua.

²¹ Nibi bi nan ñiñla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas ñig ut adö au abö gi ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

²² Jisas, bi nipe gau kale ñig böñ lödan arlan a göm hagö, ñig magib udöm arla niñöm nipe nibi bi gau kalip hag yuöm,

²³ nipe ke God nip sabe ginig ram minöñ dum ap ara. Midö, ram duginig geia pen nipe aña nöp halö dum anib lan mideia. *

²⁴ Pen bi nipe gau ñig magib udöm ñig wanö an kub au arlö niñöl gi, pinöm asad kub yabit u apöm, ñig magib u ud ado ginig rö ga.

²⁵ Magö anibu ram gison nöp runig geia u me, Jisas ñig ut adö u abö gi apöm, bi nipe gau mideila sol au aueia,

²⁶ kale niñöm, “U wip ana ap auab!” a göm, anin gō piñiñ göm, aiö kub blaö gila. *

²⁷ Jisas pen kalip haga, “Piñiñ gagmim! Yad nöp auabin!” a ga.

²⁸ Hageia, Pida haga, “Bi Kub! Ne nöp auaimön u, yip abe hagö, ñig ut adö au abö gi yagol au nin,” a ga.

²⁹⁻³⁰ Hageia, Jisas haga, “Anib u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñig magib u arö göm, ñig ut adö u abö gi am Jisas mideia au am an au amöm niña, yigön kub yabit u apöm, ñig u ral auajip. Anig geia nipe piñiñ göm, ñig yan had lugöl gi, wiñ kub alöm haga, “Bi Kub! Ne yip yinid ud yu!” a ga.

³¹ Anig hagö, Jisas yinid nip ud sisi udöm haga, “Niñ udep magö ne u ulep yabit göp. Nihön ginig gasi mihöp niñajan?” ö ga. *

³² Anig hagöm, Jisas aip Pida aip ñig magib migan u arlö niñöl gi, pinöm asad kub udeia u ur ga.

³³ Anig gö niñöm, bi nipe ñig magib migan yan asik mideila gau, Jisas hib nipe haglö adö arö niñöl gi hagla, “Niñö! Ne God Ni nipe yabit!” a gila.

*Genesared nibi bi nan ga gau Jisas gö, kamij la
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Pen kale ñig wanö juöm, ram minöñ Genesared böñ lödan amjakla.

³⁵ Amjaklö, nibi bi midmidal gau Jisas nip niñöm, Jisas nöp auöp a göm, nibi bi ram minöñ sol anib gau magorhalö wiñ allö, nibi bi nan ga gau magorhalö daula.

³⁶ Dapöm, Jisas nip neb neb göl gi hagla, “Hanip yau a gö, nibi bi nan göp gai i, waij nöp got au nöp ud niñlō, kamij lan,” a gila. Hageila nipe yau a gö, nibi bi waij nipe ud niñla gau kalip magorhalö kamij la. *

15

*Nipis nihi bi gimidal rö, Perisi kai u rö nöp gimidal
(Mak 7:1-13)*

¹ Pen ñin anibu, bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jerusalem nibö apöm Jisas nip hagla,

² “Bi ne gai i, nihön ginig apis bac bi manö pör u arö göm, ñimagö kale ñig li yuöm wasö, yiharij nöp nan niñbal?” ö gila.

³ Hageila, Jisas pen haga, “Kale nihön ginig God Manö nipe u arö gimim, bac bi gila rö nöp gabim?”

⁴ God haga, ‘Name nap kalip gi aij gimim ud aij gimim,’ a ga. God manö ap hagöm haga, ‘Bi ap nime nap kalip manö naij rimnap hagnab u, kale bi anibu nip al pak lö, löl,’ a ga. *

⁵⁻⁷ Pen kale manö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö

* 14:23: Luk 6:12; 9:28 * 14:26: Luk 24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39 * 14:36: Mad 9:20-21

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16

gɪnabin a gɪnab u, kalɪp hagnab, 'Ami bapi, yad nan aij rɪmnap kalpe mɪhɔ̃j ñɪbnep pen mani kalpe mɪhɔ̃j ñeb mani u, uri yad God nɪp ñɪnabin a gɪpin, nɪjɔ̃m mani kalpe mɪhɔ̃j ñeb ap mɪdagɔ̃p,' a gɪnab. Anɪg gɪlɔ̃, kale nɪjɔ̃mim hagpim, 'Kale anɪg gɪpal u, manɔ̃ mɪdagɔ̃p,' a gɪpim. Anɪg hagpim u, 'God Manɔ̃ hagabun,' a gɪpim u pen kale piral yabɪɪ hagmim, kale ke hagpim rɔ̃ gagpim. Kale manɔ̃ anɪbu rɔ̃ nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbim u, God manɔ̃ hagep bɪ ne Aisaia nɪpe bɪ kalɔ̃p rɔ̃ nɔ̃p gasɪ nɪjɔ̃m, manɔ̃ nɪjɔ̃ yabɪɪ ap kalɪ klɪɪ rɪka. Manɔ̃ anɪbu kalɪ klɪɪ rɪkɔ̃m haga,

8-9 'Nɪbi bɪ gai i manɔ̃ pir alɔ̃m hagpal,

"God Bɪ Kub hon," a gɪpal u pen yɪharɪɲ manɔ̃ nɔ̃p hagpal;
yɪp mɪdmagɔ̃ lagpal.

Yɪp sabe gɔ̃m,

yɪharɪɲ manɔ̃ nɔ̃p hagpal.

God Manɔ̃ nɪbi bɪ gau kalɪp hag
ñabun a gɪpal u pen
bɪ ram mɪnɔ̃j ɪɪ i nɪbɔ̃
manɔ̃ kale ke hagmɪdal manɔ̃ u nɔ̃p
ud hag ñɪ aɟabɔ̃l!' a ga," a ga.
*

*Nɪbi bɪ nan gac gɔ̃p gau
(Mak 7:14-23)*

10 Jisas anɪg hagɔ̃m, nɪbi bɪ mɪdeila gau wɪñ alɔ̃ aueila haga, "Manɔ̃ hagabin i, nɪj aij gɪmim!

11 Nɪbi bɪ gau nan magɔ̃ gau haɔ̃waɔ̃ ñɪɲlɔ̃, hibur anɪ kalɪp yan amɔ̃m prɪ gagɔ̃p; hibur anɪ kale yan gasɪ naij nɪjɔ̃m hagpal u me, prɪ gac halɔ̃ mɪdpal," a ga. *

12 Pen Jisas bɪ nɪpe gau apɔ̃m Jisas nɪp hagla, "Bɪ Perisi gau manɔ̃ hagpan u nɪɲlɔ̃, nɔ̃p mulu lugɔ̃p u, ne nɪɲban?" ɔ̃ gɪla.

13 Hageila, Jisas haga, "U manɔ̃ mɪdagɔ̃p. Bap yad kumi kabɔ̃ adɔ̃ laɲ mɪdɔ̃p u, nan yɪɲ nɪpe yɪmagɔ̃p gau magɔ̃ɲhalɔ̃ ɪɪ halɔ̃ bɪg ju ud yunab.

14 Bɪ anɪb gau kale amgɔ̃ we. Bɪ amgɔ̃ we ap, bɪ amgɔ̃ we ap nɪp uɔ̃ gɪ damɔ̃m, mɪhɔ̃ɲgɔ̃l ulɔ̃m mɪgan u ap lug paknabil," a ga. *

15 Jisas anɪg hageia, Pida haga, "Manɔ̃ anɪbu manɔ̃ hod rɪk hagpan ɪɪ u hanɪp hag ñɔ̃ nɪɲun," a ga.

16-17 Hageia, haga, "Kale nɪɲagpal rɔ̃, kale u rɔ̃ nɔ̃p nɪɲagpim arɲ Nɪɲim! Nan nɪhɔ̃n nɪhɔ̃n haɔ̃waɔ̃ ñɪɲbal gau, God nɪjɔ̃, manɔ̃ mɪdagɔ̃p. U yɪharɪɲ ñɪjɔ̃m, hib halɔ̃ kɪɪ yubal.

18 Hibur anɪ kale yan gasɪ naij nɪɲbal u me, prɪ halɔ̃ mɪdpal.

19 Gasɪ kale ke nɪjɔ̃m, gasɪ naij nɪjɔ̃m, nɪbi bɪ al pak lɔ̃m, nɪbi si bɪ si gɔ̃m, nan gau si udɔ̃m, manɔ̃ kub hagnabɔ̃l ñɪn u manɔ̃ piral hagɔ̃m, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag juɔ̃m, gɪpal.

20 Gɪpal anɪbu me, God nɪjɔ̃ gac halɔ̃ mɪdpal; pen nan ñɪɲnɪg, ñɪmagɔ̃ ñɪg lɪ yuagɔ̃m haɔ̃waɔ̃ ñɪɲbal u, God nɪjɔ̃ gac gagɔ̃p," a ga.

Kenan nɪbi ap Jisas manɔ̃ haga rɔ̃ nɪɲ uda

(Mak 7:24-30)

21 Jisas ram mɪnɔ̃j Genesared anɪbu arɔ̃ gɔ̃m, ram mɪnɔ̃j kub, daun kub mɪhɔ̃p Daia Saidon anɪ gau ara.

22 Amɔ̃m anɪb gau ram mɪnɔ̃j Kenan gau mɪdɔ̃, nɪbi ram mɪnɔ̃j anɪb gau nɪbɔ̃ ap, Jisas nɪp apɔ̃m haga, "Bɪ Kub, Depid Ñɪ nɪpe, yɪp mɔ̃g nɪjɔ̃m! Pai yad u kɪjaki abanɪ alɔ̃, mɪd aij gagɔ̃p," a ga.

23 Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bɪ nɪpe gau apɔ̃m, Jisas nɪp hagla, "Nɪbi i hanɪp hain gɔ̃l gɪ, manɔ̃ hauɔ̃ nɔ̃p gab. Nɪp hag yu gau aranɪ!" a gɪla.

24 Hageila, Jisas haga, "God yɪp yuɔ̃ aunɔ̃ u, Juda nɪbi bɪ God nɪp arɔ̃ gɪpal gau, kalɪp nɔ̃p udnam, a gem, aunɔ̃," a ga. *

25 Anɪg hageia, nɪbi Juda wasɔ̃ anɪbu apɔ̃m, Jisas mɪdeia ɪɪ au kugom yɪmɔ̃m haga, "Bɪ Kub, yɪp gɪ ñɪmɔ̃n!" a ga.

* 15:8-9: Ais 29:13 * 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19 * 15:24: Mad 10:6

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñi pai hon ñeb u, niñhön giñig ud kain gau mukun?” ö ga.

²⁷ Hageia, niñi anibu pen haga, “Bi Kub, niñö hagpan u pen, bi kub gau nan niñlö, naböñ naböñ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö niñhönaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Niñi me, yiñ niñ ud piñdöñ giñpan u me, nan hag niñban u giñabin,” a ga. Anig hagö niñöl gi, kiñaki u magö anibu nöñ pai niñpe u niñ arö göm höñ arö, niñ kamñ la.

Jisas niñi bi iru nöñ kalip gö, kamñ la

²⁹ Jisas ado gi Niñ Wanjö Galili goñ böñ lödañ amöm, sir u giñan göm, am dum lan asika.

³⁰ Asik miñdö niñöl gi, niñi bi iru nöñ, niñi bi ma naij ga gau, amgö we ga gau, niñmagö ma gi ga be wa be ga gau, añab ado gö manö hagagla gau, nan niñhön niñhön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas miñdeia ma il au liñlö niñöl gi, kalip gö kamñ la.

³¹ Anig gö, niñi bi anib gau niñöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel niñi bi God hon u aiñ yabiñ. Niñi bi añab ado ga gau gö, manö hagaböl; niñi bi niñ ma gi ga be wa be ga gau gö, kamñ löp; niñi bi ma naij ga gau gö, aj aiñ gaböl; niñi bi amgö we ga gau gö, amgö niñl niñaböl,” a göm, hib niñpe haglö adö ara. *

Jisas bi po dausan rö nan ñö niñla (Mak 8:1-10)

³² Jisas bi niñpe unbö miñgan lan kalip wiñ al hagö, aueila, haga, “Niñi bi gai i kalip mög niñabin. Niñ miñhau niñan yad aip miñdajal pen kale nan magö miñdagöp. Kalip yiñharñ hag yunö, amöm adan an au amgö miñmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bi niñpe gau hagla, “Ram miñnöñ niñi bi iru miñdagpal an anib gai i, nan magö gai niñbö ulhai niñjun

dapun, niñi bi iru nöñ anib gai i niñno niñhönaböl?” ö giñla.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö miñdöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jññ kabsañ pro riñmnap halö miñdöp,” a giñla.

³⁵ Hageila, Jisas niñi bi gau kalip hagö, miñnöñ adö anib au asikla.

³⁶ Kale anig göm asiklö niñöl gi, niñpe bred magö unbö mudun jññ u udöm, kabsañ pro gau abe udöm, God niñ aiñ a göm, ud jö göm, bi niñpe gau kalip ñö, kale pen udöm, niñi bi gau kalip niñme liñla.

³⁷ Anig göñ niñme liñ ñeila, niñlö, niñlö, mudun gö, niññ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö giñla gau me, Jisas bi niñpe gau wadiñ unbö mudun jññ ud yaglö, böñ nöñ ajmanñ raua.

³⁸ Niñi bi nan niñla anib gau, niñi gau wasö, niñ pai pro gau wasö, bi gau nöñ me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anig nan niñöm, Jisas niñi bi anib gau kalip hag yuöm, niñpe niñ magib udöm, ram miñnöñ Magadan böñ lamñ amöm, ram miñnöñ an anib gau ara.

16

Jisas niñ hagla, “Nan gagep rö ap gö niñjun,” a giñla

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Bi Perisi riñmnap, bi Sadyusi riñmnap, Jisas niñhön gainim niñ hag juun a göm, apöm niñ hagla, “Ne Mesaia u miñdpin a giñpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö lan niñbö gaimön, niñö hagpan a gun, niñjun,” a giñla. *

² Hag niñeila, Jisas haga, “Siñdö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö niñöl gi hagnabim, ‘Ram riñ aiñ giñab,’ a giñabim.

³ Siñ halö siñdö liñ giñig göm hagape hagape göm kumi wam ñö niñöl gi, hagnabim, ‘Möñ alniñ gab,’ a giñabim. Anig giñmim niññ aiñ giñpim

* 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14 * 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

u, pen yad uri nan n̄hōn n̄hōn gabin i, kale n̄nabim pen iṭ u n̄nagpim.

⁴ Kale n̄ibi b̄i m̄ñi m̄dpim gau, m̄d aij gagmim, God n̄ip gas̄ u n̄nagpim. Nan gagep rō ap gō n̄n̄un, a ḡipim u, yad ḡinō n̄nagnabim. B̄i Jona n̄ip ga rō, adō u ȳip gō, n̄n̄nabim,” a ga. Jisas an̄ig hagōm, kal̄ip arō gōm m̄gan ap ara. *

*Nan ȳis a ḡipal rō u, Jisas manō
hod r̄ikōm haga
(Mak 8:14-21)*

⁵ Jisas abe, b̄i n̄ipe gau abe ñ̄ig maḡib udōm, ñ̄ig wan̄ō bō̄j lōdan amōm n̄n̄la, bred gau hauṭ gōm dauagla.

⁶ An̄ig n̄n̄ōm Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “B̄i Perisi, b̄i Sadyusi, ȳis kale u, n̄n̄ aij ḡimim,” a ga. *

⁷ Jisas an̄ig haga n̄n̄ōm, b̄i n̄ipe gau, ke hag n̄n̄ hag n̄n̄ gōm hagla, “Hon bred dauagpun u me, an̄ig hagab,” a ḡila.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila an̄ibu ke n̄n̄ōm haga, “Kale n̄hōn ḡin̄ig bred dauagpun, a ḡimim, hag am̄l ap̄l gabim̄ Kale ȳip n̄n̄ ud aij gagpim. B̄i paip dausan rō m̄deila ñ̄in u, bred magō unbō mam̄d u udem, ud jō ḡi ñ̄ainō, ñ̄n̄ōm nabō̄j nabō̄j p̄l pali geila, wad̄i aigegō rō yagpe ajman̄ raua? *

¹⁰ “Pen ñ̄in hain u, bred magō unbō mudun j̄n̄ udem, b̄i po dausan rō m̄deila u ñ̄ainō, ñ̄n̄ōm nabō̄j nabō̄j p̄l pali geila, wad̄i aigegō rō yagpe ajman̄ raua? *

¹¹ Ñ̄in an̄ibu kale ke m̄dmim, bred wad̄i yagpe u pen m̄ñi manō hod r̄ik hagaj̄in u n̄n̄agmim, ‘Bred nan a ḡi hagab,’ a ḡipim. Bred nan a ḡi hagagabin. B̄i Perisi gau abe, b̄i Sadyusi gau abe, ȳis kale u kalōp udn̄im rō lōp u, a gem, hagabin,” a ga.

¹² An̄ig hagō, kale n̄n̄la nan ȳis bred halō libal u hagaga; b̄i Perisi

gau abe, b̄i Sadyusi gau abe, manō hag ñ̄ibal u n̄n̄agmim, a gōm, manō hod r̄ikōm haga.

*Pida Jisas n̄ip haga, “Ne Mesaia u,
God kam̄n̄ u Ñ̄i n̄ipe yab̄iṭ,” a ga
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Hainō Jisas daun kub Sisaria Pilipai an̄ au amjakōm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip hag n̄n̄ōm haga, “N̄ibi b̄i gau B̄i Ñ̄i n̄ipe b̄i an a ḡipal?” ō ga.

¹⁴ Hageia, b̄i n̄ipe gau hagla, “R̄imnap Jon b̄i ñ̄ig pak ñ̄eb u, a ḡipal; r̄imnap, Ilaija, a ḡipal; r̄imnap, Jeremaia, a ḡipal; r̄imnap pen b̄i God manō hagep ap, a ḡipal,” a ḡila. *

¹⁵ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Kale ke pen, ȳip an a ḡimim n̄n̄bim?” ō ga.

¹⁶ Hageia, b̄i n̄ipe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kam̄n̄ u Ñ̄i n̄ipe yab̄iṭ,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona ñ̄i n̄ipe Saimon. Manō hagpan an̄ibu, aij hagpan. Ne gas̄ kabō rō n̄n̄ban an̄ibu, ke gau n̄ibō auagōp; Bap kumi kabō adō lan̄ u nōp, nōp gas̄ an̄ibu ñ̄ō, ne kabō rō n̄n̄ban. *

¹⁸ “Yad nōp hagabin, ne Pida. Gas̄ kabō rō n̄n̄ban an̄ibu, yad n̄ibi b̄i yad gau gau uṭ ḡi dapem, cōc yad kabō an̄ibu adō u l̄inabin. Umeb magō u cōc yad gō, lug pakn̄im rō lagōp. *

¹⁹ “God ram m̄n̄ōn̄ kumi kabō adō lan̄ au, ki rib u nōp ñ̄inabin. Ne m̄n̄ōn̄ nabō̄j iṭ i m̄dm̄n̄, naḡi adō mai n̄n̄m̄n̄ kabō rō gagōp, wasō geinabōn u, God kumi kabō adō lan̄ au, u rō nōp wasō ḡinab. Pen naḡi adō mai n̄n̄m̄n̄ kabō rō m̄dōp, yau a geinabōn u, God kumi kabō adō lan̄ au, u rō nōp yau a ḡinab,” a ga. *

²⁰ Jisas an̄ig hagōm, b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i gau kal̄ip, yad Mesaia me an̄ibu, a ḡimim, hagagmim,” a ga.

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1

* 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 *

Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

* 16:8-9: Mad 14:17-21 * 16:10: Mad 15:34-38

16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16 * 16:18:

Jisas, “Ilön udem umem uraknabin,” a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ñin an anib u, Jisas bi nipe gau kalip, bi gau yip anig anig ginaböl, a göm, waiö hagöm haga, “Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo manö hag ñeb bi gau löm, yip ilön ñöm al pak lınaböl. Pen ñin mihöp midem, ñin mihöp nigan u kauyan uraknabin,” a ga.

²² Anig hageia, Pida, Jisas nip dam goł au amöm, manö klö rö hagöm haga, “Bi Kub! Nöp anig gagnim! Manö anibu hag aij gagpan. God nöp abad midö, anig gagnim,” a ga.

²³ Hageia, Jisas ado göm, Pida nip haga, “Seden, yip arö gimön aru! Yip nihön ginig wasö gimön hagabön? God gasi niñöb rö niñagpan; nibi bi gasi niñbal rö nöp niñmön hagabön,” a ga.

²⁴ Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi an an yip lau adö midun a gaiöl u, nan minöñ nabön il i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yip hain göl. *

²⁵ Nibi bi an, yad Jisas nip udnö aij gagnab, a göm, niñnab u, kamın midagnab; pen nibi bi an, yad Jisas nip niñ ud midainö yip nihön gaiöl u, manö midagöp a ginab u, pör nöp kamın nöp mideinab. *

²⁶ “Nibi bi an nan minöñ nabön adö il i udnam, a göm, gö arnab u, gasi kub nipe u adö anibu nöp areinab me, kamın pör midep u udagnab. Aka God nip nan anib gau rauöm, kamın pör midep u udnabñ Wasö yabıl! *

²⁷ “Hainö yad Bi Ñi nipe, Bapi mailö pidön udem, ejol gau aip adö gi aunabin ñin u, manö kub u niñem, nibi bi gi aij gıpal gau ke lem, nibi bi

gi naij gıpal gau ke lem, pen ñinabin. *

²⁸ “Yad kalöp niñö yabıl hagabin, kale nibi bi midpım gai i, rımnab kamın mideinabim me, Bi Ñi nipe nibi bi udöm, kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin u, Bi Ñi nipe auö niñöl gi, nip niñnabim,” a ga.

17

Jisas hañ roman ke yabıl la

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Jisas manö anibu hagöm, ñin unbö kagoł jıñ u midöm, Pida, Jems, Jems nimam Jon kalip yam ut gi, dum i gılañ ap amöm, ke mideila.

² Anig göm midlö niñöl gi, Jisas hañ roman nipe u ke yabıl löm, mulu adın u sidö rö niñöm, wañj nipe u mımılö yabıl ga. *

³ Anig gö niñöl gi, kale niñla, bi God manö hagep nöd umlö, Mosıs aip Ilaija aip, apıl Jisas aip manö hag mideila.

⁴ Kale niñöm, Pida Jisas nip haga, “Bi Kub. Hon aui midpun u, aij yabıl midpun. Ne yau a gimön, ram bada mihau nigan gun, nöp ap, Mosıs nip ap, Ilaija nip ap,” a ga.

⁵ Pida anig hagö niñöl gi, kumi rud yabıl ap apöm, kalip magöñhalö pału gi yuö yua. Pału gi yuö yuö niñöl gi, manö ap kumi an anibu niñö haga, “Ñi midmagö yad i, yip aij yabıl göp. Manö nihön nihön hagnim u, niñ udmim,” a ga. *

⁶ Manö anibu anig göl auö niñöm, Jisas bi nipe gau gasi iru niñöm, piññ göm, am minöñ il au paköm, mulu adın kale u minöñ yan li mideila.

⁷ Jisas apöm, kalip ud niñöm haga, “Piññ gagmim. Urakim!” a ga.

⁸ Hagö, uraköm niñla, Jisas nipe nöp mideia.

⁹ Pen sir u giyan göl gi, Jisas kalip haga, “Miñi nihön nihön gajip niñbim anibu, nibi bi gau kalip hag

* 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27 * 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 16:26: Mad 4:8-9

* 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15

ñagmim. Hainö Bî Ñî nîpe umöm uraknab ñî n u me, nîbi bî gau kalîp hag ñî nabim,” a ga.

¹⁰ Hageia, nîp hagla, “Lo manö hag ñeb bî gau nîhön gî nîg hagpal, ‘Ilaija nöd aueinab; hainö Mesaia mî nî nî naböñ it i aunab,’ a gîpal?” ö gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Nîñö hagpal. Manö anîbu mîdöp: ‘Ilaija nöd apöm, kalîp hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’

¹² Pen nîñim. Ilaija aua u pen auö nîp nîñagla. Gasî kale ke nîñla rö, nîp gî naij gîla. Bî Ñî nîpe u nîp u rö nöp gî naböl,” a ga. *

¹³ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau nîñla, Jisas Ilaija hib haga u pen Jon bî ñîg pak ñeb u nîp nöp haga. *

Kîjaki aban ala ñî ap, Jisas gö, kamîñ la

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Pen kale ban yan amjaköm nîñla, nîbi bî iru nöp mîdeila. Bî ap, nîbi bî mîdeila anîb au apöm, Jisas mîdeia au kugom yîmöm haga,

¹⁵ “Bî Kub. Ñî yad u mög nîñmön. Nîp hauî alö, mîd aij gagöp. Pör amöm, mab inöb anî gau abe, ñîg anî gau abe gî dam pakab.

¹⁶ Nîp dam bî ne gau mîdajal gau ud arnö, gî wasö nîñöm arö gîpal,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale nîbi bî mîñî ñî n i mîdpim gau, God nîp gasî nîñmim nîñ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale nîñ udmim ke gî nabimñ Ñî anîbu ud yîp aui dauim,” a ga.

¹⁸ Hagö, ñî anîbu daueila, Jisas kîjaki nîp aban ala u hag gö, höñ arö, magö u nöp kamîñ la.

¹⁹ Anîg gö, Jisas bî nîpe gau nîpe mîdeia au apöm, ke nöp mîdöl gî, nîp hag nîñöm hagla, “Nîhön gö, kîjaki aban ala anîbu, hag yu wasö nîñun arö gîpun?” ö gîla. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “Nîñ udep magö kale u ulep göp u me, hag yu

wasö nîñmim arö gîpim. Pen nîñim! Nîñ udep magö kale u mab masded yîñ magö pro mîdöp rö u mîdeinab u, nan nîhön nîhön hageinabim, hagnabim rö gî nab. Nö ilö i, ‘Ke gîdan aru,’ a gî nabim u, arnab. *

²¹ Pen kîjaki aban alöp anîbu, yîharîñ hag yumim rö lagöp. Nan magö arö gîmim, God nîp sabe göl gî mîdmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyan haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas bî nîpe gau aip ram mî nî nî Galili apöm magum göm, kalîp haga, “Söl mîdöp, Bî Ñî nîpe nîp dam nîbi bî rîmnap kalîp ñeinaböl,” *

²³ nîp böñ nöp al pak lîlö umnab u pen ñî n mîhöp mîdöm, ñî n mîhau nîgan u kauyan uraknab,” a ga.

Jisas anîg hagö, bî nîpe gau nîp mög nîñöm, gasî iru yabîñ nîñla.

Jisas God sabe gep ram dakîs u ña

²⁴ Pen hainö, Jisas bî nîpe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bî God sabe gep ram dakîs udep gau kale apöm Pida nîp hagla, “Manö hag ñeb bî kale u dakîs ñöb halö?” ö gîla. *

²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, nîpe dakîs ñöb halö,” a ga. Pen Pida anîg hagöm, ram raul arö nîñöl gî, Jisas nîpe nöd hagöm, Pida nîp hag nîñöm haga, “Gasî ne nîhön nîñban? Gapman bî kub gau, dakîs mani gai nîbö udpalñ Nîbi bî kale ke gau nîbö udpal aka nîbi bî mîlö gau nîbö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “Nîbi bî mîlö gau nîbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Nîñö, bî kale ke gau dakîs ñagpal.

²⁷ Pen hol ñagnabul u, kalîp mulu lugnîm rö löp. Anîb u, ne ñîg wanö au ammön, nagi huk yumön, kabsaî nöd udnabön u, meg mîgan ud lakmön nîñnabön, mani magö añî ap meg mîgan u mîdeinab. Ud dam

* 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14 * 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1 * 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * 17:22: Mad 16:21 * 17:24: Eks 30:13; 38:26

dakis hol mihönj u ñimön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bi kub midaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Jisas bi nipe gau apöm, nip hag nijnla, “Nibi bi God udöm, kumi kabö adö laj au abad mideinab gau, an nibi kub bi kub mideinab?” ö gila. *

² Hageila, Jisas ñi pai pro ap wiñ alö auö, ud amgö ilö adö kalip au urak ñöm,

³ haga, “Yad kalöp nijnö yabił hagabin, kale ñi pai pro gau gasi nijnbal rö nijnagnabim u, God ram minönj kumi kabö adö laj au aragnabim. *

⁴ Anib u, nibi bi hon nibi bi kub midagpun a göm, ñi pai pro i rö mideinabol u me, God nibi bi nipe ke udöm, abad mideinab anj au, nibi bi kub rö mideinabol,” a ga.

⁵ Pen nibi bi yip nijn udöm, ñi pai pro i rö ud aij ginabol u, kalip nöp wasö, yip abe ud aij ginabol. *

Ñi pai kalip nan naij gi yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Pen nibi bi rimnap apöm, ñi pai yip gasi nijn udpal gau, kalip nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yip u haul göm, nan si nan naij ginabol. Nibi bi anig ginig geinabol u, nöd kabö kub ap unjam u nagit ud li ribiköm, dam ñig solwara anj au yublap u aij. Kamij midöm, anig gi naij yabił ginabol u, ilön kub yabił udnabol.

⁷ “Nibi bi minönj nabönj il i midpal gau marö yabił ginab. Nagit naij adö u göm, nibi bi rimnap kalip gasi ñilö, adö anibu göm ap lug paknabol u, naij yabił ginab. Nagit adö anibu nöd gimidal, miñi gipal, hainö u rö nöp ginabol. Anig ginab pen nibi bi

adö anibu gi yamnabol gau, ilön ke yabił udnabol.

⁸ “Ñimagö ma kale u nijnmim, nan si nan naij ginig gainim, ñimagö ma u rib gi dö gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naij gep adö u arö gimim, God ram minönj au ammim, pör mideinabim. Wasö u, ñimagö ma halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gi dammim, ram minönj mab ke pör inmädöp u arnabim. *

⁹ “Pen amgö u nijnmim, nan si nan naij ginig gainim, amgö bönj anib lau ud gulu gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naij gep adö u arö gimim, God ram minönj au ammim, pör mideinabim. Wasö u, amgö mihöp halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gi dammim, ram minönj mab ke pör inmädöp u arnabim.

¹⁰ “Kale nijn aij gimim, ñi pai pro gau nan yiharinj, a gimim, gasi u nijnagmim. Yad kalöp hagabin, ñi pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö nipe u ram minönj kumi kabö adö laj au midpal. *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod riköm haga
(Luk 15:3-7)

¹¹ “Bi Ñi nipe u, nibi bi ur gipal gau, kalip udnig aua. *

¹² “Bi ap kaj sipsip nipe ñin juöl unbö mamid u rö mideinab. Pen añi ap ur geinab u, nipe nihnön ginabnj Sipsip nipe rimnap kalip arö gö, nan utanj utanj ñijnlö nijnöl gi, sipsip nipe ur ginab u nip ulhai nijn arnab. Am ulhai ulhai udöm, miñ miñ yabił ginab.

¹³ Kalöp nijnö hagabin, kaj sipsip nipe magörhalö miñ miñ göp, pen kaj sipsip nipe ap ur gö, ulhai nijn dam dam udnab u, sipsip anibu nöp miñ miñ yabił ginab.

* 18:1: Luk 22:24 * 18:3: Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * 18:5: Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * 18:8: Mad 5:29-30 * 18:10: Hib 1:14 * 18:11: Luk 19:10

14 Anib u rö, Bapi kale kumi kabö adö laŋ midöp u, ñi pai pro nipe ap ur gagnaŋ, a göm, niŋ nöp midöp.

Añ mam kale gau kalöp gi naij gaiölu

15 “Niŋi bi añ mam, a ginaŋon gau, bi ap nöp gi naij gainaŋ, ne pen ammon, niŋ aip ke midmon, nöp nan niŋon ga anibu waiö hagmaŋ. Anig hagö, niŋ udö me, nañin namam ne yabiŋ midainaŋ. *

16 Pen ne anig gö, nipe niŋagnaŋ u, ne ammon, añ mam mihöp rö u† gi dammon, kale niŋ midlö niŋöl gi, ne bi anibu aip manö hagmaŋ. *

17 Pen ne anig gö, nipe manö udagainaŋ u, niŋi bi cöc aubal rö magöŋhalö niŋ midlö niŋöl gi, manö anibu kalip hag niŋon. Pen ne anig gö, niŋ udageinaŋ u, ne arö gimön. Anig ga niŋmon hagmaŋ, ‘Bi anibu niŋi bi God Manö niŋagöm, bi dakiŋ udep rö u me, anig göp,’ a gimön, niŋ arö gimön.

18 “Anib u, yad kalöp niŋö hagabin, miŋon naböŋ adö iŋ i wasö geinaŋim u, God nipe kumi kabö adö laŋ midöm, u rö nöp wasö ginaŋ; pen yau a geinaŋim u, nipe u rö nöp yau a ginaŋ. *

19 “Yad kalöp hagabin, niŋi bi mihöp miŋon naböŋ iŋ i midmil, manö hag adö añi lamiŋ, Bapi yad kumi kabö adö laŋ midöp u niŋ hag niŋeinaŋibil u, hag niŋnaŋibil rö ginaŋ. *

20 Pen niŋi bi mihöp aka miŋau niŋaŋ rö, gasi yip niŋöm, ap magum geinaŋöl u, yad kalip aŋ anib au midainaŋin,” a ga.

Bi wög gi ñeb naij u

21 Pida Jisas mideia söŋ au apöm haga, “Bi Kub. Mam ap yip gi naij gainaŋ u, ñin aigegö rö gi naij geinaŋ, yad niŋem arö ginaŋu Niŋ unbö mudun jiŋ u rö aka?” ga.

22 Hageia, Jisas haga, “Niŋ unbö mudun jiŋ wasö; ne bi anibu nöp gi

naij ginaŋ u niŋmon arö ginaŋon u, ñin juöl ñin juöl unbö mudun jiŋ u niŋmon arö ginaŋon. *

23 God niŋi bi udöm ram miŋon kumi kabö adö laŋ au abad midainaŋ u, aiud adö i rö midöp. Kiŋ ap nipe bi wög gi ñeb nipe riŋnap kalip mani riŋnap ñöm, hainö pen ñim a ginaŋ. Hainö nipe gasi niŋöm hagnaŋ, ‘Kale naböŋ ñilaŋ,’ a ginaŋ.

24 Pen midöp u pen ñinaŋöl, a gö, bi ap nipe mani ilöŋ ñin juöl iŋu yabiŋ nan naböŋ midnaŋ bi u daunaŋöl.

25 Pen bi anibu pen nipe kub yabiŋ midnaŋ u me, pen ñinaŋ rö lagnaŋ. Anig gö, bi kub u niŋöm, bi wög gep nipe riŋnap kalip hagnaŋ, ‘Nipe göp anibu rö, niŋ udmim, niŋin ñi pai, nan nipe niŋon niŋon midöp gau magöŋhalö udmim, dam siŋim giŋe, rauaiöl niŋöl gi, mani anibu dap yip ñimim,’ a ginaŋ.

26 Anig hagö, bi anibu pen, kugom yimöm, kiŋ u niŋ hagnaŋ, ‘Ne yip mög niŋmon, abad midaimön; nan adiŋ ne anib gau magöŋhalö naböŋ ralnaŋin,’ a ginaŋ.

27 Hagö, kiŋ u niŋ mög niŋöm, nan naböŋ nipe u, arö gimön aru, a ginaŋ.

28 “Anig göm arö gö niŋöl gi, bi wög gi ñeb anibu nipe pen amöm niŋnaŋ, bi nipe aip wög gimidil bi ap midainaŋ. Niŋ niŋöm, uŋam ud siŋi löm hagnaŋ, ‘Nöp mani ilöŋ añi ap ñinö u, naböŋ ral!’ a ginaŋ.

29 Hagö, bi nipe aip wög gimidil anibu kugom yimöm manö neb gi hagöm hagnaŋ, ‘Ne yip mög niŋmon, abad midaimön; nan naböŋ ne anibu magöŋhalö naböŋ ralnaŋin,’ a ginaŋ.

30 Hagö, bi anibu manö niŋ u niŋagöm hagnaŋ, ‘Nöp dam nagi leinaŋin, nan naböŋ anibu naböŋ ralmön nöp me, höŋ arnaŋon,’ a göm, niŋ dam nagi linaŋ.

31 Anig gö, bi nipe aip wög gimidal

* 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4

gau, kalip hibur naij gö, amöm kin u nîp manö anîbu magöñhalö hag ñî naböl.

³² Hag ñîlö, bî kub u, bî nîpe anîbu nîp wîñ alö aueinab hagnab, 'Ne wög gi ñeb bî naij yabîl. Ne yîp mîñon gajan, nöp mög nîñem, nan nabön yad nöp mîdöp u arö gîpin.

³³ Ne pen nîhön gîñig, bî ne aip wög gîpil u nîp u rö nöp mög nîñmön, arö gagpan?' ö gî nab.

³⁴ Bî anîbu bî nîpe aip wög gîmîdil u nîp mög nîñagnab u me, bî kub anîbu kal juöm, wög gi ñeb bî anîbu nîp dam nagi lep ka abadep bî gau ñöm hagnab, 'Nîp nagi lö, ilön gö nîñöl gi mîdöm, nan nabön yîp u nabön magöñhalö ralöm nöp hön arnab,' a gî nab. *

³⁵ Kale añ mam rîmnap kalip u rö nöp geinabim, Bapi yad kumi kabö adö lañ au mîdöp u, kalöp pen u rö nöp gî nab. Anîb u, nañîñ namam kale gau kalöp gi naij geinaböl u, kalip mög nîñmim, mîdmagö lîmim, arö gîmim," a ga. *

19

*Bî nîbi udnig, böñ nöp udnab; hainö nîp hag yuagnab
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)*

¹ Jisas manö anîbu hag pîs göm, ram mîñon Galili arö göm, ram mîñon Judia, ñig Jodan böñ lödan adö ara.

² Areia, nîbi bî iru yabîl nîp hain geila nîñöm nîbi bî nan ga gau gö kamîñ la.

³ Pen bî Perisi gau, Jisas nîp hag nîñno, manö naij rîmnap hagnîm, a göm, apöm hagla, "God Mosîs nîp hag ña lo manö u, nîbi ap nan pro ap gi naij gî nab u, bî nîpe nîp hag yunîg, hag yunab aka wasön Ne nîhön gasî nîñban?" ö gî la.

⁴ Hageila, Jisas haga, "God Manö kalî kliñ rîkla u kale amgö lî nîñagpim arñ Ram mîñon hadame

dagol gi la ñîñ u, bî ap, nîbi ap, gi la. *

⁵ God haga, 'Adö anîbu me, bî gau nîme nap aip mîdöm, nîbi udöl gi, nîme nap arö göm, kale ber mîhau jîm ñöl han mîdlö hañ roman añ yabîl lî nab,' a ga. *

⁶ Anîb u me, God hagö hañ roman kale mîhöp wasö; uri jîm ñöl añ lî nab anîbu, bî ap apöm, kalip hag ud asîk ke ke lagnab wasö," ga.

⁷ Jisas anîg hageia, bî Perisi gau nîp hagla, "Pen nîhön gîñig Mosîs manö ap kalî kliñ rîkôm haga, 'Nîbi hag yunîg, nîbi i böñ nöp arö gabin, a gîmim, köp ap kalî kliñ rîk ñîmim, hag yumim,' a ga?" ö gî la. *

⁸ Hageila, Jisas haga, "Kale nîbi bî manö nîñ udagpim u me, Mosîs anîg haga. Pen God nîbi bî hadame gau gi la ñîñ u, anîg gagmîdal.

⁹ Pen yad kalöp hagabin, bî an, nîbin u bî ap aip ud gîlö wasö, yîharîñ nöp hag yuöm, nîbi hain nîbö udnab u, nîbi si udnab nîñöm God nîñö naij yabîl gî nab; nîpe nîbi si udep bî me u," a ga. *

¹⁰ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau hagla, "Bî gau nîbi kale yîharîñ hag yuagnaböl u, bî praj mîdöm nîbi udagöl u aij," a gî la.

¹¹ Hageila, Jisas haga, "Bî magöñhalö yîharîñ mîdaiöl rö lagöp. God bî yîharîñ mîdaiöl, a göm, hag la gau nöp, yîharîñ mîdaiöl rö löp.

¹² Bî rîmnap, kale wala lagö yag daubal gau, nîbi udagpal. Bî rîmnap, bî rîmnap wala kalip rîb gi dö gîpal gau, nîbi udagpal. Pen bî rîmnap, God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab wög u gun, a göm, nîbi udagpal. Kale bî praj mîdun, a gîmim, bî praj mîdeinabim u aij," a ga.

*Jisas ñîmagö ara nîpe u ñî pai pro nabîc cög adö lañ la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

* 18:34: Mad 5:25-26 * 18:35: Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13 * 19:4: Jen 1:27; 5:2
* 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11

¹³ Nibi bi gau, "Jisas ñimagö ñi pai hon nabıc cög adö laŋ löm, God nı̄p sabe gaŋ," a göm daueila, pen bi nı̄pe gau kalıp nı̄ŋ ij halö löm hag gıla.

¹⁴ Anıg gılö, Jisas pen ñi pai anı̄b gau wiñ alö aueila nı̄ŋöl gı, bi nı̄pe gau kalıp haga, "Nı̄hön gıñıg kalıp anıg hag gı̄pımŋ Ñi pai pro anı̄b gau arö gı̄pe yı̄p aulan. God nı̄bi bi udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mı̄deinab u, ñi pai pro anı̄b gau rö," a ga. *

¹⁵ Anıg hagöm, God ñi pai pro anı̄b gau kalıp pı̄g mı̄deian, a göm, Jisas ñimagö ara nı̄pe u ñi pai pro nabıc cög adö laŋ löm, ram mınöŋ mı̄gan ap ara.

*Bı̄ ap nan nı̄pe iru nȫp mı̄deia
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Bı̄ ap Jisas mı̄deia au apöm haga, "Manö hag ñeb bı̄. Yad nan nı̄hön aij u gem, pör mı̄dep u udnam?" ö ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, "Yı̄p nı̄hön gıñıg, nan aij mai, a gımön, hag nı̄ŋabön? God añi me Bı̄ aij. Pen pör pör mı̄deinam, a gımön u, lo manö hagöm kalı̄ kılñ rıkla gau nı̄ŋmön hagöp rö gımön," a ga. *

¹⁸ Hageia, haga, "Lo adö mai rö hagabön?" ö ga. Hageia, Jisas haga, "Wı̄p al pak gagmön; nı̄bi si bı̄ si gagmön; nan si udagmön; manö kub hagnaböl u, manö pı̄ral hagagmön; *

¹⁹ name nap manö hagöl adö u nȫp nı̄ŋmön hain gımön; ne ke mı̄dmagö lı̄ban rö, nı̄bi bı̄ rı̄mnap kalıp mı̄dmagö lımön," a ga. *

²⁰ Anıg hageia, bı̄ praj anı̄bu haga, "Lo manö gau magöŋhalö nı̄ŋ hakpin. Pen yad nı̄hön nan aij u gem, kamı̄ŋ pör mı̄dep u udnam?" ö ga.

²¹ Hageia, Jisas haga, "Mı̄d aij yabıl gı̄nam, a gımön u, nan ne gau magöŋhalö yumön, mani udmön, nı̄bi bı̄ mög gep rö gau kalıp ñımön me, mı̄d aij gep ne u mı̄deinab God ram mınöŋ kumi kabö adö laŋ au.

Pen yad hagpin rö gımön, aumön, yad aip ajaiul," a ga.

²² Hagö, bı̄ praj anı̄bu nan nı̄pe iru mı̄deia rö, manö anı̄bu nı̄ŋöm, gası̄ iru nı̄ŋöl gı̄ ara.

²³ Pen nı̄pe anıg göl arö nı̄ŋöl gı, Jisas bı̄ nı̄pe gau kalıp haga, "Yad kalöp nı̄ŋö yabıl hagabin, nı̄bi bı̄ mani nan kale iru mı̄deinab gau, God nı̄p uı̄ham gası̄ nı̄ŋ udlö, kalıp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mı̄deinab.

²⁴ Kaj kamel gau, kalı̄ mauöt nagı̄ yubal mı̄gan u arı̄g arnaböl; pen nı̄bi bı̄ nan iru mı̄döp gau, God nı̄p uı̄ham gası̄ nı̄ŋ udlö, kalıp udöm abad mı̄deinab," a ga.

²⁵ Jisas bı̄ nı̄pe gau manö anı̄bu nı̄ŋöm, gası̄ kub nı̄ŋöm hagla, "Pen bı̄ aij anı̄bu, God ud kumi kabö adö laŋ au ud aragnab, a gı̄pan u, nı̄bi bı̄ an rö ud arnab?" ö gıla.

²⁶ Hageia, Jisas kalıp nı̄ŋöl gı̄ haga, "Nı̄bi bı̄ gau ke göl rö lagöp. God nȫp me, nan nı̄hön nı̄hön gıñıg, gı̄nab," a ga.

²⁷ Jisas anıg hageia, Pı̄da haga, "Nöŋ! Hon nan hon gau magöŋhalö arö gun, ne aip nȫp cı̄g gun ajpun u, hon pen nan nı̄hön udnabun?" ö ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, "Yad kalöp nı̄ŋö hagabin, ñın hain u yad mailö pı̄döŋ halö apem, nı̄bi bı̄ magöŋhalö abad mı̄deinabin. Ñın anı̄bu me, kalöp bı̄ yı̄p hain geinabım gau hagnö, Isrel nı̄bi bı̄ it ke ke unbö mı̄gan laŋ gau, kalıp abad mı̄deinabım. *

²⁹ Nı̄bi bı̄ yı̄p nı̄ŋ udöm, ram, nı̄ñın nı̄mam, nı̄me nap, ñi pai, wög adı̄ŋ, nan nı̄hön nı̄hön gau arö gı̄naböl gau, God kalıp hauı̄ gagnab; nan anı̄b gau rö kalıp pen iru yabıl ñöm, pör mı̄dep kalıp ñınab.

³⁰ Pen nı̄bi bı̄ uri nȫd araböl gau, hainö iru nȫp jöl adö yabıl gau mı̄deinaböl. Pen nı̄bi bı̄ uri jöl adö yabıl au mı̄dpal gau, hainö iru nȫp nȫd am mı̄deinaböl. *

* **19:14:** Mad 18:2-3 * **19:17:** Lep 18:5; Luk 10:28 * **19:18:** Eks 20:12-16; Dud 5:16-20 * **19:19:** Eks 20:12-16; Lep 19:18 * **19:28:** Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * **19:30:** Mad 20:16; Luk 13:30

20

Nibi bi nagî wain wög gîpal gau, manö hod riköm haga

¹ Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wain wög nap nibö ap, bi rimnap am daunö, wög yîp u gîlan, a göm, ram gîsön rîka magö u uraköm, am bi rimnap ulhai niñöm,

² kalöp mani silpa magö añî añî raunabin, a göm, kalîp aip manö hag adö añî löm, hag yuö, am wain wög nîpe u wög geila.

³ Pen sidö yöp an au ap ranab magö u, am maker au amöm niña, bi rimnap yîharîñ mideila.

⁴ Kalîp niñöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga.

⁵ Hagö, am wög nîpe u geila. Pen sidö an kub lan magö u abe, sidö gamîñ gab magö u abe, manö anîbu nöp hagöm, bi rimnap halö udö, wög nîpe u geila.

⁶ Sidö wad arnig gab magö u, kuöyan maker au amöm niña, bi rimnap halö ap midep nöp mideila. Kalîp haga, ‘Kale niñön gîning ñîñ i wög gagmim, yîharîñ yabîñ midpim?’ ö ga.

⁷ Hageia, nîp hagla, ‘Bi ap hanîp wög ap ñagöp,’ a gîla. Hageila, kalîp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gîmim,’ a gö, am wög geila.

⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bi abad midep nîpe u nîp haga, ‘Ne ammön, bi wög yîp gaböl gau kalîp hagö, aulö, bi hainö hagnö aubal gau, mani kalîp u nöd ñîmön; bi nöd hagnö aubal gau, mani kalîp u hainö ñîmön,’ a ga. *

⁹ “Hagö, bi abad midep u, bi anîb gau kalîp wiñ alö aueila, bi sidö wad arö niñöl gî, ap wög gîla gau, ap mani kale u nöd udla.

¹⁰ Pen kale anig göl udlö niñöl gî, bi nöd hagö, ap wög gîla gau, hag niñla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’

a gîla u, pen hainö udöl gî niñla, kale mani añî anîbu nöp udla.

¹¹ Udöm, adîñ bi wain wög nap nibö u aip pen pen hagöm hagla,

¹² ‘Hon niñön gîning, bi hain aubal gau mani udpal añî u rö nöp udpun? Hon hilîm halö urakun, sidö kal niñö niñöl gî, wög gîno gîno iru göp u, pen bi ap pro magö ap wög gajal mani ñîban rö nöp hanîp ñîban!’ a gîla.

¹³ Hageila, bi wög nabön nap nibö u niñöm, bi kale ap nîp haga, ‘Mam, nöñ! Nöp gî naij gagpin. Nöp mani ñînabin a gîpin rö ñîbin.

¹⁴⁻¹⁵ Bi hain aubal gau, bi nöd aubal gau aip adîp adîp ñîning, ñînabin. U nan yad. Anîb u, bi rimnap ai gîning göm wasö gînabölñ Kalîp halöwatö ñîbin u, ne ai gîning gîmön mulu lugöpñ Mani ñîbin u ud ram ne aru!’ a ga,” a ga.

¹⁶ Jisas aiud anîbu hagöm, haga, “Nibi bi hain midpal gau, nöd mideinaböl; nibi bi nöd midpal gau, hain mideinaböl,” a ga. *

Jisas kuöyan haga, yîp al pak lîlö umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jisas Jerusalem amöl gî, adan an au, bi nîpe unbö mîgan lan kalîp dam goł gau amöm, ke midaila niñöl gî kalîp haga,

¹⁸ “Kale niñim! Hon Jerusalem arno, Bi Ñî nîpe nîp mumug göm, nîp dam God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, lo manö hag ñeb bi gau abe, ñîmagö adö kalîp u leinaböl, kale nîp manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bi i nîp al pak lep,’ a gînaböl. *

¹⁹ Anig hagöm, Juda bi wasö gau kalîp ñeinaböl, nîp hag juöm, rapîñ paköm, dam mab ba lan al pak lîlö umnab. Ñîñ mîhöp midöm, ñîñ mîhau nîgan u kauyan uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midnig gasî niñlö

(Mak 10:35-45)

* 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15

* 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30

* 20:18: Mad 16:21;

17:22-23

20 Sebedi ñi nipe mihöp, nime ñi anib mihau ut gi, Jisas midea au apöm, ubör yihön göm haga, “Yad manö ap midajip auabin,” a ga.

21 Hageia haga, “Manö anibu nihön?” ö ga.

Hageia, haga, “Yip aij ginab u, hainö ne kin midmön, nibi bi abad mideinabön ñin u, ñi yad mihau ba nöp au asiknabil,” a ga. *

22 Anig hageia, Jisas haga, “Manö yip hag ninbil u, nin aij gagpil. Ñig asi yad ñinng gabin u, kale mihön u rö nöp ñinabil?” ö ga. Hageia haglö, “Yau! Ñinabil!” a gilo. *

23 Hagailö haga, “Ninö hagabil. Ñig asi ñinng gabin u ñinabil. Pen bi an yijig böng lau, bi an sidagö böng lau asik mideinabil u, hagagnabin. Manö u manö yad wasö; Bapi manö nipe. Nibi bi nipe ke hag löp gau anib rö mideinabil,” a ga.

24 Bi nipe anib mihau manö anibu anig hagailö, bi nipe unbö sidun lan manö u ninlö, mulu lugö, mamil mihau kalip manö hag gila.

25 Jisas pen bi nipe gau kalip magönghalö hagö aueila haga, “Kale ninbim, Juda nibi bi wasö gau, kin kale klö göm, abad midpal; bi kub kale manö nihön nihön hagnaböl u ninjöm, ana udöm, hain ginaböl me. *

26 Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, nibi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

27 Bi an bi kub yabit midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, nibi bi rimnap kalip nagi wög gep bi rö midainim.

28 Bi Ñi nipe u, nibi bi gau kale wög yip gila a göm, auaga; wög kalip gi ñi damem, hainö nan si nan naij gipal adö u haji gi umnö, kale kamij aröl, a göm, aua,” a ga. *

Jisas bi amgö we ga mihau gö, amgö ñi ninlö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö ninöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila.

30 Bi amgö we mihau adan gof au asik midlö ninöl gi, “Jisas auab,” a gilo ninmil, meg migan dap ranmil haglö, “Depid Ñi nipe, halip mög ninmön!” a gilo.

31 Hagailö, nibi bi gau kalip mihön nin ij halö hagöm hagla, “Manö hau gagmil!” a gila. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, “Depid Ñi nipe, halip mög ninmön!” a gilo.

32 Anig hagailö, Jisas pidöng göm, kalip mihön wiñ alöm haga, “Halip nihön gan, a gimil, yip wiñ alabil?” ö ga.

33 Hageia haglö, “Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñi ninul!” a gilo.

34 Hagailö, Jisas kalip mihön mög ninjöm, amgö kalip u ud ninö, yöp magö u nöp amgö ñi ninlö, nipe arö ninöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kin rö Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram minön pro Bedpagi, Olip Dum sol amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

2 “Kale mihön ram ritig aglö nö lödan ammil ninabil, kaj donki nime pi amil mihau nagi adik linaböl mideinabil. Ninmil, nagi u hubikmil panid daumil.

3 Pen nibi bi ap apöm, nihön ginig kaj donki hon u hubik ud arabil a gainim u, pen hagmil, ‘Bi Kub u wög midö, hagajip udnig aubul,’ a gimil, yinid yau a geinab, daunabil,” a ga.

4 Pen kalip mihön hag yuö arlö anibu, bi God manö hagep ap

* 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30 * 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp 2:7

gɪnaböl, a göm, kalɪ kliñ rɪka rö nöp
ga. Nɪpe haga,

⁵ “Jerusalem nɪbi bɪ kalɪp hagmim,
‘Kin kale bɪ hain u, kaj donki adö u
asɪköm, kalöp auab.

Nɪpe kaj donki pi adö u asɪköm
auab,’ a gɪmim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas bɪ nɪpe hag yuö arlö
anɪb mɪhau, haga haga rö,

⁷ kaj donki nɪme abe, pi marep
abe pañɪd dauailö, bɪ nɪpe gau walɪj
mɪlö ud juöm, kaj donki adö lañ laila,
Jisas adö au asɪka.

⁸ Nɪbi bɪ iru nöp, Bɪ Kub auab,
a göm, walɪj mɪlö kale adö lañ rol
lɪmɪdal gau ud juöm, adan majö au
lɪla. Rɪmnap am köp uɫaɲ, mab uɫaɲ
gau rɪb gɪ dö gɪ dapöm adan majö au
lɪla.

⁹ Nɪbi bɪ gau Jisas nɪp bɪg gɪgabö
göl amöl gɪ meg magö dap ranöm
hagla,

“Nɪnim! Depid rɪkö, rɪk damöm
rɪköp u, auöp i.

Nɪp aij a gabun!

Bɪ Kub nɪp yuö auöp bɪ anɪbi me,
nɪp aij a gabun!” a gɪla. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö nɪñöl gɪ,
nɪbi bɪ gau magöñhalö hag amɪl apɪl
göm hagla, “Bɪ anɪbu an?” ö gɪla.

¹¹ Hageila, nɪbi bɪ Jisas aip aula
gau hagla, “Bɪ i me Jisas, bɪ God
manö hagep Nasared, ram mɪnön
Galili nɪbö u,” a gɪla.

*Jisas nɪbi bɪ God sabe gep ram nan
sɪkim geila gau kalɪp rɪdɪk gɪ höñyaɲ
yua*

*(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon
2:13-22)*

¹² Jisas God sabe gep ram raul
yaɲ amöm nɪɲa, nɪbi bɪ gau nan
sɪkim gɪ mɪdeila. Nɪpe nɪñöm, kalɪp
magöñhalö rɪdɪk yuöm, abañ bad
mani löm, pen pen yɪmjɪk gaila gau
ud ado göm, bɪ yaur sɪkim göm, mab
po adö asɪk mɪdeila gau, ud ado ga.

¹³ Anɪg göm kalɪp hag göm haga,
“God Manö kalɪ kliñ rɪkla u, God
haga,

‘Ram yad u yɪp sabe gep ram, pen
kale gɪpim u,

bɪ nan sɪ udep ram ap rö löp,’ a
ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nɪpe God sabe gep
ram raul mɪgan anɪbu mɪdö nɪñöl gɪ,
nɪbi bɪ amgö we ga rɪmnap, nɪbi bɪ
ma naij ga rɪmnap aueila, kalɪp gö
kamɪɲ la.

¹⁵ Nɪpe nan gagep rö gö, ñɪ pai
pro gau wɪñ alöl gɪ hagla, “Nöp aij a
gabun! Depid Ñɪ nɪpe! Use!” gɪla.
Pen kale anɪg geila, bɪ God nɪp nan
sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö
hag ñeb bɪ gau abe nɪñlö, kalɪp mulu
yabɪɫ luga.

¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u
nɪñabön?” ö gɪla. Hageila, Jisas kalɪp
haga, “Yau! Hagaböl u nɪñabin u pen
kale manö rɪmnap kalɪ kliñ rɪköm
hagla, ‘God, ne gɪnabön nɪñöm ñɪ pai
pro ñɪ painaɲ gau hib ne haglö adö
arnab,’ a gɪla. Kale manö kalɪ kliñ
rɪkla anɪbu, amgö lɪ nɪñagim ar?” a
ga. *

¹⁷ Anɪg hagöm, kalɪp arö göm, am
ram rɪɪg aglö Bedani hana.

*Jisas hagö, mab kia u mɪlep ga
(Mak 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ruö Jisas ado gɪ Jerusalem
aramöm adan aɲ gau arö, nɪp kɪyö
lö,

¹⁹ adan majö goɫ au nɪɲa, mab kia
ur ap mɪdeia. ɪɫ au amöm nɪɲa, magö
ñɪñeb pɪlaga; uɫaɲ au nöp mɪdeia.
Anɪg gö Jisas haga, “Ne hainö magö
ap pɪlagnabön!” a ga. Anɪg hagö
nɪñöl gɪ, magö anɪbu nöp kia mab ur
u mɪlep ga.

²⁰ Anɪg gö, bɪ nɪpe gau nɪñöm,
aiö göm hagla, “Aige göm mab anɪbi
yɪɲɪd mɪlep göp?” ö gɪla.

²¹ Hageila, Jisas kalɪp haga, “Yad
kalöp nɪñö hagabin, hon hagno God
u rö nöp gɪnab, a gɪmim, gasɪ mɪhöp
wasö, gasɪ añɪ nöp nɪñnabim u,
gɪnab. Pen mab kia mɪlep ga u nöp

* 21:5: Sek 9:9 * 21:9: Sam 118:25-26 * 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16: Sam 8:2 * 21:21:
Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

wasö; dum ilö anibi hîi gi ñig kub an au aru, a ginabim u, arnab. *

²² “Pen kale God nîp nîj ud midmim, nîp hag nîjnabim u, hagnabim rö nöp ginab,” a ga. *

Jisas nîp hagla, “Nöp an hagö anig hag ajabön?” ö gila

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Jisas God sabe gep ram u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ñö nîjöl gi, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asikep gau abe apöm nîp hagla, “Nöp an ne anig gîmön, a göp, nîjmön anig gi ajabön?” ö gila.

²⁴ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nîjnö, yîp hag ñîbe, yad pen an hagö wög gîpin u, kalöp hag ñînabin.

²⁵ Jon nîbi bî gau kalîp ñig pak ña u, nîpe ke gasî nîjöm aua aka God hagö, apöm anig ga?” ö ga. Jisas anig hagö, kale ke hag nîj hag nîj göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, hanîp hagnab, ‘Anîb u, Jon hagöp u nîhön gînig nîj udagpim?’ ö ginab.

²⁶ Pen, ‘Jon gasî nîpe ke nîjöm apöm ga,’ a geinabun u, nîbi bî gau hanîp kal ginaböl. Gasî kale u, Jon nîpe bî God manö hagep bî ap aua,” a gila. *

²⁷ Anig hagöm, Jisas nîp hagla, “Hon nîjagpun,” a gila. Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale yîp hag ñagpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Jisas bî madöl mîhau, manö hod rîkôm haga

²⁸ Jisas anig hagöm haga, “Pen kale nîhön gasî nîjnabimî Bî ap ñî nîpe mîhöp mîdeinab. Ñî nîpe nañi u nîp hagnab, ‘Ñî me! Mîñi wain wög u am wög gi,’ a ginab.

²⁹ Hagö, ñî nîpe hagnab, ‘Yade am gagnam,’ a göm, hainö pen gasî adog nîjöm, am wain wög u geinab.

³⁰ Nap pen am ñî wañig u nîp u rö nöp hag nîjö, hagnab, ‘Yau, ginam!’ a ginab u pen am gagnab.

³¹ Pen ñî anîb mîhau, an nap hagnab rö ginab?” ö ga. Hageila, Juda bî kub anîb gau hagla, “Ñî nîpe nañi u nöp nap hagnab rö ginab,” a gila. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp nîjö hagabin, kale yîharîj midpe nîjöl gi, bî dakîs udpal bî gau abe, bî si udep nîbi gau abe, God nîbi bî udöm kumi kabö adö laj au abad mîdeinab ram mînönj u, kalöp abhak löm arnaböl.

³² Jon bî ñig pak ñeb u, kale nîhön nîhön gîpe God nîp aij ginab u, kalöp hag ña, pen manö nîpe u udagpe. Bî dakîs udöm mani pîral rîmnap halö udpal gau abe, bî si udep nîbi gau abe, kale Jon manö haga adö anîbu nîjöm, udla. Udla anîbu kale hadö nîjbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij gîpim u, nîhön gînig anig gîpun a gîmim, arö gagpe,” a ga. *

Bî naij wain wög abadpal, manö hod rîkôm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jisas haga, “Mîñi manö hod rîkem ap halö hagnig gabin i nîjim. Bî wög adîj nap nîbö ap nagî wain wög u gi yîmöm, waryö göm, nagî wain magö pak hib jakep mîgan ap geinab. Gî löm, nagî wain magö ap si ñîjnaböl u, nîj mîdaiun, a göm, ram mîlö kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wög yîp u abad mîdaimim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a göm, ram mînönj mîlö yabî gau arnab. *

³⁴ Nagî wain magö u po gö nîjöl gi, bî nîpe gau kalîp hagnab, ‘Wain wög yad gau ammim, bî wög abad mîdpal gau hagnab, nagî wain magö yîp rîmnap dauim,’ a ginab.

³⁵ Kale wain wög gau amjaklö, bî wain wög gi mîdeinaböl gau uraköm, bî ap nîp gabi paknaböl, bî

* 21:22: Mad 7:7-11; 18:19 * 21:26: Mad 14:5

* 21:32: Luk 3:12; 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2

ap nɪp bõŋ nöp al pak lɪlõ umnab, bɪ ap nɪp kabõ ju paknaböl.

³⁶ Anɪg gɪlõ, bɪ nagi wain wög nap nɪbö anɪbu, bɪ nɪpe rapɪn bad ap pen hag yunab. Hag yuõ, areinaböl, bɪ nagi wain wög geinaböl gau, kalɪp u rõ nöp gɪnaböl.

³⁷ Anɪg gɪlõ, bɪ wain wög nap nɪbö u hagnab, 'Ñɪ yad u yunõ me, manõ nɪp u nɪŋnaböl,' a göm, hag yuõ arnab.

³⁸ Ñɪ nɪpe u amjakõ, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau, nɪp nɪŋöm, kale ke hagnaböl, 'Bɪ wög nap nɪbö ñɪ nɪpe u auab i. Nap hainõ umeinab, nan wög gai i ñɪ nɪpe udnab. Anɪb u, nɪp al pak lɪno umõ, hainõ nan wög gai i magõŋhalõ udnabun,' a gɪnaböl.

³⁹ Anɪg hagõm, nɪp dam wög adɪŋ goɫ gau amõm, bõŋ nöp al pak lɪnaböl. *

⁴⁰ "Anɪg geinaböl u, hainõ bɪ nagi wain wög adɪŋ nap nɪbö u apõm, kalɪp nɪhõn nɪhõn gɪnɪg gab?" õ ga.

⁴¹ Hageia hagla, "Bɪ naij gɪnaböl anɪb gau kalɪp geinab, ilõn kub yabɪɫ udõm umnaböl; hainõ pen nɪbi bɪ rɪmnap halõ udõm, kalɪp nagi wain wög u lɪnab, wög anɪbu gɪnaböl. Nagi wain magõ po gɪnab ñɪn u, nɪp rɪk dam ñɪnaböl," a gɪla.

⁴² Hageila, Jisas haga, "God Manõ kalɪ kɪɪñ rɪkla u nɪŋagpim rõ lõp. Kale kalɪ kɪɪñ rɪkõm hagla,

'Bɪ ram gep gau, kale kabõ ram gɪnɪg göm,
kabõ ap udõm hagla, "Kabõ i kabõ naij göp gö arõ gun," a gɪla.

Pen Bɪ Kub nɪpe geia nɪŋöm
kabõ anɪbu nöp ram nɪpe au
kabõ aij ke yabɪɫ mɪdöp.

Bɪ Kub nɪpe anɪg gaia,
hon nɪŋun aiõ yabɪɫ gabun,' a gɪla. *

⁴³ "Kabõ aij udagpim anɪbu, God kalöp Juda kai arõ göm, nɪbi bɪ ke

gau nɪbö, nan nɪp ñeb ñɪnaböl gau, kalɪp udõm abad mɪdeinab.

⁴⁴ Nɪbi bɪ kabõ adõ anɪbu ap lug paknaböl gau, kalɪp rapɪn nöp paknab; pen kabõ anɪbu ju lugõm, nɪbi bɪ pak rɪbɪknab gau, bõŋ nöp pa jõ ma jõ gɪ arnab," a ga.

⁴⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, Jisas manõ hod rɪkõm haga anɪbu, kalɪp nöp haga u nɪŋöm,

⁴⁶ nɪp nagi lun, a göm, gasɪ nɪŋla u pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪp bɪ God manõ hagep a gɪla u me, hanɪp kal hagnaböl, a göm, nɪp nan ap göl rõ laga.

22

*Bɪ nɪbi udõm nan kub ñɪŋbal
(Luk 14:15-24)*

¹ Jisas kauyaŋ manõ hod rɪkõm haga,

² "God nɪbi bɪ udõm abad mɪdeinab u, aiud adõ i rõ:

"Bɪ kiŋ ap ñɪ nɪpe u nɪbi udnɪg gö, nan kub ñɪŋnɪg, nan magõ dap magum gɪnaböl.

³ Anɪg göm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuõm hagnab, 'Nɪbi bɪ hag lɪnõ gau am hagpe aulõ, nan kub ñɪŋun,' a gɪnab. Anɪg hagõ, kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnaböl u pen kale arõ gɪnaböl.

⁴ Anɪg gɪlõ, bɪ nɪpe rɪmnap pen kauyaŋ hag yuõm hagnab, 'Kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnab, "Kiŋ u, kaj kau kub rɪmnap, kaj kau pi marep rɪmnap pak lauõm, nan gau magõŋhalõ gɪ jɪn göm, 'Auõl,' a göp," a gɪmim,' a gɪnab.

⁵ Anɪg hagõ, kale am hagnaböl u pen manõ kalɪp u ud yunaböl. Rɪmnap nan wög kale gau arnaböl; rɪmnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rɪmnap, kiŋ bɪ nɪpe gau gɪ naij göm, al pak lɪlõ umnaböl. *

⁷ "Anɪg gɪlõ, kiŋ anɪbu nɪŋõ, hibur nɪp u naij gö, ami bɪ nɪpe gau hag yuõ, am nɪbi bɪ bɪ nɪpe al pak lɪnaböl

anib gau kalip magöñhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

⁸ Pen bi nîp wög gi ñeb gau kalip hagnab, 'Nan magö nan gau hadö magum gîpun, pen nîbi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

⁹ Anib u, kale adan ramö gau ammim, nîbi bi nînmim gau, kalip magöñhalö, "Aube nan kub ñîjun," a gîmim, hañowañ uñ gi daube, nan kub ñîjun,' a gînab.

¹⁰ Anig hagö, bi nîpe gau am adan ramö ramö gau amöm, nîbi bi aij gau, nîbi bi naij gau kalip magöñhalö, 'Aube nan kub ñîjun,' a göm hañowañ uñ gi dapöm, bi nîbi udöm nan kub ñîjnaböl ram raul anibu amöm, sisi göl mîdeinab.

¹¹ "Kin anibu pen, nîbi bi aubal gau nîjîn a göm, ram raul yan amöm nîjnab, bi ap, nan ñîjnig wañj libal u löm wasö, yîharîj nöp mîdeinab.

¹² Anig gö, nîp hagnab, 'Bi me! Nîhön gîng, nîbi udöm nan ñîjnig wañj libal u lîmön wasö, yîharîj nöp auban?' ö gînab. Hagö, bi anibu pen manö ap hageinab.

¹³ Pen kin u bi nîpe gau kalip hagnab, 'Bi i ñîmagö ma nîp gau nagi lîmim, dam sîbön göp an yan ud yube, nîbi bi anib gau aip meg magö hau jö göl gi, mîñj magö göl gi mîdlañ,' a gînab," a ga. *

¹⁴ Jisas aiud anibu hag pis göm, kalip haga, "God nîbi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalip magöñhalö udagnab. Nîbi bi rîmnap nöp udnab," a ga.

"Gapman bi kub Sisa nîp dakîs ñeb aka wasö?" gîla

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Pen bi Perisi gau, Jisas nîp manö nîhön hagno, pen hagö nîjun, nîp dam nagi lun, a göm, manö hag nîj hag nîj göm, *

¹⁶ bi kale ke rîmnap, Herod bi nîpe rîmnap yulö, Jisas mîdeia au amöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Ne bi manö

nîj yabiñ nöp hagabön. Bi rîmnap nînmön piñîj gagpan. God hagöp rö nöp nînmön, nîbi bi hag ñabön.

¹⁷ Anib u, ne gasi nîhön nîjban? Hon Isrel nîbi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nîbö u, nîp dakîs ñeb aka ñagep wasö?" gîla.

¹⁸ Hageila, Jisas gasi naij kale nîjöm haga, "Yîp nîhön gîng neb neb göl gi apim, anig göl hag nîjabin?"

¹⁹ Kale dakîs ñîbal kabö magö ap ñîbe, nîjîn!" a ga. Hagö, nîp kabö magö ap dap ñeila.

²⁰ Jisas kabö magö anibu nîjöm kalip haga, "Kabö magö i, bi nabîc cög i, an nabîc cög mîdöpñ Hib u, an hib mîdöp?" ö ga.

²¹ Hageia hagla, "U bi kub Sisa," a gîla. Hageila, Jisas kalip haga, "Anib u, Sisa nan nîpe mîdainîm, Sisa nîp ñîmim. God nan nîpe mîdainîm, God nîp ñîmim!" a ga. *

²² Anig hagö, kale gasi iru nîjöm, nîp arö göm arla.

Umöm kauyan uraknaböl aka göm, Jisas nîp hag nîjla

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ñîn anibu nöp, Sadyusi bi rîmnap Jisas mîdeia au aula. Sadyusi nîbi bi anib gau hagmîdal, nîbi bi umöm kauyan uraknaböl, a gîmîdal. *

²⁴ Kale Jisas mîdeia au apöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Mosîs haga, 'Bi ap nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö, yîharîj umeinab, nîmam nîpe u, nîbi anibu udöm, ñî pai nîpe gau, a göm, yag daunîm,' a ga. *

²⁵ Anib u, bi il halö unbö mudun jîj u mîdeinaböl. Nîmam nañî u nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîj umnab. Anig gö, nîmam yîgwö an nîbö u pen nîbi anibu nöp udnab.

²⁶ Nîmam yîgwö an nîbö u pen nîbi anibu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîj umnab. Anib u, nîmam yîgwö nîgan nîbö u

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28

* 22:15: Mak 3:6

* 22:21: Ro 13:7

* 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud 25:5

nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yihar+ng umnab. Anibu nöp gi dam dam, nımam unbö mudun j+ng u, magörhhalö ñi pai yag dapöm wasö, yihar+ng nöp umnaböl.

²⁷ Pen nibi u, u rö nöp umnab.

²⁸ Nımam gau kale magörhhalö nibi anibu udla. Anib u, nibi bi umbal gau uraknaböl ñin u, nibi anibu an udnab?" ö gila.

²⁹ Hageila, Jisas kalip pen haga, "Kale God Manö hagöp u abe, God klö midöp u abe, niñagpim u me, dui hagmim hagpim, 'Nibi bi gau umöm uraknaböl,' a gipim.

³⁰ Nibi bi uraknaböl ñin u, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö lan midpal rö u mideinaböl.

³¹ Kale, 'Nibi bi umöm uraknaböl,' a gipim u, God Manö kali kliñ rikla rimnap niñagpim ar?

³² God haga, 'Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad midpin,' a ga. Bi gau böng nöp umblap u, God bi nöd umla anib gau kalip hagöm, 'God kale yad midpin,' a gagböp. Bi umlö, rigöl gila anib gau kam+ng midpal u me, kalip haga, 'God kale yad midpin,' a ga," a ga. *

³³ Jisas manö anibu hag ñö, nibi bi mideila gau niñöm, aiö waiö gila.

Lo kub yab+u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Jisas manö anibu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bi rimnap, Jisas anig ga u niñöm Jisas mideia au aula.

³⁵ Bi kale lo manö niñ aij ga ap, Jisas niñön rö hagnim, a göm haga,

³⁶ "Manö hag ñeb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yab+u midöp?" ö ga.

³⁷ Hageia, Jisas haga, "Gasi rimid ne u magörhhalö God lau adö arö, nip midmagö yab+u limön. *

³⁸ Manö kub nöd yab+u me u.

³⁹ Manö kub yigwö an nibö u pen anigöl midöp: ne ke midmagö liban rö, nibi bi ke nibö gau abe midmagö limön. *

⁴⁰ Manö mihau hagaj+in i, Mosıs lo manö kali kliñ rikla manö u magörhhalö abe, God manö hagep bi gau kali kliñ rikla manö u magörhhalö abe, manö il kub yab+u me manö anib mihau nöp," a ga. *

Jisas hag niña, "Mesaia a gipim u, nip bi an ñi nipe a g+mim niñbim?" ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Perisi kai ap magum göm midlö niñöl gi, Jisas kalip manö ap hag niñöm haga,

⁴² "Kale Mesaia u nip niñön gasi niñbim+ng Nip bi an ñi nipe a g+mim niñbim?" ö ga.

Hageia hagla, "Depid ñi nipe," a gila. *

⁴³ Hageila, Jisas haga, "God Ana u Depid nip gasi ñö niñöl gi, Depid nipe Mesaia u nip 'Bi Kub yad' a ga. Depid haga,

⁴⁴ 'Bi Kub manö hagöm, Bi Kub yad u nip hagöp,

"Ne ñimagö yijig yad lau adö midmön me,

yad ginö, kauat mauat ne gau kalip ab +u gi yunabön," a göp,' a ga. *

⁴⁵ Depid nap ilan nipe a gipim u pen Depid nip 'Bi Kub yad' a ga. Anib u, kale niñön gasi niñbim?" ö ga.

⁴⁶ Jisas manö nipe u hag aij gö, kale nip pen hagöl rö lagö me, piñig gi mideila niñöm hainö Jisas nip manö rimnap halö hag niñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe gipal rö gagmim, a ga
(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹ Hainö ñin ap, Jisas bi nipe gau abe, nibi bi rimnap abe, kalip manö hagöm haga,

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11 * 22:37: Dud 6:5 * 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12 * 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14 * 22:42: Jon 7:42 * 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64

² “Lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, Mosîs ka nîpe u udöm, God lo manö Mosîs hadame nöp kalî kîñ rîka rô hag ñîbal.

³ Anîb u, bî anîb gau kale God lo manö nîhön hagöl u nîñ udmim hain gîmim; pen nagî kale göl adö u nîñmim, hain gagmim. God lo manö hag ñîbal u pen kale ke manö anîbu hain gagpal. *

⁴ Nan gau gîmim, nan gau gagmim a gîpal u, manö iru yabîl nöp hagpal. Kale hagpal anîbu, wadî marö kub yabîl u rô, nîbi bî gau kalîp gam ñîbal u, pen kalîp mög nîñöm, rîmnap ud asîk gagpal.

⁵ Nîbi bî gau hanîp nöp nîñlan, a göm, God Manö kalî kîñ rîkla manö rîmnap ud nable cög adö lan abe, ñîmagö gau abe lî rîbîkôm ajpal. Hon God bî nîpe me gau, a gîlan, a göm, wadî mîlô kub nagî adîñ halö aij gau rol gîpal. *

⁶ Kale nan kub ñîñeb an u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bî kub mab po asîkpal adö u nöp asîkpal.

⁷ Gasî kale nîñbal u, nîbi bî iru mîdpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bî kub auabön e!’ gîlô, hanîp aij gînab, a göm, nîñbal.

⁸ “Pen kale mam îl añî mîdpim rô, kalöp, ‘Hag ñeb bî kub yad,’ a göm hagagöl. Hag Ñeb Bî Kub kale añî ap nöp mîdöp.

⁹ Mînön nabön îl i bî ap, ‘Bapi bî kub yad,’ a gîmim hagagmim. Nap kale añî ap nöp mîdöp ram mînön kumi kabö adö lan au.

¹⁰ Kale u rô nöp, ‘Bî nabîc bî kub yad,’ a göm hagagöl. Bî nabîc bî kub kale añî ap nöp, Mesaia u nöp mîdöp.

¹¹ Kale an au, nîbi bî an nîpe nîbi bî kub rô mîdainîm, nîpe nîbi bî wög gî ñeb rô mîdnab. *

¹² Nîbi bî hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lagnab; pen nîbi

bî hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabîl mîdeinab. *

Lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî naij gep bî

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî naij gep bî. God kalöp gî naij gînab. Kale ke God nîbi bî udöm kumi kabö adö lan au abad mîdeinab mîgan u aragmim, nîbi bî arnîg gîpal gau kalîp adan rîkpm.

¹⁴ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî naij gep bî. God kalöp gî naij gînab. Kale nîbi palpal ram halö si udpim. Anîbu pen, nîbi bî hanîp nîñöl, a gîmim, God nîp manö mîlô kub piral gau nöp hagpim. Gîpim anîbu me, îlön kub yabîl udnabim.

¹⁵ “Kale God lo manö hag ñeb bî gau abe, bî Perisi gau abe, kale manö pir alöm gî naij gep bî. God kalöp gî naij gînab. Nîbi bî gau manö hanîp u nîñöm hain gîlan, a gîmim, ram mînön mîlô gau ulhai nîñ ajmim, rîmnap nîñmim hag ñîbe, kale ke Seden bî nîpe mîdpim rô wasö, kale Seden nîbi bî nîpe yîjîg göl yabîl lî naböl.

¹⁶ “Nîbi bî gau kalîp God adan la u yam aij gîpun, a gîpim u, pen kale bî amgö we u me, kale ke nîñagpim! Anîg gîpim anîbu, manö kub yabîl mîdöp. Nîbi bî gau kalîp manö pir almim hagpim, ‘Hon, “God sabe gep ram mîdöp rô, nîñö hagabun,” a gînabun u, hainö arö gun, a gînabun u, arö gînabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep ram raul yan gîla gau, hib anîbu hagöl gî, “Nîñö hagabun,” a gînabun u, hagnabun rô nöp gînabun me; arö gagnabun,’ a gîpim. *

¹⁷ Kale bî amgö we, bî hau! Kale gasî nîhön nîñbim: gol u nan yabîl aka God sabe gep ram ul u nan

* 23:3: Mal 2:7-8

* 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39

* 23:11: Mad 20:26; Mak

9:35; Luk 22:26

* 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14

* 23:16: Mad 15:14

yabiŋ Nan yabiŋ me, God sabe gep ram uŋ nipe u. Ram uŋ mideinab u, nan ram raul midöp abe uŋ mideinab me.

¹⁸ Manö ap u rö nöp, nibi bi gau kalip manö pir alimim haggim, ‘Hon, “God kabö bid nipe midöp rö niŋö hagabun,” a ginabun u, manö niŋö hagnabun u nan yiŋharŋ; hainö gasi ap niŋun, arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen, nan God kabö bid adö au God nip pak sabe gi ŋibal gau, hib anibu hagöl gi, “Niŋö hagabun,” a ginabun u, hainö gasi ke ap niŋun ke gun rö lagnab; hagnabun rö nöp ginabun,’ a gipim.

¹⁹ Kale bi gasi rimid lagöp gau, nan niŋön u nan kubŋ Nan God nip pak sabe gi ŋibal nan u, aka kabö bid adö au sabe gi ŋibal uŋ Nan yabiŋ me, kabö bid u. Kabö bid adö au mideinab u me, nan anibu nan God nip ŋeb rö linab.

²⁰ Pen ‘Kabö bid midöp rö, niŋö hagabun,’ a ginaböl u, bid adö anibu nan dap laumidal halö hagnaböl.

²¹ Pen ‘God sabe gep ram midöp rö, niŋö hagabun,’ a ginaböl u, u God ram nipe niŋöm God hib nipe halö hagnaböl.

²² ‘Kumi kabö adö laŋ midöp rö, niŋö hagabun,’ a ginaböl u, God sea kiŋ asik midöp au niŋöm sea kiŋ anibu abe, God sea kiŋ anibu asik midöp u abe midöp rö, niŋö hagabun a ginaböl. *

²³ “Kale God lo manö hag ŋeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Manö nibi bi rimnap kalip haggim adö u kale ke gaggim. Kamön asi, nan haŋwaŋö wög adiŋ ranöb u niŋbe, nan yabiŋ rö lö, wö ralbe, am siduŋ laŋ arö, God nip aŋi ap ŋun, a gimim, pör nan kale God nip ŋibim. Nan pro pro anibu rö pör aŋig gipim, pen niŋön giŋig manö iŋ yabiŋ u aŋig gaggimŋ Nibi bi gau kalip naij ginim nagid adö u gagmim;

kabö rö ginim adö u gimim. Kalip mög niŋmim, ud aij gimim. Ginabun a gimim, gimim. *

²⁴ Nibi bi gau kalöp adan yamun, a gipim, pen kale ke bi amgö we. Nan pro pro gau niŋbe, nan yabiŋ rö löp, pen nan kub nan hib waiö midöp gau niŋaggim.

²⁵ “Kale God lo manö hag ŋeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Pler kap kale gau rö, höŋ adö gau ŋig li yu aij gipim u, pen aŋ yaŋ nan si nan naij pri u ajmaŋ rauöm midöp. Hon nan iru udun, a gimim, haŋ roman hon ke gi aij gun, a gipim. *

²⁶ Kale Perisi bi gau gasi rimid lagöp. Pler kap kale aŋ yaŋ ŋig li yu aij gibep, höŋ adö gau u rö nöp mid aij giböp.

²⁷ “Kale God lo manö hag ŋeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Wip kabö migan gau rigöl göm, ajön pit göm, ped rud mailö aij gö, nibi bi gau niŋlö, aij göp, pen migan aŋ yaŋ wip le haŋŋ naij apöl gi midöp; kale unbö rö nöp midpim. *

²⁸ Kale unbö rö nöp, höŋ adö haŋ roman niŋbun u, kale bi aij rö löp u, pen kalöp aŋ yaŋ, manö piral gau abe, nan si nan naij gau abe, pri u ajmaŋ rauöm midöp. *

God kalöp pen gi naij ginab, a ga (Luk 11:47-51)

²⁹ “Kale God lo manö hag ŋeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Bi God manö hagep hadame nöp allö rigöl giŋa uŋöm ka adö u rib adik gi aij göl gi haggim,

³⁰ ‘Apis bac bi giŋa rö u, hon God manö hagep bi gau kalip al pak-agbnop,’ a gipim.

³¹ Pen haggim anibu, bi God manö hagep gau kalip al pak limidal iŋ u

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3

* 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52

me, hon mɨdpun, a gɨmim, hagpim.
*

³² Anɨb u, apɨs bac bɨ gɨ naij gɨla u rō, kale u rō nōp gɨnabun, a gɨmim u, u rō nōp gɨmim!

³³ Kale haino ñɨ pai gai i. Hainō God nɨbi bɨ manō kub hagōm, mab ke inab yaŋ yunab ñɨn u, kale aigō gɨmim pɨñɨŋ gɨ ke gau arnabimŋ Wasō yabɨɩ. Adan kale ap mɨdageinab. *

³⁴ “Anɨb u, yad kalōp hagabin, yad bɨ God manō hagep rɨmnap, bɨ gasɨ kɨd hɨk nɨneb rɨmnap, bɨ manō hag ñeb rɨmnap yunō, kalōp aueinabōl, rɨmnap al pak lɨnabim, rɨmnap mab ba laŋ al pak lɨnabim, rɨmnap Juda magum gep ram raul mɨgan kale u paknabim, rɨmnap pɨñɨŋ gɨ arlō nɨŋōl gɨ, ram mɨnōŋ gau gau rɨdɨk gɨ yunabim.

³⁵ Anɨb u me, God nɨbi bɨ kamɨŋ aij nɨpe gau, hadame nōp allō auōp i rō, manō marō u udnabim. Adam ñɨ nɨpe, gɨ aij nōp gɨmɨdōp bɨ u, Ebol nɨp nōd ɨl gōm al pak lōm, al dapōm, al dapōm, hainō Berekaia ñɨ nɨpe Sekaraia nɨp, God nɨp sabe gep ram au daŋ, kabō ud gɨla bɨd au daŋ mɨdō nɨŋōl gɨ, nɨp aŋ au al pak lɨla. *

³⁶ Yad kalōp nɨŋō yabɨɩ hagabin: nan gɨpim anɨbu, manō anɨbu kalōp mɨñɨ mɨdpim gai i ado gɨ aunab.

Jisas Jerusalem nɨŋō, mög gö, mɨtōŋ ga

(Luk 13:34-35)

³⁷ “Jerusalem nɨbi bɨ, nɨbi bɨ mög gep rō yad gai i. Bɨ God manō hagep God kalɨp yua bɨ gau, ram mɨnōŋ kalōp u aulō, kabō jumim pōr nōp al pak lɨbim. Yad kalōp kɨlakɨɩ nɨme pi gau gɨpal rō, dam auan mo yad gau lɨnam a gɨ lɨbin u pen yɨp nɨŋmim arō gɨpim.

³⁸ God nɨpe God sabe gep ram kale u arɨk ara; cōg nōp mɨdōp. *

³⁹ Uri yɨp nɨŋagnabim; hainō, ‘God bɨ hanɨp a gōm yua bɨ i, aij yabɨɩ

auab,’ a gɨmim, ñɨn anɨbu nōp, yad kauyaŋ nɨŋnabim,” a ga. *

24

God sabe gep ram u ud waɩ gɨnabōl, a ga

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arō gōm, hōŋ arō nɨŋōl gɨ, bɨ nɨpe gau nɨp hagla, “God sabe gep ram aij gai i nōŋ!” a gɨla.

² Hageila, kalɨp haga, “Kale nan anɨb gau magōŋhalō nɨŋmim hagabim u pen yad kalōp nɨŋō yabɨɩ hagabin, hainō ram i ud waɩ gɨnabōl u, kabō ap kabō ap adō u rō mɨdageinab,” a ga. *

Hainō mɨd aij gagnabōl

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jisas am Olip Dum laŋ asɨk mɨdō nɨŋōl gɨ, bɨ nɨpe gau apōm, kalpe ke nōp ap Jisas nɨp agamɨŋ hag nɨŋōm hagla, “God sabe gep ram ud waɩ gɨnabōl a gɨpan u, mañ mai rō anɨg gɨnabōlŋ Hon nan nɨhōn u gō nɨŋun, ne sōl aunabōn nɨŋōm ram mɨnōŋ nabōŋ ɨl i ur gɨnab, a gun nɨŋnabun?” ō gɨla.

⁴ Hageila, Jisas haga, “Nɨŋ aij yabɨɩ gɨmim. Nɨbi bɨ rɨmnap kalōp piral hagnabōl.

⁵ Bɨ iru nōp apōm, nɨbi bɨ gau kalɨp pir alōm, hib yad u udōm hagnabōl, ‘Yad nōp Kraia u,’ a gɨnabōl. Nɨbi bɨ iru nōp manō piral kale u nɨŋ udnabōl. *

⁶ Sōl au pen pen gɨlō, gu gö nɨŋnabim; pen mɨlō yabɨɩ gau pen pen gɨnabōl u, manō u nōp auō nɨŋnabim. Anɨg gö nɨŋmim, ñɨn hain u aunɨg gab a gɨmim pɨñɨŋ gagmim. U yɨharɨŋ pen pen alnabōl. Ñɨn hain u hainō aunab.

⁷ Nɨbi bɨ mɨgan rɨmnap urakōm, nɨbi bɨ mɨgan rɨmnap aip pen pen gɨnabōl. Kiŋ mɨgan rɨmnap urakōm, kiŋ mɨgan rɨmnap aip pen pen gɨnabōl. Ram mɨnōŋ gau magōŋhalō

* 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5

* 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44 * 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18

munmon udöm, kiyö kub yabił apöm gınab.

⁸ Anıg geinab, kalöp nıbi ñi pai ñiñöb rö u gö, söl mıdöp a gımim niñnabim.

⁹ “Kale nıbi bi yad mıdeinabim rö, nıbi bi ram mınöñ gau magöñhalö kalöp iru niñöm, dam nagi löm, gi naij göm, böñ nöp al pak lınaböl. *

¹⁰ Ñin anıbu, nıbi bi God nıp niñ uđpal gau iru nöp niñ udep magö kale u arö göm, mıdeimam kale ke gau niñlö mulu lugö, kalıp ud bi kauaı mauaı ñımagö adö u lınaböl.

¹¹ Pen nıbi bi iru nöp apöm, “Hon God manö hagep bi,” a göm, manö pıral haglö, nıbi bi iru nöp manö pıral kale u udnaböl. *

¹² Nıbi bi gau nagi naij adö u gılö gılö, magöñhalö rö gası adö anıbu niñöm, mıdmagö lep adö u hauı gınaböl.

¹³ Pen nıbi bi an God manö aij u niñ ud pıdöñ göm, hagöp rö göm, nıbi bi ke nıbö gau mıdmagö löm gi nöp mıdeinaböl gau, God nıbi bi anıb gau kalıp magöñhalö ud kamıñ yunab. *

¹⁴ Pen God nıbi bi udöm abad mıdeinab manö aij u, ram mınöñ ke gau gau nıbi bi ke ke gau nıbö gau nıbö magöñhalö yabił haglö haglö am haknıg gab u me, ñin hain anıbu aunab. *

Bi ap God sabe gep ram u gi naij yabił gınab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bi God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u gınab. Nıpe haga, ‘Kale niñnabim, God sabe gep ram raul mıgan uı u, nan ası ması naij yabił gep ap urak mıdeinab,’ a ga. (Kale nıbi bi manö i uri nöp amgö lı niñnabim gau, manö anıbi iı u niñ aij gımim!) *

¹⁶ Kale nıbi bi ram mınöñ Judia mıdeinabim gau, nan naij anıbu

niñmim, yıñıd piñiñ gi nö ilö gau armim.

¹⁷ Nıbi bi ram adö lan mıdeinabim gau, nan hon rımnab udun a gımim, ado gi ram raul aragmim. *

¹⁸ Nıbi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, waııj mılö ap udun a gımim, ado gi ram aragmim.

¹⁹ Pen ñin anıbu nıbi ñi mudun halö mıdeinabim gau abe, nıbi ñi painaı ci ñeinabim gau abe, uıham yabił arnabim.

²⁰ “Pen God nıp sabe gımim hagmim, ram yıgön göp ñin u piñiñ gi aragun, a gımim; God nıp sabe gep ñin kale u gagnım, a gımim.

²¹ Nıhön gıñıg, God hadame dagol gau ram mınöñ gi la ñin u rıköm, mıd damöm mıñi mıdpun ñin i, nan naij anıbu rö gaga; hainö anıbu rö gagnab. *

²² Yıharıñ u, nan naij anıbu pör gö, nıbi bi magöñhalö um hakblap. Pen Bi Kub u nıbi bi nıpe udnab gau kalıp gası niñöm, wasö gö me, nan naij anıbu yöp magö ap gınab.

²³ “Ñin anıbu nıbi bi rımnab kalöp hagnaböl, ‘Nıñim! Krais mıdöp i! Krais mıdöp dan!’ a gınaböl u, pen niñö hagpal a gımim, niñnagmim. *

²⁴ Nıbi bi rımnab, God nıbi bi nıpe hag la gau, böñ hanıp lau aulan a göm, pıral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep bi ap,’ a göm, nan gagep rö rımnab gınaböl. Pen God nıbi bi nıpe hag la gau udagnaböl, wasö. *

²⁵ Anıb u, niñ aij gımim. Nan niñhön niñhön hainö gınab u, yad kalöp hadö hagnö niñbim u me, niñ aij göl gi mıdaimim.

²⁶ “Anıb u, nıbi bi rımnab apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm mıdöp ram mınöñ kabö nöp mıdöp anı gau,’ a gaiöl u, anıb gau aragmim. Rımnab pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl

* 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19

* 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5

* 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24

mīdöp gai i, a gaiöl u, nījō hagpal a gīmim nījagmim. *

²⁷ Yad Bī Ñī nīpe aunabin ñīn u, añīm añīm udöm, amdam magö bol u adiñ mīñ nībō adiñ jīñ aröp rö u gö nījöl gī, aunabin. *

²⁸ Wal wayōñ ap umöl mīdeinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

Bī Ñī nīpe aunab ñīn u

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ “Pen marö kub anību gī dam pīs gö nījöl gī, sīdö u mailö gagnab; rakīn u mailö gagnab; gapī gau kumī kabö lañ nībō ju lagnab; nan kumī kabö adö lañ gau, gau nībō gau nībō gīnab. *

³⁰ Ñīn anību, Bī Ñī nīpe aunīg gö nījöl gī, kumī kabö adö lañ ke lö, nībi bī ram mīnōñ gau ke ke mīdpal rö nījöm, mīñōñ gīnaböl. Bī Ñī nīpe Nap pīdōñ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumī bad adö au auö nījöl gī, nīñnaböl. *

³¹ Añīñ magö kub hagö nījöl gī, ejol nīpe gau hag yuö, nībi bī nīpe, udnabin, a göm hag la gau udnīg, ram mīnōñ īl i mīdöp mīdöp rö gau gau amöm, udöm nīp daunaböl. *

Mab rauan u nījmim

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² “Kale nīñbim, mab rauan uñāñ sīñp löm, söl pīdōñ gīñg gab nījöl gī, sīdö līñg gab a gīmim nīñbim.

³³ Anīb u rö, hainö nan hagpin gau gö nījöl gī, “Bī Ñī nīpe ado gī aunab ñīn u mīñī söl yabīñ mīdöp; magö pro marap mīdöm, apjaknab,” a gīmim, nīñnabim.

³⁴ Yad kalöp nījō hagabin, nībi bī mīñī mīdpal gau umagnaböl, kamīñ mīdlö nījöl gī, nan anīb gau magōñhalö gīnab. *

³⁵ Kumī kabö adö lañ abe, mīnōñ nabōñ īl i abe ur gīnab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñīn mai yad Bī Ñī nīpe aunabin u, nībi bī ap nījagöp, a ga

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ “Yad magö mai rö, ñīn mai rö aunabin u, nībi bī nījagpal; ejol gau nījagpal; yad ke God Ñī u pen yad abe nījagpin; Bapi nīpe ke nöp nījōb. *

³⁷ “Yad Bī Ñī nīpe ado gī aunabin ñīn u, Noa mīdeia ñīn u, gī mīdmīdal rö nöp gī mīdeinaböl. *

³⁸ Hadame nöp Noa mīdeia ñīn anību, ñīg u nībi bī gau kalīp ud yuö yuaga magö u, kale nan ñīñjöl gī, ñīg ñīñjöl gī, nībi bī udöl gī, gī mīdlö nīñjöl gī, Noa ñīg magīb kub mīgan u arö, ñīg apöm kalīp magōñhalö ud yuö yua.

³⁹ Pen kale nan ap gīnab a göm nīñagla; ñīg u kalīp ud yuö yuö nīñjöl gī nöp nīñla. Hainö yad Bī Ñī nīpe aunabin mañu, anīg unbö rö nöp gīnab. *

⁴⁰ Ñīn anību, bī mīñhöp wög adiñ gau wög gī mīdeinabil u, bī ap udem, ap arö gīnabin.

⁴¹ Pen nībi mīñhöp plaua gīñg, wid magö pa jö ma jö lugañug geinabil u, ap udem, ap arö gīnabin.

⁴² “Yad Bī Kub aunabin ñīn u nīñagpin u me, nīñ aij göl gī mīdaimim. *

⁴³ Bī ram nap nībō u, bī nan si udep u magö mai aunab u nīñböp, nīñ aij gīböp; ram nīpe pa jö gī raul dañ am nan nīpe gau si udagböp. *

⁴⁴ Anīb u rö, kale gī jīñ gīmim mīdaimim. Wasö u, Bī Ñī nīpe auagab a gīmim, hauñ padö gī mīdeinabim ñīn u nöp aunabin.

Bī wög gī ñeb rīmnap wög gī aij gīpal, rīmnap wög gī aij gagpal, a ga
(Luk 12:14-48)

⁴⁵ “Bī kub ap adan arñīg göm, bī an wög gī aij gīnab u nīp hag löm

* **24:27:** Mad 24:37-39 * **24:28:** Luk 17:37 * **24:29:** Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13 * **24:30:** Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * **24:31:** 1Ko 15:52; 1De 4:16 * **24:34:** Mad 16:28 * **24:35:** Mad 5:18 * **24:36:** Ap 1:7; 1De 5:1-2 * **24:37:** Jen 6:5-8 * **24:39:** Jen 7:21-23 * **24:42:** Mad 25:13 * **24:43:** Luk 12:39-40; Rep 16:15

hagnab, 'Bî wög yîp gi ñibal rîmnap kalîp abad mîdmön, nan magö kalîp gau nîme lî aij göl gi mîdaimön,' a göm, arnab.

⁴⁶ Hainö ado gi apöm nîjnab, haga rō nöp geinab. Anîg nîjöm nîp ud aij yabîl gö nîjöl gi, bî wög gi ñeb nîpe mîñ mîñ gî nab.

⁴⁷ Yad kalöp nîjō hagabin, nîp hag lō, nan nîpe gau magōjhalō abad mîdeinab. *

⁴⁸ "Pen bî nîpe hag lî nab anîbu mîd damöm, bî kub mîñi auagnab, a göm,

⁴⁹ nîbi bî wög gi ñeb rîmnap kalîp mîñu magö paköm, am bî ñîg nîjöm hau lî bal gau aip an haköm, nan ñîjöm, ñîg nîjöm gi mîdeinab.

⁵⁰ Bî wög gep anîbu, bî kub yîjîd auagnab, a göm, hau padö göm mîdeinab ñî n u nöp, bî kub aunab.

⁵¹ Apöm, nîp gi naij yabîl göm, nîbi bî pîral hagöm, "Hon Bî Kub nîbi bî nîpe me," a göm pîral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rîbîköm, mîtōj gi mîdeinaböl.

25

Nîbi praj unbö sîduj lanj, manö hod rîkôm haga

¹ "God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñî n anîbu, aiud adö i rō gî nab. Bî ap nîbi udnîg gab. Nîbi praj unbö sîduj lanj nan kub ñîjnîg arnaböl. Nîbi praj anîb gau, bî anîbu nîp am adan anj au nîjun u lî gi dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

² Pen nîbi praj anîb gau, unbö mamîd u gasî nîj aij gî naböl; unbö mamîd u gasî nîj aij gî naböl.

³ Nîbi praj gasî nîj aij gî naböl gau, lam udöm, lam lauep wel rîmnap halö ud aragnaböl.

⁴ Pen nîbi praj gasî nîj aij gî naböl anîb gau, lam udöm, lam lauep wel rîmnap ral barol mîgan u löm, halö halö ud arnaböl.

⁵ Pen nîbi praj anîb gau kale magōjhalō amjaköm, abad mîdlō mîdlō, bî nîbi udnîg gî nab u yîjîd auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

⁶ "Pen sîbön anj kub yan, nîbi bî rîmnap wîñ alöm hagnaböl, 'Bî nîbi udnîg gab u auab. Nîp am adan anj u nîjmim, u lî gi dauim,' a gî naböl.

⁷ Anîg hageinaböl, nîbi ugan unbö sîduj lanj anîbu magōjhalō uraköm, lam wik kale gau gi aij gî naböl.

⁸ Anîg göm, nîbi gasî nîj aij gî naböl ugan u, nîbi gasî nîj aij gî naböl ugan u kalîp hagnaböl, 'Lam hon gau hon gî nîg gab u, wel köl gau hanîp rîmnap ñîm,' a gî naböl.

⁹ Anîg hageinaböl u, pen nîbi gasî nîj aij gî naböl ugan u hagnaböl, 'Wasö! Hon wel hon kölape rîmnap ñî nabun u, wel hon ulep gî nab. Kale wel rauep ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a gî naböl.

¹⁰ Anîg hageinaböl, wel rauep ram u arnaböl magö u, bî nîbi udnîg gî nab u apjaknab. Nîbi gasî nîj aij gî naböl ugan u, bî anîbu aip ram raul mîgan arlō nîjöl gi, nîpe ajōj gi ñî nab.

¹¹ Hainö pen nîbi praj gasî nîj aij gî naböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bî kub! Bî kub! Hanîp ajōj u hiîk,' a gî naböl. *

¹² Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp nîjō yabîl hagabin, yad kalöp nîjōgpin,' a gî nab," a ga. *

¹³ Jîsas manö anîbu hagöm nîbi bî gau haga, "Anîb u, kale Bî Kub u ñî n mai aka magö mai aunab u nîjōgpin rō, nîj aij gî mim mîdaimim," a ga. *

Bî kub ap bî wög gi ñeb nîpe gau kalîp mani ña, manö hod rîkôm haga (Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnîg gabin adö i rō gî nab. Bî kub ap ram mînōj mîlō kub gau arnîg, bî wög gi ñeb nîpe gau kalîp wîñ alō aulō, nan nîpe gau abad mîdeilan, a göm, kalîp ñî nab.

* 24:47: Mad 25:21,23

* 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35

* 25:11: Luk 13:25-27

* 25:12: Mad 7:23

* 25:13: Mad 24:42

15-16 Bî nîpe anîb gau, wög gî naböl gî naböl rö nîjöm, mani nîme löm, bî ap nîp paip dausan nî nab, ap nîp du dausan nî nab, ap nîp wan dausan nî nab. Nöm, nîpe am gau mîdö nîjöl gî, bî paip dausan udnab u, mani anîbu udöm, sîkim gî dam amîl apîl göm, mani sinîj paip dausan udnab. *

17 Bî du dausan udnab u, u rö nöp, mani anîbu udöm, sîkim gî dam amîl apîl göm, mani sinîj du dausan udnab.

18 Pen bî mani wan dausan udnab u, damöm, ulöm udöm mînön nî nab.

19 “Hainö mîd damöm, bî wög gî ñeb anîb gau bî kub kale u ado gî apöm, mani nîbin anîbu nîhön nîhön gîpal, a göm, kalîp hag nîjnab.

20 Hag nîjö, bî paip dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab, ‘Bî kub, nön! Yîp mani paip dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sîkim gî ado malo gî damem, paip dausan mani sinîj udpin me i,’ a gî nab.

21 Hagö, bî kub u pen hagnab, ‘Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî nîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîl göl gî mîdaimön,’ a gî nab. *

22 “Bî mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nîpe u dap ñöm hagnab, ‘Bî kub. Yîp du dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sîkim gî ado malo gî damem, du dausan mani sinîj udpin me i,’ a gî nab.

23 Hagö, bî kub u hagnab, ‘Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî nîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîl göl gî mîdaimön,’ a gî nab.

24 “Pen bî mani wan dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab,

‘Bî kub. Yad nöp nîjbin; ne bî kal yabîl. Nîbi bî ne rîmnap wög waryö kale gîpal gau, ne yîharîj hal dapön nîjban.

25 Ne anîg gîpan rö, yad pîñîj gem, mani ñîna u damem, ulöm udem mînön ñînö mîdmîdöp u, mîñi mani ne dap ñabin me i,’ a gî nab.

26 “Hagö, bî kub u hagnab, ‘Ne bî naij wög gagep ap. Nîbi bî yîp wög waryö gîpal gau, nan yîharîj hal dapem nîjbin, a gîpan ar?

27 Anîb u, ne mani yîp i dam beg pasbuk lîbnap, mîñi yad apem mani sinîj rîmnap halö yîharîj udbnep,’ a gî nab.

28 Anîg hagöm, bî nîpe rîmnap kalîp hagnab, ‘Anîg göp u, mani wan dausan anîbu ju udmim, bî den dausan mîdöp u nîp ñîmim.

29 Pör hagnap rö, nîbi bî gep gau, kalîp rîmnap halö ñîlö udöm mîd aij gî naböl; pen nîbi bî gep wasö gau, nan pro kale mîdöp u pîlî gî udlö, yîharîj mîdeinaböl. *

30 Anîb u, bî wög gagöp anîbu nîp dam sîbön kub auöp höj adö au yan yube, nîbi bî meg hau rîbîköm, mîtön gî mîdpal gau aip mîdeian,’ a gî nab,” a ga. *

Manö kub hagep ñîn u

31 “Bî Nî nîpe Kîj kub mîdöm, mailö aij unbö ke halö aunab ñîn u, ejol gau magöñhalö aip apöm, sea Kîj nîpe asîk mîdep adö u asîkö, *

32 nîbi bî ram mînön ke gau gau mîdpal rö magöñhalö apöm, amgö ilö nîp au magum gîlö nîjöl gî, kalîp nîme lî böj u ke löm, böj u ke löm gî nab. Bî kaj sipsip kaj meme mukep bî gau, kaj sipsip gau mîgan ap ke yuöm, kaj meme gau mîgan ap ke yuöm gîpal rö u gî nab. *

33 Nîbi bî kaj sipsip rö mîdpal gau nîjöm, ñîmagö yîjîg böj lau lî nab; nîbi bî kaj meme rö mîdpal gau nîjöm, ñîmagö sîdagö böj lau lî nab.

* 25:15-16: Ro 12:6 * 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10 * 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

* 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28 * 25:31: Mad 16:27; 19:28 * 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13

³⁴ Nipe Kiŋ kub u me, nibi bi ñimagö yijg böŋ lau kalip hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, miñ miñ gimim. Nipe ram minöŋ hadame dagol gau gi la ñin u, ka kalöp u gi la. Apim, ka aij anibu udim.

³⁵ Pen nihön: yip kiyö lö, nan magö ñibim. Yip ñig nan gö, ñig ñibim. Yad ram minöŋ mlö gau nibo aunö, yip hag udmim, dam ram kale u libim. *

³⁶ Yad walij midagö, yip walij u ñibim. Yad nan gö, yip gi aij gipim. Nagi midainö, yip am niŋbim, a ginab.

³⁷ "Anig hageinab, nibi bi aij gau nip pen hagnaböl, 'Bi Kub. Magö mai nöp kiyö lö nan magö ñibun? Magö mai ñig nan gö, nöp ñig ñibun?

³⁸ Magö mai ne bi mlö gau nibo rö auö, nöp hag udun dam ram hon u libun? Magö mai walij u midagö, nöp walij ñibun?

³⁹ Magö mai ne nan ga aka ne nagid midaina, nöp am niŋbun?' ö ginaböl.

⁴⁰ "Hageinaböl, Kiŋ u hagnab, 'Mam yad yiŋharin ap gi aij gipim u me, yip gi aij gipim,' a ginab. *

⁴¹ Kalip anig hagöm, nibi bi ñimagö sidagö böŋ lau mideinaböl gau, kalip hagnab, 'God kalöp niŋöm gasi naij niŋab. Nipe Seden nip abe, Seden ejol nipe gau abe, kalip ilön gö niŋöl gi mideilan, a göm, ka mab ke inab ap gi la. Kale nibi bi naij, ilön kub udnabim gau, yip arö gimim, mab ke inab ka anibu arim. *

⁴² Nihön ginig: yip kiyö lö, nan magö ñagpe. Yip ñig nan gö, ñig ñagpe.

⁴³ Yad mlö gau nibo aunö, yip hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad walij midagö, yip walij ñagpe. Yad nan ga ñin u, aka nagid midainö ñin u, yip ap niŋmim gi aij gagpe,' a ginab.

⁴⁴ "Hageinab, nip hagnaböl, 'Bi Kub. Ñin mai ne kiyö midaina, nan magö ñagnoŋ Ñin mai ne ñig nan gö,

ñig ñagnoŋ Ñin mai ne mlö gau nibo auö, nöp hag udagnoŋ Ñin mai ne walij midagö, nöp ñagnoŋ Ñin mai ne nan ga aka nagid midaina, nöp am niŋun gi aij gagno?' ö ginaböl.

⁴⁵ "Anig hageinaböl, Kiŋ u hagnab, 'Yad kale niŋö hagabin, kale mam yad yiŋharin ap gi aij gagpim u me, yip u rö nöp gi aij gagpim,' a ginab.

⁴⁶ Anig hagöm, kalip hag yuö amöm, pör nöp ilön gö niŋöl gi mideinaböl ka u arnaböl; pen nibi bi aij nipe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kamŋ midep ram minöŋ au arnaböl," a ga. *

26

Jisas nip ai göl gun al pak lun, a göm, agamij hag niŋla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Jisas manö anibu hagöm, bi nipe unbö migan lan gau kalip haga,

² "Kale niŋbim, ñin mihöp midöm, Pasopa ñin kub u miñi, a göm, ap magum göm yiŋharin mideinaböl. Pen kale anig göl ap magum göm, yip Bi Ñi nipe u, ud gapman bi kub gau kalip ñöm hagnaböl, 'Nip mab ba lan al pak limim,' a ginaböl," a ga. *

³ Pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe apöm bi God nip nan sabe gep bi kub yabit Kaiapas ram kub nipe u magum göm,

⁴ Jisas nip ai göl gun, agamij ud sisi lun, al pak linabun, a göm, manö hag li mideila.

⁵ Pen kale hagla, "Pasopa nan niŋeb yiŋharin midep ñin i, hon anig gino, nibi bi iru nöp midpal gai i pen pen göl rö löp. Anib u, miñi arö gun, ñin ap nip al pak lun," a gila.

Nibi ap Jisas nabic cög nip wel li ña

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jisas ram riŋig aglö Bedani am midöm, Saimon bi wös hapeb nöd la

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42; Mak 9:41 * 25:41: Mad 7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

u ram nipe u am nan ñiñeila. Nan ñiñlō nīñöl gī, nībi ap wel hañiñ aij auep, mani kub raubal u, barol halō dapōm, Jisas nabīc cōg adō u hon ga.
*

⁸⁻⁹ Hon gö, Jisas bī nipe gau nīñlō, hibur kale u naij gö, hagla, “Wel anību damōm mani kub udōm, nībi bī nan mīdagōp gau kalīp ñeb rō u, pen nīhōn gīnīg anīg göl yīharīñ hon göp?” ö gīla.

¹⁰ Manō anību hageila, Jisas ke nīñōm, kalīp haga, “Nībi anībi nipe yīp gī aij yabīl göp u, nīhōn gīnīg anīg hagabim?”

¹¹ Nībi bī nan mīdagōp gau aip pör mīdeinabim, pen yad aip pör mīdageinabun. *

¹² Nībi bī umlō, wip rīgöl gīnīg, wel lī ñōm dam rīgöl gīpal. Yīp rīgöl gīnīg gaböl u me, nipe wel anību hañ roman yīp lī ñōb.

¹³ Pen yad kalöp nīñö hagabin, hainö ram mīnōñ i lī ke gau gau magōñhalō, manō aij yad u hagöl gī, nībi anībi anīg gajīp u aiud udöl gī, ga anību hauñ gagnaböl,” a ga.

*Judas Jisas nīp mumug nīña
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴⁻¹⁵ Ñīn anību, Jisas bī nipe Judas Iskariod, Jisas nīp kain gī dam ñīnō al pak löl a göm, God nīp nan sabe gep bī kub gau kalīp hagnīg ara. Amōm haga, “Yad Jisas nīp kain gī dapem kalöp ñeinabin u, yīp nan nīhōn ñīnabim?” ö ga. Hagö, nīp silpa magö ñīn juöl añī ap ado gī da unbö sīdun lañ (30) ñīla. *

¹⁶ Ñeila, Judas nipe, “Yad ai göl gem Jisas nīp mumug gīnō, nīp ud sīsī lōm ud aröl,” a göm, gasī u nīña.

*Jisas bī nipe gau aip Pasopa nan ñiñla
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)*

¹⁷ Hainö nan ñīñeb kub Bred Yīs Mīdagōp a gīmīdal ñīn u i lī gö, ñīn wañīgnībō u nöp, bī nipe gau Jisas

mīdeia u apōm hagla, “Pasopa sipsip pī pak ñīñnabun ñīn u söl mīdöp. Anīb u, hon ram mai amun nan ñīñnabun gau gī lī aij gun?” ö gīla.
*

¹⁸ Hageila, kalīp haga, “Kale daun kub u ammim, bī ap mīdöp au ram nipe ammim nīp hagnīm, ‘Manō hag ñeb bī hagöp, ‘Ñīn yad u söl mīdöp u me, bī yad gau aip kaj sipsip pī pak lau ñīñnabun ram ne u,’ a göp,’ a gīmīm,” a ga.

¹⁹ Jisas anīg hagö, bī nipe gau haga rō nīñōm, amōm kaj sipsip anību ram anību pak lauōm, gī lī aij geila.

²⁰ Dugo magö u, bī nipe unbö mīgan lañ gau aip asīkōm,

²¹ nan ñīñöl gī haga, “Yad kalöp nīñö hagabin, bī hon aip nan ñīñnabun i, ap yīp kain gī dam arnab,” a ga.

²² Hageia, bī nipe gau gasī mīlō lōm, añī añī nīp hag nīñöl gī hagla, “Bī Kub! Yad hagpan aka?” gīla.

²³ Hageila haga, “Bī yad aip kīnan mīgan añī ñīñnabul i, yīp kain gī dam arnab. *

²⁴ God Manō u hadame nöp kalī kliñ rīkōm hagla rō, yīp kain gī damōm, al pak līlō umnabin u, pen bī yīp kain gī dam arnab u, God bī anību nīp gī naij gīnab. Nīme nīp yag dauagböp u aij. Pen yag dauö, mīdöl gī anīg gīnab u, hainö ilōn kub yabīl udnab,” a ga.

²⁵ Hageia, bī nipe Judas, nīp kain gīnīg ga u haga, “Manō hag ñeb bī. Yīp hagagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nöp hagabin,” a ga.

*Jisas bī nipe gau kalīp bred ñīg wain ña
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)*

²⁶ Nan ñīñ mīdöl gī, Jisas bred udōm, God nīp aij a göm, ud jö göm, bī nipe gau kalīp ñöl gī haga, “Kale ud ñīñim. U hañ roman yad,” a ga.

* 26:6-7: Luk 7:37-38

* 26:11: Dud 15:11

* 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57

* 26:17: Eks

12:14-20 * 26:23: Sam 41:9

²⁷ Anig hagöm, ñig wain kap u, u rō nöp udöm, God nîp aij a göm, kalîp ñöl gi haga, “Kale magöñhalö ñînim.

²⁸ U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pîdön arnab. Lugö, nîbi bî iru nöp nan si nan naij gîpal gau, God nîñöm arö gînab,” a ga. *

²⁹ Anig hagöm haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, ñig wain i mîñî rîmnap halö ñîñagnabin. Hainö, God nîbi bî udöm kumi kabö adö lan au abad mîdeinab ñîñ u nöp, yad kauyan kale aip ñig wain u ñîñnabin,” a ga.

³⁰ Anig hagöm, bî nîpe gau aip God hib dap raneb kîmap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nîp, “Jisas nîp nîñagpin,” a gînabön,” a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, “God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, ‘Yad bî kaj sipsip mukep u nîp pak lîñö, kaj sipsip nîpe gau magöñhalö pîñîñ gi arnaböl,’ a gîla.

Hagla anîbu me, mîdö sîbön an yan kale magöñhalö yîp arö gîmim, pîñîñ gi arnabim. *

³² Pen yad umem urakem, ram mîñön Galili nöd areinabin, kale hain nîñabin,” a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, “Bî magöñhalö nöp arö göm, jöl ñîñaböl rō lōp, pen yad anig gagnabin,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö nîñö hagabin, sîbön an yan yaur kîlakî wîñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, magö mîhau nîgan hagnabön,” a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabî göm haga, “Yîp al pak lîñîg, al pak lîñaböl u pen, ‘Jisas bî yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bî nîpe magöñhalö u rō nöp Pida haga rō nöp hagla.

Jisas God nîp sabe gi mîdeia (Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bî nîpe gau aip mab wög adîñ Gedsemani amöm, bî nîpe rîmnap kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim. Yad au dan amem, Bapi nîp sabe göl gi mîdeinabin,” a ga.

³⁷ Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñî nîpe mîhöp Jems Jon aip kalîp uî gi ara. Amöl gi, Jisas nîpe gasî mîlō lōm,

³⁸ kalîp yam haga, “Mîdmagö yîp u bîg ñöl nöp lōp u, umnam rō lōp. Kale aui mîdmim, yîp abad mîdaimim,” a ga. *

³⁹ Anig hagöm, kalîp anîb au hag lōm, nîpe yöp söl dagol au amöm, ubör yîhön göm, mulu adîñ u ud mîñön yan lōm, God nîp sabe göm haga, “Bapi, nan yîp gîñîg gab anîbu, wasö gîñîg, wasö gîmön. Pen yad gasî nîñbin adö u gagmön; gasî ne ke nîñban adö u rō gîmön,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöm, ado gi apöm nîña, bî nîpe gau hon haneila. Jisas Pida nîp haga, “Kale magö añî ap nöp yîp abad mîdagim ar?

⁴¹ Nan naij gun rō lōp, a gîmim, God nîp sabe göl gi mîdaimim. Gasî kale u gîmim rō lōp u pen hañ roman u nöp masös göp,” a ga.

⁴² Jisas anig hagöm, kauyan am Nap nîp sabe göm haga, “Nan yîp gîñîg gö ilön udnabin u, arö gep rō mîdagöp u, haîwawö gan; gasî ne ke nîñban adö u rō gîmön,” a ga.

⁴³ Anig hagöm, kauyan ado gi apöm nîña, bî nîpe gau amgö nîñ mîdageila; hon haneila.

⁴⁴ Pen nîpe ado gi amöm, Nap nîp nöd sabe ga rō nöp, kauyan sabe göm,

⁴⁵ ado gi apöm, bî nîpe gau kalîp haga, “Kale masös gö, han mîdpim arî Bî gau me, nîñim! Bî yîp kain göm, Bî ñî nîpe, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp ñîñîg gab.

* **26:28:** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 * **26:30:** Luk 22:39; Jon 18:1 * **26:31:** Jon 16:32; Sek 13:7 * **26:32:** Mad 28:7,16 * **26:34:** Mad 26:69-75 * **26:38:** Jon 12:27 * **26:46:** Jon 14:31

⁴⁶ Urakpe arun! Niñim! Bi kain göp bi auab i,” a ga. *

Judas Jisas nɪp kain gɪ ud ara
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö hagö niñöl gi, bi nɪpe unbö miŋan laŋ ap, Judas, bi God nɪp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nɪp hagla rö, bi kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru milö kɪd rɪmnap, ur pakep rɪmnap udöm, aula.

⁴⁸ Judas nöd kalɪp hag löm haga, “Yad bi ap nɪp am hag wihai udem, ud bom haluem, mulu niñeinam u, bi u me, a gimim, nɪp ud sisi limim,” a ga.

⁴⁹ Pen Judas nɪpe Jisas mideia au yɪɪɪd nöp apjaköm, “Manö hag ñeb bi, ne midpan?” a göm, nɪp mulu niñja.

⁵⁰ Anig gö, Jisas haga, “Bi me. Nan ginig gabön u yɪɪɪd gi!” a ga.

Hagö, bi Judas aip aula gau Jisas nɪp ud sisi lila.

⁵¹ Jisas ud sisi lilö niñöl gi, Jisas bi nɪpe ap ru milö kɪd nɪpe u ud tɪp gi udöm, bi God nɪp nan sabe gep bi kub yabiɪ u wög nɪp gimidöp bi u, nɪp rɪmid böŋ lap u böŋ nöp rɪb gi dö gi yua. *

⁵² Anig gö, Jisas nɪp haga, “Ru milö kɪd udpan u ado gi li miŋan yuö lugaŋ. Niñi bi ru milö kɪd udöm pen pen ginaböl gau, adö anɪbu nöp umnaböl. *

⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, nɪpe yɪɪɪd nöp ejol yam ke ke unbö miŋan laŋ rö hag yuö, apöm yɪp abad midaiɪlap.

⁵⁴ Pen hadame nöp God Manö u kalɪ kliñ riköm, yɪp anig anig göm umnab a gila u me, anig ginim. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen bi nɪp udnig aula anɪb gau kalɪp haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asikem, niñi bi gau kalɪp manö hag niñbin u pen yɪp udagpim.

Miñi pen, ru milö kɪd halö, ur pakep halö dapim, bi nan si udep rö u yɪp udnig auabim. *

⁵⁶ Kale gabim anɪbu, God manö hagep bi gau God Manö kalɪ kliñ riköm hagla rö nöp gabim,” a ga.

Pen magö anɪbu, Jisas bi nɪpe gau magörhalö nɪp arö göm piñiŋ gi arla.

Juda Kansol Kub bi gau Jisas nɪp manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe, ap magum gi mideila bi Kaiapas God nɪp nan sabe gep bi kub yabiɪ u ram nɪpe au me, Jisas nɪp ud sisi löm, dam ram anɪbu arla.

⁵⁸ Pen Pida nɪpe hain hain amöm, ram höŋ adö u midöm, God sabe gep ram polisman gau aip asiköm, niñhön rö ginaböl a göm, niñ mideia.

⁵⁹ Bi God nɪp nan sabe gep bi kub gau abe, Juda Kansol kub bi gau abe hagla, “Hon bi manö piral hagep bi rɪmnap kalɪp hag niñno, kale manö ap haglö, kabö göl midö, manö it me u, a gun, Jisas nɪp al pak lun,” a gila.

⁶⁰ Anig hagla u pen manö anɪbu ke ke arö, Jisas nɪp al pak lep it ap midageia.

Anig ga u pen hainö bi miñhöp apil haglö,

⁶¹ “Bi anɪbi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö gi yuem, midö niñ miñhau niŋan kauyaŋ gi linabin,’ a ga,” a gilo. *

⁶² Anig hagailö, God nɪp nan sabe gep bi kub yabiɪ u, Jisas nɪp haga, “Manö nöp hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hagea. Anig gö, bi God nɪp nan sabe gep bi kub yabiɪ u haga, “Miñi manö kub hagnig midpun i, manö piral hagagmön. God pör kamɪŋ midöp u, u rö nöp niñ midöp. Anɪb u, hanɪp kabö göl hagmön: ne Mesaia u, God Niñ nɪpe aka wasö?” ga. *

* 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10

* 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12

* 26:55: Luk 19:47; 21:37 * 26:61: Jon 2:19-21

⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magöñhalö niñim! Yad kalöp hagabin, yad Bi Kub klö ke yabił u niñmagö yijig böñ niñpe lau adö midem, kumi bad adö au amem niñnön naböñ i i aueinabin u niñnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas anig hagö, bi God niñ nan sabe gep bi kub yabił u, waij niñpe gau ke ud biłił göl gi haga, “Niñpe God hib u riñ juajip niñbim! Anib u, niñbi bi riñnap hag niñagun. Niñpe gi naij göp u waiö hagöp me u. *

⁶⁶ Aka kale gasi niñhön niñabim?” ö ga. Hageia hagla, “Me hagöp me u; umañ añi,” a gila. *

⁶⁷ Anig hagöm, mulu maj miñgan niñ u kiñu al ñöm, paköl gi gila. Riñnap Jisas amgö magö niñpe pału gi ñöm, alaun niñpe gau paköl gi, *

⁶⁸ hagla, “Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñjun,” a gila.

*Pida, “Jisas niñ niñagpin,” a ga
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)*

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höñ adö yañ asik mideia u me, bi God niñ nan sabe gep bi kub yabił u niñ wög gi midöp pai ap apöm, niñ haga, “Ne Jisas bi Galili niñbö u aip midajil,” a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida niñbi bi gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, haga, “Manö ne hagabön u yad niñagpin,” a ga.

⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ ił au midö niñöl gi, niñbi ram anibu wög gi midöp ap apöm, Pida niñ niñöm, niñbi bi mideila gau kalip haga, “Niñpe bi Jisas Nasared niñbö u aip midailö niñbin,” a ga.

⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, “Yad niñjö yabił hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin,” a ga.

⁷³ Pro magö ap midöm, niñbi bi Pida aip urak mideila gau niñ hagla, “Niñjö nöp hagpun. Ne bi kale ap.

Meg miñgan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan,” a gila.

⁷⁴ Hageila, Pida biłö göm haga, “Yad kalöp niñjö yabił hagabin. Wasö u, God yip ilön mab niñniñm aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!” a ga. Anig hagö niñöl gi, adin yaur kiłakil u wiñ ala.

⁷⁵ Kiłakil u wiñ alö, Pida Jisas manö niñ nöd haga anibu gasi niñöm, gasi miłö la. Niñhön giñig: Jisas haga, “Yaur kiłakil wiñ alagnab magö u, ‘Jisas niñ niñagpin,’ a giñmön, magö miñhau niñgan hagnabön,” a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi miłö löm, höñ amöm, miñtöñ kub ga. *

27

Jisas niñ dam gapna Pailod niñ ñila

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram giñsön riñka niñöm, God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi löm, Jisas niñ al pak lun, a gila.

² Anib u, Jisas niñ nagil löm, damöm gapman bi kub gapna Pailod niñ ñila.

*Judas nagil niñja
(Ap 1:18-19)*

³ Pen Jisas niñ manö kub hagöm, al pak liñig geila niñöm, Judas, niñhön giñig Jisas niñ mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam niñniñg göm, God sabe gep ram u ara.

⁴ Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, “Jisas naij gagöp u pen yad niñ mumug niñbin u, midö umnab. Anib u, yad nan si nan naij giñpin,” a ga. Hageia, kale hagla, “U nan hon wasö. Ne ke nöp anig giñpan,” a gila.

* **26:64:** Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30 * **26:65:** Mad 9:3 Jon 10:33 * **26:66:** Lep 24:16; Jon 19:7 * **26:67:** Ais 50:6; 53:5 * **26:75:** Mad 26:34 * **27:5:** Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

⁵ Hageila, Judas mani ñïla anïbu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagi ñïña. *

⁶ Bi God nïp nan sabe gep bi kub gau, mani anïbu udöm hagla, “Mani anïbi, bi al pak lun, a gun, mumug gïno u me, God nïp ñun rö lagöp,” a gïla.

⁷ Anig hagöm, manö hag nïñ hag nïñ göm hagla, “Bi mïlö gau nïbö apöm umlö, dam rïgöl gun u, mïnön nabön mïgan ap rauun,” a göm, am bi ap mïnön udöm rin cög gïmïdöp mïnön nabön mïgan anïbu raula.

⁸ Mïnön nabön mïgan anïbu, mumug big ñïla mani u udöm raula u me, hainö nïbi bi mïnön nabön mïgan anïbu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gïla. Mïñi u rö nöp mïnön nabön mïgan anïbu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gïpal.

⁹ Pen kale mïnön nabön raula anïbu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalï kliñ rïka rö nöp gïla. Nïpe God Manö u adiñ ap kalï kliñ rïköm haga, “Kale mani silpa ñïñ juöl añi ap ado gi da unbö sïduñ lañ (30) u, Juda nïbi bi hagla mani u yag damöm, *

¹⁰ bi mïnön udöm rin cög gïmïdöp mïnön nabön mïgan anïbu raula. Bi Kub yïp haga rö nöp gïla,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag nïña

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nïp damöm, gapman bi kub Pailod mïdeia au arlö nïñöl gi, Pailod Jisas nïp haga, “Ne Juda kai kin kub kale mïdpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga.

¹² Pen bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asïkep gau abe, nïp manö rïmnap hageila, nïpe pen manö ap hagaga. *

¹³ Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, nïñagan ar?” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasi iru yabiñ nïña.

Juda nïbi bi gau, Jisas nïp al pak limim, a gïla

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nïpe bi kub manö ud asïkep sea adö u asïk mïdö nïñöl gi, nïbin manö ap hagö, auö haga, “Yad mïdö nöp sïbön yan uhön nïñbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nïp manö klö hagagmön. Yad uhön nïñbin anïbu, gasi iru yabiñ nïñabin,” a ga. Pen Pailod gasi nïpe ke gau nöp nïña, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nïp nïñlö mulu lugöp daubal. Anib u, yad aigöl gem, nïp hag yuö aran, a göm, gasi u nïña.

Pen Rom gapna bi kub u pör mï u mï u Juda kai Pasopa ñïñ kub u, kalip bi nagïman kale ke hag nïñmïdal u, yïharin hubik yumïdöp. Ñïñ anïbu, bi naij yabiñ ap nagi mïdeia; hib nïpe u Barabas. Nïbi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalip haga, “Kalöp bi mai yïharin hag yunamñ Jisas, Mesaia u a gïpal u aka Barabas nïp hag yunam?” ö ga. *

²⁰ Hagö, bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asïkep gau abe, nïbi bi gau kalip hagla, “Kale Pailod nïp haggmim, Barabas nïp hubik yuöm, Jisas nïp al pak lïlan,” a gïla.

²¹ Pen Pailod nïbi bi ap magum gi mïdeila gau kalip haga, “Bi mïhai i, bi an nïp hubik yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nïp hubik yumön,” a gïla.

²² Hageila, Pailod haga, “Anig haggpim u, Jisas Mesaia u a gïpal u, nïp nïñhön gïnam?” ö ga.

Hageia, kale magöñhalö hagla, “Nïp mab ba lañ al pak lïlan!” a gïla.

²³ Hageila, Pailod haga, “Pen nïñhön? Nïpe nan nïñhön nan gi naij göp?” ö ga. Hagö, manö haga u nïñagöm, manö dap ranöm hagla, “Nïp mab ba lañ al pak lïlan! Nïp mab ba lañ al pak lïlan!” a gïla.

²⁴ Hageila, Pailod gasi nïña, manö yad udagnaböl; pen manö rïmnap

* 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Ais 53:7 * 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19

halö kalip hag ñinö, pen pen paköl rö löp, a gi gasi nina. Anig ninöm, nibi bi gau amgö ilö kale gau, ñig udöm ñimagö ñig li li göm, kalip haga, “Bi anibi nip al pak linig gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab,” a ga. *

²⁵ Hageia, nibi bi gau magöñhalö hagla, “U wip nabıc hon ke! Hagape nipe hanip apöm, ñi hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, ñi pai hon gau abe aunab!” a gila. *

²⁶ Anig hageia, Pailod kalip Barabas nip hubık yuöm, Jisas nip ami bi nipe gau ña ninöm kale nagi ud Jisas pakla. Anig gilö, Pailod nipe Jisas nip mab ba lan al pak lö, a göm, ami bi nipe gau kalip ña.

*Ami bi gau Jisas nip hag jula
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

²⁷ Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nip udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yiharın gau kalip magöñhalö wiñ allö,

²⁸ ap magum göm, walij nip u ud juöm, walij aıı, bi kub yımbal rö ap dapöm, nip yım ñıla. *

²⁹ Yım ñöm, nagi kali kali halö gau dapöm, kin kai rol gıpal rö usajıl bad ap göm, nip rol gi ñöm, bi kub gau ur udpal, a göm, gamıl mılö ap ud Jisas nip ñimagö yijig u ñöm, apöm nip kugom yımöm, hag juöl gi hagla, “Bi kub ne auban? Juda kai kin kale ne auban?” ö gila.

³⁰ Anig hagöm, nip kiñu alöm, gamıl mılö anibu ju udöm, nip nabıc cög lan pakla. *

³¹ Pen Jisas nip anig göl hag juöm, walij aıı nip yım ñıla u ud ju yuöm, walij nipe ke yım ñöm, nip mab ba lan al pak linig, uı gi ud arla.

*Jisas nip mab ba lan al pak lila
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

³² Adan an gau amöl gi ninla, Sairini daun nibö bi ap aueia. Hib

nipe u Saimon. Nip nable paköm, kłö göm hagla, “Jisas nip al pak linabun mab i ud aru,” a gila.

³³ Haglö, nipe udöl gi, ram minön Golgoda dum arla. Golgoda a gimıdal u manö it u, “Wip Nabıc Cög İj.”

³⁴ Pen dum anibu amjaköm, ami bi gau ñig wain udöm, ñig asi ap udöm, halö ud ado malo göm, Jisas nip ñeila, pen nipe ñin ninöm arö ga. *

³⁵ Jisas nip mab ba lan al pak löm, walij nip gau nime li ke ke udnig, sadu rö göm udla. *

³⁶ Anig göm, Jisas nip mab ba lan al pak lila it au asiköm, abad nin mıdeila.

³⁷ Jisas nip al pak löm, mab ba lan kalı kılın rıkla:

BI I JISAS, JUDA KAI KIN KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nip al pak löm, bi nan si udep mıhau, ap bön lap, ap bön lap, al pak lila. *

³⁹⁻⁴⁰ Nibi bi adan majö ap ran ap lug geila gau, nabıc cög gor mar göm, nip hag juöm hagla, “Ne God Ñi nipe rö! God sabe gep ram u ud wal gi yumön, ñin mıhöp nigan kauyan gi linabön u me, mab ba lan arö gimön lugö, hon ninun!” a gila. *

⁴¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, kale u rö nöp nip hag juöm hagla,

⁴² “Nibi bi rımnap kalip gajip kamın arbal, pen nipe ke anig gınım rö lagöp. İsrıl Kin kub hon u, mab ba lan arö göm, minön it i lugö, ninö hagöp a gun, nip nin udun.

⁴³ Nipe God nip nin udöm hagöp, ‘Yad God Ñi nipe,’ a göp. God nipe ke u rö nöp gasi nıneinab u, mıni apöm, nip ud kamın yuan,” a gila. *

⁴⁴ Bi nan si udep Jisas aip al pak lila mıhau, kale u rö nöp, nip manö naij anibu rö nöp haglö.

* 27:24: Dud 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ñin anibu sidö an aulik magö u, sibön apöm, mid damöm sidö gamin ga magö u kauyan mailö ga.

⁴⁶ Sidö gamin ga magö u, Jisas wiñ kub al hagöm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anibu, “God yad. God yad. Yip ai ginig arö gipan?” ö ga. *

⁴⁷ Anig hagö, nibi bi rimnap söl anib au mideila gau ninöm hagla, “Bi anibi bi God manö hagep Ilaija nip wiñ alab,” a gila.

⁴⁸ Anig hagöm, bi ap am nan adin us hain rö bad ap ud dapöm, ñig wain asi u rauöm, gamil milö ap udöm, abös alöm, ñinö ñinjan a göm, ña. *

⁴⁹ Anig göm ñö, bi rimnap hagla, “Arık! Agamij nin midaiun. Ilaija apöm, nip ud kamın yunab aka?” gila.

⁵⁰ Pen Jisas kauyan wiñ kub al hagöm, ake bad mideia u ur ga.

⁵¹ Magö anibu nöp, watij milö kub God sabe gep ram raul migan yan, ajön pak pil gila u, an yan pak bilil göm lap ke lap ke ara. Anig gö ninöl gi, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, *

⁵² wip kabö migan rigöl göm pak pil gila gau, migan hiiköm, God nibi bi ut nipe nöd umla rigöl gila gau, iru nöp gö, kauyan urakla.

⁵³ Uraköm, kabö migan gau arık höñ amöm, Jisas uraka ñin u kale daun kub ut Jerusalem areila, nibi bi iru nöp kalip waiö lilö ninla.

⁵⁴ Pen munmon udöm, nihön nihön ga u ninöm, ami bi kub u abe, bi nipe gau aip mideila gau abe, kale aninin gö pinin göm, midmagö kale arö ninöl gi, kale hagla, “Yaue! Bi i nipe God Ni nipe ninö yabil!” a gila.

⁵⁵ Pen nibi iru nöp apöm, ke ke au midöm, nin mideila. Nibi anib gau Jisas nip gi ñinig Galili nibö aula. *

⁵⁶ Nibi mideila anib gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nime Maria u, ap Sebedi ni nipe mihau nime u.

Josep nipe Jisas hañ roman dam kabö migan ap rigöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bi gep yabil ap, Josep, Arimadia daun nibö u, nipe Jisas bi nipe ap mideia. Bi anibu, Jisas umöb ninöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nip, Jisas hañ roman u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bi nipe gau kalip hagö, Josep nip ñila. *

⁵⁹ Jisas hañ roman nipe u Josep nip ñilö, nipe watij rud aij ap udöm, wip he milö u magöñhalö wam haluöm,

⁶⁰ dam kabö migan gison nöp ap, yip rigöl ginaböl, a göm, ju lu lila migan u rigöl göm, kabö halai kub ap ud gau ga gi dam ajön pil göm ara. *

⁶¹ Nibi mihöp midailö, nibi ap Maria Magdala, nibi ap Maria ap. Nibi Maria mihau apil nin midlö ninöl gi, Josep anig göm rigöl ga.

Ami bi gau wip he rigöl gila kabö migan u abad mideila

⁶² Jisas umö rigöl gila ñin anibu, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, God nip sabe ginig ñin u rol, a göm, nan gi dap jin gila. Pen ruö, God nip sabe ginig ñin kale u me, gapman bi kub Pailod mideia au arla.

⁶³ Amöm hagla, “Bi kub. Bi piral hagep anibu haga, ‘Yad umem, ñin mihau nigan u uraknabin,’ a ga. *

⁶⁴ Anib u, ne bi rimnap hagö, ñin mihöp nigan wip rigöl u abad midaiöl. Wasö u, bi nipe gau apöm, wip he milö u si udöm, nibi bi gau kalip piral hagöm hagnaböl, ‘Nipe

* 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 * 27:55: Luk 8:2-3
 * 27:57-58: Dud 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

kauyan uraköp,' a gïnaböl. Anig gïlō, Jisas nōd manō pïral haga u nan pro; kale hainō manō pïral hagnaböl u kub yabił gïnab," a gïla.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalıp haga, "Anıb u, kale ami bı bad ap udmim, wip rıgöl gıla gau amdim, gası kale ke nıj aij gımim, wip rıgöl kabö lı pıdön gıpe, ami bı abad nıj mıdaiöl," a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bı kub anıb gau amöm, ajön pıł gıla kabö kub u urön rö göm, ami bı bad u haglö, anıb au nıj mıdeila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ruö ram rık da lö nıjöl gı, nıbi mıhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammil, Jisas nıp rıgöl gıla u nıjnıg arlö.

² Magö anıbu munmon kub yabił udö nıjöl gı, ejol ap kumi kabö adö lan nıbö apöm, Jisas nıp rıgöl göm kabö haıai pıł gıla u, ud ju ba u yuöm, adö anıbu asıka.

³ Ejol anıbu, mulu adıj nıpe mımailö göl gı mıdeia. Waıj nıpe u, rud aij yabił u la.

⁴ Pen ami bı nıj mıdeila gau, nıp nıjöm, anının gö pıñıj göm, gıł gıł göm, umöm rö mıdeila.

⁵ Pen ejol u nıbi mıhau kalıp haga, "Pıñıj gagmil! Yad nıjbin, kale mıhön Jisas mab ba lan al pak lıla u nıp nıj ajabil.

⁶ Nıpe aui mıdagöp. Nöd haga rö, mıdö nöp kauyan uraköm aröp. Pen kale apıl, nıp dam lıla kuö adö u nıjmil, *

⁷ yıjıd ammil, bı nıpe gau kalıp hagmil, 'Jisas kauyan uraköm Galili arab. Kale bı nıpe amdim nıp anıb gau nıjnabim,' a gımil. Manö anıbu nöp kalöp hag nıñıg aubin," a ga.

⁸ Anig hagö nıjmil, nıbi mıhau pıñıj gılo u pen mıñ mıñ göl gı, wip

rıgöl anıbu yıjıd arö göm, bı nıpe gau kalıp hagnıg gı dö gı arlö.

⁹ Adan an gau arlö nıjöl gı, Jisas kalıp mıhön nable paköm haga, "Kale mıdpıl?" a ga. Hagö, kalpe mıhön ap kugom yımmil, ma nıpe pıdön udmil, hib nıpe u haglö adö ara.

¹⁰ Jisas kalıp mıhön haga, "Pıñıj gagmil! Kale ammil mam yad gau kalıp hagmil, 'Galili amdim Jisas nıp nıjnabim,' a gımil," a ga. *

Ami bı gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Nıbi mıhau, adan an gau arlö nıjöl gı, ami bı nıj mıdeila gau rımnap, daun kub waryö raul an amöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau kalıp, nıhön nıhön ga anıbu magörhalö hag nıla.

¹² Hag ñeila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau amöm, bı manö ud asıkep aip manö hag adö añı löm, ami bı anıb gau kalıp mani kub ñöm hagla,

¹³ "Kale manö i nöp hagmim, 'Sıb an yan hon hanajun magö u, bı nıpe gau apöm, wip he mılo u si ud arbal,' a gımim.

¹⁴ Anig hagpe, gapna Pailod manö anıbu nıjnab u, hon nıp aip hagno, kalöp marö rımnap ñagnab," a gıla.

¹⁵ Anig haglö, ami bı gau mani anıbu udöm, amöm Juda bı kub anıb gau hagla rö nöp gıla. Kale pı alöm, Jisas wip he mılo nıpe u, bı nıpe gau si ud arbal, a geila manö u, mıñı Juda nıbi bı gau manö pıral anıbu nöp hagöl gı nöp mıdpal.

Bı nıpe gau Jisas nıp nıjla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bı nıpe unbö agıp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. *

¹⁷ Amöm, Jisas nıp nıjöm, hib nıpe haglö adö ara. Pen bı nıpe rımnap nıjöm dui göm hagla, "U Jisas aka bı unbö ke?" ö gıla.

* 28:6: Mad 12:40; 16:21

* 28:10: Mad 26:32

* 28:16: Mad 26:32

¹⁸ Pen Jisas söl au apöm, kalip haga, “Bapi yip hagö, ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ u abe, m+nöŋ naböŋ iŋ i abe, yad magöŋhalö abadöl midpin. *

¹⁹ Anib u, kale ram m+nöŋ gau magöŋhalö riŋon riŋon ammim, nibi bi ke ke gau magöŋhalö manö aij yad hag ñibe, kale yip niŋ udöm nibi bi yad midöm yip hain göl. Anig gimim, Bap u, Ñi u, Ana Uŋ u hib hagmim, kalip ñig pak ñimim. *

²⁰ Anig gimim, yad kalöp gimim, a gem, manö nihöŋ nihöŋ hag ñibin u, kale u rö nöŋ manö anibu magöŋhalö kalip hag ñi aij gipe, magöŋhalö hain göl. Pen yad kalöp niŋö yabiŋ hagabin, yad kalöp aip midem, mid damem, mid damem, m+nöŋ naböŋ iŋ i ur ginab,” a ga.

* **28:18:** Jon 13:3; Ep 1:20-22 * **28:19:** Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Kraiſ Manö Aij u Mak kali kliñ rika

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö
hag ñim+döp*

(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Jisas Kraiſ, God Ñi nipe manö aij u hagnig gabin.

² God hadame nöp Ñi nipe Jisas Kraiſ níp manö haga rö, bi God manö hagep Aisaia, manö anibu God Manö kali kliñ riköm haga,

“Nöñ! Bi manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,

adan nöp u lik gi aij ginab. *

³ Bi anibu, ram minöñ nibi bi iru midagpal,

ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm, wiñ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab! Adan sir gilañ giyan gi midainim gau,

dum goł pılu gi midainim gau, binig ral aij gimim,’ a ginab,” a ga. *

⁴ God manö hagep bi anibu nöd anig haga rö nöp me, Jon bi ñig pak ñeb u amöm, ram minöñ nibi bi iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an au midö niñöl gi, nibi bi gau aulö, kalip manö hag ñöm hagnidöp, “Nan si nan naij gipim gau, niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gipe yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naij gipim gau niñöm arö ginab,” a gimidöp. *

⁵ Nipe anig hagö niñöl gi, nibi bi ram minöñ Judia yöp anib gau mideila gau abe, Jerusalem nibi bi mideila gau abe, kale magöñhalö manö níp u niñnig arla. Amöm, nan si nan naij gimidal gau, hag waiö lölö, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ña.

⁶ Pen Jon waliñ nipe u, kaj kamel un udöm gila waliñ ap yimöm, kaj kau hañ dip nagi an u pig limidöp. Nan niñeb nipe u, jon habladin u abe, bom ñig u abe niñmidöp. *

⁷ Nipe nibi bi gau kalip hagnidöp, “Bi yip hain auab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad níp niñnö nable ginab. Yad am söl au kugom yimem ma rirup nipe u nagi hubiknam rö lagöp. *

⁸ Yad kalöp ñig nöp pak ñabin u pen nipe apöm, kalöp Ana Uł u nöp pak ñinab,” a ga.

Jon Jisas níp ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Pen ñin ap, Jisas Nasared daun, ram minöñ Galili midmidöp u arö göm, Jon mideia au auö, Jon Jisas níp ñig Jodan an au ñig pak ña.

¹⁰ Níp ñig pak ñö, Jisas ñig goł au lañ amöm niña, kumi kabö adö lañ pıral hiikö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas níp u gi aua.

¹¹ Anig göl u gi auö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lañ au niñbö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabit. Nöp niñnö, yip aij yabit göp,” a ga. *

Seden apöm Jisas níp co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Pen magö anibu nöp, God Ana u Jisas níp hag yuö, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau amöm,

¹³ ñin unbö ñin juöl miñöp (40) au mideia. Anib gau midö niñöl gi, Seden, “Jisas níp ginö, manö yip u hain göm, naij gan,” a göm, apöm hagnidöp. Ram minöñ midmidöp miñan anibu ke kain nan gau nöp midmidöp. Pen ejol gau apöm, Jisas níp abad midmidal. *

Jisas God manö aij u hag ñi mideia

¹⁴ Pen hainö gapman bi kub Herod Jon níp nagi la niñöm Jisas nipe ram minöñ Galili amöm, God manö aij u nibi bi gau kalip hag ñöl gi haga, *

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25
* 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17

15 “God nɪbi bɪ udöm kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab nɪn hain pör abad mɪdmɪdim u, mɪñi auöp! Nan si nan naij gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪmim arö gɪmim, God manö aij u, nɪñö hagöp a gɪmim, nɪñ udmim,” a ga. *

*Jisas bɪ nɪpe mɪhau mɪhau uda
(Mad 4:18-22)*

16 Jisas Ñɪg Wanö Galili goɫ au padiöl gɪ nɪña, bɪ kabsaɫ udep madöl mɪhau, kabsaɫ udul a gɪmil, uben ap ud ñɪg an yan yumil mɪdailö. Bɪ mamil anɪb mɪhau hib kale mɪhön u, Saimon aip Edru aip.

17 Jisas kalɪp mɪhön nɪñöm haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mɪhön hag ñɪ aij gɪnö, nɪbi bɪ udep bɪ mɪhau mɪdeinabil,” a ga.

18 Hagö, nɪñö hagöp, a gɪmil, uben gau arö gɪmil, Jisas aip arlö.

19 Pen Jisas yöp pro magö ap amöm nɪña, Sebedi ñɪ nɪpe Jems aip, Jon aip ñɪg magɪb mɪgan u mɪdöl gɪ, uben pa gɪ dö ga u, al dör göl gɪ mɪdailö.

20 Jisas kalɪp mɪhön nɪñöm haga, “Kale mɪhön auɪl e!” ga. Jisas anɪg hagö, kalpe mamil mɪhau nɪñmil, nap nɪp wög gɪ ñeb bɪ rɪmnap aip kalɪp ñɪg magɪb adö au arö gɪmil, Jisas aip arlö.

*Kɪjaki bɪ ap nɪp aban ala u, Jisas
hag höñ yua
(Luk 4:31-37)*

21 Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God nɪp sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul mɪgan yan amöm, God Manö u hag ñö,

22 nɪbi bɪ gau nɪñöm, pa gɪɪ göm hagla, “God lo manö hag ñeb bɪ gau haggal rö hagagöp; nɪpe bɪ kub yabɪɪ nɪñ aij göm haggal rö hagöp,” a gɪla. *

23 Pen magö anɪbu, bɪ kɪjaki aban ala ap, magum gep ram raul mɪgan anɪbu mɪdeia u blätö göm haga,

24 “Jisas bɪ Nasared nɪbö! Ne hanɪp nɪhön gɪnɪg auban? Hanɪp

kɪjaki gau al pak lɪnɪg auban aka? Yad nöp nɪñbin, ne God Ñɪ Uɫ nɪpe u,” a ga. *

25 Hagö, Jisas pen kɪjaki bɪ anɪbu aban ala u nɪp manö klö hagöm haga, “Manö hagagmön! Bɪ u nɪp arö gɪmön, höñ aru!” a ga.

26 Jisas anɪg hagö, kɪjaki anɪbu bɪ u nɪp ud gɪl gɪl göm, wiñ kub alöm, höñ ara. *

27 Jisas anɪg gö, nɪbi bɪ mɪdeila gau aiö yabɪɪ göm, manö hag nɪñ hag nɪñ göm hagla, “U nɪhön? Bɪ i manö gɪsön nɪbö manö adö ap dauöp aka? Nɪpe bɪ pɪdön halö. Kɪjaki aiön pi gau manö nɪpe udöm hagöp rö gɪpal,” a gɪla.

28 Nɪbi bɪ gau anɪg hagöl gɪ, Jisas kɪjaki aiön pi hag höñ yua manö anɪbu, ram mɪnön Galili gau magöñhalö hag ñɪlö ara. *

*Jisas gö, Saimon nɪbor nɪp kamɪñ
la
(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)*

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höñ amöm, Saimon aip nɪmam Edru aip ram kale u arla.

30 Ram amjaklö, Jisas nɪp hagla, “Saimon nɪbor nɪpe hañ roman u mab rö inö, han mɪdöp,” a gɪla.

31 Haglö, Jisas am ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm ud urak ñö nɪñöl gɪ, hañ nɪpe mab rö ineia u kamɪñ la nɪñöm adɪñ nan magö kalɪp ña.

*Jisas gö, nɪbi bɪ iru nöp kamɪñ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)*

32 Pen sɪdö wad ara magö u, nɪbi bɪ nan ga gau abe, nɪbi bɪ kɪjaki aban ala gau abe, Jisas gö kamɪñ lan, a göm, Jisas mɪdeia au daula.

33 Daun pro Kapaneam nɪbi bɪ gau magöñhalö apöm ram ajön ɪɫ höñ nö löyan adö nɪñ mɪdeila nɪñöm

34 nɪbi bɪ iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamɪñ la. Kɪjaki aiön pi aban ala gau iru nöp hag höñ yua. Pen kɪjaki aiön pi anɪb gau Jisas nɪpe bɪ

* 1:15: Mad 3:2 * 1:22: Mad 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24

* 1:34: Mak 3:10-12

an nɪŋ aij gɪla rō, Jisas kalɪp, “Manō gagmim,” a gōm, hag hōŋ yua. *

Jisas mɪŋan ap ke amōm, Nap nɪp sabe gōl gɪ mɪdeia

(Luk 4:42-44)

³⁵ Ruō, Jisas hilɪm halō yabɪl urakōm, ram hana u arō gōm, daun anɪbu abe arō gōm, am mɪŋan ap ke amōm, Nap nɪp sabe gōl gɪ mɪdeia. *

³⁶ Pen bɪ nɪpe Saimon, bɪ nɪpe rɪmnap aip, Jisas mai, a gōm, nɪp ulhai nɪŋnɪg arla.

³⁷ Jisas nɪp ulhai nɪŋ dam nɪŋōm hagla, “Nɪbi bɪ magōŋhalō nōp mai, a gōm, ulhaiabōl,” a gɪla.

³⁸ Anɪg hageila, Jisas haga, “Hon ram rɪɪg aɫō rɪmnap halō sōl aui arun. Yad aubin u, nɪbi bɪ ram mɪnōŋ mɪŋan gau gau kalɪp manō hag ñɪnam, a gem, aubin,” a ga.

³⁹ Anɪg hagōm, ram mɪnōŋ Galili aŋ gau gɪ ajōl gɪ, am Juda magum gep ram raul gau amōm, God Manō hag ñōl gɪ, kɪjaki aiōn pɪ nɪbi bɪ kalɪp aban ala gau hag hōŋ yua. *

Jisas, wōs hapeb la bɪ ap gō, mɪlep ga

(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Wōs hapeb la bɪ ap, Jisas mɪdeia au apōm, kugom yɪmōm, haga, “Ne wōs yɪp u kamɪŋ laŋ, a gɪnabōn u, kamɪŋ lɪnɪm,” a ga.

⁴¹ Anɪg hagō, Jisas nɪp mōg nɪŋōm ñɪmagō mɪlōbō lōm bɪ anɪbu nɪp ud nɪŋōm haga, “Yau, gɪnabin. Kamɪŋ lɪ,” a ga.

⁴² Nɪp ud nɪŋō adɪŋ kamɪŋ la.

⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bɪ anɪbu nɪp manō klō hagōm haga, “Adan aŋ gau nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nɪŋmōn, Jisas yɪp gō kamɪŋ lōp, a gɪmōn, hagagmōn. Kabō rō nōp ammōn, bɪ God nɪp nan sabe gep u nɪp hañ roman ne u yammōn hagmōn, ‘Wōs hapeb yad u kamɪŋ lōp,’ a gɪmōn. Anɪg hagmōn, Mosɪs nōd haga rō, nan rɪmnap dam bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ u ñɪmōn, nɪpe pak God nɪp sabe gɪ ñō me, nɪbi bɪ gau, bɪ u mɪñi kamɪŋ lōp, a gōm,

nɪŋnabōl,” a ga. Jisas manō anɪbu nōp hagōm bɪ u hag yuō ara. *

⁴⁵ Jisas anɪg haga u pen bɪ anɪbu nɪpe amōm, nɪbi bɪ gau abōnamō hag ñō ara. Anɪg gō, Jisas daun gau waiō ajainɪm rō lagō, nɪpe amōm nɪbi bɪ iru mɪdageila aŋ gau nōp mɪdō nɪŋōl gɪ, nɪbi bɪ ram mɪnōŋ gau gau magōŋhalō nɪp nɪŋnɪg aumɪdal.

2

Jisas gō, ñɪn ma kala ga bɪ ap kamɪŋ la

(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹⁻² Ñɪn mɪhōp nōp padiō nɪŋōl gɪ Jisas kauyaŋ daun pro Kapaneam auō, Jisas ap mɪdōp ram nɪpe u, a gɪlō, nɪbi bɪ iru nōp apōm gɪlō gɪlō, ram raul manō hag ñeia mɪŋan u sɪsɪ gōm, ajōŋ ɪl hōŋ adō au yaŋ u rō nōp sɪsɪ yōl ga. Pen Jisas kalɪp God Manō hag ñɪ mɪdeia.

³ Jisas kalɪp hag ñɪ mɪdō nɪŋōl gɪ, bɪ unbō yɪgwo mɪlō u bɪ rɪmnap aip, bɪ ñɪmagō ma kɪla ga ap ilōŋ lōm, dapōm Jisas mɪdeia au daula.

⁴ Apōm nɪŋla, nɪbi bɪ sɪsɪ gōl mɪdeila nɪŋōm bɪ ñɪmagō ma kala ga u nɪp dam ram adō laŋ amōm, ram aŋ au ud mol juōm yulō, Jisas mɪdeia yaŋ luga.

⁵ Pen kale Jisas gō kamɪŋ lɪnab, a gōm, gasɪ nɪŋ udla u nɪŋōm Jisas haga, “Ñɪ yad. Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arō gabin,” a ga.

⁶ Anɪg hagō, Juda lo manō hag ñeb bɪ rɪmnap asɪk mɪdeila gau, gasɪ kale gau nōp nɪŋōm hagla,

⁷ “Bɪ i nɪhōn gɪnɪg, God nɪp hag juōm, manō pɪral hagab? Nɪbi bɪ gau nan si nan naij gɪlō, bɪ ap prɪ kalɪp u lɪk gɪ yunɪm rō lagōp; God nōp me anɪg gɪnab,” a gɪla.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, adɪŋ Jisas ke nɪŋōm haga, “Kale nɪhōn gɪnɪg gasɪ anɪbu rō nɪŋabim.

⁹ Bɪ ñɪmagō ma kɪla göp u nɪp nɪhōn hagnō, kalōp aij gɪnab? Nan si nan naij gɪpan u nɪŋem arō gabin, a

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46 * 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

gɪnō, kalöp aij gɪnab; aka, urakmön köp ne u wɪnɪg ud aru, a gɪnō, kalöp aij gɪnab?

¹⁰ Yad gɪnō, kale nɪɲnabim, Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnōɲ nabōɲ ɪl i aunō u, gasɪ yad ke nɪɲem auagnō. God hagō aunō u me, nan si nan naij gɪpal u nɪɲem arō gɪnabin, a gɪnabin u, arō gɪnabin,” a ga.

¹¹ Anɪg hagōm, bɪ ñɪmagō ma kɪla ga u nɪp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wɪnɪg udmön ram aru,” a ga.

¹² Jisas anɪg hagō, nɪbi bɪ nɪɲ mɪdlō nɪɲöl gɪ, bɪ anɪbu urakōm, köp bad nɪpe u wɪnɪg udōm hada. Anɪg gö nɪɲōm, nɪbi bɪ gau magōɲhalō aiō yabɪl göm, God hɪb nɪpe u haglō adō arō nɪɲöl gɪ, hagla, “Nöd nan anɪbu rō ap gɪlō, hon nɪɲagmɪdun,” a gɪla.

Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Jisas kauyaɲ amōm, Ñɪg Waɲō Galili goɭ au ajeia nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪɲōm mɪdeia au ap magum geila nɪɲōm Jisas kalɪp God Manō hag ña.

¹⁴ Jisas manō hag ñɪ pɪs göm, adan aɲ au amöl gɪ nɪɲa, Alpias ñɪ nɪpe Lipai, bɪ dakɪs udep bɪ ap, wög gɪmɪdöp ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp nɪɲōm haga, “Auō, yad aip arul,” a gö, urakōm Jisas aip arlō.

¹⁵ Jisas pen, bɪ nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñɪɲlō nɪɲöl gɪ, bɪ dakɪs udep gau abe, bɪ nan si nan naij gɪla gau abe, Jisas aip ajeila rō, am jɪm ñōm nan ñɪɲeila.

¹⁶ Bɪ lo manō hag ñeb bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bɪ dakɪs udep gau aip, bɪ nan si nan naij gɪmɪdal gau aip mɪdōm nan ñɪɲeila u nɪɲōm, bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Jisas nɪhön gɪnɪg bɪ dakɪs udepal gau aip, bɪ nan si nan naij gɪpal gau aip asɪk mɪdōm nan ñɪɲab?” ö gɪla. *

¹⁷ Hageila, Jisas manō anɪbu nɪɲōm haga, “Nɪbi bɪ kamɪɲ mɪdpal gau, wös wameb bɪ nɪɲnɪg aragal;

nɪbi bɪ nan göp gau nöp wös wameb bɪ nɪɲnɪg arbal. Anɪb u rō, nɪbi bɪ, gɪ aij gɪpun, a gɪ gasɪ nɪɲbal gau, kalɪp udnɪg auagin; nɪbi bɪ, nan si nan naij gɪpun, a gɪ gasɪ nɪɲbal gau, kalɪp udnɪg aubin,” a ga.

Nan magō hɪl gep
(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi kai bɪ kale gau abe, ñɪn rɪmnap God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaiun, a göm, nan ñɪɲagmɪdal. Ñɪn ap kale anɪg geila u nɪɲōm nɪbi bɪ rɪmnap apōm Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi kai bɪ kale gau abe, ñɪn aɲɪ aɲɪ nan ñɪɲagpal. Pen bɪ ne gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gagpal?” ö gɪla.

¹⁹ Hageila, Jisas manō hod rɪkōm haga, “Bɪ nɪbi udnɪg gɪnab bɪ ap, nɪmdamam nɪpe gau aip mɪdōm, aij gö nɪɲöl gɪ mɪdeinaböl u me, nan magō arō gagnaböl.

²⁰ Pen hainō, nɪbi bɪ rɪmnap apōm, bɪ kale anɪbu nɪp ud areinaböl u, mög gö, ñɪn anɪbu nan ñɪɲagnaböl.

²¹ Pen waɪɪj gɪsōn nɪbō bad ap udōm, waɪɪj asöl göm pa gɪ dö gɪnab ramō u al udlō, waɪɪj gɪsōn u klō mɪdöl gɪ, waɪɪj asöl gɪnab u pak gɪ dö göm, waɪɪj kale u rapɪn nöp pa gɪ dö gö arnab.

²² “Ñɪg wain u, u rō nöp. Ñɪg wain kamɪɲ u udōm, kaj meme hañ nöd nɪbō mɪgan u hoɲ gɪ lagpal. Pen nɪhön: hoɲ gɪ lōm mame ñɪlō, kaj meme hañ u bɪɲ hagōm, pak gɪ dö göm hoɲ gɪ am haknab. Anɪb u me, ñɪg wain kamɪɲ u, kaj meme hañ kamɪɲ mɪgan u nöp hoɲ gɪ lep,” a ga.

Bɪ ñɪ nɪpe God nɪp sabe gep ñɪn u Bɪ Kub mɪdöp

²³ Hainō Juda God nɪp sabe gep ñɪn kale ap, Jisas bɪ nɪpe gau aip wid wög aɲ au padiöl gɪ, bɪ nɪpe gau wid magō rɪmnap rɪköl gɪ areila.

²⁴ Anɪg gɪlō, Perisi bɪ gau nɪɲōm, Jisas nɪp hagla, “Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn hon wög gagep u, bɪ ne gau

* 2:16: Mad 11:19 * 2:24: Dud 23:25

anig göl wög göm lo hon rīb juaböl,” a gila. *

²⁵ Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kiyö lö ga aiud kalī kliñ rikla u, kale niṇagpim ar?” *

²⁶ Hadame nöp bī ne Abiada God nīp nan sabe gep bī kub yabīl mīdmīdöp ñin u, Depid bī nīpe gau aip kalīp kiyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nībi bī yīharīṇ gau ñiṇagpal, bī God nīp nan sabe gep bī gau nöp ñiṇbal u udöm, bī nīpe gau kalīp ñö ñiṇla. *

²⁷ “God nīpe ñin yīharīṇ mīdep manö u nöd hagöm, hainö nībi bī gī laga; nībi bī gī löm, ake löm mīd aij gīlan, a göm, ñin ap yīharīṇ mīdaiöl, a ga. *

²⁸ Anīb u, hon niṇbun, Bī Ñī nīpe God nīp sabe gep ñin u abe Bī Kub mīdöp,” a ga.

3

Jisas bī ñimagö kīla ga ap, God nīp sabe gep ñin u gö, kamīṇ la
(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Ñin ap pen, Jisas kauyan Juda magum gep ram u amöm niṇa, bī ñimagö kīla ga ap ram raul mīgan anību ap mīdeia.

² Nībi bī mīdeila gau rīmnap, Jisas niṇhön rö gö, nīp dam manö kub hagun, a göm, bī anību God nīp sabe gep ñin i gö kamīṇ līnab aka göm, agamīṇ niṇ ij halö lī mīdeila.

³ Jisas pen bī ñimagö kīla ga u nīp haga, “Urakmön, aui au,” a ga.

⁴ Hagö, nīpe mīdeia au gīlan auö, Jisas nībi bī anīb gau kalīp haga, “God nīp sabe gep ñin u niṇhön gep? Aij gep aka naij gep? Nībi bī gau kalīp mög niṇun gīno kamīṇ aröl, aka gasī naij niṇun arö gīno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nīp pen manö ap hagagla. *

⁵ Jisas manö udagun, a göm, niṇla bī anīb gau, Jisas kalīp niṇö, mulu luga. Jisas kalīp gau gau niṇ damöm

sīlik la. Anig göm, bī ñimagö kīla ga u nīp haga, “Ñimagö ne mīlōbö lī!” a ga. Hageia, ñimagö mīlōbö lö niṇöl gī, kamīṇ la.

⁶ Anig ga niṇöm, bī Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bī nīpe gau mīdeila au amöm, manö hag niṇ hag niṇ göm, “Jisas nīp aige gun al pak lun?” ö gila. *

Nībi bī iru nöp Jisas hain gila

⁷⁻⁸ Jisas pen bī nīpe gau udöm, amöm Ñig Wanö Galili goł au am mīdeila. Pen nībi bī Galili nībö iru nöp nīp hain göm aula. Nīpe nan niṇhön niṇhön gīmīdöp adö u haglö gau arö niṇöl gī, Judia nībi bī rīmnap, Jerusalem nībi bī rīmnap, ram mīnön Idumia nībi bī rīmnap, ñig Jodan böṇ lödan nībi bī rīmnap, daun kub mīhöp Daia Saidon nībi bī rīmnap, nībi bī iru yabīl Jisas nīp niṇniṇ aula.

⁹⁻¹⁰ Jisas nībi bī iru nöp gö, kamīṇ la u me, nīp ud niṇno kamīṇ līnīm, a göm, nībi bī iru nībanö yabīl apöm, nīp ciro ciro ñöl gī auö, bī nīpe gau kalīp hagö, ñig magīb ap ud lila. *

¹¹ Pen nībi bī kījaki aiön pi nan niṇhön aban ala gau, Jisas nīp niṇöm, mīnön yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñī nīpe!” a gīmīdal. *

¹² Jisas pen kījaki aiön pi gau kalīp manö klö hagöm haga, “Yad Bī an mīdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bī nīpe unbö mīgan lan uda
(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram mīnön nö ap amöm, bī nīpe udnig ga gau hagö aueila haga,

¹⁴ “Yad kalöp bī unbö mīgan lan udpin u, kale yad aip ajmim, bī manö yad ud arep gau mīdmim, kalöp hag yunö, ammim nībi bī gau kalīp God Manö aij u hag ñinabim.

* 2:25: 1Sa 21:1-6 * 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14 * 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16
* 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34

15 Yad kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga.

16 Jisas bi nipe uda anib gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap Pida a ga. *

17 Ap Jems, nimam ap Jon, nap kalpe mihöñ hib u Sebedi. Jisas kalip mihöñ Boanerges a ga. Hib anibu il u “Rimu Bi”. *

18 Bi nipe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nipe; ap Padias; ap Saimon, nip Saimon Selod a gimidal.

19 Pen ap Judas Iskariod. Nipe me hainö Jisas nip mumug ga.

Jisas nip kijaki aban alöp, a gila

20 Pen Jisas ram ap arö, kauyan nibi bi iru nöp ap magum gi mideila niñöm, bi nipe gau aip nan ñiñöl rö laga.

21 Anig gö, nibi bi rimnap Jisas hau alöp a gilö niñöm, nime, nimam bi nip uñ giniñg aula.

22 Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nibö aula gau hagla, “Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nip aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a gila. Manö piral anibu hageila, *

23 Jisas nipe niñöm, nibi bi gau kalip hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden nip hag yunab?”

24 Nibi bi ram minöñ añi ap kale ke nöp pen pen ginaböl u, migan anibu asik ke ke linaböl.

25 Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen ginaböl u, asik ke ke linaböl.

26 Anib u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böñ nöp lug paknab.

27 “Bi kal yabit ap ram nipe au midö niñöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal anibu nip nagi adik löm me, am nan ram nipe gau midöp u ud arnab.

28 “Pen niñ aij gimim! Nibi bi gau nan si nan naij niñön niñön ginaböl u, God niñöm arö ginab. God nip hag junaböl u, nipe niñöm arö ginab.

29 Pen Ana Uñ u nip hag junaböl u, God niñöm arö gagnab. Nan si nan naij ginab anibu pör nöp mideinab,” a ga.

30 Jisas nip, “Kijaki aiön pi nan gau nip aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas nime nimam bi gau

31 Pen Jisas nime nimam bi apöm, höñ löyan midöm, bi ap nip, “Ne am Jisas nip hagö auan,” a gila. *

32 Anib u, nibi bi ram raul migan yan Jisas nip big giganbö gi asik mideila gau nip hagla, “Name nañin namam bi gau höñ yan am midöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gila.

33 Anig hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

34 Anig hagöm, Jisas nibi bi mideila gau niñ padiöl gi haga, “Kale me ami yad, mam yad midpim.

35 Nibi bi God hagöp rö gipal gau me, mam yad, añ yad, ami yad midpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yin yimöb u, manö hod riköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Jisas Ñig Wanö Galili goñ au amöm, nibi bi gau kalip kauyan manö hag ñi midö niñöl gi, nibi bi iru yabit nöp ap magum gila. Anig geila, Jisas ñig magib ap adö u asiköm, am ñig an söl au midöl gi, nibi bi ñig goñ gau urak mideila gau kalip manö hag ña. *

2 Manö anib gau manö hod riköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

3 Manö adö ap manö hod riköm haga, “Manö hagnig gabin i niñim! Bi ap wög adin nipe u wid yin ranan, a göm, ud yuö arö niñöl gi,

* 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54 * 3:22: Mad 9:34; 10:25 * 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 * 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34

⁴ rımnab adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñıñnaböl.

⁵ Rımnab kabö adö mınöñ pro pro lınab au lugöm rannab u pen

⁶ kídıl yuö aragnab rö, sıdö nıñöm, mılep gınab.

⁷ Rımnab gıñkasi mıdeinab an au lugöm, rannab u pen gıñkasi gau pımamu gı pak ñıñö, magö pılagnab.

⁸ Pen yıñ rımnab mınöñ aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pıl aij gınab. Rımnab magö ñın juöl ado gı da sıduñ lan (30) rö pılınab, rımnab magö ñın juöl mıhau nıgan (60) rö pılınab, rımnab ñın juöl unbö mamıd u (100) rö pılınab,” a ga.

⁹ Jisas manö anıbu hag pıs göl gı haga, “Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımim,” a ga.

*Jisas ai gıñg göm manö hod rık
hagmıdöp*

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nıñöl gı, nıbi bı nıñ mıdeila anıb gau ke ke arla nıñöm bı nıpe unbö mıgan lan gau abe, nıbi bı nıpe rımnab halö abe, Jisas nıp hagla, “Manö hod rıkmön hagpan ıl u nıñön?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö u, God gö kale nıñbım u pen nıbi bı gau kalıp hod rıkem nöp hag ñabin.

¹² Anıg gıñö, bı God manö hagep ap God Manö kalı kılñ rıköm haga rö nöp gınab. Nıpe haga,

‘Amgö nıñnaböl u pen nan rımnab nıñagnaböl.

Manö nıñnaböl u pen manö ıl hagöp anıg rö göm nıñagnaböl.

Nıñ aij gıblap, God nıp hag nıñablapp,

nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gıböp,’ a gıla,” a ga. *

*Jisas bı nan yıñ yımöb manö hod
rıköm haga u, manö ıl u hag ña*

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anıg hagöm kalıp haga, “Manö hod rıkem hagpin anıbu nıñagpım u, hainö manö rımnab halö hod rık hageinabin u, aigöl gımim nıñnabım?” ö ga.

¹⁴ Wid yıñ u, God Manö nıpe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yıñ rımnab adan arep adö au lugnab, a gıpin u, nıbi bı gau God Manö nıñnaböl u pen magö anıbu nöp Seden apöm manö anıbu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yıñ rımnab kabö adö mınöñ pro pro lınab au lugöm, rannab u pen kídıl yuö aramöm pıdön gagö, sıdö nıñöm mılep gınab, a gıpin u, nıbi bı gau God Manö u gısön magö u nıñlö aij gö nıñöl gı, udnaböl u pen yöp pro pro magö u mıdlö nıñöl gı, mıñör rımnab aunab aka bı gau kalıp gı naij gıñnaböl nıñöm manö anıbu arö gıñnaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yıñ rımnab gıñkasi an au lugöm rannab, a gıpin u, nıbi bı God Manö nıñnaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gası iru nıñöm, ru kıbap, ułpö mani nan gau gası iru nıñöm, nan gau gau nöp gası nıñnaböl u me, God Manö u pımamu gı pak ñıñö, magö pılagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yıñ mınöñ aij adö au lugnab a gıpin u, nıbi bı God Manö nıñöm, nıñ udeinaböl nıñöm magö ñın juöl ado gı da sıduñ lan (30), aka ñın juöl mıhau nıgan (60), aka ñın juöl unbö mamıd u (100) rö pılınab; gası anıbu nıñem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulık lep

(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyan manö ap hod rıköm haga, “Nıbi bı gau hapö lauöm rin cög mıgan gau aka abañ adö hanbal mo gayık gau pi gagnaböl; adö aulık lılö mailö gınab. *

* 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27 * 4:19: Mad 19:23-24 * 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2

²² Anib u rö, nihön nihön mñi pi göl midöp u, hainö waiö lö niñnaböl.
*

²³ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gimim,” a ga.

²⁴ Kalip manö ap haga, “Manö niñabim u, rik dam niñ aij gimim. Kale nibi bi gau kalip manö kub hagmim, pen aige rö ñimim a ginabim u, God nipe niñöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñimim a ginab. Pen nipe kalöp pen rimnap halö adö lan abe ñimim a ginab.” *

²⁵ Nibi bi nan rimnap midöp gau rimnap halö udnaböl; pen nibi bi nan rimnap midagöp gau, nan rimnap pro pro midöp u halö ud arnaböl.” *

Krais manö aij u hag ñilö arö, nibi bi iru nöp niñ udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod riköm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wög nap ap wid yiñ ranañ, a göm, dam wög naböñ nipe gau yunab.

²⁷ Wid yiñ wög naböñ au yuöm, han ajö niñöl gi, marep göm, rannig gab. Aigegö göm ranöb, a göm, niñagnab.

²⁸ Minöñ u ke gö, siñip hañauöm, ranöm, magö pilöm, po ginab.

²⁹ Pen wög naböñ nap nibö u po gö niñöm, rik dam lep ñin u auöp, a göm, ru aɣame u damöm, rik daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod riköm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud nihön rö udem hagnö niñnabim?

³¹⁻³² Me, mab masded yiñ rö u, a ginam. Nan yiñ rimnap kub yimbäl gau pro ranöb, pen masded yiñ u pro yabiñ yimlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anib gau li midpal,” a ga.

Jisas manö hod riköm hagmidöp (Mad 13:34-35)

³³ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköp anib gau rö iru nöp hag ñimidöp; anig göm, manö aij u kalip hag ñimidöp. Kale manö niñ aij ginaböl manö u nöp kalip hag ñimidöp; manö niñ aij gagnaböl manö u hag ñaga.

³⁴ Nipe kalip manö hod riköm nöp hag ñimidöp. Hainö bi nipe gau aip ke midöl göm, manö il magöñhalö hag ñi aij gimidöp.

Jisas hagö, hadal ur ga (Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ñin anibu nöp ram dugöp magö u, Jisas bi nipe gau kalip haga, “Ñig wanö böñ lödan arun,” a ga.

³⁶ Anig hagö, bi nipe gau nibi bi iru nöp ap mideila gau kalip arö göm, ñig magib Jisas mideia migan u ranöm, hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla.

³⁷ An arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am luginig rö ga.

³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nabic ilöñ löm hanea niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon magöñhalö umnig gabun gasi u niñagpan ar?” a gila.

³⁹ Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij mid a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale nihön ginig piñin gabim? Kale niñ udep magö kale pro ap midöp niñöm piñin gabim aka?” ga.

⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag niñö pen hag niñö göm hagla, “Bi anibi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?” ö gila.

5

Kijaki bi ap nip aban al mideia u, Jisas hag hon yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, ram minöñ Gerasa nibi bi mideila böñ lödan adö amjaköm,

² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al mideia bi ap, wip rigöl migan gau nibö apöm, Jisas mideia au aua.

³⁻⁴ Bi anibu wip rigöl gila kabö migan gau han ajmidöp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li ribikmidal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, armidöp. Nipe klö yabit gimidöp u me, nip gilö gasi niñnim rö laga.

⁵ Sidö an, sibön yan, wip rigöl gimidal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gau! göl göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke ribmidöp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas mideia au kugom yimö,

⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al mideia u nip haga, “Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön hon arul!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klö unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö niñö hagmön, ‘God niñ midöp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,’ a gimön!” a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, “Hib ne niñön?” ö ga.

Hageia haga, “Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga.

¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram minöñ ke mälö gau hag yuagmön, a göm, hag niñöl gi nöp mideia.

¹¹ Pen magö anibu, kaj iru yabit amil ñiñeila sinañ ba anib gau.

¹² Anib u, kijaki gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Hanip hagö, amun kaj gilañ kalip yuö hiikun,” a gila.

¹³ Anig haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bi anibu nip arö göm,

amöm kaj gau kalip yuö hiiklö, magöñhalö du dausan rö pig ju rul yan amöm, gi dam ñig wanö yan paköm, magöñhalö ñig niñöm um hakla.

¹⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niñöm, am daun anibu abe, ram minöñ gau abe, manö anibu hag ñilö niñöl gi, nibi bi gau am niñun, a göm, Jisas mideia au aula.

¹⁵ Apöm niñla, bi nöd kijaki iru nöp aban ala anibu, walij yimöm, mid aij göm, asik mideia. Niñlö, aninñin gö piñiñ gila.

¹⁶ Nibi bi nöd mideila gau, nibi bi hain aula gau kalip, bi kijaki aban al mideia bi u nip Jisas niñön niñön ga u hag ñila. Pen kaj gau kalip niñön niñön ga u abe hag ñila.

¹⁷ Pen nibi bi anib gau, manö hagla anibu niñöm, Jisas nip manö neb neb göm hagla, “Ram minöñ hon i arö gimön arul!” a gila.

¹⁸ Hageia, Jisas ñig magib udöm arnig gö, bi gö kamñ la u nip neb neb göm haga, “Yad aip arul aka?” ga.

¹⁹ Hageia, Jisas bi u nip wihö göm, haga, “Ram ne arammön, nibi bi ne gau kalip, Bi Kub nöp mög yabit niñöm, niñön niñön göp manö u magöñhalö hag ñimön,” a ga.

²⁰ Hagö, bi anibu ram minöñ Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas nip niñön niñön ga u, nibi bi gau kalip hag ñö, kale magöñhalö aiö yabit gila.

Jisas gö, nibi ap lamñ la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jisas pen ñig magib udöm, kauyan ado gi am Ñig Wanö Galili böñ lödan go! au midö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip aula.

²²⁻²³ Bi ap hib nipe Jairas. Nipe Juda magum gep ram ap abad midmidöp. Jairas Jisas nip niñöm, ap mideia au kugom yimöm haga, “Pai pro midmagö yad u umnig gab.

* 5:7-8: Mak 1:24

Ne yad aip aumön nîp ud nîñö, urak aran,” a ga.

²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö nîñöl gî, nîbi bî iru nöp amöm, Jisas nîp cîro cîro ñöm an an löm ud areila.

²⁵ Pen nîbi ap, nîpe nîbi adan ajmîdöp mî unbö mîgan lan la.

²⁶ Nîbi anîbu wös wameb bî gau kalîp, yîp gîlö kamîñ lan, a göm, mani nîpe magöñhalö hadö raua u pen nîp gîlö kamîñ lagöm, rapîñ kub yabîñ ga.

²⁷⁻²⁸ Pen nîpe Jisas gîmîdöp manö u haglö nîña rö, am wañîj bad nîp u ud nîñnö kamîñ lîñab, a göm, nîbi bî iru mîdeila an au jöl adö apöm, wañîj nîp u ud nîñö,

²⁹ magö anîbu nöp hagape lugmîdöp u mîlep gö, an nîpe au yan nîña, nîp nan ga u kamîñ la.

³⁰ Pen Jisas ke nîña, klö nîpe rîmnap ara nîñöm, ado göm, nîbi bî iru mîdeila gau kalîp haga, “Wañîj yad u ban ud nîñöb?” ö ga. *

³¹ Hageia, bî nîpe gau hagla, “Nîbi bî iru nöp nöp cîro ñaböl u, nîhön gîñîg yîp bî an ud nîñöb, a gîmön, hagabön?” ö gîla.

³² Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yîp bî an ud nîñöb, a göm, ulhai nîñöl gî mîdeila.

³³ Pen nîbi anîbu, nîp nîhön nîhön ga u nîñöm, piñîñ göm gîl gîl göl gî apöm Jisas mîdeila ma îñ nîpe au kugom yîmöm, nîp kamîñ la manö u magöñhalö waiö hag ña.

³⁴ Jisas pen nîp haga, “Pai yad. Jisas yîp gö kamîñ lîñab, a gîmön, nîñ udpan rö, nöp gîñö kamîñ löp me u. Ne arammön mîd aij gîmön,” a ga. *

³⁵ Jisas manö anîbu hagö nîñöl gî, Jairas bî nîpe rîmnap, ram nîpe au nîbö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bî i hagö, ma ilön auagnîm, ado gî arñîm,” a gîla.

³⁶ Anîg hagla u pen Jisas manö kalîp u udagöm, Jairas nîp haga,

“Piñîñ gagmön; gasî klö gî nîñmön,” a ga.

³⁷ Jisas anîg hagöm, nîbi bî gau aip aragnabun, a göm, kalîp anîb gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nîmam Jon u, kalpe yam nöp uñ gî ara.

³⁸ Kale Jairas ram u amjaköm Jisas nîña, nîbi bî manö piñîg hagöm, mîñtön magö göl gî mîdeila.

³⁹ Ram raul mîgan yan amöm haga, “Nîhön gîñîg manö hauñ gîmîm, mîñtön gabim? Pai u umagöp; yîharîñ hon hanab,” a ga.

⁴⁰ Anîg hagö, nîp mîhol gîlö, kalîp hag höñ yuöm, pai nîme nap ber u udöm, bî nîpe kabö u udöm, uñ gî pai u um mîdeila ram raul mîgan yan ara.

⁴¹ Amöm, pai anîbu ñîmagö kîd nîp u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anîbu îñ me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” *

⁴² Jisas nîp manö hagö, magö anîbu nöp uraköm, ap ran ap lugö nîñöl gî, nîbi bî gau aiö yabîñ gîla. Pai anîbu mî nîpe unbö mîgan lan ara.

⁴³ Nîbi bî mîdeila gau aiö gîlö nîñöl gî, Jisas manö klö hagöm haga, “Gîpin anîbu nîbi bî gau kalîp waiö hag ñagmîm,” a ga. Anîg hagöl gî kalîp haga, “Pai u nîp nan magö rîmnap ñîbe ñîñan,” a ga.

6

Nasared nîbi bî Jisas nîp nîñ udagla

(Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Jisas bî nîpe gau uñ gî ram mîñnön anîbu arö göm, daun nîpe ke Nasared ara.

²⁻³ Am mîdöm, Juda God nîp sabe gep ñîñ u, magum gep ram u amöm, nîbi bî iru nöp ap mîdeila gau kalîp manö hag ñö nîñöl gî, aiö göm hagla, “Bî anîbi kapeda ram mîñnön i nîbö bî, Maria ñî nîpe ap. Nîmam nîpe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Nîñîñ bî nîpe gau aip mîdpun i.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 * 5:41: Luk 7:14

Pen manö aij anibu gai nübö niñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?" ö gıla. Anig hagöm, nüp udagla. *

4 Pen Jisas kalip haga, "Bî God manö hagep gau, ram minöñ migan rimnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram minöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl," a ga. *

5 Nüp niñ udagla u me, nan gagep rö rimnap ginim rö laga; nubi bi nan ga gau mihöp nöp ud niñö, kamñ la.

6 Pen Nasared nubi bi nüp niñ udagla u niñöm Jisas aiö yabiñ la.

Jisas bi nipe unbö migan lañ, wög yip gimim, a göm, hag yua
(Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram riñig aglö ram minöñ anib gau gi ajöl gi, nubi bi gau kalip God Manö u hag ña.

7 Ñin ap bi nipe unbö migan lañ gau wiñ alö aueila haga, "Bî mihöp ke, bi mihöp ke ram minöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñimim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñi ajöl gi, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag höñ yunabim," a ga.

8 Manö ap pen haga, "Arnig gimim u, nan ñineb, wañib, mani ud aragmim; ilöñ naböñ u nöp ud armim. *

9 Ma rirup limim pen sior mälö añi nöp limim armim; sior rimnap halö ud aragmim.

10 Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anibu nöp midmim, wög gi pis gimim, daun anibu arik arnig gimim ñin u nöp armim.

11 Pen ram minöñ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niñagaiöl, ram minöñ anibu arik arnig, niñlañ, a gimim, ma hañil pakpe lugö armim," a ga. *

12 Jisas anig hagö, bi nipe unbö migan lañ gau, kale ram minöñ gau gau amöm, nubi bi gau kalip manö hag ñöl gi hagla, "Nan si nan naij

gipim u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim," a gıla.

13 Anig hagöm, kijaki aiön pi nubi bi abañ al midea gau hag höñ yuöm, nubi bi nan ga gau wel li ñilö, kamñ la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñig Pak Ñeb nabic cög nipe u rib gi dö gıla
(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 Pen Jisas ga rö manö u, ram minöñ rigon rigon gau arö, kiñ Herod u rö nöp niña. Nubi bi gau, manö anibu hag amil apil göl gi, rimnap hagla, "Jon bi ñig pak ñeb umö rigöl gıla u, kauyañ uraköm me, apöm nan gagep rö anib gau gab," a gıla. *

15 Rimnap hagla, "Bî anibu bi ne Ilaija," a gıla. Pen bi rimnap hagla, "Bî God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp," a gıla.

16 Pen kiñ Herod nipe niñöm haga, "U Jon bi ñig pak ñeb nöd unam rib gi dö ginö u nöp uraköm, apöm anig gab," a ga.

17-19 Pen niñhön: nöd Herod, nimam Pilip nibin Herodias nüp uda. Udö, Jon "Gipan anibu, gi naij gipan. Bi nuwöt nipe udagnab," a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon nüp niñö mulu lugö hagö, Herod bi nipe gau rimnap hag yuö, amöm Jon nüp nagi lila. Nubi Herodias, Jon nüp aigö göl gem al pak linam, a göm, gasi u nöp niñmidöp u pen *

20 Jon nan naij ap gagmidöp. Nipe manö niñhön niñhön haga u, Herod niñöm manö aij yidun göl nöp hagöp, a göm, ñiñi löm, Jon nipe bi aij ap bi ut ap midöp, a göm, piñiñ göm, nüp gi naij ginaböl, a göm, nüp abad mid aij gimidöp.

21 Nubi Herodias, Jon nüp al pak lin, a gi niñ mid mid mañ ap, Herod nime nüp yag daua piñan rikep ñin u nöp, nan kub ñiñig, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram minöñ

* 6:2-3: Jon 7:15 * 6:4: Jon 4:44 * 6:8: Luk 10:4-11 * 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14

* 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * 6:17-19: Lep 18:16

Galili bi kub gau wiñ alö, nan kub ñiñg aula.

²² Apöm nan ñiñlö niñöl gi, Herodias pai nipe u raul miñgan anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niñlö, kalip aij gö, kiñ Herod pai anibu nip haga, “Giñpan anibu, nan niñhön hag niñeinabön nöp ñinabin,” a ga.

²³ Pen manö klö manö niñö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö niñö yabiñ hagabin. Ram miñnönj kub abad midpin i hag niñö, nöp nabönj u hagnö abad mideinabön,” a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nime Herodias nip, nan niñhön u hag niñnam, a gi niñö, nime pen haga, “Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u hagnöm,” a ga.

²⁵ Nime anig hagö, adiñ pai nipe yiniñd kiñ Herod mideia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u ud kinañ cög miñgan ap limön, yip dap ñi,” a ga.

²⁶ Anig hagö, kiñ Herod Jon nip gasi niñö, mög yabiñ ga. Pen nipe bi kub gau niñ midlö niñlö gi, manö klö manö niñö pai u nip haga u nöp gasi niñöm,

²⁷ magö anibu nöp ami bi nipe ap, “Am Jon nabic cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon nip nabic cög magö u rib gi dö göm,

²⁸ ud kinañ cög miñgan ap löm, dapöm pai anibu nip ñö, nipe pen damöm nime nip ña.

²⁹ Pen Jon bi nipe gau, Jon nip unam rib gi dö gila manö u niñöm, kale am wip damöm, kabö miñgan au rigöl gila.

Jisas niñi bi iru nöp nan magö ñö ñiñla

(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gi ajöl göm, ado gi apöm, niñi bi gau kalip manö niñhön

niñhön hag ñöm, nan niñhön niñhön gila gau, magöñhalö Jisas nip hag ñila. *

³¹ Pen niñi bi iru yabiñ nöp amiñ apil geila u me, Jisas bi nipe gau aip nan niñöl rö lagö, nipe kalip haga, “Hon, niñi bi midagpal an au amun, yiñharin midaiun, kale magö ap ake linabim,” a ga.

³² Anig hagöm, bi nipe gau aip ñig magib udöm, ram miñnönj niñi bi midagmidal au arla.

³³ Pen kale ñig magib ud arlö niñöl gi, niñi bi iru nöp, Jisas bi nipe gau aip gau araböl a göm, daun gau niñö gau niñö dip gi dö gi aramöm, ñig goñ adö adan milö u nöd amöm, Jisas bi nipe gau aip arnig geila gau, nöd am mideila.

³⁴ Jisas bi nipe gau aip ñig goñ au amjak pidön göm, ñig magib arö göm, niñi bi iru mideila gau kalip niñöm gasi nipe ke gasi niñöm niña, kale kaj sipsip bi abad middep ap midagöp rö u mideila. Anibu niñö, mög gö, nipe it göm kalip manö rimnap rapin hag ñi mideia. *

³⁵ Sidö hadö wad ara niñöm bi nipe gau apöm nip hagla, “Sidö hadö wad aröp. Aui ram miñnönj nöp an aui. *

³⁶ Anib u, niñi bi gai i hag yuö, kale am ram riñig aglö ram miñnönj yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rimnap rau niñlan,” a gila.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalip nan magö rimnap ñimim,” a ga. Hageia hagla, “Anig hagpan u, bi rakin unbö raleb jiniñ wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalip ñun aka?” gila.

³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp? Am niñim!” a ga. Hageia, am niñöm hagla, “Hon bred magö unbö mamid u, kabsal miñhöp halö midöp,” a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, “Niñi bi gai i hagpe, asik balu ke ke löm, nan uñan adö gai i asik midlö aran,” a ga.

⁴⁰ Hagö, niñi bi gau kalip haglö, rimnap ñin juöl miñhau ado gi da

* 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36

* 6:35: Mak 8:1-9

sidunj lanj (50) rö magum balu löm, rimnap ugan nıbi bı ñın juöl unbö mamıd u (100) rö balu lıla.

⁴¹ Pen Jisas nıpe bred magö unbö mamıd u abe, kabsaı mıhau abe udöm, kumi kabö adö lanj au nıñöm, God nıp, aij a göm, bred u ud jö göm, bı nıpe gau kalıp ñö, kale pen nıbi bı gau kalıp nıme lı ñıla. Kabsaı mıhau u, u rö nöp bı nıpe gau ñö, nıbi bı gau kalıp nıme lı ñıla.

⁴² Ñeila, ñıñlö ñıñlö, kalıp mudun ga.

⁴³ Nan adıñ adıñ arö gıla gau, Jisas bı nıpe gau wadı udöm yaglö yaglö, wadı unbö mıgan lanj ajmanj raua.

⁴⁴ Nan ñıñla ñın anıbu, bı gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ñıg uı adö u abö gı ara

⁴⁵ Pen magö anıbu nöp Jisas bı nıpe gau kalıp hagö, ñıg magıb udöm Bedsaida daun nö lödañ arlö nıñöl gı, Jisas au mıdöm nıbi bı gau kalıp hag yuö arla.

⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gılanj gı amöm, God nıp sabe gı mıdeia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Sıbön gıñıg ga magö u, Jisas nöp mıdöm nıña, bı nıpe gau kale ñıg magıb udöm, ñıg anj au dañ arlö nıñöl gı, hadal u areila lau adö auö, uıham ñıg uı adö lanj pırık göl gı areila. Ram jın parıka magö u, Jisas ñıg uı adö lanj au amöm, kalıp abhak löm, arnıg gö nıñöl gı,

⁴⁹⁻⁵⁰ nıp ñıg uı adö lanj au areia u nıñöm, u wıp ana ap a göm, anının gö pıñın göm aiö gauı gıla. Adıñ Jisas kalıp haga, “Pıñın gagmim! Yad nöp auabin! Gası iru nıñagmim!” a ga. *

⁵¹ Hagöm, ñıg magıb mıgan arö, hadal udeia u ur ga. Anıg gö, Jisas nıpe aigöl göm anıg göp, a göm, gası iru yabıı nıñla. *

⁵² Nıpe bred udöm nıbi bı iru nöp nıme lı ña u nıñla u pen ñın anıbu Jisas nıp nıñ ud aij gagla.

⁵³ Pen ñıg anj u am am ram mınönj Genesared amjaköm, ñıg magıb u nagi adık lıla.

⁵⁴ Ñıg magıb au arık arlö nıñöl gı, nıbi bı anıb gau Jisas auöp, a gılö nıñöm,

⁵⁵ yıñıd ram mınönj gau gau kıd kıd amöm, nıbi bı nan ga gau kalıp dam Jisas am mıdeia au areila.

⁵⁶ Ñın anıb gau, Jisas ram rııg aglö gau aka daun gau aka ram mınönj yıharın gau amjakö, nıbi bı nan ga gau kalıp dap maker anj au löm, Jisas nıp neb neb göm hagla, “Ne mıdö, nıbi bı nan göp gau, waıñ adın nöp u ud nıñlö, kalıp kamınj lanj,” a gıla. Jisas yau a ga nıñöm nıbi bı nıp ud nıñla gau kalıp magönhalö kamınj la.

7

Nan hıbur mıdmagö anj dañ nıbö höñ aunab u nöp me pı mıdeinab

¹ Bı Perisi rimnap, bı lo manö hag ñeb rimnap, Jerusalem nıbö apöm, Jisas mıdeia au nıñ mıdöm nıñla,

² Jisas bı nıpe rimnap, nıps nıhi bı ası ması gı aij göm, nan ñıñmıdal rö, gagla. *

³ Perisi bı gau abe, Juda nıbi bı gau magönhalö abe, nıps nıhi bı hagmıdal rö nıñöm, ñımagö ñıg lı yuöm nöp, nan ñıñbal.

⁴ Maker anj au am mıdöm, ram ado gı apöm, u rö nöp ñıg lı yuöm nöp, nan ñıñbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöp ñıg lı yuöm nöp, nan ñıñbal. Nan anıbu rö magönhalö kılın aij gıpal. *

⁵ Anıb u, Jisas bı nıpe gau nan yıharın ñıñla u nıñöm, bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb gau abe Jisas nıp hagla, “Bı ne gau nıhön gıñıg, apıs bac bı hagla rö, ñımagö kale u ñıg lı yuöm wasö, yıharın nöp nan ñıñaböl?” ö gıla.

⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manö pıral hagpım u, Aisaia manö nıñö yabıı hagöm, God Manö u kalı kılın rıköm haga,

‘Nıbi bı gai i, God hıb hagno adö arab a gıpal u

* 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37 * 6:51: Mak 4:39 * 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25
* 7:6: Ais 29:13

pen yiharin manö nöp hagal;
yip midmagö lagpal. *

⁷ God lo manö u hag ñabun, a gipal u
pen nibi bi manö kale ke hagal
manö u nöp hag ñaböl.

Anib u, yip sabe göm hib yad hagle
adö aragab.

Yiharin manö nöp hagaböl,' a
ga.

⁸ Anib u rö, kale God manö hag
la u arö gimim, nibi bi manö kale
ke hagal u udmim, nap nahai bi
hagmidal adö u hain gimim gabim,"
a ga.

⁹ Jisas kalip kauyan hagöm haga,
"Kale gasi kid hik ninmim, God
manö hag la u ud ke gau yumim, gasi
magö kalpe ke u nöp nin udmim hain
gabim.

¹⁰ Mosi God Manö adin ap kal
kliñ riköm haga, 'Name nap hagnil
rö nin udmim, kalip ud aij gimim;
pen ñi pai rimnap nime nap kalip
manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak
libe umöl,' a ga. *

¹¹ Pen kale manö adö anibu kabö
göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö
ginabin, a ginab u, kalip hagnab,
'Ami bapi, yad nan aij rimnap
kalpe mihön ñibnep pen mani kalpe
mihön ñeb mani u, uri yad God nip
ñinabin, a gipin u me, mani kalpe
mihön ñeb ap midagöp,' a ginab.

¹² Anig gilo, kale ninmim
hagnabim, 'Kale anig gipal u, manö
midagöp,' a ginabim. Anig hagpe,
kale God manö haga u arö göm, nan
aij rimnap nime nap kalip ñagnaböl.

¹³ Anib u, gasi magö kalpe ke u
nöp ninmim, hain gimim, bi hain
nibö rimnap halö hag ñibe, kale pen
u rö nöp bi hain nibö rimnap hag
ñilö, hag ñi dam dapil gilo ninöl gi,
God Manö nan yiharin rö ud ke gau
yubal. Pen nime nap manö hagajin
u nöp wasö; kale nan iru nöp anig
unbö rö nöp gabim," a ga.

¹⁴ Jisas anig hagöm, nibi bi iru nöp
mideila gau kalip hagö, nipe mideia
il au aueila haga, "Manö hagnig

gabin i kale magöñhalö ninmim,
manö il rik nin aij gimim.

¹⁵ Kale nan ñinbe an yan arnab u
pri midageinab; nan hibur midmagö
an kale dan nibö hön aunab u nöp
gö, kale gac halö mideinabim. *

¹⁶ Kale nibi bi gasi rimid
midainim gau, rimid li nin aij
gimim," a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, nibi bi gau
kalip arö göm, ram raul migan arö,
bi nipe gau nip hag ninla, "Manö
hod rikmön hagpan anibu, il u
nihön?" ö gila.

¹⁸ Hageila, haga, "Nibi bi gau kale
ninagpal rö, kale u rö nöp ninagpim
ar? Nan asi masi gipal gau, hatöwalö
ñinlö, hibur an yan arö, God ninö pri
midageinab.

¹⁹ Pen nihön: nan ñinbal anib gau,
midmagö an yan aragnab; hibur an
yan nöp arö, hib halö kil yunaböl," a
ga. Jisas manö haga anibu, nan gau
magöñhalö ñineb nöp, asi masi gep
rimnap midagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anig hagöm haga, "Gasi
naih an kale yan nibö aunab u me,
nibi bi gac halö midnaböl.

²¹ Nibi bi gau an kalip yan gasi naih
auö ninöl gi, kale gi naih göm, nan si
udöm, wip alöm, nibi si bi si göm,

²² nan gau hon rö lan, a göm, nibi
bi rimnap gasi naih ninöm, manö
piral hagöm, manö naih hagöm, nan
gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö,
nibi bi hag juöm, hib kale ke dap
ranöm, hatöwalö göm, naih gep gasi
añi ninöm gipal.

²³ Nan naih gipal anib gau gasi ke
gau nibö auagöp, gasi naih an kale
yan nibö aunab u me, nibi bi gac
halö midnaböl.

*Nibi ap, Jisas nipe gö, pai yad
kamij linab, a göm, nin uda
(Mad 15:21-28)*

²⁴ Jisas ram minön anibu arö göm,
am ram minön daun kub Daia sö
anib au ara. Amöm, nibi bi gau yip
mñi ninagöl, a göm, ram raul migan

ap amöm pi göl mïdeia u pen pi göl mïdainim rö laga.

²⁵ Nibi ap, pai nipe nïp kïjaki aban ala u me, Jisas auöp, a gïlō, nipe amöm Jisas mïdeia au ma it nïp au kugom yïmöm,

²⁶ Jisas nïp neb neb göl gï haga, “Pai yad kïjaki aban alöp u, hag hön yu aran,” a ga. Nibi anïbu nipe Juda nibi wasō. Nipe yag daula ram mïnōñ Pōnisia, bï ram mïnōñ Siria nïbö abad mïdmïdal u.

²⁷ Pen anig hageia, Jisas nïp haga, “Nöd ñi pai nan ñiñlō, mudun gï nab, aij. Nan magō ñi pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, nibi u pen haga, “Bï Kub! U aij hagpan u pen ñi pai gau nan ñiñlō, nabōñ nabōñ gau abañ mo gau lugō, kain gau halō ñiñnaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manō anïbu nïñöm haga, “Ne anig hagpan u, pai ne kïjaki yuō hiikōm mïdajïp u hadō hōñ aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas anig hagō, nibi anïbu ado gï amöm nïña, kïjaki arïk hōñ arō, pai nipe kōp adō au agamïj han mïdeia.

Rïmïd mïgan pïl ga bï ap Jisas gö, rïmïd waka

³¹ Jisas ram mïnōñ daun kub Daia söl anïb au arō göm, am ram mïnōñ daun kub Saidon söl anïb au pakōm, ram mïnōñ Dekapolis an gau amöm, Ñig Wanjō Galili ara.

³² Amjakō nïñöl gï, nibi bï gau bï rïmïd pïl ga manō hag aij gagmïdöp bï ap dapōm, Jisas nïp neb neb göm hagla, “Bï i nïp ud nïñō, kamïñ lan,” a gïla.

³³ Hageila, Jisas bï anïbu nïp ut gï ke ke au amöm, ñimago mïlō nipe u rïmïd mïgan nïp u yuöm, ñimago kïñu alöm, aṭab nïp u ud nïñöm,

³⁴ kumi kabō lan nïñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manō yöl hagōm, “Epada,” a ga u, manō it u “Hiik,” a ga.

³⁵ Anig hagō nïñöl gï, bï anïbu rïmïd mïgan u pïral hiikōm, maj mïgan pïṭa gö nïñöl gï, manō kabō göl haga.

³⁶ Jisas pen nibi bï gau kalïp haga, “Manō anïbu nibi bï rïmnap kalïp hag ñagmim,” a ga. Manō anïbu manō klō göm haga u pen kale am klō göm nibi bï iru nöp hag ñïla. *

³⁷ Manō anïbu hag ñeila nibi bï nïñöm aiō göm hagla, “Jisas nan gau magōñhalō gajïp aij yabïṭ göp. Nipe nibi bï rïmïd pïṭ göp gau gö, pïral hiikōm, nibi bï aṭab mïñör göp gau gö manō hag aij gïpal,” a gïla. *

8

Jisas nibi bï iru yabïṭ nöp nan magō ñō ñiñla

(Mad 15:32-39)

¹ Ñin an anïb au nöp, nibi bï iru nöp ap mïdlō, nan magō mïdagō, Jisas bï nipe gau wïñ alō aueila haga,

² “Yad nibi bï gai i kalïp mög nïñabin. Ñin mïhau nïgan yad aip mïdöm, yïharïñ mïdpal. *

³ Kalïp kïyō nöp hag yunō, rïmnap mïlō gau nïbö aubal rö, adan an gau amöm, amgō mïmainō udō, lug paknaböl,” a ga.

⁴ Hageia, bï nipe gau hagla, “Ram mïnōñ nöp an anïb gai i, nan magō gai nïbö udun ñun?” ö gïla.

⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magō kale aigöl gï rö mïdöp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun jïñ u,” a gïla.

⁶ Anig haglō, Jisas nibi bï gau kalïp hagō, asïklō nïñöl gï, bred magō unbō mudun jïñ anïbu udöm, God nïp aij, a göm, ud jō göm, bï nipe gau kalïp ñō, kale pen udöl gï, nibi bï gau kalïp nime li ñïla.

⁷ Kabsaṭ pro bad ap ud mïdeila u, u rö nöp udöm, God nïp aij a göm, bï nipe gau kalïp ñō, nime li ñïla.

⁸ Ñïlō, ñiñlō ñiñlō kalïp mudun gö, nabōñ nabōñ pali pali gïla gau, Jisas bï nipe gau wadï unbō mudun jïñ u yaglō ajman raua.

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5 * 8:2: Mak 6:34-44

⁹ Bî nan nîŋla anîb gau, po dausan rô. Jisas pen, nîbi bî anîb gau kalîp hag yuôm,

¹⁰ bî nîpe gau aip nîg magîb udôm, ram mînönj Dalmanuda arla.

Perisi bî rîmnap, “Nan gagep rô ap gö nîjun,” a gîla

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bî Perisi rîmnap Jisas nîp neb neb gîno, nîhön rô hagnîm, a göm, apôm nîp aip manö hag amîl apîl göm hagla, “Nan gagep rô ap kumi kabö adö lan au gö, nîjun,” a gîla.

¹² Anîg haglö, Jisas ake löl göm haga, “Nîbi bî mîñi mîdpal nîn i, nîhön gînîg hagpal, ‘Nan gagep rô ap gö nîjun,’ a gîpal? Yad kalöp nîjö yabîl hagabin, kalöp nan gagep rô ap gînö, nîjagnabim,” a ga. *

¹³ Anîg hagöm, kalîp arö göm, bî nîpe gau aip nîg magîb udôm, nîg wanjö böj lödan arla.

Jisas, Perisi manö kalîp u udagöl, a göm, manö hod rîkôm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen bî nîpe gau hauî göm, bred iru wasö, magö añî ap nöp ud nîg magîb löm, ud arla.

¹⁵ An gau amöl gî, Jisas kalîp haga, “Perisi yîs kale u abe, Herod yîs nîpe u abe, nîj aij gîmim,” a ga. *

¹⁶ Anîg hagö, bî nîpe gau kale ke hag nîj hag nîj göm hagla, “Bred magö rîmnap halö dauagpun rô hagab,” a gîla.

¹⁷ Jisas pen kale hagla anîbu ke nîjöm haga, “Nîhön gînîg bred magö dauagpun, a gîmim, hagabim? Kale manö nîjmim, îl u nîjagpim ar? *

¹⁸ Amgö la u nîjagpim? Rîmîd la u nîjagpim? Aka nîjmim hauî gîpim?

¹⁹ Bî paip dausan mîdeila nîn u, bred magö unbö mamîd u ud jö gî nînö, nîjöm naböj naböj arö gîla gau, wadî aigöl gî rô yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mîgan lan yagno,” a gîla. *

²⁰ Anîg hageila haga, “Pen bî po dausan mîdeila nîn u, bred magö unbö mudun jîj u ud jö gî nînö, nîjöm naböj naböj arö gîla gau, wadî aigöl gî rô yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mudun jîj u yagno,” a gîla.

²¹ Hageila haga, “Pen kale nîjmim, nîj aij gagpim ar?” a ga.

Amgö we ga bî ap Jisas gö, amgö nîl nîja

²² Pen kale Bedsaida daun amjaklö nîjöl gî, nîbi bî rîmnap bî amgö we ga ap dapöm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Nîp ud nön,” a gîla.

²³ Hageila, Jisas bî amgö we anîbu nîp nîmagö kîd u udôm, uî gî ram rîlîg aglö goî au amöm, amgö nîp u kîñu alöm, nîp ud nîjöm, haga, “Amgö ne nan rîmnap nîjabön aka?” ga.

²⁴ Hageia haga, “Yau. Nîbi bî gau nîjabin u, pen mab ur rô gau gî ajaböl,” a ga.

²⁵ Hagö, Jisas kauyan amgö magö nîpe ud nîjö, adîj nan gau magörhalö nîj aij yabîl ga.

²⁶ Pen Jisas bî anîbu nîp haga, “Kauyan ado gî ram rîlîg aglö nîbi bî mîdpal lödan aragmön; ram ne yîdun göl aru,” a ga.

Pida Jisas nîp haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Jisas bî nîpe gau aip ram rîlîg aglö daun kub Sisaria Pîlipai söl au arla. Adan an au amöl gî kalîp haga, “Nîbi bî gau, yîp an a göm nîjbal?” ö ga.

²⁸ Hageia hagla, “Nîbi bî rîmnap nöp Jon bî nîg pak nîeb u, a gîpal; rîmnap Ilaija, a gîpal; rîmnap bî God manö hagep ap, a gîpal,” a gîla. *

²⁹ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale ke pen yîp an, a gîmim, nîjbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga. *

* 8:12: Mad 12:39; Luk 11:29 * 8:15: Luk 12:1

Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

* 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28:

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi gau kalip manö anibu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyan uraknabin,” a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Jisas pen bi nipe gau kalip manö hag ñöl gi haga, “Bi Ñi nipe ilön kub yabił udnab. Bi kub manö ud asikep gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, nip niñlō, mulu lugō, al pak līlō, nipe umöm, ñin mihau nigan u kauyan uraknab,” a ga.

³² Jisas manö anibu waiō hagō, Pida niñō, aij gagō, Jisas nip dam goł au amöm, nip hag gōl gi haga, “Manö anibu rō hagagmön,” a ga.

³³ Pen Jisas ado gōm, bi nipe gau kalip niñōm, Pida nip haga, “Seden! Ke gau aru! God gasi ñōb rō hagagabōn; nibi bi gau gasi niñbal rō nōp niñmön hagabōn,” a ga.

³⁴ Anig hagōm, bi nipe gau abe, nibi bi iru nōp mideila gau abe, wiñ alō, il au aueila haga, “Nibi bi an an yip pig midnig gōl gau, nan niñhōn mīnōñ nabōñ adō il i gasi kub niñbal u arō gōm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arō gōm, mab kros ud kag gōm yip hain gōl. *

³⁵ Nibi bi, Jisas nip niñ ud midno, aij gagnab a gōm niñnabōl gau, bōñ nōp ap lug paknabōl. Pen nibi bi, Jisas nip udun, manö aij nipe niñ ud midno, hanip gi naij ginabōl u, manö midagōp a gōm gīlō arnab gau, God gō pōr nōp pōr nōp mideinabōl.

³⁶ “Pen nibi bi, nan aij mīnōñ nabōñ adō il i iru nōp udun a gōm gīlō arō, ram mīnōñ il i midōp nan gau magōñhalō udnabōl u pen pōr midep u udagnabōl.

³⁷ Nan aij gau magōñhalō dam sikim gōm, pōr midep u rauōl rō lagōp.

³⁸ “Anib u, nibi bi an, nibi bi nan si nan naij gipal an au midōl gi, nable ginim rō lō, ‘Jisas nip niñagpun,’ a ginabōl gau, hainō Bi Ñi nipe Nap

mailō aij unbō ke udōm, ejol uł gau halō aunab ñin u, nipe kalip u rō nōp nable gō, ‘Nibi bi gau kalip niñagpin,’ a ginab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas anig hagōm, manö ap haga, “Yad kalōp manö niñō hagabin, kale nibi bi midpim gai i rimnap kamīñ midpe niñōl gi, God nibi bi udōm abad mideinab ñin u, klō kub halō auō niñnabim,” a ga. *

Jisas hañ roman nipe u ke yabił la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)

² Pen hainō ñin unbō kagoł jīñ u midōm, Jisas nipe Pida Jems Jon kalip yam uł gi, ram mīnōñ nibi bi midageila dum ilō lan ap gīlan gi arla. Amöm, Jisas nip niñlō niñōl gi, hañ roman nipe u ke yabił la. *

³ Wałij nipe u rud aij ke yabił lōm, mīmailō yabił ga. Pen nibi bi mīnōñ nabōñ adō il i ap wałij rimnap ñig lōm uł małi gīlō, rud anibu rō linim rō lagōp.

⁴ Pen magō anibu niñla, Ilaija aip Mosi aip apil Jisas aip manö hagailō.

⁵ Kale niñōm, Pida Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi, hon aij yabił ap au midpun! Anib u, hon ram bada bad mihau nigan gun; nōp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap,” a ga.

⁶ Kale piñiñ geila rō me, Pida gasi niñ aij gōm wasō, hałōwałō anig haga.

⁷ Pen kumi bad ap apōm, kalip ud yuō yuō niñōl gi, manö ap kumi an anib au haga, “U Ñi midmagō yad yabił. Manö hagnab rō niñim,” a ga.

⁸ Anig hagō niñōl gi, kale niñ gīgabō gōm niñla, bi anib mihau midagailō; Jisas nōp mideia.

⁹ Pen kale dum lan arō gōm, ap lugōl gi, Jisas haga, “Dum i auajun nan gajip niñbim u, mīñi nibi bi rimnap kalip hag ñagmim. Hainō Bi Ñi nipe umöm urakainim u, waiō hag ñimim,” a ga.

* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27 * 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22

10 Hagö, bi nipe gau nibi bi rimnap kalip hag ñagla; kale ke nöp hag niñ hag niñ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö it u niñhön?” ö gila.

11 Anig hagöm, Jisas nip hag niñöm hagla, “Bi lo manö hag ñeb bi gau niñhön ginig hagpal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a gipal?” ö gila.

12 Hageila, Jisas haga, “Niñö hagpal. God Manö u kalı kliñ riköm hagla, ‘Bi Ilaija nöd apöm nan gau gi jin geinab,’ a gila. Pen God Manö u manö ap kalı kliñ riköm hagla, ‘Nibi bi gau Bi Niñ nipe nip udagöm, nip ilön kub ñinaböl,’ a gila manö u, niñhön ginig anig hagla, a gimim, niñbim?” *

13 Pen Ilaija hagla anibu, hainö aunab, a gimim, gasi u niñagmim. Nip nöd yag daulö, kub göm, manö hag ñö niñöl gi, gasi kale ke niñöm nip abönamö gi naij yabit gila. Anib u, God Manö u kalı kliñ riköm, nip ginaböl, a gila rö nöp gila,” a ga. *

Kijaki ñi pro ap aban ala u, Jisas hag hön yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Pen kale ban yan amöm niñla, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jisas bi nipe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö niñöl gi, nibi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm niñöl gi mideila.

15 Anig gi niñmidlö niñöl gi, Jisas apjakaiö, nibi bi ap mideila gau, aiö göm, am nip hag wihai udla.

16 Jisas bi nipe gau kalip hag niñöm haga, “Niñhön ginig pen hagö pen hagö gajim?” ö ga.

17 Anig hagö niñöl gi, bi ap nibi bi mideila an anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Niñ yad u, kijaki aban alö, manö gagöp.

18 Niñ rimnap nip rapin gö, ap lug paköm, kiñu habkob gat goṭ apöm, meg hip yimöm, niñmagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip

hagnö, kijaki u hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nibi bi miñi midpim i God nip niñ ud pidön gagpim. Niñ mai nip niñ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niñbim u, aige göl gem manö kliñ halö hagnö niñnabim? Niñ anibu ud midpin i dauim!” a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia it au daulö, kijaki niñ anibu nip aban ala u, Jisas nip niñöm, niñ u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob gat goṭ apöm luga.

21 Anig gö, Jisas niñ anibu nap nip hag niñöm haga, “Nan anibu niñ mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp niñ pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anibu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab an gau abe, niñ an gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niñmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainim u, hag yu,’ a gimön hagabön? Hag niñnabin rö ginab, a gi gasi niñnabön u, hag niñnabön u rö ginab,” a ga. *

24 Hageia, niñ nap u yinid nöp haga, “Nöp niñ udpin; anig ginabön, a gem, gasi u niñbin u pen gasi miñöp niñnam rö löp u, yip gasi aij niñmön niñem yad böñ nöp niñ udnam,” a ga.

25 Pen nibi bi iru nöp, apil miñau Jisas aip mideila au, gi dö gi aueila niñöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, nibi bi gö rimid hauṭ alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, niñ u nip arö gimön, böñ nöp armön, hainö kauyan ado gi auagmön!” a ga.

26 Hagö, kijaki anibu gauṭ göm, niñ u nip gö, ap lug paköm, giṭ giṭ gi, gi pidön gö, nibi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a gila. *

27 Anig hagla u pen Jisas niñmagö ur nipe u udöm, nip ud urak ña.

* 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * 9:13: Mad 11:14 * 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26

28 Hainö Jisas ram raul migan amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Nihön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niñbun?” ö gila.

29 Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiħariñ hag yuagnaböl; God nip sabe gilö me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Umem uraknabin,” a ga

(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau uł gi, ram minöñ anibu arö göm, ram minöñ Galili añ au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag ñi aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag ñimidöp. Kalip hag ñöm haga, “Bi Ñi nipe nip mumug göm bi rimnap kalip ñö, nip al pak lölö, umöm, ñin mihöp midöm, ñin mihöp nigan u kauyañ uraknab,” a ga. *

32 Nipe anig hagö niñöl gi, manö ił anibu nihön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan añ au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, “Adan añ au apöl gi, manö nihön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla.

35 Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö migan lañ gau kalip hagö aueila haga, “Ñibi bi kub midnig göl gau, ñibi bi yiħariñ wög gi ñibal rö midöm, ñibi bi rimnap kalip magöñhalö wög gi ñöl,” a ga. *

36 Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila añ au löm, wabi göl gi, haga,

37 “Ñibi bi yip niñ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij ginaböl u, ñi u nip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u nip abe udnaböl,” a ga. *

Ñibi bi kolmał hon gagnaböl gau, kale ñibi bi niñeb hon

(Luk 9:49-50)

38 Pen Jon Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi hag höñ yuö niñun nip hagno, ‘Ne bi hon aip jim ñöl ajagpun u, anig gagmön,’ a gino,” a ga.

39 Hageia, Jisas nip pen haga, “Nip nihön ginig wasö gipe? Nibi bi yip gasi niñöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rimnap ginaböl gau, hainö ado göm yip manö naij hagagnaböl.

40 Nibi bi kolmał hon gagnaböl gau, kale ñibi bi niñeb hon. *

41 Pen niñim! Nibi bi an, kalöp Jisas bi nipe, a göm, ñig mıl ñilö ñiñnabim u, God kalip ud aij ginab,” a ga. *

Gi naij gun rö löp, a gimim, niñ aij gimim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Pen ñibi bi rimnap apöm, ñi pai yip niñ udpal gau, kalip nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauł göm, nan si nan naij ginaböl. Nibi bi anig ginig geinaböl u, nöd kabö kub ap uñam u nagi ud li ribiköm, dam ñig solwara añ au yublap u aij. Pen kamij midöm, anig gi naij ginaböl u, ilön kub yabił udnaböl,” a ga.

43 Jisas anig hagöm haga, “Ñimagö ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, ñimagö böñ anib lau rib gi dö gi yube, böñ lau u nöp midainim. Anig gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, kamij arnabim. Pen ñimagö mihöngöl midö,

* 9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45 * 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30

gɪ naij gɪmim, ram mɪnɔŋ Hel, mab pɔr nɔp inmɪdɔp au arnabim. *

44 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.'

45 "Ma kɪd u, u rɔ nɔp. Ma kɪd ap gɔ, kale nan si nan naij gɪnɪg gabim u, ma kɪd bɔŋ anɪb lau rɪb gɪ dɔ gɪ yube, bɔŋ lau u nɔp mɪdainɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan naij anɪbu gagnabim rɔ, kamɪŋ arnabim. Pen ma mɪhɔŋgɔl mɪdɔ, gɪ naij gɪpe, kalɔp ram mɪnɔŋ Hel, mab ke inab u yuɔ, ilɔn kub udnabim.

46 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.'

47 Amgɔ magɔ u, u rɔ nɔp. Amgɔ magɔ ap gɔ, kale nan si nan naij gɪnɪg gabim u, amgɔ magɔ bɔŋ anɪb lau ud gulu gɪ yube, bɔŋ lau u nɔp mɪdainɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan naij anɪbu gagnabim rɔ, God ram mɪnɔŋ nɪpe au arnabim. Pen amgɔ magɔ mɪhɔŋgɔl mɪdɔ, gɪ naij gɪpe, kalɔp ram mɪnɔŋ Hel, mab ke inab u yuɔ, ilɔn kub udnabim. *

48 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.' *

49 "Bɪ haɪ run laulɔ in dɔ aij lɪnab u rɔ, God nɪpe nɪbi bɪ magɔŋhalɔ kalɪp anɪg unbɔ rɔ nɔp gɪnab.

50 "Dɔ sol nan dɔ kal aij yabɪ u pen dɔ kal nɪpe u arɔ, aige gɔl gɪmim gɪpe, kauyaŋ dɔ kal gɪnab? Anɪb u, kale nɪbi bɪ dɔ kal rɔ mɪdmim, nɪbi bɪ rɪmnap mɪdmagɔ lɪmim, aip agamɪj mɪdaimim," a ga. *

10

*"Nɪbi hag yuep aka wasɔ?" gɪla
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)*

1 Jisas Kapaneam arɔ gɔm, ram mɪnɔŋ Judia aŋ gau amɔm, am nɪg Jodan juɔm, bɔŋ lɔdaŋ ara. Nɪbi bɪ gau nɪŋɔm, ap magum geila nɪŋɔm

nɪpe pɔr gɪmɪdɔp rɔ kalɪp manɔ hag nɪa.

2 Bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪhɔn rɔ hagnab, a gɔm, apɔm, nɪp hag nɪŋɔm hagla, "Bɪ gau nɪbi udɔm, hag yunɪg, hag yunabɔl aka ne nɪhɔn gasɪ nɪŋban?" ɔ gɪla.

3 Hageila, Jisas haga, "Mosɪs God Manɔ kalɪ kɪɪŋ rɪkɔm, kalɔp manɔ nɪhɔn haga?" ɔ ga.

4 Hageia hagla, "Mosɪs haga, 'Nɪbi hag yunɪg, "Nɔp hag yuabin," a gɔm, kɔp bad ap kalɪ kɪɪŋ rɪkɔm nɪp nɪm, hag yunɪm,' a ga," a gɪla. *

5 Hageila, Jisas haga, "Kalɔp manɔ hag nɪɔ, nɪŋmim, yɪŋɪd udagpim u me, Mosɪs lo manɔ anɪbu kalɪ kɪɪŋ rɪka.

6 Pen God ram mɪnɔŋ hadame dagol gɪ la nɪn u, bɪ gɪ lɔm, nɪbi gɪ lɔm, ga. *

7 Adɔ anɪbu me, bɪ gau nɪme nap bɪ aip mɪdɔm, am nɪbi udɔl gɪ, kalɪp arɔ gɔm,

8 kale ber mɪhau jɪm nɪl hanlɔ haɪ roman aɪɪ lɪnab. Hainɔ ke ke wasɔ, jɪm nɪl nɔp mɪdeinabil. *

9 God hagɔ, bɪ nɪbi udɔm haɪ roman aɪɪ lɪnab anɪbu, bɪ rɪmnap am kalɪp hag pak asɪk ke ke lagɔl," a ga.

10 Anɪg hagɔm, bɪ nɪpe gau aip kauyaŋ ram raul mɪgan yaŋ amɔm, Jisas nɪp manɔ adɔ anɪbu kauyaŋ hag nɪŋeila.

11 Jisas haga, "Bɪ ap nɪbi udɔm, hag yuɔm, am nɪbi hain nɪbɔ udnab u, nɪpe nɪbi si udep bɪ. *

12 Nɪbi u, u rɔ nɔp, bɪ udɔm, arɔ gɔm, am bɪ hain nɪbɔ udnab u, nɪpe bɪ si udep nɪbi," a ga.

*Jisas nɪ pai pro gau kalɪp wabi
gɔm, nɪmagɔ kalɪp nabɪc adɔ laŋ la
(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Nɪbi bɪ rɪmnap, Jisas nɪ pai hon gau ud nɪŋaŋ, a gɔm, daueila, pen bɪ nɪpe gau kalɪp hag geila.

14 Anɪg hageila, Jisas nɪŋɔ, mulu lugɔ, haga, "Nɪ pai pro gau arɔ gɪpe,

* 9:47: Mad 5:29 * 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34 * 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31

* 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32

yad aulan. God ram minönj u ñi pai pro anib gau rö midpal.

¹⁵ Yad kalöp niñj yabıl hagabin, niñi bi gau, ñi pai pro gau God ram minönj adö lan manö u niñj udpal rö niñj udagnaböl u, God ram minönj niñe au aragnaböl,” a ga. *

¹⁶ Anig hagöm, ñi pai pro gau kalip ud wabi göm, ñimagö niñe nabıc kalip adö lan löm haga, “God kalöp abad midainim,” a ga.

Bi nan iru mideia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jisas arö niñöl gi, bi ap gi dö gi apöm, Jisas mideia il au kugom yimöm, haga, “Manö hag ñeb bi aij yabıl! Yad niñhön gem pör midep u udnabin?” ö ga.

¹⁸ Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Bi aij yabıl,’ a gıpan? Niñi bi ap aij midagpal; God añi me aij midöp.

¹⁹ Pen ne God lo manö u niñban: ‘Wip alagmim; niñi si bi si gagmim; nan si udagmim; manö kub hagmim pıral hagagmim; manö pıral hagmim niñi bi rimnap nan kale gau pıl gi udagmim; name nap hagmil adö u rö nöp niñmim, hain gimim,’ ” a ga. *

²⁰ Jisas anig hagö, bi anibu Jisas niñp haga, “Manö hag ñeb bi. Yad ñi pro nöp midem, lo manö anib gau magörhalö niñöl gi midpin,” a ga.

²¹ Hagö, Jisas niñp niñöm, midmagö löm, haga, “Ne nan añi ap nöp gagpan. Ne ammön, nan ne niñhön niñhön midöp gau sikim gi, mani udmön, niñi bi nan midagöp gau kalip ñimön. Anig gimön me, nan aij ne u mideinab God ram minönj kumi kabö adö lan au. Hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

²² Anig hagö, bi anibu nan niñe iru mideia rö, mög gö, gasi milö yabıl löl gi ara.

²³ Jisas bi niñe gau kalip niñ ginabö göm haga, “Niñi bi nan iru mideinab gau uñham yabıl God niñi

bi niñe midlö, kalip udöm ram niñe au abad mideinab,” a ga.

²⁴ Anig hagö, bi niñe gau manö anibu niñöm, gasi iru nöp niñöl niñöl göm, Jisas kalip kauyan haga, “Ñi pai yad gai i, manö hagabin i niñim. God ram minönj u uñham arep rö midöp!

²⁵ Kaj kamel gau kalı mauöt nagi yubal migan u arnig, uñham arnaböl u pen niñi bi utpö kılno mani nan gau iru midöp gau, God ram minönj niñe au uñham yabıl arnaböl,” a ga.

²⁶ Jisas anig hagö, bi niñe gau aiö yabıl göm, pen hag niñöl hag niñöl göm hagla, “Anib u, an rö pör midep u udnab?” ö gıla.

²⁷ Hageila, Jisas kalip niñöl gi haga, “Niñi bi gau ke göl rö lagöp; God nöp me niñhön niñhön ginig, ginim rö nöp midöp,” a ga.

²⁸ Pen Pida Jisas niñp haga, “Nön! Hon ne aip ajöl gi, nan hon gau magörhalö arö gıpun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niñj yabıl hagabin, niñi bi yip gasi niñöm, manö aij yad wög u ginig, ram minönj kale arö göm aka, niñin nimam kale gau arö göm aka, nime nap kale gau arö göm aka, ñi pai kale gau arö göm aka, wög adıñ kale gau arö göm, wög yip geinaböl u,

³⁰ God kalip ud aij ginab. Kalip abad midö, minönj nabönj adö il i mideinaböl ñin u, ram, niñin nimam, nime nap, ñi pai, wög adıñ kale iru yabıl mideinab. Pen ñin rimnap niñi bi rimnap gau, kalip niñi bi yad pig midpal u niñöm, kalip gi naij ginaböl. Hainö pen God kalip dam ram minönj niñe au ud arö, niñe aip pör nöp mideinaböl.

³¹ Pen niñi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıl gau mideinaböl. Pen niñi bi uri jöl adö yabıl gau midpal gau, hainö iru nöp nöd am mideinaböl,” a ga. *

Jisas kauyan, “Umem uraknabin,”

* 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20 * 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30

a ga

(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pen kale Jerusalem amöl gi, Jisas nöd ga; bi nipe gau hain göm, gasi mlö mlö niñöl gi areila niñöm niñi bi hain aueila gau niñöm piñiñ gila. Jisas pen bi nipe unbö migan lan gau kalip nöp ut gi, goł au amöm, nan niñön niñ giñig ga u kalip hag ña. *

³³ Jisas haga, "Hon Jerusalem arno niñöl gi, bi ap Bi Ñi nipe niñ kain gi dam, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe ñimagö kalip ñö, niñ manö kub hagöm, 'Bi aniñi niñ al pak lep,' a göm, ud bi Juda wasö gau kalip ñinaböl.

³⁴ Ñilö, niñ hag juöm, kiñu alöm, nagi ud paköm, dam böñ nöp al pak lölö umnab. Pen ñin mihöp midöm, ñin mihau niñan u kauyan uraknab," a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midaiul, a gi gasi u niñlöl

(Mad 20:20-28)

³⁵ Sebedi ñi nipe mihau, Jems aip Jon aip apil Jisas niñ haglö, "Manö hag ñeb bi, hol mihön nöp manö ap hag niñlo, ne yau a gimön ginabön u aij," a gilo.

³⁶ Anig hagailö, Jisas kalip haga, "Kale yip hag niñig gabil aniñbu, yad kalöp niñön ginam?" ö ga.

³⁷ Hageia haglö, "Hainö ne mailö aij ke halö midmön, ram minön magöñhalö kiñ rö abad mideinabön ñin u, halip mihön, bi ap ud ñimagö yijig böñ lau adö limön, bi ap ud ñimagö sidagö böñ lau adö lö, asik midaiul," a gilo.

³⁸ Anig haglö, Jisas haga, "Kale mihön niñ aij gimil hagagabil. Ñig asi yad niñnabin u kale mihön u rö nöp niñnabil? Yad ñig paknabin u, kale mihön u rö nöp paknabil?" ö ga. *

³⁹ Hageia, "Yau, anig ginabul," a gilo. Hagailö, Jisas haga, "Niñö

hagabil. Ñig yad niñnabin u, kale mihön u rö nöp niñnabil; ñig paknabin u, kale mihön u rö nöp paknabil u pen *

⁴⁰ ñimagö yijig yad böñ lau an mideinab, ñimagö sidagö yad böñ lau an mideinab u yad hagagnabin; u bapi nan nipe; nipe ke niñjöb rö ginab," a ga.

⁴¹ Pen Jisas bi nipe unbö sidun lan manö aniñbu niñlöl, kalip mulu lugö, Jems Jon bi mihau kalip hag gila.

⁴² Anig gilo, Jisas kalip magöñhalö hagö aueila haga, "Kale niñbim, Juda niñi bi wasö gau, kiñ kale klö göm abad midpal; bi kub kale manö niñön niñön hagnaböl u niñöm ana udöm hain ginaböl me. *

⁴³ Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, niñi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

⁴⁴ Bi an bi kub yabit midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, niñi bi rimnap kalip magöñhalö nagi wög gep bi ap rö midainim.

⁴⁵ Bi Ñi nipe u, niñi bi gau kale wög yip gilañ, a göm, auaga; wög kalip gi ñi damem, hainö nan si nan naij gipal adö u haji gi umnö, niñi bi iru nöp kamij aröl, a göm, aua," a ga.

Jisas amgö we ga bi ap gö, amgö ñil niña

(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Jisas bi nipe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arik arnig, niñi bi iru yabit nöp aip arla. Bi Dimeas ñi nipe Badimeas amgö we ga u, mani ñim, a göm, asib hagöl gi, adan goł au asik mideia.

⁴⁷ Asik midö niñöl gi, "Jisas bi Nasared niñbö u auab," a gilo niñöm, nipe wiñ alöm haga, "Jisas, Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!" a ga.

⁴⁸ Hageia, niñi bi gau niñ hag göm hagla, "Manö hagagmön! Agamij mid!" a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midöm wasö, meg magö dap

* 10:32: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:39: Ap 12:2; Rep 1:9 * 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

ranöm wiñ kub alöm haga, “Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁹ Hageia, Jisas söl anib au pidön göm haga, “Nip wiñ albe, aui auan,” a ga. Hagö, nibi bi gau bi amgö we u nip hagla, “Jisas nöp wiñ alab. Urakmön gasi halö aumön,” a gila.

⁵⁰ Hageila, waij milöbö nipe u ud ju yuöm, yinid nöp uraköm, Jisas mideia au ara.

⁵¹ Areia, Jisas nip haga, “Yip nihön gan, a gimön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bi. Amgö u kauyan niñnam, a gem, auabin,” a ga.

⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas yip gö kamiñ linab, a gimön, niñ udpan u rö, me ne kamiñ löp, gö ne aru,” a ga. Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp amgö ñil niñöm Jisas aip ara. *

11

*Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Jisas bi nipe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gi, Olip Dum, ram riñg aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bi nipe mihöp hagöm haga,

² “Ram minöñ migan lödan ammil niñnabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap adik lilö mideinab. Niñmil, hubik daumil.

³ Nibi bi rimnap kalöp nihön ginig anig gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bi Kub wög ap göm, kauyan yuö, aunab,’ a gimil,” a ga.

⁴ Anig hagö, ammil niñlö, kaj donki marep ap adan au ram ajöñ if gof au nagi adik lilö mideia. Hubik gilö niñöl gi,

⁵ nibi bi yöp söl anib au mideila gau hagla, “Nihön ginig kaj donki marep anibu hubik gabil?” ö gila.

⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a gilö,

⁷ kaj donki marep anibu dam Jisas mideia au apil, waij milö kub kale

ud jumil, kaj donki adö lan lailö, Jisas adö anibu asika.

⁸ Nibi bi gau iru nöp, waij milöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lila; rimnap mab uñan gau ud hak dap lila.

⁹ Anig göm, nibi bi nip nöd gila gau abe, nip hain gila gau abe, wiñ alöl gi hagla,

“God hib nipe hagno adö aran!

Bi Kub bi nipe yuö auab i;

God nip abad aij ginim. *

¹⁰ Bac Depid kin midöm nibi bi abad midmidöp rö, nipe hanip ginab!

God hib nipe hagno adö aran!” a gila.

¹¹ Jisas anig göm, Jerusalem aramöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau niñ ajö niñöl gi, sidö wad arö niñöl gi, bi nipe unbö migan lan gau aip ram riñg aglö Bedani arla.

*Mab ñineb ap magö pilaga
(Mad 21:18-19)*

¹² Ruö pen, Bedani nibö ado gi adan an au apöl gi, Jisas nip kiyö la.

¹³ Kiyö lö, milö yijig niñ a mab uñem ap mideia. Magö rimnap pilöm midöp aka göm, amöm niñ a, magö pilaga; mab uñan nöp mideia. Pen nihön: magö pilep ñin u auaga. *

¹⁴ Anig gö, Jisas mab anibu haga, “Hainö nibi bi rimnap mab magö ne u ñinagnaböl,” a ga. Bi nipe gau manö haga anibu niñla.

*God sabe gep ram nan sikim geila
gau, Jisas kalip hag höñ yua*

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Jisas bi nipe gau uñ gi, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm niñ a, nibi bi gau sikim göl gi, mani yimjiköl gi mideila. Anig geila, mani yimjik geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap lilö rauöl gi mideila mab po gau ud ado göm, nibi bi sikim göl gi, nan rauöl gi, ram raul

anibu mideila gau, kalip rɪdɪk gɪ hɔŋ yua.

¹⁶ Rɪdɪk gɪ hɔŋ yuöm haga, “Nan rɪmnap dap God sabe gep ram kabö waryö gɪgabö göl mɪdöp an i padiag-mim,” a ga.

¹⁷ Anɪg hagöm haga, “God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, ‘God hagöp, “Ram yad u, nɪbi bɪ ram mɪnön gau gau magörhalö apöm, yɪp sabe gɪnaböl,” a göp,’ a gɪla. Pen kale anɪg gajim, bɪ nan si ud pɪ göl mɪdpal ram ap rö löp,” a ga. *

¹⁸ Anɪg hagö, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, manö anibu nɪñöm, nɪp al pak lun, a gɪla. Pen nɪbi bɪ gau magörhalö manö nɪp u nɪñöm aiö gɪla rö me, Jisas nɪp pɪñɪŋ göm, aigöl gun nɪp al pak lun, a göm, gasɪ u ulhai nɪñ mideila. *

¹⁹ Ram duga magö u, Jisas bɪ nɪpe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God nɪp gasɪ aɳɪ nɪñmim hag nɪñbe, hag nɪñnabim rö gɪnab
(Mad 21:20-22)

²⁰ Ruö sɪb halö adan an au amöl gɪ nɪñla, mab uɽem Jisas hag ga u ɪt halö böñ nöp mɪlep gɪ mideia.

²¹ Anɪg ga nɪñöm Pida haga, “Manö hag ñeb bɪ, nön! Uɽem mab rol hag gaina i mɪlep gɪ lugöp!” a ga.

²² Hageia, Jisas haga, “God nɪp nɪñ udmim.

²³ Yad kalöp nɪñö hagabin, hon hagno God u rö nöp gɪnɪm, a gɪmim, gasɪ mɪhöp wasö gasɪ aɳɪ nɪñmim, dum ilö anɪbi ‘Ñɪg solwara an au dan gɪ dam pak,’ a gɪnabim u, hagnabim rö gɪnab. *

²⁴ Anɪb u me, God nɪp hagnabun rö gɪnab, a gɪmim, gasɪ aɳɪ nɪñmim hag nɪñbe, hagnabim rö gɪnab. *

²⁵ Pen God nɪp sabe gɪnɪg gɪmim, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gɪpal gau nɪñmim arö gɪmim nɪñöm Nap kale kumi kabö adö lan mɪdöp u, nan

si nan naj kale gɪpim gau nɪñöm arö gɪnab. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gɪpal gau nɪñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan mɪdöp u, nan si nan naj kale gɪpim gau u rö nöp nɪñöm arö gagnab.

“Nöp an hagö anɪg gɪ ajabön?” ö gɪla

(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Pen Jisas bɪ nɪpe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, nɪpe God sabe gep ram raul gau gɪ ajö nɪñöl gɪ, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, Jisas mideia au apöm hagla,

²⁸ “Nöp an, anɪg gɪmön, a gö, gɪ ajabön?” ö gɪla.

²⁹ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag nɪñnö, yɪp hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gɪ ajabin u, kalöp hag ñɪnabin.

³⁰ Jon nɪbi bɪ gau kalip ñɪg pak ña u, God hagö ñɪg pak ña aka gasɪ nɪpe ke nɪñöm ñɪg pak ña? Yɪp hag ñɪbe, nɪñɪn!” a ga.

³¹ Anɪg hagö, kale ke hag nɪñ hag nɪñ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon nɪbi bɪ gau kalip ñɪg pak ña,’ a gɪnabun u, hanɪp hagnab, ‘Anɪb u, nɪhön gɪnɪg Jon manö nɪpe u nɪñ udagpim?’ ö gɪnab.

³² Pen hon hagnabun, ‘Jon gasɪ nɪpe ke nɪñöm kalip ñɪg pak ña,’ a gɪnabun u, hanɪp nɪhön gɪnab?” ö gɪla. Pen nɪhön: nɪbi bɪ gau magörhalö, God hagö, Jon wög nɪpe gɪmɪdöp a göm nɪñmɪdal u me, Juda bɪ kub anɪb gau pɪñɪŋ göm manö ke ap hagagla.

³³ Gasɪ anɪbu nɪñöm hagla, “Hon nɪñagpun,” a gɪla. Anɪg hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale yɪp pen hag ñagpim rö, yɪp an hagö gɪ ajabin u, kalöp u rö nöp pen hag ñagnabin,” a ga.

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11
Mad 6:14-15

* 11:18: Mak 14:1

* 11:23: Mad 17:20

* 11:24: Mad 7:7

* 11:25:

12

*Juda nîbi bî gau kale God bî nîpe
gau kalîp gî naij gîla, a ga
(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Jisas pen kalîp manö adö ap hod riköm haga, “Bî ap waryö göm, nagî wain wög u gî yîmöm, wain magö pak hib jakep, a göm, mîgan ap gî lî aij gî nab. Nîbi bî apöm nagî magö si udnaböl u nîj mîdaiun, a göm, ram gîlan gî mîlö kub ap göm, bî rîmnap kalîp hagnab, ‘Kale nagî wain wög yîp u abad mîdmim, hainö pîlöm po gö, yîp rîmnap, kale rîmnap udmim,’ a göm, ram mînönj mîlö gau arnab. *

² Wain magö po gî nab magö u, bî nîpe ap hag yuöm, hagnab, ‘Wain magö yîp rîmnap ñîlö daumön!’ a gî nab.

³ Hagö, amjakö, bî wög gî naböl gau, nîp ud pak pak löm, yîharîj nöp hag yunaböl.

⁴ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u bî ap pen hag yunab. Amjakö, nîp nabîc lan paköm, gî naij yabîl gî naböl.

⁵ Anîg gîlö, bî wain wög nap nîbö u, bî ap pen yuö arö, nîp böj nöp al pak lî naböl. Bî rîmnap îru nöp yuö, anîb unbö nöp göl gî, rîmnap mîñu magö pak naböl, rîmnap böj nöp al pak lî naböl.

⁶ Anîg gîlö gîlö me, bî wain wög nap nîbö u bî nîpe ap mîdageinab; ñî mîdmagö nîpe añî mîdeinab u, manö nîpe u udnaböl, a göm, yuö arnab.

⁷ Pen amjakö, nîbi bî wain wög gî mîdeinaböl gau nîjöm hagnaböl, ‘Ñî auöp i, bî wain wög nap nîbö u ñî nîpe auöp. Anîb u, nîp al pak lun me, nan nîpe udnîm rö gau hon udnabun,’ a gî naböl.

⁸ Anîg hagöm, ñî anîbu nîp böj nöp al pak löm, dam höj gau ud yunaböl. *

⁹ Anîg geinaböl, bî wain wög nap nîbö u apöm, nîhön gî nab? Nîpe

apöm, nîbi bî wain wög geinaböl anîb gau kalîp al pak löm, nîbi bî rîmnap kalîp hagö, wain wög anîbu abad mîdeinaböl,” a ga.

¹⁰ Anîg hagöm kalîp haga, “God Manö kalî kîñ riköm hagla,

‘Bî ram gep gau kabö mîlö arö gîla u, kabö anîbu nöp mîñî ram padö anj yanj u bî nîg ñöl mîdöp. *

¹¹ Bî Kub anîg ga u, hon nîjun aij a gabun,’ a gîla,” a ga.

¹² Jisas anîg hagö, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, hanîp nöp hagab, a göm, nîp sîsî udun, a gî nîjla u pen nîbi bî gau kalîp pîñîj göm, arö gîla.

*“Dakîs ñeb aka ñagep?” ö gîla
(Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Pen hainö Juda bî kub anîb gau, bî Perisi rîmnap aip, Herod bî nîpe rîmnap aip kalîp hagla, “Kale Jisas mîdöp au ammim, nîp manö rîmnap hag nîjbe, nîpe nîhön dui manö hageinab, nîp dam nagî lî nabun,” a gîla. *

¹⁴ Anîg hageila, Jisas mîdeia au amöm, hagla, “Manö hag ñeb bî. Hon nîjbun ne bî nîjö yabîl nöp hagpan. Bî kub gau abe, nîbi bî yîharîj gau abe, kalîp nîjmön pîñîj gagpan. God hagöp rö nöp nîjmön, nîbi bî gau kalîp yîjîg göl nöp hag ñîban. Anîb u, hanîp hag ñî! Hon Juda nîbi bî lo gau aigöl gî mîdöp? Gapman bî kub Sisa u nîp dakîs ñeb aka ñagep?” ö gîla.

¹⁵ Anîg haglö, Jisas manö pîral hageila u nîjöm haga, “Nîhön gî nîg, manö dui hagian a gîmim, yîp manö pîral anîbu hagabim? Mani magö ap daube, yad nîjîn,” a ga.

¹⁶ Hagö, dap ñîlö nîjöm haga, “Mani ba u, bî an mulu adîj u mîdöm, an hib u mîdöp?” ö ga. Hageia hagla, “Bî kub Sisa u nöp,” a gîla.

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6

¹⁷ Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nipe midainim u Sisa nip ñimim; God nan nipe midainim u God nip ñimim,” a ga. Anig hagöm, manö piral kale u dauba gi aij ga anibu ninjöm, aiö yabiñ gila. *

*Nibi bi umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Sadyusi nibi bi gau, nibi bi umöm, urakagnaböl, a göm, ninjimidäl rö, rimnap Jisas mideia au apöm hagla, *

¹⁹ “Manö hag ñeb bi. Bi God manö hagep Mosi, manö ap hanip kali klin riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai riköm wasö, yiharinj umeinab u, nimam nipe ap pen nibi kanjñ anibu udöm, mam uma u ñi pai nipe u, a göm, riknab,’ a ga. *

²⁰ Anib u, bi il halö unbö midun jinj u mideinaböl. Nimam nöd nibi udöm, ñi pai riköm wasö, yiharinj umnab.

²¹ Umö, nimam yigwö anj nibö u pen nibi anibu nip udöm, u rö nöp ñi pai riköm wasö, yiharinj umnab. Anig gö, nimam yigwö niganj nibö u pen nibi anibu nip udöm, u rö nöp ñi pai riköm wasö, yiharinj umnab.

²² Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jinj u ñi pai riköm wasö, magöñhalö yiharinj umnaböl. Hainö nibi u u rö nöp umnab. Pen nibi bi umöm uraknaböl, a gipan u,

²³ nibi añi ap bi nipe unbö mudun jinj linab anibu, hainö nimam mai aip nibi nipe mideinab?” ö gila.

²⁴ Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kali klin rikla u abe, God klö nipe u abe ninjagpim rö, gasi ninjö ninjagpim.

²⁵ Nibi bi umbal gau uraknaböl ñin u, God ejol nipe gau midpal rö midöm, bi gau nibi udagnaböl; nibi gau bi udagnaböl.

²⁶ Pen nibi bi kauyanj urakagnaböl, a gipim u, Mosi mab pro in nöp mideia aiud kali klin rika u ninjagpim

rö löp. God, mab ineia anj au midöm, Mosi nip haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad midpin,’ a ga. Anib u, bac bi nöd umla gau kalip hagöm, ‘God kale midpin,’ a ga. Pen kale hagpim rö, nibi bi gau umöm, böñ nöp umblap u, God nipe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midpin,’ a gagböp. *

²⁷ Nibi bi kaminj midpal aka umbal u, God ninjöb kale magöñhalö kaminj midpal. Kale ninj aij gagpim me, böñ nöp umbal, a gimim, ninjbim,” a ga.

*God lo manö kub yabiñ u
(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas Sadyusi nibi bi gau kalip hag aij ga u ninjöm, apöm nip hag ninjöm haga, “Lo adö mai kub yabiñ?” ö ga. *

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Lo kub yabiñ u, God Manö u kali klin riköm hagla, ‘Isrel nibi bi ninjim! Bi Kub hon God, nipe añi nöp Bi Kub midöp. *

³⁰ Midmagö ne u magöñhalö, gasi rimid ne u magöñhalö, klö ne u magöñhalö udmön, God Bi Kub ne u nip midmagö limön,’ a gila.

³¹ Manö kub yabiñ ap, God Manö u kali klin riköm hagla, ‘Ne ke midmagö liban rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö limön,’ a gila. Lo manö gau magöñhalö, lo anib mihau me lo kub yabiñ midöp,” a ga. *

³² Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, “Manö hag ñeb bi. Ne ninjö yabiñ hagpan, God añi me Bi Kub yabiñ midöp; nipe rö rimnap midagpal.

³³ Hon God nip nan pak sabe gi ñinabun aka nan pak sabe gi ñi böñ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabiñ me, midmagö hon u magöñhalö, gasi rimid hon u magöñhalö, klö hon u magöñhalö udun, God Bi Kub u nip midmagö lun; hon ke midmagö libun rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö lun,” a ga. *

* 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap 23:8 * 12:19: Dud 25:5 * 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28

* 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18 * 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

³⁴ Anig hageia, Jisas bi u, nipe gasi niŋ aij yabił göm hagöp, a göm, nıp haga, “Ne God bi nipe ap midmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö niŋö yabił gau nöp hageia u niŋöm, niŋi bi niŋmideila gau piŋniŋ göm, hainö manö piral gau niŋbö nıp neb neb göm hagdimal rö, rimnap halö nıp hag niŋagla.

Krais nipe bi an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Jisas God sabe gep ram au niŋi bi gau kalıp manö hag niŋ midöl gi, niŋi bi gau kalıp haga, “Bi lo manö hag ñeb bi gau niŋhön giŋig hagpal, ‘Krais u nipe Depid niŋ nipe nöp,’ a giŋpal?”

³⁶ Ana Uł u, Depid nıp gasi ñö, Depid nipe ke kalı kliŋ riköm haga, ‘Bi Kub nipe Bi Kub yad u nıp haga, “Ne niŋmagö yijig yad lau adö midmön, yad niŋi bi kołmał ne gau kalıp ma mo ne gau linabin,” a ga,’ a ga. *

³⁷ Anib u, Depid nipe ke Krais nıp ‘Bi Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid niŋ nipe midböp, nıp ‘Bi Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jisas manö il anigöl niŋöm hag aij ga rö, niŋi bi iru yabił mideila gau manö nıp u niŋniŋ löl gi niŋla.

Bi lo manö hag ñeb bi gau giŋpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jisas niŋi bi gau kalıp manö hag ñöl gi haga, “Bi lo manö hag ñeb bi gau kalıp niŋ aij giŋmim. Kale giŋpal adö u, wałij mılö kub gau löm, maker gau arno, niŋi bi gau, auabim e, giłö, hib hane i adö laŋ mideian, a göm, gasi u niŋbal.

³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, hanıp ka adö aij aij bi kub asikpal adö u asikmön, a giŋnaböl, a göm, gasi u niŋbal. Niŋi bi nan kub niŋbal an u, u rö nöp, niŋi bi amgö ilö adö au asikno, hanıp niŋöm, hon bi gep hib midöp, a giŋnaböl, a göm, gasi u niŋbal.

⁴⁰ Bi lo manö hag ñeb bi gau, niŋi palpal ram nan kale gau nan hon rö laŋ, a göm, piłi gi uđpal. God nıp sabe giŋnabun u, niŋi bi niŋöl, a göm, manö mılö kub piral piral adö rimnap nöp gau hagpal. Anig giŋpal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yabił niŋnab,” a ga.

Niŋi kaŋił yim gep rö marap God nıp nan kub ña

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap niŋmidal miŋan söl au asik midöm niŋa, niŋi bi gep gau, mani iru nöp dap yula.

⁴² Pen niŋi kaŋił mani midageia ap, mani ałi magö pro miŋhöp dap yua.

⁴³ Anig ga niŋöm, Jisas nipe bi nipe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp niŋö yabił hagabin, niŋi bi gau kale mani pro niŋbal, pen niŋi kaŋił i mani kub yabił ñöb. *

⁴⁴ Niŋi bi mani iru midöp gau, mani kale rimnap halö iru nöp midö niŋöl gi, mani kale God nıp rimnap nöp dap niŋbal; pen niŋi kaŋił i, mani nipe magö miŋhöp midajip u magöŋhalö dap ñöb. Nipe nan rau niŋeb mani ap midagöp. Anig göp u, God niŋö, niŋi bi rimnap pro niŋbal u pen niŋi kaŋił i kub yabił ñöb,” a ga.

13

God sabe gep ram wał giŋnab, a ga
(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm höŋ arö niŋöl gi, bi nipe ap nıp haga, “Manö hag ñeb bi. Kabö aij udöm, ram aij gił i nöŋ!” a ga.

² Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anibu niŋö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anib i pa jö ma jö gi yulö, kabö ap, kabö ap adö au midageinab; böŋ nöp piral yunab,” a ga. *

Miñör ugalöm u tham m+deinaböl, a ga

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau midöp, Olip Dum nö lai midöp. Jisas Olip Dum au asik midö niñöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm nip hagla,

⁴ “Nan hagajan u, ñin mai rö ginab? Pen nan nihön rö gö niñun hagnabun, ‘Nan anib gau miñi ginig gab,’ a ginabun?” ö gila.

⁵ Hageila, Jisas kalip haga, “Niñ aij gimim, manö piral haglö udagmim!”

⁶ Nibi bi iru nöp apöm, pir alöm, hib yad u udöl gi, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a ginaböl. Anig haglö, niñö hagaböl, a gimim, niñagmim.

⁷ ‘Ram minöñ gai i pen pen gaböl, ram minöñ gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasi iru niñagmim. Nan anib gau ginab u pen uri ram minöñ i i nan gau magöñhalö pis ginab, a gimim, gasi u niñagmim.

⁸ Nibi bi migan rimnap uraköm, nibi bi migan rimnap aip pen pen ginaböl. Kiñ migan rimnap uraköm, kiñ migan rimnap aip pen pen ginaböl. Ram minöñ gau magöñhalö munmon udöm, kiñyö kub yabit apöm ginab. Nan ginab anib gau, nibi gau kalip nöd ñi pai niñajip, hainö ñi pai rikpal rö u ginab.

⁹ Pen kale niñ aij gimim midaimim. Ñin rimnap kalöp dam Juda kansol bi gau kalip ñilö, manö kub hagnaböl. Ñin rimnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñin rimnap, Jisas bi nipe, a göm, kalöp dam gapman bi kub abe kiñ abe m+deinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anig ud araiöl u, manö aij yad u gapman bi kub gau abe, kiñ gau abe kalip hag ñinabim. *

¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, nibi

bi ram minöñ ke gau gau magöñhalö hag ñilö arnab niñöm ñin hain hagpin u aunab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig ud araiöl u, manö pen aigöl gi hagnig gi, a gimim, gasi iru niñagmim. Hagnig gi niñöl gi, Ana U+ kalöp gasi aij nö, hagnabim. Manö anibu kale ke hagagnabim; Ana U+ nipe ke hagnab. *

¹² Ñin anibu, mam bi gau uraköm, mam rimnap kalip al paklan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Nap bi gau uraköm, ñi pai kale ke gau kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Ñi pai gau uraköm, nime nap bi kalip niñlöl, mulu lugö, kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau ñimagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. *

¹³ Yad lau adö m+deinabim u niñöm kalip mulu kal niñnaböl u pen kale nibi bi an an, klö gimim yip arö gagmim, cig gimim nöp m+deinabim gau, ñin hain hagpin u aueinab, God kalöp ud kamij yunab,” a ga. *

Hainö nan naij yabit waiö linab, a ga

(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Pen nan hil asi masi gep u, ka nipe aragep au am uraköl m+deinab, niñnabim u, kale nibi bi ram minöñ Judia m+deinabim gau, yijid piñij gi nö ilö gau armim. (Kale nibi bi manö i uri nöp amgö li niñnabim gau, manö il u rik niñ aij gimim.) *

¹⁵ Nibi bi ram adö lan m+deinabim gau, nan yad rimnap udnam, a gimim, ado gi ram raul aragmim. *

¹⁶ Nibi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, waij milö yad ap udnam, a gimim, ado gi ram aragmim.

¹⁷ Pen ñin anibu, nibi ñi mudun halö m+deinaböl gau abe, nibi ñi

* 13:9: Mad 10:17-20 * 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mad 10:21 * 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29

painan ci ñeinaböl gau abe, uþham yabiþ piñin gi arnaböl. *

¹⁸ Nan ginab anibu, God níp sabe gimim, ram yigön göp ñin u gagnim, a gimim.

¹⁹ Nihön ginig: God hadame dagol gau ram minön gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i, nan naij anibu rö ap gaga; hainö gau u rö nöþ nan naij anibu rö ap gagnab. *

²⁰ Nan naij anibu pör giböp, nibi bi magöñhalö um hakblap. Pen Bi Kub nipe nibi bi nipe udnab gau kalip gasi niñöm, wasö gö me, nan naij anibu yöþ magö ap ginab.

²¹ “Ñin anibu nibi bi rimnap kalöp hagnaböl, ‘Niñim! Krais midöp i! Krais midöp dan!’ a ginaböl u pen niñö hagaböl, a gimim, niñagmim.

²² Nibi bi rimnap, God nibi bi nipe ke hag la gau kalip udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö rimnap ginaböl. Pen God nibi bi nipe ke hag la gau udagnaböl, wasö. *

²³ Anib u, niñ aij gimim. Nan nihön nihön hainö ginab u, yad kalöp hagnö niñbim u me, niñ aij göl gi midaimim.

*Jisas hainö ado gi aunab
(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)*

²⁴ “Pen miñör kub anib gau gi hakö niñöl gi, sidö u sib göm, rakin u mailö gagnab.

²⁵ Gapi gau kumi kabö adö lan nibö pig ju lug auö niñöl gi, nan kumi kabö adö lan midöp gau, gidan nibö gai nibö ginab. *

²⁶ Ñin anibu, Bi Ñi nipe pidön ke yabiþ udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad an au auö niñöl gi, nibi bi níp niñnaböl. *

²⁷ Pen ejol nipe gau hag yuö ram minön ke gau gau magöñhalö rigon rigon gau amöm, nibi bi nipe ke hag la gau uþ göm níp daunaböl. *

Mab siþp linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau niñnabim u, manö hagabin i niñ aij ginabim. Mab rauan gau siþp löm, pidön gö niñöl gi, miñi sidö linig gab, a gimim niñbim.

²⁹ Anib u rö, hainö nan hagpin gau gö niñöl gi, ‘Miñi söl midöp, Jisas haga rö ginig gab,’ a gimim niñnabim.

³⁰ Yad hagabin u gasi niñöl gi midaimim. Nibi bi miñi midpal gau rimnap midlö niñöl gi, nan anib gau gi hakö, hainö umnaböl.

³¹ Kumi kabö adö lan abe, minön nabön iþ i abe ur ginab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöþ mideinab.

*Ñin mai aunabin u bi ap niñagöp,
a ga*

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

³² “Ñin mai aka magö mai aunabin u, nibi bi rimnap niñagpal, ejol gau niñagpal, yad u rö nöþ niñagpin; Bapi nöþ niñöb.

³³ Anib u me, ñin mai aunabin u niñagpin rö, pör pör niñ aij yabiþ göl gi midaimim.

³⁴ “Aunabin ñin anibu, aiud hagnig gabin i rö. Bi kub ap ram nipe u arö göm migan ap anig göm, bi wög gep nipe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anig anig gimim,’ a göm, bi nipe ajön iþ abad mideinab u níp hagnab, ‘Niñ aij yabiþ gimön midaimön,’ a göm, arnab.

³⁵ Kale u rö nöþ, magö mai bi ram nap nibö u aunab u niñagpin rö, niñ aij gimim midaimim. Dugo magö u aunab aka, sibön an kub yan aunab aka, kilakil wiñ alnab magö u aunab aka, hilim halö aunab, a gimim, niñagpin. *

³⁶ Kale hanbe niñöl gi, yinid aunim rö löp u me, niñ aij gimim midaimim.

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14 * 13:22: Rep 13:13

* 13:26: Rep 1:7 * 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

* 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13

* 13:35: Luk 12:38

³⁷ Pen kalöp nöp hagagabin; nîbi bî gau magöñhalö u rö nöp hagabin, nîñ aij gîmim mîdaimim!" a ga.

14

Jisas nîp aigöl gun al pak lun, a göm, gasî u nîñla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñîñ kub u abe, Bred Yîs Halö Ñîñagep ñîñ kub u abe yöp ñîñ mîhöp nöp mîdö nîñöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, Jisas nîp aigöl gun, agamîj ud sîsî lun, dam al pak lun, a göm, anîg gî gasî nîñla.

² Pen gasî ap nîñöm hagla, "Pasopa ñîñ i anîg gîno, nîbi bî îru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanîp gî naij gîñaböl," a göm, arö gîla.

³ Jisas ram rîñg aglô Bedani amöm, Saimon ram u am asîköm, nan ñîñeila. Bî Saimon anîbu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamîñ la. Pen nan ñîñlô nîñöl gî, nîbi ap wel hañîñ aij auep mani kub raubal u, barol halö dapöm, anî au pa jö göm, Jisas nîp nabîc adö lan hon ga. *

⁴⁻⁵ Hon gö, bî mîdeila anîb gau, rîmnap nîñlô, hibur kalîp u naij gö, kale ke hagla, "Wel anîbu sîkim göm, mî añî ap bî ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñeb u pen nîhön gîñîg anîg göl yîharîñ hon göp?" ö gîla. Anîg hagöm, nîbi anîbu nîp hag jula.

⁶ Anîg hageila, Jisas kalîp haga, "Nîhön gîñîg anîg hagabim? Nîp arö gim! Yîp göp anîbu, gî aij yabîl göp.

⁷ Nîbi bî nan mîdagöp gau, kale aip pör nöp mîdeinabim rö, ñîñ rîmnap kalîp nan ñîñîg, ñîñabim. Pen yad aip pör mîdageinabun. *

⁸ Nîbi anîbi, nan nîpe gep rö u, göp. Umnö, wel hañîñ aij auep u lî ñöm rîgöl gîñaböl rö, yîp nöd lî ñab. *

⁹ Anîb u, yad kalöp nîñö hagabin, hainö manö aij yad u ram mîñnön gau gau magöñhalö hag ñîlô arö nîñöl gî, nîpe göp anîbu halö haglô, kale nîbi anîbi nîp gasî hauñ gagnaböl," a ga.

Judas, Jisas nîp al pak lîlan, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bî nîpe ap Judas Iskar-iöd, Jisas nîp mumug gînam a göm, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau ara.

¹¹ Bî God nîp nan sabe gep bî kub anîb gau, mumug ga anîbu nîñöm, aij gö, hagla, "Nöp mani rîmnap ñîñabun," a gîla. Hageila me, Judas, "Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nîp ud aröl," a göm, gasî u ulhai nîñ mîdeia.

Pasopa ñîñ u mîñî, a göm, nan nîñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yîs Halö Ñîñagep ñîñ kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gî ñîñeb ñîñ u, Jisas bî nîpe gau nîp hag nîñöm hagla, "Nan hon ñîñabun u, mîgan mai gî jîñ gun?" ö gîla. *

¹³ Hageila, Jisas bî nîpe mîhöp hag yuöm haga, "Kale daun kub u ammil nîñnabil, bî ap ñîg mîl dap areinab; nîp nable pakmil aip armîl.

¹⁴ Bî anîbu amöm ram raul arainîm, kale mîhön bî ram anîbu nap nîbö u nîp hag nîñmil hagmil, 'Manö hag ñeb bî hagöp, "Bî yad gau aip Pasopa nan ñîñabun raul mîgan mai?" ö göp,' a gîmil.

¹⁵ Kale hag nîñlô, nîpe kale dam ram adö lan, nan gau magöñhalö mîdöp raul mîgan kub u yamnab. Yamö, nan ñîñabun u raul mîgan anîbu gî jîñ gaimîl," a ga.

¹⁶ Jisas kalîp mîhön anîg hag yuö, daun kub u ammil nîñlô, Jisas haga rö nöp mîdeia. Nîñmil, Pasopa nan ñîñîg gîla u, gî jîñ gîlô.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bî nîpe rîmnap aip amjaköm,

* 14:3: Luk 7:37-38 * 14:7: Dud 15:11 * 14:8: Jon 19:40 * 14:12: Eks 12:6

18 nan ñiñjöl gi haga, “Yad kalöp niñjögabin, bi yad aip nan jīm ñöl ñiñjabun aui nöp, bi ap, yip al pak lilañ, a göm, yip mumug giñab,” a ga.
*

19 Anig hagö, bi nipe gau mög gö, gasi miñjör niñjöl göm, nip aña aña hag niñjöl gi hagla, “Ne yip hagabön aka?” gila.

20 Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö miñgan lañ midpim u, bi ap anig giñab. Bi anibu me, yad aip nan kinañ aña jīm ñöl ñiñjabul i.

21 Yad Bi Ñi nipe, God Manö kali kliñ riköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yip al pak lilañ, a göm, mumug giñab u, nip mög niñabin. Nipe ilön kub udnab u me, nip yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Nan ñiñjöl gi, Jisas bred u udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Ud ñiñjim! U hañ roman yad,” a ga.

23 Pen ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nip aij, a göm, bi nipe gau kalip ñö, magöñhalö ñiñjöl gi, haga,

24 “Ñig i, hagape yad. Hagape yad hon gi lugnab u me, God manö niñjögag la rö, niñbi bi iru nöp nipe aip ud dīm ñiñab,” a ga. *

25 Anig hagöm haga, “Yad kalöp niñjögabin, miñi ñin i riköm ñig wain ñiñjagnabin. Yiñharin nöp midnö midnö, God niñbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin u nöp, ñig wain kauyañ ñiñnabin,” a ga.

26 Anig hagöm, bi nipe gau aip God nip sabe gep kimap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nip haga, “Yad Jisas nip niñjagpin, a giñabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas bi nipe gau kalip haga, “God Manö u kali kliñ riköm hagla, ‘God nipe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nip pak linö, kaj sipsip gau piñin gi ke ke arnaböl,” a ga,’ a gila. Anib u rö, midö midö kale magöñhalö yip arö giñmim, piñin gi arnabim.

28 Pen yad umem, urakem ram minöñ Galili arnö, kale hain ninabim,” a ga. *

29 Anig hageia, Pida haga, “Bi rimnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñjögabin, miñi ñin i nöp, sibön an yañ kilakil wiñ miñhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip niñjagpin,’ a giñmön, ij miñhau niñgan wai ñiñabön,” a ga.

31 Hageia, Pida manö klö yabiñ hagöm haga, “Yip nöp aip al pak linig, al pak löl u pen yad Jisas nip niñjagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe gau magöñhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nip sabe gi mideia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm kalip haga, “Kale aui asik midaimim; yad am sabe giñig arabin,” a ga. *

33 Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalip ut gi damöm, gasi milö löl gi haga,

34 “Midmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale it i midmim, niñ midaimim,” a ga. *

35 Anig hagöm, kalip au hag löm, nipe yöp söñ anib au amöm, minöñ naböñ yañ lug paköm, ilön kub udnig geia anibu, Nap nipe wasö giñim aka wasö gagnim, a göm, sabe göl gi mideia.

* 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

³⁶ Nap nîp sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magörhalö gep u nöp midöp. Nan yîp gîning gab u, yad mînjör kub midöp. Ne yau a gîmön, yîp unbö gagnîm. Pen nan yîp nîhön gîning gainîm u, gasî yad nîjnam rö gagmön, gasî ne ke nîjban adö u nöp yîp gîmön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gî bî nîpe mîhau nîgan mîdeila au apöm nîja, kale böj nöp hon han arla. Anîb u, nîpe Pida nîp haga, “Saimon, ai gîning gîmön hon hanabön? Yöp magö ap nîj mîdaimön rö lagöp ar?” a ga.

³⁸ Anîg hagöm, bî nîpe gau kalîp haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gîmim, nîj aij gîmim, God nîp sabe göl gî mîdaimim. Gasî kale u gîmim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga.

³⁹ Anîg hagöm, kauyan ado gî amöm, Nap nîp nöd sabe ga rö, kauyan sabe ga.

⁴⁰ Pen kauyan ado gî apöm nîja, bî nîpe gau böj nöp hon kal auö han arla. Nîjöm, kalîp haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gîsön amöm, ado gî apöm kauyan hon haneila u nîjöm haga, “Kale yîharîj han mîdpim ar? Me aij! Bî game, nîjim! Bî ap apöm, Bî Ñî nîpe kain göm, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp nîning gab.

⁴² Urakpe arun! Nîjim! Bî yîp kain göp auab î,” a ga.

Jisas nîp ud sîsî lîla

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalîp manö anîbu hagö nîjöl gî, magö anîbu nöp, bî nîpe unbö mîgan lan ap, Judas, bî iru nöp dapöm apjaka. Bî anîb gau, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mîlö kîd rîmnap udöm, ur pakep rîmnap udöm, aula.

⁴⁴ Judas nöd kalîp hag löm haga, “Yad bî ap nîp am hag wîhai udem, ud bom haluem, mulu ñîjeinam u, bî u me, a gîmim, nîp ud sîsî lîmim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anîg hagöm, Jisas mîdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bî,” a göm, nîp ud bom haluö nîjöl gî,

⁴⁶ bî rîmnap apöm, Jisas nîp ud sîsî lîla.

⁴⁷ Jisas ud sîsî lîlö nîjöl gî, Jisas bî nîpe ap uraköm, ru mîlö kîd nîpe u ud tîp gî udöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u wög nîp gî ñîmîdöp bî u, nîp rîmîd böj lap u böj nöp rîb ajan al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bî nîp ud sîsî lîla gau kalîp haga, “Ru mîlö kîd udmim, ur pakep udmim, yîp nan si udep bî ap a gîmim auabim aka?

⁴⁹ Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip mîdem, nîbi bî gau kalîp manö hag ñîmîdin u pen yîp ud sîsî lagpe. Pen uri kale God Manö u kalî kîñ rîköm hagla rö nöp gabim,” a ga. *

⁵⁰ Pen magö anîbu nöp, Jisas bî nîpe gau magörhalö nîp arö göm pîñîj gî aram hakla.

⁵¹ Bî praj ap, walîj mîlöbö ap nöp yîmöm, Jisas nîp ud areila u hain arö, nîp abe ud sîsî lun, a gîlö,

⁵² pîrîk areia, walîj bad nîpe u ud ju udlö, nîpe magö nöp pîrîk ara.

Jisas nîp manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl ram u arla. Ud areila, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau löm, bî manö ud asîkep gau löm, bî lo manö hag ñeb bî gau löm, ap ram anîbu magum gîla.

⁵⁴ Pida pen hapi hapi nîj damöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl ram nîpe u amjaköm, bî ram anîbu wög gîmîdal gau aip asîköm, mab mali mîdeila.

⁵⁵ Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda Kansol kub bî

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

gau magöñhalö abe, Jisas gi ajmädöp manö it ap udun, nöp al pak lun, a gi niñ wasö niñla.

⁵⁶ Nibi bi iru nöp daulö, Jisas nöp manö piral adö rímnap hagla u pen manö hagla u adíp adíp hagagla. Ke ke haglö, manö it rímnap niñagla.

⁵⁷ Pen rímnap uraköm, piral hagöm, hagla,

⁵⁸ “Hon niñ midno, nipe haga, ‘God sabe gep ram, ñimagö udöm gila i, rib wai gi yuem, ñin mihau nigan u, kauyan ginabin. Ñimagö udöm gipal rö u gagnabin; ram anibu ke yabit ap ginabin,’ a göp,” a gila. *

⁵⁹ Manö hagla anibu u rö nöp adíp adíp hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ Bi God nöp nan sabe gep bi kub yabit u uraköm, Jisas nöp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyan hag niñöm haga, “Ne me Mesaia u, Bi Kub aij u Ñi nipe aka?” ga.

⁶² Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bi Ñi nipe, Bi Kub klö ke yabit ñimagö yijig kid lau adö asik mid arö gem, kumi kabö adö lan au nibö kumi bad an an lem aueinabin, niñnabin,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas anig hagö, bi God nöp nan sabe gep bi kub yabit u, waiñ nipe gau ke ud biñi göl gi haga, “Nipe God hib nipe u rib juajip u niñbim! Anib u, nibi bi rímnap hag niñagun. Nipe gi naij göp u waiö hagöp me u. Anib u, kale niñhön gasi niñnabin?” ö ga. Hagö, bi kub gau magöñhalö uraköm, hagla, “Bi anig göl hagöp anibu, nöp al pak lep,” a gila. *

⁶⁵ Anig hagöm, bi rímnap Jisas nöp kiñu alöm, waiñ bad ap ud amgö nöp u pañu gi ñöm, nöp paköl gi hagla, “Ne ke niñmön, hanip hagö, niñun, nöp an pakab?” ö gila. God sabe gep ram

bi polisman gau, u rö nöp nöp miñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nöp niñagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pida am asika au nöp midö niñöl gi, nibi praj ap, bi God nöp nan sabe gep bi kub yabit u nöp wög gi ñimädöp ap apjaköm,

⁶⁷ Pida mab run nabön mideia au niñöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bi Nasared nibö u aip ajmídan,” a ga.

⁶⁸ Hageia, Pida haga, “Ne niñhön hagabön? Manö hagabön u yad niñagpin,” a ga. Anig hagöm, höñ yan arö niñöl gi, kíkaki wiñ ala.

⁶⁹ Nibi praj anibu nöp, Pida nöp kauyan niñöm, nibi bi mideila gau kalip haga, “Bi i bi nipe ap,” a ga.

⁷⁰ Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap midöm, nibi bi urak mideila anib gau, Pida nöp kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram mñnön Galili nibö u me, hon niñbun ne abe bi nipe ap,” a gila.

⁷¹ Hageila, Pida haga, “Bi Kub niñ midöp; piral hagnö, yip al pak linim. Pen niñö yabit hagabin! Bi anig hagabim u yad niñagpin yabit!” a ga.

⁷² Anig hagö niñöl gi, kíkaki u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kíkaki wiñ mñhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nöp niñagpin,’ a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga manö u niñö, mög gö, mñtön kub ga.

15

Jisas nöp dam Pailod mideia ud arla

(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hilim halö, bi God nöp nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, bi manö ud asikep gau löm, Juda Kansol bi kub gau magöñhalö löm, magöñhalö manö hag gum göm, Jisas nöp nagi löm,

* **14:58:** Jon 2:19-21 * **14:63-64:** Lep 24:16; Jon 19:7 * **15:1:** Luk 22:66

dam gapman bi kub Pailod mideia u ud arla. *

² Dam arlö, Pailod Jisas nîp haga, “Ne Juda nîbi bi kin kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bi God nîp nan sabe gep bi kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

⁴ Anîg gö, Pailod Jisas nîp haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rîmnap hagagnabön ar?” a ga.

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabiî nöp nîja. *

Juda nîbi bi gau hagla, “Jisas nîp mab ba lanj al pak limön!” a gîla

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod nîp hag nîjlö, kalîp bi nagîman kale hag nîjmidal bi u nöp yîharîj hag höj yumîdöp.

⁷ Pen ñin anîbu, bi ap hib nîpe Barabas nîbi bi rîmnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lîla rö, kalîp nagî lîlö mideila.

⁸ Nîbi bi gau ap magum göm, Pailod nîp bi nagîman pör hag nîjmidal rö hag nîjlö,

⁹ Pailod kalîp haga, “Juda kin kub kale u, kalöp hubîk yunam aka?” ga.

¹⁰ Nîhön gînîg: Pailod nîpe ke nîja, bi God nîp nan sabe gep bi kub gau, Jisas nîp yîharîj mulu kal nîjla rö, nîp dap ñîla.

¹¹ Pen bi God nîp nan sabe gep bi kub gau, nîbi bi gau kalîp hagla, “Pailod nîp hagpe, Jisas wasö, Barabas nîp hubîk yunîm,” a gîla. Anîg gîlö, nîbi bi gau Pailod nîp hagla, “Barabas nîp hanîp hubîk yumön,” a gîla. *

¹² Anîg hageila, Pailod haga, “Anîg hagpim u, pen bi anîbi kale Juda kin hon a gîpim u, nîp nîhön gînam?” ö ga.

¹³ Hagö, kale manö blätö göm hagla, “Nîp mab ba lanj al pak limön!” a gîla.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, “Nîpe nîhön gi naij gö, anîg gînam?” ö ga. Anîg hageia pen kale blätö yabiî göm hagla, “Mab ba lanj al pak limön! Mab ba lanj al pak limön!” a gîla.

¹⁵ Pen Pailod, manö klö hagla anîbu udöm, nîbi bi gau kalîp aij gan, a göm, Barabas nîp yîharîj hag yuöm, bi nîpe rîmnap kalîp hagö, Jisas nîp nagî löm, mîñu magö pakla. Jisas nîp pak pîs gîlö nîjöl gi, Pailod haga, “Nîp dam mab ba lanj al pak limim,” a ga.

Ami bi gau Jisas nîp hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas nîp dam gapna Pailod ram kub nîpe u amöm, bi yam kale rîmnap kalîp wîñ allö aueila,

¹⁷ waîj aîi mîlöbö ap, gapman bi kub gau rol gi mîdmîdal rö Jisas nîp rîm ñöm, nan kalî kalî halö rîmnap rîk dapöm, kin rol gîpal usajîl bad rö ap göm, nîp nabîc cög adö lanj rol gi ñîla.

¹⁸ Rol gi ñöm, Jisas nîp aîeb aîeb ñöl göm hagla, “Ne Juda kin kub pör nöp mîdmön!” a gîla.

¹⁹ Anîg hagöm, ur udöm, nabîc nîpe paköm, nîp kîñu al ñîla. Mîdeia söl au kugom yîmöm, kale kin nîp gîmîdal rö, nîp ubör yîhön gîla.

²⁰ Nîp anîg göl hag juöm, waîj aîi mîlöbö nîp rîm ñîla u ud ju yuöm, waîj nîpe ke u yîm ñöm, mab ba lanj al pak lînîg ud arla.

Jisas nîp mab ba lanj al pak lîla

(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kale anj au amöl gi, Aleksada Rupas madöl mîhau nap kale Saimon, Sairini daun nîbö bi u, gau gi ajöm, apöm Jerusalem arnîg areia u, nîp nable paköm, klö göm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gîmön ud aru!” a gîlö, udöm kalîp aip ara. *

* 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61 * 15:11: Ap 3:13-14 * 15:21: Ro 16:13

22 Anig göl amöm, Jisas nîp dam ram mînön au manö yöl hib Golgoda a gîmîdal ka au amjakla. Golgoda manö îl u “Wip Nabîc Cög Ij.”

23 Amjaköm, nîp nîg wain ap udöm, marasîn mö a gîmîdal rîmnap ud bîg ado malo göm, Jisas nîp nîla pen nîngaga.

24 Jisas nîp mab ba laŋ al pak löm, waŋij nîp gau udöm, nîme lî ke ke udnîg, sadu rô göl göm udla. *

25 Sîdö hilîm halö lîm gî yuöm yöp audîk galîk aua magö u, Jisas nîp mab ba laŋ cîpîl pak lîla.

26 Cîpîl pak löm, nîhön gîng al pak lîla manö u, mab kros ba adö laŋ kalî kliŋ rikla:

JUDA KAI KÎŊ KALE ME I.

27 Mañ anîbu, bî nan si udep mîhöp u rô nöp al pak lîla, ap mab bön lap, ap mab bön lap.

28 Gîla anîbu, God Manö u kalî kliŋ riköm, gî naböl a gîla rô nöp gîla. Manö anîbu kalî kliŋ riköm hagla, “Nîp nîŋlö, bî nan naij gep ap rô lî nab,” a gîla. *

29 Nîbi bî gau ap ran ap lugöl gî, Jisas nîp nîŋöm, nabîc gor mar göm, nîp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rîb waŋ gem, nîn mîhöp nîgan kauyaŋ gî lî nabî,’ a gîna u, *

30 mîñî ne ke gîmön, kamîŋ arö, hon nîŋun,” a gîla.

31 Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag nîeb bî gau abe, Jisas nîp u rô nöp hag juöm, kalîp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, “Nîbi bî rîmnap kalîp gajîp kamîŋ arbal u pen uri nîp ke gö kamîŋ arnîm rô lagöp.

32 Nîpe pör hagöp, ‘Isrel nîbi bî Mesaia mîdpî, Isrel Kîŋ mîdpî,’ a göp rô, mîñî nîp au laŋ cîpîl pak lîbal u, nîpe ke u rô nöp urak aui auö nîŋun nîŋö hagöp, a gun, nîp nîŋ udnabun,” a gîla. Pen bî Jisas aip al pak lîla mîhau Jisas nîp u rô nöp hag julö.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Sîdö an aulîk aua magö u, sîbön göm, mîd damöm, sîdö gamîŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

34 Mailö gö nîŋöl gî, Jisas meg mîgan dap ranöm, wiñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hibru manö haga anîbu manö îl u, “God yad. God yad. Yîp ai gîng arö gîpan?” *

35 Hagö, nîbi bî söl anîb au mîdeila gau nîŋöm hagla, “Nîŋîm! Ilaija nîp wiñ alab,” a gîla.

36 Pen bî ap nan hain auebö rô bad ap udöm, nîg wain mani pro raubal mîgan yaŋ rauöm, Jisas nîp nînö nîŋaŋ, a göm, gamîl mîlö ap ud abös alöm, mîdeia adö laŋ nîl gî, haga, “Hon nîŋ mîdno, Ilaija apöm, nîp ud asîk dam mînön îl yaŋ lî nab aka?” ga. *

37 Anîg hagöm, nîŋ mîdlö nîŋöl gî, Jisas wiñ kub alöm, uma.

38 Magö anîbu nöp, waŋij mîlö kub God sabe gep ram magö raul mîgan yaŋ ajön pîl gîla u, an u pa bîlîlî göm, ke ke lap lap aram mîgan hiîk mîdeia.

39 Bî ami gau abad mîdmîdöp bî kub u, mab kros ba an aui adö au gîlaŋ mîdeia u, Jisas anîg hagöm uma u nîŋöm, nan nîhön nîhön ga gau nîŋöm, haga, “Nîŋö hagpal! Bî anîbi God Nî nîpe yabîl!” a ga.

40-41 Nîbi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goŋ au mîdeila. An anîbu, nîbi mîhau nîgan Jisas nîp wög pro pro rîmnap gî nîmîdal ram mînön Galîli. Nîbi Maria mîhöp mîdailö; nîbi hib alog anîb mîhau, ap Magdala daun nîbö, ap Jems Josep madöl mîhau nîme kale u. Nîbi ap hib nîpe Salomi. Nîbi anîb gau magöŋhalö nîŋ mîdlö nîŋöl gî, Jisas uma. *

* 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

Josep nipe Jisas hañ roman kabö migan au rigöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun nibö, Juda Kansol kub bi gep ap, God nibi bi udöm abad mideinab ñin anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep ñin u, a göm, nan gi jin geia. Jisas uma u niñöm, ram sol duginig gab, a göm, miñi wip he ud asik dam rigöl ginam, a göm, piñin gaga; Pailod mideia u amöm, hag niña.

⁴⁴ Hag niñö, Pailod, Jisas hadö uma manö u niñöm, pa gili göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag niña.

⁴⁵ Hag niñeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam rigöl gimön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep waij rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, waij u ud magorhalö wam wam göm, dam kabö migan gison nibö nöp lu lila kabö migan u rigöl ga. Rigöl göm, kabö halai kub ap ud gau ga gi damöm, wip rigöl ajön u pil ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, niñ midlö niñöl gi, wip rigöl gila.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Juda God nip sabe gep ñin kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nibi Salomi u, wip he u wel li ñun, a göm, am wel hañin aij auep rimnap rau dap lilö hana.

² Ruö Sade ñin u, sib halö uraköm, wip rigöl gila u areila.

³ Adan an au aramöl gi hagla, “Kabö kub wip rigöl ajön pak pil gila u, an ud kili gi gof gau yunab?” ö gila.

* **16:7:** Mad 26:32; Mak 14:28

⁴ Anig hagöm, amjaköm, niñla, kabö kub wip rigöl ajön pak pil gila anibu, hadö lili gi am gof au mideia.

⁵ Niñöm, migan anibu hiikid amöm niñla, bi praj waij rud milöbö yima ap, ñimagö yijig lau adö asik mideia. Nip niñöm piñin gila.

⁶ Piñin geila, kalip haga, “Piñin gagmim. Yad niñbin, kale Jisas bi Nasared nibö, mab ba lan al pak lila u nip niñnig auabim. Pen niñim! Nipe aui midagöp. Nipe midö nöp uraköm aröp. Nip rigöl gila ka u nöp midöp aui ap niñim.

⁷ Pen yinid ammil, bi nipe gau Pida aip hagmil, ‘Jisas nipe nöd amöm Galili mideinab. Nipe ke kalöp nöd haga rö, kale am nipe niñnabim anib gau,’ a gimil,” a ga. *

⁸ Anig hagö, nibi gau anin gö, ñin ma gil gil göm, wip rigöl höñ amöm arö göm, gi dö gi arla. Piñin gila niñöm nibi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nip niña
(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñin wañgnibö u uraköm, nöd yabit amöm, Maria Magdala mideia au waiö lö, nip niña. Pen nibi anibu nip nöd kiji aiön pi unbö mudun jin u aban al mideia niñöm Jisas hag höñ yua.

¹⁰⁻¹¹ Nipe Jisas nip niñöm, am bi nipe gau mitön gi mideila an au amöm, Jisas kamini midöp nip niñbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö nip u udagla.

Jisas bi nipe mihau adan an au ammil nip niñlö
(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas bi nipe mihöp ram minön migan ap gi ajailö, Jisas bi unbö ke rö löm apöm, adan an au waiö lö, nip niñmil,

¹³ am bi nipe rimnap kalip hag ñilö u pen, niñö hagabil, a göm, manö kale udagla.

*Manö aij yad u nibi bi gau kalip
hag ñimim, a ga*

*(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon
20:19-23; Ap 1:6-8)*

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas bi nipe
unbö agip lañ u nan ñiñeila añ au
waiö löm, kalip hag göl gi haga,
“Yad uraknö, nibi bi rimnap yip
waiö niñöm, apöm kalöp hag ñilö,
niñhön ginig piral hagnaböl, urakagöp,
a gimim, niñbim?” ö ga. *

¹⁵ Anig hagöm, kalip haga, “Kale
manö aij yad u dam ram minöñ gau
gau magöñhalö ammim, nibi bi gau
magöñhalö hag ñimim. *

¹⁶ Nibi bi an an, manö aij yad
anibu niñ udöm, ñig paknaböl gau,
kamij arnaböl. Pen nibi bi an an
niñ udagnaböl gau, God kalip manö
kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ “Nibi bi manö yip niñöm, ‘Niñö
hagöp,’ a göm, niñ udnaböl gau, nan
gagep rö ginaböl. Kijaki aiön pi nan
gau nibi bi kalip abañ alnab gau,
hib yad u hagöm, hag höñ yunaböl.
Manö yabiñ kale u arö göm, manö
gisön nibö adö ap ke hagnaböl. *

¹⁸ Re gadgoñ nibi bi hauöp gau
ud niñlö, nan ap gö umagnaböl.
Nan naij nibi bi niñöm umbal gau
rimnap niñlö, nan ap gö umagnaböl.
Pen nibi bi nan ginab gau, kalip
ñimagö lilö, kamij linab,” a ga. *

*God Jisas nip udöm ram minöñ
nipe kumi kabö adö lañ au ud ara*

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ Bi Kub Jisas manö anibu kalip
hag pis gö niñöl gi, God nip udöm,
ram minöñ nipe kumi kabö adö lañ
au ud ara. Ud arö, God ñimagö yijig
nip lau adö asika. *

²⁰ Pen bi nipe gau amöm, Krais
manö aij u ram minöñ gau gau
magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, Bi
Kub, manö aij yad niñö linim, a göm,
kalip aip midöm, klö ñö, nan gagep
rö gau gila. *

* **16:14:** 1Ko 15:5 * **16:15:** Ap 1:8 * **16:16:** Ap 2:38 * **16:17:** Ap 2:4; 8:7 * **16:18:** Luk 10:19;
Ap 28:3-6 * **16:19:** Ap 1:9-11; 2:33-34 * **16:20:** Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiſ Manö Aij u Luk kalî kliñ rîka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiſ aŋ hanîp i yag daulö kub göm ga ga rö, bî rîmnap amgö magö kale ke niñöm, manö aij anîbu hag ñî ajöm, yîp abe, nîbi bî gau rîmnap halö kalîp abe, hag ñîla. Hag ñeila bî iru rö manö anîbu niñ aij göm kalî kliñ rîkla. *

³ Pen bî majö Diopilas, yad u rö nöp manö yîp hag ñîla anîbu ît u magöŋhalö ulhai niñ aij gîpin u me, yad u rö nöp manö anîbu magöŋhalö gasî niñ aij gem, nöp kalî kliñ rîknîg gabin.

⁴ Anîg gînö me, manö nöp hagla niñban u, niñö hagla a gîmön niñnabön.

Ejol, ber mîhau Jon Bî Ñîg Pak Ñeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kiñ Herod Judia Propins abad mîdmîdöp ñîn u, bî ne Sekaraia, God nîp nan sabe gep bî ap mîdmîdöp. Bî yam nîpe aip wög jîm ñöl gîmîdal gau kalîp Abaija Yam a gîmîdal. Sekaraia nîbin nîpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nîp nan sabe gep bî Eron ît u rîk dam dapîl göm rîkla.

⁶ Kalpe ber mîhau God lo manö adö u magöŋhalö hain göl gî mîdlö, God niñö, manö ap mîdageia.

⁷ Pen Sekaraia nîbin nîpe Ilisabed ñî pai wem u me, ñî pai ap yag dapöm wasö, böŋ nöp nîbi mîlep bî mîlep lîlö.

⁸ Ñîn ap Sekaraia bî nîpe aip wög jîm ñöl gîmîdal gau apöm, God nîp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gî, bî God nîp nan sabe gep bî gau pör gîmîdal rö, bî hon an rö God sabe gep ram raul mîgan yaŋ amöm nan hañŋ aij auep

u launab a göm, ilöŋ cal ud gulu gî udla. Udlö, Sekaraia nîpe ilöŋ cal ke ud gulu gî udöm, God sabe gep ram raul mîgan yaŋ arnîg ga. *

¹⁰ Nîbi bî iru nöp God sabe gep ram höŋ adö au God nîp sabe göl gî mîdailö niñöl gî, Sekaraias nîpe raul mîgan yaŋ aramöm nan hañŋ aij auep anîbu laua.

¹¹ Pen Bî Kub ejol nîpe ap apöm, nan hañŋ aij lep kabö kînan u ñîmagö yîjîg adö lau waiö mîdeia.

¹² Sekaraia ejol anîbu niñöm pa gîlî ga.

¹³ Pen ejol anîbu nîp haga, “Ne pîñîŋ gagmön. God nîp sabe gîpan u, nîpe niñöb. Nabin ne Ilisabed ñî ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nîpe Jon a gîmön.

¹⁴ Nîme ñî u yag daunab u, ne mîñ mîñ gînabön; nîbi bî iru nöp gau u rö nöp mîñ mîñ gînaböl.

¹⁵ Bî Kub amgö ilö adö nîpe u, Jon bî kub rö mîdeinab. Nîpe ñîg wain aka ñîg klö rîmnap ñîŋagnîm. Nîme ñî mîdun mîdeinab ñîn anîbu nöp, Ana Uî nîpe ñî anîbu nîp aŋ daŋ amöm ajmaŋ raunab. *

¹⁶ Hainö nîpe Isrel nîbi bî God nîp arö gîpal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nîp, Bî Kub hon, a göm, niñ udnaböl.

¹⁷ Pen ñî ne anîbu nîpe bî God manö hagep Ilaija hadame ram God pîdöŋ udöm gîmîdöp rö gînab. Nap bî kalîp udöm, ñî pai kale gau udöm, kalîp ud jîm ñöl lînab. Nîbi bî God nîp aleb aleb ñîbal gau, kalîp manö aij hag ñö, nîbi bî kamîŋ aij nîpe gasî niñbal rö niñöm, gî aij göm, Bî Kub aunab, a göm, abad mîdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anîg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mîhau mîlep yabîl lîbul. Anîb u, yad aigöl gem, ne niñö hagpan, a gî niñnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nîp haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

u midem, yip hag yuö apem manö aij anibi nöp hag ñinig aubin. *

²⁰ Ne manö yad u, niñö hagöp a gimön niñagpan rö, atab nöp u marö gö, manö hagöl gi midageinabön. Yiñariñ nöp mid mid, ñi u yag daunabil mañu nöp kauyan manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram añ raul yan milö padö mideia niñöm, niñi bi höñ yan mideila gau gasi iru niñla.

²² Hainö nipe höñ apöm, manö rimnap hagnim rö laga. Anib u, yip anig anig göp, a göm, ñimagö nöp yamaia. Kale niñöm hagla, nipe ram raul migan yan am midöm, nan ap ke niñöm auöp, a göm, niñla.

²³ Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gi midö, ñin nipe u pis gö, bi rimnap apöm ka nipe u udlö niñöl gi, nipe ado gi ram nipe ara.

²⁴⁻²⁵ Hainö mid damöm, niñin nipe Ilisabed ñi mudun midöm haga, “Nöd yad niñi ñi pai wem midmidin u me, yip nable ga, ji miñi Bi Kub yip mög niñöm yip abad midö, ñi mudun midpin u yip aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anig hagöm, rakin unbö mamid agamiñ ram raul migan gau nöp pi göl midmidöp.

Ejol apöm Maria nip haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

²⁶ Ilisabed rakin unbö kagoñ jññ ñi mudun midö niñöl gi, God ejol Gebriel nip hag yuö ara Nasared daun, ram minöñ Galili au.

²⁷ Nasared au niñi praj ap midmidöp, hib nipe Maria. Niñi praj anibu bi ap aip gi gö wasö. Niñi praj anibu, bi ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bi Josep anibu, nip kin Depid bi ridig anibu ap rik dam lila u me. *

²⁸ God ejol Gebriel hag yuö, niñi praj Maria mideia au amjaköm haga, “Niñi praj, ne midpan? Bi Kub nöp ud aij göp. Nipe aip midpil,” a ga.

²⁹ Anig hagö, Maria manö anibu niñöm, yip ai ginig anig hagab, a göm, gasi iru niñla.

³⁰ Nipe gasi iru niñö niñöl gi, ejol nip haga, “Maria, ne piñiñ gagemön. God nöp ud aij yabiñ göp.

³¹ Hainö ne ñi mudun midmön, ñi ap yag daunabön. Yag daumön, hib nipe Jisas, a gimön. *

³² Pen nipe bi kub yabiñ mideinab. Niñi bi nip hagnaböl, Bi Kub yabiñ adö i gilañ midöp Ñi nipe, a ginaböl. God Bi Kub geinab niñöm nipe niñi ilañ Depid, kin kub midmidöp rö mideinab.

³³ Jekop rikö rik amil apil gilö mideinaböl gau kalip magöñhalö pör nöp pör nöp kin kale midöm abadöl mideinab,” a ga. *

³⁴ Ejol anig hagö, Maria nip haga, “Yad bi ap aip midagpul u, aigöl gem ñi anibu yag daunabin?” ö ga.

³⁵ Hageia, ejol nip haga, “Ana Uñ u nöp apöm, Bi Kub yabiñ adö i gilañ midöp pidöñ nipe nöp ralu ñinab. Anig gö, ñi uñ yag daunabön u, niñi bi niñöm hagnaböl, nipe God Ñi nipe, a ginaböl.

³⁶ Nöñ! Naubi ne Ilisabed nipe niñi mitep löp. Kale nip niñi ñi pai wem a gimidal u pen miñi nipe ñi mudun midö, rakin unbö kagoñ jññ hadö ara.

³⁷ God nan gagnim rö ap midagöp; nan gau magöñhalö ginim rö nöp midöp,” a ga. *

³⁸ Anig hagö, Maria haga, “Yad God nip wög gi ñeb pai. Hagabön rö nöp yip ginim,” a ga. Anig hagö niñöl gi, ejol nip arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nip niñla

³⁹⁻⁴⁰ Pen Maria yinid amnam, a göm, ram minöñ anibu arö göm ram minöñ Judia no ilö gau adan milö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mihau midmidil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nip haga, “Ne midpan?” a ga.

⁴¹ “Ne midpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anibu niñö, ñi mudun

* 1:27: Mad 1:16,18

* 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23

* 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

* 1:37: Jen 18:14

mideia u pīraṇīd la. Pen magö anību nöp Ana Uṭ u nīpe Ilisabed aṇ daṇ aramöm nīp ajmaṇ raua.

⁴² God Ana ajmaṇ rauö, Ilisabed nīpe meg mīgan dap ranöm Maria nīp haga, “God nībi rīmnap kalīp abad mīdöp u pen nöp ud aij yabīṭ göp. Ñī mudun ne mīdpan yagol ñī u abe ud aij yabīṭ göp.

⁴³ Yad nībi aij wasö jī ne Bī Kub yad nīme nīpe u yīp nīṇṇīg auban u yad aiö gem God nīp aij a gabin.

⁴⁴ Ne apön yīp, ‘Mīdpan?’ a gajan magö u, ñī mudun mīdpin i ñīñī yabīṭ löm pīraṇīd löp.

⁴⁵ Ne, ‘Yīp God hagöp rö gīnab,’ a gīmön nīṇ mīdpan u me, ne mīñ mīñ gīmön,” a ga.

Maria God hib nīpe hagö adö ara

⁴⁶ Ilisabed anīg hagö, Maria God nīp gasī nīṇöl gī, ñīñī yabīṭ löl gī haga,

“Yad Bī Kub nīp gasī nīṇem, hib nīpe hagnö, i adö laṇ arnab.
*

⁴⁷⁻⁴⁸ Yad böṇ nöp umeb rö mīdainö, God yīp mög nīṇöm ud kamīṇ yua u, nīp gasī nīṇem ñīñī yabīṭ lībin.

Yad yīharīṇ pai nīp wög gī ñeb mīdpin u pen yīp hauṭ gagöp.

Anīg göp u, mīñī rīköm, hainö rīköm, rīk dam līnaböl gau,

nībi bī magöṇhalö yīp gasī nīṇöm hagnaböl, ‘God nībi anību ud aij yabīṭ ga,’ a gīnaböl.

⁴⁹ Nīpe pīdön magöṇhalö mīdöp u, nīpe nan klö yabīṭ yīp göp.

Yad nīṇbin nīpe añī nöp Bī Uṭ mīdöp.

⁵⁰ Nībi bī manö nīpe nīṇöm, ana udöm, hain gīnaböl gau, kalīp mög nīṇöm ud aij gīnab. Kale ñī pai rīköm, rīk damöm, rīk līnaböl gau,

kalīp u rö nöp mög nīṇöm ud aij gīnab. *

⁵¹ Nīpe Bī ñīmagö mīlö kub yabīṭ; nīpe nan klö klö iru nöp göp. Nībi bī, hon ke nībi kub bī kub mīdpun, a gīpal gau, God kalīp yu gī yuöp. *

⁵² Anīb u, kīṇ bī kub ram mīnön kub abad mīdlö hib kub mīdmīdöp gau, God gö ke ke arlö, nībi bī hib mīdagmīdöp gau, God kalīp udöm ud adö adö göp.
*

⁵³ Nībi bī kīyö löp gau, God kalīp nan nīme lö ñīṇlö mudun göp.

Pen nībi bī nan iru mīdöp gau kalīp yīharīṇ hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nīpe apīs bac ilaṇ hon gau kalīp manö haga u hauṭ gagöm, hanīp Isrel nībi bī pör mög nīṇöm abad mīd aij göp.
*

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon rīmnap abe ñī pai kale rīköm rīklö arnab gau,

God kalīp abad mīdeinabin, a göm, haga rö nöp hanīp göp,” a ga. *

⁵⁶ Maria manö anību hagöm, nubi Ilisabed aip rakīn mīhau nīgaṇ mīdöm, hainö ado gī ram nīpe ara.

Ilisabed ñī nīpe Jon Bī Ñīg Pak Ñeb u nīp yag daua

⁵⁷ Mīd damöm, Ilisabed ñī ap yag daua.

⁵⁸ God nīp mög nīṇöm abad mīdö, nīpe mīlep yabīṭ löm ñī yag daua anību, nībi bī nīñīn nubi nīmam nuö bī nīpe gau nīṇöm, nīpe aip mīñ mīñ yabīṭ gīla.

⁵⁹ Ñī u yag dapöm, ñīn unbö mudun jīṇ mīdöm, raleb jīṇ mañu waṇ hañ nīpe rīb gī dö gīnīg göm magum gīla. Magum göm, kale ñī u hib ñīnīg göm hagla, “Ñī anībi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gīla. *

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6
* 1:53: Sam 34:10 * 1:54: Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

⁶⁰ Hageila, nime haga, “Wasö, hib nipe Jon a ginabul,” a ga.

⁶¹ Anig hagö, nibi bi nipe gau hagla, “Hon unbö anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gila.

⁶² Anig hagöm, nap Sekaraia nip ñimagö u nöp yamöm hag nija, “Ñi hib nihön ñinabön?” ö gila.

⁶³ Hag nija, nap ñimagö u nöp yamöm haga, “Yip köp kali klij rikep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anibu manö kali klij riköm, “Hib nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kali klij rikö, kale nijöm magöjhalö aiö yabit gila.

⁶⁴ Pen magö anibu nöp Sekaraia atab marö ga u pita gö nijöl gi, nöd manö hagdöp rö hagöl gi, God hib nipe hagö adö ara.

⁶⁵ Nibi bi söl au han mideila gau, ga anibu nijöm pinij göm, manö anibu yag dam ram minöj Judia ilö gau magöjhalö yabit nibi bi gau kalip hag ñila.

⁶⁶ Hageila, nibi bi manö anibu nija gau, kale magöjhalö gasi iru nijöm hagla, “God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidön ñi anibu pig mideia u nija u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana Ut nipe ñinan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua nijöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

⁶⁸ “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arnim.

Nipe ke ram minöj it i apöm, nibi bi nipe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gilö, ñinan ap yag dauö hanip ud kamij yunab. *

⁷⁰ Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm,

God nipe bi rimnap wög anibu hag la.

God manö hagep bi ut nipe gau kale God manö haga u nijöm, nibi bi gau kalip hag ñila.

⁷¹ Bi al ñineb hon gau apöm, hanip al pak linig gaböl pen nipe apöm hanip ud kamij yunab;

bi hanip mulu lugö nijbal gau hanip gi naj gning gaböl u pen nipe hanip abad midö kamij arnabun. *

⁷²⁻⁷³ God hadame nöp bac itan hon mög nijöm ud aij ginabin, a göm, manö klö nijö rimnap hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u hau gagöp; manö ut anibu haga rö nöp göp. *

⁷⁴⁻⁷⁵ Bi Kub hanip abad midö, kolmat gau hanip gi naj göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñineb gau pinij gagun, kamij mideinabun rö, pör pör nöp Bi Kub nöp gasi nijun, nan si nan naj arö gun, Bi Kub nibi bi ut nipe midun, wög nip göl gi, gi mideinabun. *

⁷⁶ Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö, nibi bi gau kale nijöm hagnaböl,

‘God Bi Kub yabit adö i gilan midöp u, bi manö nipe hagep me u,’ a ginaböl.

Nihön gning: ne nöd ammön, nibi bi gau kalip hag aij gö, Bi Kub u nip abad midlö nijöl gi, nipe aunab. *

⁷⁷ Ne nibi bi nipe gau kalip manö aij nipe u hag ñi aij gö, Bi Kub kale u apöm, nan si nan naj gipal pri u tik gi yuöm kalip udnab,

manö aij u nijnaböl. *

⁷⁸ God Bi hain agamij riköm,

* **1:68:** Sam 72:18 * **1:69:** Sam 18:2 * **1:71:** Sam 106:10 * **1:72-73:** Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * **1:74-75:** Dai 2:12-14 * **1:76:** Ais 40:3 * **1:77:** Jer 31:34

nipe nibi bi mög niñöm,
mailö aij nipe sidö mailö rö
kumi kabö adö lañ nibö apöm,
hanip mailö pak ñinab. *

⁷⁹ Hon nibi bi an an sibön gau midun
umnig ginabun gau,
nipe gö mailö magö anibu
hanip midmagö an dan mailö
pak ñinab niñun,
hon hibur hain hain middep adan aij
u ulhai niñun,
adö anibu nöp ajeinabun,” a ga.

⁸⁰ Pen niñan anibu, Jon, majö
gö niñöl gi, ana nipe halö halö
pidöñ ga. Nipe ram minöñ nibi bi
midagmidal, ram minöñ kabö nöp
midmidöp an gau mid mid, böñ nöp
kub göm auö, Isrel nibi bi nip niñla.

2

Maria Jisas yag daua (Mad 1:18-25)

¹ Pen ñin an anibu, gapman bi
kub Sisa Ogasdas nipe lo löm haga,
“Nibi bi yad abad midpin gau, kale
magöñhalö hib kale udöl,” a ga.

² Nöd api il göm nibi bi hib udla
ñin u, gapman bi kub Kwairinias
Siria Propins* nibi bi kalip abad
midmidöp.

³ Anib u, nibi bi ram minöñ milö
kub gau ke nibö ke nibö ap yiharin
mideila gau, ado gi ram minöñ kale
ke hib udnig arla.

⁴ Josep nipe kin Depid kigin rik
damöm rikla rö, nipe Depid daun
nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj
Maria nip ut gi, Nasared daun, ram
minöñ Galili au arö gimil, aram
aram ram minöñ Judia amöm, kin
Depid nip riklö midmidöp daun
nipe Bedlehem arlö.

⁵ Pen nibi praj Maria, Josep udnab
a gila u me, ñi mudun halö midö
niñöl gi, Josep Maria nip ut gi hib
udnig arlö.

⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria niñan
yag dauap ñin u söl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil
niñlö, mani rauöm hanmidal ram u
böñ nöp sisi ga. Anib u me, kaj
kau mukmidal ram ap am midöm,
Maria niñan nöd añi u yag daua. Yag
dapöm niñan laplap wam wam göm,
ud kaj sipsip nan hañi habadö piñ u
rik dap lilö niñmidal mab ij migan u
la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

⁸ Maria Jisas nip yag daua ñin
anibu, kaj sipsip mukep bi gau
rimnap sibön yan kaj sipsip abad
mideila ram minöñ söl anib au.

⁹ Bi Kub ejol nipe ap yuö, Bi Kub
mailö aij magö nipe apöm kalip pak
niñö, aninin gö piñin gila.

¹⁰ Kale piñin gilö niñöl gi, ejol
u kalip haga, “Kale piñin gagmim.
Yad kalöp abe nibi bi gau magöñhalö
kalip abe, manö aij ñiñi lep ap
dauabin.

¹¹ Miñi nöp nibi ap ñi unbö ke ap
yag dauöp Depid daun nipe au. Ñi
anibu kalöp ud kaminyunab. Nipe
Krais† Bi Kub u me.

¹² Nip am ulhai niñmim niñnabim,
nime nip walij wam wam göm, ud
kaj sipsip nan hañi habadö piñ u rik
dap lilö niñmidal mab ij migan u lö
mideinab. Kale am niñmim, hagpin
rö ginab u, niñö hagöp, a ginabim,”
a ga.

¹³ Ejol anibu anig hagö niñöl gi,
adin ejol kumi kabö adö lañ au nibö
iru yabiti nöp ap ejol nöd nibö u aip
midöm, God hib nipe u dap ranöl gi
hagla,

¹⁴ “God hib nipe i adö lañol midöp;
nipe nibi bi an an mög niñöm ud
aij ginab gau,
hibur hain hain gasi midmagö añi
lep magö u
kale aip midnab,” a gila. *

* **1:78:** Ais 60:1-2 * **2:2:** Ñin anibu Rom kai kale ram minöñ Isrel abad mideila. Ram minöñ Isrel
Siria Propins an au mideia. Rom kai kin kale Sisa a gimidal. † **2:11:** Grik manö “Krais u” abe,
Hebru manö “Mesaia u” abe il añi ap midöp: “God hag la Bi u.” * **2:14:** Luk 19:38

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas nɪp nɪŋla

¹⁵ Ejol gau ado gi kumi kabö adö lanj arlö nɪŋöl gi, bi kaj sipsip mukep gau manö hag nɪŋ hag nɪŋ göm hagla, “Bi Kub hanɪp manö hagajɪp u, uri Bedlehem am nɪŋun,” a gɪla.

¹⁶ Anig hagöm yɪŋɪd amöm nɪŋla, Josep aip Maria aip nɪŋan hagla anɪbu, wafɪj wam wam gɪmil, kaj sipsip nan haɪɪ habadö pɪŋ u dap lɪlö nɪŋmɪdal mab ij mɪgan u lɪlö mɪdeia.

¹⁷ Kale nɪŋan anɪbu nɪŋöm, amöm, ejol kalɪp nɪhön nɪhön hagla manö u, nɪbi bi gau kalɪp hag nɪla.

¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau nɪbi bi gau manö anɪbu hag nɪlö, kale nɪŋöm magörhalö aiö yabɪɪ gɪla.

¹⁹ Pen Maria nɪp nan ke yabɪɪ anɪbu ga rö, aij a gö, gasɪ aij nöp nɪŋmɪdöp. *

²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nɪpe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke nɪŋla u me, God hib nɪpe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mɪhau Jisas nɪp dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria nɪŋan u yag dapöm nɪn unbö mudun jɪŋ mɪdöm, ruö raleb nɪn u wan hañ nɪpe rɪb gi dö gɪla. Nöd ejol u nɪme Maria nɪp, nɪ yag daumön hib nɪpe u anig göl lɪmön a ga rö, hib nɪpe u Jisas, a gɪla. *

Bi Simion aip nɪbi Ana aip Jisas nɪp nɪŋmil mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪlö

²²⁻²³ Pen nöd Mosɪs nɪpe lo manö kalɪ kliñ rɪköm, nɪ nöd yag daunaböl gau God nɪp nɪnaböl a ga. Anɪb u me, Maria nɪŋan u yag dapöm, Juda nɪbi bi gɪmɪdal rö, God sabe gep ram u asɪ masɪ gi, ram nɪpe ke gau nöp mɪdö, kamɪŋ lö nɪŋöl gi, Josep aip, Jisas nɪp dam Bi Kub nɪp nɪnɪg, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

²⁴ Pen Bi Kub lo manö ap halö hagöp, “Nɪbi nɪ pai yag daunaböl gau kamɪŋ lö, yaur maɪg aka yaur dapo mɪhöp dam God sabe gep ram hön

yan amöm, pak God nɪp sabe gi ñöm me, böŋ nöp kamɪŋ löp, a göm, God sabe gep ram raul mɪgan u arnaböl,” a gɪla. Gasɪ anɪbu u rö nöp nɪŋmil me, yaur mɪhöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bi aij yöl ap mɪdmɪdöp, hib nɪpe Simion. Bi anɪbu nɪpe God Manö u nɪŋöm, hagöp rö nöp gɪmɪdöp. Ana Uɪ nɪpe Simion aip mɪdmɪdöp; nɪpe Kraiss u Isrel nɪbi bi ud kamɪŋ yunab, a göm, abad mɪdmɪdöp.

²⁶ Ana Uɪ nɪpe Simion nɪp nöd haga, “Bi Kub nɪpe Kraiss nɪp yuö aunab u, ne amgö nɪŋmön hainö umnabön,” a ga nɪŋöm nɪpe nɪŋöl mɪdeia.

²⁷ Pen nɪn anɪbu, Ana nɪpe Simion nɪp gasɪ ñö, God sabe gep ram u amöm nɪŋa, Josep ber mɪhau Jisas nɪp dammil, lo manö haga rö gul a gɪmil ap mɪdailö.

²⁸ Simion kalɪp mɪhön nɪŋöm, Jisas nɪp ud wabi göm, God hib nɪpe u dap ranöl gi haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añɪ nöp Bi Kub.

Nɪŋan i kub göm, hanɪp nɪbi bi ud kamɪŋ yunab u, nöd yɪp hagna rö, uri amgö magö yad ke nɪŋabin. Anɪb u, uri yɪp paliö aij gö nɪŋöl gi umnam. *

³¹ Nɪŋan anɪbi, nɪbi bi ram mɪnön gau gau magörhalö ud nöp aip jɪm ñöl lɪnab. *

³² Nɪpe mailö aij rö apöm, Juda nɪbi bi wasö gau kalɪp pak ñö, God bi aigale bi rö mɪdöp u nɪŋnaböl.

Nɪpe mailö aij unbö ke ne dapöm, Isrel nɪbi bi ne gau kalɪp pak nɪnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nɪp manö anɪbu hageia u nɪŋmil, Josep ber mɪhau aiö yabɪɪ gɪlö.

³⁴ Pen Simion nɪpe Josep Maria Jisas amlɪ bi kalɪp, “God kalöp abad mɪdeian,” a göm, Jisas nɪme Maria

* **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31 * **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8 * **2:24:** Lep 12:8

* **2:29-30:** Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * **2:31:** Ais 42:6; 49:6; 52:10

nîp haga, “Ñî anîbi mîdö nîñöl gî, Isrel nîbi bî iru nöp an u ud asîk ke ke löm, adan naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nîbi bî nîñlan, a göm, ñî i yua pen nîbi bî rîmnap nîp udagöm hag junaböl. *

³⁵ Anîg göl me, nîbi bî iru nöp nîhön nîhön gasî nîñöm nîñ mîdpal rō, nîbi bî gau waiö nîñnaböl. Pen ru mîlō kîd ap mîdmagö an ne ke dan bîññ gîñab,” a ga.

³⁶ Pen ñîñ anîbu nöp, God manö hagep nîbi ap ap mîdeia. Hib nîpe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rîkō rîk dapöm rîkla. Nîpe nîbi mîtep yabîl. Nöd nîbi praj bî udöm, nugmul aip mîdailō mî unbö mudun jîñ ina.

³⁷ Nugmul uma pen Ana mî nîpe ñîñjuöl mîhau mîhau unbö yîgwö mîlō lan (84) ina. Nîpe God nîp nöp gasî nîñöm ñîñ rîmnap nan magö ñîñöm wasö, God sabe gep ram u am mîdöm, sîdö an sîbön yan God nîp sabe göl gî mîdmîdöp.

³⁸ Pen nîbi Ana u, magö anîbu nöp Jisas nîp ud mîdeila söl au apöm, God nîp aij a göm, nîbi bî kale, Bî Kub apöm Jerusalem nîbi bî nagî mîdeila u hubîknîm, a göm abad mîdmîdal nîbi bî gau kalîp hagöm, ñîñan anîbu nîhön nîhön rō gîñab u, manö hag ña.

Ber mîhau Jisas ud ado gî Nasared arlō

³⁹ Josep ber mîhau Bî Kub lo manö haga rō magöñhalö gî hakmil, kale ado gî ram mîñnō Galili ammil, daun kale Nasared arlō. *

⁴⁰ Am mîdöm Jisas kub göm, God nîp abad mîd aij gö nîñöl gî, gasî aij yabîl nîñöm, mîd aij ga.

Jisas nîpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñîñ kub u söl auö, Jisas nîme nap mî u mî u, Pasopa ñîñ kub

u mîñî a göm, am Jerusalem armîdil. *

⁴² Anîg göl me, Jisas mî nîpe in mîgan lan lö, Juda kai gîmîdal rō, nîme nap nîp uî gî Pasopa nan ñîñnîg Jerusalem am mîdeila.

⁴³ Ñîñ kub anîbu ap padiö nîñöl gî, ram arabun a göm, ado gî am adan an au ammil nîñlō, Jisas aip auageila. Nîpe Jerusalem nöp mîdeia pen kale nîñagmil,

⁴⁴ nîpe nîbi bî rîmnap aip auab a gîmil, gasî nîñlō. Pen adan an au hannîg gîmil, am nîmdan nîmam nîbi bî rîmnap aip mîdöp, a gîmil, nîp ulhai nîñailō.

⁴⁵ Uthai nîñ dam wasö nîñmil, ado gî Jerusalem nîp ulhai nîñnîg arlō.

⁴⁶ Ammil ñîñ mîhöp nîgan mañu nîñlō, nîpe amöm God sabe gep ram u mîdöm, bî lo manö hag ñeb bî gau aip asîk mîdöm, manö hagaila u nîñöm, manö rîmnap hag nîñmîdeia.

⁴⁷ Nîbi bî nîñ mîdeila gau, Jisas haga rō nîñöm, ñî anîbu gasî nîñ kîd hîköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gîla.

⁴⁸ Pen nîme nap ber Jisas nîp nîñmil kale u rō nöp aiö gîlō. Nîme pen Jisas nîp haga, “Ne nap halîp nîhön gîñîg anîg gîpan? Mîdmagö hol ilön gö nîñöl gul nöp ulhai nîñ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nîme anîg hagö, Jisas haga, “Kale nîhön gîñîg yîp ulhai nîñ ajabilñ Bapi ram am mîdpin u kale nîñagîl aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anîg haga u pen kale manö hagab u, a gîmil, rîk nîñaglō.

⁵¹ Jisas nîp uî gî ram kale Nasared ado gî arla. Jisas anîb gau nöp mîdöm, nîme nap hagmîdil rō nöp nîñöm hain gîmîdöp. Pen nîme Jisas nîhön nîhön ga u gasî nîñöl gî nöp mîdmîdöp. *

⁵² Jisas nîme nap aip mîdöm, majö göm gasî nîñ aij yabîl gö nîñöl gî, God

* 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8 * 2:39: Mad 2:23 * 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

* 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

abe, nîbi bî gau abe nîp nîŋlô aij ga.
*

3

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bî kub yabîł Sisa Daibirias ram mînön gau gau abad mîdmîdöp, mî in la unbö ajîp bön daŋ. Pen nîpe mîlô gau mîdöm, bî abad mîdep aŋ yagol nîpe rîmnap hag lö, am ram mînön rîmnap abad mîdmîdal. Bî nîpe Podias Pailod ram mînön Judia nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp. Bî nîpe Herod ram mînön Galili nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp. Herod nîmam nîpe Pilip ram mînön Iduria nîbi bî gau abe, ram mînön Drakonaidis nîbi bî gau abe kalîp abad mîdmîdöp. Bî nîpe Laisenias ram mînön Abilini nîbi bî gau kalîp abad mîdmîdöp.

² Pen magö anîbu, bî ne Anas aip, Kaiapas aip, God nîp nan sabe gep bî kub yabîł mîhau Jerusalem mîdailö.

Pen ñîŋ aŋ anîbu, Sekaraia ñî nîpe Jon, nîbi bî iru mîdagmîdal, ram mînön kabö nöp mîdmîdöp aŋ gau han mîdmîdöp. Aŋ gau han mîdö nîŋöl gî, God nîpe Jon nîp gasî ñö,

³ ram mînön ñîg Jodan goł gau gau ajmîdöp nîŋöm nîbi bî gau aulö, kalîp manö hag ñîmîdöp, “Nan si nan naij gîpim gau, nîhön gîŋîg anîg gîpun a gîmim arö gîmim yîp aube yad kalöp ñîg pak ñîŋö, God nan si nan naij gîpim gau nîŋöm arö gîŋab,” a gîmîdöp. *

⁴ Jon kalîp manö hag ñîmîdöp anîbu, bî God manö hagep Aisaia hadame nöp gîŋab a göm, kalî kliŋ rîka rö nöp ga. Aisaia manö anîbu kalî kliŋ rîkôm haga,

“Bî ap, ram mînön nîbi bî iru mîdagpal, ram mînön kabö nöp mîdöp aŋ au am mîdöm, wiŋ alöm hagnab,

‘Bî Kub u auab a gîmim,
nîp abad mîdaimim!

Anîb u, adan sîr gîlaŋ gîyan gîŋîm gau,

dum goł pîtu gîŋîm gau, bîŋîg ral aij gî mîdaimim.

⁵ Anîb u, mînön ban göp gau bîŋîg ral aij gîmim,

dum gau bîŋîg ral aij gîmim,

adan dudu badu gîŋîm gau, kabö göl gîmim,

kabö gau ud yu aij gîmim mîdaimim.

⁶ Anîg göl me, nîbi bî gau magöŋhalö nîŋnaböl,

God nîpe aigöl göm kalîp ud kamîŋ yunab,’ a gîŋab,” a ga.
*

⁷ Jon nîpe Aisaia manö kalî kliŋ rîka anîbu rö hag ñö nîŋöl gî, nîbi bî iru nöp nîpe mîdeia au apöm hagla, “Hanîp ñîg pak ñîmön,” a gîla. Jon kalîp sîłîk hag göm haga, “Kale hainjo ñî pai gai i! Gasî nîhön nîŋmim pîŋîŋ gî aubimŋ ‘Ñîg pakno, God nîbi bî rîmnap kalîp hag gîŋab ñîŋ u, hanîp hag gagnab,’ a gîmim, pîŋîŋ gî aubim ar? *

⁸ Kale ñîg pakŋîg gîŋabim u, nan si nan naij gîpim gau nîhön gîŋîg anîg gîpun, a gîmim, arö gîmim, mîd aij gîmim. Anîg gîpe me, nîbi bî nîŋnaböl, kale nan si nan naij gîmîdim gau arö gîpim. Pen kale gasî ap nîŋmim, ‘Hon bac îlaŋ Ebraham ñî pai nîpe mîdpun,’ a gîmim, gasî u nîŋagmim. Hon Ebraham ñî pai nîpe a gîpim u nan yîharîŋ! God kabö gai i udöm, Ebraham ñî pai nîpe gau gî lîŋîg göm, gî lîböp! *

⁹ Nîŋ aij gîmim! God mab u îł halö rîb junîg, ru u mab îł yan kîd gî mîdöp. Mab au, magö ñîŋeb aij rîmnap pîlagnab u, rîb gî dö gî ud mab inab yan yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manö anîbu rö hagö, kale nîp pen hag nîŋöm hagla, “Hon nîhön gun, a gîmön, anîg hagpan?” ö gîla. Haglö, Jon kalîp haga,

* 3:3: Ap 13:24 * 3:6: Ais 40:3-5 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Mad 7:19

11 “Nibi bi sior mihöp midainim u, ap nibi bi sior midagainim gau kalip ñöl. Pen nibi bi nan magö midainim u, nibi bi nan magö midagainim gau kalip rimnap ñöl,” a ga.

12 Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñañ a göm, apöm nip hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñön gun?” ö gila. *

13 Hageila, kalip haga, “Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharinj rimnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bi rimnap Jon nip manö anibu rö nöp hag niñöm hagla, “Hon niñön gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manö piral hagmim nibi bi gau mani kalip si udagmim. Manö piral hagmim nibi bi gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasi u niñagmim,” a ga.

15 Pen anig göm mid damöm nibi bi gau gasi adö ap niñöm hagla, “Bi anibi Krais pör abad midpun u rö löp,” a gila.

16 Hageila, nipe manö anibu niñöm kalip pen haga, “Wasö! Yad kalöp yiharinj ñig nöp pak ñabin, pen yip hain aunab bi u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Ma rirup nipe u nagit ud hubiknam rö lagöp,” a ga. Bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u nöp pak ñöm, mab mitañ pak ñöm ginab. *

17 “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñineb gau ke löm, wid cög nabön nabön gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö ñineb gau dam ram raul migan nipe linab; pen nabön nabön gau dam mab pör inmidöp u launab,” a ga.

Herod Jon nip nagit la

18 Jon, nibi bi gau kalip God manö aij u rimnap halö hag ñinö niñ aij gilañ, a göm, kalip manö aij anibu rö pro hagagmidöp.

19 Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naij gau git damöm, hainö nimam Pilip nibin nipe Herodias nip ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

20 Jon manö anig hagö, Herod niñöm, naij ga adö ap halö göm, Jon nip dam nagit la.

Jon Jisas nip ñig pak ña (Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nip nagit laga magö u, nipe nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp. Jisas nip abe ñig pak ña. Jisas nip ñig pak ñö, nipe Nap God nip sabe git midö niñöl git, kumi kabö adö lañ au hit git gau gau arö, ajön hitkö, Ana Ut u yaur dapo rö halu löm, Jisas nip u git aua. Anig göl auö niñöl git, manö ap kumi kabö adö lañ au nibö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabit. Nöp niñnö, yip aij yabit göp,” a ga. *

Jisas nihi bi (Mad 1:1-17)

23 Pen Jisas mit nipe unbö ñinjuöl añi ap ado git da unbö sidun lañ (30) arö niñöl git, nipe it göm nibi bi gau kalip God Manö hag ña. Nibi bi gau Jisas nip, nap nipe u bi ne Josep, a git gasi niñla.

Josep nap nipe u Heli. *

24 Heli nap nipe u Madad.

Madad nap nipe u Lipai.

Lipai nap nipe u Melkai.

Melkai nap nipe u Janai.

Janai nap nipe u Josep.

25 Josep nap nipe u Madadaias.

Madadaias nap nipe u Emos.

Emos nap nipe u Neham.

Neham nap nipe u Esli.

Esli nap nipe u Nagai.

26 Nagai nap nipe u Mead.

Mead nap nipe u Madadaias.

Madadaias nap nipe u Semein.

Semein nap nipe u Josek.

Josek nap nipe u Joda.

27 Joda nap nipe u Joanan.

Joanan nap nipe u Resa.

Resa nap nipe u Serababel.

* 3:12: Luk 7:29 * 3:16: Ap 13:25 * 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Serababel nap nipe u Sialdiel.
 Sialdiel nap nipe u Nerai.
²⁸ Nerai nap nipe u Melkai.
 Melkai nap nipe u Adai.
 Adai nap nipe u Kosam.
 Kosam nap nipe u Elmadam.
 Elmadam nap nipe u Er.
²⁹ Er nap nipe u Josua.
 Josua nap nipe u Eliesa.
 Eliesa nap nipe u Jorim.
 Jorim nap nipe u Madad.
 Madad nap nipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap nipe u Simion.
 Simion nap nipe u Juda.
 Juda nap nipe u Josep.
 Josep nap nipe u Jonam.
 Jonam nap nipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap nipe u Melea.
 Melea nap nipe u Mena.
 Mena nap nipe u Madada.
 Madada nap nipe u Nadam.
 Nadam nap nipe u Depid.
³² Depid nap nipe u Jesi.
 Jesi nap nipe u Obed.
 Obed nap nipe u Boas.
 Boas nap nipe u Salmon.
 Salmon nap nipe u Nason.
³³ Nason nap nipe u Aminadap.
 Aminadap nap nipe u Admin.
 Admin nap nipe u Arni.
 Arni nap nipe u Hesron.
 Hesron nap nipe u Peres.
 Peres nap nipe u Juda.
³⁴ Juda nap nipe u Jekop.
 Jekop nap nipe u Aisak.
 Aisak nap nipe u Ebrahim.
 Ebrahim nap nipe u Dera.
 Dera nap nipe u Nahor.
 Nahor nap nipe u Seruk.
³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.
 Rehu nap nipe u Pelek.
 Pelek nap nipe u Eber.
 Eber nap nipe u Sela.
³⁶ Sela nap nipe u Kenam.
 Kenam nap nipe u Apaksad.
 Apaksad nap nipe u Sem.
 Sem nap nipe u Noa.
 Noa nap nipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.
 Medusela nap nipe u Inok.

Inok nap nipe u Jared.
 Jared nap nipe u Malelael.
 Malelael nap nipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap nipe u Inos.
 Inos nap nipe u Sed.
 Sed nap nipe u Adam.
 Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† gi ñig Jodan gau nibö ud arö, Jisas ram minöñ nibi bi midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau mideia. Seden nipe Jisas nan si nan naij rimnap ginim aka wasö gi niñöl göm gi gi gö, ñin unbö ñin juöl mihöp (40) ara. Jisas nan magö ñinöñ wasö, nip kiyö majö la.

³ Nip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalı kliñ riköm hagla, ‘Nibi bi gau, bred nöp ñinöñ kamın midageinaböl,’ a gila,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram minöñ aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö anıbu nöp, Jisas nip yamöm haga,

⁶⁻⁷ “Ram minöñ aij aij gai i nöñ! Nibi bi ke ke abad midpal. Yad me ram minöñ anıb gau magöñhalö abad midpin rö, bi ap nip hagnig gem hagnabin. Anıb u, ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram minöñ anıb gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad mideinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalı kliñ riköm hagla, ‘God Bi Kub kale u hagöp rö gimim hib nipe nöp hagpe adö aran,’ a gila,” a ga. *

⁹ Jisas anig hageia, Seden nipe Jisas nip u† gi Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lan gi lila adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, piranjıd minöñ ıt yan lug.

10-11 God Manö u kalî kliñ riköm hagla,
 ‘God ejol nîpe gau hagö,
 nöp abad mîdeinaböl.
 Ap lug paknîg geinabön u,
 nöp ñîmagö kale udnaböl nîñjöm
 kabö ma ne u bîñîñ gagnab,’ a
 gîla,” a ga. *

12 Seden anîg hageia, Jisas pen
 haga, “God Manö u manö rîmnap
 halö kalî kliñ riköm hagla, ‘God Bî
 Kub u, nîpe bî nîñjö hagep aka bî pir
 alep, a gîmîm hagagmîm,’ a gîla,” a
 ga. *

13 Kîjaki Jisas nîp manö pîral
 hag wasö nîñjöm, arîk arîñ a göm,
 gasî nîpe gau nöp nîñja, “Uri wasö
 pen hainö ñîñ rîmnap apem manö
 rîmnap halö pîr alem hag nîñnam,”
 a göm arîk ara. *

*Jisas ram mîñnön Galili îl göm
 manö hag ña*

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

14 Pen God Ana Jisas nîp klö ñö,
 Jisas nîpe ado gî apöm ram mîñnön
 Galili mîdö nîñjöl gî, nîbi bî gau,
 manö nîpe u nîñjöm, dam ram mîñnön
 Galili an gau magöñhalö ud arla.

15 Nîpe Juda magum gep ram gau
 amöm, manö hag ñî aij gö, nîbi bî
 gau nîpe bî aij yabîl a göm, mîñ mîñ
 yabîl gîla.

*Nasared nîbi bî Jisas nîp nîñ
 udagla*

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Pen Jisas nîpe ram mîñnön Galili
 an gau gî aj pîs göm, Nasared am
 mîdeia. Daun anîbu nîpe nöd
 mîdöm majö ga. Juda God nîp sabe
 gep ñîñ kale u auö, nîpe pör gîmîdöp
 rö, magum gep ram u amöm, uraköm
 God Manö u amgö lî nîñjöm hagnîg
 ga.

17 Bî God manö hagep Aisaia kalî
 kliñ rîka köp u nîp dap ñîlö, ud
 pîlaiöm, manö hagnîg ga adîñ u
 amgö lî nîñjöm kalîp haga, *

18 “Bî Kub u yîp, wög yad gîmön, a
 göm,

Ana nîpe yuö yad aip mîdöp.

Anîb u, nîbi bî mög gep rö mîdpal
 gau

kalîp manö aij u hag ñîñjö, nîñ
 aij gîñaböl.

Nîbi bî nagîman rö mîdpal gau

kalîp hubîk yunö, arnaböl.

Nîbi bî amgö we göp rö mîdpal gau

kalîp gîñjö, amgö ñîl nîñjñaböl.

Nîbi bî uñham mîdpal gau

kalîp ud aij gîñjö, mîd aij
 gîñaböl.

19 Pen, Bî Kub nîbi bî udnab ñîñ aij
 u mîñî auöp, a gem,

nîbi bî gau kalîp hag ñîñabin,” a
 ga.

20 Jisas manö kliñ anîbu amgö lî
 nîñ hag pîs göm, köp bad u ud wam
 wam göm, bî köp abad mîdmîdöp
 u nîp adog ñöm asîkö nîñjöl gî, nîbi
 bî magum gep ram raul mîdeila gau
 magöñhalö amgö juöm nîp nîñ ij halö
 lîla.

21 Anîg nîñeila, Jisas kalîp haga,
 “God Manö adîñ anîbu ud amgö lî
 nîñ kalöp hagnö nîñajîm anîbu, uri
 anîg unbö rö nöp göp.

22 Anîg hagö, manö aij yabîl haga u
 nîñjöm, nîbi bî nîp ñîñî löm, aiö gîla.
 Pen gasî ap nîñjöm, “Bî anîbi Josep ñî
 nîpe nöp aka?” göm, aiö waiö gîla. *

23 Anîg haglö, Jisas kalîp haga,
 “Pen yad nîñbin, yîp hagnabîm, ‘Ne
 wös wameb bî, ne ke gîmön nan ne
 ke göp u kamîñ lîñab. Ne daun pro
 Kapaneam am mîdmön, nan gagep
 rö gaina, yîd acmal ajajîp nîñbun u
 rö, mîñî ram mîñnön ne ke aui abe gö
 yîd acmal ajö nîñjun,’ a gîñabîm.

24 Pen kalöp nîñjö hagabin, bî God
 manö hagep gau, ram mîñnön ke
 gau amöm, manö aij u haglö, nîñjö
 hagaböl a göm udnaböl. Pen ram
 mîñnön kale ke u apöm haglö, bî hon
 gau ke hagaböl a göm, manö kalîp
 udagnaböl. *

* 4:10-11: Sam 91:11-12

* 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9

* 4:13: Hib 2:18; 4:15

* 4:17: Ais 61:1-2

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42

* 4:24: Jon 4:44

²⁵ Pen n̄nim! B̄i God manö hagep Ilaija m̄ideia n̄in u, n̄ibi yadu iru nöp Isrel au m̄idm̄idal. M̄i m̄ihau n̄igan rak̄in unbö kagoḷ j̄iṅ u, möṅ alagö, nan magö ranagö, k̄iyö kub yab̄iḷ la.
*

²⁶ Isrel n̄ibi yadu r̄imnap k̄iyö la gau iru yab̄iḷ nöp m̄ideila au, pen God Ilaija n̄ip yuö, am daun pro Sarepad ram m̄inöṅ daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, n̄ibi yadu ap nan magö n̄ipe iru nöp m̄ideia. *

²⁷ Pen adö an̄ibu rö, hainö b̄i God manö hagep Ilaisa m̄ideia n̄in u, Isrel n̄ibi b̄i r̄imnap wös ḡisa la gau iru yab̄iḷ nöp m̄ideila au, pen kal̄ip r̄imnap gö kam̄iṅ laga; Ilaisa b̄i Neman ram m̄inöṅ m̄ilö kub Siria n̄ibö u n̄ip nöp gö, kam̄iṅ la,” a ga. *

²⁸ Jisas an̄ig hagö, Juda n̄ibi b̄i magum gep ram raul m̄ideila gau n̄iṅlö mulu kal yab̄iḷ lugö,

²⁹⁻³⁰ n̄ip r̄id̄ik ḡi yu ḡi dam rul gau yuno umañ a göm, r̄id̄ik ḡi ud arla j̄i Jisas n̄ipe ado göm añ kale au amöm ara.

Jisas k̄ijaki aiön pi hag höṅ yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram m̄inöṅ Galili au am m̄idöm, Juda kai God n̄ip sabe gep n̄in u n̄ibi b̄i kal̄ip manö hag ña.

³² God Manö u, Jisas klö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yab̄iḷ ḡila. *

³³ Pen Juda magum gep ram raul añ an̄ib au, b̄i k̄ijaki abañ ala ap m̄ideia. N̄ipe meg m̄igan dap ranöm wiñ kub alöm haga,

³⁴ “B̄i Jisas Nasared n̄ibö! Ne n̄ihön ḡin̄ig auban? Han̄ip ḡi naij ḡin̄ig auban akan̄ Yad nöp n̄iṅbin. God B̄i Uḷ n̄ipe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas k̄ijaki abañ al m̄ideia an̄ibu n̄ip hag göm haga, “Manö hagagmön! B̄i u arö ḡimön höṅ aru!” a ga. Jisas hagö, k̄ijaki aiön pi höṅ aröl ḡi b̄i an̄ibu n̄ip, n̄ibi b̄i m̄ideila añ

au ud yuöm ara. Pen n̄ip m̄iñu magö pakaga; kam̄iṅ ara.

³⁶ An̄ig gö, n̄ibi b̄i n̄iṅ m̄ideila gau kale ke hag n̄iṅ hag n̄iṅ göm hagla, “B̄i klö yab̄iḷ an̄ibi, manö an̄ibu gai n̄ibö dapöm hagö, k̄ijaki gau höṅ arbal?” ö ḡila.

³⁷ Pen Jisas ga manö an̄ibu ram m̄inöṅ an̄ib gau magöṅhalö ud arla.

Jisas n̄ibi b̄i iru nöp gö kam̄iṅ la (Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon n̄ibor n̄ipe u nan gö, hañ roman̄ n̄ipe gau magöṅhalö mab rö inö me, n̄ibi b̄i gau apöm Jisas n̄ip hagla, “Aumön, ne Saimon n̄ibor n̄ip gö urak arañ,” a ḡila.

³⁹ Hageila, n̄ipe n̄ibi nan gö um m̄ideia söl au apöm, nan geia an̄ibu hag gö n̄iṅöl ḡi, magö an̄ibu nöp n̄ip arö göm ara. N̄ip kam̄iṅ lö, uraköm, n̄ibi b̄i ap m̄ideila gau kal̄ip nan magö ña.

⁴⁰ N̄ibi b̄i an̄ib au m̄ideila gau, manö an̄ibu n̄iṅöm, s̄idö wad ara magö u, n̄ibi b̄i kale m̄iña ga gau magöṅhalö dap Jisas m̄ideia au daula. Daueila, Jisas kal̄ip añi añi ud n̄iṅö kam̄iṅ la.

⁴¹ Pen n̄ibi b̄i k̄ijaki aiön pi nan gau abañ al m̄ideia gau hag yuö, höṅ amöl ḡi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Ñ̄i n̄ipe!” a ḡila. Kale Jisas n̄ipe Kraiss u n̄iṅöm an̄ig hageila n̄iṅöm Jisas n̄ipe kal̄ip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö n̄iṅla. *

Jisas ram m̄inöṅ m̄igan r̄imnap amöm kal̄ip manö hag ña (Mak 1:35-39)

⁴² Ruö s̄ib halö, Jisas ram m̄inöṅ an̄ibu arö göm, ke am m̄idaiṅ, a göm, ram m̄inöṅ nöp añ gau ara. Ara pen n̄ibi b̄i gau hain amöm, n̄ip ulhai n̄iṅöm hagla, “Gau aragmön; hon aip m̄idaiun,” a ḡila.

⁴³ An̄ig hageila Jisas haga, “God ȳip hag yuö aunö u, amem n̄ibi b̄i ke

* 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14 * 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12

migan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñinabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag ñimidöp. *

5

Jisas hagö kabsaŋ iru nöp udla (Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñin ap am Ñig Wañö Gensared goŋ au midöm, God Manö u hag ñö niñöl gi, nibi bi iru yabiŋ, manö aij anibu niñun a göm, ciro maŋo ñöl gi aula. *

² Anig göl aulö niñöl gi, Jisas niña, bi kabsaŋ udep gau ñig magib mihöp dap ñig wañö goŋ anib au löm, kabsaŋ udep uben gau uŋ gi mideila.

³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujanid löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wañö an söl au dan arin,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö an söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, nibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig uŋan pirik gi dam ñig wañö an kub au dan ammim, uben yumim kabsaŋ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sibön yan nöp hon kabsaŋ niñ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaŋ rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u haŋowaŋo yu niñun,” a ga. *

⁶ Anig hagöl göm uben yulö niñöl gi, kabsaŋ iru nöp ap uben migan u arlö, uben gau ajman rauöm, pak gi dö ginig rö ga.

⁷ Anig ga niñöm, nimam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aian gilö, kale apöm kabsaŋ anib gau udöm, ñig magib anib mihau lölö,

böñ nöp ajman rauöm, ñig magib mihau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga niñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsaŋ iru yabiŋ udla gau niñöm, gasi iru nöp niñla. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gimidil bi mihau, u rö nöp gasi iru niñlö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naij gin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piñin gagmön. Miñi ñin i riköm, bi kabsaŋ udep u arö gimön, nibi bi ud God nip daupep bi mideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib mihau dam ñig goŋ au löm, kabsaŋ nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmidal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kamij la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nabic yihön göm, haga, “Ne yip gö kamij linig, gö kamij linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kamij linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe mülöbö löm bi anibu ud niñö, magö anibu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nip haga, “Yad nöp ud niñnö kamij löp u nibi bi gau hagagmön. Pen bi Mosi hadame nöp kal kün riköm haga rö, wös hapeb yip u kamij löp a gimön, am bi God nip nan sabe ginpal gau kalip yamön, nan sabe gep u kalip ñimön hagmön, ‘Yip kamij löp rö, nan i God nip sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, nibi bi niñöm hagnaböl, ‘Nipe kamij löp rö anig göp,’ a ginaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram minöñ gau magöñhalö rigon rigon arö, nibi bi iru nöp, nip niñun a göm, ciro maŋo ñöm aumidal. Nibi

* 4:44: Mad 4:23 * 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10
Lep 14:1-32

* 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27 * 5:14:

bɪ anɪb gau, rɪmnap manö aij nɪpe u nɪŋnɪg aumɪdal; rɪmnap hanɪp gö kamɪŋ laŋ a göm aumɪdal.

16 Pen ñɪn rɪmnap Jisas am ke mɪgan ap mɪdöm, Nap nɪp sabe gɪmɪdöp.

Jisas, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga ap gö, kamɪŋ la

17 Ñɪn ap Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ñɪ mɪdeia. Perisi bɪ rɪmnap abe, lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap abe, ram mɪnön Galili aŋ au ram rɪlɪg aɣlō magöŋhalō gau nɪbö abe, ram mɪnön Judia aŋ au ram rɪlɪg aɣlō magöŋhalō gau nɪbö abe, Jerusalem nɪbö abe apöm, Jisas manö hag ñɪmɪdeia au asɪk mɪdeila. Pen Bɪ Kub klō nɪpe aip mɪdeia u me, Jisas nɪbi bɪ nan ga gau kalɪp gö kamɪŋ la.

18 Pen bɪ rɪmnap, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga ap ilön lɪ dapöm, Jisas nɪp gö kamɪŋ laŋ a göm, nɪp Jisas mɪdöp ram raul mɪgan u ud arun a gɪ gasɪ u nɪŋla.

19 Pen Jisas mɪdeia ram u nɪŋla, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu böŋ nöp sɪsɪ ga. Anɪg gö, wɪp ilön lɪ daula anɪbu, dam ram adō laŋ amöm, ram u ud mɪgan hɪköm, nagi löm, Jisas mɪdeia aŋ au gɪyaŋ yula.

20 Kale gasɪ nɪŋla, Jisas gö kamɪŋ lɪnɪm rö löp, a göm nɪŋeila rö, Jisas gasɪ kale u nɪŋöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Bɪ nɪŋeb yad, nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga. *

21 Jisas anɪg hagö, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, gasɪ aŋ kale gau nöp ke nɪŋöm hagla, “Bɪ anɪbi ban? Nɪpe God nɪp hag juöl gɪ hagab. God nɪpe aŋ nöp me nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp,” a göm, gasɪ kale u nöp nɪŋla.

22 Pen gasɪ nɪŋeila anɪbu, Jisas ke rɪk nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp gasɪ naij nɪŋabim?”

23 Bɪ ap bɪ ap nɪp hagnab, ‘Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,’

a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabŋ Pen bɪ ñɪmagö ma kɪla göp ap mɪdeinab, bɪ ap nɪp hagnab, ‘Ne mɪñi nöp urak aru,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabŋ?

24 Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ mɪnön nabön il i nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp u, kale manö anɪbu manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udmim a gem, manö anɪg göl hagnɪg gabin,” a ga. Anɪg hagöm, Jisas bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Ne mɪñi nöp urakmön, nöp ilön lɪ daubal abañ bad u udmön, ado gɪ ram ne aru,” a ga. *

25 Anɪg hagö, nɪbi bɪ gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp uraköm, nɪp ilön lɪ daula abañ bad anɪbu udöm, God nɪp aij a göl gɪ, ram nɪpe ara.

26 Anɪg gö, nɪbi bɪ nɪŋmɪdeila gau magöŋhalö pa gɪlɪ göm, God hib u dap ranöl gɪ hagla, “Mɪñi nan ke nɪbö yabɪl gajɪp nɪŋbun,” a göm, aiö waiö gɪla.

*Jisas bɪ nɪpe Lipai nɪp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

27 Pen hainö Jisas amöm nɪŋa, bɪ dakɪs udep ap dakɪs ñeb ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Hib nɪpe u Lipai. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

28 Hageia, Lipai uraköm, wög gɪmɪdöp u arö göm, nan nɪpe gau magöŋhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai ñɪñɪ löm, Jisas nɪp nan magö kub ram nɪpe u lau löm, bɪ dakɪs udep rɪmnap, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp wɪñ alö apöm, Jisas aip asɪköm nan magö ñɪŋeila.

30 Pen Jisas kale aip nan magö ñɪŋaia u nɪŋöm, bɪ Perisi rɪmnap abe, bɪ lo manö hag ñeb kale rɪmnap abe apöm, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Kale nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau abe, bɪ

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2

dakis udep gau abe aip asikmim nan ñiñabim?" ö gila. *

³¹ Anig haglö, Jisas manö anibu niñöm kalip pen hagöm haga, "Ñibi bi kamij midpun a gipal gau, wös wameb bi wiñ alagpal; ñibi bi nan göp gau nöp, hanip gö kamij lanj a göm, wös wameb bi wiñ albal.

³² Anib unbö rö nöp, yad ñibi bi, mid aij gipun a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig auagpin; ñibi bi, hon nan si nan naij gun, mid aij gagpun, a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig aubin. Yad kalip manö aij hag ñinö, kale manö yad u niñ udöm, nan naij gipal gau, niñhön ginig anig gipun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl," a gem aubin.

God nip sabe gep gasi u nöp niñöm nan magö ñiñagla

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rimnap Jisas nip hagla, "Jon bi nipe gau abe, Perisi bi kale gau abe ñin rimnap, God nip nöp gasi añi niñun, a göm, nan magö ñiñagöm kiyö nöp midöm, God nip sabe gipal. Pen bi ne gau nan magö ñiñöl gi, ñig ñiñöl gi nöp midpal," a gila.

³⁴ Anig hageila, Jisas kalip pen haga, "Bi ap ñibi udöm, ñibi bi nipe gau aip nan kub ñiñnaböl u, bi rimnap uraköm, niñhön ginig anig gabim a göm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö bi rimnap apöm bi anibu ud arlö, ñin anibu ñibi bi nipe gau mög gö, nan magö ñiñagnaböl," a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, "Walij nöd ñibö ap gi dö geinab u, walij gisön ñibö ap ud gi dö göm, dap al dör gilo, adip adip lagnab. Ke ke yabıl löm, miñhögöl naij yabıl ginab.

³⁷ Pen ñig wain u, u rö nöp. Ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ mitep migan yanj honj gagpal. Niñhön ginig: honj göm mame ñilö, ran ap ranöm, biñ naij yabıl hagöm pak gi

dö göm honj gö, kaj meme hañ u abe naij ginab.

³⁸ Gasi anibu niñöm me, ñig wain kamij udöm, kaj meme hañ kamij migan u nöp honj lep.

³⁹ Pen ñibi bi ñig wain nöd ñibö hadö ñiñbal gau, hainö ñig wain kamij gisön ñibö u ñiñlö kalip aij gagnab; 'Ñig wain nöd ñibö u aij,' a ginaböl," a ga.

6

"Yiharij middep ñin i niñhön ginig anig gabim?" ö gila

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas bi nipe gau aip wid wög adiñ anj au amöl gi, bi nipe gau wid magö anib gau rimnap rik ñimagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñiñöl gi arla. *

² Anig geila, bi Perisi rimnap niñöm hagla, "Kale niñhön ginig God nip sabe gep ñin wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?" ö gila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bi nipe gau gila anibu naij gagla u niñöm, bi Perisi gau kalip haga, "Depid hadame nöp bi nipe gau aip kiyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bi yiharij ñiñagpal, bi God nip nan sabe gipal gau nöp ñiñbal bred u, Depid hag niñö, nip ñilö, bi nipe gau aip ñiñla. Kalip kiyö lö gila aiud anibu God Manö kalı kılın rikla u, kale niñagpim ar?" a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, "Bi Ñi nipe Bi Kub midöm, ñin yiharij middep ñin u, niñhön ginam a ginab u, ginab," a ga.

Jisas, bi ñimagö pino ga ap gö, kamij la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nip sabe gep ñin hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalip God Manö u hag ñöl gi mideia. Ram raul migan anibu,

bɪ ɲimago pino ga ap ap mɪdeia. Bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ɲeb bɪ gau abe, bɪ anɪbu nɪp nɪŋla rö, Jisas nɪpe God nɪp sabe gep ɲɪn i nɪp gö kamɪŋ lɪnab aka nɪhön gö, nɪp hag gun a göm, nɪp nɪŋ ij halö lɪ mɪdeila.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, Jisas ke nɪŋöm, bɪ ɲimago pino ga anɪbu nɪp haga, “Ne urakmön anɪ aui au,” a ga.

⁹ Hageia, urak auö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ɲeb bɪ gau abe kalɪp haga, “Yɪharɪŋ mɪdep ɲɪn i rö, nɪbi bɪ gau kalɪp ud aij gɪnabun aka, yɪharɪŋ mɪdep ɲɪn uri a gun, kalɪp arö gɪnabun? Kalɪp gɪno urak aröl aka kalɪp arö gɪno umöl?” ö ga.

¹⁰ Anɪg hagöm, kalɪp nɪŋ gus gus göm, bɪ ɲimago pino ga u nɪp haga, “ɲimago ne u mɪlöbö lɪ!” a ga. Hagö, ɲimago nɪpe mɪlöbö lö nɪŋöl gɪ, adɪŋ kamɪŋ la.

¹¹ Jisas bɪ anɪbu nɪp gö kamɪŋ la u nɪŋöm, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ɲeb bɪ gau abe, mulu kal yabɪ nɪŋöm, Jisas nɪp nɪhön gun a göm, hag nɪŋ hag nɪŋ gɪ mɪdeila.

*Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ uda
(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Pen ɲɪn anɪb au, Jisas Nap nɪp hagnabin, a göm, dum ilö laŋ amöm, Nap nɪp sabe gɪ mɪdö mɪdö, ram rua.

¹³ Pen ruö sɪdö aua magö u, bɪ nɪpe gau magöŋhalö hagö aueila, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ kalɪp ud asɪk ke löm, kale bɪ manö yad ud arep gau mɪdeinabim, a göm hag la.

¹⁴⁻¹⁵ Bɪ nɪpe hag la anɪb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nɪpe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nɪmam nɪpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ɲɪ nɪpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gɪmɪdal u;

¹⁶ ap Judas, Jems ɲɪ nɪpe u; ap Judas Iskariod. Nɪpe nöp me hainö Jisas al pak lɪlan a göm, nɪp mumug nɪŋa.

Nɪbi bɪ iru nöp Jisas mɪdeia au auala

¹⁷ Pen Jisas bɪ nɪpe anɪb gau aip dum ilö laŋ arö göm, au gɪyan gɪ am ban aij yan mɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp, nɪp nɪŋun a göm, ap magum gɪla. Nɪbi bɪ anɪb gau, rɪmnap Jerusalem nɪbö, rɪmnap ram mɪnön Judia gau nɪbö gau nɪbö, rɪmnap ram mɪnön nabis daun kub mɪhöp Daia Saidon nɪbö,

¹⁸ Jisas manö nɪpe nɪŋun, hanɪp nan göp gö kamɪŋ lɪnɪm a göm aueila. Nɪbi bɪ kɪjaki aiön pi nan gau aban alö mɪd aij gagla gau, Jisas gö kamɪŋ la.

¹⁹ Pɪdöŋ nɪp nɪbö apöm, kalɪp nan nɪhön nɪhön ga gau gö, magöŋhalö kamɪŋ lajɪp u nɪŋöm, nɪbi bɪ anɪb gau magöŋhalö apöm, hon abe Jisas nɪp ud nɪŋun a göm, nɪp cɪro mafo ɲöm auala.

Nɪbi bɪ mög gep rö gau hainö mɪñ mɪñ gɪnaböl

(Mad 5:1-12)

²⁰ Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp amgö nɪŋöl gɪ haga,

“Kale nɪbi bɪ mög gep rö mɪdpim gau,

God kalɪp ud aij göm abad mɪdeinab.

Gasɪ anɪbu nɪŋmim
mɪñ mɪñ gɪmim.

²¹ Kale mɪñi kɪyö kub löp gau,
hainö kɪyö lagnab.

Gasɪ anɪbu nɪŋmim
mɪñ mɪñ gɪmim.

Kale mög gö, mɪtöŋ magö gabim gau,
hainö aij gö nɪŋöl gɪ, mɪhol gɪnabim.

Gasɪ anɪbu nɪŋmim
mɪñ mɪñ gɪmim. *

²² Bɪ ɲɪ nɪpe nɪp cɪg mɪdpe, nɪbi bɪ gau

kalöp mulu kal nɪŋöm, jɪ nɪŋöm,
nɪbi bɪ naij anɪb gai i, bɪ an aip mɪdeinaböl, a göm,

kalöp hib gasɪ naij nɪŋöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale mɪñ mɪñ gɪmim. *

* **6:21:** Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * **6:22:** Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

23 Gɛnaböl anɛbu, nɛhi ɛlan kale gau,
 bɛ God manö hagep gau kalɛp
 gɛmɛdal rö nöp kalöp gɛnaböl.
 Anɛb u nɛɛmim, God hanɛp ud aij
 yabɛɛ gɛnab
 ram mɛnönɛ nɛpe adö lan au, a
 gɛmim,
 aij a gö nɛɛöl gɛ, ñɛn ma ju adö adö gɛ
 uraköl gɛ,
 mɛñ mɛñ göl gɛ mɛdaimim.

Kale nɛɛ aij gɛmim

24 “Pen kale nɛbi bɛ mani nan iru
 mɛdöp gau
 nɛɛ aij gɛmim.
 Nan kale udep rö u,
 mɛnönɛ nabönɛ adö ɛɛ i hadö ud-
 pim.
 25 Pen kale mɛñi nan magö rö ñɛɛ
 gɛpe gɛpe mudun göp gau,
 hainö kɛyö lɛnab u nɛɛ aij gɛmim.
 Pen kale mɛñi manö mɛhol ulɛb gɛ
 mɛdpim gau,
 hainö mög gö mɛtönɛ magö gɛ
 mɛdeinabim.
 26 Pen kalöp hib dap ranöl gɛ nöp
 mɛdeinaböl u,
 kale nɛɛ aij yabɛɛ gɛmim.
 Nɛhi ɛlan kale gau, bɛ God Manö piral
 hagemɛdal gau,
 kalɛp unbö rö gɛmɛdal.

Kolmaɛ kale gau kalɛp mɛdmagö lɛmim (Mad 5:38-48)

27 “Pen nɛbi bɛ manö yad nɛɛabim
 gai i. Kolmaɛ kale gau kalɛp mɛdmagö
 lɛmim. Nɛbi bɛ kalöp mulu lugö
 nɛɛbal gau kalɛp ud aij gɛmim.

28 Nɛbi bɛ kalöp hag juaiöl, God
 kalɛp abad mɛdeian a gɛmim, nɛp
 sabe gɛmim. Nɛbi bɛ kalöp gɛ naij
 gaiöl, kalɛp God nɛp sabe gɛmim.

29 Pen nɛbi bɛ rɛmnap kalöp alaun
 böɛ lap pakaiöl, ado gɛmim, böɛ lap
 u rö nöp paköl. Pen nɛbi bɛ rɛmnap
 kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe
 udim a gɛmim, haɛöwalö ñɛmim.

30 Nɛbi bɛ rɛmnap nan mɛdagainɛm
 asɛb hagaiöl, kalɛp ñɛmim. Pen nan
 kale ap nɛɛöm udaiöl, hanɛp adog
 ñɛmim, a gɛmim hagagmim.

31 Hanɛp gɛlan a gɛmim gasɛ nɛɛbim
 rö u, kale ke nɛbi bɛ rɛmnap gau kalɛp
 u rö nöp gɛmim. *

32 “Nɛbi bɛ kalöp mɛdmagö lɛbal
 gau nöp mɛdmagö lɛnabim u, God
 kalöp aigöl göm nɛɛö, aij gɛnabɛ Nɛbi
 bɛ nan si nan naij gɛpal gau, nɛbi
 bɛ kale ke gau u rö nöp pen pen
 mɛdmagö lɛbal.

33 Pen nɛbi bɛ kalöp ud aij gɛpal gau
 nöp kalɛp gɛ aij gɛnabim u, God kalöp
 aigöl göm nɛɛö, aij gɛnabɛ Gɛnabim
 anɛbu, nɛbi bɛ nan si nan naij gɛpal
 gau gɛpal rö nöp gɛnabim.

34 Nan ñɛno pen ñɛnaböl a gɛmim,
 gasɛ u nöp nɛɛmim nan ñɛnabim u,
 God kalöp aigöl göm nɛɛö, aij gɛnabɛ
 Gɛnabim anɛbu, nɛbi bɛ nan si nan
 naij gɛpal gau gɛpal rö nöp gɛnabim.

35 Anɛb u, kolmaɛ kale gau
 mɛdmagö lɛmim, kalɛp gɛ aij gɛmim,
 nan haɛöwalö ñɛmim. Hanɛp pen
 ñɛnaböl a gɛmim, gasɛ u nɛɛagmim.
 Anɛg geinabim u, God klö yabɛɛ
 adö lanol mɛdöp u, ñɛ pai nɛpe
 mɛdeinabim. Nɛpe göp rö geinabim u
 me, kalöp hauɛ gagöm, pen aij ñɛnab.
 God nɛpe nɛbi bɛ nan si nan naij gɛpal
 gau abe, nɛbi bɛ nɛp, aij a göp, a
 gagpal gau abe, kalɛp u rö nöp gɛ aij
 gab.

36 Nap kale nɛbi bɛ mög nɛɛöm ud
 aij göp rö, kale u rö nöp nɛbi bɛ mög
 nɛɛmim ud aij gɛmim.

Nɛbi bɛ gau kalɛp manö kub hagag- mim

37 “Kale nɛbi bɛ rɛmnap, ‘Anɛg anɛg
 gɛpim rö, kale nɛbi bɛ naij mɛdpim,’
 a gagnabim u, God kalöp pen u rö
 nöp, ‘Anɛg anɛg gɛpim rö, kale nɛbi
 bɛ naij mɛdpim,’ a gagnab. Kale
 nɛbi bɛ rɛmnap manö kub hagmim,
 ‘Kale nɛbi bɛ naij, pen udnabim,’ a
 gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp
 manö kub hagöm, ‘Kale nɛbi bɛ naij,
 pen udnabim,’ a gagnab. Nɛbi bɛ gau
 kalöp gɛ naij geinaböl u nɛɛmim arö
 geinabim u, God nan naij kale gɛpim
 u, u rö nöp nɛɛöm arö gɛnab. *

³⁸ Nan kale gau nibi bi gau kalip hałowato ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałowato yabıl ñinab. Kale skel nıhön rö udmim nıbi bi gau kalip nan nıme li ñinabim u rö, God skel anıbu nöp ud kalöp u rö nöp nan nıme li ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bi amgö we gınab ap, bi amgö we ap nıp, adan anıg anıg mıdöp a göm yamagnab. Nıhön gınıg: nıpe anıg gö, mıhönğöl ulöm mıgan yan ap lug paknabil. *

⁴⁰ Nibi bi skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bi kale gau kalip adö lan mıdagpal. Pen hainö skul u hag pıs gi aij göm me, hag ñeb bi kale gau aip adıp adıp mıdeinaböl. *

⁴¹ “Pen nıhön gınıg mab po amgö kalöp ke pak paıu gi mıdöp u nıñ hagmim wasö, namam nan acıp amgö nıpe mıdöp u nöp nıñ hagpim?

⁴² Mab po kub amgö kalöp pak paıu gi mıdöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabıl lö, hainö namam nan acıp pro amgö nıpe mıdöp u, ud yuun a gımim hagmim,” a ga.

Mab aij pılöp, mab naij pılöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naij ap pılagıab; pen mab naij ap magö aij ap pılagıab.

⁴⁴ Anıb u, mab gau magö pılınab u nıñöm, mab u aij, mab u naij a göm nıñnaböl. Nagı mıgañıb u kia magö pılagıab. Nagı gabıog u papo magö pılagıab.

⁴⁵ Nibi bi aij gau, hıbur gası mıdmagö an kale dan aij mıdöp rö, gi aij gıpal. Nibi bi naij gau, hıbur gası mıdmagö an kale dan naij mıdöp rö, gi naij gıpal. Pen nıbi bi aıgale nıbi bi rö mıdpal u, manö hagnaböl u nöp apdı nıñun, nıbi bi gau aij, nıbi bi gau naij a gun nıñnabun.

Bi mıhöp ram mıhöp gılö (Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Yıp Bi Kub hon, Bi Kub hon, a gıpim u pen nıhön gınıg manö hagpin u hain hagpim? *

⁴⁷ Nibi bi manö yad u nıñöm, hagpin rö gıpal gau, manö hagnıg gabin i rö mıdpal.

⁴⁸ Nibi bi manö yad u nıñöm, hagpin rö gınaböl gau, bi ram gi lınıg geınab, ulöm mılö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö anıbu nöp gi lınab rö mıdnaböl. Anıg gö, ñıg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gi ud arıam a gi wasö nıñöm, ram gi aij gınab anıbu pıdön nöp mıdeinab.

⁴⁹ Pen nıbi bi manö yad u nıñöm, hagpin rö gagnaböl gau, bi ram gi lınıg geınab, ulöm mılö udagöm, ram padö lagöm, yıharıñ ram mınön adö adö au gi lınab rö mıdnaböl. Anıg gö, ñıg ul apöm, ram halö pa jö ma jö gi ud arıam a göm, magö anıbu nöp ram halö böñ nöp ud arö, mınön cög nöp mıdeinab.

7

Jisas bi wög gi ñeb ap gö kamıñ la (Mad 8:5-13)

¹ Jisas nıbi bi anıb gau kalip manö anıbu hag ñı pıs göm daun pro Kapaneam ara.

²⁻³ Pen daun anıbu, bi kub ami bi iru nöp abad mıdmıdöp bi ap mıdeia. Bi rımnab Jisas ap Kapaneam mıdöp a gılö, manö anıbu nıñöm, Rom ami bi kub Juda bi manö ud asıkep rımnab hag yuöm haga, “Bi nagı wög gi ñeb aij yabıl yad ap nan göp umnıg gab nıñöm kale am Jisas nıp hag nıñmim ul gi daube, nıp gö kamıñ lan,” a ga.

⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas mıdeia au amöm, nıp manö kılö neb neb göm hagla, “Ami bi abad mıdep bi kub ap, bi aij yabıl. Hanıp Juda nıbi bi gau mıdmagö löm pör abad mıd aij göp. Magum gep ram hanıp ap gi la. Anıb u, ne ammön bi nagı wög gi ñeb nıpe u gö kamıñ lınım,” a gıla.

* 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14 * 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

6 Kale hageila niñöm Jisas kalip aip am am ram au söl au amöl gılö niñöl gi, ami bi abad midep anibu bi niñeb nipe rimnap hag yuö, am Jisas nıp nable paköm hagla, "Bi ami abad midep bi hon u nöp hagöp, 'Bi Kub, yad bi aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön."

7 Yad bi aij rö nöp niñam, pen yad niñbin, God nöp aip midöp rö, "Kamıñ lañ," manö u nöp hagaimön, bi yad nan göp anibu kamıñ lınım.

8 Bi kub yabıl ap yıp abad midöp; yad ke pen ami bi gau kalip abad midem, "Arim!" a gınö arbal; "Auim!" a gınö aubal; "Wög anibu gim!" a gınö gıpal, a göp," a gıla.

9 Anıg haglö, Jisas, bi anibu gasi nipe ke niñöm anıg hagöp a göm, aiö göm, niñbi bi nıp hain göm aueila gau kalip haga, "Ami bi Rom niñbö u, yıp niñ ud pıdön göp. Nipe göp anibu, Isrel bi ap unbö rö göp yad niñagpin yabıl," a ga.

10 Pen ami bi abad midep bi u, bi nipe gau ado gi amöm niñla, bi nan ga anibu hadö kamıñ la.

Jisas niñbi adu niñ nipe uma u nıp gö, kamıñ ara

11 Niñ anı anibu nöp, Jisas aip bi nipe gau aip Nen daun arla. Niñbi bi gau iru yabıl nöp aip arla.

12 Daun ajön it söl au amjaklö niñöl gi, niñbi adu ap niñ añi nipe yag daua uma u, wip ilön löm daueila. Niñbi bi iru nöp daun anibu niñbö apöm niñbi anibu aip aueila.

13 Jisas niñbi adu anibu nıp niñö, mög gö haga, "Miñtön gagmön," a ga.

14 Anıg hagöm, nipe amöm wip ilön li daueila mab u ud niñö niñöl gi, bi ilön daueila gau pıdön gıla. Jisas bi praj uma u nıp haga, "Niñ me, nöp hagabin, urak!" a ga.

15 Anıg hagö, niñ urak asiköm manö hagö niñöl gi, Jisas niñme nıp, niñ ne u, a göm ud ña. *

16 Pen niñbi bi niñ mideila gau magörhalö pa giñi göm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla, "God manö hagep bi kub yabıl hanıp auöp. God hanıp gi niñing auöp," a gıla. *

17 Jisas ga anibu niñöm, aiud udlö, manö anibu Juda niñbi bi ram niñnön kale gau gau amöm, ram niñnön ke gau gau magörhalö ara.

Jon Bi Niñg Pak Ñeb bi nipe miñöp Jisas niñniñg arlö

18 Jon bi nipe gau, Jisas ga rö magörhalö niñöm, am Jon nıp hag niñlö, bi nipe miñöp hagö aueilö haga,

19 "Kale miñhön ammil Bi Kub nıp hag niñmil, 'Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke niñbö ap halö abad midaiun?' ö gımil," a ga.

20 Hageia, bi miñhau Jisas mideia au ammil haglö, "Jon bi niñg pak ñeb u halıp bi miñhön hagöp, 'Kale miñhön ammil Bi Kub hag niñmil, 'Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke niñbö ap halö abad midaiun,' a gımil,' a göm, hol miñhön hag yuö, nöp hag niñniñg aubul i," a gılö. *

21 Pen kale miñhön anıg hagmil niñ midlö niñöl gi, Jisas niñbi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamıñ la; niñbi bi iru nöp miñña ga gau gö kamıñ la; niñbi bi iru nöp kijiaki aiön pi aban al mideia gau gö kamıñ la; niñbi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö niñ niñla.

22 Anıg göm, Jisas bi anıb miñhau kalıp haga, "Kale miñhön ado gi ammil Jon nıp hagmil, 'Hol am niñbul, bi anibu niñbi bi amgö we ga gau gö amgö niñ niñbal; niñbi bi ma böñ nöp naij ga gau gö kauyanıñ ajaböl; niñbi bi hañ romanıñ wös hapeb la gau gö miñlep göp; niñbi bi rimid miñgan pıl göp gau gö manö apdi niñaböl; niñbi bi umbal gau gö kamıñ midpal; niñbi

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36
35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* 7:16: Luk 1:68

* 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

* 7:22: Ais

bî mög gep rö gau manö aij u hagab nîḡaböl. *

²³ Nîbi bî yîp gasî nîḡöm cîg göl gî nöp mîdeinaböl gau, mîñ mîñ yabîḡ gîḡaböl, 'a gîmil,' a ga.

²⁴ Anîg hagö, bî Jon manö daulö mîḡau ado gî arlö nîḡöl gî, Jisas nîpe, Jon nîp manö adö u hagöm nîbi bî mîdeila gau kalîp haga, "Kale nöd ram mîḡnōḡ kabö nöp mîdöp aḡ au arbe ñîḡ u, nîḡön nîḡnîg arbenḡ Kale hod mîlō añî ap yîḡön ud aḡa gî danî i göp ap nîḡnîg arbe?"

²⁵ Kale nîḡön nîḡnîg arbenḡ Bî waḡîj aij yabîḡ yîmōb ap nîḡnîg arbenḡ Anîbu wasö. Bî waḡîj aij yabîḡ udöm, nan aij aij udun a göm gasî nîḡbal gau, bî kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale nîḡön nîḡnîg arbenḡ God manö hagep bî ap nîp nîḡnîg arbe akanḡ Nîḡö me, God manö hagep bî ap nîp nîḡnîg arbe, pen bî Jon nîḡbe u nîpe wög adö ke nîbö gîḡîg aua. *

²⁷ Bî Jon u me, hadame ram God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, 'Bî manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm, nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gîḡab; hainö ne ke hag yunö nîḡabön,' a göm kalî kliñ rîkla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nîbi bî nöd mîdmîdal gau abe, nîbi bî mîñî mîdpal gau abe magöḡḡalö nîbi bî yîḡarîḡ, Jon bî kub. Pen God nîbi bî yîḡarîḡ gau udöm ram mîḡnōḡ nîpe kumi kabö adö laḡ au abad mîdeinab gau, kale Jon rö mîdageinaböl; kale nîbi bî kub mîdeinaböl," a ga.

²⁹ Nîbi bî gau, bî dakîs udep gau halö, nöd Jon nîp aula, kalîp magöḡḡalö ñîg pak ña. Anîg gö, Jisas manö haga u nîḡöm hagla, "God adan nîpe nöp kabö rö mîdöp," a gîla. *

³⁰ Pen bî Perisi abe, bî lo manö hag ñeb bî kub gau abe kale, God kalîp

nîḡön nîḡön gîlaḡ a ga u gasî kale ke nîḡöm pa jö nîḡöm, Jon hanîp ñîg pak ñaḡ a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas nîbi bî anîb gau kalîp manö ap hagöm haga, "Nîbi bî mîñî ñîḡ i mîdpim gau yad nîḡbin, kale ñî pai pro gau, nîbi bî magum gep ka au asîkôm, ñî pai pro rîmnap meg mîḡan dap ranöm hag amîl apîl göm hagpal, 'Hon aḡîḡ pu gîḡno, kale nîḡön gîḡîg kugom ralagpimḡ Pen kîmap mîḡōḡ gep rö ap hagno, kale nîḡön gîḡîg mîḡōḡ gagpim?' ö gîpal rö u, kale gîpim.

³³ Nîḡön gîḡîg: Jon bî ñîg pak ñeb u apöm, nan magö ñîḡagöm, ñîg wain ñîḡagöm gö, kale nîp hag jumim hagpim, 'Bî kîjaki aiön pi aban alöp mîdöp u,' a gîpim.

³⁴ Pen mîñî yad Bî Ñî nîpe apem, nan ñîḡem, ñîg wain ñîḡem gîḡnō, yîp hag jumim hagpim, 'Nan iru ñîḡöm, ñîg wain ñîḡöm göp u me, nîpe nîbi bî nan si nan naij gîpal bî gau, bî dakîs udep bî gau, bî kale ap mîdöp u,' a gîpim. *

³⁵ Pen nîbi bî God Manö aij u nîḡ udöm, hain göm, gî aij göm, mîd aij geinaböl u, nîbi bî gau kalîp nîḡöm hagnaböl, God Manö u manö nîḡö yabîḡ, a gîḡaböl," a ga.

Bî si udmîdöp nîbi ap

³⁶ Bî Perisi ap hib nîpe Saimon. Nîpe Jisas nîp haga, "Ne aumön ram yad u nan magö ñîḡul," a ga. Hagö, Jisas ram nîpe u amöm nan magö ñîḡlō nîḡöl gî,

³⁷ nîbi daun anîbu mîdöm nan si nan naij gîmîdöp manö ap nîḡa, Jisas bî Perisi ram amöm aip nan ñîḡailö. Anîb u nîḡöm, ñîg haḡîḡ aij auep kabö barol ud rîm lîla ap dapöm, *

³⁸ Jisas mîdeia jöl adö gau apöm, ma îḡ au mîḡōḡ gî mîdeia. Anîg göl mîḡōḡ gö nîḡöl gî, amgö ñîg u gî dö gî Jisas ma adö yaḡ lugö, umagö nîpe u ud lîlî gî yuöl gî, ma kîd nîpe u

* 7:26: Luk 1:76

* 7:27: Mal 3:1

* 7:29: Luk 3:12

* 7:30: Mad 21:32

* 7:34: Luk 15:2

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

bom haluöm, mulu ñiñjöm, ñig hañiñ
aia auep anibu ma kid nipe adö au li
ña.

³⁹ Anig geia, bi Perisi Saimon u,
gasi magö nipe u nöp gasi niñjöm
niñ ke haga, “Bi anibi bi God manö
hagep kabö göl midaiböp, nibi anibi
nipe nan si nan naij gimädöp nibi
naij ap apöm niñ ud niñab u rik
niñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bi Perisi gasi niñ
anibu niñjöm, niñ haga, “Saimon,
manö yad añi ap mädöp nöp hag
ñinig gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag
ñeb bi yad, manö anibu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod riköm
haga, “Bi ap uraköm, bi mihöp kalip
bi ap paip hadred (500) denariai
ñöm, ap pipdi denariai (50) ñinab.

⁴² Pen hainö bi anib mihau pen
ñeb rö lagö, bi mani ñinab anibu
kalip mihön hagnab, ‘Arö gimil.
Mani kalöp mihön ñibin u, pen ñul
a gimil gasi u niñagmil,’ a ginab.
Anig hagö, bi an bi anibu niñ
midmagö yabiñ linab, bi nan nabön
kub mideinab u aka bi nan nabön
pro mideinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasi
yad niñbin u, bi nan nabön kub
mideinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Niñjö yabiñ
hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas ado gi, nibi u
niñ niñjöm, Saimon niñ haga, “Nibi i
niñ nöñ. Yad ram raul migan nöp i
auajin, ne ñig ap udmön ma yip lik
gi yuep rimnap ñagpan, ji nibi anibi,
amgö ñig nipe u gi dö gi lugöm ma
yad ñig lö, umagö nipe udöm lik gi
yuöp.

⁴⁵ Ne yip bom haluagpan, ji nibi
i, yad ram raul migan nöp apjakajin
magö u rikö, nipe ma kid yad bom
haluöl gi nöp mädöp.

⁴⁶ Yip wel nabic cög lañ li ñagpan,
ji nibi i nipe ma kid yad ñig hañiñ aia
auep u li ñöb.

⁴⁷ Anib u, nöp hagabin, nibi anibi
nan si nan naij iro nöp göp u niñem
arö gipin. Anib u, yip pen midmagö
yabiñ löp. Pen nibi bi nan si nan naij
pro pro gipal gau niñem arö ginö,
yip pen midmagö pro pro libal,” a
ga.

⁴⁸ Pen Jisas anig hagöm nibi anibu
niñ haga, “Nan si nan naij gipin gau
niñem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anig hagö, bi nipe aip nan
ñiñeila gau, kale ke hag niñ hag niñ
göm hagla, “Bi anibi niñhön ginig
göm, ‘Nan si nan naij gipin gau
niñem arö gabin,’ a gab?” ö gila.

⁵⁰ Anig hageila u pen Jisas nibi
anibu niñ haga, “Gasi ne ke u nöp
niñ udmön, nan si nan naij gipin rö
Jisas niñjöm arö gan, a gimön auban
rö, nan si nan naij gipin gau niñem
arö gipin. Ne ammön, God ñimagö
ara adö u midaimön,” a ga. *

8

Nibi rimnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñin an anib au, Jisas
bi nipe unbö migan lañ aip daun
gau abe, ram rikig aglö gau abe
amöm, God nibi bi nipe udöm abad
mideinab manö aia u, nibi bi gau
kalip hag ña.

² Pen ñin anibu, nibi rimnap
kijaki aiön pi halö mideila gau Jisas
gö kamij la, rimnap nan ga gau
gö kamij la, niñjöm nibi anib gau
rimnap Jisas aip ajmädal. Nibi anib
gau hib kale me, ap Maria Magdala a
gimädal. Kijaki aiön pi unbö mudun
jin nibi anibu an dan midöm höñ
arla. *

³ Nibi ap Joana. Nugmul nipe hib
u Kuja. Nipe kin Herod ram nan
nipe gau abad midmädöp. Nibi ap
Susana. Pen nibi rimnap halö iro
rö aip ajmädal. Nibi anib gau kale
magöñhalö mani kale ke udöm, nan
magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau
aip nan magö jim ñöl ñin ajmädal.

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42 * **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Gĩñbĩl magö rö u, manö hod rĩk haga

(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Nĩbi bĩ daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nĩbö gau nĩbö Jisas nĩp nĩñĩg aulö nĩñöl gĩ, nĩbi bĩ nöd aula gau kalĩp manö ap hod rĩkõm haga,

⁵ “Bĩ ap, gĩñbĩl magö ranañ a gõm, gĩñbĩl magö u dam wög adiñ gau yunab. Rĩmnap wög adiñ arep adan gau lugö, nĩbi bĩ lala gĩ amĩl apĩl gĩlõ, yaur gau pen ap nĩñõm ñĩñnaböl.

⁶ Pen yĩñ rĩmnap kabö adö mĩnõñ pro pro mĩdeinab gau lugõm, marep gĩnab u pen kabö mĩnõñ au ñĩg ñĩg halö mĩdageinab u me, böñ nöp mĩlep gĩnab.

⁷ Pen yĩñ rĩmnap nagi gĩlikasi an gau lugö, nagi anĩbu hararo gĩ paļu gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen yĩñ rĩmnap mĩnõñ aij gau lugõm, ran aij gõm, magö iru yabĩl nöp pĩlnab. Añĩ añĩ magö ñĩn juöl unbö mamĩd pĩlnab,” a ga.

Jisas kalĩp anĩg hagõm haga, “Kale nĩbi bĩ gasĩ rĩmĩd mĩdainĩm gau, manö hagabin i rĩmĩd lĩ nĩñ aij gĩmim,” a ga.

Jisas, gĩñbĩl magö u manö hod rĩk haga u, manö il u haga

⁹ Jisas manö hod rĩkõm aiud anĩbu hagö, bĩ nĩpe gau nĩp hag nĩñõm hagla, “Manö hod rĩkmõn hagajan anĩbu, manö il u aigöl gö rö mĩdõp?” ö gĩla.

¹⁰ Hageila, Jisas kalĩp haga, “God nĩbi bĩ nĩpe udõm abad mĩdeinab manö pi göl mĩdmĩdõp u, God kalöp gasĩ ñõ nĩñbim, pen nĩbi bĩ rĩmnap gau, yad kalĩp manö hod rĩkem nöp hagnö,

‘kale nĩñõm nĩñagöl, manö magö apdi nĩñõm manö il nĩñ udagöl.’ *

¹¹ Pen manö hod rĩkem nan yĩñ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

¹² Yĩñ rĩmnap lugnab wög adiñ arep adan adö au a gĩpin u, nĩbi bĩ

gau God Manö u nĩñnaböl pen Seden gasĩ naij nĩñõm, kale God Manö u nĩñ udlö, God kalĩp ud kamĩñ yunab u naij göp a gõm, apõm God Manö gasĩ kalĩp an dan mĩdõp u ju udö, hauļ gĩnaböl, a gem hagpin.

¹³ Pen yĩñ rĩmnap lugnab kabö adö mĩnõñ pro pro mĩdeinab gau a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñõm, ñĩñĩ löm, aij a gö nĩñöl gĩ, manö anĩbu nĩñ udnaböl u pen nĩñ ud pĩdõñ gagnaböl rö, mĩñör rĩmnap auö hauļ gõm arö gĩnaböl, a gem hagpin.

¹⁴ Pen yĩñ rĩmnap lugnab nagi gĩlikasi an gau a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mĩñ mĩñ gep adö u nöp gasĩ nĩñõm, God Manö nĩñ ud pĩdõñ gagnaböl, a gem hagpin.

¹⁵ Pen yĩñ rĩmnap mĩnõñ aij adö au lugõm, ran aij gõm, magö iru yabĩl nöp pĩlnab a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñõm, nĩñ ud pĩdõñ yabĩl gõm, gĩ dam dam, nan magö aij pĩlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anĩg hagõm haga, “Nĩbi bĩ gau hapö lauõm rin cög mĩgan aka abañ adö hanbal u mo gayĩk gau pi gagnaböl. Adö au gĩlan rĩk lĩlõ mailö gö, nĩbi bĩ gau ram raul mĩgan anĩbu apõm mailö anĩbu nĩñnaböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nĩhõn nĩhõn pi göl mĩdõp gau, magõñhalö waiö lĩnab; nan nĩhõn nĩhõn paļu gĩ mĩdõp gau, magõñhalö ud mailö göp au lĩnab. *

¹⁸ “Anĩb u, manö hagabin u nĩñ aij gĩmim. Nĩbi bĩ manö nĩñõm, nĩñ udnaböl gau, manö aij rĩmnap halö nĩñnaböl; pen nĩbi bĩ manö nĩñõm nĩñ udagnaböl gau, pro pro nĩñun a gõm nĩñbal u halö böñ nöp ur gĩnab. *

Jisas nĩme nĩmam bĩ gau

(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

* **8:10:** Ais 6:9-10 * **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33
Luk 19:26

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2 * **8:18:** Mad 25:29;

19 Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nımam hain nıpe gau aip Jisas nıp nıñnıg aula. Apöm nıñla, ram raul mıgan anıb yañ Jisas nıbi bı sısı göl mıdeila nıñöm höñ yañ mıdeila.

20 Anıg gılö, nıbi bı ap ram raul mıdeila gau nıñöm, Jisas nıp hagla, “Name namam ne gau nöp nıñnıg ap mıdpal höñ yañ,” a gıla.

21 Haglö, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı an an God Manö u nıñöm hain gıpal gau me, ami yad, mam yad mıdpal,” a ga.

Jisas hagö, yıgön kub udeia u ur ga (Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Pen ñin ap, Jisas bı nıpe gau kalıp hagöm haga, “Ñıg Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñıg magıb udöm arla.

23 Pen an gau arlö nıñöl gı, Jisas nıpe hon han ara. Hon haneia magö u, yıgön asad kub yabıt ap ñıg anıbu udöm, ñıg ral ñıg magıb mıgan u auö, umöl rö nöp la.

24 Anıg gö, bı nıpe gau apöm, Jisas nıp anı gılö uraka hagla, “Bı Kub! Hon magöñhalö umnıg gabun!” a gıla.

Hageila, Jisas yıgön udaia u abe, ñıg ral auaia u abe hag gö, magö anıbu nöp yıgön u ur göm, ñıg u haluöm, nöd mıdeila rö mıdeila.

25 Pen Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Kale ai gımim yıp nıñ udagpım?” ö ga.

Hageia, kale pıñıñ göm aiö waiö göm, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı anıbi bı an? Nıpe hagö, yıgön abe, ñıg kub abe manö nıpe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

Bı kījaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamıñ la

(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Ñıg magıb udöm, amöm Ñıg Wañö Galili an u am am, ram mınönj Gerasa nıbi bı mıdmıdal böñ lödañ arla.

27 Pen Jisas ñıg magıb u arö gı, ñıg wañö goł au kabö kułup adö au ma abö gö nıñöl gı, magö anıbu nöp, kījaki aiön pi aban al mıdeila

bı ap, daun anıbu nıbö apöm, Jisas nıp nable paka. Bı anıbu nıpe magö nöp mıdöm, ram yabıt raul mıgan u hanagmıdöp; wıp rıgöl gımıdal kabö mıgan gau nöp han ajmıdöp.

28-29 Bı nıpe abad mıdep gau, sen udöm ñımagö ma nıpe gau adık lı pıdönj gımıdal u pen kījaki nan gau apöm klö gılö, sen lımıdal anıb gau pak gı dö gö, ram mınönj nöp an gau pör pör armıdöp. Pen bı anıbu, Jisas nıp nıñöm aiö göm, apöm ma ıt au lug paka. Jisas kījaki aiön pi nıp aban alla anıb gau kalıp haga, “Bı anıbi nıp arö gımim höñ arım!” a ga. Jisas anıg hagö, kījaki aiön pi nıp aban alla bı u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bı Kub adö i gılanj mıdöp Ñı nıpe u, yıp nıñön gıñıg gabön? Yıp ilön kub ñıagmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hıb ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nıpe pen haga, “Hıb yad u Iru Nöp,” a ga. Kījaki aiön pi nan gau iru yabıt nöp nıp yuö hiıköm mıdeila rö u me, anıg haga.

31 Pen kījaki aiön pi gau Jisas nıp neb neb göm hagla, “Hanıp hagmön, mab ke yañ ulöm mıgan mauñ juaga u yuagmön!” a gıla.

32 Anıg hagöm, kaj iru yabıt nöp amıl geila yöp ba anıb gau nıñöm, Jisas nıp neb neb göm hagla, “Ne hanıp hagö, am kaj mıdpal gıdanj kalıp yuö hiıkun,” a gılö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kījaki aiön pi nan gau, bı u nıp arö göm, am kaj anıb gau kalıp yuö hiıklö, kaj gau pıg ju sır ba yañ amöm, gı dam ñıg wañö an yañ paköm, ñıg nıñöm magöñhalö um hakla.

34 Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu nıñöm, gı dö gı am nıbi bı daun mıdeila gau kalıp hag ñöm, am nıbi bı ram mınönj daun söl au mıdeila gau kalıp hag ñöm, gıla.

35 Hag ñılö, nan anıbu nıñön gö hagaböl a göm, apöm nıñla, bı kījaki yuö hiıköm mıdmıdöp u, kamıñ lö, wałıj yımöm, Jisas ma ıt söl au asık

mideia. Kale anibu niñöm aninın gö piñiñ gila.

³⁶ Pen nıbi bı niñ midlö niñöl gi, Jisas kijiaki hag höñ yua, nıbi bı gau, nıbi bı hain aula gau kalıp, anig anig göp, a göm, hag ñila.

³⁷ Pen Gerasa nıbi bı magöñhalö aninın gö piñiñ göm, Jisas nıp, ne ado gi aru a gılö, ñig magıb udöm hada.

³⁸ Jisas arık arıg geia niñöm, nıpe gö kijiaki aiön pi höñ arla bı anibu, nıp manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga.

³⁹ Anig hageia, Jisas nıp pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabıl niñön niñön göp u, ne ram ne ammön nıbi bı ne gau kalıp hag ñimön,” a ga.

Anıb u, nıpe daun nıpe ado gi amöm, nıbi bı gau kalıp magöñhalö, Jisas yıp anig anig göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nıbi ap Jisas nıp ud niñö kamıñ la
(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nıbi bı Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas ñig magıb udöm amjakö, aij yabıl auabön e gila.

⁴¹⁻⁴² Pen bı kub Juda magum gep ram abad midmidöp bı ap hib nıpe Jairas. Pai nıpe añi yabıl mı in la mıgan lañ u umnig gö, Jairas nıpe apöm, Jisas mideia söl au kugom yımöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añi u umnig gab,” a ga. Hageia, Jisas niñnig arö niñöl gi, nıbi bı iru yabıl nöp apöm, nıp böñ böñ cıro cıro ñöl gi arla.

⁴³ Pen nıbi ap pör pör nıpe nıbi adan armidöp mı unbö mıgan lañ la. Nıbi anıbu, wös wameb bı gau yıp gılö, yıp kamıñ lañ a göm, kalıp mani ñimidöp u pen nıp gılö mılep ginim rö laga.

⁴⁴ Nıpe Jisas araia jöl adö lau apöm, wañi mlö kub la u ud niñö niñöl gi, magö anıbu nöp nıp mılep ga.

⁴⁵ Pen Jisas kalıp haga, “Yıp bı an ud niñöb?” ö ga.

Hageia, nıbi bı gau hagla, “Hon ud niñagun,” a gila. Pen Pida haga, “Bı

Kub, nıbi bı iru nöp gai i apöm, nöp cıro cıro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Nıbi bı ap yıp ud niñöb. Pıdön yad u aröp niñem hagabin,” a ga.

⁴⁷ Pen nıbi Jisas ud niña anıbu, nıpe pi ginim rö laga u niñöm, gıl gıl göl gi, Jisas mideia söl au ap kugom yıma. Nıbi bı anıb gau niñ mideila an gau, Jisas nıp hagöm, nıpe nan gö, Jisas ud niñö, magö anıbu nöp kamıñ löp aiud u magöñhalö waiö haga.

⁴⁸ Hageia, Jisas nıp haga, “Pai yad. Ne yıp ud niñnö kamıñ lañ a gımön niñ udpan u, yıp ud niñö kamıñ löp me u. Manö midagöp. Ne ammön, God ñimagö ara adö u midaimön,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anig hagö niñöl gi, bı Jairas nıp wög gımidöp bı ap apöm, Jairas nıp haga, “Pai ne böñ nöp umöb; hag ñeb bı nıp hagö ma ilön auagnım; ado gi arım,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anıbu niñöm, Jairas nıp haga, “Pai yad u umöb a gımön, gası u niñagmön. Niñ udeinabön u, nıp kamıñ lınab,” a ga.

⁵¹ Anig hagöm, Jairas ram nıpe u amjaköm, nıbi bı gau kalıp magöñhalö hag höñ au yañ löm, pai nıme nap mıhau, Pida u, Jon u, Jems u kalıp uł göm, pai u nıp niñnig ram raul mıgan yañ arla.

⁵² Pen nıbi bı, pai anıbu umöb a göm mıtön gi mideila gau, Jisas kalıp haga, “Kale mıtön gagim. Pai u umagöp; yıharıñ hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anig hageia, nıbi bı gau, pai anıbu böñ nöp umöb u niñöm, nıp mıhol gila.

⁵⁴ Pen Jisas pai u ñimagö kíd nıpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

⁵⁵ Anig hagö, ana nıpe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rımnab ñıbe niñan,” a ga.

⁵⁶ Pai nıme nap kale aiö waiö gılö. Pen Jisas kalıp ber mıhau haga, “Nıbi bı rımnab kalıp manö anıbu hag ñagmil, wasö!” ga.

* 8:48: Luk 7:50

9

Jisas bi nipe unbö migan lanj gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹⁻² Jisas bi nipe unbö migan lanj kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp bi yad, klö yad ke ñem, yunig gabin. Anib u, kale gau amnim, kijaki aiön pi nibi bi yuö hiiköm midpal gau hagpe höñ aröl; nibi bi nan göp gau gipe kamij länim; nibi bi miña göp gau gipe hir ginim; God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñibe niñöl.

³ Pen arnig gimim, watab adij, wadi, nan ññeb, mani, wali, nan gau halö ud aragmim; yiharij armim.

⁴ Daun ap amnim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han midmim, daun anibu arik arun a ginabim u, magö u nöp arik armim.

⁵ Pen ram minöñ migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arik arun a ginabim u, kalip hagmim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöñ naböñ kalöp i auajun, nan acip acip ma hanip udöp u tik gi yuun arabun,’ a gimim, tik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naij gipal u niñnaböl,” a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram ritig aglö magöñhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nibi bi miña ga gau glö kamij la.

Herod gasi iru niña

(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Pen nibi bi gau, Jisas niñhön niñhön ga manö u hag amil apil gilö niñöl gi, gapman bi kub Herod niñjöm, gasi iru yabit niña. Nibi bi rimnap hagla, “Jon bi ñig pak ñeb unam rib gi dö gila uma u, kauyan uraköp,” a gila. *

⁸ Rimnap hagla, “Bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bi hadame dagol gau God manö hag ñimidöp bi ap kauyan kamij löm auöp,” a gila.

⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, “Jon nip unam rib gi dö ginö hadö uma rö, bi anibu bi an ap midö niñöl gi hagaböl u am niñnam,” a göm, gasi u niña. *

Jisas nibi bi iru nöp nan ññeb ñö niñla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰ Pen Jisas bi nipe unbö migan lanj ado gi apöm, ram minöñ gau ajöm nan niñhön niñhön gila manö u, Jisas nip hag ñila. Hag ñilö, am ram minöñ migan ap ke am midaiun a göm, Jisas kalip uñ göm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan an gau arlö niñöl gi, nibi bi rimnap hagla, “Jisas bi nipe gau aip apöm padiaböl,” a gila. Anig haglö, nibi bi iru nöp nip niñnig hain gila. Aueila, nipe aij auabim e göm, God nibi bi udöm abad mideinab manö u kalip hag ñöl gi, nibi bi nan ga gau gö kamij la.

¹² Pen dugo sidö wad arnig geia magö u, bi nipe unbö migan lanj apöm, Jisas nip hagla, “Ram minöñ gai i, nibi bi midagpal, ram minöñ nöp an aui midpun rö u, nibi bi gai i kalip hag yuö, ram nibi bi midpal gau ke ke amöm, nan ññeb kale gau ke ulhai niñjöm, haneb migan gau ulhai niñlan,” a gila.

¹³ Anig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kalip ñimim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ññeb iru midagöp. Yiharij bred magö unbö mamid u midöm, kabsal mihöp midöp. Ne niñhön gasi niñban? Nibi bi gai i iru nöp midpal u, hon am nan ññeb kalip rimnap rau dapun aka?” gila.

¹⁴ Ñin anibu, nibi bi apöm magum gila gau, nibi bi pai gau wasö, bi gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi iru nöp ap midpal gai i hagpe, nibi bi unbö niñnjuöl mihöp

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8

ado gi da unbö sidun lan (50) ugan ke ke asiklan,” a ga.

¹⁵ Hageia, bi nipe gau nipe haga rö nöp gilo, nibi bi gau magonhalo au asikla.

¹⁶ Nipe bred mago unbö mamid u udöm, kabsa mihau halo udöm, gilan gi kumi kabö adö lan au ninöm, God nip aij a göm, nan nneb anibu ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñla.

¹⁷ Ñeila, kale magonhalo nin damöm, nin haköl rö lagö, nabön nabön pali pali gila gau, bi nipe gau ud wadi unbö migan lan yaglö ajman raua.

*Pida haga, “Ne Krai u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen nin ap, Jisas am ke halo God nip sabe göl gi midöm, bi nipe gau kalip hag ninöm haga, “Nibi bi gau yip bi an a gi gasi ninbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nibi bi rimnap nöp Jon bi nig pak ñeb u a gi gasi ninbal; rimnap nöp bi nöd nibo God manö hagep bi u Ilaija a gi gasi ninbal; rimnap nöp bi hadame dagol gau God manö hag ninmidöp bi ap kauyan kamij löm auöp a gi gasi ninbal,” a gila. *

²⁰ Hageila, Jisas kalip pen hag nija, “Pen kale ke yip bi an a gimim, gasi ninbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Krai nipe u,” a ga. *

²¹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabi!” a ga.

Jisas haga, “Umem kauyan uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi Ñi nipe nip ilön kub yabi ñinabol. Bi manö ud asikep gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nip ninlölö mulu lugö al pak lilö, umnab u pen nin mihöp midöm ruö nin

mihau nigan u kauyan uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magonhalo hagöm haga, “Nibi bi yip hain gun a göm, gasi nneinabol gau, nan minön nabön adö il i gasi kub ninbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub ninbal u arö göm, nin añi añi mab kros ud kag göm yip hain göl. *

²⁴ Nibi bi an, hañ roman, kamij midep mago hon ke gasi ninun mid aij ginabun a göm, gasi ninabol gau, böñ nöp ap lug paknabol. Pen nibi bi an, Jisas nip nin udun, hañ roman, kamij midep mago hon ninhön ninhön ginab u manö midagöp a göm, gasi ninabol gau, kamij midep mago u udnabol. *

²⁵ Nibi bi nan minön nabön adö il i udun a göm, gilo arnab gau, nan aij aij gau udöm, minön nabön adö il i mid aij ginabol, pen hainö umöm minön nabön adö il i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

²⁶ Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip ninagpin, a göm, manö yad nin udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol ut mailö aij halo gau aip aunabin nin u, bi anibu nip nable gö, ninagpin a ginabin. *

²⁷ Pen kalöp ninö yabi hagabin, nibi bi mini midpim gai i rimnap umagnabim; kamij nöp midmim, God nibi bi udöm abad mideinab nin u ninabim,” a ga.

Jisas hañ roman nipe u ke yabi la

²⁸ Jisas anig hagöm, nin unbö raleb jin rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip ut göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara.

²⁹ Amöm, God sabe gi midö ninöl gi, mulu adin nipe ke yabi löm, waij nipe rud yabi löm, mailö unbö ke yabi ga ninla.

³⁰⁻³¹ Anig gö ninöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosi aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke mago u udmil

* 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27

* 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9

apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

³³ Bi anib mihau arnig gilö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabıl midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiħarın mihau niğan, nöp ap, Mosıs nip ap, Ilaija nip ap gun,” a ga.

³⁴ Anig hagö niñöl gi, magö anıbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magöñhalö ralu ñö piñın giła.

³⁵ Pen manö ap kumi anı au nıbö apöm haga, “Bi i Ñi yad; yad nip hag lınö. Kale manö nıpe hagnım rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anıbu nöp niñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lan midöm, nan ga u niñeila u, ñın anı au nıbi bi rımnap kalip hag ñagla.

Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamın la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anıbu arö göm, adan au giyan ap luglö niñöl gi, nıbi bi iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ Bi ap nıbi bi anı anıbu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad añi i, ne mög niñmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör nip aban al midöm nip gö, wiñ kub yabıl alöm gi dam paköm, kiñu habkob gał goł apöm, um dam an löl gi auöp. Nip anig göm, pör pör nöp gö gö me, nıpe ilön mab udöl gimidöp.

⁴⁰ Bi ne gau kalip, kijaki midöp anıbu hag yuim, a gıpin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gıpal,” a ga.

⁴¹ Anig hageia, Jisas haga, “Nıbi bi mıñi midpim mınöñ naböñ it i, ñın mai manö niñ udnabimñ Yad hadame nöp mınjör kale ud ajpin; pen hainö ñın aige gem mınjör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anıbu nip haga, “Ñi ne anıbu söl aui dau,” a ga.

⁴² Jisas anig hageia, ñi anıbu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi ñi u nip klö yabıl göm, pa jö gi yuö gi dam pıtab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nip hag gö, ke arö niñöl gi, ñi anıbu kamın lö, Jisas dam nap nip ña.

⁴³ Nıbi bi ap mideila gau, God klö nıpe unbö ke anıbu niñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yip mumug gınaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi nıpe gau kalip haga,

⁴⁴ “Manö hagnig gabin anıbi, kale rımid li niñ aij yabıl gımim midaimim. Söl midöp, Bi Ñi nıpe nip mumug niñöm, bi rımnap kalip ñınaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen manö haga anıbu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñın göm Jisas nip hag niñagla. *

*An nıbi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Jisas bi nıpe anıbu gau kale ke hag amıl apıl göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. *

⁴⁷ Jisas bi nıpe gau gasi niñla anıbu ke niñöm, ñi pro ap dap nıpe mideia ba au löm haga,

⁴⁸ “Nıbi bi an yip gasi niñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen nıbi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö nip abe udnab. Pen bi an anı kale au bi yiħarın yabıl rö midöp, bi anıbu nöp nıpe bi kub yabıl,” a ga. *

* 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34

* 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40

⁴⁹ Jisas anig hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niṅbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anig gagmön,’ a gino,” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Niḥön ginig nip anig hag gipen Niḥi bi kalöp niṅlō mulu lugagnab gau, bi niṅeb hon a gimim niṅmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas nip udagla

⁵¹ Pen Nap nipe Jisas nip dam ram minöṅ nipe kumi kabö adö lan ud arep ṇin u söl ga niṅöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klō gi niṅöm me ara.

⁵² Nipe bi nipe rimnap nöd hag yua. Kale amöm nan nip gi jin ginig, ram minöṅ Sameria an au ram riṅg aglō ap arla.

⁵³ Pen Sameria niḥi bi ram riṅg aglō anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem anig geia manö u niṅöm, nip hag wiḥai udagla.

⁵⁴ Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip niṅmil, Jisas nip haglō, “Bi Kub, kumi kabö adö lan niḥö mab miṭan haglo, apöm niḥi bi anig gipal gau kalip innim aka?” gilo. *

⁵⁵ Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miḥön niṅöm, anig gagnabun a göm, kalip miḥön hag ga.

⁵⁶ Niḥi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u niṅöm, ram riṅg aglō anibu arö göm, ram riṅg aglō ke niḥö ap arla.

Bi ap Jisas nip haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga (Mad 8:19-22)

⁵⁷ Pen adan an gau arlö niṅöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, “Ram minöṅ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

⁵⁸ Anig hageia, Jisas nip haga, “Yad aip uṭham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale minöṅ miḡan gau midöp; yaur gau rin kale u ke

midöp; pen Bi Ni nipe, ka haneb nipe ap midagöp,” a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bi ap nip haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anig hageia, bi anibu pen pe haga, “Bi Kub, yip yau a gö, yad am bap yad riḡöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nip pen haga, “Niḥi bi yip niṅ udagpal rimnap umaiöl, niḥi bi yip niṅagpal rimnap dam riḡöl göl. Ne pen ammön, God niḥi bi udöm abad mideinab manö u hag ṇö aran,” a ga.

⁶¹ Pen bi ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yip yau a gö, am ami bapi, an mam yad gau kalip manö hag ṇi aij gem, ṇimagö pakem, aunam,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Niḥi bi an wög adiṅ il göm, gasi iru niṅöm, nab au arö ginab gau, God niḥi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ṇeb bi wög u ginim rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bi nipe iru nöḡ hag yuö am ram minöṅ ke ke arla

¹ Hainö Jisas bi nipe ṇinjuöl miḥau niḡan ado gi da miḡan lan (72) udöm, kalip baluöm miḥau ke, miḥau ke, ram minöṅ gau ke ke yunig göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ṇibe, yad hainö ninabin,” a ga. *

² Pen kalip manö ap haga, “Nan wög kub yabiṭ midöp u pen niḥi bi nan magö ral daupe gau iru midagpal. Anib u, Bi Kub wög adiṅ nap niḥö u nip hag niṅbe, niḥi bi nan magö ral daupe rimnap halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb midpal an au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadi, ma riṭip gau halö ud aragmim. Niḥi bi rimnap aip adan an au manö hag miḡö midagaimim. *

* 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:54: 2Ki 1:9-16 * 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3: Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul migan amöl gi, kalip manö aij hag ñimim hagmim, 'God kalöp abad mideian,' a gimim.

⁶ Anig hageinabim, nibi bi God manö hain aij nipe udep rö ap mideinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab.

⁷ Pen ram anibu nöp midaimim, nan magö dap ñinaböl u ñinöl gi midaimim. Bi wög gipal gau pen haji udpal. Anibu rö, kalip manö aij u hag ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ñinaböl u, halöwaöl ñinmim. *

⁹ Ram minöñ anibu, nibi bi nan ginim gau kalip gipe, kamij linim. Nibi bi gau magöñhalö kalip hag aij gimim hagmim, 'God nibi bi udöm abad mideinab u, ma il kalöp u auöp,' a gimim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan an au amhim hagmim,

¹¹ 'Ram minöñ kalöp i auajun u, halpi acip acip ma hon udöp gau kale ke lik gi yu arabun. Pen nin aij gim! God nibi bi udöm abad mideinab u, ma il kalöp u auöp,' a gimim. *

¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub ninaböl ñin u, daun kub Sodom nibi bi nan si nan naij nöp gilö gilö in habik ñin ara u, manö kub ninöm ilön pro rö udnaböl; pen nibi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub ninöm ilön kub yabul udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ "Korasin nibi bi gau abe, Bedsaida nibi bi gau abe, nan gagep rö u ginö, ninmim arö gipim rö, ilön kub yabul udnabim. Pen daun kub mihöp Daia Saidon nibi bi gau kalip, nan

gagep anibu rö rimnap ginö ninblap u, kale walij gi dö gi lugöp rimnap yimöm asiköm, run he ud yuöl gi ud yuöl gi midöm, nan naij gimidal anibu arö giblap.

¹⁴ Manö kub ninaböl ñin u, Daia Saidon nibi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nibi bi gau abe, kale Bedsaida nibi bi gau abe ilön kub yabul udnabim.

¹⁵ Pen ñin anibu, kale Kapaneam nibi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö lan au aragnabim; böñ nöp ulöm migan kub yan arnabim," a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe gau kalip haga, "Nibi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöp wasö, Bi yip hag yuö aunö u nip u rö nöp udagnaböl," a ga. *

Bi nipe hag yua gau ado gi aula

¹⁷ Pen hainö bi nipe ninjuöl mihau nigan ado gi da migan lan (72) anib gau, ram minöñ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas nip hagla, "Bi Kub! Kijaki aion pi nibi bi aban albal gau, hib ne hagun, 'Jisas midöp rö arim!' a gino, hagpun rö ninöm arbal," a gila.

¹⁸ Hageila, Jisas kalip haga, "Yad nin midnö ninöl gi, kijaki aion pi nap kale Seden, anim anim rö udöm kumi kabö adö lan nibö ap lug paka. *

¹⁹ Kalöp hag libin u me, re haino sara, gaiwadö, hauat, nan hapeb anib gau abe, Bi Kolmat klö nipe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. *

²⁰ Pen kijaki aion pi nan gau hagpun rö ninöm höñ arbal a gimim, min min gagmim; God nipe hib hon kumi kabö adö lan au kal kilñ riköp, a gimim, min min gimim," a ga. *

* 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27

Mad 10:15; 11:24 * 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23

Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5

* 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25;

* 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19:

*Jisas Nap God nɪp aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anɪbu, Ana U† u Jisas nɪp ajman rau mɪdö nɪnöl gi, nɪpe mɪñ mɪñ göl gi, Nap nɪpe nɪp haga, “Bapi, ne Bɪ Kub kumi kabö adö lan abe, mɪnön nabön i† i abe abad mɪdpan u, gasɪ ne ke nɪnö aij göp adö u nöp gɪpan. Hon nɪbi bɪ kub gasɪ nɪn kɪd hi†kun ke nɪnbun, a gɪpal gau, kalɪp manö aij i† u yamagpan pen nɪ† pɪi pro gau, ne kalɪp gasɪ aij nön, manö aij i† u nɪnbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anɪg hagem haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap yad bɪ aigale bɪ rö mɪdpin u nɪnagpal; Bapi nɪpe nöp yɪp nɪnön. Pen Bapi nɪpe bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪnagpal; yad ke nöp nɪnbin. Nɪpe yɪp pɪdön nan nɪpe gau magönhalö nön rö, nɪbi bɪ kalɪp yamnam a gɪnabin gau nöp, Bapi kalɪp yamnö nɪp nɪnaböl. Nɪbi bɪ rɪmnap halö Bapi nɪp nɪnagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anɪg hagem, ado göm, bɪ nɪpe gau nöp kalɪp hagem haga, “Nan anɪbi nɪnabim u, mɪñ mɪñ gɪmim. God kalöp nöp me ud aij yabɪ† gö nɪnabim.

²⁴ God manö hagep bɪ gau iru nöp abe, kɪn gau iru nöp abe, nan amgö nɪnabim anɪbi nɪnun a göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla; manö apdi nɪnabim anɪbi nɪnun a göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla.

*Jisas, bɪ aij Sameria nɪbö u, manö
hod rɪköm haga*

²⁵ Nɪn ap an au, bɪ lo manö hag nɪb bɪ ap, Jisas yɪp nɪhön manö hagnɪm a göm, apöm nɪp hag nɪnön haga, “Manö hag nɪb bɪ, yad nɪhön nɪhön gem, pör mɪdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nɪp haga, “Lo manö u kalɪ kɪñ rɪköm, nɪhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bɪ lo manö hag nɪb bɪ anɪbu haga, “Lo manö u nɪnbin, Mosɪs kalɪ kɪñ rɪköm haga,

‘God Bɪ Kub ne u nɪp mɪñ mɪñ gɪmön, gasɪ rɪmɪd ne u nɪp nɪmön, klö ne u magönhalö nɪp nɪmön, nɪp mɪdmagö yabɪ† lɪmön.

Ne ke mɪdmagö lɪban rö, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp u rö nöp mɪdmagö lɪmön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia, Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anɪbu nöp hain gɪmön, pör mɪdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ lo manö hag nɪb bɪ anɪbu, hɪb yad u pro gɪnab a göm, Jisas nɪp kauyan hag nɪnön haga, “Lo manö kalɪ kɪñ rɪka u, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪñ rɪka. Anɪb u, nɪbi bɪ mai kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪñ rɪka?” ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bɪ lo manö hag nɪb bɪ anɪbu nɪp, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, “Bɪ ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan an au araia nɪnön, bɪ nan si udep rɪmnap apöm, nɪp mɪñu magö paköm, walɪj nan nɪpe gau pɪ† gi ud arlö nɪnöl gi, nɪpe adan an au umnɪg göm gi mɪdeia.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ ap, adan adö anɪbu amöm bɪ anɪbu umnɪg göm gi mɪdeia au nɪnön, böj lau nöp adan löm ara.

³² Pen bɪ Lipai i† bɪ ap, adan adö anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gi mɪdeia au nɪnön, mɪdeia söl au amöm nɪn aij göm, böj lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bɪ Juda wasö, ram mɪnön Sameria nɪbö bɪ ap, adan mɪlö añ† anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gi mɪdeia au nɪnön, nɪp mög yabɪ† nɪna.

³⁴ Nɪp mög yabɪ† nɪnön, mɪdeia söl au amöm, wös nɪp gau wel rɪmnap löm, nɪg wain rɪmnap löm, wös nɪp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nɪpe u löm, ram mani rauöm hanmɪdal u dam löm, abad mɪd aij yabɪ† ga.

* 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5

³⁵ Ruö arnig göm, bi ram abad midmidöp anibu nip silpa kid mihöp ñöm haga, 'Ne bi anibi nip abad mid aij gımön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gi apem nöp ñinabin,' a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud anibu udöm, nipe bi lo manö hag ñeb bi anibu nip hag niŋa, "Bi adan aŋ pak lila u, bi mihau niŋaŋ padiöl göm arla gau, bi an nipe ke midmagö la rö, nip midmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi nip mög niŋöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nip haga, "Niŋö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anibu nöp gımön," a ga.

Jisas nipe Mada Maria aŋi mihau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nipe gau aip ram minörj ap amjakeila, niŋi ram minörj anibu mideia ap apöm, kalip ut gi dam ram nipe u ara. Niŋi anibu hib nipe Mada.

³⁹ Ram nipe u niŋin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia söl au ap asiköm, Jisas manö hageia u niŋmideia. *

⁴⁰ Mada nipe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru niŋöm, ap Jisas nip haga, "Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru niŋban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad niŋnam a göm, gasi aŋi u nöp niŋöm, ap manö yad niŋmidöp. Niŋi bi ap nan aij udöp anibu piŋi gi udnim rö lagöp," a ga. *

11

God nip sabe ginig, anig göl rö hagmim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

¹ Niŋin ap, Jisas ram minörj ke migam ap midöm, Nap God nip sabe göl gi mideia. Sabe gi pis gö niŋöl gi, bi nipe ap apöm nip haga, "Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö niŋbal rö, ne hanip u rö nöp hag ñö niŋun," a ga.

² Hageia, Jisas kalip haga, "God nip sabe ginig gımim, anigöl hagmim, 'Bapi, niŋi bi gau hib ne haglö adö araŋ.

Ne niŋi bi udmön abad mideinabön niŋin u yinid aunim.

³ Nan magö hanip niŋin aŋi aŋi pör pör niŋban rö u niŋmön.

⁴ Niŋi bi rimnap hanip gi naij gilö, kalip pen niŋno mulu lugö gi naij gagpun rö, hon nan si nan naij gipun gau niŋmön arö gımön.

Hanip abad midaimön, gasi ap wakainim, gi naij ga-gun,' a gımim," a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anibu hagöm, bi nipe gau kalip manö hod riköm haga, "Kale bi ap, sibön aŋ kub yaŋ, bi niŋeb nipe ram amöm hagnab, 'Midaimam, bi niŋeb yad ap milö gau niŋbö apöm ram yad u apjakajip. Pen nan nip niŋnö niŋnim u midagöp u me, nöp auabin. Yip bred magö mihau niŋaŋ niŋi,' a ginab. Hageinab, bi niŋeb nipe anibu manö pen hagnab,

⁷ 'Sibön aŋ kub i yip ap unbö hagagmön! Yad niŋi pai yad gau aip ajöŋ giŋun hanabun. Anib u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anib gau ud niŋnam?' ö ginab.

⁸ Pen kalöp hagabin, bi ram nap niŋbö u, bi niŋeb yad a göm yinid ud ñagnab, ji nip niŋi a göm abad midöl gi, klö gi midö midö, hagnab rö niŋnab.

⁹ Anib u, kalöp hagabin, nan niŋhön midagainim, God nip hag niŋbe, kalöp niŋnab. Nan niŋhön ulhai niŋnabim u, udnabim. Hanip ajöŋ u hiŋkaŋ a gımim, pak gu gu gipe, hiŋknab.

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

¹⁰ Nihön ginig: nibi bi God nip hag niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi nan ulhai niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi hanip ajön hiikanj a göm, pak gu gu gilo, kalip ajön hiiknab.

¹¹ Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsa nan a geinab, re ap ñinabön aka?

¹² Aka ji, yaur magö nan a geinab, haua ap ñinabön akanj U rö nöp anig gagnabön.

¹³ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö lanj au midöp u Bi aij yabıl. Nipe nan naij ap ñagnab. Ana Uı u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila

(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Pen bi ap nip kijaki abanj alö, manö hagöm wasö, yiħariñ nöp mideia. Jisas kijaki anıbu hag yuö, bi abanj almideia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmideila gau aiö waiö gila.

¹⁵ Pen nibi bi anıb gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

¹⁶ Pen nibi bi anıb gau rimnap, Jisas nihön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gila. *

¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram minöñ kub aıi ap, ud asık ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram minöñ anıbu lug paknab. Nibi bi iı aıi ap, u rö nöp ud asık ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi iı aıi anıbu lug paknab.

¹⁸ Anıb unbö rö nöp, Seden iı u ud asık ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimñ Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höñ araböl,’ a gipim.

¹⁹ Anig haggim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höñ yubaln Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

²⁰ Pen yad God klö nipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad midöp ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

²¹ “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap pıi gi udöl rö lagnab.

²² Pen bi klö yabıl ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pıi gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

²³ “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u riħ waı gıpal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyanj ado gi aunim rö löp, a ga

²⁴ “Kijaki aiön pi ap, nibi bi abanj li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram minöñ nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñem mideinam, a göm, am an anıb gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migan nöd midem aubin u arnam,’ a ginab.

²⁵ Hagöm, amöm niñnab, ram anıbu ĩk gi aij gi, kuö aij nöp mideinab.

²⁶ Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, kijaki aiön pi naij yabıl unbö mudun jıñ u halö uı gi dapöm, migan anıbu am mideinaböl. Anig gö, bi anıbu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri nipe böñ nöp naij yabıl mideinab,” a ga.

²⁷ Jisas manö anıbu hagö, nibi bi iru mideila an anıb au nibi ap uraköm, wiñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, miñ miñ yabıl ginim,” a ga. *

²⁸ Hageia, Jisas pen pe haga, “Anig hagpan u pen nibi bi an an God

* 11:15: Mad 9:34; 10:25 * 11:16: Mad 12:38
Luk 1:28,42,48

* 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50 * 11:27:

Manö u niñöm hagöp rö gɨnaböl gau, kale mɨñ mɨñ gɨnaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö niñun, a gɨla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

²⁹ Pen nɨbi bɨ iru yabɨl nöp ap magum gɨlō niñöl gɨ, Jisas kalɨp haga, “Nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim aɨ aui, nan si nan naij göl gɨ mɨdmim hag-pim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö lan gö niñun,’ a gɨpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gɨnō niñagnabim. Bɨ God manö hagep Jona nɨp ga adö u nöp yɨp gö, niñnabim. *

³⁰ Daun kub Ninepa nɨbi bɨ gau, God manö hagep bɨ Jona apöm ga rö niñöm God nɨp niñ udla rö, nɨbi bɨ uri mɨdpim gau, yad Bɨ Ñɨ nɨpe gɨnabin rö niñmim, niñnabim.

³¹ Pen hadame nöp nɨbi kwin ram mɨnōɨ mɨlō mɨdeia gau nɨbö apöm, Kiɨ Solomon manö aij hagab u niñɨn a göm aua. Pen kale nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau, bɨ kub Solomon rö wasō, yad Bɨ Kub yabɨl apem aɨ kalöp aui mɨdem, kalöp manö aij yabɨl hag ñɨnō udagpim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, kwin anɨbu uraköm kalöp nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

³² Hadame nöp Jona am Ninepa nɨbi bɨ gau kalɨp hagö, nan si nan naij gɨmɨdal gau, niñhōn gɨnɨg anɨg gɨpun a göm arō göm, God nɨp niñ udla. Jona nɨpe hagö niñ udla u pen mɨñi yad Bɨ Kub yabɨl apem aɨ kalöp aui mɨdem, manö aij yabɨl hag ñɨnō, nan si nan naij gɨpim gau arō gag-pim. Anɨb u, manö kub hagep ñɨn u, Jona nɨpe uraköm kalöp nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

*Sɨb aɨ gau rö mɨdagaimim
(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)*

³³ “Nɨbi bɨ gau hapö lauöm rin cōg mɨgan gau pi gagnaböl; adö au gɨlan rɨkɨlöl mailö gö, nɨbi bɨ gau ram raul mɨgan anɨbu apöm waiö niñnaböl. *

³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö mɨdöp. Amgö magö u mɨd aij gɨnab u, hañ roman aɨ dan mailö göm mɨd aij gɨnab, pen amgö magö mɨd aij gagnab u, hañ roman aɨ dan sɨb göp u rö mɨdnab.

³⁵ Kale niñ aij gɨmim, aɨ kalöp dan mailö mɨdöp aka sɨbōn mɨdöpɨ Kale gasɨ niñbim, aɨ hon dan mailö mɨdöp a gɨ gasɨ niñbim u pen sɨbōn aunɨm rö löp rö, kale ke niñ aij gɨmim.

³⁶ Hañ roman kale aɨ dan magōɨhalö mailö gɨ mɨdöl gɨ, mɨgan pro marap sɨbōn mɨdageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñɨnab unbö rö lɨnab,” a ga.

Kale Perisi prɨ halö mɨdpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö niñöl gɨ, bɨ Perisi ap nɨp haga, “Auö ram yad amul nan ñɨɨul,” a ga. Hageia, Jisas ram nɨpe amöm, raul mɨgan yaɨ nan ñɨɨnɨg asɨka.

³⁸ Asiköm, nan ñɨñö niñöl gɨ, bɨ Perisi anɨbu, gasɨ nɨpe ke aɨ gau nöp niñöm, bɨ anɨbi niñhōn gɨnɨg hon Juda kai pör gɨpun rö, ñɨmagö nɨpe u ñɨg lɨ yuöm wasō, yɨharɨɨ nöp nan ñɨɨab a göm, gasɨ u niñɨ.

³⁹ Jisas gasɨ niñɨ anɨbu ke niñöm nɨp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau hōɨ adö gau ñɨg pak aij gɨpal rö u gɨpim u pen aɨ kale yaɨ nan si nan naij gɨpim prɨ u ajman rauöm mɨdöp. Kale nɨbi bɨ nan aij kale gau udun a gɨmim, gɨ naij yabɨl nöp gɨmɨdim.

⁴⁰ Kale hauɨ halö yabɨl. God kalöp hañ u nöp gɨ laga; aɨ yaɨ abe gɨ la.

⁴¹ Anɨb u, nan pler kap mɨgan yaɨ mɨdöp u, nɨbi bɨ mög gep rö gau kalɨp ñɨmim. Anɨg gɨnabim u, nan kale magōɨhalö uɨ gɨnab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabɨl gɨmim: kale marö kub yabɨl udnabim. Kamōɨ, dil, nan yɨharɨɨ haɨɨ aij auɨp wōg adɨɨ ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wō ral niñ dammim, sɨduɨ lan arō, nɨme lun God nɨp añɨ ap ñun a gɨmim, pör

nɨŋbim. Nan pro pro gau pör anig gɨmim gɨpim u aij, pen nɨhön gɨnig manö it yabɨt u nɨŋmim hain gagpimɨ Nɨbi bɨ gau kalɨp kabö rö gɨnɨm adö u gagpim; kalɨp naij gɨnɨm adö u nöp gɨpim. God nɨp mɨdmagö lagpim. Anig gɨmim, gɨ naij gɨpim.

43 “Pen kale Perisi kai, nɨŋ aij yabɨt gɨmim: kale marö kub yabɨt udnabim. Kale Juda magum gep ram gau amnim, bɨ kub mab po asɨkpal adö u nöp asɨkpim. Gasɨ kale nɨŋbim u, nɨbi bɨ iru mɨdpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bɨ auabön e!’ gɨlö, hanɨp aij gɨnab a gɨmim, nɨŋbim.

44 Pen kale Perisi kai, nɨŋ aij yabɨt gɨmim: kale marö kub yabɨt udnabim. Nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋöm, kalöp bɨ aij yabɨt a gɨpal u pen wip rɨgöl gɨpal hij naij mɨdöp mɨgan gau nɨbi bɨ nɨŋagöm adö lan ajpal rö mɨdpim,” a ga.

45 Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bɨ ap nɨp haga, “Manö hag ñeb bɨ, manö klö yabɨt lɨ hagpan anɨbu, hanɨp u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨŋ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Manö kliñ aij hagpim u, wadɨ marö kub gau rö, nɨbi bɨ gau kalɨp gam ñɨbim u pen kalɨp mög nɨŋmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨŋ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Nahai itan kale gau hadame nöp bɨ God manö hagep bɨ gau kalɨp al pak lɨla. Pen kale God manö hagep bɨ gau wip rɨgöl kale gɨ lɨbim.

48 Gɨpim anɨbu, aij nöp pakla a gɨmim gɨpim. Nahai itan God manö hagep bɨ gau al pak lɨla; kale pen wip rɨgöl kalɨp gɨ lɨbim.

49 Anɨb u, God gasɨ aij ke nɨŋöb u haga, ‘Bɨ manö yad hagep gau, bɨ manö aij yad ud arep gau kalɨp yunabin, pen kalɨp jɨ nɨŋöm, rɨmnap gɨ naij göm, rɨmnap böŋ nöp al pak lɨnaböl,’ a ga.

50 Pen hadame nöp, God mɨnön naböŋ it i gɨ lɨnig ga ñɨn u rɨköm, bɨ God manö hagep gau kalɨp pör paklö auöp rö, nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gai i, nan naböŋ anɨbu pen udnabim.

51 Marö anɨbu me, bɨ Ebol nɨp nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nɨp, ka nan sabe gɨ ñeb ram raul mɨgan u lödan, kabö kalum ud gɨla bɨd adö au i, an au al pak lɨla. Kalöp nɨŋö yabɨt hagabin, manö marö anɨbu magöŋhalö, nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau udnabim.

52 Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨŋ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Manö aij u, gasɨ aij nɨŋeb ram raul mɨgan ajöŋ ki u kale udmim, gau pi gɨpim. Gau pi gɨpim u, nɨbi bɨ ram raul mɨgan am nɨŋun a göm gasɨ nɨŋbal gau, kalɨp pör adan magrem hag rɨkpim,” a ga.

53-54 Jisas kalɨp anig hagöm höŋ arö nɨŋöl gɨ, lo manö hag ñeb bɨ gau abe, bɨ Perisi gau abe nɨp jɨ nɨŋöl hagla, “Manö nɨhön u hagno, pen hagö nɨŋun, nɨp dam manö kub hagun,” a göm, Jisas nɨp manö piral piral adö rɨmnap haglö ara.

12

Nan pi göm gɨpal gau waiö nɨŋnaböl

(Mad 10:26-27)

1 Pen ñɨn ap, nɨbi bɨ iru yabɨt nöp ap magum göm, pen pen cɨro cɨro ñöm nɨbi bɨ rɨmnap ma abö jö ma jö gɨlö nɨŋöl gɨ, Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp haga, “Perisi kai pör gɨ naij gɨpal u pi göm, mɨd aij gɨpun, a gɨ gasɨ nɨŋbal. Kale anɨb unbö rö gɨmim rö löp u, kale yɨs kale u nɨŋ aij yabɨt gɨmim.

2 Nan pi gɨmim gɨpim gau, hainö waiö lö nɨŋnaböl. Manö agamɨj hag pi gɨpim gau, u rö nöp waiö lö nɨŋnaböl. *

3 Pen manö sɨbön yan hagpim u, mailö halö haglö nɨŋnaböl. Manö agamɨj raul mɨgan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lan

* 12:2: Luk 8:17

haglō, yag dam ram mīnōṇ gau ud arnaböl,” a ga.

*God nīp nōp pīñṇ gīmim
(Mad 10:31)*

⁴ “Nībi bī yad gai i, kalōp hagabin, God nīp cīg gīno, hanīp al paknaböl a gīmim, pīñṇ gagmim. U yīharīṇ hañ roman adō u nōp gī naij gīlō, hij gīnab. Hainō kale nan ap kalōp gōl rō lagnab.

⁵ Anīb u, yad kalōp hagabin, kale pīñṇ gīnīg, Bī kalōp hañ roman al pak lōm, hainō kalōp mab ke inab mīgan yaṇ ud yunīm rō lōp, Bī anību nōp pīñṇ gīmim. Nīpe nōp Bī pīñṇ gep me; nīp nōp pīñṇ gīmim.

⁶ “Kale nīṇbim, nībi bī yaur pro unbō mamīd u sīkim gōm, mani atī pro mīhōp nōp udpal. Yaur pro anīb gau, God añī ap nīṇagnīm rō lagōp; magōṇhalō nīṇōb u nōp mīdōp.

⁷ Pen kale nībi bī gau nan yabīṭ; yaur gau kale aip adīp adīp rō wasō. God nabīc cōg umagō kale u magōṇhalō wō ralōp u me, kale pīñṇ gagmim, gasī halō mīdaimim,” a ga.
*

Jisas nībi bī nīpe mīdpim u, nībi bī gau waiō hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalōp manō nīṇō hagabin, nībi bī Jisas lau adō mīdpun a gōm, nībi bī mīdpal an au waiō hag hīkeinaböl gau, yad kalīp pen abe nībi bī gai i yīp lau adō mīdpal a gem, God ejol nīpe mīdpal an au waiō hag hīknabin.

⁹ Pen nībi bī Jisas lau adō mīdagpun a gōm, nībi bī mīdpal an au waiō hageinaböl u, yad kalīp pen abe nībi bī gai i yīp lau adō mīdagpal a gem, God ejol nīpe mīdpal an au waiō hagnabin.

¹⁰ “Bī Nī nīpe nīp hag jueinaböl u, God nīṇōm arō gīnīg arō gīnab; pen Ana Uṭ u nīp hag jueinaböl u, God nīpe nīṇōm arō gagnab.

¹¹ “Pen kalōp manō kub hagnīg gōm, ud Juda magum gep ram au,

aka gapman bī kub mīdpal an au, aka kīṇ mīdpal an au, daueinaböl u, pen manō nīhōn u udun hagun a gīmim, gasī iru nīṇagmim. *

¹² Urak hagpe nīṇōl gī, magō anību nōp Ana Uṭ nīpe kalōp gasī ñō nīṇōl gī, nīṇmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gīmim, gasī u nīṇagmim

¹³ Nībi bī iru mīdeila an anīb au, bī ap Jisas nīp haga, “Manō hag ñeb bī, ne mam yad u nīp hagō, bapi nan nīpe ud lōm uma gau, nīme lī yīp bōṇ lau ke ñan,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas nīp pen haga, “Yīp an hagōp, ‘Bī nan ud asīk ñeb u mīdaimōn,’ a ga nīṇem nan kalōp gau ud nīme lī ñīnam?” ö ga.

¹⁵ Jisas anīg hagōm, nībi bī mīdeila gau kalīp haga, “Nīṇ aij yabīṭ gīmim. Nan iru nōp udun a gīmim, gasī u nīṇagmim. Nan iru udun a gīmim, gasī nīṇnabim u, mīd aij gīmim rō lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manō ap kalīp manō hod rīkōm haga, “Bī mani iru mīdeinab ap, wōg adīṇ nīpe u, wid magō nan gau iru yabīṭ nōp mīdeinab.

¹⁷ Gasī nīpe gau nōp ke nīṇ damōm, ‘Nan ñīṇeb yad iru nōp mīdōp gau, ram raul mīgan mai dap lem, ñīṇ mīdeinam?’ ö gīnab.

¹⁸ Pen gasī ap nīṇōm, ‘Ram pro gau rīb waṭ gī yuem, ram kub kub gau nōp gī lem, wid magō yad abe, nan yad gau abe magōṇhalō ud ram raul mīgan anīb gau dam līnabin.

¹⁹ Yad anīg gem, yīp ke hagnabin, “Bī me. Ne nan aij iru yabīṭ mīdōp u mī iru yabīṭ nōp mīdōm pīs gagnab. Anīb u, wōg ne u arō gīmōn, nan ne anīb gau nōp nīṇōl gī, ñīg nīṇōl gī, mīñ mīñ gōl gī, gī mīdaimōn,” a gīnabin,’ a gīnab.

²⁰ Anīg hagōm gasī nīṇnab, pen God nīp hagnab, ‘Ne bī hauṭ halō yabīṭ! Mīñi sīb an yaṇ nōp umnabōn. Nan ne iru nōp gī jīn

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10

gi lö midöp anib gau, an rö ud ñiñ mideinab?' ö ginab.

21 "Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud magum göm mñ mñ gipal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bi mög gep rö midpal," a ga. *

God hanip abad mideinab, a gimim, gasi iru niñagmim

22 Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, "Anib u, 'Nan magö gai nibö udun ñiñ midaiun, wañj gai nibö udun yim midaiun,' a gimim, gasi kub u niñagmim.

23 Nan ñiñeb u nan kub wasö. Kamñ midep magö u nan yabiñ. Wañj nan gau nan kub wasö. Hañ roman u nan yabiñ.

24 Yaur midpal gau niñim. Yaur gau, nibi bi gipal rö, wid wög gi yimlö, po gö rik dauagpal. Wid magö rik dap magum gep ram kale ap midagöp. God nöp me nan ñiñeb kalip ñöb. Nipe nan pro gau gasi niñöm anig göp u, kale niñhön ginig hanip nibi bi abad midageinab a gimim, gasi iru niñbimñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gasi iru niñeinabim u, umnig ginabim ñin u arö gimim, magö ap halö mideinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anibu gimim rö lagöp. Anib u, kale niñhön ginig nan yiharñ adö rimnap gasi iru niñbim?

27 Nan be gau ranöm, magö pilöm pipñ yuöp u pen ke wañj göm rib adik ginim rö lagöp. God nöp gö, rib adik aij yabiñ gimidöp. Pen Kiñ Solomon rib adik aij yabiñ gimidöp u, gausñ gau rib adik aij gimidöp u rö gagmidöp.

28 Nan be gau ranöb anib gau nan yiharñ; pör midageinab. Miñi rö midöm, rol ruö rib gi dö gi mab laulö innab. God nipe nan yiharñ gau gasi niñöm anig göp u, kale niñhön ginig hanip wañj ñagnab a gimim,

gasi iru niñbimñ Niñ udep magö kale u milö midagöp.

29 Hon nan magö, ñig, nan gau gai nibö udun ñiñun a gimim, gasi marö u niñagmim.

30 Nibi bi God nip niñagpal gau, gasi anibu rö niñbal. Pen Nap kale u kalöp hauñ gagöp; nan kalöp midagöp gau niñöb.

31 Anib u pen, God nibi bi udöm abad mideinab u, hanip halö udnim a gimim, gasi añi niñmim giñe arö me, kalöp abad midöl gi, nan anib gau kalöp ñinab.

Ram minöñ kumi kabö adö lañ au nan aij aij ud magum gimim

32 "Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mideinabin a göm niñöb u me, kale piñiñ gagmim.

33 Nan kale midöp rö gau, sikim gi mani udmim, nibi bi nan midagöp gau kalip ñimim. Anig ginabim u, mani rin kale papñ gagöm pör pör nöp mideinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lañ au midöm ur gagnab; bi si udep apöm si udagnab; sipsop nan gau niñagnab. *

34 Pen nan aij kale gau minöñ naböñ adö il i ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp minöñ naböñ adö il i mideinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lañ au ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp anib lañ mideinab.

Gijn gimim midaimim

35 "Anib u, wañj kale u söl söl pa jö gimim, dip nagñ pig li aij gimim, hapö lau limim niñöl gi midaimim. *

36 Bi wög gi ñeb gau hagnaböl, 'Bi kub hon u, bi niñeb nipe nibi udöm aip nan kub ñiñ midlö niñöl gi, söl ado gi aunab,' a göm, niñ nöp mideinaböl. Bi kub kale u ado gi apöm, ajöñ pak gu gu gö, yñid hiñknaböl. Anib unbö rö kale anig gimim.

37 Pen nipe ado gi apöm, kale niŋ mideinaböl u niŋöm, kalip ud aij yabił gınab. Bi kub anıbu nipe ke, waij nipe u söl söl pa jö göm, dip nagi piğ li aij göm, kalip hagö, ap nan niŋeb li niŋbal ka u asik giğabö giłö, nipe ke nan niŋeb gau dam kalip niŋab.

38 Pen bi kub sibön anı kub yan aka kiłakıl hagnab magö u apöm niŋnab, bi nipe gau uhön hanageinaböl, kalip ud aij yabił gınab.

39 Anıb u, niŋim. Niŋbi bi ram nap nibö gau, bi nan si udep bi aunab niŋ u a göm, niŋ mıdaıblap u, ram kalip pilaköm, nan kale gau si udagbö. *

40 Anıb unbö rö, Bi Ni nipe aunab a giŋim, abad mıdaimim. Auagnab a giŋim gasi niŋabim magö anıbu nöp aunab,” a ga.

*God nıp wög gi aij giŋim
(Mad 24:45-51)*

41 Jisas anıg hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anıbu, hanıp nöp hagabön aka niŋbi bi magöŋhalö hagabön?” ö ga.

42 Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gasi aij mıdö, wög gi aij gınab u, bi kub nipe ram nipe u arnıg göm nıp hagnab, ‘Bi wög yıp giŋal rimnap kalip abad mıdmön, nan niŋeb kalip gau niŋe li nił gi mıdaımön,’ a göm, arnab.

43 Anıb u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp gınab u niŋöm, nıp ud aij yabił gınab.

44 Yad kalöp hagabin, bi kub anıbu hagö, bi nipe gi aij gınab anıbu nan nıpe gau magöŋhalö abad mıdeinab. *

45 Pen bi wög gi niŋeb nıpe u, bi kub yad u yıŋıd auagöp a göm, niŋbi bi wög gi niŋeb rimnap kalip mıñu magö paköm, nan kub niŋöm, niŋg wain iru niŋöm, hauł alöm, gi mıdeinab.

46 Pen bi kub nıpe auagnab a göm niŋnab niŋ u nöp apöm, nıp riŋ gi

dö mı dö göm, niŋbi bi manö nıp niŋagpal anı kalip au hag yunab.

47 “Bi wög gi niŋeb bi ap, bi kub nıpe manö hagnab u niŋ aij gınab, pen manö nıp u riŋ juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nıp rapın paknaböl. *

48 Pen bi wög gi niŋeb bi ap, bi kub nıpe manö hagnab u niŋagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nıp paköm ilön pro rö niŋaböl. God niŋbi bi kalip nan iru niŋab gau, yıp pen nan iru niŋmim, a gınab; pen niŋbi bi kalip nan iru yabił niŋab gau, yıp pen nan iru yabił niŋmim, a gınab.

*Nıbi bi rimnap Jisas nıp udagöm
asik ke ke lınaböl
(Mad 10:34-36)*

49 “Yad aubin u, mınöŋ naböŋ adö il i hapö piğ yunıg aubin. Ram mınöŋ gau magöŋhalö hadö inbö u aij!

50 Yıp ilön pak niŋıg gaböl u, yıp marö kub yabił göp. Marö kub anıbu mıd dam dam, yıp ilön pak piŋ gınaböl niŋ u nöp piŋa gınab. *

51 Kale yıp hagnabim, niŋbi bi ud jım niŋıg auub a gınabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, niŋbi bi gau gasi adö ke ke niŋöm asik ke ke lınaböl.

52 Miñi niŋ i riköm, amılap apılap unbö mamıd rö mıdeinaböl u, mıhau niŋan yıp udlö, mıhöp yıp udagmil, asik ke ke lınabil. Pen wasö u, mıhöp yıp udlö, mıhau niŋan yıp udagöm, asik ke ke lınaböl.

53 Bi apıl mıhau, niŋ nıpe aka nap yıp udagö me, asik ke ke lınabil. Niŋbi amıl mıhau, pai nıpe aka niŋe yıp udagö me, asik ke ke lınabil. Niŋe aip niŋ nıpe niŋbin u aip, u rö nöp gınabil; niŋe aka niŋ nıpe niŋbin u yıp udagö, asik ke ke lınabil,” a ga. *

*Krais u auub a göm niŋagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

54 Pen Jisas manö ap halö kalip haga, “Siđö wad arab lau adö kumi

* 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2 * 12:44: Mad 25:21,23 * 12:47: Jem 4:17 * 12:50: Mak 10:38-39
* 12:53: Mai 7:6

wamöb niŋmim, miñi möŋ alniŋ gab a gımim niŋ midpe, midö midö hagpim rö nöŋ möŋ alnab.

⁵⁵ Yiŋön kub gamiŋ nibö gai i gi auöp niŋmim, miñi sidö kub lniŋ gab a gımim niŋ midpe, midö midö hagpim rö nöŋ sidö kub lınab.

⁵⁶ Kale bi pir alep! Nan minön naböŋ il i niŋ aij gımim, nan kumi kabö adö laŋ niŋ aij gımim gıŋim u, pen niñön giŋiŋ ñin kub pör abad midmidim u, miñi hadö auöp a gımim niŋagpim?” ö ga.

Bi nöŋ manö kub hagnab u aip manö ud asiŋkmim
(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai giŋiŋ, adan aniŋbu aij, adan aniŋbu naij, a gımim niŋagpim?”

⁵⁸ Pen bi ap nöŋ manö kub hagniŋ dam arabin a gainim, manö kub aniŋbu niñön giŋiŋ arabul a gımön, adan aŋ au amöl gi, niŋ aip manö hag ud asiŋ aij giŋmil. Wasö u, nöŋ dam bi kub manö niñeb ñimagö adö niŋpe u yuö, niŋpe pen nöŋ dam polisman ñimagö adö kalip gau lö, nöŋ böŋ nöŋ dam nagi lınaböl.

⁵⁹ Aniŋbu u, yad nöŋ hagabin, ne nagiŋman nöŋ midmön, nan naböŋ ne gau böŋ nöŋ naböŋ ral piŋ gımön me, höŋ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naij giŋim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö aniŋbu, niŋbi bi riŋnap apöm, Jisas niŋ hagöm hagla, “Galili niŋbi bi riŋnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi ñilö niñöl gi, magö aniŋbu nöŋ gapman bi kub Pailod kalip böŋ nöŋ al pak la,” a giŋla.

² Hageila, Jisas kalip haga, “Galili niŋbi bi aniŋbu gau nöŋ, nan si nan naij unbö ke giŋlö aniŋ göp, pen Galili niŋbi bi riŋnap nan si nan naij pro pro giŋpal rö aniŋ gagöp, a gımim, niŋbim ar?” *

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij giŋim gau niñön giŋiŋ aniŋ giŋpun, a gımim, arö gagnabim

u, niŋbi bi aniŋbu gau umla rö nöŋ, kale magöŋhalö u rö nöŋ umnabim.

⁴ Pen Siloam waŋö söl au, ram miŋlö kub pa jö göm niŋbi bi unbö kagoŋ böŋ daŋ (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke giŋlö aniŋ göp, pen niŋbi bi Jerusalem midmidal riŋnap nan si nan naij pro pro giŋpal rö aniŋ gagöp, a gımim, niŋbim ar?”

⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij giŋim gau niñön giŋiŋ aniŋ giŋpun, a gımim, arö gagnabim u, niŋbi bi aniŋbu gau umla rö nöŋ, kale magöŋhalö u rö nöŋ umnabim.

Mab ap magö piŋlagöp

⁶ Pen Jisas manö hod riŋköm kalip haga, “Bi ap uñhem magö ap piŋlaŋ, a göm, yiŋ u ju dapöm, nagi wain wög niŋpe au yiŋmnab. Hainö ado gi apöm niŋnab magö ap piŋlagnab.

⁷ Bi wög gep niŋpe u niŋp hagnab, ‘Mi miŋhau niŋaŋ mi añi añi inö niñöl gi, pör apem niŋbin uñhem yiŋmnö u magö niñeb ap piŋlagöp. Aniŋbu u, wög adiŋ yad aŋ au midöp u aij gagöp. Riŋbu!’ a giŋnab. *

⁸ Hageinab, bi wög gi ñeb niŋpe hagnab, ‘Bi kub, uñhem il aniŋbu miñi riŋbu yagep. Yad uñhem il aniŋbu kiŋpiŋ gi aij gem, nan uñlaŋ uñlaŋ riŋnap dap lınö,’ *

⁹ mi hainbö u magö piŋniŋ u arö gımön; pen magö piŋlagnim u riŋbu yumön,’ a giŋnab,” a ga.

Jisas niŋbi jöl magö dudu ga u gö, yiŋdun ga

¹⁰ Pen Juda God niŋp sabe gep ñin ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ñi mideia.

¹¹ Ram raul miŋan aniŋbu niŋbi ap ap mideia. Niŋbi aniŋbu niŋp kiŋjaki aiön pi gö, jöl magö niŋpe u dudu badu göl nöŋ ajmidöp mi unbö kagoŋ böŋ daŋ (18) ina.

¹² Jisas niŋbi aniŋbu niŋp hagö auaia haga, “Nan nöŋ göp u kamŋ löp,” a ga.

¹³ Anig hagöm, nîp ud nîñö nîñöl gi, magö anîbu nöp jöl magö u yîjig gö, God hib nîpe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God nîp sabe gep ñîñ u gö kamîñ la u nîñöm, bî kub Juda magum gep ram anîbu abad mîdmîdöp u, Jisas nîp nîñö mulu lugö, nîbi bî ap mîdeila gau kalîp haga, “Kale nîbi bî nan göp gau, wög gep ñîñ unbö kagoî jîñ nöp aube kamîñ lîñîm. Mîñî God nîp sabe gep ñîñ i anig gagmim,” a ga. *

¹⁵ Anig hagö, Bî Kub nîp pen haga, “Kale bî pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adîk lîbe mîdeinab au, God nîp sabe gep ñîñ u ñîg nan gö, kalîp nagî hubîkmim, dam arbe ñîg ñîñnaböl aka wasö? *

¹⁶ Pen bac îtañ hon Ebrahim rîkôm, rîk dap lîla pai i, Seden nîp hadame nöp adîk lö, mî in kagoî böñ dañ mîdöp u, nîp mög nîñagpim arñ Mîñî God nîp sabe gep ñîñ i, nagî nîpe hubîk yuajîñ, manö kub hagabim ar?

¹⁷ Jisas anig hagö, bî nîp nîñlö mulu luga gau nable yabîl ga. Pen nîbi bî rîmnap gau, Jisas nan gagep rö gîmîdöp gau nîñöm, mîñ mîñ yabîl gîla.

Mab masded magö u, manö hod rîkôm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u kalöp hag ñîñîg gabin u, aige gem hagnö, kale nîñ aij gîñabim?

¹⁹ Me manö adö hagnîg gabin inbö rö mîdöp. Bî ap mab masded magö u dam wög naböñ nîpe u yîmö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mîdeinaböl,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyañ haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u, aige gem hagnö, kale nîñ aij gîñabim?

²¹ Adö anîbu rö, nîbi ap yîs bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yañ halö

ud ado malo gö mîdöl gi, kub yabîl rannab rö u gîñab,” a ga.

Ajöñ pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnîg göm, yîjig göl araga. Nîpe daun gau abe, nîbi bî ram rîñîg aglö mîdeila gau abe, an an hanöl gi, manö hag ñöl gi ara.

²³ Nîbi bî mîdeila anîb gau, bî ap Jisas nîp haga, “Bî Kub, God yöp nîbi bî mîhöp nöp ud kamîñ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalîp haga,

²⁴ “Anîb u, kale klö gîmim nöp, ajöñ ît pro ramö anîbu arnabim. Nîbi bî iru yabîl nöp, adan ramö pro anîbu arun, a göm, am rua rîk wasö nîñnaböl.

²⁵ Nîhön gîñîg, bî ram nap nîbö u adan gîñnab, kale höñ gau nöp mîdmim, pak gu gu gîmim hagnabim, ‘Bî kub, adan hiîk!’ a gîpe, nîpe pen pe hagnab, ‘Kale gai nîböñ Yad kalöp nîñagpin!’ a gîñab. *

²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mîñöñ hon u apön, nöp aip nan ñîñun ñîg ñîñun gîmîdun; ne hanîp manö hag ñîmîdan,’ a gîñabim.

²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nîñagmîdin. Kale gai nîbö yad nîñagpin. Kale nîbi bî nan si nan naij gîpim u me, kalöp ajöñ hiîkagnabin. Arim!’ a gîñab. *

²⁸ Hainö kale nîñnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bî God manö hagep bî gau, God ram mîñöñ pör mîdep u God aip mîdeinaböl, pen kalöp hag höñ yuö, mîtöñ kub göl gi, meg magö hau rîbîköl gi nöp mîdeinabim. *

²⁹ Pen nîbi bî mîlö gau nîbö, sîdö auab lau adö nîbö, sîdö wad arab lau adö nîbö, gamîñ gau nîbö, gajîñ gau nîbö, God ram mîñöñ pör mîdep nîpe u apöm, asîkôm jîm ñöl nan kub nîñnaböl. *

* 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * 13:15: Luk 14:5 * 13:25: Mad 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8

* 13:28: Mad 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3

³⁰ Pen nîbi bî uri jöl adö yabił au mîdpal gau, hainö rîmnap nöd am mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö rîmnap jöl adö yabił gau mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem nîjö mög ga

³¹ Magö anîbu nöp, bî Perisi rîmnap apöm Jisas nîp hagla, “Gap-man bî kub Herod nöp al pak lîng gab. Anîb u, ne ram mînönj i arö gîmön, ram mînönj ke ap aru,” a gîla.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anîbu nîp hagpe, nîj mîdainîm. Mîñi abe, rol abe, nîbi bî kîjaki aiön pi aban alöp gau gîno kamîj löm, nîbi bî nan göp gau gîno kamîj löm, gînab. Ruö pen, ñin mîhau nîgan u me, wög yad u gî haknabin.

³³ Pen mîñi, rol, ruö yad adan arin a gabin u arnîg gabin. Bî God manö hagep gau kalîp Jerusalem nöp al pak lînaböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God nîpe manö hagep bî nîpe kalöp a göm yua gau, nîhön gîngîg pör kabö ud pak lîbimîj Kîlakîł pi ud auan mo gau lör rö u, yad pör ñî pai ne gau ud aij gînam, a gem, nîjbin u pen yîp îru nîjmîm wîhō gîpîm.

³⁵ Anîb u, nîjmîm. Ram kale u kuö nöp mîdöp. Mîdö, kale yîp nîjagnabîm; hainö gau, ‘Bî anîbi Bî Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nîpe adö lan aran,’ a gînabîm ñin u me, yîp kauyan nîjnabîm,” a ga.

14

Jisas, bî ñîmagö ma hu ga ap nîp gö, kamîj la

¹ Juda God nîp sabe gep ñin ap, Jisas am Perisi bî kub ap ram nîpe u nan ñîjö nîjöl gî, nîbi bî mîdeila gau, nîpe nîhön rö gînim, a göm, nîj îj halö lî mîdeila.

² Nîhön gîngîg: ñin anîbu, bî ñîmagö ma hu ga ap ap mîdeia.

³ Jisas, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, kalîp haga, “God

nîp sabe gep ñin i, bî nan göp ap gîno kamîj lînab u aij aka wasöj Lo manö nîhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anîb u, Jisas bî ñîmagö ma hu ga u nîp ud nîjö kamîj la. Kamîj lö, Jisas bî anîbu nîp hag yuö ara.

⁵ Jisas bî anîbu hag yuöm, bî anîb gau kalîp haga, “Ñî pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nîp sabe gep ñin u ñîg mîlbîm ulöm mîgan yan lugeinab u, kale yîngîd am ud yun-abîm aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mîdeian, a gîmîm, gasî u nîjagmîm

⁷ Pen nîbi bî anîb gau nan magö ñîjngîg apöm, ka asîkep aij aij gau nöp nîjun asîkun, a göm asîkla u, Jisas nîjöm, manö ap manö hod rîkôm haga,

⁸ “Bî ap nîbi udnîg göm, nan kub ñîjngîg kalöp wîñ alö ammîm, ka asîkep aij lînim adö u asîkagmîm. Nîhön gîngîg: nîbi bî kub rîmnap auöl rö lör. *

⁹ Anîb u, kale ka asîkep aij adö anîbu asîk geinabîm, bî kalöp wîñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, bî kub i adö anîb au asîkan,’ a gö, nöp nable gö nîjöl gî, am lîñ gî am ba gau asîknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan ñîjun, a göm, wîñ alaiöl, am goł gau asîk mîdpîe me, bî kalöp wîñ alnab u apöm hagnab, ‘Bî mîdeimam. Ne aumön ka adö aij i asîk gî,’ a gö, nîbi bî nan ñîjngîg ap mîdeinaböl gau nöp nîjöm, bî u anj i bî kub nöp mîdöp, a gînaböl.

¹¹ Anîb unbö rö, nîbi bî hon hib kub mîdöp, a göm, nîjbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nîbi bî ana udöm mîdpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

¹² Jisas manö anîbu hagöm, bî nan kub ñîjngîg nîbi bî wîñ ala u nîp

* 13:30: Mad 19:30 * 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14

haga, “Ne nan kub ñiñg, bi ñiñeb ne gau, nañin namam yam ne gau, ñibi bi ram minöñ alog ne mani iru midöp gau, kalip wiñ alagmön. Ñibi bi anib gau, naböñ ñun, a göm, nöp pen nan ñiñg wiñ alöl rö löp.

¹³ Ne nan kub ñiñg, ñibi bi mög gep rö gau, ñibi bi ñimagö ma kila göp gau, ñibi bi ma naij göp gau, ñibi bi amgö we göp gau, kalip wiñ albe, aueinaböl, nan ñiñmim.

¹⁴ Ñibi bi mög gep rö anib gau, nöp pen ñöl rö lagnab u me, hainö God ñibi bi kamij aij nipe gau gö uraknaböl ñin u, nipe ke nöp pen ñinab,” a ga. *

Nan kub ñiñgaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anibu niñöm, bi kale aip nan ñiñeila ap Jisas nip haga, “God ñibi bi nipe udöm abad mideinab u, nipe aip jim ñöl nan kub ñiñgaböl gau, miñ miñ yabiñ ginaböl,” a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Bi ap nan kub ñiñg göm, ñibi bi iru nöp wiñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub ñiñeb ñin anibu aueinab, bi wög gi ñeb nipe u nip hagnab, ‘Miñi am ñibi bi nöd hag labin gau kalip am pañid dau,’ a ginab. Bi wög gi ñeb nipe pen amöm hagnab, ‘Nan magöñhalö dap gijin gipun; aube arun!’ a ginab.

¹⁸ Hageinab, ñibi bi anib gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen minöñ naböñ ap raubin u niñg arabin,’ a ginab.

¹⁹ Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lan raubin u, wög gi aij göl aka gem, am niñnabin,’ a ginab.

²⁰ Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen ñibi yad gisön nöp udpin u me, auname rö lagöp,’ a ginab. *

²¹ Anig hageinaböl, bi anibu ado gi amöm, ñibi bi gau kale niñhön niñhön hagnaböl u, bi kub nipe u nip hagnab. Hageinab, bi kub u

hibur nipe u naij gö, bi nipe u nip kauyan hag yuöm hagnab, ‘Ne yijid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, ñibi bi mög gep rö gau, ñibi bi ñimagö ma kila göp gau, ñibi bi amgö we göp gau, ñibi bi ma naij göp gau, kalip pañid dau,’ a ginab.

²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bi wög gi ñeb anibu hagnab, ‘Bi kub, hagpan rö gipin u pen migan rimnap kau nöp midöp,’ a ginab.

²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi ñeb nipe nip hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, ñibi bi manö klö gimön hagö, kale aulö, ram raul migan yad u böñ nöp rib udnim.

²⁴ Pen ñibi bi nöd wiñ alnö auagpal gau, ñibi bi ap nan yad pro rimnap ñiñagnab, wasö yabiñ,’ a ginab,” a ga.

Gasi niñ aij gimim, yip lau adö aumim, a ga

(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araia u, ñibi bi iru yabiñ nip hain gila. Nipe ado göm kalip haga,

²⁶ “Ñibi bi gau yip lau adö arun a ginaböl u pen gasi kub kale areinab nime nap, ñibi bi pai, niñin nimam kale, aka hañ roman kale ke u, yad niñnö ñibi bi yad midaiöl rö lagöp. *

²⁷ Ñibi bi rimnap hagnaböl, Jisas ñibi bi nipe midaiun u pen anig gino, ñibi bi rimnap hanip gi naij göl rö löp, a göm, hañ roman kale ke nöp gasi niñöl gi mideinaböl u, ñibi bi yad midaiöl rö lagöp.

²⁸ Pen bi kale ap, ram milö kub i adö lan ap ginig, nöd mani aige gö rö udem ginam, a göm, gasi niñ aij göm ginab.

²⁹ Pen, ginam ginam, a göm, kabö nöd nöp ginab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, ñibi bi gau nip hag juöm hagnaböl,

³⁰ ‘Ake! Bi milö i ram ginig göm rö gi damöm, ram adin arö göp,’ a ginaböl.

* 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29 * 14:20: 1Ko 7:33 * 14:26: Luk 9:23

³¹ Pen anibu rö, bi kinj ap, bi kinj ap aip pen pen ginig, nöd gasi ninj aij göm arnab. Pen nipe gasi ninj damöm, ami bi yad u den dausan nöp midöp; pen kinj anibu ami bi nipe dwedi dausan midöp; pen pen gun, nipe ami bi yad al pak linim rö löp, a ginab.

³² Gasi anibu ninjom, kinj ap milö gau hain auö ninjol gi, manö yuöm hagnab, 'Hol aige gul, manö hag jim ñul?' ö ginab.

³³ Anib u, ninj aij gimim. Nan kale gau magönhalö arö gimim, yip aip auagnabim u, nibi bi yad midaimim rö lagöp.

³⁴ "Dö nan aij yabit u pen dö kal nipe arnab u, kale nihön glö kauyan dö ginab?"

³⁵ Dö anibu rö, ud wög adinj aka kılakıl hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anibu rö wög ap midagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li ninj aij gimim," a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

¹ Pen bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan naij gıla gau abe, Jisas manö hagab u ninjun, a göm, ap ninj mideila.

² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip hag juöm hagla, "Nipe nihön ginig bi nan si nan naij gıpal gau udöm, aip nan magö jim ñöl ñınab?" ö gıla. *

³ Anig hageila, Jisas manö ap hod riköm kalip haga,

⁴ "Bi kale ap, kaj sipsip ñınjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen añi nibö ap ur geinab u, rimnap dam minönj halın halın midöp gau löm, am kaj sipsip nipe ur ginab u ulhai ninj aj aj aj, nip ulhai ninj dam dam ninj udnab. *

⁵ Kaj sipsip nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, ud sidun nipe u adö lanj linab.

⁶ Sidun lanj dap ram amöm, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minönj alog nipe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, 'Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai ninj adog udpin u, köl yad aip min min gun,' a ginab.

⁷ Anig unbö rö me, nibi bi iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gasi ninjal gau, kumi kabö adö lanj au midpal gau ninjom min min gagnaböl; pen nibi bi añi ap, nan si nan naij gıpin gau nihön ginig anig gıpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lanj au ninjom min min ginaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ "Aka pen, nibi ap mani silpa magö nipe unbö sidun lanj mideinab. Pen magö ap, ram raul migan gau agamij ap lugeinab u, nipe nihön ginabj Nipe hapö lau adö aulik löm, ulhai ninj ninj ka acip acip lik lik, kabö magö nipe anibu udnab.

⁹ Mani silpa magö nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minönj alog nipe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, 'Kabö magö yad lugöp magö añi anibu, ulhai ninj adog udpin u, köl yad aip min min gun,' a ginab.

¹⁰ Anibu rö me, nibi bi añi ap, nan si nan naij gıpin gau nihön ginig anig gıpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lanj au God ejol nipe gau ninjom min min ginaböl," a ga.

Ñi ap nap nip arık ara u, manö hod riköm haga

¹¹ Jisas manö anibu hagöm haga, "Bi ap ñi nipe mihöp mideinab u.

¹² Ñi nipe hain u, ap nap nip hagnab, 'Bapi, nan halip mihönj hagpan gau, ud asik yip gau ke ñi,' a gö, nap nan kalpe mihönj gau ud asik ke ke ñinab.

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

13 Ñö, ñi nipe hain u magö ulep magö ap midöm, nap nan níp ud asik ña gau magöñhalö sikim göm, mani udöm, dam ram minöñ mëlö gau arnab. Am anib gau midöm, nibi si nan naij gau göl gi, mani nan nipe ud arnab gau, halöwalö nibi bi gau ñi pis ginab.

14 Anig gö, mani nipe pis gö, ram minöñ anibu kiyö kub yabit linab. Pen nan magö rau ñiñm mani ap midageinab.

15 Anig gö, nipe amöm, bi ram minöñ anibu nibo nap kale ap hag nñö, níp kaj mukep wög u hag linab.

16 Pen níp kiyö kub yabit u lö gi midö midö, kaj mukmidal womai hañ gau rimnap ñiñnam a ginab u pen nibi bi rimnap níp nan magö ñagnaböl.

17 Pen gasi magö nipe niñ ud arö gasi aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi níp wög gaböl gau, nan magö iru midöp. Yad aui midpin, yip kiyö kub yabit löp.

18 Anib u, yad ram minöñ i arö gem, bapi midöp au kauyan ado gi amem, níp hagnabin, "God amgö ilö adö nipe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gipin rö, *

19 ne yip ñi yad a gi hagagmön. Yip bi wög gi ñeb ne ap rö hag limön ginabin," a ginabin,' a ginab.

20 Gasi anibu niñöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am, nap nipe mëlö gau nibo ñi nipe anibu níp yijig niñnab. Nap ñi nipe niñöm, níp mög yabit ginab. Nipe dip gi dö gi am níp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñiñnab.

21 Nap anig gö, ñi hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö nipe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gipin rö, ne yip ñi yad a gi hagagmön,' a ginab.

22 Nap pen, bi wög gi ñeb nipe gau kalip hagnab, 'Kale yijid nöp am walij mëlö kub yad u dap níp yim ñimim, ñimagö nipe u riñ li ñimim,

ma rirup li ñimim, gim.

23 Anig gimim, am kaj kau pi marep halin aij yabit u pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub ñiñun.

24 Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyan kamij midöp. Nöd nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi níp adog udpin,' a ginab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ ginaböl. *

25 "Pen ñi nipe nöd u, wög adiñ gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm niñnab, caciñ, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi mideinaböl.

26 Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb nipe ap níp hag niñöm hagnab, 'Niñon gaböl?' ö ginab.

27 Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm niñöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep halin aij u pak lau ñiñöl gi miñ miñ gaböl,' a ginab.

28 Hageinab, níp mulu kal yabit lugö, ram raul migan aragnab; höñ au yan nöp mideinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul migan arul, a göm, níp manö hain hain hagöm hagnab.

29 Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagi wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör ginö ginö mi iru yabit nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñiñun miñ miñ gagpun.

30 Pen ñi ne anibu, nan nime li ñina gau damöm, nibi si nan gau göm gi niñ yu haköm auub, níp mög niñmön, kaj kau pi marep halin aij yabit u pakpan!' a ginab.

31 Anig hageinab, nap ñi nipe nöd níp hagnab, 'Hol apil pör midpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön.

32 Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyan kamij midöp. Nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi níp ulhai niñ adog udpin. Anib u me, hon miñ miñ gun,' a ginab," a

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

ga.

16

Bî wög abadep bî u, manö hod riköm haga

¹ Jisas bî nîpe gau kalîp haga, “Bî kub nan iru mîdnab ap, bî nan nîpe abad mîdep bî ap hag lö, nan nîpe gau abad mîdeinab. Pen bî kub u, manö ap nîjnab, bî nan nîpe abad mîdnab anîbu, nan nîpe gau halöwałö gî nab.

² Bî kub manö anîbu nîjöm, nîp wiñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mîd aij gagpan u, yîp hag ñîlö nîjbin. Anîb u, ne ammön, nan yad aigeg mîdöp gau magöñhalö wö ral nîj aij gîmön, nîbi bî gau kalîp nan naböñ yad aigeg mîdöp gau magöñhalö wö ral nîj aij gîmön, ap yîp hag ñîmön, wög yîp gîpan u hainö gagnabön,’ a gî nab.

³ Hageinab, bî nan nîpe abad mîdep anîbu, anî nîpe gau nöp gasî iru nîjöm hagnab, ‘Bî kub u yîp hag yunîg gab u pen yad nîhön gînamñ Yad bî pîdöñ mîdagpin rö, mînöñ bî nîg jö gînam rö lagöp. Nîbi bî rîmnap nan kale u asîb hag gî ñîjeinabin u, yîp nable gî nab,’ a gî nab.

⁴ Pen hainö gasî nîj aij göm hagnab, ‘Yad nîhön gînam u uri nîjbin. Adö anîbu gînö, hainö bî kub yad yîp hag yunab ñîñ u, nîbi bî rîmnap yîp udlö, ram kale au han mîdeinabin,’ a gî nab.

⁵ Anîg hagöm, nîbi bî rîmnap kalîp bî kub nîpe nan naböñ mîdeinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bî nöd aunab u nîp hagnab, ‘Ne bî kub yad nan naböñ aigeg mîdöp?’ ö gî nab.

⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel ñîjeb dîlam ñînjuöl añî ap,’ a gî nab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yîñîd asîkmön dîlam unbö sîduñ lañ kalî kliñ rik,’ a gî nab. Hageinab, hagnab rö nöp gî nab.

⁷ Hainö bî ap aueinab, hagnab, ‘Ne bî kub yad nan naböñ aigeg mîdöp?’

ö gî nab. Hageinab hagnab, ‘Wid beg ñînjuöl unbö mamîd u,’ a gî nab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yîñîd asîkmön beg ñînjuöl mîhau mîhau kalî kliñ rik,’ a gî nab. Hageinab, hagnab rö nöp gî nab.

⁸ Anîg geinab, hainö bî kub nîpe u nîjöm hagnab, ‘Bî nan yad abad mîdep bî anîbu, gasî nîj aij göm, nîhön nîhön gem mîd aij gînabin a göp u, nîpe gî aij göp,’ a gî nab. Anîb u nîjim. Nîbi bî mînöñ naböñ adö î i gasî nîjbal gau hagpal, ‘Mîñî aigöl gun hainö asîk mîdep hon u mîd aij gîñîm?’ ö göm, gasî u nîjöl gî gîlö arab. Pen mailö aij nîjbal nîbi bî gau, anîg unbö rö nöp gîlö arböp u aij.

⁹ “Mani nan mînöñ naböñ î i mîdöp gau, nîbi bî rîmnap gau ñîbe me, hainö nan anîb gau böñ nöp pîs gî nab ñîñ u, God ram mînöñ pör mîdep nîpe au kalöp hag wiñhai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, nîbi bî ap ñîmagö adö u lîlö, abad mîd aij gî nab u, nan kub gau ñîlö, u rö nöp gî nab. Pen mani nan pro ap, nîbi bî ap ñîmagö adö u lîlö, abad mîd aij gagnab u, nan kub gau ñîlö, u rö nöp gî nab. *

¹¹ Pen kale mani nan mînöñ naböñ adö î i mîdöp u udmim, pir almim, abad mîd aij gagnabim u, bî an kalöp nan aij yabîl adö lañ nîbö ñî nab?

¹² Bî ap mani nan nîpe ud ñîmagö adö kalöp lî nab u, kale pir almim, abad mîd aij gagnabim u, bî an mani nan kalöp ke ñî nab?

¹³ Bî añî ap, bî kub mîhöp kalîp wög gîñîm rö lagöp. Bî mîhöngöl kalîp wög gî nab u pen nîpe bî kub ap nîp mîdmagö löm, bî ap nîp mîdmagö lagnab. Aka bî kub ap nîp mîdmagö löm, bî ap nîp mîdmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabîl a gîmim nîjeinabim u, God nîp wög gîpim u arö gîmim rö löp,” a ga. *

¹⁴ Bî Perisi gau, gasî kub kale mani

* 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mad 6:24

adö u nöp niñmidal u me, Jisas manö haga u niñöm miñhol göm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kalip haga, “Kale niñi bi amgö ilö adö u, hon niñi bi aiñ midpun, a gipim u, pen God hibur gasi midmagö añ kalöp dan niñöb. Nan niñi bi niñlö aiñ göp gau, God niñö nan naiñ rö löp. *

¹⁶ “Jon bi ñig pak ñeb auaga ñin u, lo manö kalik kñin rikla u abe, bi God manö hagep manö kalik kñin rikla u abe haglö, niñi bi niñöm, adö anibu gilö armidöp. Pen Jon aua ñin u rikö, God niñi bi udöm abad mideinab manö aiñ u haglö, niñi bi niñöm kale magöñhalö adö anibu nöp arun, a göm, klö göm gilö arab. *

¹⁷ Kumi kabö adö lañ abe miñnön nabön il i abe ur ginim rö löp, pen lo manö u adin pro ap ur ginim rö lagöp. *

¹⁸ “Pen, bi ap niñi udöm arö göm, am niñi hain niñbö ap udnab u, niñi si udnab. Pen bi ap uraköm, niñi u, bi udöm arö ginab niñi anibu, udnab u, niñe u rö nöp niñi si udnab.

Bi mani halö bi ap aip, Lasaras aip

¹⁹ “Bi ap mani nan niñe iru yabiñ midmidöp. Niñe waliñ aiñ aiñ nöp yimöm, nan ñineb aiñ aiñ nöp niñmidöp.

²⁰ Pen ram ajön il goñ niñe au, bi use use halö nan midagmidöp bi ap dap lilö midmidöp. Hib niñe Lasaras.

²¹ Gasit niñe u nöp niñöm, ‘Bi nan iru midöp i nan niñö, nan nabön nabön abañ mo gai i lugnab u, yad niñnabin kiyö lagnab,’ a göm, niñmidöp. Pen kain gau apöm, wös niñe gau bañö giñ niñmidal.

²² Hainö bi yigön anibu uma. Niñe umö, ejol gau apöm, niñ dam ram miñnön adö lañ au amöm, Ebrahim böñ niñe lau lö nan kub niñña. Pen bi gep anibu abe umö, rigöl gila.

²³ Bi gep anibu umöm, am mab ke inab yañ au, niñ ilön kub yabiñ gö niñöl giñ midmidöp. Pen midöm

gilañ giñ niñña, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ midailö.

²⁴ Niñöm, wiñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yip mög niñmön, Lasaras niñ hagö, niñmagö milö niñe ap ñig ap rauöm, dap atab yip u ud niñö, yip hain gañ. Mab u inöm, yip ilön kub yabiñ göp,’ a ga.

²⁵ Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñiñ nön! Miñnön nabön adö il yañ midmidan ñin u, ne nan aiñ aiñ ne udmidan, pen Lasaras nan naiñ naiñ nöp udmidöp. Pen miñi ram miñnön i, niñe hain aiñ midö niñöl giñ, nöp ilön kub gab.

²⁶ God niñe moñ kub yabiñ añ i giñ la u me, hon niñi bi böñ lai rañ gun böñ lau nun rö lagöp; pen kale böñ lau rañ gimim böñ lai aumim rö lagöp,’ a ga.

²⁷ Hageia, bi anibu haga, ‘Anig hagpan rö, Lasaras niñ hagmön, niñe bapi yad ram amöm,

²⁸ mam yad unbö mamid u kalip manö klö yabiñ hagö, ram miñnön ilön ke naiñ pör nöp göp aui auagöl,’ a ga.

²⁹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosis abe, bi God manö hagep biñ gau abe, manö kalik kñin rikla u niñöl,’ a ga.

³⁰ Hageia, haga, ‘Bapi, anig gagnaböl; pen niñi bi ap umöm uraköm, am hageinab me, niñö hagöp, a göm, nan si nan naiñ gipal adö u, niñhön ginig anig gipun, a göm, arö ginaböl,’ a ga.

³¹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosiñ abe, bi God manö hagep biñ gau abe, manö kalik kñin rikla manö anibu niñagpal rö, bi ap umöm uraknab u, kale u rö nöp niñnagnaböl,’ a ga,” a ga.

17

*Nan si nan naiñ gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas biñ niñe gau kalip haga, “Bi ap aka niñi ap nagit naiñ adö u göm, niñi biñ rimnap kalip gasit ñö, kale abe nagit naiñ adö anibu göm ap lug paknaböl. Nagit adö anibu nöd gimidal, miñi gipal, hainö u rö nöp ginaböl. Pen niñi biñ kale gasit naiñ

* 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14 * 16:16: Mad 11:12-13 * 16:17: Mad 5:18

ñinaböl gau, kale ilön unbö ke yabił udnaböl.

² Pen bi ap aka nibi ap, ñi pai gau aña ap anig ginig ginab u, nip kabö kub wid paib jakep kabö ap, unam u halö nagı lı rıbıköm, dam ñig solwara yublap u aij. Nihön ginig: nıpe kamıñ midöm, ñi pai ap nip gö ap lug paknab u, ilön kub yabił udnab.

³ Anıb u, kale ke gası nıñ aij gimim gimim.

“Nañın namam ne ap nan si nan naij gainım, nip sılık hagpe, nihön ginig anig gıpin, a göm, gası nıñeinab u, gı naij ga anıbu nıñmim arö gimim.” *

⁴ Nan kalöp rö rımnab gı naij göm, hainö apöm, nihön ginig anig gıpin, a göm, hageinab u, nan naij ga anıbu nıñmim arö gimim. Pen ñın aña ap, anig gö gö unbö mudun jıñ u gınım u, u rö nöp nıñmim arö gimim,” a ga.

Nıñ udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, bi manö nıpe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, nıñ udep magö hon kub gınım,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıñ udep magö kub wasö, nıñ udep magö kale mab masded magö pro yabił u rö nöp mideinab u, kale mab anıbi, il halö ju ñig solwara an au dan ran midai, a gimim hagpe, hagnabim rö ginab.” *

Bi wög gı ñeb ap wög nıpe

⁷ “Kale gası nihön nıñbımıñ Bi wög gı ñeb bi ap mınön nabön bıñig ral pıs göm, aka kaj sipsip muk pıs göm, ado gı ram auö, bi nap nıpe u nip manö nihön hagnabıñ ‘Nöp kıyö löp u, ne aui asıkmön nan magö ñön,’ a ginab aka?”

⁸ Wasö. Anig hagagnab. Nıpe hagnab, “Wañıj udö auö, dip nagı u pıg limön, ñig nan yad gau dap ñö ñıñnam, hainö ñig nan ne gau ñön,” a ginab.

⁹ Kale gası nihön nıñbımıñ Bi wög gı ñeb anıbu, bi kub hagnab rö

geinab u, bi kub manö aij rımnab nip hagnab akan Wasö. Bi wög gı ñeb nıpe midöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag lınab rö, gı pıs gimim, hagnabim, ‘Hon nıbi bi wög gı ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gıpun,’ a ginabim,” a ga.

Bi unbö sıduñ lañ wös gısa la gau, Jisas gö, kamıñ la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mınön Sameria i, ram mınön Galili lödan an au gıdan am am,

¹² ram rıñig aglı ap ajö nıñöl gı, bi wös gısa la unbö sıduñ lañ, nip nable paköm, ke ke au dan midöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanıp mög nıñmön,” a gıla. *

¹⁴ Hageila, kalıp haga, “Kale amım, bi God nip nan sabe gep gau kalıp hañ kale gau yammim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan an au arlö nıñöl gı, kalıp kamıñ la. *

¹⁵ Pen kalıp anig göl kamıñ lö, bi Sameria nıbö ap, nip kamıñ la u nıñöm, manö kub hagöl gı, God hib u hagö adö arö nıñöl göm,

¹⁶ ado gı apöm, Jisas mideia sö ma il au lug paköm, mulu adıñ nıpe gıyan gı mınön yan nıñöm, Jisas nip aij a ga.

¹⁷ Nıpe anig gö, Jisas haga, “Yad gası nıñbin e, bi unbö sıduñ lañ kamıñ löp u, pen bi unbö ajıp lañ gau mai?”

¹⁸ Bi rımnab nihön ginig auagpalıñ Bi mılö gau nıbö, bi Juda wasö u nöp apöm God nip aij a göp ar?” a ga.

¹⁹ Jisas anig hagöm bi anıbu nip haga, “Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, nıñ udpan rö, nöp kamıñ löp aru,” a ga.

God nıbi bi udöm abad mideinab (Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñın ap bi Perisi gau Jisas nip hag nıñöm, “God nıbi bi udöm

* 17:3: Mad 18:15 * 17:6: Mad 17:20; 21:21 3:3; 18:36

* 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon

abad mîdeinab ñin anîbu ñin mai aunab?" ö gîla. Hageila, Jisas haga, "God nîbi bî udöm abad mîdeinab, a gîpim anîbu, kiñ rîmnap gau, nîbi bî abad mîd mîd, nîñ aij gîlô gîlô, hainö kiñ kale auö, nîbi bî nîp amgö nîñöm, uri auöp, a gîpal, unbö rö gagnab.

21 'Mîdöp i,' aka 'Mîdöp dan,' ha-gagnaböl. Nîhön gîñig: nîpe agamîj apöm, an kalöp aui hadö mîdöp," a ga.

22 Anîg hagöm, bî nîpe gau kalîp haga, "Hainö gau, Bî Ñî nîpe auö nîp nîñun, a gîmim, mîdmagö kalöp bîg ñöl nöp mîdnab, pen nîp nîñagnabim.

23 Nîbi bî rîmnap kalöp hagnaböl, 'Mîdöp i,' aka 'Mîdöp dan,' a gîñaböl u pen manö anîbu nîñö hagpal, a gîmim, gî dö gî ammim, kalîp aip aragmim. *

24 Nîhön gîñig: Bî Ñî nîpe aunab ñin u, aîñm aîñm udöm, mailö mîlôbô aröp nîñbal u rö aunab.

25 Pen kale nîbi bî mîñi mîdpim gai i, Bî Ñî nîpe nîp iru nîñmim, nîp udagmim, nîp marö kub yabî ñîñabim.

26 Bî Ñî nîpe aunab ñin anîbu, hadame nöp Noa mîdeia ñin u ga rö, gîñab.

27 Noa mîdeia ñin u, nîbi bî gau nan magö ñîñöl gî, ñîg ñîñöl gî, nîbi pen pen ñöl gî, gî mîdlö nîñöl gî, Noa amîlap apîlap ñîg magîb kub raul mîgan arlö nîñöl gî, möñ asad kub yabî alabin, a gö, ñîg uî apöm nîbi bî gau kalîp magöñhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen bî Lod mîdeia ñin u, Sodom nîbi bî gau u rö nöp nan ñîñöl gî, ñîg ñîñöl gî, nan gau sîkim göl gî, nan wög adîñ gau göl gî, ram göl gî, gî mîdlö nîñöl gî, *

29 Lod ram mîñöñ anîbu arö göm, ram mîñöñ mîgan ap ke arö nîñöl gî, magö anîbu nöp, mab mîtan kub kumi kabö adö lan nîbö apöm,

Sodom nîbi bî kalîp magöñhalö in habîk ñîñ ara.

30 Bî Ñî nîpe aunab ñin u, anîg unbö rö nöp gîñab.

31 "Ñîñ anîbu, nîbi bî ram adö lan mîdaiöl u, nan kale ram raul mîgan yan mîdöp u udnîg ram raul yan aragnaböl. Pen nîbi bî wög adîñ gau ajaiöl gau, nan rîmnap udnîg ado gî ram aragnaböl. *

32 Lod nîbin nîp ga adö u nöp gasî nîñmim, nîñ aij gîmim.

33 Nîbi bî an, yad ke nîñ aij gem kamîñ mîdeinabin a göm nîñnab u, umnab; pen nîbi bî an, Krais manö aij hagöp rö wög nîp gî damem umnabin a göm nîñnab u, kamîñ mîdeinab. *

34 Kalöp hagabin, ñin anîbu sîbön yan bî mîhöp abañ adö aîñ ap haneinabil u, ap udem, ap arö gîñabin.

35 Pen nîbi mîhöp wid magö pa jö ma jö lugölug geinabil u, ap udem, ap arö gîñabin.

36 Bî mîhöp wög adîñ gau wög gî mîdeinabil u, ap udem, ap arö gîñabin," a ga.

37 Jisas anîg hageia, kale hagla, "Bî Kub, manö hagabön anîbu, ram mîñöñ mai anîg gîñab?" ö gîla.

Hageila, Jisas haga, "Wal wayöñ ap umöl mîdeinab au, yaur gîlgalö nîñöm ap sîbaibai gîñaböl," a ga.

18

Bî manö ud asîkep ap, nîbi adu ap

1 Jisas, bî yad gau gasî iru nîñagöl, God nîp sabe göl gî nöp mîdaiöl, a göm, kalîp manö ap manö hod rîkôm haga, *

2 "Ram mîñöñ ap, bî kub manö ud asîkep bî ap mîdeinab. Pen bî anîbu, God nîp gasî u nîñagöm, nîbi bî gau kalîp mög nîñagnab.

3 Pen nîbi adu ram mîñöñ anîbu nîbö ap, pör nöp apöm nîp hagnab,

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

* 17:28: Jen 18:20; 19:25

* 17:31: Mad 24:17-18

* 17:33: Luk

9:24 * 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

‘Bî kołmał yad ap manö halıp u niñmön,’ a gınab.

⁴ Anig hagnab u pen bî manö ud asikep bî kub anıbu manö nıpe u udagnab. Pen nıbi adu anıbu, nıpe pör pör apöm hag niñ gö gö, hainö bî kub anıbu hagnab, ‘Yad God nıp pıñıñ gagpin; nıbi bî gau kalıp mög niñagpin;

⁵ pen nıbi kañıl i yıp pör pör apöm hag niñ gö gö yıp iru göp u me, yad am manö kub anıbu niñnam,’ a gınab,” a ga.

⁶ Bî Kub anig hagöm haga, “Bî manö ud asikep anıbu nıbi bî mög gaga, pen nıpe manö niñhön haga u niñ aij gımim.

⁷ Kale gası niñhön niñbimñ God nıpe nıbi bî nıpe ke hag löp gau, sıdö añ sıbön yañ nıp sabe geinaböl u, manö kalıp niñöm mög niñagnab, a gımim, niñbimñ Kale mılö padö abadnaböl, a gımim, niñbim?

⁸ Yad kalöp hagabin, nıpe manö hagnaböl anıbu niñöm, kalıp mög niñöm, yıñıd nöp bî kołmał kale gı naij gınaböl gau adan pıl gınab. Pen Bî Ñı nıpe mınönñ nabönñ il i ado gı aunab ñın u, nıbi bî rımnab nıp niñ udöl gı mıdeinaböl aka wasö?” ga.

Bî Perisi ap, bî dakıs udep ap

⁹ Nıbi bî rımnab, hon nıbi bî aij, nıbi bî rımnab gau nıbi bî naij, a göm, niñla rö, Jisas kalıp manö ap manö hod rıköm haga,

¹⁰ “Bî Perisi ap, bî dakıs udep ap, God nıp sabe gıñig, God sabe gep ram u arnabil.

¹¹ Bî Perisi anıbu, añ nıpe gau nöp God nıp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabıl a gabin. Yad bî rımnab gıpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nıbi si udem, gagpin. Yad bî dakıs udep inbö i rö wasö.

¹² Wik pör pör, ñın mıhöp nan magö niñagpin halö. Pör nan yad unbö sıduñ lañ udem, nöp añı nıbö ap ñıbin,’ a gınab. *

¹³ Pen bî dakıs udep anıbu, nıp nable gö, kumi kabö adö lañ niñagöm, ke ke au dañ ubör yıñhön göm, pabıl nıpe ke paköm, gası iru niñöm hagnab, ‘God, yad bî nan si nan naij gıpin u, yıp mög niñmön,’ a gınab. *

¹⁴ Kalöp hagabin, bî dakıs udep u anig hagö, God nıp, nan si nan naij gıpan u niñem arö gınabin, a gınab. Pen bî Perisi u nıp God anig hagnab. Niñhön gıñig: nıbi bî hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nıbi bî ana udnaböl gau, God gö kale hib mıdeinab,” a ga. *

Jisas ñı pai pro gau kalıp ud niña (Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Nıbi bî gau, Jisas ñı pai pro hanıp gai i ud niñañ a göm, daueila. Jisas kalıp ud niñö niñöl gı, bî nıpe gau anig gajal u niñöm, nıbi bî anıb gau kalıp sılık hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a gıla.

¹⁶ Jisas pen ñı pai anıb gau wıñ alö aueila, bî nıpe gau kalıp haga, “Niñhön gıñig kalıp anig hag gabimñ Ñı pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bî udöm kumi kabö adö lañ abad mıdeinab u, ñı pai pro anıb gau rö mıdeinaböl,” a ga.

¹⁷ God Manö hag ñöm anig göl mıdöp a geinaböl u, ñı pai pro gau God Manö anıbu niñöm, yıñıd niñ udnaböl. Anıb u, yad kalöp niñö hagabin, nıbi bî ñı pai pro yıp niñ udpal rö, niñ udeinaböl gau, God kalıp udöm abad mıdeinab. Pen nıbi bî ñı pai pro yıp niñ udpal rö, niñ udageinaböl gau, God ram mınönñ nıpe au aragnaböl. *

Juda bî kub ap nan iru mıdeia (Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

¹⁸ Juda bî kub ap Jisas mıdeia au apöm haga, “Bî manö hag ñeb bî aij yad. Yad niñhön gem, pör mıdep u udnam?” ö ga. *

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23

* 18:13: Sam 51:1

* 18:14: Mad 23:12

* 18:17: Mad 18:3

* 18:18: Luk 10:25

19 Hageia, Jisas haga, “Yip nihön ginig, ‘Bi aij,’ a gipan? Nibi bi ap aij midagöp; God añi me Bi aij midöp.”

20 Pen ne God lo manö u niñban: ‘Nibi si bi si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöpinim, hain gimim,’ a ga. *

21 Anig hageia, bi anibu haga, “Yad ñi pro nöpin rikem, lo manö adö anibu gau magöñhalö gi dap dap, miñi ñin i u rö nöpin gi midpin,” a ga.

22 Jisas manö anibu niñöm haga, “Nan añi ap nöpin gagpan. Nan ne gau magöñhalö sikim gimön, mani udmön, nibi bi mög gep rö gau kalip ñimön me, mid aij gep ne u mideinab God ram minöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bi kub anibu, mani nan nipe gau iru nöpin mideia rö, Jisas manö anibu hagö, nan nipe hib gö, gasi milö la.

24 Gasi milö leia u, Jisas nip niñöm haga, “Nibi bi nan iru mideinab gau, uñham yabit God nibi bi nipe midlö, kalip udöm, ram nipe au abad midnab.

25 Kaj kamel gau kali mauöt nagi yubal migan u arnig, uñham arnaböl u pen nibi bi utpö kiñno nan gau iru nöpin midöp gau, God ram minöñ nipe u uñham yabit arnaböl,” a ga.

26 Anig hageia, nibi bi mideila gau hagla, “Manö hagabön anibu, God nipe nibi bi ap ud kamini yunim rö lagöp aka nihön?” ö gila.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rimnap nibi bi göl rö lagöp u pen God nipe ginig, ginim rö nöpin löp,” a ga.

28 Anig hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöpin aip nöpin se gi ajmidun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, nibi bi, God manö aij nipe u ud ajaiun, a göm, ram, nibin, nimam, nime nap, ñi pai kale

gau arö ginaböl gau, God kalip hauñ gagnab.

30 Miñi midpun ñin an i, God nipe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, nibi bi kale gau iru nöpin mideinab. Pen ñin hain u, nipe aip pör pör nöpin mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Yip al pak lilö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bi nipe unbö migan lañ kalip dam goñ gau amöm haga, “Niñim. Miñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Ñi nipe nip, God manö hagep bi gau hadame nöpin God Manö u kali kiñ riköm hagla rö nöpin ginaböl. *

32 Nip udöm, bi Juda wasö gau ñimagö adö kalip lilö, nip hag juöm, ñiñon löl göm, kiñu alöm, nagi ud paköm, böñ nöpin al pak linaböl. *

33 Pen ñin miñöp midöm, ruö ñin miñau niñan u kauyan uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anig hageia, bi nipe gau gasi piral hiiknim rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bi amgö we ga u gö, amgö ñil niña

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

35 Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö niñöl gi, bi amgö we ap mideia. Bi anibu nipe adan goñ au asik midöm, mani nan ñim, a göm, asib gi mideia.

36 Nibi bi iru nöpin manö hag padilö niñöl gi, nibi bi rimnap kalip hag niñöm haga, “Nihön gaböl?” ö ga.

37 Hageia hagla, “Jisas bi Nasared nibö u apöm padiab,” a gila.

38 Anig hageila, nipe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

39 Hageia, nibi bi padieila gau nip hag göm hagla, “Nihön ginig ap ranabön? Agamij mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midageia. Wiñ kub yabit alöl gi haga, “Jisas,

* 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20 * 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32

Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!" a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas niñöm pidön göm, niñi bi gau kalip haga, "Pañid söl aui dauim," a ga. Hagö, pañid daueila haga,

⁴¹ "Nöp niñhön ginam?" ö ga.

Hageia haga, "Bi Kub, yip gö amgö magö u kauyañ niñin," a ga.

⁴² Hageia, Jisas nip haga, "Jisas yip gö, amgö magö ñil niñnabin, a gimön, gasi niñ udpan rö, amgö magö ñil nöñ," a ga.

⁴³ Hagö, magö anibu nöp amgö ñil niñöm, God hib nipe u hagö adö arö niñöl göm, Jisas areia au hain ga. Niñi bi magöñhalö Jisas ga anibu niñöm, God hib nipe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dakis udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anib au ap padia.

² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru midmidöp ap, bi dakis bi udmidal gau kalip magöñhalö abad midmidöp. Hib nipe Sakias.

³ Jisas daun an au padiö niñöl gi, niñi bi iru nöp ap niñnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niña u pen niñaga.

⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lañ amöm, Jisas auaia padö jñ niñöl gi mideia.

⁵ Jisas pen mab ran mideia il anib au apöm, gilañ gi niñöm, Sakias nip haga, "Sakias, ne yñid il i lug! Miñi am ram ne u aip mideinabin," a ga.

⁶ Hageia, Sakias il yañ lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas nip uł gi dam ram nipe ud ara.

⁷ Niñi bi gau ga anibu niñlö mulu lugö hagla, "Bi anibu am bi nan si nan naij göp ram u hannig arab," a gila. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nip haga, "Bi Kub, ne nöñ! Miñi nan yad gau nime li böñ u lem, böñ u

niñi bi mög gep rö gau kalip ñinabin. Pen yad nöd pir alem, niñi bi rimnap nan kale si udnö rö löp gau pen ñinabin, a gem, nan añi ap si udnö rö, pen mihau mihau ñinabin; pen nan mihöp si udnö rö, pen unbö raleb jñ u ñinabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböñ ral pis gem, arö ginabin," a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, "Bi i Ebrahim ñi nipe ap. Uri God nipe yam ram aui hanbal nan si nan naij gipal gau niñöm arö göm ud kamñ yuöp. *

¹⁰ Bi Ñi nipe aua u, niñi bi hir gipal gau, kalip ulhai niñem ud kamñ yunam, a göm, aua," a ga. *

Bi unbö siduñ lañ mani udla u, manö hod riköm haga
(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen niñi bi anib gau, Jisas me, Bi Kub pör abad midpun u, Jerusalem arö, nip kiñ hag lino, hanip abad midö, mid aij yabıl ginabun, a göm gasi u niñla. Jisas, gasi kalpe niñla anibu, ke niñöm, kalip manö ap halö hod riköm haga.

¹² Jisas manö hod riköm haga, "Bi kub ap, bi kub abad middep yad midöp au arnö, yip kiñ hag lö, ado gi apem, niñi bi ram minöñ yad gai i kalip kiñ abad mideinam, a göm, ram minöñ mlö kub gau arnab.

¹³ Pen nöd bi wög gep nipe unbö siduñ lañ kalip wiñ alö aueinaböl, bi kub nipe kabö magö gol añi añi ke ke nime löm hagnab, 'Mani ñabin i udmim, sikim gi ado malo gimim, iru ud limim; hainö yad kauyañ aunabin,' a ginab.

¹⁴ Anig hagöm arnab u, pen niñi bi ram minöñ nipe abad mideia gau, nip mulu lugö niñöl göm, bi rimnap hag yulö, hain amöm, bi kub yabıl u nip hagnaböl, 'Bi anibi nipe kiñ hon midagnab,' a ginaböl.

¹⁵ "Pen bi kub yabıl u manö kale u udagöm, bi kub anibu nip kiñ kale hag linab. Anig gö, nipe kauyañ ado gi apöm, bi wög gi ñeb nipe gau

* 19:7: Luk 15:2
Jon 3:17; 1Di 1:15

* 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7

* 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16

* 19:10: Luk 15:4;

kalip wiñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, 'Kabö magö gol ñibin gau, kale ud sikim gi ado malo gimim, pen aigöl gi udpim?' ö ginab.

¹⁶ Hagö, bi nöd u apöm hagnab, 'Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö sidun lañ kabö magö gol udpin,' a ginab.

¹⁷ Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Ne gi aij gipan. Nan pro u ñinö wög gi aij gipan rö, miñi daun kub unbö sidun lañ nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab. *

¹⁸ Pen bi ap apöm hagnab, 'Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö mamid u kabö magö gol udpin,' a ginab.

¹⁹ Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Gipan anibu rö, miñi daun kub unbö mamid u nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab.

²⁰⁻²¹ Pen bi wög gep nipe ap apöm hagnab, 'Bi kub, yad nöp niñbin. Ne bi kal yabił. Nibi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau pili gimön rö udpan. Nan wög ułham gi yimbäl gau, ne klö gimön nöp niñban. Anib u, yad nöp piñin gem me, kabö magö gol añi yip ñina u, dam apo rin ugan gi linö mideia. Magö gol añi ne u miñi daubin i,' a ginab.

²² Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bi kal yabił, nibi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau pili gimön rö udpan; nan wög ułham gi yimbäl gau, ne klö gimön nöp niñban," a gipan ar?

²³ Anib u, niñhön ginig kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gi apem sinin rimnap halö udagpin?' ö ginab.

²⁴ Anig hagöm, bi söl au mideinaböl gau kalip hagnab, 'Kabö magö gol yad u pili gi udmim, bi au kabö magö gol sidun lañ midöp u nip ñim,' a ginab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, 'Bi kub. Nipe kabö magö gol sidun lañ hadö midöp!' a ginaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör nibi bi nan kale iru mideinab gau rimnap halö udnaböl, pen nibi bi nan kale pro pro mideinab gau gilö, nan pro anibu böñ nöp lug li arnab. *

²⁷ Pen nibi bi yip niñlö mulu lugö, bi anibu nipe kiñ hon midageinab, a gila gau, kalip am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,' a ginab," a ga.

*Jisas Kiñ rö Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga.

²⁹ Am am Olip Dum au, ram rilig aglö Bedpagi Bedani goł au söl amjaköm, bi nipe miñhöp kalip nöd hag yuöm haga,

³⁰ "Ram rilig aglö migan lödan ammil niñnabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap, nagi adik lilö mideinab u, hubik daumil.

³¹ Pen nibi bi rimnap apöm, 'Kaj donki u niñhön ginig hubik ud arabil,' a gaiöl u, hagmil, 'Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,' a gimil," a ga.

³² Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia.

³³ Am nagi hubik gilö niñöl gi, bi kaj donki nap nibö gau apöm hagla, "Kaj donki marep u niñhön ginig gimil nagi hubikabil?" ö gila.

³⁴ Hageila haglö, "Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagi hubikabil," a gilö.

³⁵ Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagi hubikmil, uł gi dam Jisas mideia au amjakmil, wali kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u lamil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lañ lila.

³⁶ Jisas donki adö lañ asiköm, adan adö u arö niñöl gi, nibi bi gau wali

* 19:17: Luk 16:10 * 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

nan kale rımnap dap adan adö anıbu lılö nıñöl gı, kaj donki Jisas asık mıdeia anıbu wañj nan kale adö anıbu abö göl gı abö göl gı ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gılö nıñöl gı, Olip Dum adan ramö gıyan gep ka au, nıbi bı nıpe gau iru yabıt nöp, magöñhalö nıp mıñ mıñ yabıt göl gı, nan nıñön nıñön ga gau gası u nıñöl gı, wıñ kub alöl gı, God hib nıpe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bı Kub nıpe Kın hanıp hag yuö auöp i,

God nıp ud aij gınım!

God ram mınöñ kumi kabö adö lan au,

hibur hain hain magö u nöp mıdöp.

God nıpe adö i gılan mıdöm, nıpe mailö aij unbö ke halö mıdöp,” a gıla. *

³⁹ Anıg haglö nıñöl gı, bı Perisi rımnap an anıb au mıdeila gau, Jisas nıp hagla, “Manö hag ñeb bı. Nıbi bı ne gau kalıp hag gö, anıg unbö rö hagaglan,” a gıla.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anıbu rö hageinaböl u, kabö gau ke wıñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem nıñöm mıtöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gı, daun kub anıbu nıñöm, amgö ñıg lugö nıñöl gı haga,

⁴² “Ram mınöñ Jerusalem i, kalöp mög yabıt nıñabin. Yad kalöp ud God aip jım ñem, hibur hain hain magö u kalıp ñıñıg aunö u nıñbep u, aij yabıt gıböp. Pen mıñi kale nıñagmim, amgö we rö mıdpim.

⁴³ Hainö bı kołmał kale apöm, daun kub kale i, ulıñın lı gıgabö gı mıdöm,

⁴⁴ apöm gı naij yabıt gılö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lan waköm mıdageinab; nıbi bı, ñı pai, kabö waryö raul an yan mıdeinaböl gau ram halö pa jö ma jö gı yunaböl. God kalöp udnıg

auöp ñın i nıñagpim u me, anıg gınab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul mıgan yan ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anıg hagöm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı sıkim geila gau kalıp hag hön yuöl gı haga,

⁴⁶ “God Manö u kalı kılın rıköm hagla, ‘Ram yad u, yıp sabe gep ram mıdeinab,’ a gıla u pen kale sıkim gı gıpe gıpe, nıbi bı nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nıpe pör pör, ñın añı añı am God sabe gep ram raul mıgan u, nıbi bı gau kalıp manö hag ñımıdöp. Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, bı lo manö hag ñeb bı gau, bı manö ud asıkep gau, nıp al pak lun, a göm, gası añı u nıñeila. *

⁴⁸ Anıg gası nıñla u pen nıbi bı magöñhalö, manö aij nıpe nıñun, a göm, nıp ñıñı lılö nıñöl gı, kale Jisas nıp al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anıg gı ajabön?” ö gıla

(*Mad 21:23-27; Mak 11:27-33*)

¹ Pen ñın an anıb au, Jisas nıpe God sabe gep ram raul mıgan u amöm, nıpe nıbi bı ud God aip jım ñöl lınab manö aij u hag ñı mıdeia nıñöm bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, bı manö ud asıkep gau abe aula.

² Apöm nıp hagla, “An nöp hagö, ne apön anıg gı ajabön?” ö gıla.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag nıñeb ap hag nıñıg gabin.

⁴ Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ñımıdöp u, God nıp hagö anıg ga aka gası nıpe ke nıñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “‘God hagö, Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ña,’ a gınabun u,

nipe hagnab, 'Anib u, manö nipe u nihön ginig udagpim?' ö ginab.

⁶ Pen, 'Jon gasi nipe ke nöp niñöm, nibi bi gau kalip ñig pak ña,' a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linaböl," a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nip pen hagla, "Jon apöm nibi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun," a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, "Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin," a ga.

*Bi wain wög adiñ abad mideila gau, manö hod riköm haga
(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm haga, "Bi ap wain wög adiñ ap gi yimöm, nibi bi rimnap hag löm, am ram minöñ mlö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, 'Am nibi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,' a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl gau nip pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gilö, bi wain wög nap nibö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöp pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip minu magö paköm, tip gi dam höñ au yan yunaböl.

¹³ Anig gilö, bi wög adiñ nap nibö u hagnab, 'Yad ai ginamñ Nimi midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,' a göm yunab.

¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, 'Ni auöp i, nap wain wög u nipe udnim

rö löp. Nip böñ nöp al pak lun, hon udun,' a ginaböl.

¹⁵ Anig hagöm, nip tip tip gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lilö umnab.

"Pen anig geinaböl u, bi wög adiñ nap nibö u kalip nihön ginab?"

¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adiñ anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl," a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, "Hagpan anibu rö gagnim!" a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, "Anig hagpim u pen anib u, God Manö kalik klin rikla adiñ ap rik niñmim il u yip hag ñimim. Adiñ hagabin anibu anig göl midöp,

'Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u pen minni ram padö an yan u binig ñöl midöp,' a gila.

¹⁸ "Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalip böñ nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak ribiknab u, kalip böñ nöp paib waib jö gi linab," a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun a göm niñla u pen nibi bi iru nöp niñ mideila gau niñöm, piñin göm arö gila.

"Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gila

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip mumug göm hagla, "Kale nibi bi aij rö halu limim, am manö pir pir alimim, nip manö rimnap hagpe, pen nihön hagainim niñun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun," a gila. *

²¹ Anig haglö, amöm nip manö rimnap piral hagöm hagla, "Manö

hag ñeb bî, hon nînbun ne bôn lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nîbi bî gau kalîp hag ñîban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

²² Anîb u, hon nîhön gun? Rom gapman bî kub Sisa nîp dakîs ñun aka wasö?" gîla.

²³ Kale manö pir pir hagla anîbu nîñöm, Jisas kalîp haga,

²⁴ "Mani dakîs ñîbal anîbu ap yîp ud yambe nîñin," a ga. Hageia, ud yamla nîñöm haga, "Mani ba u, ana an rö mîdöpñ Hib kalî kliñ rîkla anîbu, an hib rö mîdöp?" ö ga.

Hageia hagla, "Sisa ana nîpe u mîdöm, hib nîpe u mîdöm göp," a gîla.

²⁵ Hageila, kalîp haga, "Anîb u, Sisa nan nîpe mîdainîm, Sisa nîp ñîmim. God nan nîpe mîdainîm, God nîp ñîmim," a ga.

²⁶ Jisas nîpe nîbi bî mîdeila anîb au anîg hageia, manö nîpe rîb juöl rö lagö, gasî iru nîñöm manö ap hagagla.

Nîbi bî uraknaböl u, hag nîñeb ap (Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusi gau, nîbi bî umöm uraknaböl a göm, gasî u nîñmidal. Pen Sadyusi bî rîmnap Jisas mîdeia au apöm, nîp hag nîñeb ap hag nîñla.

²⁸ Hag nîñöm hagla, "Manö hag ñeb bî. Mosîs manö ap hanîp kalî kliñ rîkôm haga, 'Bî ap nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnab u, nîmam nîpe ap pen nîbi anîbu udöm, ñî pai nîpe u, a göm, yag daunîm,' a ga.

²⁹ Anîb u, bî îl halö unbö mudun jîñ u mîdeinaböl. Nîmam nöd u nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnab.

³⁰ Umö, nîmam yîgwö anîb u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab.

³¹ Anîg gö, nîmam yîgwö nîgan nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab. Anîg gî dam dam, nîmam

unbö mudun jîñ magöñhalö ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnaböl.

³² Hainö nîbi anîbu u rö nöp umnab.

³³ Pen umöm uraknaböl a gîpan u, nîbi añî anîbu bî nîpe unbö ud mudun jîñ lî nab u, hainö bî an nîbi mîdeinab?" ö gîla.

³⁴ Hageila, Jisas kalîp haga, "Mîñi mîdpun ñîñ î, nîbi gau bî udpal, bî gau nîbi udpal.

³⁵ Pen nîbi bî God gö uraköm, ram nîpe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, nîbi gau bî udagnaböl, bî gau nîbi udagnaböl.

³⁶ Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamîñ mîdeinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñî pai nîpe mîdeinaböl.

³⁷ Nîbi bî umöm urakpal manö u, Mosîs u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kalî kliñ rîka. Mosîs manö anîbu kalî kliñ rîkôm haga, 'Bî Kub nîpe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mîdöp,' a ga.

³⁸ Nîbi bî nöd umla gau, 'God kale mîdöp,' a ga rö, hon nînbun, nîbi bî nöd umla gau uri kamîñ mîdpal. God nîñöb, nîbi bî nîpe magöñhalö kamîñ mîdpal," a ga.

³⁹ Jisas anîg hageia, bî lo manö hag ñeb bî rîmnap hagla, "Manö hag ñeb bî, manö kabö göl nöp hagpan!" a gîla.

⁴⁰ Manö hag aij ga anîbu nîñöm, pîñîñ göm, hainö manö rîmnap nîp hag nîñagla.

"Nîhön gîñîg yîp Mesaia a göm nîñagpal?" ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalîp haga, "Nîbi bî gau nîhön gîñîg, Mesaia u Depid ñî nîpe u nöp mîdöp, a gîpal?

⁴² Depid nîpe ke God Manö adîñ Sam a gîpal u kalî kliñ rîkôm haga, 'Bî Kub nîpe Bî Kub yad nîp haga,

"Ne ñîmagö yîjîg yad lau adö asîk mîdmön; *

⁴³ mîd damöm yad kołmał ne gau kalîp gîñö,

* 20:42: Sam 110:1

ma mo ne gau kalip abö gî
rîbîknabön," ' a ga.

⁴⁴ Pen Depid nîpe Mesaia u nîp, 'Bî
Kub yad,' a ga rö, nîhön gîning, Me-
saia u Depid nî nîpe u nöp mîdöp, a
gîpal?" ö ga.

*Lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö
gagmim, a ga*

*(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk
11:37-54)*

⁴⁵ Nîbi bî gau nînmîdlö nînjöl gî,
Jisas bî nîpe gau kalip haga,

⁴⁶ "Kale lo manö hag ñeb bî gau
gîpal rö gîmim rö löp u, nînj aij
gîmim. Kale gîpal adö u, hon gau
ajno hib hon u nöp ñîlan a göm, wañj
mîlölöl göm, nîbi bî gau aip magum
gîlöl, nîbi bî gau kalip nînjöm, 'Bî
kub auabim e!' gînaböl u, mîñ
mîñ gînaböl; Juda magum gep ram
gau amöm, bî kub asîkpal sea adö
u asîkpal; pen nan kub ñînjaböl
ñîñ u, am bî kub asîkpal ka u nöp
asîknaböl.

⁴⁷ Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi
pałpał ram nan kale gau si udöm,
God nîp sabe gînabun u, nîbi bî
nînjöl, a göm, manö mîlölöl kub pir
adö rîmnap hagpal. Anîg gîpal u,
hainö ilön kub ke yabîł udnaböl," a
ga.

21

*Nîbi adu ap God nîp nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

¹ Jisas God sabe gep ram raul
mîgan am mîdöm nîja, nîbi bî mani
halö gau mani rîmnap dap mab ij
mîgan u yueila.

² Pen nîbi adu mög gep rö ap mani
ałi pro magö mîhöp dap yua.

³ Anîg ga nînjöm Jisas haga, "Yad
kalöp nînjö hagabin, nîbi bî rîmnap
mani pro yubal; pen nîbi adu mög
gep rö i mani nîpe kub yabîł yuöp.
*

⁴ Pen nîbi bî rîmnap mani kale iru
nöp mîdö nînjöl gî mani yubal; jî nîbi
adu mög gep rö i mani nîpe mîdöp rö

magöñhalö yuöp. Nan rau ñîñeb ap
mîdagöp," a ga.

*God sabe gep ram u gî naij
gînaböl, a ga*

(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Pen bî nîpe rîmnap hagla, "God
sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij
dap God nîp ñöm rîb adîk ñîla u, aij
yabîł mîdöp," a gîla. Anîg hageila,
Jisas kalip haga,

⁶ "Anîg hagpim u pen hainö nan
aij nîñabim anîb gau mîdageinab.
Magöñhalö ud wał gî yulö, kabö ap
kabö ap adö u mîdageinab," a ga. *

Hainö mîñjör kub aunab, a ga

(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Hageila, nîp hag nînjöm hagla,
"Manö hag ñeb bî. Nan anîbu
ñîñ mai rö anîg gînabî Pen nan
nîhön rö gö nîñun, mîñi gîning gab a
gînabun?" ö gîla.

⁸ Hageila, Jisas kalip haga, "Nînj
aij gîmim! Nîbi bî iru nöp apöm
pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl,
'Yad nöp auabin. Ñîñ kub u auöp,'
a gînaböl. Anîg hageinaböl u, nînjö
hagaböl a gîmim kalip hain gagmim.

⁹ Pen ram mîñjör mîgan rîmnap
uraköm, ram mîñjör mîgan rîmnap
aip pen pen gînaböl. Ram mîñjör
mîgan rîmnap kale ke nöp pen pen
gînaböl. Anîg geinaböl u nînjmim,
ñîñ kub hagpal u aunîg gab nînjöm
anîg gaböl a gîmim, pîñînj gagmim.
Ñîñ kub anîbu hainö aunab," a ga.

¹⁰ Anîg hagöm kalip haga, "Ram
mîñjör mîgan rîmnap uraköm, ram
mîñjör mîgan rîmnap aip pen pen
gînaböl. Kînj rîmnap yam kale aip
pen pen gînaböl.

¹¹ Ram mîñjör gau iru nöp mun-
mon kub yabîł udöm, kîyö kub alöm,
mîña kub yabîł göm gînab. Nan
kumi kabö adö lan au ke hain nîbö
löm, nan unbö ke pîñînj gep rö adö
lan au lîñab.

¹² Nan anîb gau hainö anîg gînab
jî nöd yîp pîg aip mîdpim rö, kalöp

gi naij ginaböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagi löm, dam kin gapman bi kub gau ud arnaböl.

¹³ Kalöp ginaböl anibu, manö aij yad u kalip waiö hag ñimim rö linab.

¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö ñihön rö pen hagun a gimim, nöd ulhai ninagmim. *

¹⁵ Yad ke kalöp gasi aij ñem manö magö ñinö, kale manö anibu nöp hag ñibe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. *

¹⁶ Pen name nap, namam bi, bi ridik nñeb, bi nñeb kale ke rimnap kalöp mumug göm, ud kolmat ñimagö adö lölö, kalöp rimnap böñ nöp al pak linaböl. *

¹⁷ Yip nin udpim rö, nñbi bi gau magöñhalö kalöp mulu kal ninaböl.

¹⁸ Pen nabic umagö kale añi ap ur gagnab.

¹⁹ Pen yip cig pidöñ gi mideinabim u, kamñi mided magö u udmim, pör pör nöp mideinabim.

*Jerusalem gi naij ginaböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ “Pen ami bi gau apöm, Jerusalem binöm yu gñgabö ginaböl ñin u, miñi söl midöp Jerusalem gi naij ginaböl, a gimim ninabim.

²¹ Nñbi bi ram minöñ Judia midaiöl gau, piññ gi no ilö gau aröl. Nñbi bi Jerusalem midaiöl gau, piññ gi höñ adö aröl. Pen nñbi bi höñ adö midaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

²² Nñhön gñg: ñin anibu me, kale God nip arö gipal rö, God manö hagep bi gau magöñhalö God Manö kali kññ riköm hagla rö nöp ginab ninöm kale pen ilön kub udnaböl. *

²³ Pen ñin anibu, nñbi ñi mudun mideinaböl gau abe, nñbi ñi painañ ci ñeinaböl gau abe, kalip miñör kub yöl ginab. God Juda nñbi bi kalip miñör kub yabił ginam a göm, nñbi

bi ram minöñ anibi midpal kalip gi naij yabił ginab.

²⁴ Bi mlö gau nñbö apöm, nñbi bi rimnap kalip ru mlö kñd udöm rñb linaböl, nñbi bi rimnap kalip nagi löm dam ram minöñ ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda nñbi bi wasö gau apöm, Jerusalem gi naij gñlö gñlö, God ñin nñpe haga u ap auö, arö ginaböl. *

*Bi Ñi nñpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sidö rakñ gapñ nan ke ap waiö löm, ñig si ral apöm gu kub geinab. Pen ram minöñ iñ i nñbi bi ram minöñ gau gau magöñhalö gasi iro ninöm, ñihön gab a göm, gasi mlö löm piññ ginaböl. *

²⁶ Nan kumi kabö adö lan midöp gau, dan nñbö i nñbö gö, minöñ naböñ i ñihön gñg göm gab, a göm, piññ göm, gasi magö rik auö umeb rö linab.

²⁷ Anig ginab ñin u, Bi Ñi nñpe kumi añ au auö ninöl gi, nñbi bi kale pidöñ nñpe u abe, mailö aij unbö ke yabił nñpe u abe ninaböl. *

²⁸ Nan hagabin i geinab u, Bi Kub hanip ud kamñi yunab ñin u söl midöp, a gimim, amgö gñlan gimim ninöl gi midaimim,” a ga.

*Mab wasñad u, manö hod riköm
haga*

(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Jisas anig hagöm, kalip manö hod riköm haga, “Mab wasñad abe, mab rimnap abe,

³⁰ siłip lö, miñi sidö linig göm gab a gimim, ninbim.

³¹ Anib u rö, nan hagpin gau gö, God nñbi bi udöm abad mideinab ñin u söl auub a gimim, ninabim.

³² “Yad kalöp ninö hagabin, nñbi bi uri midpal gai i magöñhalö umagnaböl; rimnap kamñi midlö ninöl gi, nan hagabin i magöñhalö ginab.

* **21:14:** Luk 12:11-12 * **21:15:** Ap 6:10 * **21:16:** Mad 10:21-22 * **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * **21:24:** Sam 79:1; Rep 11:2 * **21:25:** Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * **21:27:** Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

³³ Kumi kabö adö laŋ abe, m+nöŋ naböŋ iŋ i abe ur g+nab, j+ manö magö yad gau ur gagnab.

N+ŋ aij g+mim m+idaimim, a ga

³⁴ “Pen n+ŋ aij g+mim. Kale ñ+g wain ñ+g klö iru ñ+ŋmim hauŋ l+mim, nan m+nöŋ naböŋ adö iŋ i nöŋ gas+ n+ŋ m+ideinabim ñ+ŋ an+bu nöŋ, yaur kaj wal wayöŋ hel l+lö y+ŋ+id nöŋ udöp rö u g+nab.

³⁵ Gai i nöŋ gagnab; n+bi b+ ram m+nöŋ iŋ k+g+ŋ y+ma magöŋhalö m+dpal rö g+nab.

³⁶ An+bu u, kale pör pör n+ŋ aij g+mim, God n+ŋ sabe göl g+ nöŋ m+dmim hagmim, ‘Nan an+bu gau han+ŋ al pak lagn+m; ne han+ŋ abad m+idö kam+ŋ arun, am B+ Ñ+ n+pe amgö ilö adö n+pe u m+da+un,’ a g+mim,” a ga.

³⁷ Ñ+ŋ pro bad an+bu, Jisas pör am God sabe gep ram raul m+gan u am m+idö, n+bi b+ gau kal+ŋ manö hag ñ+m+idöp. Pen s+ibön gö n+ŋöl göm, Jisas n+pe am ram m+nöŋ ap Olip Dum a gal u hanm+idöp.

³⁸ N+bi b+ gau magöŋhalö, manö n+ŋ u n+ŋun, a göm, hil+m halö yab+ŋ uraköm, God sabe gep ram u arm+dal.

22

Judas Jisas n+ŋ mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Y+ŋ Halö Ñ+ŋagep ñ+ŋ kub kale u, Pasopa a g+pal ñ+ŋ kub kale u, sösöl ga.

² B+ God n+ŋ nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lö manö hag ñeb b+ gau abe, Jisas n+ŋ alun a g+la u pen n+bi b+ gau kal+ŋ p+ñ+ŋ göm, aigöl gun alun a göm, hag n+ŋ m+deila.

³ Hag n+ŋ m+dlö n+ŋöl g+, Seden n+pe apöm, Judas hib n+pe ap Iskar+iod a g+m+dal u, n+ŋ yuö hi+ka. B+ an+bu Jisas b+ n+pe unbö m+gan laŋ gau b+ ap. *

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27

⁴ Yuö hi+kö, n+pe am God n+ŋ nan sabe gep b+ kub gau abe, God sabe gep ram abad m+dm+dal polisman b+ kub kale gau abe m+deila gau amöm, Jisas n+ŋ aigöl gem mumug g+ dam ñ+ŋö n+ŋ al pak löŋ, a göm, manö an+bu kal+ŋ aip hag n+ŋa.

⁵ Hagö, kal+ŋ aij a gö n+ŋöl g+ hagla, “Nöp mani ñ+ŋabun,” a g+la.

⁶ Hageila, Judas n+pe, magö mai rö Jisas n+bi b+ gau aip m+ dageinab u, n+ŋ mumug g+ dam b+ kub gau kal+ŋ ñ+ŋabin, a göm, abad n+ŋ m+deia.

Pasopa nan ñ+ŋn+g g+ŋ+ŋ g+la

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Y+ŋ Halö Ñ+ŋagep ñ+ŋ an+bu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñ+ŋ uri, a göm, *

⁸ Jisas n+pe Pida aip Jon aip kal+ŋ m+höŋ hag yuöm haga, “Kale m+höŋ am Pasopa nan ñ+ŋnabun u g+ l+ aij g+m+ŋ,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai an+g gul?” ö g+lö.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale m+höŋ daun kub u ammil n+ŋnabil, b+ ap ñ+g m+l daueinab. N+ŋ nable pakm+l, arn+m ram u ammil,

¹¹ b+ ram nap n+bö an+bu n+ŋ hagm+l, ‘Manö Hag Ñeb B+ nöŋ hag n+ŋöb, “Ram raul m+gan mai b+ yad gau aip Pasopa nan ñ+ŋnabun?” ö göp,’ a g+m+l.

¹² An+g hageinabil, kalöp m+höŋ dam ram raul m+gan kub debil nan gau halö m+deinab adö laŋ u hageinab u, Pasopa nan ñ+ŋnabun gau raul m+gan an+bu g+ j+ŋ g+m+l,” a ga.

¹³ Hagö ammil n+ŋlö, haga haga rö nöŋ m+deia. An+bu u, Pasopa nan ñ+ŋn+g g+la gau g+ l+ aij g+lö.

Jisas b+ n+pe gau kal+ŋ bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñ+ŋn+g göm, b+ manö n+pe ud arep gau aip debil u as+k g+gabö göm,

¹⁵ kalip haga, “Gasi yad pör niñbin u, kalöp aip Pasopa nan niñnig gabun i niñjun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gasi u niñbin.

¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyan niñagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak niñbun it anibu waiö linab niñöm God niñbi bi niñpe udöm abad mideinab niñ u nöp nan kub niñnabin,” a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, niñg wain kap udöm, God niñ aij a göm, bi niñpe gau kalip nöl gi haga, “Niñg nabin i kale ke ud niñjim.

¹⁸ Pen kalöp hagabin, miñi niñ i rikö, niñg wain kauyan niñagnabin; God niñbi bi niñpe udöm abad mideinab niñ u nöp niñg wain kauyan niñnabin,” a ga.

¹⁹ Anig hagöm, bred ap udöm, God niñ aij a göm, ud jö göm kalip nöl gi haga, “Hañ roman yad i kalöp nabin. Kale udmim gasi yip nöp niñöl gimim niñjim,” a ga.

²⁰ Kale nan niñ haköm, Jisas niñg wain kap u udöm, kalip nöl gi haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp niñbi bi yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pidöñ ginab u me, kalöp niñg wain i nabin.

²¹ Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. *

²² Bi Niñ niñpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi niñ kain gi dam arnab u niñ mög niñabin,” a ga.

²³ Jisas anig hageia, bi niñpe gau kale ke nöp, an rö anig ginab, a göm, pen pen hag niñöl gi mideila.

Bi niñpe gau, “Kale wasö, yad nöp bi kub midpin,” a gila

²⁴ Jisas bi niñpe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kiñ gau Juda niñbi bi wasö gau klö

göm abad midöl gi hagpal, ‘Kalip ud aij yabit gi pun,’ a gipal. *

²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, niñ praj rö midaiöl; bi kub yabit gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. *

²⁷ Minöñ naböñ it i gipal nagi adö u, bi kub am asiklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pita pita gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

²⁸ “Yip marö yabit gimidöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad midpim.

²⁹ Anig gipim u, God yip hagöp, ‘Ne Kiñ midmön, niñbi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kiñ rö midmim niñbi bi gau kalip abad mideinabim.

³⁰ Niñ anibu kale ram minöñ yad u ammim, yad aip asikmim nan magö niñmim niñg niñmim ginabim; kale kiñ asikpal sea adö u asikmim, Isrel it ke ke unbö migan lan kalip manö kub niñnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas niñ niñagpin,” a ginab (Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas niñpe Pida niñ haga, “Saimon, Saimon, nöñ. God niñpe Seden niñ yau a gö, kalöp bi, wid magö hon gilö hon gilö, magö yabit u ke löm, adin adin u ke löm gipal rö u göm, kale gi naij ginabim aka wasö gi niñnab,” a ga.

³² Pen yad God niñ sabe gipin rö, yip böñ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naij ginabön u, niñhön ginig anig gipin, a gimön, yip kauyan ado gi aunabön. Pen anig gimön, hainö apön namdamam ne rimnap kalip manö hag niñ aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anig hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nöp arö gagnabin. Mihöñgöl nöp ajeinabul, nöp nagi

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45
* 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15

löm, yip abe nagi löl. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miñi sibön yan kɩlakɩ wiñ alagnab magö u, Jisas nɩp nɩɲagpin a gɩmön, ij miñau nɩgan wai ñɩnabön,” a ga.

Mani rin, wadɩ, ru milö kɩd

³⁵ Jisas anɩg hagöm kalɩp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadɩ, ma rɩrup gau udmim ud aragmim; yɩharɩɲ armim,’ a gɩnö. Hagnö arbe ñɩn anɩbu, nan kale rɩmnap mɩdeia aka mɩdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mɩdeia nöp,” a gɩla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen miñi kale mani rin, wadɩ mɩdainim u, halö ud armim. Bɩ an ru milö kɩd mɩdagainim u, kolsior nɩpe u bɩ rɩmnap kalɩp sɩkim göm mani udöm ru milö kɩd ap raunim.

³⁷ Pen nɩɲim! Nöd God manö hagep bɩ Aisaia God Manö adɩɲ ap kalɩ kliñ rɩköm haga, ‘ “Nɩpe bɩ nan si nan naij gep bɩ ap,” a gɩnaböl,’ a ga. Haga anɩbu yip nöp haga. Manö hagöm kalɩ kliñ rɩka anɩbu miñi gɩnɩg gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anɩg hageia, kale hagla, “Bɩ Kub, ru milö kɩd hon mɩhöp mɩdöp,” a gɩla.

Hageila haga, “U anɩg hagagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nɩp sabe ga (Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Jisas anɩg hagöl göm Jerusalem höɲ amöm, pör Nap nɩp sabe gɩmɩdöp Olip Dum au ara; bɩ nɩpe gau hain gɩla.

⁴⁰ Ram mɩnörɲ anɩbu amjaköm kalɩp haga, “Gasɩ naij auö gɩ naij gɩmim rö löp u, God nɩp sabe göl gɩ mɩdaimim,” a ga.

⁴¹ Anɩg hagöm, kalɩp arö göm, nɩpe ke ke au amöm, kugom yɩmöm God nɩp sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasɩ yad nɩɲbin u ñɩg asɩ kap yip ñɩnɩg gabön u ñagmön. Pen

yad gasɩ nɩɲbin adö u gagmön; gasɩ ne ke nɩɲban adö u nöp gɩmön,” a ga.

⁴³ Jisas anɩg hagö, ejol ap kumi kabö adö lan au nɩbö apöm nɩp pɩdön ña.

⁴⁴ Nɩp marö yabɩl gö, Jisas nɩpe Nap nɩp klö yabɩl göm sabe göl gɩ mɩdö nɩɲöl gɩ, hapɩl u hagape rö pa gɩ dö gɩ ɩl yan luga.

⁴⁵ Nap nɩp sabe gɩ mɩd juöm amöm nɩɲa, bɩ nɩpe gau mɩɲör lugö nɩɲöl gɩ, hon haneila.

⁴⁶ Anɩg geila u nɩɲöm kalɩp haga, “Nɩhön gɩnɩg hon hanabimɲ Seden nɩpe gasɩ ñö kale gɩ naij gɩmim rö löp u, urakmim, sabe göl gɩ mɩdaiim,” a ga.

Jisas nɩp ud sɩsɩ lɩla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anɩbu hag mɩdö nɩɲöl gɩ, bɩ nɩpe Judas bɩ ugan kub ap uɗ gɩ dap apjaköm, Jisas nɩp ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anɩg geia, Jisas nɩp haga, “Judas, ‘Bɩ me i al pak lɩmim,’ a gɩmön, yip Bɩ Ñɩ nɩpe ud bom halunɩg gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anɩg hagö nɩɲöl gɩ, bɩ nɩpe gau nan nɩhön gɩnɩg geila anɩbu nɩɲöm hagla, “Bɩ Kub, hon kalɩp ru milö kɩd ud rɩbun aka?” gɩla.

⁵⁰ Anɩg hagöl göm, bɩ ap ru milö kɩd nɩpe u udöm, bɩ God nɩp nan sabe gep bɩ kub yabɩl bɩ wög gɩ ñeb nɩpe u, nɩp rɩmɩd yijɩg lau böɲ nöp rɩb gɩ dö gɩ yua.

⁵¹ Anɩg geia, Jisas nɩɲöm haga, “Anɩg gagmim! Me aij,” a ga. Anɩg hagöm, rɩmɩd u ud nɩɲö kamɩɲ la.

⁵² Pen God nɩp nan sabe gep bɩ kub gau abe, God sabe gep ram abad mɩdmɩdal polisman bɩ kub kale gau abe, bɩ manö ud asɩkep gau abe, ap nɩp udnɩg geila gau, kalɩp haga, “Kale ru milö kɩd udmim, ur pakep udmim daubim u, yip bɩ pen pen alep bɩ ap rö a gɩ gasɩ nɩɲmim, ud sɩsɩ lɩnɩg aubim ar?

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u midainö yip udagpe. Pen miñi Seden, bi sibön lau adö midöp u, ñin nipe u me, anig gabim,” a ga.

Pida, Jisas nip ninagpin, a ga
(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anig hagö ninöl gi, nip ud sisi löm, dam God nip nan sabe gep bi kub yabił ram u ud arla. Pida pen hain hain nin ara. *

⁵⁵ Ram anibu apjaköm, ram goł au mab lauöm asik mideila. Pida hain apjaköm kalip aip asika.

⁵⁶ Pida aip asik midö ninöl gi, pai ram anibu wög gi ñimidöp ap nip nin dap ran lugöl gi haga, “Bi i abe Jisas aip midmidöp,” a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bi anibu yad ninagpin!” a ga.

⁵⁸ Anig hagöm, yöp pro magö ap midö ninöl gi, bi ap pen apöm Pida nip ninöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi nipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap midö, bi ap pen apöm, klö göm haga, “Bi i Jisas aip midmidöp me. Nipe abe ram minöñ Galili nibö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad ninagin me!” a ga.

Anig hagö ninöl gi, adin kilakıl wiñ ala.

⁶¹ Anig gö, Jisas ado göm, Pida nip nin ij halö lö, Pida pen Jisas, “Miñi sibön yan kilakıl wiñ alagnab magö u, Jisas nip ninagpin a gimön, ij mihau nigan wai ñinabön,” a ga manö u gasi nija.

⁶² Anig ninöm, rugu mitep gö, małul ral auö, höñ amöm mitön ga.

Jisas nip hag juöl gi, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Bi Jisas nip ud mideila gau nip hag juöl gi, paköl gi gila.

⁶⁴ Kale waij bad ap ud amgö nip u pału gi ñöm, nip paköm hagla, “Ne

bi ke ninban u, nöp an pakab u hanip hag ñi!” a gila.

⁶⁵ Pen manö naij anibu rö, nip rapin iru nöp hagla.

Juda bi kub manö ud asikep gau
Jisas nip manö kub hagla
(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilim halö, Juda bi manö ud asikep gau löm, God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gilo, Jisas nip uł gi Kansol kub anibu mideila an au ud daula.

⁶⁷ Pen Kansol bi gau kale Jisas nip hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gila.

Hageila, Jisas kalip haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, ninö hagöp a gimim, ninagnabim. *

⁶⁸ Pen hag ninneb yad midöp u kalöp hag ninheinabin u, yip pen hagnabim.

⁶⁹ Pen miñi riköl mid damöm hainö gau, Bi Ñi nipe God Bi klö unbö ke halö midöp u, ñimagö yijig adö nipe au asik mideinab,” a ga. *

⁷⁰ Anig hageia, bi kansol gau magöñhalö nip hagla, “Anib u, ne ke God Ñi nipe u aka?” gila.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagnim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nihön ginig manö kub rapin hag midun, bi rimnap hag ninno, Jisas anig göp anig göp a gaiölñ Maj migan nipe ke hagöp ninbun u,” a gila.

23

Gapna Pailod Jisas nip manö nija
(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Anig hagöm, magöñhalö uraköm, Jisas nip dam gapman bi kub Pailod mideia au arla.

² Damöm, nip manö kub hagnig, manö gau nibö gau nibö dapöm hagla, “Hon ulhai ninun ninbun, bi anibi nibi bi hon gau manö piral

hagöm hagöp, 'Bî kub Sisa nîp dakîs ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp nîñagmim,' a göp. Pen manö ap hagöp, 'Yad ke Mesaia u, yad ke kin anîbu,' a göp," a gîla.

³ Hageila, Pailod Jisas nîp hag nîñöm haga, "Ne Juda kai kin kale u aka?" ga.

Hageila haga, "Me ne ke hagpan me u," a ga.

⁴ Hageila, Pailod pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîñ ap mîdeila gau abe kalîp haga, "Yad nîñbin, bî i nîp manö kub hagep îl ap mîdagöp," a ga.

⁵ Anîg haga u pen kale manö klö hagöm hagla, "Gapman manö nîñagöl, a göm, manö hag ñî ajöm, Juda nîbi bî ram mîñnön hon gau magöñhalö hag ñî ajmîdöp. Ram mîñnön Galili rîkôm, hag ñî aj dam dam mîñî Jerusalem aui auöp," a gîla.

Jisas nîp dam kin Herod mîdeila au arla

⁶ Hageila, Pailod kalîp hag nîñöm haga, "Bî anîbi Galili nîbö aka?" ga.

⁷ Hageila, yau a gîla. Pen kin Herod ram mîñnön Galili abad mîdmîdöp u, ñîñ an u apöm Jerusalem mîdmîdöp. Anîb u, Jisas nîpe Galili nîbö bî ap a gîla u nîñöm, nîp Herod ñîmagö adö yunö manö kub i nîñnîm, a göm, Pailod kalîp hagö, Jisas nîp dam Herod mîdeila au ud arla. *

⁸ Herod, Jisas nan nîhön nîhön gîmîdöp u pör manö nöp nîñöm, ñîñ mai rö nan gagep rö ap gö nîñnabin, a göm, gasî u nöp nîñ mîdmîdöp rö, ñîñ anîbu Jisas nîp u† gî dapjaklö, nîpe mîñ mîñ yabîl ga.

⁹ Pen Herod nîpe Jisas nîp manö iru nöp hag yîgîñ wagîñ ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

¹⁰ Pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, manö klö göm, bî iru nöp dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bî nîpe gau abe, Jisas nîp gî naij göl göm, ñîñîlon

löl göm, gapman bî kub rol gîpal watîj aij ap rol gî ñöm, kauyan Pailod mîdeila au yula.

¹² Nöd Herod aip Pailod aip kolma† mîdmîdil pen ñîñ anîbu manö nîñ jîm ñîlö.

Juda nîbi bî gau, "Jisas nîp al pak lîmim," a gîla

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîñ gau abe kalîp hagö ap magum gîla.

¹⁴ Kale ap magum geila, nîpe kalîp haga, "Bî i manö an ral hagöm, nîbi bî gau kalîp anîg anîg hagöp," a gîpim u pen mîñî amgö ilö adö kalöp i manö nîñbin u, nîpe nan naij göp manö îl ap nîñagpin.

¹⁵ Herod u rö nöp manö îl ap ulhai nîñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad nîñbin, nan naij ap gagöp; anîb u nîp al pak lep rö lagöp.

¹⁶ Anîb u, ami bî yad gau hagnö, nîp yîharîñ paköm, hag yulö aran," a ga.

¹⁷ Pen Juda kai ñîñ kub kale Pa-sopa u auö, Pailod pör mî añî añî nagîman kale añî ap yîharîñ hag yumîdöp.

¹⁸ Pen ñîñ anîbu kale magöñhalö maj mîgan blätö gî wiñ klö alöm hagla, "Bî anîbu al pak lîmim! Barabas nîp hag yube hanîp auan!" a gîla.

¹⁹ Bî Barabas anîbu nîpe daun kub anîbu nîbi bî rîmnap udöm, ram mîñnön anîbu abad mîdmîdöp bî kub anîbu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nîp manö kub hagöm nagî lîla.

²⁰ Pen Pailod Jisas yîharîñ hag yunö aran a gî nîñöm, kalîp kauyan hagöm anîg haga.

²¹ Hageila, kale kauyan maj mîgan blätö gî wiñ alöm hagla, "Nîp mab ba lan al pak lîmim! Nîp mab ba lan al pak lîmim!" a gîla.

* 23:7: Luk 3:1

22 Hageia, Pailod kalip kauyan hagöm haga, “Bî anîbi nan nîhön gi naij göpñ Yad nîñbin, nan naij ap gagöp rö, nîp al pak lun rö lagöp. Anîb u, ami bî yad hagnö, nîp yîharîñ paköm, hag yulö aran,” a ga.

23 Hageia, kale klö yabił göm, Jisas nîp al pak lîlö umañ, a göm, meg mîgan kale blätö gi dap ranöm, hag gîlö gîlö,

24 Pailod manö kalip u udöm,

25 bî ap, nîbi bî rîmnap udöm ram mînönj abad mîdmîdöp bî kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bî anîbu nîp hag yuö kamîñ ara; pen ami bî nîpe gau kalip haga, “Kale Jisas nîhön gîñg gun a göm hagaböl u nöp gîmîm,” a ga.

Jisas nîp mab ba lañ cipîł pak lîla
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas nîp al pak lîñg ud arla. An au amöl göm, Sairini daun nîbö bî ap Jerusalem aueia. Bî anîbu hîb nîpe Saimon. Nîp nable paköm, ud sîsî löm, mab kros ud ka gi ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gîlö, ud hain ara.

27 Pen Jisas nîp ud arlö nîñöl gi, nîbi bî iru nöp hain gîla. Nîbi bî areila anîbu nîbi rîmnap Jisas nîp mög nîñöm ham geila.

28 Anîg gîlö, Jisas ado gi nîñöm kalip haga, “Kale Jerusalem nîbi, yîp gîñg gab u ham gagmîm. Kalöp gi naij göm, ñî pai kale gau gi naij göm geinab anîbu ham gîmîm.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Nîbi ñî pai yag dauagpal gau abe, nîbi ñî pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mîñ mîñ göl,’ a gîñaböl. *

30 Ñîñ anîbu, nîhön gîñg mîdaiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gi apöm, hanîp al pak lîñm aka kîdîp udöm hanîp mînönj ñîñm u aij,’ a gîñaböl. *

31 Yad mab kamîñ rö mîdpin pen yîp anîg göm gi naij gaböl. Pen

kale mab mîlep rö mîdpim rö, kalöp nîhön rö gi naij gîñaböl?” ö ga.

32 Pen bî gapman lo manö rîb julö bî mîhau, mab ba lañ al pak lîñg göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram mînönj Wip Nabîc Cög Ij a gîpal u amjaköm, Jisas nîp dam mab ba lañ cipîł pakla, bî gapman lo rîb julö bî mîhau kalip mîhönj dam mab lap lap cipîł pakla.

34 Anîg gîlö, Jisas haga, “Bapi, yîp gaböl u, ai gîñg anîg gabun, a göm, nîñ aij göm gagaböl. Anîb u, kale gi naij gaböl u nîñmön arö gîmön,” a ga.

Pen ami bî gau, Jisas walîj nîpe ud ju lîlö mîdeia gau, kale ke sadu gîpal rö u göm udla. *

35 Nîbi bî iru nöp nîñmîdlö nîñöl gi, Juda bî kub gau Jisas nîp paj hagöm hagla, “Nîpe, ‘Yad Mesaia u; God yîp udajîp nîpe aip mîdpul,’ a göm, nîbi bî rîmnap umbal gajîp urakpal. Göp anîbu rö, nîpe ke u rö nöp anîg göm kamîñ arö nîñun,” a gîla. *

36 Pen ami bî gau u rö nöp, Jisas mîdeia söl au apöm nîp paj hagöm, ñîg wain asî ñöl göm hagla, *

37 “Ne, ‘Juda Kîñ kale mîdpin,’ a gîpan u, ne ke gîmön kamîñ aru!” a gîla.

38 Pen Jisas nîp cipîł pak lîla mab ba au gîlañ, mab po bad ap adö u manö kalî klîñ rîkla:

JUDA KAI KÎÑ KALE ME I.

39 Bî gapman lo manö rîb julö, mab ba lañ al pak lîla mîhau, bî ap Jisas nîp hag juöm haga, “Ne Mesaia mîdpan u, ne ke gîmön kamîñ ammön, hol mîhönj u rö nöp gö, kamîñ arul!” a ga.

40 Hageia, bî ap pen nîp hag göm haga, “Bî anîbi ilön kub udöm umnîg gab; hol mîhönj u rö nöp ilön kub udul umnîg gabul u, a gîmön, God nîp pîñîñ gagpan ar?”

41 Hol mîhönj naij gîpul rö ilön udabul, pen bî anîbi nan naij ap gagöp,” a ga.

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16
22:7-8 * 23:36: Sam 69:21

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam

⁴² Nipe anig hagöm, Jisas nîp haga, “Ne ram mînönj ne au am kin mîdmön, yîp gasî nînmön,” a ga.

⁴³ Anig hageia, Jisas nîp pen pe haga, “Yad nöp nînjö yabîl hagabin, mîñi ñîñ i nöp ne yad aip am ram mînönj aij u mîdeinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magö anîbu, sîdö anj aulîk magö u sîbön göm, mîd damöm sîdö aumînj gai ga magö u kauyanj mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnig göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñîmagö adö ne u labin,” a ga. Anig hagöm uma. Jisas uma, magö anîbu nöp, God sabe gep ram magö raul agamîj mîgan yan, waîj ud ajönj pîl gîla u, anj yan pa bu göm, lîlî gî lap lap arö, ajönj hiîköl mîdeia. *

⁴⁷ Pen ami bî abad mîdep bî kub u, gaia anîbu nînjöm, God hib nîpe u dap ranöl gî haga, “Nînjö yabîl! Bî anîbi bî aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Nîbi bî ap nînj mîdeila gau, nan ga anîbu nînjöm, maîul ral auö pabîl paköl gî, ado göm ram kale arla.

⁴⁹ Pen Jisas nîbi bî nîneb nîpe gau abe, nîbi Galili nîbö nîp hain gîla gau abe, kale ke ke au danj mîdöm, nan ga anîbu nînj mîdeila.

Josep nîpe Jisas hañ romanj dam rîgöl ga

(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bî ap, hib nîpe Josep. Nîpe bî aij, manö ud asîk gî aij gîmîdöp. Nîpe Arimadia daun, ram mînönj Judia anj au nîbö. Nîpe Juda Kansol bî rîmnap, Jisas nîp al pak lun, a göm, gasî nînjla rö nînjaga. Nîpe, God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñîñ u aunab, a göm, abad mîdmîdöp.

⁵² Nîpe Jisas uma, wip he dam rîgöl gîñig göm, Pailod mîdeia u amöm, hag nînjö yau a ga.

⁵³ Anîb u, Josep nîpe am wip he ud asîk dap lugöm, waîj rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö mîgan gîsön nöp lu löm wip rîgöl gagla mîgan u rîgöl ga.

⁵⁴ Pen Juda God nîp sabe gep ñîñ u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rîgöl ga.

⁵⁵ Pen nîbi ugan, Jisas aip Galili nîbö aula gau, Josep arö nînjöl gî hain gî damöm wip rîgöl amjaköm, wip he aigegö rîgöl ga u nînj aij göm, ado gî ram kale arla.

⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñîg haînj aij auup rîmnap wip he lî ñîñig göm, gî lî aij gîla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñîñ kub kale yîharînj mîdep u nînjöm me, yîharînj mîd mîd hanla. *

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Ruö Sade ñîñ u, ram gîsön rua magö u, nîbi ugan anîbu agnoñ ñîg haînj aij auup u udöm, wip he hañ romanj anönj lî ñîñ, a göm, dam wip rîgöl gîla u arla.

² Amöm nînjla, kabö haîai kub wip rîgöl mîgan pîl gîla u, lîlî gî am ba lau mîdeia.

³ Pen kale mîgan anîbu amöm nînjla, Bî Kub Jisas hañ romanj nîpe mîdageia.

⁴ Ai göp, a göm, hag mîdlö nînjöl gî, adînj bî mîhau goî anîb au uraköl mîdailö. Bî mîhau waîj kale rud mailö halö unbö ke mîdeia.

⁵ Nîbi gau kale nînjöm, anîñîñ gö pîñînj göm, kugom yîmöm yîhönj gîlö nînjöl gîmil, bî anîb mîhau haglö, “Nîhön gîñig bî kamînj mîdöp u nîp wip rîgöl gîpal anj gai i ulhai nînj ajabim?”

⁶ Nîpe aui mîdagöp; mîdö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili mîdöm manö haga u gasî nînjim. *

* **23:45-46:** Luk 8:2-3 * **23:54:** Juda Sarere ñîñ kale u Praide dugo dugo il göm, gî damöm, Sarere dugo dugo pîs gîmîdöp. * **23:56:** Eks 20:10; Dud 5:14 * **24:6:** Luk 9:22

7 Nipe kalöp haga, 'Bî Ñî nipe u nîp, ud nîbi bî nan si nan naij gîpal ñîmagö adö kale lîlô, nîp mab ba laŋ al pak lîlô, umöm ñîñ mîhöp mîdöm, ruö ñîñ mîhau nîgaŋ u kauyaŋ uraknab,' a ga," a gîlô.

8 Anîg haglô nîñöl gî, gasî magö kale u pîral hiikö, Jisas nöd Galili mîdöm, manö haga anîbu gasî nîñ dam nîñla.

9 Nîbi gau kale wîp rîgöl u arö göm, kauyaŋ adö gî amöm, nan ga nîñla anîbu, Jisas bî nipe unbö agîp laŋ gau abe, nîbi bî nipe rîmnap gau abe hag ñîla.

10 Nîbi ugan manö hag ñîla anîbu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nîme Maria u, nîbi rîmnap halö.

11 Pen kale manö hag ñîla anîbu apdi nîñöm, nîñö hagaböl, a göm, nîñagla. Ñîñîton löm rö hagaböl a göm gasî u nîñla.

12 Pen Pida manö anîbu nîñöm, gî dö gî amöm, rîgöl gîla kabö mîgan u sîpsîp nîña, wîp waŋîj wam wam gîla bad u nöp mîdeia. Anîbu nîñöm, nîñön göp, a göm, gasî mîlô yabîl löl göm, wîp rîgöl u arö göm kauyaŋ ado gî ara.

*Bî mîhöp ram rîñg aglô Emeas arlô
(Mak 16:12-13)*

13 Ñîñ anîbu nöp, bî mîhöp ram rîñg aglô Emeas, yöp Jerusalem söl anîb au* arul, a gîmil, adan amöl gîmil,

14 nan nîñön nîñön geia nîñlô manö u agamîj hag nîñöl gî arailö.

15 Arailö nîñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalîp mîhön u göm ara.

16 Pen bî anîb mîhau Jisas nîp nîñblep u pen God gasî magö kalîp mîhön u geia nîñöm gasî hauŋ alö, Jisas nîp nîñlô bî unbö ke rö la.

17 Nipe kalîp mîhön hag nîñöm haga, "Manö u nîñön manö haglô arab?" ö ga.

Anîg hageia, kale yîm gep rö pîdön gî urak mîdöl gîmil,

18 bî Kliopas haga, "Ne nöp me, mîñî ñîñ pro bad i Jerusalem auî am mîdmön nan nîñön nîñön gab u nîñagpan ar?" a ga.

19 Hageia, Jisas haga, "Nan anîbu nîñön gö hagabil?" ö ga.

Hageia haglô, "Jisas Nasared nîbö ga u me. Bî God manö hagep u, manö hag ñî aij göm, nan gagep rö gau gîmîdöp u me, God nîp aij a göm, nîbi bî gau kalîp aij a göm ga.

20-21 Nipe anîg gîmîdöp u, gasî hon nîñun hagno, 'God nîp yuö hanîp Isrel nîbi bî udöm, abad mîd aij gînab,' a gun nîñno u pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep bî kub gau abe, nîp manö hag göm, dam Rom gapman bî kub u nîp ñîlô, nipe manö kub hagöm, nîp ami bî nipe gau kalîp ñö, dam mab ba laŋ al pak lîlô uma. Pen nan ga anîbu ñîñ mîhöp nöp ap ara me. *

22 Mîñî sîb halö magö u, nîbi ugan hon ap, am nîp rîgöl gîla uŋöm mîgan ka u nîñöm, ap hanîp nan nîñön nîñön göp u hag ñîlô nîñun pa gîñ gîpun.

23 Nîbi gau kale hagpal, 'Wîp he mîlô u mîdagajîp, pen ejol mîhau apil hagpil, "Nipe uraköm kamîñ mîdöp," a gîpil,' a gîpal.

24 Anîg haglô, bî hon rîmnap nîp rîgöl gîla uŋöm mîgan ka u amöm nîñbal, nîbi gau hagajal rö nöp mîdagajîp. Pen Jisas nîp nîñagpal," a gîlô. *

25 Anîg hagailö, Jisas haga, "Kale mîhön gasî nîñ aij gagpil. Bî God manö hagep gau manö hagla u magöñhalö, nîñön gîñg manö nîñö hagpal a gîmil nîñagpil?

26 God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabîl udnab me, pen hainö mailö aij ke halö mîdeinab," a ga. *

27 Anîg hagöm, Mosîs abe, bî God manö hagep bî gau magöñhalö abe, Kraîs nîp God Manö kalî kliñ rîkla

* 24:13: Grik 60 sîdadia (11 kilomida)

* 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

* 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26: Luk 9:22

* 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53

midöp manö anibu magöñhalö kalip hag ñi aij gö ara. *

²⁸ Ram minöñ areila söi anib au amjaköm, Jisas kalip mihöñ abhak löm, arnig rö ga.

²⁹ Pen kalpe mihöñ nip manö klö gimil haglö, “Dugöp i aubun. Sibön ginig gab niñöm ne auö hol mihöñ aip hanun,” a gilo. Haglö, kalpe mihöñ aip ram arla.

³⁰ Ram am midöm, nan ñinig, nipe bred udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm kalip mihöñ ñö niñöl gi,

³¹ gasi magö kalpe mihöñ u gasi wakö, u Jisas nöp, a gimil niñlö niñöl göm, agamij ur ga.

³² Anig ga u niñmil haglö, “Adan an au apöl gun, manö rimnap hag ñöl gi, God Manö kali klian rikla manö it u rimnap hag ñöl gajip u, midmagö halip u mab rö inöm pitu gi ñöb,” a gilo.

³³ Anig hagmil, magö anibu nöp kauyan ado gi Jerusalem ammil niñlö, Jisas bi nipe unbö agip lan, nibi bi niñeb kale rimnap halö aip ap magum göm mideila.

³⁴ Amjakmil kale niñlö, nibi bi gau kale ke Jisas nip manö hagnideila. “Niñö nöp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon midajip au waiö lajip niñöb,” a gila. *

³⁵ Manö hageila anibu niñmil, bi mihau haglö, “Hol mihöñ adan an au arajul, Jisas halip nable pakajip, dam ram hol mihöñ u amun, nan ñinig gun, nipe bred udöm, God nip aij a gajip u, u Jisas nöp a gul niñbul,” a gilo.

*Jisas bi nipe gau nip waiö niñla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

³⁶ Pen manö anibu hag midailö niñöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gilan urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, anin in gö piñin gila. *

³⁸ Piñin geila, Jisas kalip haga, “Niñön ginig piñin gabimñ Amgö kale ke niñbim u pen niñön ginig gasi mihöp niñabim?”

³⁹ Niñmagö ma yad gau niñim. Yad nöp me! Yip ud po niñmim niñnabim. Wip ana hañ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niñabim,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöl göm, niñmagö ma nipe gau kalip yama.

⁴¹ Anig gö, kale miñ miñ göl gi, gasi milö löi gi, u Jisas nöp aka göm, gasi mihöp niñlö niñöl göm, Jisas kalip haga, “Nan niñeb kale rimnap aui midöp aka?” ga.

⁴² Hageia, nip kabsat lau lila ap ñila.

⁴³ Kale niñmidlö niñöl gi, nipe kabsat anibu ud niñja.

⁴⁴ Pen Jisas kalip haga, “Nöd yad kale aip midem, miñi yip göp unbö rö u ginab, a gem, kalöp hag niñmidin. Mosi yip manö kali klian rika u, bi God manö hagep yip manö kali klian rikla u, God Manö adin Sam a gipal u yip manö kali klian rika u, yip kali klian rikla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp ginab, a gem, kalöp hag ñi aij ginö,” a ga. *

⁴⁵ Anig hagöm, God Manö kali klian rikla u niñ aij gilan, a göm, gasi aij yabul u kalip ña.

⁴⁶ Nipe anig göm, kalip haga, “Nöd gau kali klian riköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rigöl gilo, ñin mihöp midöm, ñin mihöp nigan u kauyan uraknab.

⁴⁷ Anib u, manö aij nipe u ram minöñ Jerusalem it gi hag ñöm, hag ñi damöm, nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl göm, nibi bi nan si nan naij gipal gau, niñön ginig anig gipun, a göm, arö göm, Krais nip cig gilo niñöl göm, nan naij pri kale u tik gi yunab,’ a gila.

⁴⁸ Pen yip ga anibu amgö magö kale ke niñbim. *

* 24:34: 1Ko 15:4-5 * 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22 * 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñinabin. Anib u, kale daun kub aui nöp midmim, abad midaimim. Kumi kabö adö lañ au nibö pidöñ ke apöm kalöp gon leinab u niñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anig hagöm, kalip pañid damöm, Jerusalem arö göm, ram riñig aglö Bedani söl au amöm, God kalip abad mideian, a göm, ñimagö nipe dap ranöm, God nip sabe ga.

⁵¹ Jisas anig gö niñöl göm, God nip dam ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ud ara.

⁵² Anig gö, kalip aij a gö niñöl gi, hib nipe u haglö adö arö niñöl göm, ado gi Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nip sabe gep ram raul migan u amöm, God hib nipe haglö adö armidöp.

* **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon Jisas Krais Manö Aij u Jon kalî kliñ rîka

God Manö nîpe ram mîñöñ i i aua

¹ Ram mîñöñ hadame dagol gau gi laga ñîñ u, God Manö mîdeia. God Manö nîpe God aip mîdeia. God Manö nîpe u rô nöp God me. *

² Ram mîñöñ hainö gi la; nöd yabiñ God Manö nîpe God aip mîdeia.

³ God nîpe gö, God Manö nîpe nan gau magöñhalö gi la. Nan ap ke laga; nîpe ke gi la nan gau nöp mîdöp. *

⁴ God Manö nîpe kamîñ mîdep iñ u. Kamîñ mîdep magö anîbu nîbi bi kalîp mailö ña. *

⁵ Mailö anîbu amöm nîbi bi sibön göp an au mîdpal gau ñî lab nîñöm sibön mailö anîbu pañog göl rô lagöp. *

⁶⁻⁷ Nîbi bi gau magöñhalö Mailö anîbu nîp nîñ udöl, a göm, God bi ap nîp hag lö, nîpe apöm Bi Mailö halö anîbu manö hag ñîmîdöp. Bi manö hag ñîmîdöp bi anîbu hib nîpe Jon. *

⁸ Jon nîpe Mailö anîbu wasö. Nîpe yîharîñ bi an Mailö mîdöp manö u nîbi bi gau kalîp hag ñîñig aua.

⁹ Mailö nîñö yabiñ anîbu nîpe ram mîñöñ iñ i apöm nîbi bi gau magöñhalö kalîp mailö ñöl gi mîdöp. *

¹⁰ God Manö nîpe ram mîñöñ iñ i apöm mîdmîdöp. God nîpe gö, God Manö nîpe ke mîñöñ naböñ iñ i gi löm, nîbi bi gau gi löm ga. Pen nîpe ke ram mîñöñ iñ i ap mîdeia u, nîbi bi nîp amgö nîñöm Bi Kub u a göm nîñagla.

¹¹ Nîpe ram mîñöñ nîpe ke aua u pen nîbi bi nîpe ke nîp udagla.

¹² Pen nîbi bi au, Krais manö aij nîpe u nîñ udöm, nîp Bi Kub hon, a

göm, udla gau, kalîp geia God ñî pai nîpe mîdpal.

¹³ God ñî pai nîpe mîdpal u, bi ber gau udöm, ñî pai yag daulö mîdpal rô mîdagpal. God nîpe ke gö ñî pai nîpe mîdpal. *

¹⁴ Pen Manö anîbu, nîpe apöm bi hañ roman löm, hanîp aip han mîdmîdöp. Anîb u, hon mailö magö aij nîpe hadö nîñbun. Nîpe Bap Ñî nîpe añî yabiñ u me, Bap nîpe ke mailö magö aij ke halö mîdöp rô, Ñî nîpe u rô nöp mîdöp. Pen nîpe hañ roman löm bi rô apöm, hanîp magöñhalö mög nîñöm mîdmagö yabiñ löm, God Manö nîñö u magöñhalö hag ñî aij gi mîdöp.

¹⁵ God Manö nîpe aua u, Jon nîpe nîñöm, wiñ alöm nîbi bi gau kalîp haga, “Bi mîñî auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, ‘Bi ap nîpe yad hain aunab u pen yîp yag dauagep adö u, nîpe hadame dagol gau mîdmîdöp. Anîb u, nîpe yad rô wasö; nîpe Bi Kub yabiñ,’ a giñö u, bi anîbu me u,” a ga.

¹⁶ Nîpe hanîp nîbi bi magöñhalö mög yabiñ nîñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb.

¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosîs nîp ñö, Mosîs hanîp ña u pen God nîbi bi mög nîñöm ud aij gab manö nîñö anîbu, Jisas Krais aua u me, mîñî waiö nîñabun. *

¹⁸ Nîbi bi rîmnap God nîp nîñagal. Ñî añî nîpe u nöp nîpe ke God. Nîpe Nap aip mîdpil. Nîpe Nap nîpe hag waiö la nîñöm mîñî hon Bap God hadö nîñbun. *

Jon Bi Ñîg Pak Ñeb u, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bi kub Jerusalem nîbö gau kale bi God nîp nan sabe gep bi rîmnap abe, bi God sabe gep ram wög gi ñîmîdal bi rîmnap abe hag

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6-7:** Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * **1:17:** Eks 34:28; Ro 6:14 * **1:18:** Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16

yuöm hagla, “Kale Jon mîdöp am-mim, ‘Ne an?’ ö gîmim hag nîjmim,” a gîla.

²⁰ Kale Jon mîdeia u amjaköm, nîp hag nîjöm hagla, “Ne bî an?” ö gîla.

Hag nîjeila, nîpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Kraiis u* wasö,” ga.

²¹ Anîg hageia, kale pen hagla, “Anîg hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” gîla.

Anîg hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

Anîg hageia, kale pen hagla, “Ne bî God manö hagep pör abad mîdpun u aka?” gîla.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² Anîg hageia, bî anîb gau pen hagla, “Anîb u, ne an? Pen yad bî an a gîmön hagnabön, hon amun bî kub hanîp hag yubal gau kalîp hag ñî nabun,” a gîla.

²³ Hageila, Jon kalîp haga, “Yad mîñi gabin i, bî God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nîpe haga,

‘Yad bî ap ram mînön nîbi bî iru mîdagpal,

ram mînön kabö nöp mîdöp an au mîdem, wiñ kub alem hagabin,

“Pör Bî Kub auab a gîmim, adan ñik gî aij gîmim,” a gabin,’ a ga.

Yad Jon mîñi gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen bî Jon nîp hag nîjnîg aula anîb gau, bî Perisi rîmnap aip aula.

²⁵ Kale Jon nîp hag nîjöm hagla, “Ne hagpan, yad Kraiis wasö, Ilaija wasö, bî God manö hagep abad mîdpun u wasö gîpan gö jî nîhön gînîg nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñabön?” ö gîla.

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kalîp yîharîj ñîg pak ñabin. Pen bî ap an kalöp aui mîdöp, nîpe aigale bî rö mîdöp a gîmim nîjagpim.

²⁷ Bî anîbu nîpe yad hain aunab pen nîpe yad rö wasö; nîpe bî kub yabîl, yad bî pro. Yad ma rîrup nîpe u nagî hubîknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñîmîdöp ram rîlîg aglô Bedani, ñîg Jodan goî böñ nö lödan nîjöm bî anîb gau apöm nîp manö anîbu hag nîjla.

Jisas nîpe God Sipsip Pi nîpe

²⁹ Ruö Jisas auö nîjöl göm, Jon Jisas nîjöm nîbi bî gau kalîp haga, “Nîjim! God Sipsip Pi nîpe hanîp hag yuöp me u. Nîpe me nîbi bî mînön nabön îl i gau gau magönhalö nan si nan naij gîpal gac u ñik gî yunab. *

³⁰ Bî anîbu me, yad hagnö, ‘Bî ap nîpe yad hain aunab u pen yîp yag dauagep adö u, nîpe hadame dagol gau mîdmîdöp. Anîb u, nîpe yad rö wasö; nîpe Bî Kub yabîl,’ a gînö. *

³¹ Bî kub anîbu bî an a gem nîjagmîdin. Pen Isrel nîbi bî, bî kub anîbu bî aigale bî rö mîdöp u nîjöl a gem, kalîp ñîg pak ñînîg aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anîbu nöp hagöm haga, “Bî anîbi bî an, a gem, yad ke nîjagbnep; pen bî yîp hag yuö apem nîbi bî kalîp ñîg pak ñabin u haga, ‘Ne nîjnabön, Ana nîpe bî an apöm, aip mîdeinab, bî anîbu nöp nîbi bî gau kalîp Ana Uî pak ñî nab,’ a ga. Haga anîbu me, mîñi Ana u kumi kabö adö lañ nîbö yaur dapö rö u gî nîp auajîp. *

³⁴ nîjem yad nîj aij gem kalîp manö nîjög hagabin, bî anîbi nîpe God Ñî nîpe u nöp,” a ga. *

Jisas bî nîpe mîhöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon bî nîpe mîhau aip, kauyan ap ñîg pak ñîmîdöp ka u mîdlö nîjöl gî,

³⁶ Jisas ap padiö, Jon nîpe Jisas nîjöm nîbi bî gau kalîp haga, “Bî

* **1:20:** manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe îl añî ap nöp mîdöp: “God hag la Bî u.”

* **1:21:** Dud 18:15,18; Mad 11:14 * **1:23:** Ais 40:3 * **1:27:** Jon 1:15 * **1:29:** Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * **1:30:** Jon 1:15 * **1:32-33:** Mad 3:16 * **1:34:** Mad 3:17 * **1:36:** Jon 1:29

anibi God Sipsip Pi nipe me u,” a ga.
*

³⁷ Anig hagö, Jon bi nipe mihau, manö anibu niñmil, Jisas areia migan u hain arlö.

³⁸ Pen Jisas ado göm kalip mihön niñöm haga, “Niñön ginig auabil?” ö ga. Hageia haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö gilo. Hibru manö hagöm “Rabai” a gilo manö anibu il u “Manö Hag Ñeb Bi.”

³⁹ Pen kale anig gimil hag niñlö, Jisas haga, “Anib u, yad aip ammil niñnabil,” a ga. Haga ñin anibu nöp dugo magö u ammil, nipe aip mideila.

⁴⁰ Jon bi nipe anib mihau, bi ap hib nipe Edru. Edru nimam nipe me Saimon Pida. *

⁴¹ Edru magö anibu nöp am nimam Saimon nip ulhai niñöm haga, “Mesaia u aunab a gun pör abad midpun u miñi niñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a gipal.

⁴² Edru anig hagöm, nimam Saimon nip uť göm Jisas mideia u arö, Jisas Saimon nip niñöm haga, “Jon ñi nipe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anibu, Grik manö hagöm Pida a gipal. Sipas abe Pida abe il aña anibu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalip mihön uda

⁴³ Ruö, Jisas ram minön Galili arnig, am Pilip nip niñöm haga, “Yad aip arul,” a ga.

⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram minön kale Bedsaida nibö.

⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel nip niñöm haga, “Hon bi u, Mosi abe, bi God manö hagep rimnap abe kali klin riköm hagla u, nip miñi niñbun. Nipe me Jisas, Josep ñi nipe. Ram minön nipe Nasared nibö,” a ga. *

⁴⁶ Pilip anig hageia, Nadanyel haga, “Bi aij ap ram minön naij anibu nibö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anig hagpan u, auö am niñul!” a ga.

⁴⁷ Anig hagöm, kale bi mihau ammil söl söl gilo niñöl gi, Jisas Nadanyel nip niñöm haga, “Bi anibu bi Isrel yijig göl u me, nipe piral adö u hagagnab; nipe niñö nöp waiö hagnab,” a ga.

⁴⁸ Anig hagö, Nadanyel haga, “Ne aige gimön yip niñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöp hainö uť ginig nöb; yad nöp nöd niñbin, ne asik midajan rauan il au,” a ga.

⁴⁹ Anig hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bi. Nöp niñbin! Ne God Ñi nipe, Isrel nibi bi Kin hon,” a ga. *

⁵⁰ Anig hageia, Jisas haga, “Nöp yiharin rauan il au niñbin a gipin u me, yip niñ udpan? Hainö nan ke nibö rimnap niñnabön,” a ga.

⁵¹ Jisas anig hagöm haga, “Kalöp magorhalö niñö hagabin, kumi kabö adö lan au piral hiikö, ejol gau apöm, yip Bi Ñi nipe niñ amil apil, niñ amil apil geinaböl niñnabim,” a ga. *

2

Jisas nipe ñig yabit u gö ñig wain la

¹⁻² Ñin mihöp midöm, bi ap nibi udnig göm, nibi bi wiñ alö amöm, nan niñla Kena daun, ram minön Galili an au. Ñin anibu, Jisas abe, bi nipe gau abe, kalip u rö nöp wiñ alla arla. Pen Jisas nime abe am ram anibu mideia.

³ Ñig wain u niñ hakeila, Jisas nime apöm Jisas nip haga, “Wain u niñ hakpal,” a ga.

⁴ Anig hageia, Jisas haga, “Yip anig gi anig gi, a gimön, yip hagagmön. Ñin yad u auagöp,” a ga. *

* **1:40:** Mad 4:18-20 * **1:42:** Mad 16:18 * **1:45:** Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23
* **1:49:** Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11 * **1:51:** Jen 28:12 * **2:4:** Jon 7:30; 8:20

⁵ Hageia, nime nipe am bi wög gi ñeb gau kalip haga, “Jisas manö ap hagainim, hagnim rö nöp gimim,” a ga.

⁶ Pen Juda nibi bi kabö udöm gipal rin kub yabıl unbö kagoł jıñ u ud lılo mideia. Rin kub añi añi ñig lida unbö ñınjuöl mamıd u mıl dap lep. Pen Juda nibi bi nagı adö kale gimıdal rö, God amgö ilö nibi bi uł aij midaiun, a göm, rin anıb gau ñig mıl dap hoñ göm, ñın ma lı yumıdal.

⁷ Jisas pen, bi wög gi ñeb gau kalip haga, “Kabö rin gai i, ñig mıl dapim hoñ gıpe, ajmañ raunim,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga,

⁸ “Miñi ñig mıl dap libim u, mıl dammim, bi nan ñınjabun i abad midöp u nıp ñımim,” a ga.

⁹ Hageia, ñig yabıl anıbu mıl dam bi kub u nıp ñeila, nipe udöm ñın nıña, ñig wain aij u mideia. Pen nipe ñig wain anıbu gai nıbö göm nıñaga; bi wög gi ñeb gau kale nöp nıñla. Pen nipe nıñaga rö me, bi nibi udnig ga anıbu nıp wiñ alö aueia haga,

¹⁰ “Pör nöp, ñig wain aij u nöd dap ñılö ñın haklö me, hainö ñig wain naij u ñılö ñınbal. Pen ne ñig wain aij u dap lö midajıp, miñi nöp dap ñabön,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nöd nıbö ga anıbu, nipe Kena daun, ram mınöñ Galili añ au midöm ga. Nan gagep anıbu göm, nipe aige bi rö mideia u yamö bi nipe gau nıñöm, nıp nıñ udla.

¹² Pen Kena daun arö göm, Jisas nipe ke, nime, nımam hain, bi nipe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñın bad ap anıb au mideila. *

God sabe gep ram u nan sikim geila, Jisas kalip rıdık gi höñ yan yua (Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Juda kai Pasopa ñın kub kale u söl ga nıñöm Jisas Jerusalem ara. *

¹⁴ Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u nıña, bi rımnap kale

kaj kau, kaj sipsip, yaur dapö gau dap sikim göm, bi rımnap abañ bad gau löm, mab po adö asiköm, mani yımjiköm geila.

¹⁵ Jisas nıñöm, nagı ap udöm malıköm, kaj sipsip kaj kau gau rıdık gi höñ yan yuöm, mani dap pen pen yımjiköm geila abañ bad gau mani halö ud hoñ gi yua.

¹⁶ Anig göm, nibi bi yaur dapö dap sikim geila gau kalip haga, “Nan anıb gau ud arim. Bapi yad ram nipe u gıpe sikim ram rö lagnim,” a ga.

¹⁷ Jisas anig geia, bi nipe gau gasi kale ara God Manö kalı kılñ rikla manö ap adö u. Manö anıbu kalı kılñ riköm hagla, “Sabe gep ram ne u midmagö yabıl lem umnabin,” a gıla. *

¹⁸ Pen Juda bi kub rımnap apöm, Jisas nıp hag nıñöm hagla, “Nöp an hagajıp apön anig gabön? God nöp hagö apem gabin a gimön, nan gagep rö ap gö nıñun, ‘Nıñö hagpan,’ a gun,” a gıla.

¹⁹ Anig hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale God sabe gep ram anıbi rıb wał geinabim, ñın mıhau nıgan kauyan gi lınabin,” a ga. *

²⁰ Anig hageia hagla, “God sabe gep ram anıbi, mi ñınjuöl mıhöp ado gi da unbö kagoł jıñ (46) gi hakla u pen ne ñın mıhau nıgan kauyan gi lınabin a gan ar?” a gıla.

²¹ Pen Jisas nipe sabe gep ram manö haga anıbu, hañ roman nıpe ke nöp haga. *

²² Anıb u me, hainö Jisas nipe umöm uraka u, bi nıp hain gimıdal gau God Manö u abe, Jisas nipe ke manö haga anıbu abe gasi nıñöm, “Nıñö hagöp,” a göm nıñ udla. *

Jisas nibi bi gau magöñhalö nıñöb

²³ Jisas, Juda kai Pasopa ñın kub kale u Jerusalem midöm, nan gagep rö rımnap geia u nıñöm, nibi bi gau, “Nıpe nöp Mesaia u,” a göm nıp nıñ udla. *

* 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31

24-25 Pen Jisas nîbi bî gîpal adö u ke nîŋ aij göp rō, nîbi bî anîb gau gasî kale adö mai araia u nîŋ aij ga u me, nîpe kalîp nîbi bî nîneb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nîp hag ñî aij ga

1 Bî Juda Kansol kub u bî ap mîdmîdöp, hib nîpe u Nikodimas. Nîpe Perisi bî ap. *

2 Nîpe sîb yaŋ, Jisas nîp nîŋnîg, mîdeia u apöm haga, “Manö hag ñeb bî. Hon nîŋbun, nan gagep rō gîpan gau, ne ke gagbnap; God nîpe ke nöp nöp aip mîdöp u me, nan gagep rō anîb gau gîpan. Anîb u, hon nîŋbun, God nîpe nöp nöp yuö apön hanîp manö hag ñîmîdan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nîŋö yabîl hagabin, nîbi bî ke kamîŋ hain nîbö lî naböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab,” a ga. *

4 Anîg hageia, Nikodimas aiö göm gasî iru nîŋöm haga, “Nîbi bî rîk lîlö kub gîpal gau, kauyaŋ nîme mudun aŋ au arlō, kauyaŋ yag daulö, nîbi bî ke kamîŋ hain nîbö lîlaŋ a gîmön hagabön aka nîhön?” ö ga.

5 Hageia, Jisas haga, “Nöp nîŋö yabîl hagabin, nîbi bî au, ñîg u abe, God Ana u abe udöm ke kamîŋ hain nîbö lî naböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab.

6 Nîbi bî yag daubal rō yag daulö mîdpal, pen God Ana nîpe apöm ana magö kale aŋ dan gö kamîŋ mîdeinabim. *

7 Anîb u, “Kale nîbi bî magöŋhalö ke kamîŋ hain nîbö lîmim,” manö hagajîn anîbu, ne aiö gîmön gasî iru nîŋagmön.

8 Yîgön u gasî nîpe ke apöm arab. Yîgön udajîp nîŋbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale nîŋagim.

Anîb u rō me, nîbi bî God Ana ba lö, ke kamîŋ hain nîbö lîbal gau,” a ga.

9 Anîg hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anîbu, aigegö gînim?” ö ga.

10 Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel nîbi bî manö hag ñeb bî kub kale ap, pen ne nîŋagpan ar?

11 Nöp nîŋö yabîl hagabin, hon ke nan nîhön nîŋ aij gun, nan nîhön amgö ke nîŋun, nîŋbun anîbu nöp kalöp hag ñîbun u pen manö hagpun anîbu nîŋ udagpim.

12 Yad kalöp mînönŋ nabönŋ îl i göp rō hagnö, nîŋ udagpim rō, aige gîmim God ram mînönŋ kumi kabö adö laŋ au göp rō hagnö, nîŋ udnabim?

13 Pen nîbi bî ap God ram mînönŋ kumi kabö adö laŋ au ajöm nîŋaga; yad ke Bî Ñî nîpe nöp anîb laŋ mîdem aunö.

14 “Pen hadame nöp haiŋo naij gau Isrel nîbi bî kalîp haulö umla, nîŋöm Mosîs haiŋo naij anîb gau rō ap mab ba au laŋ lö, nîbi bî an an haiŋo anîb laŋ nîŋla gau, kalîp kamîŋ la. Anîb u rō me, Bî Ñî nîpe nîp mab ba laŋ al pak lîlö, *

15 nîbi bî an an nîp nîŋ udnaböl gau, kamîŋ pör mîdep u udnaböl. *

16 God nîbi bî ram mînönŋ îl i mîdpal gau kalîp mîdmagö yabîl löm, Ñî nîpe añî yabîl u kalîp nan a göm ña. Anîb u, nîbi bî an an Ñî nîpe anîbu nîp nîŋ udnaböl gau, kalîp kamîŋ pör mîdep u ñö, umöm ur gagnaböl. *

17 God Ñî nîpe yua u, nîbi bî gau kalîp manö kub hagnîm, a göm yuaga; nîbi bî gau ud kamîŋ yunîm, a göm yua. *

18 “Nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîŋ udnaböl gau, God kalîp manö kub hagöm pen ilön ñagnab. Pen nîbi bî nîp nîŋ udagnaböl gau, God Ñî nîpe añî yabîl anîbu nîp nîŋ udagnaböl

* 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23 * 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24

rö, God kalip hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

¹⁹ God nîbi bî gau kalip manö kub hagöm pen ilön nînab, îl anîbu anîg göl mîdöp: Mailö mînön naböŋ adö îl î auöp u pen nîbi bî gau, mailö mîdöp au arun, a gî gasî u nîŋagal. Kale nan si nan naij gî mîdpal rö, sîb göp gau nöp mîdaiun a gî gasî u nîŋbal. *

²⁰ Mailö anîbu nîŋlö mulu lugö, 'Naij gîpun u, waiö nîŋagöl,' a göm, mailö mîdöp au auagnaböl.

²¹ Pen nîbi bî kabö rö gînaböl gau hagnaböl, 'God hagöp rö nöp gabun u, waiö nîŋlan,' a göm, mailö mîdöp au aubal," a ga.

Jon Nîg Pak Nêb Bî u, Jisas bî aigale bî rö mîdöp, a göm, manö hag nîa

²² Hainö Jisas bî nîpe gau aip am ram mînön Judia an gau am mîdöl gî, nîbi bî gau kalip nîg pak nî mîdeia. *

²³ Ainon ram mînön Salim söl anîb au mîdeia. Pen ram mînön Ainon au nîg iru mîdeia. Anîb u, nîn an anîb au, Jon nîpe Ainon au mîdöm, nîbi bî gau iru nöp aueila nîŋöm nîpe kalip nîg pak nî mîdeia.

²⁴ Nîn anîbu kale Jon bî nîg pak nêb nîp nagi lagla.

²⁵ Pen Juda bî ap apöm, Juda nagi adö kale, nîg lî yuun God amgö îl mîd aij gun a gîmîdal manö adö u hagöm, Jon bî nîpe rîmnap aip pen pen hagla.

²⁶ Pen pen hagöm, Jon bî nîpe gau apöm nîp hagla, "Manö hag nêb bî. Bî au nîg Jodan goŋ böŋ lödaŋ mîdö, nîp Bî Kub a gaina u, mîŋi ap nîbi bî kalip nîg pak nîb nîŋöm nîbi bî magöŋhalö nîp araböl," a gîla.

²⁷ Anîg hageila, Jon haga, "God gasî nîpe ke nîŋöb rö, hanîp wög adö ke ke hag löp.

²⁸ Kale ke nîŋbim yad kalöp hagnö, 'Yad Kraiss wasö; God hagö yad

yîharîŋ adan nîpe u lîk gabin,' a gînö. *

²⁹ Bî ap nîbi udnab nîn u, nîpe nîbi nîpe udnab. Nîbi anîbu nîbi nîpe me u. Bî nîbi udnab bî u, bî nîŋeb nîpe ap apöm nîp gî nînab. Mañ mai nîbi nîpe udnîg aunab a göm, nîp abad mîdeinab. Pen nîpe nîbi udnîg apöm 'Aubin' a gînab u, bî nîŋeb nîpe mîŋ mîŋ gînab. Yad me anîbu rö. Jisas nîpe nîbi bî gau kalip anîg göm gab u, yîp aij göp. Uri yad mîŋ mîŋ yabîŋ gabin.

³⁰ Hib nîpe ap ranö nîŋöl gî, hib yad ap lugnab u aij.

³¹ "Bî kumi kabö adö lan au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magöŋhalö adö lanöl mîdöp. Bî mînön naböŋ îl î nîbö bî u, nîpe mînön naböŋ îl î nîbö u me, mînön naböŋ îl î gasî nîŋöm manö hagpal rö hagab. Pen bî kumi kabö adö lan au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magöŋhalö adö lanöl mîdöp. *

³² Nîpe kumi kabö adö lan au mîdöm nan nîhön amgö nîŋöb u, manö nîhön apdi nîŋöb u, nîbi bî gau kalip hag nîab, pen manö nîpe u udagaböl. *

³³ Pen nîbi bî manö nîpe nîŋ udpal gau, God manö nîŋö u nöp hagöp a göm nîŋ udpal.

³⁴ God nîpe Jisas yua u, Ana nîpe u nîp nî ajmaŋ rauö, God manö magö nîpe nöp hag nîab.

³⁵ Nap Nî nîpe nîp mîdmagö löm, 'Nan gau magöŋhalö abad mîdaimön,' a göm, ud nîmagö adö nîpe u löp. *

³⁶ Nîbi bî an an Nî nîpe nîp nîŋ udpal gau, pör mîdep magö u hadö udpal. Pen nîbi bî an an Nî nîpe nîp nîŋ udagnaböl gau, kale pör mîdep magö u udagnaböl; God nîbi bî anîb gau kalip hadö manö kub hagö, marö udöl gî nöp mîdeinaböl," a ga. *

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10 * 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11 * 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12

4

Jisas nîbi Sameria nîbö ap nîp manö hag ña

¹ Pen bî Perisi gau manö rîmnap apdi nîñla, nîbi bî iru nöp, Jisas pîg mîdaiun, a göm, nîp aueila kalîp ñîg pak ña; pen nîbi bî iru nöp Jon nîp auagla. *

² Pen Jisas nîpe ke nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñaga; bî nîpe gau nöp kalîp ñîg pak ñila.

³ Pen Perisi kai manö anîbu rō hageila nîñöm Jisas ram mîñön Judia arō göm, ado gî ram mîñön Galili ara.

⁴ Pen adan an au aramöm nîpe ram mîñön Sameria amjaka.

⁵ Pen ram mîñön Sameria an au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anîb au me, hadame nöp Jekop ñî nîpe Josep nîp mîñön nabön ap haga. *

⁶ Pen Jekop ñîg ulöm uda u mîdeia u me, Jisas auö auö, sîdö an lañ magö u iru ga rō, am ñîg ulöm goñ söl anîb au asîka.

⁷⁻⁸ Pen bî nîpe gau nan magö raunîg, Sikar daun anîbu arla. Jisas ñîg ulöm söl au asîk mîdeia nîñöm nîbi Sameria nîbö ap ñîg mîlnîg aua. Aueia, Jisas nîñöm haga, “Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,” a ga.

⁹ Hageia, nîbi anîbu haga, “Kale Juda nîbi bî, hanîp Sameria nîbi bî nîñmîm, asî masî gî aij gîpîm rō, nîñön gîñîg, ‘Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,’ a gîmön hagabön?” ö ga. *

¹⁰ Anîg hageia, Jisas pen haga, “God nan aij nîbi bî ñîñîg gab u nîñmön, yad nöp ñîg mîl dap lîmön a gabin yad bî an rō mîdpîñ nîñbnap u, ne yîp hagbnap, yad nöp ñîg kamîñ magö ñeb ñîbnep. *

¹¹ Hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. ñîg mîlep rin ne ap mîdagöp; ñîg ulöm u rō nöp i gîyan mîdöp. Anîb u, ñîg kamîñ magö ñeb anîbu gai nîbö udnabön?

¹² Bac îlan hon Jekop ñîg ulöm anîbi hanîp ña. ñîg anîbi nöp, nîpe ke abe, ñî nîpe bî abe ñîñöm, kaj sîpsîp nan nîpe gau ñîñöm gîmîdal. Anîb u, yad bî kub, Jekop bî pro, a gî gasî nîñban ar?” a ga. *

¹³ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ñîg i ñîñnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gîñîg gab;

¹⁴ pen nîbi bî ñîg yad ñîñö ñîñnaböl gau, kalîp kauyan ñîg nan gagnab. Pen ñîg yad ñîñabin anîbu ñîñlō, kalîp an dan ñîg ilam ajön rō juöl gî, kalîp pör mîdep u ñîñab,” a ga. *

¹⁵ Jisas anîg hageia, nîbi anîbu pen haga, “Bî kub. Yîp ñîg anîbu ñö ñîñnō, hainō yîp ñîg nan gagnîm; apem ñîg i mîlagnam,” a ga.

¹⁶ Anîg hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne pañîd dau,” a ga.

¹⁷ Hageia haga, “Yad bî halō wasō,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö anîbu nîñö hagabön.

¹⁸ Bî unbō mamîd u udna u pen bî mîñî aîp mîdpîl u, nagamul ne wasō. Anîb u, nîñö hagabön,” a ga.

¹⁹ Anîg hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. Yad nîñbin, ne bî God manö hagep bî ap.

²⁰ Apîs bac hon hadame nöp gau dum i God nîp sabe gîmîdal rō, hon u rō nöp sabe gî mîdpun u pen kale Juda kai hagpîm, ‘Jerusalem nöp God nîp sabe göl,’ a gîpîm,” a ga. *

²¹ Anîg hageia, Jisas haga, “Yad manö nîñö hagabin anîbi nön. Hainō dum anîbi abe Jerusalem abe Bapi nîp sabe gagnabîm.

²² Kale Sameria nîbi bî sabe gîpîm pen bî aigale bî rō nîp sabe gîpîm u nîñagpîm; pen hon Juda nîbi bî, Bî sabe gîmîdun Bî u nîñbun. Nîñön gîñîg: God nîpe aige göm nîbi bî ud kamîñ yunab u, hanîp Juda nîbi bî haga. *

* 4:1: Jon 3:22

* 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5

* 4:10: Jon 7:37-38; Rep 21:6

* 4:12: Jon 8:53

* 4:14: Jon 6:35

* 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5

* 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais

2:3; Ro 9:4-5

23 Ñin söl auub, pen miñi hadö auöp i, God Ana nipe nibi bi gasi ñö niñöl gi, kale Bapi níp kabö rö sabe ginaböl; anig ginaböl u, níp aij ginab.

24 God nipe Ana midöp u me, nibi bi God níp sabe göm, ana kalíp an dan niñö nöp sabe göl. *

25 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Yad niñbin, hainö Mesaia u apöm, haníp nan magöñhalö hag ñi aij ginab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Bi anibu me yad midpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

27 Jisas anig hageia niñöm magö anibu bi nipe gau apjaköm niñla, Jisas nibi ap aip manö gi midailö, niñöm kale pa gila. Pen bi kale ap uraköm, nibi u níp “Ne manö niñhön midöp?” a göm hagagla. Jisas níp u rö nöp, “Niñhön ginig nibi anibu aip manö adiñ adiñ gajil?” a göm hagagla.

28 Pen nibi anibu, ñig rin u arö göm, kauyañ ado gi daun anibu amöm, nibi bi mideila anib gau kalíp haga,

29 “Apim, nan gau magöñhalö gipin rö hag ñöb bi u niñim! Nipe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, nibi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas níp niñun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas níp neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan ñöñ!” a gila.

32 Hageia, nipe pen haga, “Nan ñineb yad midöp u kale niñagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag niñ hag niñ göm hagla, “Nibi bi rimnap níp nan magö dap ñibal aka?” gila.

34 Pen Jisas kalíp haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu niñem, wög hagöp u gi junam

a gi gasi niñbin. Nan ñineb yad me u. *

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen miñi anig hagagmim. Amgö kale u niñ padimim niñim! Wid wög gau po göm rik dauep rö midöp. *

36 Pen uri nöp, nibi bi wid po rik dauaböl nibi bi gau, miñ miñ göl gi wid po göp anibu rik dam kamij pör midep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, nibi bi wid magö ranañ a göm dam yubal gau abe, nibi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim ñöm, wid po u kamij pör midep migan u midnab u niñöm, miñ miñ ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Nibi bi rimnap wid magö yulö rannab, nibi bi rimnap am rik daunaböl,’ a gipun u, niñö yabil hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; nibi bi rimnap klö kale u gilö ranöb. Kale yiharij am rik daumim nan aij udpim,” a ga.

39 Nibi Sameria nibö anibu am nibi bi nipe gau kalíp haga, “Bi anibu nan gipin gipin gau magöñhalö yip hag ñöb,” a ga u me, nibi bi Sameria nibö daun anibu mideila gau iru nöp Jisas níp niñ udla.

40 Pen Sameria nibi bi, kale Jisas mideia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am midaiun a gilö, Jisas ñin mihöp am kale aip midöm,

41 manö hag ñö, nibi bi rimnap halö iru nöp manö anibu niñöm níp niñ udla.

42 Pen kale anig göm niñ udöm, nibi anibu níp hagla, “Miñi manö ne u nöp hagö niñ udagpun; Jisas manö nipe u ke hagö niñun niñbun, nipe nöp nibi bi ram minöñ il i midpal gau gau magöñhalö kalíp ud kamij yunig aua. *

* 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3

* 4:26: Mak 14:61-62

* 4:34: Jon 6:38

* 4:35: Luk 10:2

* 4:42: 1Jn 4:14

Jisas, bi kub ap ñi nipe u nip gö, kamij la

⁴³ Jisas ñin anib mihau ram minöñ anibu midöm, ruö ram minöñ Galili ara.

⁴⁴ Nipe nöd manö ap hagöm haga, “Bi God manö hagep bi gau, ram minöñ kale ke au midöm manö hagnaböl u, manö kalip udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñin u, Galili nibi bi rimnap am Jerusalem mideila. Kale Jerusalem mideila niñöl gi, Jisas nan gagep rö gau gö niñla u me, Jisas uri ram minöñ Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gasi niñöm, nip miñ miñ gila. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili midöm, kauyan Kena daun ara. Kena daun anibu me, nöd ñig yabił u gö ñig wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bi kub ap ñi nipe nan ga. *

⁴⁷ Bi kub anibu manö ap niña, Jisas ram minöñ Judia arö göm, ap ram minöñ Galili mideia. Anib u, Jisas mideia u apöm, nip neb neb göl gi haga, “Ñi yad u nan gö umnig gab. Ne yinid am nip gö kamij lan!” a ga. *

⁴⁸ Anig hageia, Jisas haga, “Kale yiharij yip niñ udagnabim; nan gagep rö rimnap ginö niñmim nöp, yip niñ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bi kub anibu haga, “Bi Kub! Auö arul! Wasö u, ñi yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñi ne u mideinab,” a ga.

Anig hageia, Jisas niñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan an au arö niñöl gi, bi wög gi ñeb nipe rimnap ap nip nable paköm hagla, “Ñi ne u umagöp; midöp,” a gila.

⁵² Anig hageila, ñi yad u magö mai rö kamij löp, a göm, kalip hag niñö hagla, “Rol sidö gamij ga magö u, hañ piñbön ga u kamij la,” a gila.

⁵³ Anig hageila ñi nap nipe niña, Jisas, “Ñi ne u mideinab,” a ga magö u nöp kamij la. Anib u me, nibi bi nipe gau aip magöñhalö Jisas nip niñ udla.

⁵⁴ Pen Jisas nipe nöd Kena apöm, nan gagep nöd niñbö göm, ñig yabił u gö ñig wain la; hainö pen nan gagep yigwö an niñbö u göm bi kub u ñi nipe nip gö kamij la. *

5

Bi nan ga ap ñig wanö goł au mideia, Jisas gö kamij la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub niñeb ñin u uri a göm, Jisas Jerusalem ara.

² Ram minöñ Jerusalem anibu, kaj sipsip dap amil apil gimidal adan ramö goł au ñig wanö kub ap mideia. Ñig wanö anibu Arameik manö löm, Bedesda a gimidal. Pen ñig goł mihau mihau abe ñig ubij an au mideia adö u abe, ram badö mılö unbö mamid mideia.

³ Pen nibi bi nan ga gau iru nöp ap ram bada anib gau han mideila. Nibi bi anib gau, rimnap amgö we ga, rimnap ma naij ga niñöm ajagmidal, rimnap hañ roman kale böñ nöp kała ga. Pen ñig wanö u anja ginab aka göm apöm han mideila.

⁴ Ñin rimnap God ejol ap apöm, ñig wanö u anja gö, nibi bi an nöd ujanid ñig wanö anib yan lugnab u, nipe nan niñhön ginab u kamij limidöp.

⁵ Pen bi ap nan gö, pör nöp um midö, mi in ñin juöl ado gi da kagoł böñ dan (38) la, ñig wanö goł au dam lila mideia.

⁶ Jisas bi anibu niñöm, mılö padö anigöl midmidöp u niñöm, nip haga, “Nöp kamij linim, a gimön, niñban?” ö ga.

⁷ Hageia, bi nan ga anibu haga, “Bi kub. Ñig u anja gö niñöl gi, yip ud ñig wanö an yan löl nibi bi ap midagpal. Yad ñig an yan nöd arnam a gipin

* 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11

u pen nîbi bî rîmnap yîŋîd nöp nöd arbal,” a ga.

⁸ Anîg hageia, Jisas pen nîp haga, “Urakmön, köp ne u wîŋîg ud aru,” a ga. *

⁹ Hageia, magö anîbu nöp nîp kamîŋ lö nîŋöl gî, uraköm köp nîpe u wîŋîg udöm, ud ara.

Pen Jisas bî anîbu nîp gö kamîŋ la ñîŋ anîbu, Juda kai God nîp sabe gep ñîŋ kale u me,

¹⁰ Juda bî kub gau, bî kamîŋ la anîbu nîp hagla, “Ñîŋ i God nîp sabe gep ñîŋ hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u wîhö göp,” a gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Bî yîp gajîp kamîŋ löp u hagöp, ‘Urakmön, köp bad ne u wîŋîg ud aru,’ a gajîp u me, ud ajabin,” a ga.

¹² Hageia, hagla, “Bî nöp hagö, köp bad wîŋîg ud ajabön bî anîbu bî an?” ö gîla.

¹³ Pen Jisas nîpe nîbi bî iru mîdeila aŋ anîb au agamîj ara rö, bî kamîŋ la anîbu, “Bî yîp gajîp kamîŋ löp me i,” a göm, hagnîm rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas bî anîbu nîp God sabe gep ram raul u nîŋöm haga, “Nöŋ! Nöp kamîŋ löp. Anîb u, nan si nan naij gîmîdan u arö gîmön. Wasö u, nöp nan kub yabîl gîŋîm rö löp,” a ga.

¹⁵ Pen bî anîbu nîpe ado gî amöm, Juda bî kub gau kalîp haga, “Jisas nöp yîp gajîp kamîŋ löp,” a ga.

¹⁶ Anîg hageia nîŋöm, God nîp sabe gep ñîŋ u gö kamîŋ la, a göm, Juda bî gau Jisas nîp mulu kal nîŋla.

¹⁷ Jisas pen kalîp haga, “Bapi yad u pör nöp wög göl gî nöp mîdöp rö, yad u rö nöp gînam,” a ga.

¹⁸ Anîg hagö, Juda bî kub gau, nöd nîp alun, a göm gasî nîŋla u, uri klö yabîl göm nîŋla. Kale hagla, “Nîpe God nîp sabe gep ñîŋ hon u rîb rîkôm, ‘Yad God Ñî nîpe,’ a göp. Anîb

u, God nîpe mîdöp rö, yad anîb unbö rö nöp mîdpin, a göp,” a gîla. *

Nap haga rö nîŋöm, Ñî nîpe wög adö ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kalîp haga, “Kalöp nîŋö hagabin, Ñî u nîpe ke nan ap gîŋîm rö lagöp; Nap nan gîŋab gau nöp nîŋöm gîŋab. Anîb u, Nap gîŋab rö, Ñî nîpe u rö nöp gîŋab. *

²⁰ Nap Ñî nîpe nîp mîdmagö löm, nan nîpe göp göp gau magöŋhalö yamöb. Rîmnap yamö me, nan ke yabîl gau gö nîŋmim, kale magöŋhalö aiö gîŋabim.

²¹ Pen Nap nîbi bî umbal gau gö urakpal rö, Ñî nîpe u rö nöp, nîbi bî rîmnap, kalîp gîŋö uraklan, a gîŋab u, gö uraknaböl.

²² Nîbi bî nîhön nîhön gîpal, gasî nîhön nîhön nîŋbal u, Nap nîŋöm kalîp manö kub hagagnab; Ñî nîpe nîp hagö, nîpe kalîp magöŋhalö manö kub hagnab. *

²³ Anîb u me, nîbi bî kale Nap hib nîpe haglö adö arnab u rö, Ñî nîpe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen nîbi bî God Ñî nîpe u nîp nîŋöm, hib nîpe haglö adö aragnab gau, Nap Ñî nîpe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

²⁴ “Kalöp nîŋö hagabin, nîbi bî an manö yad u nîŋöm, Bî yîp hag yuö aunö u nîp nîŋ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u nîŋagnaböl; kale pör mîdep u hadö udpal. Anîb u, kale umeb adö u arö göm, pör mîdep adö u hadö mîdpal. *

²⁵ Kalöp nîŋö yabîl hagabin, ñîŋ hain pör abad mîdpim u söl auab — pen mîŋî hadö auöp i — nîbi bî umöl rö mîdpal gau, God Ñî nîpe manö hagö, manö anîbu nîŋöm nîŋ udnaböl gau, kamîŋ lîŋaböl.

²⁶ Bapi nan gau magöŋhalö kamîŋ mîdep îl u mîdöp rö, yad Ñî nîpe u rö nöp kamîŋ mîdep îl u mîdpin.

* 5:8: Mad 9:6 * 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21 * 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42 * 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18

27 Yad Ñi nipe pen, Bi Ñi nipe midpin rö, yip hagö, nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin.

28 Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö riğöl gila gau,

29 magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kamij mideinaböl; pen nibi bi gi naij gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. *

30 Pen yad nan niñhön niñhön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Niñhön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

31 “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

32 Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö nöp hagöp.

33 Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u.

34 Jon aka bi ram minönj il i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yabił a gimim niñ udmim, kamij arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin.

35 Jon manö haga u, nipe hapö mitañ mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp miñ miñ gipe.

36 “Jon kalöp hag aij ga pen u yiharij manö nöp haga. Yad minönj

nabönj il i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabił gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabił niñbep. *

37 Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñö hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. *

38 Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp an dan midagöp.

39-40 “Kale, pör midep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalı kliñ rikla rö niñmim, pör midep udun, a gimim, yip auagpim. *

41 “Nibi bi gau hib yad haglö adö aran a gem hagagabin.

42 Pen kale nibi bi aigale bi rö midpim u hadö niñbin. Kale God nip midmagö lagpim u niñem hagabin.

43 Bapi nipe ke yip hag yuö aunö u pen yip udagpim. Pen bi yiharij ap gasi nipe ke niñöm aueinab u, nip udnabim.

44 Nibi bi rimnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij ginab. Pen Bi God añi nöp midöp u hanip niñö, aij ginim, a gimim, gasi u niñagpim. Anib u, kale ai gimim yip niñ udnabim?

45 “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gimim, gasi u niñagmim, wasö. Mosıs hanip gi ñinab a gipim u pen Bapi nipe Mosıs manö nipe haga manö anibu udöm kalöp manö kub hagnab.

46 Mosıs nipe God Manö kalı kliñ riköm manö rimnap yad bi aigale bi rö midpin manö u kalı kliñ rika. Pen Mosıs manö kalı kliñ rika manö anibu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. *

47 Mosıs manö kalı kliñ rika udagpim rö, kale ai gimim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

* 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38 * 5:32: “Bi ap halö” a ga u, God nipe ke * 5:36: Jon 3:2; 14:11 * 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18 * 5:39-40: Luk 24:27 * 5:46: Ap 3:22

6

Jisas bi unbö paip dausan nan ñö ñiŋla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Pen Jisas anig gi midöm, hainö ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, böŋ lödaŋ ara. Ñig Wanö Galili anibu nöp me, hib ap Ñig Wanö Daibirias a gimidal.

² Pen Jisas nipe nibi bi nan ga gau gö kamina la u niŋmidal rö, nibi bi iru nöp nip hain gila.

³ Pen Jisas bi nipe gau aip am dum au gilaŋ amöm, asik mideila.

⁴ Ñin an anib au Juda kai Pasopa ñin kub kale u söl söl ga.

⁵⁻⁶ Jisas bi nipe aip dum au asik midöm, amgö gilaŋ göm niŋa, nibi bi iru yabit nöp nip aueila. Jisas niŋöm, nipe niŋön niŋön ginab u ke niŋa u pen bi nipe Pilip niŋön hagnab, a göm, nip haga, "Hon nan magö gai nibo udun, nibi bi iru nöp gai i kalip ñino niŋnaböl?" ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, "Mani silpa magö unbö ñin juöl sidun laŋ (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gi pro pro gun, nibi bi anib gai i ñeinabun, magöŋhalö nan pro pro niŋöl rö linab," a ga.

⁸ Anig hagö, bi nipe Edru, Saimon Pida nimam u haga,

⁹ "Ñi pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamid, kabsaŋ mihöp halö ud midöp i, pen nan anibu nibi bi iru yabit gai i nan kub wasö," ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, "Nibi bi gau hagpe, asiklaŋ," a ga. Hageia, bi nipe gau nibi bi gau kalip hageila, nan uŋaŋ iru nöp ran aij ga gau adö anib gau magöŋhalö asikla. Bi gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

¹¹ Kale anig göm asikla niŋöm, Jisas bred magö anib gau udöm, God nip aij a göm, kalip nime la. Kabsaŋ u, u rö nöp ga. Kalip anig göm nime lö, nibi bi gau kale magöŋhalö bred

kabsaŋ aigeg rö udun a gi gasi niŋla rö nöp udla.

¹² Anig göl ñiŋlö ñiŋlö mudun ga arö gila. Jisas bi nipe gau kalip haga, "Nibi bi nan niŋöm arö gipal gau, ud daŋ i gagep," a ga.

¹³ Hageia, bi nipe gau bred adin adin gau ihu wadi yaglö yaglö, wadi unbö migan laŋ u ajman raua.

¹⁴ Nibi bi gau Jisas nan gagep rö ga anibu niŋöm hagla, "Hon mñi niŋbun, bi i me, Bi God Manö Hagep minöŋ naböŋ il i aunab a gun pör hagabun bi me u," a gila.

¹⁵ Pen Jisas niŋa, nibi bi gau, yip kin bi kub kale mideinam a göm apöm yip klö göm ud arnaböl, a gi niŋöm nipe kauyaŋ aramöm dum gau nipe ke halö mideia. *

Jisas ñig uŋ adö rauid ara

(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bi nipe gau am Ñig Wanö Galili yaŋ amöm,

¹⁷ Jisas auaga rö, sibön gö, kale nöp ñig magib udöm kauyaŋ daun pro Kapaneam arnig hadla.

¹⁸ Areila niŋöl gi, yigön kub udöm, ñig u rala.

¹⁹ Pen kale rapin ñig magib ñig uŋ pirik an au kilomida unbö mamid aka kagoŋ jina amöm niŋla, Jisas ñig adö u rauid aueia. Kale niŋöm midmagö kub ara niŋöm piñin gila.

²⁰ Pen Jisas haga, "Kale piñin gagmim. Yad nöp auabin," a ga.

²¹ Anig hagö, kale piñin gagöm, nip ud ñig magib migan u lilö niŋöl gi, ñig magib u uri nöp ram minöŋ arnig gila migan u amjak ara.

Jisas nip ulhai niŋla

²² Ruö nibi bi Ñig Wanö Galili böŋ lödaŋ hanla gau gasi niŋöm niŋla, rol dugo ñig magib añi ap nöp mideia niŋöm Jisas bi nipe gau nöp ñig magib anibu arla; Jisas nipe ke ñig magib anibu araga.

²³ Midlö niŋöl gi, ñig magib rimnap nibi bi rimnap daun kub Daibirias nibo apöm, Bi Kub nipe

* 6:15; Jon 18:36

God nɪp aij a gōm nan ñō ñɪŋla ka u ñɪg goɫ au pɪdōŋ gɪla.

²⁴ Pen nɪbi bɪ mɪdeila gau nɪŋla, Jisas abe bɪ nɪpe gau abe mɪdageila; anɪbu Jisas nɪp ulhai nɪŋun a gōm, kale ñɪg magɪb anɪb gau amōm Kapaneam arla.

Yad bred rō, yɪp udmim kamɪŋ mɪdeinabim, a ga

²⁵ Ñɪg Wanō Galili am am bōŋ lōdaŋ amjakōm, Jisas nɪp nɪŋōm hagla, “Manō hag ñeb bɪ. Ne magō mai i auban?” ö gɪla.

²⁶ Hageila haga, “Kalöp manō nɪŋō hagabin, bred ñɪnō ñɪŋbe mudun ga rō, yɪp ulhai nɪŋ aɟabim; pen nan gagep rō gɪpin gau manō ɪɫ u nɪŋmim yɪp ulhai nɪŋ aɟagabim.

²⁷ Nan magō hij gɪnɪg gab u udun, a gɪmim wōg klō gagmim; God nɪpe Bɪ Ñɪ nɪpe nɪŋebir hagō aua rō, nan magō pōr mɪdep nɪpe ñɪnab u udun, a gɪmim, wōg klō gɪmim,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia hagla, “Hon wōg nɪhōn gɪno, God nɪp aij gɪnab?” ö gɪla.

²⁹ Hageila, Jisas haga, “God nɪpe Bɪ yuō aua u, Bɪ anɪbu nɪp nɪŋ udeinabim u, God nɪp aij gɪnab,” a ga. *

³⁰ Anɪg hageia hagla, “Hon nan gagep rō ap nɪŋeinabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp nɪŋ udnabun. Anɪb u, hanɪp nan gagep nɪhōn rō gɪnabōn?” *

³¹ Hadame nöp apɪs bac bɪ ram mɪnōŋ kabō nöp mɪdmɪdöp aŋ gau mɪdōm, nan mana a gɪmɪdal u ñɪŋmɪdal. God Manō kalɪ kliñ rikōm hagla, ‘Nɪpe bred kumi kabō adō laŋ au nɪbō rɪmnap kalɪp ñō ñɪŋmɪdal,’ a gɪla,” a gɪla. *

³² Anɪg hagla u pen Jisas kalɪp pen haga, “Kalöp manō nɪŋō yabɪɫ hagabin, Mosɪs hadame gau bred kalɪp ñō ñɪŋla bred anɪbu, bred kumi kabō adō laŋ au nɪbō wasō. Bred

kumi kabō adō laŋ au nɪbō bred nɪŋō anɪbu, Bapi yad kalöp ñab.

³³ God bred nɪpe u, God hag yuō, kumi kabō adō laŋ au nɪbō mɪnōŋ nabōŋ ɪɫ i apōm, nɪbi bɪ gau kalɪp kamɪŋ mɪdep magō u ñab,” a ga.

³⁴ Jisas anɪg hageia hagla, “Bɪ Kub. Uri bred anɪbu hanɪp pōr nöp ñöl gɪ nöp mɪdaimōn,” a gɪla.

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad nöp me bred kamɪŋ mɪdep bred anɪbu. Nɪbi bɪ yɪp aunaböl gau, kalɪp kauyaŋ kɪyō lagnab. Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udnaböl gau, kalɪp kauyaŋ ñɪg nan gagnab. *

³⁶ Pen kalöp mɪdō nöp hagajɪn, yɪp amgō nɪŋbim u pen yɪp nɪŋ udagpim.

³⁷ Bapi yɪp hagöp nɪbi bɪ gau kale magōŋhalō yad aunaböl. Nɪbi bɪ yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasō yabɪɫ.

³⁸ Pen nɪhōn: yad kumi kabō adō laŋ au nɪbō aubin u, gasɪ yad nɪŋbin adō u gɪnam a gem auagpin; Bapi yɪp yuöp u, gasɪ nɪpe nɪŋōm hagöp rō gɪnam a gem aubin.

³⁹ Bapi nɪbi bɪ yɪp hagöp gau kalɪp nɪŋ mɪdnō, ap ur gagnɪm; manō kub hagep ñɪn u, yad gɪnō, kale magōŋhalō uraköl. Anɪg gɪnab u, Bapi yɪp yua u, nɪp aij gɪnab. *

⁴⁰ Bapi yad nɪp aij gɪnab u, nɪbi bɪ an an yɪp nɪŋōm nɪŋ udnaböl gau, kale magōŋhalō pōr pōr nöp kamɪŋ mɪdeinaböl. Pen manō kub hagep ñɪn u, yad ke gɪnō kale magōŋhalō uraknaböl,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabō adō laŋ au nɪbō aubin u,” a ga u me, Juda nɪbi bɪ gau manō alɪ gu gu geila.

⁴² Juda nɪbi bɪ gau alɪ gu gu gōm hagla, “Bɪ i, nɪme nap nɪpe u hon ke nɪŋbun. Nɪpe Josep ñɪ nɪpe Jisas nöp. Anɪb u, nɪpe aigöl gɪ hagöp, ‘Yad kumi kabō adō laŋ au nɪbō aubin,’ a göp?” ö gɪla. *

⁴³ Anɪg hageila, Jisas pen haga, “Alɪ gu gu gagmim.

* **6:27:** Jon 6:48-58 * **6:29:** 1Jn 3:23 * **6:30:** Mad 16:1; Jon 2:18 * **6:31:** Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24 * **6:35:** Jon 4:14 * **6:39:** Jon 10:28-29; 17:12 * **6:42:** Mad 13:55

44 Nibi bi ap nipe ke yip nin udagnab. God nip gasi aij ñö nöp me, yip auö, manö kub hagep ñin hain u yad ginö nipe kauyan uraknab. *

45 Bi God manö hagep bi gau kale God Manö kali klin riköm hagla, 'God nipe nibi bi anib gau magöñhalö kalip hag ñinab,' a gila. Nibi bi Bap kalip manö hag ñö nin udnaböl gau, kale magöñhalö yip aunaböl. *

46 Nibi bi rimnap kale God nip amgö ninagpal; yad Bi nipe yuö aunö u nöp Bapi nip amgö ninbin. *

47 "Pen yad kalöp ninö yabi hagabin, nibi bi yip nin udnaböl gau, pör midep magö anibu hadö udöm, pör pör nöp mideinaböl. *

48 Bred ñinöm kamij mideinaböl u, yad me bred anibu. *

49 Nahai ilan bi hadame gau ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau midöm, nan mana u ñinla u pen mid damöm umla.

50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö lan nibö auöp bred anibu, nibi bi ñinöm, kamij pör pör nöp midöm umagnaböl.

51 "Yad ke bred kamij kumi kabö adö lan au nibö aubin u. Nibi bi an an bred anibi ñin an yan linaböl u, pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Bred hagabin anibi hañ roman yad u me. Nibi bi ram minöñ il i pör nöp pör nöp kamij midaiöl, a gem, hañ roman yad u ñinabin," a ga.

52 Jisas anig hageia, Juda nibi bi anib gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rimnap hagla, "Bi i aigöl göm, hanip hañ roman nipe u ñö ñinabun?" ö gila.

53 Hageila, Jisas kalip haga, "Yad kalöp ninö yabi hagabin, kale Bi Ñi nipe hañ roman nipe, hagape nipe ñinagnabim u, kamij midep magö u kalöp an dan midagnab.

54 Nibi bi an hañ roman yad, hagape yad ñinab u, nipe kamij pör midep magö u hadö udöp ninöm

manö kub hagep ñin u yad ginö nipe kauyan uraknab.

55 "Pen nihön: hañ roman yad u nan ñineb yabi; hagape yad u ñig ñineb yabi.

56 Nibi bi an an hañ roman hagape yad ñinaböl gau, yad an dan mideinaböl; yad kalip an dan mideinabin.

57 Bapi pör pör nöp kamij midöp u, nipe yip yua u, yip gö kamij midpin u me, nibi bi yip ud an kalip dan linaböl gau, kalip u rö nöp gö, kamij mideinaböl. *

58 Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö lan au nibö auöp, a gipin. Bred anibu, apis bac bi nan mana a gipal u ñinöm mid damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajin u ñin an yan linaböl u, kamij pör nöp pör nöp mideinaböl," a ga.

Nibi bi iru nöp Jisas nip arö gila

59 Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au midöm, manö anibu hagö,

60 nibi bi nipe gau iru nöp ninöm hagla, "Jisas manö hagab anibu manö klö yabi. Manö nipe nin udun rö lagöp," a gila.

61 Kale ali gu gu göm hageila, Jisas ke ninöm haga, "Manö hagpin anibu ninmim gasi iru ninmim arö gun a gipim ar?

62 Pen Bi Ñi nipe kumi kabö adö lan au midöm aua u, nipe ka anib adö au lan kauyan ado gi areinab u, kale gasi nihön ninabim?

63 God Ana kamij midep magö u ñö, nibi bi kamij linaböl; nibi bi klö kale ke kamij lagnaböl, wasö yabi. Yad manö kalöp hagpin u, manö anibu gö, God Ana kalöp apöm, kamij midep magö u kalöp ñinab ninöm kale kamij linabim," a ga.

64 Pen Jisas nipe nöd nöp, nibi bi an nip nin udagnab, an nip mumug ninab u nina u me, nipe haga, "Kale rimnap yip nin udagpim," a ga. *

* 6:44: Jon 6:65

* 6:45: Ais 54:13

* 6:46: Jon 1:18

* 6:47: Jon 3:15-16

* 6:48: Jon 6:32,58

* 6:57: 1Jn 3:24

* 6:64: Jon 13:11

⁶⁵ Pen manö rımnap halö hagöm haga, “Adö anıbu nöp kalöp hagpin, nıbi bı ap gası nıpe ke nöp nıñöm yıp nıñ udagnab; Bapi nöp geinab u me, nıbi bı ap yıp apöm yıp nıñ udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anıbu hag juö nıñöl gı, nıbi bı apöm manö nıp nıñmıdal gau, iru nöp nıp arö göm, ke ke arla.

⁶⁷ Anıg göm arlö nıñöl gı, Jisas bı nıpe unbö mıgan lañ u kalıp hag nıñöm haga, “Kale u rö nöp yıp arık arnabim aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bı Kub. An nıp arun? Manö ne hagabön u nıñun me, pör pör nöp mıdeinabun.

⁶⁹ Hon nöp nıñ udpun rö, hon nıñbun, God nıpe Bı Uł hanıp yuöp u, ne Bı anıbu me u, a gı nıñbun,” a ga. *

⁷⁰⁻⁷¹ Saimon Pida anıg hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñı nıpe Judas u, hainö nıp mumug nıñnab u nıñöm, kalıp haga, “Yad kalöp bı unbö mıgan lañ udpin u pen bı kale añı ap kıkı bı nıpe,” a ga.

7

Jisas nımam hain nıp manö hagla

¹ Hainö pen Juda bı kub gau Jisas nıp alnıg geila nıñöm Jisas ram mınöñ Judia gau ajagmıdöp; ram mınöñ Galili gau nöp ajmıdöp. *

² Pen Juda ñın kub kale, ram bada pro göm ñın rımnap hanbal ñın u söl söl ga nıñöm, *

³ Jisas nımam hain gau mıdeia u apöm nıp hagla, “Ne mıgan anıbi arö gımön ram mınöñ Judia ammön, nıbi bı manö nöp nıñbal gau kalıp nan gagep rö gıpan u gö nıñnaböl.

⁴ Bı kale bı kub mıdnıg gınaböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabıl gınaböl. Anıb u, ne nan ke yabıl gıpan rö, nıbi bı iru mıdpal añ au nan gagep rımnap gö, nıbi bı magönhalö nıñnaböl,” a gıla.

⁵ Pen Jisas nımam nıpe ke gau nıp nıñ udagla. *

⁶ Anıg hageila, Jisas pen kalıp haga, “Kale ñın mai arun a gınabim u arnıg arnabim; pen ñın yad arep u auagöp nıñöm yade uri aragnabin.

⁷ Nıbi bı mınöñ nabön ıt i gau, kalöp bı mulu kal nıñöl ıt ap mıdagöp. Pen yad nıbi bı mınöñ nabön ıt i gau, nan si nan naij gıpal u hag waiö lınö yıp mulu kal nıñbal.

⁸ Anıb u, Ram Bada ñın kub söl auab rö, kale Jerusalem armim; pen yad ñın arep u auagöp rö, yad aip aragnabin,” a ga.

⁹ Anıg hagöm, nıpe ram mınöñ Galili mıdeia.

Ram Bada ñın kub aua nıñöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas nımam bı gau Jerusalem arla nıñöm Jisas nıpe agamıj hain ara.

¹¹ Juda bı kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp hag nıñla.

¹² Pen nıbi bı yıharıñ gau, Jisas manö u kale ke hag nıñ hag nıñ göm, rımnap hagla, “Nıpe bı aij ap,” a gıla; rımnap pen hagla, “Wasö, nıpe nıbi bı gau kalıp wai ñöb bı,” a gıla.

¹³ Pen nıbi bı yıharıñ gau, Juda bı kub anıb gau kalıp pıñıñ gıla rö, kale manö rımnap waiö hagagla.

¹⁴ Ram Bada ñın kub kale anıbu ñın rımnap padia. Yöp ñın bad ap nöp mıdö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ña.

¹⁵ Jisas manö hag ñı mıdö nıñöl gı, Juda bı kub gau aiö göm hagla, “Bı i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magönhalö nıñöb?” ö gıla. *

¹⁶ Anıg hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gası yad ke nıñem hag ñagabin; Bı yıp hag yuö aunö u nöp yıp gası ñö hag ñabin. *

¹⁷ Nıbi bı an, God hagöp rö gınam, a göm, gı ud arnab u, God nıpe manö

* 6:65: Jon 6:44 * 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34 * 7:5: Ap 1:14 * 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10

yip ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, niñnab.

¹⁸ Kale niñbim, niñbi bi an manö niñpe ke hagnab u, hib yad ap rannim, a göm, manö gau niñbö gau niñbö udöm hagnab. Pen bi an niñpe bi niñpe hag yua hib niñpe nöp ap rannim, a gi gasi niñnab u, bi anibu bi kabö göl manö niñjö nöp hagab; niñpe manö piral rimnap hagagnab. *

¹⁹ Mosi, God haga haga rö kalip lo manö hag ña u pen lo adö anib gau kale bi ap gagpim. Pen yad manö ap midöp wasö, yip yiharin alnig gabim,” a ga. *

²⁰ Jisas anig hagö, niñbi bi ap mideila gau hagla, “Nöp an alnig gab? Nöp kijaki aban lajp hagabön,” a gila. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep añi ap ginö, kale magöñhalö pa giñi giñe. *

²²⁻²³ Kale Mosi God lo manö haga rö, ñi kale gau yag daumim, ñin unbö mudun jin u midmim, ruö raleb ñin u wan hañ rikpim. Gipim anibu, Mosi niñpe wasö, nahai itan bi nöd il göm gimidal nagi adö u me anig gipim. Pen hañ rikep ñin raleb anibu, ñin rimnap God nip sabe gep ñin u nöp linab, pen miñi God nip sabe gep ñin u, a gimim, arö gagpim; halöwalö hañ rikpim. Gipim anibu rö, yad God nip sabe gep ñin u bi ap nip ginö, hañ roman magöñhalö kamij löp u, kale ai ginig yip niñbe mulu lugöp? *

²⁴ Anib u, hainö manö adö adö nöp niñmim hagagmim; kabö rö ginab adö u niñ aiñ gimim haggim,” a ga.

“Jisas me Krai u aka?” gila

²⁵ Jerusalem niñbi bi rimnap hagla, “Juda bi kub gau bi alnig gaböl bi me i aka?

²⁶ Pen niñim! Niñpe niñbi bi an kub i manö hagö niñöl gi, pen manö ap

hagagaböl. Anib u, kale ke niñbal niñpe Krai u yijig göl rö löp!

²⁷ Pen niñpe Krai u auböp u, hon niñpe ram minön gai niñbö auöp u niñagbnop; pen bi i niñpe ram minön gai niñbö auöp u hon magöñhalö niñbun. Anib u, niñpe Krai u wasö,” gila. *

²⁸⁻²⁹ Pen Jisas niñpe God sabe gep ram raul yan manö hag ñöl gi nöp midöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gasi niñbim, kale yip niñ aiñ yabil gimim, gai niñbö aunö u niñbim. Pen wasö. Gasi yad ke nöp auagnö. Bi yip hag yuö aunö u, niñpe Bi kabö göl, Bi manö niñjö nöp hagab. Yad niñpe aip midem, yip hag yuö aunö rö, nip niñbin; pen kale nip niñagpim,” a ga. *

³⁰ Anig hagö, nip ud sisi lun a göm niñla u pen ñin niñpe auaga rö, bi ap nip ud sisi laga. *

³¹ Pen niñbi bi anib gau, niñbi bi iru nöp Jisas nan gagep gau ga niñöm hagla, “Krai u hain aunab a gipal u, pen nan gagep iru yabil göm, bi anibi gab rö ginim rö lagnab,” a gila. Gasi anibu niñöm kale hagla, “Jisas niñpe Krai u nöp,” a göm, nip niñ udla.

Juda bi kub gau, Jisas nip am dauim, a göm, bi rimnap hag yula

³² Pen niñbi bi gau Krai manö anibu agamij hageila niñöm, Perisi bi kub gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Jisas nip am ud sisi limim daumim, a göm, God sabe gep ram abad midmidal polisman rimnap hag yula.

³³ Jisas pen haga, “Yad rapin magö ap midem, Bi yip yuö aunö u ado gi arnabin.

³⁴ Yip gai aröp a gimim ulhainabim u pen niñagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gimim rö lagnab,” a ga. *

* **7:18:** Jon 8:50 * **7:19:** Ap 7:53; Ro 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48; 10:20 * **7:21:** God nip sabe gep ñin u nan gagep ñig wanö Bedesda u ga u niñöm pa giñi gila. * **7:22-23:** Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16 * **7:27:** Jon 7:41; 9:29 * **7:28-29:** Mad 11:27; Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44 * **7:34:** Jon 8:21; 13:36

³⁵ Anig hageia, Juda bi kub gau kale ke nöp hagla, “Nipe gai arnab, nip niñagnabun? Nipe am Juda nibi bi ju am Grik nibi bi aip midpal gau amöm, nibi bi anib gau kalip manö hag ñöl gi mideinab aka nihön?”

³⁶ Pen nipe ai ginig hagöp, ‘Yip gai aröp a gimim ulhainabim u pen niñagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gimim rö lagnab,’ a göp?” ö gila.

God Ana ñig ilam ajöñ rö juöm aunab

³⁷ Juda Ram Bada ñin kub kale anibu, ñin hain, ñin kub yabił u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “Nibi bi an rugu mitep ginim u, yad apöm ñig niñöl. *

³⁸ Nibi bi yip niñ udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñig kamij midep u an kalip dan nibö ilam juöm aunab,” a ga. *

³⁹ Ñin anibu Jisas umöm uraköm Nap nip araga adö u me, Jisas nipe Ana u nibi bi gau kalip ñaga. Pen ñig ilam juöm aunab manö haga anibu il anigöl midöp: nibi bi Jisas nip niñ udnaböl gau, Jisas nipe Ana u kalip ñinab, a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lila

⁴⁰ Jisas anig hagö, nibi bi iru nöp mideila anib gau, rimnap manö haga anibu niñöm hagla, “Bi i, nipe bi God Manö hagep aunab a gun abad midmidun u,” a gila. *

⁴¹ Rimnap hagla, “Wasö, nipe Krais u!” a gila.

Anig hageila, rimnap pen hagla, “Wasö, Jisas nipe Galili nibö; Krais u nipe Galili nibö auagnab! *

⁴² God Manö u hagöp rö, Krais u, Depid rikö riklö rik dam dapıl göm, Krais u Depid daun nipe Bedlehem au yag daunaböl,” a gila. *

⁴³ Jisas manö anibu hageia niñöm, nibi bi iru mideila anib gau asik ke ke lila.

⁴⁴ Rimnap nip ud sisi lun dam manö kub hagnig ud arun a gila u pen bi añi ap nip udaga.

Juda bi kub gau Jisas manö haga u niñ udagla

⁴⁵ Pen God sabe gep ram polisman gau ado gi arlö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe kalip hagla, “Bi anibu nip nihön ginig dauagpim?” ö gila.

⁴⁶ Hageila, God sabe gep ram polisman anib gau hagla, “Nibi bi rimnap gau bi anibu manö aij yabił hagöp rö hagagpal,” a gila. *

⁴⁷ Anig hageila, pen bi Perisi gau pen hagla, “Bi pir alöp anibu, nibi bi rimnap nipe niñö hagöp a göm niñbal rö, kale u rö nöp niñbim ar?

⁴⁸ Hon bi kub bi ap aka bi Perisi bi ap Jisas nip niñ udagpun. *

⁴⁹ Nibi bi gai i kale lo manö u niñagpal rö, God kalip mulu kal niñöm gi naij yabił ginab,” a gila.

⁵⁰ Pen bi kale Nikodimas, bi au nöd sibön yan amöm, Jisas nip manö rimnap hag niña bi anibu me, kalip haga, *

⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bi ap nip yiñarij pen ilön ñun gi naij gagnabun; manö kub hagun manö il ap niñun nöp me, anig ginabun,” a ga.

⁵² Anig hageia hagla, “Ne u rö nöp Galili nibö rö? God Manö u amgö li niñ dammön niñnabön, bi God manö hagep ap Galili nibö auagnab,” a gila. *

⁵³ Anig hageila kale ke ram kale arla.

8

Nibi amöm bi ap aip udlö

¹ Pen Jisas Olip Dum ara.

² Ruö ram ru dam la niñöm, kauyan ado gi God sabe gep ram u auö, nibi bi iru nöp apöm nip binig

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42
* 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42

gigabö geila niñöm nipe asik midöm, kalip manö hag ñi mideia.

³ Jisas anig göl manö hag ñi midö niñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, kale nibi ap am bi ap aip udajip, nibi u nip dap nibi bi mideila amgö ilö adö au urak ñöm,

⁴ Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Nibi i bi halö u pen bi ap aip udajil niñun daubun me i.

⁵ Mosi lo hanip ña u haga, ‘Nibi anib gau rö, kabö ju pak lilö umöl,’ a ga. Pen ne niñön hagnabön?” ö gila. *

⁶ Kale manö piral hagla anibu, anig hagno, Jisas niñön hagö, nip manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas nipe ubör yiñön göm, halpil adö u ñimagö manö magö rimnap kali kliñ riköl gi mideia.

⁷ Pen kale Jisas nip manö anibu rö hag niñöl gi mideila, nipe jöl yijig göm kalip haga, “Bi nan si nan naij gagöp ap midainim u, kabö ud nibi anibi nöd paknim,” a ga. *

⁸ Anig hagöm kauyan giyan göm, minön yan manö magö rimnap kali kliñ rik midö niñöl gi,

⁹ bi Jisas nip manö kub hagun a gila anib gau, Jisas manö haga anibu niñöm, bi majö majö arik arla niñöm bi gau magöñhalö añi añi arö göm ke ke am hakla; Jisas aip nibi u aip nöp midailö.

¹⁰ Jisas nipe jöl yijig göm, nibi anibu nip haga, “Bi gau mai? Bi nöp manö kub hagnim ap midagöp ar?” a ga.

¹¹ Hageia, nibi u haga, “Bi Kub. Bi yip manö kub hagnim ap midagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöp nöp manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naij gimidan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Nibi bi minön nabön il i midpal gau mailö kale me Jisas

¹² Jisas manö ap nibi bi gau kalip kauyan hagöm haga, “Nibi bi minön nabön il i midpal gau, yad mailö kale midpin. Nibi bi an yip hain göm ajeinab u, sibön an gau rö ajageinab; pör midep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

¹³ Jisas anig hageia, bi Perisi gau nip pen hagla, “Manö ne ke hag ñiban u, hon niñbun manö anibu udun rö lagöp,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, Jisas haga, “Manö anibu yad ke hagabin u pen manö niñö hagabin. Pen niñön: yad aubin gau niñem, arnabin gau abe niñem gipin. Pen kale, yad aubin gau niñagmim, arnabin gau abe niñagmim gipim. *

¹⁵ Kale manö ud asik göl gi, ‘Adö u gi aij gipim; adö u gi naij gipim,’ a gabim u, nibi bi minön nabön il i gasi niñöm hagpal rö nöp hagabim. Pen yad bi ap nip manö kub hagagabin. *

¹⁶ Bapi yip yuö aunö u, nipe yad aip midpul rö, yad manö ud asik ginig, niñö nöp hagem manö ud asik ginabin. *

¹⁷ Lo manö kale adö u haggim, ‘Nibi bi mihöp manö adö añi nöp hagnabil u me, nibi bi niñöm hagnaböl, u niñö haggil, a ginaböl,’ a gipim. *

¹⁸ Lo kale hagöp anibu rö, yad aigale bi rö midpin u, yad ke manö hadö haggin; pen Bapi yip yuöp u abe yad aigale bi rö midpin manö u hadö hagöp. Manö hol apil manö añi nöp haggul u me, niñö haggil a gibep,” a ga. *

¹⁹ Anig hageia, nip hagla, “Nap ne mai?” ö gila.

Hageila, Jisas pen haga, “Kale yip niñagpim rö, Bapi yad nip u rö nöp niñagpim. Yip niñbep, Bapi yad u rö nöp niñbep,” a ga.

²⁰ Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God nip ñeb dap yubal

* 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24

* 8:7: Dud 17:7

* 8:11: Jon 5:14

* 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5;

12:46 * 8:14: Jon 5:31-32; 7:28

* 8:15: Jon 12:47

* 8:16: Jon 5:30; 8:29

* 8:17: Dud 19:15

* 8:18: 1Jn 5:9

* 8:20: Jon 7:30

migan u, manö anibu hag ñi midea
pen ñin nipe auaga rö, bi ap nip ud
sisi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kalip kauyan haga, “Yad
arik areinabin; yip ulhai ninabim u
pen kale nan si nan naij göl gi nöp
midmim umnabim rö, yad arnabin
gau kale aragnabim,” a ga. *

22 Anig hageia, Juda bi kub gau
hagla, “Nipe hagöp, ‘Yad arnabin
gau kale aragnabim,’ a göp u, nihön
ginig anig hagöp? Nipe ke al pak
linig göm anig hagöp aka?” gila.

23 Anig hagla u pen Jisas kalip
haga, “Kale yan nibö; yad lan nibö.
Kale minöy naböy it i nibö; yad
minöy naböy it i nibö wasö. *

24 Anib u ninem me hagpin, ‘Kale
nan si nan naij göl gi nöp midmim
umnabim,’ a gipin. Pen yip, Yad
Midpin Rö Midpin,* nin udagein-
abim u, nan si nan naij gac halö
midpim rö midmim, umnabim,” a
ga.

25 Anig hageia, nip hag ninöm
hagla, “Ne an?” ö gila.

Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp
pör nöp hag ñabin rö nöp midpin.

26 Kalöp manö kub hag ginam adö
u, manö iru nöp midöp. Bi yip hag
yuö aunö u, magöñhalö nin aij göp
rö, yip gasi ñö ninöl gi, yad pen nibi
bi gau kalip hag ñabin,” a ga.

27 Jisas nipe Nap manö hag ña
anibu ninagla rö, kalip haga,

28 “Bi Ñi nipe nip ud gilan linabim
ñin u, ginab ginab rö ninmim ñin
añibu ninabim, Yad Midpin Rö
Midpin me. Yad nan ap ke nöp
ninem gagpin; Bap manö yip hagöp
rö nöp hag ñabin u, ninabim. *

29 Bi yip yuö aunö u, yad aip
midöp. Nip aij göp adö u nöp pör pör
gipin rö, yip arö gagöp; yad aip nöp
midöp,” a ga.

30 Jisas manö anibu hagö ninöl gi,
nibi bi iru nöp nip Krai u a göm, nin
udla.

31 Pen Jisas nipe Juda nibi bi
nip Krai u a göm ninla anib gau
kalip haga, “Kale manö yad böy nöp
nin udmim, hagpin rö nöp gein-
abim u me, ninö nöp nibi bi yad
mideinabim.

32 Anig geinabim u, God nipe
aigale Bi rö midöp u ninmim, nagi
wög rö gipim u arö gimim, mid aij
ginabim,” a ga.

33 Anig hageia hagla, “Manö hag-
pan anibu nihön? Hon bac Ebrahim
ñi pai nipe midpun u, hon nibi bi
rimnap kalip nagi wög rö gagpun.
Anib u, hanip nihön ginig, ‘Nagi
wög rö gipim u arö gimim, mid aij
ginabim,’ a gipan?” ö gila. *

34 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp
ninö yabit hagabin, nibi bi nan si
nan naij gipal gau, nan si nan naij
gep magö u nöp nagi wög gep nibi bi
rö midpal. *

35 Nagi wög gep bi ap, nap nipe
ram u pör midagnab; hainö bi ke
nibö mani yuöm nip rauö, nap nöd
nibö ram nipe u arö göm, ram ke
aramöm nap hain nibö u nip nagi
wög ginab. Pen ñi ap nap ram au
kuö nipe pör pör nöp midnab.

36 God Ñi nipe kalöp nibi bi rauöm
nagi midpim u hubik yueinab u, kale
nagi wög gimidim u böy nöp arö
gimim, mid aij yabit ginabim.

37 Kalöp Ebrahim rikö riklö rik
dam dapil göm auö midpim u ninbin
u pen manö hagpin u udagmim, yip
al pak linig gabim.

38 Yad Bapi aip midem ninbin rö
kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale
u manö hagöp adö u nöp gabim,” a
ga.

39 Hageia hagla, “Bapi hon me
Ebrahim,” a gila.

* 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31 * 8:24: God Manö adiñ Eksodas u (Eks 3:14) God hib
nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Pen aui Jisas abe hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö
Midpin a ga. Anib u, Juda nibi bi gau rimnap, manö haga u ninöm, Jisas nip mulu kal ninöm, al pak
lun a gila. * 8:28: Jon 3:14 * 8:33: Mad 3:9 * 8:34: Ro 6:16,20 * 8:39: Mad 3:9

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñi pai nipe mɪdaibep rō, nipe gɪmɪdöp rō gɪbep. *

⁴⁰ Yad God manö hagöp rō niñem, manö niñö yabił u kalöp hag ñibin u pen yip alniğ gabim. Pen kale giniğ gabim anibu rō, Ebrahim nipe gaga.

⁴¹ Anib u, nap kale ke u göp rō, kale ke anib unbö rō nöp gabim,” a ga.

Aniğ hageia hagla, “Hanip bi si udöm rıkagpal; God añi me Bapi hon yabił,” a gıla. *

Seden ñi pai nipe

⁴² Aniğ hageila, Jisas pen haga, “‘God añi me Bapi hon yabił,’ a gipim u pen God nipe Bapi kale mɪdböp, yad God nɪbö apem, uri aui mɪdpin u niñmim, yip mɪdmagö libep. Yad gau mɪdem, gasi yad ke niñem auagnö; God aip mɪdul, yip niñebir hag yua, aui aunö.

⁴³ Anib u, manö yad u niñhön giniğ niñ aij gagpimni Gipim anibu, hon niñagun a gımim gipim.

⁴⁴ Kale nap kale kɪjaki ñi pai nipe mɪdpim u me, nip aij göp adö u nöp gun a gımim niñbim. Nipe nöd il göm, niñbi bi gau kalip al pak limɪdöp rō, nagi adö nipe anibu aniğ göl nöp mɪdöp. Gasi aij rimnap, gasi niñö rimnap niñagöp yabił; nipe manö niñö rimnap niñagöp. Manö piral hagab u, manö yöl nipe me u. Nipe pör nöp manö pir alab; pir alep il u kɪjaki me u. *

⁴⁵ Pen yad kalöp manö niñö nöp hagabin u me, kale niñmim udagpim.

⁴⁶ Pen yad gipin u niñmim, adö u nan si nan naij gipan, a gımim hagmim rō lagöp. Anib u, yad manö niñö nöp hagpin u niñmim, kale niñhön giniğ manö yad niñ udagpim? *

⁴⁷ Niñbi bi God piğ mɪdpal gau, manö nipe u udpal. Pen kale nip piğ mɪdagpim rō, manö nipe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd mɪdpin, a ga

⁴⁸ Juda bi kub gau Jisas nip hagla, “Ne bi Sameria nɪbö, nöp kɪjaki aban alöp, a gipun u, niñö hagpun aka?” gıla. *

⁴⁹ Hageila, Jisas haga, “Yip kɪjaki aban alagöp. Yad Bapi hib nipe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au giyan ap lugab.

⁵⁰ Hib yad u ke hagnö adö arnim a gi gasi u niñagpin; pen God nipe niñbi bi niñhön niñhön gajal niñ aij göp u, niñbi bi hib yad haglö adö aran a gi gasi u niñöb.

⁵¹ Kalöp niñö hagabin, niñbi bi an manö yad u niñöm, hagpin rō gɪnab u, nipe umagnab; nipe pör nöp pör nöp kamini mɪdeinab,” a ga. *

⁵² Jisas aniğ hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan anibu niñun niñbun, nöp kɪjaki aban alöp hagabön. Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magöñhalö abe umla, pen ne niñhön gımön hagpan, ‘Niñbi bi an manö yad u niñöm, hagpin rō gɪnab u, umagnab; nipe pör nöp pör nöp kamini mɪdeinab,’ a gipan?”

⁵³ Bac hon Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magöñhalö abe umla rō, bi anib gau bi pro, yad bi kub a gi gasi u niñban aka?” gıla.

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yiñariñ rō liböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi anibu Bapi yad. Kale bi añi anibu nöp nip, God hon, a gipim.

⁵⁵ God hon, a gipim u pen nip niñagpim; pen yad nip niñbin. ‘Nip niñagpin,’ a gɪbnep, kale manö piral hagpim rō hagbnep. Anib u, yad nip niñbin u me, manö hagöp rō gipin.

⁵⁶ God hadame nöp nap Ebrahim nip hagöm, yad Jisas miñi apem mɪdpin ñin i nöp hagöm, ‘Ñin hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u niñöm, manö anibu God niñö hagöp, a göm, gasi halö

* 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

mıdöm ññi löi gi mıdeia; ññi anıbu niñöm miñ miñ ga,” a ga.

⁵⁷ Anıg hageia, Juda bi gau hagla, “Mi ne ññi juöl miñöp ado gi da unbö sıduñ lañ rö mıdagpan u pen ne niñön gimön, Ebrahim hadame dagol gau ga u niñnö, a gıpan?” ö gıla.

⁵⁸ Hageila, Jisas kalıp haga, “Kalöp niñö yabiñ hagabin, Ebrahim niñ yag dauagep adö u, Yad Mıdpin,” a ga. *

⁵⁹ Jisas anıg hageia, niñ kabö ju al pak lıñig geila, pen God sabe gep ram raul mıdeia u hil gi löm höñ amöm ara.

9

Bi ap yag daula ññi u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ññi niñga

¹ Pen Jisas bi niñpe gau aip amöl gi niñla, bi yag daula ññi u nöp amgö we ga ap mıdeia.

² Jisas bi niñpe gau bi anıbu niñöm Jisas niñ hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi an nan si nan naij gajıp, bi anıbi yag daula ññi u amgö niñpe u we ga? Niñpe ke aka niñme nap gajıl göp?” ö gıla. *

³ Hageila, Jisas haga, “Amgö niñpe we ga u, niñpe ke aka niñme nap nan si nan naij gajıl gagöp. Pen amgö niñpe we ga u, niñbi bi gau God niñpe Bi klö unbö ke a göm niñ aij gılañ a göm ga. *

⁴ Miñi sıdö an magö i, Bi yıp yuö aunö u, wög niñ u gun. Sıb giñig gab niñöm hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad miñön nabön il i mıdpin magö i, niñbi bi miñön nabön il i mıdpal gau mailö kale u yad mıdpin,” a ga. *

⁶ Jisas manö anıbu hagöm, miñön yañ kiñu alöm, gö kiñip lö, udöm bi amgö we ga u niñ amgö niñpe au löm, *

⁷ haga, “Siloam wañö ammön, amgö ne u ñig limön,” a ga. Anıg göm hag yuö, am ñig löm, amgö u ñil

niñöm, ram niñpe ara. Siloam manö il u “Yuö Ara” a gıpal.

⁸ Pen niñbi bi ram yam niñpe aip jım ñöl gau abe, nöd niñpe nan asıb giñıdöp niñmıdal niñbi bi gau abe hagla, “Bi i, bi au asık mıdöl gi, nan asıb giñıdöp u rö löp,” a gıla.

⁹ Hageila, rimnap hagla, “Yau me, bi anıbu nöp,” a gıla. Rimnap pen hagla, “Wasö. Bi anıbu rö löp u pen bi i bi ke niñbö,” a gıla. Anıg hageila, bi anıbu niñpe ke haga, “Yad me bi anıbu,” a ga.

¹⁰ Hageia, niñ hagla, “Amgö nöp u aige göm kamıñ löp?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “Bi Jisas a gıpal u, miñön yañ kiñu alöm, gö kiñip lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wañö ammön, amgö ne u ñig limön,’ a gö, am amgö yad u ñig lem, adıñ amgö ñil niñbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bi anıbu miñi gai?” ö gıla. Hageila haga, “Yad niñagpin,” a ga.

Bi Perisi gau, “Bi amgö we ga u aige göm kamıñ löp?” ö gıla

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ññi niñga bi anıbu, Juda kai God niñpe sabe gep ññi kale u anıg ga u me, niñbi bi rimnap bi anıbu niñpe dam bi Perisi mıdeila au aula.

¹⁵ Bi Perisi bi anıbu niñpe hagla, “Ne aigöl giñmön amgö ññi niñban?” ö gıla. Hageila haga, “Jisas miñön kiñip ap udöm, amgö yad u lajıp, yad am amgö yad u ñig lem, uri amgö ññi niñbin,” a ga.

¹⁶ Anıg hageia, bi Perisi rimnap hagla, “God niñpe sabe gep ññi u anıg ga rö, niñpe God niñpe sabe gep ññi lo u riñ jua. Anıb u, hon niñbun, God niñpe yuö auagöp,” a gıla. Anıg hageila, bi kale rimnap pen hagla, “Bi nan si nan naij gep ap mıdaiböp, niñpe aigöl göm nan gagep anıbu giñbö?” ö gıla. Anıg hagöm kale ke nöp asık ke ke lıla.

¹⁷ Bi Perisi gau, bi anıbu niñpe kauyañ hag niñöm hagla, “ ‘Bi amgö

* 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mad 5:14; Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

yad gö amgö ñil nîjbin, 'a gîpan u, ne bî anîbu bî nîhôn, a gî gasî nîjban?" ö gîla. Hageila haga, "Yad nîjbin nîpe bî God manö hagep bî ap," a ga. *

18 Pen Juda bî kub gau, bî amgö we ga kamîj la manö anîbu udagöm, nîme nap hanîp auîl, a gîlô, ber mîhau aueilô,

19 hagla, "Ñî i ñî kale aka?" gîla. Hageila haglô, "Yau, ñî u ñî hol," a gîlô. Hageilô hagla, "Kale nîp amgö we halö yag daulö aka?" gîla. Hageila haglô, "Yau, nîp amgö we halö yag daulo," a gîlô. Anîg hageilô hagla, "Anîb u, uri aigöl göm amgö ñil nîjabin?" ö gîla.

20-23 Hageila, kale ber pen hadö nîjilô, Juda bî kub anîb gau nöd manö klô adö ap hagöm hagla, "Nîbi bî an an Jisas nîpe Kraîs u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anîbu kauyan auagnaböl," a gîla. Manö hagla anîbu hadö nîjmil me, pîrîkmîl, haglô, "Ñî u, ñî hol mîdöp u, nîjbul; ñî hol anîbu amgö we halö yag daulo u abe nîjbul; pen mîñî aigöl göm amgö ñil nîjabin u nîjagpul; bî an nîpe gajîp amgö nîjabin u abe hol nîjagpul. Pen nîpe ñî pro wasö; nîpe ke hag nîjabinabim u, hagnab," a gîlô.

24 Anîg hagailô, bî kub gau bî anîbu nîp kauyan wiñ allö aueia hagla, "Nöp kamîj löp anîbu, God amgö ilö nîpe u manö nîjô nöp hag. Hon nîjbun, bî hagajun u, bî anîbu bî nan si nan naij gep bî ap," a gîla.

25 Anîg hageila, bî anîbu pen haga, "Nîpe bî nan si nan naij gep bî ap aka wasö, yad nîjagpin. Yad nan añî ap nöp nîjbin. Nöd amgö we gî mîdainö pen mîñî amgö ñil nîjbin," a ga.

26 Hageila haga, "Nöp aigege göm gajîp, amgö nîjban?" ö gîla.

27 Hageila haga, "Yad kalöp mîdö nöp hag ñîbin u pen kale manö yad u udagpin. Nîhôn gînîg manö mîdö nöp hagajîn manö u kauyan hag a gîmîm hagabim? Kale ke u rö nöp bî

nîpe ap mîdun a gîmîm hag nîjabin aka?" ga.

28 Anîg hageia, nîp mulu kal nîjöm, nîp manö naij hagöm hagla, "Hon Mosîs bî nîpe me, pen ne bî yîharîj u bî nîpe ap!

29 God Mosîs nîp manö hag ñö hagnîdöp u nîjbun, pen bî i gai nîbö auöp u nîjagpun!" a gîla.

30 Hageila haga, "Ake! Bî game! Nîpe amgö yîp u gö kamîj löp, pen nîpe gai nîbö u kale nîjagpin me!

31 Pen hon nîjbun, nan si nan naij göl gî, God nîp sabe gaiöl u, nîpe manö kale udagnab; nîbi bî God nîp nîj udöm, manö hagöp rö göl gî, nîp sabe gaiöl u, nîpe manö kale nîjabin. *

32 Mînönj nabönj gî la ñîñ u rîköl, mîd dap mîñî mîdpun ñîñ i, nîbi bî amgö we halö yag daula ap gö kamîj laga.

33 Bî anîbu God yuö auagböp, nîpe nan ap gîñîm rö lagböp," a ga.

34 Anîg hageia, kale pen hagla, "Name nöp yag daua ñîñ u, bî nan si nan naij gep u yag daula pen ne hanîp manö hag ñîñîg gabön ar? Anîg hagnöm, Juda magum gep ram i kauyan auagnabön," a göm, nîp ud mamo gî dam höj yan yula. *

Nîbi bî Jisas nîp nîj udagpal gau, amgö we rö mîdpal

35 Pen bî anîbu nîp ud höj yula, Jisas manö anîbu nîjöm, am nîp ulhai nîjöm haga, "Ne Bî Ñî nîpe nîp nîj udpan?" ö ga.

36 Hageia haga, "Bî Ñî nîpe bî an? Bî anîbu me u, a gö, yad nîp nîj udnam," a ga.

37 Anîg hageia, Jisas haga, "Bî anîbu mîdö nöp nîjban. Me ne aip manö hagabul i," a ga.

38 Anîg hageia, bî anîbu Jisas mîdeia îl au kugom yîmöm haga, "Bî Kub! Yad nöp nîj udabin," a ga.

39 Hageia, Jisas haga, "Yad mînönj nabönj îl i aubin u, nîbi bî mînönj nabönj îl i mîdpal gau kalîp nîme

linig aubin. Nibi bi amgö we ga gau mailö apöm niñnaböl; pen nibi bi hon hadö niñ aij gipun a göm, mailö arö göm, sib yan aramöm niñagnaböl.

⁴⁰ Anig hageia, bi Perisi sol anib au mideila rimnap, manö anibu niñöm hagla, “Anig hagpan u, hon abe amgö we göp, a gimön hagabön ar?” a gila. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we midaiheb rö, nan si nan naij gipim u manö kub udagheb; pen niñ aij gipun, a gipim u me, kale gac halö midmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bi Aij u

¹ Jisas manö ap hod riköm haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, kaj sipsip midpal waryö raul u arnig, ajön it yijig göl migan u midö niñöl gi, yiharin ramö au rala göm arnaböl gau, kale nan si udep nibi bi.

² Bi sipsip mukep u, yiharin ramö u rala göm aragnab; ajön it yijig göl migan u nöp amöm, waryö raul migan yan arnab.

³ “Pen bi sipsip mukep u amjakö, bi ajön it abad midöp u nip niñ aij ginab rö, adan u hiiknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bi anibu maj migan nip u niñnaböl rö, sipsip nipe ke gau hib nöl gi panid höñ arnab.

⁴ Sipsip nipe panid höñ aramöm, nipe nöd gö niñöl gi, kale maj migan nipe u niñnaböl rö, nip hain ginaböl.

⁵ Pen bi ke nibö ap ap hagö, nip hain gagnaböl; maj migan nipe niñagnaböl rö, pirik arnaböl,” a ga.

⁶ Jisas anigöl manö hod riköm haga pen manö hagab adö u a göm rik niñagla.

Jisas nipe Sipsip Mukep Bi Aij u

⁷ Jisas manö rik niñagla rö, nipe kauyan haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep midpin.

⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bi,’ a göm, nöd aula bi gau, kale magöñhalö nan si udep bi midmidal. Sipsip gau manö kale u niñagnmidal. *

⁹ Pen yad ke sipsip gau ajön arep rö midpin. Nibi bi yip apöm waryö raul migan arnaböl gau, kamini nöp mideinaböl. Ajön amil apil göl gi, nan utan utan niñnaböl.

¹⁰ Bi si udep gau, nan si udnig, wip alnig, gi naij ginig nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp ginö, kale kamini pör midep magö anibu udmim, kamini mid aij gep adö u nöp midpe aran a gem aunö.

¹¹ “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Sipsip Mukep Bi Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

¹² Bi au mani udnig kaj sipsip abad mideinab u, bi kaj sipsip mukep yijig göl wasö; sipsip gau sipsip nipe wasö u me, kain haul gau auaiöl u niñöm piñin gi arnab. Anib u me, kain haul anib gau sipsip gau kalip yu gi dam ke gau gau yunaböl. *

¹³ Bi anibu mani udnig kaj sipsip abad midöm, sipsip gau kalip gasi niñagnab u me, piñin gi arnab.

¹⁴⁻¹⁵ “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Bapi hol apil pen pen niñ aij gipul rö, yad sipsip gau aip pen pen niñ aij gipun. Anib u, yad kalip a gem umnabin. *

¹⁶ Sipsip waryö raul migan i midpal nöp wasö, sipsip rimnap halö midpal. Sipsip anib gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u niñnaböl. Sipsip raul migan aini ap magum gi midöm, bi mukep kale aini ap nöp midöm ginab. *

¹⁷ “Yad kalip nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yip midmagö löp. *

¹⁸ Nibi bi rimnap gasi kale niñöm gilö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anib u, Bapi yad, ne

* **9:40:** Mad 15:14 * **10:8:** Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

* **10:14-15:** Mad 11:27; 1Jn 3:16 * **10:16:** Ais 56:8; Esi 34:23 * **10:17:** Plp 2:8-9

* **10:11:** Sam 23:1; Rep 7:17 * **10:12:** Ap 20:29

unbö gımön a ga manö nıpe u udem, haga rö nöp gınabin,” a ga.

¹⁹ Jisas manö anıbu hagö, Juda kai kauyan asık böñ u ke, böñ u ke löm,

²⁰ rımnap hagla, “Nıpe kıkaki aban alö, manö pıral hagab u, nıhön gınıg manö nıpe u nınabım?” ö gıla.

²¹ Anıg hageila, rımnap pen hagla, “Nıpe kıkaki aban alböp u, anıg hag aij gagböp. Pen kıkaki aban alö, aigöl göm nıbi bı amgö we ga gau gö kauyan nınıblap?” ö gıla.

²² Pen hainö Juda nıbi bı, God sabe gep ram uł aij mıdöp u mın mın gep nın kub u mını, a göm, Jerusalem am magum gıla. Pen nın kub anıbu, ram yıgön nın u me,

²³ Jisas nıpe God sabe gep ram hön adö “Solomon Ram Bada” a gımıdal u ajeia nınöl gı,

²⁴ Juda nıbi bı gau Jisas mıdeia au apöm hagla, “Hanıp gö pör nöp abad mıdagaiun; ne Kraıs u mıdaimön u, waiö hagö nınun,” a gıla.

²⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nınö a gımim nın udagpe. Bapi yad klö nıpe udem nan gagep gau gıpin u nınmım, manö yad u manö nınö a gımim nın udbep.

²⁶ Pen sipsip yad mıdagpım rö, manö yad u manö nınö a gımim nın udagpe.

²⁷ Sipsip yad gau manö yad hagabin nınbal; yad kalıp nınbin nınöm kale yıp hain gıpal.

²⁸ Yıp hain gıpal gau, kalıp kamın pör mıdep magö u nınabin u me, kale umagnaböl. Nımagö adö yad mıdpal rö, nıbi bı rımnap apöm kalıp tıp gı ud aröl rö lagöp. *

²⁹ Bapi yad kalıp ud yıp nıöb u, nıpe Bı klö unbö ke yabıl mıdöp me. Nımagö adö nıpe mıdpal rö, nıbi bı rımnap apöm kalıp tıp gı ud aröl rö lagöp.

³⁰ Bapi ke, yad ke, wasö; hol apıl aını yabıl mıdpul,” a ga.

³¹ Jisas anıg hageia, Juda kai nıp kauyan kabö ju paknıg geila.

³² Anıg geila, Jisas kalıp pen haga, “Bapi yıp hagö, kale mıdaıbe nınöl gı, nan aij ke ke iru nöp gınö. Pen nan aij gınö anıb gau, adö mai gı naij gınö nınmım, yıp al pak lınıg gabım?” ö ga.

³³ Hageia hagla, “Nan aij adö anıb gau nınun, nöp al pak lınıg gagabun; ne bı yabıl pen, yad God rö mıdpın, a gımön, God hib nıpe dap lug gıpan u me, nape al pak lınıg gabun,” a gıla. *

³⁴ Anıg hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adın ap kalı klın rıköm hagla, ‘God nıpe haga, ‘Kale ke god rö mıdpım,’ a ga,’ a gıla. *

³⁵ God Manö u manö ap pıral hagagnab; pör nöp pör nöp nınö nöp mıdeınab. God nıpe nıbi bı yıharın gau manö hagajın anıbi nıöm, ‘Kale god rö mıdpım,’ a ga.

³⁶ Pen yad, yad mınön nınön il i aubin u, Bapi yıp wög nıpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Nı nıpe mıdpın a gınö manö anıbu nınmım, kale nıhön gınıg, God hib nıpe hag pro gab, a gımim, yıp al pak lınıg gabım?

³⁷ Yad God wög nıpe geınabin u, manö yad nın udmım. Wasö u, wasö.

³⁸ Pen manö yad nın udagun, a gınabım u, yad nan gagep rö gıpin gau nınmım, nın udmım. Kale anıg göl nın udmım me, yad Bapi aıp mıdpın Bapi yad aıp mıdöp u nınnabım,” a ga. *

³⁹ Jisas nıp kauyan ud sısı lun a gıla u pen agamıj hıl gı löm ara.

⁴⁰ Jisas anıg hıl gı amöm, kauyan nıg Jodan juöm böñ lödan amöm, Jon nöd mıdöm nıbi bı nıg pak nımıdöp ram mınön rıgon gau am mıdeia. *

⁴¹ Nıbi bı iru nöp mıdeia u apöm hagla, “Jon nan gagep rö rımnap gagmıdöp, pen nıpe bı i nıp a göm, manö nıhön nıhön

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

hagmîdöp u, magöñhalö manö nîñ nöp hagmîdöp,” a gîla.

⁴² Anîg hagöm, nîbi bî mîgan anîbu mîdeila gau iru nöp Jisas nîp nîñ udla.

11

Lasaras uma

¹ Ram rîñg aglô Bedani nîbö bî ap nan ga; hib nîpe u Lasaras. Bî anîbu, nîñ nîpe mîhöp mîdmîdil; ap Maria, ap Mada. *

² Maria me, Jisas nîp ma kîd nîpe u wel hon gî ñöm, umagö nîpe ud ñk gî yua nîbi anîbu. Nîmam nîpe Lasaras nan ga. *

³ Lasaras nîñ nîp mîhau Jisas nîp manö bîg yumil haglô, “Bî Kub! Bî mîdmagö ne u nan göp,” a gîlô.

⁴ Pen Jisas manö hag yulö anîbu nîñöm haga, “Nîpe nan göp pen bön nöp umagnab. Pen God nîpe ke nîñöb rō, nîpe klō ke nîpe gö, nîbi bî gau God hib nîpe u abe, God Ñî hib nîpe u abe haglô adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas nîpe Mada, nîñ nîpe Maria, nîmam kale Lasaras kalîp yam mîdmagö lîmîdöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö anîbu nîñöm, Jisas nîp nîñnîg yîñîd araga; ram mîñnō mîdeila au ñîñ mîhöp halö mîdeila.

⁷ Ñîñ mîhöp lugö, bî nîpe gau kalîp haga, “Ram mîñnō Judia ado gî arun,” a ga.

⁸ Anîg hageia, bî nîpe gau hagla, “Manö hag ñeb bî. Rol magö u nöp, bî Juda gau nöp kabö ju paknîg geila u pen ne kuöyan ram mîñnō anîbu ado gî arnîg gabön aka?” gîla.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nîñbim, ñîñ añî ap, aua unbö mîgan lan nöp mîdöp. Nîbi bî mailö halö ajeinaböl gau, mîñnō naböñ mailö anîbu mailö ñö, nan rîmnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen nîbi bî sîbön yan ajeinaböl gau, mailö kale mîdagö, nan rîmnap

kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas anîg hagöm, manö ap halö kalîp hagöm haga, “Bî nîñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nîp hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, bî nîpe gau pen hagla, “Bî Kub. Nîpe hanab a gîpan rō, kamîñ lînab,” a gîla.

¹³ Jisas nîpe Lasaras hadö umöb u nîñöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen bî nîpe gau Jisas manö nîpe nîñöm, Lasaras yîharîñ hon hanab a gî gasî nîñla.

¹⁴ Bî nîpe gau nîñagep adö mîdeila nîñöm Jisas kalîp waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aip mîdagainö umöb u, kalöp nan a gem mîñ mîñ gîpin. Anîg göp u me, kale manö yad nîñ udmim rō löp. Pen Lasaras mîdöp au arun,” a ga.

¹⁶ Hageia, Domas Didimas nîpe Jisas bî nîpe rîmnap gau kalîp haga, “Hon magöñhalö manö hag ñeb bî hon aip ram mîñnō Judia arno, nîp al pak löm, hanîp abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria añîl mîhau kalîp manö haga

¹⁷ Pen kale ram rîñg aglô Bedani amjakeila, nîbi bî gau Jisas nîp hagla, “Lasaras uma rîgöl gîno, ñîñ mîhau mîhau padiöp,” a gîla.

¹⁸ Pen ram rîñg aglô Bedani anîbu, Jerusalem söl au, kilomida unbö mîhau nîgan rō nöp mîdmîdöp rō me,

¹⁹ Lasaras umö, Juda nîbi bî iru nöp apöm, Mada Maria añîl mîhau mög nîñöm mîñnō magö gî mîdeila.

²⁰ Pen Jisas auab, a gîlô, Mada nîñöm, nîñ nîp Maria nîp ram u arö göm, am Jisas nîp nîñnîg ara.

²¹ Mada nîpe am Jisas nîp nîñöm haga, “Bî Kub. Ne i mîdaibnap, mam yad Lasaras umagböp.

²² Pen yad nîñbin, mîñi God nîp nan nîhön hag nîñeinabön, hagnabön rō gînab,” a ga.

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3 * 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31

23 Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyan uraknab,” a ga.

24 Hageia, Mada haga, “Yad niñbin manö kub hagep ñin u uraknab,” a ga. *

25 Hageia, Jisas haga, “Yad ke ginö nibi bi uraknaböl; yad ke ginö nibi bi kamij mideinaböl. Nibi bi yip nij udöm umnaböl gau, kamij mideinaböl.

26 Nibi bi kamij midöm yip nij udnaböl gau, umagnaböl; pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Manö hagabin anibi nij udpan aka?” ga.

27 Jisas anig hageia, Mada haga, “Bi Kub. Yaue, yad niñbin, ne me Krais u, God Ñi nipe minöñ naböñ i aunab, a gimidal u nöp,” a ga. *

28 Mada manö anibu hagöm, ram ado gi amöm, niñin nipe Maria nip rimid il gau mumug riköm haga, “Manö hag ñeb bi hadö auub; nöp mai a göm hag niñab,” a ga.

29 Maria manö anibu niñöm yijid uraköm, Jisas nip niñig ara.

30 Pen Jisas ram ritig aglö Bedani hadö auaga; Mada nip niña migan anib au nöp mideia.

31 Maria nipe anig yijid arö, Juda nibi bi nip aip ram raul mideila gau hag niñla e, wip rigöl dan mitöñ ginig arab, a göm, arö niñöl gi hain arla.

32 Maria am Jisas nip niñöm, mideia ma il au maben yimöm haga, “Bi Kub, ne aui midaiSnap, mam yad umagböpi!” a ga.

33 Pen Maria abe, Juda nibi bi nipe aip aula gau abe mitöñ geila u niñöm, Jisas gasi hibur midmagö nipe mög kub yabıl ga.

34 Anig gö, Jisas haga, “Nip rigöl gipim gai?” ö ga.

Hageia hagla, “Auö am niñun,” a gıla.

35 Jisas amgö ñig luga.

36 Jisas amgö ñig lugeia u niñöm, Juda nibi bi gau niñöm hagla,

“Niñim! Lasaras nip midmagö yabıl löp!” a gıla.

37 Rimnap pen hagla, “Nipe bi amgö we ga u nip gö amgö ñıl niña rö, niñön ginig nan bi anibi nip ga u gö kamij laga?” ö gıla. *

Jisas Lasaras nip gö, uraka

38 Pen Jisas kuöyan gasi hibur midmagö nipe mög kub yabıl niñöm, Lasaras nip rigöl gıla migan u amjaka. Wip rigöl gıla anibu, kabö migan ap rigöl gıla; pen kabö kub ap ud ajöñ pıl gılö mideia.

39 Pen Jisas bi gau haga, “Kabö u ud yuim,” a ga.

Jisas anig hageia, bi Lasaras uma anibu niñin nipe Mada haga, “Bi Kub, wip u umö rigöl gino, ñin mihau mihau padiöp u, halij naij yabıl aunab,” a ga.

40 Hageia, Jisas pen haga, “Nöp niñön hagajin? Nöp hagpin, ‘Yip nij ud midmön me, God klö nipe ke niñnabön,’ a gipin,” a ga.

41 Anig hageia, kabö u ud yulö, Jisas gılan gi niñöm haga, “Bapi, yad nöp hag niñnö yip niñban u, nöp aij a gabin.

42 Yad nöp hag niñnö yip pör niñban u hadö niñbin, pen manö hagabin anibi, nibi bi aui urak midpal gai, ne nöp yip yuö aunö u nij udöl, a gem hagabin,” a ga.

43 Jisas anig hagöm, meg migan dap ranöm haga, “Lasaras, ne höñ aui au!” a ga.

44 Hageia, walij ñin ma nip wam wam haluöm, nabıc maj migan walij wam wam göm, dam rigöl gıla walij gau, anig göl midö niñöl gi, wip he mılö u urak walij halö wam wam göm höñ aua. Auö, Jisas bi gau kalip haga, “Walij nip wam halubim gau hubık yube aran,” a ga. Hageia, haga rö gıla.

Jisas nip alun a göm gasi u niñla (Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

* 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69 * 11:37: Jon 9:6 * 11:45: Jon 7:31

⁴⁵ Juda nîbi bî Maria nîp nîjnîg aula anîb gau, Jisas Lasaras nîp gö uraka u nîjöm, nîbi bî iru nöp Jisas nîpe Krais u a göm, nîp nîj udla. *

⁴⁶ Pen rîmnap ado gî bî Perisi mîdeila au amöm, Jisas ga anîbu kalîp hag ñîla. *

⁴⁷ Hag ñeila, bî Perisi gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, kale Juda Kansol manö ud asîk lîmîdal bî kub gau kalîp wiñ allö, am magum geila, kalîp hagla, “Bî anîbu nan gagep iru nöp gab u, hon nîhön gînabun?”

⁴⁸ Hon nîjun arö gîno, nîpe anîbu nöp gö arö, nîbi bî magöñhalö nîp nîj udöm, kîj kub hon a geinaböl u, Rom bî kub gau apöm, God sabe gep ram hon u gî naij göm, hanîp Juda nîbi bî gî naij göm, gînaböl,” a gîla.

⁴⁹ Pen mî anîbu nöp, bî ap nîp hag lîlö, nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u mîdeila. Bî anîbu hib nîpe Kaiapas. Nîpe magum geila aḡ u manö hagöm haga, “Kalöp gasî lagöp.

⁵⁰ Yad kalöp hagabin, bî aḡ ap umö hon magöñhalö kamîj arnabun u aij; hon magöñhalö umnabun u naij,” a ga.

⁵¹ Kaiapas nîpe manö haga anîbu, nîpe ke hagaga; nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl mî anîbu mîdeila rö, nîpe nan nîhön nîhön hainö gînab gau gasî nîjöm, Jisas nîpe Juda nîbi bî gau kalîp a göm umnab, a ga.

⁵² Pen Juda kai kalîp nöp wasö; nîbi bî God ñî pai nîpe udnîg gab gau magöñhalö ud jîm ñöm lö, iḡ nîpe aḡ yabîl mîdeinaböl, a göm umnab, a ga. *

⁵³ Anîb u, ñîn anîbu iḡ göm, Juda bî kub anîb gau Jisas nîp aige gun alun, a göm, pör nöp manö anîbu nöp hag amîl apîl gî mîdeila. *

⁵⁴ Juda bî kub gau Jisas nîp alnîg geila u nîjöm, Jisas nîpe ram mînön kale ram mînön Judia waiö

ajagmîdöp; nîpe bî nîpe gau aip ram mînön Judia au ju am Epraim daun amjaköm, mînön nabön kabö nöp mîdmîdöp goḡ au mîdmîdal.

⁵⁵ Pen Juda kai Pasopa ñîn kub kale u söl söl ga nîjöm, nîbi bî iru nöp ram mînön kale ke gau arö göm, hon God amgö ilö nîbi bî uḡ aij mîdun, Pasopa nan ñîjun, a göm, wög adö kale hadame gau gîmîdal rö gînîg Jerusalem arla.

⁵⁶ Kale Jerusalem apjaköm, Jisas nîp ulhai nîj mîdeila. Kale amöm God sabe gep ram raul mîgan u mîdöm, Jisas mai, a göm, pen hag nîjö pen hag nîjö göm hagla, “Kale nîhön gasî nîjbîm? Nîpe Pasopa ñîn i aunab aka wasö?” gîla.

⁵⁷ Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî Perisi gau abe, manö ap hagla, “Nîbi bî ap Jisas nîp nîjainîm u, nîpe ap hanîp hageinab, hon am nîp ud sîsî lun,” a gîla.

12

Maria Jisas nîp wel haḡîj aij auep lî ña

(Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Pasopa nan ñîjnîg gîla u, ñîn unbö kagoḡ jîj u nöp mîdö nîjöl gî, Jisas Lasaras uma nîp gö uraka ram nîpe u ara. Ram rîlîg aḡlö anîbu hib Bedani. *

² Bedani amöm, nan ñîjun, a göm, Jisas u, Lasaras u, nîbi bî rîmnap abe, asîk mîdeila nîjöm, Mada nan magö gau nîme la. *

³ Nîñîn Maria pen, wel haḡîj aij mani kub yabîl raubal barol ap dapöm, Jisas ma adö u hoḡ gî ñöm, umagö nîpe u udöm ma nîpe lîlî ga. Anîg geia, wel haḡîj aij anîbu, ram raul anîbu magöñhalö haḡîj ara. *

⁴ Anîg geia, Judas Iskariod, Jisas bî nîpe au nîp hainö mumug nîja bî anîbu, haḡîj aij anîbu nîjöm haga,

⁵ “Mani kub yabîl raubal wel anîbi rö yuöm, mani udöm, nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñîböḡ u aij. Bî

* 11:46: Luk 16:31 * 11:52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

wel anib rö raunig gab u, nipe rakin unbö sidun laŋ wög göm mani udöm amöm wel anibi raunab,” a ga.

⁶ Nipe anig haga u, nibi bi nan midagöp gau mög niñöm hagaga; nipe mani wadi u ud ajöm, rimnap agamij si udmidöp u me anig haga.

⁷ Pen Jisas haga, “Nip hag gagmön. Yip rigöl ginaböl ñin u li ñinig dap löp u, uri dap li ñöb.

⁸ Nibi bi mani midagöp gau aip pör mideinabim; pen yad aip pör midageinabim,” a ga. *

Lasaras nip agamij alun, a gila

⁹ Jisas Bedani ap midöp a gila manö anibu niñöm, Juda nibi bi iru nöp gau nip niñig arla. Pen Jisas nip nöp niñig aragla; Lasaras bi uma Jisas gö uraka bi anibu nip abe niñig arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas nip gö uraka rö, Juda nibi bi iru nöp nagä adö kale gi midmidal u arö göm, Jisas nip niñ udla. Anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, Lasaras nip abe alnabun, a göm gasi u niñla. *

Jisas kin rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Ruö, nibi bi iru yabit Pasopa nan niñig aula gau, Jisas Jerusalem auab a gila manö anibu niñöm,

¹³ nip am niñun, a göm, galon u laŋ rik dap löl gi, wiñ kub alöl gi hagla, “Bi Kub hib nipe u hagno adö aran!”

“Bi Kub nipe Bi nipe anibi yuö auöp me i!”

“Nipe Bi aij. Hib nipe hagno adö aran!”

“Nipe Isrel Kin auab me i! Hib nipe hagno adö aran!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udöm, adö anibu asiköm areia. Anig ga u, God Manö u kali klin riköm hagla rö nöp ga. God Manö adin anibu kali klin riköm hagla, *

¹⁵ “Saion pai, ne piñin gagmön.

Kin ne u kaj donki marep adö u asiköm auab,” a gila.

¹⁶ Ga ñin anibu, Jisas bi nipe gau, God nipe anig ginab a ga rö nöp gab u a göm niñagla; pen hainö Jisas umöm uraköm, God ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au hadö ara ñin anibu nöp, Jisas bi nipe gau gasi niñ aij göm niñla, Jisas Jerusalem araia ñin anibu nan niñön niñön nip gila gau, nöd God manö hagep bi gau God Manö kali klin riköm hagla rö nöp gila. *

¹⁷ Jisas Lasaras uma nip gö uraka u, nibi bi niñöl mideila gau manö anibu hag amil apil gi mideila.

¹⁸ Anib u, nibi bi iru nöp nan gagep ga anibu niñöm, Jerusalem arö göm, nip adan an au niñig arla.

¹⁹ Kale anig gila rö, bi Perisi gau niñöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Niñim! Hon nan ap gun rö lagöp. Nibi bi minöŋ naböŋ i i magöŋhalö bi anibu nip hain gaböl,” a gila.

Grik nibi bi rimnap Jisas nip niñig arla

²⁰ Pen Pasopa ñin u auab, a göm, God nip sabe ginig Jerusalem arla ñin anibu, Grik nibi bi rimnap aip arla.

²¹ Grik nibi bi anib gau apöm, Pilip ram minöŋ Galili au Bedsaida daun nibö bi u nip hagla, “Bi kub niñeb, hon Jisas nip niñun,” a gila.

²² Anig hageila, Pilip am Edru nip hag ñöm, Edru aip mihöŋgöl ammil Jisas nip hag ñilö.

²³ Hag ñailö, Jisas haga, “Miñi God gö, Bi Ñi nipe Bi mailö aij ke halö midöp u niñnaböl ñin u hadö auöp. *

²⁴ Yad kalöp niñö yabit hagabin, wid magö ap minöŋ yaŋ lugöm umagnab u, yi harin wid magö añ ap nöp mideinab. Pen wid magö anibu minöŋ yaŋ lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp pilnab. *

* 12:8: Dud 15:11

* 12:10-11: Jon 11:45

* 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49

* 12:14: Sek 9:9

* 12:16: Jon 2:22

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1

* 12:24: 1Ko 15:36

25 Nibi bi an, 'M+nöŋ naböŋ iŋ i kam+ŋ m+dep magö yad ke nöŋ gas+ n+ŋem m+id aij g+nam,' a göm gö arnab u, n+pe umöm böŋ nöŋ umnab; pen n+bi bi an, 'M+nöŋ naböŋ iŋ i kam+ŋ m+dep magö yad ke gas+ iŋ u n+ŋagnam; m+id aij g+nabin aka m+id aij gagnabin u nan kub wasö,' a göm gö arnab u kam+ŋ m+dep magö n+pe u pör nöŋ pör nöŋ m+deinab. *

26 Pen n+bi bi an y+ŋ wög g+n+g g+nabin a g+nab u, n+pe y+ŋ hain g+n+ŋ; yad gai m+deinabin u, n+bi bi wög g+ ŋeb yad aip m+deinab. Nibi bi an wög yad g+ ŋ+nab, Bapi yad n+bi bi an+bu hib n+pe u dap rannab.

Jisas, "Umnabin," a ga

27 "M+ŋi y+ŋ marö gab u n+ŋön hagnam? 'Bapi y+ŋ rarö rauö, y+ŋ nan n+ŋön g+n+g gab u gagn+ŋ,' a gem hagnam aka? Wasö! Marö an+bu udn+g aunö. *

28 Pen Bapi, ne gö n+bi bi gau n+ŋnaböl, ne B+ mailö aij ke halö m+dpin, a ga.

Jisas an+g hagö n+ŋöl g+, manö ap kumi kabö adö laŋ n+bö apöm haga, "Yad g+nö, n+bi bi gau hadö n+ŋbal yad B+ mailö aij ke halö m+dpin. Pen yad kauyan g+nö, n+bi bi gau kauyan n+ŋnaböl," a ga.

29 Pen n+bi bi m+deila gau, God manö haga an+bu n+ŋöm, r+mnab hagla, "R+mu hagaj+ŋ," a g+la; r+mnab pen hagla, "Ejol ap Jisas n+ŋ manö r+mnab hagaj+ŋ," a g+la.

30 An+g hagla u pen Jisas kal+ŋ haga, "Manö hagaj+ŋ an+bu y+ŋ nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagaj+ŋ.

31 Pen n+ŋön: m+ŋi n+bi bi m+nöŋ naböŋ iŋ i gau, kale n+ŋön n+ŋön g+pal u, God n+pe ke n+ŋöm, pen ŋöm, kale balu ke ke l+nab. Nibi bi m+nöŋ naböŋ iŋ i y+ŋ n+ŋ udagpal gau kal+ŋ kiŋ rö abad m+idöp b+ naij an+bu, God n+ŋ r+id+ŋ g+ yunab.

32 Y+ŋ ud adö au laŋ leinaböl u, yad n+bi bi ram m+nöŋ ke gau n+bö magöŋhalö t+ŋ g+ dam udnabin," a ga. *

33 Jisas manö haga an+bu, y+ŋ aige göl g+ilö umnabin, a göm, haga. *

34 Pen n+bi bi iŋ u nöŋ ap m+deila an+ŋ gau Jisas n+ŋ pen hagla, "Lo manö hon u hagöp, 'Krais u pör pör nöŋ kam+ŋ m+deinab,' a göŋ u pen ne ai g+n+g g+mön hagabön, 'B+ ŋ+ n+pe n+ŋ ud adö au laŋ l+naböl,' a gabön? Pen B+ ŋ+ n+pe a g+ hagabön u, an n+ŋ hagabön?" ö g+la. *

35 Hageila, Jisas haga, "Mailö u pro marap halö kalöp aip m+deinab. An+ŋ u, mailö kalöp aip m+idöp magö i, adan aj aij g+mim; wasö u, s+ŋ apöm kalöp paŋu g+nab. Nibi bi an s+ŋ au ajeinab, gai arnabin a göm n+ŋagnab. *

36 Mailö kalöp aip m+idöp magö i, mailö u n+ŋ udmim. Mailö u n+ŋ udeinabim u, mailö ŋ+ pai n+pe l+nabim," a ga. Jisas an+g hagöm, n+bi bi an+ŋ gau arö göm ke gau aramöm pi göl m+deia. *

Nibi bi gau iŋ u nöŋ Jisas n+ŋ n+ŋ udagla

37 Jisas n+pe nan gagep iŋ u nöŋ n+bi bi gau amgö ilö adö kale ga n+ŋla pen n+ŋ n+ŋ udagla.

38 Nibi bi Jisas n+ŋ n+ŋ udagla u, b+ God manö hagep Aisaia hadame nöŋ God Manö ad+ŋ ap kal+ kliŋ r+köm haga rö nöŋ g+la. N+pe manö an+bu kal+ kliŋ r+köm haga,

"B+ Kub, manö aij ne kal+ŋ hag ŋ+bun pen kale manö an+bu manö aij a göm udagpal;

ne klö ke yabiŋ ne ke g+mön gaina u n+ŋbal u

pen nöŋ B+ Kub a göm n+ŋ udagpal," a ga. *

39-40 An+ŋ u, kale Jisas n+ŋ n+ŋ udagla. An+g g+la u, Aisaia God Manö ad+ŋ ap kal+ kliŋ r+köm haga rö nöŋ g+la.

* 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6
* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36: Ep 5:8 * 12:38: Ais 53:1

Nipe manö anibu kalı kliñ riköm haga,
 “God nipe nıbi bı gau kalıp gö
 kale amgö we rö mıdpal;
 God nipe gö kale gası rımıd aij
 mıdagöp.
 God nipe kalıp ga anıbu,
 kale amgö magö nıñ aij göm,
 gası rımıd nıñ aij göm, yıp
 aublap,
 yad gıñö kalıp kamıñ liböp, a göm
 ga,” a ga.
 Adö anıbu nöp kale Jisas nıp nıñ
 udöl rö laga.

⁴¹ Aisaia hadame nöp manö haga
 anıbu, nipe Jisas mailö aij nipe u
 nıñöm anıg haga. *

⁴² Pen Juda bı kub gau kale
 magöñhalö Jisas nıp arö gagla; bı
 kub iru nıbanö nıp nıñ udla. Pen,
 bı Perisi hanıp hag yulö hon Juda
 magum gep ram raul mıgan u
 kuöyan arep rö lagnab, a göm me,
 Jisas nıñ udla u waiö hagagla. *

⁴³ Jisas nıñ udla u waiö hagagla
 anıbu, nıbi bı gau hib hon haglö adö
 aran, a gı gası nıñöm, anıg gıla. Pen
 nan nıñön gıno God nıñö, nıp aij
 gıñab a göm, gası anıbu nıñagla. *

*Jisas manö aij nipe u nöp nıbi bı
 kalıp manö kub hagnab*

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm
 haga, “Nıbi bı an yıp nıñ udnab u,
 yıp nöp wasö, bı yıp hag yuö aunö
 nıp abe nıñ udnab.

⁴⁵ Nıbi bı an yıp amgö nıñnab u,
 yıp nöp wasö, bı yıp hag yuö aunö
 nıp abe amgö nıñnab. *

⁴⁶ Yad mınöñ naböñ ıñ i apem nıbi
 bı gau kalıp mailö ñabin. Anıb u,
 nıbi bı yıp nıñ udnaböl gau, sıbön an
 gau mıdageinaböl.

⁴⁷ “Nıbi bı manö yad u nıñöm
 hagabin rö gagnaböl gau, kalıp manö
 kub hagnabin. Pen nıñön: yad
 nıbi bı mınöñ naböñ ıñ i mıdpal kalıp
 manö kub hagnıg auagnö; kalıp ud
 kamıñ yunıg aunö. *

⁴⁸ Pen nıbi bı yıp udagöm, manö
 yad udagnaböl gau, manö kub hagep
 ñın u, manö yad hagpin u nöp kalıp
 manö kub hagnab.

⁴⁹ Nıñön gıñıg: manö yad hagpin
 u, ke nıñem hagagpin; Bapi yıp hag
 yua u, anıg anıg hagmön, a göp rö
 nöp hagpin.

⁵⁰ Yad nıñbin, manö nipe u nıñ
 udeinaböl u, kalıp pör mıdep u
 ñınab. Anıb u, manö yad hagabin u,
 Bapi manö anıg anıg rö hagmön, a
 göp rö nöp hagabin,” a ga.

13

*Jisas bı nipe gau ma kalıp ñıg ıñk
 gı yua*

¹ Ñın kub Pasopa ñıñeb ñın u rol
 a göm, Jisas nıñga, Nap nıp mınöñ
 naböñ ıñ i hag la ñın u padi ara nıñöm
 nipe ado gı Nap arep ñın u söl aua.
 Pen nıbi bı nipe ke mınöñ naböñ ıñ i
 mıdmagö ıñ mıdöm, mıd damöm, nıp
 al pak ıñlöl, umöm Nap ara.

² Kıjaki pen Saimon Iskariod ñı
 nipe Judas nıp gası ñö, Jisas nıp
 aige gem damem bı kub gau kalıp
 ñınabin a göm, gası u nöd nöp nıñ pi
 gı löm, hainö hon Jisas bı nipe gau
 Jisas aip Pasopa nan ñıñıg asıkno.
 *

³ Jisas nipe nıñöb, God nipe nan
 gau magöñhalö ud ñımagö adö nipe
 la. Jisas nıñöb, nipe Nap God
 aip mıdöm mınöñ naböñ ıñ i apöm,
 mıdöm, hainö umöm, ado gı Nap
 mıdöp arıñg ga. *

⁴ Anıb u, Jisas uraköm, walıj mılö
 kub nipe u ud juöm, raul ap an au
 gıdan pıralöm,

⁵ ñıg rımnab ud cög mıgan ap hon
 göm, hanıp bı nipe gau ma hon u ñıg
 löl gı, raul pırala anıbu ud ıñk gı yuöl
 gı mıdeia.

⁶ Jisas anıg gı dam dam, Saimon
 Pida ma nipe ñıg ıñnam, a gö, Pida
 nıp haga, “Bı Kub. Ne ke ma yıp u
 ñıg ıñk gı yunıg gabön?” ö ga.

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45: Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28

⁷ Hageia, Jisas haga, “Mĩni gabin i, ne uri niŋagan, pen miɗmön hainö niŋnabön,” a ga.

⁸ Jisas aniŋ hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma yip u ñiŋg lik gi yuagnabön, wasö yabiɗ!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñiŋg lik gi yuagnabin u; bi yad miɗageinabön,” a ga.

⁹ Jisas aniŋ hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub! Aniŋ hagpan u, ma yip u nöp ñiŋg lik gi yuagmön; ñimago kid, nabic yad abe ñiŋg lik gi yumön!” a ga.

¹⁰ Aniŋ haga pen Jisas haga, “Niɓi bi an ñiŋg hadö paköp, bi anibu hañ roman nipe magörhalö uɗ aij miɗöp. Kuöyan ñiŋg pakagnab; ma kid u nöp ñiŋg lik gi yunab. Kale uɗ aij miɗpin; pen kale aña ap nöp uɗ aij miɗagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, nip mumug niŋnig geia bi anibu nip hadö niŋa u me, nipe haga, “Kale aña ap nöp uɗ aij miɗagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma hanip u ñiŋg lik gi yu haköm, waɗij ud ju la u ud rol göm, am ka nipe au asiköm haga, “Kalöp ma ñiŋg lik gi yubin manö iɗ u, niŋbim aka?” a ga.

¹³ Aniŋ hagöm Jisas haga, “Yip Manö Hag Ñeb Bi aka Bi Kub hagpin u, niŋö hagpin. Yad Manö Hag Ñeb Bi kale abe Bi Kub kale abe miɗpin.

¹⁴ Anib u, yad Manö Hag Ñeb Bi kale, Bi Kub kale ma kalöp ñiŋg lik gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñiŋg lik gi yumim, ma ñiŋg lik gi yumim, gimim. *

¹⁵ Yad kalöp gipin rö u niŋmim, kale pen am niɓi bi rimnap kalip aniŋ unbö rö nöp gimim a gem, kalöp adan aij anibi yambin. *

¹⁶ Kalöp niŋö yabiɗ hagabin, bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi nip abadöp bi u bi pro, miɗagöp; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi nip yua u bi pro, miɗagöp. *

¹⁷ Nagi aij hagajin niŋbim adö anibu gipe arö, kale miñ miñ ginabim.

¹⁸ “‘Kale aña ap nöp uɗ aij miɗagöp,’ a gajin u, kalöp magörhalö a gem hagajin. Pen yad kalöp bi yad udpin gau niŋ aij gipin. Bi ap yip mumug ginig ginab u, God Manö u kali kliñ riköm hagla rö nöp ginab. Manö anibu kali kliñ riköm hagla, ‘Bi yad aip nan jim ñöl niŋailo u, bi kolmat rö löm yip gi naij ga,’ a gila. *

¹⁹ Kalöp nöd, aniŋ göl aniŋ göl ginab a gem hagabin rö, hainö aniŋ unbö rö nöp geinab u, ‘Yad Miɗpin Rö Miɗpin’ hagpin manö anibu manö niŋö, a gimim niŋ udnabim, a gem hagabin. *

²⁰ “Yad kalöp niŋö yabiɗ hagabin, niɓi bi yad hag yunabin gau, niɓi bi an an kalip udnaböl gau, kalip nöp udagnaböl; yip abe udnaböl. Pen niɓi bi an yip udnaböl gau, yip nöp udagnaböl; Bi yip hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas nip hag niŋa, “An nöp mumug ginab?” ö ga

²¹ Jisas manö anibu hagö, gasi hibur miɗmagö nipe marö yabiɗ gö, haga, “Kalöp niŋö yabiɗ hagabin, kale bi ap yip mumug ginab,” a ga.

²² Aniŋ hageia, hon bi nipe gau, an nip hagab, a gun, gasi miɗlö lun amgö pen pen niŋno.

²³ Pen Jisas bi nipe miɗmagö yabiɗ li miɗöp bi anibu, Jisas miɗeia söl au asik miɗeia u me,

²⁴ Saimon Pida bi anibu nip amgö juju göm haga, “An nip hagab u hag nöŋ,” a ga.

²⁵ Hageia, nipe Jisas miɗeia söl au liɗ gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad bred kid i ud ñiŋg kinaŋ yan rauem nip ñinabin bi me u,” a ga. Aniŋ hagöm, bred kid udöl miɗajip u ñiŋg acab yan

* 13:10: Jon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21

* 13:16: Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mad 10:40

rauöm, ud Saimon Iskariod ñi nipe Judas níp ña.

27 Judas bred kíd u udöp magö anibu nöp Seden nipe Judas yuö an nipe yañ hiika. Jisas Judas níp haga, “Ñihön ginig gabön u, yinid gi!” a ga. *

28 Pen hon Jisas bi nipe, ñihön ginig Judas níp anig hagab, a gun niñagno.

29 Judas nipe mani wadi u abad midmidöp rö, hon Jisas bi nipe rimnap gasi niño, “Ne ammön Pasopa nan ñiñnabun rimnap raumön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño; hon rimnap pen gasi niño, “Ne ammön nibi bi mani midagöp gau kalip mani rimnap ñimön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño.

30 Pen Judas bred kíd anibu udöm höñ ara. Ram hadö sib ga.

Bi Kub lo gisön nibö ña

31 Judas höñ ara niñöm Jisas haga, “Söl midöp God nipe gö nibi bi gau niñnaböl, Bi Ñi nipe mailö aij ke halö midöp. Pen Bi Ñi nipe mailö aij ke halö midöp u niñöm, God mailö aij nipe abe niñnaböl. *

32 Pen nibi bi kale Bi Ñi nipe niñ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö midöp u niñnaböl. Anib u, adin God gö nibi bi gau Bi Ñi nipe mailö aij unbö ke halö midöp u waiö niñnaböl. *

33 “Ñi midmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapin midageinabin. Yad areinabin, yip aröp gai a gimim yip ulhai wasö niñnabim. Pen Juda bi kub gau kalip hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

34 “Pen miñi kalöp lo hain nibö ap ñabin: pen pen midmagö limim. Yad kalöp midmagö libin rö u, kale u rö nöp pen pen midmagö limim. *

35 Pen pen midmagö leinabim u, nibi bi gau magöñhalö waiö niñnaböl, kale bi yad midpim,” a ga.

Jisas Pida níp haga, “Jisas níp niñagpin, a ginabön,” a ga

36 Anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. Gai arnig gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne miñi hain nimön rö lagöp; pen hainö me, yip hain ginabön,” a ga.

37 Hageia, Pida haga, “Ñihön ginig miñi nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yip al pak linaböl u, manö midagöp,” a ga.

38 Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anibu manö niñö hagan aka? Nöp niñö yabıl hagabin, kılakıl hainö wiñ alnab; nöd nöp ij mihau niñan hagnabön, ‘Yad Jisas níp niñagpin, a ginabön,’ a ga.

14

Jisas nipe adan

1 Pen Jisas haga, “Kale gasi miñör niñmim piñin gagmim. Bapi níp niñ udpim rö, yip u rö nöp niñ udmim.

2 Bapi yad ram nipe u raul migan iru nöp midöp. Yad amem kau kalöp gi jin ginabin. Wasö u, anig hagagb-nep.

3 Yad am kau kalöp gi jin gem, apem kalöp uł gi dam, yad mideinabin au kale aip seg mideinabun. *

4 Yad arnig gabin adan u kale niñbim,” a ga.

5 Jisas anig hageia, Domas haga, “Bi Kub! Ne gai arnabön u hon niñagpun. Anib u, hon aige gun adan arep niñun?” ö ga.

6 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö niñö; yad nöp kamın middep il u. Nibi bi yip aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. Nibi bi yip auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

* 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19

⁷ Yîp nîŋ aij gîbep, Bapi yad u rō nōp nîŋ aij gîbep. Pen uri kale Bapi hadō nîŋbim; amgō magō kale ke Bapi hadō nîŋbim. *

⁸ Anîg hageia, Pilip haga, “Bî Kub! Ne Bapi hanîp yammōn, nîŋun, hainō nan ap nōp hag nîŋagnabun,” a ga.

⁹ Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalōp aip mîlō padō mîdainō u, yîp nîŋagmōn anîg hagabōn ar? Nîbi bî yîp amgō nîŋbal gau, Bapi abe hadō amgō nîŋbal. Anîb u, ne nîhōn gînîg hagabōn, ‘Bapi hanîp yamō nîŋun,’ a gabōn? *

¹⁰ Yad Bapi an nîpe dan mîdpin, Bapi an yad dan mîdōp manō u nîŋ udagpan ar? Manō kalōp hagabin u manō yad ke wasō. Pen Bapi nîpe an yad dan mîdōm gō hol apil mîhau wōg nîpe nōp gabul me u. *

¹¹ Anîb u, yad Bapi an nîpe dan mîdpin, Bapi an yad dan mîdōp manō u, manō nîŋō a gîmim nîŋ udbep. Pen manō hagpin u nîŋ udagnabim u, Bapi gō hol apil mîhau nan gagep gau gabul u gasî nîŋmim, ‘Nî u Bapi an nîpe dan mîdōp, Bapi Nî nîpe an dan mîdōp u me, anîg gabil,’ a gîmim nîŋ udmim. *

¹² “Yad kalōp nîŋō yabîl hagabin, nîbi bî yîp nîŋ udnabōl gau, yad nan gagep gîpin gau, kale abe u rō nōp gînabōl. Pen yad Bapi arnabin rō, kale unbō rō nōp gagnabōl; kale ke yabîl gînabōl. *

¹³ Pen kale bî yad mîdpim rō, hib yad u hagmim, nan nîhōn nîhōn hag nîŋnabim u, Bapi mailō aij ke halō mîdōp u nîŋōl, a gem, hagnabim rō gînabin. *

¹⁴ Anîb u me, nan nîhōn nîhōn hib yad u hagmim hag nîŋnabim u, hagnabim rō gînabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalōp Ana U† u yunabin,” a ga

¹⁵ “Kale yîp mîdmagō leinabim u, kalōp hagpin rō nōp gînabim. *

¹⁶ Kale anîg geinabim u, yad pen Bapi nîp hagnō, nîpe kalōp Bî A† Ba Gep u yuō apōm, kalōp aip pōr pōr nōp mîdōm, yad kalōp gî nîmîdin rō, nîpe kalōp u rō nōp gî nînab. *

¹⁷ Bî A† Ba Gep nîpe Ana manō nîŋō nōp hag nîab u. Nîpe God nîpe bî aigale bî rō mîdōp manō nîŋō anîbu hag nîab. Nîbi bî mînōŋ nabōŋ îl i gau Bî A† Ba Gep nîp amgō nîŋagpal; nîpe bî aigale bî rō mîdōp u nîŋagpal. Anîb u, nîp nîŋ udōl rō lagōp. Pen mîŋi Bî A† Ba Gep nîpe kalōp aip mîdōp; pen hainō an kale dan mîdeinab. Anîb u, kale nîp hadō nîŋbim. *

¹⁸ Yad umem, kalōp nî nap mîdagōp rō bōŋ nōp arō gagnabin; yad kalōp ado gî aunabin.

¹⁹ Sōl mîdōp, nîbi bî mînōŋ nabōŋ îl i mîdpal gau yîp nîŋagnabōl pen kale yîp nîŋnabim. Yad kamîŋ mîdeinabin rō, kale u rō nōp kamîŋ mîdeinabim.

²⁰ Nîn anîbu yad Bapi yad an nîpe dan mîdpin manō hagnō îl u nîŋ aij gînabim. Pen kale yîp an dan mîdpim, yad kalōp an dan mîdpin îl u u rō nōp nîŋ aij gînabim. *

²¹ Nîbi bî manō yad hagpin u nîŋ udōm, hagpin rō nōp hain gîpal gau, yîp mîdmagō lōm me, anîg gîpal. Pen nîbi bî yîp mîdmagō lîbal gau, Bapi yad kalîp u rō nōp mîdmagō lînab; yad u rō nōp kalîp mîdmagō lem, yad bî aigale bî rō mîdpin kalîp yamnō, kale yîp nîŋ aij gînabōl,” a ga.

²² Jisas anîg hageia, Judas (Judas nîp mumug nîŋa u wasō, Judas ke ap) nîpe Jisas nîp haga, “Bî Kub. Nîhōn gînîg ne bî aigale bî rō mîdpan u hanîp bî nōp yamnabōn, pen nîbi bî mînōŋ nabōŋ ke ke gau nōp nîŋ udagpal gau kalîp yamnabōn?” ö ga.

* **14:9:** Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * **14:10:** Jon 12:49 * **14:11:** Jon 10:38 * **14:12:** Mak 16:19-20 * **14:13:** Mad 7:7; Jon 15:16 * **14:15:** Jon 15:10; 1Jn 5:3 * **14:16:** Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * **14:17:** Jon 16:13 * **14:20:** Jon 17:21-23

²³ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi an yip midmagö lınab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp gınab. Bapi yad nip midmagö löm, hol apıl nip apul, nip aip mideinabun.

²⁴ Nibi bi an yip midmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab. Pen yad manö hagnö niñbim u manö yad ke wasö; Bapi yip hag yuö aunö u, manö nipe me. *

²⁵ “Yad kalöp aip midpin ñın i me, manö anibi hag ñajın.

²⁶ Yad arnabin pen Bapi nipe Bi At Ba Gep u, Ana Ut u, yuö apöm wög yad gipin rö gınab. Ana Ut u nipe kalöp aip midöm manö aij u magöñhalö hag ñi aij göm, kalöp gasi aij ñö, kale yad manö niñhön niñhön hagpin gau magöñhalö gasi niñjöl gi mideinabim.

²⁷ Yad arnabin pen kale agamij mid aij gimim midaimim. Manö anibu nibi bi minöñ naböñ it i gau yiharın hagpal rö hagagabin. Yad ke apem ginö, nibi bi agamij mid aij göl rö löp. Anib u niñem yad kalöp hagabin, agamij mid aij gimim midaimim. Anib u, hibur gasi midmagö miñjör niñmim piñın gagmim.

²⁸ “Yad amem ado gi aunabin, a gajın u niñmim, kale ai ginig hibur gasi midmagö miñjör niñjöl gi midpin? Kale yip midmagö libep u, Jisas amöm Nap God aip midnig gab, a gimim, miñ miñ göl gi midaiabep. Ai ginig: nipe yad rö wasö; Bapi nipe Bi kub. *

²⁹ Anib u, kalöp arık aragin magö i, kalöp nöd hagabin me u; hainö areinabin, gasi gau ulhai niñagnabim; manö hagpin u niñ udnabim. *

³⁰ Nibi bi minöñ naböñ it i yip niñ udagpal gau kalıp kiñ rö abad midöp bi naij anibu auab u me, yad kalöp aip manö milö kub hag mideinam rö lagöp. Pen bi naij anibu yip gi naij gınabin a gab u, klö nipe midagöp.

³¹ Yad Bapi yad midmagö libin u, nibi bi gau niñjöl a gem, Bapi yip hagöp rö nöp magöñhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nipe ke nagi wain rö, nibi bi nipe gau nagi lö lö gau rö

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad me nagi wain u; Bapi yad me bi wög naböñ nap nibö u.

² Lö kid yad ap magö pilagnab u, Bapi nipe lö kid anibu rib yunab. Pen lö kid pilnab u, hainö magö iru nöp pilnab a göm, nipe rib gi dö gi aij gınab. *

³ “Yad kalöp manö aij hag ñınö niñbim rö, kale hadö ut aij rö midpin.

⁴ Yip anı dan midaimim; yad kalöp anı dan mideinabin. Lö kid gau, it halö jim ñöl midöm nöp, magö pilnab; ke nöp midöm magö pilagnab. Anib unbö rö nöp, kale yip jim ñöl midageinabim u, magö rimnap pilagnab.

⁵ “Yad me nagi wain u, kale me piñ lö gau. Nibi bi an an yad aip jim ñöl mideinaböl gau, magö iru nöp pilnaböl; pen kale ke halö nöp mideinabim u, nan ap gagnabim.

⁶ Anib u, nibi bi an yip anı dan midageinab u, nagi lö rib gi dö gilö it yan lugöm miñep gınab rö u mideinab; nagi lö anib gau ud dam laulö innab. *

⁷ Pen kale yip anı dan midmim, manö magö yad anı kalöp dan niñ udöl gi mideinabim u, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi hagnabim rö gınab.

⁸ Kale nan magö iru niñbanö pilnab u, nibi bi yad niñö yabıl mideinabim. Anib u, nibi bi gau kale niñöm, Bapi yad Bi mailö aij ke halö midöp u niñnaböl. *

⁹ “Bapi yip midmagö yabıl löp rö, yad kalöp u rö nöp midmagö yabıl libin. Anib u, kale yip cig göl

* 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19; 13:42 * 15:8: Mad 5:16

gi nöp mîdaimim, niñem yad kalöp mîdmagö löi gi mîdeinabin.

¹⁰ Yad Bapi manö nîpe u hain giñö, yîp mîdmagö löi gi nöp mîdöp. Anîb unbö rö nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mîdmagö löi gi nöp mîdeinabin. *

¹¹ “Manö kalöp hagabin anîbi, yad ai giñig gem hagabin? Yad miñ miñ yabiñ giñin rö, kale u rö nöp miñ miñ yabiñ giñimim, a gem, manö anîbi hagabin.

¹² Yad pen kalöp manö klö ap hagnabin: yad kalöp mîdmagö yabiñ libin rö u, kale abe u rö nöp pen pen mîdmagö yabiñ limim. *

¹³ Bi ap nîpe bi niñeb nîpe gau gasi niñöm kalîp a göm umnab u, bi anîbu bi niñeb nîpe mîdmagö yabiñ löm me, anig giñab. *

¹⁴ Yad hagnabin rö giñabim u, kale bi niñeb yad mîdeinabim. *

¹⁵ Pen uri yad kalöp bi wög gi ñeb yad hagagabin; kalöp bi niñeb yad hagabin. Bi wög gi ñeb gau, bi abad mîdep kale, nan kale adö u niñagpal. Pen yad Bapi manö niñhön niñhön yîp hag ñöb u, kalöp waiö hag ñîbin rö, kalöp bi niñeb yad hagabin.

¹⁶ Kale yîp udun a giñimim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mîdeinab u pîlnîm a gem, kalöp wög anîbu hag libin. Kale anig geinabim u, Bapi nîp hib yad hagnimim, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, hagnabim rö kalöp ñîbab.

¹⁷ “Yad kalöp manö klö hagem hagabin, pen pen mîdmagö limim,” a ga. *

Nîbi bi mîñnön naböñ it i gau, kale Jisas nîbi bi kalîp mulu kal niñbal

¹⁸ Jisas bi nîpe gau kalîp manö rîmnap halö hagöm haga, “Nîbi bi mîñnön naböñ it i kalöp mulu kal niñnaböl u, gasi kub anîbu

niñagmim; Jisas nîp nöd mulu kal niñla rö, hanîp gaböl, a giñimim gasi u niñmim.

¹⁹ Kale nîbi bi mîñnön naböñ it i yîp niñ udagpal gau rö mîdaibep u, kalöp, nîbi bi hon a göm, ud mîdmagö liblap. Kalöp udagnö ñîb u, mîñnön naböñ it i gasi niñbal rö gasi niñmîdim u pen kalöp udnabin a gem udnö bi yad mîdpim. Anîb u me, nîbi bi mîñnön naböñ it i kalöp mulu kal niñbal. *

²⁰ Pen nöd kalöp manö hagnö u haul gagmim: ‘Bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi nîp abad mîdöp bi u bi pro, mîdagöp.’ Anîb u, nîbi bi gau rîmnap yîp gi naij giñal rö, nîbi bi gau rîmnap kalöp u rö nöp gi naij giñaböl; pen nîbi bi gau rîmnap manö yad niñ udöm hain giñal gau rö, nîbi bi gau rîmnap manö kale hag ñîbabim u u rö nöp udöm hain giñaböl. *

²¹ Kale bi yîp yuö aunö u nîp niñagpal rö, kale bi yad mîdpim u niñöm, kalöp gi naij giñaböl.

²² “Yad apem kalîp manö aij hagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabiñ udagblap. Pen yad apem kalîp hag ñî aij giñö rö, adan kale arep ap mîdagöp; kale nan si nan naij giñal u hadö niñbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan naij niñebir gaböl.

²³ Pen yîp mulu kal niñbal rö, yîp nöp wasö, Bapi nîp abe mulu kal niñbal. *

²⁴ Yad kalîp aip mîdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabiñ udagblap. Pen yad apem nan gagep gau giñö yîp mulu kal niñbal rö, Bapi yad abe nîp mulu kal niñbal u me, manö kub anîbu udnaböl.

²⁵ “Giñal anîbu, Depid nîpe God Manö au Juda kai lo hon a giñal manö rîmnap kalî kîñ rîköm haga rö nöp giñal. Nîpe manö anîbu kalî kîñ

* 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50
 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4

rîkôm haga, ‘Manö îl mîdö wasö, yîp yîharîŋ nöp mulu kal nîŋbal,’ a ga. *

²⁶ “Pen yad am Bapi nîp hagnö, nîpe pen Bî A† Ba Gep u nîp yuö, apöm kalöp abad mîdeinab. Ana manö nîŋö nöp hag ñab u, yad bî aigale bî rö mîdpin u, kalöp gasî ñö, nîŋnabim. *

²⁷ Pen kale yad aip pör ajmîdim u rö, kale abe arammim nîbi bî gau kalîp, yad aigale bî rö mîdpin manö u hag ñîbe aran,” a ga.

16

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad kalöp manö hagpin anîbi, nîŋ aij gîmim me, hainö nîhön gö, yîp arö gîmim ap lug pakagnabim, a gem hagpin.

² Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag hön yuöm, ‘Kuöyan auagmim,’ a gînaböl. Pen anîbu nöp wasö; hainö kalöp al pak lîŋ gînaböl u, anîg gînabun God nîp aij gînab a gî gasî nîŋnaböl. *

³ Anîg gînaböl u, Bapi hol apil nîŋagpal rö, anîg gînaböl. *

⁴ Yad kalöp nöd, anîg göl anîg göl gînab a gem manö hagajîn anîbu, hainö anîg unbö rö nöp geinab u, Jisas hanîp anîg gînab a ga rö nöp gab a gîmim nîŋnabim a gem, kalöp manö anîbi hagabin.

Jisas, “Ana U† aunab,” a ga

“Pen nöd yad kale aip mîdmîdin rö, kalöp manö anîbu nöd hagagnö.

⁵ Mîñi Bî yîp yuö aunö u ado gî arabin pen kale bî ap yîp, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag nîŋagab.

⁶ Manö yad anîbi nîŋmim, mîdmagö kalöp u bîg ñö, gasî mîlö nîŋnabim.

⁷ Pen kalöp nîŋö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij gînab. Pen nîhön: yad aragnabin u, Bî A† Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad nîp hag yunö, kalöp aunab. *

⁸ Nîpe apöm, nîbi bî mînön nabön îl i mîdpal gau kalîp gasî klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö mîdpal îl u nîŋöm, kale aige göm kamîŋ aij mîdeinaböl îl u nîŋöm, God kalîp manö kub hagnab îl u nîŋöm, nîŋnaböl.

⁹ Anîb u, yîp nîŋ udagpal rö, Bî A† Ba Gep u kalîp nan si nan naij gep îl u yîjîg göl hag ñöm, ‘Gac halö mîdpim,’ a gînab.

¹⁰ Yad am Bapi aip mîdeinabin nîŋöm kale yîp nîŋagnaböl rö, Bî A† Ba Gep u nîbi bî gau kalîp kamîŋ aij mîdep îl u yîjîg göl hag ñöm, ‘Gac halö mîdpim,’ a gînab.

¹¹ Pen nîbi bî mînön nabön îl i yîp nîŋ udagpal gau kalîp kîŋ rö abad mîdöp bî naij anîbu, God nîpe nîp manö kub hadö haga rö, Bî A† Ba Gep u, Seden nîbi bî nîpe gau u rö nöp manö kub nîŋnaböl, a gînab. *

¹² “Manö yad iru nöp mîdöp pen manö anîb gau mîñi udmim rö lagöp. *

¹³ Pen Ana nîpe aueinab u, God nîpe bî aigale bî rö mîdöp manö nîŋö anîbu magöŋhalö kalöp hag ñî aij gînab. Manö nîpe adö rîmnap ke udöm hagagnab; manö apdi nîŋnab manö anîbu nöp hag ñöl gî, hainö gînab manö adö u kalöp hag ñînab.

¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñînab. Nîpe anîg gö, nîbi bî gau mailö aij ke yad u nîŋnaböl.

¹⁵ Pen Bapi nan nîpe nîhön nîhön mîdöp gau, magöŋhalö nan yad mîdöp. Anîb u me hagpin, ‘Ana nîpe manö yad u udöm, kalöp hag ñînab,’ a gîpin.

¹⁶ “Yöp magö ap mîdöp, yîp nîŋagnabim; pen hainö yöp magö ap mîdmim, yîp kauyan nîŋnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas anîg hageia, bî nîpe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap mîdöp, yîp nîŋagnabim; pen hainö yöp magö

* 15:26: Jon 14:26

* 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22

* 16:3: Jon 15:21

* 16:7: Jon 14:16

* 16:11: Jon 12:31

* 16:12: 1Ko 3:1-2

* 16:16: Jon 14:19

ap midmim, yip kauyan niɲnabim, a göp u, manö anibu it niɲhön midöp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, niɲhön manö hagöp?” ö gila.

¹⁸ Anig hagöm, kale pen hag niɲ pen hag niɲ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, niɲhön ginig göm hagöp? Hagöp u hon it ap niɲagpun,” a gila.

¹⁹ Anig hagöm, Jisas niɲ hag niɲnig geila, nipe ke niɲjöm haga, “Yöp magö ap midöp, yip niɲagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niɲnabim,’ a gipin manö u niɲmim me, pen pen hag niɲnabim ar?

²⁰ Yad kalöp niɲjö yabiɬ hagabin, niɲi bi minöɲ naböɲ it i yip niɲ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gasi niɲjöm miɲ miɲ ginaböl; pen kale mög gö miɬöɲ göl gi mideinabim. Miɬöɲ gi mideinabim pen hainö kale kauyan miɲ miɲ yabiɬ gi mideinabim.

²¹ Niɲi ap niɲ pai niɲjö niɲöl gi, ilön kub udöp, pen hainö niɲ pai rik dap löm, magö u nöp nipe niɲjan gisön ram minöɲ aui auub u niɲjöm, ilön mab u hauɬ göm, miɲ miɲ göl gi nöp mideinab.

²² Kale unbö rö, miɲni midmagö ilön kale abe biɲ nöl midöp pen yip kauyan niɲmim, miɲ miɲ yabiɬ ginabim. Niɲi bi rimnap apöm miɲ miɲ gep kale u udagnaböl.

²³ “Niɲn hain anibu, kale nan ap yip hag niɲagnabim. Kalöp niɲjö yabiɬ hagabin, Bapi niɲ hib yad hagnabim hag niɲnabim u, hagnabim rö ginab. *

²⁴ Kale nöd Bapi niɲ hagnabim, hib yad hagnabim, nan ap hag niɲagpin. Pen miɲni, hib yad hagnabim hag niɲbe, hag niɲnabim rö nöp ginab niɲjöm kale miɲ miɲ yabiɬ ginabim.

²⁵ “Bapi manö nipe adö u hagem, pör manö ba gau lem hagpin u pen miɲni söl midöp, manö anibu rö hagnabin; waiö nöp hagnabin.

²⁶ Niɲn anibu auö, Bapi niɲ hag niɲnabim u, hib yad hagnabim hag niɲnabim. Pen hib yad hag niɲnabim u, yad ke Bapi hag niɲnabim adö u hagnabin, wasö; kale ke hib yad hagnabim Bapi hag niɲnabim u, niɲnab.

²⁷ Pen niɲhön: Bapi nöp yip yuö aunö u niɲ udmim, yip midmagö libim u me, nipe ke kalöp midmagö löp. *

²⁸ Bapi aip midul arö gem minöɲ naböɲ it i aunö; miɲni minöɲ naböɲ it i arö gem kauyan Bapi midöp u amem aip mideinabul,” a ga.

²⁹ Jisas anig hageia, bi nipe gau hagla, “Miɲni manö ba gau limön hagagabön; waiö yabiɬ hagabön.

³⁰ Uri hon niɲbun, ne manö gau magöɲhalö hadö niɲban. Niɲi bi rimnap manö hag niɲeb kale mideinab u, nöp hag niɲagpal magö u, ne ke niɲmön kalip hag niɲnabön. Gipin anibu hon niɲbun, ne God aip midmön auna,” a gila.

³¹ Anig hageila, Jisas haga, “Anib u, ‘Hon uri niɲ udapun,’ a gi gasi niɲnabim ar?

³² Söl auab — pen miɲni hadö auöp I — yip arö gimim kale ram ke ke arbe, yad ke halö mideinabin. Pen yad ke halö midageinabin; Bapi midöp rö, aip mideinabul. *

³³ “Pen kalöp manö hag niɲajin anibi, yad an dan nöp midmim, agamij mid aij gimim a gem hag niɲajin. Minöɲ naböɲ it i midpim rö, kalöp miɲjör niɲnaböl. Pen gasi halö midaimim, nan niɲhön niɲhön minöɲ naböɲ it i kalöp ginab u, yad kɬö anibu magöɲhalö ud rala migan yad u hadö libin,” a ga. *

17

Jisas Nap niɲ sabe ga

¹ Jisas manö anibu hag piɲ göm, kumi kabö laɲ niɲjöm haga,

“Bapi. Niɲn yip hagna u miɲni auöp. Anib u, ne gimön, niɲi bi

* 16:23: Mad 7:7 * 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mad 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4

gau niṅnaböl, yad Ñi ne mailö aij unbö ke halö mɨdpin; pen yad Ñi ne giṅö, kale niṅnaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö mɨdpan.

² Niḥön giṅig: yɨp ke hagna rö, niḥi bi gau gau magöṅhalö abad mɨdem, niḥi bi yɨp hag lina gau kalɨp udem, kamɨṅ pör mɨdep magö u kalöp ṅinabin.

³ Niḥi bi kale, ne God niṅö añi nöp mɨdpan u niṅöm, yɨp Jisas Kraisa yuna u niṅnaböl niḥi bi gau, pör pör nöp kamɨṅ mɨdeinaböl. *

⁴ Wög yɨp ram mɨnönṅ iṭ i hagna u, gi damem gi hakpin u me, niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i mɨdpal gau kale niṅbal, ne Bi mailö aij unbö ke mɨdpan. *

⁵ Pen Bapi. Miñi ne giṃön, nöd ram mɨnönṅ gi laglo ṅin u, hol apɨl mailö aij unbö ke halö mɨdailo u rö, uri kuöyaṅ anɨb unbö rö nöp mɨdeinabul. *

Jisas bi niṅpe gau a göm Nap niṅsabe ga

⁶ “Niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gau riṃnap yɨp ṅina. Niḥi bi anɨb gau, kale niḥi bi ne mɨdeila u pen yɨp ṅina. Ne aigale bi rö mɨdpan u kalɨp hag ṅinö. Yad manö aij ne kalɨp hag ṅinö, kale niṅ udöm, hagöp rö nöp giṅpal.

⁷ Uri kale hadö niṅbal, yad nan niḥön giṅpin gau, yad ke gagpin. Kale niṅbal nan niḥön ne yɨp ṅiban u nöp udem kalɨp ṅibin.

⁸ Manö niḥön niḥön yɨp hagna u, kalɨp hag ṅinö niṅ udpal. Anɨb u, yad nöd ne aip mɨdmɨdul, ne yɨp hag yuö mɨnönṅ naböṅ iṭ i aunö manö u, niṅ udpal.

⁹ “Kalɨp nöp sabe gabin. Niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i nöp niṅlö mulu lugöp gau sabe gagabin. Niḥi bi yɨp hagna gau nöp, niḥi bi ne mɨdpal rö, nöp sabe gabin.

¹⁰ Niḥi bi yad gau ke, niḥi bi ne gau ke wasö, niḥi bi hol apɨl aipen

mɨdpal me. Kale giṅpal anɨbu niṅöm, niḥi bi riṃnap gau niṅbal, yad bi mailö aij ke halö mɨdpin.

¹¹ Pen uri yad mɨdpan u niṅabin rö, kale ke halö mɨdeinaböl. Bapi Uṭ! Ne klö ke halö mɨdpan rö, yɨp haina yad u rö nöp mɨdpin. Hiḥ klö ke yabiṭ ne u udmön, kalɨp rarö raumön, hol apɨl jɨm ṅöl mɨdpul rö, kale anɨb unbö rö nöp jɨm ṅöl mɨdaiöl.

¹² Yad kalɨp aip mɨdem, hiḥ ne klö anɨbu yɨp ṅina u udem, kalɨp rarö rauem abad mɨd aij giṅpin. Bi ap ur gagöp. God Manö kalɨ klɨñ riḱöm, bi ap böṅ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gila rö, bi anɨbu nöp ur ga. Ga anɨbu, God Manö nöd kalɨ klɨñ riḱla rö nöp ga. *

¹³ “Pen ne mɨdpan au niṅig gabin rö, miñi uṭep magö ap mɨnönṅ naböṅ iṭ i mɨdnabin u, kale niṅ mɨdlö niṅöl gi, nöp manö anɨbi hagabin. Anɨb u, yad miñ miñ yabiṭ gabin rö, kale u rö nöp miñ miñ yabiṭ göl.

¹⁴ Manö aij ne u kalɨp hag ṅinö niṅ udpal rö, niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gau kalɨp mulu kal niṅbal. Yad niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gasi niṅbal rö gasi niṅagpin rö, kale u rö nöp niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gasi niṅbal rö gasi niṅagpal. Anɨb u me, niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i kalɨp mulu kal niṅbal.

¹⁵ Pen kalɨp mɨnönṅ naböṅ iṭ i niḥö dam ne mɨdpan au ud aru, a gem hagagabin; kalɨp mɨnönṅ naböṅ iṭ i abad mɨdaimön, Seden kalɨp gi naiṅ gagaṅ, a gem hagabin. *

¹⁶ Yad niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gasi niṅbal rö gasi niṅagpin; kale u rö nöp niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i gasi niṅbal rö gasi niṅagpal.

¹⁷ Manö ne u, manö niṅö nöp anɨbu, kalɨp hag ṅimön, kale uṭ mɨdnaböl.

¹⁸ Ne yɨp niḥi bi mɨnönṅ naböṅ iṭ i mɨdpal aṅ gau yuna rö, yad kalɨp

* 17:3: 1Jn 5:20 * 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1 * 17:12: Jon 6:39; 13:18 * 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3 * 17:18: Jon 20:21

u rö nöp nîbi bî mînnöŋ naböŋ iŋ i mîdpal aŋ gau yubin. *

¹⁹ Wög nîhön nîhön yîp nîban u, yad gî haknabin. Yad anîg gabin u, bî yad gau kale yîp nîŋöm, wög kale nîhön nîhön mîdeinab u, kale u rö nöp gî haklaŋ a gem, gabin.

Jisas nîbi bî nîpe gau magöŋhalö a göm, nap nîp sabe ga

²⁰ “Yad nöp sabe gabin i, bî uri hagajîŋ kalîp nöp sabe gagabin; kale manö hag nîlö, nîbi bî gau manö kale nîŋ udöm, yîp nîŋ udnaböl gau, kalîp abe sabe gabin.

²¹ Bapi, ne yad aŋ dan mîdpan, yad nöp aŋ dan mîdpin. Hol apîl jîm nîl mîdpul rö, kale magöŋhalö anîb unbö rö nöp hol apîl aip jîm nîl mîdaiöl. Anîg gîŋab u, ne nöp yîp hag yuö aunö u, nîbi bî mînnöŋ naböŋ iŋ i mîdpal gau nîŋ udöl.

²² Hol apîl jîm nîl mîdpul rö, kale u rö nöp jîm nîl mîdaiöl, a gem, ne mailö aij unbö ke yîp nîna u, yad pen kalîp abe u rö nöp nîbin. *

²³ Anîb u, ne yad aŋ dan mîdpan rö, yad kalîp aŋ dan mîdnö me, kale jîm nîl yabîl mîdaiöl. Anîg gö me, nîbi bî mînnöŋ naböŋ iŋ i gau nîŋnaböl, ne nöp yîp yuö aunö nîŋöm ne yîp mîdmagö lîban rö, kalîp u rö nöp mîdmagö lîban.

²⁴ “Bapi! Yîp aij göp u, nîbi bî yîp nîban gau, am yad mîdeinabin au aip mîdöm, mînnöŋ naböŋ gî laglo nîn u, yîp mîdmagö lîmön mailö aij unbö ke yîp nîna u nîŋöl.

²⁵ “Bapi! Ne me bî asîŋ mîdagöp! Nîbi bî mînnöŋ naböŋ iŋ i gau kale nöp nîŋagpal. Pen yad nöp nîŋbin. Nîbi bî yad gai i ne nöp yîp yuö aunö u, nîŋbal.

²⁶ Ne aigale bî rö mîdpan u, yad kalîp hag nînö. Pen hainö u rö nöp, ne aigale bî rö mîdpan u yad kalîp hag nî aij gîŋabin. Anîg gem, yad ke kalîp aŋ dan mîdnö, ne yîp mîdmagö lîban rö nîŋ aij göm, kale u rö nöp pen pen mîdmagö löl,” a ga.

18

Jisas nîp ud sîsî lîla
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Jisas Nap nîp sabe gî pîs göm, bî nîpe gau aip nîg pro Kidron juöm, böŋ lödaŋ amöm, mab olip wög adîŋ u arla.

² Mab olip wög adîŋ anîbu Jisas bî nîpe gau aip pör am magum gîmîdal rö, Judas bî Jisas nîp mumug nîŋnîg geia u, mîgan anîbu nîŋ aij ga.

³ Perisi bî gau abe, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Judas nîp hageila, nîpe am ami bî rîmnap uŋ göm, God sabe gep ram polisman rîmnap uŋ göm, dam Jisas mîdeia au amjaka. Kale pen pen alep nan rîmnap udöm, hapö rîmnap lam rîmnap lau udöm, aueila.

⁴ Jisas nîp nan nîhön gîŋîg ga u nîŋa u me, aueila u amöm haga, “An nîp ulhai nîŋ ajabim?” ö ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, bî Nasared nîbö u,” a gîla.

Hageila, Jisas haga, “Bî anîbu me yad i,” a ga. Pen magö anîbu, bî nîp mumug nîŋa u, Judas, kale aip anîb au mîdeia.

⁶ Pen Jisas, “Bî anîbu me yad i,” a gö, kale jöl adö lîlî gî amöm gî dam pak la.

⁷ Jisas pen kalîp kauyaŋ haga, “An nîp ulhai nîŋ ajabim?” ö ga.

Hageia hagla, “Jisas, bî Nasared nîbö u,” a gîla.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp mîdö nöp hagpin, ‘Bî anîbu me yad i.’ Yîp ulhai nîŋ ajpim rö, bî gai i kalîp arö gîpe aröl,” a ga.

⁹ Ga anîbu, Jisas nöd Nap nîp haga rö nöp ga. Nîpe Nap nîp haga, “Bapi. Bî yîp nîna gau, añî ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö anîbu nöp, Saimon Pida ru mîlö kîd daua u tîp gî udöm, bî ap nîp rîmîd yîjîg lau böŋ nöp rîb gî dö gî yua. Bî anîbu hib nîpe Malkas. Nîpe God nîp nan sabe gep

bî kub yabił u nîp bî wög gi ñeb nîpe u mîdmîdöp.

¹¹ Pida anîg geia, Jisas haga, “Ru mîlô kîd udpan kuöyan lö aran! Ne Bapi ñîg asî yîp ñöb u ñîñagnabin a gîmön nîñban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas mîdeia au arla

¹² Jisas anîg hagö nîñöl gi, ami bî gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nîp ud sîsî lôm, nagî lî pîdön göm,

¹³ kale nöd Jisas dam Anas mîdeia au arla. Bî Anas anîbu, Kaiapas nîma nîpe. Kaiapas me, mî añî anîbu, God nîp nan sabe gep bî kub yabił wög u hag lîlô, wög gi mîdeia.

¹⁴ Kaiapas nîpe me nöd Juda bî manö ud asîkep kalîp haga, “Bî añî ap umö hon magöñhalö kamîñ arnabun u aij,” a ga. *

*Pida, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga
(Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Pen Jisas nîp anîg göm, dam Anas ram u areila nîñöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holmîñ hain hain arlo. Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił u yîp nîñ aij ga rö, yad amem böñ nöp ram nîpe manö kub hagmîdal waryö raul yan arnö;

¹⁶ pen Pida nîpe höñ löyan adö mîdeia. Yad pen ado gi apem, nîbi ajön îl abad mîdeia u nîp hagem, Pida nîp uł gi waryö raul yan arlo.

¹⁷ Pen nîbi ajön îl abad mîdeia u, Pida nîp haga, “Ne u rö nöp Jisas bî nîpe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas nîp wög gi ñeila bî gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kalîp yîgön gö, mab bîc run magö an anîb au pîböñ mîdeia, uraköl mali mîdeila. Pida nîp u rö nöp yîgön gö, ap an anîb au se göl, kalîp aip mab mali mîdeia.

*Anas Jisas nîp manö hag nîña
(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Pen Anas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił nöd mîdmîdöp u, Jisas nîp hag nîña, “Nîbi bî ne nîbi bî an? Ne manö nîhön nîhön nîbi bî ne hag ñîban?” a gi nîña.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö rîmnap pi gem hag ñagnö; bî kale gau nîñ mîdlô nîñöl gi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñîbin.

²¹ Anîb u, nîhön gîñîg yîp manö hag nîñabön? Nîbi bî manö hagnö nîñ mîdeila rîmnap daumim hag nîñmim. Manö nîhön nîhön hagnö u nîñbal me,” a ga.

²² Jisas anîg hageia, God sabe gep ram abad mîdmîdöp polisman ap, nîp alaun u paköm haga, “Nîhön gîñîg bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił u nîp manö anîbu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö pîral ap hagpin a gîmön, manö pîral hagpin anîbu nîbi bî gai î kalîp waiö hag ñîmön. Pen manö nîñö hagpin u, ne nîhön gîñîg yîp pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas nîp nagî lî rîbîk gîla rö mîdö nîñöl gi, Anas hagö kale Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił hain nîbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyan, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida nîpe anîg uraköl gi mîdöm mab mali mîdö nîñöl gi, bî rîmnap nîp hagla, “Bî anîbu bî ap me ne î ar?” a gîla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

²⁶ Pen bî au Pida rîmîd rîb gi dö ga u, bî rîdîk lö lö nîpe ap God nîp nan sabe gep bî kub u nîp wög gi mîdeia. Nîpe apöm, Pida nîp haga, “Yad nöp nîñbin, ne bî anîbu aip mab olip wög adîñ au mîdajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyan hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anîg hagö nîñöl gi, adîñ kîlakîł wiñ ala. *

* 18:11: Mad 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51 * 18:27: Jon 13:38

Jisas n̄p dam Pailod m̄deia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram r̄ik dam lö n̄ñöl ḡi, Juda kai kale Jisas n̄p Kaiapas ram an̄bu n̄bō dam Rom gapman b̄i kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom b̄i ram raul i arno, han̄p as̄iñ u† ḡinab n̄ñöm hon Pasopa nan ñ̄ñun rö lagnab,” a ḡöm, h̄öñ ḡiyan m̄deila.

²⁹ An̄b u, Pailod h̄öñ am̄öm haga, “B̄i i n̄p n̄h̄ön man̄ö n̄ñmim daubim?” ö ga.

³⁰ Hageia, kale hagla, “N̄ipe nan naij ap gagböp, n̄öp an̄g dauagbnop,” a ḡila.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö n̄ñmim, man̄ö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon n̄bi b̄i gau kal̄p man̄ö kub hagun, al pak l̄ino umöl, lo adö u m̄dagöp. Rom gapman gau han̄p wasö ḡipal,” a ḡila. *

³² Juda kai an̄g ḡila u, Jisas ȳip aigöl ḡilö umnabin, a ḡöm, haga rö n̄öp ḡila. *

³³ Pen Juda kai an̄g hageila, Pailod kauyan̄ ado ḡi ram raul yan̄ am̄öm, Jisas auan̄ a gö, aueia n̄p haga, “Ne Juda kai kin̄ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Man̄ö ȳip hag n̄ñabön u, maj m̄igan ne u ke hagabön aka n̄bi b̄i r̄imnap maj m̄igan kale u udm̄ön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda b̄i wasö. Juda kai ne gau n̄öp, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub ne gau n̄öp me, n̄öp dap̄öm ñ̄imagö yad ñ̄ibal. Ne nan n̄h̄ön gaina an̄g ḡipal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad n̄bi b̄i udem abad m̄deinabin u, kin̄ m̄n̄öñ naböñ i† i m̄dpal rö, m̄dageinabin. Yad m̄n̄öñ naböñ i† i kin̄ m̄dn̄ig gaibnep, Juda n̄bi b̄i gau ȳip naḡi lun, a ḡilö, n̄bi b̄i yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad n̄bi

b̄i udem abad m̄deinabin naḡi u ke m̄dp̄öp; m̄n̄öñ naböñ i† i rö wasö,” ga.

³⁷ An̄g hageia, Pailod haga, “An̄b u, ne kin̄ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö an̄bu n̄öp me, Bapi God gö, ȳip m̄n̄öñ naböñ i† i yag daulö, majö gem, man̄ö n̄ñö yuö yab̄i† u hag ñ̄ibin. N̄bi b̄i man̄ö n̄ñö yab̄i† udun, a ḡi gas̄i n̄ñbal gau, man̄ö yad u udpal,” a ga.

³⁸ An̄g hageia, Pailod haga, “Pen man̄ö gau n̄bō gau n̄bō ke ke iru n̄öp m̄dp̄öp u, hon aigöl gun man̄ö n̄ñö yab̄i† me u, a gun n̄ñun?” ö ga.

Juda n̄bi b̄i Pailod n̄p hagla, “Jisas n̄p al pak l̄imim,” a ḡila

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod man̄ö an̄bu hagöm, kauyan̄ h̄öñ am̄öm, Juda kai kal̄p haga, “Yad n̄ipe nan naij ap gaj̄ip n̄ñagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, m̄i u m̄i u, Pasopa ñ̄in kub u auaj̄ip, b̄i naḡiman kale ap ȳihar̄iñ hub̄ik yubun. An̄b u, Juda kai kin̄ kale u, ȳihar̄iñ hub̄ik yunö arn̄im aka?” ga.

⁴⁰ Hageia, meg m̄igan dap ranöm hagla, “N̄p wasö! Hon Barabas n̄p hub̄ik yumön!” a ḡila. B̄i Barabas an̄bu, n̄bi b̄i gau wañ wañ gö gapman kai kal̄p aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas man̄ö kub haga

¹ An̄g hageila, Pailod ami b̄i n̄ipe gau hagö, Jisas n̄p naḡi udöm pak ado malo ḡila.

² An̄g göl paköm, nan kal̄i kal̄i halö r̄imnap udöm, kin̄ l̄ibal rö usaj̄il bad ap ḡöm, Jisas n̄p rol ḡi ñ̄öm, wa†j̄ mu m̄lö bö ap l̄i ñ̄öm, *

³ n̄p kuöyan̄ am̄öm kuöyan̄ am̄öm hagla, “Ne Juda kai kin̄ kale, ne pör n̄öp m̄daimön!” a ḡila. An̄g hagöl ḡi, n̄p mulu maj m̄igan pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyan̄ h̄öñ am̄öm, Juda n̄bi b̄i kal̄p haga, “N̄ñim! Yad

Jisas nîp hönj i daunabin nînjöm kale nîjnabim, yad nîpe nan naij göp it ap ulhai nînjagpin,” a ga.

⁵ Pen Jisas nîp usajîl kalî kalî halö bad u rol gî ñöm, walîj mu mîlö bö adö lî ñîla u halö auö nînjöl gî, Pailod kalîp haga, “Nîp nînjim!” a ga.

⁶ Anîg hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nîp nînjöm manö blätö göm hagla, “Nîp mab ba laŋ al pak lîmim! Nîp mab ba laŋ al pak lîmim!” a gîla. Anîg hageila, Pailod haga, “Kale ke nîp dammim, mab ba laŋ al pak lîmim. Yad nan naij göp it ap ulhai nînjagpin!” a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, “Nîpe, ‘Yad God Ñî nîpe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnîm,’ a göp,” a gîla.

⁸ Anîg hageila, Pailod nînjöm, rapîn pîñîj göm,

⁹ kuöyan ram raul yaŋ amöm, Jisas nîp hag nînjöm haga, “Ne ram mînjön gai nîbö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *

¹⁰ Pailod haga, “Ne yîp manö hagagnabön ar? Ne nîjban. Yad nöp abad mîdpin. Anîb u, nöp hubîk yunîg hubîk yunabin; pen nöp mab ba laŋ al pak löl, a gînö, al pak lî naböl,” a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, “Pen ne yîp abad mîdpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad mîdpan. Anîb u, yîp gî naij gabön marö u, ne nöp udagnabön; bî yîp udöm nöp ñöb u, marö kub yabîl u udnab,” a ga. *

¹² Jisas anîg hageia, Pailod nîp yîharîj hag yuî, a göm, gasî nîja u pen Juda kai nîp blätö gî hagöm hagla, “Ne Jisas nîp hubîk yunabön u, Rom bî kub Sisa bî nîjeb nîpe mîdageinabön. Bî, yad kîj mîdpin, a gîpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anîbu rö hagpal,” a gîla. *

¹³ Anîg hageila, Pailod manö anîbu nînjöm, am Jisas nîp uŋ gî hönj amöm,

nîpe am bî manö ud asîkep sea adö au laŋ gîla adö u asîka. Ka asîka anîbu, “Kabö Adan” a gîmîdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gîmîdal.

¹⁴ Pen ñîn anîbu, Juda nîbi bî Pa-sopa nan kale magum gep ñî. Sîdö anî kub laŋ magö u, Pailod kalîp haga, “Kîj kale me î!” a ga.

¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Nîp al pak lî! Nîp mab ba laŋ al pak lî!” a gîla.

Hageila, Pailod haga, “Kîj kale anîbi mab ba laŋ al pak lînam?” ö ga.

Hageia, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau hagla, “Kîj hon ap mîdagöp; Rom bî kub Sisa nöp mîdöp,” a gîla.

¹⁶ Pen anîg gî hag damöm, Pailod manö kalîp u udöm, ami bî gau kalîp haga, “Jisas nîp dam mab ba laŋ al pak lîmim,” a ga.

*Jisas nîp mab ba laŋ al pak lîla
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

¹⁷ Pen nîp al pak lînîg gîla mab u, Jisas nîp ñîlö, nîpe dam “Wîp Nabîc Cög Ij” a gîpal dum u apjaka. Dum anîbu, Arameik manö löm “Golgoda” a gîmîdal.

¹⁸ Jisas nîp mab kros cîpîl pak löm, bî mîhöp, ap böŋ lap, ap böŋ lap, al pak lîla. Jisas anî au mîdeia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bî nîpe gau mab po ap udöm kalî kîlîñ rîkôm, Jisas nîp al pak lîla mab ba nabîc au gîdan dîlam gîla. Kalî kîlîñ rîkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA KAI KÎJ
KALE ME Î.

²⁰ Manö añî adö anîbu nöp, Arameik manö kalî kîlîñ rîkôm, Ladin manö kalî kîlîñ rîkôm, Grik manö kalî kîlîñ rîkôm gîla me, Jerusalem söl anîb au mîdeia rö, Juda nîbi bî iru nöp amgö lî nîjla.

²¹ Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau am Pailod nîp hagla, “Manö kalî kîlîñ rîkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kîj kale’ manö u mîdagainîm;

* 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

yihariŋ hagmön, ‘Nipe hagöp, “Yad Juda kai kiŋ kale miðpin,” a göp,’ a gimön, manö anibu nöp kalı kliñ rikmön,” a gıla.

²² Anig hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö niñhön kalı kliñ rikpin u, anig göl nöp miðnab,” a ga.

²³ Pen Jisas nıp mab ba laŋ al pak löm, ami bi miñhau miñhau Jisas wañij nıpe gau balu ke ke udöm, wañij miñlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnig hagla,

²⁴ “Pabu gagun! Yihariŋ sadu rö gun, bi an udnım u, nıpe udnab,” a gıla. Gıla anibu, God hadame nöp niñbi bi gau kalıp gası ñö, God Manö u kalı kliñ riköm, hainö anig ginaböl, a gıla u me, hainö anig unbö rö nöp gıla. Manö anibu kalı kliñ riköm hagla,

“Wañij yad u balu ke ke udöm, wañij miñlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gıla,” a gıla. *

²⁵ Pen niñ anibu, Jisas nıme u, niñmañ u, Klopas niñbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nıp al pak lıla goł söl anıb au miñdeila. *

²⁶ Yad Jon, Jisas yıp miðmagö limiðdöp bi u, u rö nöp ap söl anıb au miðdainö u me, Jisas yıp niñjöm, nıme Maria nıp haga, “Niñbi me, niñ ne me u,” a ga. *

²⁷ Anig hagöm, nıpe pen nıme Maria niñjöm yıp haga, “Name ne me u,” a ga. Anig hagö niñjöl gi, niñ anıbu, Jisas nıme nıp uł gi ram yad u damem, aip miðmiðdul.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Jisas niñja, wög adö nıpe u magöñhalö gi haka u me, God Manö haga u niñjö linim a göm haga, “Yıp rugu miñlep göp,” a ga. *

²⁹ Pen niñg wain asi barol ap dap anıb au lıñlö miñdeia u me, ami bi ap, nan hain bad ap udöm, wain asi anıbu löm, ud mab hisop lö adiŋ u

abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nıp u la. *

³⁰ Jisas niñg wain asi anıbu niñjöm haga, “Naböñ juöp,” a göm, ubör yihöñ göm, ana nıpe ña.

Jisas riğlöm nıpe u biñiŋ gıla

³¹ Pen Juda bi kub gau, kagoł niñ u dugo magö u hadö auajıp niñjöm hagla, “Rol God nıp sabe gep niñ hon u, wip gau mab ba laŋ miðdagaiöl,” a göm, am Pailod nıp hagla, “Bi mab ba laŋ al pak liñbal gau, ami bi gau ma kalıp gau pa jö giñlö, yiniñ uñlö, ud miñnön yan löñ,” a gıla. *

³² Hageila, Pailod ami bi gau kalıp hagö, am bi Jisas aip al pak lıla miñhau, ma kalıp gau pa jö gıla.

³³ Pen Jisas ma nıp u pa jö gun a göm niñjla, nıpe hadö uma. Anig ga u me, ma nıpe u pa jö gagla.

³⁴ Pen ami bi ap, wañab ap udöm, Jisas nıp riğlöm adiŋ au biñiŋ gö, adiŋ hagape halö, niñg halö luga.

³⁵ Anıb u, kale niñbi bi manö kalı kliñ rikabin anıbi niñnabim gau abe Jisas nıp niñj udmim, a gem, yad Jon, Jisas nıp ga u amgö yad ke niñbin rö, kalöp manö niñjö yabiñ anıbi hagem kalı kliñ rikabin. *

³⁶ Pen ga anıbu, God hadame nöp niñbi bi gau kalıp gası ñö, God Manö u kalı kliñ riköm, hainö anig ginaböl, a gıla u me, hainö anig unbö rö nöp gıla. God Manö u kalı kliñ riköm hagla, “Le nıpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gıla. *

³⁷ Pen manö ap hagla, “Bi nıp biñiŋ gajal u nıp niñnaböl,” a gıla. *

Josep nıpe Jisas hañ roman dam riğöl ga

(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Bi Arimadia daun niñbö ap, Jisas manö nıpe niñj uda u pen, Juda bi kub kalıp piñiñ göm, Jisas nıp niñj udnin, a göm, waiö hagagmiðdöp. Bi anıbu hib nıpe Josep. Nıpe Jisas nıp

* 19:24: Sam 22:18 * 19:25: Mad 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21 * 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35: Jon 21:24 * 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep 1:7

dam riḡöl giṇam, a göm, am Pailod niṭ hag niṇjō, yau a gö, ud ara.

³⁹ Nikodimas niṭe Josep aip arlō. Nikodimas, bi au nōd am Jisas niṭ siḡbōn yaṇ niṇja bi u. Nikodimas nan haṭiṇ aij auep iru nōp, kilo unbō ṇiṇjuöl ado gi da unbō ajiṭ bōṇ daṇ (35) rō, udōm ara. Nan haṭiṇ aij auep anibu, mab mö cīl u abe, mab alos cīl u abe udōm giṭa. *

⁴⁰ Pen kale miḡhōp am wip he u ud asiḡ dap lugmil, Juda niṭi bi giṇiḡdal rō, mab cīl ud ara u, wip he gau anōṇ li ṇiṇmil, linin ud waṭiṇ rud giṭa pro miṭlō u udmil, wam wam giṭlō.

⁴¹ Jisas mab ba laṇ al pak liṭa ka anib söl au wōḡ adin ap miḡdeia. Wōḡ adin anibu an au kabō miḡan giṭsōn nōp luōm, wip riḡöl gagla ap miḡdeia.

⁴² Juda kai God niṭ sabe gep ṇin kale u söl söl ga rō, yiṇid riḡöl gul a giṇmil, kabō miḡan yōp söl anib au riḡöl giṭlō.

20

Wip riḡöl giṭa u kuō nōp miḡdeia
(*Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ Sade ṇin u, ram riḡniḡ gö niṇjöl gi, Maria Magdala wip riḡöl giṭa miḡan amōm niṇja, kabō kub wip riḡöl piṭ giṭa u, liṭi gi am goṭ au miḡdeia.

² Niṭe niṇjōm, kauyaṇ gi dō gi ap Saimon Pida hol miḡhōṇ miḡdailo u apōm haga, “Bi Kub u niṭ agamiṇ ud arbal; pen dap liḡbal au niṇagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anig hageia, Pida hol miḡhōṇ niṇniḡ gi dō yabiṭ gul hadlo. Yad nōd amjakem,

⁵ hōṇ adō löyaṇ nōp miḡdem, kabō miḡan jiṇ siḡsiṭ niṇjō waṭiṇ bad gau nōp miḡdeia.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida niṭe hain apōm, kabō miḡan u hiḡkiḡd amōm niṇja, Jisas niṭ waṭiṇ wam halō yula gau hubiḡ gaga; riḡöl giṭa rō nōp miḡdeia. Pen waṭiṇ nabic jiṇ piṭal wam giḡgabō giṭa u, u rō nōp

hubiḡkaga; piṭal giḡgabō giṭa rō nōp asiḡ gi ke au miḡdeia.

⁸ Yad nōd wip riḡöl giṭa au apjaknō pen uri yad u rō nōp kabō miḡan hiḡkiḡd amem niṇjō, waṭiṇ gau wam halula rō miḡdeia u me, anibu Jisas urakōp, a gem niṇj udnō.

⁹ Pen ṇin anibu, God Manō kaliṭ kliṇ riḡkōm, Jisas umōm urakniṇm, a giṭa manō u, hol niṇj aij gaglo. *

¹⁰ Anig niṇjul ado gi ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiō lö niṇja
(*Mad 28:9-10; Mak 16:9-11*)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip riḡöl giṭa riḡöl miḡan anibu hōṇ adō au urakōl miḡdōm miṭōṇ göl gi miḡdeia. Miṭōṇ göl gi miḡdöl gi, jöl magō dudu gi kabō miḡan jiṇ siḡsiṭ niṇja, ejol waṭiṇ rud liṭlō miḡhau, Jisas wip he nōd miḡdeia ka anibu asiḡ miḡdöl gi, ap nabic adin jiṇ, ap ma adin miṇ, miḡdailō.

¹³ Ejol anib miḡhau Maria niṭ haglō, “Niḡhōn giṇiḡ miṭōṇ gabōn?” ö giṭlō.

Hagailō haga, “Bi Kub yad u niṭ damōm gai dam liḡbal u niṇagpin!” a ga.

¹⁴ Anig hagōm, ado göm niṇja, Jisas urak miḡdeia. Pen niṭ niṇjō, bi unbō ke rō la. Jisas niṇja u pen u Jisas nōp a göm niṇjaga. *

¹⁵ Jisas pen Maria niṭ haga, “Niṭi me. Niḡhōn giṇiḡ miṭōṇ gabōn? An niṭ ulḡhai niṇjabōn?” ö ga.

Hageia, Maria haga e, bi wōḡ adin nap niḡbō u nōp yiṭp hagab, a göm haga, “Bi kub niṇeb. Wip u ud arbin, a giṇmōn, gai dam liḡban u yiṭp hagaimōn, yad ud arnam,” a ga.

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manō lōm, “Rabonai!” a ga. Manō haga anibu, “Manō Hag ṇeb Bi.”

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad ram miṇnōṇ iṭi arō gem, Bapi ado gi au laṇ aragin rō, yiṭp ud miḡdagaimōn. Pen ne arammōn, mam bi kalip hagmōn, Jisas hagōp, “Yad Bapi yad, Bapi

* 19:39: Jon 3:1-2 * 20:9: Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 Hib 2:11-12

* 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 * 20:17: Ro 8:29;

kale, God yad, God kale mɨdöp u ado gɨ arabin,” a göp, a gɨmön,” a ga. *

¹⁸ Jisas anɨg hageia, Maria Magdala am Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp haga, “Yad Bɨ Kub u nɨp nɨnem auabin,” a ga. Anɨg hagöm, Jisas manö nɨhön nɨhön nɨp haga u, Maria nɨpe Jisas bɨ nɨpe kalɨp manö anɨbu haga.

*Jisas waiö lö bɨ nɨpe gau nɨŋla
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ Pen Sade ñɨn u, sɨdö wad ara nɨŋöm, bɨ nɨpe gau Juda bɨ kub gau kalɨp pɨñɨŋ göm, ram raul amöm ajöŋ u gɨñ pɨdöŋ göm, agamɨj mɨdeila nɨŋöm, Jisas ap anɨb au waiö löm haga, “God kalöp abad mɨdeian,” a ga.

²⁰ Anɨg hagöm, ñɨmagö ur nɨpe gau kalɨp yamöm, rɨglöm böŋ lau yamöm ga. Bɨ nɨpe gau nɨŋöm, u Bɨ Kub nöp, a göm, mɨñ mɨñ yabɨl gɨla. *

²¹ Jisas pen kalɨp kuöyan haga, “God kalöp abad mɨdeian. Bapi yɨp hag yuö apem wög nɨpe gɨpɨn rö, kalöp pen abe hag yuabin,” a ga.

²² Anɨg hagöm, kalɨp pu göl gɨ haga, “Ana Uɨ u udmim.

²³ Nɨbi bɨ rɨmnap nan si nan naij gɨpal gau nɨŋmim arö gɨnabim u, God u rö nöp nɨŋöm arö gɨnab. Pen nɨŋmim arö gagnabim u, God u rö nöp nɨŋöm arö gagnab,” a ga. *

Jisas waiö lö bɨ nɨpe Domas nɨp nɨŋa

²⁴ Pen Jisas ap waiö löm kalɨp manö haga ñɨn anɨbu, bɨ nɨpe Domas, hib ap Ñɨ Ramö a gɨmɨdal u, kalɨp aip mɨdageia.

²⁵ Anɨb u, hainö Jisas bɨ nɨpe Domas nɨp hagla, “Bɨ Kub u nɨnbun,” a gɨla.

Hageila, nɨpe pen haga, “Anɨg hagabim u pen ñɨmagö nɨpe cɨpɨl pakla u abe, rɨglöm bɨnɨŋ gɨla u abe, amgö yad ke nɨnem ñɨmagö yad ud nɨŋnabin u me, manö anɨbu nɨŋ udem, uraköp, a gem nɨŋ udnabin; wasö u wasö,” ga.

* **20:20:** Jon 16:22; 1Jn 1:1 * **20:23:** Mad 16:19
5:13 * **21:3:** Luk 5:4-7

²⁶ Anɨg hagöm, pen wik añɨ ap mɨdöm, Jisas bɨ nɨpe gau Domas aip kuöyan ram raul u mɨdeila. Ajöŋ gɨñ pɨdöŋ gɨla u pen Jisas nɨpe ap anɨb au waiö löm haga, “God kalöp abad mɨdeian,” a ga.

²⁷ Jisas anɨg hagöm, Domas nɨp haga, “Ñɨmagö ne u, yɨp cɨpɨl pakla u ud nöŋ. Ñɨmagö yad nöŋ. Rɨglöm böŋ yad bɨnɨŋ gɨla aui abe ud nöŋ. Gasɨ mɨlö lagmön, yɨp nɨŋ udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “Bɨ Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas nɨp haga, “Yɨp waiö nɨŋmön me, yɨp nɨŋ udpan. Pen nɨbi bɨ yɨp waiö nɨŋagöm, yɨp nɨŋ udnaböl gau, mɨñ mɨñ yabɨl gɨnaböl,” a ga. *

Jon manö anɨbi nɨhön gɨnɨg kalɨ kliñ rɨka

³⁰ Pen manö kalɨ kliñ rɨkabin anɨbi, hon Jisas bɨ nɨpe gau nɨŋ mɨdno nɨŋöl gɨ, Jisas nan gagep ke ke iru nöp gɨmɨdöp rö, magöŋhalö kalɨ kliñ rɨkagpin.

³¹ Pen kale, Jisas nöp me, Krais u, God Ñɨ nɨpe yabɨl u nöp, a gɨmim, nɨp nɨŋ udpe, kalöp udö, nɨp aip kamɨŋ mɨdeinabim, a gem, manö anɨbi kalɨ kliñ rɨkpin. *

21

Jisas waiö lö bɨ nɨpe unbö mudun jɨŋ u nɨp nɨŋla

¹ Pen hainö hon Jisas bɨ nɨpe gau Ñɨg Wanö Daibirias au mɨdaino nɨŋöm Jisas nɨpe waiö lö nɨŋno. Nɨhön ga u hagnɨg gabin.

² Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ñɨ Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram mɨnön Galili au nɨbö u, Sebedi ñɨ Jems hol mamil mɨhau, Jisas bɨ nɨpe mɨhöp halö aip, jɨm ñöl am Ñɨg Wanö Daibirias au mɨdaino.

³ Saimon Pida hanɨp haga, “Yad kabsal nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nɨp

* **20:29:** 1Pi 1:8 * **20:31:** Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn

aip ñig magib udun, gi ajno ajno ram rua pen kabsaŕ rımnap udagno. *

⁴ Pen sɨdö lım gö niŋöl gi, Jisas ap ñig waŋö goŕ au mideia. Niŋ niŋno pen u Jisas nöŋ a gun niŋagno.

⁵ Niŋe hanip haga, “Ñi game. Kale kabsaŕ nan gi aj wasö niŋbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a gino.

⁶ Anig hagaino, hanip haga, “Uben u ud ñig magib ñimagö yijig kid lau adö yumim me, kabsaŕ rımnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñig aŋ yaŋ yuun, kabsaŕ iru yabiŕ nöŋ udun, tiŋ gino aunim rö laga.

⁷ Anig geia, yad Jon, Pida niŋ hagnö, “Bi anibu Bi Kub u nöŋ,” a ginö. Anig hagainö, Pida niŋöm, waŕij niŋe au la u ud hib nab aŋ au gidan pıralöm, ujanid ñig aŋ yaŋ la. *

⁸ Hon bi rımnap ñig magib adö u midun, uben kabsaŕ halö ap ran jaköm mideia u, tiŋ gi dap, mılö gau wasö, mida unbö ñinjuöl mamid (100) rö nöŋ, ñig goŕ au auno.

⁹ Goŕ anib au apun niŋno, mab in bic ara adö u, kabsaŕ rımnap in mideia. Bred rımnap u rö nöŋ mideia.

¹⁰ Pen Jisas hanip haga, “Kabsaŕ miñi udpim gau, rımnap dauim,” a ga.

¹¹ Hageia, Saimon Pida ñig magib adö u amöm, niŋe aip uben kabsaŕ iru nöŋ (153) mideia anibu kabö kulup adö au tiŋ gi dauno. Uben u marö ga pen pa gi dö gaga. *

¹² Jisas pen hanip haga, “Apim, nan ñinim,” a ga. Hon pen nable gö, ne bi an ammön midpan a gun niŋ hag niŋagno; u Bi Kub u nöŋ a gun, niŋun arö gino.

¹³ Jisas niŋe am bred u udöm, hanip niŋe löm, kabsaŕ abe ud hanip niŋe löm gö, ñinno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, hanip bi niŋe gau ij miŋau niŋan waiö lö niŋ niŋno. *

Jisas Pida niŋ manö haga

¹⁵ Pen hon nan ñin piŋ gun, Jisas Saimon Pida niŋ hag niŋa, “Saimon Jon ñi niŋe. Bi gai i rö wasö; ne yip niŋö nöŋ midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöŋ midmagö libin u, ne niŋban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad midaimön,” a ga.

¹⁶ Jisas anig hagöm, kauyaŋ hag niŋa, “Saimon Jon ñi niŋe. Ne yip niŋö nöŋ midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöŋ midmagö libin u, ne niŋban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad midaimön,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyaŋ pen hag niŋa, “Saimon Jon ñi niŋe. Ne yip midmagö liban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö aŋ anibu nöŋ, “Ne yip midmagö liban aka?” hag niŋöm hag niŋöm gö me, Pida gasi iru niŋöl gi haga, “Bi Kub. Ne nan gau magöŋhalö niŋban. Anib u, yad nöŋ midmagö libin u, ne hadö niŋban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anib u, sipsip yad gau abad midaimön.

¹⁸ Yad nöŋ niŋö yabiŕ hagabin, ne bi praj rö midaina ñin u, waŕij gasi ne ke niŋna rö ud lımön ajmidan. Pen ne hainö bi mitep linabön ñin u, ne ñimagö ne gılaŋ gi midö niŋöl gi, bi ke niŋbö ap nöŋ nagı adıköm, aragnabön mol u uŕ gi ud arnab,” a ga.

¹⁹ Jisas manö haga anibu, niŋi bi rımnap hainö Pida al pak linaböl u, Jisas nöd niŋa me u. Niŋi bi hain niŋbö gau, Pida niŋ nan niŋhön ginaböl umnab u niŋöm, God niŋe mailö aij unbö ke halö midöp u niŋnaböl. Pen Jisas Pida niŋ haga, “Yip hain gimön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anibu haga niŋöm Pida ado göm niŋa, yad bi Jisas midmagö limidöp u midainö. Yad bi anibu me, nöd Jisas Pasopa nan ñin

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29

* 21:11: Luk 5:6

* 21:14: Jon 20:19,26

* 21:16: Ap 20:28

* 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14

mideia it au asik midem hag niñnō,
 “Bi Kub. An nöp mumug ginab?” ö
 ginō. *

²¹ Pida yip niñöm Jisas nip haga,
 “Bi Kub. Bi i nip niñhön ginab?” ö
 ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gasi yad.
 Yad hagnö nipe middep nöp midö
 niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne
 wasö. Pen ne yip hain gimön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anibu, nibi bi
 nip niñ udla rimnap hagla, “Jisas bi
 nipe anibu umagnab,” a gila. Pen
 Jisas bi nipe anibu umagnab a göm
 manö anibu hagaga; nipe yiñharin
 haga, “Yad hagnö, nipe middep nöp
 midö niñöl gi, ado gi aunabin u,
 manö ne wasö,” ga.

²⁴ Jisas bi nipe anibu me, nipe
 ke manö anibi kali kliš rüköm,
 magöñhalö manö niñö yabit nöp
 midöp u niñöm, kali kliš rüköp me u.
 *

²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u
 pen manö anibu yöp rimnap nöp an
 aui kali kliš rüköp. Yad niñnō, manö
 anib gau magöñhalö kali kliš rük buk
 iru nöp yan lıblap, minöñ naböñ i
 pro gö, dam lep ka u midagaiböp. *

* ^{21:20:} Jon 13:23-25 * ^{21:24:} Jon 19:35 * ^{21:25:} Jon 20:30

Aposil Bî Jisas manö ud arep gau kale nan nihön nihön gila

Luk Diopilas nîp kauyan kalî kliñ rîka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalî kliñ rîknö u, Jisas nîp yag daulö majö göm, wög il göm mîd damöm, nan nihön nihön göm, manö nihön nihön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalî kliñ rîknö. *

² Hainö, God Jisas nîp dam ap ran jak kumi kabö lan au ud ara. Pen nîpe kumi kabö adö lan au arnig ga magö u, nîpe gö Ana U† nîpe manö nîpe ud arep hag la bî gau kalîp hag ñî aij ga. Manö anîbu magöñhalö nöd kalî kliñ rîkem nöp ñîno u. *

³ Jisas uma pen kauyan uraköm, ñîn unbö ñînjuöl mîhöp (40) an u ñîn iru nöp waiö löm, manö nîpe ud arep bî nîpe gau aip mîdöm, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u kalîp hag ñîmîdöp. Anig gö, kale amgö magö kale ke nîñla nîpe kamîñ mîdeia. *

⁴ Pen umöm uraköm, mînön nabön adö il i mîdmîdöp ñîn an anîb au, ñîn ap bî nîpe anîb gau aip nan magö ñîñöm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nihön kalöp ñînabin a ga u, Jerusalem au nöp mîdmim, abad mîdaimim. *

⁵ Jon ñîg pak ñeb bî u nîbi bî kalîp ñîg u nöp pak ña, pen ñîn mîhöp nöp ap arö, Ana U† u apöm kalöp pak ñînab,” a ga. *

Jisas nîpe ram mînön kumi kabö adö lan au ap ran jak ara

⁶ Pen ñîn ap Jisas nîpe bî nîpe anîb gau mîdeila an au waiö lö, nîp hagla, “Bî Kub, ne mîñi kin hon mîdö, hon

Isrel nîbi bî ram mînön hon i kauyan ke abad mîdun, ram mînön rîmnap abad mîdun gînabun aka?” gîla. *

⁷ Hageila, kalîp haga, “Ñîn mai gînab u, Bapi gasî nîpe ke nîñöm hag la; nan kale wasö. *

⁸ Pen Ana U† nîpe kalöp auö, kale pîdön udmim ammim, Jerusalem nîbi bî, Judia nîbi bî, Sameria nîbi bî, nîbi bî ram mînön gau gau magöñhalö gau, yad nihön nihön gîpin u kalîp hag ñînabim,” a ga. *

⁹ Anig hagöm, bî nîpe gau nîñmîdlö nîñöl gî, God nîp dam ap ran jak kumi kabö adö lan au ud arö nîñöl gî, kumi bad ap apöm nîp harîka.

¹⁰ Pen nîpe areia, kale kumi kabö lan nîñ mîdlö nîñöl gî, magö anîbu nöp bî watîj rud yîmlö mîhau ap kalîp pîg urak mîdailö.

¹¹ Bî anîb mîhau haglö, “Bî Galili nîbö gai i, kale nihön gîñg kumi kabö lan nîñ mîdpim? Kale nîñöl gî mîdpe nîñöl gî, God nîpe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö lan au ud aröp u, hainö nîpe ke unbö rö nöp ado gî aunab,” a gîlö. *

Judas uma u Madaias kuö nîpe uda

¹² Olip Dum lan mîdeila u arö göm, Jerusalem ado gî arla. Adan mîlö wasö, Olip Dum Jerusalem nîbö söl; Juda God nîp sabe gep ñîn u kale ajmîdal rö nöp. * *

¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö lan mîgan u arla. Bî mîdeila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñî nîpe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñî nîpe Judas u. *

¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nîp sabe gîmîdal. Jisas nîme Maria u, Jisas nîmam bî gau, nîbi rîmnap halö pör anig gîmîdal.

* 1:1: Luk 1:3

* 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51

* 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41

* 1:4: Luk 24:49;

Jon 14:16-17; Ap 2:33

* 1:5: Mad 3:11

* 1:6: Luk 24:21

* 1:7: Mak 13:32

* 1:8: Mad 28:19;

Luk 24:48 * 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27

* 1:12: kilomida añî ap nöp rö

* 1:12: Luk 24:50-53

* 1:13: Mad 10:2-4

15 Pen ñin an anib au, nibi bi ñinjuöl unbö kagol jñ (120) rö ap magum gñlö nñjöl gi, Pida uraköm kalip haga,

16 “Añ mam bi nñjim. Ana Ut nipe hadame nöp Depid nip gasi ñö, Judas Jisas nip mumug nñja bi u ginab rö nñjöm kali kññ rñkö, haga haga rö nöp ga. *

17 Jisas bi Judas anibu udö, hon aip midöm, wög nipe u jñm ñöl gñmidun,” a ga.

18 Pen hainö nipe Jisas nip mumug nñjöm, mani uda u damöm, mñnön nabön ap rauöm, mid damöm, ñin añi ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magönhalö lñm gi höñ hañauö uma. *

19 Anig göl umö, Jerusalem nibi bi magönhalö nñjöm, mñnön nabön rauöm uma anibu, hib Akeldama a gñla. Akeldama hagla manö il u, “Hagape Luga Mñnön Nabö?,” a göm hagla.

20 Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adñ Sam a gñpal u kali kññ rñköm haga,

‘Ram nipe cög nöp midainim;

Nibi bi rñmnap ram nipe am midagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga,

‘Wög nipe u bi ap udnim,’ a ga. *

21 Haga anibu, bi hon ke ap nñjun udnabun. Hon Bi Kub Jisas aip ajmñdun u, bi hon aip pör ajmñdöp bi ap nñjun udnabun.

22 Bi hon aip pör ajöm, Jon Jisas nip ñig pak ña u nñjöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lan ara nñja bi ap nñjun udnabun. Bi anibu rö udno me, Bi Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñi aij ginab,” a ga. *

23 Pida anig hagö, bi ne Madaias aip Josep aip kalip mñhön hag lñla. Pen Josep ñin rñmnap hib nipe ap Basabas, ap Jasdas, a gñmidal.

24-25 Bi anib mñhau kalip anig göl hag löm, God nip sabe göm hagla, “Bi Kub, Judas nöd gi naij göm umöm, ram nipe midainim au ara u, kuö nipe u an udnim, a gun, bi mñhöp i hag libun. Anib u, ne nibi bi magönhalö gasi nñjöm gñpal rö nñban u me, nöp hag nñjabun, ne ke bi u a gö, hon nñjun udnabun,” a gñla.

26 Anig hagöm, bi anib mñhau ilön cal ud gulu gi udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agip lan aip jñm ñöm, kauyan bi unbö mñgan lan la.

2

Ana Ut nipe aua

1 Nibi bi Jisas nip nñj udla gau, Pedikos ñin kub u mññi, a göm, ap ram raul mñgan añi ap mñdeila. *

2 Anig göl mñdlö nñjöl gi, adñ gu kub kumi kabö adö lan nñbö hagöm, yñgön rö udöm, ram raul mñgan asik mñdeila au yan aua.

3 Pen magö anibu nöp nñjla, mab mññan ugan rö u apöm, pñlajik ke ke pa gi dö gi amöm, nibi bi nabic cög adö lan añi añi am mñdeila. *

4 Am mñdö nñjöl gi, Ana Ut apöm, ana kalip an dan ajman raua nñjöm kale manö yabñ adö ke ke hagla. *

5 Pen ñin anibu, Juda nibi bi gau, kale mñgan ke ke, ram mñnön gau nñbö gau nñbö apöm, Jerusalem magum gi mñdeila. Nibi bi anib gau kale God Manö haga rö nñjöm gñmidal.

6 Gu kub anibu hageia nñjöm, nñhön gab a göm, nibi bi iru nöp yññid ram anibu apöm nñjla, manö yabñ adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale nñjöm, aiö waiö göm hagla, “Nibi bi gai i magönhalö Galili nñbö.

8 Pen aige göm manö yabñ hon ke ke hagpun rö kabö göl hagaböl nñjabun?

* 1:16: Sam 41:9 * 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

⁹ Hon rimnap Padia nibö, rimnap Midia nibö, rimnap Ilam nibö, rimnap Mesopodemia nibö, rimnap Judia nibö, rimnap Kapasodia nibö, rimnap Podas nibö, rimnap Esia nibö,

¹⁰ rimnap Prijia nibö, rimnap Pampilia nibö, rimnap Ijip nibö, rimnap ram minöŋ Libia, Sairini daun goŋ gau nibö, rimnap Rom nibö auno.

¹¹ Nibi bi Rom nibö aula u, rimnap Juda nibi bi yijig göl, rimnap Juda nibi bi wasö pen uri Juda nibi bi gipal rö adö u gipal. Rimnap Krir nibö, rimnap Arebia nibö auno. Pen hon niŋ midno niŋöl gi, manö yabiŋ hon ke ke hagpun rö kabö göl hagöm, God nipe nan unbö ke yabiŋ göp, a göm, hib nipe haglö adö arab, niŋabun,” a gila.

¹² Anig hagöm, gasi iru niŋöl gi, pen hag niŋö, pen hag niŋö göm hagla, “Ke yabiŋ gab anibu niŋön ginig gab,” a göm, gasi iru yabiŋ niŋla.

¹³ Nibi bi rimnap pen kale niŋiŋon li hagla, “U niŋ wain iru nöp niŋöm, hauŋ alöp hagaböl,” a gila.

Pida manö hag ña

¹⁴ Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agip laŋ aip uraköm, meg migan dap ranöm, nibi bi iru nöp mideila gau kalip haga, “Kale Juda nibi bi hon abe, kale nibi bi Jerusalem aui hanmidim abe, aui niŋön gajip u yad kalöp manö hagnig gabin i niŋ aij gimim.

¹⁵ Kale rimnap hagpim, ‘Bi gai i niŋ wain iru nöp niŋöm, hauŋ alöp hagaböl,’ a gipim u, pen kale niŋ wain niŋlö hauŋ alagöp. Miŋi sidö gisön nöp auöp magö u nöp me.

¹⁶ Pen manö yabiŋ ke ke hagaböl niŋabim anibi, bi God manö hagep Joel hadame nöp hagöm kali kliŋ rika rö nöp gab me u. Nipe manö anibu kali kliŋ riköm haga,

¹⁷ ‘God hagöp, “Niŋ hain u,

nibi bi magöŋhalö gau kalip Ana yad yunabin.

Ñi pai kale gau God Manö nibi bi kalip hag niŋaböl.

Bi praj kale gau naböŋ niŋnaböl. Bi majö kale gau hon niŋnaböl.

*

¹⁸ Niŋ anibu, nibi bi yip wög gi niŋbal gau, nibi gau abe bi gau abe, kalip Ana yad yunö, manö aij yad u nibi bi gau kalip hag niŋaböl.

¹⁹ Pen kumi kabö adö laŋ nan ke gagep rö rimnap gem, minöŋ naböŋ adö iŋ i nan niŋeb niŋagep ke nibö rimnap ginabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpiŋ kub göm ginab.

²⁰ Sidö mailö gagnab; rakin hagape bö linab.

Anig geinab, hainö niŋ unbö ke nibö waiö linab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

²¹ Pen nibi bi an an, Bi Kub yip ud kamini yuan, a göm, hag niŋnaböl gau, kalip ud kamini yunab,” a ga.

²² Pida nipe Joel kali kliŋ rika manö anibu hag piŋ göm haga, “Kale Isrel nibi bi, manö hagnig gabin i niŋ aij gimim. Jisas bi Nasared nibö u bi yiŋharini wasö; God nipe ke nip yuö aua. Niŋ yad u yunö, nan gagep rö iru nöp göm, nan niŋeb niŋagep iru nöp göm ginab an kalip au niŋöm, bi anibu God nipe ke hag yuö aua u niŋlaŋ, a göm, nip yuö aua. Jisas nipe nan gagep rö an kale ga u, kale ke hadö niŋbim.

²³ God kale ginabim rö nöd niŋöm, Jisas nip ud niŋmagö adö kalöp u lö, kale dam nibi bi nan si nan naij gipal gau kalip niŋbe, nip mab ba laŋ al pak lilö uma.

²⁴ Nipe ilön kub yabiŋ udöm uma u pen böŋ nöp wip rigöl au midöm, hij gi lug li arnim rö laga. God gö kauyan uraka.

* 2:17: Joe 2:28-32

25 Depid pen hadame nöp Jisas nîp manö kalî kliñ rîkôm haga,

‘Yad nîñbin, Bî Kub yad aip pör pör mîdöp.

Nîpe ñîmagö yîjîg yad lau adö mîdöp u me, yad piñîñ gagnabin. *

26 Anîg göp u, hibur mîdmagö yad pîlaiöp; yad ñîñî lem hagabin.

Hañ roman yad umnîg gab pen gasî halö mîdem piñîñ gagnabin.

27 Ai gîñîg? Ne yîp wîp rîgöl mîgan arö gagnabön.

Ne Bî U† ne arö gö, hañ roman nîpe hij gî lug lî aragnab.

28 Ne yîp kamîñ mîdep adan u yamna.

Yad ne aip mîdem, mîñ mîñ yabîl gîñabin,’ a ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö anîbu hag pîs göm haga, “Añ mam bî, yad kalöp manö kabö göl hagnö, nîñ aij gîñabin. Bac îlan Depid umö rîgöl gîla ulöm mîgan u mîdöp; ulöm mîgan anîbu mîñî hon u rö nöp nîñbun. *

30 Pen Depid nîpe God manö hag ñeb bî mîdmîdöp u me, nîpe nîña, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne ñî rîknabön rîk damöm rîk lîñaböl ñî ap nîpe ka ne udöm, kîñ mîdeinab,’ a ga. *

31 Depid nan hainö gîñab u nîñöm, Mesaia u* nîpe umöm uraknab, a göm, haga, ‘Nîp wîp rîgöl mîgan arö gaga. Hañ roman nîpe hij gî lug lî araga,’ a ga. *

32 “Mîñî God gö, Jisas nîpe uraköm kamîñ mîdöp. Nîpe kamîñ mîdöp u hon magöñhalö amgö magö hon ke nîñbun.

33 God Jisas nîp dam ñîmagö yîjîg adö nîpe lau la. Löm nîpe Ana U† ñîñabin a göm haga u, Jisas nîp ñö, nîpe pen hanîp ñö, apöm gu kub

hagö, hon manö ke ke hagabun i nîñabim. *

34 Pen Depid manö haga anîbu, nîpe ke hagaga. Depid nîpe mîñnön nabön îl i mîdöm, kumi kabö adö lan araga. Pen nîpe haga,

‘Bî Kub nîpe Bî Kub yad u nîp haga, “Ñîmagö yîjîg yad lau adö asîk mîdaimön me;

35 yad gîñö kaua† maua† ne gau, ra†a mîgan ne gau mîdeinaböl,” a ga,’ a ga.

*

36 “Anîb u, kale Isrel nîbi bî magöñhalö nîñ aij gîmîm: Jisas bî mab ba lan al pak lîbe uma bî anîbu nöp, God gö Bî Kub yabîl mîdöp. Nîpe nöp Mesaia pör abad mîdmîdun me u,” a ga. *

37 Pida manö anîbu hagö, nîbi bî mîdeila gau nîñöm ñaul ara. Anîg gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep bî gau abe, hag nîñöm hagla, “Anîb u, mam bî, hon mîñî nîñhön gun?” ö gîla.

38 Hageila, Pida haga, “Kale añî añî magöñhalö mîdpîm rö, nan si nan naij gîpîm adö u, nîñhön gîñîg anîg gîpun, a gîmîm, arö gîmîm, Jisas Krais nîp nîñ udmîm, ñîg pakmîm. Anîg geinabîm, God nan si nan naij gîpîm u nîñöm arö göm, Ana U† nîpe u kalöp ñîñab.

39 God hadame nöp haga, ‘Ana yad kalöp Isrel nîbi bî ñem, ñî pai kale yag daunabîm gau kalîp ñem, nîbi bî mîlö gau kalîp abe ñem gîñabin,’ a ga. Anîb u, hon nîñbun, God nîbi bî an an aulan a gîñab gau, kalîp magöñhalö Ana U† u ñîñab,” a ga. *

40 Pida kalîp mög nîñöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, “Nîbi bî uri mîdpal rîmnap ha†owa†ö gî naij gîpal rö arö gîmîm, mîd aij gîmîm. Wasö u, îlön kub udnabîm,” a ga.

41 Nîbi bî iru nöp Pida manö haga u nîñöm, Jisas Krais nîp nîñ udöm,

* 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe îl añî ap nöp mîdöp: “God hag la Bî u.” * 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19

ñig pakla. Ñin anibu nöp, nibi bi dri dausan (3000) rö Jisas Krai nüp nün udöm, Jisas nibi bi nipe aip jüm nöl mideila. *

⁴² Anib u, kale pör pör apöm, bi Jisas manö ud arep bi gau aip se göl midöm, God Manö hag ñeila u nün aij gun, a göm, hag amil apil göl gi, bred ud jö göm se göl ñijöl gi, God nüp sabe göl gi midmidal. *

Jisas nibi bi nipe gau gimidal rö

⁴³ God bi Jisas manö ud arep bi gau kalip pidönj nön, nan gagep rö iru nöp göm, nan nneb nünagep iru nöp göm gilo, nibi bi gau nünöm, aiö waiö gila.

⁴⁴ Nibi bi Jisas nüp nün udla gau, se gi midöm, nibi bi nan midageia gau, nibi bi rimnap kalip nan hałowalo ñila. *

⁴⁵ Minönj nabö?, nan gau u rö nöp sikim göm, mani udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñila.

⁴⁶ Kale pör pör, ñin añi añi, God sabe gep ram u am magum gimidal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, midmagö apen löi gi, ñiñi löi gi, nan se göl ñinmidal.

⁴⁷ Pen nibi bi mideila gau magönhalö, Jisas nün udla nibi bi kalip nünjö, aij a ga. Pör pör, ñin añi añi, Bi Kub nipe nibi bi rimnap halö ud kamün yuö, kale Jisas nüp nün udöm, ap Jisas nibi bi nipe nöd nibö gau aip midmidal. *

3

Bi ma naij ga u, Pida gö, kamün la

¹⁻³ Bi nime yag daua ñin u nöp ma naij ga ap, nüp ñin añi añi pör pör dapöm, God sabe gep ram ajön iñ, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goi au lölö asik midmidöp. Midöl gi, nibi bi God sabe gep ram raul migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap ñim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamün ga dugo magö u, God nüp sabe

gep magö u, God nüp sabe ginig, ap padilö nünöl gi, bi ma naij ga anibu kalip mihönj nünöm haga, “Yip mani rimnap ñil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mihönj nüp nün ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mihönj nönj!” a ga. *

⁵ Haga, yip nan ap ñinig gabil, a göm, kalip mihönj nün midö nünöl gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ñinabin. Jisas Krai Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ñimagö yijig lau nüp udöm, ud urak nön nünöl gi, magö anibu nöp ma abe, ma goi abe aij la.

⁸ Aij gö, yünid urak amöl gi, rala rala göl gi, God nüp aij a göl gi, kalip mihönj aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God nüp aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau nünöm,

¹⁰ bi ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajön iñ, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goi au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anibu, aigöl göm ma yabit abö gi auab, a göm, gasi iru nünöm aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anibu nipe, God sabe gep ram hönj adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mihönj an an li ud midö nünöl gi, nibi bi magönhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe nünöm haga, “Isrel nibi bi gai i, kale nihön ginig gasi iru nünmim halip bi mihönj nün ij halö gabim? ‘Kale mihönj bi klö, bi kamün aij midmil gajil, bi anibi adan aj aij gab,’ a gimim, gasi u nünabim ar? U wasö.

¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac ilan hon bi gau sabe gimidal God anibu nöp nipe ke gö, bi wög gi ñeb nipe Jisas urakö, nibi bi gau nünöm, nipe mailö aij unbö ke halö midöp a göm,

* 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21 * 3:4: Ap 14:9

* 3:6: Ap 4:10; 16:18

ninbal. Kale pen Jisas nîp udagpe. Pailod, Jisas nîp hubîk yu+n a ga u pen kale ke, nîp dam mab ba lanj al pak lîlanj, a gîpe. *

14 Jisas nîpe Bî Ut; nîpe Bî Kamînj Aij pör nöp God hagöp rö nöp göp. Pen kale hagpe, Jisas nîpe bî nîneb hon wasö; bî wip almidöp u hanîp hubîk yu, a gîpe.

15 Anîg gîmim, Bî kamînj mîdep magö ñöb u nîp al pak lîbe. Pen God gö, nîpe uraka u, hon amgö magö hon ke nînjul hagabul.

16 Bî ma naij pör nînbim i, mîñi kamînj lajîp nînbim. Jisas klö nîpe gö me, kamînj löp. Jisas nînj udul, hîb nîpe haglo, nîpe gö bönj nöp kamînj löp.

17 "Pen mîdeimam yad gai. Kale ke abe, bî kub kale gau abe, hauñ halö mîdmim, Jisas nîp anîg gîpe. *

18 Pen God nîpe bî manö nîpe hagep gau kalîp hadame nöp gasî ñö hagla, 'Hainö God Mesaia nîpe ilön kub yabîl udöm umnab,' a gîla u me, hagla rö nöp gîpe.

19 Anîb u, nan si nan naij gîpim u, nîhön gînîg anîg gîpun, a gîmim, arö gîmim, God nîp ado gî aube, nîpe nan si nan naij gîpim prî u lîk gî yunab. *

20 Anîg gîpe, Bî Kub nîpe ana kalöp anj dan klö nîpe ñöm, Krais u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Krais u Jisas me.

21 God nîpe hadame nöp hagö, bî manö hagep ut nîpe gau hagla rö, Jisas nîpe ram mînönj kumi kabö adö lanj au mîdöp rö mîdö nînjöl gî, God nan magöñhalö kauyanj gî lî aij gînab ñî+n u aunab.

22 Mosîs haga, 'Hainö Bî Kub God kale, nîpe bî manö hagep yad rö, bî îl kale ke ap, hag yunab. Nîpe apöm, manö hagnab u magöñhalö nînj aij gîmim. *

23 Nîbi bî manö nîpe udagnaböl gau, nîbi bî nîpe mîdageinaböl;

kale bönj nöp hönj adö yan amöm, umnaböl,' a ga.

24 "Bî God manö hagep Samyuel abe, bî God manö hagep hain aula gau abe magöñhalö nan uri waiö lab nînjabun u hadö hag ñîla.

25 God hadame nöp nahai îlanj kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim nîp gînabin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, 'Ñî pai ne rîkö, kale rîk dam dapîl göm rîknaböl gau, bî ap mîdöm me, nîpe gö nîbi bî gau magöñhalö mîñ mîñ gînaböl,' a ga. *

26 Pen God Bî Wög Gî Ñeb nîpe Jisas ram mînönj îl i yua u, kalöp nöp a göm, nöd yuö aua. Isrel nîbi bî nan si naij naij gîpal u, nîhön gînîg anîg gîpun, a göm, adö anîbu arö göm, mîd aij gîlanj, a göm, kalöp Isrel nîbi bî gai i nöd yuö aua," a ga. *

4

Pida aip Jon aip kalîp manö kub hagla

1 Pida aip, Jon aip nîbi bî kalîp manö hag ñîlö nînjöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî gau abe, God sabe gep ram polisman bî nabîc kale u abe, bî Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö anîbu apdi nînjla.

2 Jisas umöm uraka rö, nîbi bî Jisas nîp nînj udnaböl gau u rö nöp umöm uraknaböl manö u, nîhön gînîg hag ñabil, a gîlö, mulu luga.

3 Anîb u, kale Pida aip Jon aip ud sisî göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalîp bî mîhönj dam nagî lîla.

4 Pen Pida Jon bî mîhau manö aij anîbu hag ñailö, nîbi bî nînjöm, iru yabîl nînj udla. Anîb u, nîbi bî Jisas nînj udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

5 Pen ruö, Juda bî kub ram mînönj anîbu abad mîdmîdal abe, bî manö ud asîkep gau abe, bî lo manö hag

* 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23

* 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13

* 3:19: Ap 2:38

* 3:22:

Dud 18:15,18-19

* 3:25: Jen 22:18

* 3:26: Ap 13:46

* 4:4: Ap 2:41

ñeb bi gau abe, Jerusalem gau ap magum gila.

⁶ God nîp nan sabe gep bi kub yabił Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bi Jon u, Aleksada u, bi yam kale rîmnap halö apöm, an anib au mideila.

⁷ Kale magum göm haglö, Pida Jon kalîp mîhön uł gi dap an au lîlö, kalîp mîhön hag nîñöm hagla, "Bi ma naij ga u aigöl gi gajil kamîñ löp? Pîdön gai nîbö udmil, hib nîhön hagmil, anig gîpil?" ö gila.

⁸ Hageila, Ana Uł nîpe am Pida an dan ajman rauö nîñöl gi, Pida haga, "Kale Juda bi kub abe, bi manö ud asikep abe, manö hagabin i nîñim.

⁹ Bi mög gep ma naij ga u gailo kamîñ la u nîñmim, 'Kale aigöl gi gajil kamîñ löp?' ö gîmim, halîp manö kub hagabim ar?

¹⁰ Anib u, kale manö hagnig gabin i nîñ aij gîmim. Isrel nîbi bi gau magöñhalö u rö nöp nîñ aij göl. Jisas Krais bi Nasared nîbö hib nîpe u nöp nîñ udul, hib nîpe haglo, nîpe gö, bi anibi nîp böñ nöp kamîñ lö, aj aij gab nîñabim. Kale Jisas Krais nîp mab ba lan al pak lîbe u pen God gö kauyan uraka.*

¹¹ Bi Jisas anibu nîp me, God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, 'Kale bi ram gep gau, kabö mîlö ap, u kabö naij, a gîmim, arö gîpe u,

uri ram padö an yan bîñig ñöl mîdöp,' a gila.*

¹² God nîpe Jisas hib nîpe nöp hanîp haga nîñöm Jisas nîpe nöp hanîp ud kamîñ yunîm rö löp. Mîñön nabön il i bi ke nîbö ap hanîp ud kamîñ yunîm rö lagöp wasö yabił," a ga.*

¹³ Pida Jon kale bi mîhau urakmil, pîñîñ gagmil, hałöwałö kabö göl nöp haglö u, bi kub anib gau nîñöm, aiö waiö göm hagla, "Bi mîhai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip mîdmil anig gîmil gîpil," a gila.

¹⁴ Bi ma naij ga kamîñ la u an kale au mîdö nîñöl gi, kalîp mîhön manö

hag göl rö laga.

¹⁵ Anib u me, kale hagla, "Kansol ram i hön yan am mîdaił," a gila. Hön yan am mîdlö nîñöl gi, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla,

¹⁶ "Bi mîhai i hon nîhön gun? Kale nan gagep rö u gîlö, Jerusalem nîbi bi magöñhalö hadö nîñbal. Anib u, kale mîhön nan gagep rö ap gagpil a gun rö lagöp.

¹⁷ Pen kale ammil, manö anibu nîbi bi rîgon rîmnap haglö, kale u rö nöp nîñöl rö löp. Anig göp u, hon kalîp mîhön manö klö hagun hagun, 'Jisas hib nîpe u hainö nîbi bi rîmnap hagagmil, wasö yabił,' a gun," a gila.

¹⁸ Anig hagöm, kalîp mîhön haglö auailö hagla, "Jisas hib u hainö hagagmil; nîbi bi rîmnap Jisas manö u hag ñagmil, wasö yabił," a gila.*

¹⁹ Anig hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, "Hol God manö nîp u arö gul, manö kalöp u udlo, God nîp aij gîñab aka wasö? Kale ke nîñim.*

²⁰ Pen Jisas nîhön nîhön ga, manö nîhön nîhön haga u, hol nîbi bi gau kalîp hag ñî arö gul rö lagöp," a gîlö.

²¹⁻²² Anig hagailö, Kansol bi kub gau gasi kale ke nîñöm, 'Bi i mî ñîñjuöl mîhöp (40) mîdöm, uri kamîñ löp i, nîbi bi gau nîñöm magöñhalö God nîp aij a gaböl. Hon bi anib mîhai i kalîp nan ap geinabun u, nîbi bi gai i kal aunaböl,' a göm, kalîp mîhön yîharîñ manö klö hagöm, hag hön yula.

Nîbi bi Jisas nîp nîñ udla gau God nîp sabe gila

²³ Pida Jon kalîp mîhön anig göl hag hön yulö, kale am Jisas nîbi bi nîpe gau kalîp nîñmil, bi God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö nîhön nîhön hagla u kalîp hag ñîlö.

²⁴ Hag ñeilö, kale nîñöm magöñhalö God nîp sabe göm hagla, "Ne Bi Kub añî nîbö mîdpan. Ne kumi kabö adö lan gi lîmön, mîñön

naböŋ ił i gı lımön, ñıg solwara gı lımön, nan nıhön nıhön mıdöp gau magöŋhalö gı lımön, gı lına. *

²⁵ Hadame nöŋ ne gö, Ana Uł nıpe bac hon Depid nıŋ gası ñö, manö nöŋ u hagöm haga,

‘Juda nıbi bı wasö gau kale nıhön gıñıg kal jubal?

Nıbi bı gau nıhön gıñıg gası nıñ aij göm wasö,

manö adö añı hag löm mumug manö hagpal? *

²⁶ Kın ram mınöŋ ke ke abad mıdpal gau abe,

gapman bı kub ram mınöŋ ke ke abad mıdpal gau abe,

manö adö añı hag löm hagla,

“God Bı Kub aip, Mesaia nıpe aip, kalıp aip pen pen gun,” a gıla, a ga.

²⁷ Kın Herod abe, gapman bı kub Podias Pailod abe, Juda nıbi bı wasö gau rımnap abe, Isrel nıbi bı gai i nıbö rımnap abe, Jerusalem i apöm, Bı Wög Gı Ñeb uł ne u Jisas, Mesaia hag lına u nöŋ, manö hag adö añı lıla. *

²⁸ Pen ne Bı klö nöd gası ne ke nıñmön hagna, Krais nıŋ anıg anıg gıñaböl a gına u me, kalıp göl rö la; yıharıñ u klö kale mıdagaiböp. *

²⁹ Bı Kub, mıñı hanıp manö klö naij yabıl hagaböl u ne gası nıñmön. Hanıp nıbi bı wög gı ñeb ne abad mıdmön, pıdöŋ ne hanıp ñö, hon pırıkagun, klö yabıl gun manö ne nıbi bı gau kalıp waiö hag ñun. *

³⁰ Nıbi bı nan göŋ gau, ne gö, hon Bı Wög Gı Ñeb uł ne Jisas hib nıpe hagno, kalıp kamıñ lınım. Ne gö, hon Jisas hib nıpe hagno, nan gagep rö rımnap, nan nıñeb nıñagep rö rımnap gun,” a gıla.

³¹ Pen kale God nıŋ anıg gı sabe göl gı mıdlö nıñöl gı, ram mıdeila u munmon rö udöm, Ana Uł nıpe ap an kalıp dan ajman rauö, pıñıñ

gagöm, God Manö u klö yabıl göm hag ñıla.

Jisas nıbi bı nıpe nan nıme lı ñı aij gıla

³² Pen nıbi bı Jisas nıŋ nıñ udla anıb gau, manö adö añı hagöm, gası adö añı nıñöm, nan kale nan nıhön mıdeia gau, nan kale jım ñöl nöŋ mıdö, nan hon halö a göm nıñagla. *

³³ Bı Jisas manö ud arep gau, nıbi bı gau kalıp manö klö gı hagöm hagnıdal, “Jisas nıŋ al pak lılo, umöm uraka, nıŋ amgö nıñno,” a gıñıdal nıñöm God kalıp magöŋhalö mög yabıl nıñöm ud aij yabıl gıñıdöp.

³⁴ Kale bı nan lugep mıdageia; magöŋhalö nan mıdeia. Nıbi bı mınöŋ naböŋ aka ram rımnap mıdeia gau, sıkım gı mani udöm, *

³⁵ Bı Jisas manö ud arep gau kalıp ñıñıdal. Kale pen udöm, nıbi bı nan mıdageia gau kalıp nıme lı ñıñıdal.

³⁶ Pen bı Lipai ił rık damöm rıkla bı ap hib nıpe Josep. Ram mınöŋ nıpe Saıpras nıbö. Bı anıbu nıpe nıbi bı rımnap kalıp manö hain hagöm hag ñı aij gö, kale nıñöm gası halö mıdmıdal rö, bı Jisas manö ud arep gau nıŋ Banabas a gıla.

³⁷ Josep mınöŋ naböŋ nıpe ap hagö, nıbi bı rımnap raula nıñöm mani anıbu dap bı Jisas manö ud arep gau kalıp ña.

5

Ananias ber pır allö

¹ Pen bı ber ap mıdailö. Nugmul hib u Ananias, nıbin nıpe hib u Sapaira. Ber mıhau kale mınöŋ naböŋ kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananias nıpe mani anıbu böŋ lau kale ke nıme löm, böŋ lau dam Jisas manö ud arep bı gau kalıp ña. Nıbin abe nıña. *

³ Pen Ananias mani anıbu anıg göl dap ñö, Pıda haga, “Ananias,

* 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13

* 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45 * 5:2: Ap 4:34-35

Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, 'M+nöj raubal mani magöñhalö daubin i,' a gipan. Manö pir alban anibu, Ana U† nöp u rö nöp pir alban. Mani m+nöj naböj raubal anibu böj lap pi g+mön auban. *

⁴ M+nöj naböj anibu, m+nöj naböj ne. S+kim g+nig, s+kim g+bnap; arö g+nig, arö g+bnap. Pen m+nöj s+kim gö, mani raula anibu, magöñhalö daunig, magöñhalö daubnap; r+mnap nöp daunig, r+mnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au arik aunig, arik aubnap. Manö m+dagbö. Pen ne manö pir alban u, hanip bi nöp manö pir alagpan; God nöp u rö nöp manö pir alban. Ne ai g+nig anig gipan?" ö ga.

⁵ Pida anig hagö, Ananias n+ñöm, magö anibu nöp ap lug m+nöj yan paköm böj nöp uma. Anig gö n+ñöl gi, nibi bi gau ga anibu n+ñöm, an+nin gö piñin gila.

⁶ Pen bi praj gau apöm, wip he milö u watj wam wam göm, dam rigöl gila.

⁷⁻⁸ Pen nibin, nugmul nipe umö dam rigöl gila u n+ñaga. Nipe yöp söl magö ap m+döm apjakö, Pida nöp haga, "M+nöj naböj kale ber u s+kim g+lö, mani anig unbö rö nöp raubal aka?" ga.

Hageia, nibin haga, "Raubal u dauub me u," a ga.

⁹ Hageia, Pida nöp haga, "Kale ber n+hön g+nig hag n+ñmil anig g+pil? Bi Kub Ana nipe manö pir anibu n+ñagnab a g+mil anig g+pil? Nö?! Nagamul umajip, dam rigöl gipal bi gau m+dpal ajöj it aui. Nöp u rö nöp ud arnig gaböl," a ga.

¹⁰ Anig hagö n+ñöl gi, magö anibu nöp, Pida ma it au ap lug m+nöj yan paköm uma. Bi praj ugan nugmul nöp dam rigöl gila anibu apöm, nibin u rö nöp hadö böj nöp uma u n+ñöm, nöp dam nugmul nöp rigöl gila böj lau rigöl gila.

¹¹ Krais nöp n+ñ udla nibi bi gau abe, nibi bi r+mnap gau abe, nan ga

anibu n+ñöm, magöñhalö an+nin gö piñin gila.

Nan gagep rö r+mnap ke ke gila

¹² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan nan gagep rö iru nöp nibi bi m+deila an au gi m+deila. Pen nibi bi God Manö n+ñöm Krais nöp n+ñ udla gau, magöñhalö ap magum g+m+dal God sabe gep ram höj adö "Solomon Ram Bada" a g+m+dal u. *

¹³ Nibi bi r+mnap gau, Krais nöp n+ñ udla nibi bi gau kalip n+ñlö aij a ga u pen, Krais nibi bi nipe m+dpal anibu, hon aige gun am kalip aip magum gun, a göm, piñin gila.

¹⁴ Pen pör pör nibi bi hain nibö iru yabit nöp, Bi Kub nöp n+ñ udöm, nibi bi nöd nibö gau aip ap magum g+m+dal.

¹⁵ Jerusalem nibi bi, bi Jisas manö ud arep gau gila rö n+ñöm, nibi bi m+ña ga gau dap adan majö got au löm, köp yad migan migan löm hagla, "Pida padiö, sidö m+m+an nipe u kalip pak ñö, kam+ñ linab," a gila.

¹⁶ Nibi bi yöp ram m+nöj Jerusalem söl au m+deila gau, u rö nöp nibi bi nan ga gau udöm, nibi bi kijaki aiön pi halö m+deila gau udöm, daula. Daueila, kalip g+lö, magöñhalö kam+ñ la.

Jisas manö ud arep bi gau kalip gi naij göm nag+ lila

¹⁷ Anig geila, bi God nöp nan sabe gep bi kub yabit u abe, bi n+ñeb nipe bi Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö anig g+lö hib hon lagnab, a göm, bi Jisas manö ud arep gau kalip n+ñlö mulu luga.

¹⁸ Kalip mulu lugö, bi Jisas manö ud arep gau kalip ud sis+ löm, dam gapman kai kalip ñ+lö, nag+ lila.

¹⁹ Nag+ lila u, pen ñ+n anibu nöp sibön yan, Bi Kub hagö, ejol ap apöm, ajöj u hi+köm, kalip ut gi dam höj arla. *

²⁰ Höj arlö, ejol haga, "Kale God sabe gep ram u ammim, nibi bi gau kalip, God gö pör pör m+deinaböl

manö aij u magöñhalö hag ñi aij gîmim,” a ga.

²¹ Hagö, ram rua niñöl gi, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, niñi bi gau kalip il göm manö hag ñila. Anig göl hag ñilö niñöl gi, God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u abe, bi niñeb nipe gau abe apjaköm, bi manö ud asikep gau kalip magöñhalö wiñ allö, ap Kansol kub u magum gîlö, bi God sabe gep ram abad midep bi gau hag yuöm hagla, “Bi Jisas manö ud arep gau nagî libun u miñi am ut gi dauim,” a gila.

²² Hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi gau nagî lep ram u amöm niñla, bi Jisas manö ud arep gau midageila. Kale ado gi apöm hagla,

²³ “Hon am niñbun, ajöñ u giñibal rö midajip, bi abad midep bi gau u rö nöp ajöñ il u niñ midajal u pen hon ajöñ hiñkun, ram raul miñgan yan amun niñbun, bi ap midagajip yabiñ,” a gila.

²⁴ Anig hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u abe, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, manö anibu niñöm, anig göp niñhön ginab, a göm, gasi iru nöp niñla.

²⁵ Anig göl gasi iru niñ midlö niñöl gi, bi ap apöm kalip haga, “Bi nagî libe gau, kale am God sabe gep ram u midöl göm, niñi bi gau kalip manö hag ñaböl,” a ga.

²⁶ Anig hageia, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u, bi nipe rimnap kalip ut göm, bi Jisas manö ud arep anib gau kalip udnig arla. Amöm, Jerusalem niñi bi gai i hanip kabö ju paknaböl, a göm, kalip hag gagla; agamiñ ut gi daula.

²⁷ Jisas manö ud arep bi gau kalip agamiñ ut gi Kansol ap magum gi mideila an au daulö, God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u kalip haga,

²⁸ “Kalöp, Jisas manö u hagagmim, a gun, manö klö gi hagun hagnun u pen hag wasö niñun arö gipun.

Kale pen am Jerusalem niñi bi kalip magöñhalö Jisas manö u hag ñöl gi, hanip hagnim, ‘Kale nöp Jisas nip al pak libal,’ a gipim,” a ga. *

²⁹ Anig hageia, Pida bi Jisas manö ud arep rimnap aip hagla, “Niñi bi manö hagnal u udagnabun; God manö nipe u nöp udnabun! *

³⁰ Jisas nip mab ba lan al pak libe uma u pen, apis bac bi sabe gîmidal God u nöp gö, kauyan uraka.

³¹ Uraköm, God nipe gö, am ram miñnön kumi kabö adö lan au amöm, God ñimagö yijig lau adö midöp. Anib u hon niñbun, nipe nöp Kiñ midöm, hanip ud kamini yunab. Nipe hanip Isrel niñi bi mög niñöm, nan si nan naij gipun u, niñhön ginig anig gipun, a gun, arö gino, nipe niñöm nan naij gipun u arö göm, hanip ud kamini yunab. *

³² God göp anibu, hon amgö magö rimid miñgan hon ke niñun, niñi bi gau kalip hag ñabun. Niñi bi manö nipe niñ udöm hagöp rö nöp ginaböl gau, God nipe Ana Ut u kalip ñö, nipe kalip u rö nöp manö aij anibu hag ñi aij gö niñnaböl,” a gila.

³³ Bi Jisas manö ud arep gau anig hageila, bi manö ud asikep ap magum gi mideila anib gau kal juöm hagla, “Kalip böñ nöp al pak lun,” a gila.

³⁴ Anig hagla u pen, an anib au bi ap mideila, hib nipe u Gameliel. Nipe bi Perisi, lo manö hag ñeb bi kale ap. Juda niñi bi magöñhalö nip niñlö aij a gîmidöp. Bi Gameliel anibu uraköm haga, “Bi ugan anibi kalip hagpe höñ aröl. Yad kalöp manö ap hag ñin,” a ga. Anig hagö, bi anib gau hag höñ yula.

³⁵ Bi anib gau hag höñ yulö niñöl gi, Gameliel nipe bi Kansol gau kalip haga, “Isrel bi gai i, kale bi gai i kalip niñhön ginig gabim u, gasi niñ aij gîmim gîmim.

³⁶ Kale niñbim, nöd bi Dudas, yad bi kub a göm hagö, manö nipe

* 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

hagmîdöp u nîbi bî iru nöp, po hadred rō, nîŋ udmîdal. Pen hainō bî rîmnap nîp al pak lîlō, nîbi bî manō nîp nîŋ udmîdal gau ke ke arla pîs ga. *

³⁷ Pen hainō, hib hon udla ñîŋ u, u rō nöp bî Judas Galili nîbō u haga, 'Hon gapman gau aip pen pen gun, kalîp rîdîk gî yunabun,' a ga. Anîg hagō, nîbi bî iru nöp manō nîp udōm, urak gapman aip pen pen gîla. Pen mîd damōm, bî anîbu nîp u rō nöp al pak lîlō, nîbi bî manō nîp nîŋ udmîdal gau ke ke arla pîs ga.

³⁸ Anîb u me, yad kalöp hagabin, bî manō kub hagabun gai i kalîp gî naij gagmîm. Kalîp yîharîŋ hag yube arōl. Manō kale ke nöp hagnaböl u, kub gînim a gî wasō nîŋōm ap lugnab.

³⁹ Pen God nîpe ke hagō gî naböl u, kale ke nöp nan ap gîmîm rō lagnab. Kalîp gî naij gun, a gî nabîm u, kalîp aip pen pen gagnabîm; God aip pen pen gî nabîm," a ga.

⁴⁰ Gameliel anîg hagō, bî gau haga rō nîŋōm, bî Jisas manō ud arep gau kalîp haglō aueila, kalîp nagî ud rapîŋ pakus pakōm, "Jisas manō u hainō hagagmîm, wasō yabîl," a göm, kalîp hag yulō arla. *

⁴¹ Pen bî Jisas manō ud arep gau, hanîp nîhōn gî nîg anîg gî pal, a göm, nîŋagla. God hanîp Jisas bî nîpe kabō göl a göm gö, hanîp anîg gaböl, a göm, aij a gö nîŋöl gî, Kansol kub anîbu arō göm arla. *

⁴² Amōm, pör pör God sabe gep ram hōŋ adō au amōm, ram ram gau amōm, Jisas nîpe Krais u manō aij u hag ñîmîdal.

6

Nan balu ñeb bî unbö mudun jîŋ hag lîla

¹ Pen mîd damōm, nîbi bî Jisas nîp nîŋ udla gau iru yabîl mîdeila. Pen Juda nîbi bî Grik manō nöp nîŋla gau, Juda nîbi bî Aremeik manō

yîdun göl nîŋla gau, kalîp hag göm hagla, "Nîbi adu kale gau kalîp mani nan magō nan gau nîme lî ñî aij gî pal pen nîbi adu hon gau kalîp nîme lî aij gagpal," a gîla. *

² Anîg hageila, bî Jisas manō ud arep unbö mîgan laŋ gau nîŋōm, nîbi bî Jisas nîŋ udla gau magōŋhalō wîñ allō aueila hagla, "Añ mam bî. Hon God Manō hag ñîbun u arō gun, nîbi bî gau kalîp nan nîme lî ñî nabun u, kabō rō gagnab.

³ Anîb u, kale bî unbö mudun jîŋ nîŋmîm hag lîbe, kalîp wög anîbu hag lîno, wög anîbu gî naböl. Pen God Ana kalîp ajmaŋ rauōm gasî aij ñöb bî gau nöp nîŋmîm hag lîmîm.

⁴ Hon pen God nîp sabe göl gî, nîbi bî gau kalîp God Manō u hag ñöl gî, gî mîdeinabun," a gîla.

⁵ Manō hageila anîbu nîŋlō, kalîp magōŋhalō aij a gö, bî unbö mudun jîŋ hag lîla. Bî anîb gau me: ap Sîdîpen u. Sîdîpen nîpe God nîp nîŋ ud pîdōŋ yabîl gîmîdöp. Ana Uî nîp ajmaŋ rau mîdmîdöp. Ap Pilîp u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas nîpe daun kub Adiok nîbō. Nîpe nöd bî Juda wasō u pen hainō Juda nîbi bî gasî nîŋla rō nîŋ uda. Pen hainō nîpe Jisas nîp nîŋ uda.

⁶ Bî unbö mudun jîŋ anîb gau hag lōm, kalîp dam bî Jisas manō ud arep bî gau mîdeila au daulō, kale God nîp sabe göm, ñîmagō nabîc kalîp adō laŋ lîla.

⁷ Pen kale God Manō hag ñîlō, arō nîŋöl gî, Jerusalem nîbi bî iru yabîl nöp Jisas nîp nîŋ udla. Pen bî God nîp nan sabe gep bî gau iru yabîl nöp Jisas manō aij u nîŋōm nîŋ udla. *

Sîdîpen nîp manō kub hagla

⁸ God nîpe Sîdîpen nîp ud aij yabîl göm, pîdōŋ nîpe nîp ñö, Sîdîpen nîpe nan gagep rō gau, nan nîŋeb nîŋagep gau, iru nöp nîbi bî mîdeila an gau gîmîdöp.

* 5:36: Ap 21:38 * 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13 * 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5

⁹ Pen Juda nîbi bî ram mînön ke ke gau nîbö rîmnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nîp sabe gîmîdal; Juda magum gep ram anîbu, “Mîñi Nagî Mîdagpun Ram” a gîmîdal. Bî Juda anîb gau, rîmnap Sairini daun nîbö, rîmnap daun kub Aleksadria nîbö, rîmnap Silisia Propins nîbö, rîmnap Esia Propins nîbö. Kale Sîdipen ga rö nîjöm, klö yabîl göm nîp manö pen pen hagla u pen,

¹⁰ God Ana nîpe Sîdipen nîp gasî aij yabîl ñö nîjöl gî, bî Juda gau nîp manö nîhön hagla u, gasî nîj aij göm pen u rö nöp manö aij yabîl hagö, nîp pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale Sîdipen nîp hag wasö nîjöm, am bî manö pir alep rîmnap kalîp agamîj hag aij gîlö, kale apöm hagla, “Hon nîjbun, bî i nîpe Mosîs manö kalî kliñ rîka u hag juöm, God nîp hag juöm göp,” a gîla.

¹² Kale manö pîral anîbu hageila, nîbi bî yîharîj gau löm, bî manö ud asîkep gau löm, bî lo manö hag ñeb bî gau löm, hibur kalîp u naij gö, Sîdipen nîp manö kub hagnîg dam Juda Kansol kub mîdeila gau ud arla.

¹³ Damöm, bî manö pir alep rîmnap halö daulö, kale hagla, “Hon nîjbun, bî anîbi pör nöp God sabe gep ram ut i hag juöm, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka u hag juöm göp.

¹⁴ Pen nîpe manö ap pen haga nîjno u, haga, ‘Jîsas bî Nasared nîbö u, hainö God sabe gep ram i gî naij göm, geinab, Mosîs manö hanîp hag ña gîpun u arö gun, manö hain nîbö udun hain gînabun,’ a ga,” a gîla.

¹⁵ Pen Juda Kansol kub mîdeila bî gau, Sîdipen nîp nîj ij halö löm nîjla, mulu adîj nîpe u ejol mulu adîj rö la.

7

Sîdipen Juda Kansol Kub bî gau kalîp Kraîs manö aij u manö haga

¹ Kale manö pîral anîg haglö, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u Sîdipen nîp haga, “Manö nöp hagpal anîbu nîjö hagpal aka pîr albal?” ö ga.

² Hageia, Sîdipen haga, “Bapi mam bî, nîjim! Bac îlan hon Ebrahim hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram mînön Mesopodemia mîdeia magö u, God mailö aij ke halö mîdöp u nîp haga, *

³ ‘Ram mînön ne i arö gîmön, nîbi bî ne gau arö gîmön, ram mînön ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

⁴ “Hageia, Ebrahim ram mînön kub Kaldia mîdmîdöp u arö göm, daun kub Haran am mîdmîdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mînön kale mîdpim aui mîdmîdöp. *

⁵ Ñîn anîbu God Ebrahim nîp mînön nabön mîgan ap hagaga. Apöm yîharîj nöp mîdmîdöp. Ñîn anîbu Ebrahim ñî pai ap rîkaga; yîharîj nöp mîdmîdöp. Pen God Ebrahim nîp haga, ‘Hainö mînön nabön anîbi, ne udnabön. Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mînön nabön anîbi u rö nöp udöm mîdeinaböl,’ a ga. *

⁶ Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nîbi bî rîmnap ram mînön gau mîdlö, kalîp magönhalö nagî löm, gî naij yabîl göm, nagî wög rö hag lîlö, gîlö nîjöl gî, mî unbö po hadred (400) innab. *

⁷ Pen nîbi bî kalîp anîg geinaböl gau, yad pen pe kalîp gî naij gînabin. Nîbi bî ne gau, ram mînön anîbu arö göm, ap yîp sabe göl gî mîdeinaböl ram mînön i,’ a ga. *

⁸ Pen God Ebrahim nîp manö ap hag löm haga, ‘Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mîdeinabin u me, ñîjag ha-gape bî wan hañ rîb gî dö gîmim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñî

* **6:10:** Luk 21:15 * **7:2:** Jen 11:31; 12:1 * **7:4:** Jen 11:31–12:5 * **7:5:** Jen 12:7; 15:18; 17:8
* **7:6:** Jen 15:13–14; Eks 12:40 * **7:7:** Eks 3:12

nipe Aisak nîp yag dapöm, ñîñ unbö mudun jîñ mîdöm, ñîñ raleb u ñî u nîp wan hañ rîb gî dö ga. Aisak pen Jekop nîp yag daua. Jekop nipe pen ñî unbö mîgan lañ gau kalîp yag dauö me, hon Isrel nîbi bî îl ke ke mîdpun. *

9 “Bac îlañ hon anîb gau, nîmam nañî bî gau nîmam hain Josep nîp gasî naij nîñlô, mulu lugö, bî rîmnap ñîlô, nîp rau dam ram mîñöñ Ijip ud arla. Ud arlô, mîd aij gaga u pen God nîp hauñ gaga. *

10 Nan mîñör Josep nîp auaia u, God nipe nîñöm Josep nîp abad mîd aij gîmîdöp. God nipe Josep nîp gasî aij ñöm gö, Ijip Kin Pero, bî Josep i gasî nîñ aij yabîl göp, a göm, nîp hagö, mîñöñ naböñ Ijip abe, ram nan nipe gau magöñhalö abe abad mîdmîdöp. *

11 “Hainö ñîñ ap kîyö kub yabîl u, ram mîñöñ Ijip abe, ram mîñöñ hon Kenan i abe auö, bac hon ram mîñöñ Kenan i mîdeila gau nan magö ulhai nîñöm, nan ñîñeb ap mîdageia, gasî mîlô yabîl lîla. *

12 Pen nap kale Jekop manö ap nîña, nan magö iru nöp ram mîñöñ Ijip mîdeia. Anîb u nîñöm ñî nipe gau kalîp hagö, nan magö raunîg Ijip arla.

13 Am rau dapöm, ñîñ pîs göm, kauyañ pen raunîg arla. Arlô, nîmam Josep kalîp haga, ‘Mam bî, kale yîp ban a gîmîm nîñbîm? Yad namam kale Josep nöp,’ a ga. Hageia, Ijip Kin Pero manö anîbu nîñöm haga, ‘U Josep nîmam bî nipe gau e!’ ga. *

14 Josep pen, bap yad Jekop, nîbi bî nipe gau aîp yîñîd auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop nîbi bî ñîñjuöl mîhau nîgañ ado gî da ajîp böñ dan (75) rö udöm, aîp arla. *

15 Nap Jekop anîg göm, ram mîñöñ Ijip am mîdöm, uma. Mîd damöm,

bac bî anîb gau magöñhalö um hakla. *

16 Pen hainö ñî kale gau nap le damöm, daun kub Sekem rîgöl gîla. Wip rîgöl anîbu, bac îlañ Ebrahim, Hemor ñî nipe gau kalîp mani ap ñöm raua. *

17 “Pen God Ebrahim nîp nöd gînabin, a göm, manö hag la rö gîñîg göm ga u me, nîbi bî hon Isrel ram mîñöñ Ijip mîdeila gau, ñî pai rîk damöm rîk dam dapîl göm, iru yabîl nöp mîdeila. *

18 Nîbi bî hon Isrel iru nöp mîdeila ñîñ anîbu, ram mîñöñ Ijip u kin hain nîbö waiö la. Kin hain nîbö anîbu bac Josep nîp nîñaga u me,

19 nîbi bî hon gau gî naij yabîl göm, manö klö hagö, ñî pai kale gau yag dapöm, höñ adö gau yulö, ke mîdöm ummîdal. *

20 Anîg gîla u pen, ñîñ anîb au, ber mîhöp ñî hañ aij ke nîbö ap yag dapîl, hib nipe Mosîs a gîlô. Ñî anîbu nîp rakîñ mîhau nîgañ ram raul mîgan gau nöp pi gîlô mîdmîdöp. *

21 Hainö ñîñan anîbu nîp dam höñ au yañ lîlô, Pero pai nipe u apöm, nîp nîñöm, dam ñî yad, a göm, kabö laumîdöp. *

22 Nipe anîg göm kabö lauö, kub gö, Ijip nîbi bî kale nîhön nîhön gîmîdal u, nîp hag ñî aij gîla. Nipe bî manö klö gî hagöm, wög klö göm gîmîdöp.

23 “Pen Mosîs mî nipe unbö ñîñjuöl mîhöp (40) inö, nîbi bî yad Isrel kalîp am nîñem auîñ a ga.

24 Pen amöm nîña, Ijip bî ap Isrel bî ap nîp mîñu magö pakaia. Mosîs nîñöm, bî Isrel nîp ud kamîñ yuöm, Ijip bî u nîp böñ nöp al pak lö uma. *

25 Pen Mosîs gasî nipe nîña u, ‘Nîbi bî yad Isrel hagnaböl, “God Mosîs nîp gasî ñö, apöm hanîp ud asîk yuö, mîd aij gîñabun,” a gîñaböl,’ a gî nîña u pen kale gasî anîbu nîñagla.

* 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 * 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14: Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 * 7:17: Eks 1:7 * 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10 * 7:24: Eks 2:11-15

26 Pen ruö Mosıs amöm nıŋa, Isrel bı mıhöp pen pen gailö. Anıg gılö nıŋöm haga, ‘Bı me, kale mamıl mıhau mıdpıl; pen pen gabil u arö gıl!’ a ga.

27 “Hageia, bı ap bı ap nıp pakaia u, Mosıs nıp ud gıdan yuöm haga, ‘Ne an hagö, bı kub mıdmön, halıp bı manö ud asıkep rö abad mıdpan?’

28 Ne rol Ijip bı u al pak lına u, mıñi yıp pen al pak lınıg hagabön aka?’ ga.

29 Anıg hagö, Mosıs bı al pak lıbin anıbu nıŋbal, a göm, pıñıŋ gı am ram mınöŋ Midian amöm, bı yıharıŋ ap rö mıdmıdöp. Ñın anıb au, nıpe nıbi udöm, ñı mıhöp yag daua. *

30 Anıg göm yıharıŋ nöp mıdö mı ñınjuöl mıhöp (40) ina. Hainö ñın ap ram mınöŋ kabö nöp mıdöp Sainai Dum söl au mıdöm nıŋa, ejol ap apöm, mab ur añı ap mıtıŋ geia anı au waiö lö nıŋa. *

31 Anıg geia Mosıs nıŋöm, nan anıbu nıhön göp, a göm, am söl au apöm nıŋö nıŋöl gı, Bı Kub haga,

32 ‘Nahai ıŋan Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad mıdpın,’ a ga. Anıg hageia, Mosıs, u Bı Kub nöp hagab, a göm, pıñıŋ göm gıl gıl göm, he göm amgö nıŋaga.

33 “Pen Bı Kub Mosıs nıp haga, ‘Mınöŋ naböŋ uł i am mıdpan rö, ma rırup ne u ud asık.

34 Ijip nıbi bı gau nıbi bı yad Isrel kalıp gı naij yabıl gıpal, yad nıŋbin. Kale mıtöŋ gaböl u apdı nıŋem, apem kalıp ud asık yunıg aubin. Anıb u, ne ado gı Ijip armön,’ a ga.

35 “Isrel nıbi bı nöd Mosıs nıp hagla, ‘Ne an hagö, bı kub mıdmön, halıp bı manö ud asıkep rö abad mıdpan?’ ö gıla. Pen hainö, God ejol nıpe hag yuö apöm, mab bıd mıtıŋ geia anı au Mosıs nıp waiö lö, God nıpe ke Mosıs nıp nıbi bı kub kale

mıdöm kalıp ud asık yuanı a göm, hag yua.

36 Pen Mosıs Ijip aramöm, nan gagep rö rımnap gau göm, nıbi bı nıpe Isrel kalıp udöm ñıg solwara ‘Aıı’ a gıpal u amöm, nan gagep rö rımnap gau göm, hainö Isrel nıbi bı uł gı dam ram mınöŋ aipıl nöp anı gau aramöm, nan gagep rö rımnap gau göl gı mıdmıdöp. Anıg gı mıdö mıdö, mı ñınjuöl mıhöp (40) ina. *

37 “Mosıs nıpe nöp me nıbi bı Isrel kalıp haga, ‘God nıpe bı manö nıpe hagep ap, ñı kale ke bı yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga.

38 Mosıs nıpe ram mınöŋ aipıl nöp anı gau mıdeia; nıpe apıs bac hon aip mıdeia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosıs nıp manö hag ña. Mosıs manö anıbu udöm hon Isrel nıbi bı hag ñınab, a göm, God nıpe manö kamıŋ anıbu Mosıs nıp ña. *

39 “Mosıs manö kamıŋ anıbu hag ña u pen bac hon gau manö anıbu udagla. Kale Mosıs nıp hag juöm, ado gı Ijip arun, a göm, gası u nıŋla.

40 Mosıs nımam Eron nıp hagla, ‘Bı ne Mosıs hanıp Ijip nıbö dauub u, nıp nıhön göp u nıŋagpun. Anıb u, ne hanıp nan god rö rımnap gö, bı hon rımnap god gı nabön anıb gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a gıla. *

41 Ñın anıbu nöp, god pıral kaj kau pı rö ap gı löm, yaur nan gau pak dap sabe gı ñıla. Kale ñımagö kale gıla u nıŋöm, u god hon a göm, mıñ mıñ göl gı nan kub lau ñıŋla. *

42 Anıg geila, God kalıp arö göm haga, ‘Anıg gıpal u, sıdö, rakın, gapı gau hałöwatö sabe gılanı,’ a ga. Ñın anıbu kale nan anıb gau nöp sabe gıla u me, bı God manö hagep ap God Manö u kalı kılñ rıköm haga,

‘Isrel nıbi bı.

Kale nöd mı ñınjuöl mıhöp ram mınöŋ aipıl nöp anı gau ajmıdim ñın u,

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4 * 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3

* 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

kaj kau kaj sipsip nan gau pak
yip sabe gi ñagmidim. *

43 Kale nan yihar+ñ piral mihöp kale
ke gipe u
nıp nan pak sabe gi ñi midöl gi,
gi midmidim.
Nan anıbu, ap Molok a gimidim,
ap gapı rö gi limim, Repan a
gimidim.
Nan god piral anıb mihau nöp,
sel ram gi ud ajöl gi, sabe göl gi
midmidim.
Gi midmidim anıbu, yad kalöp hag
yunö,
am nagi mideinabim daun kub
Babilon ba lau, 'a ga.

44 "Bac bi hon gau ram minön
aipıl gau mideila ñin u sel ram ud
ajmidal. Sel ram anıbu mideia u
niñöm, God hon aip midöp a göm
niñmidal. Sel ram anıbu, God manö
haga rö nöp gi lölö mideia.

45 Hainö Josua bac bi hon aip sel
ram anıbu nap bi kale nibö udla.
Hainö, kale sel ram anıbu daueilö
niñöl gi, God nıpe nıbi bi ram minön
aui mideila gau yu gi yua. Sel ram
anıbu midöm, mid damöm, hainö
Depid yag daula. *

46 Bac Depid, bi God niñö aij ga bi
u, nıpe God nıp hag niñöm haga, 'Ne
yau a gö, yad ram nöp aij ap gi linö,
ne God Jekop nöd sabe gimidöp u,
ram anıbu mideinabön, 'a ga. *

47 Hageia pen God nıpe yau a gaga.
Hainö Solomon nıpe God sabe gep
ram anıbu gi la. *

48 "Pen God adö i gılan midöp u,
nıbi bi ñimagö udöm gi linaböl ram
gau midageinab. Bi God manö hagep
ap manö anıbu hagöm haga,

49 'Bi Kub u haga,
"Ram minön kumi kabö adö lan au
sea kin yad rö adö au asik
midem,
minön nabön il i ma yad abö gi
löl gi midpin.
Yip niñön ram gi libe, yad han
mideinam?

Yad ram auai ake linam?

50 Nan gau magöñhalö ñimagö yad ke
gi lagpin aka?" ga, 'a ga.

51 "Hon ke niñ aij gıpun a gimim,
nan si nan naij nöp gimim, God
Manö niñagpim. Nahai bi gimidal rö
nöp gıpin. Ana Uı nıpe kalöp gası aij
ñö niñbep, pen pör wasö gıpin. *

52 Nahai bi gau, bi God manö
hagep gau kalıp magöñhalö gi naij
gıla. Bi God manö hagep hadame
gau, 'God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl u
aunab, 'a gıla. Pen nahai bi gau kale
bi anıb gau u rö nöp al pak lıla. Pen
miñi God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl anıbu
auö me, kale nıp mumug niñmim al
pak libe. *

53 Pen God lo manö nıpe u, ejol
nıpe gau kalıp hag yuö daulö udpe,
pen hagöp rö niñmim gagpim," a ga.

Sıdipen nıp kabö ju pak lıla

54 Sıdipen manö anıbu hagö niñöl
gi, kalıp mulu kal yabił lugö, meg
magö hau rıbıköm kal jula.

55 Pen Ana Uı nıpe Sıdipen ajman
rau midö niñöl gi, nıpe gılan gi
niñöm kumi kabö adö lan au niña,
God mailö aij unbö ke yabił nıpe
mideia niñöm Jisas nıpe God ñimagö
yijig kid lau adö urak mideia. *

56 Sıdipen niñöm haga, "Niñim!
Yad niñabin, kumi kabö adö lan au
ajön hiik midöp. Bi Ñi nıpe u
God ñimagö yijig kid lau adö urak
midöp!" a ga. *

57 Sıdipen anig hagö, rımid kale u
ñimagö ud pıl göm, adıñ magöñhalö
uraköm, manö bıatö göm manö kub
yabił hagöm, gi dö gi am nıpe mideia
arla.

58 Nıp ud sısi löm, dam dam daun
kub anıbu höñ adö yan ud arla. Bi
nıp manö pir alla gau kal juöm, wañj
mılö kale gau ud juöm, bi praj Sol
mideia söl au yulö, nıpe abad midö
niñöl gi, kale Sıdipen nıp kabö ju
pakla.

* 7:45: Jos 3:14-17

* 7:46: 2Sa 7:1-16

* 7:47: 1Ki 6:1-38

* 7:51: Ais 63:10

* 7:52: Mad 23:31

* 7:55: Sam 110:1

* 7:56: Kol 3:1

⁵⁹ Nɪp anɪg göl paklö nɪŋöl gɪ, Sɪdipen Bɪ Kub nɪp wɪñ al hagöm haga, “Bɪ Kub Jisas, ana magö yad ud,” a ga.

⁶⁰ Anɪg hagöm, kugom yɪmöm, wɪñ kub al hagöm haga, “Bɪ Kub! Yɪp al pak laböl i, nan si nan naij gaböl u nɪŋmön arö gɪmön,” a ga. Anɪg hagöl göm uma. *

8

¹ Sɪdipen nɪp kabö ju pak lɪla ñɪn u, Sol söl au mɪdöm, paj hagöm obi otefe ga.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe kalɪp rɪdɪk gɪ yulö, ke ke arla

Ñɪn anɪbu nöp, Jerusalem kai iɪ göm, nɪbi bɪ Jisas nɪŋ udla gau kalɪp gɪ naij yabɪɪ gɪla. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau kale magöŋhalö pɪñɪŋ gɪ, ram mɪnön Ju dia gau abe, ram mɪnön Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bɪ Jisas manö ud arep unbö mɪgan laŋ gau kale nöp Jerusalem mɪdeila.

² Pen God Manö hagöp rö nöp gɪmɪdal bɪ rɪmnap, Sɪdipen nɪp mög yabɪɪ gö, mɪtön kub yabɪɪ göl gɪ, wɪp dam rɪgöl gɪla.

³ Sol pen, nɪbi bɪ Jisas nɪŋ udpal gau gɪ naij yabɪɪ gɪnabin, a göm, ram ram göl gɪ, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp halöwaɪö tɪp gɪ dam nagi lɪmɪdöp. *

Pilip ram mɪnön Sameria amöm manö hag ña

⁴ Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ ud mɪdeila gau pɪñɪŋ gɪ am ram mɪnön ke gau gau mɪdeila. Pen anɪb gau am mɪdöm, Jisas manö aij u dam nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag ñɪmɪdal.

⁵⁻⁶ Bɪ ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram mɪnön Sameria au mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp, Mesaia aua manö aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe nɪŋöm, manö nɪpe nɪhön nɪhön haga u, rɪmɪd lɪ nɪŋ aij yabɪɪ gɪla.

⁷ Nɪpe nɪbi bɪ kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau iru nöp gö, nan anɪb

gau aiö göm höŋ arla. Nɪpe nɪbi bɪ ñɪmagö ma pɪno gö kɪla ga gau iru nöp abe, nɪbi bɪ ma gɪ ga be wa be ga gau iru nöp abe kalɪp gö, kamɪŋ la.

⁸ Anɪg gö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ daun anɪbu hanmɪdeila gau magöŋhalö mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪla.

⁹ Pen daun kub anɪbu bɪ ap hanmɪdöp, hib nɪpe u Saimon. Nɪpe kuj göm, nan gagep rö rɪmnap gö, Sameria nɪbi bɪ gau magöŋhalö gasɪ iru yabɪɪ nɪŋmɪdal. Yad bɪ kub yabɪɪ mɪdpin, a ga.

¹⁰ Saimon nɪpe anɪg geia, nɪbi bɪ hib mɪdeia gau abe, nɪbi bɪ hib mɪdageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp nɪŋöm hagla, “Bɪ anɪbi nɪpe god ‘Klö Kub’ a gɪpun u nöp,” a gɪla.

¹¹ Nan gagep rö gau pör gɪmɪdöp nɪŋöm nɪbi bɪ gau gasɪ iru nɪŋöm, manö haga rö nöp nɪŋmɪdal.

¹² Pen hainö Pilip apöm, God nɪbi bɪ udöm ram nɪpe kumi kabö laŋ au abad mɪdeinab manö aij u abe, Jisas Krai manö aij nɪpe u abe, hag ñö, nɪbi bɪ gau kale manö nɪpe nɪŋ udöm, ñɪg pakla.

¹³ Saimon nɪpe ke u rö nöp, Jisas nɪp nɪŋ udöm ñɪg paka. Pilip arö, Saimon nɪp hain gö nɪŋöl gɪ, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u nɪŋöm, Saimon nɪpe aiö waiö ga.

¹⁴ Bɪ Jisas manö ud arep gau Jerusalem mɪdlö nɪŋöl gɪ, kalɪp manö ap hagla, “Sameria nɪbi bɪ God Manö nɪŋ udpal,” a gɪla. Kale manö anɪbu nɪŋöm, Pida Jon kalɪp mɪhön hag yulö, ram mɪnön Sameria arlö.

¹⁵⁻¹⁷ Ammil nɪŋlö, nɪbi bɪ gau Jisas nɪp nɪŋ udlö, Bɪ Kub Jisas hib hagöm kalɪp ñɪg pak ñɪla u pen Ana Uɪ nɪpe kalɪp auaga. Anɪb u, Pida Jon bɪ mɪhön, Ana Uɪ nɪpe kalɪp auan, a gɪmil, sabe gɪmil, ñɪmagö nabɪc cög kalɪp adö laŋ lɪlö, Ana Uɪ nɪpe kalɪp aɪɪ aɪɪ aua. *

¹⁸ Kalpe mɪhön ñɪmagö nabɪc cög adö laŋ lɪlö, God nɪpe Ana Uɪ nɪbi bɪ gau kalɪp ña u, Saimon nɪŋöm, yad

* **7:60:** Luk 23:34 * **8:3:** Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11 * **8:15-17:** Ap 19:6

u rö nöp gɨnam, a göm, kalɨp mɨhön mani yamöm haga,

19 “Mani i udmil, yɨp pɨdön anɨbu ñɨlö, yad nɨbi bɨ an an ñɨmagö yad nabɨc cög adö laɲ lɨnö, kale u rö nöp Ana Uɥ udnaböl,” a ga.

20 Anɨg hageia, Pida haga, “God nan aij nɨpe yɨharɨɲ ñöb anɨbu, nɨhön gɨnɨg mani raunɨg gabön? Mani anɨbu ne ke pɨg hij gɨ lugnab!

21 Wög hol gɨpul u ne aip wasö. Hibur gasɨ mɨdmagö ne nɨɲ ud mɨdpan u, God nɨɲö aij gagöp.

22 Nan si nan naij gɨnam, a gɨmön, gasɨ nɨɲban u arö gɨmön, God nɨp sabe geinabön u, gasɨ naij yabɨ nɨɲban anɨbu nɨɲöm arö gɨnɨm rö löp,” a ga.

23 Yad nɨɲbin, nan aij kale au nan yad rö mɨdböp a gɨmön, nɨɲmön, gasɨ naij nɨɲmön, nan si nan naij gɨ mɨdpan. Anɨb u, ne nan si nan naij gep magö u, nagɨ wög gep bɨ rö mɨdpan.

24 Hageia, Saimon haga, “Köl mɨhön Bɨ Kub u nɨp sabe gɨlö, nan yɨp gɨnɨm rö löp, a gɨmil hagabil anɨbu gagnɨm,” a ga.

25 Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalɨp mɨhön nɨhön nɨhön ga manö u abe, Bɨ Kub manö aij u abe, nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñɨ pɨs göm, ado gɨ Jerusalem arnɨg, adan nab gau amöl gɨ, ram mɨnön Sameria aɲ au ram rɨɨg aglö iru nöp nɨbi bɨ gau kalɨp Jisas manö aij u hag ñöl gɨ arlö.

Pilip nɨpe bɨ Idiopia nɨbö ap nɨp Jisas manö aij u hag ña

26 Pen Bɨ Kub ejol ap apöm Pilip nɨp haga, “Jerusalem nɨbö daun kub Gasa arbal adan mɨlö u arammön,” a ga.

27 Hagö, Pilip adan haga mɨlö anɨbu amöm nɨɲa, bɨ kub ap, kaj hos ɥɨp gɨ dam ajöp nan bad adö laɲ asɨköm, adan mɨlö anɨbu areia. Bɨ anɨbu nɨpe nɨbi kwin Kadaki, ram mɨnön kub Idiopia abad mɨdeia nɨbi u nɨp wög göl gɨ, mani nɨpe u abad mɨdmɨdöp. Pen nɨpe Jerusalem God

sabe gep ram u amöm sabe göl gɨ mɨd pɨs göm,

28 ado gɨ ram mɨnön Idiopia aramöm, God Manö adɨɲ Aisaia kalɨ kɨɨñ rɨka u udöm, amgö lɨ nɨɲöl gɨ areia.

29 Pen God Ana Pilip nɨp haga, “Hos nan bad ɥɨp gɨ dam arab daɲ am söl ba au ammön, bɨ anɨbu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip gɨ dö gɨ söl ba au amöm nɨɲa, bɨ Idiopia nɨbö anɨbu, bɨ God manö hagep Aisaia God Manö adɨɲ kalɨ kɨɨñ rɨka u, amgö lɨ nɨɲöl gɨ areia. Pilip nɨɲöm haga, “Ne köp amgö lɨ nɨɲöl gɨ arabön yagol u, manö ɨ u anɨg hagöp a gɨmön nɨɲabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, nɨpe haga, “Nɨbi bɨ rɨmnap rö yɨp hag ñɨlö nɨɲem rö hagnam,” a ga. Anɨg hagöm Pilip nɨp haga, “Ap adö aui asɨkö hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anɨbu asɨka.

32 Bɨ anɨbu God Manö adɨɲ Aisaia kalɨ kɨɨñ rɨka anɨbu amgö lɨ nɨɲeia. Manö anɨbu anɨgöl mɨdöp:

“Nɨpe kaj sipsip uɥ gɨ dam al pak lɨbal rö nöp mɨdeia.

Kaj sipsip pɨ uɲ rɨklö, aiö gɨ gagöp rö,

nɨpe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan naij ap gaga u pen nɨp manö pir alöm, gɨ naij gɨla.

Nɨp böɲ nöp al pak lɨlö uma u me, hainö bɨ an rö mɨdöm,

‘Anɨg anɨg gɨmɨdöp,’ a gɨnab?” ö ga. *

34 Bɨ kub Idiopia nɨbö u manö anɨbu nɨɲöm, Pilip nɨp haga, “Manö hagab anɨbi, God manö hagep bɨ u nɨpe ke hagab aka bɨ ke nɨbö ap nɨp hagab?” ö ga.

35 Hagö, Pilip God Manö adɨɲ amgö lɨ nɨɲajɨl u nöp ɨ gɨ hag dam dam, Jisas manö aij u hag ñɨ aij ga.

36 Pen anɨg göl manö gɨ damöl gɨmil nɨɲlö ñɨg ap mɨdeia. Bɨ anɨbu Pilip nɨp haga, “Ñɨg mɨdöp i yɨp ñɨg pak ñɨnabön aka?” ga. *

³⁷ Hageia, Pilip haga, “Ne Kraiſ nɪp hibur gasɪ mɪdmagö yad nɪŋö nöp nɪŋ uɖpin a geinabön u, yad nöp ñɪg pak ñɪnabin,” a ga. Hageia, bɪ anɪbu pen haga, “Jisas Kraiſ nɪpe God Ñɪ nɪpe mɪdöp u, yad nɪŋ uɖpin,” a ga.

³⁸ Hagö, kaj hos nan ɫɪp gɪ dam ajep adö asɪk aueilö u, hos u halö anɪb au lɪmil, ñɪg yaŋ ammil, Pilip bɪ anɪbu nɪp ñɪg pak ña.

³⁹ Anɪg göl ñɪg pak ñöm, goɫ au aulö nɪŋöl gɪ, adɪŋ Bɪ Kub Ana nɪpe Pilip nɪp udöm, ke mɪgan ap ud arö nɪŋöl gɪ, bɪ kub anɪbu nɪp nɪŋaga. Nɪpe pen mɪñ mɪñ yabɪɫ göl gɪ adan ara.

⁴⁰ Pen Bɪ Kub Ana nɪpe Pilip nɪp dam ram mɪnön Asodas lö, nɪbi bɪ ram mɪnön anɪb gau daun ke ke mɪdeila gau kalɪp magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñɪ dam dam, daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nɪp nɪŋ uda

¹ Pen Sol nɪpe Bɪ Kub manö aij nɪŋ udöm hain gɪmɪdal nɪbi bɪ gau kalɪp al pak lɪn, a göm, pör klö yabɪɫ gɪmɪdöp. Mañ ap nɪpe am God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ u nɪp haga, *

² “Yɪp köp rɪmnap kalɪ kliñ rɪk ñaimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke mɪdöp daun kub Damaskas amem, kalɪp ñɪnabin. Köp anɪbu kalɪ kliñ rɪkmön hagmön, ‘Daun kub Damaskas au, kale nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ uɖpal rɪmnap Juda magum gep ram gau mɪdaiöl u, Sol nɪp hagpe, kalɪp nagɪ löm, Jerusalem daunɪm,’ a gɪmön, kalɪ kliñ rɪkmön,” a ga.

³ Sol köp anɪbu udöm, Damaskas söl söl gö nɪŋöl gɪ, adɪŋ mailö kumi kabö adö laŋ nɪbö ap lugöm nɪp nɪŋa.

⁴ Sol kaj hos adö laŋ nɪbö ap lug mɪnön yaŋ pakö nɪŋöl gɪ, manö ap nɪp haga, “Sol, Sol, yɪp nɪhön gɪnɪg gɪmön pör gɪ naij gabön?” ö ga.

⁵ Hageia, Sol haga, “Bɪ Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, yɪp pör gɪ naij gabön u nöp hagabin.

⁶ Pen ne urakmön, Damaskas ammön, bɪ ap apöm nöp manö hagnɪm rö nɪŋmön gɪmön,” a ga.

⁷ Pen bɪ Sol aip aula gau manö magö u nöp nɪŋöm, bɪ nɪme u nɪŋagöm, gasɪ mɪlö löm, manö rɪmnap hagagla.

⁸ Sol pen uraköm amgö hiɫköm nɪŋa, amgö nɪpe u böŋ nöp we ga. Anɪg gö, bɪ nɪpe aip aula gau ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm, uɫ gɪ Damaskas arla.

⁹ Nɪp anɪg göl amgö we gö, ñɪg, nan magö nan gau ñɪŋagöm, ñɪn mɪhau nɪgaŋ yɪharɪŋ nöp mɪdeia.

¹⁰ Pen Jisas nɪp nɪŋ uda bɪ ap Damaskas mɪdeia, hib nɪpe u Ananias. Bɪ anɪbu nɪpe nabön nɪŋa, Jisas nɪp haga, “Ananias!” a ga.

Hageia haga, “Bɪ Kub, yad mɪɖpin,” a ga.

¹¹⁻¹² Hageia, Jisas haga, “Sol bɪ daun kub Dasas nɪbö u, God nɪp sabe göl gɪ, nabön nɪŋöb, bɪ Ananias a gɪpal u nɪp am ud nɪŋajɪp, amgö nɪpe we ga u ñɪl nɪŋöb. Nɪpe mɪñi yɪp sabe göl gɪ mɪdöp Judas ram u. Anɪb u, ne adan ‘Yɪjɪg’ a gɪpal u ammön, Judas ram u amjakmön kalɪp hagmön, ‘Sol nɪp nɪŋnɪg auabin,’ a gɪmön,” a ga.

¹³ Jisas nɪpe anɪg hageia, Ananias haga, “Bɪ Kub. Yad nɪŋbin nɪbi bɪ iru yabɪɫ nöp hagpal, ‘Bɪ Sol anɪbu nɪbi bɪ nöp lau adö mɪɖpal Jerusalem gau kalɪp pör gɪ naij yabɪɫ göp,’ a gɪpal.

¹⁴ Nɪpe mɪñi Damaskas i auöp u, bɪ God nan sabe gep bɪ kub gau köp rɪmnap nɪp ñɪlö, nɪbi bɪ an an hib ne haglö adö arnab gau, kalɪp nagɪ lɪn, a göm, auöp,” a ga.

¹⁵ Ananias anɪg hageia, Bɪ Kub nɪp haga, “Aru! Bɪ anɪbu wög rɪmnap yad ke nɪp hag lɪbin. Nɪpe manö aij yad u Isrel nɪbi bɪ kalɪp hag ñöm, Isrel nɪbi bɪ wasö gau kalɪp hag ñöm, kiŋ gau kalɪp hag ñöm gɪnab. *

* 8:40: Ap 21:8 * 9:1: Ap 8:3 * 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

16 Pen nipe ake ranö, iru marö gö nınjöl gi, wög anıbu gınab. Anıg gınab u yad ke nıp hag ñı aij gınabin,” a ga. *

17 Bı Kub anıg hageia, Ananaias aramöm, Sol mıdeia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol nıp nabıc cög adö lan ñımagö löm haga, “Mam Sol. Bı Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la nınna u, yıp hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan ñıl nınmön, Ana Uı nipe nöp am ajman raunım, a göm, yıp hag yuö aubin i,” a ga.

18 Ananaias anıg hagö nınjöl gi, nan hag gaı bad rö Sol amgö nıp harıköl mıdeia u, waı gi lugö nınjöl gi, adın amgö ñıl nına. Amgö nınjöm, urak aramöm, ñıg paka.

19 Sol nan nınjöm kłö uda.

Sol Damaskas nıbi bı gau kalıp Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol nipe ñın rımnap nıbi bı Jisas nıp nın udla gau aip Damaskas mıdöl gi,

20 Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas nipe God Ñı nipe mıdöp manö aij u nıbi bı gau kalıp hag ña.

21 Nıpe anıg göl hag ñı mıdö nınjöl gi, kale nınjöm pa gıl gıl göm hagla, “Bı i me, Jerusalem nıbi bı Jisas nıp nın udla gau kalıp gi naij gımıdöp me! Mıñı rımnap halö nagı lı dam, bı God sabe gep bı kub gau kalıp ñınam a göm auöp,” a gıla. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag ñı damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabıt hagö, bı Juda Damaskas han mıdeila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

23 Pen hainö mıd damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añı löm hagla, “Sol nıp al pak lun,” a gıla.

24 Pen manö hagla anıbu, bı ap nınjöm Sol hag ña. Daun kub anıbu, hadame nöp kabö waryö gi gıgabö gıla u me, adan ramö ajmıdal gau, Sol nıp alun, a göm, sıdö an sıbön yan ulının lı mıdeila.

25 Anıg geila nınjöm Sol bı nipe gau sıbön an yan nıp wadı mıgan kub ap yagöm, nagı adıköm, tıp gi waryö anıbu mıgan ap höı adö adö lan nıbö mınön yan yulö, pıñın gi ara. *

Sol Jerusalem am mıdeia

26 Sol Jerusalem amöm, nıbi bı Jisas lau adö mıdeila gau aip mıdeinam, a geia pen kale nınjöm, bı i Jisas bı nipe ap wasö, hanıp al pak lınıg auöp, a göm, pıñın gıla. *

27 Anıg geila, Banabas nıpe Sol nıp dam bı Jisas manö ud arep gau mıdeila au amöm, kalıp haga, “Bı anıbi nıp nınmim pıñın gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bı Kub nıp nınjö, nıp manö rımnap haga. Hainö am Damaskas nıbi bı kalıp pıñın gagöm, Jisas manö aij u haıöwaıö nöp hag ña,” a ga. *

28 Banabas anıg hagö, Sol nıp udlö, kalıp aip Jerusalem mıdöm, daun kub anıbu mıgan mıgan gau amöm, Jisas manö aij u haıöwaıö yabıt nöp hag ña.

29 Pen bı Juda Grik manö nınla gau nıp aip manö pen pen hag amıl apıl göm, nıp al pak lun, a göm, gası u nınla.

30 Pen bı Jisas nıp nın udla rımnap manö anıbu nınjöm, nıp uı gi dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 Ñın an anıb au, ram mınön Ju-dia, Galili, Sameria gau, nıbi bı Jisas nıp nın udla gau mıd aij gıla. Ana Uı nıpe kalıp abad mıd aij göm, pıdön ñö nınjöl gi, kale kłö göm, Bı Kub nıp gası nınjöl gi mıdöm, nıbi bı rımnap halö Jisas manö aij u hag ñılö, kale u rö nöp Jisas nıp nın udla.

Pida Inias nıp gö urak ara

32 Pida ram mınön ke ke gau gi ajöl gi, nıbi bı Jisas nıp nın udla gau kalıp nın ajmıdöp. Anıg göl nın ajöm, mañ ap, nıbi bı Jisas nıp nın

* 9:16: 2Ko 11:23-28 * 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33 * 9:26: Gal 1:17-19 * 9:27: 1Ko 9:1

udla gau kalip niŋin, a göm, ram riŋig aglō Lida ara.

³³ Ram minōŋ anibu bi ap mīdeia, hib nipe u Inias. Pen ñimagō ma nipe gau kiŋa gö, kuō adō nipe u nōp han mīdmīdöp mī unbō raleb jīŋ ina.

³⁴ Pida bi anibu nīp haga, “Inias. Nan nōp göp u Jisas gö kamīŋ līnab. Urakmōn, kuō ne u yad aij gi,” a ga. Anig hagō niŋöl gi, magō anibu nōp Inias nīp kamīŋ lö uraka.

³⁵ Inias urakōm gi ajō niŋöl gi, ram riŋig aglō Lida nībi bi gau abe, ram minōŋ Seron nībi bi gau abe nīp niŋöm, Bi Kub nīp niŋ udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram riŋig aglō Lida anibu mīdō niŋöl gi, nībi Jisas nīp niŋ uda ap uma yōp daun kub Jopa au. Nībi anibu hib nipe Dabida. Pen Grik manō hagōm nīp Dokas a gīmīdal. Nipe nībi bi gau kalip abad mīd aij göm, nībi bi mög gep rō gau kalip wōg gi ñīmīdöp.

³⁷ Nībi anibu nīp nan gö hadō umō, nīp ñig pak ñöm wip he dam ram raul mīgan adō laŋ līla.

³⁸ Jisas nībi bi nipe Jopa mīdeila gau manō ap niŋla, Pida ap mīdeia ram riŋig aglō Lida au. Lida daun kub Jopa söl au mīdöp, niŋöm kale bi mīhōp kalip hag yulō, Pida mīdeia au ammil manō klō hagmil haglō, “Ne hol aip yiŋid auō arun,” a giŋlō.

³⁹ Hagailō, Pida kalip mīhōŋ aip Jopa amōm amjaklō niŋöl gi, nīp uŋ gi dam Dabida uma dam līla ram raul adō laŋ arla. Uŋ gi ud areilō niŋöl gi, nībi paŋpaŋ ap mīdeila gau, nībi uma anibu nōd kamīŋ mīdmīdöp u, waŋij mīlō waŋij rīmnap kalip yiŋarīŋ ñīmīdöp gau, Pida nīp yamöl gi, mīŋōŋ gi mīdeila.

⁴⁰ Pida pen nībi bi ap mīdeila anib gau kalip hag hōŋ yaŋ yuōm, kugom yīmōm, God nīp sabe göl gi, ado göm, wip he niŋöl gi haga, “Dabida, urak!” a ga. Hagō, Dabida amgō ñīl Pida nīp niŋöm, urak asika.

⁴¹ Pida pen ñimagō kīd nipe u udōm, ud urak ñöm, nībi paŋpaŋ gau

abe, nībi bi Jisas nīp niŋ udla gau abe, kalip magōŋhalō wiŋ alō aueila haga, “Dabida i,” a ga.

⁴² Pen Pida anig geia, manō anibu Jopa nībi bi magōŋhalō niŋöm, nībi bi iru nōp Bi Kub nīp niŋ udla.

⁴³ Pen Pida nipe daun kub Jopa anibu, bi kaj kau hañ wōg gīmīdöp bi ap aip ñīn rīmnap rapīn mīdmīdil. Bi anibu hib nipe Saimon.

10

Ejol ap apōm Konilias nīp manō haga

¹ Pen ami bi gau kalip abad mīdmīdöp bi kub ap daun kub Sis-aria mīdmīdöp. Hib nipe u Konilias. Ami bi nipe abad mīdmīdöp anib gau kalip “Idali Ami Bi” a gīmīdal.

² Bi kub Konilias anibu aip, nībi bi ram nipe gau aip, God nīp niŋ udla. Juda nībi bi nan kale rīmnap mīdagmīdöp u, Konilias nipe mani nan gau haŋōwaŋlō ñīmīdöp. Pen nipe God nīp pōr sabe gīmīdöp.

³ Mañ ap sīdō gamīŋ ga magō u, Konilias nipe nabōŋ niŋa, God ejol ap apōm haga, “Konilias!” a ga.

⁴ Hageia, Konilias piŋiŋ göm nīp niŋ ij halō lōm haga, “Bi kub, yiŋ niŋhōn hagabōn?” ö ga.

Hageia, ejol u nīp haga, “Ne God nīp sabe gīmōn, nībi bi mög gep gau kalip nan haŋōwaŋlō ñīmōn giŋan u, God nōp aij göm nōp hauŋ gagōp.

⁵ Ne bi rīmnap hagō, kale am daun kub Jopa amōm, bi Saimon Pida a giŋal u nīp haglō aunīm.

⁶ Nipe Saimon, bi kaj kau hañ wōg göp u aip mīdpil ñig solwara goŋ au,” a ga.

⁷ Pen ejol manō anibu hagōm arō niŋöl gi, Konilias bi wōg nīp gi ñīmīdil mīhau abe, ami bi God nīp niŋ uda ap abe hagō aueila,

⁸ kalip ejol u manō niŋhōn niŋhōn haga u hag ñī aij göm hag yuō, Jopa arnig hadla.

⁹ Kale am am adan aŋ au hanla. Ruō am am, sīdō aŋ aulik magō u, Jopa söl söl giŋa. Magō anibu Pida

God nɪp sabe gɪnɪg ara ram adö lan migan u.

¹⁰ Nɪpe amöm, God nɪp sabe gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, nɪp kɪyö kub yabɪl la. Pen nɪbi bɪ nɪpe gau nan magö lau gɪlö nɪñöl gɪ, nɪpe naböñ ap nɪña.

¹¹ Pida nɪpe naböñ nɪñöm nɪña, kumi kabö adö lan migan hiiköm, wadɪ kub ap ñon mɪlö mɪhau mɪhau goɪ lap lap adɪköl mɪdeia an au lug lug mɪnönɪ it yan luga.

¹² Wadɪ migan anɪb yan kaj, wal wayör, re, yaur ke ke gau magöñhalö nöp mɪdeia.

¹³ Manö ap pen nɪp haga, “Pida, urakmön nan ñɪñeb anɪb yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bɪ Kub. Wasö yabɪl! Nɪhön gɪnɪg ñö? a gɪmön hagpan? Hon Juda nɪbi bɪ nan hil gep anɪb gau nan rɪmnap ñɪñagpin yabɪl,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anɪbu kauyan haga, “Nan nɪhön nɪhön God nan ñɪñeb a ga gau, hil gep a gɪmön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anɪbu, ij mɪhau nɪgan ga. Hainö me, nan wadɪ kub anɪbu ado gɪ kumi kabö adö lan ara.

¹⁷ Anɪg gö, Pida naböñ nɪñbin anɪbu nɪhön gɪnab, a göm, gasɪ iru nɪñ mɪdö nɪñöl gɪ, Konilias bɪ hag yuö nɪp hagnɪg aula bɪ kabö u adan it au apjakla.

¹⁸ Apjaköm hagla, “Bɪ Saimon Pida au mɪdöp aka?” gɪla.

¹⁹ Pida naböñ nɪñajɪp anɪbu gasɪ nɪñöl gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, God Ana nɪp haga, “Ne nö?! Bɪ mɪhau nɪgan nöp ulhai nɪñ auaböl.

²⁰ Anɪb u, urakmön ram au gɪyan arammön. Yad ke kalɪp hag yunö auaböl. Anɪb u, auö aip arun a gaiöl u, gasɪ iru nɪñagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anɪg hagö, Pida au yan amöm bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Bɪ ulhai nɪñabim bɪ u, yad me i. Yɪp manö ap hagnɪg aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bɪ kub Konilias, amɪ bɪ gau kalɪp abad mɪdöp bɪ kub u hanɪp hag yuö auabun. Nɪpe God nɪp nɪñ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɪp nɪñlö kalɪp magöñhalö aij göp. Pen nɪpe naböñ nɪña, God ejol ap apöm nɪp haga, ‘Ne bɪ rɪmnap yuö, am Saimon Pida nɪp uɪ gɪ daulö, manö hagainɪm u nɪñmön,’ a ga,” a gɪla.

Pida Konilias ram ara

²³ Anɪg hagailö, Pida kalɪp hagö ram raul migan amöm hanla.

Ruö Pida, bɪ Jopa nɪbö Jisas nɪp nɪñ udla rɪmnap udöm, Konilias yua bɪ ugan anɪbu aip am am adan an au hanla.

²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɪpe Pida auab, a göm, nɪbi bɪ nɪpe gau abe, mɪdeimam nɪpe gau abe, kalɪp wiñ alö ap magum gɪ mɪdeila.

²⁵ Pida nɪpe amöm ram raul arnɪg gö nɪñöl gɪ, Konilias nɪp nable paköm, nɪp bɪ kub a göm, am ma it nɪpe au kugom yɪma.

²⁶ Anɪg gö nɪñöl göm, Pida pen nɪp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɪ ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö nɪñöl gɪ, manö hagöl gɪ, ram raul migan yan arlö. Ammil Pida nɪña, nɪbi bɪ iru nöp ap magum gɪ mɪdeila.

²⁸ Pida kalɪp haga, “Kale ke nɪñbim, hon Juda nɪbi bɪ asɪ masɪ gɪ aij gɪpun. Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböñ nɪñnö, God yɪp manö ap haga. Nɪpe manö haga anɪbu, yad nɪbi bɪ rɪmnap asɪ masɪ mɪdpal, a gem, kalɪp asɪ masɪ gɪnam rö lagöp.

²⁹ Anɪb u nɪñem me, Konilias manö hagöp u nɪñem arö gagpin; hagöp rö nɪñem aubin. Anɪb u, yɪp nɪhön gɪnɪg hagpe aubin?” ö ga.

³⁰ Pida anɪg hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, mɪñi sɪdö gamɪñ göp magö u rö, ram raul migan yan God nɪp sabe gɪ mɪdöl gɪ nɪñnö,

* 10:14: Lep 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19 * 10:26: Ap 14:13-15; Rep 19:10

bı walıj rud yabıl yıma ap apöm, mıdainö ba au uraköl mıdeia.

³¹ Nıpe yıp haga, 'Konilias, ne God nıp sabe gımön, mani nan gau nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp hałöwałö ñımön gıpan u, God nıñöb.

³² Anıb u me, bı rımnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib nıpe ap Pida a gıpal u, nıp uł gı dauöl. Nıpe Saimon bı kaj kau hañ wög göp u aip mıdpil ñıg solwara goł au, a ga.

³³ Ejol u yıp anıg hagö, yad yıñıd nöp bı yad rımnap hagnö, nöp am uł gı dauajal, yıp aij göp. Hon nıbi bı aui God pıg mıdpun rö, Bı Kub manö kalıp hag ñımön, a göm, nöp hag yuö auban u, mıñi hanıp hag ñö nıñun, a ga.

Pida Konilias nıbi bı nıpe gau kalıp manö hag ña

³⁴ Konilias anıg hageia, Pida haga, "Yad mıñi nıñbin, God nıpe, bı söl aui nıbö nöp bı aij, bı mılö gau nıbö bı naij, a göm, nıñagöp. *

³⁵ Ram mınönj ke ke gau nıbö, il ke ke gau nıbö, nıbi bı an an God nıp nıñöm ana udöm, manö nıpe nıñöm hagöp rö gınaböl gau, kalıp magöñhalö udnab.

³⁶ Pen God nıpe hanıp Isrel nıbi bı manö aij yua u nıñbim. Yad ke aip jım ñöl mıdlañ, a göm, God nıpe Jisas Krais nıp hag yua. Jisas Krais nıpe nöp me, nıbi bı gau magöñhalö Bı Kub kale mıdöp.

³⁷ Kale ke nıñbim, Jon bı ñıg pak ñeb u, ñıg pak ñöl gı, manö aij anıbu il göm, ram mınönj Galili hag ña. Anıg göl hagö, hag damöm, hag damöm, nıbi bı ram mınönj Isrel mıdpal gau magöñhalö nıñla. *

³⁸ Pen kale nıñbim, Jisas Nasared nıbö u God aip mıdöm, Ana Uł u nıp ñö, abad mıdö nıñöl gı, kłö nıpe nöp udöm, ram mınönj ke ke gau magöñhalö ajöl göm, nıbi bı gau gı aij göl gı, nıbi bı Seden kalıp gö

ułham mıdeila gau kalıp gö, kamıñj lımıdöp. *

³⁹ "Pen Jisas Juda nıbi bı ram mınönj kale gau gı ajöl göm, Jerusalem gı ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke nıñno u hagabin. Pen hainö nıp mab ba lañ al pak lılö uma.

⁴⁰ Uma u pen ñın mıñöp mıdöm, God gö, ñın mıñau nıgañ u kauyañ uraköm, am waiö lö amgö nıñno.

⁴¹ Nıbi bı magöñhalö nıp amgö nıñagla. God hanıp nıbi bı hag la gau nöp Jisas nıp amgö nıñno. Nıpe umöm urakö nıñöl gı, aip mıdun jım ñöl nan nıñun ñıg nıñno. *

⁴² Jisas hanıp haga, 'Manö aij yad u nıbi bı gau kalıp hag ñımim hagnım, "God haga rö me, hainö Jisas nıbi bı kamıñj mıdeinaböl gau abe, nıbi bı umnaböl gau abe, kalıp magöñhalö manö kub hagnab," a gımim, a ga. *

⁴³ Pen adö anıbu, bı God manö hagep gau magöñhalö Jisas Krais nıp hagöm hagla, 'Nıbi bı an an Krais hib kłö yabıl nıpe u udnaböl gau, nan si nan naij gıpal u, God nıñöm arö gınab, a gıla," a ga. *

Juda nıbi bı wasö gau Ana Uł udla

⁴⁴ Pen Pida anıg göl manö hag mıdö nıñöl gı, Ana Uł nıpe nıbi bı nıñ mıdeila gau kalıp magöñhalö aua. *

⁴⁵⁻⁴⁶ Ana Uł kalıp auö, kale manö ke nöp, hañ ke nöp hagöl gı, God hib nıpe haglö adö arö, Juda nıbi bı Jisas nıp nıñ udla Pida aip Jopa nıbö aula gau, God Juda nıbi bı wasö gau kalıp Ana Uł ña me u, a göm, aiö waiö gıla.

Pida pen haga, *

⁴⁷ "God nıpe Ana Uł hanıp ña rö u, mıñi nıbi bı gai i kalıp u rö nöp ñöb. Anıb u, kale ñıg paknabun, a gılö, nıbi bı rımnap kalıp wasö göl rö lagöp," a ga.

⁴⁸ Pida anıg hagöm bı nıpe rımnap kalıp haga, "Nıbi bı gai i kalıp

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk 4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5 * 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6

Jisas Krais hib nipe haggim ñig pak ñimim,” a ga. Ñig pak ñilö nınjöl gi, kale hagla, “Pida, ne hon aip ñin pro magö ap aui midaimön,” a gila. Haglö, ñin pro magö ap kalip pig mideia. *

11

Pida Jerusalem arö nip manö hag gila

¹ Pen Jisas manö ud arep bi gau abe, ram minön Judia nıbi bi Jisas nip nınj udla gau abe nınjla, Juda nıbi bi wasö gau rimnap God Manö nınj udla.

² Anıb u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bi wasö gau u rö nöp hañ rıb gi dö göl, a gimıdal bi gau, Pida nip kal göm hagla,

³ “Ne nıhön ginig bi hañ rıb gi dö gagpal gau ram kale ammön, kalip aip nan jım ñöl ñınabön?” ö gila. *

⁴ Anig hagaila, Pida daun kub Jopa midöm nabön nınja aiud u kalip hag ñöl gi haga,

⁵ “Yad daun kub Jopa midem, God nip sabe gi midem, nabön nınj, kumi kabö adö lan nıbö, wadi kub ap rö ñon mlö mıhau mıhau goł lap lap adıköl mideia lug lug it yad midainö au ap luga. *

⁶ Auö, yad wadi anıbu mideia söł au amem nınj, kaj, wal wayön, re, yaur gau gau magöñhalö mideia.

⁷ Pen manö ap yip haga, ‘Pida, ne urakmön nan anıb yagol gau pak ñön,’ a ga.

⁸ “Hageia, yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Wasö yabıl! Nıhön ginig ñön a gimön hagpan? Hon Juda nıbi bi nan hil gep anıb gau nan rimnap ñınagpin yabıl,’ a gınö.

⁹ “Anig hagainö, manö anıbu kauyan haga, ‘Nan nıhön God nan ñınjeb a ga gau, hil gep a gimön haggimön,’ a ga.

¹⁰ Ga anıbu, ij mıhau nıgan ga. Pen hainö nan wadi kub anıbu ado gi kumi kabö adö lan ara.

¹¹ “Pen magö anıbu nöp, bi mıhau nıgan ram han midainö u apjakla. Bi anıb gau bi kub Konilias, Sisaria nıbö hag yuö, yip ut ginig aula.

¹² God Ana yip haga, ‘Gasi iru nınjagmön, kalip aip halöwałö armön,’ a ga. Anig hageia, yad mam Jisas manö nınj uđpal unbö kagoł jınj uđem, kalip aip Konilias ram u arno.

¹³ Amjakno, Konilias haga, ‘Ejol ap apöm yip haga, “Bi rimnap haggimön, daun kub Jopa amöm, bi ap Saimon Pida a gıpal u nip ut gi dauöl.

¹⁴ Ut gi dauöl, nipe nöp manö rimnap hag ñö, nıbi bi ram ne aip midpim gau, God kalöp magöñhalö ud kamın yuö, nıbi bi nipe mideinabim,” a ga, a ga. *

¹⁵ “Konilias yip anig hagö, yad it gem manö hag ñınö nınjöl gi, Ana Ut nipe hanıp nöd aua rö, nıbi bi anıb gau kalip u rö nöp aua. *

¹⁶ Anig gö, Bi Kub hanıp nöd haga manö u gasi nınj. Nipe haga, ‘Jon kalip ñig pak ña u pen söł midöp God nipe kalöp Ana Ut u pak ñınab,’ a ga. *

¹⁷ Pen hon Bi Kub Jisas Krais nip nınj udno ñin u, God nan aij yabıl hanıp ña rö, kalip u rö nöp ña. Anıb u, yad aigöl gem God nip, ‘Anig gaggimön,’ a gibnep?” ö ga.

¹⁸ Pida anig hageia, bi nip manö kal hag gila gau manö haga u nınj, manö kal rimnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö nınjöl gi hagla, “Hanıp nöp wasö; Juda nıbi bi wasö gau u rö nöp, nan si nan naij gıpal u, nıhön ginig anig gıpun, a göm, nip sabe geinaböl u, nipe nınj, nan si nan naij gıpal gau arö göm, kamın pör middep magö u kalip ñınab,” a gila. *

Adiok nıbi bi Jisas manö aij u nınj udla

¹⁹ Pen Sidipen nip kabö ju pak lila ñin an au, bi Juda Jerusalem mideia

* 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27

gau, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau kal̄ip ḡi naij yab̄iḡ ḡilō, kale p̄iñiη ḡi ke ke arla. R̄imnap p̄iñiη ḡi ram m̄inōη Pōnisia arla, r̄imnap p̄iñiη ḡi ram m̄inōη ñiḡ r̄ib gus ga airan Saipras arla, r̄imnap p̄iñiη ḡi daun kub Adiok arla. Amōm, Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñagla, n̄ibi b̄i kale ke Juda kai ju am an̄ib gau m̄idm̄idal gau kal̄ip nōp hag ñila. *

20 Pen n̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iη udla r̄imnap Saipras n̄ibō, r̄imnap Sairini daun n̄ibō, p̄iñiη ḡi Adiok amōm, B̄i Kub Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñila.

21 B̄i Kub klō n̄ipe u kal̄ip aip m̄ideia u me, n̄ibi b̄i gau kal̄ip Jisas manō aij u hag ñilō, n̄ibi b̄i iru nōp B̄i Kub n̄ip n̄iη udla.

22 Pen Jerusalem n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau, manō an̄ibu n̄iηōm, b̄i kale Banabas n̄ip haglō, Adiok ara. *

23 Banabas n̄ipe Adiok amjakōm n̄iηa, God n̄ipe n̄ibi b̄i an̄ib gau mōḡ n̄iηōm gō, Jisas manō aij u n̄iη udla. An̄ib u me, n̄ipe ñiñi lōm, kal̄ip manō r̄imnap halō hag ñōl ḡi haga, “B̄i Kub n̄ip n̄iη udpim u arō gagmim; n̄ip añi nōp hibur gasi m̄idmagō kale aη daη n̄iη ud p̄idōη ḡimim, ciḡ gōl ḡi m̄idaimim,” a ga.

24 Banabas n̄ipe b̄i aij yōl. Ana Uḡ n̄ipe Banabas apōm ajmaη raum̄idōp. N̄ipe Jisas manō aij u bōη nōp n̄iη uda. N̄ipe Jisas manō aij u n̄ibi b̄i gau hag ñō, n̄ibi b̄i iru nōp B̄i Kub n̄ip n̄iη udla.

25 Banabas pen b̄i Sol n̄ip am dau-nam, a göm, daun kub Dasas ara. *

26 Banabas Dasas amjakōm, Sol n̄ip ulhai n̄iηōm, uḡ ḡi ado ḡi am Adiok amōm, m̄i añi an̄ibu n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau kal̄ip Jisas manō aij u hag ñōl ḡi m̄idailō. Adiok n̄ibi b̄i Jisas Krai n̄ip n̄iη udla gau, nōd hib ñōm Krai N̄ibi B̄i a ḡila.

27 Ñin aη an̄ib au, b̄i God manō hagep r̄imnap Jerusalem n̄ibō Adiok

arla.

28 Amōm, God Ana n̄ipe b̄i kale ap Agabas n̄ip gasi ñō haga, “K̄iyō kub yab̄iḡ ram m̄inōη magōηhalō l̄iḡ gab,” a ga. Hagō, haga rō k̄iyō kub yab̄iḡ u, gapman b̄i kub Klodias abad m̄idm̄idōp ñin u aua. *

29 An̄ig göl k̄iyō kub la n̄iηōm Adiok n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau hagla, “N̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iη udpal r̄imnap ram m̄inōη Judia gau m̄idlō n̄iηōl ḡi, kal̄ip k̄iyō kub yab̄iḡ lōp u, hon añi añi kal̄ip mani r̄imnap magum gun ñun,” a ḡila.

30 An̄ig hagōm, mani l̄i magum göm, Banabas aip Sol aip kal̄ip ñōm hagla, “Kale b̄i m̄ihōη mani i dammil, Krai n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄idpal b̄i kub gau kal̄ip ñil,” a ḡila. *

12

Herod Jems n̄ip al pak lōm, Pida n̄ip nagi la

1 Ñin aη an̄ib au, gapman b̄i kub Herod, n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau r̄imnap kal̄ip ḡi naij göl ḡi, dam nagi lōl ḡi ga.

2 Ami b̄i n̄ipe gau r̄imnap hagō, Jon n̄imam Jems n̄ip ru m̄ilō k̄id udōm bōη nōp al pak l̄ilō uma.

3 Herod hagō an̄ig geila, Juda n̄ibi b̄i gau n̄iηōm ñiñi l̄ila. Ñiñi l̄ila u, Herod n̄iηōm, Pida n̄ip u rō nōp hagō, dam nagi l̄ila. ḡila an̄ibu, Juda n̄ibi b̄i Bred Yis Halō Ñiηagep ñin aη au ḡila.

4 Herod Pida n̄ip an̄ig göl dam nagi lōm, ami b̄i unbō raleb bōη daη (16) kal̄ip n̄ime l̄i yḡwo m̄ilō yḡwo m̄ilō lōm haga, “S̄idō aη s̄ibōn yaη b̄i m̄ihau m̄ihau abad nōp m̄idaimim,” a ga. Herod gasi n̄ipe u ke n̄iηōm haga, “Pasopa ñin u ap arain̄im me, hainō Pida n̄ip dam n̄ibi b̄i m̄ideinabōl aη au amun manō kub hagnabun,” a göm n̄iηa.

5 Pida n̄ipe an̄ig göl nagi m̄idō n̄iηōl ḡi, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla

gau Pida nıp gası nıñöm, klö göm God nıp sabe göl gi nöp mıdeila.

⁶ Pen gapman bı kub Herod Pida nıp manö kub hagnam, a göm, nıñ a ñın anıbu nöp sıbön au yañ, Pida nıp sen mihöp adıköm, ami bı mihau böñ lap lap nıñ mıdlö nıñöl gi, Pida añ yañ haneia. Ami bı rımnap u rö nöp adan il u nıñ mıdeila.

⁷ Pen adıñ Bı Kub ejol nıpe ap urak mıdö nıñöl gi, mab mıtan rö am nagı lep ram raul mıgan u ara. Ejol anıbu am Pida nıp rıglöm pak nıñöm haga, “Yıñıd urak!” a ga. Hagö, Pida urakö nıñöl gi, sen nıp adıkla u hubıka.

⁸ Ejol Pida nıp haga, “Dip nagı ne u pig limön, ma rırup ne u gımön gi,” a ga. Hagö, Pida ejol haga rö nöp gö, ejol u pen haga, “Wañj mılö kub ne u yımö, yad aip arul,” a ga.

⁹ Hagö, wañj mılö kub nıpe u yımöm, ram raul mıgan mıdeia u arö göm, ejol u aip hadlö. Ejol ga anıbu, Pida nıpe hag nıñ a e, u nabön nıñabin a göm nıñ a.

¹⁰ Pen ami bı nıñ mıdeila ajön il mihau hil gımil, ajön klö yabıl ain udöm gıla ajön höñ yañ u ke hiıkö nıñöl gi, höñ arlö. Ammil, adan añ gau amöl gi Pida nıñ a, ejol u mıdageia. *

¹¹ Anıg ga nıñöm Pida haga, “Mıñi nıñ aij gıpin. U Bı Kub nöp, ejol nıpe u hag yuö, ap gapman bı kub Herod yıp nagı pıdön löp u hubık yuöp. Gapman bı kub Herod abe, Juda nıbi bı gau abe, nan naij yıp gıñıg gıpal u, göl rö lagöp,” a ga.

¹² Anıg hagöm, gası nıñ aij göm, bı ne Jon Mak nıme Maria ram u ara. Ram anıbu nıbi bı iru nöp apöm, God nıp sabe gi mıdeila.

¹³ Pida apöm, ajön u pa gu gu gö, pai Roda, ram anıbu wög gımdöp u ajön u hiıknıg aua.

¹⁴ Pai anıbu ajön apöm nıñ a, Pida maj mıgan u nöp hageia. Nıpe anıg nıñöm, ñıñı yabıl löm, hauł padö ajön hiıkaga; am nıbi bı gau kalıp haga, “Pida ap mıdöp höñ yañ,” a ga.

¹⁵ Hageia, kale hagla, “Ne hauł alajıp hagabön,” a gıla. Anıg hageila, nıpe klö yabıl göm haga, “Pıral hagagın; nıñö yabıl hagabin. Pida mıdöp höñ yañ,” a ga. Hageia hagla, “U ana nıpe u rö löp ap mıdöp,” a gıla.

¹⁶ Pen Pida nıpe ajön u kauyañ pak gu gu gö gö gö, am ajön u hiıköm nıñla, Pida nöp mıdeia nıñöm aiö yabıl gıla.

¹⁷ Aiö gılö nıñöl gi, Pida kalıp ñın mıñic gi ñöm haga, “Manö hagagmim!” a ga. Anıg hagöm, nagı lep ram mıdö nıñöl gi, God ejol ap yuö apöm, nıp nıñön nıñön göm daua manö u kalıp hag ñöm haga, “Manö anıbi Jems abe, nıbi bı Jisas nıp nıñ udpal gau abe, kalıp hag ñımim,” a göm, ke mıgan ap ara.

¹⁸ Ruö ram ruö nıñöl gi, ami bı gau Pida mıdageia u nıñöm, nıñön göp, a göm, hag ap ran ap lugöl gi mıdeila. Pıñıñ göm, “Mai,” a göm, ulhaila u pen nıñagla. *

¹⁹ Herod ami bı anıb gau kalıp, Pida nıp yıñıd ulhai nıñmim dauim, a gö, ulhai wasö nıñlö, kalıp manö kub hagöm, manö hagö ami bı nıpe rımnap ami bı anıb gau böñ nöp al pak lıla.

Herod uma

Hainö Herod ram mınön Judia arö göm, am daun kub Sisaria mıdmıdöp.

²⁰ Herod am Sisaria mıdöm, daun kub mihöp Daia Saidon nıbi bı gau kalıp nıñö mulu luga. Pen Daia Saidon nıbi bı apöm, bı Herod ram nıpe abada bı Blasdas nıp mıñön gi ñöm hagla, “Hanıp pör kıyö lö, apun Herod ram mınön nıpe i nan magö rau ud arbun halö. Anıb u, hanıp kal kal juagmim; agamıj jım ñöl mıdaiun,” a gıla. Hageila, Blasdas nıpe pen haga, “U nıñö hagpım,” a ga.

²¹ Pen Herod manö anıbu nıñöm, ñın ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la ñın anıbu auö, nıpe

kiŋ kai yimbäl rö wälj aij aij yabił gau yimöm, sea kiŋ kub nipe adö u asiköm, nibi bi gau kalip manö hag ña.

²² Herod manö anibu hag ñö niñöl gi hagla, “U bi ap rö hagagab; god ap rö hagab,” a gila.

²³ Pen Herod manö anibu niñöm, “Yip manö anibu rö hagagmim; God hib nipe nöp hagpe adö aran,” a gaga. Anib u, Bi Kub ejol nipe ap hag yuö, apöm Herod nip gö, mña kub göm, gise lö böñ nöp uma. *

²⁴ Pen God Manö u hag ñilö arö niñöl gi, ram minöñ gau kid kid ara. *

²⁵ Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem midmil, ginig aulo u hadö gipul, a gimil, Jon Mak nip ut gi ado gi Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag ñöl gi arlö

¹ Daun kub Adiok anib au bi God manö hagep bi rimnap, bi God manö hag ñeb bi rimnap mideila. Bi anib gau me, ap Banabas; ap Simion. Bi Simion anibu nip Bi Pir a gimidal. Bi ap Lusias, nipe Sairini daun nibö. Bi ap Maneyen, nipe Kiñ Herod bi niñeb nipe ap. Pen bi ap Sol.

² Pen ñin ap kale nan magö niñagöm, Bi Kub nip nöp sabe gi midlö niñöl gi, Ana Ut nipe kalip haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagaimim, wög kalip hag linö u gilö arnim,” a ga. *

³ Anig hagö, kale nan magö niñagöm, God nip sabe göm, Banabas aip Sol aip kalip ñimagö adö lan löm, God kalip mihöñ abad mideian, a göm, kalip hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Ut nipe kalip abad midö niñöl gi, bi ni Jon Mak, wög halip pro pro rimnap gi ñan, a gimil, nip ut gi Selusia daun ñig goł yan amöm, ñig magib udöm, ram minöñ ñig rib gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun

kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, nibi bi gau kalip God Manö hag ñilö. *

⁶ Pen nibi bi Saipras mideila anib gau kalip God Manö hag ñi dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bi ap kuj cage aimö gep bi ap nable paklö. Bi anibu hib nipe Ba-Jisas. Nipe manö piral hagöm haga, “Yad God manö hagep bi ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bi kub yabił hanmidöp, hib nipe Segias Polas. Bi anibu nipe bi gasi niñ kid yabił hiiköm niñmidöp. Nipe Banabas aip Sol aip, God Manö yip haglö niñin, a göm, kalip hagö apil, nip God Manö hag ñilö. Pen bi kuj cage aimö gep bi u nipe bi kub anibu bi niñeb nipe ap.

⁸ Bi Ba-Jisas anibu, Grik manö hagöm nip Elimas a gimidal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nip God Manö aij u hag ñilö, nipe rimid li apdi niñ aij ga u pen, bi kuj aimö gep bi u niñöm, Banabas Pol manö naij kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u niñ udagnim, a göm, nip haga, “Bi anib mihau manö pir alabil u niñagmön,” a ga.

⁹ Sol hib nipe ap me Pol a gimidal. Ana Ut nipe Pol nip ajman rauöm gasi aij ñö niñöl gi, bi kuj aimö gep bi u nip niñ ij halö li midöm haga,

¹⁰ “Ne kijaki pi yag daua; naij nöp gipan. Nan niñön niñön aij midöp u arö gimön, nibi bi gau kalip piral nöp gabön. Ne pör pör Bi Kub manö niñö nipe u udmön manö piral rö labön. Ne ñin mai gi naij gabön u arö ginabön?”

¹¹ Anig gabön u, God gö, ñin bad ap amgö ne we gö sidö mailö niñagnabön,” a ga.

Pol manö anibu hagö, adiñ Ba-Jisas niña, kumi pir rö bad ap amgö nipe harikö böñ nöp sib ga. Anig gö, bi ap yip ñimagö ud adan yaman, a göm, ud ririkol göl gi mideia. *

* 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37 * 13:2: Ap 9:15 * 13:3: Ap 6:6 * 13:4-5: Ap 12:12; 15:39 * 13:11: Ap 9:8

12 Banabas Pol kale bɪ mɪhɔŋ Bɪ Kub manö u nɪp hag ɲailö u nɪŋöm, Segias Polas nɪpe aiö ga. Anɪb u, Ba-Jisas ga u nɪŋöm, nɪpe Jisas nɪp nɪŋ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram mɪnɔŋ Pisidia au arlö

13 Pen Pol bɪ nɪpe gau aip ɲɪg magɪb udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram mɪnɔŋ Pampilia au arla. Am mɪdöm, Jon Mak nɪpe kalɪp mɪhɔŋ au arö göm, ado gɪ Jerusalem ara. *

14 Kale pen Pega daun arö gɪmil, daun kub Adiok, ram mɪnɔŋ Pisidia au arlö. Am mɪdöm, Juda God nɪp sabe gep ɲɪn u, Juda magum gep ram u ammil, asɪk mɪdailö.

15 Juda magum ram abad mɪdmɪdal bɪ gau uraköm, Mosɪs lo manö kalɪ kɪɲ rɪka adɪŋ rɪmnap abe, bɪ God manö hagep gau kalɪ kɪɲ rɪkla adɪŋ rɪmnap abe, amgö lɪ nɪŋ nɪbi bɪ mɪdeila gau kalɪp hagla. Kale manö hag pɪs göm, bɪ ap hag yulö Banabas Pol asɪk mɪdailö au amöm haga, "Mamil mɪhɔŋ. Nɪbi bɪ gai i nɪŋ udep manö rɪmnap mɪdainɪm u, hanɪp hag ɲɪlö nɪŋun," a gɪla.

16 Hagailö, Pol uraköm manö hagnɪg ɲɪmagö dap ranöm haga, "Kale Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö God nɪp sabe gɪmɪdim gau abe, manö hagnɪg gabin i rɪmɪd lɪ nɪŋim.

17 God nɪpe hadame nöp apɪs bac bɪ hon gau uda. God anɪbu nɪpe Isrel nɪbi bɪ God hon me. Hainö kale ram mɪnɔŋ Ijip am mɪdeila, God kalɪp abad mɪd aij gö, ɲɪ pai yag dapöm, iru yabɪl nöp mɪdeila. Bɪ kub Pero kalɪp, aragnabim, a ga u pen God klö ke yabɪl nɪpe u göm, kalɪp uɭ gɪ dam Ijip hɔŋ adö aula. *

18 Kale mɪ ɲɪnjuöl mɪhöp (40) ram mɪnɔŋ kabö nöp mɪdmɪdöp an au mɪdöm, God nɪp manö iru nɪbanö

sasɪm lɪ gɪmɪdal u pen God kalɪp abad mɪd aij ga. *

19 Pen nöd ram mɪnɔŋ Kenan nɪbi bɪ rɪgɔŋ ke ke unbö mudun jɪŋ mɪdeila, pen God nɪbi bɪ nɪpe kalɪp abad mɪd aij göm pɪdöŋ nɪpe ɲö, nɪbi bɪ rɪgɔŋ ke ke unbö mudun jɪŋ nöd mɪdeila gau kalɪp aip pen pen göm, rɪdɪk gɪ yu al pak löm, ram mɪnɔŋ anɪbu ram mɪnɔŋ kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip mɪdlö mɪ ina u wö ralöm, ram mɪnɔŋ aipɪl nöp an gau mɪdlö mɪ ina u wö ralöm, nɪbi bɪ rɪdɪk gɪ yuöm, ram mɪnɔŋ kale udla mɪ ina u abe wö ralöm gɪlö me, mɪ unbö po hadred pipdi (450) ina.

"Pen God kalɪp dam ram mɪnɔŋ Kenan aui löm, bɪ manö ud asɪkep rɪmnap hag lö, kalɪp abad mɪdmɪdal. Hainö bɪ God manö hagep Samyuel mɪdeia ɲɪn u, *

21 nɪbi bɪ Isrel gau kale Samyuel nɪp hagla, 'Ne kɪŋ ap hag lö, hanɪp nɪbi bɪ magöŋhalö abad mɪdeinab,' a gɪla. Hageila, God bɪ ne Kis ɲɪ nɪpe Sol nɪp hag lö, kɪŋ kale mɪdmɪdöp. Bɪ anɪbu Benjamin kɪgɪn rɪk damöm rɪk damöm rɪk lɪla. Sol kɪŋ kale mɪdö, mɪ ɲɪnjuöl mɪhöp (40) ina. *

22 Pen hainö God nɪpe gö Sol kɪŋ mɪdageia. God nɪpe Depid kɪŋ kale hag la. God nɪpe Depid manö hagöm haga, 'Hibur gasɪ mɪdmagö yad ke gasɪ göp rö u, Jesi ɲɪ nɪpe Depid hibur gasɪ mɪdmagö nɪpe abe unbö rö nöp gasɪ göp; nan nɪhön nɪhön gan a gɪ nɪŋnabin u, nɪpe anɪg unbö rö nöp gɪnab,' a ga. *

23 "Pen God nɪpe gö, Depid ɲɪ pai rɪkö, rɪk dam dapɪl göm, Jisas nɪp yag daula. Anɪb u, God nöd manö klö hag la rö, nɪpe Isrel nɪbi bɪ kalɪp Ud Kamɪŋ Yuep Bɪ ap yua. *

24 Pen Jisas ɪl göm wög gaga magö u, Jon nɪpe apöm, Isrel nɪbi bɪ kalɪp haga, 'Nan si nan naij gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arö gɪpe,

* 13:13: Ap 15:38 * 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51 * 13:18: Nab 14:34; Dud 1:31 * 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1 * 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20 * 13:21: 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * 13:23: 2Sa 7:12-16 * 13:24: Mad 3:1-2

kalöp ñig pak ñinabin,' a ga. *

25 Jon wög nipe gi pis ginig geia ñin an u, nibi bi gau kalip haga, 'Kale yip bi an, a gimim, gasi niñbim? Bi Kub pör abad midpim bi u, yad wasö. Bi anibu hainö aunab. Ma rirup nipe u ud hubiknam rö lagöp,' a ga. *

26 "Añ mam yad, kale rimnap Ebrahim ñi pai nipe midpim; kale rimnap Juda nibi bi wasö pen God nip sabe gimidim. Krais nibi bi ud kamij yuep manö Jon hag ñi midmidöp anibu, God nipe hanip nan a göm haga.

27 Jerusalem nibi bi gau abe, bi kub kale gau abe, Jisas nipe Krais u auub a göm niñagla. Jisas nip al pak lilö uman a gila u, God manö hagep manö kalı kñiñ rikla rö nöp gila. Pen God nip sabe ginig Juda magum gep ram pör aumıdal u, kale manö kalı kñiñ rikla anibu pör pör nöp niñmidal.

28 Nipe nan naij ap göp aka göm ulhai wasö niñöm gapman bi kub Pailod nip hagla, 'Ne hagö nip al pak lılan,' a gila. *

29 Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas nip gila. Hainö nibi bi nipe gau apöm, wip he ud asik dam kabö migan rigöl gila. *

30 Rigöl gila u pen God gö kauyan uraka.

31 Nipe uraköm, kamij midö niñöl gi, nibi bi nipe aip Galili nıbö Jerusalem aula gau, nip ñin iru nöp niñla rö, uri Isrel nibi bi kalip Jisas manö aij u hag ñaböl. *

32 "Pen hol bi mihön aubul i, kalöp Krais manö aij u hagnig aubul. God hadame nöp apis bac bi hon kalip manö klö hag löm ginabin a ga manö anibu nöp

33 gasi niñ midöm, God nipe Jisas nip ud urak ña. Ga anibu apis bac bi gau niñagla u pen ñi pai rik lep kale gau mñi hon niñbun. Depid

nipe God Manö adiñ Sam a gıpal au Kımap yıgwö an nıbö kalı kñiñ riköm haga,

'Ne Ñi yad.

Yad mñi Nap ne midpin,' a ga. *

34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adiñ ap anigöl midöp:

'Yad Depid nip manö ul klö niñö hag lınö u

kalöp nöp ñinabin,' a ga. *

35 Pen God Manö adiñ ap anigöl midöp:

" 'Ne Bi Ul ne arö gö,

hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,' a ga. *

36 "Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimıdal gau dam rigöl gilö, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

38 "Anıb u, mideimam niñim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naij gıpin u niñöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp niñun geinabun u, God nan si nan naij gıpun u niñ nöp mideinab. Pen Jisas mab ba lan al pak lilö uma u me, hon Jisas nip niñ udeinabun u, God nan si nan naij gıpun u niñöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u niñ aij gimim. Kale hagla,

41 'Kale nibi bi yip atab atab ñibim gau niñim!

Kale midpim magö i, nan ke nıbö ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöd hageinaböl u,

ñılon li hagaböl, a gi niñnabim.

Anıb u, kale pa gil gil gimim

* 13:25: Jon 1:20,27 * 13:28: Mad 27:22-23 * 13:29: Mad 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8 * 13:33: Sam 2:7 * 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4 * 13:41: Hab 1:5

böŋ nöp um hir g+mim!' a gila,"
a ga. *

⁴² Pol aip Banabas aip manö anibu hagmil, Juda magum gep ram anibu höŋ arlö niŋöl gi, nibi bi gau hagla, "God nöp sabe gep ñin hain u kauyan apil, hanip manö anibu rimnap halö hag ñimil," a gila.

⁴³ Nibi bi gau magum gi mideila gau ram u arö göm, ke ke arlö niŋöl gi, Juda nibi bi kabö göl rimnap abe, nibi bi gau nibö Juda kai niŋmidal rö niŋ udla rimnap abe, Pol aip Banabas aip kalip hain göm arla. Adan an au amöl gi, bi mihau kalip haglö, "God hanip mög niŋöm ud aij göp,' a g+mim, gasi u niŋöl gi nöp midaimim," a gila.

⁴⁴ Pen Juda God nöp sabe gep ñin hain u, nibi bi daun kub anibu mideila gau magorhalö rö, Bi Kub manö niŋnig ap magum gila.

⁴⁵ Pen Juda bi kub gau nibi bi iru nibanö aula u niŋlö, mulu lugö, Pol Banabas kalip bi mihau kalip niŋöm gasi naij niŋla. Pol manö niŋhön niŋhön nibi bi gau kalip haga u hag juöm, hib nipe u hag pro gila.

⁴⁶ Juda bi gau anig gailö, Pol aip Banabas aip piñiŋ gagmil, manö pen klö hagmil haglö, "God Manö aij u kalöp Juda nibi bi nöd hagul a gipul u pen kale manö aij anibu udagmim, hon pör midep magö u niŋ udun rö lagöp, a gipim u me, miñi Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñinabul. *

⁴⁷ Niŋhön giñig: Bi Kub hanip hagöm manö anig göl haga, 'Yad hagnö, kale Juda nibi bi wasö gau kalip mailö kale midmim, ram minöŋ ke ke gau amnim, nibi bi gau magorhalö mailö anibu niŋlö niŋöl gi, yad kalip ud kamini yunabin,' a ga," a ga. *

⁴⁸ Juda nibi bi wasö gau manö anibu niŋöm, miñ miñ göm, Bi Kub manö u, manö aij unbö ke yabi, a gila. Anib u, nibi bi God, pör

pör midaiöl, a göm, hag la gau magorhalö manö aij anibu niŋ udla.

⁴⁹ Pen Bi Kub manö u, ram minöŋ anib gau magorhalö haglö ara.

⁵⁰ Anig ga u, Juda nibi bi gau niŋlö mulu lugö, am Adiok nibi kub God nöp niŋ udla rimnap abe, bi kub ram minöŋ anibu abad midmidal gau rimnap abe, kalip haglö, kale am nibi bi iru nöp dapöm, Pol aip Banabas aip kalip gi naij göm, ram minöŋ kale gau hag höŋ yula.

⁵¹ Anig gi hag höŋ yulö, bi mihau kale Adiok arik amöl gi, manö aij dam hag ñajul udagpim, a g+mil, ma kale acip acip gau lik gi yumil ammil, daun kub Aikoniam arlö. *

⁵² Pen Ana Ut nipe nibi bi Jisas nöp niŋ udla gau ajman rauö, kale miñ miñ yabi göl gi mideila.

14

Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam ajailö

¹ Pol aip Banabas aip am daun kub Aikoniam midmil, Juda magum gep ram u ammil, manö hag ñi aij gila niŋöl gi, Juda nibi bi gau löm, Juda nibi bi wasö gau löm, iru nöp Jisas nöp niŋ udla.

² Pen Juda nibi bi rimnap, Jisas manö hagabil u niŋ udagnabun, a göm, amöm Juda nibi bi wasö gau kalip manö niŋeb niŋagep piral hageila niŋöm kale nibi bi Jisas niŋ udla gau kalip niŋlö mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö anibu niŋmil, ram minöŋ anibu arik araglö. Kale au nöp midmil, Bi Kub manö u klö göm waiö nöp hag ñimidil. Bi Kub kalip miŋhön aip abad midö niŋöl gi, nan gagep rö rimnap, nan niŋeb niŋagep rö rimnap gailö, nibi bi rimnap niŋöm hagla, "Anib u, manö hagabil anibi niŋö nöp hagabil," a göm, niŋla. *

⁴ Pen Aikoniam nibi bi anib gau asik ke ke löm, böŋ u Juda nibi bi gau manö hagla rö niŋla, böŋ u bi

* **13:46:** Ap 3:26; 18:6 * **13:47:** Ais 49:6 * **13:51:** Mad 10:14; Ap 18:6 * **14:3:** Mak 16:20; Hib 2:4

Jisas manö ud arep bi gau hagla u nöp niŋla.

⁵ Pen Juda niŋbi bi riŋnap gau löm, Juda niŋbi bi wasö riŋnap gau löm, bi kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kalip gi naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gasi u niŋla. *

⁶ Kalpe miŋhön pen manö aniŋbu niŋmil, piŋiŋ gi am daun kub miŋhau Lisdra Debi, ram miŋnön Likonia au arlö.

⁷ Ammil, aniŋb gau gi ajöl gi, Krais manö aij u hag niŋmidil.

Bi ma naij ga u, Pol gö, kamij la

⁸ Pen daun kub Lisdra aniŋbu, bi ap niŋme niŋp yag daua niŋn u nöp ma naij gö, adan ajagmidöp bi ap midmidöp.

⁹ Bi aniŋbu niŋpe ap asik midöm, Pol manö hageia u niŋ mideia. Pol bi aniŋbu niŋp niŋ ij halö löm gasi niŋa, bi aniŋbi, God yip gö kamij linim rö löp, a gi gasi niŋmidöp.

¹⁰ Aniŋb u, Pol niŋp niŋnöm, meg miŋan dap ranöm haga, “Urak!” a ga. Hagö, bi aniŋbu yinid uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol anig gö, niŋbi bi niŋ mideila gau manö yabiŋ kale Likonia manö u hagöm hagla, “Bi kumi kabö adö laŋ niŋbö gau, god miŋhöp niŋbi bi rö limil ap hagabil i,” a gila. *

¹² Anig hagöm, Banabas niŋp, god Sus, a gila. Pen Pol niŋpe manö iru nöp hagmidöp rö, niŋp, god Hemis, a gila.

¹³ God piral Sus sabe gimidal aniŋbu, sabe gep ram u yöp gi lila daun goŋ aniŋb au me, god piral Sus sabe gep bi kub u abe, niŋbi bi au mideila gau abe, god Sus pör sabe gipun u miŋni auöp i, a göm, kaj kau niŋbar riŋnap udöm, mab piŋpiŋ aij aij riŋnap ud dauö, niŋbi bi iru yabiŋ aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila aniŋbu niŋmil, waŋij kale gau ud biŋiŋ gimil, niŋbi bi iru nöp mideila an aniŋb au ammil haglö,

¹⁵ “Kale niŋhön ginig anig gabim? Hol miŋhön god wasö! Kale niŋbi bi yabiŋ midpim rö, hol u rö nöp unbö rö midpun. Hol Jisas Krais manö aij niŋpe u kalöp hag niŋnig aubul. God niŋpe kumi kabö laŋ gi löm, miŋnön nabön iŋ i gi löm, niŋg solwara u gi löm, nan niŋhön niŋhön midöp gau magönhalö gi löm, ga. Hol kalöp Krais manö aij u haglö, nan yiŋharin piral sabe gabim gau arö gimim, God kamij midöp u nöp sabe gi midaimim, a gul, kalöp hagabul. *

¹⁶ Pen nöd niŋbi bi ram miŋnön ke ke gau midöm, gasi kale ke niŋnöm nan yiŋharin sabe gila u, God niŋnöm kalip gi naij gaga. *

¹⁷ Pen kale yiŋharin midagpim; niŋp niŋnig, niŋnabim. Niŋpe pör pör kalöp ud aij göp. Niŋpe nöp gö, mön alöm, nan magö iru nöp midö niŋöl gi, miŋni miŋni göl gi nan niŋnibim. Aniŋb u, niŋpe anig gab u niŋnim, niŋjö nöp God hon midöp u hadö niŋbep,” a gilo. *

¹⁸ Anig haglö u pen, niŋbi bi aniŋb gau, bi aniŋb miŋhai i kumi kabö adö laŋ niŋbö aubil, a göm, kaj kau niŋbar riŋnap pak sabe gi niŋnig geila, uŋham yabiŋ hag hag wasö gilo.

Pol niŋp kabö ju pakla

¹⁹ Pen kalpe miŋhön daun kub Lisdra aniŋbu nöp midlö niŋöl gi, Juda kai daun kub Adiok, ram miŋnön Pisidia au midmidal niŋbi bi riŋnap abe, daun kub Aikoniam midmidal niŋbi bi riŋnap abe apöm, niŋbi bi aniŋb gau kalip piral hagöm hagla, “Bi miŋhau manö aij hagagabil; piral hagabil,” a gila. Anig hageila, niŋbi bi aniŋb gau niŋnöm, Pol niŋp kabö ju pak löm, böŋ nöp umöb, a göm, tip gi dam kabö waryö gigaŋbö gila u höŋ adö löyan yula. *

²⁰ Anig gila niŋnöm niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau ap biŋnig gigaŋbö gilo niŋöl gi, Pol uraköm daun kub an aniŋbu ado gi ara. Pen ruö Pol aip

* 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25

Banabas aip Lisdra arö gîmil Debi arlö.

²¹⁻²² Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u nîbi bî gau kalîp hag ñailö, nîbi bî iru nöp Jisas nîp nîj udla. Pen kalpe mîhön nöd aubul adö u nöp arul, a gîmil, ado gî Lisdra, Aikoniam, Adiok ram mînönj Pisidia au amöl gî, nîbi bî Jisas manö aij u haglö nîj udla gau kalîp kauyan hag ñî aij göl gî arlö. Kalîp hag ñî aij göl gî haglö, “Jisas manö aij u arö gagmim; nîj udpim rö nöp nîj ud mîdaimim. Anîg gîpe, kalöp mînjör iru ñî naböl pen gasî u nîjagmim; God hanîp udöm abad mîdeinab, a gîmim, klö gîmim u nöp nîjbe arnîm,” a gîlö. *

²³ Anîg hagmil, cöc ke ke anîb gau, nîbi bî Jisas nîj udla gau bî nabîc mîdaiöl, a gîmil, bî rîmnap wög anîbu hag lîlö. Anîg gîmil, kalpe mîhön nan magö ñîjagmil, God nîp sabe göl gî haglö, “Bî Kub, bî gai i nöp nîj udpal rö, kalîp abad mîdaimön,” a gîlö.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

²⁴ Anîg göl ram mînönj Pisidia gau ajmil, ram mînönj Pampilia arlö.

²⁵ Pampilia ammil, Jisas manö aij u nîbi bî Pega daun gau kalîp hag ñîmil, daun kub Adalia arlö.

²⁶ Adalia ammil, ñîg magîb udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd mîdmil aulö u ado gî arlö. Kale nöd arnîg gailö, Adiok nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, God nîp sabe göm hagla, “Manö aij ne u nîbi bî gau kalîp hag ñînîg arabil rö, kalîp mîhönj abad mîd aij gîmön,” a göm, kalîp mîhönj hag yulö, ammil, manö anîbu hag ñî ajmîdil. *

²⁷ Anîb u, ado gî Adiok apil, nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp wîñ allö aueila, God nîpe gö kale nîhön nîhön gîla gau magöñhalö hag ñî aij gîla. Juda nîbi bî wasö gau iru nöp

Jisas manö aij u nîj udla aiud u abe hag ñîla. *

²⁸ Kalîp anîg göl hag ñîmil, kalîp aip ñîn bad ap rapîn mîdailö.

15

Bî kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

¹ Pen bî rîmnap ram mînönj Judia nîbö Adiok apöm, bî Juda wasö Jisas nîp nîj udla gau kalîp hag ñîla, “Mosîs hadame nöp hanîp Juda nîbi bî haga, ‘Ñîjanj gîsön yag dapim, wan hañ kale rîb gî dö gîmim,’ a ga. Anîb u, kale u rö nöp hañ rîb gî dö gagnabim u, God kalöp ud kamîj yuagnab,” a gîla. *

² Anîg hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gîmil, kalîp aip manö pen pen haglö ara. Anîg geila, Adiok nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, nîbi bî kale ke rîmnap abe, Pol Banabas bî mîhau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammim, manö anîbi dam, bî Jisas manö ud arep bî gau abe, Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp abad mîdpal bî gau abe kalîp hag ñîmim, kale pen hag amîl apîl göm gasî nîhön nîjnaböl u nîjmim, ap hagpe nîjun,” a gîla. *

³ Anîg hagöm, kalîp hag yulö, kale am ram mînönj Pönisia anj au amöl gî, Juda nîbi bî wasö gau Jisas nîp nîj udla manö anîbu hag ñîlö nîjöl gî, añ mam nîjöm magöñhalö ñîñî lîla. Ram mînönj Pönisia anîbu arö göm, kale amöm ram mînönj Sameria anj au amöl gî, manö u rö nöp hag ñîlö nîjöl gî, añ mam gau u rö nöp nîjöm ñîñî lîla.

⁴ Pen kale ram mînönj Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau abe, bî Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp abad mîdeila bî gau abe, kalîp hag wîhai udöm aij auabim a gîla. Hageila, Pol aip Banabas aip, God nîpe gö nan nîhön

* 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27

nihön gila u magöñhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bi Jisas nip niñ udla gau rimnap uraköm hagla, “Juda nibi bi wasö gau Jisas nip niñ udnaböl u, hañ rib gi dö göm, Mosi lo u hagab hagab rö nöp gilañ,” a gila.

⁶ Anig hageila, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nibi bi nipe abad mideila bi gau abe, manö anibu hag aij gun, a göm, ap magum gila.

⁷ Ap magum göm, manö anibu hag amil apil gi midlö niñöl gi, Pida uraköm haga, “Mam bi. Kale niñbim, nöd God hanip nime löm, Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u niñ udöl, a göm, yip hag lö, yad am kalip Krai manö aij u hag ñi ajmudin. *

⁸ God gasi rimid midmagö hon magöñhalö niñöb u, Ana Uł hanip ña rö, Juda nibi bi wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon niñbun, nipe kalip abe ud aij göp. *

⁹ Hanip Juda kai manö ap ke hagöm, Juda nibi bi wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Krai manö aij u niñ udla u me, God nipe nan si nan naij gila gac midmagö kalip an dan mideia u lik gi yua.

¹⁰ God Juda nibi bi wasö gau böñ nöp uda rö, kale nihön ginig, neb neb göl gi hagpim, ‘Mosi lo manö kali kliš riköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kamij yuagnab,’ a gipim? Asi masi gi aij gimim, a gipim u, apis bac bi gi wasö niñla. Hon u rö nöp gi wasö niñbun u, pen uri Juda nibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip, miñör anibu udöl, a gimim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. Bi Kub Jisas hanip Juda kai mög niñöb u, il añi anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, hon nip niñ udno, hanip ud kamij yunab. Anib unbö rö nöp, Bi Kub Jisas Juda nibi bi wasö gau kalip mög niñöb u, il añi anibu nöp me, Bi Kub

Jisas nipe ke gö, kale nip niñ udöl, kalip u rö nöp ud kamij yunab,” a ga. *

¹² Pen nibi bi ap mideila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agamij midailö niñöl gi, Banabas aip Pol aip kalip aiud udöm, kalpe miñör ram minör ke gau gau amöl gi, Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö niñöl gi, God nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalip hag ñi aij gilo.

¹³ Pen bi miñau manö hag pis gilo niñöl gi, Jems uraköm haga, “Mam bi. Manö hagnig gabin i niñim! *

¹⁴ God Juda nibi bi wasö gau kalip mög niñöm ud aij göm, nibi bi yad ke mideinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u niñbun.

¹⁵ God ga anibu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kali kliš rikla rö nöp ga. Manö anibu kali kliš riköm hagla,

¹⁶ ‘Bi Kub nipe hagöp,

“Hainö yad ado gi apem,

Depid ram pa lulö gi pa jö gi luga u, yad ke kauyan gi aij ginö, pidön yabıl midnab.

¹⁷ Anib u, Juda nibi bi wasö ram minör ke gau nibö gau nibö, rimnap nibi bi yad mideinaböl a gipin gau, yip ulhai niñnaböl.

¹⁸ Nan nihön nihön hainö ginab u, yad Bi Kub hadame dagol gau hag linö u me, anig hagabin,” a ga,’ a gila,” a ga. *

¹⁹ Jems manö anibu hagöm haga, “Gasi yad niñbin u, Juda nibi bi wasö Jisas nip niñ udnaböl gau, kalip miñör rimnap ñagun.

²⁰ Pen kalip köp kali kliš rik yuun hagun, ‘Nibi bi rimnap god piral gau nip nan sabe gi ñinig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale niñagmim. Nibi si bi si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u niñagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gilo umnim

* 15:7: Ap 10:1-43 * 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10 * 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12

* 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10 * 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12 * 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16

u ñiŋagmim,' a gun. Manö gau rö hagagun. *

²¹ Pen ai giŋig: bac bi hadame nöp gila rö, miñi u rö nöp daun gau gau magöŋhalö, God nöp sabe gep ñin u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosiŋ hagöm kali kliñ rika u amgö li niŋmidal," a ga.

Juda niŋi bi wasö gau kalip köp kali kliñ rik yula

²² Jems anig hagö, bi Jisas manö ud arep gau löm, bi Jisas niŋi bi niŋe gau kalip abad mideila bi gau löm, niŋi bi Jisas nöp niŋ udla gau magöŋhalö löm, hagla, "Hon bi hon rimnap hag lino, Pol Banabas bi miŋhau aip Adiok arlaŋ," a gila. Anig hagöm, bi Jisas niŋi bi niŋe gau abad mideila bi miŋhöŋ Judas Basabas aip, Sailas aip, kalip hag lila.

²³ Köp ap kali kliñ riköm, Pol Banabas bi gau ñila. Köp anig göl kali kliñ rikla:

Mam bi, kale midpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas niŋi bi niŋe gau kalip abad midpil bi miŋhau abe, kalöp Juda niŋi bi wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe midmim Jisas nöp niŋ udpim gau, köp kali kliñ rik yuabun.

²⁴ Ai giŋig: manö ap auub niŋbun, niŋi bi hon gai i rimnap, hanip hag niŋöm wasö, gasi kale ke u nöp niŋöm, am manö kub kalöp gasi mlö limim rö manö rimnap kalöp hag ñeila.

²⁵ Anib u, hon bi rimnap hon ke hag lino, bi midmagö hon aij yabił Pol Banabas bi miŋhau seg niŋaböl.

²⁶ Pol Banabas bi miŋhau gau ajmil, halip al pak linaböl, a gimil, gasi u niŋagpil. Bi Kub Jisas Kraiŋ manö aij niŋe u niŋi bi gau kalip hag ñul, a gimil, gasi aŋi anibu nöp niŋmil, halöwałö hag ñi aij göl gi ajmidil.

²⁷ Judas Sailas bi miŋhau yuniŋ gabun. Kale ammil köp kali kliñ

rikabun i manö adö u nöp kalöp hag ñi aij giŋabil.

²⁸ Hon magum gun, manö anibu hag amil apil giŋo niŋöl gi, Ana Uł niŋe hanip gasi aij ñö, köp kali kliñ rikun miŋör rimnap kalöp ñagnabun, a giŋo. Yiŋari? manö miŋhöp nöp hagnabun a gun hagno. *

²⁹ Niŋi bi rimnap god piral gau sabe giŋig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale niŋagmim. Wal kaj nan gau, hagape u niŋagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu glö umnim u niŋagmim. Niŋi si bi si gagmim. Nan hagabun i arö giŋabim u, gi aij giŋabim.

Manö hagnun me u. Kale mid aij gimim.

Köp kali kliñ rikla u me u.

³⁰ Köp anibu kali kliñ riköm bi gau ñilö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado gi arla. Amjaköm, niŋi bi Jisas nöp niŋ udla gau haglö, magöŋhalö ap magum gila niŋöm köp daula u ñila.

³¹ Köp ñilö, niŋi bi kale manö anibu amgö li niŋlö, kalip aij yabił gö, gasi halö midöm hibur kalip ñiñi yabił la.

³² Judas Sailas bi God manö hagep bi miŋhau midmidil me, ñin bad ap Adiok midmil, Jisas niŋi bi niŋe gau kalip manö iru nöp hag ñi aij glö niŋöl gi, kale Jisas manö aij niŋe niŋ ud pidöŋ göm gasi halö mideila.

³³⁻³⁴ Anig gimil hag ñi piŋ gimil, arniŋ glö niŋöl gi, niŋi bi Jisas nöp niŋ udla anib gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe miŋhöŋ abad mid aij gö, kale agamiŋ mid aij gil, a göm, kalip miŋhöŋ hag yula.

³⁵ Pen Pol aip Banabas aip Adiok au midmil, bi anib gau niŋbö rimnap aip, Bi Kub manö aij u niŋi bi gau kalip hag ñöl gi mideila.

Pol Banabas ke ke arlö

³⁶ Pen mid damöm, Pol niŋe Banabas nöp haga, "Hol miŋhöŋ nöd ajal Bi Kub manö haglo ara ram miŋnön

* 15:28: Mad 23:4

gau, niŋ ud pıdöŋ göl gı nöp mıdpal aka gul, am niŋul auul,” a ga.

³⁷ Hageia, Banabas haga, “Anıb u, Jon Mak nıp abe uł gı ud arul,” a ga. *

³⁸ Hageia, Pol haga, “Ñı anıbu nöd uł gı ud arlo, wög gı haköm auaga; nıpe Pampilia nöp amöm arık ara. Anıb u, mıñi nıp uł gı ud aragnabul,” a ga. *

³⁹ Pol anıg hageia, kalpe mıhön ke nöp pen pen hagmil, Banabas nıpe Jon Mak aip ñıg magıb udmil, ram mınön ñıg rıb gus ga airan Saıpras arlö.

⁴⁰ Pol nıpe pen Sailas nıp uda. Nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau, sabe göm, Bı Kub nıpe Pol Sailas kalıp mıhön abad mıdeiaŋ, a göm, bı mıhau hag yula.

⁴¹ Pol nıpe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gı ajöl gı, nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau kalıp God Manö rımnap halö hag ñı aij gö, kale niŋöm niŋ ud pıdöŋ gı mıdeila.

16

Pol ram mınön ajmıdöp gau kauyaŋ ado gı ara

¹ Pol Sailas kalpe mıhön aj aj lımil, Debi ammil, Lıdra amjaklö. Ram mınön anıb gau Jisas nıp niŋ uda bı ap mıdeia; hib nıpe u Dimodi. Bı anıbu nıme nıpe u Juda nıbö nıbi ap pen Jisas nıp niŋ uda. Nap nıpe u Grik nıbö bı ap. *

² Lıdra nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau abe, Aikoniam nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau abe, Dimodi bı aij a gıla. *

³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ñı ajaiul, a göm niŋa u pen, Juda nıbi bı gau hagnaböl, “Dimodi nap nıpe u Grik bı ap rö, ñı nıpe hañ rıb gı dö gaga rö, manö nıpe u udagun,” a gınaböl, a gı gası niŋöm, Dimodi nıp dam arö hañ rıb gı dö gıla.

⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau gı ajöl gı, bı Jisas manö ud arep gau abe, bı Jisas nıbi bı nıpe gau kalıp abad mıdeila bı gau abe, Jerusalem gau magum göm manö niŋön niŋön hagla u, nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau kalıp hag ñöm, anıg anıg gımim, a gıla. *

⁵ Anıg göl gau gau gı ajöl gı, nıbi bı Jisas nıp niŋ udla gau, kalıp Jisas manö aij u hag ñı aij gılö, kale manö anıbu niŋ udöm, klö göm, nıpe haga rö nöp gı mıdeila. Ñın añı añı pör pör nıbi bı rımnap halö Jisas manö aij u niŋöm, Jisas nıp niŋ udla.

Pol naböŋ niŋa

⁶ Pol bı nıpe gau aip Esia Propins mıdpal nıbi bı gau kalıp Kraıs manö aij hag ñun a göm, arnıg geila u pen Ana Uł nıpe, aragmim, a ga. Anıb u, ram mınön Pıjia aŋ gau ajöm, Galesia Propins aŋ gau ajöm geila. *

⁷ Kale am am, ram mınön Misia sösöl apöl gı, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana nıpe kalıp, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana nıpe anıg hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram mınön Misia aŋ au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, sıbön aŋ yaŋ Pol naböŋ niŋa, bı Masedonia Propins nıbö ap uraköl mıdöm, nıp manö neb neb gı hagöm haga, “Ne ñıg ju böŋ i Masedonia aumön, hanıp gı ñımön,” a ga.

¹⁰ Pol anıg gı naböŋ niŋaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia nıbi bı kalıp Jisas manö aij u am hag ñim, a göp,” a gun, magö anıbu nöp Masedonia arnıg gun nan gı jın gıno.

Nıbi Lidia Jisas nıp niŋ uda

¹¹ Am ñıg magıb udun, Droas arö gun, ram mınön ñıg rıb gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Ñıg magıb udun, Pilipai, Masedonia Propins aŋ au amjakno. Rom

* 15:37: Ap 12:12,25

* 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

* 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5

* 16:2: Plp 2:19-22

* 16:4: Ap 15:23-29

* 16:6: Ap 18:23

gapman nıbi bı iru nöp aram Pilipai mıdöm abad mıdmıdal. Anıb u, ram mınöŋ aŋ au Pilipai daun kub yabıl mıdeia. Hon nın bad ap Pilipai gau mıdaino.

¹³ Juda God nıp sabe gep nın u, God nıp sabe gep ka ap mıdeinab, a gun, daun ajöŋ arö gun, nıg goł gamın arno. Amun nınno, nıbi rımnab ap mıdeila. Anıb au asıkun, kalıp manö hag nınno.

¹⁴ Nıbi nın mıdeila anıb gau, nıbi ap daun kub Daiadaira nıbö, hib nıpe u Lidia. Nıpe wałıj mu gau gı lö, raumıdal. Nıpe God nıp sabe gımıdöp. Bı Kub nıpe nıbi anıbu nıp gası aij nı, Pol manö aij haga u, nınö hagab, a göm, nın uda.

¹⁵ Pen Lidia abe, nıbi bı ram nıpe aıp hanla gau abe, kalıp nıg pak nınno, Lidia haga, “Yad Bı Kub kabö göl nın uđpin, a gımim nınbım u, kale ap ram yad han mıdaimim,” a ga. Hanıp anıg hagö, manö nıpe uđun, am ram nıpe u hano.

Pol Sailas kalıp mıhöŋ nagı lıla

¹⁶ Hon mañ ap God nıp sabe gep ka u amun, pai nagı wög gep ap nıp nable pakno. Pai anıbu nıp kıkı aban alö, nan nıhöŋ nıhöŋ hainö gınab u, nıbi bı gau kalıp hag nı, nıp mani nımdal. Nıpe anıg gö, bı nıp rau daulö, nagı wög kalıp gımıdöp gau, mani kub udmıdal.

¹⁷ Hon araino nınöl gı, pai anıbu hanıp hain göl gı haga, “Bı gai i, God adö i gılan mıdöp u nıp wög gıpal. Kale nan nıhöŋ nıhöŋ geinabım, God kalöp ud kamın yunab, manö u nöp hagaböl,” a ga. *

¹⁸ Pen pai u manö anıbu rö pör pör hag hag hag, nın ap Pol iru yabıl gö, ado göm kıkı pai aban ala u nıp haga, “Jisas Krais hib nıpe u nınmön, pai anıbi nıp arö gımön arul!” a ga. Adı? kıkı nıp aban ala u höŋ ara.

¹⁹ Pen pai anıbu nıp mani raulö, kalıp nagı wög gımıdöp bı gau, Pol kıkı hag yua manö u nınöm, mani

kub uđpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kalıp mıhöŋ ud sısı udöm Rom bı kub mıdeila gau manö kub hagnıg, tıp gı dam manö hagep kuö u arla.

²⁰ Rom bı manö ud asıkep bı kub gau manö kub hagöm hagla, “Bı mıhöŋ i bı Juda nıbö. Daun kub hon i apıl gılö, hon nıbi bı ram mınöŋ hon nuö nıbö i gılö yuö kal lugöp. *

²¹ Hon Rom nıbi bı manö nöd nıbö adö u ke mıdöp pen kale manö gısön nıbö manö hon nınagep u, nınmim gımim, a gımil, hag ajabil,” a gıla.

²² Nıbi bı nın mıdeila gau u rö nöp, manö adö anıbu nöp hagöm, Pol Sailas kalıp mıhöŋ manö kub haglö, bı manö ud asıkep bı kub gau hagla, “Wałıj kalıp mıhöŋ gau ud jumim, ur ud pakim,” a gıla. *

²³ Haglö, ur ud pak ado malo göm, dam nagı lep ram raul mıgan u yuöm, bı nagı lep ram abad mıdeia u nıp hagla, “Kalıp mıhöŋ nın aij gı mıdaimön,” a gıla.

²⁴ Haglö, bı nagı lep ram abad mıdmıdöp u, kalıp mıhöŋ uł gı dam ram raul mıgan yabıl au yaŋ löm, ma kıd kalıp mıhau ud mab kub mıgan u yulö arö, pa rıbık pıdöŋ ga.

²⁵ Pen sıbön anı kub yaŋ, Pol Sailas kalpe mıhöŋ God nıp sabe göl gı, kımab rımnab hag mıdlö nınöl gı, bı nagıman rımnab kale apdı nın mıdeila.

²⁶ Anıg gailö nınöl gı, naböŋ munmon kub yabıl u udöm, nagı lep ram u halö ud daŋ i göm, ajöŋ gau ke hiıköm, bı nagıman gau kalıp sen adıkla gau magöŋhalö hubıka.

²⁷ Anıg gö, bı nagıman gau kalıp abad mıdeia bı u uraköm nınıa, ajöŋ gau magöŋhalö hiıköl mıdeia. Nıpe nınöm, “Bı nagıman gau, ajöŋ hiıkö, pıñın gı amhakpal rö, bı kub yad u yıp al pak lınab,” a göm, ru mılö kıd nıpe ke u ud tıp gı udöm, nıpe ke bıg lınıg geia. *

²⁸ Pol pen nıp wiñ kub al hagöm haga, “Nıhöŋ gınıg ne ke bıg lınıg

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19

gabön? Hon piñin gi aragpun. Magöñhalö midpun i," a ga.

²⁹ Pol anig hagö, nagiman abad mideia bi u wiñ alöm haga, "Hapö yinid dauim," a ga. Hagö, hapö daulö, nipe dam gi dö gi ram raul migan yan amöm, aninin gö, gil gil göl gi, am Pol Sailas midailö it au kugom yima.

³⁰ Pen anig göl kugom yimöm, uraköm, kalip mihön ut gi hön yan amöm haga, "Bi kub aij yad mihai, yad nihön geinam, God yip ud kamij yunab?" ö ga. *

³¹ Hageia, nip haglö, "Bi Kub Jisas nip nin udeinabön u, ne ke abe, nibi bi ne aip hanban gau abe, kalöp ud kamij yunab," a gila.

³² Anig hagmil, bi anibu nip abe, nibi bi nipe aip hana gau magöñhalö abe, kalip Bi Kub manö aij u hag ñilö.

³³ Anig hag ñilö, kalip mihön sibön an kub yan nöp damöm, hañ roman pakla gau ñig li yua. Anig gö, magö anibu nöp nip abe, nibi bi nipe gau abe, kalip magöñhalö ñig pak ñilö.

³⁴ Kalip magöñhalö ñig pak ñilö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi u, kalip mihön ut gi dam ram nipe damöm, nan magö ñö, ñinlö. Bi anibu nipe ke abe, nibin ñi pai nipe gau abe, miñi hon God nip nin udpun, a göm, miñ miñ yabi göl gi mideia.

³⁵ Ruö pen, Rom bi kub gau polisman gau kalip hagla, "Bi nag midpil mihau kalip hubik yube, aril," a gila.

³⁶ Haglö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi anibu, manö anibu dam Pol Sailas midailö u amöm haga, "Manö ud asikep bi kub gau kalöp hagpal, 'Hubik yube aril,' a gipal. Anib u, kale mihön aril. Bi Kub kalpe abad mid aij gö, agamij mid aij gi midaimim!" a ga.

³⁷ Hageia, Pol haga, "Hol mihön u rö nöp bi Rom nibö mihau pen manö kub ninöm wasö, nibi bi an au halip mihön ur ud pak ado malo göm, dam nagil bal u, aij gagöp. Anib u, halip

mihön agamij pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? Bi kub gau kale ke nagil lep ram i apöm, halip bi mihön ut gi damöm, seg hön yan arun," a ga.

³⁸ Pol anig hagö, polisman gau manö anibu ninöm, ado gi am manö ud asikep bi kub gau kalip hag ñilö, Pol Sailas kale Rom nibö bi mihau manö u ninöm, piñin gila.

³⁹ Piñin göm, kale am Pol Sailas kalip bi mihön ut gi damöm, seg hön yan amöm, manö hain hain göm hagla, "Kalip mihön aij geinab u, daun kub anibi arö gimil armil," a gila.

⁴⁰ Pol Sailas nagil lep ram u arö gimil, nibi Lidia ram u am midmil, nibi bi Jisas nip nin udla gau aip magum göm, Bi Kub manö aij kalip hag ñilö kale ninöm, manö aij anibu udöm gasil halö midöm miñ miñ gila.

17

Desalonaika nibi bi Pol Sailas kalip mihön al pak linig gila

¹ Pen Pol Sailas kalpe mihön daun kub Pilipai arö gimil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö gimil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö gimil, am daun kub Desalonaika amjakmil ninlö, Juda magum gep ram ap mideia.

² Ninmil, Pol pör gimidöp rö, Juda God nip sabe gep ñin mihau nigan, nibi bi gau aip Juda magum gep ram raul migan u amöm, kalip aip manö hag amil apil ga.

³ God Manö it u kalip hag ñi aij göm, God manö hagep bi gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gila manö anibu hag ñi aij göm, "Mesaia u Jisas, bi kalöp hagabin i," a ga.

⁴ Pol anig hagö, nibi bi rimnap ninö hagöp, a göm, manö haga rö nöp nin udöm, Pol Sailas kid u arla. Nibi hib halö iru nöp abe, Grik nibi bi God nip nin udla iru nöp abe, Pol haga manö anibu nin udla.

* 16:30: Ap 2:37

⁵ Pol Sailas manö haglö nıbi bı iru nöp nıñ udeila u, Juda bı gau rımnap nıñlö, mulu lugö, bı naij yıharıñ daun anı au mıdeila gau rımnap udlö, kale pen am nıbi bı iru nöp dap löm, manö pi pug kub yabıl gıla. “Pol Sailas kalıp mıhön ułhai nıñun, nıbi bı gai i kalıp ñino, bı mıhau al pak lılanı,” a göm, am Jeson ram u urön gıgabö göm ułhai wasö nıñla.

⁶ Ułhai wasö nıñöm, Jeson nıp udöm, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla rımnap halö udöm, dam gapman bı kub mıdeila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, “Pol Sailas bı mıhau ram mınön ke gau gau magönhalö ajmil haglö, nıbi bı gau magönhalö manö pen pen manö hauł gıpal. Pen mıñi ap mıdpil ram mınön hon i.

⁷ Kale gapman bı kub hon Sisa manö nıpe rıb juöm, kın hon ke ap mıdöp, a göm, bı Kın anıbu Jisas a gıpal. Pen bı Jeson i, bı anıb mıhau kalıp dam ram nıpe u lö han mıdajıl,” a gıla. *

⁸ Anıg hageila, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau abe, daun gapman bı kub gau abe nıñöm, manö hauł kub yabıl gıla.

⁹ Manö hauł kub yabıl göm, Jeson nıp mani rımnap udöm, nıbi bı nıp aıp daula gau mani rımnap udöm, hagla, “Hainö manö anıbu kuöyan gınabım u, mani kale anıbi böñ nöp udnabun,” a gıla. Anıg hagöm, kalıp hag hön yula.

Daun kub Beria nıbi bı iru nöp Jisas manö aij u nıñ udla

¹⁰ Sıbön ga magö u nöp, nıbi bı Krais nıp nıñ udla gau Pol Sailas kalıp mıhön dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö.

¹¹ Ammil, Jisas manö aij u hag ñılö, Juda nıbi bı Beria mıdeila gau, nıbi bı Desalonaika mıdeila gau rö wasö; manö kalıp mıhön u nıñlö, aij gö nıñöl gı, “Pol nıñö hagab aka?” göm,

God Manö u ñın añı añı pör pör amgö lı nıñ aij gımdal.

¹² Pen Juda magum gep ram anıbu nıbi bı aula gau iru nöp Jisas nıp nıñ udla. Grik nıbi hib mıdeia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nıp nıñ udla. Grik bı u rö nöp, iru nöp Jisas nıp nıñ udla.

¹³ Pen Pol am Beria nıbi bı kalıp God Manö hag ñab, a gılö, Juda nıbi bı Desalonaika mıdmıdal gau manö anıbu nıñlö, mulu lugö, apöm, Beria nıbi bı kalıp manö neb neb gılö, kal junıg geila.

¹⁴ Anıg gö nıñöl gı, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau, Pol nıp dam yulö, ñıg solwara goł gau ara. Pen Sailas Dimodi bı mıhau Beria au mıdailö.

¹⁵ Pen bı rımnap Pol nıp dam daun kub Adens yuöm, ado gı arnıg geila nıñöm Pol kalıp haga, “Sailas Dimodi kalıp mıhön hagpe, yıñıd auıl,” a ga.

Pol daun kub Adens mıdeia

¹⁶ Pol nıpe Sailas Dimodi kalıp mıhön daun kub Adens au abad mıdöl gı nıñı, nıbi bı anıb gau god pıral kale sabe gımdal nan gau, iru yabıl nöp mıdeia. Nıpe nıñö, hıbur nıp u naij yabıl ga.

¹⁷ Anıg gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nıbi bı gau rımnap abe, Grik nıbi bı God nıp nıñ udla rımnap abe, kalıp aıp manö hag amıl apıl gımdöp. Pen ñın añı añı pör pör manö hagep kuö au amöm, nıbi bı ap mıdeila gau, kalıp aıp u rö nöp manö hag amıl apıl gımdöp. *

¹⁸ Daun kub Adens anıbu, nıbi bı gası adö ke ke nıñla gau, hib ke ke hagöm, rımnap Epikorian nıbi bı a gıla, rımnap Sıdowık nıbi bı a gıla. Ñın ap, Pol nıbi bı anıb gau kalıp Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bı gası aij nıñeb rımnap, Sıdowık bı gası aij nıñeb rımnap, Pol manö haga u nıñöm, nıp aıp hag amıl apıl göm, rımnap hagla, “Bı manö hib ñıg löp manö u nıñön manö hagnıg gab?” ö gıla. Pen rımnap hagla, “Nıbi bı mılö gau sabe

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19

gipal god kale gau rō nöp hagab,” a gila.

19-20 Pen Pol nıp dam kansol kai mıdeila u amöm hagla, “Ne manö gısön ke nıbö nıbi bı gau kalıp hagabön u, mıñi hanıp u rō nöp hag ñi aij gö, hon abe manö it anıbu nıñ aij gun,” a gila.

21 Pen nıbi bı Adens nıbö gau abe, nıbi bı ke gau nıbö apöm Adens mıdeila gau abe, manö gısön nıbö rımnap nıñun hag mıdaiun, a göm, gası u nöp nıñmıdal.

22 Pol pen nıpe kansol kai mıdeila añ au uraköm haga, “Kale Adens nıbi bı. Yad nıñbin kale klö yabıl gımim, nan rımnap sabe gun, a gımim, gası u nıñbim.

23 Yad gai i ajem nıñbin, kale kabö ana ke ke gı lımim, nan ke ke sabe gıpim rō, hib u adö anıbu kalı kliñ rıkepe. Pen kabö bıd nan sabe gı ñeb ap gı lıbe u, hib u kalı kliñ rıkepe, ‘Bı sabe gıpal nıñagpun u, kabö ana nıpe me i,’ a gıpe. Manö nıñagpun, a gımim, kalı kliñ rıkepe anıbu, mıñi kalöp manö it u hagnıg gabin.

24 “God mınön nabön it i gı löm, nan mınön nabön it i mıdöp gau magönhalö gı löm ga u, nıpe Bı Kub yabıl. Kumi kabö adö lañ abe, mınön nabön it i abe, Bı Kub mıdöm abad mıdöp. Nıbi bı gau God sabe gep ram ñımagö kale gı lılo, nıpe ap ram añ anıb gau mıdagnab, wasö. *

25 Nıpe hanıp gı löm, ake bad u yuö, ake löl gı mıdpun. Nan hon gau magönhalö nıpe nöp ñöb. Nıpe Bı klö naij anıbu, hon ñımagö hon nan aij ap gun nıp ñun rō lagöp. *

26 Nıpe bı añi ap nöp, Adam nıp gı lö, Adam nıpe pen rık damöm, rık dam dapıl gılö, mıñi nıbi bı ke ke gau mınön nabön it i rıgon rıgon magönhalö gau mıdpun. Pen God nıpe nöp nöd gası nıñöm gaia me, nıbi bı rımnap ram mınön ap ap mıdöm, mıd damöm, hainö nıpe ke

haga ñın u, nıbi bı gau nıbö rımnap ap ka kale anıbu udpal.

27 God nıpe ke gası nıñöm gab u, ñın rımnap ułham mıdöm, yıp ulhai nıñöm, ud rırikoł göl gı gı, yıp ulhai nıñ udöl, a göm, gab. Pen nıp nıñ udnıg geinaböl u, nıpe hon magönhalö mılo gau mıdagöp. Hon aip mıdöp i. *

28 Ñımagö adö nıpe u me, hon mıdpun. Pen bı manö kalı kliñ rıkepe kale ke rımnap, ‘Hon abe ñı pai nıpe mıdpun,’ a gıpal u, nıñö hagpal.

29 “Pen hon God ñı pai nıpe mıdpun rō, gol, silpa, kabö gau udun, gası hon ke nıñun, ñımagö hon ke nan rımnap ana gı lun, sabe gagun. *

30 Nöd God manö aij nıpe nıñagmıdal rō, kalıp manö kub hagaga. Pen uri nıbi bı ram mınön ke gau gau magönhalö kalıp hagab, ‘Nan si nan naij gıpim u, nıñön gıñg anıg gıpun, a gımim, arö gim,’ a gab.

31 Hainö nıpe ke nöp nıñöb ñın u, Bı nıpe hag la u nıp yuö apöm, nıbi bı mınön nabön it i mıdpal magönhalö manö kub hagöm, nıme lınab. Hon nıñbun, Bı manö kub hagnab anıbu, nıp al pak lılo umö, God gö kauyan uraka. Anıg ga u, nıbi bı gau magönhalö nıñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u nıñlan a göm ga,” a ga. *

32 Pol, bı ap umöm uraköp manö hagajıp u nıñöm, nıbi bı mıdeila gau rımnap hag mıhol gila; pen rımnap hagla, “Ñın rımnap halö manö anıbu kauyan hagamön nıñun,” a gila.

33 Anıg haglö nıñöl gı, Pol kansol kai mıdeila gau kalıp arık ara.

34 Pen daun kub Adens anıbu, nıbi bı rımnap Pol manö nıp u udöm, Jisas nıp nıñ udla. Nıbi bı anıb gau me, bı ap hib nıpe u Dionisias. Nıpe bı kub kansol kub kale ram mınön anıbu nıbö bı ap. Nıbi ap hib nıpe

* 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48

* 17:25: Sam 50:12

* 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23

* 17:29: Ais

40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26

* 17:31: Sam 96:13

u Damaris. Pen nıbi bı rımnap halö abe Jisas nıp nıñ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mıdeia

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm nıñ, bı Juda ber mıhau mıdailö. Nugmul hib u Akwila; nıp ram mınöñ Podas yag daulö, kub göm nıpe ju dam ram mınöñ Idali, daun kub Rom söl au, mıdmıdöp. Pen hainö gapman bı kub Klodias, Juda nıbi bı rımnap Rom mıdagaiöl, a gö, Akwila aip nıbin nıpe Prisila aip, Idali arö gımıl, am Korid au mıdailö. Pen Pol, ber anıb mıhau am nıñnıg göm, ram kalpe ara. *

³ Bı ber anıbu, kale sel ram gımıdıl. Pen Pol u rö nöp wög anıbu rö gımıdöp u me, am kalıp aip han mıdöm, sel gau gımıdal. *

⁴ Pol nıpe pen, Juda nıbi bı gau abe, Grik nıbi bı gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u nıñ udlañ, a göm, Juda God nıp sabe gep ñın u, nıpe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kalıp aip manö hag amıl apıl gımıdöp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö gımıl, Pol Korid mıdeia au aulö, Pol nıpe pör pör Jisas manö aij u hag ñı dam dam, Juda nıbi bı gau kalıp manö hag ñöm, Mesaia pör abad mıdmıdun u me Jisas nöp, a gımıdöp. *

⁶ Pol anıg hageia, Juda nıbi bı gau manö nıpe u nıñagöm, nıp hag juöm, manö naij haglö nıñöl gı, Pol nıpe, Jisas manö aij u nıñön gıñıg arö gıpal, a göm, wañı nıpe u pıpal paköl gı haga, “Yad kalöp Jisas manö aij u hag ñınö nıñagpım rö, God kalöp ud kamıñ yuagnab u, nan kale ke. Mıñi kalöp Juda nıbi bı arö gem, Juda nıbi bı wasö gau kalıp am hag ñınabin,” a ga. *

⁷ Pol anıg hagöm, kalıp arö göm, bı Juda wasö ap ram u ara. Bı anıbu hib nıpe Didias Jasdias. Nıpe God nıp sabe gımıdöp. Ram nıpe u Juda magum gep ram goł söl au.

⁸ Pen Krispas, bı Juda magum gep ram abad mıdmıdöp bı u, nıbi bı nıpe aip han mıdeila gau aip Jisas nıp nıñ udla. Daun kub Korid gau, nıbi bı rımnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u nıñöm, nıñö hagöp, a göm, manö anıbu nıñ udöm, ñıg pakla.

⁹ Ñın ap sıbön yañ Pol naböñ nıñ, Bı Kub nıp haga, “Ne pıñıñ gıgmön. Ne gası halö mıdmön, klö gımön, manö aij yad u nıbi bı gau kalıp hałöwałö hag ñö arañ.

¹⁰ Yad nöp aip mıdpın. Daun kub i nıbi bı yad iru yabıñ nöp mıdpal; nıbi bı rımnap nöp gı naij göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ Bı Kub anıg hagö, Pol Korid nöp mıdöm, mı añı ap rakın unbö kagoł jıñ u, nıbi bı gau kalıp God Manö u hag ñı mıdmıdöp.

¹² Pen Rom bı kub gau Galio nıp hag lılö, nıpe amöm Akaia Propins abad mıdeia ñın u, Juda nıbi bı gau, Pol nıp nıñlö mulu lugö, manö hag adö añı löm, nıp ud sısı lı dam manö kub hagnıg arla.

¹³ Pol nıp manö kub hagöm hagla, “Bı i nıbi bı gai i kalıp hagöm, ‘Kale God nıp sabe gıñıg gımım, anıg anıg gıpe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geınaböl u, kale lo hon rıb junaböl,” a gıla.

¹⁴ Anıg hageila, Pol pen hagnıg gabin a gı nıñ u pen, Galio pen uraköm, Juda nıbi bı gau kalıp haga, “Kale Juda nıbi bı. Bı i nan naij ap gaiböp, manö kub hagnıg gabım u nıñbnep.

¹⁵ Pen kale yıharıñ manö magö gau nıbö gau nıbö udmım pen pen hıgmım, bı hib kale ñıla gau u rö nöp udmım, manö pen pen hıgmım, u manö kub wasö; manö yıharıñ

* 18:2: Ro 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15 * 18:6: Ap 13:46,51; 20:26 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10

anibu yad niḡagnabin. U manö yad wasö. Manö anibu kale ke hagnimim!" a ga.

¹⁶ Anig hagöm, bi polisman nipe gau hagö, manö kub hagep migan u kalip ju dam höḡ yan yula.

¹⁷ Kale höḡ amöl gi, bi Juda magum gep ram abad midmidöp u, Sosdenes, polisman gau nip ur udöm pak gus gila. Gapman bi kub Galio niḡöm, manö ap hagaga.

Pol kauyan daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapin midöm, nibi bi Jisas manö niḡ udla gau kalip, "Kölarö au midaiim," a göm, Akwila Prisila ber mihau aip ram minöḡ Siria arun, a göm, Senkria daun, nig solwara goḡ au arla. Senkria gau am midöm, Pol manö klö niḡö niḡö nöḡ God nip hagabin a göm, umagö nipe rika. *

¹⁹⁻²¹ Nig magib udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nipe Juda magum gep ram raul migan u amöm, Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil geia. Anig gö, nibi bi gau nip hagla, "Nin rimnap halö hon aip au midaimön," a gila. Pen manö kalip u udagöm haga, "Kale au midaiim. God yip, yau, a geinab u, hainö ado gi kalöp aunabin," a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber mihau kalip nibi bi anib gau aip Epesas gau hag löm, nipe nig magib udöm hada.

²² Nig magib anibu am am Sisaria amjakö, Pol nig magib anibu arö göm, il aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nibi bi Jisas nip niḡ udla gau, "Kale midpim?" a göm, kalip aip manö rimnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, nig magib kauyan udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

²³ Pol Adiok amöm, yöp rapin nin bad ap mid arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram minöḡ Prija gau abe gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip nöḡ niḡ udla gau, kale Jisas manö

aip u niḡ ud pidöḡ göl, a göm, kalip magöḡhalö hag ni aiḡ ga.

Bi ne Apolos manö u

²⁴ Pen bi Juda daun kub Aleksadria nibö ap, apöm Epesas mideia. Hib nipe u Apolos. Nipe bi gasi aiḡ niḡöm manö hag aiḡ gep bi. Nipe God Manö adiḡ nöḡ kalip klün rikla u niḡ aiḡ ga.

²⁵ Bi rimnap nip Bi Kub Adan Arep manö rimnap nöḡ hag nila. Anib u me, nipe klö yabit göm, Jisas nipe gai nibö apöm bi aigale bi rö mideia u nibi bi gau kalip kabö göl nöḡ hag nimidöp. Pen manö hag nimidöp anibu, Jon bi nig pak neb hag nimidöp rö nöḡ niḡöm hag nimidöp. Manö rimnap halö niḡaga.

²⁶ Pen Apolos pinin gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anibu halöwalö yabit hag nimidöp. Pen nin ap manö hag ni mideia niḡöm Prisila Akwila ber mihau niḡmil, nip ut gi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö niḡaga magö rimnap hag ni aiḡ yabit gilö.

²⁷⁻²⁸ Hainö Apolos nipe Akaia Propins arnig gö, Epesas nibi bi Jisas nip niḡ udla gau, Apolos nipe am kalip manö aiḡ u hag ninab u aiḡ, a göm, Akaia nibi bi Jisas nip niḡ udla gau kalip köp ap kalip klün riköm hagla, "Bi God wög gep Apolos amjakö, nip udmim," a gila. Anig gilö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anibu yamö, Akaia nibi bi God kalip möḡ niḡöm gasi aiḡ nöḡ, Jisas nip niḡ udla gau Apolos nip udla. Nip udlö, nipe pen ka kalip udöm, manö hagep kuö au Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil göm, God Manö adö u hag ni aiḡ göl gi, "Mesaia, a gimim, abad midpim u Jisas nöḡ," a ga. Anig göm, hag ni aiḡ gö, nip manö ap pen hagöl rö laga. Anig gö, nibi bi Jisas nip niḡ udla gau kalip gi ni aiḡ gö, mid aiḡ gila. *

* 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24 * 18:27-28: Ap 9:22

19

Pol Epesas am mîdöm Kraîs manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mîdeia ñin an anîb au, Pol nîpe am Galesia Propins gau abe, ram mînön Prijia gau abe, an au gî ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm nîña, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla rîmnap mîdeila. *

² Pol kalîp hag nîña, “Kale Jisas nîp nîñ udpe ñin u, Ana U† halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana U† ap mîdöp, a gun, hon nîñagpun,” a gîla. *

³ Anîg hageila, Pol kalîp haga, “Pen kale ñîg pakpe u, îl u nîhön, a gî gasî nîñbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagmîdöp manö u udun me, ñîg pakno,” a gîla.

⁴ Anîg hageila, Pol haga, “Jon Isrel nîbi bî gau hagö, ñîg pakmîdal u, nan si nan naij gîpun u, nîhön gînîg anîg gîpun, a göm, nîñlö me, kalîp ñîg pak ñîmîdöp. Pen Jon kalîp hagmîdöp, ‘Bî Kub hainö aunab u auö, nîp nîñ udmim,’ a gîmîdöp. Bî hainö aunab a ga anîbu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anîg hageia, Bî Kub Jisas nîp nîñ udun, nîbi bî nîpe yabîl mîdaiun, a göm, ñîg pakla.

⁶ Kale ñîg paklö nîñöl gî, Pol ñîmagö nîpe kalîp adö au lö, Ana U† kalîp auö, adîñ manö yabîl unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñîla. *

⁷ Bî unbö mîgan lan rö anîg gîla.

⁸ Pol rakîñ mîhau nîgan, Juda nîbi bî magum gep ram aula gau aip, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u nîñ udöl, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amîl apîl gî mîdmîdöp.

⁹ Pen nîbi bî rîmnap gasî mîdmagö kale u gasî mîdmagö kale an gau nöp mîdeia nîñöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, nîbi bî magönhalö mîdeila an au amöm, Bî Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anîg haglö, Pol nîbi bî Jisas nîp

nîñ udla gau kalîp nöp u† gî dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalîp manö hag ñî mîdmîdöp.

¹⁰ Pol anîg göl hag ñî mîdö, mî mîhöp inö me, Juda nîbi bî gau löm, Grik nîbi bî gau löm, Esia Propins mîdeila gau magönhalö Jisas manö aij u nîñla.

Sipa ñî nîpe gau

¹¹ God nîpe Pol aip mîdeia nîñöm nîpe nan gagep rö ke yabîl rîmnap gîmîdöp. *

¹² Nîbi bî rîmnap kale Pol agsi walîj bad nîpe gau dam, nîbi bî mîña ga gau hañ roman kalîp lîlö, urak armîdal; kîjaki aiön pi nîbi bî aban almîdöp gau kale u rö nöp hön armîdal. *

¹³ Juda nîbi bî rîmnap kuj nan gau göm, kîjaki aiön pi nan gau hag hön yu ajmîdal. Pen hainö, Pol gaia rö nîñöm, hon u rö nöp Bî Kub Jisas hib hagno, kîjaki aiön pi hön arlan, a göm, kîjaki aiön pi nîbi bî aban alla gau kalîp hagla, “Jisas, Pol manö nîpe hagmîdöp bî u, hib nîpe hagabun u nîñmön, hön aru!” a gîla.

¹⁴ Pen bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl ap Sipa, ñî nîpe unbö mudun jîñ anîg gî mîdeila.

¹⁵ Pen mañ ap kale, kîjaki aiön pi hag yuun, a göm, anîg haglö nîñöl gî, kîjaki bî aban ala u manö kale u nîñöm kalîp pen haga, “Yad Jisas nîñbin, Pol nîp nîñbin u pen kale bî an?” ö ga.

¹⁶ Anîg hagöm, bî kîjaki aban ala u klö ke yabîl kalîp rala göm, mîñu magö pak ado malö göm, walîj kalîp gau ud bîlîlî gî yuö, kale magö nöp me ram anîbu arö göm, hagape halö piñîñ gî arla.

¹⁷ Pen manö anîbu, Juda nîbi bî abe, Grik nîbi bî abe, Epesas mîdeila gau magönhalö nîñöm, anîñin gö piñîñ göm, Bî Kub Jisas hib nîpe u nöp haglö adö ara. *

* 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11 * 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11: Ap 14:3

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11

¹⁸ Anig gö, nıbi bı Jisas nıp nıj udla gau iru nöp ap magum göm, nan nıhön nıhön gı naij gıla gau hag waiö lıla.

¹⁹ Kuj nan gau göm, buk kalı kılın rık lımıdal gau, nıbi bı rımnap daulö, nıbi bı rımnap gau nıj mıdlö nıjöl gı, kale mab pak laulö ina. Buk nan anıb gau, mani kabö magö silpa raupe wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

²⁰ Pen daun kub Epesas anıbu anig geila me, Bı Kub manö aij u gau gau aramöm pıdöj yabıl ga.

Epesas nıbi bı manö hauł gıla

²¹ Pen hainö, God Ana nıpe Pol nıp gası ñö, Pol haga, “Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam,” a ga. *

²² Anig hagöm, bı mıhau nıpe aip wög gımıdal, Dimodi aip Erasdas aip kalıp hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nıpe pen Esia Propins rapın ñın bad ap mıdeia.

²³ Pol Epesas mıdeia ñın anı au, Epesas nıbi bı rımnap uraköm, Bı Kub Adan Arep manö aij anıbu nıj udla nıbi bı gau kalıp nıjöl, mulu lugö, pen pen gınig rö geila. *

²⁴ Pen bı ap, hib nıpe Demidrias u, bı nıpe rımnap aip kabö silpa udöm, god pıral sabe gımıdal, hib Ademıs, a gımıdal u, ram pro kılın aij rımnap gı lılö, nıbi bı rımnap apöm, rau dam löm, nıbi kub hon Ademıs nıp sabe gep ram u, a göm, sabe gımıdal. Bı anıb gau wög anıbu göm, mani kub yabıl udmıdal.

²⁵ Demidrias nıpe, bı nıp wög gımıdal gau abe, bı wög kale gımıdal anıbu rö gımıdal bı gau abe hagö, ap magum geila, haga, “Kale nıjbım, hon wög aıñ anıbu gun me, mani kub yabıl udpun.

²⁶ Pen uri bı anıb Pol apöm, nıbi bı gau kalıp manö pıral hagöm hagöp, ‘Ñımagö udöm nan gıpal gau nan sabe gep wasö,’ göp. Anig hagajıp,

Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, nıbi bı iru yabıl nöp manö nıpe udpal.

²⁷ Pol manö pıral u hagö, nıj udöm, nan gı lıno raumıdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anıbu nöp hagabin. Hon ke abe, nıbi bı Esia Propins gau magöjhalö abe, nıbi bı ram mınöj ke gau gau magöjhalö abe, god kub Ademıs u nıp sabe gıpun. Pen nıp arö göm, ram kub nıp sabe gıpal u u rö nöp arö göl rö löp, a gem, hagabin,” a ga.

²⁸ Demidrias anig hagö, bı anıb gau nıjöl, mulu kal yabıl lugö, meg mıgan dap ranöm hagla, “Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıl! Ademıs Epesas nıbö nıpe kub yabıl!” a gıla.

²⁹ Anig göl manö kub haglö arö nıjöl gı, nıbi bı daun kub anıbu magöjhalö apöm, Pol bı nıpe mıhau ud sısı lı tıp gı dam manö hagep ka u ud arla. Pol bı nıpe anıb mıhau nıpe aip Masedonia Propins nıbö ap mıdailö. Hib kalpe mıhöj u, Gaias aip Arisdakas aip. *

³⁰ Pol pen, nıbi bı ap magum göm, manö hageila anı au arnam, a ga u pen nıbi bı Jisas nıp nıj udla gau nıp wasö gıla.

³¹ Pen Esia Propins gapman bı kub rımnap, Pol nıp bı nıjeb nıpe u me, nıp manö yuöm hagla, “Nıbi bı manö hagep ka au ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö,” gıla.

³² Pen nıbi bı iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yabıl nöp hagla. Nıbi bı iru nöp kale manö ıt mıdöp nıjun hagabun u, a göm, nıjagla; hałöwałö nöp hagla.

³³ Pen bı Juda rımnap, bı hon Aleksada kalıp hag aij gınab, a göm, nıp nıbi bı amgö ilö au yuöm, nıbi bı rımnap manö adö rımnap anig anig hagnım, a göm, wıñ al hagaila pen nıpe manö hagnig göm, kale manö hagagmım a göm, ñımagö ud mıtıc gı ña.

³⁴ Aleksada ñımagö ud mıtıc gı ñö

* 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

ninöl gi, nibi bi gau ninla, nipe Juda nibö bi ap, ninöm maj migan dap ranöm, manö adö añi nöp wiñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas nibö nipe kub yabi! Ademis Epesas nibö nipe kub yabi!” a göm, manö adö añi anibu nöp seg wiñ mlö padö yabi! al hag mideila.

³⁵ Kale du aua nöp anig wiñ al hag midö midö, hainö bi daun gapman wög göm, kali kliñ rikep bi kub kale u uraköm, kalip haga, “Agamij midaiim!” a ga. Anig hagö hagö, agamij midlö ninöl gi, nipe haga, “Epesas nibi bi. Ram minöy hon i, god kub Ademis kabö ana nipe kumi kabö lan nibö ju aua u udun, ram gi li aij gun, sabe gipun u, bi an ninagöp, a gimim, manö hau gabim?”

³⁶ Manö anibu, nibi bi gau magöñhalö hadö ninbal. Anib u, kale agamij midmim dui gagmim.

³⁷ Pen bi daubim mihai i, god hon Ademis nip hag jumil, ram sabe gipun gau nan rimnap si udagpil u pen kalip aui daubim.

³⁸ Anib u, Demidrias aka bi nipe rimnap bi ap nip manö kub hagnig ginaböl u, bi kub manö ud asikep bi gau midpal gau amöm manö haglö, kale manö kub anibu ninaböl.

³⁹ Pen manö minör rimnap midainim u, gapman bi manö ud asikep nin mideinaböl amgö ilö kale au hagpe ninöl.

⁴⁰ Hon minni aui ap magum gun, manö pig gabun u, manö il ap midö hagagabun. Gapman bi kub yabi! ap, ‘Nihön ginig ap magum gimim anig gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga.

⁴¹ Nipe anig hagöm, nibi bi gau kalip hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen nibi bi gau manö pi pig hag mid arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol nibi bi Jisas nip nin

udla gau kalip wiñ alö, aueila, kale gasi halö midöm Jisas nip nin ud pidöy göl gi mideilan a göm, nipe manö rimnap hag ñi aij göm, “Kale au midaiim,” a göm, kalip arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, anib gau gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip nin udla anib gau, kale gasi halö midöm Jisas nip nin ud pidöy göl gi mideilan a göm, nipe manö rimnap hag ñi aij gi damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rakin mihau nigan anib gau midöm, ñig magib udem Siria Propins arnam a ga u pen nipe manö ap ninla, Juda kai nip al pak linig geila. Manö anibu ninöm me haga, “Il adö nöp ado gi Masedonia arin,” a ga.

⁴ Pen Pol nipe aip ajeila bi gau me: Piras ñi nipe Sopada daun kub Beria nibö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika nibö mihau u; Gaias daun kub Debi nibö u; Dijkas aip Diropimas aip Esia Propins nibö mihau u; Dimodi u.

⁵ Bi anib gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, hanip abad mideila.

⁶ Pen ñin kub Bred Yis Halö Ninagep ñin u midno, ap arö ninöl gi, ñig magib udun, ñin unbö mamid u an hanun, Droas amun, bi nöd arla gau aip am seg midun ñin unbö mudun jin anib gau midaino.

Pol ñi uma ap nip gö, kauyan uraka

⁷⁻⁸ Wik añi ap Droas midaino anibu, wañignibö yan ñin u, bred ud jö gi ninig gun, ram raul migan adö lan am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö ninöl gun, nin midaino. Anig göl nin midno midno, sibön gö, hapö mitan iru nöp lau ado au lan lun, Pol manö hageia u nin midaino.

⁹ Pen bi praj ap wido adö u asiköm, Pol manö hagaia u nin mideia. Hib nipe u Yudikas. Nipe anig gi nin mid midö, hon kal yabi! auö me, amgö juju gi gi böy nöp ram adö yabi! lan nibö gi dam minöy au yan paka.

Anig gö, kale am au yan ud nınla, böñ nöp hadö umöl mıdeia.

¹⁰ Pol nıpe pen au yan amöm, nı anıbu nıp nab nab lı udöm, haga, “Gasi iru nınagmim; nıpe kamın mıdöp,” a ga.

¹¹ Anig hagöm, kauyan ram raul adö lan amöm, bred rımnap ud jö göm, jım nöl nınöm, Pol kauyan manö hag mıdö mıdö, ram ru mailö la u ara.

¹² Pen bı praj ap lug paköm uma u nıp kamın ram damöm mın mın yabıl gıla.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

¹³ Pol hanıp haga, “Kale nıg magıb udmim, daun kub Asos am mıdaimim; pen yad ıl adö apem, daun kub anıbu nıg magıb seg udun ram mınöñ Midilini arun,” a ga. Anig hagö, hon nıg magıb udun, Asos arno.

¹⁴ Asos amun, Pol nıp udun, ram mınöñ Midilini arno.

¹⁵⁻¹⁶ Ruö Midilini arö gun, ram mınöñ nıg rıb gus ga airan Kaios söl au amjakno. Ruö u, ram mınöñ nıg rıb gus ga airan Semos amjakun, Pol nıpe gası ap nın, Epesas amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos nın u Jerusalem nınagun rö löp, a gi gası nın. Anıb u me, hon Epesas lau hil gun, böñ nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas nıbi bı kalıp haga, “Yad böñ nöp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, nıbi bı Jisas nın udla gau kalıp abad mıdmıdal bı gau kalıp haga, “Yad mıdpin i auim,” a ga. *

¹⁸ Anig hagö, bı anıb gau aueila, kalıp haga, “Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip mıdem, mıd damem, nınön nınön gımdin u nınbim.

¹⁹ Hib yad udnö adö araga. Bı Kub nıp wög u gınö nınöl gi, Juda nıbi bı

yıp gi naij gun a gılö nınöl gi, mıtön göl gi manö hag nınö ara.

²⁰ Kale nınbim, yad Jisas manö aij nıpe ap arö gagnö, pen magum gıpm ka gau abe, ram kale gau abe amem, nınön manö kalöp gi nınab u magöñhalö halöwalö hag nınö ara.

²¹ Kale Juda nıbi bı gau löm, Grik nıbi bı gau löm, manö klö hagem, hag nı aij gem, hagnö, ‘Nan si nan naij gıpm u, nınön gınıg anıg gıpun, a gımm, arö gımm, God hagöp manö u udmim, Bı Kub hon Jisas nıp nın udmim,’ a gınö.

²² “Pen mını nınım! God Ana yıp nagı rö löm, dam Jerusalem ud arab u, yıp nınön rö gınab u nınagpin.

²³ Pen yad nınbin, daun kub gau gau amjaknö, Ana Uı nıpe yıp pör hagöp, ‘Ne Jerusalem arnabön, nöp nagı löl, uıham mıdeinabön,’ a göp. *

²⁴ Pen u manö mıdagöp. Yad ke nöp mıd aij gınam, a gem, gası u nınagpin. Yıp paknaböl, a gem, pının gagpin, wasö. Bı Kub Jisas, wög yıp haga u nöp gası nınem, God hanıp mög nınöm udöp manö aij u, hag nöl gi nöp mıdeinabin. Yad gası anı anıbu nöp nınem, amem, adan anıbu böñ nöp arnabin. *

²⁵ “Pen yad nınbin, kale nıbi bı gau gai magöñhalö, God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö anıbu hagnö nınbim gau, yıp kauyan nınagnabim, wasö.

²⁶ Mını arnıg gem me, kalöp waiö hagabin, nıbi bı an an God manö aij u nın udagöm, ilön kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö.

²⁷ Yad God nan nınön nınön gınıg gab manö u ap arö gagpin, wasö; magöñhalö yabıl kalöp hag nınbin.

²⁸ Kale ke nın aij gımm, nıbi bı Ana Uı nıpe hagö abad mıdpim gau abe nın aij gımm mıdaimim. Bı kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mıd aij gıpal rö, kale u rö nöp, God nıbi bı nıpe, hagape nıpe ke rau

* 20:17: Ap 18:21 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7 * 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4

adog uda nibi bi anib gau me, kalip abad mid aij gimim midaimim. *

²⁹ Yad ninbin, yad arnō, kain hau! gau apōm, kaj sipsip kale mukpim gau rimnap hau ñinaböl. *

³⁰ Pen nibi bi an kale au midpal rimnap u rō nōp, nibi bi Jisas nīp nīn udpal gau kalip tīp gī ud arno, kale hon aip arun, a gōm, kalip manō piral hagnaböl.

³¹ Pen yad mī mīhau nigan, ram mīnōn kale Epesas midem, sīdō an, sībōn yan, kalōp mōg gō, mītōn gōl gem, kalōp magōrhalō añi añi hag ñi aij gīnō. Manō hag ñinō anibu hau! gagmim; nīn aij gī midaimim. *

³² “Yad kalōp God ñimagō adō u lem, manō aij nīpe u, nīpe nibi bi mōg nīnōb manō aij anibu adō u lem, arabin. God kalōp aip mīdeinab. God manō aij nīpe u nīn udeinabim u, nīpe gō, kale Jisas nīp nīn ud pīdōn gimim nibi bi nīpe ke mīdmim, nan aij aij nibi bi nīpe ñinīg gab u udnabim.

³³ Yad kale aip mīdainō ñin u, nibi bi rīmnab mani gol, mani silpa, wa!j nan kale gau asīb hagagnō. *

³⁴ Kale ninbim, ñimagō yad u ke nōp wōg gem, bi yad aip ajmīdun gau aip nan magō ñinun wa!j rau yīmun mīdmīdun. *

³⁵ Pen yad gīpin anibu rō, kale u rō nōp gimim, nibi bi mōg gep rō gau kalip ud aij gimim gī ñimim. Bi Kub hon Jisas nīpe ke manō haga u nīn midaimim. Nīpe haga, ‘Bi rīmnab kalōp nan ñinaböl u, kalōp aij gīnab; pen kale nibi bi rīmnab kalip nan ñinabim u, kalōp aij yabīl gīnab,’ a ga,” a ga.

³⁶ Pol manō anibu hag pīs gōm, Epesas nibi bi Jisas nīn udla gau kalip abad mīdmīdal bi gau aip kugom yīmōm, God nīp sabe ga.

³⁷ Pol sabe gō nīnōl gī, kale mītōn gōm, nīp am ud wabi gōm, mulu rō ñinōm bom halula.

³⁸ Hainō mulu adiñ yad u nīnagnabim, a ga, manō u nōp nīnōm, kale mōg yabīl nīnōm, mītōn gīla. Anīg gōl gōm, Pol nīp an an lī dam ñīg magīb mīgan u yula.

21

Pol ñīg magīb udōm Jerusalem arnīg ara

¹ Pen hon Epesas nibi bi gau kalip, au mīdaiim, a gun, ñīg magīb udun, hadno. Yīgōn u ap aij gō, yījīg gōl nōp am am, ram mīnōn ñīg rīb gus ga airan Kos arno. Pen ruō u, Kos arō gun, ram mīnōn ñīg rīb gus ga airan Rodos arno. Pen ruō u, Rodos arō gun, daun kub Padara arno.

² Daun kub Padara amun nīnno, ñīg magīb ap ram mīnōn Pōnisia arnīg geia. Anīb u, hon ñīg magīb anibu udun hadno.

³ Am am, ram mīnōn ñīg rīb gus ga airan Saipras ñimagō sīdagō lau adō mīdō nīnōl gī, am am, ram mīnōn Siria sōl apun me, nan kago gau ud yunīg am daun kub Daia pīdōn gīno.

⁴ Daia am pīdōn gun, am nibi bi Jisas nīp nīn udla gau kalip ulhai nīnun, kalip aip wik añi ap mīdaino. Pen God Ana nīpe kalip gasi ñō, kale Pol nīp hagla, “Jerusalem arnīg gabōn u, aragmōn,” a gīla. *

⁵ Pen arnīg gīno magō u, nibi bi Jisas nīp nīn udla anīb gau, nibi bi, ñi pai kale gau magōrhalō hanīp dam daun kub anīb hōn adō ñīg go! au amun, kalip aip kugom yīmun, God nīp sabe gīno.

⁶ Pen hon, “Kale au mīdaiim,” a gīno, kale pen, “Kale gau arim,” a gīlō, hon am ñīg magīb u raul mīgan u arno nīnōl gī, kale ado gī ram kale arla.

Agabas, Pol nīp anīg anīg gīnaböl, a ga

⁷ Pen hon ñīg magīb udun, daun kub Daia arō gun, am daun kub Dolemais pīdōn gīno. Pīdōn gun, nibi bi Jisas nīp nīn udla gau kalip, “Kale

* 20:29: Mad 7:15; Jon 10:12

* 20:31: 1De 2:11

* 20:33: 1Ko 9:11-12

* 20:34: Ap 18:3; 1De

2:9 * 21:4: Ap 20:23

mıdpm?” a gun, ñın bad ap kalıp aip an anıbu au mıdaino.

⁸ Ruö u kalıp arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nıpe Jisas manö aij hag ñı ajep bı ap. Nıpe me, nöd Jerusalem mıdöm, bı unbö kagoł jın u aip nan magö nıme lımıdöp. *

⁹ Pen bı Pilip anıbu, pai nıpe mıhau mıhau, Jisas manö aij u hag ñı mıdal. Pai anıbu gau kale bı udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip mıdaino ñın an anıbu au, bı God manö hagep Agabas ram mınöñ Judia nıbö aua. *

¹¹ Agabas apöm, Pol dip nagi nıpe u udöm, ñı magö ma nıpe ke nagi löm haga, “Ana Uł hagöp, ‘Bı dip nagi nap nıbö anıbi, Juda kai Jerusalem au nıp nagi löm, dam Juda nıbi bı wasö gau kalıp ñınaböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Hon magöñhalö manö anıbu nıñun, Pol nıp neb neb gun hagno, “Jerusalem aragmön,” a gıno.

¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, “Yıp nıñön gıñıg mög gö mıñön gıpe, mıdmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, ‘Bı Kub yad Jisas,’ a gınabin. Kale manö u nıñlö, mulu lugö, yıp nagi lıñıg geinaböl aka böñ nöp al pak lıñıg geinaböl u, pıñın gagnabin. Halöwałö am hagnabin,” a ga. *

¹⁴ Pen hon Pol nıp anıg gı hag wasö nıñun, arö gun, hagno, “Bı Kub nıpe ke nıñöb rö gınab,” a gıno.

Jerusalem nıbi bı Pol nıp hag jula

¹⁵ Pen hon anıg göl Sisaria mıdun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gı jın gı lun, hadno.

¹⁶ Nıbi bı Jisas nıp nıñ udla Sisaria nıbö rımnap aip Jerusalem arno. Kale hanıp dam Neson ram u lılo, aip hanno. Bı Neson anıbu Saıpras nıbö. Nıpe Jisas nıp nöd nöp nıñ uda.

¹⁷ Jerusalem amjakno, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau magöñhalö hanıp nıñlö aij ga.

¹⁸ Rol Pol hon aip Jems nıp manö hagnıg arno. Jerusalem nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp abad mıdmıdal bı gau magöñhalö ap magum göm mıdeila.

¹⁹ Pen hon amjakun, Pol kalıp, “Kale mıdpm?” a göm, God nıp abad mıdö nıñöl gı, ram mıñön gau gau ajöm, Juda nıbi bı wasö gau nan nıñön nıñön ga u magöñhalö, bı anıbu gau kalıp aiud anıbu haga. *

²⁰ Pol anıg göl aiud anıbu hageia nıñöm, God nıp aij a göm, Pol nıp hagla, “Mam. Ne nıñban, Juda nıbi bı iru nıñbanö Jisas nıp nıñ uđpal u pen klö yabıl göm hagnıg, ‘Hon Juda nıbi bı mıdpun. Anıbu u, Juda lo adö u nöp gun,’ a gıpal. *

²¹ Pen Juda nıbi bı gau rımnap Jerusalem i apöm hagnıg, ‘Pol nıpe, Mosıs hadame nöp lo manö kalı klıñ rıka u arö göm, hon Juda kai gıpun adö u arö göm, Juda nıbi bı ju am Juda nıbi bı wasö ram mıñön anı gau mıdpal kalıp hagöp, “Ñı kale gau hañ rıb gı dö gagnıg, Juda kai gıpal rö gagnıg,” a göp,’ a gıpal.

²² Ne uri Jerusalem i auban, manö anıbu gau gau arö nıñnaböl. Anıbu u, hon aige gun a gun, manö anıbu hag amıl apıl gıno.

²³ Manö hag amıl apıl gun, manö adö añı hag lıno u uri nöp hageinabun, ne nıñmön, hain gıñmön. Bı hon i bı mıhau mıhau, manö klö nıñö nıñö God nıp hagabun, a gıpal.

²⁴ Anıg gıpal rö, God nıp nan pak sabe gı ñıñıg gaböl. Anıbu u, ne am ñın rımnap kalıp aip mıdmön, nan nıñön nıñön göm God amgö ilö uł mıdeinaböl u, gı aij gıñmön, nan God nıp sabe gı ñınaböl gau ne rau ñıñmön, kalıp gı ñıñmön me, hainö nabıc umagö kale u rıknaböl. Anıg geinabön u me, nıbi bı gau magöñhalö nıñnaböl, nöp manö hagla anıbu pıral nöp hagla. Kale nıñnaböl, ne Juda nıbö

* 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5 * 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18

u me, hon Juda kai gı̃mı̃dun rö nöp gı̃mı̃dan. *

²⁵ Pen Juda nı̃bi bı̃ wasö Jisas nı̃p nı̃n udla gau kalı̃p köp kalı̃ kliñ rik ñun hagno, ‘Nı̃bi bı̃ rı̃mnap nan yı̃harı̃n pı̃ral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale ñı̃nagmim. Wal kaj nan gau hagape ñı̃nagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gılö umainı̃m u, ñı̃nagmim. Nı̃bi si bı̃ si gagmim,’ a gun, köp kalı̃ kliñ rikpun,” a gıla. *

²⁶ Anı̃g hageila, Pol manö kalı̃p u udöm, ruö bı̃ mı̃hau mı̃hau nan sabe gı̃ ñı̃nı̃g gıla bı̃ anı̃b gau aip, kale nan nı̃hön nı̃hön göm God amgö ilö uı̃ mı̃deinaböl u, gı̃ aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bı̃ abad mı̃deila gau kalı̃p haga, “Hon ñı̃n unbö kagoı̃ jı̃n u mı̃dun, ñı̃n mudun jı̃n u God nı̃p nan rı̃mnap ke ke dapun, nı̃p sabe gı̃ ñı̃nabun,” a ga. *

Juda nı̃bi bı̃ Pol nı̃p ud sı̃sı̃ lıla

²⁷ Pol anı̃g hagöm, kale nan nı̃hön nı̃hön göm, God amgö ilö uı̃ mı̃deinaböl u, gı̃ damöm, mudun jı̃n ñı̃n u söl gö nı̃nöl gı̃, Juda nı̃bi bı̃ Esia Propins mı̃döm aula rı̃mnap nı̃nı̃la, Pol God sabe gep ram raul u mı̃deia. Nı̃pe mı̃deia au nı̃nöm, nı̃bi bı̃ mı̃deila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nı̃p ud sı̃sı̃ lıla.

²⁸ Pol nı̃p ud sı̃sı̃ löm, wı̃ñ kub alöm hagla, “Nı̃bi bı̃ Isrel gai. Bı̃ anı̃bi nı̃pe ram mı̃nön ke gau gau magöñhalö ajöm, nı̃bi bı̃ gau kalı̃p manö pı̃ral hagöm, hon Isrel nı̃bi bı̃ abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naij hagab. Pen adö anı̃bu nöp, uri nı̃pe Juda nı̃bi bı̃ wasö gau God sabe gep ram raul mı̃gan au aragep gau, kalı̃p haı̃owaı̃ö uı̃ gı̃ dauub. Anı̃b u, nı̃pe ram uı̃ anı̃bi gı̃ naij göp,” a gıla.

²⁹ Kale manö hagla anı̃bu, gası̃ kale ke nöp nı̃nöm pı̃ral hagla. Pol yı̃harı̃n Dı̃ropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö nı̃nöl göm, gası̃ kale ke nı̃nöm hagla, “Pol bı̃ ne Dı̃ropimas Epesas nı̃bö u aip God

sabe gep ram raul mı̃gan u arbil,” a gıla. *

³⁰ Pen kale anı̃g haglö, manö anı̃bu nı̃bi bı̃ gau magöñhalö nı̃nöm, ke nı̃bö ke nı̃bö apöm Pol nı̃p ud tı̃p gı̃ dam God sabe gep ram hön yan yulö nı̃nöl gı̃, adı̃n ajön gı̃ ñıla.

³¹⁻³² Nı̃bi bı̃ iru yabı̃l manö hauı̃ kub hagöl göm, kal ju Pol nı̃p böñ nöp al pak lı̃nı̃g geila. Pen geila manö anı̃bu Rom ami bı̃ kub yabı̃l mı̃deia au arö, nı̃pe ami bı̃ abad mı̃dmı̃dal bı̃ kub nı̃pe rı̃mnap udöm, ami bı̃ rı̃mnap udöm, lel am nı̃bi bı̃ magum gı̃ mı̃deila au amjakla nı̃nöm Pol nı̃p pak ado malo geila u arö gıla.

³³ Ami bı̃ kub anı̃bu apöm, Pol nı̃p ud sı̃sı̃ löm, bı̃ nı̃pe gau kalı̃p haga, “Kale nı̃p sen mı̃höp limim,” a ga. Hagö, haga rö gıla. Pen nı̃pe bı̃ nöd mı̃deila gau kalı̃p hag nı̃nı̃a, “Nı̃pe nan nı̃hön gajı̃p nı̃p anı̃g gabim?” ö ga.

³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pı̃g kub yabı̃l gıla. Anı̃g gılö, ami bı̃ kub u manö ı̃l ap nı̃nagöm, bı̃ nı̃pe gau kalı̃p haga, “Nı̃p dam ram kub pı̃dön kale ud arim,” a ga.

³⁵ Hagö, ami bı̃ kale Pol nı̃p dam ajön ı̃l goı̃ au amjaklö nı̃nöl göm, nı̃bi bı̃ iru yabı̃l nöp se göl amöl göm Pol nı̃p sı̃lıköm, ud pakun, a göm, pen pen gı̃ yueila nı̃nöm bı̃ ami bı̃ rı̃mnap Pol nı̃p ud ka göm, ram raul kale ud arla.

³⁶ Pen nı̃bi bı̃ gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “Nı̃p böñ nöp al pak lim!” a gıla. *

³⁷ Pen ami bı̃ gau Pol nı̃p dam ram raul mı̃gan yan arnı̃g gılö nı̃nöl gı̃, Pol ami bı̃ kub yabı̃l u nı̃p haga, “Manö yad nöp ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami bı̃ kub yabı̃l u haga, “Yad nı̃nbin ne Grik manö nı̃nban.

³⁸ Yad gası̃ nı̃nbin e, ne me, bı̃ au Ijip nı̃bö bı̃ pen pen gı̃pal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram mı̃nön kabö nöp mı̃döp anı̃ gau pi göl mı̃deila, bı̃ u nöp, a gı̃ nı̃nbin. Pen ne

* 21:25: Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4 * 21:36: Luk 23:18 * 21:38: Ap 5:36-37

Grik manö niŋban u me, ne bi anibu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bi Juda ap. Yip yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib midöp. Pen yip yau, a gimön, yad nibi bi gai i kalip manö ap hag ñinam,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubiŋ ran arep adö u abö gi midöm, ñin miŋic gö, nibi bi gau manö arö gilö niŋöl gi, Juda nibi bi hagdaldal manö u löm, kalip manö haga.

22

¹ Pol nipe Juda nibi bi hagdaldal manö u löm, haga, “Bapi mam bi. Manö kalöp hagnig gabin u niŋ midaim,” a ga.

² Anig hageia, nipe Juda nibi bi hagdaldal manö yöl haga rö niŋöm, manö manö gagöm, agamij yabił nöp mideila.

³ Kale agamij midlö niŋöl gi, Pol kalip haga, “Yad Juda nibö u pen yip yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag ñeb bi Gameliel aip midem, kub ginö u me, apis bac bi lo manö niŋön niŋön hagla u magöŋhalö yip hag ñö, niŋbin. Anib u, kale God nip ud aij gun, a gimim, kliñ aij nöp gipim rö, yad u rö nöp gimidin. *

⁴ Nibi bi Jisas Adan anibu arla gau kalip gi naij yabił gimidin. Kalip al pak lin, a gem, nibi abe bi abe kalip hałöwalö nagi lem, dam nagi limidin. Pen rimnap gi naij gi dam pak linö, böŋ nöp ummidal. *

⁵ Gimidin anibu, God nip nan sabe gep bi kub yabił u abe, bi manö ud asikep Kansol midpal bi kub gau abe, kalip hag niŋbe, piral hagöp, a göm, hagagnaböl; niŋö hagöp, a ginaböl. Ñin ap yad Damaskas arnig gainö, bi kub anib gau yip köp rimnap nimam bi kale Damaskas mideila gau kali kliñ rik ñila. Köp

anibu kali kliñ riköm hagla, ‘Pol nip abad midaimim. Damaskas nibi bi Jisas nip niŋ udpal gau kalip nagi löm, dam Jerusalem i daunim,’ a gila. Yad köp anibu udem, kalip nagi li Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas nip niŋ uda, aiud u haga

⁶ “Pen yad köp anib gau udem, bi rimnap aip am am sidö an aulik magö u, Damaskas sösöl gino niŋöl gi, adiŋ mailö kub unbö ke kumi kabö adö laŋ nibö ap lugöm yip niŋa.

⁷ Anig gö, yad ap lug minöŋ yaŋ paknö niŋöl göm, manö ap yip haga, ‘Sol, Sol, yip niŋön ginig gimön pör gi naij gabön?’ ö ga.

⁸ “Hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub! Ne ban?’ ö ginö.

“Hagainö, haga, ‘Yad bi Jisas Nasared nibö; yip pör gi naij gabön u nöp hagabin,’ a ga.

⁹ Bi yad aip araino gau, mailö kub u niŋla u pen manö magö yip haga u apdi niŋagla.

¹⁰ “Yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Niŋön ginam?’ ö ginö.

“Hagainö, yip haga, ‘Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, niŋön niŋön ginabön u nöp hagnab,’ a ga.

¹¹ Mailö anibu mailö kub yabił göm, amgö yip u böŋ nöp we ga. Anig gö, bi yad aip araino gau, yip ñimagö kid u udöm, uł gi Damaskas arno.

¹² “Pen daun kub anibu bi ap mideia. Hib nipe u Ananias. Nipe lo hon u niŋ aij göm, hagöp hagöp rö nöp gimidöp. Bi anibu nöp, Juda nibi bi Damaskas mideila gau magöŋhalö hagla, ‘U bi aij yabił,’ a gila.

¹³ Pen nipe yad midainö söl au apöm yip haga, ‘Mam Sol. Amgö magö ne kauyaŋ ñil nöŋ,’ a ga. Anig hagö niŋöl gi, adiŋ amgö yad we ga u böŋ nöp kamij lö, ñil niŋem nip niŋnö.

* 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3

14 “Anig gö, Ananias yip haga, ‘God apis bac bi hon sabe gimidal God u nöp, nöp uda. Udöm, nipe nan nihön nihön ginig gabin a ginab u nöp yamö niñnabön. Nipe gasi niñöb, ne Bi Kamij Aij nipe u waiö niñmön, manö maj migan nipe ke hagainim manö u ne ke waiö niñnabön.

15 God wög gi ñeb bi midmön, nöp nihön nihön gajip amgö niñban u, manö nihön nihön hagajip apdi niñban u, nibi bi gau magöñhalö kalip hag ñinabön.

16 Anib u, abad midagaimön. Urakmön, God nip sabe gimön, ñig pakeinabön, nipe nan si nan naij gipan gac u lik gi ke yunab,’ a ga.

“Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñimön,” a ga

17 “Anig hagö, haga rö nöp ginö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God nip sabe gimidem, nabön niñnö.

18 Nabön niñnem, yad Bi Kub niñnö niñöl göm, nipe yip haga, ‘Yinid Jerusalem arö gimön, ram minön ke gau armön. Nibi bi gai i manö aij yad hageinabön u niñagnaböl,’ a ga. *

19 “Anig hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub. Kale ke yip niñbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, nibi bi nöp niñ udlä gau kalip nagi lem, miñu magö nöp pakmidin. *

20 Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sidipen nip kabö ju pak lilö niñöl gem, yad bi nip pak leila gau walij kale ud ju lila gau abad midem, paj hagnö,’ a ginö. *

21 “Anig hagainö, Bi Kub yip haga, ‘Yad nöp hag yunö ammön Juda nibi bi wasö mlö gau midpal gau arnabön,’ a ga,” a ga. *

Ami bi kub u Pol nip abad mideia

22 Juda nibi bi Pol manö hageia u niñ mid damöm, Juda nibi bi wasö manö u nöp hagajip u niñöm, kale meg magö dap ranöm manö kub

yabıl hagöm hagla, “Nip ud al pak lim! Bi unbö rö kamij midagnim,” a gıla.

23 Manö kub anig hagöl gi, walij kale rimnap ud ju löm, halpil gau lihu udlö, lihu udlö, halpil ap rana.

24 Anig geila, ami bi kub yabıl u, bi nipe rimnap kalip haga, “Nip dam ram raul migan dammim, pakaimim, nibi bi gai i nihön ginig nip manö kub hagaböl il u kalöp hag ñinim,” a ga.

25 Anig hagö, nip paknig damöm, nagi adik lila. Pen Pol nipe ami bi kub söl anib au urak mideia u nip haga, “Hon Rom nibi bi lo ap anig göl midagöp. Bi Rom nibö kabö göl gau yiharij pakagnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud asiköm, ginaböl,” a ga. *

26 Pol anig hagö, ami bi kub anibu am bi kub yabıl u nip haga, “Ne nihön ginig gabön? Bi anibu nipe bi Rom nibö rö,” a ga.

27 Anig hageia, ami bi kub yabıl u apöm, Pol nip haga, “Ne niñö bi Rom nibö rö aka? Yip hagö, niñin,” a ga.

Hageia, Pol haga, “Yau. Niñö, yad bi Rom nibö rö,” a ga.

28 Hageia, ami bi kub yabıl u haga, “Yad mani kub yabıl u yuem me, Rom bi midpin,” a ga.

Hageia, Pol pen haga, “Yip Rom nibö rö yag daula u me, yad bi Rom nibö rö midpin,” a ga.

29 Pol anig hageia, bi nip nagi lila gau piñij gıla. Ami bi kub yabıl u, “Bi i Rom nibö rö u pen nip nagi libin,” a göm, u rö nöp piñij ga. *

30 Ruö pen ami bi kub yabıl u, Juda kai Pol nip manö nihön hagaböl u niñ aij gin, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöñhalö abe, auim a gö, ap magum gilö niñöl gi, Pol nip am hubik gi dapöm, mideila an au la.

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1 * 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38

23

Pol Juda Kansol kub bi gau kalip manö haga

¹ Pol nipe Juda Kansol kub bi anib gau kalip niñ ij halö löm haga, “Mam bi. Yad God hagöp rö pör gipin u me, gasi milö niñöl gem midagpin,” a ga.

² Pol anig hageia, Ananias, bi God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u, bi söl au mideila gau kalip haga, “Maj hañ nip pakmim,” a ga. *

³ Anig hageia, Pol Ananias nip haga, “Ne mulu sigi lauöl midpan. Nibi bi gau nöp niñlö, bi aij rö midpan u pen gasi magö ne niñban u naij yabiñ göp. Anig hagpan anibu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gipun rö niñmön, yip manö kub hagpan u pen Juda gipun adö u arö gimön, ‘Nip halöwañ pakim,’ a gipan,” a ga. *

⁴ Pol anig hageia, bi söl au mideila anib gau hagla, “God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u nip hag juabön aka?” gila.

⁵ Hageila, Pol pen pe haga, “Mam bi. Nipe God nip nan sabe gep bi kub yabiñ hagöp a gem niñagpin. God Manö u kali kñiñ riköm hagla, ‘Bi kub kale gau kalip hag juagmim, wasö,’ gila,” a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol nipe niña, bi Kansol kub mideila anib gau rimnap Sadyusi nibi bi niñla rö niñla, rimnap Perisi nibi bi niñla rö niñla. Bi Sadyusi gau gasi kale u niñöm hagmidal, “Ejol gau midagpal. Ana midagöp. Nibi bi gau umöm, böñ nöp umöm, urakagnaböl,” a gimidal. Pen bi Perisi gau unbö gasi niñagmidal. Gasi kale u niñöm hagmidal, “Ejol gau midpal. Ana midöp. Nibi bi gau umöm, böñ nöp umöm wasö, uraknaböl,” a gimidal. Pol nipe yam ke ke mideila anibu niñöm, manö kub hagöm, haga, “Mam bi. Bac bi yad gau magöñhalö Perisi nibö; yad u rö nöp Perisi nibö

nöp. Yad nibi bi umöm uraknaböl manö hagnö u me, yip pen manö kub hagaböl,” a ga. Anig hageia, bi Sadyusi Kansol kub gau asik ke ke löm, bi Perisi Kansol kub gau asik ke ke löm, manö pen pen hagla. *

⁹ Manö pen pen hagöm, manö blätö göm, manö hauñ gila. Hageila, Perisi kai bi lo hag ñeb bi kale rimnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, “Bi i nan naij ap göp, a gun, hagagabun. Nipe Damaskas areia ñin u, ana ap aka ejol ap nip hagö niña rö löp; hon niñagpun,” a gila.

¹⁰ Anig hagöm, pen pen hag ud areila niñöm, ami bi kub yabiñ u niñöm, midö midö anig hag damöm Pol nip ud gi dö gi adiñ adiñ löl rö löp, a göm, ami bi nipe gau kalip hagö, Pol nip uñ gi dam ram kub raul kale dap lila.

¹¹ Pen ñin anibu sib an yan Bi Kub apöm Pol mideia söl au urak midöm haga, “Gasi halö midaimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön,” a ga. *

Pol nip al pak linabun, a gila

¹²⁻¹³ Ruö pen Juda bi niñjuöl mihöp rö ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, “Hon Pol nip böñ nöp al pak linabun. Nip al pak lagpun magö i, nan niñagun, ñig niñagnabun!” a gila.

¹⁴ Anig hagöm, am God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip hagla, “Hon manö klö manö niñö niñö God nip hagpun. Nan magö niñagnabun; Pol nip böñ nöp al pak lun me, hainö nan niñnabun.

¹⁵ Anib u, kale abe Juda Kansol kub bi gau abe, Rom ami bi kub yabiñ u nip manö yumim, piral hagmim, ‘Pol nip uñ gi i daube, nip manö rimnap halö hag niñ aij gun!’ a gimim. Kale piral anig hageinabim, hon uññin li

* 23:2: Jon 18:22-23

* 23:3: Mad 23:27

* 23:5: Eks 22:28

* 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5

* 23:11: Ap 27:24; 28:16,23

* 23:15: Ap 25:3

midun, i auö niñöl gun, n+p böñ nöp al pak linabun,” a gila. *

16 Pen Pol pi yin nipe u, Pol n+p paknig gila manö anibu niñöm, nibap Pol n+p dam lila ram u amöm, n+p hag ña.

17 Hag ñö, Pol niñöm, ami bi kalip abad mideia bi ap wiñ alö, aueia, n+p haga, “Bi praj i manö nipe ap midöp. N+p ut gi ami bi kub yabit midöp u arö, manö anibu hajan,” a ga.

18 Pol hagö, ami bi anibu pi yin nipe anibu n+p ut gi ami bi kub yabit mideia u ammil, haga, “Bi nagiman Pol u hagöp, ‘Bi praj i manö ap midöp niñöm n+p ut gi dam ami bi kub yabit midöp u arö, manö anibu hajan,’ a gajip, n+p ut gi dauabin i,” a ga.

19 Anig hagö, ami bi kub yabit u, nibi bi rimnap niñaböl, a göm, ñi anibu n+p ñimagö kid u udöm, ut gi ke ke goi gau amöm, haga, “Yip manö hagnig gabön u hag,” a ga.

20 Hageia, ñi praj anibu haga, “Juda bi gau rol nöp manö yuöm, piral hagnaböl, ‘Pol n+p dam Juda Kansol kub midpal u auaimön, manö rimnap halö hag nin aij gun,’ a ginaböl.

21 Anib u, manö kale hagaiöl u niñagmön, wasö. Bi kale ñinjuöl mihöp rö Pol n+p al pak lun nöp me, kauyan nan magö ñinjun ñig ñinjun ginabun, a göm, manö hag libal. Kale manö nöp u niñun, anig gun, a göm, abad midpal,” a ga.

22 Ñi praj anig hageia, ami bi kub yabit u niñöm, n+p hag yuöl gi haga, “Nibi bi rimnap kalip niñmön, ‘Ami bi kub yabit u n+p anig anig gi hagem auabin,’ a gimön, hagagmön, wasö yabit,” a göm kabö la.

Pol gapman bi kub Piliks mideia ara

23 Ami bi kub yabit u anig hagöm, ami bi abad middep nipe mihau kalip wiñ alö, aulö, haga, “Ami bi gau ñinjuöl unbö sidun lan (200) udmil,

ami bi kaj hos adö asik göl pen pen gipal gau ñinjuöl mihau nigan ado gi da unbö sidun lan (70) udmil, ami bi wim gasal pen pen gipal gau ñinjuöl unbö sidun lan (200) udmil, m+ñi sib an yan nöp Sisaria armil.

24 Pol n+p kaj hos rimnap halö ñimön, n+p ut gi dam aij gimil, gapman bi kub Piliks midöp u yumil, aumil,” a ga.

25 Anig hagöm, nipe bi kub Piliks n+p köp ap kalik kñiñ rika:

26 Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalik kñiñ rikabin.

Ne midpan?

27 Bi nöp yuabin i, Juda nibi bi n+p ud sisi löm, pak linig geila, pen yad niñnö nipe bi Rom nibö rö u niñem me, ami bi yad rimnap aip am n+p ut gi daunö. *

28 Dapem, n+p al pak linig gila manö it anibu niñnam, a gem, n+p dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem niñnö, *

29 Juda nibi bi kale gipal rö lo manö adö rimnap nöp mideia. Pen nipe nan rimnap gö, n+p böñ nöp al pak lep aka nagit lep manö it ap midageia.

30 Pen manö ap hagla, ‘Bi anibu n+p utin lun, alnabun,’ a gila niñem, ne midpan u yuabin. Bi n+p manö hagla anib gau rimnap hag yunö, amöm, nöp manö it anibu hagnaböl.

Manö hagpin me u. *

31 Ami bi kub yabit u anig hagöm, köp anibu gi ñö, ami bi gau Pol n+p sibön yan nöp ut gi damöm, daun kub Adipadris amjakla.

32 Ruö ami bi it ajmidal gau magorhalö ado gi Jerusalem arla. Ami bi kaj hos adö asik göm pen pen gimidal gau nöp Pol n+p dam daun kub Sisaria arla.

33 Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram minön anibu abad midmidöp u n+p köp anibu ñöm, Pol ñimagö adö nipe u lila.

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8

³⁴ Gapna nipe köp anibu amgö li nijnöm, Pol nîp haga, “Ram mîñöñ ne gai nîbö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nîbö,” a ga.

³⁵ Pol Silisia Propins nîbö bî mîdeia manö u nijnöm, bî kub nîp haga, “Bî nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anig hagöm, bî nipe rîmnap kalîp haga, “Nîp dam Herod ram kub gî la u lîmim, abad mîd aij gîmim,” a ga.

24

Juda bî kub gau Pol nîp manö kub hagla

¹ Pol nîp dam Herod ram gî la u lîlö, ñîñ unbö yîgwo mîlö u mîdeia. Ruö mamîd ñîñ u, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl Ananaias, daun kub Sisaria u arnîg, bî manö ud asîkep rîmnap u† gî, bî manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bî kub Gapna Piliks u nîp, Pol anig göl anig göl ga u manö kub hagnîg gabun, a gîla.

² Pol ram raul u daulö nîñöl gî, bî manö hagep Dedalas Gapna Piliks nîp haga, “Ne me mîlö padö hanîp abad mîdajan, pen pen gun gî gagun, mîd aij gîpun. Ne gasî nîñ aij gîmön gajan u me, ram mîñöñ hon i nan aij nan hain nîbö waiö löp u, hon mîd aij gîpun.

³ Ram mîñöñ hon i rîgon rîgon gau magöñhalö pör nöp gî aij gabön anibu nîñun hon nöp aij yabîl a gabun.

⁴ Pen nöp manö mîlö kub hagnabin. Manö ulep magö ap hagnîg gabin u, rîmîd pak nîñmön.

⁵ “Bî aui mîdöp i, hon nîñbun nipe pör nöp gî naij göp. Nîbi bî gau kalîp manö pîral hagö, kale manö pîral anibu nîñ udöm, nipe gî naij göp rö anig unbö rö nöp gî naij gîpal. Ram mîñöñ ke gau gau magöñhalö ajom manö pîral hagöm, Juda kai kalîp ud asîk ke ke lö nîñöl göm, kale gapman

manö hag juöm, pen pen gîpal. Nîbi bî Jisas bî Nasared nîbö u nîp nîñ udpal gau, bî kub kale ap me anibu. *

⁶⁻⁷ Nipe God sabe gep ram gî naij gîñg geia, hon nîñun nîp ud sîsî lun nan hanîp gî naij ga anibu lo hon ke manö kub hagnîg gaino, ami bî kub yabîl Lisias kal ju apöm, *

⁸ nîp damöm haga, ‘Bî u nîp manö kub hagnîg gîpal gau, bî kub Piliks mîdöp au amöm, manö kub hagöl,’ a ga. Anig hagö me, hon mîñî aubun. Manö anibu Pol nîp hag nîñaimön, nipe ke, nîp manö kub hagnîg manö îl u hagö, nîñnabön,” a ga.

⁹ Dedalas anig hagaiö, bî Juda ap mîdeila gau, manö nipe haga adö u nöp hagöm, hagla, “Nîñö yabîl hagöp,” a gîla.

Pol gapna Piliks nîp manö haga

¹⁰ Gapna Piliks nipe ñîmagö dap ranöl göm, Pol nîp, manö hag, a gö, Pol haga, “Ne mî iru nöp ram mîñöñ i abad mîdmön, nîñ aij gîmön, manö ud asîk aij gîpan rö, yîñg göl nöp hagnabön. Anîb u nîñem yîp aij gö nîñöl gem nöp manö hagabin.

¹¹ Ne bî gau kalîp hag nîñaimön, hagnaböl ñîñ unbö mîgan lañ araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe gînabin, a gem, arnö.

¹² Yad nîbi bî rîmnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem an u, hibur naij gep rö manö rîmnap hagagnö, wasö.

¹³ Yîp mîñî manö kub hagaböl u, ne nîñnabön manö îl ap mîdageinab, wasö.

¹⁴ Pen nöp manö ap waiö hagnîg gabin. Yîp hagla, ‘Pol hon Juda gîpun u rö rîmnap gagöp; nipe pîr alöm, Adan gîsön nîbö u arab,’ a gîpal. Yîp Adan gîsön nîbö ajab, a gîpal u, nîñö hagpal. Yad Adan gîsön nîbö ajem, bac bî sabe gîmîdal God añî anibu nöp sabe gîmîdin. Mosîs Lo manö kalî kliñ rîka u abe, bî God manö

hagep gau manö kali kliñ rikla u abe, magöñhalö niñ udöl gi midpin.

15 Bi Juda aui midpal, niñi bi aij gau abe, niñi bi naij gau abe, magöñhalö umöm uraknaböl, a göm niñbal rö u, yad u rö nöp niñbin. *

16 God aip am mideinabin, a gem, yad hałowatö gagin, wasö. God niñöm aka niñi bi gau niñöm, Pol kabö rö gagöp, a ginaböl u niñem, pör niñ aij gem, mid aij gipin.

17 “Pen yad mi rimnap Jerusalem aragnö. Pen niñi bi yad nan midagöp gau kalip mani rimnap ñem, God niñ nan sabe gi ñin, a gem, Jerusalem arnö.

18 Jerusalem amem, hon Juda bi God amgö ilö mid aij gun, a gun, niñhön niñhön gimidun u, ginö. Anig gi pis gem, God niñ nan sabe gi ñin, a gem, God sabe gep ram u am midainö. Anig göl gi midainö u, bi aui kale apöm yip niñla. Pen niñi bi iru nöp yad aip ap midageila. Pen pen hagep manö rimnap hagagnö. *

19 Pen Juda niñi bi Esia Propins niñbö gau Jerusalem apöm, God sabe gep ram au mideila. Manö kale midaiböp u, kale aui apöm, manö anibu hagblap.

20 Auagpal u, bi Juda Kansol kub gai i yip Jerusalem manö kub hagöm, yad nan naij ginö manö it niñla u haglö, ne nöñ!

21 Pen yip manö kub hagla ñin u, yad manö añi ap nöp hagnö. Meg miñgan dap ranem hagnö, ‘Yad niñi bi umöm uraknaböl, a gem, gasi u nöp niñbin u me, yip manö kub hagabim i,’ a ginö,” a ga. *

22 Pol anig hagö niñöl göm, Gapna Piliks, Adan u a gimidal manö u niñ aij ga u me, Juda bi gau manö hageila u udagöm, haga, “Hainö ami bi kub yabiñ u Lisias auö, manö niñe u niñem, manö anibu hagnabin,” a ga. *

23 Anig hagöm, bi nagiman kai kalip abad mideia u niñ haga, “Pol

niñ abad mid aij gimön; niñ böñ nöp nagit pidöñ lagmön. Niñe nan rimnap midagainim, niñi bi niñe gau kalip hag niñö, niñ ñöl,” a ga.

Pol mi mihöp nagit mideia

24 Ñin pro bad ap arö, ñin ap Piliks niñbin niñe Drusila aip aulö. Niñi Drusila anibu niñe Juda niñbö niñi. Pen kale ber apil, nugmul niñe Pol niñ wiñ alö, apöm, Krais Jisas niñ aigöl göm niñ udpal manö u hagö, Piliks niñ mideia.

25 Pol niñe manö hag damöl gi, hon aigöl gun gi aij ginabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gasi midmagö hon gasi göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö hanip manö kub hagnab manö u abe Piliks niñ haga. Pen Pol anig hagö, Gapna Piliks manö anibu niñöm, piñniñ göm, Pol niñ haga, “Ne miñi am midaimön. Hainö yad ñin ap nöp wiñ alnö, aumön,” a ga.

26 Pen gapman bi kub anibu, gasi niñe ke gau nöp niña, “Yad Pol niñ pör pör wiñ alnabin u, niñe pen gasi niñnab, ‘Yad bi i niñ agamij mani rimnap ñinö, hagö, arnam,’ a göm, yip mani rimnap ñinab,” a gi gasi u niña. Pen gasi anibu nöp niñ midöm, Pol niñ dugo ruö wiñ alö, apöm, manö hagnidil.

27 Mi mihöp pis ga niñöm bi ne Posias Pesdas, Piliks kuö niñ udöm, ram minöñ anibu gapna mideia. Pen Piliks, Juda kai yip bi aij a ginaböl u aij a göm, Pol nagit mideia u hubikaga.

25

Pesdas Pol niñ manö kub niña

1 Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög anibu udöm, ñin mihau niñan nöp midöm, Jerusalem ara.

2-3 Pesdas Jerusalem arö niñöl göm, God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, Juda bi kub rimnap abe niñ am niñöm, Pol anig göl anig göl gi naij ga manö anibu niñ hagla. Juda bi gau

kale ke agamij manö adö añi hagöm, Pol nîp adan anj au ulîjîn lun, al pak lî nabun, a göm, hagla, “Hanîp mög nîjmön, bî ne rîmnap hagaimön, Pol nîp yîjîd u† gî Jerusalem dauöl,” a gîla. *

⁴ Anîg hageila, Pesdas haga, “Pol nagî mîdöp Sisaria. Anîb u, yad Sisaria arnîg gabin rö,

⁵ nîp manö rîmnap mîdainîm, bî kub kale rîmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nîp manö kub hagöl,” a ga.

⁶ Pesdas anîg hagöm, ñîn raleb jîjî aka sîduj lanj halö Jerusalem mîdöm, ado gî Sisaria ara. Ruö, Pesdas nîpe manö kub hagep ram raul mîgan u amöm, Pol nîp dauim, a ga.

⁷ Pol nîp daueila, Juda bî Jerusalem nîbö aula gau apöm nîp bînîg gîgabö göm, manö adö ke ke iru nöp hagla. Pen manö hagla adö anîb gau manö îl mîdö, hagagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda nîbi bî lo manö kale u rîb rîkagî; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagî; yad Rom Empra Sisa nîp manö naij ap hagagî,” a ga.

⁹ Hageia, bî kub Pesdas, Juda nîbi bî gau yîp bî aij a gî naböl u aij, a göm, Pol nîp hag nîjöm, haga, “Manö kub hagabun anîbi, Jerusalem amun hagun aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Mîñi Sisa manö kub adö nîpe u hadö mîdpin. Yad Juda nîbi bî kalîp nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö nîjban.

¹¹ Pen nan naij ap gînö, yîp manö kub hagöm, al pak lun, a gîblap u, pîñîj gagbnep; anîb u yîp al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö îl ap mîdagöp u, bî ap yîp Juda nîbi bî kalîp ñînîm rö lagöp. Anîb u, ne yîp Sisa mîdöp u yuö, nîpe ke manö anîbi nîjnab,” a ga.

¹² Pol anîg hagö, bî kub Pesdas am bî nîpe gau aip manö anîbu hag amîl apîl göm, ado gî apöm, haga, “‘Sisa

manö kub yad u nîjnab,’ a gan u me, nöp Sisa mîdöp u hag yunabin,” a ga.

Kîj Agripa aip nîñî nîpe Benis aip

¹³ Pen yöp ñîn mîhöp lugö nîjöl gî, Kîj Agripa aip nîñî nîpe Benis aip, Pesdas gîsön nöp gapna aua rö nîp am nîjul a gîmil, Sisaria ammil, Pesdas aip ñîn bad rapî ap mîdailö.

¹⁴ Kale ñîn iru rö au mîdnîg gîlö nîjöl gî, Pesdas nîpe Kîj Agripa nîp haga, “Nöd Piliks gapna mîdeia ñîn u, nîpe bî ap nagî la. Pen gapna wög nîpe u arö göm, bî anîbu nagî lep ka u arîk ara. *

¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bî Juda God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda nîbi bî manö ud asîkep bî kub gau abe, bî anîbu nîp yîp manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagmön, Pol nîp al pak lîlanj,’ a gîla.

¹⁶ Pen manö îl ap hagageila nîjöm yad kalîp hagnö, ‘Hon Rom nîbi bî lo ap anîg göl mîdagöp. Nîbi bî yîharîj al pakagun. Manö kub hagun nîjöm bî manö mîdainîm gau amöm, bî kalîp gî naij ga amgö ilö nîpe au manö waiö hageinaböl; nîpe manö pen hageinab; manö îl ap mîdeinab u, nîp al pak löl a gî nabun,’ a gînö.

¹⁷ Anîg hagem, Juda bî gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul mîgan u asîkem, Pol nîp am dauim a gînö, daula.

¹⁸ Yad gasî nîjnö e, manö kub yabîl mîdöp, a gînö u pen manö kub hagla gau manö haglö nîjöl gem nîjnö manö kub mîdageia, wasö.

¹⁹ Kale yîharîj hagla, ‘God manö u, hon hag aij gîpun rö hagagöp. Pen bî Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nîpe kamîj mîdöp a göp,’ a gîla.

²⁰ Manö hageila u yad nîj aij gagpin rö, Pol nîp hag nîjnö, ‘Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?’ gînö.

²¹ Hagainö, nîpe wasö ga. Nîpe haga, ‘Yad nagî mîdeinabin. Hainö Empra Sisa nîpe ke manö anîbu hagnab,’ a ga. Anîg hagö, yad nîp

Sisa mîdöp gau yunabin, a gem, nagî lîbin rô mîdöp,” a ga.

²² Pesdas anîg hageia, Kin Agripa haga, “Pesdas. Bî anîbu manö nîpe ke hagö, yad nîñnabin,” a ga. Hageia haga, “Anîb u, rol nîñnabön,” a ga.

²³ Anîg hagö, ruö, Agripa nîñn Benis aip, walîj aij aij nöp yîmmil, ami bî kub rîmnap abe, bî kub yabîl rîmnap abe uł göm, nîbi bî kub auabun, a göm, nîñnî löl gî manö kub nîñeb ram raul mîgan u arla. Ap mîdlö nîñöl göm, Pesdas bî nîpe rîmnap kalîp haga, “Pol nîp am dauim,” a ga.

²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, “Kin Agripa abe, nîbi bî ap mîdpim gai i abe, bî i nîp nîñim. Juda nîbi bî nîp manö kub hagöm, bî anîbi bön nöp al pak lep, a gîpal. Yad Jerusalem mîdainö, yîp anîg unbö nöp hagla. Aui auajî, unbö nöp hagla.

²⁵ Yad nîñbin, nîbi bî gau nan naij yabîl gîlö, nîñ rîmnap al pak lîbal u pen bî i nîp manö kub hagem nîñnö, nan anîbu rô ap gaga, wasö. Pen nîpe ke haga, ‘Empra nîpe ke manö yad hagnab,’ a ga. Anîb u me, yad nîp Sisa nîp yunîg gabin.

²⁶ Bî anîbi Empra nîp hag yunabin u pen nîpe nan nîñn nîñn göp manö îl u, köp halö kalî kliñ rîk nîñnam rô lagöp. Anîb u, ne Kin Agripa abe, nîbi bî rîmnap gai i abe, bî anîbi nan nîñn nîñn göp manö îl u nîñnabin. Kale manö nîpe u nîñmim, manö îl magö u yîp hagnabin yad kalî kliñ rîkem, Sisa mîdöp au yunam.

²⁷ Pen gasî yad nîñbin u, bî nagîman Sisa mîdöp au yîharîñ yuem, lo nîñn nîñn rîb rîka u hagagnabin u, aij gagöp, wasö,” a ga.

26

Pol Kin Agripa nîp manö haga

¹ Pen Kin Agripa Pol nîp haga, “Yad nöp apdi nîñöl mîdpin, manö hagî!” a ga.

Anîg hagö, Pol nîmagö dap ranöl göm haga,

² “Kin Agripa. Ne nöp apön yîp manö hag, a gajan, Juda nîbi bî manö yîp hagaböl u, nöp hagnîg gabin u, yîp aij göp.

³ Hon Juda nîbi bî gîpun gîpun adö u abe, manö pen pen hagpun hagpun adö u abe, ne magöñhalö hadö nîñban u me, nöp hagnîg gabin i, yîp aij göp. Anîb u, yad manö hagnö, yîp iru nîñagmön.

⁴ “Yad nî pro ram mîñn yad ke gau mîdainö nîñ u abe, hainö am Jerusalem mîdainö nîñ u abe, yad bî aigale bî rô mîdpin u, Juda nîbi bî gau magöñhalö hadö nîñbal.

⁵ Kale yîp mîlö padö nîñmîdal. Yad bî Perisi, Juda lo manö nîñem, klö gem, asî masî gî aij yabîl gîpin. Kale nöp manö anîbu waiö hageinaböl u, yad manö nîñö hagabin u a gîmön nîñnabin. *

⁶ Pen God hadame nöp apîs bac bî kalîp manö aij hagö, gasî halö abad mîdmîdal manö anîbu nöp nîñ udpin u me, kale yîp manö kub hagaböl.

⁷ Hon Juda îl ke ke unbö mîgan lañ magöñhalö, God apîs bac bî kalîp haga manö aij u abad mîdpun. God nîpe nan aij nîñnabin a ga nan aij anîbu udun a gun, sîdö an sîbön yan nîp sabe göl gî mîdpun. Pen Kin Agripa, ne nö?! Manö haga anîbu manö nîñö nöp hagöp a gem nîñ udöl gî mîdpin u me, yîp manö kub hagaböl. *

⁸ Pen kale nîñn gîñîg nîbi bî umbal gau, God gö urakagnaböl, a gîmim, nîñbim?

⁹ “Pen nöd yad ke, Jisas Nasared nîbö manö hageila gau kalîp gî naij gînam, a gem, gî nîñmîdin. *

¹⁰ Pen Jerusalem mîdem, yad u rô nöp gainö. God nîp nan sabe gep bî kub gau yîp haglö, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau iru nöp am daunö, nagî lîmîdal. Yad ke bî manö ud asîkep

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:7: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

gau aip yau a g'nö, rımnap böñ nöp al pak lılö umla, kalıp paj hagmıdın.

¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp mulu kal nıñem, kale Jisas manö nıpe u arö gılan, a gem, kalıp gı naij gımıdın. Yad gası adö añı ap nöp nıñem, ñın rımnap nıbi bı anıb gau kalıp ulhai nıñın, a gem, ram mınön mılö kub gau ajmıdın.

Jisas Krais Pol nıp uda u, Pol aiud anıbu haga

¹² “Pen ñın ap Damaskas nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp nagı lı daunam, a g'nö, God nıp nan sabe gep bı kub gau, yau, a göm, köp kalı kılın rık ñılö, udem hadnö.

¹³ Pen bı kub aij nön! Yad sıdö an aulık aua magö u, adan an au amöl gı nıñnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan nıbö yad bı rımnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña anıbu, sıdö mailö rö wasö; mailö anıbu ke yabıl ga.

¹⁴ Anıg gö, hon magöñhalö mınön yan ap lug pakun, yad nıñnö, manö ap, manö yabıl hon Arameik manö hagöm, yıp haga, ‘Sol! Sol! Yıp nıñnön gıñıg pör gı naij gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a gıpin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

¹⁵ “Hageia, yad hagnö, ‘Bı Kub, ne ban?’ ö g'nö.

“Hagainö, Bı Kub haga, ‘Yad Jisas, yıp pör gı naij gabön u nöp hagabin,’ a ga.

¹⁶ Anıg hagöm yıp haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagnıg aubin. Ne wög gı ñeb bı yad mıdmön, yıp mıñi amgö nıñban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, nıbi bı rımnap gau kalıp hag ñınabön.

¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe hag ñö, nöp gı naij gılö nıñöl gem, nöp abad mıdem ud asık yunabin.

¹⁸ Ne manö aij yad kalıp hag ñö, amgö we mıdpal u amgö ñıl

nıñnaböl. Ne manö aij yad kalıp hag ñö, sıb gau mıdpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalıp hag ñö, Seden pıdön magö nıpe mo gau mıdpal u arö göm God nıp aunaböl. Anıg geinaböl, nan si nan naij gıpal gau, Bapi nıñöm arö gö, nıbi bı nöd yıp nıñ udpal gau aip seg kamıñ mıdeinaböl,’ a ga. *

Pol God nıp wög gımıdöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kın Agripa. Yad nabön ram mınön kumi kabö adö lan au nıbö apöm manö haga nıñnö anıbu arö gagnö.

²⁰ Damaskas amem, nıbi bı anıb gau kalıp manö aij anıbu hag ñınö. Hainö am Jerusalem nıbi bı kalıp hag ñem, ram mınön Juda nıbi bı mıdpal gau magöñhalö kalıp hag ñem, Juda nıbi bı wasö gau hag ñem, g'nö. Kalıp hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naij gıpin u, nıñnön gıñıg anıg gıpun, a gımim, arö gımim, God nıp añı nıñ udmim, nan naij gau hadö arö gıpun u nıñöl a gımim, hagöp rö nöp gımim,’ a g'nö.

²¹ Yad anıg g'nö u me, ñın ap God sabe gep ram au arainö, Juda bı aui kale yıp ud sısı löm, al pak lıñıg gıla.

²² Pen God yıp pör nöp abad mıdöp rö, yad uri magö i nöp aui urak mıdem, manö aij nıpe u, nıbi bı hib mıdöp gau abe, nıbi bı hib mıdagöp gau abe hag ñöl gı mıdpin. Manö hag ñabin anıbu, adö ap ke wasö; bı God manö hagep bı gau abe, bı ne Mosıs abe, hainö gınab a göm kalı kılın rıkla manö u nöp hag ñabin.

²³ God manö hagep bı Aisaia God Manö kalı kılın rıköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen nıpe bı nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe nıñnaböl, God kalıp u rö nöp ud kamıñ yunım rö löp. Anıg gınab u nıpe kalıp mailö rö pak ñınab,’ a ga,” a ga. *

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 * 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

24 Pol manö anibu hagö niñöl gi, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne bi manö adö ke ke niñban rö, nabiç jin mo ne mitep göp hau! almön hagabön,” a ga.

25 Hageia, Pol pen haga, “Bi kub aij yad Pesdas. Yad hau! alö hagagabin. Gas! niñöl niñ aij gem, manö niñö yabi! u hagabin.

26 Yad niñhön manö hagabin i, Kiñ Agripa nipe ke hadö niñöb. Jisas niñ niñhön niñhön göm manö niñhön niñhön göm gila u pi göm gagla. Waiö nöp gila u me, yad niñbin, Kiñ Agripa nipe magöñhalö hadö niñöb. Anig gö niñem yad niñ piñiñ gem hagagabin, wasö,” ga.

27 Pol anig hagöm Kiñ Agripa niñ niñöm haga, “Kiñ Agripa. Ne bi God manö hagep gau manö hagla u, niñö hagla, a gimön, gas! niñban aka? Yad niñbin, manö anibu niñö hagla, a gimön, niñban,” a ga.

28 Pol anig hagö, Kiñ Agripa pen haga, “Pol. Ne yip, manö pro ap hagnö, Jisas bi nipe ap mideian, a gimön, yip manö anibu hagabön aka?” ga.

29 Hageia, Pol haga, “Manö ulep hagnam aka manö mälö hagnam, yad gas! añ! ap nöp niñem, God niñ sabe gem hagabin, ne abe, niñbi bi manö hagabin niñaböl gai i magöñhalö abe, yad midpin rö midaiim, a gem, sabe gabin. Pen yip sen adikpal rö kalöp lö! a gem, sabe gagabin,” a ga.

30-31 Pol anig hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa niñin Benis u, niñbi bi mideila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Niñbi bi rimnap gi naij gilo me, manö kub hagöm, rimnap nag! löm, rimnap böñ nöp al pak linaböl. Pen bi i nan naij ap gagöp, wasö,” gila.

32 Anig hagöm, Kiñ Agripa nipe Pesdas niñ haga, “Miñi nag! lep ram arö göm höñ arböp u pen nipe, ‘Sisa manö kub yad niñnab,’ a göp u me,

nag! midöm, bi kub Sisa midöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arnig göm ñig magib uda

1 Gapna Pesdas Pol Rom uri arnim a göm hagö, ami bi gau abad midep bi kub Julias u, Pol abe nagiman bi rimnap halö abe udöm abad mideia. Ami bi anib gau kalip “Empra Ami Bi Nipe” a gimidal.

2 Pen ñin anibu, ñig magib ram minöñ Adramidiam niñö u, Esia Propins arnig göm, Sisaria am pidöñ ga. Anib u, ñig magib anibu udun ñig an yan arno. Bi daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au niñö bi ap aip arno. Hib nipe u Arisdakas. *

3 Ruö daun kub Saidon amjak am pidöñ gino. Julias Pol niñ ud aij göm haga, “Am mideimam bi kalip niñmön, nöp nan niñhön midagainim gau nöp ñöl,” a ga.

4 Pen hon Saidon arik arnig gun niñno, yigön kub yabi! u apöm, ñig solwara u abe ral auaia. Anig gö, ram minöñ ñig rib gus ga airan Saipras böñ lau arno.

5 Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram minöñ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak pidöñ gino.

6 Amjak pidöñ gun, ami bi kub bi nagiman gau kalip abad mideia u niña, ñig magib Aleksadria niñö ap ram minöñ Idali arnig geia. Anib u, nipe hanip hagö, ñig magib anibu arno.

7 Ñig magib anibu amun, ñig an kub yan amun, hain hain nöp uñham am am daun kub Kinidos amjakno. Pen yigön kub auageia niñöm yijig göl arep rö laga. Anib u me, böñ lau nöp am am ram minöñ Salmoni hil gun, ram minöñ ñig rib gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

8 uñham am am ram minöñ pro ñig go! au ap, “Ñig Magib Mid Aij Gep

* 27:2: Ap 19:29

Kuö,” a gımıdal, amjak pıdöŋ gıno. Ram mınöŋ anıbu Lasia daun söl au.

⁹ Hon anıg gun, hain hain nöp gı ajno nıŋöl göm me, Juda nıbi bı nan nıŋagla nın u ap arö, nıg solwara kub ral auep nın u hadö aua.

¹⁰ Pen Pol nıpe kalıp haga, “Bı gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wım wañıb nan gau magöŋhalö naij göm, nıg magıb abe naij gö, hon magöŋhalö nıg nıŋun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anıg haga u pen, nıg magıb bı wög gımıdal abad mıdmıdöp bı kub u abe, bı nıg magıb nap nıbö u abe, manö ke hagailö nıŋöm, ami bı kub Julias, Pol manö arö göm, manö kalıp u uda.

¹² Bı iru nöp hagla, “Ram mınöŋ i ram mınöŋ naij. Yıgön kub udöp nın i, ram mınöŋ naij anıbi mıdagaiun; Piniks söl mıdöp au am mıdaiun. Yıgön kub auab nın u, nıg magıb dam ram mınöŋ anıbu lino, naij gagnım,” a gıla. Piniks daun anıbu, ram mınöŋ nıg rıb gus ga airan Krir mıdöp. Nıg magıb Piniks aumıdöp u, yıgön kub sıdö auab lau adö aueinab u, nıg magıb agamıj sıdö wad arab lau adö arnab; pen yıgön kub sıdö wad arab lau adö aueinab u, nıg magıb agamıj sıdö auab lau adö arnab.

Yıgön kub apöm, nıg solwara rala

¹³ Pen kale anıg haglö, au mıdaino nıŋöl gı, yıgön pro pro auaia u nıŋöm, “Mıñi amun arnabun,” a göm, bı nıg magıb wög gımıdal gau, aga yula u tıp gı udöm, ram mınöŋ nıg rıb gus ga airan Krir nıg goł adö u arno.

¹⁴ Anıg gun arno nıŋöl gı, adıŋ hadal majö yabıt, airan Krir böŋ lap nıbö, nıg magıb arnıg gıno lau adö apöm, nıg magıb ud jınomno ga.

¹⁵ Anıg gö, bı nıg magıb wög gımıdal gau nıŋöm, dam yıjig göl arun, a göm, gı wasö nıŋöm, arö gılö, hanıp halö dam nıg solwara anı kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anıg göm ud arö, am am ram mınöŋ nıg rıb gus ga airan pro Kauda a gımıdal u, böŋ lap araino nıŋöm hadal kub auaia u hain ga. Anıg gö nıŋöl gun, hagno, “Yıgön pro auab rö, nıg magıb pro bad u udun, nıg magıb kub mıgan u ud lun,” a gun, ułham yabıt ud lino.

¹⁷ Nıg magıb pro bad u ud lı aij göm, nıg magıb kub u pa jö gınab rö löp, a göm, nıg magıb gau nıbö gau nıbö nagı adıköm, tıp gı lı pıdöŋ gıla. Pen, “Yıgön kub auab i, nıg magıb hon u dam kabö kułup Södis a gımıdal gau amöm, kabö kułup naij u bıñıŋ gö, naij gınab,” a göm, sel adıkla u hubık yulö, anının gö pıñıŋ göl gı arno.

¹⁸ Yıgön kub u apöl gı mıdeia u me, ruö nıg magıb u pıta gaŋ, a göm, wım wañıb nan gau ud nıg yula.

¹⁹ Ruö u, u rö nöp, yıgön ud nöp mıdeia u me, nan nıhön nıhön nıg magıb mıd aij gaŋ a göm raul mıgan lılö mıdeia u, magöŋhalö nıŋebir ud nıg yaŋ yula.

²⁰ Pen hon pör pör sıdö gapı gau nıŋmıdagun, wasö. Yıgön u anıg göl udöl nöp mıdeia u me, gası ap nıŋun, hagno, “Ram mınöŋ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gası nıŋno.

²¹ Pen mılö padö kale nan magö nıŋmıdagal. Hainö Pol mıdeila anı au uraköm haga, “Bı gai i, manö yad hagnö u nıŋbep rö, hon airan Krir nöp mıdun, wım wañıb nan gau ud nıg yaŋ yuagbnop.

²² Pen yad kalöp hagabin, uri gası iru nıŋagmim; gası halö mıdaimim. Hon ap umagnabun. Nıg magıb u nöp böŋ nöp naij gınab.

²³ Yad God nıp wög gı ñeb bı nıpe mıdpin u me, mıñi sıb yaŋ God ejol nıpe ap yuö, apöm yad mıdajın söl au apöm yıp hagöp,

²⁴ Pol, ne pıñıŋ gagmön! Mıdmön, bı kub Sisa mıdöp au ammön, manö kub nıŋnabön. Pen nıbi bı nıg magıb raul mıgan mıdpal gau, God kalıp u rö nöp abad mıdö umagnaböl. God

* 27:24: Ap 23:11

nipe nöp mög niñöm, kamiñ midep magö kale u nape ñöb,' a göp. *

²⁵ Anib u, bi gai i, kale piñiñ gagmim; gasi halö midaimim. Yad niñbin, God nip niñ udpin u, nipe hagöp rö nöp ginab.

²⁶ Pen hon am am, ram minöñ ñig rib gus ga airan ap arno, ñig magib kabö kuñup binñ gi pidöñ ginab," a ga. *

Ñig magib böñ nöp naij ga

²⁷ Pen yigön u hanip anig göl ud dam dam ñin unbö sidun böñ dan ara niñöm sibön yan me, ñig solwara Edriadik, a gal u, an au amöl gun, bi ñig magib wög gimidal gau, gasi ap niñöm, sol ram minöñ ap apjaknabun rö löp, a gila.

²⁸ Kale gasi anibu niñöm, kabö kuñup sol sol midöp aka göm, nan ñig li niñbal ap löm niñla milö kub kub 40 mida mideia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anibu kuöyan löm niñla 30 mida mideia.

²⁹ Anig gö, hon kabö kub halai adö au arun rö löp, a göm, piñiñ göm, aga mihau mihau yula niñöm, ñig magib pidöñ ga. Pidöñ gö niñöl gi, God nip sabe göm hagla, "Ram yinid ruöm sidö lan," a gila.

³⁰ Pen bi ñig magib wög gimidal gau, ram minöñ ñig rib gus ga airan anibu yöp sol anib au arnig, niñbi bi gau niñ mideila rö, piral wai ñöm, hagla, "Ñig magib pro u dam ñig magib nabic lau adö yuun, aga rimnap halö yuun," a gila.

³¹ Kale piral anig gilö niñöl gi, Pol niñöm, Julias ami bi nipe gau aip kalip haga, "Bi ñig magib wög gaböl i, kale ñig magib pro u udöm pinñ gi areinaböl u, kale magöñhalö um haknabim," a ga.

³² Pol anig hagö, ami bi gau, ñig magib ñig yan yunig geila nag i, böñ nöp rib gi dö gi yulö, ñig an yan luga.

³³ Pen ram runig ga magö u, Pol kalip haga, "Ñin unbö sidun böñ

dan u gasi iru niñmim, nan magö niñagmim, yiharñ nöp midpim.

³⁴ Anib u, uri nan rimnap niñmim. Wasö u, aige göl gimim mideinabim. Niñbi bi añi ap nabic un añi ap lugagnab," a ga.

³⁵ Pol anig hagöm, bred rimnap udöm, kale mideila an au God nip aij a göm, ud jö göm, nan rimnap niñga.

³⁶ Pol nipe niñö niñöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rimnap ud niñla.

³⁷ Hon sol ñin juöl unbö sidun böñ dan (276) niñbi bi ñig magib migan anibu midaino.

³⁸ Pen nan niñ piñ gun, ñig magib piñta gan, a gun, wid mideia gau ud ñig yan yuno.

³⁹ Ram ruö niñöl gun, ram minöñ anibu niñno. Pen bi ñig magib wög gimidal gau ram minöñ anibu niñhön, a göm, niñagla. Pen kale niñla, ñig solwara laññ waj hak ara u, kabö kuñup aij nöp mideia lau u me, hagla, "Ñig magib adö anibu kabö rö arnabun," a gila.

⁴⁰ Anib u, ñig magib aga yula nag i gau böñ nöp rib gi dö göm, ñig magib böñ böñ lila sidia mihau hubik paliöm, sel kub u hubik lila u, kauyan dap ran adiköm, hadla.

⁴¹ Am am me, ñig magib mulu adñ u, kabö kuñup adö u binñ göm, paköl gi pidöñ ga. Anig göl paköl gi pidöñ gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magib himgan adñ böñ nöp pa jö ma jö gi ud ara.

⁴² Anig gö, ami bi rimnap apöm, bi kub kale Julias nip hagla, "Ñig magib i naij gab. Bi nagiman gau piñiñ gi arlö, hanip hag ginaböl. Anib u, kalip al pak lun," a gila.

⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nip gasi niñöm, kalip wasö göm, haga, "Bi ñig uñan pirik niñbal gau nöd ñig uñan pirik aröl.

⁴⁴ Hainö bi ñig uñan pirik niñagpal gau, mab po naböñ naböñ gau udöm, ud sisi löm aröl," a ga. Hagö, haga

* 27:26: Ap 28:1

rö nöp gino. Bı ap ñig ñıñagno; magöñhalö kamıñ arno.

28

Pol ram mınöñ Molda am mıdeia

¹ Pen hon ram mınöñ ñig rıb gus ga anıbu arno, nıbi bı anıb gau mıdeila gau hanıp hagla, “Ram mınöñ i Molda,” a gıla.

² Anıg hagöm, hanıp udöm gı aij gıla. Hanıp möñ al kıla ga rö, hanıp ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gino. *

³ Pol pen am mab lö lö rımnab lıhu dapöm lauö nıñöl gı, hauat ap mab lö lö daueia anıb au mıdeia u me, pıbön gö, ap ranöm Pol nıp ñımagö kíd u hau ij halö la.

⁴ Anıg gö, nıbi bı ram mınöñ anıbu mıdeila gau nıñöm, kale ke hagla, “Bı nagıman i gı naij göp rö kamıñ arnım rö lagöp. Ñıg solwara anı au mıdöm, ñıg magıb u naij gö umagöp u pen mıñi umnab,” a gıla.

⁵ Anıg hagla u pen Pol ñımagö nıpe u pıpal pakö, hauat anıbu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nıp nan ap gaga. *

⁶ Anıg gö, nıbi bı anıb gau kale ke hagla, “Bı i nıp hauat hauöp u hu gıñım aka hu gagö yıñıd umnım,” a göm, rapın nöp nıñ mıdeila. Pen anıg gı nıñ mıdlö, nıp nan ap gaga, wasö. Kale nıñöm, hagla, “Bı anıbu bı yabıl ap wasö; nıpe god ap,” a gıla. *

⁷ Pen bı kub ram mınöñ anıbu abad mıdeia u hib nıpe u Pablias. Ram mınöñ nıpe u söl anıb au mıdeia u me, hanıp dam ram nıpe u amun, ñın mıhau nıganı abad mıd aij yabıl ga.

⁸ Bı kub anıbu nap nıpe u hañ romanı nıpe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mıdeia. Pen Pol nıpe Pablias nap nıp nıñöm, God nıp sabe göm, nıp ñımagö lö nıñöl gı, nan ga anıbu bön nöp kamıñ la.

⁹ Anıg gö me, nıbi bı ram mınöñ anıbu nan ga gau aulö nıñöl gı, Pol

nıpe God nıp sabe gö, kalıp kamıñ la.

¹⁰ Pol anıg gö me, hanıp abad mıd aij yabıl göm, ñıg magıb udun arnıg gaino ñın u, nan nıñön nıñön mıdageia gau hanıp halöwałö ñıla.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram mınöñ anıbu, ñıg magıb Aleksadria nıbö ap, u rö nöp ap mıdeia. Ñıg magıb anıbu hib nıpe u “Ñı Ramö” a gıla. Ñın anıbu yıgön kub udep ñın u aua u me, arep rö lagö, anıb au mıdeia. Hon abe ram mınöñ anıbu mıdno, rakın mıhau nıganı luga.

¹² Pen yıgön kub auagep ñın u, ñıg magıb Ñı Ramö anıbu amun, daun kub Sairakius amjak pıdön gino. Amjak pıdön gun, ñın mıhau nıganı anıb au mıdaino.

¹³ Ñıg magıb anıbu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yıgön kub ap jöl adö apöm, ñıg magıb u udöm, yıñıd arö me, ñın mıhöp nöp ñıg anı au mıdun, Pudiolai daun amjak pıdön gino.

¹⁴ Ram mınöñ anıbu nıbi bı Jisas nıp nıñ udla rımnab mıdeila u me, hanıp hagla, “Hon aip mıdmım, armım,” a gıla. Hageila, kalıp aip ñın unbö mudun jıñ mıdun, “Rom arun,” a gun, hadno.

¹⁵ Pen Rom nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau, “Pol bı gau aunaböl,” a gılö, nıñöm, rımnab ap hanıp Apias Maker anı u nable pakla rö, rımnab ap hanıp Ram Haneb Mıhau Nıganı mıdeia ram mınöñ u nable pakla. Pol kalıp nıñö, hibur nıpe aij gö, God nıp aij a ga.

¹⁶ Pen hon am Rom mıdaino, gapman bı kub u Pol nıp haga, “Ram ne ap ke hanmön,” a ga. Anıg hagö, Pol nıpe ram ap ulhai nıñöm han mıdö nıñöl gı, ami bı ap nıp abad mıdeia.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hag ña

¹⁷ Pol ñın mıhau nıganı mıdöm, Juda bı kub ram mınöñ anıbu

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11

mideila gau kalip wiñ alö, ap magum geila, haga, “Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naij ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sis löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

18-19 Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm niñla manö it ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, niñla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, ‘Sisa nipe ke manö yad u niñnab,’ a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. *

20 Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ñinö, yip nag libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim,” a ga. *

21 Pol anig hageia, nip pen hagla, “Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naij rimnap nöp haglö, niñagpun.

22 Pen hon niñbun, Juda nibi bi gau gau magönhalö hagpal, ‘Nibi bi gasi ne niñban rö niñbal gau, nibi bi aij wasö,’ a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke niñun,” a gila. *

23 Pen kale anig hagöm, ñin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñin hag la anibu nöp, nibi bi nöd aula rö wasö, nibi bi iru yabit nöp Pol mideia ram u sib halö nöp ap magum gila. Anig göm, ap magum gilo niñöl gi, Pol nipe, God nibi bi udnig göm, Ñi nipe hag yuö, Kiñ rö aua manö u hag ñinig, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, hadame nöp Jisas anig anig göm ginab, a göm, kali kliñ rikla manö u kalip hag ña. Jisas manö u hagnö niñlan, a göm, Pol manö anibu hag midö niñöl göm, sidö wad ara.

24 Pen manö haga anibu, rimnap haga rö niñ udla pen rimnap niñ udagla.

25 Pol nibi bi niñ udagla gau kalip haga, “Hadame nöp Ana U† nipe Aisaia nip go? lö, apis bac kale gau kalip manö niñö yabit haga.

26 Manö anibu Aisaia nipe God Manö adiñ ap kali kliñ riköm haga, ‘Juda nibi bi gau kalip ammön hagnöm,

“Manö hagnaböl niñnabim u pen manö hagöp u, a gimim, niñagnabim.

Amgö niñnabim u pen nan ap niñagnabim.

27 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalip iru gö niñagpal.

God Manö niñno, hanip gö, nibi bi nipe midaiun rö löp a göm,

rimid pit göm, amgö ju göm nöp midpal,” a gimön,’ a ga.

28 “Anib u, Juda nibi bi gai i niñim! Kale Juda kai, God manö aij u arö gipim rö, nipe hagö, manö aij anibu Juda nibi bi wasö migan rimnap arnab niñöm kale manö anibu udnaböl,” a ga.

29 Pol kalip manö anibu hag pis gö niñöl göm, Juda nibi bi gau kale ke amöl gi, pen hagö pen hagö göl gi arla.

30 Pen Pol daun kub Rom han midmidöp ram u rauöl gi han mideia, mi mihöp ina. Nibi bi nip niñnig aueila gau kalip magönhalö hag wihai udöm, ud aij ga.

31 Nibi bi nip aula gau, God nibi bi udnig göm, Ñi nipe hag yuö, Kiñ rö aua manö u kalip hag ñöm, Bi Kub Jisas Krais manö aij u hag ñöm, gimidöp. Nipe anig geia, Rom gapman bi kub gau nip hag gagla u me, nibi bi gau kalip manö klö gi hagöm, kabö göl nöp hag ñimidöp.

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31

* 28:20: Ap 26:6-7

* 28:22: Ap 24:14

Rom
Pol Rom n+bi b+ kal+p
köp kal+ kññ r+ka

*Pol Rom nibi b+ kalip köp kal+ ktiñ
r+ka*

¹Yad Pol. Krajs Jisas wög gɪ ñeb bɪ
nɪpe mɪdpin. God yɪp hag lö, Krajs
Jisas manö aij ud arep bɪ ap mɪdpin.
God nɪpe yɪp udö, God manö aij u ud
ajmɪdin. *

² Pen manö aij anibu, God hadame
nöp bɪ manö hagep nɪpe gau kalɪp
hagö, kale God Manö u Manö Uɫ u
kalɪ kliñ riköm hagla rö nöp ga. *

³ Manö U† kal† kliñ r†köm hagla
an†bu, kale God Ñ† n†pe manö u nöp
hagla. Ram m†nönj i† i lau u, bi ne
Depid r†kö, r†k dam dap†l göm, n†p
yag daula.

⁴ Pen nɪpe ke God, nɪpe ke ut yabiɪ
u, nɪpe umöm uraka u me, klö ke
yabiɪ anɪbu nɪjun nɪnbun, nɪpe God
Ñi nɪpe yabiɪ, Bi Kub hon Jisas Krais.

⁵ Jisas Kraiſ yip mög niſjöm ud aij
ga. Jisas Kraiſ hib niſpe adö aran, a
göm, God bi gau abe yip abe hag löm
haga, kale miſnön nabön gau riſgon
riſgon niſbi bi magönhalö yabiſ kalip
Jisas manö aij hag niſbe, kale manö
aij aniſbu niſj udöm, hagöp rö nöſ
göl, a ga. *

⁶ Pen kale Rom nɪbi bɪ mɪdpim au,
God kalöp u rö nöp Jisas Krais nɪbi bɪ
nɪpe ke hag la.

⁷ An+ b u, kalöp Rom kai, God, n+ bi
b+ yad m+ deilan, a göm ud m+ dmagö
yab+ löp gau, kalöp köp i kal+ k+ iñ
r+ kabin. Bapi God, B+ Kub Jisas Krais,
kalöp ud aij g+ m+ l, abad m+ d aij g+ lō
me, kale agam+ j m+ d aij g+ m+ m. *

*Pol daun kub Rom arnam, a göm,
gası u nîna*

8 Manö nöd hagnig gabin u, kale
Jisas Kraiss nîṇ uḍpim u, nîbi bî ram

m+nön go! adsagö gau magöñhalö
aiud an+bu n+nöm haglö arab. An+bu,
u, yad Jisas Krai n+p sabe gem, God
n+p aij a gabin.

9-10 Yad God Ñi nipe manö aij u, gasi añi u nöp niñem klö gem, hag ñi ajem, God niþ wög giñidin. God nipe niñöb, yad niþ sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God nipe adan hiikö, kale miðpim au am niñnabin, a gem, niþ sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij nipe rimnap kalöp hag ñinö, God Ana nipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp an dan pidöŋ midaimim, a gem, kale midpim au am niŋnam a gem gasi u pör niŋabin.

¹² Pen adö anibü nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais niŋ udpin rö niŋmim, kale ana kalöp aŋ daŋ pïdöŋ udmim, Jisas Krais niþ niŋ ud pïdöŋ yabił ġinabim. Pen aniġ unbö rö, kale Jisas Krais niŋ udpim rö niŋem, yad u rö nöp ana yad aŋ daŋ pïdöŋ udem, Jisas Krais niþ niŋ ud pïdöŋ yabił ġinabin.

13 Añ mam bi. Yad kalöp am niñnam, a gem, gasi u pör niñm+din u pen adan midageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñinö, kale manö aij u niñmim, hagöp rö nöp niñ udmim, Jisas Krais niñ niñ udpe, niñpe kalöp ud asik yunim, a gi gasi niñbin. Minöñ naböñ ke ke gau, niñbi bi rimnap añ kalip gau ginö rö, am añ kalöp au u rö nöp gibnep. *

14 Pen Jisas Krais yip ud kamih yua u me, yad gasi ninbin yad nan nabon midop. Yad nibi bi gau manö aij nipe u hag ñnam. Grik nibi bi gau abe, Grik nibi bi wasö gau abe, nibi bi kali klin ninbal gau abe, nibi bi kali klin ninagpal gau abe, kalip magonhalö manö aij nipe u hag ñnam, a gem, gasi u ninbin.

15 Anib u me, yad kale daun kub
Rom midpim gau u rö nöp, am Jisas
manö aij u kalöp hag ññam, a gem,
gasi aññ u nöp nñabin.

* **1:1:** Ap 9:15 * **1:2:** Ro 16:25-26 * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * **1:7:** Nab 6:25-26 * **1:9-10:**
Ap 19:21; Ro 15:23 * **1:13:** Ap 19:21

16 Jisas Krais manö aij nipe u God pidön halö hagab u me, nibi bi manö anibu niñ udeinaböl u, manö aij anibu kalip ud asik yunab; Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, kalip magörhalö ud asik yunab. Anib u, yad Jisas manö aij nipe u gasi niñem, gasi halö nöp midpin. *

17 Jisas manö aij u niñun niñbun, God nipe aigöl göm nibi bi nan si nan naij gipal gau kalip nibi bi aij, a ginab. Nibi bi gau kale gi aij gipal u niñöm, God kale nibi bi kamij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niñ udpal u niñöm, kale nibi bi kamij aij, a ginab. Adö anibu nöp, God Manö kali klin riköm hagla, "Nibi bi God Manö hagöp rö niñ udnaböl gau, God kalip nibi bi aij, a gö, kale kamij yöl mideinaböl," a ga. *

Nibi bi Jisas Krais nip niñ udagnaböl gau manö kub niñnaböl

18 Nibi bi God Manö niñö niñblap u pen nibi bi rimnap God nip gasi niñagöm, gi naij göm, God Manö niñö u palu gipal. Anib u me, God nipe kal göm, kalip manö kub hagnig gab.

19 God nipe aigale Bi rö midöp, nipe ke waiö lö niñbal. *

20 Nipe hadame dagol gau minön nabön gi la ñin u rikö, nipe God klö halö yabit pör pör midöp u waiö midö niñbal. God nipe nan niñhön niñhön gi la gau nöp niñöm, nipe aigale Bi rö midöp u niñblap. Niñageinaböl u, nan kale. *

21 Anib u, God nip niñbal u pen nip aij, a göm, hib nipe u haglö adö aragöp. Gasi hałowalö niñöm, hau alöm, sibön göp gau rö midpal. *

22 Hon nibi bi gasi aij niñmidun, a gipal u pen kale nibi bi hau rö midpal. *

23 God pör midöp u nip hau göm, nan yiharij rimnap udöm, nibi bi rö gi löm, wal yaur rö gi löm, hainjo sara

rö gi löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe gipal. *

24 Anig gälö, God kalip arö gö, kale gasi naij yabit niñöm, nibi si bi si göm, nag naij adö anibu amöm, hañ roman kale ke gi naij gipal.

25 God Manö niñö u arö göm, manö piral niñ udpal. God nan gi la gau nöp sabe göm, nipe nan gi la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magörhalö gi la u, hib nipe haglö adö arböp. Hib nipe nöp pör pör nöp hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl gi naij yabit geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabit göp adö u nöp gimidal. Nibi gau, bi kabö göl ud midöl rö arö göm, nibi rimnap aip nag naij adö rimnap gipal.

27 Bi gau u rö nöp, nibi kabö göl ud midöl rö arö göm, bi ap bi ap nip niñö mab rö inö, bi gau kale ke nöp gi naij yabit gipal. Anig göm pen ilön udpal. *

28 Hainö God manö niñagnabun, a göm, gasi niñla u me, God kalip arö gö, nan naij nan gagep kalip midmagö pilu göp gau nöp gipal.

29 Pen kalip nan naij gep adö u gasi añi u nöp lö, kale naij yabit nöp göl göm, nan gau hon nöp midan, a göm, gasi u niñöl göm, hałowalö gi naij göl göm, gipal. Nibi bi nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasi naij niñöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gasi naij nöp niñbal. Pen, nöp hagöp yip hagöp, a göm,

30 nibi bi hag juöm, God nip mulu kal niñöm, nibi bi hag pro göm, hanip nöp nibi bi kub, a gi niñlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasi hain nibö adö rimnap niñun gi naij gun, a göm, gasi kale anibu nöp niñbal. Nime nap manö hagpal u rib jubal.

31 Kale gasi rimid lagöp. Manö ke hag libal adö u hain gagpal. Ni pai amilip apilip kale ke gau midmagö

* 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46 * 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28

* 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19;

Sam 106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

lagpal. Nibi bi rimnap niŋlō, mög gagöp.

³² Gıpal anıbu, God wasö gö ilön kub udep u niŋbal u pen kale ke göm aka nıbi bi rimnap aip göm, u gı aij gabun, a gıpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asıknab

¹ Pen kale nıbi bi rimnap kalıp hag jumim hagnabim, “Nıbi bi gau niñhön gıñg nan si nan naij gıpal,” a gıñabim u pen kale ke u rö nöp gıpim u me, God niñjöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnabim rö lagnab. *

² Hon niñbun, God nıpe manö niñjō nöp hagöp. Anıb u, nıbi bi anıg unbö rö gıñaböl gau, kalıp manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab.

³ Nıbi bi nan si nan naij gıpal gau, a gımim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp gıpim. Anıb u, kale gası niñhön niñbim? God hanıp manö kub hagagnab a gımim niñbim aka?

⁴ God bi aij, kalöp nıbi bi pör mög yabıt niñjöm, agamıj hain rik damöm, yıñıd kal gagöp u niñbe, nıpe bi yıharıñ ap rö löp ar? Pen niñjim! Nıpe agamıj hain rik mıdöp u, yad yıñıd kal juageinabin, kale nan si nan naij gıpal gau, niñhön gıñg anıg gıpun a göm, arö göl, a göm, agamıj hain rik mıdöp. *

⁵ Pen God agamıj hain rik mıdöm yıñıd kal gagöp u, kale nan si nan naij gıpim u, niñhön gıñg anıg gıpun, a gımim, arö gagpim. Kale manö nıpe jı niñmim, nan si nan naij gıpim gau nöp göl gı mıdpim. Anıb u, God nıbi bi gıñaböl gıñaböl rö niñjöm, manö kub hagnab niñ u, kale manö kub yabıt niñnabim. Niñ anıbu, nıpe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö niñnaböl. Nan si nan naij gıpim u, nıpe niñjöm kal göm kalöp ilön pen niñnab.

⁶ “Nıbi bi anıñ anıñ gıñaböl gıñaböl rö niñjöm, God kalıp u rö nöp anıñ anıñ pen niñnab.” *

⁷ Niñ anıbu nıbi bi an, God hanıp mailö aij nıpe niñjöm, manö aij hagöm, kamıñ pör mıdep magö u niñnab, a göm, nıbi bi rimnap kalıp pör pör gı aij gıpal gau, God kalıp kamıñ pör mıdep magö u niñnab.

⁸ Pen nıbi bi an an, nan hañ roman kale ke nöp gası niñjöm, nagı aij adö anıbu jı niñjöm, nagı naij adö u arnaböl gau, God kalıp niñjō mulu yabıt lugö, kal juöm, ilön kub yabıt niñnab. *

⁹ Pen Juda nıbi bi gau abe, Juda nıbi bi wasö gau abe, nagı naij adö u geinaböl u, God kalıp hagö, kale magöñhalö uñham mıdöl göm, gası mılö yabıt löl göm, gı mıdeinaböl.

¹⁰ Pen Juda nıbi bi gau abe, Juda nıbi bi wasö gau abe, gı aij geinaböl u, God kalıp magöñhalö mailö aij nıpe niñjöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mıd aij gıñaböl.

¹¹ Niñhön gıñg: God nıpe böñ lap aka böñ lap aragnab. Kabö göl nöp niñjöm, nıbi bi gau kalıp ud asık ke ke linab.

¹² Juda nıbi bi wasö gau, lo Mosıs haga niñagal gau, nan si nan naij geinaböl u, lo manö niñagal u pen kale ram mınöñ naij arnaböl. Pen nıbi bi lo Mosıs haga niñbal gau, nan si nan naij geinaböl u, God lo manö anıbu udöm, kalıp manö kub hagnab.

¹³ Nıbi bi lo manö niñmıdal gau, God kalıp, nıbi bi aij yad, a göm hagagnab. Nıbi bi lo manö hagöp rö nöp gıñaböl gau nöp, God kalıp, nıbi bi aij yad, a gıñab.

¹⁴ Juda nıbi bi wasö gau lo Mosıs haga niñagal. Pen kale gası kale ke niñjöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gası magö kale ke lo rö mıdöp. *

¹⁵ Kale anıg göl gası niñjöm gıpal u me, hon niñjun niñbun, lo manö u an kale dañ mıdöp. Niñ rimnap

* 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7 * 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15

* 2:8: 2De 1:8 * 2:14: Ap 10:35

* 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10

gi damöm, an kale yan, “Gi naij gabun,” a göm niñbal. Pen ñin rimnap gi damöm, an kale yan, “Gi aij gabun,” a göm niñbal.

16 Jisas Kraiss manö aij hag ñi ajmudin u hagab, manö kub hagep ñin u, God Jisas Kraiss nip hagö, nibi bi nan si nan naij pi göl gipal gau hag hiik waiö lö, nipe gasi magö kale ke midmagö an kale dan niñhön niñhön hagöp u niñöm, kalip manö kub hagnab.

God nipe lo manö hanip ña u me, hon Juda kai nibi bi nipe ke yabi midpun, a gila

17 Pen kale Juda nibi bi gau, hib kale ke dap ranöl gi hagdipim, “God nipe lo manö hanip ña u me, nibi bi nipe ke yabi midpun.

18 Hon lo manö niñbun u me, nagi adö anibu aij, nagi adö anibu naij, a gi gasi niñjun, God nip aij göp adö u nöp gipun,” a gipim.

19 Pen manö adö ap hagdipim, “Nibi bi niñagpal gau kalip hag ñi aij gun, nibi bi amgö we gö sibön göp rö midpal gau kalip hag ñi aij gun,

20 nibi bi lo manö niñagpal gau kalip hag ñi aij gun, ñi pai pro gau kalip hag ñi aij gun gipun,” a gipim. Hagdipim anibu hagdipim, “God nipe lo manö hanip ña u me, gasi aij magöñhalö abe, gasi niñö magöñhalö abe hadö niñbun,” a gipim. *

21 Kale lo manö u niñmim, nibi bi gau kalip hag ñibim u pen manö nibi bi gau hag ñibim rö kale ke gagdipim. Nibi bi rimnap kalip hagdipim, “Nan si udagmim,” a gipim u pen kale ke nan si udpim aka? *

22 Nibi bi rimnap kalip hagdipim, “Nibi si bi si gagmim,” a gipim u pen kale ke anig gipim aka? Nibi bi rimnap kalip hagdipim, “Nan halöwalö gau God rö sabe gagmim,” a gipim u pen ram sabe gipal migan anib gau ammim, nan dap libal gau rimnap si udpim aka?

23 Hib kale u ke dap ran limim hagdipim, “God lo u hanip Juda nibi bi ña,” a gipim u pen manö nipe u rib jubim rö, hib nipe u rö nöp hag jubim aka?

24 Gi naij gipim anibu, bi ap nöd God Manö kali kün riköm haga rö nöp gipim. Nipe haga,

“Kale Juda nibi bi, God lo manö niñbun a gipim u

pen kale ke mid aij gagdipim rö, Juda nibi bi wasö gau,

God nip hag jubal,” a ga. *

25 Kale Juda kai, God nibi bi nipe midaiun, a gimim, ñi gau yag dapim, pör pör wan hañ rib gi dö gipim. Pen lo manö nipe u rib jumim, ke niñnabim rö ginabim u, nibi bi yiñharin ñi wan hañ rib gi dö gagal rö u midnabim.

26 Anib unbö rö, nibi bi au Juda wasö, ñi hañ rib gi dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalip nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal u rö niñnab. *

27 Juda nibi bi wasö, ñi hañ rib gi dö gagal gau, lo manö hagöp rö gipal. Pen kale Juda kai, Mosiss lo kali kün rika u udmim, ñi hañ rib gi dö gipim u pen lo manö rib jubim u me, kalöp manö kub mideinab.

28 Hon nibi bi rimnap hagdipim, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau nöp Juda nibi bi kabö göl, a gipun u pen u manö niñö hagagdipim. Nibi bi an an kale Juda nibi bi kabö göl midpal? Hañ roman nöp niñjun, Juda nibi bi aka Juda nibi bi wasö, gun, hagnabun.

29 Juda nibi bi kabö göl gau, an kale dan niñjun hagnabun, bi anibi nipe Juda nibö kabö göl, a ginabun. Midmagö nipe u hañ rib gi dö gi midöp niñnabun u, bi u bi Juda kabö göl, nibi u nibi Juda kabö göl, a ginabun. Lo Mosiss kali kün rika u gö, midmagö kale au hañ rib gi dö gagep; God Ana nipe nöp midmagö kale au hañ rib gi dö ginab. Nibi bi midmagö kale unbö rö midöp gau,

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5 * 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11

nibi bi gau kalip niñlō hib mīdagöp,
pen God niñö hib mīdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anig hagabin u, bi ap hagnab,
“Juda nibi bi wasö, hañ rīb gi dö ga-
gal rö mīdaibnop aij giböp,” a gīnab
u pen adö anibu hagagin.

² Juda nibi bi mīdpun u aij yabił
mīdpun. Manö yad ke nibi bi
rīmnap kalip hag ñöl, a göm, God
hanip Juda nibi bi nöp manö aij nipe
ña.

³ Pen Juda nibi bi rīmnap nihi bi
manö klō hagla rö gagla. Anig gila u,
God manö klō kalip haga u arö gīnab
aka?

⁴ Wasö yabił, arö gagnab. Nibi
bi gau magöñhalö ñin rīmnap pi-
ral hagnaböl, pen God nipe bi niñö
yabił hagöm, hagab rö nöp gīnab.
Manö anibu rö God Manö u kalı kliš
riköm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp hagpan
u,
nöp manö rīmnap pen hagöl rö
lagöp.

Nöp manö kub hageinaböl u,
manö il ap mīdageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gi naij gīnabun u,
nibi bi rīmnap niñöm, God pör pör gi
aij göp u waiö niñnaböl. Anib u, God
hanip kal göm manö kub hagnig gab
u aij gagöp,” a gīnabun aka? (Pen
manö anibu, nibi bi niñöm hagpal rö
nöp hagabin.)

⁶ Wasö yabił! God nibi bi
magöñhalö manö kub hagnab u, böñ
lap aka böñ lap aragnab; kabö göl
adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale rīmnap hagnabim, “Hon
pör pör piral adö rīmnap gīnabun u,
nibi bi rīmnap niñöm, God pör pör
niñö nöp hagöp u waiö niñöm, Bi
mailö halö yabił mīdöp, a göm, hib
nipe haglö adö arnab. Anib u, niñön
gīnig God hanip nibi bi nan si nan
naij gep, a göm, manö kub hagöm,
ilön kub ñinab?” ö gīnabim.

⁸ Manö piral anibu rö hagnabim,
“Nan si nan naij u nöp
gīno gīno, God hanip mög yabił
niñöm, nan si nan naij ke ke iru yabił
gīnabun anibu niñöm arö gīnab u,
nibi bi gau niñöm, nipe bi aij unbö
ke a göm hib nipe haglö adö arnab,”
a gīnabim. Pen nibi bi rīmnap yip
ke hag juöl gi, Pol manö anibu rö
hagöp, a gīpal. Manö anibu rö yad
hagagin! Piral hagpal rö, God niñö,
kalip manö kub hagöm, pen ilön kub
ñinab.

Nibi bi aij ap mīdagpun

⁹ Anib u, niñön hagun? God niñö,
hon Juda nibi bi gau mīd aij gīpun;
Juda nibi bi wasö gau mīd aij gagpal,
a gun aka? Wasö! Mīdö nöp me
hagpin rö, hon nibi bi magöñhalö,
Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi
wasö gau abe, nan si nan naij nagi
adö anibu hanip klō gi tip gi ud
arnig gab. *

¹⁰ Manö anibu rö, God Manö u kalı
kliš riköm hagla,
“Nibi bi pör gi aij gīnaböl rö rīmnap
mīdagpal. *

¹¹ Nibi bi, nagi adö anibu aij,
nagi adö anibu naij, a göm
niñbal gau rīmnap mīdagpal.
Nibi bi, ‘God lau adö arun,
nip aip mīdaiun,’ a gi niñbal gau
rīmnap mīdagpal.

¹² Nibi bi gau magöñhalö God nip arö
göm,
nibi bi naij rö mīdöm,
nan si nan naij nöp gīpal.
Kale magöñhalö unbö rö nöp
gīpal.

¹³⁻¹⁴ Añab kale u ado malo göm,
pör piral yabił nöp hagpal.
Rugu migan kale u, wip umö pañu gi
aij gaglö,
haññ naij auöp u rö mīdöp.
Nibi bi rīmnap kalip niñlō mulu
lugö, hag juöm,
manö naij hagpal u, re naij
hauat rö mīdpal. *

¹⁵ Kal naij yabił juöm,

* 3:4: Sam 51:4 * 3:9: Ro 1:18-2:24; 3:23 * 3:10: Sam 14:1-3; 53:1-3 * 3:13-14: Sam 5:9; 10:7;
140:3

nibi bi gau kalip ilön ñun,
al pak lun, a göm,

gasi u nöp niñöm, *

¹⁶ nibi bi gau kalip pör gi naij gilo,
gasi iru yabiñ nöp niñbal.

¹⁷ Nibi bi gau aip midöm,
agamij mid aij göl rö lagöp.

¹⁸ God bi kub niñ midöp, a göm,
piñiñ gagpal,” a gila. *

¹⁹ God lo manö anibu hanip Juda
nibi bi nöp ña u me, manö anibu
magöñhalö hanip Juda nibi bi hagab.
Anib u, God manö kub hagnab
ñin u, nibi bi ram minöñ gau
gau magöñhalö manö pen ap hagöl
rö lagnab; kale magöñhalö manö
mideinab.

²⁰ Anib u, bi ap lo manö hagöp rö
geinab u, God bi anibu nip, bi aij
yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö
niñun, hon nan si nan naij gipun, a
gun niñnabun. *

*Nibi bi Krajs nip niñ udpal gau
nöp, kalip nibi bi asij midagöp aij
yad, a ginab*

²¹⁻²² Anibu, pen miñi, Mosi abe,
bi God manö hagep bi gau abe, ginab
a göm, kali kliñ riköm hagla rö, Jisas
Krais hanip a göm uma u me, nip niñ
udno, God hanip hagnab, “Kale nibi
bi aij yad,” a ginab. Pen hon Juda
nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö
gau abe, lo adö u nöp niñun gino,
anig hagagnab. *

²³ Hon nibi bi magöñhalö nan si
nan naij gipun rö, God mailö magö
aij nipe ñöb udun rö lagöp u pen

²⁴ God hanip mög niñöm, Krajs
Jisas yuö apöm hanip rau adog uda
u me, God hanip nibi bi aij yad a
ginab. *

²⁵ Yad aigöl gem, nibi bi nan si
nan naij gipal gau kalip nibi bi aij
yad, a ginabin u niñöl, a göm, God
nipe Krajs Jisas nip nan sabe gep rö
minöñ naböñ il i hag yua. God nipe
nibi bi nan si nan naij nöd gila gau,
manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen

ñöm, böñ nöp al pak liböp u pen nipe
agamij hain rik midöm, anig gaga.
Pen uri Krajs Jisas nipe apöm, nibi bi
nan si nan naij gipal gau magöñhalö
hañ roman nipe ke udöm ilön kub
udöm uma. Anib u me, nibi bi an an,
hagape nipe nan si nan naij yad lik
gi yuöp, a göm, Jisas niñ udeinaböl
gau, God kalip niñöm kal juöm ilön
pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, nibi bi nan si nan
naij gipal gau kalip nibi bi aij yad,
a ginabin u niñöl, a göm, God nipe
anig ga. Manö kub hagem, nan si
nan naij gipal rö pen ilön u rö nöp
ñinabin, a ga u me, nipe haga rö nöp
göm, Krajs Jisas nip nan sabe gep rö
hag yuö, nibi bi nip niñ udnaböl gau
kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁷ Anib u, lo adö u gino, God hanip
nibi bi aij yad a göm udö, nibi bi nipe
midpun, a gun, hib hon ke hagno adö
arnim rö lagöp. Jisas hanip a göm
uma manö aij u niñ udun me, God
nibi bi nipe midpun.

²⁸ Anib u, nibi bi gau lo manö
hagöp rö gipal, a göm, God kalip nibi
bi aij yad a gagnab. Nibi bi Krajs
Jisas ga manö aij u niñ udpal, a göm
me, God kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁹ God nipe hon Juda nibi bi, God
hon nöp wasö; nipe Juda nibi bi
wasö gau God kale abe midöp. *

³⁰ Nihön ginig: God nipe aña u me,
nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau
abe, nibi bi rib gi dö gagpal gau abe,
kale adan aña u nöp arlö, God kalip
nibi bi aij yad a ginab. Anib u, kale
magöñhalö Krajs Jisas ga manö aij
anibu nöp niñ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u niñ
udno, God hanip nibi bi aij yad a
ginab, a gipin u, lo manö gau arö
ginabun a gem hagagabin, wasö.
Nibi bi Jisas manö aij u niñ udnaböl
gau, kale manö aij anibu hagöp rö
nöp gilo, lo manö u am pidön ginab.
*

* 3:15: Ais 59:7-8 * 3:18: Sam 36:1 * 3:20: Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16 * 3:21-22: Gal 2:16
* 3:24: Ro 5:1 * 3:29: Ro 10:12 * 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20 * 3:31: Mad 5:17

4

God Ebrahim nɪp bɪ aij yad a ga

¹ Hon Juda nɪbi bɪ, bac ɪɫaŋ hon ɪɫ gōm rɪkō, rɪk amɪɫ apɪɫ gōm, rɪklō mɪdpun gau me, bɪ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nɪp uda u, aige gōm Ebrahim udaŋ

² Ebrahim nɪpe ke nan aij ap gö, God ne bɪ aij yad, a gɪböp, Ebrahim bɪ gau hagōm “Yad bɪ aij,” a gɪböp. Pen God nɪŋöb Ebrahim hib nɪpe ke dap raneb ɪɫ ap mɪdageia.

³ Pen ai gɪnɪg Ebrahim hib nɪpe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bɪ ap wög gōm pe udöm, mani anɪbi yɪharɪŋ udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a gɪnab.

⁵ Pen nɪbi bɪ, hon God nɪp klō hon ke wög geinabun, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab, a gɪ gasɪ nɪŋnaböl gau, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gagnab. Pen nɪbi bɪ, nan si nan naij gɪpun u pen God nan si nan naij gɪpun anɪbu yɪharɪŋ arö gōm, hanɪp nɪbi bɪ kamɪŋ aij yad a gɪnab nɪŋbal gau, kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kalɪ kliŋ rɪkōm, nɪbi bɪ nan aij ap gagnaböl pen God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab gau ñɪñɪ lɪnaböl, a ga. Nɪpe haga,

⁷ “Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, God nan si nan naij kale nɪŋöm arö gɪnab rö, aij gö nɪŋöl gɪ mɪdeinaböl. Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, God nan si nan naij kale manö kub hagagnab rö, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinaböl.

⁸ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, Bɪ Kub nan si nan naij kale ɫɪk gɪ yunab rö, ñɪñɪ löɫ gɪ mɪdeinaböl,” a ga. *

⁹ Depid ñɪñɪ lep magö haga u, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal gau nöp

manö u udnaböl? Wasö yabɪɫ! Nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kalɪ kliŋ rɪkōm hagla adɪŋ anɪbu uri nöp hagajɪn: “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac ɪɫaŋ hon Ebrahim, hañ rɪb gɪ dö gaga ñɪn u, God manö haga u nɪŋ udö, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a ga.

¹¹ “Ebrahim manö yad nɪŋ uda u me, yad, ‘Ne bɪ aij yad,’ a gɪpin u, nɪbi bɪ gau nɪŋɫaŋ,” a gōm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rɪb gɪ dö ga. God anɪg ga u nɪŋbun. Anɪb u, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagōm, God Manö nɪŋ udlö, kalɪp, “Nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab nɪbi bɪ gau, Ebrahim bac ɪɫaŋ kale mɪdöp. *

¹² Pen nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal pen, Ebrahim hañ rɪb gɪ dö gaga ñɪn u, God manö nɪpe nɪŋ udmɪdöp rö, u rö nöp nɪŋ udnaböl nɪbi bɪ gau abe, Ebrahim bac ɪɫaŋ kale u rö nöp mɪdöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau nɪŋöm gö, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a gōm udaga. Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a gōm, manö klō nɪŋö hagōm Ebrahim abe ñɪ pai nɪpe anɪb gau abe kalɪp haga, “Kale ram mɪnönj ɪɫ i gau gau magöŋhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klō nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö klō nɪŋö haga anɪbu nan yɪharɪŋ rö ɫɪböp. Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ lo adö u hain gōm, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinabun a gōm nɪŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u rɪb junaböl nɪŋöm God kal juöm, manö kub hagōm, pen ɪlön ñɪnab. God manö klō nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö haga nɪŋ udpal u nan yɪharɪŋ rö ɫɪböp. Ai gɪnɪg: nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau

* 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6 * 4:8: Sam 32:1-2 * 4:11: Jen 17:10-11 * 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

n+ŋ aij gagöm, dui g+naböl. God manö klö n+ŋö Ebrahim n+p haga u udagnaböl. *

¹⁶ An+bu, hon n+ŋbun, God g+nabin a göm, manö klö n+ŋö hag la an+bu, n+bi b+ God manö haga n+ŋ udnaböl gau nöp kal+p haga. An+bu, God gas+ n+pe ke n+bi b+ mög n+ŋöm, y+har+ŋ ud aij g+nab u me, Ebrahim ñ+ pai n+pe gau magöŋhalö God manö klö n+ŋö haga u rö udnaböl. N+bi b+ kal+p lo manö ña gau abe, n+bi b+ Ebrahim rö hañ r+ib g+ dö gagöm God manö n+ŋ uda rö, n+ŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö n+ŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim n+pe bac i+ŋ hon magöŋhalö m+idöp me u. *

¹⁷ God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla, "God Ebrahim n+p haga, 'Yad g+nö, n+bi b+ i+ ke ke iru nöp m+dpal gau, nöp bac i+ŋ hon, a g+naböl,' a ga," a g+la. An+bu, God amgö ilö adö n+pe u, hon n+bi b+ i+ ke ke gau n+bö n+p n+ŋ udpun gau magöŋhalö bac i+ŋ Ebrahim ñ+ pai n+pe yab+ m+dpun. God n+pe n+bi b+ umbal gau gö, kale urakpal. God n+pe nöp gö, nan nöd m+dagm+idöp u m+ñi waielöp. *

Ebrahim God n+p n+ŋ uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim m+lep yab+ löm, ñ+ pai r+kn+m rö lagö, God n+p haga, "Ne, i+ g+mön, n+bi b+ ñ+ pai ne hainö m+deinaböl gau, i+ ke ke iru yab+ m+deinabim," a ga. An+g hagö Ebrahim, God manö n+ŋö hagöp, a göm, gas+ halö m+idöm me, haga rö nöp me, n+bi b+ ñ+ pai n+pe i+ ke ke iru yab+ nöp m+dpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim n+ŋa, hañ roman kalpe ber m+hou bir bir g+ m+hou luga. Ebrahim m+ n+pe söl ñ+n juöl unbö mam+id laŋ (100) ara u me, ñ+ pai r+kep rö laga. N+bin n+pe Sera u rö nöp m+lep yab+ la, ñ+ pai r+kep rö laga. Pen n+pe God manö n+p haga

u n+ŋ ud p+idöŋ g+ damöm, gas+ halö m+deia. *

²⁰⁻²¹ God n+pe Ebrahim n+p manö klö n+ŋö haga u, Ebrahim gas+ m+höp n+ŋaga; n+pe böŋ nöp n+ŋ uda. God B+ p+idöŋ halö, manö klö n+ŋö haga rö nöp g+nab, a göm, God manö haga u n+ŋ udöl g+ m+deia rö, gas+ magö n+pe u p+idöŋ r+imnap halö udöm, n+pe God manö haga u ud p+idöŋ yab+ göm, God hib n+pe u hagö adö ara.

²² Ebrahim ga an+bu, God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla, "Ebrahim n+pe God manö haga u n+ŋ uda u me, God n+p, 'Ne b+ aij yad,' a ga," a g+la. *

²³ "God n+p, 'Ne b+ aij yad,' a ga," manö kal+ k+ñ r+kla an+bu, Ebrahim n+p nöp kal+ k+ñ r+kagla.

²⁴ Han+p abe, n+ŋöl a göm, kal+ k+ñ r+kla. God n+pe gö, B+ Kub hon Jisas uraka an+bu n+ŋ udpun u me, n+pe han+p abe n+bi b+ aij yad a g+nab.

²⁵ Pen nan si nan naij gun as+ŋ m+daino rö, God han+p mög n+ŋöm, ñ+ n+pe Jisas Krais n+p yuö apöm, "Kale nan si nan naij g+pal an+bu God n+ŋöm arö g+n+m," a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyaŋ uraka rö, as+ŋ kub gac han+p u+ ga an+bu kam+ŋ l+n+m rö löp. *

5

God n+p n+ŋ udeinabun u, han+p n+bi b+ as+ mas+ m+dagöp a g+nab

¹⁻² Pen God han+p mög n+ŋöm ga an+bu n+ŋ udno u me, han+p n+bi b+ as+ mas+ m+dagöp a göm, uda. An+bu, B+ Kub hon Jisas Krais n+pe gö, hon God aip j+m ñöl m+idun, agam+ŋ m+id aij g+pun. Pen ram m+nöŋ hon hag löp u amun, God mailö aij n+pe u n+ŋun, n+p aip m+deinabun a gun, aij gö n+ŋöl g+ m+dpun.

³ M+ŋör auö, u+ham m+dpun u, m+ñ m+ñ göl g+ m+dpun. N+hön g+n+g: m+ŋör auö, u+ham m+deinabun u,

* **4:14-15:** Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18 * **4:16:** Gal 3:7 * **4:17:** Jen 17:5 * **4:18:** Jen 15:5 * **4:19:** Jen 17:17 * **4:22:** Jen 15:6 * **4:25:** Ais 53:4-5 * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7

hon klö gun, Jisas Kraiſ cġg aij gun, arö gagnabun. *

⁴ Hon klö gun, Jisas Kraiſ cġg aij gun, gġ dam dam, hon nġbi bġ gasġ magö pġdöŋ halö mġdeinabun. Pen gasġ magö pġdöŋ halö mġdeinabun u, hon gasġ halö mġdeinabun.

⁵ Pen anġg göl gasġ halö mġdeinabun u, yġharġŋ mġdageinabun. Nġhön gġnġg: God nġpe Ana Uġ u hanġp ñöm hanġp mġdmagö yabġl lġbil.

⁶ Pen hon nġbi bġ mġnönŋ nabönŋ adö iġ i mġdpun gau, nan si nan naij gġ damun gac halö mġdaino, God aip jġm ñöl mġdep rö laga. Hon adan arun ap mġdageia. Pen God nġpe hag la ñġn u nöp, Kraiſ hanġp nġbi bġ naij nan a göm uma.

⁷ Pör nġbi bġ rġmnap, bġ aij ap nġp nġŋöm, “Yad nġp nan a gem umnö, nġpe kamġŋ araŋ,” a göm umagnaböl. Pen ñġn añġ añġ rġmnap bġ ap bġ aij yabġl ap rö nġŋöm, “Yad nġp nan a gem umnö, nġpe kamġŋ araŋ,” a göm umnab aka nġŋagpun.

⁸ Pen hon nan si nan naij gġ mġdaiun ñġn anġbu nöp, Kraiſ hanġp nan a göm uma. Anġb u, hon nġŋbun, God hanġp mġdmagö yabġl löp. *

⁹ Kraiſ nġpe hanġp a gġ umöm, hagape nġpe lugö, God hanġp nġbi bġ aij yad a ga. Anġb u me, hon nġŋbun, God kal ju manö kub hagnab ñġn u, Kraiſ nġpe hanġp ud kamġŋ yunab. *

¹⁰ God koġmaġ nġpe mġdaino ñġn u me, Ñġ nġpe umöm, hanġp Nap aip jġm ña. Uri Nap aip jġm ñöl mġdpun u me, Ñġ nġpe uraköm kamġŋ mġdöp u, hanġp nġŋö nöp ud kamġŋ yunab!

¹¹ Pen anġbu nöp wasö. Hon God aip jġm ñöl mġdpun rö, Bġ Kub hon Jisas Kraiſ nġpe nöp gö, God aip jġm ñöl mġdpun, a gun, hib kale apil mġhau dap ranöl gun, aij a gö nġŋöl gġ mġdpun.

Adam yam nġpe umbal pen Jisas yam nġpe kamġŋ pör mġdep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb iġ u, Adam nöp iġ göm gö me, asġŋ nġpe anġbu nġbi bġ rġk lep nġpe gau magöŋhalö umbal. Nġhön gġnġg: God nġŋö, Adam ga anġbu, hon nġbi bġ rġk lep nġpe gau magöŋhalö anġg gġno. Ñġn anġbu hanġp yag dauagla u pen hon aip gġno. *

¹³ God Moſġs nġp lo manö ña adö u, nan si nan naij gep gasġ u mġnönŋ nabönŋ adö iġ i nöd mġdeia. Pen lo mġdageia ñġn u, God nan si nan naij gġla u nġŋöm, hainö pen ñġnaböl, a göm, gasġ nġŋ mġdageia. *

¹⁴ Pen Adam iġ göm gġ naij gö, asġŋ nġpe anġbu nġbi bġ gau kalġp uġ gö, magöŋhalö um dap dap, Moſġs lo manö hag ña ñġn u aua. Adam God manö nġp haga u rġb jua rö, rġmnap rġb juagla u pen Adam ga rö magöŋhalö umla. Adam nġpe Bġ hainö aunab Bġ u rö.

¹⁵ Adam gġ naij ga u ke; Jisas Kraiſ nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij gö, nġbi bġ magöŋhalö umbal. Pen Jisas Kraiſ nġbi bġ mög nġŋöm uma rö, God nġbi bġ gau magöŋhalö mög yabġl nġŋöm, ud aij göm, nan aij yabġl ña.

¹⁶ Bġ añġ anġbu nan si nan naij ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij añġ anġbu ga u, God nġŋöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñġ pai nġpe nan si nan naij gġ dam dam, Jisas Kraiſ nan aij yġharġŋ ñö, God, “Nġbi bġ gau magöŋhalö pör pör kamġŋ mġdaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bġ añġ ap nan si nan naij gö, asġŋ klö naij yabġl anġbu hanġp magöŋhalö uġ ga. Pen hainö, anġg adö anġb unbö rö wasö, God nġbi bġ mög yabġl nġŋöm ud aij yabġl gö, nġbi bġ asġŋ mġdagöp a gġnab gau, bġ añġ Jisas Kraiſ gö, kale kamġŋ mġdöm nġpe aip aij gö nġŋöl gġ mġdeinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naij magö añġ ap nöp gö, asġŋ anġbu nġbi bġ magöŋhalö uġ gö, God manö kub hagöm, “Nġbi bġ magöŋhalö

* 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

umnaböl,” a ga. Pen Jisas Kraiſ ñin añi ap nöp nan aij yabił gö, God nıbi bi magöſhalö kalıp nıbi bi aij yad a göm, kamıſ mıdep magö u ñinım rö löp. *

¹⁹ Bi añi ap God manö haga u rıb jua rö, God nıſö, hon nıbi bi magöſhalö nan si nan naij gıno. Ñin anıbu hanıp yag dauagla u pen hon aip gıno. Anıb unbö rö nöp, bi añi ap God manö haga rö nıſöm umö, God nıbi bi magöſhalö kalıp nıbi bi yad a gınım rö löp. *

²⁰ Nıbi bi nöd nan si nan naij gı mıdmıdal; God nıpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nıbi bi, lo manö rıb juun nan si nan naij gıpun u nıſöl, a göm, lo manö ña. Anıb u, nan si nan naij gıla gau iru yabił nöp gılö ara. Pen God nıbi bi nan si nan naij gıla gau kalıp mög yabił nıſöm, ud aij yabił ga.

²¹ Anıb u, nan si nan naij aſıſ anıbu klö yabił göm, nıbi bi magöſhalö uł gö, wip umbal rö mıdeila. Pen God anıg göl nıbi bi gau kalıp mög yabił nıſöm, ud aij yabił göm, nıbi bi aij yad a göm, kamıſ pör mıdep anıbu ñınab. Bi Kub hon Jisas Kraiſ nıpe gı aij ga u me, God anıg gınab. *

6

Jisas aip umun um hauł gıno a gun, nan si nan naij gep gası adö u nıſagun

¹ God hanıp mög nıſöb anıbu, nıbi bi rımnab hagnaböl, “Nan si nan naij hałöwałö göl gı mıdno mıdno, God hanıp nöd nıſöm ud aij göp rö wasö, hainö hanıp mög yabił nıſöm ud aij yabił gınab,” a gınaböl.

² Pen manö pıral anıg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagı adö u, hon hadö umno. Anıb u, mıdmagö hon pılu gö, nan si nan naij gun rö lagöp.

³ Kale nıſbım, hon nıbi bi Kraiſ Jisas aip jım ñöl mıdaiun a gun ñıg

pakno gau, “Nıpe uma rö jım ñöl umbun,” a gun, ñıg pakno. *

⁴ Hon ñıg pakno u, Kraiſ Jisas aip wip rıgöl mıgan lugun umno rö la. Nıhön gınıg: Kraiſ nıpe umö, kabö mıgan u rıgöl gıla pen Nap klö ke yabił nıpe u gö, uraköm kamıſ mıdöp rö, hon unbö rö wip rıgöl mıgan rö mıdpun u urakun, kamıſ hain nıbö adö u mıdeinabun. *

⁵ Kraiſ aip jım ñöl umno u me, nıpe kauyan uraköm kamıſ mıdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamıſ mıdeinabun.

⁶ God nıpe gası nıſa, nan si nan naij gep nagı u böſ nöp rıb gı dö gö, hainö nıbi bi gau kalıp nagı wög gep bi rö, adan naij u ud tıp gı dam aragnım, a gı gası nıſa. Anıb u me, nagı adö naij gımdun u, Kraiſ aip mab ba laſ al pak lılo uma. *

⁷ Pen nıhön, nıbi bi um hauł gıpal gau, nan si nan naij gep magö u mıdmagö kale pılu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon nıſbun, Kraiſ aip umno u me, nıpe aip kamıſ mıdeinabun.

⁹ Hon nıſbun, Nap nıpe gö Kraiſ uraka rö, nıpe kauyan umagnab. Uri umeb magö u Kraiſ nıp nan ap gınım rö lagöp.

¹⁰ Kraiſ nıpe ñin añi ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pıdöſ u böſ nöp hir göp. Kraiſ kauyan uraköm, am God aip mıdpil.

¹¹ Anıb u me, Kraiſ Jisas aip uł gun, nan si nan naij gep adö u um hauł gun, urak God aip kamıſ mıdpun, a gımım nıſmım. *

¹² Nan si nan naij gep magö u, kalöp adık tıp gı dam, bi nagı wög gep rö mo gau mıdmım, nan si nan naij gınabım, a gınab. Pen kale wıhö gımım. *

¹³ Pen gası naij kale u, hañ roman ñin ma kalöp adıſ ap, nan si nan naij gınım, a göm, tıp gı gainım rö, kale hañ roman kale adıſ adıſ gau magöſhalö böſ nöp wıhö gımım. Jisas aip umun urakpun u me, gası

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Gal 5:24 * 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19 * 6:12: Jen 4:7

mıdmagö rımdı hon God nıp ñun, hañ romanı adıñ gau God nıp ñun, nıpe hagöp rö nöp gun, a gımım nıñmım. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u nıñun gun, a gı gası u nıñbe, nan si nan naij gep gası u nöp lö, anıg gımıdım. Pen mıñı adö anıbu rö mıdagpım. God kalöp mög nıñöm udö, Krais nıbi bı nıpe mıdpım u, nıp cıg gımım, nan si nan naij gau arö gınabım. *

Nagi asıñ mıdagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gıno, God nıñöm hanıp udagnab; nıpe ke hanıp mög nıñöm, Krais nıp yuö apöm, hanıp a göm uma rö, udnab. Anıb u, nan si nan naij nöp gı mıdaiun aka? Wasö yabı! Anıg gagun.

¹⁶ Kale nıñbım, kale bı kub ap nıp, hon bı nagı wög gep ne mıdun, wög nıñön hagnabön gınabun, a geınabım u, kale bı kub anıbu mo nıpe gau mıdpım. Kale nan si nan naij gep nıp nagı wög gep bı rö mıdeınabım u, nan si nan naij gep mo gau mıdmım umnabım. Pen kale God manö hagöp nagı wög gep bı rö mıdeınabım u, God manö hagöp mo gau mıdpe, nıpe kalöp nıbi bı aij yad a gınab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naij gep gası u nöp lö, bı nagı wög gep rö mıdmım, adö anıbu nöp gımıdım. Pen hainö, Jisas manö aij u nıñmım, böñ nöp udpım. Anıg gıpım u, yad God nıp aij a gabin.

¹⁸ God nıpe gö, kale nan si nan naij mo gau mıdmım, yöñ udmım, God nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, nıpe hagöp rö gı aij gıpım.

¹⁹ Pen kale ke klö mıdagpım rö, manö hagnıg gabin i, yad waiö nöp hagnö nıñ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabın.

Nöd kale gası naij yabı! nıñmım, nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, hañ romanı ñın ma kale gau nan si nan naij yabı! gı dammım, gı

naij yabı! nöp gımıdım. Pen mıñı gası aij yabı! nıñmım, nagı wög gep bı rö mıdmım, hañ romanı ñın ma kale gau God manö hagöp rö nöp gı dammım, kamıñ aij nöp mıdeınabım.

²⁰ Nöd nan si nan naij gep nagı wög gep nıbi bı rö mıdmıdım u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nıpe gau mıdagmıdım.

²¹ Pen nöd gı naij gımıdım anıbu, mıñı nıñmım hagnabım, “Pör anıg gı naij gımıdun u, nable göp. Anıg gun nan aij ap udagpun,” a gınabım. Nıbi bı anıg gıpal gau umnıg gınaböl.

²² Pen mıñı God nıpe gö, kale nan si nan naij mo gau mıdmım, yöñ udmım, God nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, God nıñö aij gınab adö u nöp gımım, kamıñ pör pör mıdep u udnabım.

²³ Nan si nan naij gep adö u gı damun, pe udun umnabun; pen Bı Kub hon Jisas Krais aip jım ñöl mıdeınabun u, God hanıp kamıñ pör pör mıdep magö u yıharıñ ñınab. *

7

Krais hañ romanı nıpe mıdpım rö, nıpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö nıñbım gau. Kale nıñbım, nıbi bı kamıñ mıdpal gau nöp lo manö hain gınaböl; umeınaböl, marö kalıp rımnab mıdagnab.

² Manö ap ba gau rö ap mıdöp. Lo manö ap haga, bı nıpe mıdeınab, nıbin nıpe nugmul aip mıdainım; pen nugmul umnab u, lo anıbu pıs gınab.

³ Nıbi u nugmul mıdö nıñöl gı, am bı hain nıbö ap nıñöm udeınab u, nıp hagnaböl, “Lo manö rıb jumön, ne bı si udep nıbi,” a gınaböl. Pen nugmul umö, am bı hain nıbö nıñöm udeınab u, manö mıdagöp; “Lo manö rıb jumön, ne bı si udep nıbi,” a göm, hagagnaböl.

* 6:13: Ro 12:1 * 6:14: 1Jn 3:6 * 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19 * 6:23: Ro 5:12,15

⁴ Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöp, kale Krais hañ roman nipe midpim gau, nipe aip umbe rö, lo manö ud sisi limidim u arö gipe niñöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God nip aij ginim adö u nöp ginabim.
*

⁵ Nöd pen Krais hon udaga ñin u, nan si nan naij gep magö u hanip ud sisi limidöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gi midmidun u pen gasi naij an hon dan piral hiikö, mab asi ñin umeb magö u waiö lö, mid aij gimidagun. God aip middep rö laga.

⁶ Pen miñi Krais aip umbun rö, lo manö hanip nagi rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kali kliñ rikla adö u niñun gagpun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gipun. *

Lo midöp rö, nan si nan naij gipun u waiö niñbun

⁷ Anib u, hon niñön hagun? God lo manö hagö hagla u, manö naij hagöp, a gun aka? Wasö yabi! U anig hagagun.

Lo midagböp, yad nan si nan naij aigeg rö midöp u niñagbnep. Lo manö adö ap kali kliñ riköm hagla, "Niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gimim, gasi u niñagmim," a gila. Anib u me, yad niñbin, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi niñeinabin u, nan si nan naij ginabin.
*

⁸ Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen adin nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñi bi rimnap nan kale gau iru yabi nöp nan yad rö midagböp a gi gasi u nöp niñnö. Pen lo manö midagböp, nan si nan naij gep magö klö midagböp, bi hadö umöb rö midböp.

⁹ Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmidin. Yad anig gem kamij midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bi kamij midöp rö löm, klö udöm yip tip gi ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manö ña u, hanip adan pör middep u yamböp, pen yip umeb magö nöp ña.

¹¹ Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen, adin nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi niñnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yip al pak la. *

¹² Anib u, hon niñbun, God lo manö u ut midöp. Hon niñbun, "Niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi u niñagmim," lo manö anibu, God nipe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp. *

¹³ God lo aij anibu yip al pak la umnö aka niñön? U wasö! God lo manö aij u hagö niñbun rö, marö kub anibu udagnabun. Nan si nan naij gipun rö, marö kub anibu udnabun. Pen nipe hanip lo manö haga anibu, gasi ap ke niñöm hagaga; nan si nan naij gep magö u gac kub yabi midöp u niñöl, a göm, lo manö haga. Anib u, God lo manö u haglö niñbin rö, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi niñbun gau nöp gabun

¹⁴ Hon niñbun, lo manö u, God gasi ñö kali kliñ rikla. Anibu pen yad bi nöp midpin; yad nagi wög gep bi rö midem, hibur gasi rimid yad u pör arab nan si nan naij gep adö u.

¹⁵ Anib u me, nan aij ginam, a gi gasi niñbin adö u gagpin; yad nan si

* 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6: Ro 8:2; 6:4 * 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21 * 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8

nan naij gep adö u, yad magö anıbu mulu kal nıñbin u, yad anıg gagnam, a gıpin adö u nöp gıpin. Pen nıñhön gıñıg anıg gıpin u nıñagpin. *

16 Yad gı naij gagnam, a gı gası nıñbin adö u nöp gıpin rö, yad nıñbin, gası magö yad abe God lo manö u abe adıp adıp rö mıdöp.

17 Uri yad ke nan naij gagpin me. Yad ke naij gınam, a gem, gagpin; nan si nan naij gep magö u gası hibur mıdmagö yad anı dan mıdöp u nöp göp.

18 Yad nıñbin, yad bı nöp mıdpin rö, mıdmagö prı anı yad dan mıd aij gagöp. Gası hibur mıdmagö yad gası aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gası magö yad u, gı aij gınam a gem nıñbin u pen yad gınam rö lagöp.

19 Anıg gö me, gı aij gınam, a gı nıñbin adö u gagabin; gı naij gagnam, a gı nıñbin adö u nöp pör gıñö arab.

20 Anıb u, yad gı naij gagnam, a gı nıñbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naij gagabin. Nan si nan naij gep magö u gası hibur mıdmagö yad anı dan mıdöp u nöp gö gö gab nıñem gabin.

21 Anıb u, yad nıñbin, yad gı aij gınam a gı nıñbin u pen pör gı naij gınam rö löp.

22-23 Gası yad u God lo ña u ñıñı yabıl lıbin u pen gası hibur mıdmagö yad anı dan unbö ke göm, gası magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naij gep magö u hañ romanı yad anı gau mıdöm, yıp ud sısı lö, yad bı nagıman rö mıdpin. *

24 Yad ñıñı lagpin; bı mög gep rö mıdpin. Gası hibur mıdmagö yad u yıp al pak lıñg gab; bı an yıp ud kamıñ yunab?

25 Bı Kub hon Jisas Krais nöp! God nıp aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anıg göl mıdöp: gası yad u God nıp nagı wög gep bı rö mıdpin u pen mıdmagö prı

anı yad danı au, nan si nan naij gep magö u nagı wög gep bı rö mıdpin. *

8

God Ana hon aip mıdeinab u, hon aigale nıbi bı rö mıdeinabun

1-2 Pen hon Krais Jisas aip jım ñöl mıdpun u, Krais Jisas nıpe umö, God Ana kamıñ magö ñeb u nıpe hanıp ud kamıñ yuö, hon uri nan si nan naij gep magö u abe, umeb magö u abe, kalıp nagı wög gep nıbi bı rö mıdagpun. Anıb u, God hanıp manö kub hagagnab.

3 Pen nıbi bı aij mıdagpun rö, God lo adö u gı damun, mıd aij gun rö lagö, God Ñı nıpe ke u yuö, bı yabıl hañ romanı hibur mıdmagö hon unbö rö löm, aua. Nıpe umöm nan si nan naij gep magö u böñ nöp gı ke yuanı, a göm, God nıpe Ñı nıpe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naij gep magö u nıbi bı mıdmagö prı anı kale dan mıdöp u, manö kub hagöm, pıs göp a ga.

4 God anıg ga u, kale gası naij mıdmagö prı anı hon yanı nıbö auöp adö u arö göm, God Ana gası ñab adö u gı damöm, lo manö yad hagab rö gı aij gıñaböl, a göm ga. *

5 Nıbi bı gası naij mıdmagö prı anı kale yanı nıbö auö, adö anıbu nöp gılö aröp gau, hibur mıdmagö kale nıñhön gası göp adö u nöp gası nıñbal. Pen nıbi bı God Ana kalıp gası ñö gılö aröp gau, God Ana nıñhön gası göp adö u nöp gası nıñbal.

6 Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıñhön gası göp adö u nöp gası nıñbal gau, adö anıbu nöp nan si nan naij göm umñaböl. Pen nıbi bı God Ana nıp aij gıñab u nöp gası nıñbal gau, adö anıbu nöp gı aij göm, God aip jım ñöl kamıñ mıdöm, mıd aij gıñaböl.

7 Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıñhön gası göp adö u nöp gası nıñbal gau, gası magö kale God nıp kauaı mauaı rö mıdöp. Gası magö kale God

* 7:15: Gal 5:17 * 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57 * 8:4: Gal 5:16,25

lo nipe niṇagöp; God lo nipe niṇnim rö lagöp.

⁸ Nibi bi gasi naij midmagö pri an kalip yan niḃö auö, adö anibu giḷö aröp gau, God nip aij ginim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp an dan midöp gau, gasi naij midmagö pri an kale yan niḃö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ṇab adö u nöḡ gabim. Nibi bi Krais Ana nipe kalip an dan midagöp gau, Krais nibi bi nipe midagpal. *

¹⁰ Krais nipe an kalöp dan mideinab u, nan si nan naij gep magö u gö, hañ roman kale umniḡ gab; pen Jisas umö God kalöp niṇö, nibi bi aij rö midpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij mideinab. *

¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan midöp u me, God añi anibu nöḡ kalöp u rö nöḡ gö, Ana nipe kalöp an dan midöp u nipe hañ roman kale kamij middep magö ṇinab.

¹² Anib u, añ mam bi, hon naböḡ midöp. Gasi naij midmagö pri an hon dan pṭu gi ṇö adö anibu gun, naböḡ anibu ṇagnabun.

¹³ Adö anibu giḡpe arö, umniḡ gabim. Pen God Ana u kalöp gi ṇö niṇöl gi, kale nan si nan naij giḡpim anibu böḡ nöḡ arö ginabim u, God aip kamij mideinabim. *

¹⁴ God Ana gasi ṇö niṇöl gi ajaböl nibi bi gau, God ṇi pai nipe midpal.

¹⁵⁻¹⁶ Ana kale udpim u, kalöp tiḡ gi dam arö, kale nöḡ pṭiṇij giḡmidim rö kauyan pṭiṇij giḡmim, nagi wög gep nibi bi rö midagnabim. Ana kale udpim u, nipe gö, God ṇi pai nipe midpim. Anig niṇöm hon nip “Aba! Bapi!” a gabun. *

¹⁷ ṇi pai nipe midpun u me, nan aij niḡhön niḡhön ṇi pai nipe ṇinab u, hon udnabun. Pen Krais nip hag juöm gi naij giḷa rö, hanip u rö nöḡ gi naij giḷö, pṭiṇij gagnabun u, God Krais

nip ud aij ga rö, hanip u rö nöḡ ud aij ginab. *

Hainö mid aij ginabun

¹⁸ Gasi yad niṇbin, Krais nip ciḡ midun, marö rimnap gö, uṭham mideinabun u, u nan pro. Hainö God nipe nan aij yabiṭ hanip ṇö, nipe aip mid aij ginabun u, u nan kub.

¹⁹ God nan niḡhön niḡhön gi la gau magöḡhalö miṇi mid aij ginim rö lagöp. Nan gau magöḡhalö abad midö, God nipe ṇi pai nipe waiö udnab ṇin u nöḡ, nipe gö, nan anib gau kauyan mid aij ginab.

²⁰⁻²¹ Göḡp anibu, God hadame nöḡ niṇebir ginab a ga rö nöḡ göḡp. Pen God hadame gau niṇa, ṇi pai yad waiö udnabin ṇin u, yad ginö, ṇi pai yad ṇiṇi löm mid aij yabiṭ ginaböl rö, nan magöḡhalö gi linö gau u rö nöḡ, hij gi lugagöm, ṇiṇi löm mid aij yabiṭ ginab.

Pen nan gi la anib gau, nöḡ mid aij gagnab. Pen hanip gö, ṇi pai nipe ke yabiṭ midun nipe aip mid aij ginabun ṇin u nöḡ me, kauyan gö nan anib gau mid aij ginab. *

²² Hon niṇbun, nan God gi la anib gau magöḡhalö mid aij ginig gab u pen hadame nöḡ marö gö, nibi ṇi pai rikniḡ giḷö ilön göḡp rö u giḡmidöp.

²³ Pen hon abe marö anibu midöp. Hainö kalip böḡ nöḡ udnig gabin, a göm, God nipe Ana u nöḡ nöḡ yuö apöm hanip an dan midöp u, pen ṇin mai rö hanip ṇi pai nipe ke kabö rö yabiṭ waiö udö, hañ roman giḡsön niḃö halu lun, a gun, midmagö hon an dan marö anibu gö niṇöl gi, miḡnön naböḡ adö iṭ i abad midpun. *

²⁴ God nan hainö waiö linab a ga manö u niṇ udno, hanip uda. Pen nan niḡhön niḡhön hainö waiö linab u magöḡhalö hadö niṇbnop, miṇi gasi halö midun ṇin hain u abad midagaibnop. Nan hadö niṇbal u abadagnaböl.

* **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3 * **8:10:** Gal 2:20 * **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 * **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7 * **8:20-21:** Jen 3:17-19 * **8:23:** 2Ko 5:2-4

²⁵ Pen, nan hainö waiö lınab, a gı gası u nıñun me, iru gö nıñöl gı abad mıdagpun; gası halö abad mıdpun.

²⁶ Nıbi bı pıdöñ mıdagpun rö, Ana hanıp gı ñöl gı mıdöp. Hon God nıp sabe gun a gıpun u pen aige gun God nıp sabe gınabun u nıñagun. Pen Ana hanıp ab hak löm, God nıp sabe gıñıg gab. Manö nıbi bı nıñeb rö wasö; kadekad manö löm hagnıg gab.

²⁷ God pen gası hon magöñhalö nıñöb; nıpe Ana gası nıpe u abe nıñöb. Ana nıpe hon Krais Jisas nıbi bı nıpe marö udöm, God nıp hagö, hagab rö gınab. Ana nıpe God nıp hagab u, God gınam a göm nıñöb adö u nöp hagab. *

²⁸ Hon nıñbun, God nıp mıdmagö lıbun nıbi bı gau, God nıpe hanıp abad mıdö nıñöl gı, nan rımnab ke gagnab; mıd aij gınabun adö u nöp hanıp gınab. God nıpe hadame gau gası nıñöm haga rö, hanıp yıp aumim a ga. *

²⁹ Pen adö anıbu nöp, God nıbi bı nöd nıña gau, “Yad gınö, kale Ñı yad mıdöp rö löm, nıñın nımam hain nıpe iru yabıl mıdeinaböl,” a ga. *

³⁰ Anıb u, nıbi bı Ñı yad rö mıdeinaböl a ga nıbi bı gau, kalıp yıp aumim a ga. Nıbi bı yıp aumim a ga nıbi bı gau, kalıp nıbi bı asıñ mıdagöp a ga. Nıbi bı kalıp asıñ mıdagöp a ga gau, Ñı yad mailö aij halö mıdöp rö, kale u rö nöp mıdeinaböl a ga.

Hanıp mıdmagö löm abad mıd aij göp

³¹ Pen hanıp anıg göm ud aij göp u, an hanıp gı naij gınab? Bı ap hanıp gı naij gınım rö lagöp, wasö yabıl! *

³² God nıpe pıñıñ gagöm, Ñı nıpe ke u hanıp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabıl. Pen God hanıp anıg ga u me, nıpe hanıp ud aij göm, nan aij aij nöp hanıp u rö nöp ñınab.

³³ Pen God nıpe hanıp hag löp rö, an hanıp manö kub hagnab? God

nıpe ke gö asıñ mıdagöp rö mıdpun u, manö mıdagöp, a ga. *

³⁴ Anıb u, bı an hanıp manö kub hagnab? Bı ap anıg hagnım rö lagöp. Krais Jisas hanıp nan a göm umöm, uraköm, am God ñımagö yıjıg kıd nıpe lau adö mıdöm, hanıp a göm, Nap nıp sabe göl gı mıdöp.

³⁵ Krais hanıp mıdmagö yabıl löp u me, an nıp wasö göm hanıp ud asık ke lınab? Nan ap ke waiö löm, hanıp ud asık ke lınım rö lagöp.

Hanıp marö rımnab gınab aka,
uñham mıdeinabun aka,
kıyö kub leinab aka,
walıj mıdageinab aka,

gası mılö nıñnabun aka
bı rımnab hanıp, Krais pıg mıdpal, a göm,

hanıp gı naij gınaböl aka,
al pak lınaböl aka,

nan nıñön gınab,

Krais aip jım ñöl nöp mıdeinabun.

³⁶ Manö anıbu rö God Manö kalı kññ rıköm hagla,

“Nöp pıg mıdpun rö, pör hanıp nıñöm,

kaj sipsip rö al pak lun a göm nıñbal,” a gıla. *

³⁷ Anıb u, umeb rö anı u mıdpun u pen Krais, bı hanıp mıdmagö löm uma u aip mıdun, aij gö nıñöl gı nöp mıdun, nan anıb gau pıñıñ gagnabun.

³⁸ Adö anıbu yad nıñbin, umnabun aka mıdeinabun, God hanıp mıdmagö lı nöp mıdeinab nıñöm nan ap hanıp ud asık ke lınım rö lagöp. God ejol nıpe gau, nan pıdöñ halö kumi kabö adö lanı mıdöp gau, nan kalı naij gau, nan mıñı mıdöp gau, nan hainö mıdeinab gau,

³⁹ nan adö galık mıdöp gau, nan mo gayık mıdöp gau, nan nıñön nıñön mıdöp gau magöñhalö, nan ap hanıp ud asık ke lınım rö lagöp. Bı Kub hon Krais Jisas mıdöp rö, God hanıp mıdmagö lı nöp mıdeinab.

* 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 * 8:31: Sam 118:6 * 8:33: Ais 50:8-9 * 8:36: Sam 44:22

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Krai bî nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana U† u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añi mam bi. Isrel nibi bi rimnap Krai nîp udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yîp mög yabi† göp. Anib u, yad gasi iru yabi† niñbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan midböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamîñ arblap. *

⁴ Pen niñhön: God Isrel kai nöp kale ñi pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. *

⁵ Isrel nibi bi niñi ilan kale Ebraham, Aisak, Jekop bi gau me. Ebraham, Aisak, Jekop ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapil gi damöm, Krai nîp bi yabi† rik daula. Krai nipe ke God midöm, nibi bi magörhalö abadab. Kale magörhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap Isrel nibi bi kabö rö midagpal.

⁷ Ebraham ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm rik daula gau rimnap Ebraham ñi pai nipe kabö rö midagpal. God Ebraham nîp haga, “Aisak ñi pai riknab gau nöp ñi pai adö nape rö mideinaböl,” a ga. *

⁸ Anib u, Ebraham ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap God ñi pai nipe midagpal. God manö klö niñö hagö, Ebraham ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nipe midnaböl. *

⁹ God Ebraham nîp manö klö niñö anibu hagöm haga, “Ñin yad hag linö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

¹⁰ Pen apis hon Rebeka ñi nipe mihau bi añi nöp rika. Bi anibu bac hon u Aisak.

¹¹⁻¹² Pen God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Nibi bi an hag linabin a ginig gab u, hag linab. Kale nan aij rimnap ginaböl u niñöm hag lagnab. God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Anib unbö rö nöp me, apis bac hon Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö rikaglö magö u, God nipe Rebeka nîp haga, “Ñi ne nañi riknabön u, bi kub rö midageinab; nipe ñi ne hain u nîp wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun an gau nöp midailö nime yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naij ap glö niñöm wasö, God gasi nipe ke niñöm anig haga. *

¹³ God Manö adin ap kali klijn rikla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop nîp midmagö lîbin pen Iso nîp midmagö lagpin,” a ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab.

¹⁵ God nipe Mosi nîp haga, “Nibi bi mög niñnabin gau kalip mög niñnabin.

Nibi bi midmagö lem ud aij ginabin gau

kalip midmagö lem ud aij ginabin,” a ga. *

¹⁶ Anib u niñbun, hane ke klö gun gipun u niñöm hanîp udagnab; hane ke klö gun gasi halö midpun u niñöm hanîp udagnab. Nipe ke mög niñnab nibi bi gau nöp udnab. *

* 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4 * 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8

17 God Manö adiŋ ap kalı kliñ rıkla u, God manö hagöm Pero nı̄p haga, “Yad gası nı̄nñö, nı̄bi bı ram mınñöŋ gau gau mı̄dpal gau magöŋhalö nı̄nñaböl, ne kiñ Ijip nı̄bö u bı kub bı kłö yabıł pen yad God gınö ne bı yı̄harıñ rö mı̄dnabön. Anıg gınab, kale nı̄ñöm, manö anıbu hag amıl apıl göm hib yad u haglö ram mınñöŋ gau gau magöŋhalö arnab. Adö anıbu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiñ mı̄dpan,” a ga. *

18 Anıb u nı̄ñbun, God gası nı̄pe ke nı̄ñöb rö, nı̄bi bı rı̄mnap mög nı̄ñnab pen nı̄bi bı rı̄mnap kalıp nı̄ñebir gö, gası naij kale nı̄ñbal u kı̄dıł arnab.

19 Kale rı̄mnap God göp anıbu rö nı̄ñmim hagnabım, “God nı̄pe nöp gö, gası kale u kı̄dıł aröp u, nı̄hön gınıg pen, mı̄d aij gagpım, a göm, hanı̄p manö kub hagnab? God nı̄pe ke, ‘Nan anıb gau gınab,’ a gınab u, bı an nı̄pe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a gınab?” ö gınabım.

20 Anıg hagnabım u pen kale bı kub an rö mı̄dmim, manö nı̄pe u naböŋ udnabım?

Adö anıbu rö, God Manö u bı ne Aisaia kalı kliñ rıköm haga, “Bı ap mınñöŋ udöm, rin cög ap gö, ‘Yı̄p nı̄hön gınıg anıg göl gı̄pan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabıł!” a ga. *

21 Bı rin cög gınıg gab bı u, nı̄pe gası nı̄pe ke nı̄ñöb rö gınab. Mınñöŋ bad añı ap ud gı̄ dö gı̄ dapöm, rin aij aij ñı̄n añı añı lauep ap löm, rin yı̄harıñ pör pör lauep ap löm, gınab. U manö mı̄dagöp; gası nı̄pe. *

22-23 Anıb unbö rö me, God göp. Nı̄pe nı̄bi bı gı̄ naij gı̄ mı̄dpal gau nı̄ñö, iru yabıł gö, kalıp al pak lınım rö löp u pen, nı̄pe mulu halö mı̄döp u nı̄ñöm kłö nı̄pe mı̄döp u nı̄ñlaŋ, a göm, kalıp yı̄ñı̄d anıg gagöp. God hadame dagol gau gası nı̄pe ke nı̄ñöm haga, nı̄bi bı mög nı̄ñem ud aij gınabin nı̄bi bı gau

mailö aij yad u nı̄ñöl, a ga. Anıb u, nı̄bi bı anıb gau mailö aij yad u nı̄ñöl a göm, nı̄pe nı̄bi bı gı̄ naij gı̄ mı̄dpal gau gö, gası hibur naij kale u kı̄dıł aröp.

24 Nı̄bi bı mög nı̄ñem ud aij gınabin a ga u, hanı̄p Juda nı̄bi bı abe, Juda nı̄bi bı wasö gau abe, haga.

25 Manö adö anıbu rö, God manö haga rı̄mnap bı ne Hosea God Manö adiŋ ap kalı kliñ rıköm haga,

“Nı̄bi bı yad mı̄dagmı̄dal gau, kalıp ‘nı̄bi bı yad’ a gınabin. Pen nı̄bi bı mı̄dmagö lagmı̄din gau, kalıp ‘nı̄bi bı mı̄dmagö yad’ a gınabin.

Pen Hosea God Manö adiŋ ap halö kalı kliñ rıköm haga, *

26 Nöd ‘Nı̄bi bı yad mı̄dagpım,’ a gınö u, ram mınñöŋ añı anıbu nöp kalıp, ‘God pör kamıñ mı̄döp ñı̄ pai nı̄pe,’ a gınabin,” a ga. *

27 Pen God Manö adiŋ ap, bı God manö hagep Aisaia manö bı̄lölö göm hagab,

“Isrel kai kabö kulup ñı̄g goł gau mı̄döp rö

iru nöp mı̄deinaböl u pen Bı Kub nı̄pe yöp pro bad ap nöp ud kamıñ yunab. *

28 Nı̄hön gınıg: Bı Kub nı̄pe dip nöp nı̄bi bı mınñöŋ naböŋ ı̄l i mı̄dpal gau

magöŋhalö manö kub hagöm böŋ nöp pen ñı̄nab,” a ga.

29 Gınab anıbu, Aisaia nı̄pe nöd God Manö adiŋ ap kalı kliñ rıköm haga, “Bı Kub ke pı̄döŋ halö mı̄döp u, hanı̄p ñı̄ pai yöp bad ap nöp arö gagböp,

Sodom Gomora nı̄bi bı kalıp ga rö u, hanı̄p gı̄böp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nı̄ñ udları

30 Anıb u, nı̄ñim! Juda nı̄bi bı wasö gau, nöd, mı̄d aij gun God aip jım ñöl mı̄daiun a göm gası u nı̄ñagla u, pen mı̄ñi Jisas manö aij u nı̄ñ udlö, God

* 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10

* 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9

kalip asiŋ midagöp a gö, nipe aip jim ñöl midpal.

³¹ Pen Isrel nibi bi nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gila u pen miñi nipe aip jim ñöl midagpal.

³² Pen nihön, God nip niŋ udöm wasö, hon ke adö rimnap gun, nipe aip jim ñöl mideinabun, a göm, God nipe kabö aij la adö u arun a gilo niŋöl gi, ma kale u li yuö ap lug pakpal. *

³³ Manö anibu rö, Aisaia nipe God manö haga rö kali kliñ riköm haga, “Niŋim! Yad daun kub Saion kabö ap linö, nibi bi ma adö anibu li yuö ap lug paknaböl; pen nibi bi nip niŋ udnaböl gau, God nip niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God nipe ke gö, kale nibi bi nipe asiŋ midagöp rö mideinaböl u, Isrel nibi bi kale niŋagal

¹ Mideimam yad gau. Gasit klö yip auöp u, God nibi bi yad Isrel kai kalip ud kamŋ yunim, a gem, nip pör nöp sabe göl gi midpin.

² Yad kale gipal rö niŋem hagabin, hon God nibi bi nipe midaiun, a göm, klö yabit gipal u pen gasit niŋ aij göm gagpal.

³ “Krais uma rö, God hanip, ‘Nibi bi asiŋ midagöp yad,’ a ginab,” a göm gasit u niŋblap u pen adö anibu niŋ aij gagöm, gasit kale ke adö u nöp niŋöm hagla, “Lo adö u gino areinab u, nibi bi aij nipe mideinabun,” a gila. Anib u, lo manö adö anibu hain gun a göm gi damöm, hainö ap lug pakla.

⁴ Krais ga anibu, uri lo u pis göp. Anib u me, nibi bi an an Jisas manö aij u niŋ udnaböl gau, God kalip magöŋhalö nibi bi asiŋ midagöp yad a ginab.

Nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö kamŋ aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosi manö rimnap kali kliñ riköm, lo manö udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp gimim me, kamŋ arnabim,” a ga. *

⁶ God Manö u, Mosi manö rimnap kali kliñ riköm, Krais nip niŋ udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Kale, ‘Bi an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u it u me, kale am kumi kabö adö laŋ au nibö Krais nip ut gi dauagnaböl.) *

⁷ Anib unbö rö nöp, “Kale, ‘Bi an wip ana ram midöp mo gayik arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u it u me, kale am wip ana ram midöp mo gayik nibö Krais nip ut gi dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adiŋ anibu, Mosi manö adö rimnap nihön nihön kali kliñ riköm Isrel kai kalip haga. Nipe haga, “Manö magö anibu milö gau midagöp. Manö magö anibu midmagö aŋ kale daŋ midöp pör hagdip adö u nöp,” a ga. Mosi nipe Jisas manö aij, manö niŋ udep anibu nöp haga. Manö aij niŋ udep anibu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

⁹ Anib u, God gö Jisas uraköp a gimim, gasit u niŋ midmim, “Jisas nipe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nibi bi asiŋ midagöp yad a göm, kalöp ud kamŋ yunab.

¹⁰ Pen nihön, kale gasit midmagö aŋ kale daŋ manö nipe niŋ udnabim u, God kalöp nibi bi asiŋ midagöp yad a ginab. Meg miŋan kale manö hagdip, nibi bi gau waiö hag ñinabim u, God kalöp ud kamŋ yunab.

¹¹ Adö anibu rö, Aisaia nipe God Manö adiŋ ap kali kliñ riköm haga, “Nibi bi nip niŋ udnaböl gau, God nip niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

* 9:32: Ais 8:14

* 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6

* 10:5: Lep 18:5

* 10:6: Dud 30:12-14

* 10:11:

Ais 28:16

12 Juda nîbi bî gau, Juda nîbi bî wasö gau, ke ke mîdagpal. Bî Kub nîpe nîbi bî gau nîbö gau nîbö magöñhalö Bî Kub añî nöp mîdöp. Nîbi bî gau nîbö gau nîbö an an nîp sabe gîñaböl gau, kalîp ud aij yabîl gîñab. *

13 Adö anîbu nöp, bî ne Joel, God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, “Nîbi bî an an Bî Kub nîp, yîp ud kamîñ yu, a göm hag nîñlô, kalîp ud kamîñ yunab,” a ga. *

14 Pen kale Bî Kub nîp nîñ udagnaböl u, kale nîp aigöl göm sabe gîñaböl? Pen kale Jîsas manö aij u apdi nîñagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anîbu nîñ udnaböl? Pen nîbi bî rîmnap apöm Jîsas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö anîbu apdi nîñnaböl?

15 Pen nîbi bî Krais Jîsas nîñ ud-pal gau kalîp hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anîbu nöp, Aîsaia nîpe God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, “Nîbi bî manö aij daunaböl gau, gî aij yabîl gîñaböl,” a ga. *

16 Pen Isrel nîbi bî Krais Jîsas manö aij u nîñla gau rîmnap nîñ udagla. Manö adö anîbu nöp, Aîsaia nîpe God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, “Yad manö aij ne u hagnö jî bî an nîñ udöp?” ö ga. *

17 Anîb u, nîbi bî rîmnap God manö hag ñîlô, nîbi bî nîñöm manö anîbu nîñ udnaböl. Pen God manö hag ñîlô, nîñ udnaböl u, Krais manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö anîbu nîñagla aka nîñhön? Wasö yabîl! Nîñla. Kale nöd nîñla u me, Depid nîpe God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga,

“Kale ram mîñöñ gau gau magöñhalö amöm,
manö anîbu hag ñîbal;
kale manö hag ñîlô,

mîñöñ naböñ gau rîgon rîgon magöñhalö yabîl aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag nîñeb ap halö mîdöp: Isrel kai manö anîbu nîñöm îl u nîñagla aka nîñhön? Wasö yabîl! Îl u nîñla. Mosis nîpe God manö haga u udöm, God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga,

“Yad nîbi bî hauñ halö mîgan rîmnap kalîp udem, ud aij gîñö,
kale Isrel nîbi bî kalîp mulu kal nîñmim,
God hanîp rö anîg gagöp, a gîmim nîñnabim,” a ga. *

20 Aîsaia nîpe God manö haga u udöm God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm waiö yabîl hagöm haga, “Nîbi bî yîp nîñun a göm ulhai nîñagal gau yîp ulhai nîñbal;
kale yîp nîñun a göm hag nîñagal pen yad ke kalîp waiö lajîñ yîp nîñbal,” a ga. *

21 Pen Isrel gîpal rö, Aîsaia nîpe God manö haga u udöm, God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, “Yad pör bî nîñeb kale rö mîdem, ‘Yad auim!’ a gîpin pen yîp auagal.
Kale aleb aleb ñöm,
gasi kale ke nîñbal rö nöp gîpal,” a ga. *

11

God Isrel kalîp böñ nöp arö gagöp

1 Anîb u, yad hag nîñeb ap mîdöp: God Isrel nîbi bî gau kalîp böñ nöp arö göp aka? Wasö yabîl! Kalîp böñ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel nîbö bî. Ebrahim rîkö, rîk damöm, Benjamin nîp rîklö; Benjamin pen rîk dam dapîl ga îl u, yad mîdpin. *

2 Pen God nîbi bî hadame nöp nîñöm, nîbi bî yad mîdaiöl, a gî gasî nîña gau kalîp arö gagöp. Kale bî Ilaija nîp aiud udöm God Manö kalî kîñ rîkla u hadö nîñbim. Ilaija God nîp sabe göm haga,

* 10:12: Ap 15:9 * 10:13: Joe 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1 * 10:18: Sam 19:4
* 10:19: Dud 32:21 * 10:20: Ais 65:1 * 10:21: Ais 65:2 * 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

3 “Isrel nɪbi bɪ gau magõŋhalö nöp arö göm, bɪ manö ne hagep gau kalɪp al pak löm, kabö kɪnanɪ göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gɪ yubal. Yad añɪ nöp mɪdpin u pen yɪp u rö nöp, al pak lun, a göm, rɪdɪk gɪ ud ajaböl,” a ga. *

4 Hagö, God nɪp pen haga, “Bɪ yad iru yabɪɪ nöp sepen dausan rö (7,000) mɪdpal gau, Bal god piral u nɪp, ‘Bɪ kub hon,’ a göm, nɪp sabe gagpal,” a ga. *

5 Anɪb u rö, God nɪbi bɪ mög yabɪɪ göp u me, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ Isrel yöp bad ap mög nɪŋöm hag lö mɪdpun.

6 Hanɪp mög nɪŋöm udöp anɪbu, lo adö u gaino aka nan rɪmnap ke gaino nɪŋöm udagöp. Hanɪp yɪharɪŋ mög nɪŋöm udöp a gɪ gasɪ nɪŋbun u, pen hon nan ap ke gaino hanɪp udaiböp, hon anɪg gasɪ nɪŋagbnop. *

7 Nɪbi bɪ Isrel klö yabɪɪ göm, ulhai nɪŋ damöm, udagla. Nɪbi bɪ God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God nɪpe ke gö, nɪbi bɪ rɪmnap manö nɪpe u nɪŋöm nɪŋagla.

8 Adö anɪbu nöp, Mosɪs God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga,
“God nɪpe gö, kale hon hanöm,
amgö ju ju gɪ mɪdeila;
nɪpe gö, kalɪp amgö we gö,
amgö nɪŋageila;
nɪpe gö, kalɪp hauɪ alö,
manö apdi nɪŋageila;
anɪbu nöp mɪd damöm,
uri unbö rö nöp mɪdpal,” a ga. *

9 Pen Depid God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga,
“Kale pör nan kub ñɪŋbal u,
kalɪp wananɪ hel rö ud sɪsɪ lɪnɪm.
Arun a gɪ gasɪ nɪŋnaböl adan anɪbu pɪɪ gɪnab.
Anɪb u, kale gɪ naij gɪpal u, kale pen udnaböl. *

10 Amgö kale we gö amgö nɪŋagöl.
Mɪŋör kub auö pör uɪham wabi gɪ ud ajaiöl,” a ga.

God Juda nɪbi bɪ wasö gau udab

11 Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böŋ nöp ap lug pakagpal. Kale nan si nan naij gɪla rö, God kalɪp arö göm, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp udöp. Udöp anɪbu, “Isrel kai, ‘Hanɪp rö anɪg göm udagöp,’ a göm nɪŋlanɪ,” a göm göp. *

12 Pen Isrel kai nan si nan naij geila rö, nɪbi bɪ ram mɪnönɪ gau gau nan aij yabɪɪ udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda nɪbi bɪ wasö gau nan aij yabɪɪ udpal. Anɪb u, God nɪbi bɪ Isrel ud kamɪŋ yunab ñɪn u, nɪbi bɪ nɪpe gau magõŋhalö nan aij aij yabɪɪ udnaböl.

13 Yad uri kalöp Juda nɪbi bɪ wasö gau hagabin. Kraɪs Jisas yɪp, “Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp manö aij yad hag ñɪmön,” a ga u me, kalöp Juda nɪbi bɪ wasö gau Jisas manö aij u hag ñɪ mɪdnö yɪp aij göp.

14 Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñɪnö nɪŋbe, nɪbi bɪ yad ke Isrel rɪmnap nɪŋöm, “God kalɪp udöp rö hanɪp udagöp,” a göm nɪp auaiöl u, yɪp aij yabɪɪ gɪnab.

15 God Isrel kai kalɪp arö ga rö, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp, nɪbi bɪ yad, a göm udöp. Anɪb u, hainö Isrel kai kalɪp udö, wip umöm kauyan uraknaböl u rö gɪnab.

16 Kale bred adɪŋ ap God nɪp sabe gɪ ñɪnaböl u, bred magö magõŋhalö God nan nɪpe. Kale hagnaböl, “Mab olip ɪɪ u God mab ɪɪ nɪpe,” a gɪnaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nɪpe.

17 Pen God nɪpe mab olip lö kɪd nöd nɪbö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nɪbö rö dapöm dɪm ñö, dɪm ñöl mɪdpim. Anɪb u me, mab olip nöd nɪbö u kamɪŋ mɪdöm mɪnönɪ yan nɪbö ñɪg u udö, lö hain nɪbö u mɪd aij göp. *

18 Kale mab lö nöd nɪbö u, lö yɪharɪŋ, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Kale nɪŋmim, kale mab lö hain nɪbö u ñɪg udmim mab ɪɪ u ñagpim; mab ɪɪ yan ñɪg udöm kalöp mab lö anɪ ñöb.

* 11:3: 2Ki 19:10,14 * 11:4: 1Ki 19:18 * 11:6: Gal 3:18 * 11:8: Dud 29:4; Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23 * 11:11: Ap 13:46 * 11:17: Ep 2:11-19

¹⁹ Kale hagnabim, “God nipe, ‘Olip lö be gau nîbö dapem ud dîm ñînam,’ a göm, olip lö nöd nîbö gau hak yuö, ka anîbu udun mîdpun,” a gînabim.

²⁰ Manö anîbu nîjö hagnabim u pen nîj aij gîmim. Isrel kai Krai nîp nîj udaglö, kalîp arö ga; kale pen Krai nîp nîj udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnîm.

²¹ Nîhön gînig: God mab olip lö nöd nîbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gînim rö löp.

²² God nipe bî hain aij yabîl u pen nipe bî klö yabîl rö mîdöp. Nîbi bî nîp arö gîla gau kalîp bî klö rö löm arö ga. Pen kalöp agamîj hain rîkôm, mîdmagö löm, uda. Kale anig göl Krai nîp nîj udöl gî mîdeinabim u, kalöp agamîj hain rîkôm, mîdmagö löl gî mîdeinab. Pen Isrel kai kalîp ga rö, hanîp u rö nöp gînim rö löp, a gîmim, nîj aij gîmim. *

²³ Isrel nîbi bî anîb gau hainö Krai nîp nîj udnaböl u, God kalîp ud pa dîm ñînab. God kalîp ud pa dîm ñînim rö löp.

²⁴ Pen nîhön, kalöp mab olip lö be gau nîbö dapöm, mab olip yabîl pa dîm ñö mîdpim u, olip lö kabö göl gau kauyan pa dîm ñînig, pa dîm ñînab.

Hainö Isrel nîbi bî magöñhalö kalîp udnab

²⁵ Pen añ mam bî. Hib kale ke hagpe adö arnîm rö löp. Anîb u, manö nöd nîjagmîdun ap kalöp hagnig gabin. Isrel nîbi bî iru nöp mîñi amgö we rö mîdpal u pen pör anig gagnab. God Juda nîbi bî wasö gau kalîp udnabin a göm gasî nîja gau magöñhalö udnab.

²⁶ Nîbi bî anîb gau ud pîs göm, hainö Isrel nîbi bî kalîp magöñhalö ud kamîj yunab. Manö adö anîbu rö, God manö haga u udöm God Manö adîj ap kalî kîñ rîkôm hagla, “God haga,

‘Jekop kîgîn yîp arö gîla gau kalîp ud kamîj yunab bî u,

daun kub Saion nîbö aunab. *

²⁷ Yad kalîp aip manö klö nîjö hagnö rö,

nan si nan naij gîpal gac u hîk gî yunabin,’ a ga,” a gîla. *

²⁸ Isrel kai Krai nîj udagla rö, kale God kauat mauat nipe mîdpal. Pen kale Krai nîj udmim, mîñ mîñ göl gî mîdpim. Pen God hadame nöp Isrel kai nîhi îlan kale Ebrahim Aisak Jekop bî gau kalîp manö klö nîjö haga u nîjöm, God Isrel kai mîdmagö löl gî nöp mîdöp.

²⁹ God nipe nan aij ap ñöm, hainö gasî hain nîbö nîjöm, nan aij anîbu adog udagnab. Anîb unbö rö nöp, God nipe, gînabin a göm, manö klö nîjö hageinab, hainö gasî hain nîbö nîjöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gînab.

³⁰ Kale nöd God manö haga u ud yumîdim pen hainö Isrel nîbi bî God manö nipe arö gîlö, kalöp pen mög nîjöm ud aij gö, nipe aip mîd aij gîpim.

³¹ God kalöp mög nîjöm uda u, Isrel nîbi bî nîjlö, mulu lugö, Krai manö aij u ud yula, pen hainö God kalîp u rö nöp mög nîjöm udnab.

³² Anîb u nîjbun, Isrel nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalîp magöñhalö nîjebir arö gö, kale bî nagîman rö mîdöm, nan si nan naij gî dam dam ud arlö, hainö kalîp mög nîjöm udnab.

God hib nipe pör hagno adö aran

³³ Anîb u, yad nîjbin, God nan magöñhalö nîjöb;

gasî nipe gasî aij yabîl.

God nipe gasî nîj kîd yabîl nîj hîkôm,

adö anîbu ke yabîl göp.

God nipe gasî nîjöm,

nan anig anig gînabin a göm,

gasî aij nîjöb rö,

bî ap gasî aij unbö rö mîdagöp.

Hon God gasî rîmîd nipe nîjun,

* 11:22: Jon 15:2,4 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34 * 11:33: Ais 55:8-9

nipe ke göp rö gun a gun,
gagnabun! *

³⁴ God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,
“Nîbi bî an, Bî Kub gasî aij nîñöb rö
u nîñöb?

Nîbi bî an, Bî Kub nîp, ‘Ne anîg
gî, anîg gî,’ a gî nab? *

³⁵ Pen nîbi bî an, nan aij ap God nîp
ñö, pen ñîñîm?

Wasö yabî! Nîbi bî ap nîp anîg
göl rö lagöp,” a gî la. *

³⁶ Nîhön gîñîg: God nipe nan gau
magöñhalö gî la;
klö nipe nöp nan anîb gau
magöñhalö mîdöp;

nan anîb gau magöñhalö God nîp
ñîñî löl gî mîdöl.

Anîb u, hib nipe u pör pör nöp
hagno adö arnîm!

Anîb unbö rö aij. *

12

*God lau adö mîdpun, a gîmim, nîp
aij gîñîm adö u gîpe arnîm*

¹ Anîb u, añ mam bî. Kalöp mög
nîñöm udöp rö, kale pe nan God nîp
sabe gî ñîbal rö, hañ roman gasî
rîmîd kale u, nan kamîñ halö rö,
nan uñ rö, God nîp ñîmîm. Nan
damöm, God nîp sabe gî ñîbal gau,
nan naij naij gau ñagpal. Nan aij
aij nan ap gagöp gau nöp ñîlö me,
nipe ñîñî löm udöp. Anîg unbö rö
me, God hanîp nan nîp sabe gî ñîbal
rö udnîm, a gîmim, nîp nîñ udöl gî
mîdmîm, hagöp hagöp rö nöp gîmîm.
*

² Pen nîbi bî mîñöñ adö î i gasî
nîñöm gîpal nagî adö u rö gagmîm.
Pen God nîp hag nîñbe, nipe kalöp
gasî aij ñö, gasî rîmîd mîdmagö kale
añ dan hain nîbö lîmîm, nîbi bî ke
hain nîbö rö lîmîm. Anîb u, kale
nîñnabîm, hon aigöl gîno, God nîp
aij gîñîm. Kale nîñnabîm adan nîhön
adan aij yabî; kabö göl nöp gî nab
adö u nîñnabîm. Pen kale anîg göl

nîñ aij gîmîm, anîg unbö rö nöp
gî nabîm.

³ God yîp mög nîñöm udö, wög
nipe gîpîñ. Anîb u, kalöp magöñhalö
hagabîñ, hon nîbi bî kub a gî gasî
nîñagmîm. God nipe nîñ udep magö
u kalöp ke añî añî ñöb. Anîb u me,
kale ana udmîm, hon aigale nîbi bî
rö mîdpun a gîmîm nîñmîm. *

⁴ Hon nîñbun, hon magöñhalö hañ
roman añî mîdöp u pen adîñ adîñ ke
ke iru nöp mîdöp. Adîñ gau wög ke
ke mîdöp; ma u wög nipe u ke göp,
ñîmagö u wög nipe u ke göp, amgö u
wög nipe u ke göp. Anîb u, î ke ke
mîdöp rö, î ke ke nöp gîpal. *

⁵ Anîb u rö, hon Kraîs lau adö
mîdpun gau u rö nöp wög ke ke
gîpun u pen nîbi bî kîgîñ nipe jîm
ñöl añî u nöp mîdpun.

⁶ God hanîp añî añî mög nîñöm ud
aij göm, nan aij hanîp ke ke ñöb rö,
adö anîbu nöp nîñun gî nabun. God
nîbi bî rîmnap nan aij ñöm, manö
yad nîbi bî gau hag ñîmön, a geinab
u, nipe God nîñ udep magö ñöb rö
hag ñî nab. *

⁷ God nîbi bî rîmnap nan aij ñöm
hagnab, nîbi bî gau wög rîmnap
gî ñîmön a gî nab u, nîbi bî gau
wög rîmnap gî ñîñîm. God nîbi bî
rîmnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî
ñî pai bî gau manö aij rîmnap hag
ñîmön, a gî nab u, nîbi bî ñî pai manö
hag ñîñîm.

⁸ God nîbi bî rîmnap nan aij ñöm
hagnab, añ mam ne ap iru gainîm
u, nîp manö hag ñî aij gîmön, nipe
gasî aij nîñöm ñîñî lîñîm, a gî nab
u, nipe unbö rö gîñîm. God nîbi bî
rîmnap nan aij ñöm hagnab, nîbi bî
gau mani nan gau ulep göp u, kalîp
mani nan rîmnap ñîmön a gî nab u,
mani nan rîmnap abönämö ñîñîm.
Nîbi bî rîmnap nan aij ñöm hagnab,
nîbi bî rîmnap kalîp abad mîdmön a
gî nab u, nipe gasî nîñ aij göm kalîp
abad mîdnîm. Nîbi bî rîmnap nan
aij ñöm hagnab, nîbi bî rîmnap kalîp

* 11:34: Aîs 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11

* 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12,27

* 11:36: 1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5

* 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

mög nı̂mön ud aij gımön a gınab u, nı̂pe ñı̂ñı̂ löł gı̂ mög nı̂jöm ud aij gınım.

Nı̂bi bı̂ gau kalıp mı̂dmagö lımım

⁹ “Nı̂bi bı̂ gau kalıp mı̂dmagö labun,” a gımım, pı̂ral hagagmım; kalıp mı̂dmagö yabı̂l lımım, ud aij yabı̂l gımım. Nan si nan naij gep magö u nı̂p kołmał kale rö mulu kal nı̂jmım. Pen kłö gımım nagı̂ aij adö u nöp udmım.

¹⁰ Nı̂bi bı̂ añ mam bı̂ pen pen mı̂dmagö lı̂bal rö, kale Kraıs lau adö mı̂dpım u rö nöp añ mam bı̂ pen pen mı̂dmagö lımım. Añ mam bı̂ kale gau hib kale hagpe adö arnım; pen hib kale ke gı̂pe adö aragnım. *

¹¹ Wög iru maru gagmım; kłö gımım gımım. Bı̂ Kub hon u nı̂p wög gabun a gımım, aij gö nı̂jöl gı̂ gımım.

¹² Bı̂ Kub hanıp udnab, a gımım, aij a gö nı̂jöl gı̂, nı̂p abad mı̂daimım. Kalöp marö rı̂mnap auainım, agamı̂j mı̂daimım. God nı̂p sabe gep u arö gagmım, pör nöp sabe göl gı̂ mı̂daimım. *

¹³ Nı̂bi bı̂ God lau adö mı̂döm, mani nan kale ułep göp gau, kalıp mani nan rı̂mnap nı̂me lı̂ ñımım. Nı̂bi bı̂ mı̂lö gau nı̂bö auaiöl, uł gı̂ dam ram kale ud armım. *

¹⁴ Nı̂bi bı̂ rı̂mnap kalöp gı̂ naij gaiöl u, pen pe, “God nı̂p sabe gı̂no kalıp gı̂ naij gaı̂,” a gımım sabe gagmım; “God nı̂p sabe gı̂no kalıp gı̂ aij gaı̂,” a gımım sabe gımım. *

¹⁵ Nı̂bi bı̂ rı̂mnap kale ñı̂ñı̂ löł gı̂ mı̂daiöl, kale kalıp aip ñı̂ñı̂ löł gı̂ mı̂daimım; pen rı̂mnap mög gep rö mı̂daiöl, kale kalıp aip mög gö nı̂jöl gı̂ mı̂daimım.

¹⁶ Nı̂bi bı̂ hib mı̂döp gau kalıp ud aij gun, nı̂bi bı̂ hib mı̂dagöp gau kalıp ud aij gagun a gımım, gası̂ u nı̂jagmım. Kalıp magöñhalö adıp adıp rö ud aij gımım. Hon nı̂bi bı̂ hib mı̂döp, a gımım, gası̂ u nı̂jagmım.

Nı̂bi bı̂ hib mı̂dagöp gau aip aı̂ hakmım mı̂daimım. Hon nöp nı̂j aij gı̂pun, a gımım gası̂ u nı̂jagmım. *

¹⁷ Pen nı̂bi bı̂ rı̂mnap kalöp nı̂jölö mulu lugö, gı̂ naij gaiöl u, kalıp pen u rö nöp gı̂ naij gagmım. Nı̂bi bı̂ gau nı̂jölö, aij gınım adö u nöp gımım. *

¹⁸ Nı̂bi bı̂ rı̂mnap aip pen pen gun, a gımım gası̂ u nı̂jagmım. Nı̂bi bı̂ gau magöñhalö agamı̂j jım ñöl mı̂daiun, a gımım gası̂ u nöp nı̂jmım.

¹⁹ Pen nı̂bi bı̂ aij yad gau. Nı̂bi bı̂ rı̂mnap kalöp gı̂ naij gaiöl u, kalıp pen gı̂ naij gun, a gımım, gası̂ u nı̂jagmım. U God nan nı̂pe, a gımım nı̂jmım. Yad kalıp pen abe gı̂ naij gın, a göm, ke gası̂ nı̂jöp rö gınab. Mosıs nı̂pe God manö haga u udöm, God Manö adı̂ı̂ ap kalı̂ kłı̂ñ rı̂köm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gı̂ naij gaiöl u, yad kalöp pen abe gı̂ naij gınabin; u gası̂ yad,’ a göp,” a ga. *

²⁰ Anı̂b u, bı̂ ne Solomon God Manö adı̂ı̂ ap kalı̂ kłı̂ñ rı̂köm haga,

“Nı̂bi bı̂ kalöp nöd gı̂ naij gı̂la gau kale kı̂yö lınım u, nan magö ñımım; kale ñı̂g nan gınım u, ñı̂g ñımım.

Anı̂g gınabım u, bı̂ kalöp nöd gı̂ naij gı̂la gau

nabı̂c kale adö laı̂ mab ineb ineb rö yunabım innab nı̂jı̂naböl,” a ga. *

²¹ Anı̂b u me, kalöp gı̂ naij gaiöl, kalıp pen gı̂ naij gagmım; kalöp gı̂ aij gı̂pe, ke hain gö arnım.

13

Gapman kai hagöl rö gımım

¹ Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö nı̂jun. Ke gası̂ nı̂jöm, gapman mı̂dagöp; God hagö, gapman mı̂döp. *

² Anı̂b u, nı̂bi bı̂ an gapman manö rı̂b jueinab, God haga gapman

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7 * 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39 * 12:20: Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

midöp manö nipe u aberib junab. Bi anibu God nip manö kub hagnab.

³ Nibi bi gi aij ginaböl gau, bi gapman bi kub gau aninin gö piñin gagnaböl; nibi bi gi naij ginaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau aninin gö piñin ginaböl. Anib u, bi gapman bi kub gau piñin gagun, a gi niñnabim u, mid aij gimim niñöm bi gapman gau, "Kale gi aij gipim," a ginaböl. *

⁴ Pen niñhön: God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, kalöp abad midlö me, kale mid aij ginabim. Pen kale niñ aij gimim, gi naij gagmim; gapman bi ru mlö kíd ud ajaböl u, yharin ud ajagaböl. God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, nibi bi gau gi naij geinaböl u, kalip dam manö kub hagöm, pen ilön ñinaböl.

⁵ Anib u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman niñebir hag lö, hanip abad midpal u me, niñhön ginig gapman manö rib juun a gun, manö kale hain gun agamij mid aij gun.

⁶ Adö anibu nöp me, dakis u rö nöp ñun. God gapman bi gau kalip niñebir hagö, gapman wög kale anibu göm, pe udpal. *

⁷ Nan naböñ kale nan niñhön niñhön rö midainim u, naböñ magöñhalö ral pis gimim. Gapman dakis ñeb u, kalip dakis ñimim. Nibi bi rimnap dakis adö ke rimnap ñeb u, kalip u rö nöp dakis ñimim. Nibi bi manö kale niñ udep gau, manö kale niñ udmim. Nibi bi hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen midmagö limim

⁸ Nan naböñ kale rimnap midainim, böñ nöp naböñ ral pis gimim. Pen hon nan naböñ añi ap midöp hon naböñ ral pis gipun, a gun hagagnabun; nibi bi pen pen midmagö lep naböñ anibu hagabin. Nibi bi gau kalip midmagö linabun

u, God lo manö haga haga rö nöp ginabun. *

⁹ God nipe ke manö klö haga u, Mosís nipe God Manö adiñ rimnap kalí kññ riköm haga, "Nibi si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp, a gimim gasi u niñagmim," a ga. God manö klö rimnap halö haga. Pen God manö klö niñhön niñhön haga u manö il añi u nöp midöp: "Kale ke midmagö libim rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö limim." *

¹⁰ Kale nibi bi rimnap midmagö linabim u, kalip gi naij gagnabim. Adö anibu nöp, kale nibi bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magöñhalö hain ginabim. *

¹¹ Ñin midpun añ anibi niñ aij gimim. Jisas nip hadame nöp niñ udun, hainö God nipe nibi bi yad ke, a göm, hanip böñ nöp dam ram nipe adö lan au ud arnab, a gi gasi niñmidun. Pen mi rimnap ap ara, ñin anibu uri söl midöp. Anib u me, niñhön ginig hon han hauł gi midpim? Urakmim, gasi niñöl gi midaimim. *

¹² Rapin sibön añ midpun rö, ram runig gab. Anib u me, kale nan niñhön niñhön sib añ yan rö ajöm gi naij gimidal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usajıl bad klö nan mailö halö God ñöb gau ud yimun. *

¹³ Anib u, hon Jisas mailö aij nipe adö u midpun, a gun, gi aij göl gi mideinabun. Pen nan iru yabıl niñöm, ñig klö niñ hauł löm, nibi si bi si göm, halöwalö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö midaiböp a göm gipal gau gagun. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub Jisas Krais ud walij rö yimim, midmagö pri añ hon dan gasi göp adö u aigöl gun ginabun

* 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21 * 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7 * 13:11: Ep 5:14; 1De 5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11

a gımim gası u nıñagmim. *

14

Ası ması gıpal gau kalıp hag gagmim

¹ Nıbi bı rımnap Krais Jisas nıp nıñ udpal u pen nıñ ud pıdön gagöm, gası mihöngöl nıñbal gau, “Kalıp udun hag amıl apıl gıno, gası nıñ aij göl,” a gımim, hag gagmim; kale Jisas Krais nıp nıñ udpal u, nıbi bı hon, a gımim, ud aij gımim. *

² Hon nıñbun, nıbi bı rımnap Krais Jisas nıp nıñ ud mıdöm, nan gau abönamö nıñbal; pen nıbi bı rımnap, Krais Jisas nıp gası adö adö nöp nıñ udöm, nıp aij gıgnab, a göm, kaj wal wayön nan gau hil göm, yıharıñ nan magö hatı nöp nıñbal. *

³ Pen nıbi bı nan hatöwatö nıñbal gau, nıbi bı nan hil gıpal gau kalıp hag juagöl. Nıbi bı nan hil gıpal gau, nıbi bı nan abönamö nıñbal gau, God nıñö nan si nan naij gaböl, a göm, kalıp hag gagöl. Nıñön gıñıg: God nıbi bı anıb gau kalıp udö, nıbi bı nıpe mıdpal. *

⁴ Bı wög gep ap bı kub nıpe nıp wög rımnap geınab, ne nıñmön, gı aij gıpan aka gı aij gagpan, a gımön hagagnabön. Bı kub nıpe ke nıñöm, gı aij gıpan aka gı aij gagpan, a gıñab. Pen nıpe gı aij gıñab me; Bı Kub nıpe ke nıp gı ñö, nıpe aij gıñım rö löp. *

⁵ Pen nıbi bı rımnap nıñlö, nıñ ap God nıñ kub nıpe rö löp, nıñ ap nıñ yıharıñ rö löp. Pen nıbi bı rımnap nıñlö, nıñ ap God nıñ kub nıpe rö lagöp, nıñ magöñhalö nıñ ke ke rö mıdagöp. Anıb u, kale ke ke mıdpım rö, gası kale aij nıñbım adö anıbu nıñmım gıpe arnım. *

⁶ Nıñ ap God nıñ kub nıpe rö löp, a göm nıñbal gau, Bı Kub nıp gası nıñöm me anıg göl gası nıñbal. Pen nıbi bı kaj wal wayön nan gau nıñbal gau, God nıp aij a göp a göm nıñbal.

Nıbi bı ası ması gı aij göm, nan rımnap nöp nıñbal gau u rö nöp, God nıp aij a göp a göm nıñbal.

⁷ Hon kamıñ mıdun, hon ke halö mıdpun, a gun gası u nıñagun. Umnıg gıñabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gası u nıñagun.

⁸ Nıñön gıñıg: hon kamıñ mıdun, nıbi bı Bı Kub hib haglö adö arañ a gun, gası u nöp nıñun mıdnabun. Umnıg gıñabun u, nıbi bı Bı Kub hib haglö adö arañ a gun, gası u nöp nıñun umnabun. Anıb u, mıdeınabun aka umnabun, hon Bı Kub nıbi bı wög gep nıpe mıdpun. *

⁹ Adö anıbu nöp, Krais nıpe umöm uraka. Anıb u me, hon kamıñ mıdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöñhalö Bı Kub nıbi bı nıpe mıdpun.

¹⁰ Anıb u, kale nıñön gıñıg añ mam Krais lau adö mıdpal rımnap kalıp, anıg gıpım, anıg gıpım, a gımım manö hag gabım? Pen kale nıñön gıñıg añ mam Krais lau adö mıdpal rımnap kalıp nıñbe, kale nıbi bı yıharıñ rö löp. Nıñ aij gımım: hon magöñhalö God amgö ilö adö nıpe u mıdno, hanıp manö kub hagnab. *

¹¹ Aisaia God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,

“Bı Kub hagöp, ‘Yad nıñö yabıl hagabın,

hainö nıbi bı gau magöñhalö yıp nıñöm,

nable udöm, kugom yımöm,

“God nıpe añı Bı Kub mıdöp,” a gıñaböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Anıb u, nıñım. Hon añı añı mıdpun rö, God hon magöñhalö hag nıñö, hon kamıñ mıdun nan nıñön nıñön gıpun gau hag nıñun, ai gıñıg anıg gıpun a gun hagnabun.

Añ mam Krais lau adö mıdpal rımnap kalıp gası nıñmım

¹³ Anıb u, añ mam Krais lau adö mıdpal rımnap kalıp, anıg gıpım,

* 14:1: Ro 15:7 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11

anig gipim, a gimim manö hag gabim u arö gimim. Kale gasi niñmim, yad ginö añ mam Krais lau adö midöp ap dui göm, adan uþham ajep rö u aramöm, lug paköm gi naij ginab, a gimim, agamij midmim, adö anþbu nöþ giþe arnim.

14 Bi Kub Jisas bi nipe midpin rö, gasi yad u niñ aij gipin, nan hil gep rimnap midagöp. Nibi bi rimnap gasi kale ke niñöm, nan hil gipal. Pen nan anþbu niñno, God niñö aij gagnab a göm hil ginaböl u, nan anþbu niñagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jisas kalip a göm uma anþb gau kalip midmagö lagmim, nan kale asi masi gipal gau hałowato niñbe, kale gasi iru niñöm ap lug paköl rö löp. Adö anþbu gi naij ginabim. *

16 Kale ke niñmim, adö rimnap gimim rö linab u pen nibi bi rimnap anig ginabim u niñöm hagnaböl, "Krais lau adö midpun a gipal u pen kale niñebir nan si nan naij gaböl u me, hon niñbun, Jisas manö aij nipe manö niñ udep a gipal u piral hagal," a ginaböl.

17 Nihön ginig: God nipe kin hon midöp manö adö anþbu hageinabun u, nan niñeb niñ niñeb manö anþbu hagnabun; gi aij gep manö adö u nöþ hagnabun; agamij hain rik midep manö adö u nöþ hagnabun; miñ miñ göl gi midep manö adö u nöþ hagnabun. Nan aij anþb gau Ana Uþ nipe nõ udnabun me.

18 Hon Krais nip niñ udun anig göl geinabun u, God niñö aij ginab; nibi bi gau niñöm, gi aij gipal, a ginaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamij jim ñöl midun, hon magöñhalö Krais manö aij nipe u niñ ud pidöñ gun, a gimim, adan anþbu nöþ klö gimim hain gimim. *

20 Nan magö rimnap hil gagep. Pen bi ap gasi gasi löm, nan gau hałowato niñaiö, Krais nip niñ udöp nibi bi ap niñöm, dui göm, Krais niñ udöp u

arö göm ap lug paknab u, bi hałowato niñnab bi anþbu nipe gi naij ginab. Nan magö niñöm, God wög nipe gi naij ginab. Kale anig unbö rö gagmim. *

21 Anþb u, hon niñno añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niñnabim u, kaj yuö gau arö gimim, niñg wain gau arö gimim, nan gau arö gimim ginabim u aij. Nihön ginö añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niñnabim u, añ mam a gimim, anig gagmim.

22 Yad nan niñeb niñagep manö hagpin u, kale nihön gasi niñbim u, kale ke God aip. God hanip gasi aij nõb rö niñun gun, añ mam rimnap rau ñagnabun u, niñi löl gi mideinabun.

23 Pen nan rimnap gasi mlö lun niñnabun u, manö mideinab. Nihön ginig: anig geinabun, God nip aij ginim a gi gasi u niñun niñagnabun; nip aij ginim aka aij gagnim a gi gasi u niñun niñnabun. Hon anig göl rö hałowato geinabun u, nan si nan naij ginabun.

15

Nibi bi rimnap mid aij göl rö adö u nöþ niñun a gimim

1 Hon nibi bi Krais nip niñ ud pidöñ gi midpun gau, hanip ke aij ginab adö u niñun gagun.

2 Nibi bi nip niñ ud pidöñ gagpal gau, nip niñ ud pidöñ göl a gun, gasi u niñun gun. Hon ke aij ginab u nan kub wasö; pen nibi bi rimnap, Krais nip niñ ud pidöñ ginaböl aka nip niñ ud pidöñ gagnaböl u nan kub. *

3 Krais u rö nöþ, ke aij ga adö u gaga. Krais nipe Nap nip manö haga rimnap, Depid nipe God Manö adin ap kal kñiñ riköm haga, "Nöþ hag jubal u uri yip u rö nöþ hag juaböl," a ga. *

4 Kale niñ aij göl a göm, God nipe geia niñöm bi nõd nibö gau God Manö u kal kñiñ rikla. God Manö anþbu amgö li niñun, manö aij anþbu

* 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13 * 14:19: Ro 12:18; 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13

* 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9

nɪŋ udun, Jisas Krais nɪŋ ud pɪdɔŋ gun, klɔ gun gɪ aij gun, agamɪj ñɪñɪ lɔl gɪ gasɪ halɔ mɪdeinabun. Adɔ anɪbu nɔp God nɪpe geia, God Manɔ anɪbu kalɪ klɪñ rɪkla. *

⁵ God nɪpe gɔ, kale Jisas Krais nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪmim, klɔ gɪmim gɪ aij gɪmim, agamɪj ñɪñɪ lɔl gɪ gasɪ halɔ mɪdeinabim. Pen Krais Jisas ga rɔ nɪŋun anɪg rɔ gun a gɪmim, nɪp anɪg gɔl hain gɪmim, God nɪpe gɔ, kale gasɪ adɔ aɪn nɪŋmim, jɪm ñɔl mɪdmim, gɪmim.

⁶ Kale anɪg gɪmim, gasɪ aɪn nɔp, maj mɪgan aɪn adɪp u nɔp, Bɪ Kub hon Jisas Krais Nap hib nɪpe u hagpe adɔ arnɪm.

God Isrel nɪbi bɪ wasɔ gau kalɪp u rɔ nɔp mɔg nɪŋɔb

⁷ Gasɪ nɪŋ aij gagpe ñɪn u, Krais kalɔp mɔg nɪŋɔm ud aij gɔ, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, kale ke agamɪj pen pen mɔg nɪŋmim, ud aij gɪmim, mɪdmagɔ lɪ mɪdpe, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋɔm God hib nɪpe haglɔ adɔ arnab. *

⁸ God hadame nɔp Juda kai nɪhi iɪaŋ kale gau kalɪp manɔ klɔ nɪŋɔ haga u, haga rɔ nɔp gɪnab u, nɪŋɔl a gɔm, Krais nɪpe Juda kai kalɪp nan a gɔm aua. *

⁹ Anɪb u, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪpe hanɪp mɔg yabɪl nɪŋɔb, a gɔm hib nɪpe haglɔ adɔ arnɪm, a gɔm aua. Krais nɔd Nap God nɪp manɔ haga rɔ, Depid God Manɔ adɪŋ rɪmnap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“‘Anɪb u, yad Juda nɪbi bɪ wasɔ aŋ gau mɪdem, kɪmap hagem, hib ne u hagnɔ adɔ arnab,’ a gɔp,” a ga. *

¹⁰ Manɔ ap Mosɪs God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪbi bɪ nɪpe aip pa jɪm ñɪmim, mɪñ mɪñ gɪmim,” a ga. *

¹¹ Pen manɔ ap Depid God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasɔ gau magɔŋhalɔ

Bɪ Kub hib nɪpe hagpe adɔ araŋ. Kale nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke gau gau magɔŋhalɔ

kɪmap hagɔl gɪ, hib nɪpe hagpe adɔ i gɪlaŋ araŋ,” a ga. *

¹² Pen Aisaia u rɔ nɔp God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Bɪ Jesi rɪkɔ rɪk damɔm rɪk daunabɔl ap apɔm,

nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke ke mɪdpal gau magɔŋhalɔ abad mɪdeinab.

Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, Bɪ anɪbu nɔp gasɪ nɪŋɔm,

gasɪ halɔ mɪdeinabɔl,” a ga. *

¹³ God nɪpe ga u nɪŋun, gasɪ halɔ mɪdpun. God gɔ, kale nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪmim, mɪñ mɪñ gɔl gɪ, agamɪj hibur hain hain gɔl gɪ mɪdmim. Anɪg gɔl gɪ mɪdaibe, Ana Uɪ nɪpe pɪdɔŋ halɔ gasɪ rɪmɪd mɪdmagɔ aŋ kalɔp daŋ apɔm gɔ, kale gasɪ halɔ nɔp mɪdeinabim.

Pol nɪhɔn gɪnɪg manɔ klɔ hagɔm kɔp kalɪ klɪñ rɪkaŋ

¹⁴ Pen aɪn mam bɪ. Gasɪ yad nɪŋbin kale nɪbi bɪ aij yɔl; nagɪ adɔ nɪhɔn gɪmim God nɪp aij gɪnab u nɪŋ aij gɪpim; kale aɪn mam kale gau God Manɔ aij u pen pen hag ñɪ aij gɪmim rɔ lɔp.

¹⁵ Pen kalɔp kɔp kalɪ klɪñ rɪkabin anɪbi, manɔ klɔ rɔ rɪmnap hagpin. God yɪp mɔg nɪŋɔm, ud aij gɔm, wɔg gep bɪ nɪpe hag la u me, yad kalɔp manɔ klɔ anɪbu, kauyaŋ hagnɔ nɪŋ aij gim a gem hagpin.

¹⁶ God yɪp hag lɔ, yad Krais Jisas wɔg gep bɪ nɪpe mɪdem, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau gɪ ñem, God manɔ aij u kalɔp hag ñabin. Yad God manɔ aij hag ñabin u, yad God nɪp nan sabe gep bɪ rɔ mɪdem, manɔ aij nɪpe hag ñabin. Anɪg gɪnɔ, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪp nan sabe gɪ ñɪbal nan

* 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49 * 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

aij yabił nan gagöp rö lölö, God nıp aij gınab. Ana Uł nıpe gö, kale nıbi bı ke kamıñ aij rö lölö, God kalıp ñıñı löm udnab. *

¹⁷ Krais Jisas aip jım ñöl mıdpin u me, yıp aij gö nıñöl gı, God nıp wög gı mıdpin.

¹⁸⁻¹⁹ Krais geia yad nıp wög gem, yad wög nıñön nıñön gıpin u nöp hagnabin. Yad Juda nıbi bı wasö gau kalıp Krais manö aij u hag ñı ajainö nıñöl gı, Ana nan gagep rö rımnap gö nıñöl gı, Juda nıbi bı wasö gau nıñöm, God manö u udpal. Yad ram mınön Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöñhalö kabö göl nöp adan mılö yabił hag ñı aij gı dam dam ram mınön Ilirikam amem, ado gı aunö.

²⁰ Gası yad pör nıñbin u, nıbi bı Krais manö nıpe nöd nıñagla ram mınön gau nöp amem, hag ñınam a gem nıñbin. Bı Krais manö hag ñeb rımnap nöd amöm padö bınıñ gıla adö u ram gınam a gem nıñagpin. *

²¹ Aisaia nıpe God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,

“Kalıp manö aij nıpe hag ñagal;
pen kale nıñnaböl.

Nıbi bı manö aij nıpe apdi nıñagal
gau,
kale nıñöm nıñ aij gıñaböl,” a ga.
*

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anıb u, mı iru yabił nöp, ram mınön gai i hag ñı aj aj, daun kub kale Rom arnam a gımdin u pen nınam rö laga. Pen mıñı ram mınön rıgon gai i wög gınam rö lagöp nıñem yad kalöp nıñnıg nıñabin. *

²⁴ Yöp söl mıdöp, ram mınön Spen arnıg gabin. Gası yad nıñbin u, am kale aip pro magö ap mıdnö aij gö nıñöl gı, hainö yıp dam Spen adan ramö u yumim, a gı gası nıñbin.

²⁵⁻²⁶ Pen Masedonia Propins nıbi bı abe, Akaia Propins nıbi bı abe, Jerusalem nıbi bı Krais lau adö

mıdöm mani nan kale mıdagöp gau, kalıp mani nan kale gau abönamö ñıla u, mıñı kalıp ñınam a gem nıñabin. *

²⁷ Gası kale ke nıñöm gıpal anıbu, gı aij gıpal. Juda nıbi bı Krais manö aij u dam, Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag ñıbal rö, God mani nan kalıp ñöb gau rımnap Juda nıbi bı kalıp pen ñıñaböl u aij. *

²⁸ Pen mani yıp ñıbal anıbu magöñhalö dam Jerusalem bı gau ñem, Spen adan u amem, kale mıdpim u nıñabin.

²⁹ Ñın anıbu apem kalöp nıñnö, Krais gası aij nıpe ñö, kale nıp nıñ ud sısı lımim ñıñı yabił lıñabin. *

³⁰ Añ mam yad gau. Bı Kub Jisas Krais lau adö mıdpim u, God Ana añ kalöp dan mıdöm kalöp mıdmagö lep magö u ñab rö, yad a gıñmim, God nıp sabe göl gı nöp mıdaimim. *

³¹ God nıp sabe gı mıdaimim, yad Jerusalem arnıg gem, ram mınön Judia areinam, Judia nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau yıp gı naij gaiöl, yıp ud kamıñ yunım. Pen God nıp sabe gı mıdaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais nıbi bı nıpe gau kalıp nan nıñön nıñön gı ñıñıg gabin u gıñö, kalıp aij gö nıñöl gı, aip jım ñöl mıdaiun.

³² Anıb u, God yıp yau a gainım, kale mıdpim u amem, magö ap mıdnö aij gö nıñöl gı, kalöp aip mıdeinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad mıdö nıñöl gı, agamıñ jım ñöl mıdmim mıd aij gıñmim. Anıb unbö rö aij.

16

Pol, “Kale mıdpim?” a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab nıbi u, nab. Nıpe nıbi aij yabił. Kale mıdpim u amjakö, nıp ud aij gıñmim.

² Yıp aij gıñab u, kale mıdpim u amjakö, kale Bı Kub nıñ udpim rö, Bı

* 15:16: Ro 1:5; 11:13

* 15:20: 2Ko 10:15-16

* 15:21: Ais 52:15

* 15:22-23: Ro 1:13

* 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17
2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

* 15:27: 1Ko 9:11

* 15:29: Ro 1:11

* 15:30:

Kub n̄bi b̄i n̄pe pen pen ud aij ḡipal u r̄ö, n̄p ud aij ḡimim. Nan r̄imnap m̄dagain̄m, haLöwaLö n̄imim. N̄pe n̄bi b̄i gau iru n̄öp kal̄ip ud aij göm, ȳip abe ud aij göm göp.

³ Pen n̄bi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krai n̄p wög j̄m n̄un ḡim̄dun ber m̄hau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp ber m̄hön, ‘M̄dpil?’ a göp,” a ḡimim. *

⁴ Nöd ȳip al pak l̄n̄g geila, ber aij yad m̄hau m̄dmil, ȳip amdam ḡilö. Pen halpe ke al pak löl a ḡimil gas̄ u n̄n̄agmil an̄g ḡilö, ȳip aij göm, Juda n̄bi b̄i wasö ram m̄n̄ön̄ ke m̄lö gau hag n̄n̄ö Krai Jisas n̄n̄ udpal gau kal̄ip abe aij göm göp.

⁵ Pen n̄bi b̄i Krai Jisas n̄n̄ udpal ram kal̄ip ber u magum ḡipal gau kal̄ip u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡimim.

Mam m̄dmagö yad Epinidas n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim. Esia Propins au, Krai n̄p nöd uda b̄i me an̄bu.

⁶ N̄bi Maria kalöp klö yab̄i wög ḡi n̄im̄döp u n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

⁷ Pen b̄i r̄id̄ik yad n̄n̄eb r̄ö, Adronaikas abe, Junias abe, kal̄ip m̄hön hagmim, “Pol kalöp m̄hön, ‘M̄dpil?’ a göp,” a ḡimim. Kalpe m̄hön Krai n̄p nöd n̄n̄ udlö, yad hainö n̄n̄ udnö. Ȳip naḡi l̄la r̄ö, kal̄ip m̄hön u r̄ö n̄öp naḡi l̄lö, j̄m n̄un m̄dm̄dun. Pen b̄i Jisas manö ud arep gau, b̄i an̄b m̄hau kal̄ip n̄n̄ aij yab̄i ḡipal.

⁸ Mam m̄dmagö yad Ampliedas, Krai n̄p c̄g aij göp u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

⁹ Mam Urban̄s n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a

ḡimim. Mam an̄bu yad aip Krai n̄p wög j̄m n̄öl ḡim̄dul. Mam aij S̄idakis n̄p u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

¹⁰ Apeles, marö auö, Krai n̄p n̄n̄ ud p̄dön̄ göm m̄d aij göp b̄i u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

N̄bi b̄i Arisdobiulas ram m̄dpal gau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹¹ B̄i r̄id̄ik yad n̄n̄eb Herodion n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

N̄bi b̄i Nasisas ram u m̄döm, B̄i Kub n̄n̄ udpal gau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹² N̄bi Draipina abe Draiposa abe, B̄i Kub n̄p n̄n̄ udöl ḡi, n̄p wög ḡipil n̄bi an̄b m̄hau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp m̄hön, ‘M̄dpil?’ a göp,” a ḡimim.

Añ aij yad Persis, B̄i Kub n̄p n̄n̄ udöl ḡi, n̄p wög klö göp n̄bi an̄bu n̄p u r̄ö n̄öp, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim.

¹³ B̄i Rupas, Krai n̄p wög klö göm göp u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim. N̄ime n̄pe u, ami yad r̄ö löp u, n̄p u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄dpan?’ a göp,” a ḡimim. *

¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n̄mam kale aip m̄dpal gau abe magör̄halö kal̄ip, “Pol kalöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus n̄n̄n̄ n̄pe Olimp̄as, Krai n̄bi b̄i n̄pe kale aip m̄dpal

* 16:3: Ap 18:2 * 16:13: Mak 15:21

gau magönhalö, “Pol kalöp, ‘Mïdpim?’ a göp,” a gïmim.

¹⁶ Kale Bï Kub nïp nïj udpim rö, pen pen hag wïhai udöl gi, alaun bom halumim.

Krais nïbi bï nïpe gai i God nïp sabe gïnig cöc ke ke magum gïpal gau, “Kale mïdpim?” a gïpal. *

Manö pïral hagpal gau udagmim

¹⁷ Añ mam aij yad gau, nïj aij gïmim. Nïbi bï rïmnap manö gau nïbö gau nïbö dapöm, nïbi bï Krais lau adö mïdpal gau kalïp hag ñïlö ñïlö, gasi aij nöd nïjla adö u arö göm, manö pïral hagpal anïbu udöm, asik ke ke lïbal. Kalöp anïb unbö rö nöp gïnim rö löp u, manö pïral hagaiöl u udagmim. *

¹⁸ Nïbi bï anig gïpal gau, Bï Kub hon Krais nïp wög u gun, a göm gasi u nïjöm gagpal; kalïp ke aij göp adö u nöp gasi nïjöm gïpal. Kale manö hain hain rö, nïbi bï hib dap raneb manö u nöp hag hag gi mïdlö nïjöl gi, nïbi bï nïj aij gagpal gau manö pïral kale nïj udöm dui gïpal. *

¹⁹ Kale pen God manö aij u ud aij gïmim, hagöp rö gïmïdim, nïbi bï gau magönhalö nïjbal u, yïp aij yabï göp. Nan nïhön God amgö ilö nïpe aij gïnim u, kale nïbi bï gasi nïjeb rö mïdmim, nan nïhön God amgö ilö nïpe nan si nan naij rö mïdnim u, kale nïbi bï gasi hauï rö mïdmim u, yïp aij gïnab. *

²⁰ Söl mïdöp, God nïbi bï abad mïd aij göp u, nïpe Seden nïp ud raïa mo kale gau lö, klö nïpe mïdageinab.

Yad God nïp sabe gabin, Bï Kub hon Jisas kalöp mög nïjöm ud aij gö nïjöl gi, kale mïd aij gïmim. *

²¹ Bï yad aip wög jïm ñöl gïpul, Dimodi, kalöp hagab, “Mïdpim?” a gab. Bï rïdik nïjeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mïdpim?” a gaböl. *

²² Pen yad bï Dedias, Pol hagö köp kali klïñ rïkabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö mïdpim gau kalöp, “Mïdpim?” a gabin.

²³ Bï Gaias, yïp Pol dam ram nïpe u löm, abad mïd aij göp u, kalöp, “Mïdpim?” a gab. Bï anïbu nöp Krais lau adö mïdpal nïbi bï gau hagö, ram nïpe u amöm magum gïpal, kalïp ud aij gi mïdöp.

Pen bï kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mïdpim?” a gabil. *

²⁴ Yad God nïp sabe gabin, Bï Kub hon Jisas Krais kalöp magönhalö mög nïjöm ud aij gö nïjöl gi, kale mïd aij gïmim. Anïb unbö rö aij!

²⁵⁻²⁶ Pen God hib nïpe hagno adö arnim. Nïpe nöp me kalöp abad mïdö nïjöl gi, nïp cïg aij gïmim mïdmim rö löp. Jisas manö aij anïbu nöd pi göl mïdmïdöp u pen mïñi, bï God manö hagep gau, manö nïpe God Manö kali klïñ rïkla u waiö lö, manö aij anïbu nïbi bï gau kalïp pör hag ñïbin. God nöp hagö me, nïbi bï ram mïnön ke gau gau magönhalö hag ñïno, nïp nïj udöm hagöp rö göl. *

²⁷ God añi gasi aij gasi klö göm nïjöp u, Jisas Krais nïp hanïp nan a göm yuö aua rö, hib nïpe pör nöp pör nöp hagno adö aran. Anïb unbö rö aij me.

* **16:16:** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * **16:17:** Mad 7:15; Dai 3:10 * **16:18:** Plp 3:19; 2Pi 2:3 * **16:19:** Ro 1:8; 1Ko 14:20 * **16:20:** Jen 3:15 * **16:21:** Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * **16:23:** Ap 19:9; 1Ko 1:14
* **16:25-26:** Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

1 Korid Pol köp nöd u Korid n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag la rō, Kraiſ Jis̄as manō ud arep b̄i n̄ipe ap m̄idpin. Mam hon Sosdenes aip aui m̄idul, köp an̄bi, kalöp daun kub Korid au God n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpim gau kal̄i kl̄iñ i r̄ikabin. Kale Kraiſ Jis̄as n̄ip n̄iñ udpe u, God hagō, kale n̄bi b̄i ke kam̄iñ aij n̄ipe m̄idpim. B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ n̄ip sabe ḡipal n̄bi b̄i ram m̄inōñ gau gau magōñhalō, God kal̄p n̄bi b̄i uñ n̄ipe m̄idaiöl a göm hag la. Kraiſ Jis̄as n̄ipe B̄i Kub hon m̄idöp; n̄ipe u rō nöp B̄i Kub kale m̄idöp.

3 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jis̄as Kraiſ abe, kalöp mög n̄iñmil ud aij ḡilō, kale m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

4 Kraiſ Jis̄as n̄ip c̄ig m̄idpe, God n̄ipe kalöp ud aij göm nan aij ña u n̄iñem, yad pör God n̄ip aij a gabin.

5 N̄ihön ḡin̄ig: kale Kraiſ n̄ip c̄ig m̄idpe, Kraiſ kalöp ud aij yab̄iñ gö, kale gas̄i n̄iñ aij ḡimim, manō hag ñ̄i aij ḡipim.

6 God n̄ipe gö, Kraiſ manō aij u an̄ kale dan̄ auō, kale n̄iñ udmim, hagöp rō gabim.

7 An̄b u, B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ aunab a ḡimim abad m̄idpim ñ̄in i, God Ana nan aij ñ̄ab gau hadō magōñhalō udpim.

8 B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ kalöp abad m̄idöm ḡi ñ̄i aij gö, kale ram m̄inōñ iñ i m̄idmim, manō aij n̄ipe u n̄iñ udöl ḡi m̄idmim, n̄ip arō gagnabim. B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ aunab ñ̄in u, kale manō r̄imnap n̄iñagnabim. *

9 God hagab rō nöp gab. N̄ipe kalöp hag lö, kale Ñ̄i n̄ipe B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ aip j̄im ñöl m̄idpim. *

Kraiſ n̄bi b̄i gau gas̄i ud adō añ̄i n̄iñöm, j̄im ñöl m̄idaiöl

10 Añ mam b̄i. B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ lau adō m̄idpun u me, manō ke ke adō r̄imnap lagmim. Gas̄i adō añ̄i n̄iñmim, manō adō añ̄i hagmim, j̄im ñöl yab̄iñ m̄idaimim. *

11 Pen n̄bi Klowi n̄bi b̄i n̄ipe r̄imnap apöm ȳip hagō n̄iñbin, kale añ mam yad r̄imnap kale ke pen pen hagabim.

12 An̄b u, r̄imnap hagpim, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Sipas n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. *

13 Hagpim an̄bu Kraiſ n̄ip ud as̄ik ke ke lib̄im rō löp. Yad mab ba lan̄ al pak l̄ilō kalöp nan a gem umnō rō, hib yad hagmim Pol n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpun a ḡipim akan̄ Pol hib hagmim ñ̄ig pakpe akan̄ An̄b u, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄ipe,” “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim u pir albim.

14 Pen am kale aip m̄idainō ñ̄in u, n̄bi b̄i iru ñ̄ig pak ñ̄agnō. B̄i m̄ihöp nöp Krispas Gāias nöp ñ̄ig pak ñ̄inō. An̄b u, God n̄ip aij a gabin. *

15 Wasō u, ȳihar̄iñ piral hagbep, “Pol hib n̄ipe hagun ñ̄ig pakno,” a ḡibep.

16 Pen hauñ ḡipin. Yad S̄idepanas n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄p abe ñ̄ig pak ñ̄inō. Pen n̄bi b̄i r̄imnap halō ñ̄ig pak ñ̄inō aka n̄iñagpin. *

17 Kraiſ ȳip, “N̄bi b̄i gau kal̄p ñ̄ig pak ñ̄imön,” a göm hagaga. “Kal̄p manō aij yad u hag ñ̄imön,” a ga. An̄b u, manō aij n̄ipe u hag ñ̄im̄idin. Pen n̄bi b̄i r̄imnap gas̄i k̄id hīk n̄iñöm hagpal rō hag ñ̄agm̄idin. Manō an̄ig göl hagnō, Kraiſ mab ba lan̄ al pak l̄ila manō u manō ȳihar̄iñ ap rō lö, n̄bi b̄i gau n̄iñ udagöl, a gem, manō aij n̄ipe u kabō göl nöp hag ñ̄im̄idin.

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24

* 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15

* 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28

18 Nibi bi mab ke inab adan anibu araböl gau, Krais mab ba lañ hanip nan a göm uma manö u niñlō, manö hauť rö linab. Pen God hanip ud kamiñ yuab nibi bi gau, Krais mab ba lañ hanip nan a göm uma manö anibu niñun, God pidöñ halö, nipe ke hanip ud kamiñ yuöp, a gun niñbun. *

19 Adö anibu God Manö u, Aisaia nipe God manö haga u kalı kliñ riköm haga,

“Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gıpal gau,

gasi kale u ke niñöm, gasi aij niñbal.

Pen yad gınö, gasi niñöm hagpal rö lagnab,

manö haľowaľo hagpal rö linab,” a ga. *

20 Anib u, nibi bi gasi niñeb gau, nibi bi koles kub arbal gau, nibi bi manö niñhön niñhön hag amıl apıl gıpal gau, manö kub aij aij kale niñbal u, God niñö, manö hauť rö lö, böñ nöp ap lug pakniğ gaböl. *

21 God nipe ke niñ aij göp rö, nibi bi gasi hon u ke niñun a göm, ke ulhai niñnaböl gau, nipe aigale bi rö midöp u niñagnaböl. Nibi bi anib gau Krais manö aij hag ñabun u niñlō, kalıp manö hauť rö linab. Pen God nipe ke gınabin a göm hag la rö, nibi bi manö hauť hag ñabun anibu niñ udeinaböl gau, God kalıp ud asik yunab. *

22 Juda nibi bi gau hagpal, “Nan gagep rö rımnab gıpe niñun, niñö hagabim a gun niñnabun,” a gıpal. Pen Grik nibi bi gau gasi aij aij hain niñbö adö rımnab niñun, a göm pör nöp ulhai niñbal.

23 Anib u me, Krais hanip nan a göm uma manö u hagaino, Juda nibi bi gau niñöm hagnaböl, “Manö iru göp u niñhön gıniğ hagabim,” a gınaböl. Pen Juda nibi bi wasö gau hagnaböl, “Manö hain niñbö ulhai

niñabun u hagagabim. U manö ñiñiñon limim hagabim,” a gınaböl. *

24 Pen God hanip Juda nibi bi rımnababe, Grik nibi bi rımnababe, udnabin a göm hag la niñöm hon Krais nip niñun niñbun, God pidöñ halö midöp rö, Krais abe unbö rö nöp pidöñ halö midöp; God gasi kid hiik niñöb rö, Krais abe unbö rö nöp gasi kid hiik niñöb. *

25 Nibi bi gau Krais apöm uma u niñöm, God nipe klö midagöp a gınaböl; pen God nipe klö nipe ke ga gasi u niñagnaböl. Nibi bi gau Krais apöm uma u niñöm, God nipe gasi aij midagöp a gınaböl; pen God nipe gasi aij nipe ke gasi niñga il u rik niñagnaböl. *

26 Añ mam bi. Kale ke niñim! God kalöp wiñ ala ñin u, kale aigale nibi bi rö midaike kalöp wiñ alañ Nibi bi gasi niñeb a gıpal gau, nibi bi kub gau, nibi bi hib midöp gau, kalöp iru wiñ alaga. *

27 Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gıpal gau nable gan, a göm, God nibi bi gasi aij niñagpal gau uda. Nibi bi klö midpun a gıpal gau nable gan, a göm, God nibi bi klö midagöp gau uda.

28 Nibi bi hib halö midpun a gıpal gau nibi bi yıharıñ rö mideilan a göm, God kalıp arö göm, nibi bi ramö gau hib midagöp a gıpal gau kalıp uda.

29 God nipe anıg ga u, nibi bi rımnab God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arıñm rö lagnab, a göm ga. *

30 God gö, Krais Jisas aip jım ñöl midpim. Anib u, God gö, Krais Jisas nip niñ udun, nip aip jım ñöl midpun, nip gasi niñöl gi midpun u me, hon gasi kid hiik niñeb nibi bi rö midpun. Krais aip jım ñöl midpun u me, God hanip niñöm nibi bi kamiñ aij yad a gab. Krais aip jım ñöl

* 1:18: Ro 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25

* 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29:

Ep 2:9

mıdpuu u me, God hanıp nıñöm nıbi bı asıñ mıdagöp yad ke a gab. Krais aıp jım ñöl mıdpuu u me, God hanıp nıñöm nan si nan naij gıpal gac u Ñı yad hadö hık gı yua a gab. *

³¹ Manö adö anıbu God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi bı mıñ mıñ gun a göl u, kale Bı Kub hanıp nan nıñön nıñön ñöb u gası nıñöm, mıñ mıñ göl,” a gıla. *

2

Pol Krais hanıp mab kros ba lan uma manö u hag ñımdöp

¹ Pen añ mam bı. Am kale aıp mıdainö ñın u, God Manö nıñö yabıl u hag ñınam a gem, manö kılın aij auub gau rö aka gası kíd hık nıñeb manö gau rö hag ñagnö.

² Am kalıp aıp mıdem, gası rımnap ke nıñem kalıp manö hag ñagnabin; Jisas Krais nıp mab ba lan al pak lılo hanıp nan a göm uma gası adö añı anıbu nöp nıñem, kalıp hag ñınabin, a gem, gası u nöp nıñnö.

³ Anıb u, kalöp aıp mıdainö u, hañ romanı yad klö mıdageia; yad anının gö pıñını gem, gıl gıl göl gı mıdainö. *

⁴ Nıbi bı rımnap manö ke ulhai nıñöm, manö dö kal adıp adıp adö anıbu nöp rö hagun a göm gıpal rö gagnö. God Ana u yıp pıdön nıpe u ñö nıñöl gı, Jisas manö aij u pıdön halö hag ñınö u waiö nıñbe. *

⁵ God anıg ga u, bı rımnap manö kılın aij u haglö, yıp nıñ udagöl; pen yad klö yad ke gınö, kale yıp nıñ udöl, a göm, God anıg ga.

God Ana gası aij ñab

⁶ Pen yad am nıbi bı Krais nıp kabö rö nıñ ud pıdön gıpal gau aıp am mıdem, kalıp gası kíd hık nıñeb manö rımnap hag ñımdın. Pen ram mıñnön adö il i gası kíd hık nıñbal rö hag ñagmıdın. Kın gau bı kub gau, kale gası kíd hık nıñbal rö hag

ñagmıdın. Kın gau bı kub gau kale hir gınaböl.

⁷ Pen yad kalıp manö hag ñımdın anıbu, God gası kíd hık nıñeb manö pı göl mıdmıdöp u hag ñımdın. Gası kíd hık nıñeb manö anıbu hadame dagol gau ram mıñnön gı laga ñın u nöp pı göl mıdmıdöp. God nıpe hadame dagol gau ram mıñnön gı laga ñın u nöp, Krais Jisas aıp mailö halö mıdeınaböl a göm, gası kíd hık nıñeb manö aij anıbu hag lö, mılo padö yabıl pı göl mıdmıdöp. Yad gası kíd hık nıñeb manö anıbu nöp kalıp hag ñımdın.

⁸ Mıñnön nabön adö il i kın gau abe, bı kub gau abe, gası kíd hık nıñeb manö anıbu rık nıñagla. Nıñblap rö hagep, Bı Kub mailö halö kumi kabö adö lan nıbö aua u nıp al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

“Nıbi bı God nıp mıdmagö lıbal gau, God kalıp ud aij yabıl göm, nan aij aij ñınab.

Amgö nıñagla; hag ñılö apdı nıñagla; gası ke nöp nıñöm, anıg gınab, a göm nıñagla;

God kalıp nan aij aij ke nöp ñınıg gab,” a gıla. *

¹⁰ Pen manö nıñagmıdal anıbu, God nıpe Ana nıpe hanıp ñö nıñbun.

God Ana nan gau magöñhalö ulhai nıñab. God nıpe nan pı ga gau abe ulhai nıñab.

¹¹ Hon gası nıñön nıñön nıñbun u, nıbi bı rımnap nıñagpal, pen ana hon ke anı danı mıdöp u nöp nıñöb. Anıb unbö rö nöp, God nıpe gası nıñön nıñön nıñöb u, God Ana nıpe nöp nıñöb.

¹² Pen hon nıbi bı mıñnön nabön adö il i gası nıñbal rö gası nıñagpun. God nıpe Ana nıpe ke hanıp yuö aua nıñöm God nan aij hanıp abönamö ñöb u rık nıñbun.

¹³ God hanıp nan aij abönamö ñöb manö adö anıbu nöp hag ñabun. Bı

gası kîd hiik niŋbal rîmnap hanıp manö anıbu haglö niŋagun; God Ana gası ñöb rö manö anıbu niŋun me, nıbi bı gau kalıp hag ñabun. God Ana hanıp manö hagö niŋun, nıbi bı God Ana aŋ kale daŋ mîdöp nıbi bı gau kalıp hag ñabun.

¹⁴ Pen nıbi bı God Ana aŋ kale daŋ mîdagöp nıbi bı gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anıbu niŋlö, manö hauı rö lö, rîk niŋagnaböl. God Ana nıbi bı aŋ kale daŋ mîdeinab u, God Ana nan aij ñöb gau rîk niŋnaböl.

¹⁵ Pen nıbi bı God Ana aŋ kale daŋ mîdöp gau, kale nan gau magöŋhalö niŋöm rîk niŋ aij gınaböl. Pen nıbi bı God Ana aŋ kale daŋ mîdagöp gau, kale nıbi bı God Ana aip mîdöp nıbi bı gau kalıp rîk niŋagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adıŋ ap kalı kîlîŋ rîkôm haga,

“Nıbi bı an, Bı Kub niŋhön gası niŋöb u rîk niŋöm,
nıp, ‘Anıg gımön, anıg gımön,’ a gınab?” ö ga.

Pen Krais nıbi bı nıpe mîdpun gau, hanıp gası nıpe niŋöb rö ñö niŋöl gı, hon niŋ aij gıpun. *

3

Jım ñöl mîdmim, asık ke ke lag-mim

¹ Añ mam bı. Nöd kale aip mîdainö ñın u, nıbi bı God Ana aŋ kale daŋ mîdöp gau kalıp hag ñımîdin rö, kalöp u rö nöp hag ñıbnep, pen kale Krais nıp niŋ udmim, ñı painaŋ rö nöp mîdmîdim. Anıb u, kalöp nıbi bı ram mînönŋ iı i rö hag ñımîdin.

² Ñı painaŋ ci ñıneŋb rö u mîdmîdim u me, yad kalöp ci nöp ñımîdin; kale nan magö yabıl ud ñıŋ yumim rö lagmîdöp u me, yad nan magö yabıl kalöp ñıgmîdin. Mîdpim ñın i u rö nöp, kale nan magö yabıl ud ñıŋ yumim rö lagöp; kale ñı painaŋ rö nöp mîdpim. *

³ Mîdpim ñın i u rö nöp, kale nıbi bı ram mînönŋ iı i gası niŋbal rö nöp gası niŋbim. Nıbi bı rîmnap nan kale gau nan yad rö mîdaiböp a gımim niŋbim. Mulu lugö, pen pen hag mîdpim. Anıg gımim, nıbi bı yıharıŋ mînönŋ nabönŋ iı i gıpal rö nöp gı mîdpim. *

⁴ Rîmnap hagpim, “Hon Apolos nıbi bı nıpe mîdpun,” a gıpim. Rîmnap hagpim, “Hon Pol nıbi bı nıpe mîdpun,” a gıpim. Anıb u, kale yıharıŋ nıbi bı mînönŋ nabönŋ iı i gası niŋöm hagpal rö gıpim. *

⁵ Apolos hol mîhönŋ bı kub niŋhön rö mîdpul niŋmim manö anıbu hagpim? Hol yıharıŋ bı wög gep mîhau nöp mîdpul. Bı Kub wög niŋhön ke ke hag la u gı mîdul, Jisas Krais manö aij u hag ñailo kale niŋmim niŋ udpe.

Pen Bı Kub halıp mîhönŋ wög ke ke haga rö nöp gıpul. *

⁶ God yıp hagajıp, ram mînönŋ kale u nöd amem nan yıŋ u yımnö. God Apolos nıp hagajıp, hainö amöm, ñıg am mıl dapöm, nan yımnö anıbu honŋ ga. Pen God nıpe nöp geia rana.

⁷ Anıg gö, hol bı yıharıŋ nan yıŋ yımul, ñıg honŋ gul gıpul u, hib hol u hagpe adö aragnım. God geia rana rö, hib nıpe u nöp hagpe adö arnım.

⁸ Nıbi bı nan yıŋ yımbal gau, nıbi bı ñıg dap honŋ gıpal gau, wög adö añı yabıl gıpal u me, God wög gıpal gıpal rö niŋöm, kalıp pen ñınab.

⁹ Hol mîhönŋ God wög u jım ñöl gajul, wög nabönŋ nıpe u kale mîdpim. *

Kale God ram nıpe mîdpim

Pen manö ap: kale God ram nıpe mîdpim.

¹⁰ God yıp mög niŋöm ud aij göm nan aij ña u udem, bı ram gep nıpe yabıl u mîdem, ram padö kub aŋ yaŋ u bıniŋ gı aij gınö; pen hainö bı ap apöm ram adıŋ adıŋ mîdeinab gau gab. Pen nıbi bı rîmnap apöm, ram anıbu gun a gaiöl u, niŋ aij göm göl.

* 2:16: Ais 40:13 * 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2

18:4,11 * 3:9: Mad 13:3-9; Ep 2:20-22

* 3:3: 1Ko 1:10-11

* 3:4: 1Ko 1:12

* 3:5: Ap

11 God ram nipe u Jisas Kraiſ nıp padö kub aŋ yaŋ hadö böŋ nöp bınıŋ göp u, nıbi bı rımnap padö ke hain nıbö ap bınıŋ göl rö lagöp. *

12 Jisas Kraiſ padö kub bınıŋ göl mıdöp u, nıbi bı rımnap, ram adıŋ adıŋ gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm gınaböl; pen nıbi bı rımnap mab lö, wid lö adıŋ adıŋ, nan uŋaŋ uŋaŋ gau dapöm gınaböl.

13 Pen Kraiſ apöm nıbi bı manö kub hagnab ńın u, wög gı aij gıla adö u ke waiö mıdö nıŋnaböl, haŋowaŋö gıla adö u ke waiö mıdö nıŋnaböl. Mab mıŋaŋ apöm wög aij gınaböl u mıdeinab; pen wög adö adö gınaböl u böŋ nöp in habık arnab me. *

14 Padö kub bınıŋ göl mıdöp adö u, nıbi bı wög gı aij göm ram adıŋ ap gılö, mab mıŋaŋ apöm ram adıŋ anıbu in habık aragnab u, kale pen udnaböl.

15 Pen nıbi bı rımnap wög adö adö nöp göm ram adıŋ ap gılö, mab mıŋaŋ apöm ram adıŋ anıbu in habık arnab u, God kalıp ke ud kamıŋ yunab pen nıbi bı mög gep rö, ram inö, ńıp gı höŋ yulö, nan mıdagöp rö u mıdeinaböl ram nıpe adö laŋ au.

16 God sabe gep ram nıpe u kale mıdpım; God Ana aŋ kale daŋ mıdöp. *

17 Nıbi bı rımnap apöm God sabe gep ram u gı naij geinaböl u, kalıp pen abe gı naij gınab. God sabe gep ram anıbu ram nıpe ke nöp. Pen sabe gep ram nıpe u kale nıbi bı mıdpım.

18 Nıŋ aij gımım. Kale rımnap gası kub nıbi bı mıŋöŋ naböŋ ıı i gası nıŋöm hagpal rö nıŋmım, yıharıŋ gau ulhai nıŋbal rö nöp nıŋun, nıbi bı gası kıd hiık nıŋeb mıdpun a gınabım u pen hauŋ alö anıg hagnabım. Hon nıbi bı hauŋ halö mıdpun a gımım me, gası aij yöl u ulhai nıŋnabım.

19 Nıhön gınıg: mınöŋ naböŋ ıı i manö kub kub rö hagöm hagpal adö u, God nıŋö, manö hauŋ nıŋagep rö löp. God Manö u kalı kłıń rıköm hagla,

“Nıbi bı gası kıd hiık nıŋun,
nıŋ aij gıpun a gıpal gau,
nıpe gö, gası kıd hiık nıŋeb magö anıbu,
hel ap rö löm,
gası rımıd mıdmagö kalıp ud sısı lö,
bı nagıman rö mıdeinaböl,” a gıla. *

20 God Manö adıŋ ap halö, Depid kalı kłıń rıköm haga,

“Nıbi bı gası kıd hiık nıŋbun a gıpal gau,
manö rımnap haglö,
Bı Kub nıpe nıŋö,
manö ıı ap mıdagöp,” a ga. *

21 Anıb u, nıbi bı rımnap, nıbi bı kub mıdpal a gımım, hib hagpe adö aragnım. Pen nıbi bı aka nan nıhön nıhön mıdöp gau, God kalöp nıŋöm gı la mıdöp.

22 Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bı kale nöp mıdpun. Mınöŋ naböŋ ıı i nıhön nıhön mıdöp gau, God kalöp gı ńılaf, a göm, kalöp ńöb. Kamıŋ mıdep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ńöb. Mıńı mıdpım rö, hainö mıdeinabım rö, God kalöp gı ńaf a göm magöŋhalö kalöp ńöb.

23 Pen Bı Kub kale Kraiſ; Kraiſ nıpe God ńı nıpe.

4

Jisas manö ud arep bı gau

1 Anıb u, God manö aij pi göl mıdmıdöp u, Kraiſ nıpe Apolos Pol kalıp bı mıhön hag lö, kale wög gep bı nıpe mıdpıl, a gımım gası u nıŋmım.

2 Bı kub ap, bı wög gı ńeb rımnap aip manö hag löm, wög ap kalıp hageinab u, bı wög gep bı gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

* 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16 * 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42

³ Pen kale yip manö kub hageinabim u, yad gasi iru niñagnabin. Nibi bi rimnap gau yip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gasi iru niñagnabin. U yip nan yiñharin ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin.

⁴ Yad ke nibi bi rimnap gi naij gagpin a gem niñbin u pen yad anig hagnö, Bi Kub yip bi asin midagöp a göm hagagnab. Bi Kub nipe ke nöp yip manö kub hagnab.

⁵ Anib u, miñi ñin i manö kub hagagmim. Bi Kub nipe ke apöm manö kub hagnab. Bi Kub nipe gö, nan niñhön niñhön pi göl gipal gau magöñhalö waiö linab; gasi midmagö rimid an kale dan gasi niñhön niñhön niñbal u, u rö nöp waiö linab. Ñin anibu, God nipe nibi bi magöñhalö ke ke añi añi gi aij gipal gipal rö kalip manö aij hagnab. *

⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol niñhön manö kalöp hagpin anibi, kale manö magö ap it u niñ aij gimim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: "Gasi kale ke wasö; nan niñhön kali kliñ rikla u nöp niñmim hain gimim." Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

⁷ Hon nibi bi kub, nibi bi gau nibi bi pro, a gimim niñbim u aij wasö. Kalöp niñhön aij midöp u, God nipe nöp kalöp ñöb. Anib u, kale ai ginig, hon ke gi aij gipun a gimim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasi kale ke niñbim u, hon ke nan magöñhalö hadö udpun; nan pro ap ulep gagöp, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke nibi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi rimnap hag ñagnab, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke kin rö hadö midpun, a gimim niñbim. Pen gasi kale niñbim u, Jisas manö aij ud arep bi gau kin rö midagal, a gimim gasi niñbim. Pen kale niñjö yabit kin midai bep,

hon miñ miñ gun, kalöp aip kin midbnop.

⁹ Gasi yad niñbin u, God nipe hanip Jisas manö aij ud arep bi gau dam, nibi bi gau midpal an au, bi naij al pak lep rö dam löp. Bi rimnap gi naij geinaböl u, bi kub manö kub hagöm, nibi bi niñ midlö niñöl gi, kalip al pak löl, a ginaböl. Gasi yad niñbin u, God nipe gö, hon anib unbö rö nöp midpun. Nibi bi minön nabön it i abe, ejöl kumi kabö adö lan abe, niñ midlö niñöl gi, hanip bi naij rö al pak linig gaböl.

¹⁰ Krais nip niñ udun wög nip gino, hanip bi hau a göm niñbal u, pen kalöp niñöm, Krais nibi bi nipe gasi klö niñeb gau, a göm niñbal. Hon bi yiñharin hain u, pen kale nibi bi kal yabit. Hon bi hib midöp bi u rö wasö, pen kale nibi bi hib midöp u rö midpim.

¹¹ Hadame nöp dagol gau riköl, mid damöm, miñi midpun ñin i kiyo lö, rugu mitep gö, wali midagö, ram midagö, umeb rö lö, hon pör pak gilö gilö uñham yabit midpun. *

¹² Ke nöp ilön mab udun, nan niñbun. Hanip hag juöm gilö, kalip pen God kalip abad mideian a gun, nip sabe gipun. Hanip gi naij gilö, aliagipun. *

¹³ Hanip manö naij hagpal, pen manö hain hagpun. Anib u, hon nan yiñharin nan halpit adin adin ap rö midno midno ñin i auöp.

¹⁴ Manö kali kliñ rikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñi pai midmagö yad gau a gem rimid ukem hagabin.

¹⁵ Bi Krais lau adö midpal gau, iru yabit apöm kalöp ud aij göm manö hag ñinaböl. Pen bi Krais lau adö midpal gau, kalöp nap añi nöp midöp. Yad nöd Krais Jisas manö aij nipe u kalöp hag ñinö, kale Krais Jisas niñ udpe u me, yad nap kale midpin. *

¹⁶ Anib u, kalöp hagabin, yad gipin

* 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6
Mad 5:44 * 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17

* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8;

gipin rö niŋmim, adö anibu nöp gımim. *

¹⁷ Adö anibu nöp, ñi midmagö yad Dimodi, Krais Jisas manö hag ñinö niŋ aij göm, Bi Kub wög gi aij göp u yunö ninab. Amjaköm, yad Krais Jisas nip niŋ udem, Krais Jisas aip jim ñöl midem, aige gö rö gem gipin u kalöp yiswem kauyan hagö niŋnabim. Yad Krais nıbi bi nıpe gau kalıp magöŋhalö pör hag ñıbin manö u u rö nöp hain gem Krais Jisas aip jim ñöl midpin. *

¹⁸ Pen kale rimnap, Pol auagnab, a gımim, aleb aleb ñöl gi midpim.

¹⁹⁻²⁰ Pen Bi Kub u yıp yau a gö, yıŋid ninabin. Yiŋarın manö nöp hagöm, God nıbi bi nıpe midagal; klö nıpe u udöm me, nıbi bi nıpe yabıl midpal. Anıb u, amjakem nıbi bi aleb aleb ñıbal gau manö nöp hagaböl aka God klö nıpe udöm midpal a gem niŋnabin. *

²¹ Anıb u, yad apem kalöp niŋhön gınam? Ur ap daunam aka kalöp midmagö lem, manö hain hain hagınam? Yad niŋhön gınö, kalöp aij gınab?

5

Bi ap nap nıbin nıpe u nip si uda

¹ Manö ap halö haglö auö yıp hagpal, “Kale God pig midpim gau bi kale ap uraköm nap nıbin nıpe u nip si udöp,” a gıpal. Pen nıbi bi God nip niŋagpal gau nan si nan naij anıbu rö gagpal me. *

² Pen gası kale niŋbim u, hon nıbi bi aij, a gıpim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög gıböp; bi anıbu hag höŋ yubep; nıbi bi Bi Kub lau adö midpim gau ap magum gınabim ñın u, bi anıbu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u anıg gö kalöp nable göm mög gagöp ar?

³ Yad mılö ke gai i midpin u pen kalöp gası niŋöl gi nöp midpin. Bi nan si nan naij göp anıbu, nip niŋhön

niŋhön gınabun u yad hadö niŋ libin. *

⁴ Kale nıbi bi Bi Kub hon Jisas lau adö midpim gau ap magum gınabim ñın u, Pol hanıp gası niŋab a gımim, Bi Kub hon Jisas klö nıpe kalöp ñö udmim,

⁵ bi anıbu nip hag gıpe, kale aip magum gagnım. Seden aip nöp ajöm me, hañ roman nıpe naij gö, gası hain nıbö niŋöm, Bi Kub manö kub hagnab ñın u, ana nıpe kamın midainım rö löp. *

⁶ Pen kale bi nan naij göp u aip jim ñöl midmim, mid aij gıpun a gımim gası u niŋbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yıs pro marap nöp ud plaua rin yan halö lılö, yıs pro u geinab plaua anıbu magöŋhalö kub yabıl rannab. *

⁷ Kale mıñi bred yıs halö midagöp rö midpim u, nan yıs nöd nıbö u magöŋhalö ud ke gau yumim, bred yıs midagöp rö, nıbi bi asıŋ midagöp nöp midaimim. Kale nıbi bi asıŋ midagöp hadö midpim me. Niŋhön gınıg: Pasopa ñın u Juda kai sipsip pi pak God nip sabe gi ñöm, God nıpe kalıp ud asık yua u aij gö niŋöl gi mideila. Pen Krais nip Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gıla u me, God amgö ilö nıpe u hon nıbi bi asıŋ midagöp hadö midpun. *

⁸ Anıb u, Krais nip nan sabe gep rö al pak lılö, God hanıp ud kamın yua u, gası niŋun, Pasopa hon u aij göp a gun niŋun. Pen Pasopa hon niŋeinabun u, yıs halö, nan si nan naij gau halö, niŋagnabun; gası aij magö u nöp niŋun, manö niŋö u nöp niŋun, bred yıs midagöp gau nöp udun niŋnabun. *

⁹ Kalöp köp ap kalı kılın rikem hagnö, “Nıbi si udep bi gau, bi si udep nıbi gau, kalıp aip jim ñöl midagaimim,” a gınö.

¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nıbi bi Krais nip niŋ udpal gau kale

* **4:17:** Ap 19:22 * **4:19-20:** 1Ko 2:4 * **5:1:** Lep 18:7-8; Dud 22:30 * **5:3:** Kol 2:5 * **5:5:** 1Di 1:20 * **5:6:** Gal 5:9 * **5:7:** Ais 53:7; 1Pi 1:19 * **5:8:** Dud 16:3

nibi bi Krais nip niŋ udagpal gau kalip magönhalö arö giŋan, a göm hagab," a ginabim. Pen u wasö. Nibi bi Krais nip niŋ udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nibi bi rimnap nan kale piti gi udöm, nan yiŋarŋ gau god hon a göm sabe göm gimidal nibi bi gau, minöŋ naböŋ it i pro midagpal. Ram minöŋ gau magönhalö midpal u, kalip arö gun rö lagöp.

¹¹ Pen köp nöd nibö kali kliŋ rik yunö manö anibu mini hag aij ginabin. Bi Kub Jisas niŋ udpun a gipim nibi bi gau bi ap aka nibi ap urak, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nan yiŋarŋ gau god hon a göm sabe göm, nibi bi gau manö naij hagöm, nibi bi rimnap nan kale rimnap piti gi udöm, ŋig wain ŋig klö iru niŋlö hauŋ alö, gimidal nibi bi gau kalip aip ajagmim, jim ŋöl nan niŋagmim. *

¹²⁻¹³ Nibi bi Krais nip niŋ udagpal gau, nan si nan naij gaiöl u, niŋhön ginig anig gipim, a gem, kalip manö kub hagagnam. God nipe nöp manö anibu kalip hagnab. Pen Bi Kub Jisas niŋ udpun a gipim nibi bi gau, nan si nan naij gaiöl u, niŋhön ginig anig gipim, a gimim, kalip manö kub hagmim. God Manö u Mosiŋ adin ap kali kliŋ riköm haga, "Nibi bi nan si nan naij gimidal gau hag höŋ yube aröl," a ga. *

6

Krais nibi bi rimnap manö mideinab u, kale ke ud asikmim

¹ Pen namam kale Krais nip niŋ udöp ap manö midö, bi Krais nip niŋ udpal gau nöp manö kub anibu niŋnaböl. Pen ai ginig bi Krais nip niŋ udagpal gau manö kub anibu niŋöl?

² Hon Krais nibi bi nipe, hainö nibi bi ram minöŋ it i gau gau magönhalö kalip manö kub hagun

ud asiknabun. Pen kale nibi bi ram minöŋ it i magönhalö manö kub hagmim ud asiknabim u, kale nibi bi kale ke rimnap manö midnig gab u niŋmim hag ud asiknabim. *

³ Hon hainö ejol gau kalip abe manö kub hagun ud asiknabun. Anib u, minöŋ naböŋ it i manö midnab u, ke hagun.

⁴ Krais nibi bi nipe gau, kale manö kub ud asikep bi kub rimnap niŋöm, Krais manö niŋ udagal a göm, kalip gasi niŋör niŋbal. Anib u, manö kub rimnap midainim, kale ai ginig bi kub anib gau arbim?

⁵ Manö hagabin anibi, kalöp nable ginim a gem hagabin. Kale ke bi gasi aij niŋöb bi ap, Krais nibi bi an hon aui manö kub hagno niŋnim bi ap midagöp a gipim akan

⁶ Anib unbö rö nöp gibep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Krais niŋ udöp nimam ap urak, Krais niŋ udöp nimam nipe ke dam Krais niŋ udagpal nibi bi gau midpal an au manö kub hagpal.

⁷ Pen kale Bi Kub Jisas niŋ udpim rimnap urakmim, naŋin namam kale ke rimnap dam manö kub hagpim u niŋem niŋbin, kale Bi Kub Jisas niŋ udpal nibi bi gipal rö gagabim. Bi Kub Jisas niŋ udpim naŋin namam rimnap kalöp gi naij gaiöl u, arö ginabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. Bi Kub Jisas niŋ udpim naŋin namam rimnap nan kalöp tip gi udaiöl u, arö ginabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö.

⁸ Pen kale ado gimim, urakmim, Bi Kub Jisas niŋ udpim naŋin namam kale ke rimnap nan kalöp tip gi udpim. Kale urakmim Bi Kub Jisas niŋ udpal naŋin namam kale ke rimnap kalip gi naij gipim.

⁹ Pen kale niŋ aij gimim. Nibi bi gi naij gimidal gau, God kalip dam ram aij nipe lan ud aragnab. Niŋ aij gimim, dui agmim. Nan yiŋarŋ

* 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10 * 5:12-13: Dud 13:5; 17:7 * 6:2: Rep 3:21

gau god hon a göm sabe göm gımıdal nıbi bı gau; nıbi si bı si göm gımıdal nıbi bı gau; bı nıbi aip wasö bı ap nöp aip gı ajöm gımıdal bı gau; God kalıp dam ram aij nıpe laŋ au ud aragnab. *

¹⁰ Nıŋ aij gımim. Nan si udmıdal nıbi bı gau; pör nöp nan aij rımnab halö udun a gı gası nıŋmıdal nıbi bı gau; nıbi bı nıg wain nıg klö iru nıŋöm hauı alö gımıdal nıbi bı gau; nıbi bı rımnab kalıp manö naij manö pıral hagmıdal nıbi bı gau; nıbi bı rımnab nan kale pıŋı gı udmıdal nıbi bı gau; God kalıp magöŋhalö dam ram aij nıpe laŋ ud aragnab. U nıŋ aij gımim, dui gagmim.

¹¹ Kale rımnab nöd anıg rö gı mıdmıdim. Pen Bı Kub Jisas Krais hanıp a göm uma u me, God hon Ana nıpe u apöm, nan si nan naij gac kale u kık gı yuöm, kalöp God nıp wög gep nıbi bı ke löm, nıbi bı asıŋ mıdagöp mıdpım a ga. *

¹² Kale rımnab hagpım, “Yad nan nıhön gınam a gınabın u gınabın; u manö mıdagöp,” a gıpım. Anıg hagpım u pen adö rımnab geınabın yıp nan aij ap gı ñagnab. Kale hagpım, “Yad nan nıhön gınam a gınabın u gınabın; u manö mıdagöp,” a gıpım. Anıg hagpım u pen yad adö rımnab gem, gı dam dam mıdö mıdö yad bı nagıman rö mıdem, adö anıbu nöp gası nıŋem gınabın; yıharıŋ mıdeınam rö lagnab. Anıb u nıŋem, yad anıg göl gagnabın. *

¹³ Kale rımnab pen hagpım, “Hanıp mudun mıdöp u me, nan nıŋöl gı nöp mıdeınabun,” a gıpım. Anıg hagpım u pen God gö mudun u abe, nan anıb gau abe pıs gınab. God nıbi bı hañ roman kale gı la u, nıbi si bı si göl a göm gı laga. Hañ roman klö kale u, Bı Kub nıp wög göl gı mıdmım a göm ga. Bı Kub nıpe nöp hañ roman kalöp nan nımıdöp.

*

¹⁴ God klö nıpe u nöp gö me, Bı Kub uraka. Klö nıpe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

¹⁵ Nıŋ aij gımim. Kale Krais aip jım ñöl mıdpım u, nıŋ kıd ma kıd nıpe ke u mıdpım. Krais hañ roman nıpe u, bı si udep nıbi aip jım ñagnım, wasö yabıŋ! *

¹⁶ God Manö u, Mosıs adıŋ ap kalı kılın rıköm haga, “Bı nıbi udöm aip jım ñöl mıdeınabil u, kale mıhön hañ roman añı ap nöp mıdeınabil,” a ga. Anıb u rö, bı an nıpe bı si udep nıbi ap ud aip jım ñöl mıdeınab u, kale mıhau hañ roman añı ap nöp mıdeınabil. *

¹⁷ Pen nıbi bı an Bı Kub aip jım ñöl mıdeınab u, ana nıpe Bı Kub Ana nıpe aip jım ñöl mıdeınabil. *

¹⁸ Nıbi si bı si gagmım. Nıbi bı nan si nan naij rımnab gınaböl gau, hañ roman höŋ adö gınaböl, pen nıbi si bı si gınaböl gau hañ roman kale ke gı naij gınaböl.

¹⁹ Nıŋ aij gımim. God nıpe Ana Uŋ u yuö apöm, an kalöp dan mıdöp. Hañ roman kale u Ana Uŋ ram raul nıpe mıdep u. Anıb u, ke gası nıŋbun rö gun a gun gası u nıŋagun. Hañ roman gası rımıd mıdmagö kale nan kale wasö. God nıpe kalöp rau adog uda.

²⁰ Krais nıpe nan aij yabıŋ yuöm kalöp rau adog uda. Anıb u me, hañ roman kale gau gı aij göl gı mıdpe nıŋöl gı, God nıŋö, nıp aij gınım; nıbi bı gau nıŋöm God nıp aij a göl. *

7

Ber mıhau hañ roman kale añı ap mıdöp

¹ Yıp köp kalı kılın rıkmım manö hagpe u, kalöp pen hagnıg gabin. Bı gau nıbi udagnaböl u aij.

² Pen nıbi si bı si gıpal u naij göp rö, bı gau nıbi kale ke udöm

* **6:9:** Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

* **6:11:** Dai 3:3-7

* **6:12:** 1Ko 10:23

* **6:13:** 1De 4:3-5

* **6:14:** Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* **6:15:** Ep 5:30

* **6:16:** Mad 19:5

* **6:17:** Jon 17:21-23;

Ro 8:9-11 * **6:20:** 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

mideinaböl u aij; nîbi gau bî kale ke udöm mideinaböl u aij.

³ Pen anîg gî mîdöl gî, nîbi gînîg a gainîm u, nugmul yau a gînîm. Nugmul nîpe gînîg a gainîm u, nîbi nîpe u rō nōp yau a gînîm.

⁴ Nîbin hañ roman u nan nîpe ke wasō; nugmul aip nan kale jîm ñöl. Nugmul hañ roman u u rō nōp nan nîpe ke wasō; nîbin aip nan kale jîm ñöl.

⁵ Anîb u, nugmul hagö, nîbin wasö gagnab. Nîbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nōp gîmil gîmil. Pen God nîp gasî añî nîñul, sabe göl gî nōp mîdaiul a gîmil, manö hag adö añî ap lîmil, ñîñ rîmnap yîharîñ mîdmîl, God nîp sabe göl gî mideinabil. Hainö kauyan gînabil. Wasö u, yîharîñ mideinabil rō, gasî rîmnap nîñmil gîlō arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rō lōp.

⁶ Pen kale ber ñîñ rîmnap yîharîñ mîdmîl, God nîp sabe gî mîdmîl, u hagagabin. Pen kale ke ber mîhau manö hag adö añî ap lîmil, ñîñ rîmnap yîharîñ mîdul, God nîp sabe gî mîdaiul, a geinabil u, u manö mîdagöp, a gem hagabin.

⁷ Gasî yad nîñbin u, nîbi bî magöñhalö yad yîharîñ mîdpin rō mîdaimim u aij. Anîg göl gasî nîñbin u pen God gasî nîpe ke nîñb rō, hanîp nan aij ke ke ñöb. Nîbi bî rîmnap nan aij ap ñö, adö rîmnap ke gîpal; pen nîbi bî rîmnap nan aij ap ke ñö, adö rîmnap ke gîpal. Anîg rō, kale magöñhalö yad yîharîñ mîdpin rō mîdaimim a gem hagabin.

⁸ Pen nîbi praj bî praj mîdpim gau abe, nîbi palpal gau abe, yad yîharîñ mîdpin rō mideinabim u aij.

⁹ Pen nîbi bî rîmnap yîharîñ mîdöm, si gun a göm gasî u nōp auö, mîd aij gagnaböl. Anîg gainîm u, bî gau nîbi kale ke ke udöl, nîbi gau bî kale ke ke udöl. Wasö u, anî kale yan mab rō inö, mîd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bî ber bî gau, kalîp manö ap hagnîg gabin. Pen yad nōp wasö; Bî

Kub u manö nîpe. Nîbi gau nugmul bî kale arîk aragmim. *

¹¹ Pen rîmnap arîk araiöl u, bî hain nîbö udagöl; yîharîñ nōp mîdaiöl. Bî udnîg, am nugmul kale nöd nîbö u nîp kauyan udöl. Kale bî gau u rō nōp, nabin bî kale u rō nōp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nîbi bî rîmnap gau manö ap hagnîg gabin. Pen Bî Kub manö nîpe u udem, kalöp hagagabin; gasî yad ke nîñbin rō u kalöp hagabin. Pen bî ap, nîpe nîbi Kraîs nîp nîñ udagöp nîbi ap udöl gî mideinabil u, nîbi anîbu, nugmul aip mîdaiul, a geinab u, nugmul nîpe, nîbi Kraîs nîp nîñ udagöp a göm, asî masî göm hag yuagnab.

¹³ Pen nîbi ap, nîpe bî Kraîs nîp nîñ udagöp bî ap udöl gî mideinabil u, bî anîbu, nîbin aip mîdaiul, a geinab u, nîbin nîpe, nugmul Kraîs nîp nîñ udagöp a göm, asî masî göm arîk aragnab.

¹⁴ Nîbi Kraîs nîp nîñ udöp u me, bî Kraîs nîñ udagöp bî nîpe u nîbin aip jîm ñöl mîdlö, God nîñö, nîbin u abe nugmul u abe nîbi bî nîpe ke mîhönj mîdpil. Pen bî Kraîs nîp nîñ udöp u me, nîbin Kraîs nîñ udagöp nîbin nîpe u nugmul aip jîm ñöl mîdlö, God nîñö, nugmul u abe nîbin nîpe u abe nîbi bî nîpe ke mîhönj mîdpil. Wasö u, ñî pai kale gau nîbi bî Kraîs nîñ udagpal ñî pai rō lîblap. Pen nap kale aka nîme kale Kraîs nîp nîñ udpal rō, God u rō nōp nîñö, ñî ñî pai nîpe ke rō mîdpal.

¹⁵ Bî ber bî udöl mîdpal gau, nugmul nōp Kraîs nîp nîñ udöm mîdö, nîbin nîpe Kraîs nîp nîñ udöm mîdageinab u nîpe klö göm nugmul nîpe nîp arîk arnîg gainîm u, nugmul nîpe, nîbi yad a göm, ud rîbîkagnîm; yau a gö, arnîm. Wasö u, pen pen gîmil mîd aij gagnabil. Pen nîbi u Kraîs nîp nîñ udöm mîdö, nugmul nîpe Kraîs nîp nîñ udöm mîdageinab u nîpe klö göm nîbin nîpe nîp arîk arnîg gainîm u, nîbin

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9

nipe, bi yad a göm, ud ribikagnim; yau a gö, arnim. U manö midagöp. Wasö u, pen pen gimil mid aij gagnabil me. God agamij mid aij gilan a göm hanip udöp. *

16 Pen kale nibi gau, Krais nip nin udpim u, nagamul Krais ninagöp u aip midmil, nipe Krais nin udnim rö löp. Pen kale nugmul bi gau, Krais nip nin udpim u, nabin Krais ninagöp u aip midmil, nipe Krais nin udnim rö löp. *

17 Nibi bi Krais lau adö midpal ram gau magöñhalö kalip pör hagnidin, "Kale ke nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim," a gimidin.

18 Bi hañ hadö rib gi dö gila ap, hainö God nip wiñ alöm udnab u, nipe anig göl midpin a göm gasi iru ninagnim. Pen bi hañ rib gi dö gagla ap, hainö God nip wiñ alöm udnab u, yip hañ rib gi dö gagal a göm gasi u ninagnab; nip hañ rib gi dö gagöl.

19 God nipe ninö, bi hañ rib gi dö gipal aka rib gi dö gagal u, u nan yiharinj yabit; God hagö ninun ginabun u, u nan kub yabit. *

20 Kale ke nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim.

21 Kalöp rimnap bi rimnap rauöm dam wög kale u hag lilö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagit wög rö gipim. Pen God kalöp wiñ alöm udö nibi bi nipe midpim u, nagit wög rö gipim u arik arun a gimim gasi u ninagmim. Pen hainö arö gimim yiharinj midmim rö lainim u, arö gimim yiharinj midaimim.

22 Nibi bi an an, bi rimnap rauöm dam wög kale u hag lilö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagit wög rö gimim gi midpe, hainö Bi Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabit yuöm, kalöp rau adog udö, nibi bi nipe ke midpim. Pen nibi bi an an, bi

rimnap hagpal hagpal rö nöp nagit wög rö gimim gi midagpe, hainö Bi Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabit yuöm, kalöp rau adog udö, nibi bi nagit wög gep nipe ke midpim. *

23 Krais nipe nan aij yabit yuöm kalöp rau adog udö, nibi bi nipe midpim. Anib u, nibi bi rimnap nagit wög gep nibi bi kale midaiun a gimim gasi u ninagmim.

24 Anib u, añ mam bi. Kale ke nan nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim.

25 Pen nibi udmim aka nibi udagmim, manö hag ninbe u hagnig gabin. Manö anibi Bi Kub u hagö ninem kalöp hagagabin. Pen nipe yip mög ninöm udöm wög ke hag la rö, gasi nin aij gem kalöp manö hagnig gabin anibi, manö ninö a gimim ninmim.

26 Nibi bi Krais nip nin udpun uri minör udun uñham midnabun u, midpim rö nöp midaimim u aij.

27 Kale bi nibi halö midpim gau, nibi hon gau arö gun yiharinj midaiun a gimim gasi u ninagmim. Pen kale bi nibi halö midagpim gau, nibi udun a gimim gasi u ninagmim.

28 Pen kale bi gau, nibi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Kale nibi praj gau, bi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Udmim uñham midaimim a gem gasi u ninem kalöp hagabin.

29 Añ mam bi. Midpun ñin i milö padö midagnab. Kale nibi halö midpim bi gau, nibi halö bi midagpim rö midaimim.

30 Mitön gipim nibi bi gau, mitön gagep nibi bi rö midaimim. Miñ miñ gipim nibi bi gau, miñ miñ gagep nibi bi rö midaimim. Nan raubim nibi bi gau, nan midagöp nibi bi rö midaimim.

31 Minön nabön il i nan gau udmim gipim nibi bi gau, gasi adö añ anibu nöp ninmim ggmim. Minön nabön il

* 7:15: Ro 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16 * 7:31: 1Jn 2:17

i ke hain nîbö lî nab nî n u söl mîdöp.
*

³² Yîp aij göp u, kalöp marö kub gagnîm. Bî nîbi udagpal gau, Bî Kub nîp gasî nîjöm, nan nîhön gî nî, Bî Kub nîp aij gî nab a göm, gasî u nî naböl.

³³ Pen bî nîbi udpal gau, nîhön gî nî, nîbi yad u nîp aij gî nî a göm, nan mî nîj naböj î i gasî kub nîjöm gö arnab.

³⁴ Anîg gö, nîpe gasî mîhöp nî nab. Pen nîbi bî udagöp u, Bî Kub nîp nöp gasî añî nöp nî nab. Hañ roman gasî rî mîd mîd magö yad magöjhalö Bî Kub nîp nöp nîem, nîp mîd magö lem, wög gî nam a göm, gasî u nöp nî nab. Pen nîbi bî udpal gau, nîhön gî nî, bî yad u nîp aij gî nî a göm, nan mî nîj naböj î i gasî kub nîjöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin anîbi, kalöp wîhö gem hagabin; kalöp gasî nîjem, Bî Kub nîp añî nöp gasî nîjöl gî, mîd magö löl gî mîdaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen bî ap yîharîj mîdö, nîp nîbi dap nîlö, yad bî wasöke mîdeinabin a göm, mîd damöm, hainö nîbi anîbu nîp nîjöm, nîpe mîd aij gagöp, a göm, nîp mög nîjöm udnabin a gî nab u, udnîm. Manö mîdagöp. Nîpe nan si nan naij ap gagnab. Nîbi udnab u aij.

³⁷ Pen bî ap yîharîj mîdö, nîp nîbi dap nîlö, yad bî wasöke mîdem mîd aij gî nabin a göm, gasî adö anîbu nöp klö gî nîj damöm, nîbi udagnabin a gî nab u, udagnîm. Manö mîdagöp. Nîpe u rö nöp gî aij gî nab. Nîbi udagnab u aij.

³⁸ Anîb u, nîbi dap nîlö, udnîm u, gî aij gî nab. Pen nîbi dap nîlö, udagnîm u, gî aij yabî gî nab.

³⁹ Nîbi gau, nugmul kamîj mîdeinab u, aip mîdeinabil. Umnab u me, am bî hainö udnabin a gî nab u, udnab; gasî nîpe. Pen udnîg gî nab

u, Bî Kub lau adö mîdöp bî ap nöp udnab. *

⁴⁰ Pen gasî yad nîjbin u, nugmul umö, nîbi yîharîj adu mîdpal rö mîdainîm u aij. Nîpe nîñî löl gî mîdöm, mîd aij gî nab. Yad gasî nîjbin, God Ana nîpe yîp gasî nî nîjöl gî kalöp manö anîbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe gîpal u nîjün aka wasö?” gîla

¹ Pen nîbi bî nan piral wip haj nan gau sabe gîpal gau, nan ap dap pak nan piral anîb gau kalîp sabe gî nî naböl u, nîjün aka nîjagun a gîmim yîp hag nîjbim u, kalöp pen hagnîg gabin. “Hon nîbi bî magöjhalö gasî ke ke mîdöp,” a gîpim u, nîjö nöp hagnîm. Pen gasî rî mîd hon ke nîjün, nîj aij gîpun a gî nabun u, hib hon ke hagno adö arnîm rö löp. Pen nîbi bî gau kalîp mîd magö lî nabun u, klö rîmnap halö udun, Krais haga rö nöp gî aij gîno arnab. *

² Pen hon gasî nîjeb mîdpun a gîpal nîbi bî gau, yîharîj adö adö nöp nîjöm anîg hagnîp. *

³ Nîbi bî God nîp mîd magö lî bal gau, God nîpe kalîp nîjöp.

⁴ Pen nîbi bî nan ap dap pak nan piral anîb gau nîp sabe gî nî naböl u, nîjün aka nîjagun? Pen hon nîjbun, nan piral sabe gîpal anîb gau nan nîjö wîhö, u nan yîharîj. Hon nîjbun, God añî nöp mîdöp. *

⁵ Nîbi bî rîmnap, god iru nöp, bî kub iru nöp kumi kabö adö laj abe mî nîj naböj î i abe mîdpal, a göm gasî u nîjbal.

⁶ Pen God hon u añî yabî mîdöp. Nîpe Bapi hon nan gau magöjhalö gî lö mîdöp. Nîpe mîdö nîjöl gî me, hon mîdpun. Bî Kub Jisas Krais u, u rö nöp añî nöp mîdöp. Nîpe mîdö me, God nan gau magöjhalö gî lö

mıdöp. Nıpe mıdö nıñöl gı me, hon mıdpun. *

⁷ Pen nıbi bı rımnap manö anıbu nıñagpal. Nagı adö u aij, nagı adö u naij, a göm nıñ aij gagal. Anıb u, god pıral gau nıp nan pak sabe gı ñıbal nan u ñıñöm, nıñhön gıñıg god pıral ñıbal nan ñıñbun a göm gası ıru nıñnaböl.

⁸ Pen nan ası ması gınabun aka halöwałö ñıñnabun u, God nıñö, manö mıdagöp.

⁹ Pen kale nıbi bı nıñ aij gıpin gau, nan ap ñıñno, añ mam hon nıñ aij gagal gau nıñöm ap lug paköl rö löp a gımim gası u nıñöl gımim nan ñıñmim. *

¹⁰ Nıñhön gıñıg: kale nıbi bı nıñ aij gıpin gau, am god pıral sabe gıpal ram raul mıgan u ammim, nan ñıñbe, nañın namam nıñ aij gagal gau, ap kalöp nıñöm, kale u rö nöp nıñöl rö löp.

¹¹ Anıb u, kale nıñ aij gıpun a gımim gıpe, nañın namam Krais udnabin a göm uma ap gası mıłö löl göm u rö nöp nan anıbu nıñöm, ap lug paknab. *

¹² Kale anıg geinabim u, adö anıbu nöp nañın namam kale gau nıñöm, adan aij mai, adan naij mai, nıñ aij gagnaböl. Anıb u, kale nañın namam gau kalıp nan si nan naij gımim, Krais nıp nan si nan naij gınabim.

¹³ Anıb u, nan ñıñeb rımnap ñıñnö, añ mam ap nıñöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö rımnap ñıñagnabin; yıharıñ haıı maj nan ñıñem umnabin. *

9

Pol pe udagmıdöp u nıñ aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep bı ap mıdpın. Yad Bı Kub hon Jisas nıp amgö yad ke nıñnö. Kale Bı Kub nıbi bı nıpe mıdpım u, yad Bı Kub nıp wög gem, manö aij nıpe u hag ñainö,

nıñ udmim me, nıbi bı nıpe mıdpım. Anıb u, nan ap yıp adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep bı ap mıdpın u, pen nıbi bı rımnap yıp nıñöm, Pol Jisas manö ud arep bı ap mıdöp, a göm nıñagnaböl. Pen gası yad nıñbin, kale nıbi bı gau, nıñö nöp Pol Jisas manö ud arep bı ap mıdöp a gımim nıñbım. Nıbi bı gau pen, kale Bı Kub nıbi bı nıpe mıdpım u nıñeinaböl u, nıñö nöp Bı Kub nıpe ke Pol manö nıpe ud arep bı ap hag lö mıdöp, a gınaböl. *

³ Nıbi bı rımnap yıp manö kub hagpal gau kalıp, pen anıg hagabin.

⁴ Kalöp wög gı ñıbin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akanı *

⁵ Wög kalöp gıpin rö, yad pen nıbi Jisas nıp nıñ udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñı ajöl gı, nan ñıñul rö lagöp akanı Bı Jisas manö ud arep bı rımnap abe, Bı Kub nımam hain nıpe gau abe, Pıda abe, pör nıbi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñı ajmıdal.

⁶ Aka Banabas hol mıñhön nöp mani wög gul nan ñıñnabul?

⁷ Bı amı gau wög gıpal rö, nan kale ke ulhai nıñagpal. Kalıp nan ñılö ñıñbal. Bı wain wög gı yımbal gau, yımbal rö, wain magö rımnap ral dapöm ñıñbal. Bı kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rımnap udöm ñıñbal.

⁸ Manö hagabin anıbu nıñbe, nıbi bı gau gası nıñbal rö nöp hagab a gınabım rö löp. Pen lo manö adö anıbu nöp hagab me.

⁹ God Manö u, Mosıs adıñ ap kalı kılın rıköm haga,

“Kale kaj kau gau pañıd dapım,
wid hon abhib jaklö,
magö u ke löm, cög u ke löm gañ a gımim

dap lıbe wög gılö nıñöl gı,
maj mıgan kale u nagı lı rıbık gagmım.

Wög gınaböl rö rımnap ñıñnaböl,” a ga.

* 8:9: Ro 14:13-15; Gal 5:13

* 8:11: Ro 14:15,20

* 8:13: Ro 14:21

* 9:1: Ap 22:17-18; 26:16;

1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3

* 9:4: Luk 10:8

* 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18

Pen God nipe kaj kau gau gasi niñöm manö anibu hagaga. *

10 Hanip nibi bi gasi niñöm haga. Nibi bi wög klö yabi! göm wög yimbäl gau, nibi bi wög klö göm nan ral daubäl gau, wög gipal rö kalip rimnap ñilö ñiñöl gi, aij a gö niñöl gi wög göl a ga. *

11 God manö hagöp nan aij u midmagö an kalöp dan yimbun u rö, kale pen nan minöñ naböñ i i midöp rimnap hanip ral dap ñinabim u aij. *

12 Pen bi rimnap kalöp manö aij u hag ñilö, mani nan gau ñibim rö, Banabas hol bi mihau kalöp pör hag ñimidul u, halip bi ñagnabim akan

Pen kalöp hag niñblop, mani nan gau udblop, pen nibi bi rimnap niñöm hagblap, “Mani nan a gi asib göl gi ajabil u, pen piral lamil, ‘Krais manö aij u hag ñi ajabul,’ a gipil,” a giblap. Anig rö anibu niñul, Krais manö aij u niñagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau ñiñöl gul, Krais manö aij u hag ñi ajpul. *

13 Pen kale niñbim: bi God sabe gep ram raul migan wög gipal gau, nan God nip dap ñibal gau rimnap udöm niñbal. Bi God wög göl gi, yaur wal bid adö pak sabe gipal gau rimnap udöm niñbal. *

14 Anib unbö rö nöp, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag ñinaböl nibi bi gau, kalip pen nan kale Bi Kub nip ñeb rimnap ñeinaböl, dam nan ñiñeb nan kale gau rauöm, mid aij göl gi wög anibu geinaböl. *

15 Pen kalöp Krais manö aij u hag ñi ajnö udpim rö, mani nan ñiñeb kale rimnap udagpin u yip aij yabi! göp. Miñi köp kali kñiñ rikabin i, nan kale rimnap udnam a gem hagabin. Wasö yabi! Mani yad ke wög gem, nan rau ñiñnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rimnap udagnabin.

16 Pen manö hag ñi ajmidin anibu, gasi yad ke hag ñi ajagmidin. Wög Bi Kub nip gimidin anibu, nipe ke gimön a ga rö nöp gimidin; gasi yad ke niñem gagmidin. Anib u, yad Jisas manö aij u arö ginam rö lagöp; hag ñöl gi nöp mideinabin. *

17 Gasi yad ke niñem Jisas manö aij u hag ñibnep, yad nan aij rimnap udbnep. Pen gasi yad ke wasö, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag ñabin u rö, yad yiharin wög yip hag la u gabin.

18 Anib u, yad nan aij udagem, kalöp yiharin hag ñimidin u, yad nan niñhön niñhön pen udnam? Pen udmidin u, mani nan rimnap udagem, Jisas manö aij u hag ñinö, nibi bi gau kale nan rimnap ñagöm, yiharin manö aij anibu niñöm, Jisas nip niñ udnaböl, a gi gasi u nöp niñmidin; pen yad udmidin me u.

19 Yad, bi rau dap lilö, nagi wög gipal rö bi ap midagpin u pen nibi bi iru nöp God lau adö mideilan a gem, nibi bi ram minöñ ke ke gau midpal magöñhalö kalip nagi wög gep bi ap rö midpin.

20 Juda kai midpal an u amem, Krais manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, kale gimidal adö u nöp gimidin. Yad lo Mosi kal kñiñ riköm haga anibu niñem hain gagabin u pen Mosi kal kñiñ rika lo anibu hain gipal nibi bi gau midpal an u amem, Krais manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, yad lo manö anibu u rö nöp hain gimidin. *

21 Pen nibi bi lo manö u niñagpal an u amem, Krais manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, nibi bi lo manö niñagpal gau gipal rö gimidin. Pen anig gem, halöwalö göl gi God lo manö u arö gagpin; Krais lo manö u hain gimidin.

22 Nibi bi Krais niñ ud pidön gagal an u amem, Krais manö u hag ñinö niñ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag ñimidin.

* 9:10: 2Di 2:6 * 9:11: Ro 15:27 * 9:12: Ap 20:34; 2Ko 11:9 * 9:13: Dud 18:1-3 * 9:14: Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26

Anib u, nibi bi ke ke midpal rö, rimnap Krai nip niñ udlö, kalip ud kamij yunim a gem, kalip aip midem, kale gimidal rö nöp gimidin. *

²³ Gimidin anibu, Krai manö aij u hag niñ aij ginö, nibi bi nip niñ udlö, nipe kale aip yad aip ud kamij yunab, a gem, anig gimidin.

Klö yabıl gino areinab me, mid aij yabıl ginabun

²⁴ Kale niñbim: nibi bi resis gipal gau iru nöp resis gipal, pen bi añi ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anib unbö rö, kale u rö nöp klö gimim, adan dip am aij gimim, nan aij udnabim.

²⁵ Nibi bi resis göm, nöd amjakun a göm gasi u niñbal gau, asi masi gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resis ginaböl. Usajıl bad pör middep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anig gipal. Pen hon usajıl bad pör middep udun a gun, anig gipun. *

²⁶ Anib u me, yad resis gimidin u, ke gau niñagpin; adan arnig gipin migan u nöp niñem, dip nöp gem armidin. Pen bi yiñharıñ hałpi ñöm pen pen pakpal gau, hałowałö pakapal, niñ aij göm pakpal rö u gipin.

²⁷ Pen yad hañ roman gasi rimid yad ke klö kal gem eksais gi aij gimidin. Anig gem, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag niñö, Jisas niñ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnab, a gem, anig ginö armidöp. *

10

Apis bac bi gau gila u hauł gagun

¹ Pen añ mam bi. Apis bac itañ hon gau aiud u hauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalip rarö rauöm abad midö, magöñhalö kamij arla. Kale niñ solwara Añi a gal aula u, God nipe gö, niñ anibu lili gi lap lap arö, magöñhalö böñ lai kamij aula. *

² Kale magöñhalö Mosıs aip jım niñ midöm, kumi bad au abe, niñ solwara au abe, niñ pakla.

³ Nibi bi anib gau magöñhalö, God niñmidöp nan u niñmidal. *

⁴ Nibi bi anib gau magöñhalö, God niñ niñmidöp u niñmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia niñöm niñ anibu kabö an au nibö auö niñmidal. Kabö anibu me Krai nöp. *

⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau niñniñ laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram minöñ kabö nöp an gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itañ bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naij gau niñeila rö gagöl a göm ga. *

⁷ Apis bac itañ bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosıs adiñ ap kali kliš rika manö anibu hadö niñbim: “Asiköm nan niñjöl gi, niñ niñjöl gi, urak kugom ral hałpi ñöm gilö aröp,” a gila. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gilö arö niñjöl gi, niñ añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. *

⁹ Kale rimnap Bi Kub nip ałeb ałeb niñmidal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauał gau kalip haua hadö umla. *

¹⁰ Kale rimnap God nip hag jumidal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. *

¹¹ Pen God nipe apis bac itañ bi gau anig ga u, nibi bi rimnap gau niñöm, gasi niñ aij göm, anig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga anibu, God Manö u kali kliš riköm hagla u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, Krai kauyan ado gi aunab a

* 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * 9:27: Ro 8:13; 13:14 * 10:1: Eks 13:21-22; 14:22-29 * 10:3: Eks 16:35 * 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11 * 10:5: Nab 14:29-30 * 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * 10:7: Eks 32:6 * 10:8: Nab 25:1-9 * 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49

gun abad miðpun ñin i, gasi niŋ aij göm, apis bac ilaŋ bi gau gi naij gila rö gagöl a göm, bi manö hagep niŋe gau kalip gasi ñö, God Manö adiŋ ap kali kliñ rikla. Hon God Manö adiŋ anibu amgö li niŋun hadö niŋbun.

12 Pen niŋi bi ke niŋ aij gipun a gipim gau, ap lug pakun rö löp, a gimim, niŋ aij gimim.

13 Nan si nan naij gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöŋ gagöp; niŋi bi gau iru nöŋ kalip u rö nöŋ aniŋ göp. Pen God niŋe nan niŋhön niŋhön hagnab u, hagnab rö nöŋ ginab. Aniŋ u, kalöp abad mið aij gö, Seden apöm, nan si nan naij göl a göm, kalöp gasi naij rimnap ñeinab u, God niŋe gö, rapin ginim rö lagnab. Seden kalöp gasi naij rimnap ñinab u, God niŋe adan ap yameinab, adan anibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adiŋ aŋi ñiŋmiðun u me, hañ romanŋ aŋi nöŋ miðpun

14 Aniŋ u, niŋi bi niŋeb aij yad gau. Nan piral gau, nan yiŋariŋ gau, sabe gagmim.

15 Kale niŋi bi gasi rimid halö miðpim u me, manö hagnig gabin i, manö niŋö aka gimim, kale ke niŋmim.

16 Hon magum gun, ñig kap u udun, God niŋ aij a gun ñiŋmiðun u, Krais hagape niŋe ñiŋmiðun. Pen bred magö ud jö gi ñiŋmiðun u, Krais hañ romanŋ niŋe ñiŋmiðun. *

17 Hon niŋi bi iru nöŋ miðpun u pen jim ñöl miðun bred magö adiŋ aŋi ñiŋmiðun u me, hañ romanŋ aŋi nöŋ miðpun. *

18 Pen Juda kai gipal u niŋbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God niŋ sabe gi ñimidal. Pen kale nöd gasi adö aŋi ap gasi niŋöm, aip jim ñöl meme sipsip nan anibu pak sabe gi ñimidal; hainö niŋi bi aniŋ gau aip jim ñöl adiŋ rimnap ñiŋmiðal. *

19 Pen yaur wal nan gau god piral niŋ sabe gi ñibal u, god piral anibu nan yabiŋ hagagabin; u nan yiŋariŋ. Minöŋ ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap gi löm, sabe gimidal nan piral aniŋ gau, nan yabiŋ a gem hagagabin; nan piral aniŋ gau yiŋariŋ minöŋ, mab adiŋ, kabö gol adiŋ nöŋ. *

20 Pen kalöp hagabin: niŋi bi God niŋ niŋagpal gau, nan piral aniŋ gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö bið adö u lun, a geinaböl u, kale kijaki wip haj wip ana kabö adiŋ mab adiŋ yuaiu nan gau sabe göm pakmidal; God niŋ sabe gi pakagmidal. Aniŋ u niŋem, kale yaur wal nan kijaki niŋ sabe gi pak ñibal yaur wal nan gau niŋi bi gau aip jim ñöl ñiŋmim, kijaki kai aip jim ñöl miðeinabim a gem, kalöp manö aniŋi hagabin. *

21 Krais niŋi bi niŋe aip magum gimim, Bi Kub ñig niŋe aip ñiŋmim, ammim kijaki ñig niŋe aip ñiŋmim rö lagnab; Bi Kub nan niŋe aip ñiŋmim, ammim kijaki nan niŋe aip ñiŋmim rö lagnab. *

22 Aniŋ geinabim, Bi Kub niŋ aŋeb aŋeb ñimim ginabim. Kale niŋi bi klö miðdagöp, Bi Kub bi klö yabiŋ niŋ aniŋ geinabim u, hanip pen ilön ñagnim, a gipim akan. *

23 Kale rimnap haggim, “Hon niŋhön niŋhön gun a ginabun u, ginabun; u manö miðdagöp,” a gipim. Me pen adö rimnap geinabun u, pen hanip gi naij ginab. Kale haggim, “Hon niŋhön niŋhön gun a ginabun u, ginabun; u manö miðdagöp,” a gipim. Pen adö rimnap geinabun u, niŋi bi Krais lau adö miðpal gau kalip nan aij ap gi ñagnab. *

24 Hon ke mið aij ginabun a gun adö u nöŋ niŋun gagun; niŋi bi rimnap kalip gasi niŋun, kale mið aij göl a gun adö u nöŋ niŋun gun. *

25 Kale yaur wal nan pak dam

* 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17: Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4 * 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Dud 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12 * 10:24: Ro 15:1-2

maker laiöl u, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap maker libal aka gimim, gasi iru niñmim, kalip hag niñagmim. Halöwało rau niñmim.

²⁶ Nihön ginig: God Manö u Depid nipe adiñ ap kali klin riköm haga, “Ram minöñ it i abe, nan minöñ naböñ it i midöp nan gau abe, magöñhalö B+ Kub nan nipe midöp,” a ga. *

²⁷ Pen nibi bi Kraiss lau adö midagpal rimnap kalöp, “Aube nan niñun,” a gaiöl, ram kalip arun a gaibe u, gasi iru niñmim aragmim. Am kalip aip asikmim, kale yaur wal nan gau dam adiñ kalöp niñaböl gau, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap niñaböl aka gimim, gasi iru niñmim, kalip hag niñagmim. Nan niñeb kalöp niñaböl rö halöwało ud niñmim.

²⁸ Pen nibi bi rimnap apöm kalöp hagaiöl, “Nan anibu kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap libal,” a gaiöl u, rik niñmim, hon niñno, nibi bi hanip hag niñal gau gasi iru niñnaböl, a gimim, arö gimim. Wasö u, gasi magö kale an dan, u aij u naij hagab gasi magö anibu, dui ginab. *

²⁹ Pen gasi magö kalpe hagagabin; nibi bi rimnap kalöp hag niñaböl gau, gasi magö kale an dan midöp anibu naij ginab a gem, hagabin.

Pen gasi magö yad ke niñem, nan nihön nihön ginam a ginabin u, ginabin; nibi bi ke gasi magö kale niñem, anig gagnet, a gagnet.

³⁰ Nan niñeb anib gau, God nip aij a gem niñnabin u, nihön ginig nibi bi rimnap yip manö hag ginaböl? *

³¹ Anib u, nan niñnig ginabim aka niñ niñnig ginabim aka nan nihön nihön ginig ginabim, God hib nipe adö arnim a gimim gasi u nöp niñmim gimim. *

³² Pen Juda nibi bi gau aka Grik nibi bi gau aka Kraiss lau adö midpal

nibi bi gau niñlö, aij gagnet adö u gagnet. *

³³ Yad gimidin adö u, yip ke aij ginim adö u gagnet; nibi bi gau iru yabit nöp Jisas manö aij u niñ udlö, kalip ud kamini yunim, a gem, adö u nöp gimidin. *

11

¹ Anib u, yad Kraiss göp adö u niñem gipin rö, kale u rö nöp yad gipin adö u nöp niñmim gimim. *

Nibi bi God nip sabe ginig magum geinaböl u, kale nihön rö midöl

² Yad nan nihön nihön gimidin u niñ dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag niñnö u, niñ dammim, niñöl gi nöp midmim gipim u, kalöp nibi bi aij yabit a gabin.

³ Pen miñi hagnet gabin i, niñmim. Bi gau nabic kale Kraiss; nibi gau nabic kale nugmul bi; Kraiss nabic nipe God. *

⁴ Pen bi gau nabic kale palu göm, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag niñ gi geinaböl u, nabic kale dap lugnaböl.

⁵ Pen nibi gau nabic kale u waiö midö niñöl gi, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag niñ gi geinaböl u, nabic kale dap lugnaböl. Nibi ap anig geinab u, nibi nan naij ginab nable gan a göm umagö böñ nöp riklö nable ginab u, u rö nöp linab.

⁶ Pen nibi ap umagö palu gagnet u, umagö nipe u rik sösöl lep; wasö u rik yuö lep. Pen anig göl nable göp a gagnet u, umagö nipe palu ginim.

⁷ Bi gau, God kalip nipe ke rö gi lö midpal u rö, nabic kale u palu gagöl. Pen nibi gau, God kalip bi rö gi lö midpal. *

⁸ God nibi riglöm kid u udöm, bi gi laga; bi riglöm kid u udöm, nibi gi la. *

* 10:26: Sam 24:1 * 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Ro 14:13
* 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8:
Jen 2:18-23

⁹ Pen nɪbi ke halö mɪdöp u najj göp a göm, nugmul nɪp gɪ laga; bɪ ke halö mɪdöp u najj göp a göm, nɪbin nɪp gɪ la.

¹⁰ Adö anɪbu, nɪbi nabɪc paɭu göl gɪ mɪdeinab. Anɪg gɪnab u, nɪbi bɪ nɪñöm, nɪbi anɪbu manö nɪñab, a gɪnaböl. Anɪg gɪnab u, ejol gau nɪñlönable gagnab.

¹¹ Pen nɪñ aij gɪmim. Bɪ Kub amgö ilö u, nɪbi ke halö mɪdagöp; bɪ ke halö mɪdagöp. God nɪpe nɪbi abe bɪ abe mɪhönngöl gɪ la.

¹² God bɪ rɪglöm kɪd u udöm, nɪbi gɪ la u pen mɪñi nɪbi gau ñɪ yag daulö nɪñöl gɪ, majö gɪ kub göm, bɪ lɪnaböl. Pen magönhalö God nɪpe ɪl añɪ anɪbu nöp mɪdöp.

¹³ Pen nɪbi gau nabɪc kale waiö mɪdö nɪñöl gɪ, God nɪp sabe gɪnaböl u, aij gɪnab aka, kale ke nɪñim.

¹⁴ God nɪpe aige göm bɪ gɪ löm, nɪbi gɪ löm, gɪ la u nɪñmim rɪk nɪñnabim u, bɪ gau umagö mɪlö mɪdeinab u najj gɪnab,

¹⁵ pen nɪbi gau umagö mɪlö mɪdeinab u aij gɪnab u, a gɪmim nɪñnabim. Umagö mɪlö nabɪc paɭu gaɲ a göm, God umagö mɪlö nɪbi gau ña.

¹⁶ Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö hagabin adö anɪbi nɪñöm, manö mɪdainɪm u, yad manö anɪbi nöp hagnɪg gabin. Yad pör anɪg unbö rö nöp gɪpin. Nɪbi bɪ Krais lau adö mɪdpal ram mɪnönj gau magönhalö anɪg unbö rö nöp gɪpal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagnɪg gabin i, kalöp manö aij rɪmnap hagnam rö lagöp. Nɪhön gɪnɪg: kale Krais lau adö mɪdpim nɪbi bɪ gau aip magum gɪmɪdim u, añ mam kale gau gasɪ nɪñmim, gɪ aij gagmɪdim.

¹⁸ Pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagla nɪñnö, kale Krais lau adö mɪdpim nɪbi bɪ ammim magum gɪmɪdim ñɪn u, kale asɪk ke ke lɪmɪdim. Anɪg hagpal u, kale rɪmnap anɪg gɪmɪdim a gem nɪñbin. *

¹⁹ Pen gasɪ adö ke ke nɪñmim gɪpe arab anɪbu, nɪbi bɪ gau Krais nɪñ ud pɪdönj gɪpal, pen nɪbi bɪ gau Krais nɪñ ud pɪdönj gagpal, a gun, waiö nɪñnabun.

²⁰ Krais nɪbi bɪ nɪpe aip magum gɪmim nan ñɪñmɪdim anɪbu, Bɪ Kub ñɪg nan jɪm ñöl ñɪñmim a ga rö ñɪñagmɪdim; piral adö u gɪmɪdim.

²¹ Kale nan ñɪñnɪg aumɪdim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasɪ nɪñmim abadagmɪdim. Nöd auaiöl u, ñɪg wain nan gau iru nöp abönamö ñɪñöm ñɪñ hakmɪdal. Anɪg göl, nɪbi bɪ rɪmnap hainö aulö kɪyö lɪmɪdöp; nɪbi bɪ rɪmnap nöd apöm ñɪg wain iru ñɪñlöh hauɭ almɪdöp.

²² Pen ram kale mɪdagö, magum gep ram u ammim, nan ñɪñöl gɪ, ñɪg ñɪñöl gɪ gɪpim akanj Aka, kale God nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, nan yɪharɪñ rö löp akanj Kale anɪg gɪmim, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau hagjumɪdim. Anɪg gɪmɪdim u, kalöp nɪhön hagnam? Kalöp nɪbi bɪ aij a gɪnam? Wasö yabɪ! Kalöp anɪg hagagnabin.

²³ Bɪ Kub yɪp manö hag ña u, yad kalöp hag ñɪnö: Bɪ Kub Jisas, bɪ nɪp kain ga ñɪn u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

²⁴ Bred magö ap udöm, God nɪp aij a göm, adɪñ adɪñ ud jö göm adɪñ bɪ nɪpe gau kalɪp ñöl gɪ haga, “Hañ romanj yad kalöp ñabin i. Anɪg gɪmim, yɪp gasɪ nɪñöl gɪ mɪdaimim,” a ga.

²⁵ Pen nan ñɪñ hakeila, ñɪg wain kap u u rö nöp ud God nɪp aij a göm, kalɪp ñöl gɪ haga, “Ñɪg wain kap anɪbi, yad umem hagape yad lugö, nɪbi bɪ gau God aip jɪm ñöl rö lɪnab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñɪg wain kap anɪbi hainö ñɪñmim, anɪg unbö rö nöp gɪmim, yɪp gasɪ nɪñöl gɪ mɪdaimim,” a ga. *

²⁶ Anɪb u, Jisas ado gɪ auagöp ñɪn i, bred magö u abe ñɪg wain kap u abe ñɪñöl gɪ nöp mɪdeinabim u, Jisas hanɪp a göm uma manö aij anɪb u, nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hagnabim.

* 11:18: 1Ko 1:10-12 * 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

Anig gımim, pör ñiñ midpe midpe, nıpe ado gi aunab arö ginabim.

²⁷ Pen nıbi bi rımnab gasi aij niñöm wasö, Bi Kub bred adiñ ñig wain kap hałowalö ud ñiñeinaböl u, Bi kub hanıp a göm umöb hañ roman hagape nıpe u, nan yiñariñ rö lö, anig ginaböl. God niñö, kale Krais hañ roman hagape nıpe u nan si nan naij ginaböl; manö kub niñnaböl. *

²⁸ Anıb u, aigeg rö midpim u, nöd hibur gasi midmagö an kale dan ke niñmim asik aij gımim, hainö bred wain u ud ñiñmim.

²⁹ Niñön ginig: nıbi bi an bred ñig wain u Jisas hañ roman nıpe u a gi gasi niñöm wasö, hałowalö bred wain a göm ud ñiñeinaböl gau, nan si nan naij göm manö kub niñnaböl.

³⁰ Adö anıbu nöp, nıbi bi kale rımnab masös göm, nan göm göp; rımnab böñ nöp umbal.

³¹ Anıb u, aigeg rö midpun u, nöd hibur gasi midmagö an hon dan ke niñun asik aij gun, hainö bred ñig wain ud ñiñeinabun u, nan si nan naij gun manö kub niñagnabun.

³² Pen hon nan si nan naij geinabun u, nıbi bi nıpe midpun rö, Bi Kub hanıp rımid uknab. Rımid ukö me, gasi niñun, nıbi bi niñnaböl il i hałowalö nan si nan naij gıpal gau aip mab ke inab ka migan yañ aragnabun. *

³³ Anıb u, añ mam bi yad, kale nan niñnig aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasi niñmim abadmim, jım ñöl niñmim.

³⁴ Pen kalöp rımnab kiyö linab u, ram kale gau nan niñmim aumim. Wasö u, hałowalö ginabim u, manö kub udnabim.

Manö adiñ rımnab, hainö midpim u amem, hag ñi aij ginabin.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bi. God Ana nıpe nan aij hanıp añi añi ke ke ñöb u,

miñi manö anıbu kalöp hag ñi aij ginig gabin.

² Kale niñbim: nöd Krais nıp niñ udagmim midmidim ñin u, niñnön, mab adiñ, kabö gol, nan gau ud gi libal nan gasi midagöp anıb gau, gasi kalöp tip gö, nan pıral anıb gau sabe göl gi midmidim. *

³ Anıb u, yad kalöp hagabin, God Ana nıbi bi kalıp aip an dan middeinab u, Jisas nıp manö naij hagöm hag juep rö lagnab. Pen nıbi bi an, Jisas Bi Kub yad a ginab u, Ana Ut nıp aip an dan midö niñöl gi anig hagnab. *

⁴ God Ana nıpe nan aij aij añi añi ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab anıbu nıpe Ana añi yabıl midöp. *

⁵ Wög adö añi añi ke ke gıpun u pen Bi Kub nıp wög gıpun u nıpe Bi Kub añi yabıl midöp.

⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añi añi ke ke gıpun u pen God añi yabıl u nıpe ke gö, hon añi añi wög adö ke ke gıno arab.

⁷ God Ana hanıp nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke gıpun anıbu, Krais lau adö midpal nıbi bi gau ud aij gun gi aij gıno, nıbi bi nıpe magörhalö mid aij gılan a göm göp.

⁸ God Ana nıpe hanıp nıbi bi rımnab gasi aij ñö, gasi niñ aij gun Krais manö aij u nıbi bi gau hag ñibun. Pen Ana añi anıbu nıpe hanıp nıbi bi rımnab gasi aij ñö, Krais manö aij u il u gasi niñ kıl hiıkun nıbi bi gau hag ñi aij gıpun.

⁹ Ana añi anıbu hanıp rımnab gasi aij ñö, Krais nıp niñ ud pıdön yabıl gıpun; Ana añi anıbu hanıp rımnab gasi aij ñö, nıbi bi rımnab nan göp gau gıno kamıñ löp.

¹⁰ Ana hanıp rımnab nan gagep rö gılan a göm pıdön u ñöb. Ana hanıp rımnab gasi aij ñö, God manö nıpe ke hagab manö anıbu niñun nıbi bi gau waiö hag ñibun. Ana hanıp rımnab gasi aij ñö, God Ana aka ana ke niñö ap kalıp aban alö hagaböl u

* 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

ninjbun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke gau nibö nöd ninjagmidun yinid magö anibu nöp ninjun hagpun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke haglö ninjun, ado gun nibi bi gau kalip hag ñibun.

11 Pen God Ana añi yabił midöp u, gasi nipe ke ninjöp rö, hanip nibi bi añi añi nan aij ke ke ñö ninjol gi, wög adö ke ke ginö arab. *

Krais hañ roman nipe añi nöp midpun

12 Hañ roman hon añi yabił midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp. Adiñ adiñ ke ke anib gau magöñhalö aip jim ñöl hañ roman añi nöp midöp. Krais abe anig unbö rö midöp. *

13 Anig unbö rö nöp, hon Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, nibi bi nibi bi rimnap kalip nagi wög gipal gau abe, nibi bi gasi kale ke ninjöm gipal gau abe, God Ana añi anibu nöp hanip magöñhalö pak ñö, Krais hañ roman nipe añi nöp midpun. God nipe Ana añi anibu nöp hanip ñöb midmagö an hon dan midöp. *

14 Hañ roman hon añi yabił midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp.

15 Ma kid u, ñin kid u ninjöm, yad ñin kid midbnep u aij, pen ma kid midpin u rö, hañ roman adiñ ap midagpin, a geinab u, hon ma kid anibu hañ roman adiñ ap midagöp, a gun hagagnabun.

16 Rimid u, u rö nöp, amgö u ninjöm, yad amgö midbnep u aij, pen rimid midpin u rö, hañ roman adiñ ap midagpin, a geinab u, hon rimid anibu hañ roman adiñ ap midagöp, a gun hagagnabun.

17 Pen hanip gi la ñin u, amgö gau magöñhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rimid pak ninjbnop? Pen rimid magöñhalö nöp gaiböp u, aige gun halin ninjbnop?

18 Pen God gasi nipe ke ninjöm, hañ roman adiñ adiñ ke ke magöñhalö gi li aij ga.

19 Adiñ adiñ ke ke midagböp u, hañ roman u rö nöp midagböp.

20 Anib u me, adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp pen magöñhalö aip jim ñöl hañ roman añi nöp midöp.

21 Pen amgö u, ñin kid u nip, "Nihön ginig yad aip midpan? Wög ne ap midagöp," a göm, asik am ke nöp midöm, mid aij gagnab. Nabic cög magö u, u rö nöp, ma kid u nip, "Nihön ginig yad aip midpan? Wög ne ap midagöp," a göm, asik am ke nöp midöm, mid aij gagnab.

22 Pen hañ roman adiñ rimnap klö midagöp, a gun gau, wög kale abe midöp. Asik ke ke lö, hañ roman mid aij ginim rö lagöp.

23 Pen adiñ anibu adiñ yiharin a gipun adiñ gau, gasi nin aij gun, walij rib adik gi aij gipun. Pen adiñ anibu adiñ ninjagap a gipun adiñ gau, gasi nin aij gun, walij rib adik gi aij gun.

24 Pen adiñ anibu adiñ aij a gipun adiñ gau, gasi nin aij gun, ke gagpun. Pen God nipe ke hañ roman adiñ adiñ gau udöm, adiñ anibu adiñ yiharin a gipun adiñ gau, ud aij yabił göm, adiñ magöñhalö gi jim ñö, hañ roman añi nöp midöp.

25 Anib u, hañ roman añi nöp midöm, asik ke ke lagöm, nibi bi nipe rimnap aip adip adip rö midöm, pen pen midmagö löl.

26 Pen adiñ ap marö gainim, adiñ rimnap magöñhalö abe marö ginab; pen adiñ ap nip hib haglö adö arainim u, adiñ rimnap magöñhalö abe min min ginaböl.

27 Pen kale magöñhalö Krais hañ roman nipe midpim. Hañ roman nipe u gö kale añi añi adiñ adiñ midpim. *

28 Nibi bi il nipe midpun an u, nipe hanip hag löp rö wög ke ke gipun. Nöd u, rimnap Jisas manö ud arep bi gau midpun; yigwö an

nibö u, Jisas manö aij u hag ñeb bî gau midpun; yîgwö nîgañ nibö u, Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau midpun; pen hon rîmnap nan gagep rō gau gîpun; rîmnap nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ lōp; rîmnap nîbi bî mög nîñun ud aij gîpun; rîmnap nîbi bî gau kalîp abad midno nîñöl gî, mid aij gîpal; rîmnap manö yabîl ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magōñhalö Jisas manö ud arep bî midagpun. Hon magōñhalö Jisas manö aij u hag ñeb bî midagpun. Hon magōñhalö Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau midagpun. Hon magōñhalö nan gagep rō gau gagpun.

³⁰ Hon magōñhalö nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ lagöp. Hon magōñhalö manö yabîl rîmnap ke ke hagapun. Hon magōñhalö manö yabîl ke ke haglö nîñun, ado gun nîbi bî gau kalîp hag ñagpun.

³¹ God Ana nan aij ñab anîb gau, gasî rîmid midmagö anî kale dañ gasî nîñmim, nan aij aij ñab anîb gau udnabun a gîmim gasî u nîñmim.

Pen uri yad kalöp adan aij yabîl u hagnîg gabin. *

13

Nîbi bî ke nibö gau kalîp midmagö lî nabun u, u nan kub yabîl

¹ Manö yabîl ke ke hagnabun aka ejol manö hagpal rō hagnabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagnabun u, manö hon nîñlō belo paklō paklō hagab u rō lî nab.

² God manö nîpe ke hagab manö anîbu nîñun, nîbi bî gau waiö hag ñî nabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rō lî nabun. Gasî nîñ kîd hiîkun, Krais manö aij u nîñ aij gî nabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rō lî nabun. Krais manö aij u manö îl u gasî nîñ kîd hiîknabun u

pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rō lî nabun. Hon nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagun, Krais nîp nîñ ud pîdōñ yabîl gun, îlō magö rîmnap hagno ke gau arnab u pen hon nîbi bî rîmnap kalîp midmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rō lî nabun. *

³ Pen nan hon magōñhalö midöp rō, nîme lun nîbi bî nan midagöp gau kalîp ñî nabun aka God wög u gîno nîñöl gî, nîbi bî rîmnap hanîp nîñlō, mulu lugö, hanîp mab inab anî u ud yulö umnabun u, God nîp aij gî nab a gî nabun u pen midmagö lagnabun u, nan yîharîñ rō lî nab.

⁴ Hon midmagö leinabun u, kalîp manö hain hain hagun, ud aij gun, gî aij gî nabun. Hon midmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rō lagöp, a gun gasî u nîñagnabun. Hon midmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon midmagö leinabun u, hon nöp nîbi bî kub nîbi bî gau nîbi bî pro, a gun gasî u nîñagnabun.

⁵ Hon midmagö leinabun u, nîbi bî kalîp manö naij hagun, halöwalö gagnabun. Hon midmagö leinabun u, pör nan nîhön nîhön hane ke aij gî nîm adö u gasî nîñun gagnabun. Hon midmagö leinabun u, yîñîd kal juun manö pen pen hagagnabun. Hon midmagö leinabun u, nîbi bî rîmnap hanîp gî naij gî naböl u, manö anîbu gasî nîñöl gî midagnabun.

⁶ Hon midmagö leinabun u, nagî naij adö anîbu nîñun ñîñî lagnabun; nan nîhön nîñö nöp midöp u nöp nîñun mîñ mîñ gî nabun. *

⁷ Hon midmagö leinabun u, marö nîhön nîhön rîmnap hanîp aunîm, gasî halö midleinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ ud pîdōñ göl gî nöp midleinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ udöl gun gasî halö midleinabun. Hon midmagö

* 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mad 17:20 * 13:6: Ro 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

leinabun u, pör klö gun Bî Kub hagöp rö göl gi mîdeinabun. *

⁸ Hon mîdmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anig gi damun, am Bî Kub aip kumi kabö adö laŋ au mîdeinabun ñin u, mîdmagö löl gi nöp mîdeinabun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun, nîbi bî gau waiö hag ñibun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, manö yabił ke ke aka ejol manö hagpal rö hagnun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ił u niŋ kîd hiikpun u, hainö anig gagnabun.

⁹ Nîhön giŋig: God Ana hanip nan aij ñö, Krais manö aij u manö ił u niŋ kîd hiikpun a gi gasi niŋbun u pen uri rîmnap nöp niŋbun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun nîbi bî gau waiö hag ñibun a gi gasi niŋbun u pen God Manö nipe rîmnap nöp niŋun, nîbi bî gau hag ñibun.

¹⁰ Pen Krais Bî aij unbö ke aunab u, hon nan gau rîmnap nöp niŋagnabun; hon nîbi bî magöŋhalö nan gau magöŋhalö waiö niŋ haknabun.

¹¹ Nî painaŋ mîdmîdun ñin u, nî painaŋ gasi niŋbal rö gasi niŋun, nî painaŋ hagpal rö hagnun mîdmîdun. Pen hainö majö gun, nîbi bî kub lun, nî painaŋ gasi niŋöm giłal rö u böŋ nöp arö giłun.

¹² Uri ñin anibi, ñig ana rö ral niŋbal rö u niŋun, nan gau magöŋhalö niŋ aij gagnun. Rîmnap niŋbun; rîmnap niŋagnun. Pen ñin hain anibu, nan gau rîmnap nöp niŋagnabun; hon nîbi bî magöŋhalö nan gau magöŋhalö amgö magö hon ke waiö niŋun, niŋ haknabun. Uri ñin anibi, God nipe aigale Bî rö mîdöp u rîmnap niŋbun, rîmnap niŋagnun. Pen ñin hain anibu, God hanip niŋ aij yabił göp rö u, nîp u rö nöp niŋ aij yabił giłabun.

¹³ Anib u, manö kub mîhau niŋan pör mîdöp: Krais nîp niŋ udep u; Krais nîp gasi halö abad mîdep u; mîdmagö lep u. Pen manö kub yabił u me, mîdmagö lep u. *

14

God Ana nîbi bî nipe kalip nan aij ñab

¹ Nîbi bî gau kalip mîdmagö lîabun u, u nan kub yabił; kale gasi anigöl niŋmim giłim. God Ana nan aij ñab anib gau, gasi rîmîd mîdmagö an kale dan gasi niŋmim, nan aij ñab anib gau udnabun a giłim gasi u niŋmim. Pen nan aij aij yabił u, Krais manö aij u nîbi bî kalip hag ñinabun, a giłim gasi u niŋmim. *

² Pen nîbi bî manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale nîbi bî rîmnap kalip hagagaböl; kale God nîp nöp hagaböl. Nîbi bî rîmnap manö anibu niŋöm niŋagnaböl. God Ana pîdöŋ ñö manö niŋö pi göl mîdöp gau hagaböl.

³ Pen nîbi bî Krais manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nîbi bî rîmnap manö kale u rö nöp niŋöm niŋ aij giłaböl. Manö anibu niŋöm Krais manö aij u niŋ aij göm pîdöŋ rîmnap halö udöm, gasi halö mîdöl gi, nan nîhön giłab u gasi iru niŋagnaböl.

⁴ Nîbi bî manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anibu rîk niŋöm, kale ke nöp pîdöŋ rîmnap halö udnaböl. Pen nîbi bî Krais manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nîbi bî Krais lau adö mîdpal gau magöŋhalö u rö nöp niŋöm, pîdöŋ rîmnap halö udnaböl.

⁵ Kale magöŋhalö manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinabim u, yîp aij giłab u pen yîp aij yabił giłab u, Krais manö aij u waiö hag ñinabim. Bî ap manö ke nîbö manö niŋagep rö hagnun, hainö nipe ke ił hagnun u anig anig göl mîdöp a giłab u, nîbi bî apdi niŋbal gau pîdöŋ rîmnap halö udnaböl. Anig giłab u aij.

* **13:13:** 1De 1:3 * **14:1:** 1Ko 12:31; 14:39

Wasö, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagep u nan pro; Krais manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen mîdpim u amem, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gîmim nîŋmim, Krais nîp nîŋ ud pîdön gînabim? Pen God Ana yîp manö rîmnap hagö, kalöp hag nînabin u aij gînab. Aka God Ana gö, gasî rîmîd yîp auöp rō kalöp hag nînabin u aij gînab. Aka God Ana yîp gasî nîö, Krais manö aij rîmnap kalöp hag nînabin u aij gînab. Yad kalöp hag nînö, kale Krais Jisas manö aij nîŋ aij gîmim, hagöp rō gînabim u, aij. Krais manö îl u rîmnap hag nîeinabin u, Krais nîp nîŋ ud pîdön gîmim rō lînab.

⁷ Nan gau rîmnap gasî mîdagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nîbi bî gau nîŋöm manö nîhön nîhön hagöp a göm dui göm kîmap hagagnaböl.

⁸ Pen aîŋ magö u, u rō nöp, hag aij gageinab u, bî an uraköm pen pen gînîg gabun a göm, abad mîdeinab?

⁹ Anîb u rō me, kale nîbi bî gau kalîp manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, nîŋöl? Kale ke nöp hag hag ju lînabim.

¹⁰ Mînön nabön îl i manö yabîl ke ke iru nöp mîdöp rō, manö îl u mîdö nîŋöl gî hagpal; yîharîŋ hagagpal.

¹¹ Nîbi bî rîmnap manö haglö nîŋagnabun u, hanîp nîŋlö, nîbi bî mîlö gau rō lînab. Hon pen kalîp nîŋno, unbö rō gînab.

¹² Kalöp anîb unbö rō nöp gînab u, nîŋ aij gîmim. Gasî rîmîd mîdmagö aŋ kale daŋ gasî nîŋmim, God Ana nan aij nîab anîb gau udnabun a gîmim gasî u nîŋbim u aij. Pen nîbi bî Krais lau adö mîdpal gau magöŋhalö Krais nîp nîŋ ud pîdön göl a gîmim, nan aij God Ana nîab gau udmim, klö gîmim gî mîdeinabim u aij yabîl.

¹³ Anîb u rō me, kale nîbi bî gau kalîp manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God Manö hageinabim u, God nîp hag nîŋbe, kalöp gasî nîö nîŋöl gî, manö hagnabim anîbu ud ado gîmim, anîg anîg hagajun a gîmim, kalîp u rō nöp hag nîmim.

¹⁴ Nîhön gînîg: manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God nîp sabe gînabin u, ana yad sabe gînab pen manö îl anîg göl hagabin u a gem nîŋagnabin.

¹⁵ Anîb u, yad ana yad u God nîp sabe gînabin; pen yad u rō nöp gasî rîmîd yad u nîŋöl gî nöp mîdem God nîp sabe gînabin. Yad ana yad u God nîp kîmap hagnabin; pen yad u rō nöp gasî rîmîd yad u nîŋöl gî nöp mîdem God nîp kîmap hagnabin.

¹⁶ Kale ana kale u nöp God nîp aij a gîmim sabe geinabim u, nîbi bî gau manö hagnabim u nîŋöm rîk nîŋagnaböl. Anîb u, kale God nîp sabe gîmim aij a gînabim manö anîbu îl u rîk nîŋöm, aij a göp a göm “Nîŋö” a göl rō lagnab.

¹⁷ God nîp aij a göl gî mîdeinabim u pen nîbi bî anîb gau manö hagnabim u nîŋöm, gasî rîmnap halö udöm pîdön rîmnap halö udagnaböl.

¹⁸ Pen God Ana nan aij nîö, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagnabim u, kalöp nöp nîagöp. Yîp u rō nöp nîajîp, manö ke nîbö manö nîŋagep rō iru nöp pör hagnîdin u, God nîp aij a gîpin.

¹⁹ Pen Krais lau adö mîdpun nîbi bî gau aip magum gun, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagnö nîbi bî rîmnap nîŋöm rîk nîŋagnaböl u, u yîp aij gagnab. Manö nîŋeb mîhöp nöp hagnö, nîbi bî rîmnap nîŋöm gasî rîmnap halö udnaböl u, u yîp aij gînab.

²⁰ Pen aîŋ mam bî. Nîŋ painaŋ gasî nîŋbal rō gasî u rō nîŋagnîm; nîbi bî kub gasî nîŋbal rō gasî u rō nîŋmim. Nan si nan naij gagep adö u nöp nîŋ painaŋ rō mîdmim. *

* 14:20: Ep 4:14

21 God manö haga rímnap hagöm, Aisaia God Manö adin ap kalí kliñ ríköm haga,
 “Bí Kub hagöp,
 ‘Yad nibi bí gai i rímd uknö,
 nibi bí mlö gau nibö hagnö apöm,
 manö yabi kale ke hagnaböl,
 pen nibi bí gai i manö yad hagnabin anibu ninagnaböl,’
 a göp,” a ga. *

22 Anib u ninbun, God Ana nan aij ñö, manö ke nibö manö ninagep rö hagnal u, nibi bí Krai níp nin udpal gau ninöl a göm ñagöp; nibi bí Krai níp nin udagpal gau ninöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aij ñö, nibi bí Krai manö aij u waiö hag ñibal u, nibi bí Krai níp nin udpal gau, níp nin ud aij göl a göm ñöb; nibi bí Krai níp nin udagpal gau, níp nin udöl a göm ñagöp.

23 Pen kale nibi bí Krai lau adö midpim gau ap magum gimim, magöñhalö manö ke nibö manö ninagep rö hagpe ninöl gi, nibi bí manö anibu ninagpal gau rímnap aka nibi bí Krai níp nin udagpal gau rímnap raul migan anibu aueinaböl u, manö kale anibu ninöm, nibi bí gau hau alö hagaböl, a ginaböl. *

24 Pen Krai manö aij u waiö hag ñöl gi midpe ninöl gi, nibi bí Krai níp nin udagpal gau rímnap aka nibi bí manö anibu ninagpal gau rímnap raul migan anibu aueinaböl u, manö kale anibu ninöm, kale nan si naij naij gipal u ninöm, gasi kub ninaböl. *

25 Gasi kub ninlö ninöl gi, nan nihön nihön gasi rímd midmagö kale pi göl midöp gau waiö lö ninaböl. Kale anig göl gasi ninöm, God níp ninlö anin gö, kugom yimöm, God hib nipe haglö adö arö ninöl gi hagnaböl, “Ninö! God kalöp aip midöp,” a ginaböl.

God níp sabe ginig am magum gimim u, kabö rö nöp gimim

26 Anib u, añ mam bí, manö hagnig gabin i ninmim. Kale ap magum ginabim ñin u, bí ap kimap ap hagnab; bí ap Krai manö aij u adin ap manö hag ñinab; bí ap God Ana gasi ñinab rö manö u hag ñinab; bí ap manö ke nibö manö ninagep rö hagnab; bí ap manö hagnab anibu, adö göm anig anig hagajip a ginab. Anib u me, nibi bí Krai lau adö midpal gau Krai níp nin ud pidöñ göl a gimim gasi u nöp ninmim gimim. *

27 Pen bí rímnap manö ke nibö manö ninagep rö hageinaböl u, bí mihöp aka mihau nigan nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bí añi ap nöp uraköm manö hagnab; bí seg hagagöl. Bí añi ap anig göl uraköm manö hageinab, bí ke nibö ap pen uraköm, manö haga u ud adö göm, anig anig hagajip, a ginab.

28 Pen manö adö göm, anig anig hagajip a göm hag ñeb bí ap midagainim u, manö ke nibö manö ninagep rö hagnig gaböl bí gau manö anibu hagagöl; kale ke agamij kalip ke abe God níp abe hagöl.

29 Bí mihöp aka mihau nigan Krai manö aij u hag ñilö ninöl gi, bí rímnap kabö rö hagaböl aka göm, nin midaiöl. *

30-31 Pen bí asik nin midainaböl anib gau, bí ap God Ana gö, gasi aij piral hikö, bí nöd uraköm hagainim u gasi anibu ninöm asikö, bí hain uraköm hagnim. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añi añi uraköm hagöl. Anib u, kale magöñhalö Jisas Krai manö aij u hag dapim apim gimim me, Jisas Krai gasi rímnap halö udmim, gasi halö midainabim.

32 Nibi bí God kalöp nan aij ñö, Krai manö aij u hag ñimidim gau, gasi kale ke nin aij gimim, manö hag ñimim. Pen kale u rö nöp gasi nin aij gimim, manö hagpin me u a gimim arö gimim.

33 Nihön ginig: God gö nibi bí

* 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21

Krais lau adö mǝdpal gau haṭöwaṭö gagpal; gasi nǝṇöl gi gǝlö arö, agamǝ mǝd aij gǝpal.

Pen kale ap magum gǝmim, Krais lau adö mǝdpal nǝbi bǝ ram mǝnön gau gau magöṇhalö gǝmǝdal rö gǝmim.

³⁴ Kale ap magum gǝmim, God nǝp sabe gǝmǝdim ñǝn u, nǝbi gau manö hagagöl. Bǝ gau nöp haglö, nǝbi gau yǝharǝṇ apdi nǝṇöl. Juda lo manö anǝb unbö rö nöp hagöp. *

³⁵ Nǝbi gau manö rǝmnap halö nǝṇun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bǝ kalǝp hag nǝṇlö, hag ñöl. Pen nǝbi bǝ Krais lau adö God Manö nǝṇun a göm magum geinaböl aṇ au, nǝbi ap uraköm manö hag ñǝnab u, gi naij yabǝṭ gǝnab.

³⁶ Kale nǝbi bǝ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nǝbi bǝ gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö aij ud arep bǝ gau, manö aij anǝbu damun, kalöp nǝbi bǝ Korid nöp hag ñagno.

³⁷ Kale bǝ an an, God Ana hanǝp nan aij ñö, Jisas manö aij u nǝbi bǝ gau hag ñǝmǝdin a gǝmim gasi nǝṇbim gau, yad Bǝ Kub hagöp rö hagabin me u a gǝmim nǝṇmim. *

³⁸ Pen bǝ an manö hagabin anǝbi nǝṇagnab u, manö nǝpe u rö nöp nǝṇagmim.

³⁹ Anǝb u, añ mam bǝ. Gasi kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a gǝmim gasi u nǝṇmim. Pen nǝbi bǝ manö ke nǝbö manö nǝṇagep rö ha-gaiöl u, arö gim a gǝmim hagagmim.

⁴⁰ Pen kale nǝbi bǝ Krais lau adö mǝdpim gau apim God Manö nǝṇnabim ñǝn u, nan nǝhön nǝhön geinabim, magöṇhalö gasi nǝṇ aij göl gi gǝpe arnǝm.

15

Krais umöm kauyaṇ uraka

¹ Añ mam bǝ. Krais manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö nǝṇö yabǝṭ a

gǝmim nǝṇ ud pǝdön gǝpim u, kauyaṇ hag ñǝ aij gǝnǝg gabin.

² Manö aij anǝbu kalöp hagnö nǝṇmim udpe u, nǝṇ ud pǝdön göl gi mǝdeinabim u, God kalöp ud kamǝṇ yunab. Pen nǝṇ ud pǝdön göl gi mǝdageinabim u, kale manö nǝṇö anǝbu yǝharǝṇ nǝṇ udpim rö lǝnab.

³ Manö yad nöd nǝṇnö anǝbu, manö kub manö aij yabǝṭ a gem kalöp hag ñǝnö. Hon nan si nan naij gǝpun rö, Krais hanǝp a göm uma u, God Manö kalǝ kǝṇ rǝköm, gǝnab a gǝla rö nöp ga. *

⁴ Krais umö rǝgöl gǝlö, ñǝn mǝhöp mǝdöm, ñǝn mǝhau nǝgan u kauyaṇ uraka u, u rö nöp God Manö kalǝ kǝṇ rǝköm, gǝnab a gǝla rö nöp ga. *

⁵ Pen Jisas kauyaṇ uraköm, Pida mǝdeia au waiö lö, nǝp nöd nǝṇa. Hainö waiö lö, bǝ manö nǝpe ud arep unbö mǝgan laṇ u nǝṇla. *

⁶ Hainö ñǝn ap, Krais kauyaṇ waiö lö, ñǝn añǝ anǝbu nöp añ mam paip hadred (500) rö nǝṇla. Añ mam anǝb gau rǝmnap umla pen magöṇhalö rö mǝdpal.

⁷ Hainö ñǝn ap, Krais kauyaṇ waiö lö, Jems nǝṇa. Ñǝn ap pen, bǝ manö nǝpe ud arep gau magöṇhalö nǝṇla. *

⁸ Pen nǝbi bǝ rǝmnap nǝp nǝṇla ñǝn u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nǝṇnö. Anǝb u, yad ñǝ le pi yag daubal rö ap mǝdainö yǝp uda. *

⁹ Yad nǝbi bǝ Krais lau adö mǝdeila gau kalǝp gi naij yabǝṭ gi mǝdmǝdin u, Jisas manö aij ud arep bǝ mǝdnam rö laga. *

¹⁰ Pen God yǝp mög nǝṇöm ud aij gö, bǝ nǝpe mǝdem, ke yabǝṭ gǝpin. Jisas manö aij ud arep bǝ rǝmnap wög gǝpal rö gagpin; yǝp mög nǝṇöm ud aij yabǝṭ gö, wög kub yabǝṭ u gǝpin. *

¹¹ Yad nöp God nǝp wög gǝpin a gem hagagabin; kale nöp gǝpal a gem hagagabin. Hon magöṇhalö Krais

* **14:34:** 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * **14:37:** 1Jn 4:6 * **15:3:** Ais 53:5-12 * **15:4:** Mad 12:40; Ap 2:24-32
 * **15:5:** Luk 24:34; Mad 28:16-17 * **15:7:** Luk 24:50 * **15:8:** Ap 9:3-6 * **15:9:** Ep 3:8; 1Di 1:15
 * **15:10:** 2Ko 11:23

manö aij u, adö añi hag ñino arö, kale niñmim udpim.

Nibi bi umla gau kauyan urakn-aböl

¹² Pen Krais umöm uraka a gun manö pör hagnun u, kale rimnap niñhön ginig niñagmim, wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gimim niñbim?

¹³ Pen wip gau umöm kauyan urakagnaböl a ginabim u, Krais nipe ke kauyan urakagöp a ginabim.

¹⁴ Pen Krais kauyan urakagböp u, Krais manö aij hag ñimidun manö u, manö yiñharin rö liböp. Krais kauyan urakagböp rö hagep, Krais manö aij niñ udpim u manö yiñharin rö liböp.

¹⁵ Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Krais nip gö urakagböp. Anib u, God gö Krais uraka manö aij pör hag ñimidun u, manö piral rö liböp.

¹⁶ Niñhön ginig: wip gau umöm kauyan urakagnaböl a ginabim u, Krais nipe ke u rö nöp kauyan urakagöp a ginabim.

¹⁷ Pen Krais kauyan urakagböp, Krais manö aij niñ udpim u manö yiñharin rö liböp. Krais kauyan urakagböp, nan si nan naij gipim gac u lik gi yuagböp.

¹⁸ Pen Krais kauyan urakagböp, nibi bi Krais nip niñ udöm umla gau, hadö böñ nöp um lug li arblap.

¹⁹ Hon Krais nip udun me, gasi halö midpun. Pen minöñ naböñ it i midun, böñ nöp umaibnop, nibi bi mög gep rö yabıl midai bnop.

²⁰ Pen Krais uraköm kamın midöp u me, nibi bi Krais nip niñ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamın mideinaböl.

²¹ Bi ap gö, nibi bi umnaböl; bi ap gö, nibi bi uraknaböl. *

²² Manö hagabin anibu, Adam nibi bi yam nipe midpun u magöñhalö umnabun, pen Krais nibi bi yam nipe midpun u magöñhalö uraknabun.

²³ Pen God Krais nip nöd gö uraköm, am nipe aip midöp u me, hainö apöm nibi bi nip lau adö midpun gau gö, magöñhalö uraknabun. *

²⁴ Seden kijaki ana naij nipe gau nibi bi gau gi naij ginaböl u pen Krais nipe kalip pa jö gi yuöm, nibi bi nipe abad mideinab gau Bapi God nip ñinab; anibu ñin hain anibu aunab.

²⁵ Niñhön ginig: Krais nibi bi nan gau abad mid damöm, Nap gö, kolmat nipe magöñhalö gau Krais ma mo gau mideinaböl. *

²⁶ Kolmat añi ap nöp mideinab: umeb magö u nöp. Pen ñin hain anibu, u abe gi pis ginab. *

²⁷ Pen nipe gö, nibi bi nan gau magöñhalö ma mo nipe gau midöp a göm kalı kılın rikla u, God Krais mo nipe gau midöp hagagla. God nipe nöp gö, magöñhalö Krais mo nipe gau midöp. *

²⁸ Nibi bi nan gau magöñhalö, Ñi nipe Krais mo nipe gau midlö niñöl gi, nipe hagnab, “Bapi miñi ne nibi bi nan gau magöñhalö abad midpan. Miñi yad mo nöp gau mideinabin,” a ginab. Anib u me, God añi nöp nan niñhön niñhön midöp gau magöñhalö yabıl abad mideinab.

²⁹ Nibi bi umbal gau, uraknaböl a gipin u niñbim. Urakagnaböl u, nibi bi ai ginig niñdamam umbal gau kalip nan a göm ñig pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anig gipal.

³⁰ Pen hon u rö nöp, hon niñhön ginig manö aij anibu hagnun, bi hanip gi naij ginig gaböl gau gasi iru niñagpun? *

³¹ Yad pör niñagpin, ñin i bi ap yip al pak linab aka wasö u niñagpin. Yad kalöp nibi bi gasi niñem, Bi Kub hon Krais Jisas nip ñiñi lem aij a göp a gabin.

³² Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gipin. Ummön böñ nöp umnabön a

* 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36

gipim u, yad n̄hōn ḡn̄g an̄g gipin?
 “M̄ñi m̄dpun ñ̄n i, nan aij aij ñ̄ñöl
 ḡ, ñ̄g aij aij ñ̄ñöl ḡ, ḡ m̄daiun;
 umun bōñ nōp umnabun,” a ḡbnep.
 Manō aij hag ñ̄t ajpin u ar̄k arbnep.
 *

33 Pen n̄bi b̄i gas̄ an̄bu rō n̄ñbal
 gau, aip m̄dagaimim. N̄bi b̄i m̄d
 aij ḡpal gau, n̄bi b̄i ḡ naij ḡpal
 gau aip magum gaiöl, adō an̄bu nōp
 ḡnaböl.

34 Pen gas̄ adō ke n̄ñmim nan si
 nan naij ḡpim u arō ḡmim, m̄d aij
 ḡmim. Kale r̄mnap God n̄p gas̄
 n̄ñagpim u, kale nable ḡbōp.

*Kauyan̄ urakōm hañ roman̄ kale u
 aige rō m̄deinab?*

35 Pen kale r̄mnap hagnabim,
 “N̄bi b̄i umbal gau aigöl gōm urakn-
 aböl? Urakōm, hañ roman̄ kale u
 aige rō m̄deinab?” ö ḡnabim.

36 Pen manō hagpal u manō hau
 rō. Nan ȳñ magö gau yube, halö
 m̄dōm kam̄ñ lagnab; umōm nōp
 kam̄ñ l̄nab. *

37 Wid magö aka nan n̄hōn
 magö yubim u, ran kub göp rō ju
 ȳmagpim; magö pro gau nōp yubim.

38 Pen magö ke ke yubim an̄b gau,
 God rann̄m a gōm n̄ñ la rō ranöb.

39 Hañ roman̄ gau u rō nōp ke ke
 m̄döp. N̄bi b̄i gau ke la; kaj wal gau
 ke la; yaur gau ke la; kabsā gau ke
 la.

40 Hañ roman̄ kumi kabö adö lañ
 gau ke m̄döp; hañ roman̄ m̄ññ
 naböñ adö ī i gau ke m̄döp. Hañ
 roman̄ kumi kabö adö lañ aij u ke
 m̄döp; hañ roman̄ m̄ññ naböñ adö
 ī i aij u ke m̄döp.

41 Pen s̄dö mailö u aij u ke la; rak̄n
 mailö u aij u ke la; gap̄ mailö u aij u
 ke la. Pen gap̄ gau u rō nōp ke ke
 m̄döp rō mailö u aij ke ke la.

42 N̄bi b̄i umōm uraknaböl u an̄bu
 rō. Wip r̄göl ḡnaböl hañ roman̄ u
 hij ḡ lugnab; uraknaböl hañ roman̄
 u hij ḡ lugnab.

43 Nan mög gep rō ulōm l̄bal;
 urakōm mailö halö m̄dnab. Nan klö
 m̄dagöp ulōm l̄bal; urakōm p̄dōñ
 halö m̄dnab. *

44 Hañ roman̄ ulōm l̄bal u hañ
 roman̄ m̄ññ naböñ adö ī i ajpal rō
 m̄döp; urakōm ana kumi kabö adö
 lañ ajpal rō m̄dnab.

45 Adö an̄bu nōp, God Manō
 ad̄ñ ap Mos̄s kal̄ kl̄ñ r̄kōm haga,
 “Adam nōd n̄bö u n̄pe ke b̄i kam̄ñ
 halö la,” a ga. Adam hain n̄bö u pen
 Ana m̄döp; n̄pe n̄bi b̄i gau kam̄ñ
 m̄dep magö u ñ̄ab. *

46 An̄b u me, nōd hañ roman̄
 m̄ññ naböñ adö ī i ajep; hainö hañ
 roman̄ ana ajep.

47 B̄i nōd n̄bö u m̄ññ nōp aua;
 B̄i hain n̄bö u kumi kabö adö lañ au
 n̄bö aua.

48 N̄bi b̄i m̄ññ naböñ adö ī i
 m̄dpal gau, b̄i nōd n̄bö m̄dm̄döp
 u rō nōp m̄dpal. N̄bi b̄i kumi kabö
 adö lañ m̄dpal gau, B̄i kumi kabö
 adö lañ m̄döp rō m̄dpal.

49 M̄ñi hon b̄i m̄ññ aua rō
 m̄dpun; hainö B̄i kumi kabö adö lañ
 au n̄bö aua rō m̄deinabun.

50 Añ mam b̄i, yad kalöp hagabin,
 hañ roman̄ ȳhar̄ñ u God ram
 m̄ññ aij u arep rō lagöp. Nan um
 hij ḡ lugnab u pör pör m̄dain̄m rō
 lagöp.

51 Pen manō nōd n̄ñagm̄dal ap
 kalöp hagn̄g gabin. Hon Krās
 n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun gau magöñhalö
 umagnabun. Pen hon magöñhalö ke
 hain n̄bö rō l̄nabun. *

52 Aññ magö hagö, añ̄m añ̄m
 ȳñ̄d nōp mailö göp rō, n̄bi b̄i
 umbal gau urak hañ roman̄ hij
 ḡ lugagep m̄deinaböl; pen hon
 magöñhalö ke hain n̄bö rō l̄nabun.
 *

53 Hañ roman̄ hij ḡ lugnab u, hij ḡ
 lugagep l̄n̄m; hañ roman̄ umeb u,
 pör pör m̄dep l̄n̄m. *

54 Hañ roman̄ hij ḡ lugnab u, hij
 ḡ lugagep l̄nab; hañ roman̄ umeb
 u, pör pör m̄dep l̄nab ñ̄n an̄bu,

* 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7 * 15:51: 1De
 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4

manö kalî kliñ rîkôm hagla rô gî nab. Bî God manö hagep Aisaia God Manö kalî kliñ hagôm haga, “Bî Kub umeb magö u al pak lö hadö böñ nöp pîs göp,” a ga. *

⁵⁵ Pen bî God manö hagep Hosea God Manö kalî kliñ rîkôm haga, “Umeh magö, uri klö ne mîdöp gai? Umeh magö, uri ilön ne mîdöp gai?” ö ga *

⁵⁶ Umeh magö ilön u nan si nan naij gep nîbö; nan si nan naij gep klö u lo manö nîbö. *

⁵⁷ Pen God nîpe Bî Kub hon Jisas Krais nîp yuö apöm hanîp ud asîk yuö kamîñ arabun. Anîbu nîñun, God nîp aij a gun.

⁵⁸ Anîb u, añ mam aij yad gau, kale pîdön gîmim, ke gau aragmim. Bî Kub nîp wög gîpun u yîharîñ gagun a gîmim, pör nöp klö gîmim, Bî Kub nîp wög göl gî mîdaimim.

16

Nan God nîp ñeb

¹ Mani ud magum gîmim, God nîbi bî kalîp ñî nabim manö u hagnîg gabin. Krais Jisas nîbi bî Galesia Propins mîdpal gau kalîp hagnö rô, kale u rô nöp gîmim. *

² Kale nîbi bî ke ke magöñhalö wik añî añî ñîñ nöd u mani udpim rô u nîñmim rîmnap ud ke gau lîmim ud magum gîmim. Anîg gî nabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

³ Pen yad nî nabim u, bî kale nîñmim bî aij mîdpal gau rîmnap hagpe, yad kalîp köp kalî kliñ rîk ñîñö, kale pen köp u abe mani ñî nabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

⁴ Pen yîp arep rô leinab yad ke kalîp u† gî ud arnabin.

⁵ Pen yad Masedonia Propins u amem, mîdpim u nî nabim. *

⁶ Amjakem, kale aip pro magö ap mîdeinam rô lõp. Yîbaud i kalöp aip

mîdem, ram mîñöñ rîmnap arnîg gîñö, yîp dam adan anj u yube arnabin. *

⁷ Kalöp yîharîñ mailö sîdö anj nîñöl arep u yîp aij gagöp. Bî kub yau a geinab, am kale aip rapîñ mîdem hainö arnabin.

⁸ Yad daun kub Epesas i mîdem, Pedikos ñîñ kub u ap padiö nîñem hainö nî nabim.

⁹ Daun kub Epesas i, Bî Kub wög kub gabin, pen nîbi bî iru nöp yîp jî nîñbal. *

¹⁰ Pen Dimodi mîdpim u auainîm, nîp ud aij gîmim, nîpe pîñîñ gagnab. Nîpe yad Bî kub u nîp wög gîpin rô nöp göp u nîñmim, *

¹¹ nîp arö gagmim. Kale magöñhalö nîp ud aij gîmim. Hainö arnîg gainîm u, nîp dam adan anj u yuaimim, yad mîdpin i ado gî aunîm. Mam rîmnap halö aip aunaböl a gem abad mîdpin. *

¹² Pen mam hon Apolos nîp manö klö hagem hagpin, mam rîmnap arajal rô, aip armön a gîpin u, pen nîpe mîñî nagnab. Hainö neb rô lainîm nî nab. *

Manö naböñ rîmnap abe haga

¹³ Kale nîbi bî nîñöl gî mîdaimim. God nîp nîñ ud pîdön gîmim gî mîdaimim. Nan ap pîñîñ gagmim. Klö yabîl gîmim gî mîdaimim.

¹⁴ Pen nan nîñön nîñön gî nabim, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lîmim gîmim.

¹⁵ Añ mam bî. Kale nîñbim, Grik kai Krais nîp nîñ udla gau, Sîdepanas nîbi bî yam nîpe gau nöd nîñ udla. Nîñ udöm me, nîbi bî Krais lau adö mîdpal gau kalîp mîdmagö lõm wög gî ñöl gî nöp mîdpal. Anîb u, añ mam yad kalöp hagabin, *

¹⁶ nîbi bî aij anîb gau rô abe, añ mam kale aip wög gîpal gau abe nîñmim, hagöl rô nöp gîmim.

* 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16

¹⁷ Pen kale ap yip niŋmim rö lagö, Sidepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yip niŋbal u yip aij yabił göp.

¹⁸ Anig gipal anibu yip aij göm kalöp aij göm göp. Bi aij anib gau manö hagnaböl u niŋ aij gimim.

¹⁹ Pen nibi bi God lau adö midpal Esia Propins i, kalöp Korid nibi bi gau, “Añ mam bi, kale midpim?” a gipal. Akwila nibi nipe Prisila aip kalöp Korid nibi bi, “Bi Kub kalöp abad mideian,” a gipal. Nibi bi apöm ram kale ber mihau magum göm God nip sabe gipal gau u rö nöp hagpal. *

²⁰ Pen añ mam Krais lau adö midpal gai i magöŋhalö, “Kale midpim?” a gipal. Kale Bi Kub nip niŋ udpim rö, pen pen hag wiŋhai udöl gi, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböŋ magö i niŋmagö yad u ke kalı kliñ rikem “Kale midpim?” a gabin.

²² Nibi bi an, Bi Kub nip midmagö lagnab u, pen ilön udnim. Anib u, Bi Kub hon, ne aumön! *

²³ Bi Kub hon Jisas kalöp mög niŋöm ud aij ginim.

²⁴ Añ mam yad Krais Jisas lau adö midpim gau, yad kalöp magöŋhalö midmagö libin. Anib unbö rö aij.

* **16:19:** Ap 18:2,18,26 * **16:22:** Gal 1:8-9

2 Korid

Pol köp hain u Korid n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, mam hon Dimodi aip aui m̄idul, kalöp God n̄bi b̄i n̄ipe daun kub Korid m̄idpim gau abe, Akaia Propins aṇ aṇ gau gau magör̄halö m̄idpim gau abe, köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabin.

² Kalöp hagabin, ȳip aij göp u, Bapi God abe B̄i Kub Jisas Krais abe kalöp mög n̄iṇmil ud aij ḡilö, agam̄ij m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

³ B̄i Kub hon Jisas Krais Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Bapi God ñ̄i pai n̄ipe mög mög n̄iṇöm, ud aij göm, pör pör abad m̄id aij yab̄i göp. *

⁴ Marö r̄imnap han̄ip auaj̄ip, n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp u me, hon pen ado gun, n̄ibi b̄i r̄imnap marö auaj̄ip, kal̄p u rö nöp ud aij gun abad m̄id aij ḡinabun.

⁵ Krais p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe ilön uda rö hon u rö nöp ilön r̄imnap udpun. Pen Krais p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe han̄ip pör pör abad m̄id aij göp n̄iṇöm hon gas̄i halö m̄idpun. *

⁶ Kale m̄id aij ḡimim gas̄i halö m̄idmim, am n̄ipe aip pör pör m̄ideinabim a göm, Krais Jisas n̄ipe marö r̄imnap han̄ip ñ̄im̄idöp. Pen Krais n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp rö, hon gas̄i halö m̄idpun u n̄iṇnabim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Krais han̄ip u rö nöp abad m̄id aij ḡinab n̄iṇöm m̄id aij gun a ḡimim, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁷ Gas̄i hon n̄iṇbun u, kale Krais n̄ip arö gagnabim. Hol b̄i m̄ihau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God hal̄p m̄ihöṇ ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad m̄id aij gö, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁸ Pen añ mam b̄i n̄iṇmim. Hol b̄i m̄ihau Esia Propins m̄idul, marö kub udul uṭham yab̄i m̄idailo. Kam̄iṇ m̄idaiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡilo. *

⁹ Hadö umn̄ig gabul a ḡilo. Pen ga adö an̄bu, hol gas̄i kub yab̄i n̄iṇm̄idul u me, hol ke klö m̄idpul a gul hagap̄ul; God n̄bi b̄i umbal gau gö urakpal u nöp hal̄p abad m̄idö n̄iṇöl ḡi m̄idpul, a ḡipul.

¹⁰⁻¹¹ Hal̄p böṇ nöp al pak löl rö la u pen n̄ipe hal̄p ud kam̄iṇ yua u me, uri n̄ipe hal̄p kauyaṇ ud kam̄iṇ yun̄ig gab. Kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, hainö gau abe n̄ipe u rö nöp hal̄p ud kam̄iṇ yunab a gul gas̄i halö m̄idpul. An̄b u, n̄ibi b̄i iru nöp God n̄ip sabe göl ḡi m̄idlö, God n̄ipe n̄iṇöm hal̄p b̄i m̄ihau ud kam̄iṇ yuö me, n̄ibi b̄i iru nöp hal̄p ḡinab u n̄iṇöm hib n̄ipe haglö adö arnab. *

Pol kal̄p am n̄iṇaga, manö u haga

¹² M̄idmagö hol aṇ daṇ n̄iṇbul, n̄ibi b̄i gau aip m̄idul nan n̄ihön n̄ihön ḡipul gau, God hal̄p aip m̄idö n̄iṇöl ḡi, n̄ip gas̄i n̄iṇöl ḡi ḡipul. Hol manö n̄iṇö nöp hagul ḡi aij nöp ḡipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör an̄b unbö rö nöp ḡipul. Pen n̄ibi b̄i gau gas̄i n̄iṇbal rö gas̄i n̄iṇul an̄ig gagul. God hal̄p mög n̄iṇöm ud aij göm gas̄i ñ̄ö an̄ig ḡipul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kal̄i kliñ r̄ikm̄idin gau, manö ba gau rö hagem r̄ikagm̄idin; amgö l̄i n̄iṇmim, iṭ u ȳiṇ̄id n̄iṇmim a gem, waiö nöp r̄ikpin. M̄iñi ke ke rö m̄idpun u me, kale ȳip n̄iṇbim pen ȳip n̄iṇ aij gagpim; pen ȳip aij göp u, ȳip n̄iṇ aij ḡipe me, hainö B̄i Kub hon Jisas ado ḡi aunab ñ̄in u, ap magum gun, yad kalöp n̄iṇem m̄iñ m̄iñ ḡinabin; kale pen u rö nöp ȳip n̄iṇmim m̄iñ m̄iñ ḡinabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö an̄bu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñ̄in u, yad gas̄i ap n̄iṇem köl am n̄iṇn̄ig n̄inabin a ḡinö. Yad Masedonia n̄ibi b̄i kal̄p

* **1:3:** Ro 15:5 * **1:5:** Sam 34:19 * **1:8:** Ap 19:23; 1Ko 15:32 * **1:10-11:** 2Di 4:18 * **1:13-14:** 2Ko 5:12; Plp 2:16

nijng arnabin, pen nöd am kalöp nijem arnam, a ginö. Pen ado gi apem, Judia arng, adan mlö añ anibu nöp apem, kalöp kauyan nijöl gi ap padinam, a ginö. Anig ginö me, kale mñ mñ gimim yip pen gi ñmim nan magö rimnap ñibe ñijöl gi, Judia arnam, a ginö. *

¹⁷ Gasi anibu rö nijem me, kalöp nöd manö big yunö u pen hainö nagnö. Anig ginö u, yip pen hagnabim, “Bi mlö u nip ke aij göp adö u hain göm, ‘Ginabin ginabin,’ a göm, manö nöp hagöm, hainö gagöp. Nipe yiharig bi manö ñig pak ajöp mlö u,” a ginabim rö löp u pen,

¹⁸ God bi nijö yabıl nöp hagöp u pig midpin rö u, yad gasi mihöp nijem kalöp hagagpin.

¹⁹ Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Ñi nipe Jisas Krais manö hag ñino. Jisas Krais gasi mihöp midagöp. Nipe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö nihön nihön hagöp u, hagöp rö nöp ginab. *

²⁰ God manö adö nihön nihön haga u, Jisas Krais apöm, anib unbö rö nöp magöjhalö göp. Hon nipe anig göp anibu nijbun u me, God nip sabe gun u, Jisas Krais hib nipe hagun, “Nijö” a gipun. Anig gipun u, God hib nipe u adö lan aran a gun anig gipun. *

²¹ God nipe nöp gö me, hon abe, kale abe Krais nip cig aij gun midpun. Nipe nöp me hanip “Ñibi bi yad ke,” a göm, hag löm,

²² Ana nipe u hanip ñö, apöm midmagö an hon dan gon li midöp. Anib u hon nijbun, hon God ñibi bi nipe ke midpun nijöm nipe haga haga rö nöp magöjhalö hanip ñinab. *

²³ Pen yad kale Korid kai midpim gau nijng gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp nijem me, kalöp mög nijem me nagnö. God nipe midmagö yad an dan nijöb yad piral hagabin.

²⁴ Pen manö yad u nöp hain göl a gem gasi u nijagpin. Kale ke Krais nip gasi nijbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö gimim Krais nip nij aij gimim cig pidöj gimim mñ mñ göl gi mideinabim, a gem hagabin. *

2

¹ Pen yad gasi ap nijem hagnö, “Kalip kauyan am nijem manö klö hagnö, kalip kauyan ilön udöl rö löp u, am nijagnam,” a ginö. *

² Pen yad ginö kale ilön udeinabim u, an pen midöm yip geinab mñ mñ ginabin? Nibi bi anibu rö rimnap midageinaböl.

³ Anibu nijem me, kalöp köp kali kliñ riknö. Yad gasi nijnö, “Amjakem ñibi bi gau nijem mñ mñ yabıl gibnep pen wasö, amjakem kalip nijnö, yip mijör yabıl ginim rö löp u me, yad aragnabin,” a ginö. Yad gasi nijnö, “Yad ke mñ mñ ginabin u, kale abe mñ mñ ginabim,” a ginö.

⁴ Köp kali kliñ riknö anibu, midmagö yad u ilön gö, gasi mlö löl gi, amgö ñig ud gi dö gi yuöl gi kali kliñ riknö. Kalöp marö kub ginim a gem rikagnö; kalöp midmagö yabıl libin rö nijmim, a gem riknö. *

Bi nan naij ga u, uri nan naij ga anibu arö gimim nip midmagö limim udmim

⁵ Pen yad gasi nijbin bi ap gö marö ga u, yip gaga, kalöp ñibi bi gau midpim kalöp magöjhalö ga.

⁶ Pen kale magöjhalö rö nip arö gipe u, nipe ilön udöm, gi naij ga u hadö nijöb. Anib u, mñi anig gagmim; arö gimim.

⁷ Mñi gi naij ga anibu arö gimim, nip manö hain hain hagmim. Nihön ginig: nip anig gagpe, mög kub yabıl gö, böj nöp ap lug paknim rö löp.

⁸ Anib u, yad kalöp hagabin, nip mam hon a gimim midmagö libim u, nip hagpe nij aij ginim.

* 1:15-16: 1Ko 16:5-6 * 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

⁹ Yad kalöp köp kalî kliñ rîknö u, manö yad u udmim, manö nîhön nîhön hagnabin magöñhalö hain gîmim gînabim aka gem köp kalî kliñ rîknö.

¹⁰ Pen nîbi bî kale gau rîmnap gî naij gînaböl kale arö gînabim u, yad u rö nöp gî naij gînaböl anîbu arö gînabin. Pen yad gî naij gînaböl arö gînabin u, Krais yîp nîñ mîdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gînabin.

¹¹ Pen wasö u, Seden hanîp Krais nîbi bî nîpe rîmnap gö, ap lug pakun rö löp. Seden pör, gînö ap lug paköl a göm nîñöb u, nîñbun. *

¹² Pen Krais manö aij u Droas nîbi bî kalîp hag ñînam a gem, Droas arainö, Bî Kub yîp adan hiikö, wög nîpe u ram mîñöñ anîbu gînam rö la u pen, *

¹³ mam yad Daidas Droas au ulhai nîñagnö u me, yad gasî kub nîñem, Droas nîbi bî kalîp, “Aui mîdaiim” a gem, Daidas nîp nîñnîg Masedonia Propins aui aunö. *

¹⁴ Anîb u, God göp rö nîñem, nîp aij yabîl a gîpin. Ñî nîpe Krais nîp yuö, apöm Seden nîp ud rała mîgan nîpe gau löm, hanîp uda. Nîpe hanîp udöm, ami bî kub rö hanîp ul gî arö nîñöl gî, nîbi bî ke ke gau hanîp nîñöm Krais manö aij nîpe hañîñ aij yabîl rö nîñbal.

¹⁵⁻¹⁶ Krais mab hañîñ aij auep ud God nîp lau sabe gî ñöb u rö, hon mîdpun. Nîbi bî Krais kalîp ud kamîñ yuab gau hañîñ anîbu nîñöm hañîñ aij unbö ke nîñlö, kalîp kamîñ mîdep magö u ñöb. Pen nîbi bî Krais nîp arö gîpal gau, hañîñ añî anîbu nöp nîñöm wîp hañîñ naij u a gîlö, kalîp umeb magö u ñöb. Pen nîbi bî an wög anîbu gînim rö löp? *

¹⁷ Nîbi bî iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nîpe u hag ajpal. Pen hon unbö rö gagpun. God nîpe hanîp hag lî yuöm nîñ mîdö nîñöl gî, hon Krais nîbi

bî nîpe mîdun manö nîñö yabîl nöp hagun a gun, God Manö aij nîpe u kabö göl nöp hag ñîbun.

3

¹ Pen manö kalî kliñ rîkabin anîbi, “Yad köp kalî kliñ rîknö, hanîp ud aij göl,” a gem, rîkagabin. Hon nîbi bî yîharîñ rö mîdun, hanîp udmim, a gun, nîbi bî kale nîñbim rîmnap kalîp hagno, köp rîmnap kalî kliñ rîk ñîlö, hon dap kalöp ñîno nîñmim, hanîp udagnabim. Pen kale, “Bî gai i kalîp udmim,” a gîmim, köp rîmnap kalî kliñ rîk ñîbe, hon dam nîbi bî rîmnap kalîp ñagnabun. *

² Pen köp mîdmagö an hon dan kalî kliñ rîk mîdöp rö me, kale nîbi bî mîdpim. Gasî hon nîñbun u, kalöp manö hag ñîno nîñmim udpim u me, nîbi bî gau kalöp nîñöm, hon bî aigale bî rö mîdpun u nîñnaböl. *

³ Pen hon Krais nîp wög gîno, Krais nîpe ke köp anîbi kalî kliñ rîköm hanîp ña. Yîg nan kalî kliñ rîkep udöm rîkpal rö wasö; kabö adö u kalî kliñ rîkpal rö wasö. God pör kamîñ mîdöp Ana nîpe u Krais manö aij nîpe u nîbi bî mîdmagö an kale dan rîköp. *

⁴ Yad manö hagabin anîbi, God nîhön nîhön hagöp u Krais magöñhalö anîb unbö rö nöp gînab, a gem hagabin.

⁵ Hon nîñbun, hon klö hon ke gîno wög aij arnîm rö lagöp; God nöp me hanîp gî ñö nîñöl gî, gîno wög aij arnab.

⁶ God nîpe nöp gö, hon wög gî ñeb bî nîpe mîdun, God Manö hain nîbö hag löp u, damun nîbi bî gau kalîp hag ñîbun. God Manö hain nîbö hag löp anîbu, lo manö u rö wasö; manö hain nîbö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, nîbi bî umnaböl; pen God Ana gö, nîbi bî kamîñ mîdeinaböl. *

⁷ Lo manö anîbu, God kabö hañî bad adö u kalî kliñ rîkö, Mosîs dauö nîñöl gî, mailö kub yabîl ga. Mailö

* **2:11:** Luk 22:31 * **2:12:** Ap 14:27; 1Ko 16:9

* **3:1:** 2Ko 5:12; Ap 18:27

* **3:2:** 1Ko 9:2

* **2:13:** Ap 20:1

* **2:15-16:** Luk 2:34; 2Ko 3:5-6

* **3:3:** Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27

* **3:6:** Jer

31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63

kub anibu Mosıs mulu maj migan nıpe mailö gımdöp. Mıdö mıdö mailö kub anibu hadö ur gaia pen Isrel nıbi bı Mosıs mulu maj migan nıpe nıñöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yabıl halö aua. *

⁸ Pen God Ana wög nıpe gab u mailö aij unbö ke halö mıdöp.

⁹ Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö nıpe u nıbi bı kamın aij rö lep manö aij anibu mailö halö unbö ke yabıl aua. *

¹⁰ Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

¹¹ Lo manö u pör mıdagöm ur gınıg gaia pen mailö halö aua; anıb u me, manö aij u pör pör mıdöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö mıdöp.

¹² Anıb u, hon gası halö mıdun, ana udagun, kłö gun Krais manö aij u waiö hag nıñbun.

¹³ Mosıs ga rö gagun. Nıpe lo manö u damöm, mulu majman nıpe u mailö kub yabıl ga, pen mıdö mıdö mailö kub ga anibu pro gö auö nıñöl gı, Mosıs nıpe nıbi bı gau pro gajıp anibu nıñagöl a göm, usajıl bad ap udöm, mulu majman nıpe u pału ga. *

¹⁴⁻¹⁵ Pen gası kale nıñ aij gagla. Nıñön gınıg: usajıl bad rö gası kale wam wam göm mıdeia u me, God nöd hadame nöp manö nıñö hag lep haga manö u amgö lı nıñla u pen manö ıl u nıñagla. Mıñi u rö nöp kale lo manö anibu amgö lı nıñbal pen nan usajıl bad rö gası kale wam wam gö, manö ıl nıñagpal. Nan usajıl bad rö gası kale wam wam göp u, Krais nıpe nöp ud ke gau yunım rö löp.

¹⁶ Pen nıbi bı Bı Kub u nıp aunaböl u, nıpe usajıl bad gası kale pału göm mıdöp u, ud wał gı yuöm, gası kale pıral hiıkö, nıñnaböl. *

¹⁷ Bı Kub hagabin u, Ana u me. Ana nıpe hon aip mıdeinab u, nan

nıñön nıñön göm hanıp bı nagıman rö lınım u, nıpe pa jö gı ke gau yuöm hanıp ud asık yunab. *

¹⁸ Pen mulu majman hon u pału gı pi gun mıdagpun rö, hon magöñhalö Bı Kub mailö aij nıpe u waiö nıñbun. Nıpe gö, hon magöñhalö nıpe ke mailö aij halö mıdöp rö lınabun. Magö añı nöp nıpe mıdöp rö lagnabun; pen nıñ añı añı nıpe pör nöp hanıp gı gı gö, hon mailö aij nıpe mıdöp rö lınabun. Bı Kub anıg gab u Ana u me.

4

Mıñöñ ud rin cög gıpal rö u, hon nıbi bı mıdpun

¹ God hanıp mög nıñöm udöm, wög anıbi hag lö gıpun u me, hon gası ıru nıñagpun.

² Pi göm gıpal adö u abe, nable gö nıñöl gı gıpal adö u abe hon gagpun. Nıbi bı gau kalıp manö pıral hagagpun. Hon God Manö hag nıñıg gabun u, manö hon rımnab halö hagun hag nıñagpun. Nan nıñön nıñön gıpun gau pıral adö u gagpun. God Manö aij nıpe u kabö göl nöp waiö hag nıñbun. Anıg gıno, nıbi bı gau hanıp nıñöm, mıdmagö an kale dan nıñnaböl, hon God amgö ilö adö nıpe u bı aigale bı rö mıdpun. *

³ Nıbi bı umaböl gau nöp, manö aij waiö hag nıñbun u nıñöm, usajıl bad rö manö aij adö mıdöp nıñöm nıñagun a gıpal.

⁴ Kale nıñagpal u, Seden ram mıñöñ ıl i god rö mıdöp u, gası kale wam wam gö, Krais manö aij mailö halö mıdöp manö u nıñagpal. God nıpe mıdöp rö, Krais u rö nöp mıdöp u nıñagpal. *

⁵ Pen manö hag nıñbun u, hon bı aigale bı rö mıdpun manö u hag nıñagpun; Jisas Krais nıpe nöp Bı Kub mıdöp nıñöm Jisas wög nıp gun, wög gı ñeb bı kale mıdpun a gun, manö aij kalöp hag nıñbun.

* 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17 * 3:13: Eks 34:33 * 3:16: Eks 34:34 * 3:17: Jon 8:36; Ro 8:2 * 4:2: 2Ko 2:17; 1De 2:5 * 4:4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3

⁶ God nöd “Sibön an yan mailö gan,” a ga. God añi anibu nöp mailö nipe midmagö an hon dan ñi lab. Anib u, God mailö aij nipe u Krais mulu majman mailö gab u hadö niñbun. *

⁷ Minöñ ud rin cög gi libal rö u, hon nibi bi midpun. Pen God nipe nan aij unbö ke anibi hanip an dan löp. Anib u niñbun, klö hon ke wasö; God klö nipe ke ñö udun anig göl midpun u niñbun. *

⁸ Hanip böñ böñ ridik gipal u pen hon pak gulu gi arbun. Gasi iru niñbun u pen gasi halö midpun. *

⁹ Hanip yu gi yubal u pen mam hon pör aip midöp. Hanip yiharin gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jisas nip paköm al pak la rö, hanip u rö nöp paköm al paknig gilö bislam midpun. Pen anig gö, nibi bi gau hañ roman hon niñöm, Jisas kamñ midöp u waiö niñnaböl. *

¹¹ Hon kamñ midpun u, Jisas nip niñ udpal, a göm, hanip pör pör nöp al pak linig gaböl. Pen gaböl anibu, nibi bi gau hañ roman hon niñöm Jisas kamñ middep magö nipe u niñöl a göm, God kalip arö gö anig gaböl. *

¹² Hon pör pör umun rö löp u pen hon anig ginö, kale kamñ midmim rö löp.

¹³ God Manö u bi ap kali klin riköm haga, “God nip niñ udpin u me, anig hagpin,” a ga. Anib u rö, hon u rö nöp God nip niñ udpun u me, manö hagpun. *

¹⁴ Hon niñbun, God gö Bi Kub Jisas kauyan uraka rö, hanip u rö nöp gö urakno, hanip abe kalöp abe dam Jisas midöp au linab. *

¹⁵ Nan hagabin anib i magönhalö kalöp nan a gem hagabin. Anig ginö, ñin añi añi God nipe nibi bi gau gau iru nöp ud aij göm abad midö, kale

God nip aij a göl gi gilö niñöl gi, hib nipe u i adö lan ap rannab.

God nip niñ udun gasi halö midpun

¹⁶ Anib u, hon gasi halö midpun. Hañ roman ñin ma hon hainö gi lugnim rö löp u pen God hanip pör pör ana an hon dan klö ñö niñöl gi kamñ midpun. *

¹⁷ Marö pro udpun anib gau nan kub wasö; yiharin magö ulep ap nöp udpun. Pen marö anib gau udun, am Krais aip midun pör nöp pör nöp mailö aij kub yabif gau mid aij ginabun. *

¹⁸ Minöñ naböñ adö it i midun, nan amgö magö niñeb gau gasi iru niñagpun; nan adö lan au amgö magö niñagep gasi niñbun. Nan amgö magö niñeb gau magö ulep nöp mideinab; nan amgö magö niñagep gau pör nöp pör nöp mideinab. *

5

¹ Hañ roman hon miñi midöp ñin an i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anibu ud wal gilö aka asöl gö, God nipe hanip ram hain nibö ap ram minöñ nipe kumi kabö adö lan au gi lö mideinabun. Ram anibu bi ram gipal rö wasö; God nipe ke gi lö, pör nöp pör nöp mideinab. *

² Ram hain nibö anibu yinid udun walj rö rol gun, a gi gasi niñöl gun abad midpun. *

³ Nihön ginig: God nipe hanip walj rö rol gi ñeinab u, magö nöp midageinabun.

⁴ Miñi ram bada anibi midun, marö gö niñöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gasi u niñagpun; kumi kabö adö lan middep hañ roman u udun a gi gasi u niñbun. Hañ roman kamñ middep u apöm, hañ roman umeb nöd nibö u böñ nöp niñ haknab, a gi gasi u niñbun.

* 4:6: Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18

* 4:7: 2Ko 5:1

Ro 8:36 * 4:13: Sam 116:10

* 4:14: 1Ko 6:14

Kol 1:16 * 5:1: 2Ko 4:7

* 5:2: Ro 8:23

* 4:8: 2Ko 1:8; 7:5

* 4:10: 1Ko 15:31

* 4:11:

* 4:16: Ep 3:16

* 4:17: Ro 8:17-18

* 4:18:

⁵ God gasi nipe ke niñöm, hañ roman hain nibö ñinam a göm, Ana nipe u nöp yuö apöm hanip aip midöp u me, God nipe haga rö nöp ginab u niñ aij gipun.

⁶ Anib u me, hon pör pör gasi halö midpun. Pen hañ roman anib i halö midpun ñin an i, Bi Kub ram nipe kumi kabö adö lan au midagpun. *

⁷ Bi Kub nip gasi niñöl gi ajpun u pen amgö niñagpun.

⁸ Hon gasi halö midpun. Hañ roman hon i arö gun, am Bi Kub ram minöñ nipe kumi kabö adö lan au midaiun, a gi gasi u niñbun. *

⁹ Anib u, ram minöñ hon au hañ roman mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nipe am mideinabun u, nip aij ginab adö u nöp gun, a gi gasi u niñbun. *

¹⁰ Niñön ginig: hon magöñhalö am Krais amgö ilö adö nipe au midno, miñi hañ roman halö midun niñön niñön gipun, aij gipun aka aigöl gi rö gipun u niñöm, pen anibu rö ñinab. *

¹¹ Bi Kub nipe Bi piñin gep midöp u niñun, klö gun, niñi bi gau nip niñ udöl a gun, kalip manö aij nipe hag ñibun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God niñ aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe niñmim rö löp.

¹² Manö kali kliñ rikabin anibi, hon bi aij hanip udmim manö u rö, kalöp hagagabin. Manö kali kliñ rikabin anibi niñmim, hanip nan a gimim gasi niñmim miñ miñ gimim, a gem kali kliñ rikabin. Anig ginö, niñi bi midmagö an dan wasö, hañ roman höñ adö u nöp niñön rö midöp u gasi niñbal gau, kalip manö pen hagnim a gem manö anibu kali kliñ rikabin.

¹³ Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, hau alö manö anibu hagab, a ginabim. Pen kale anig rö hageinabim u, Pol bi gau God hib nipe haglö adö aran a göm anig

hagaböl, a gimim gasi u niñmim. Pen bi hau wasö, bi gasi midöp rö hagaböl u, a geinabim u, Pol bi gau manö hagaböl u hanip nan a göm hagaböl a gimim, manö hon niñ udmim.

¹⁴ Krais nipe bi añi yabiñ u niñi bi magöñhalö nan a göm uma rö, hon niñi bi magöñhalö aip umno, a gun niñbun. Krais hanip niñi bi magöñhalö midmagö löp u niñun, gasi hon adö u ke niñun gagpun.

¹⁵ Krais niñi bi magöñhalö nan a göm uma. Anib u, miñi riköl hainö, hanip ke aij ginab adö u niñun gagun; Bi Kub hanip nan a göm umöm kauyan uraka u nip aij ginab adö u nöp gun. *

¹⁶ Niñi bi minöñ naböñ iñi niñbö gau niñbal rö nöp niñun, “Niñi bi gau aij, niñi bi gau naij,” a gun niñagpun. Krais nip nöd gasi piral adö anibu rö nöp niñno u pen uri nip adö anibu rö niñagpun.

¹⁷ Niñi bi Krais nip cig gipal gau, God gö kamñ gisön niñbö adö u midpal. Nan nöd niñbö u pis gö, nöd midmidal rö midagpal; nan gisön niñbö hadö auub. *

¹⁸ Hon kamñ gisön niñbö midpun anibu, God nipe nöp gö midpun. Nöd niñi bi al ñineb nipe midaino u pen hainö Krais nip yuö apöm, hanip ud God aip jim ñöl löm, niñi bi rimnap halö God aip jim ñöl midaiöl, a göm, hanip wög anibu hag la. *

¹⁹ Krais kalip nan a göm uma u me, God niñi bi gau magöñhalö nan si nan naij gipal gau niñem arö ginö, yad aip jim ñöl midaiöl, a göm ga. Pen God nipe hanip manö aij anibu ñöm, niñi bi gau magöñhalö hag ñimim a göm, hanip niñi bi wög gep nipe hag löp. *

²⁰ Hon me, Krais bi an niñbö nipe midun, God manö aij hagöp u udun niñi bi gau kalip hag ñimidun. Krais bi nipe midpun u me, kalöp hagabun, Krais manö aij u niñ ud-

* 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14 * 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25

mim, yau a gipe, God kalöp ud aij göm n+p aip ud j+m ñ+nab.

²¹ Krais nan si nan naij ap gaga pen God nan si nan naij hon magöñhalö Krais n+p ña. God ga an+bu, hon Krais aip m+idun, God kam+ñ aij m+iddep magö nipe u halö udnabun a göm ga. *

6

¹ Hon God aip j+m ñöl wög gipun rö, kalöp manö klö g+ hagun hagabun, God kalöp mög n+ñöm ud aij göp u, arö gagmim.

² God nipe hagöp, “Manö ne n+ñnam a gem m+idainö ñ+n u, y+p hag n+ñaina n+ñnö.

Nöp ud kam+ñ yunam a gainö ñ+n u, nöp g+ ñ+nö,” a ga.

Pen n+ñim! M+ñi ñ+n i nöp God n+bi b+ gau manö n+ñnam a göm m+idöp. M+ñi ñ+n i nöp God n+bi b+ gau kal+p ud as+ik yuö, kam+ñ arnaböl. *

³ God n+p wög gipun u ar aij g+n+m, a gun, n+ñ aij gun gipun. N+bi b+ r+imnap han+p n+ñöm, gas+ r+imnap auö, ap lug paknaböl adö u gagpun.

⁴ Pen n+hön n+hön gipun u, God n+p wög gabun u n+ñöl, a gun, nag+ aij adö u nöp gipun. An+b u, God n+p wög gun b+slam m+idun arö gagpun. M+ñör n+hön n+hön gö, u+ham m+idpun a gun gas+ an+bu n+ñagpun.

⁵ Han+p ñ+n r+imnap m+ñu magö pakpal; ñ+n r+imnap nag+ l+bal; ñ+n r+imnap ram m+nöñ ap b+ uraköm polisman aip aka ami b+ aip pen pen göm söl han+p an au abe al pak l+bal; ñ+n r+imnap wög g+ dam dam ake lagpun; ñ+n r+imnap han aij gagpun; ñ+n r+imnap k+yö hanbun. *

⁶ Pen gas+ aij nöp n+ñun, n+ñ aij gun, n+bi b+ kal+p n+ñno, hon mulu lugö wasö, kal+p ud aij gipun. Hon aige göl gun an+g gipun? Ana U+ han+p an dan m+idöp u me, n+bi b+ m+idmagö yab+ñ l+ibun; *

⁷ God han+p klö n+pe ñö, Krais manö aij u kabö göl nöp hagpun; g+ aij gep u ha+un gas+ hon rö n+magö y+ñg abe n+magö s+dagö abe m+idöp.

⁸ N+bi b+ r+imnap hib hon haglö adö aröp; n+bi b+ r+imnap hib hon udlö yagol lugöp. R+imnap han+p manö aij hagpal; r+imnap han+p manö naij hagpal. Hon b+ p+ral hagep a g+ gas+ n+ñbal u pen hon manö n+ñö nöp hagpun;

⁹ hon n+bi b+ hib m+idagöp yab+ñ a g+ gas+ n+ñbal u pen hib hon n+ñbal; hadö umbun rö löp u pen kam+ñ m+idpun. Han+p m+ñu magö pakpal u pen umagpun; *

¹⁰ m+ñör kub göp u pen m+ñ m+ñ göl g+ m+idpun; b+ mög gep rö m+idpun u pen wög hon gipun adö u n+bi b+ iru nöp n+bi b+ gep rö m+idpal; nan m+idagöp rö m+idpun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid n+bi b+ gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yab+ñ hagabun; kalöp m+idmagö l+ibun.

¹² Hon kalöp m+idmagö l+m+idun u, uri u rö nöp an+g göl nöp gipun pen kale han+p m+idmagö l+m+idim nag+ adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp ñ+ pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp m+idmagö l+ibun rö, kale u rö nöp hon m+idmagö l+mim. *

N+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip j+m ñagmim

¹⁴ Kale n+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip j+m ñagmim. N+bi b+ g+ aij g+pal gau, aige göl göm n+bi b+ g+ aij gagpal gau aip j+m ñöl g+lö arö aij g+nab? N+bi b+ mailö m+idpal gau, aige göl göm n+bi b+ s+ibön yan m+idpal gau aip j+m ñöl g+lö arö aij g+nab? *

¹⁵ Krais aip k+jaki aip manö hag adö añ+ lagnabil. N+bi b+ Krais n+p n+ñ udgal gau, n+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip u rö nöp gas+ adö añ+ n+ñagnaböl.

* 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14 * 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9

¹⁶ God kamɨŋ u, hon sabe gep ram nɨpe mɨdpun. God nɨpe haga, “Yad aŋ kalɨp gau mɨdem, God kale u mɨdnö, kale pen nɨbi bɨ yad mɨdeinaböl,” a ga. Pen God sabe gep ram aip, nan yɨharɨŋ sabe gɨpal nan piral gau aip, manö ap hag adö aŋ löm gɨlö arnɨm rö lagöp. *

¹⁷ Anɨb u, Bɨ Kub nɨpe haga, “Kalɨp arö gɨmim, kale ke mɨdaimim. Nan yɨp asɨŋ la gau uɥ maɥ gageinabim u, kalöp udnabin. *

¹⁸ Nap kale mɨdnö, kale ñɨ pai yad mɨdeinabim. Yad Bɨ Kub unbö ke, bɨ gep yabɨɥ u, anɨg hagabin,” a ga.

7

¹ Mɨdaimam aij yad gau. God hanɨp manö aij manö nɨŋö anɨbu hagöp rö, nan si nan naij gɨpun gau hañ roman hon abe gasɨ rɨmɨd hon abe gɨ naij göp u, nan asɨŋ böŋ nöp arö gun, God nɨp pɨñɨŋ gun, pör pör nöp gɨ aij nöp gɨ mɨdaiun.

Pol mɨñ mɨñ ga

² Kale hanɨp ud mɨdmagö lɨmim. Hon nɨbi bɨ kalöp ap manö piral ha-gun, gɨ naij gun, haɥöwaɥö gun gagno.

³ Yad kalöp hag pro gɨnɨg ha-gagabin. Nöd kalöp hagnö rö, hon kalöp mɨdmagö yabɨɥ lɨbun; kalöp aip kamɨŋ mɨdeinabun aka umnabun u, kalöp mɨdmagö lun jɨm ñöl nöp mɨdeinabun.

⁴ Kalöp gasɨ ke nɨbö rɨmnap nɨŋagpin, aij göp nöp nɨŋöl gɨ mɨdpin. Yad kalöp gasɨ nɨŋem, ñɨñɨ lem gasɨ halö mɨdpin. Hanɨp marö yabɨɥ gab u pen yad mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdpin.

⁵ Pen hon Masedonia Propins apja-kno ñɨn u, magö ap ake lun yɨharɨŋ mɨdagaino. Mɨŋör ke ke iru yabɨɥ

mɨdö, hanɨp pen pen gɨlö, gasɨ iru yabɨɥ nɨŋno. *

⁶ Pen God nɨbi bɨ mög nɨŋbal gau ud aij göp u, Daidas nɨp yuö auö, hanɨp ud aij ga.

⁷ Daidas nɨpe aui apöm, kale nɨhön nɨhön gɨmim nɨp ud aij gɨpe manö adö u hagöm; yɨp gasɨ nɨŋ aij gaibe manö adö u hagöm; kale yad aip gasɨ adö aŋ nöp nɨŋagaino u kale mög gaia manö adö u hagöm; kale yad aip kauyan jɨm ñöl mɨdaiun, a gasɨ nɨŋaibe manö adö u hagöm; yɨp manö anɨbu haga nɨŋem yad aij yabɨɥ ga.

⁸ Köp kalɨ kɨñ rɨknö u nɨŋbe, kalöp mög yabɨɥ ga u yad magö ap gasɨ kub nɨŋnö; pen uri yad gasɨ kub nɨŋagpin. Manö klö hagem köp kalɨ kɨñ rɨk yunö anɨbu, kale nɨŋbe, mög ga u pen u yɨharɨŋ magö uɥep magö ap nöp ga. *

⁹ Hainö me, aŋ hon i nagɨ naij adö u gagun, a gɨmim mög nɨŋmim arö gɨpe u, yad mɨñ mɨñ gɨpin. Kalöp mög ga anɨbu, God gɨnam a göm nɨŋa rö nöp kalöp gɨ aij ga u me, köp kalɨ kɨñ rɨknö anɨbu, aij nöp rɨknö.

¹⁰ Nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋöm, nan si nan naij gɨpal u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a göm, nagɨ naij gɨpal adö u arö gɨlö, God kalɨp ud kamɨŋ yunab u aij göp. Pen nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋagöm, yɨharɨŋ nöp nan dui gɨpin u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpin a gɨnaböl u, umöm God nɨp aragnaböl. *

¹¹ Pen kale nan si nan naij gɨpim u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a gɨpe anɨbu, God gaia, gasɨ nɨŋ aij gɨmim gɨpe. Kale klö gɨmim, aŋ hon i gɨ naij gagpun nɨŋlaŋ a gɨpe. Kale pɨñɨŋ gɨmim, kal gɨmim, bɨ aŋ kale au gɨ naij ga bɨ anɨbu nɨp gasɨ ñun a gɨpe. Klö gɨmim, mɨdmagö yabɨɥ lɨbe u, hon nɨŋbun kale nan anɨbu gɨ naij gagpin.

¹² Kalöp köp nöd kalɨ kɨñ rɨk yunö u, bɨ nan si nan naij ga u aka bɨ nɨp gɨ naij ga u gasɨ nɨŋem kalɨ kɨñ

* 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12 * 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4 * 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17

ríkagnö. Kalöp nîbi bî nöp gasî nîjem, God nîj mîdö nîjöl gî, kale hanîp mîdmagö lîbim u kale ke nîj aij gînabim, a gem, köp kalî klîñ rîknö.

¹³ Pen kale köp anîbu nîjmim, hanîp ud aij yabîl gîpim u me, hon mîñ mîñ gun gasî halö mîdpun.

Pen Daidas kalöp am nîjöm apöm aiud udöm mîñ mîñ gaia u nîjun, hon u rö nöp mîñ mîñ gîpun. Daidas nîp ud aij gîpe u, mîñi nîpe ñîñî löm mîd aij göp.

¹⁴ Daidas nîp nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij gînaböl a gîno rö nöp gîpe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nîjö nöp hagpin rö, manö Daidas nîp hagnö u, rapîñ hagnö u pen u rö nöp nîjö yabîl nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gîl gîl göl gî, manö nîpe u udmim, nîp ud aij gîpe u gasî nîjöm, nîpe kalöp mîdmagö yabîl löp.

¹⁶ Pen yad mîñi nîj aij gîpin, kale adö ap ke gagnabim; gî aij nöp gînabim u me, yad mîñ mîñ yabîl gîpin.

8

Masedonia nîbi bî mani kub ñîla

¹ Pen añ mam bî. Nîbi bî Krais pîg mîdpal Masedonia Propins rîgon gau, God nîpe kalîp mög nîjöm ud aij yabîl göp. *

² Mani kale mîdagö, uñham mîdeila u pen kale mîñ mîñ göl gî mani kale God nîp ñeb hañwalo ñîla.

³ Yad ke nîjbin, mani kale iru mîdageia u pen mani kale ñeb an u nöp ñagla; kale kub yabîl rö ñîla. Gasî kale ke nîjöm,

⁴ hanîp manö klö hagöm hagla, nîbi bî Krais lau adö mîdpal gau kîyö kub lö yîharîj mîdpal gau kalîp mani ñun a gîla.

⁵ Pen göl a gîno rö gagla. Kale gasî nîjla, “Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpun u me, hanîp wög nîhön ñînab u

gînabun,” a gîla. Anîg hagöm, Bî Kub nîp wög göl gî, God nîp aij ga u rö hanîp wög rîmnap gî ñîmim a gîno u, kale anîb unbö rö nöp gîla.

⁶ Pen Daidas nîpe nöd am kalöp hagö, wög aij anîbu îl gîmim gînîg gaibe rö, nîp hagpin, “Am Korid nîbi bî gau aip mîdaimön, kale nîbi bî gau mîdmagö lep wög aij gînîg gîpal anîbu, ne gî ñîmön böñ nöp gîlan,” a gîpin.

⁷ Kale me, Krais nîp nîj ud pîdön gîpim; manö aij nîpe u nîj aij gîpim; manö îl u nîj aij gîpim; klö yabîl gîpim; hanîp mîdmagö lîbim. Anîb u me, mîñi mani nîbi bî gau ñînîg gabim u, wög anîbu u rö nöp gî aij yabîl gîmim. *

⁸ Pen yad manö klö hagem anîg gîmim hagagabin. Yad yîharîj manö hain hain hagabin. Anîb u, nîbi bî rîmnap hanîp mîdmagö lîbal u, kale u rö nöp hanîp mîdmagö lîbal aka wasö u nîj aij gînabin.

⁹ Bî Kub hon Jisas Krais hanîp mög nîjöm ud aij ga rö nîjbim; nîpe ram nîpe au mîdöm, nan ap ulep gaga me. Mîd aij yabîl gaia u pen kalöp nan a göm, magöñhalö mîdeia au arö göm, îl î apöm, bî mög gep rö yabîl u mîdeia. Nîpe anîg ga u, kale nîbi bî gep rö, nîbi bî nan ap ulep gagöp rö mîdaimim a göm, anîg ga. *

¹⁰ Mî nöd nîbö u, kale nöd nöp gasî nîj aij gîmim, anîg gînabun a gîpe. Pen anîg göl gasî nîjmim, kale u rö nöp nöd nöp mani ñîbe. Anîb u, gasî yad nîjbin u kalöp hagabin.

¹¹ Mî nöd nîbö u kale gasî klö nîjmim gînabun a gîpe u gasî nîjöl gî mîdaimim, pen uri u rö nöp gasî klö anîbu nöp nîjmim, nîhön gînabun a gîpe u hadö gî gî pîs gîmim. Mani kale uri mîdainîm gau nîme lîmim, kalîp ñeb rö u mîñi böñ nöp ñîmim.

¹² God nîp aij göp u, mani God nîp ñeb u hañwalo ñîun. Pen hañwalo ñîun, a gîno, pro nöp ñeb rö lö, u abe God nîp aij göp. God mani nan hon

* 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2 * 8:7: 1Ko 16:1-2 * 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

mīdöp gau nöp wö ralöb; mani nan hon mīdagöp gau halö wö ralagöp. *

¹³ Nibi bi mani ñinabim gau kale mīd aij gīlō, kale pen uþham mīdaiim, a gem hagagabin.

¹⁴ Pen mani nan kale uri iru mīdöp rō, kalip rīmnap nīme lī ñibe me, hainō kalöp mīdagainim ñin u, kale pen kalöp rīmnap nīme lī ñöl. Anig gīmim, kalip aip adip adip rō mīdeinabim.

¹⁵ God Manö u kalī kliñ riköm hagla, "Nibi bi nan mana a gīpal u iru nöp līhu udla gau nīñla kub rō gaga; kale ñineb rō u nöp mīdeia. Pen nibi bi pro līhu udla gau kalip u rō nöp rik daga; kale u rō nöp ñineb rō u nöp mīdeia," a gīla. *

Pol nīpe Daidas nīp Korid yua

¹⁶ God Daidas nīp gasi ñö, yad ke klō gem kalöp ud aij gīnam, a gem nīñbin rō nöp Daidas gasi nīñöb u, God nīp aij a gabin.

¹⁷ Daidas am kalip nīñmön au a gīnō, nīp ke aij göp rō, ñiñi lōm kalöp au nīnab.

¹⁸ Pen bi aij hon ap halö Daidas aip yunabun. Bi anību nīpe Krai nibi bi ram mīnōñ pro ke ke gau kalip manö aij u hag ñi ajō nīñöl gī, nīp aij yabī a gīpal.

¹⁹ Hon nibi bi gau gī ñino, kale Bi Kub hib nīpe haglö adö aran a gī gasi nīñbun u me, hon mani anību ud arnabun. Pen Krai nibi bi ke ke gau mīdpal Daidas nīp hag lōm, nīpe hanīp aip aramöm wög aij anību gīnim, a gīla.

²⁰ Pen Krai nibi bi nīpe mani kub ñibal u udun abad aij gun, dam bi gau kalip ñino, kale pen udöm nīme lī nibi bi nan mīdagöp gau nīme lī ñinaböl. Magörñhalö gasi nīñ aij gun, gī aij nöp gīnabun u, hanīp manö ap hagöl rō lagnab.

²¹ Bi Kub abe nibi bi gau abe hon gī aij nöp gīpun u nīñöl a gī gasi u nīñbun.

²² Pen mam hon ap halö yunabun. Mam anību nīpe pör klō göm mīñ

mīñ göm wög göp. Pen uri nīpe kale nibi bi aigale bi rō mīdpim u nīñöm, nīpe mīñ mīñ göl gī au nīnab.

²³ Mīdamam Daidas nīp yuabun u, nīpe me yad aip wög jīm ñöl gul, kalöp manö aij hag ñibul. Pen bi nīpe aip nabil mīhau, Krai nibi bi nīpe gau kalip mīhōñ wög anību hag līlō, Krai hib nīpe haglo adö arnim a gī gasi nīñmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u amjaklō, kalip mīdmagö yabī līmim, ud aij gīmim. Anig gīpe me, manö anību kub arö, Krai nibi bi nīpe mīdpal ram mīnōñ ke ke gau nīñöm hagnaböl, "Pol nīpe Krai nibi bi Korid au mīdpal gau hib kale hagö adö ara u, nīñö nöp hagöp," a gīnaböl. *

9

Pol, "Nibi bi Krai lau adö mīdpal gau ud aij gīmim," a ga

¹ Pen Krai nibi bi nīpe Jerusalem mīdpal gau mani ñīmim, a gabin manö u, yīharīñ hagpin; kale ke nīñ aij gīpim. *

² Kale Akaia Propins mīdpim gau, mī nöd u, mani kale ñinīg gaibe u, yad nibi bi Masedonia Propins mīdpal gau kalip rapīn hagem hagnīdin. Kale Akaia nibi bi ñinīg gaibe u, Masedonia kai kalip manö hagnö, uri nibi bi iru nöp gasi nīñ aij göm mani kale ñaböl.

³ Pen mam hon uri hagajīn gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nīp ñeb u ud lī aij gīmim gī jīn gī mīdpe, Masedonia nibi bi gau, Pol manö nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kalip yuabin.

⁴ Kale mani lī magum gī aij gagnabim u, Masedonia nibi bi rīmnap uþ gī Korid amjakno, hanīp nable gīnab. Pen kalöp nable yabī gīnim rō löp.

⁵ Anīb u, mam hon gau kalip nöd hag yuabin. Kale am kalöp aip mīdlō, mani ñinabun a gīpe u, lī magum gīpe mīdainim. Hainö yad

* 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7

amjaknabin u, kale ñiñi löl gi mani ñinabim anibu gi jin gi mideinab.

⁶ Kale niñbim, niñi bi nan yin iru yimagnaböl gau, nan iru udagnaböl; niñi bi nan yin iru yimnaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. *

⁷ Anib u, kale niñi bi añi añi midpim rö, gasi kale ke niñmim mani ñimim. Iru gö niñöl gi ñagmim. Niñi bi rimnap kalöp neb neb gilö niñmim, ñagmim. Bi miñ miñ göm mani ñinab u, God bi anibu niñ midmagö löp.

⁸ God niñe nan aij kalöp niñig gab u, nan pro ñagnab; rapin nöp ñinab rö löp. Anib u, pör nöp kale ke nan iru mideinab niñöm niñi bi mani ulep löp gau nan iru ñimim rö linab.

⁹ Adö anibu rö, God Manö u kali kliñ riköm hagla,

“Niñe niñi bi mög gep gau kalip nan aij abönamö ñinab.

Niñe pör nöp kalip ud aij göm gi aij ginab,” a gila. *

¹⁰ God hanip pör nan yin ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yin iru yabıl ñinab. Pen niñe gö ran aij geinab niñöm kale udmim rimnap niñi bi nan ulep löp gau niñe li ñibe me, aij yabıl ginim rö löp. Mani nan kale ñinabim u, God niñe gö nan magö iru yabıl nöp pilnab. *

¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp midö, halöwalö ñeb rö linab u me, nan ñöl gi midpe, hon damun Krai niñi bi Jerusalem midpal gau dam ñino, niñi bi iru nöp God hib niñe haglö adö arnab. *

¹² Anig gimim, Krai niñi bi nan ulep göp gau kalip gi aij ginabim u, kale nan ulep göp anibu udöm mid aij göm God hib niñe haglö adö arnab.

¹³ Anig gipe, niñi bi gau kale God nip gasi niñöm hagnaböl, “Krai niñi bi niñe Korid midpal gau, kale Krai manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanip mani abönamö ñöm, niñi bi

gau kalip abönamö ñöm gipal u, nöp aij yabıl a gabun,” a ginaböl.

¹⁴ God kalöp mög niñöm ud aij yabıl göp rö niñöm, gasi kale am kalöp wam wam gö aij gö niñöl gi, kalöp nan a göm God nip sabe ginaböl.

¹⁵ God niñe nan aij unbö ke hanip nöb u rö, nip aij göp a gun me!

10

Pol, “Kale yip manö piral hagaböl,” a ga

¹⁻² Niñi bi rimnap yip hagpal, “Pol niñe hon aip midöm, bi hain manö hagagep bi u midöp u pen am milö gau midöm, köp kali kliñ riköm, manö klö göm hagöp,” a gipal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, “Pol niñe niñi bi minöñ naböñ it i niñbö gau niñbal rö nöp niñöm hagöp,” a gipal. Krai niñe Bi hain aij agamij midöp rö, hib niñe hagem yad ke Pol kalöp manö klö gem hagabin, kale gasi niñ aij gimim gi aij gimim. Yad amem niñi bi yip manö naij hagaböl gau kalip manö kub hagnabin. Pen kale gi aij gipe, kalöp anig unbö rö gagnabin u yip aij ginab. *

³ Hon minöñ naböñ it i midpun u pen niñi bi minöñ naböñ it i pen pen gipal rö gagpun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gipun u, minöñ naböñ it i ud pen pen gipal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gipun u, God klö halö midöp u me, hon wim po anibu damun, kijaki aban klö gi löp gau am gi naij gino, niñi bi pen hagöl rö lagöp. *

⁵ Niñi bi gau kale God gasi niñeb u arö göm, gasi kale ke u niñöm, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God klö niñe udun manö aij niñe hagno, niñi bi anib gau manö aij anibu pen hagöl rö lagöp; hon gasi kale ud nagi lino, kale Krai manö aij niñ udöm hagöp rö nöp gilö arab.

* 9:6: Pro 11:24-25 * 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11; 4:15 * 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21 * 10:4: Ep 6:13-17

6 Pen kale Krajs hagöp rö göl gi midaipe niñun me, hainö nibi bi Krajs nip aleb aleb ñibal gau gasi ñino niñöl.

7 Kale rimnap amgö nöp niñbe. Niñ aij gimim. Bi ap Krajs bi nipe midpin a gi gasi niñöb u, Pol u rö nöp Krajs bi nipe midöp u niñnim.

8 Bi Kub u nöp yip wög hag lö, kalöp nibi bi abad midpin a gipin u, rapin hagpin u pen, yip nable gagöp. Pen Krajs nipe yip wög hag la anibu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u niñ ud aij gimim nip cig aij gimim a göm yip hag la. *

9 Pen kalöp köp kali kliñ rik yubin u, niñmim piñiñ gimim a gem yuagpin.

10 Nibi bi rimnap yip hagpal, “Nipe milö gau midöm, köp nöp kali kliñ rik yuöm, manö klö yabiñ hagöp u pen aui auub niñbun u bi kub manö hagpal rö hagagöp,” a gipal.

11 Pen nibi bi anig hagpal anib gau niñ midaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; milö gai i midem, köp kali kliñ rikem hagpin rö nöp ginabin.

12 Pen nibi bi hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasi u ulhai niñagin. Kale gasi laga rö hagpal, “Hon nöp me aij. Nibi bi hon gipun rö gipal gau, gi aij gipal; nibi bi hon gipun rö gagpal gau, gi aij gagpal,” a gipal.

13 Pen yad God wög u gi aij gipin aka manö anibu rö hagnig gabin u, God nibi bi ke nibö gau kalip wög ke hag la u, yad manö hagagnabin; God nipe yip ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Krajs manö aij kalöp hag ñeb wög anibu, God nipe yip ñöb. *

14 Yad kale midpim au amjakagbep, manö anibi hagagbep. Pen kale midpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Krajs manö aij u nöd hag ñino.

15 God nipe wög yip hag la. Ram minöñ ke nibö gau nipe nibi bi rimnap kalip hag la. Kale ram minöñ anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yip aij ginab u, kale Krajs manö aij u niñ ud klö yabiñ gi midaipe, yad kalöp an gau wög klö ginö, wög adin kub rö lö, nan magö pil aij ginab.

16 Hainö me kalöp dauba gi apem, am ram minöñ nöd hag ñagla dagol gau amem, Krajs manö aij u nibi bi anib gau kalip hag ñinabin. Ram minöñ ke nibö gau nipe wög anibu nibi bi rimnap kalip hag la. Kale ram minöñ anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin.

17 “Nibi bi hib haglö adö arnig ginab gau, Bi Kub u hib nipe haglö adö arnim.” *

18 Hib hon ke hagno adö arnab u, God niñö udep rö lagnab; pen Bi Kub u hib hon hagö adö arnab u me, God niñö udep rö lñab. *

11

Jisas manö hagabun, a göm, piral hagpal gau

1 Yad manö hauñ rö hagnabin u pen manö il midö niñöl gi hagnig gabin.

2 God kalöp midmagö löp rö, yad kalöp u rö nöp midmagö labin. Kalöp me nibi praj mid aij göp u dam bi añi ap nip ñino. Bi anibu me Krajs. *

3 Pen yad piñiñ gipin u, hadame nöp haino u pir alö, Ip niñ uda rö, nibi bi rimnap kalöp u rö nöp manö piral gau hag ud arlö, gasi kale niñbal rö niñmim, Krajs nip gasi añi niñmim ud aij gipim u, arö gimim rö löp. *

4 Manö hagabin u, yad niñbin, kale nibi bi gau nibö rimnap kalip ka ñibe, Jisas yad manö hag ñibin u rö hag ñagpal; Jisas ap ke rö manö u hag ñilö, abönamö udabim. Pen kale Ana u abe, manö aij u abe u rö nöp nöd udpe u wasö; ke hain nibö ap rö u udabim. *

* 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31 * 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27

* 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9

⁵ Pen gasi yad niṅbin, Kraiṣ manö aij ud arep bi aij aij kale anib gau bi kub, yad bi ramö gau rö ap midagpin. *

⁶ Manö kale u, dö kal yabiḥ hagpal u pen, yad hagpin rö manö iḥ niṅ aij göm hagagpal. Kale niṅbim, yad pör nöp manö iḥ niṅ aij gem kalöp manö hag niḥbin. *

⁷ Pen kalöp God manö aij hag niḥnö u pen mani nan rīmnap niḥmim a gem hagagnö. Yad kalöp aṅ au midem anig giṇö u, yad bi pro rö midnö kale niḥbi bi kub rö li midaimim a gem, anig giṇö. Giṇö anibu, yip bi ramö gau rö ap a giḥmim niṅbim aka niḥnön? *

⁸ Yad kalöp aip midem Kraiṣ manö aij u hag niḥmidin u, Kraiṣ niḥbi bi ram niḥnön ke niḥbö rīmnap yip mani nan niḥla. Mani kale si udem, Kraiṣ manö aij kalöp hag niḥnö. *

⁹ Kale aip midainö niḥn u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia niḥbö aula gau nöp, nan yip niḥnön ulep ga gau yip dap niḥla. Pen hainö u rö nöp, nan kale rīmnap hag niṅagnabin.

¹⁰ Manö hagabin anibi, hagöl gi nöp mideinabin. Yad Akaia Propins rigon rigon gau amil apil gi ajeinabin u, mani nan kale rīmnap udagnabin. Kraiṣ bi niḥpe midpin rö, niṅö yabiḥ hagabin.

¹¹ Pen manö hagabin anibi, kalöp midmagö lagpin aka niḥnön? Wasö yabiḥ. God niṅöb yad kalöp midmagö liḥbin.

¹² Pen mani nan kale gau udagmidin u hainö u rö nöp giṇö, niḥbi bi manö piral hag ajpal gau, hon Pol niḥp rö adip adip midpun a göm hagöl rö lagnab.

¹³ Kale höṅ adö u Kraiṣ manö ud arep bi rö löm, Kraiṣ wög gabun a giḥpal u pen Kraiṣ manö ud arep bi midagpal. Manö piral ud arep bi midpal.

¹⁴ Pen niḥn rīmnap Seden niḥpe ke, God ejol mailö aij niḥpe ap rö halu löm auöp.

¹⁵ Seden anig göp u, bi niḥp wög giḥpal gau, bi wög aij göm gi aij giḥpal rö halu löm auaiöl, hon gasi kub niṅagun. Pen hainö gau niḥnön niḥnön giḥnaböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl gi marö uda

¹⁶ Yad kauyan hagabin, kale rīmnap yip bi hauḥ a giḥmim gasi u niṅagmim. Pen yip bi hauḥ a giḥmim niṅeinabim u, yip arö giḥpe, bi hauḥ gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö rīmnap hagnabin.

¹⁷ Hib yad ke hagnig gabin u, Bi Kub gö anig gagnabin; bi hauḥ alö hib kale ke haglö adö aröp rö giḥnig gabin.

¹⁸ Pen niḥbi bi iru nöp rīmnap gasi ke niṅöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp giḥnabin.

¹⁹ Kale gasi niṅ aij yabiḥ giḥpim rö, bi hauḥ gau manö am haglö, kalöp iru gagöp.

²⁰ Niḥbi bi gau kalöp wög gi niḥb bi kale rö mo kale gau löm, kalöp tip gi damöm, haḥöwaḥö göl gi, mulu maj miḥgan kalöp paklö, kale manö midagöp.

²¹ Pen yad bi hain bi yiḥariṅ rö midem, anig gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hauḥ rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. *

²² Kale Hibru niḥbi bi? Yad u rö nöp Hibru bi ap. Kale Isrel niḥbi bi? Yad u rö nöp Isrel bi ap. Kale Ebrahim iḥ ap? Yad u rö nöp Ebrahim iḥ u midpin.

²³ Kale Kraiṣ niḥp wög giḥpal? Yad bi hauḥ yabiḥ rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö gi gi, marö adö ke ke udpin rö, niḥbi bi piral giḥpal gau gagpal. Yip niḥn iru nöp nagḥ liḥla. Yip niḥn iru nöp miḥnu magö pakla. Yad niḥn iru nöp um dam

* 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13 * 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 * 11:21: Plp 3:5 * 11:23: Ap 16:23

aŋ lem aunö. Nibi bi gau anig unbö rö gagpal. *

²⁴ Juda kai ñin ke ke unbö mamid u, nagi udöm, yip ij iru yabit nöp pak gus göm ñin juöl ado gi da mamid böŋ daŋ pakla (39). *

²⁵ Rom kai u rö nöp ñin ke ke ñin mihau nigan yip ur udöm pakla. Ñin ap nibi bi iru nöp yip kabö ju pakla. Ñig magib kub ajainö, ñin ke ke mihau nigan ñig magib u böŋ nöp piral paka. Ñig magib naij ga ñin anib gau, mañ ap nan adiŋ bad ap ud sis lem, ñig solwara uť adö laŋ ap ran ap lug sisib göl gi midnö midnö, sidö wad amöm, sibön göm gi damöm, ram rua. *

²⁶ Yad pör nöp amil apil gi ajmidin. Pör ajpin gau, uťham yabit ajpin. Ñig aťi au jubin; nan si udep bi midpal aŋ au ajpin; nibi bi yad ke aka Juda nibi bi wasö aŋ gau gi ajem, uťham yabit ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñig solwara aŋ gau gi aramem, uťham yabit arbin; nibi bi añ mam a gipal u pen Krais nibi bi nipe midagpal aŋ gau gi ajem, uťham yabit ajpin. *

²⁷ Yad wög goslam gem, uhön hanem wasö, ñin iru nöp nan magö midagö, kiyö lö, ñig nan gö, waťij midagö, yigön göm göp.

²⁸ Pen marö adö ap me, nibi bi Krais lau adö midpal ram minöŋ ke ke gau, mid aij gipal aka gem, gasi iru niŋabin.

²⁹ Krais nibi bi rimnap lug pakniŋ gilo, klö yad ke u rö nöp lugnab rö u niŋbin. Pen nibi bi rimnap kalip tip gilo nan si nan naij gilo, midmagö yad aŋ daŋ ilön göp.

³⁰ Hib yad ke adö rimnap hagnam u, yad bi klö midagöp u niŋmim a gem manö anibu hagnabin.

³¹ Bi Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad piral hagabin u niŋöb.

³² Yad Damaskas midainö, ki? Aredas bi nipe Damaskas abad

midmidöp u, yip nagi lin a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöŋhalö binöm rik hakla.

³³ Anig gila u pen mam hon rimnap yip ud wadi kub migan u löm, nagi adiköm, dam kabö waryö gıgabö gila ajöŋ pro migan u tip gi yulö, am am minöŋ yaŋ amem, pirikem ke gau arnö. *

12

Pol naböŋ niŋa manö u hag ña

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bi Kub u bi ap nip gö naböŋ niŋa manö u hagnig gabin.

² Mi unbö siduŋ böŋ daŋ luga u, Krais bi nipe ap niŋbin u, God nip dam ram minöŋ aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen bi anibu hañ roman halö anig adö laŋ ara aka, hañ roman arö göm ana nöp ara aka, niŋagpin; God nöp niŋöb.

³ Pen yad niŋbin, bi anibu — hañ roman halö aka ana nöp aka, niŋagpin; God nöp niŋöb —

⁴ God nip dam ram minöŋ aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen anib laŋ amöm, manö ke yabit niŋa. Manö niŋa anibu, manö hagagep, nibi bi hag ñeb rö wasö; manö ke yabit u niŋa.

⁵ Bi ga anibu yad klö gem hib nipe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke ginö adö aragnab. Hib yad ke manö rimnap hagnig gabin u, yad bi klö midagöp rö nöp midpin manö anibu nöp hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö rimnap hagbnep yad bi hauť rö hagagbnep; niŋö nöp hagbnep. Pen anig hagnö, nibi bi rimnap yip niŋöm, “Bi u bi aij ke midöp,” a giblap u yip aij gagböp. Yip aij göp u, gipin gipin rö niŋöm aka manö hagpin hagpin rö niŋöm me, yad bi aigale bi rö midpin u ke niŋöl.

⁷ God yip ud arö, nibi bi rimnap niŋagla rö niŋnö anibu, hib yad ke

hagnö adö arnim rö löp a göm, God yip nan ilön ñeb ap ñöb. Nan anibu Seden bi nipe rö ap apöm, yip kali rö binig ij bö midöp. *

⁸ Bi Kub u nip ñin mihau nigan hagnö, yip anig gab rö gagnim a ginö u pen

⁹ yip haga, “Ne ke nöp mid aij gimön rö lagöp u pen yad nibi bi klö midagöp gau kalip mög nitem klö yad ñinö niñöl gi kale aij nöp mideinaböl,” a ga. Anig haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; yip aij göp u, yad klö midagöp bi ap rö midpin u hag midnö niñöl gi, Krais yip ud aij göl gi midainim. *

¹⁰ Yad klö midagöp; yip hag jubal; yad nan rik döp; yip gi naij gipal; yad uham midpin. Pen Krais lau adö midpin rö, yip aigöl aigöl ginaböl u, miñ miñ nöp ginabin. Pen yad ke klö midagöp u niñ mideinabin u, God nipe gö, klö nipe udem klö göl gi mideinabin.

Pol Korid nibi bi gau kalip midmagö la

¹¹ Yad bi hau rö hagajin. Pen kale nöp gajim yad anig gipin. Yip ud aij gimim, manö aij rimnap hagbep u pen yip arö gimim, bi rimnap kalip udpim. Yad bi migan nibö bi ap rö midpin u pen Krais manö aij ud arep bi aij kale anib gau bi kub yad bi pro gasi u niñagpin. *

¹² Yad kale aip midem, hon Krais manö aij ud arep bi gau gipin rö nöp gi midainö. Kale nan gagep nan niñagep gainö u niñmim, yad Krais manö aij ud arep bi nipe midpin u hadö niñbim. *

¹³ Anib u, Krais nibi bi nipe midpal migan rimnap kalip ginö ginö rö nöp kalöp u rö nöp ginö u pen adö añi ap nöp ke ginö. Adö anibu me, nan yip ram bi da gau, yip ñim a gem hagagnö. Pen kalöp gi naij rö ginö u niñmim arö gimim. *

¹⁴ Kalöp nöd ñin mihöp am niñnö; miñi kauyan u niñig gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin; kalöp niñnam a gem ninabin. Nime nap bi nan ud li aij göm, ñi pai bi kale gau kalip ñimidal. Pen ñi pai bi gau, nime nap bi kalip anig gagmidal.

¹⁵ Anib u, gasi yad niñbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magöñhalö yu haknabin aka wög gi dam dam Krais manö aij u hag ñi dam dam umnabin u, manö midagöp. Pen yad kalöp midmagö yabli libin u niñnabim u, yip pen midmagö lagnabim akan

¹⁶ Pen kale hagnabim, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui gipun,” a ginabim.

¹⁷ Yad kalöp mam rimnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö li udnaböl a gem yunö akan

¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas nip yuin a gem, nip hag niñnö yau a ga niñem mam hon ap halö nipe aip yunö. Pen yad niñbin Daidas nan kalöp rimnap tip gaga. Daidas yad gipin adö u nöp göp; nipe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad niñhön ginig manö anibi kali kliñ rikajin? Kale gasi niñhön niñbim? Pol manö hagab u, hib nipe ap lugagnim a göm hagab a gipim ar? Pen adö anibu hagagajin wasö. God nipe niñ midö niñöl gi, hon Krais nibi bi nipe midun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö gimim Krais nip cig aij gimim, a gun gasi niñjun hagajun.

²⁰ Yad piñin gipin u, yad am kalöp niñnabin ñin u, kale gipim rö niñnö, yip aij gagnab. Anibu rö, kale yip niñnabim u, yad gipin rö niñbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagemim asik ke ke limim, nan kale gau hon nöp udun a gimim, añ mam rimnap niñbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij ginim adö u nöp gasi niñmim, nibi bi rimnap kalip manö naij hag-

* 12:7: Job 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5 * 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9

* 12:18: 2Ko 8:6,16-18

mim, kalip manö udmim, hib kale ke dap ranmim, hałowalö gımim, gımim rö lınım u yad pınıñ gıpın.

²¹ Pen yad pıñıñ gıpın u, yagol au kauyañ amem nıñnabin, kale rımnap gası naij adö u nıñmim, nıbi si bı si gıpım u, nıñnön gınıg anıg gıpın a gımim arö gagmim, nıbi si bı si gı dammim, gası naij nıñmim gı dammim, hałowalö göl gı nöp mıdeinabim. Gınabim anıbu God nıñnön a gem, yad bı mıgan nıbö gau ap rö mıdem, nable gö nıñöl gı, kalöp nan a gem mıtöñ göl gı mıdeinabin. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñın mıñhöp am nıñnön. Mıñi pen kauyañ nıñnıg gabin. God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp manö kub hagnıg gaböl u, nıbi bı mıñhöp aka mıñhau nıgan rö amgö kale ke nıñ mıdlö nıñöl gı, gı naij gıla u apöm waiö hagaiöl, nıñnön rö lınab,” a gıla. *

² Ruö ñın yıgwö anı nıbö u kalöp am nıñnem, nıbi bı nan si nan naij gı mıdeila gau hainö apem kalıp hag gınabin a gem kalıp hag aunö. Mıñi kalöp aip mıdagpın pen kauyañ manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, nıbi bı nöd nan si nan naij gı mıdeila gau abe, nıbi bı mıñi nan si nan naij gabim gau abe, kalöp mög nıñagnabin.

³ Pen kale Pol Krais aip mıdöp aka wasö gı gası nıñnım u, nıñ aij gımim. Krais nan rımnap ram mınön anı kale gau gö nıñnabim, nıpe bı yıharıñ wasö; nıpe Bı klö ke nıbö.

⁴ Nıpe bı yıharıñ rö lö, nıp mab ba lañ al pak lılö uma u pen God klö nıpe u gö, kauyañ uraköm kamıñ mıdöp. Anıb u rö, hon Krais aip mıdun bı yıharıñ rö mıdpun, pen Krais kamıñ u hanıp God klö nıpe u ñö, kalöp nan a gun wög gınabun. *

⁵ Pen kale Krais nıp nıñ udun nıp cıg gıpın aka wasö gımim gası amıl

apıl gımim, Krais kalöp aip mıdöp u ke nıñnabim. Aka pen gası nıñ dammim Krais kalöp aip mıdagöp a gımim u ke nıñnabim. *

⁶ Pen yad gası nıñbin, hanıp bı gası nıñ dammim me, Krais hon aip mıdöp u ke nıñnabim.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God nıp sabe gun hagabun, “Kalıp abad mıdaimön, naij adö u gagöl,” a gabun. Pen God nıp sabe gabun anıbu, kale mıd aij gıpe hib hon ap rannım a gun, sabe gagabun. Hib hon lugnab u nan yıharıñ; kale gı aij nöp gınabim u nan kub.

⁸ Pen Krais manö aij u kub gınım adö u nöp gun; Krais manö aij u pro gınım adö u gagun.

⁹ Hanıp aij göp u, hon nıbi bı klö mıdagöp rö lun, kale pen nıbi bı klö lımim. Anıb u, God nıp sabe gıpın, “Kalıp abad mıdaimön, nagi adö aij nöp göl,” a gıpın.

¹⁰ Bı Kub nıpe yıp wög hag la anıbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krais manö aij u nıñ ud aij gımim nıp cıg aij gımim a göm yıp hag la. Adö anıbu nöp yad mılö kub gai i mıdem, kalöp nöd nöp köp anıbi kalı kılın rık yuabin. Kale manö yad anıbi nıñmim, hagabin rö gı mıdeinabim me, yad amjakem manö klö hagnıg gası nıñbin u arö gınabin. *

¹¹ Añ mam bı. Mıñi manö hag junıg gem, “Kale mıdaiim” a gabin. Köp kalı kılın rıkabin anıbi aunab u nıñmim, hon nan aij adö u nöp gun a gımim klö nöp anıg göl gı mıdaimım, manö kalı kılın rıkabin i udmim, manö hag adö añı lımim, agamıj mıd aij gımim. Anıg gıpe me, God nıbi bı mıdmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp mıdeinab.

¹² Kale Bı Kub nıp nıñ udpım rö, pen pen hag wıhai udöl gı, alaun bom halumim.

¹³ Krais nıbi bı aui mıdpal magöñhalö, kalöp añ mam gau

* 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19
2Ko 10:8

* 13:4: Plp 2:7-8 * 13:5: 1Ko 11:28 * 13:10:

“Mıdpım?” a gıpal.

¹⁴ Bı Kub Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög nıŋöm ud aij göl gı mıdainım; God nıpe kalöp magöŋhalö mıdmagö löl gı mıdainım; Ana Uı nıpe kalöp magöŋhalö aı ba göl gı mıdainım.

Galesia Pol Galesia nîbi bî kalîp köp kalî kliñ rîka

¹ Yad Pol, bî Jisas manö ud arep ap mîdpin. Pen wög gîpin anîbu, nîbi bî rîmnap haglö aka gasî yad ke nîñem gagpin; Jisas Krais abe, Nap nîp gö uraka u abe, kale apil mîhau nöp haglö gîpin.

² Hon añ mam Krais pîg mîdpun gai î, kalöp añ mam Krais lau adö Galesia Propins mîdpim gau, “Kale mîdpim?” a gabun.

³ Bap God abe, Bî Kub hon Jisas Krais abe, kalöp mög nîñmil abad mîdlö mîd aij gîmim.

⁴ Hon nan si nan naij göl gî mîdaino pen Bî Kub hon Jisas Krais, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan naij gîpun gau prî u lîk gî yunam, a göm, hanîp nan a göm ilön udöm uma. Uma u, nîbi bî nan si nan naij gîmîdal an gau mîdaino, hanîp ud kamîñ yunîg uma. *

⁵ Anîb u, God Bap hon hib nîpe u pör pör nöp hagno adö arnîm. Anîb unbö rö aij.

Jisas hanîp nan a göm uma manö aij anîbu nöp nîñ udun

⁶ Yad gasî iru yabîl nîñbin. God kalöp mög nîñöm, Jisas nîp hagö, kalöp a göm uma u pen yîñîd nöp God nîp arö gîmim, manö aij nîpe u arö gîmim, manö hain nîbö ke daubal rîmnap, manö i manö aij, a gîmim, nîñ udnîg gabim.

⁷ Manö anîbu, Krais manö aij u wasö; yîharîñ nîbi bî rîmnap apöm, manö pîral ke nîbö rîmnap kalöp haglö, kale dui gîmim, “Manö anîbu nîñun aka?” gîmim gasî u nîñabim. *

⁸ Krais manö aij kalöp nöd hag ñîno u, manö nîñö yabîl u hag ñîno. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö

lan nîbö ap apöm, manö ke nîbö manö pîral rîmnap kalöp hag ñînab u, God bî anîbu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au mîdnab u aij. *

⁹ Manö anîbu kalöp kauyan hagabin. Bî ap apöm, manö aij nöd nîñ udpe u ba gau löm, manö ke nîbö manö pîral rîmnap kalöp hag ñînab u, God bî anîbu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au mîdnab u aij.

¹⁰ Manö hagabin anîbi, nîbi bî gau hib yad u haglö adö aran, a gem, hagabin. God yîp nîñöm ñîñî lîñîm a gem hagabin. Yad nîbi bî gau kalîp wañ wañ göl gî hagabin. Ai gîñîg: yad anîg gem wañ wañ göl gî hagbnep u, Krais wög gî ñeb bî nîpe ap mîdagbnep. *

God nöp hagö Pol wög nîpe gîmîdöp

¹¹ Añ mam bî. Yad kalöp nîñö hagabin. Manö aij kalöp nöd hag ñîñö u, nîbi bî manö hagpal rö wasö. *

¹² Manö anîbu, bî ap hagö nîñagnö; manö anîbu bî ap yîp hag ñö udagnö. Jisas Krais nîpe ke nöp yîp waiö hag ñö nîñnö.

¹³ Pen nöd yad Juda nîbi bî gasî nîñmîdal rö gasî nîñmîdin u, kale nîñbim. God nîbi bî nîpe gau böñ nöp umlan, a gem, kalîp gî naij yabîl gîmîdin. *

¹⁴ Bac bî manö u nîñ udem, klö yabîl gîmîdin; bî Juda yad aip adîp adîp kub gîno gau, kale gîmîdal rö wasö, yad añî Juda lo manö nîñ aij yabîl gem, bac bî hagmîdal rö klö gem gîmîdin. *

¹⁵ Pen ami yîp yag dauaga ñîñ u, God yîp mög nîñöm ud wög gî ñeb bî nîpe ap hag la. Hainö kub gîñö, God nîpe ke aij ga ñîñ u nöp, *

¹⁶ Ñî yad Jisas Pol nîp yamnö, nîñ aij göm, Juda nîbi bî wasö gau kalîp manö aij yad u hag ñî aij gîñab,

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22 * 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17
* 1:13: Ap 8:3 * 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7

a göm, Ñi nipe yip yamö, niñ aij ginö. Anig gö, Jisas manö u aigege rö midöp, a gem, nibi bi rimnap hag niñagnö.

¹⁷ Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep bi nipe mideila gau kalip niñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Yihariñ ram minöñ mlö kub Arebia am midem, ado gi apem, daun kub Damaskas midmidin.

¹⁸ Mi mihau nigan inö, Pida Jerusalem mideia u niñnig amem, nipe aip ñin iru midagainö; yihariñ ñin unbö aip böñ dañ midainö. *

¹⁹ Pen yad bi Jisas manö ud arep rimnap halö niñagnö; Pida aip Jisas nimam Jems aip kalip nöñ niñnö.

²⁰ Manö kal kñiñ rikabin anibi, God niñ midöp u, kalöp niñö yabiñ hagabin.

²¹ Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, ginö. *

²² Nöd ñin anibu, nibi bi Kraiss lau adö Judia ram minöñ pro ke ke mideila gau amgö magö kale u yip niñagla u

²³ pen nibi bi rimnap manö yad u yag damöm hagla, “Bi Jisas manö aij nipe u hag juöm, hanip gi naij göm gimidöp bi u, miñi Jisas manö aij u nibi bi gau kalip hag ñiñ ajab,” a gilö

²⁴ niñöm God hib nipe u haglö adö armidöp.

2

Pol Kraiss manö aij ud arep bi rimnap aip magum göm, manö hag jim ñila

¹ Pen mid damem, mi in unbö siduñ böñ dañ lugö, mam Banabas hol bi mihau, Daidas nip ut gi Jerusalem arno. *

² God yip waiö hagö Jerusalem arno. Amun, nibi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau aip am migan ap bis gun, kale niñhön rö hagöl, a gem, Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij niñhön rö hagmidin manö anibu kalip hag yamnö. Wög

nöd ginö u abe wög hainö ginam u abe lug pakagnim a gem, manö anibu kalip hag aij ginö.

³ Bi yad Daidas nipe Grik nibö u pen nip hañ rib gi dö ginab a göm hagagla.

⁴ Pen bi rimnap pir alöm, Kraiss Jisas bi nipe rö löm, agamij apöm hon aip ut gi mideila. Pen hon Kraiss Jisas nip cig midun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, mid aij gimidun rö, kale niñlö, hibur kale naij ga. Juda lo manö ke ke adö u gilañ, a göm, apöm manö piral anibu hagla. *

⁵ Pen Kraiss manö aij u manö niñö nöñ midnim, niñöm kale manö niñö anibu nöñ niñ udmim, a gun, manö piral hagla anibu udagno.

⁶ Pen nibi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau kale yip manö rimnap hagagla. Bi kub rö hagabin pen kale bi kub aka bi pro u yip nan yihariñ rö löp. God nipe bi kub ud aij ginam bi pro ud aij gagnam a göm gasi anibu rö niñagöp.

⁷ Pen kale niñla, God nipe Pida abe yip abe manö aij nipe hag ñiñ ajep wög anibu hag la. God Pida nip hag lö, hañ rib gi dö gipal nibi bi gau kalip hag ñiñ ajmidöp rö u, yip u rö nöñ hag lö, hañ rib gi dö gagpal nibi bi gau kalip hag ñiñ ajmidin. *

⁸ Anib u niñöm me hagla, “God Pida nip klö nipe ñöm abad midö niñöl gi, nipe am hañ rib gi dö gipal nibi bi gau kalip Kraiss manö aij ud arep bi midöp rö, Pol nip u rö nöñ klö nipe ñöm abad midö niñöl gi, nipe am hañ rib gi dö gagpal nibi bi gau kalip Kraiss manö aij ud arep bi midöp,” a gila.

⁹ Jems, Pida, Jon kalip bi kub a gipal bi gau, God yip wög anibu ña niñla u me, wög hon adö añi gipun, a göm, Banabas halip bi mihau ñimagö pakla. Anig göl hon manö hag adö añi lino niñöm kale hagla, “Banabas Pol bi mihau ammil Juda nibi bi wasö gau kalip Kraiss manö

aij u hag ñimil, hon am hañ rīb gī dō gīpal nībi bī gau kalīp Krais manō aij u hag ñun,” a gīla.

¹⁰ Pen kale manō añī ap hagōm hagla, “Ammil ram mīnōñ anīb gau ajmil, nībi bī Jisas nīp nīñ udpal gau kalīp hagaimil, nībi bī mōg gep rō Jerusalem i mīdpal gau kalīp hauť gagōl; kalīp mani rīmnap yuōl,” a gīla. Manō hagla anību, yīp aij ga adō u nōp hagla. *

Pol Pida nīp hag ga

¹¹ Pen hainō Pida daun kub Adiok apōm, adō unbō ke gō, gī aij gagōp, a gem, nīp waiō hag gīnō.

¹² Nīhōn gīnīg: nīpe nōd Juda nībi bī wasō an gau mīdōm, nībi bī Jisas nīp nīñ udla gau aip nan jīm ñōl ñīñmīdōp. Pen hainō Jems bī nīpe rīmnap Jerusalem nībō aula. Jems bī gau yīp hagnabōl, “Bī hañ rīb gī dō gagpal gau aip nīhōn gīnīg nan ñīñabōn,” a gīnabōl, a gōm, pīñīñ gōm, hainō Juda nībi bī wasō gau aip nan ñīñaga. *

¹³ Anīg gō, Juda nībi bī nōd ju am ram mīnōñ anīb gau mīdeila gau, pīral ga anību nīñōm, u rō nōp gīla. Pen mam Banabas u rō nōp nīñōm, kale gīla adō anību hain ga.

¹⁴ Pen Jisas manō aij u anīg arō geila u nīñem, nībi bī gau magōñhalō nīñmīdlō nīñōl gī, yad Pida nīp hagnō, “Ne bī Juda nībō u pen Juda nībi bī wasō gau rō mīdmīdan. Pen mīñi nīhōn gīnīg ke asīk līmōn, Juda nībi bī wasō gau kalīp, hon Juda nībi bī gīpun gīpun rō gīmim, a gīmōn, hagabōn?” ō gīnō.

¹⁵ Ami bapi hanīp yag daula u, Juda nībi bī yag daula. Hanīp Juda nībi bī wasō gau rō yag dauagla.

¹⁶ Pen hon Juda nībi bī nīñbun, nībi bī lo manō adō u gīlō arō, God nīñōm, nībi bī kamīñ aij yad a gōm hagagnab. Nībi bī gau Jisas Krais hanīp a gōm uma, a gōm, nīp nīñ udpal nībi bī gau nōp me, God nīñōm, nībi bī kamīñ aij yad, a gīnab. Hon

u rō nōp lo manō adō u gīno arō, God nīñō nībi bī kamīñ aij nīpe mīdagpun. Krais Jisas hanīp a gōm uma, a gun, nīp nīñ udno nīñōl gī, God nīñō nībi bī kamīñ aij nīpe gau mīdpun. *

¹⁷ Gasī hon nīñbun u, Krais manō aij u nīñ udno, Krais hanīp ud nīpe ke aip ud jīm ñī līnab u me, God nīpe hanīp nībi bī kamīñ aij yad a gīnab. Pen Krais manō aij u nīñun, hon nībi bī magōñhalō nan si nan naij gīpun u waiō nīñbun. Hon Juda nībi bī nīñbun, Juda nībi bī wasō gau nībi bī nan si nan naij gep mīdpal rō, hon ke u rō nōp mīdpun. Anīg gōp u, nībi bī rīmnap hagnabōl, Krais nan si nan naij gep nagī u gī pīdōñ līnab a gīnabōl. Pen wasō yabīť.

¹⁸ Hon uri nīñbun, Juda lo manō ke ke hagōp rō gīno, God wō ralōm hanīp nībi bī kamīñ aij nīpe mīdpim a gagnab. Hon uri nīñbun manō anību manō pīr alep. Pen yad manō pīral manō nōd nībō anību kauyan nībi bī gau manō nīñō rō hag ñīñabin u, yad nan si nan naij gīñabin.

¹⁹ Lo manō yīp al pak la nīñōm uri yad wīp he rō mīdem lo manō u nīñagpin. Pen uri yad God nīp aij gīñīm adō u nōp gīnam. Krais mab ba lañ al pak līla u, yīp Krais aip al pak līlō umnō.

²⁰ God Ñī nīpe yīp mōg nīñōm uma u, yad nīp cīg gem me, nīpe uma u, yad aip umlo. Anīb u, nīp cīg gem, nōd mīdmīdin rō mīdagpin. Krais yad an dan kamīñ mīdōp. Mīñi kamīñ yabīť mīdem, nīp gasī nīñōl gī, yīp gasī ñīb adō u nōp gīpin. *

²¹ God nīpe nībi bī gau kalīp mōg nīñōm rau adog uda manō aij u hag juagnabin. Nībi bī gau lo manō ke ke adō u gīlō arō, God nīñōm, nībi bī kamīñ aij yad, a gībōp u, Krais hanīp uma u yīharīñ umbōp.

* 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3 * 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4

3

Nan kliñ aij g'imidal rö wasö; Jisas nîp cîg gun me, God aip jîm ñöl mîdeinabun

¹ Galesia nîbi bî, kale gasî aij mîdagöp. Bî an gö kalöp hauṭ halö löp. Hon Jisas Krais nîp mab ba lan al rîbîk lîla manö aij u hag ñî aij gîno nîjbe.

² Pen yad kalöp manö añî ap hag nîjabin. Kale nöd nîhön nîhön gaibe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñan Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñîno u nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuan

³ God Ana u nîp udmim me, nîbi bî kamîj aij nîpe mîdpim u pen mîñî hauṭ alö, klö hon ke gun, mîd aij gînabun, a gîmim, nîjbim aka?

⁴ Nöd Krais nîp nîj udpe, kalöp gî naij yabîl gîla ñîn u, nîp arö gagpe. Pen mîñî nîhön gînîg, lo manö ap haglö, manö kale anîbu udmim, Krais nîp arö gînîg gabim?

⁵ Yîp hagpe nîjîn. Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuöm nan gagep rö an kale gau göp aka kale Krais manö aij nîjmim nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñöm nan gagep rö an kale gau göp?

⁶ Pen Ebrahim nîp gasî nîjmim. God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, "Ebrahim God manö haga u nîj uda nîjöm God nîp, bî kamîj aij yad, a ga," a gîla. *

⁷ Anîb u, nîjim. Nîbi bî God Manö hagöp u nîjöm, "Nîjög hagöp," a göm nîj uṭpal gau, Ebrahim rîdîk nîpe mîdpal.

⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nîbi bî wasö gau, God manö hagöp u nîj uṭlö, God kalîp nîbi bî kamîj aij yad a gînab, a ga. Adö anîbu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nîp haga, "Ne mîdpan u me, God nîpe nîbi bî gau magöjhalö nan aij ñînab," a ga.

⁹ Ebrahim God manö haga u nîj uṭö, God nîp uṭ aij ga rö, nîbi bî God Manö hagöp u nîjöm, nîjög hagöp a göm nîj uṭpal gau, kalîp u rö nöp uṭ aij gînab.

¹⁰ Pen nîbi bî lo manö adö u nöp nîjun gîno, God hanîp uṭnab, a gîpal nîbi bî gau, ilön kub yabîl uṭnaböl. Nîhön gînîg: God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, "Nîbi bî an, God lo manö kalî kliñ rîkla rîkla rö magöjhalö hain gagnab u, ilön kub uṭnab," a gîla. *

¹¹ Pen manö ap God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, "Nîbi bî yîp nîj uṭpal gau nöp me, nîbi bî kamîj aij yad mîdöm, kamîj mîdeinaböl," a gîla. Anîb u nîjbun, nîbi bî lo manö adö u nöp nîjöm gîlö arnab gau, God nîbi bî kamîj aij yad, a göm, kalîp uṭagnab. *

¹² Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krais manö aij u nîj uṭep u ke. Nîbi bî lo manö hagöp rö klö hon ke gînabun a gînaböl u, dui gînaböl. God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, "Bî lo manö ke ke magöjhalö hain gînab bî anîbu me kamîj arnab," a gîla.

¹³ Hon God lo manö adö u gî wasö nîjun, ilön kub uṭnîg gîno u pen Krais ilön kub anîbu uṭöm hanîp rau adog uda. God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, "Mab ba lan al pak lîlö umnaböl bî gau, God nîpe ke pen ñö, ilön uṭnaböl," a gîla. *

¹⁴ Pen Krais hanîp rau adog uda u, God Ebrahim nîp manö aij haga u, Krais Jisas gö Juda nîbi bî wasö gau nan aij anîbu uṭöl a göm, anîg ga. Juda nîbi bî wasö gau manö aij anîbu nîj uṭlö, God nîpe Ana nîpe hanîp Krais nîbi bî nîpe ñînîg ga.

Lo manö u ke; God gînabin a göm hag la manö u ke

¹⁵ Añ mam bî. Yad kalöp manö ap hagnam. Bî rîmnap manö hag adö añî löm, hagnaböl rö nöp gînaböl. Bî ap apöm manö rîb rîkôm haṭöwaṭö gagnab.

* 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16 * 3:10: Dud 27:26 * 3:11: Gal 2:16 * 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23

16 God nipe Ebrahim aip ñi nipe aip manö niñö hag lep hagöm haga u, God Manö anibu kalî kliñ riköm, “Ñi gau aip,” kalî kliñ rikagla; “Ñi ne u aip,” kalî kliñ rikla. Ñi añi hagla anibu, Krais nîp nöp hagla. *

17 Pen yad hagabin u, God Ebrahim nîp ginabin a göm hag la manö u, mi iru nöp (430) mid damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anibu, aige göl göm manö niñö hag lep nöd haga u nan yiharîñ rō ñik gi yu ke gau yunab? Anig gagnab. *

18 Pen nîbi bi lo manö hain gilö God nan aij ñiböp u, God nöd anig ginabin a ga manö u gasi niñöl gi midöm nan aij ñagböp. Pen God nipe Ebrahim nîp nöd haga manö anibu nöp gasi niñöl gi midöm, nipe ke Ebrahim nîp haga rō nöp ga. *

19 Pen kale hagnabim, “God Ebrahim nîp nan aij haga u yiharîñ ñöb u rō, God nipe niñön ginig lo manö ña?” ö ginabim. Pen God nöd yabiñ Ebrahim nîp manö haga; hainö yabiñ ñi haga u aua. Pen ñin an au nîbi bi nan si nan naij ke ke gimidal rō, kale naij gimidal u niñöl a göm, God kalîp lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap bi ap nîp ñeila, nipe pen dam nîbi bi gau kalîp hag ña. *

20 Pen Ebrahim ñi nipe ginab manö haga anibu manö kub yabiñ u me, God nipe ke apöm Ebrahim nîp haga.

Lo manö u hanîp gasi rimid ukab

21 Kale gasi ap niñmim hagnabim, “God hanîp manö mihöp haga. Pen lo manö haga anibu, yad ginabin a göm manö niñö hag la manö anibu aip adîp adîp midagöp,” a ginabim. “Manö anîb mihau ke ke midöp,” a ginabim. Pen manö ke ke wasö. God nîbi bi kamîñ midep lo manö ap hagaiböp, hon lo adö anibu nöp

niñun gîno, God nipe niñöm hanîp nîbi bi kamîñ aij nipe a giböp. Pen lo anibu rō ap hagaga. *

22 God Manö kalî kliñ rikla rō nöp midöp. Nîbi bi ram mîñön gau magöñhalö nan si nan naij adö u gilö gilö, gac anibu kalîp wam wam gö, ke kamîñ aröl rō lagöp. Pen nîbi bi Jisas Krais nîp niñ udnaböl gau, God ginabin a göm hag la rō, nan aij haga anibu kalîp ñinab.

23 Pen Krais auaga ñin u, nîp niñ udagno u me, lo manö hanîp bi nagîman waryö raul an yan midpal rō u, gi gigabö ga. *

24 Hanîp gigabö göm, gasi rimid uk damöm, gasi ñö niñöl gi midno, Krais auö, manö aij nipe u niñ udno, God hanîp nîbi bi kamîñ aij nipe a göp. *

25 Krais manö aij u niñ udpun u me, uri lo manö hanîp gasi rimid uk dam gagöp.

26 Kale Krais Jisas nîp niñ udpim u me, kale magöñhalö God ñi pai nipe midpim. *

27 Kale ñig pakmim Krais nîp cig gîpim u me, ke hain nîbö Krais nipe ke rō halu libim. *

28 Anîb u, Juda îl u ke, Grik îl u ke midagpim; nîbi bi nagî wög gîpim gau ke, nîbi bi gasi kale ke niñmim gîpim gau ke midagpim; nîbi îl u ke, bi îl u ke midagpim; kale Krais Jisas nîbi bi nipe midpim rō, îl añi yabiñ midpim. *

29 Kale nîbi bi Krais lau adö midpim u, kale Ebrahim nîbi bi îl nipe midpim niñöm God Ebrahim nîp ginabin a göm haga u, kalöp u rō nöp ginab. *

4

Krais nöp gö God ñi pai nipe midpun

1 Manö yad hagabin u anig göl midöp: nîbi bi gau umlö, nan kale gau ñi pai kale gau kalîp hag libal.

* 3:16: Jen 12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14 * 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21: Ro 8:2-4
 * 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Ro 10:4 * 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Ro 6:3 * 3:28: Ro 10:12 * 3:29: Ro 4:13

Anib u, ñi pai anib gau nan iru midöp u pen kale ñi pai pro midpal rö, kale nibi bi nagî wög gipal rö nöp midpal.

² Pen nibi bi ñi pai anib gau kalip abad midpal gau, anig anig gîmim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad midlö midlö, nap hag la ñin u nöp, nan kale anib gau udpal.

³ Pen anib unbö rö nöp, hon ñi pai pro rö midun gasî nîj aij gagun, kîjaki, wip hajî, nan nîhön nîhön gau manö nîhön hagla u udun, kalip nibi bi nagî wög gep rö midmidun. *

⁴ Pen God hag la ñin u hadö aua u me, God Ñi nipe u nîp yuö, Juda nibi ap Ñi anibu nîp yag daua. Yag dauö, nipe Juda lo manö adö u nîjöm, mid damöm, *

⁵ Juda nibi bi lo manö nîjbal gau rau adog uda. Kalip rau adog uda u, hon God ñi pai nipe yabîl rö mideinabun a göm ga.

⁶ Kale ñi pai nipe yabîl midpim rö, God nipe Ñi nipe Ana nipe u yuö, Ana u apöm hanîp aî ba göp u me, God nîp “Aba,* Bapi,” a gîpun. *

⁷ Anib u, kale nibi bi, Seden nîp nibi bi nagî wög gep rö midmidim gau, mîñi God ñi pai nipe midpim u me, God ñi pai nipe kalip manö nîjög hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau ñinabin,” a ga manö u, manö kale yabîl.

Pol Galesia nibi bi, “Kalöp gasî iru nîjabin,” a ga

⁸ Pen nöd God nîp nîj udagmidim ñin u, kale nibi bi nagî wög gep rö midmim, nan piral gau sabe göl gî, pîñîj göl gî, gî mid dammim, mid aij gagmidim.

⁹ Pen mîñi God nîp nîj udpim. Pen kale nîp nîjmim udagpe; nipe nöp kalöp nîjöm uda. Pen nîhön gîñig kale ado gî ammim, nöd gî naij gîmidim rö kauyan gîñig gabim? Gabim anibu, kauyan nibi bi nagî

wög gep gau rö uþham midun, a gîmim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñin kub a gîpal u nöp nîjmim, rakîñ kub a gîpal u nöp nîjmim, sîdö kub a gîpal u nöp nîjmim, mî kub a gîpal u nöp nîjmim gîpim. Anig gîmim, gî naij gîpim. *

¹¹ Anib u, yad manö aij kalöp hag ñinö nîjbe u, mîñi arö gîñig gabim rö löp a gem, kalöp gasî iru nîjabin.

¹² Añ mam bi. Yad kalöp mög nîjem hagabin! Yad nöd Juda lo manö nîjmidin rö arö gem, kale yîharîj midmidim rö midpin u, kale u rö nöp lo manö anibu arö gîmim, yad midpin rö midmim. Nöd kale yîp gî naij gagpe.

¹³ Kale nîjbim, nöd yîp nan ga u me, am ram mîñöj kale u midem, kalöp manö aij u hag ñinö.

¹⁴ Yad nan gaia u, kale uþham midaipe pen yîp iru nîjmim, arö gagpe; God ejol ap aka Kraîs Jisas nîp ke ud aij gîbep rö u, yîp unbö rö nöp ud aij gîpe me.

¹⁵ Kale nöd mîñ mîñ yabîl gîmim yîp ud aij gîmim, mög nîjmim, amgö magö kale gau ud ju yîp ñeb rö lîböp, haþowatö ud ju ñîbep.

¹⁶ Pen mîñi yîp nîhön gîñig arö gîpim? Manö nîjög hagnö adö u nîjmim mulu lugö yîp iru nîjbim aka?

¹⁷ Nibi bi kalöp rîmid ukpal gau, kale gasî naij nîjöm anig gîpal. Pol bi gau arö gîmim, manö hon hagpun u nöp hain gîmim a göm anig gîpal.

¹⁸ Nibi bi klö göm kalöp gî aij gînaböl u aij. Pen kale pör nöp anig göl. Yad kale aip mideinabin ñin u abe, mîlö gau mideinabin ñin u abe kalöp gasî nîjöm gî aij gînaböl u aij. Pen yad mîlö gau mideinabin ñin u kalöp piral gîpal u, aij gagöp.

¹⁹ Pen ñi pai midmagö yad gau. Nöd, “Kraîs manö aij u hag ñinö, nîj udlö, Kraîs kalip aî dan mideian,” a gem, kalöp hag ñi aij gîmidin u, nibi gau ñi pai yag daunig gîlö, ilön kub

* 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3 * 4:6: Jisas Arameik manö hagmidöp. “Aba” a ga manö magö anibu îl u “Bapi.” * 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5; Kol 2:16

göp rö u, yip ga. Pen miñi kauyan Krais kalöp an dan mideian a gem, kalöp hag ñi aij gabin u, nibi ñi pai yag daunig gilo, ilön göp rö u, yip kauyan gab.

²⁰ Yad kale aip midaibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, niñbnepe u pen mlö gai i midpin u me, yad kalöp gasi iru niñnö, gasi yad rikö auub.

²¹ Pen kale lo manö nöpe niñjun, a gipim gau, lo manö rimnap niñagmim rö löp.

²² Manö anibu kali klin riköm hagla, "Ebrahim ñi mihöp yag daua. Ñi nipe ap, nibi praj ap Ebrahim nibin u nip nagi wög gimidöp nibi u nip udöm yag daua; ñi nipe ap, nibin nipe yabil u aip yag daua," a gila. *

²³ Nibin nagi wög gimidöp ñi yag daua u, ñi pai yag daubal rö nöpe yag daua; pen nibin nöd u, ñi pai wem midöm, God Ebrahim nip ñi ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñi ap yag daua. *

²⁴ Aiud adö anibu rö, manö rimnap ba gau midöp. Nibi mihöp, manö niñjö hag lep mihöp. Manö niñjö hag lep ap Sainai Dum nibö apöm, ñi pai yag dauö kale nagi wög göl gi nöpe mideinaböl; Hega me u.

²⁵ Nibi Hega nipe Sainai Dum ram minöñ Arebia au rö me. Nipe daun kub Jerusalem miñi midöp u rö midöp. Nihön ginig: Jerusalem abe ñi pai nipe abe nagi wög gipal.

²⁶ Pen Jerusalem kumi kabö adö lan midöp au, nibi bi wög göm aragnaböl. Ram minöñ anibu ami hon. *

²⁷ Hadame nöpe kimap ap God Manö kali klin riköm hagla, "Nibi ñi pai wem ñi pai yag dauagöp u,

miñ miñ yabil ginab.

Nibi ñi pai daunig göm niñagöp u,

aij gö niñjö gi, ñiñi linab.

Nibi ñi pai wem u,

il nipe kub midnig gaböl;

pen nibi nugmul aip ajmidil u,

il nipe kub midagnaböl," a gila.

*

²⁸ Añ mam bi. God nipe manö klö niñjö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anib unbö rö nöpe, God manö klö niñjö hag lö, kale ñi pai nipe midpim. Anib u, kale Aisak rö midpim. *

²⁹ Ñin anibu, Ebrahim ñi nipe nibi bi ñi pai yag daubal rö nöpe yag daua ñi u, uraköm, nimam ado God Ana gö yag daua u nip niñjö, mulu lugö, gi naij ga. Anib u rö, miñi Juda nibi bi lo manö niñbal gau, hanip nibi bi Jisas nip niñ udpun gau u rö nöpe gipal. *

³⁰ God Manö u kali klin riköm hagla, "Nibi wög gi ñeb amil mihau kalip hag yumön. Nibi nagi wög gi ñeb ñi nipe u, nibi kabö göl udmön ñi yag daua u, nan nipe rimnap udagnab," a gila.

³¹ Anib u, añ mam bi niñim! Hon nibi nagi wög gimidöp ñi pai nipe rö midagpun; hon nibi kabö göl nagi wög gagmidöp ñi pai nipe rö midpun.

5

Nagi midaino, Krais hanip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

¹ Krais hanip böñ nöpe rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Krais anig ga u gasi niñjö gi nöpe midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, nip nibi bi nagi wög gep rö midmidim u, kauyan ado gi aragmim.

² Yad Pol kalöp manö hagabin i niñ aij gimim! Juda kai manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö Krais kalöp gi ñinim rö lagnab.

³ Yad kalöp kauyan hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö kale Juda

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7 * 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

lo manö u magöñhalö udmim hain gîmim.

⁴ Kale, “Juda lo manö hain gîno arö, God hanîp nîñöm, ‘Nîbi bî kamîñ aij yad,’ a gî nab,” a gî gasî nîñbim nîbi bî gau, Krais nîp arö gîpim; nîbi bî nîpe mîdagpim. Kale anîg gîmim nîñbim rö, Krais kalöp mög nîñöm udnîm rö lagöp.

⁵ Pen God Ana hanîp anî danî mîdöp nîbi bî gau, God hanîp nîñöm, “Nîbi bî kamîñ aij yad,” a gî nab nîñ u abad mîdun aij gö nîñöl gî, gasî halö mîdpun.

⁶ Nîbi bî Krais Jisas nîp cîg mîdpal gau, hañ rîb gî dö göp aka rîb gî dö gagöp u nan yîharîñ. Nan kub añî nöp mîdöp: Krais nîp nîñ udun, nîbi bî gau kalöp mîdmagö lun. *

⁷ Kale nöd aj aij gîmîdim u pen mîñî bî an kalöp adan bîñöm rîkajîp nîñöm manö nîñö u arö gîpim?

⁸ God kalöp adan bîñöm rîkajîp nîñöm manö nîñö u arö gagpim. Nîpe nöp me kalöp wîñ alab.

⁹ Nîbi bî gau nan yîs a gal u manö ap hagöm hagpal, “Yîs pro marap plaua rin kub yan halö lîlö, yîs anîbu ke aram aram aram plaua anîbu kub yabîl rannab,” a gîpal. *

¹⁰ Krais aip jîm nîñöl mîdpun u me, yad nîñbin manö yad hagajîn anîbi kale ke anîb unbö rö nöp nîñabim. Pen bî an nîpe apöm manö pîral hagö, kale gasî ap ap nîñabim u, bî anîbu manö kub nîñöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bî nîñim! Krais nîbi bî nîñ udpal gau kalöp hañ rîb gî dö gîmim a gîbnep, bî gau yîp gî naij gagblap. Yad hañ rîb gî dö gîmim a gîbnep, Krais nîpe nîbi bî gau a göm, mab ba lanî uma manö aij anîbu nîñlö mulu lugagböp.

¹² Pen gasî yad, bî manö pîral haglö dui gîpim bî anîb gau kalöp ke böñ nöp rîb gî dö gî naböl u aij!

¹³ Pen añ mam bî. Krais hanîp böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo

manö ap hanîp manö kub hagagnîm, a göm, hanîp rau adog uda. Pen gasî anîbu nîñmim, gasî kale ke nîñmim, hañwölö gagmim; nîbi bî gau kalöp mög nîñmim, ud aij gîmim. *

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jîm nîñöl, manö magö añî ap nöp mîdöp: “Kale ke mîdmagö lîbim rö, nîbi bî rîmnap kalöp u rö nöp mîdmagö lîmim.” *

¹⁵ Anîb u, kale ke nîñ aij gîmim. Kaj kain gau gîpal rö mulu lugö, pen pen gî nabim u, magöñhalö ap lug paknabim.

Gasî ke nîñbim adö u arö gîmim, God Ana u gasî nîñîm rö gîmim

¹⁶ Anîb u, kalöp hagabin, God Ana gasî nîñb adö u nöp gîmim. Anîg geinabim me, gasî kale ke nîñmim, nan si nan naij gîmîdim adö u arö gî nabim.

¹⁷ Gasî anîb mîhau, ap böñ lap tîp gî ud arnab, ap böñ lap tîp gî ud arnab u me, gun a gî nabim adö u gîmim rö lagnab. *

¹⁸ Pen God Ana kalöp gasî nîñ nîñöl gî gîpe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

¹⁹ Pen nîbi bî gasî kale ke nîñöm gîmîdal adö u, nîbi si bî si göm, hañwölö gî ajöm, gî naij yabîl göm; *

²⁰ nan yîharîñ gau sabe göm, kuj göm, aiön paköm; nîbi bî gau kalöp mulu kal nîñöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö mîdagöp a göm, hîbur naij gö, yad ke bî kub mîdnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asîk mîdöm,

²¹ nan kale gau yad rö mîdaiböp, a göm; nîg klö nîñöm hauî alöm, nan magö iru nöp nîñöm, nan nîñeb nîñagep göm, gî naij yabîl gîpal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mîñî kauyanî kalöp hagabin: nîbi bî anîbu rö gî mîdpal gau, God kalöp udöm abad mîdageinab.

²² Pen nîbi bî God Ana kalöp gasî nîñ nîñöl gî gîlö arab gau, nîbi bî gau

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Ro 13:9 * 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10

mıdmagö löm, mĩn mĩn göm, hibur hain hain mıdöm, nıbi bı rımnap gau mög nıñöm, gı aij göm, manö kale ke hagnaböl u anıb unbö rö nöp göm,

²³ nıbi bı rımnap aip manö hain hagöm ud aij göm, nıbi bı rımnap kalıp gı naij gılö, pen kal juagnaböl. Anıg gınaböl u, lo manö ap kalıp manö kub hagnab.

²⁴ Krais Jisas nıbi bı nıpe gau, gası ke nıñöm hałowalö gımidal nagı adö anıbu arö gıpal. Nagı adö gımidun anıbu, mab kros ba lan Krais Jisas aip umöb. *

²⁵ Anıb u, God Ana u nöp hanıp kamıñ hain nıbö ñö, kamıñ mıdpun u me, God Ana nan nıhön hanıp hagnım u, anıb unbö rö nöp gun.

²⁶ Pen hon ke hib kub mıdan, a gun, pen pen hagin, nan kale gau nan yad rö mıdaıböp, a gun, gası nıñagin. *

6

Nıbi bı gau mıdmagö lımim, gı aij gımim

¹ Añ mam bı. Nıbi bı hon rımnap nan si nan naij adö rımnap gaiöl u, kale nıbi bı God Ana kalöp anı dan mıdöp nıbi bı gau, kalıp manö hain hain hagnım, hag aij gıpe, kauyan mıd aij göl. “Ñın rımnap hon u rö nöp gınabun rö löp,” a gımim, nıñ aij gımim. *

² Nıbi bı hon rımnap mıñör gainım, kalıp mög nıñmim abad mıdpe, mıd aij göl. Anıg gınabım u, Krais lo nıpe haga rö gınabım. *

³ Hon ke nan aij ap mıdagöp. Nıbi bı rımnap, hon ke nıbi bı aij a gınaböl u, pır alnaböl.

⁴ Bı anıbu bı aij aka yad bı aij, a gımim, gası u nıñagmim; yad ke gı aij gıpin aka gı aij gagpin a gımim, gası u nöp nıñmim.

⁵ Nıhön gınıg: hon añı añı marö ke ke mıdöp rö nıñun, nıhön nıhön gun mıd aij gınabun u, ke nıñ aij gun. *

⁶ Pen nıbi bı Krais manö aij hag nıbal gau, nıbi bı manö anıbu nıñbal gau, manö hag ñeb nıbi bı anıb gau kalıp hauł gagöl; nan aij kale mıdöp gau kalıp rımnap nıme lı ñöl. *

⁷ Pen, God bı hauł, yad nan si nan naij gınabin nıpe nıñagnab, a gımim, nıñagmim. Gınabun rö, hanıp pen u rö nöp gınab. Hon nıñbun, nan yımnabun rö nöp halnabun; nan ke rımnap hal dauagnabun. *

⁸ Anıb u, gası hon ke nıñbun rö nan yımun a gınabun u, adan naij amöl gı, böñ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gası ñöb rö nan yımun a gınabun u, God Ana u hanıp gö, kamıñ pör mıdep magö u nöp halnabun.

⁹ Anıb u, iru nıñun, gı aij gıpun u arö gagun, klö gı nan yımun, ñın hain u nan magö aij halnabun.

¹⁰ Pen nan nıñeb anıbu pıdön gagöp ñın i, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau kalıp ud aij gun rö leınab u, ud aij gun. Pen nıbi bı yıharıñ gau kalıp magöñhalö u rö nöp gun.

Krais hanıp a göm mab kros ba lan uma u nöp nan kub yabı

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp anıbi kalı klıñ rıköp. Pen mıñi nımagö yad ke kalı klıñ rıkabin u me, manö magö kub kub rö kalı klıñ rıkabin.

¹² Bı hañ romanı nöp nıñöm, u aij, u naij, a gımidal bı gau, kale klö göm hañ rıb gı dö gımim a gıpal. Krais uma manö u nöp hagno, bı Juda rımnap kal juöm, hanıp gı naij gınaböl, a göm me, anıg hagaböl.

¹³ Hañ kale ke rıb gı dö gıpal u pen Juda lo manö gau magöñhalö hain gagpal. Kalöp hañ rıb gı dö gımim a gıpal u, hainö kale ñıñı löm, Juda bı gau rımnap kalıp hagnaböl, “Hon

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5

* 5:26: Plp 2:3

* 6:1: Mad 18:15

* 6:2: Ro 15:1

* 6:5: Ro 14:12

* 6:6: 1Ko 9:11,14

* 6:7: Ro 8:13

hagno manö hon udöm hañ roman kale anig anig gipal,” a ginaböl.

¹⁴ Pen yad nan añi ap nöp gasi niñem miñ miñ gabin: Jisas yip, a göm, mab kros ba lañ umö, yad aip umnö rö löp u niñem me, miñ miñ gabin. Nipe aip umnö anibu, bi böñ nöp umöb rö u midnö, nibi bi minöñ naböñ i nibö nan kale miñ miñ gipal gau, yad aij gagöp. Pen nibi bi anib gau u rö nöp yip niñlö, yad nan yiharñ ap rö lö, bi böñ nöp umöb bi ap rö midpin.

¹⁵ Hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiharñ. Pen God gö, nibi bi hain nibö lun, nibi bi nipe midpun u nan yabił. *

¹⁶ Manö hagajin hain gipim nibi bi gau abe, God nibi bi nipe gau magöñhalö abe, God kalöp mög niñöm ud aij gö niñöl gi kale agamiñ mid aij gi midmim.

¹⁷ Yad manö magö añi ap midöp u, kalöp hagnig gabin. Jisas manö aij u hagnö, yip pakpal adlai gau midöp u me, bi rimnap apöm yip niñör rimnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niñöm, abad midainim. Anib unbö rö aij.

* **6:15:** Gal 5:6; 2Ko 5:17 * **6:17:** 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas nɪbi bɪ kalɪp kɔp kalɪ klɪn rɪka

¹ Yad Pol. God yɪp hag lɔ, Kraiſ Jisas manɔ ud arep bɪ ap mɪdem, kalɔp God nɪbi bɪ nɪpe daun kub Epesas mɪdpim gau, kɔp anɪbi kalɪ klɪn rɪkabin. *

² God Bapi hon abe, Bɪ Kub Jisas Kraiſ abe, kalɔp mɔg nɪɲmil ud aij gɪlɔ, kale mɪd aij gɪmim.

Kraiſ pɪg mɪdpun u, nɪpe ana hon nan aij nɪab

³ Bɪ Kub hon Jisas Kraiſ Nap nɪpe God nɪp aij a gun. Nɪ nɪpe nɪp yuɔ apɔm hanɪp udɔ me, nɪp cɪg gɪno, kumi kabɔ adɔ laɲ nan aij aij mɪdɔp gau magɔɲhalɔ ana hanɪp nɔb. *

⁴ Ram mɪnɔɲ hadame dagol gau gɪ laga nɪn u God haga, “Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinabɔl gau, kale nɪbi bɪ uɔ, nɪbi bɪ asɪɲ mɪdagɔp yad gau mɪdeinabɔl,” a ga.

Anɪb u, hadame dagol gau God nɪbi bɪ mɪdmagɔ lɔm, *

⁵ nɪn anɪbu nɔp, gasɪ nɪpe nɔp nɪɲɔm haga, “Nɪ yad Jisas Kraiſ nɪbi bɪ kalɪp udnab gau, nɪ pai yad ke rɔ lɪlɔ, yad ke kalɪp udem kabɔ launabɪn,” a ga. *

⁶ Anɪg hagɔm, Nɪ mɪdmagɔ nɪpe u halɔwatɔ yuɔ apɔm, hanɪp ud Nap nɪmagɔ adɔ nɪpe la u me, aij gɔ nɪɲɔl gɪ hɪb nɪpe u hagno adɔ arab.

⁷ Jisas Kraiſ hagape nɪpe lugɔ umɔm hanɪp rau adog udɔ, God, Bɪ aij yabɪɔ u, hanɪp mɔg yabɪɔ gɔm, nan si nan naij gɪpun gau nɪɲɔm arɔ gɔp. Anɪb u, hon nɪɲbun God nɪpe nɪbi bɪ gau mɔg yabɪɔ gɔp. *

⁸ God nɪpe gasɪ nɪɲ kɪd hɪkɔm nan magɔɲhalɔ gau nɪɲɔb u, hanɪp nan aij aij anɪb gau halɔwatɔ nɔb.

⁹ Pen God nɪpe Kraiſ aip nɪhɔn gɪnɪg ga u, nan pi gɔl mɪdmɪdɔp anɪbu hanɪp waiɔ hagɔ nɪɲbun. *

¹⁰ God nɪn hain hag la nɪn u, nan kumi kabɔ adɔ laɲ au abe, nan mɪnɔɲ nabɔɲ ɪɪ i abe, Kraiſ nɪpe aɪn nɔp magɔɲhalɔ abad mɪdeinab. *

¹¹ God nɪpe ke gasɪ nɪɲɔm hag la u, magɔɲhalɔ gɪnɪg gab. God nɪpe ke gasɪ nɪɲɔm hag la, hon Kraiſ cɪg gɪpun nɪbi bɪ gau, nɪbi bɪ nɪpe ke lɪnabun. God nɪpe hadame dagol gau anɪg gasɪ nɪɲa. *

¹² Nɪpe ga anɪbu, hon nɪbi bɪ Kraiſ nɪp nɔd nɪɲ udno gau, God hɪb nɪpe hagno adɔ arnɪm, a gɔm ga.

¹³ Pen kale u rɔ nɔp, Kraiſ manɔ aij nɪbi bɪ ud kamɪɲ yuep manɔ nɪɲɔ anɪbu nɪɲ udpe, God kalɔp udɔm, Ana Uɔ kalɔp aɲ daɲ lɔm, Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe yabɪɔ hag lɔp.

¹⁴ God Ana hanɪp aɲ daɲ mɪdɔp u me, hon nɪɲbun, God nan aij aij nɪbi bɪ yad hainɔ nɪnabin a ga nan gau, hainɔ udun mɪd aij yabɪɔ gɪnabun. Anɪb u, God hɪb nɪpe hagno adɔ araɲ. *

Pol God nɪp sabe ga

¹⁵ Anɪb u, yad nɔd nɪɲnɔ, kale Bɪ Kub Jisas nɪp nɪɲ udmim, nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪdmagɔ lɪbim u,

¹⁶ yad haul gagem, pɔr nɔp kalɔp a gem God nɪp aij a gɔp a gem, sabe gɔl gɪ mɪdpɪn.

¹⁷ Bɪ Kub hon Jisas Kraiſ God nɪpe u, Bap aij unbɔ ke u, nɪp pɔr hag nɪɲem hagabin, nɪpe Ana kalɔp nɪnab nɪɲɔm nɪpe kalɔp gasɪ aij nɔm, God nɪpe aigale bɪ rɔ mɪdɔp u kalɔp yamɔ, kale God nɪp nɪɲ aij gɪnabim. *

¹⁸ God nɪp sabe gem hagabin, nɪpe mɪdmagɔ kale aɲ daɲ mailɔ nɪpe nɪ lɔ, Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe nan aij unbɔ ke nɪnɪg gab u nɪɲnabim. Nan aij anɪbu nɪnabin a gɔm, God kalɔp wɪn ala me.

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1 * 1:3: Ep 2:6 * 1:4: Jon 15:16 * 1:5: Jon 1:12 * 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14
* 1:9: Ro 16:25 * 1:10: Kol 1:16,20 * 1:11: Ro 8:28-29 * 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9

¹⁹ God nîp sabe gem hagabin, nîpe mîdmagö kale aŋ daŋ mailö nîpe ñî lö, nîpe Bî klö unbö ke yabił mîdö, hon nîbi bî Krais manö aij nîŋ udpun gau klö anîbu udpun u nîŋnabim. Klö anîbu God ñîmagö nîpe nöp mîdöp. *

²⁰ Krais böŋ nöp umö, God klö anîbu nöp Krais urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam ñîmagö yîjîg böŋ nîpe lau la. *

²¹ Krais God aip am bîs göp u, ana kumi kabö laŋ nöd abad mîdmîdal gau abe, ana kumi kabö laŋ hainö abad mîdeinaböl gau abe, hib kale magöŋhalö yagol mîdö, Krais hib nîpe u i adö laŋ mîdö nîŋöl gî, magöŋhalö mo nîpe gau mîdöp.

²² God nîpe nîbi bî nan gau magöŋhalö Krais mo nîpe gau la. Pen hon Krais nîbi bî nîpe gau magöŋhalö, God Krais nîp bî nabîc u hag la. *

²³ Krais nîbi bî nîpe gau, hon hañ romanŋ nîpe mîdpun. Krais nabîc abe hañ romanŋ abe mîdöp me u. *

2

Krais nöp gö, hon kamîŋ mîdpun

¹ Kale nan si nan naij gîmîdim u, kale nîbi bî böŋ nöp umla nîbö rö mîdmîdim. *

² Nîbi bî ram mînönŋ îl i nan si nan naij gîpal rö, kale ke nöd u rö nöp gîmîdim. Ñîn anîbu ana kumi au laŋ mîdpal bî kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp gîmîdim. Ana anîbu nîpe nîbi bî God Manö udagpal gau kalîp aŋ daŋ mîdöp. *

³ Pen nöd hon magöŋhalö anîbu rö nöp gîmîdun. Gasî hon ke nîŋmîdun rö göl gî, gasî rîmnap ke nîŋeb rö lagö, nan si nan naij nöp gîmîdun. Anîb u, nîbi bî gau gî naij gîlö God kalîp pen ilön kub ñînîg gab rö u, hon u rö nöp gîmîdun. *

⁴⁻⁵ Anîb u, hon nîbi bî böŋ nöp umla nîbö rö mîdaino, God aip mîdep rö lagö, God nîbi bî pör nöp mög nîŋöb u, hanîp mîdmagö yabił löm, Krais aip ud kamîŋ löp. God nîpe kalöp mög nîŋöb u me, kalöp ud kamîŋ yuöp. *

⁶ God hanîp Krais aip urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam Krais Jisas aip asîk ña. *

⁷ Pen God ga anîbu, nîbi bî hainö yag daunaböl gau, kale God nîpe hanîp a göm, Krais Jisas nîp yuöm hanîp gî aij yabił ga u nîŋöm, God nîpe bî aij ke yabił, nîbi bî mög yabił nîŋöb u nîŋöl a göm ga.

⁸ God kalöp mög nîŋöm ud kamîŋ yuöp. Krais manö aij u nîŋ udpe u me, nîpe anîg ga. Pen kale Krais nîŋ udpe kalöp udöp u, klö hon ke gîno hanîp udöp a gîmîm hagagmîm. God nîpe nöp kalöp nan aij u yîharîŋ ñöb.

⁹ Kale Krais nîŋ udpe kalöp udöp u, kale nan aij ap gagpe. Anîb u, hib kale ke hagpe adö arnîm rö lagöp. *

¹⁰ Pen God hanîp udöm Krais Jisas nîbi bî nîpe gî la u, God hadame gau nîbi bî gau kalîp gî aij göl a göm, hanîp anîg ga. *

Krais Juda nîbi bî gau aip, Juda nîbi bî wasö gau aip ud jîm ña

¹¹ Kale nîŋbîm, name nap kale Juda nîbi bî wasö nîŋöm kalöp yag daula u, kale u rö nöp Juda nîbi bî wasö. Juda nîbi bî gau hib kale ke hagöm, “hañ rîköp” a gîmîdal. Bî gau kale hañ romanŋ anîg gîpal. Pen kalöp Juda nîbi bî wasö gau hib hagöm, “hañ rîkagöp” a gîmîdal.

¹² Pen hauł gagmîm. Kale nöd Krais lau adö mîdagaibe; kale Isrel îl u hō? adö mîdaibe; God manö nîŋö hag la u nîŋagpe; kale ram mînönŋ îl i mîdmîdim pen God nîp nîŋagmîdim. *

¹³ Kale nöd God mîdöp mîlö au mîdmîdim pen mîñî Krais hagape

* **1:19:** Kol 1:11 * **1:20:** Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 * **1:22:** Sam 8:6 * **1:23:** Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * **2:1:** Kol 1:21; 2:13 * **2:2:** Kol 3:7; Dai 3:3 * **2:3:** Kol 3:6 * **2:4-5:** Ro 6:13 * **2:6:** Kol 2:12 * **2:9:** 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * **2:10:** Dai 2:14 * **2:12:** Kol 1:21; Ro 9:4 * **2:13:** Kol 1:20

nipe luga u me, Krais Jisas aip God mîdöp au söl aubim. *

¹⁴ Anib u, Krais nipe uma rö, hon Juda nîbi bî gau, Juda nîbi bî wasö gau mulu kal nîjun pen pen gîmîdun waryö an u rîb ju yuöm, it mîhöp ud jîm nîl lö, hon it añî ap nöp mîdpun. *

¹⁵ Jisas hañ roman löm uma rö, Juda lo manö ke ke gau magöñhalö böñ nöp pîs ga. Jisas uma u, hainö Juda nîbi bî gau it u ke, Juda nîbi bî wasö gau it u ke mîdöm pen pen gagnaböl; nîbi bî magöñhalö gau it añî ap nöp mîdöm agamîj mîdeinaböl a göm uma. *

¹⁶ Jisas hañ roman nipe mab kros ba lan uma u, it mîhöp anib gau ud God aip jîm ña; pen pen gep nagî u abe al pak la. *

¹⁷ Nöd ke ke yabîl mîdmîdun u pen Krais manö aij God aip jîm nîl mîdep u damöm, kalöp nîbi bî mîlö kub gau rö mîdmîdim gau hag nîm, hon Juda nîbi bî söl gau mîdmîdun gau hag nîm ga. *

¹⁸ Krais ajöñ hanîp adö añî hiika anibu, God Ana nipe añî mîdöp u nöp gö, hon it mîhöñgöl Bapi mîdöp arun rö löp.

Hon Krais lau adö mîdpun gau, God ram nipe rö mîdpun

¹⁹ Anib u, mîñî nîbi bî ram mînön ke gau nîbö ju apöm mîdpal rö u mîdagpim. Nîbi bî adö gau ajpal rö mîdagpim. God nîbi bî nipe nöd nîbö gau aip magum gîmim, nîbi bî nipe yîjîg göl mîdpim. *

²⁰ Anib u, hon God sabe gep ram u rö mîdpun. Krais Jisas ram padö ud mîdep kub an yan mîdöp. Bî Jisas manö ud arep gau abe, bî God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau bîñîñ gîpal rö u mîdpal; ram bagö bîg gîgabö gîpal rö u kale mîdpim. *

²¹ Krais Jisas ram padö kub an yan mîdö, ram anibu magöñhalö jîm nîl kub göm, Bî Kub sabe gep ram ut nipe lî nab. *

²² Anib u, kale Epesas nîbi bî Krais lau adö mîdpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jîm nîl lö, ram raul mîgan aij nipe u God Ana amöm mîdnab. *

3

Pol Krais manö aij u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag nîmîdöp

¹ Yad Pol, Krais nîp wög gî nîl gî, kalöp Juda nîbi bî wasö gau hag nî ajnö, nîbi bî rîmnap yîp nîñlö mulu lugö nagî lîlö mîdpin. *

² Pen kale hadö nîñbim, God yîp mög nîñöm manö aij nipe yîp hag nî, yad manö aij anibu kalöp hag nî ajpin. *

³ God yîp mög nîñöm, manö nipe nöd pi göl mîdmîdöp rîmnap yîp yamö nîñnö u, kalöp nöd köp kalî kliñ rîkpin. *

⁴ Kale manö kalî kliñ rîkabin i nîñ aij gîmim me, God hadame dagöl gau Krais hainö gî nab hag la manö u nîñmim, yad manö nöd pi göl mîdmîdöp anibu nîñ aij gîpin u, nîñnabim.

⁵ God Ana nipe hanîp bî Jisas manö aij ud arep bî nipe ke gau abe, bî God manö hagep bî nipe ke gau abe waiö hagöm gasî nî, manö nîbi bî nöd nîñagmîdal u nîñbun.

⁶ Manö pi göl mîdmîdöp anibu anîg göl mîdöp: Juda nîbi bî gau abe, Juda nîbi bî wasö gau abe, God nan aij nîbi bî nîñnabin a ga u udnaböl. Kale mîhöñgöl hañ roman añî nöp mîdö, God nipe Krais Jisas hag yuöm nîbi bî kalîp gî aij gî nabin a ga manö aij anibu manö kale magöñhalö. Krais Jisas manö aij u me u. *

* 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25

⁷ God Bi klö yabił u yip mög niñöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yip Kraiss manö aij u wög gi ñeb bi ap hag lö midpin. *

⁸ God niibi bi nipe rimnap niibi bi kub, rimnap niibi bi pro. Yad bi pro yabił u pen God yip mög niñöm gi aij gö, Juda niibi bi wasö gau kalip Kraiss hanip gi aij yabił göm ud aij yabił göp manö aij u hag ñibin. Pen manö anibu adiñ juagöp. *

⁹ Pen God nipe ram minöñ il i midöp nan gau, nan kumi kabö adö lan midöp nan gau magöñhalö gi la u, nipe ke nöp gö manö anibu pi göl midmidöp. Pen uri God yip hag lö, yad manö pi göl midmidöp anibu niibi bi magöñhalö gau kalip waiö hag ñabin.

¹⁰ God ga anibu, uri Kraiss niibi bi nipe ram minöñ il i midpal gau gیلö niñöl gi, ejol kumi kabö adö lan abad midpal gau, God bi gasi niñ kid hiiköm niñöb u niñöl, a göm ga.

¹¹ God ga anibu, nipe hadame dagol gau gasi niña rö nöp, Bi Kub hon Kraiss Jisas nip hag yuöm, nan anibu ga.

¹² Kraiss Jisas nip niñ udun cig gipun u me, God nip piññ gagun, gasi halö nöp nipe midöp söł au arun. *

¹³ Anib u, kalöp hag ñi ajnö, yip gi naij gیلö, uñham midpin u, gasi iru niñagmim; yad uñham midpin pen God kalöp nan aij ñinab.

Kraiss niibi bi midmagö yabił löp

¹⁴ Adö anibu nöp yad Bapi nip kugom yimem sabe gipin.

¹⁵ Bapi nipe ke gi lö, yam minöñ naböñ il i midpal gau abe, yam kumi kabö adö lan au midpal gau abe, hon magöñhalö yam nipe midpun.

¹⁶ Bapi God nip sabe gabin, nipe Bi mailö aij ke halö, ñimagö nipe nan aij yabił midöp niñöm nipe Ana nipe kalöp ñö, hibur gasi midmagö an kale dan pidöñ mideinabim.

¹⁷ Bapi God nip sabe gabin, kale Kraiss nip niñ udpe, Kraiss midmagö an kale dan mideinab. Yad sabe gabin, kale nan niñön ginig gabim u, God abe niibi bi gau abe midmagö limim ginabim. *

¹⁸ Yad sabe gabin, kale abe Kraiss niibi bi magöñhalö gau abe, Kraiss nipe pör nöp niibi bi midmagö yabił löp u niñnabim.

¹⁹ Kraiss niibi bi gau midmagö yabił löp u niñnabim. Pen anibu nöp wasö. Yad God nip sabe gabin u, nipe kalöp midmagö yabił löp u, hibur gasi midmagö an kale ke dan niñnabim. Anib u, God nipe ke an kale dan ajman raunab.

²⁰ Hon God nip hag niñabun, pen nipe hag niñabun rö nöp gagnab; hon gasi niñbun rö nöp gagnab. Klö nipe ke u hanip an dan wög göm, nipe gi mapil ginab.

²¹ Anib u, hon Kraiss Jisas niibi bi nipe midun nip cig midpun gau, hib nipe pör nöp pör nöp ud arno adö aran! Anib unbö rö aij.

4

Kraiss hañ roman nipe jim ñöl midmim

¹ Yad Bi Kub wög ginö yip nagil lö midpin u, manö hagabin i niñmim. God kalöp niibi bi aij yad midaimim a göm uda u, kale anib unbö rö nöp gi midaimim. *

² Niibi bi kub midpun a gimim kal juagmim; niibi bi hain aij gau midaimim. Kale pen pen manö hain hain hagmim midmagö limim. *

³ God Ana kalöp ud jim ñöl lö, jim ñöl midpim rö, anig gun nöp agamij midaiun a gimim gipe arnim. *

⁴ Hon Kraiss niibi bi nipe hañ roman añi ap nöp midöp. Ana u añi ap nöp midöp. Kale magöñhalö nan aij añi ap nöp hainö udnabun a gimim gasi halö midpim. God nan aij anibu ñinabin a göm kalöp wiñ ala.

* 3:8: 1Ko 15:9-10

* 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

* 4:1: Kol 1:10

* 4:2: Kol 3:12-13

* 4:3: Kol 3:14-15

⁵ Bî Kub hon u añî ap nöp mîdöp. Krais nîp nîŋ udep adan u añî ap nöp mîdöp. Nîg pakep u añî ap nöp mîdöp.

⁶ Nîbi bî magöŋhalö mîdpal gau kale God añî ap nöp, Bapi añî ap nöp mîdöp. Nîpe nîbi bî magöŋhalö gau Bî Kub mîdöp. Nîpe nîbi bî hag lö, kale magöŋhalö wög nîpe gîpal. Nîpe nîbi bî magöŋhalö gau an kale dan mîdöp. *

⁷ Pen Krais hanîp añî añî ke ke nan aij ke ap nîme lö udpun. *

⁸ Anîb u, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,

“Ram mînönj adö lanj ara nîn u, kaua! maua! nîpe gau nagi löm, kalîp dam tîp gî ud aramöm, nîbi bî gau kalîp nan aij aij ña,” a gîla. *

⁹ Nîpe ram mînönj adö lanj ara a gîla ît u, aige göl göm rö mîdöp? Me nîpe nöd mînönj nabönj an yan aramöm, hainö ram mînönj adö lanj ara. *

¹⁰ Anîb u hon nînbun, bî mînönj nabönj an yan ara u, bî anîbu nöp adö lanj aramöm kumi kabö adö lanj au ara. Anîg ga u, ram mînönj au gîyan abe, ram mînönj adö lanj au abe, ram mînönj magöŋhalö yabî! arnabin a göm, anîg ga.

¹¹ Bî anîbu nöp nîbi bî nîpe nan aij aij ñöm, rîmnap hag lö, Jisas manö aij ud arep wög u gîpal; rîmnap God manö hagep wög u gîpal; rîmnap nîbi bî Krais nîp nîŋagpal gau kalîp Krais manö aij u hag nîbal; rîmnap nîbi bî Krais nîp nîŋ udpal gau kalîp abad mîdöm hag nî aij gîpal; rîmnap nîbi bî nî pai gau kalîp Krais manö aij u hag nîbal. *

¹² God nîbi bî nîpe nîp wög gîlô, Krais hañ roman nîpe kub göm pîdönj lînim a göm, nîbi bî nîpe gau kalîp nan aij aij anîb gau ña.

¹³ Krais hañ roman pîdönj lö, hon magöŋhalö han roman añî ap rö manö aij nîpe nîŋ udun, God Nî nîpe

aigale Bî rö mîdöp u nîŋ aij gun, hon nî pai pro rö wasö, nîbi bî majö Krais nîpe ke mîdöp rö lînabun. *

¹⁴ Anîg geinab u, hainö hon nî pai pro rö mîdageinabun. Nîn hain anîbu, Bî God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nîbö gau nîbö ud ud pîral pîral hagpal gau, hanîp yîgön udöm nîg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl.

¹⁵ Nîn hain anîbu, hon nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun manö nîŋö nöp hagun, nan nîhön nîhön gînabun u, Nabîc nîhön gîböp u nîŋun, anîb unbö rö nöp gun. Nabîc u Krais me. *

¹⁶ Krais nabîc mîdö, hañ roman kîd ke rîmnap kîd ke ke rîmnap pen pen mîdmagö löm, wög ke ke gîlô, kîdî! aram hañ roman kîd ke ke ud jîm ñö, hañ roman magöŋhalö kub göm, pîdönj lînab.

Krais nîbi bî nîpe mîdpun rö, nagi gîsön nîbö adö u gun

¹⁷ Anîb u, Bî Kub manö nîpe u udem kalöp manö klö hagem hagabin: nîbi bî God nîŋ udagpal gau gîmîdal rö nagi adö u rö gagmim. Nîbi bî anîb gau gasî kale mîdagöp. *

¹⁸ Kale sîbön böŋ au mîdpal. Kale gasî ap mîdagöp yabî! Gasî rîmîd mîdmagö kale ke prî göm manö nîŋagal. Anîb u, God kamîŋ nîpe kalîp an dan mîdagöp.

¹⁹ Nan si nan naij nîhön nîhön gîpal gau kale nable gagöp. Anîb u, kale nan si nan naij abönamö gî dam dam, uri nan si nan naij hain nîbö rîmnap gun a göm rapîn ha!öwa!ö gîlô arab.

²⁰ Pen nöd Krais manö aij u hag nîno nîŋ udpe u, Krais kale nagi adö anîbu gîmim a göp kalöp hag nîno nîŋagpim.

²¹ Kalöp Jisas manö nîŋö u nöp hag nîno nîŋbim me.

* 4:6: 1Ko 12:6 * 4:7: Ro 12:3,6 * 4:8: Sam 68:18 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21

22 Nan si nan najj nöd gîmîdim u, gasî rîmîd mîdmagö kale gac gînab. Anîb u, nan si nan najj gîmîdim u böñ nöp arö gîmim. *

23 Gasî aij gîsön nîbö adö u nöp nîñmim. *

24 Pen God gö nîbi bî gîsön nîbö mîdaimim rö löp. Anîb u, nagî gîsön nîbö adö u ud halu lîmim, God kamîñ aij mîdöp rö u, God nîpe u† ke mîdöp rö u mîdaimim. *

25 Anîb u, hon magöñhalö Krais hañ roman nîpe añî nöp mîdpun u me, kale magöñhalö nîbi bî gau kalîp pîral hagnîdim u arö gîmim, manö nîñö nöp hagnîm. *

26 Ñîñ rîmnap nîbi bî kalöp gî najj gîlö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan najj gîgmim. Anîg göl mulu nîñöl gî mîdpe nîñöl gî, sîdö wad aragnîm. *

27 Wasö u, Seden kalöp gasî najj ñö, nan si nan najj gîmim rö löp.

28 Nîbi bî nan si udmîdal gau hainö nan si udagöl; klö ke wög göm nan mîdö nîñöl gî, rîmnap nîbi bî mög gep rö gau kalîp ñöl.

29 Manö hagnîg gabim u, manö najj rîmnap hagagnîm. Manö aij nîbi bî nîñöm, God nîp cîg aij göl rö lîñîm gau nöp hagnîm. *

30 God ñîñ hain u hanîp böñ nöp udnabin a göm nîñ löm, Ana U† nîpe u nöd yuö apöm kalöp an dan mîdöp u me, najj gîmim God Ana U† nîp marö ñagnîm. *

31 Hibur najj gö, nîbi bî rîmnap nîñbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagnîm, nîbi bî hag jumim, gî najj gîmim gîpîm u magöñhalö arö gîmim. *

32 Pen pen mög nîñmim, mîdmagö lîmim. Kale Krais lau adö mîdpe, God kalöp nan si nan najj gîpîm u nîñöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen

nîñmim arö gîmim pen nîñmim arö gîmim gîmim. *

5

Mailö adö u ajaiun

1 Kale God ñîñ pai mîdmagö aij nîpe mîdpîm u, nîpe göp rö gîmim. *

2 Krais hanîp nîbi bî mîdmagö löm, God nîp nan dap sabe gîlö hañ? aij auöp rö u, hanîp nan a göm mab ba lan uma. Krais ga anîbu nîñmim, kale ke anîb unbö rö nöp nîbi bî gau kalîp mîdmagö löl gî mîdaimim. *

3 Pen God nîbi bî nîpe ke yabîl mîdpîm u, nîbi si bî si gîmim, gau ajmîm hañöwölö gîmim, nan aij kale gau yad udnam a gîmim, nagî adö anîbu rö magöñhalö böñ nöp arö gîmim.

4 Urañañ hagnîm, ñîñon lîmim, manö najj hagnîm gîgmim. Manö anîbu rö hagagep yabîl. Kale pen God nîp aij a göp a gîmim.

5 Nî? aij gîmim: nîbi si bî si gîpal nîbi bî gau abe, gau ajöm hañöwölö gîpal nîbi bî gau abe, nan aij kale gau yad udnam a gîpal nîbi bî gau abe kale God Krais apîl mîhau ram mîñöñ kumi kabö adö lan abad mîdpîl au aragnaböl yabîl. Kale nan si nan najj anîb gau gasî nîñbal u, nan anîb gau god kale rö löp. *

6 Nagî najj hagajîñ anîb gau, nîbi bî rîmnap kalöp pîral hagnaböl, “Nan anîb gau nan si nan najj wasö,” a gîñaböl. Kalöp pîral haglö nîñmim rö löp u, nîñ aij gîmim manö kale udagnîm. Nan si nan najj hagajîñ anîb gau gîpe, God kal juöm kalöp gî najj yabîl gîñab. *

7 Manö kalîp nîñmim kalîp aip ajagnîm.

8 Nöd sîböñ an gau mîdmîdim u pen mîñî Bî Kub nîbi bî nîpe lîmim mailö nîpe adö u mîdpîm. Mîñî mailö nîpe adö u mîdpîm rö, nîbi bî

* 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16

* 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31:

Kol 3:8 * 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18

* 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 * 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36

mailö adö u ajpal rö ajmim. Mailö ñi pai rö mïdaimim. *

⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp pïlnab: gi aij gep magö ke ke iru yabił pïlnab; nan niñhön niñhön God niñjö aij ginab nan gau magöñhalö pïlnab; nan niñhön niñhön niñjö nöp mïdöp pör nöp pïlnab.

¹⁰ God niñp aij ginim adö u nöp niñ aij gimim giñpe arnim.

¹¹ Siñbön yañ ajöm nan si nan naij giñpal u kale aip gagmim. Nan si nan naij giñpal u mailö adö u hagpe niñjöl.

¹² Kale nan si nan naij pi göl giñpal u, hon nan anib gau manö nöp hagnabun u, nable ginab.

¹³ Ram ruö magöñhalö waiö niñbun. Anib u rö, God mailö niñpe auö, nan niñhön pi göm giñpal u waiö niñnaböl. *

¹⁴ Mailö auö, magöñhalö niñbun. Adö anibu nöp, niñbi bi rïmnap hagpal,

“Ne umöl mïdpan u, miñni urakö, Krai mailö niñpe u nöp mailö pak ñinab,” a giñpal. *

¹⁵ Anib u, niñbi bi rïmnap manö niñagöm hałöwałö giñpal rö gagmim. Niñ? aij gimim gi mïdaimim. *

¹⁶ Niñbi bi nan si nan naij nöp giñpal ñin anibi, kale pör nöp niñ aij gimim gi aij gimim.

¹⁷ Anib u, bi hauł rö gagmim; Bi Kub niñp aij ginab adö u nöp niñmim gimim.

¹⁸ Niñg wain niñbe, hauł alagnim; adan anibu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanip an dan ajman raunim, a gimim God niñp sabe geinabim u aij. *

¹⁹ God Manö adin Sam a giñpal gau rïmnap pen pen hagöl gi, Krai manö aij u kimap ap pen pen hagöl gi, Bi Kub hib niñpe dap raneb kimap ap pen pen hagöl gi gimim. Aij a gö niñjöl gi, mïdmagö kale an dan

kimap rïmnap Bi Kub niñp hagmim. *

²⁰ Bi Kub hon Jisas Krai niñbi bi niñpe mïdpun u me, nan niñhön niñhön ginim, kale pör nöp nan magöñhalö gau Bapi God niñp aij a göl gi mïdaimim. *

²¹ Krai Bi Kub hon mïdöp a giñpim u me, añ mam Krai niñbi bi niñpe mïdpim gau pen pen ud aij gimim. Añ mam ap manö rïmnap hagainim u, manö niñpe udmim. *

Ber biñ gau

²² Kale niñbi gau, Bi Kub manö niñmim hain giñpim rö, nagamul bi hagöl rö niñmim hain gimim. *

²³ Adö anibu anig göl mïdöp: Krai niñbi bi niñpe gau hañ roman niñpe ke mïdöp; niñpe ke nabic mïdöp. Krai niñbi bi niñpe ud kaminiñ yuöp. Krai niñbi bi udöm nabic mïdöp rö, bi gau niñbi kale udöm nabic mïdpal. *

²⁴ Krai niñbi bi niñpe gau kalip hagö manö niñpe hain giñpal rö, niñbi gau, bi kale gau hagöl rö magöñhalö hain göl.

²⁵ Pen kale biñ gau, Krai niñbi bi niñpe gau mïdmagö löm uma rö niñmim, niñbi kale gau u rö nöp mïdmagö yabił limim. *

²⁶⁻²⁷ Krai niñbi biñ niñpe gau mïdmagö löm uma u, cöc niñpe u niñp manö niñpe hagöm, niñg löm, uł mañ giñ aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yabił, uł nöp mïdö, niñpe udöm niñp ke ñinab. *

²⁸ Anib unbö rö nöp, kale biñ gau niñbi kale gau kalip mïdmagö limim. Hañ roman kale ke giñ aij giñpim rö, niñbi kale gau u rö nöp gimim. Biñ niñbi niñpe mïdmagö löp u, niñpe ke mïdmagö löp.

²⁹ Hañ roman hon u mulu kal niñagpun; ke niñno aij gö, nan magö ñöl giñ ñöl giñ abad mïd aij nöp giñpun.

* 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5

Anib unbö rö nöp, Krais nibi bi nipe abad midöp.

³⁰ Nihön ginig: hon Krais hañ roman ñin kid ma kid nipe gau rö midpun.

³¹ Pen God Manö u kalı kññ riköm hagla, "Bi ap nibi udnig, nime nap kalıp arö göm, nibi udöm jım ñöl midmil, hañ roman añi rö lö midpil," a gila. *

³² Manö anıbu ıı ap midöp pen kale nöđ nıñagmidal. Yad gasi nıñbin manö anıbu Krais abe nibi bi nipe gau abe hagab. *

³³ Pen kale bi gau magöñhalö, hañ roman kale u ke midmagö libim rö, nibi kale gau u rö nöp midmagö limim. Kale nibi gau magöñhalö, nagamul bi manö kale udmim.

6

Ñi pai gau; nime nap gau

¹ Kale ñi pai gau, Bi Kub hain gıpm rö, name nap manö hagöl rö udmim. Nagi aij me adö anıbu. *

² God manö unbö sıdu? lañ haga u hagöm haga, "Name nap bi kalıp ud aij gıpm, hagmil rö gıpm," a ga. Pen God manö anıbu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, "Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñinabin," a ga. *

³ God haga, "Anig gınabim u, yıñıd umagnabim; mınöñ naböñ adö ıı i mlö padö midmim, mid aij gınabim," a ga.

⁴ Pen nap bi, ñi pai kale gau mid aij gılan a gıpm, kalıp pa ji nıñeb rö manö u rö hagagmim. Anig gıpe, ñi pai kale gau pa ji nıñöm, manö hagnabim rö nıñagnaböl. Pen ñi pai kale gau kub gılö nıñöl gi, kale nap bi God Manö hag ñi aij gıpm, nagi aij adö anıbu hag ñöl gi midmim. *

Bi nagi wög gıpal gau; bi kub kalıp abad midpal gau

⁵ Pen kale nibi bi, bi kub kalöp mani rau dap lılö kalıp nagi wög gi ñimdim gau, Krais manö hagö, piñıñ gıpm ud aij gıpm rö, bi kub kale mınöñ naböñ adö ıı i gau manö haglö, kale u rö nöp piñıñ gıpm ud aij gıpm. *

⁶ Bi kub gau nıñmidlö nıñöl gi, wög gi aij gıno, kalıp aij gan a gıpm gasi anıbu nöp nıñagmim; Krais nıñ nagi wög gıbeb rö, God nıñ aij gan a gıpm, pör wög gi aij gıpm.

⁷ Nibi bi mınöñ naböñ ıı i kalıp nöp wög gabun a gıpm nıñagmim; Bi Kub u nıñ wög gabun a gıpm, aij gö nıñöl gi wög gıpm.

⁸ Kale nıñbim, nibi bi nagi wög gıpal gau abe nibi bi gasi kale ke nıñöm wög gıpal gau abe, Bi Kub wög kale nıñöm, wög gi aij geinaböl u kalıp u rö nöp pen ñinab. *

⁹ Pen kale bi kub nibi bi hanıñ nagi wög gılan a gıpm mani rau dap libim gau kalıp gi aij gıpm. Manö klö hagpe piñıñ göl gi wög gagöl. Bi Kub kumi kabö adö lan midöp u, nıñ nibi bi nagi wög gıpal Bi Kub kale abe, nibi bi kalıp abad midpal Bi Kub kale abe midöp. Bi Kub nıñ nıñ nıñ bi gau kub, nıñ bi gau pro, a göm nıñagöp; amgö ilö nıñ u adıñ adıñ midpal nıñöm nıñ geı ap aka geı ap aragnab. *

Wim po God ñöb u tıhu magum gi aij gun midaiun

¹⁰ Manö hag naböñ junıñ gabin i nıñ aij gıpm. Bi Kub nıñ cıñ gıpe, nıñ klö nıñ kalöp ñinim.

¹¹ Seden hanıñ pör gi naiñ ginıñ göp u, wim po nan God hanıñ ñöb gau magöñhalö ud rol gıpm, adan ramö au ulıñın li mid aij gaimim. *

¹² Nibi bi hañ roman hagape midöp gau aip pen pen gagabun. Kijaki alön pi nan naiñ gau bi kub kale ıı ke ke kumi kabö lan abad

* 5:31: Mad 19:5 * 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * 6:9: Kol 4:1; Ro 2:11 * 6:11: Ro 13:12; 2Ko 10:4 * 6:12: 1Pi 5:8-9

midöm, sibön yan ajpal gau aip pen pen gabun. *

¹³ Anib u, wim po nan God hanip ñöb gau magöñhalö ud rol li aij gimim midpe me, ñin bislam midpe u auö, klö gimim nöp midpe, nan rimnap kalöp göl rö lagnab.

¹⁴ Anib u, God Manö niñö u, dip nagi rö pig li aij gimim. Abad alnaböl a gimim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pidöñ libal rö, ud pabıl ba kale u limim. *

¹⁵ Ma rirup libal rö, God aip jim ñöl midpe manö aij u ud armim. Nibi bi rimnap kalip manö aij anıbu hagnig pör gi jin gi midmim, gasi anıbu nöp niñmim ma rirup rö limim. *

¹⁶ Halaun riñ albal rö, God hanip abad mideinab a gimim nip gasi niñ udöl gi midpe me, nıpe gö Bı Naij Gep po nıpe mab rö inö niñöl gi alnab gau böñ nöp hoñ ginab. Gasi anıbu nöp niñmim, halaun rö riñ gimim.

¹⁷ Usajıl pidöñ bad libal rö, God kalöp mög niñöm ud kamıñ yuöp gasi u, ud nabıc adö lañ usajıl bad rö limim. Ru mılö kíd ud arbal rö, God Ana ru mılö kíd kalöp ñöb u ru mılö kíd rö ud armim. God Ana ru mılö kíd u God Manö nıpe me. *

¹⁸ Ana nıpe gasi ñö niñöl gi, God nip manö adö ke ke hag niñöl gi midaimim. Gasi halö midmim, nibi bi Krais lau adö midpal gau magöñhalö God nip pör nöp sabe göl gi midaimim. *

¹⁹ Yıp u rö nöp God nip sabe gıpe, yıp abad midöm manö magö nıpe ke yıp ñö niñöl gi, piñıñ gagem, Krais manö aij nöd niñagmidal u, nibi bi gau kalip halöwaö hag ñınam. *

²⁰ Yad Krais bi nıpe midem, manö aij nıpe u nöp hag ajainö yıp nagi lilö midpin u, pen God nip sabe gıpe yad piñıñ gagem halöwaö hag ñınam. Yad u rö nöp ginam aij. *

Manö naböñ magö rimnap

²¹ Pen yad aigöl rö gem midpin u, wög niñön niñön gıpin u, mam aij hon Dijikas, bi God nip pör nöp wög gi aij göp u, am jaköm kalöp magöñhalö hag ñınam. *

²² Hon aige rö midpun u, Dijikas amöm hagö niñmim, gasi halö midaimim, a gem, nip midpim au yuabin.

²³ Bapi God Bı Kub Jisas Krais apıl mıhau kalöp abad midlö niñöl gi, God Manö niñ ud pidöñ göl gi midmim, añ mam gau aip agamıj midmim, pen pen midmagö li midaimim.

²⁴ Bı Kub hon Jisas Krais nip midmagö löl gi nöp midpim gau, God kalöp magöñhalö mög niñöm ud aij yabıl ginim.

* **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * **6:15:** Ro 10:15 * **6:17:** Hib 4:12 * **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * **6:19:** Kol 4:3-4; 2De 3:1 * **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9 * **6:21:** Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai nibi bi kalip köp kalı kılın rıka

¹ Yad Pol. Dimodi hol mihöj Kraıs Jisas nıp wög gıpul rö, nıpe apöm mıdö nıñöl gı, kalöp köp i kalı kılın rıkabin. Kraıs Jisas nıp cıg gımim nıbi bi nıpe daun kub Pilipai gau mıdpim kalöp magöñhalö köp i kalı kılın rıkabin. Kalöp magöñhalö, Kraıs nıbi bi nıpe mıdpim gau; Kraıs nıbi bi nıpe abad mıdpim bi kub gau; bi abad mıdep gau kalıp wög gı ñıbm nıbi bi gau; kalöp magöñhalö manö anıbi hagabin. *

² God Bapi hon abe, Bi Kub Jisas Kraıs abe, kalöp mög nıñmil ud aij gılö, mıd aij gımim.

Pol Kraıs nıbi bi Pilipai gau sabe göm, God nıp aij a ga

³ Yad kalöp gası nıñem God yad nıp aij a gabin.

⁴⁻⁵ God nıp nıñ udpe ñın u rıkö, yad Kraıs manö aij u nıbi bi gau kalıp hag ñımdın u, kale pör yıp gı ñımdim. Anıb u, kalöp magöñhalö God nıp sabe gem, yad pör nöp mıñ mıñ gem sabe gıpin.

⁶ Yad nıñbin, God kalöp nöd nıbi bi nıpe uda u, kalöp arö gagnab me; nıpe wög aij anıbu gı dam dam kalöp abad mıd dam dam, Kraıs Jisas ado gı aunab. *

⁷ Yad nöd gau gau aramem, Kraıs manö aij u hag ñainö, nıbi bi rımnab manö pen pen haglö nıñöl gı, yad kalıp aip manö hag amıl apıl gem, Kraıs manö aij u manö nıñö yabıl mıdöp u hag ñı ajmıdın abe, mıñi aui nagı mıdpin u abe, God yıp hag lö wög nıp gımdın u, kale magöñhalö pör nöp yıp gı ñımdim. Anıb u, yad kalöp mıdmagö lem, gası nıñöl gı nöp mıdpin me.

⁸ God nıñöb Kraıs Jisas kalöp mıdmagö löp rö u, yad kalöp anıb unbö rö nöp mıdmagö lıbin.

⁹ Yad God nıp sabe gem hagpin, kale pen pen mıdmagö lı mıdpe, mıdmagö lep magö u kub gö nıñöl gı, kale manö nıñö u gası nıñ aij gımim, manö ud asık gı aij yabıl gı nabim.

¹⁰ Anıb u, adan mai adan aij yabıl u nıñ aij gımim, adan aij yabıl adö anıbu nöp arammim, aij yabıl göp adö u nöp gı mıdpe me, kalöp manö ap mıdageınab nıñöl gı Kraıs ado gı aunab. *

¹¹ Anıb u, Jisas Kraıs nıbi bi nıpe kalıp gı ñö, kale gı aij gıpal rö u, nıpe kalöp u rö nöp gö, kale gı aij göl gı nöp mıdpe, nıbi bi gau nıñöm God hib nıpe haglö adö arıbm.

Pol nagı lıla au mıdeia pen Jisas manö aij u kub ara

¹² Pen añ mam bi nıñim! Kraıs manö aij u nıñaglan a göm, yıp nagı lıla u pen nagı mıdpin rö, Kraıs manö aij u amöm kub aröp.

¹³ Nıbi bi gapman bi kub Sisa nıp wög gı ñıbal gau magöñhalö abe, nıbi bi yıharıñ gau iru nöp abe, yad Kraıs manö u nöp hag ñınö, yıp nagı lıbal u nıñbal. *

¹⁴ Pen yad nagı mıdpin u me, añ mam iru yabıl nöp Bi Kub nıñ ud pıdön göm, pıñıñ gagöm, kılö göm God Manö u waiö hag ñıbal.

¹⁵ Nıñö nöp, rımnab yıp mulu lugö, hon u rö nöp gıno, hon hib kub mıdeian a göm, Kraıs manö hag ñıbal. Pen rımnab, yıp gası nıñ aij göm, Kraıs manö hag ñıbal.

¹⁶ God yıp hag lö, Kraıs manö aij u manö nıñö yabıl mıdöp u hag ñıbin u nıñöm, yıp mıdmagö löm, kale u rö nöp Kraıs manö aij u hag ñıbal.

¹⁷ Pen nıbi bi yıp mulu lugö Kraıs manö hag ñıbal gau, gası mıhöp mıdö, yıp gılö uıham mıdeınabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, anıg gıpal.

¹⁸ Pen u manö mīdagöp! Kale yip gasi aij niñöm Krais manö aij u hag ñibal aka yip gasi naij niñöm Krais manö aij u hag ñibal u, nan kub u kale Krais manö aij u hag ñibal. Anib u, yad mīñ mīñ gipin.

Pol, Krais yip abad mīdeinab, a ga

Yad mīñ mīñ gipin u, hainö u rö nöp mīñ mīñ ginabin.

¹⁹ Yad niñbin, kale God nip sabe göl gi mīdpe, Jisas Krais Ana nipe yip abad mīdö, yad nagi mīdpin i höñ arnabin. *

²⁰ Pen yip aij ginab u, yad nan niñhön niñhön ginabin, kamīñ mīdeinabin aka umnabin, yad gasi halö mīdem hañ roman yad klö gem Krais manö aij nipe u hag ñem, hib nipe u hagnö adö arö niñöl gi yad nable gagnim. Nöd anig ga u, hainö anib unbö rö nöp ginim u aij.

²¹ Kamīñ yad u Krais me; umnabin u, mīñi mīdpin rö wasö, mīd aij yabī ginabin. *

²² Hañ roman anibi kamīñ mīdeinabin u, wög ginö nan magö rimnap pīlnab. Anib u, yad umnabin aka mīdeinabin u niñagpin.

²³ Anib u, yad gasi mīhöp mīdöp, pen umem am Krais aip mīdeinam a gi gasi niñbin. Anig giböp, yip aij yabī giböp. *

²⁴ Pen gasi yad ap mīdöp u, hañ roman anibi mīdem, kalöp gi ñö, mīd aij gimim u nan kub.

²⁵ Anib u, yad ke gasi klö niñbin u, umagnabin; kalöp gi ñinö, Krais manö aij nipe u niñ ud aij göl gi, nip cig pīdöñ göl gi, gi dammim, mīñ mīñ göl gi mīdeinabim.

²⁶ Anib u, kale mīdpim u kauyan amjakem seg mīdeinabun u, kalöp aij gö, Jisas Krais mīñ mīñ yabī göl gi mīdeinabim.

Kale piññ gagmim

²⁷ Pen nan kub u, Krais manö aij u hagöp rö nöp niñmim gi aij gimim.

Anig geinabim u, yad mīdpim u niñabin aka gai i mīdnö manö auö, kale gasi añi nöp niñmim, klö yabī wög jīm ñöl gimim, Krais manö aij u niñ ud pīdöñ gimim, niñi bi gau hag ñinabim. *

²⁸ Pen niñi bi kalöp gi naij gīpal gau niñmim, piññ gagmim. Jīm ñöl mīdmim piññ gagpe, kale niñnaböl, God kalip al pak löm, kalöp pen ud kamīñ yunab.

²⁹ God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais nip niñ udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais niñi bi nipe mīdmim, niñi bi rimnap kalöp mulu lugajip kale ilön udpim. *

³⁰ Yad bi nipe mīdnö yip gi naij gīpal rö, mīñi kalöp u rö nöp gīpal. Kale aip mīdnö yip gi naij geila uñham mīdmīdin u amgö kale ke niñbim. Mīñi u rö nöp, yip gi naij gīpal u, niñi bi rimnap kalöp manö hag ñilö, niñbim.

2

Añ mam gau kalip mīdmagö lun

¹ Krais kalöp mög niñöm udöp u me, kale pīdöñ līmim gasi iru niñagpin. Krais kalöp mīdmagö löp u me, kale gasi halö mīdpim. Ana nipe kalöp an dan mīdöp u me, kale nip jīm ñöl mīdmim, añ mam gau pen pen mög niñmim ud aij gīpim.

² Anib u, gasi adö añi niñmim, pen pen mīdmagö līmim, gasi kale jīm ñöl mīdaimim. Anig geinabim me, yip aij yabī ginab.

³ Hon niñi bi kub mīdno, niñi bi rimnap hanip niñöm hib hon haglö adö aran, a gimim gasi u niñagmim. Hon nöp niñi bi kub, niñi bi rimnap gau niñi bi pro a gimim gasi u niñagmim. Niñi bi gau magöñhalö ud aij gep niñi bi mīdpal a gi gasi u niñmim. *

⁴ Hon nöp mīd aij gun a gimim gasi u niñagmim; niñi bi rimnap u rö nöp mīd aij gīlan a gimim gasi u niñmim. *

* 1:19: 2Ko 1:11 * 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24

Krais Jisas gasi niñöm ga rö u gımim

⁵ Krais Jisas gasi niñöm ga rö u gımim:

⁶ Krais Jisas hadame dagol gau
pör nöp God mıdöp rö nöp
mıdöp u pen
God klö mıdöp rö u,
adıp adıp mıdaiul a gi gasi u
niñaga. *

⁷ Gasi nıpe ke niñöm,
nan nıpe magörhalö gau arö
gem,

bı nagı wög gep rö mıdeinam a gö,
niñe nıp yag dauö niñan ap nöp
löm,
niñi bı mıdpal rö nöp mıdeia. *

⁸ Pen gasi yad ke niñem gınam a göm
gaga;

God haga rö nöp gi dam arö
niñöl gi,
bı naij yabıl kalıp pen ilön niñbal rö
u,
nıp mab kros ba lan al pak lılö
uma. *

⁹ Krais ga anıbu, God nıp dam
ram mınöñ kumi kabö adö lan
au löm,
nıp hib ke yabıl hib adö lan mıdöp
ap ñö,
hib magörhalö hib nıpe mo gau
mıdpal. *

¹⁰ Anıg ga u, Jisas hib nıpe dap
rannıg,
kale magörhalö,
kumi kabö adö lan au mıdpal gau
abe,
mınöñ naböñ adö il i mıdpal gau
abe;
mınöñ naböñ mo gau mıdpal gau
abe;
kugom yımöm, *

¹¹ kale magörhalö waiö hagöm,
Jisas Krais nıpe Bı Kub mıdöp a
gıgaböl.

Manö anıbu hageinaböl u,
Bapi God mailö aij nıpe u
niñgaböl. *

* **2:6:** Jon 1:1-2; 17:5 * **2:7:** 2Ko 8:9; Jon 1:14
Hib 1:3-4 * **2:10:** Ro 14:11 * **2:11:** Ro 10:9
Plp 3:1; 4:4

Hapö mailö paköp u rö, mailö göl gi mıdaiun

¹² Anıb u, niñi bı mıdmagö yad
gau. Kale aip mıdainö niñ u, manö
hagnö niñmim gımdim. Pen mıñi
gai i mıdpin u, manö kalöp hagabin
anıbi, anıb unbö rö nöp niñmim
gımim. God niñi bı nıpe ram mınöñ
kumi kabö adö lan au ud arnab a ga
manö aij u manö hon a gımim, pör
nöp God nıp gasi aij niñmim, nıpe
hagöp rö nöp niñmim, klö yabıl gi
mıdaimim.

¹³ God nıpe nöp klö göm mıdmagö
kale anı danı gasi ñö, nıp aij gıgab adö
u gun a gımim anıg gıpim.

¹⁴ Mulu lugö, pen pen hagagmim.

¹⁵⁻¹⁶ Kale anıg gımim, ram mınöñ
il i mıdmim, niñi bı naij yabıl nan
si nan naij gımdal gau aip mıdpim
u pen kale God niñi pai nıpe aij yabıl
asıñ mıdagöp mıdeinabım. Kamıñ
ñeb manö u ud niñi bı nan si nan naij
gımdal gau kalıp niñmim, gapı magö
kumi kabö lan niñ lab rö u, kale mailö
niñi limim. Anıb u, Krais ado gi aunab
niñ u, Krais manö aij kalöp pör hag
niñbin u, hagnö pak lı aragöp, niñöm
adö anıbu nöp gıpal a gem, mıñ mıñ
yabıl gıgabın. *

¹⁷ Kale God nıp niñ udpim u, nıp
nan pak sabe gi niñlö nıp aij göp rö
u göp. Pen Krais manö aij u pör
hag niñö yıp al pak lılö hagape yad
lagnab u, manö mıdagöp. U yıharıñ
niñ wain ud nan pak sabe gıpal adö
u honı gıpal rö u mıdöp. Kale God
nıp niñ udpim u nan pak sabe gep;
hagape yad lagnab u niñ wain adö
u honı gep. Anıg gö, hon se göl God
nıp nan sabe gi niñno, nıp aij gıgab u
niñem, niñni lem kalöp aip mıñ mıñ
gıgabın.

¹⁸ Anıb u, kale u rö nöp mıñ mıñ
gımim aij gö niñöl gi mıdaimim. *

Dimodi niñab

¹⁹ Kale mıd aij gıpim aka aigöl gi
rö mıdpim u niñagpin. Bı Kub Jisas

* **2:8:** Hib 5:8; 12:2 * **2:9:** Ap 2:33; Ep 1:20-21;
* **2:15-16:** Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19 * **2:18:**

yau a gö, söl mîdöp Dimodi nîp yunö am kalöp nîñöm apöm manö anîbu hagö, yîp aij gînim.

²⁰ Dimodi bî aij, yad kalöp mög nîñem mîdmagö libin rö nîpe kalöp u rö nöp mög nîñöm mîdmagö löp. Bî ap unbö gagöp.

²¹ Bî rîmnap anîg gagpal; kalîp ke aij gînim rö gasî nîñöm gîpal; Jîsas Kraîs nîp aij gînim rö gasî nîñöm gagpal. *

²² Dimodi nîpe bî aij yabîl mîdöp u amgö kale ke hadö nîñbim. Nîpe nî yad rö mîdö, bî apîl mîhau rö Jîsas manö aij u hag nî ajpul.

²³ Yad gasî nîñbin u, söl mîdöp nagî mîdpin u manö haglö nîñem, yîp nan nîhön gî naböl manö u Dimodi nîp hagnö, nîpe amöm kalöp hag nî nab.

²⁴ Gasî yad u, Bî Kub yau a gö, söl mîdöp yad ke u rö nöp mîdpim u nî nabin.

Epaprodaias nî nab

²⁵ Pen kale mam hon Epaprodaias nîp hag yube apöm, yîp abad mîdö nîñöl gî, hol ami bî gîpal rö klö gul God wög nîpe u jîm nîl gîpul. Pen mîñi nîp hag yunö kauyan au ado gî nî nab. *

²⁶ Nîpe kalöp mîdmagö löm am nîñnam a göp. Nîpe nan göp a gîla u nîñmim mög nîñabe u nîpe nîñöm gasî iru nîñab.

²⁷ Epaprodaias nîp nan kub gö, mel uma u, God nîp mög nîñöm gö, urak ara. Pen nîp nöp wasö; God yîp u rö nöp mög nîñ. Mam anîbu umböp, yîp mög yabîl gîböp.

²⁸ Anîb u, Epaprodaias nîp yîñîd yunö amjakö, kalöp aij gö nîñöl gî, yad gasî iru nîñbin rö nîñagnam.

²⁹⁻³⁰ Kale nöd mîlö kub gau mîdaibe, bî yîp abadeap ap mîdagö, bî kale anîbu hagpe, Kraîs wög u gînam a göm, apöm yîp abad mîdöm, mel uma. Bî rîmnap unbö rö gîpal gau ud aij gîmim. Anîb u, nîpe amjakö, Bî Kub nîp wög göp mam

hon u auab a gîmim, nîp hag wîhai udmim mîñ mîñ yabîl gîmim.

3

Kraîs nîp nîñ udpin u me, God yîp nîñöm bî kamîñ aij yad hagöp

¹ Añ mam bî. Yad manö söl hag junîg gem, kalöp manö ap halö hagnîg gabin. Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpim rö, mîñ mîñ gîmim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hagnam a gînö, yîp marö gagöp. Kauyan hagnö mîd aij geinabim u aij.

² Kain hauî gau nîñ aij göl gî mîdaimim. Kale nan naij yabîl gîpal. Kale hañ roman rîb gî dö gîpal.

³ Hon me God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Nîhön gîñîg: God Ana nîpe u hanîp aip mîdö, God nîp sabe gun. Kraîs Jîsas nîp cîg gun aij a gö nîñöl gî mîdpun u me, God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Hon hañ roman nan gau gîpal gasî nîñun God nîbi bî nîpe mîdageinabun, a gî gasî nîñbun u me, God nîbi bî nîpe kabö göl mîdpun. *

⁴ Pen hañ roman nan gau gîpal manö u hagöm, hon bî kub mîdpun a gî naböl u, yad hagnabin, kale hañ roman nan anîb gau bî kub wasö, yad ke nöp bî kub mîdpin. *

⁵ Yîp yag dapöm nîñ unbö raleb u mîdöm, wan hañ u rîb gî dö gîla. Bac îlan hon Isrel, nî nîpe hain Benjamin îl u me, yad bî Hibru yîjîg göl mîdpin. Pen Juda lo manö hagpal u, yad bî Perisi mîdainö rö, manö anîbu hagöp rö magönhalö nîñ aij gem gî mîdmîdin. *

⁶ Juda manö anîbu nîñ damem klö yabîl juem, Kraîs nîbi bî kalîp nîñem, gî naij yabîl gîmîdin. Hon Juda nîbi bî lo manö pro pro ke ke gau gîmîdin rö, bî kub gau yîp manö ap hagöl rö laga. *

⁷ Pen hainö gasî nîñ aij gem, nöd gîmîdin adö anîbu nîñ aij gem gagmîdin u nîñem, Kraîs yîp göp u nöp nan aij a gî gasî añî u nöp

* 2:21: 2Di 4:10 * 2:25: Plp 4:18 * 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3

nɪŋöl gem, nöd gɪmɪdin nan gau magöŋhalö nan yɪharɪŋ rö böŋ nöp arö gɪnö. *

⁸ Pen nöd gɪmɪdin nan gau nöp wasö. Gasɪ yad nɪŋbin u, Krais Jisas Bɪ Kub yad nɪŋbin u nan kub yabɪɫ. Nan rɪmnap gau magöŋhalö nan yɪharɪŋ yabɪɫ. Krais Jisas nɪp wög gɪnam a gem, nan gau magöŋhalö arö gɪnö. Krais bɪ nɪpe mɪdem, nɪp nɪŋ aij gɪnam a gem, nan gau magöŋhalö acɪp acɪp rö nɪŋbin.

⁹ Yad Krais aip jɪm ñöl nöp mɪdeinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yɪp nɪŋöm bɪ kamɪŋ aij yad hagagnab. Pen Krais nɪp nɪŋ udpin u me, God yɪp nɪŋöm bɪ kamɪŋ aij yad hagöp. *

¹⁰ Anɪb u, Krais nɪp nɪŋ aij gem, nɪpe uraka u klö anɪbu nɪŋem, nɪpe marö kub uda u rö marö udem, nɪpe uma u rö umem, *

¹¹ nɪpe uraka u rö God gö yad u rö nöp uraknabin.

Pol klö göm ga

¹² Yad nan hagajɪn anɪbi magöŋhalö udem bɪ asɪŋ mɪdagöp mɪdpin u hagagabin. Pen Krais Jisas yɪp udö bɪ aigeg bɪ rö mɪdeinabin a göm ga u rö udnam a gem, klö gem dip arabin. *

¹³ Añ mam bɪ. Nan aij anɪbu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gasɪ añɪ ap mɪdöp. Nöd gɪmɪdin u hauɫ gem, le löm nan aij adan au nɪŋem dip arabin.

¹⁴ God nan aij yɪp ñɪnab u udnam a gɪ gasɪ añɪ u nöp nɪŋöl gem, adan au kabö rö nöp gɪ dö gɪ amem, res pɪs gɪnab nagɪ anɪbu dip arabin. God yɪp wɪñ alöm nan aij ñɪnab u, Krais Jisas yɪp gö ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au pör mɪdeinabin. *

¹⁵ Hon nɪbi bɪ God nɪp cɪg aij gɪ mɪdpun gau magöŋhalö, gasɪ anɪbu rö nöp nɪŋun. Pen manö adö rɪmnap

gasɪ ke nɪŋeinabim u, God kalöp gasɪ yɪjɪg göl nɪŋeb u yamnab. *

¹⁶ Pen Krais manö aij nɪŋ udpun u arö gagun; manö anɪbu nɪŋ aij göl gɪ gɪno arnɪm.

¹⁷ Añ mam bɪ. Yad gɪpin rö gɪ dammim, nɪbi bɪ anɪb rö gɪlö aröp gau nɪŋmim, kalɪp udmim. *

¹⁸ Nɪhön gɪnɪg: kalöp pör hagmɪdin rö mɪtönj gem kauyaŋ hagabin, nɪbi bɪ iru nöp gau nan si nan naij göm, Krais mab kros ba laŋ uma u kauaɫ mauaɫ rö mɪdpal.

¹⁹ Kale ram mɪnönj naij yaŋ u arn-aböl. Hañ romanj kale gasɪ göp adö u nöp gasɪ nɪŋbal. Nan si nan naij gɪlö nable gɪböp pen kale bɪ gau kalɪp waiö hagpal. Nan mɪnönj nabönj adö il i mɪdöp nöp gasɪ nɪŋbal. *

²⁰ Pen ram mɪnönj hon u ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au mɪdöp. Kumi kabö adö laŋ au nɪbö, Bɪ nɪbi bɪ kalɪp kamɪŋ yunab u, Bɪ Kub Jisas Krais, abad mɪdpun. *

²¹ Nɪpe Bɪ klö yabɪɫ hagö, nan gau magöŋhalö manö nɪpe nɪŋöm hain gɪnab. Bɪ Kub Jisas Krais klö anɪbu gö, hañ romanj ña hon hij gɪ lugöp gau gö, hañ romanj aij yabɪɫ, hañ romanj nɪpe ke rö lö mɪdeinabun. *

4

Mɪd aij gɪmim

¹ Anɪb u, nɪbi bɪ aij yad gau. Mɪlö kub gai i mɪdem, kalöp mɪdmagö lem, am nɪŋnam a gem, gasɪ u nɪŋöl gɪ mɪdpin. Kalöp nɪŋem, ñɪñɪ lem gasɪ halö mɪdpin. Manö kalɪ kɪñ rɪkpin anɪbi nɪŋmim, anɪg gɪmim, Bɪ Kub nɪŋ ud pɪdönj göl gɪ mɪdaimim. *

² Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp nɪbi mɪhau hagabin, kale Bɪ Kub u nɪp gasɪ nɪŋbil rö, pen pen hagagmil, jɪm ñöl mɪdaimil.

³ Pen bɪ yad aip jɪm ñöl wög gɪpul, nöp hagabin, nɪbi anɪb mɪhau kalɪp gɪ ñɪmön, mɪd aij gɪmil. Nöd nɪbi

* 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24 * 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De 2:19-20

anib mihau, yad u, Klemen u, nibi bi rimnap gau aip jim ñun, Krais manö aij nipe u nibi bi gau hag ñimidun. God hib kale buk pör midep yan rikö midöp. *

⁴ Bi Kub nüp cig gímim, miñ miñ göl gi midaimim. Kauyan u kalöp hagabin, miñ miñ göl gi midaimim!

⁵ Nibi bi hain aij yabıl midaimim, nibi bi gau magöñhalö niñöl. Bi Kub söl aunab. *

⁶ Gası kub niñagmim. God nüp hag niñöl gi, aij a göl gi, nan magöñhalö nüp sabe göl gi gímim. *

⁷ Anig gıpe, Krais Jisas nüp cig aij gi midpim u me, God hibur hain hain gası midmagö kale anı dañ lö, kale piñıñ gímim gası iru niñagnabim. Nibi bi nöp midpun rö, God aigegö göm anig göp u niñagpun. *

⁸ Añ mam bi. Yad manö söl hag junıg gem, kalöp manö ap halö hagnıg gabin.

Nan niñhön u niñö;
nan niñhön u yiñig göl;
nan niñhön u kabö rö;
nan niñhön u asıñ midagöp;
nan niñhön u midmagö lep;
nan niñhön u nibi bi niñöm ñiñi lıbal;
nan niñhön u aij yöl;
nan niñhön u nibi bi niñöm aij a gıpal;
nan anib gau nöp gası niñöl gi midaimim.

⁹ Kalöp aip midem, nan niñhön gınö niñbe u, manö niñhön hagnö niñbe u, niñbe rö nöp gímim. Anig geinabim, God kalöp aip midöm, gası midmagö kale abad midö, gası iru niñagnabim. *

Pilipai nibi bi Pol nüp nan ñeila, miñ miñ ga

¹⁰ Yad hagnö e, yıp hauı gıpal a gi gası niñnö u pen wasö; yıp gası niñöl gi midaiıbe pen adan midageia niñöm kale yıp nan ap yuagpe. Pen miñi yubim rö, yıp gası niñöl gi

midpim u niñem, Bi Kub hon u nüp miñ miñ yabıl gabin.

¹¹ Ñin rimnap yiñariñ midpin gası u niñem hagagabin; Bi Kub yıp gası ñö uri niñbin, yıp niñhön niñhön gınab u, manö midagöp.

¹² Ñin rimnap nan iru midöp; ñin rimnap midagöp. Midöp ñin gau niñbin; midagöp ñin gau yiñariñ midpin. Göp anıbu, nan iru midö aka midagö, gası kub niñagpin.

¹³ Bi Kub yıp abad midöm klö ñöb u me, yıp niñhön niñhön gö a gınab u gınabin. *

¹⁴ Pen yıp miñör gaia, kale yıp gası niñmim nan niñbim u, aij yabıl gıpin.

¹⁵ Kale Pilipai nibi bi niñbim, kale Jisas manö aij nipe u nöd api niñbe ñin u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag ñi ajmıdin, God nibi bi nipe mideila gau rimnap yıp nan ñagla. Kale Pilipai nibi bi nöp yıp mani nan gau ñimıdim. *

¹⁶ Pen amem daun kub Desalon- aika midainö ñin u, yad nan ap midageia pen kale yıp mani nan gau pör niñimıdim.

¹⁷ Pen mani nan gau a gem hagagabin; gası kale ke niñmim, nan haıöwalö ñıbe, God kalpe miñ miñ yabıl göm, kale gıpe u hauı gagnab, a gem hagabin.

¹⁸ Nan yube magöñhalö udpin. Bi kale Epaprodaidas nüp mani nan gau niñbe, dapöm yıp ñö, miñi nan iru yabıl midö mid aij gıpin. Yıp yube anıbu, God nüp nan lauöm ñılö, haııñ aij auö nüp aij gımidöp rö u gıpin.

¹⁹ Kale Krais Jisas nibi bi nipe midmim, yıp nan yubim u, God yad bi gep yabıl u kalöp abad midöm, nan niñhön midagainım gau kalöp niñim.

²⁰ Anıb u, God Bapi hon hib nipe pör nöp pör nöp hagno adö arıim. Anıb unbö rö aij.

Manö naböñ magö rimnap

* 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 * 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20 * 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

²¹⁻²² Kraiſ Jisas niſi bi niſe bi
kub Sisa aip miſpal gau, kalöp Kraiſ
Jisas niſi bi niſe miſpim gau, “Kale
miſpim?” a giſpal. Aniſ u me, God
niſi bi niſe aui miſpun magöſhalö,
kalöp Kraiſ Jisas niſi bi niſe miſpim
gau magöſhalö, “Kale miſpim?” a
gabun.

²³ Bi Kub Jisas Kraiſ kalöp
magöſhalö mög niſjöm abad
miſdainim.

Kolosi

Pol Kolosi n̄bi b̄ kal̄p köp kal̄ k̄l̄ñ r̄ka

1-2 Yad Pol. God n̄pe ke ȳp hag lö, Krais Jisas manö ud arep b̄ ap m̄dpin. Pen m̄ñi mam hon Dimodi yad aip m̄dö n̄ñöl ḡ, kalöp Krais Jisas n̄p n̄ñ udmim c̄g aij ḡmim añ mam daun kub Kolosi m̄dpim gau, köp an̄bi kal̄ k̄l̄ñ r̄kabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄ñöm ud aij gö, m̄d aij ḡmim.

Pol Krais n̄bi b̄ Kolosi gau sabe göm, God n̄p aij a ga

3-4 Haglö n̄ñbun, kale Krais Jisas n̄ñ udmim c̄g aij ḡmim, n̄bi b̄ n̄p n̄ñ udpal gau kal̄p magöñhalö m̄dmagö l̄bim. An̄b u, sabe gun, kalöp gasi n̄ñun, pör nöp God B̄ Kub hon Jisas Krais Nap n̄pe u n̄p aij a ḡpun. *

5 Ram m̄ñnōj kumi kabö adö lan au aramun nan aij udnabun a ḡ gasi n̄ñbim u me, kale Krais Jisas n̄p c̄g aij ḡmim, n̄bi b̄ n̄pe gau m̄dmagö l̄bim. Manö n̄ñö, Krais manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lan au m̄döp u hadö n̄ñbe. *

6 Nöd api Krais manö aij u n̄ñmim, God n̄bi b̄ gau mög n̄ñöm ud aij göp manö yuö yab̄l u n̄ñmim, kale ke halö n̄ñ udpim ñ̄n u r̄kö, Krais manö aij u kalöp an̄ dan magö p̄löm kub ranöm arab rö u, an̄b unbö rö nöp me, ram m̄ñnōj gau gau k̄d k̄d magöñhalö gau, Krais manö aij u aramöm n̄bi b̄ an̄ kale dan magö p̄löm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡ wög göm, Krais n̄p wög pör ḡ aij göp u, kalöp nöd api Krais manö aij u hag ñ̄a. An̄g ga u, han̄p ḡ ñ̄a.

8 Epapras aui apöm, Ana kalöp an̄ dan m̄dö n̄ñöl ḡ, n̄bi b̄ gau m̄dmagö l̄bim u, han̄p hag ñ̄a. *

9 An̄b u, Epapras n̄pe nöd api han̄p manö hag ñ̄o n̄ñno ñ̄n u r̄kö, kalöp nan a gun God n̄p pör nöp sabe ḡpun. God n̄p sabe gun hagabun, n̄p aij ḡñ̄m adö u nöp, Ana n̄pe kalöp gasi ñ̄o kale gasi n̄ñ k̄d hīkmim nan n̄ñhön God n̄p aij ḡñ̄ab u n̄ñ aij ḡmim, a gabun. *

10 An̄b u, B̄ Kub n̄bi b̄ n̄pe yab̄l rö ḡ m̄dmim, n̄p aij ḡñ̄ab adö u nöp ḡpe ar̄ñ̄m. An̄g ḡmim, nan aij ke ke iru nöp ḡ dammim, God n̄pe aigale b̄ rö m̄döp u n̄ñ aij yab̄l ḡñ̄abim. An̄g ḡpe, nan magö iru nöp p̄lnab.

11 God n̄pe B̄ klö unbö ke yab̄l mailö halö m̄döp u, n̄pe klö n̄pe magöñhalö kalöp ñ̄o, kale p̄dōj n̄pe udmim, marö r̄ñ̄nap auö gasi an̄bu n̄ñagmim, gasi halö m̄dmim, m̄ñ m̄ñ göl ḡ, *

12 Bapi n̄p aij a göl ḡ m̄daimim. Krais n̄bi b̄ n̄pe ram m̄ñnōj pör mailö ḡm̄döp au nan aij udnaböl u, Bapi n̄pe kalöp gö, kale u rö nöp nan aij an̄bu udnabim. *

13 Seden, b̄ s̄bön böj gau abad m̄döp u, han̄p naḡ ad̄k p̄dōj l̄m̄döp u pen God n̄pe han̄p hub̄k yuö, m̄ñi Ñ̄i m̄dmagö n̄pe han̄p ud aij göm abad m̄döp. *

14 Ñ̄i n̄pe nöp han̄p nan a göm umöm, naḡ m̄daino u hub̄k yua; n̄pe nan si nan naij ḡpun gau n̄ñöm arö ga. *

Krais nan gau magöñhalö abad m̄döp

15 Nap God n̄p waiö n̄ñun rö lagöp u pen Ñ̄i n̄pe me Nap rö m̄döp. N̄bi b̄ nan gau ḡ laga ñ̄n u, Ñ̄i Nap aip m̄deia. N̄bi b̄ nan gau magöñhalö yagol rö m̄döp; Krais n̄pe adö lanol m̄döp. *

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16 * 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18

¹⁶ Nan kumi kabö adö laŋ gau abe, nan mīnōŋ nabōŋ iŋ i abe, nan amgō nīŋbun gau abe, nan amgō nīŋagpun gau abe, ana nan gau abad mīdpal gau abe, magōŋhalō nīpe nōp gī la. Gī la u, Krais hib nīpe haglō adö arnīm a gōm gī la.

¹⁷ Ram mīnōŋ hadame dagol gau gī laga űīn u, Krais mīdeia. Nīpe mīdōp u me, nan gau magōŋhalō ka ke u mīdōm jīm űōl mīdōp. *

¹⁸ Krais nīpe nabīc magō rō mīdōp; nībi bī nīpe gau, cōc u, hañ roman nīpe mīdōp. Nīpe gō cōc hañ roman kamīŋ mīdōp. Nīpe iŋ gōm umōm kauyaŋ uraka u me, nan nīhōn nīhōn mīdōp gau yagol rō mīdōp; nīpe nōp adö laŋol mīdōp. *

¹⁹ God gasī nīpe ke nīŋōm gō, God nīpe mīdōp rō nōp, Krais anīb unbō rō nōp mīdōp. *

²⁰ Anīb u, nan nīhōn nīhōn mīnōŋ nabōŋ iŋ i mīdōp abe, ram mīnōŋ kumi kabö adö laŋ au mīdōp abe, nan gau magōŋhalō God aip jīm űīnīm rō lōp. Nōd nan gau God nīp kauaŋ mauaŋ rō mīdmīdōp. Pen űī nīpe, Nap nīpe ke mīdōp rō nōp mīdōm, maŋ kros ba laŋ hagape lugō umō, uri nan gau magōŋhalō God aip jīm űīnīm rō lōp. *

²¹ Kale nōd nan si nan naij gasī nīŋōl gī, anīb unbō rō nōp gōl gī mīdmīm, God nībi bī al űīŋeb nīpe mīdmīm, mīlō gau rō mīdmīdim. *

²² Mīűī pen űī nīpe hañ roman lōm uma rō, kalōp ud nīpe ke aip jīm űōl lō, ram mīnōŋ nīpe kumi kabö adö laŋ au arammīm, God amgō ilō nīpe au nībi bī uŋ, nībi bī asīŋ mīdagōp, nībi bī manō ap mīdagōp, mīdeinabīm. *

²³ Pen kale Krais manō aij nīŋ udpīm u, ram padō rō nīŋ udōl gī mīdmīm, God nan aij kalōp űīnab u gasī mīdmagō kale aŋ daŋ pīdōŋ līmīm gasī nīŋōl gī mīdaimīm.

Manō aij kalōp haglō nīŋbīm anību, kalōp nōp wasō, nībi bī ram mīnōŋ gau kīd kīd magōŋhalō hag űīlō ara. Yad Pol u rō nōp wōg adö anību nōp gīpīm.

Pol Krais nīp wōg geia

²⁴ Kalōp nan a gem Krais manō aij hag űīnō yīp gī naij gīlō marō udnō u, mīűī yad mīűī mīűī gīpīm. Krais nīpe ke marō kub yabīŋ uda u rō, Krais nībi bī marō kub yabīŋ udōl a gem, Krais hañ roman nīpe u, cōc nīpe u, gī űīnam a gem, hañ roman yad marō rīmnap udpīm.

²⁵ God yīp hag lō, kalōp God Manō u magōŋhalō hag űī aij gīmīdin u me, cōc nīpe u nīp wōg gī űēb bī ap mīdpīm. *

²⁶ Manō aij anību hadame gau mī iru yabīŋ pī gōl mīdmīdōp pen mīűī God nīpe Krais nībi bī nīpe kalīp manō anību waiō la. *

²⁷ God gasī nīŋōm manō hag la u, manō aij yabīŋ, manō mailō halō pī gōl mīdmīdōp u, nībi bī gau magōŋhalō nīŋōl a gōm, nībi bī nīpe kalīp waiō yamnab. Manō aij anību iŋ u anīg gōl mīdōp: Krais mīdmagō kale aŋ daŋ mīdōp; anīb u kale ram mīnōŋ kumi kabö adö laŋ au arammīm, God mailō ke halō au mīdōp aip pōr mīdeinabīm.

²⁸ Anīb u, hon Krais nōp hag űībun. Kale magōŋhalō Krais nīp cīg aij gōl gī, manō nīpe nīŋ aij gōm, hagōp rō nōp gōl gī mīdeinabōl a gun, gasī nīŋ aij gun nībi bī gau kalīp magōŋhalō rīmīd ukun, Krais manō aij u hag űīmīdun.

²⁹ Adö anību nōp, Krais klō naij nīpe ke magōŋhalō yīp űōb u udem, klō gem wōg nīpe gōl gī mīdpīm. *

2

Kalōp manō pīral hagōl u, udagmīm

* 1:17: Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16
 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27 * 1:25: Ep 3:2,7-8 * 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13

¹ Pen niñim! Kale Kolosi niñi bi gau abe, Leodisia niñi bi gau abe, niñi bi rimnap halö mulu adiñ yad niñagpal gau abe, mid aij gimim a gem, wög klö yabiñ gabin.

² Kale gasi halö midöm, gasi añ ap nöp niñöm, pen pen midmagö löm, gasi niñ kid hiñköm, God Manö pi göl midmidöp u magöñhalö niñ aij göl, a gi gasi niñbin. God Manö pi göl midmidöp u Krais.

³ Krais nipe an rüb unbö rö nöp midöp. *
⁴ Niñi bi rimnap pir alöm, manö kliñ aij rimnap haglö niñöl gi, manö piral kale anbu niñ udmim rö löp a gem, kalöp manö anbi hag niñ aij gabin. *

⁵ Yad ram mñnöh mñlö aui midpin u pen gasi yad u kalöp lau adö midö niñöl gi, kalöp gasi niñöl gi midpin. Pen kale Krais nipe niñ ud pñdöh gimim, agamij midmim, jím ñöl midpim u, yip aij yabiñ göp. *

Krais aip midun nipe hagöprö nöp gun

⁶ Kale Jisas Krais nipe niñ udmim, Bi Kub hon a gimim udpim u me, adö anbu nöp niñmim gipe arnim.

⁷ Krais nipe cíg aij gimim, manö niñö nipe hag niñlö niñbe u niñ ud pñdöh gimim, hagöp rö nöp gimim, God nipe aij a göl gi nöp midaimim. *

⁸ Pen niñ aij gimim. Niñi bi rimnap kalöp manö yiharñ manö piral haglö, kale manö piral anbu udmim kid kale gau ammim rö löp. Manö yiharñ manö piral hagpal u, bac bi aiud kale abe, ana naij nan gau mñnöh naböh iñ i abad midpal gau aiud abe udöm hagpal. Krais manö aij u udöm hagagpal.

⁹ Niñhön gñig: Krais hañ roman halö midöp u pen God midöp rö u,

Krais nipe an rüb unbö rö nöp midöp. *

¹⁰ God nipe gö, kale Krais nipe cíg gimim, nipe aip jím ñöl midmim, kamñ yabiñ midpim. Nipe nöp me, ana naij nan gau mñnöh naböh iñ i abad midpal gau magöñhalö adö lagod midöp. *

¹¹ Kale Krais aip jím ñöl midpim u me, kale hadö Juda niñi bi hañ rüb gi dö gipal rö u midpim. Juda niñi bi gau ru pi niñmagö udöm hañ rüb gi dö gipal, pen Krais aip jím ñöl midpim u me, nipe nan si nan naij gimidim nagi u rüb gi dö göp. *

¹² Kalöp ñig pakla u, kalöp Krais aip rigöl gila; kale God klö nipe Jisas ud urak ña u niñ udpe u me, God kalöp Krais aip ud urak ñö, niñi bi kamñ gñsön niñbö nipe midpim. *

¹³ Kale nöd nan si nan naij adö u nöp gimidim, Krais nipe nan si nan naij gimidim nagi u rüb gi dö gaga ñin u, kale niñi bi hadö umbal rö midaiñbe. Pen God nipe ke gö, uri kale Krais aip kamñ midpim. God nan si nan naij gñno u magöñhalö niñöm arö ga. *

¹⁴ Nan si nan naij gñno u, köp an yan kali kliñ riköm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kali kliñ rikla u, God köp anbu ud mab kros ba lan cipñ pak lö, böñ nöp pñs ga. *

¹⁵ Mab kros ba lan Krais nipe ana naij nan gau mñnöh naböh iñ i abad midpal gau mo nipe gau löm, niñi bi gau niñ midlö niñöl gi, kalöp nagi adiköm ud tip gi ud ara.

¹⁶ Anig ga rö, kale nan magö rimnap gau ñig rimnap gau niñbe, niñi bi rimnap kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niñagmim. Miñi God nipe sabe gep ñin kub a göm asi masi gñaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niñagmim. Miñi rakñ gñsön auöp ñin kub a göm asi masi gñaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niñagmim. Miñi Juda

* 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Ro 14:1-12

God nɪp sabe gep ñɪn kub a gôm asɪ masɪ gɪnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɪ iru nɪɲagmim. *

¹⁷ Krais auaga ñɪn u, nan anɪb gau ana rö nɪɲöm gɪmɪdal; pen nan yabɪɪ u Krais. *

¹⁸ Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap apöm, manö mɪlö hagöm, naböŋ nɪɲbun rö, kale anɪg anɪg gɪmim, aka nɪbi bɪ ramö rö mɪdmim, aka ejol gau sabe gɪmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñɪnab nan u arö gagmim. Nɪbi bɪ anɪb gau, Krais manö aij u nɪɲagpal; gasɪ kale ke nöp nɪɲöm, gasɪ pɪral gau nɪbö gau nɪbö udöm, hon nɪbi bɪ kub a gôm, aiud yɪharɪɲ mɪlö yabɪɪ udaböl.

¹⁹ Nɪbi bɪ anɪb gau, Krais nɪp arö gôm adö anɪbu arbal. Pen Krais nɪpe nabɪc magö mɪdöm, hañ romanɲ nɪpe u, magöŋhalö kɪdɪɪ goɪ rö jɪm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mɪd aij gö nɪɲöl gɪ, God nɪp aij gɪnɪm rö u, hañ romanɲ kub gö gö arab. *

²⁰ Krais cɪg gɪpim u me, nɪp aip umbe, ana naij nan gau mɪnön naböŋ ɪɪ i abad mɪdpal gau mo kale gau mɪdagpim; kalöp nan ap gɪnɪg klö ap mɪdagöp. Anɪb u, nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ gau gasɪ nɪɲbal rö gasɪ nɪɲbim?

²¹ “Nan u ñɪmagö udagmim! Nan u nɪɲagmim! Nan u ud nɪɲagmim,” a gɪpal, *

²² pen nan magö ñɪg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñɪɲlö pɪs gɪnab. Manö kɪɲ aij hag ñɪbal gau magöŋhalö nɪbi bɪ gasɪ ke nɪɲöm hagpal adö u nöp nɪɲöm hag ñɪbal. *

²³ Nɪbi bɪ anɪb gau, ejol abe sabe gun a gôm, nɪbi bɪ mög gep rö mɪdno aij gɪnab a gôm, nan asɪ masɪ gôm, bɪsɪam mɪdpal. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪɲlö, manö nɪɲö rö lɪnab u pen nan si nan naij gep gasɪ u auö, nan pɪral gau nöp gasɪ nɪɲöm, Krais nɪp cɪg mɪdagpal rö, nan ap klö ñö,

hañ romanɲ ke gasɪ göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanɪp gö, Krais aip urakno

¹⁻² Pen kale Krais aip urakmim kamɪɲ gɪsön nɪbö mɪdpim u, mɪnön naböŋ adö ɪɪ i nan gau gasɪ u nɪɲagmim. Gasɪ kub kale u arnɪm nan ram mɪnön kumi kabö adö laɲ mɪdöp gau. Krais nɪpe uraköm adö laɲ au aramöm, God ñɪmagö yɪjɪg böŋ lau asɪk mɪdöp. *

³ Kale Krais aip umbe u me, kamɪɲ mɪdep magö kale u God Krais kalɪp apɪl mɪhau aip pɪ göl mɪdöp.

⁴ Kamɪɲ mɪdep magö kale ɪɪ u Krais. Hainö nɪpe aunab ñɪn u, amun nɪpe aip mailö unbö ke halö mɪd aij gɪnabun.

Nöd mɪdmɪdim u ke, uri mɪdpim u ke

⁵ Anɪb u, nan nɪhön hañ romanɲ gasɪ göp u al pak lɪmim. Nɪbi si bɪ si gɪmim, gasɪ naij nɪɲmim, haɪöwaɪö gɪmim, nan si nan naij nöp gun a gɪmim, uɪpö kɪɲno kɪbap gol mani nan gau iru nöp udun a gɪmim gɪpe aragnɪm. Uɪpö kɪɲno kɪbap gol mani nan gau iru nöp udun a gɪ gasɪ nɪɲbal nɪbi bɪ gau, kale nɪbi bɪ nan pɪral sabe gɪpal rö nöp mɪdpal. *

⁶ Adö anɪb gau nöp gɪlö, God kalɪp kal juö, ɪlön kub yabɪɪ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nagɪ naij adö anɪbu nöp gasɪ nɪɲmim, anɪb unbö rö nöp gɪmɪdim.

⁸ Pen mɪɲni nagɪ naij adö u böŋ nöp arö gɪmim. Nöd mulu kal nɪɲmim, kal yabɪɪ jumim, gasɪ naij nɪɲmim, nɪbi bɪ gau kalɪp hag pro gɪmim, uraɲaɲ hagmim gɪmɪdim rö, mɪɲni gagmim. *

⁹ Manö pɪral hagmim, pen hagö pen hagö gɪmɪdim u, u rö nöp hagagmim. Krais aip umbe u me, gɪ naij gɪmɪdim nagɪ u kalöp waɪɪj rö wam

* **2:17:** Hib 8:5 * **2:19:** Ep 2:21; 4:16 * **2:21:** Gal 4:3,9; 1Di 4:3 * **2:22:** Mad 15:9 * **3:1-2:** Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * **3:5:** Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * **3:8:** Ep 4:25-29; 5:4 * **3:9:** Ep 4:22,25

wam ga u, hibur gasi midmagö nöd nîbö kale u, ud asik ke gau yubim. *

¹⁰ Hibur gasi midmagö nöd nîbö kale u ud asik yumim, hibur gasi midmagö hain nîbö kale u, waij rö rol libim. Nîbi bi gîsön nîbö midmim, God kalöp gi la u pör nöp gö, kale nîpe ke midöp rö nöp limim, nîp nîj aij yabił gînabim. *

¹¹ God anig ga u me, Grik nîbi bi gau ke, Juda nîbi bi gau ke midagpal. Nîbi bi hañ rîb gi dö gîpal gau ke, nîbi bi hañ rîb gi dö gagpal gau ke midagpal. Nîbi bi köp kalı kîñ amgö li nîjbal gau ke, nîbi bi köp kalı kîñ amgö li nîjagpal gau ke midagpal. Nîbi bi wiyap gau ke, nîbi bi uböl gau ke midagpal. Nîbi bi rau dam lîlö nagi wög gîpal gau ke, nîbi bi gasi kale ke nîjöm wög gîpal gau ke midagpal. Nîbi bi gîsön nîbö midpun u me, Krais nîpe ke nöp hanîp magöjhalö midmagö raul an dan midö, nan rîmnap magöjhalö nan yîharîj rö löp. *

¹² God nîbi bi nîpe midpim. Nîpe kalöp midmagö löm, nîbi bi nîpe ke hag la. Anîb u, waij rol libal rö, gi aij gep nagi u rol limim. Nîbi bi gau kalîp mög nîjmim, ud aij gîmim; hib kale ke hagpe adö aragnîm; nîbi bi hain aij midmim; nîbi bi gau manö hain hagnîm kal juagmim. *

¹³ Krais nîbi bi nîpe rîmnap kalöp gi naij gaiöl, kalîp pen gi naij gagmim. Manö rîmnap midainîm, Bî Kub kale nan si nan naij gîpe nîjöm arö göp rö u, nîbi bi gau kalöp gi naij gaiöl u, u rö nöp nîjmim arö gîmim. *

¹⁴ Pen kale nagi aij anîbu rol gîmim, höj adö lagod au midmagö lep magö u rol gîmim. Nîbi bi midmagö lep magö u, nan aij gau magöjhalö wam wam ud jîm nîöm lö, nan aij ap ulep gagnîm. *

¹⁵ God kalöp udöm hañ roman

añi nöp jîm nîöl la u, kale agamîj midmim pen pen ud aij gîmim a göm ga. Anîb u, Krais hibur hain hain nîb u nîp hag nîjmim, midmagö kalöp an dan hibur hain hain magö anîbu lö, agamîj midmim, nan nîhön nîp aij gînab u nîjnabim. Anîb u, nîp aij a göl gi nöp midaimim. *

¹⁶ Krais manö aij u an kalöp dan ajman rauöm rö midainîm nîjöl gi, manö nîpe u nîj aij yabił gîmim me, pen pen hag ñi aij göl gi, God Manö adiñ Sam a gîpal rîmnap, God hib nîpe dap raneb kîmap rîmnap hagöl gi, God nîp aij a göl gi midaimim. *

¹⁷ Pen manö hagnîg aka nîhön nîhön gînîg, Bî Kub Jisas nîbi bi nîpe midpun a gîmim, God Jisas kalîp apil mîhau aij a göl gi nöp gîpe arnîm. *

Krais nîbi bi nîpe gau mid aij göl

¹⁸ Kale nîbi gau, kale Krais nîj udpim rö, nagamul bi manö hagöl u hain gîmim. *

¹⁹ Pen kale bi gau, nîbi kale gau kalîp manö klö gîmim hagagmim; kalîp midmagö limim. *

²⁰ Kale ñi pai gau, kale Krais nîj udpim rö, name nap hagöl rö magöjhalö hain gîmim. Anîg geinabim God nîp aij gînab. *

²¹ Pen kale nap bi, ñi pai kale gau kalîp manö klö gîmim hagpe hagpe, gasi naij nîjöm, mid aij gagöl rö löp u, nîj aij gîmim. *

Nîbi bi nagi wög gîpal gau; bi kub kale gau

²² Kalöp nîbi bi, bi rîmnap nagi adîk li daulö, kalîp nagi wög gi ñîmidim gau, manö rîmnap hagnîg gabin. Bî kub nîjmîdal magö u nöp nîjmîdlö nîjöl gi wög gîno, kalîp aij gan a gîmim gagmim. Gasi mîhöp nîjagmim, Bî Kub hon kumi kabö adö lan u nîj midöp rö, gi aij gun a gîmim, aij gö nîjöl gi gîmim. *

* **3:10:** Ep 4:24 * **3:11:** Gal 3:28 * **3:12:** 1Pi 2:9 * **3:13:** Ep 4:2,32 * **3:14:** Ro 13:8-10 * **3:15:** Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * **3:16:** Ep 5:19 * **3:17:** 1Ko 10:31; Ep 5:20 * **3:18:** Ep 5:22 * **3:19:** Ep 5:25 * **3:20:** Ep 6:1 * **3:21:** Ep 6:4 * **3:22:** Ep 6:5-8

²³ Kale nan nɪhɔn nɪhɔn geinabim, nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪt i rɪmnap kalɪp wɔg gabun a gɪmim gagmim; Bɪ Kub kumi kabɔ adɔ laŋ u nɪp wɔg gabun a gɪmim, klɔ gɪmim gasɪ aij nɪŋɔl gɪ gɪmim.

²⁴ Wɔg gɪ nɪbim u, Bɪ Kub Krais nɪp wɔg gɪ nɪbim. Kale nɪŋbim Bɪ Kub nɪpe pen nɔm kalɔp nan aij nɪnab.

²⁵ Pen God nɪpe nɪbi bɪ gɪ naij gɪnabɔl gau manɔ kub hagnɪg, nɪbi bɪ kub gau, nɪbi bɪ pro gau a gɔm, manɔ kub gagnab; adɔ aɪt u nɔp hagɔm, ɪlɔn nɪnab. *

4

¹ Anɪb u, kale bɪ kub rɔ mɪdpim gau, Bɪ Kub kale kumi kabɔ adɔ laŋ mɪdɔp u gasɪ nɪŋɔl gɪmim, nɪbi bɪ kalɔp nagɪ wɔg gɪ nɪbal gau kalɪp abad mɪd aij gɪmim, nan kalɪp nɪb rɔ u haɔwɔlɔ nɪmim. *

God nɪp sabe gɔl gɪ mɪdaimim

² Kale gasɪ nɪŋ aij gɔl gɪ, aij a gɔl gɪ, God nɪp sabe gɔl gɪ mɪdaimim. *

³ Hanɪp u rɔ nɔp God nɪp sabe gɔl gɪ mɪdpe, God nɪpe adan hɪtkɔ, Krais manɔ aij pi gɔl mɪdmɪdɔp u nɪbi bɪ gau kalɪp waiɔ hag nɪnabun. Krais manɔ aij u nɔp hagnɔ, yɪp nagɪ leila mɪdpin. *

⁴ Pen God nɪp sabe gɪpe, yɪp abad mɪdɔ nɪŋɔl gɪ, manɔ anɪbu hag nɪ aij gɪnɔ, nɪbi bɪ nɪŋ aij gɔl. Yad unbɔ rɔ nɔp gɪnam u aij.

⁵ Kale pɔr nɔp gasɪ nɪŋɔl gɪ mɪdpe, adan hɪtknɪm, nɪbi bɪ Krais nɪp nɪŋ udagpal gau, gasɪ nɪŋ aij gɔl gɪ, kalɪp ud aij gɪmim, Krais manɔ aij u hag nɪmim. *

⁶ Maj mɪgan kale u dɔ sol dɔ kal rɔ lainɪm. Anɪg gɔ, nɪbi bɪ manɔ kale nɪŋlɔ, dɔ gɔ, nɪŋ aij gɪnabɔl. Kalɔp manɔ nɪhɔn rɔ hag nɪŋnabɔl, kalɪp pen hag nɪ aij gɪmim. *

Pol Dijikas Onesimas bɪ mɪhau kalɪp yua

⁷⁻⁸ Mam mɪdmagɔ hon Dijikas, yad Bɪ Kub nɪp wɔg klɔ gɪpin rɔ gɔp u, nɪp yunɔ nɪnab. Nɪpe mɪdpim u amɔm, yad aigegɔ rɔ mɪdpin u kalɔp hag nɔ nɪŋmim mɪtɪ mɪtɪ gɪmim a gem yunabin. *

⁹ Pen mam mɪdmagɔ hon Onesimas, bɪ kalpe ke u, Dijikas aip nɪnabil. Onesimas nɪpe u rɔ nɔp, yad Bɪ Kub nɪp wɔg klɔ gɪpin rɔ, u rɔ nɔp gɔp. Ammil, nan nɪhɔn nɪhɔn gai i gab u magɔŋhalɔ kalɔp hag nɪ aij gɪnabil. *

Pol manɔ hag nabɔŋ jua

¹⁰ Bɪ Arisdakas, yad aip nagɪ mɪdpul u abe, bɪ hon Mak abe kalɔp, “Mɪdpim?” a gɪpil. Mak me, bɪ hon Banabas nɪmdaŋ nɪpe u. Bɪ anɪbu nɔp nɔd manɔ yuem hagnɔ, “Nɪp yagol u amjakɔ ud aij gim,” a gɪnɔ. *

¹¹ Bɪ hon Jisas, hɪb nɪpe ap Jasdas a gɪpal u, u rɔ nɔp kalɔp, “Mɪdpim?” a gɔp. Bɪ Juda mɪhau nɪgaŋ anɪb gau me yad aip wɔg gɪpun. Juda rɪmnap yɪp gasɪ ap ap nɪŋɔm jɪm nɔl wɔg gagpun; kale yam nɔp yad aip God nɪbi bɪ udɔm abad mɪdeinab manɔ aij u hag nɪbun.

¹² Bɪ kale Epapras, Krais Jisas nɪp wɔg gɔp u, kalɔp, “Mɪdpim?” a gɔp. Nɪpe pɔr pɔr klɔ gɔm kalɔp God nɪp sabe gɔm hagɔp, “Kale gasɪ rɪmnap nɪŋagɔm, Krais manɔ aij u nɪŋ ud pɪdɔŋ gɔm, nɪp cɪg aij gɔm, hagnabɔn rɔ nɔp gɪlɔ arnɪm,” a gɔp. *

¹³ Amgɔ yad ke nɪŋem kalɔp hagabin, nɪpe klɔ gɔm kalɔp wɔg gɔm, Leodisia nɪbi bɪ kalɪp wɔg gɔm, Hirapolis nɪbi bɪ kalɪp wɔg gɔm gɔp.

¹⁴ Pen bɪ aij hon, wɔs wameb bɪ Luk abe, Demas abe kalɔp, “Mɪdpim?” a gɪpil.

¹⁵ Aɪt mam daun kub Leodisia gau, nɪbi bɪ apɔm nɪbi Nimpa ram God nɪp sabe gɪpal gau magɔŋhalɔ, “Pol kalɔp, ‘Mɪdpim?’ a gɔp,” a gɪmim.

* 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16
 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8: Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13
 * 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

¹⁶ Kalöp köp yuabin i n+ηmim, ñ+be arö, Kraiſ n+bi b+ Leodisia m+dpal gau u rö nöp n+ηöl. Pen Leodisia n+bi b+ kal+p köp yubin u, kale u rö nöp udmim n+ηmim.

¹⁷ Pen Akipas n+p hagmim, “B+ Kub wög nöp hag la u g+ udmön,” a g+mim. *

¹⁸ Yad Pol, m+ñi ñ+magö yad u ke, manö ad+η magö i kal+ kññ r+kabin. Y+p sen udöm nag+ p+döη l+bal u, y+p hauł gagmim. God kalöp mög n+ηöm ud aij gö, m+d aij g+mim. *

* 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika Pol köp nöd u Desalonaika nibi bi kalip kali kliñ rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bi Kub Jisas Kraiss apil miñhau nibi bi kale daun kub Desalonaika midpim gau, köp anibi kali kliñ rikabun.

God kalöp mög niñöm ud aij gö, mid aij gimim. *

Desalonaika nibi bi Kraiss nüp niñ udöm cüg aij gila

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nüp aij a gipun.

³ Bapi God nüp sabe gun, pör nöp kalöp gasi niñun, kale aige göl rö gipim u gasi niñun, God nüp aij a gipun. Kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nüp niñ udmim cüg aij gimim, nüp wög gi aij gipim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nüp midmagö limim, klö gimim nüp wög göl gi midpim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss aip ram minöñ kumi kabö adö lan au arammim nan aij udnabim a gimim, marö auö gasi iru niñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon niñbun kale me, God midmagö löm nibi bi nipe ke uda nibi bi gau midpim.

⁵ Kraiss manö aij nipe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana U† nipe hanip añ dañ midöm, klö nipe hanip ñö niñöl gi, Kraiss manö aij u manö niñö yabi† midöp a gun, kalöp manö yijig göl yabi† u hag ñino niñ udpe. Kalöp aip hanmidun u, kalöp nan a gun anig göl gi midmidun u, kale ke hadö niñbim. *

⁶ Bi Kub gimidöp u niñmim, hon ke gimidun u niñmim, anib unbö rö nöp gi midaipe. Kale biñtam yabi† midmidim pen Ana U† nipe gö, kale

Kraiss manö aij u niñmim, miñ miñ göl gi niñ ud midaipe. *

⁷ Anig göl gi aij gipe anibu, Kraiss nibi bi nipe Masedonia Propins mideila gau abe, Akaia Propins mideila gau abe niñöm, anib unbö rö nöp gi aij gi mideila.

⁸ Kale God nüp niñ udpe u, manö anibu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram minöñ gau gau magöñhalö ara niñöm nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁹ Anib u, hon ram minöñ rimnap amjakno, nibi bi anib gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika nibi bi kalip manö aij u hag ñaipe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gimidal gau arö göm, God niñö pör kamñ midöp u nüp niñ udöm, nipe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñ† nipe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lan au nibö ado gi aunim a göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñinab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika midöm Bi Kub nüp wög ga

¹ Añ mam bi, kale ke niñbim, nöd ram kale auno u, yiñharñ auagno.

² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, nibi bi rimnap hanip manö naij hagöm gi naij gila u pen God hanip abad midöm gi nö, gila anibu gasi iru niñagun, Desalonaika amun Kraiss manö aij u hag ñino, hanip u rö nöp gi naij gila u pen hañwalö hag ñi midaino. *

³ Manö kalöp hagpun u dui gun, gasi naij niñun, piral hagun, hag ñagpun.

⁴ Kraiss manö aij ud aröl a göm, God nipe ke hanip hag lö, manö aij anibu hag ñibun. Kraiss manö hag ñino, nibi bi gau niñlö, kalip aij gan a gun gagun; God nipe niñö, nüp

* 1:1: Ap 17:1-9

16:19-24; 17:1-9

* 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6

* 2:4: Gal 1:10

* 1:5: 1Ko 2:4-5

* 1:6: Ap 17:5-9

* 2:2: Ap

aij gaŋ a gun gabun. God nipe nöp gasi midmagö hon aŋ daŋ aigöl rö gi midpun u niŋöb. *

⁵ Kale ke niŋbim, kalöp aij giŋim a gun manö kliŋ aij riŋnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nipe u rö nöp niŋöb.

⁶ Kale Desalonaika niŋi bi hib hon hagepe adö arŋim a gun manö hag ñagno. Niŋi bi riŋnap gau hib hon haglö adö arŋim a gun manö hag ñagno.

⁷ Bi Jisas manö ud arep midpun rö, kalöp manö yiŋid hag ñeb rö, pen hane hagagno. Niŋi gau ñi paiŋaŋ kale ud aij giŋpal rö u, kalöp hain aij gun ud aij giŋo.

⁸ Kalöp midmagö yabiŋ li midmidun. God Manö aij nipe u kalöp hag ñaino, hanip al pak liŋig giŋblap arö gagbnop. Kale aŋ mam midmagö hon me.

⁹ Aŋ mam bi, kale niŋbim, kalöp aip midun wög klö gun uŋham midmidun. Kalöp aip midun, God manö aij nipe u kalöp hag ñi ajun, uŋham nan magö hanip ral dapöm ñinaböl a gun, siŋdö aŋ siŋbön yaŋ mani wög rö gun nan niŋmidun. *

¹⁰ Kale niŋbim, hon kalöp niŋi bi Krais nip niŋ udpim gau aip midöl gun, kalöp gi aij nöp gun, bi asiŋ midagöp, bi manö ap midagöp rö nöp midaino. God nipe ke u rö nöp niŋöb.

¹¹ Kale niŋbim, nap bi ñi pai kale ke hag ñi aij giŋpal rö kalöp giŋo. *

¹² God kalöp udö, niŋi bi nipe nöp mailö halö mideinabim. Anib u, kale God göp anibu niŋmim, gasi niŋ aij giŋmim, nagŋ aij adö u nöp gi midaimim a gun, kalöp manö hain hag ñino. Kale gasi halö midmim, kalöp gi naij giŋla u gasi iru niŋagmim, klö giŋmim, nagŋ aij adö u arö gagmim, a gun, manö anibu rö kalöp hag ñimidun.

¹³ Kalöp God manö aij nipe hag ñino niŋmim, manö kale ke nöp hagaböl, God manö nipe ke hagaböl, a giŋmim niŋ udpe. Niŋö me, manö hag ñibun u, God manö kamŋ gasi midmagö kale aŋ daŋ wög gö, magö piŋlöp. Anib u, hon pör nöp God nip aij a göl gi midpun. *

¹⁴ Pen aŋ mam bi. Krais niŋi bi nipe ram miŋnöh Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nip sabe giŋlö, Juda niŋi bi gau kalip gi naij giŋla rö nöp, niŋi bi kale ke Desalonaika gau midpal kalöp u rö nöp giŋla. *

¹⁵ Juda niŋi bi gau kale God manö hagep bi gau kalip al pak löm, Bi Kub Jisas nip al pak löm, hanip yu gi yula. God kalip niŋöm ñiŋi lagöp. Kale niŋi bi gau magöŋhalö niŋlö mulu lugöp. *

¹⁶ Krais nip niŋ udlö kalip kamŋ giŋsön ñinab a gun, Krais manö aij nipe u Juda niŋi bi wasö gau kalip hag ñino, Juda niŋi bi gau kal juöm, hanip adan urön giŋpal. Giŋpal anibu, kale pör nöp nan si nan naij giŋmidal rö nöp gi dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabiŋ rö midöp. Pen miŋi God kalip kal juöm gö marö kub yabiŋ kalip auöp.

Pol kalöp kauyaŋ am niŋnam, a ga

¹⁷ Aŋ mam bi. Kale aip midno, Juda niŋi bi hanip yu gi yula u, mög gö niŋöl gi midpun. Haŋ roman hon aui midpun pen gasi hon kalöp aip midöp. Anib u, kalöp kauyaŋ am niŋun a gun, gasi u nöp niŋ midpun.

¹⁸ Kalöp am niŋun a gi gasi niŋun, yad Pol, ñin miŋhöp aka miŋhau niŋaŋ amnabin a giŋö, pen Seden hanip adan wamöb.

¹⁹ Krais niŋi bi riŋnap halö giŋpal rö, kale abe giŋpe me, hon gasi halö midpun; kale giŋpe, miŋ miŋ göl gi midpun; kale giŋpe, Bi Kub hon Jisas aunab ñin u, manö aij ne hag ñino magö piŋlöp i, a giŋnabun. *

* 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2De 2:13 * 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4

20 Kale nöp gasi niñun, miñ miñ göl gi, aij a göl gi nöp midpun.

3

1 Pen kalöp mög niñun am niñun a gun, yinid am niñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mihöñ daun kub Adens midul, *

2-3 mam hon Dimodi, hol aip God nöp wög göm, Krais manö aij nipe u hag ñi ajöp u, nöp hag yulo na. Kalöp gi naij gilo, niñi bi rimnap Krais nöp arö ginaböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip midöm Krais manö aij u hag ñi aij gö, kale Krais nöp niñ ud pidöñ gimim, gasi halö mideinabim a gul, nöp hag yulo na. Pen kale niñbim, Krais niñi bi nipe midpun rö, hanip gi naij gilo marö udnabun. *

4 Kale aip midun, hanip gi naij ginaböl a gino u, kale anib unbö rö nöp gila u hadö niñbim.

5 Anig geila, kalöp mög yabıl niñem, gasi iru niñem, aige göl gimim midpim u niñnim a gem, Dimodi nöp hag yunö. Gasi yad niñnö u, Seden nipe kalöp tip gö manö ułham hag ñino niñbe u arö gimim rö löp, a gi gasi niñnö.

Dimodi ado gi apöm, mid aij gipim, a ga

6 Pen Dimodi kalöp am niñöm apöm hagöp, Krais nöp niñ udmim cig aij gimim, niñi bi gau kalip midmagö limim, halip mihöñ gasi niñöl gi ñiñi libim. Hol mihöñ milö gai i midul, kalöp mög niñbul rö, kale pen u rö nöp ram minöñ kale gau midmim, halip mihöñ mög niñbim, a göp. *

7 Pen hanip gi naij gilo mid aij gagno ñin u, Dimodi apöm, kale Krais nöp niñ ud pidöñ gipim manö u hagö, hanip midmagö pilu göp. *

8 Kale Bi Kub cig aij gimim nöp aip jim ñöl midpim u niñun, hon kamın yabıl midpun.

9 Mid aij gipim u niñun, God nöp aij a gun. God nipe gö, kalöp gasi niñun, miñ miñ yabıl gipun. Anib u, nöp aij a göl gi midpun.

10 Kauyan am kalöp niñun, Krais manö aij u hag ñino, Krais nöp niñ ud pidöñ gimim a gun, klö gun God nöp sidö an sibön yan sabe göl gi midpun.

11 Anib u, Bapi God nipe ke abe, Bi Kub hon Jisas abe hanip adan hiıklö, midpim u ninabun. *

12 Hon kalöp midmagö yabıl libun rö, Bi Kub kalöp gi ñö, kale ke u rö nöp pen pen midmagö limim, niñi bi gau kalip magöñhalö midmagö limim gimim.

13 Bi Kub Jisas kalöp klö nipe ñöm abad mid damöm, niñi bi uł nipe gau magöñhalö udöm ado gi aunab ñin u, nipe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö nipe u, kalöp manö ap midagö niñi bi uł nipe mideinabim.

4

God nöp aij ginim adö u nöp gimim

1 Añ mam bi. Kale aip midaino ñin u, kale aige göl gimim God nöp aij ginab adö u nöp ginabim u kalöp hag ñino. Manö hag ñino u kale udmim anib unbö rö nöp göl gi midpim. Pen uri hon Bi Kub Jisas niñi bi nipe midpun rö, yad kalöp hagabin kale gi aij gimidim u, uri adö anibu nöp klö gimim rapın nöp giñe arnim.

2 Bi Kub Jisas hanip hagö kalöp manö niñhön niñhön hag ñino u kale hadö niñbim.

3 God nöp aij ginab u, kale niñi bi ke kamın aij midmim, niñi si bi si gagnabim. *

4 Kale magöñhalö, God nöp aij ginab adö u nöp hañ roman kale abad mid aij giñe, niñi bi gau niñlö kalöp manö ap midagnab. *

5 Niñi bi God nöp niñagpal gau, gasi naij niñöm niñi si bi si udun a göm, gi ajpal rö gagmim.

* 3:1: Ap 17:15 * 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12 * 3:6: Ap 18:5 * 3:7: 2De 1:4 * 3:11: 2De 2:16
* 4:3: 1De 5:23; 1Pi 1:16 * 4:4: 1Ko 6:13

⁶ Pen kale Krais nîbi bî añ mam gau nan sîkim gîmim nan kale pîlî gî udagmim. Nîbi bî rîmnap anîg geinaböl u, God kalîp magöñhalö pen ilön ñî nab. Manö anîbu kalöp nöd hag ñî aij gîno.

⁷ Nan si nan naij gîmim a göm, God hanîp manö aij nîpe hagöm udaga; gî aij göl gî nöp mîdmim, nîbi bî ut mîdaimim a göm hanîp uda. *

⁸ Anîb u, nîbi bî manö hagabun anîb i jî nîñnaböl gau, hanîp jî nîñagnaböl; God nîp jî nîñnaböl. Pen God nîpe Ana Ut nîpe kalöp ñab. *

⁹ Krais nîbi bî añ mam gau kalîp mîdmagö lîmim a gun manö u kalî kliñ rîkagun. God kalöp gasî aij ñö, kale ke nîñmim hadö pen pen mîdmagö lîbim. *

¹⁰ Krais nîbi bî nîpe Masedonia Propins mîdpal gau magöñhalö u rö nöp hadö mîdmagö lîbim. Pen kalöp manö klö hagun hagabun, klö gîmim pör nöp adö anîbu nöp gîpe kub arnîm.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, nîbi bî gau aip agamîj mîd aij gun a gîmim gîpe arnîm. Wög waryö kale gau ke gîmim nan ñîñmim. Anîb u, nan magö, mani nan kale gau ke mîdö nîñöl gî, nan asîb hag nîñagnabim me, nîbi bî Krais nîp nîñagpal gau, kalöp nîñlö aij gî nab. *

Bî Kub ado gî aunab

¹³ Pen añ mam bî. Kalöp manö ap hag ñî aij gî nabun. Nîbi bî kale rîmnap umaiöl, böñ nöp umbal a gîmim, nîbi bî rîmnap mög gö mîtöñ gîpal rö gagmim.

¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamîñ mîdöp a gun nîñbun rö, nîbi bî Jisas nîp nîñ udöm umla gau, Jisas ado gî aunab ñîñ u, God gö, Jisas nîbi bî nîpe umla anîb gau dap halö aunab a gun, nîñbun. *

¹⁵ Pen Bî Kub nîpe ke manö hag ñî mîdöp rö nîñbun, hon nîbi bî

kamîñ mîdno nîñöl gî Bî Kub ado gî aunab gau, nîbi bî nöd umla gau kalîp arîk aragnabun. *

¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö lan nîbö hagöm, ejol magöñhalö gau abad mîdöp ejol kub u wiñ gau gö nîñöl gî, God alîñ magö u hagö nîñöl gî, Bî Kub nîpe ke kumi kabö adö lan au nîbö aunab. Bî Kub auö, nîbi bî Krais nîp nîñ udöm umla gau, nöd uraknaböl.

¹⁷ Kale uraknaböl nîñöm God nîpe hanîp nîbi bî nîpe kamîñ mîdeinabun gau kalîp aip ut gö, kumi kabö lan ap ran jak am Bî Kub aip magum gî nabun. Anîb u, hon Bî Kub aip pör nöp pör nöp mîdeinabun.

¹⁸ Anîb u, manö hagabun anîb i pen pen hag amîl apîl gîmim, gasî halö mîdaimim.

5

Bî Kub hon ado gî aunab u nîñun mîd aij gun abad mîdaiun

¹ Pen añ mam bî. Bî Kub nîpe ñîñ mai aunab, nîbi bî nan nîñhön gîlö nîñöl gî aunab u, kalöp hagagun.

² Kale ke nîñbim, Bî Kub aunab u, nîp abad mîdeinaböl ñîñ u auagnab. Bî nan si udep gau nîbi bî han arbal magö u aubal rö u aunab. *

³ Mîñî agamîj mîd aij gîpun, hanîp mîñî nan ap gagnab a gî naböl ñîñ u nöp yîñîd auö, gasî kub yabîl nîñnaböl. Nîbi ñî painañ yag daunîg gîlö ilön göp rö u gî nab; yîñîd nöp ilön naij udlö pîñîñ gî aröl rö lagnab. *

⁴ Pen añ mam bî. Bî nan si udep gau apöm ram nap bî udlö, mîdmagö kale pîlu gî nab. Pen kale sîbön böñ au mîdagpim rö, ñîñ kub anîbu auö, mîdmagö kale pîlu gagnîm.

⁵ Kale magöñhalö mailö ñî pai mîdpim; kale magöñhalö sîdö anî ñî pai mîdpim. Hon sîbön ñî pai wasö. *

* 4:7: 1Pi 1:15-16

* 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22

Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12

* 4:15: 1Ko 15:51-52

24:39; Luk 21:34-35

* 5:5: Ro 13:12

* 4:9: Jon 13:34

* 4:11-12: Ep 4:28

* 4:14:

5:2: Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3

* 5:3: Mad

⁶ Nibi bi rimnap uhön hanbal rö midagaiun; gasi niñ aij gun midaiun.

⁷ Nibi bi uhön hanbal gau, sibön yañ nöp hanbal. Nibi bi ñig klö ñiñöm hauñ libal gau, sibön yañ nöp gipal.

⁸ Pen hon nibi bi sidö añ aipun gau, gasi niñöl gi midaiun. God Manö niñ udun, God nöp midmagö li midaiun; anig gino, sior pidöñ ami bi rol libal rö, pabñ migan hon u mideinab. Bi Kub hon Jisas Krais aip ram mññöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a gipun u, gasi niñöl gi midaiun; anig gino, usajil pidöñ bad libal rö, nabic cög hon u mideinab. *

⁹ Nihön ginig: God hanip ga u, ilön kub udlañ a göm gaga; Bi Kub hon Jisas Krais gö, nöp aip ram mññöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a göm ga.

¹⁰ Krais hanip a göm uma u, kamñ midno aunab aka umöl midno aunab u manö midagöp; amun pör pör nöp nipe aip kamñ mideinabun. *

¹¹ Anib u, Krais nibi bi nipe pen pen Krais manö aij u hag ñimim, niñ ud pidöñ gñimim, gasi halö midmim. Pen hagajñ i kale anib unbö rö nöp hadö gipim.

Manö hag naböñ juöm, kale midpim, a ga

¹² Añ mam bi. Bi kub kalöp uñham wög gi ñöl gi, manö ud asiköl gi, manö hag ñöl gi midpal gau, kalip ud aij gñimim.

¹³ God ke hagö wög anig gipal u, kalip midmagö limim ud aij gñimim. Pen kale magöñhalö agamij jñm ñöl midaimim.

¹⁴ Añ mam bi niñim. Nibi bi wög gagöm mid aij gagpal gau kalip manö klö hagnim. Nibi bi mög gö gasi milö li midpal gau kalip manö hain hagnim hag ñiñ aij gñimim. Nibi bi hain gau kalip gi ñimim. Nibi bi gau

magöñhalö kalip pör nöp manö hain hagnim agamij midaimim. *

¹⁵ Nibi bi rimnap kalöp gi naij gaiöl, pen naij gagnim. Pen pen ud aij gñimim, pen pen gi aij gñimim. Pen nibi bi ke nibö gau abe, anib unbö rö nöp gñimim. *

¹⁶ Pör nöp mññ mññ göl gi midmim; *

¹⁷ pör nöp God nöp sabe göl gi midmim;

¹⁸ pör nöp God nöp aij a göl gi midmim. Krais Jisas nibi bi nipe midmim anig göl gi midaiabe me, God nöp aij gñinab. *

¹⁹ God Ana hanip gasi ñiñim a gñimim niñöl gi midaimim. *

²⁰ Nibi bi God manö hagep gau manö hagaiöl arö gagnim.

²¹⁻²² Pen nibi bi rimnap piral hagöl rö löp u, niñ aij yabñ gñimim. God Manö yijig göl u hagaiöl niñmim udmim; piral hagaiöl niñmim udagmim. Naij adö rimnap gagnim. *

²³ God hanip nibi bi ud aij göp agamij mid aij gipun u, nipe ke kalöp abad midöm gö, kale nibi bi ke kamñ aij nipe mideinabim. God nipe ke gö, Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñiñ u, ana kale gau, gasi rimid midmagö kale gau, hañ roman kale gau magöñhalö, asñ ap midagnim. *

²⁴ God kalöp manö aij nipe haga u, manö nipe hagöp rö, anib unbö rö nöp göp. Anib u niñbun, aui hagajñ rö kalöp gñinab.

²⁵ Añ mam bi. Hanip gasi niñmim, God nöp sabe gñimim.

²⁶ Kale Bi Kub nöp niñ udnip rö, Krais nibi bi añ mam magöñhalö pen pen hag wñhai udöl gi, alaun bom halumim.

²⁷ Bi Kub hon u niñ midöp rö kalöp hagabin, manö kalñ klññ rikabin anibi, añ mam gau kalip magöñhalö amgö li hagpe niñöl.

* 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14 * 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

²⁸ Bɛ Kub hon Jisas Krais kalöp mög
nɛŋöm, ud aij göl gɛ mɛdainɛm.

2 Desalonaika Pol köp hain nîbö u Desalonaika nîbi bî kalîp kalî kliñ rîka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God Bî Kub Jisas Krais apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkabun.

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Krais abe, kalöp mög nîñmil ud aij gîlô, kale mîdmagö aṅ kale dan agamîj mîd aij gîmim. *

Krais auö, God nîpe nîbi bî gau kalîp manö kub hagnab

³ Pen añ mam bî. Nöd Krais nîñ udmîdim rö wasö; nöd kale pen pen mîdmagö lîmîdim rö wasö; uri kale klô gîmim Krais nîp nîñ ud pîdön gîmim, kale magöñhalö Krais nîbi bî añ mam gau pen pen mîdmagö lîbim u nîñun, pör nöp God nîp aij a gun.

⁴ Krais nîbi bî nîpe mîdpe, nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gîlô, mîñör auö uṭham mîdpim u pen gasî iru nîñagmim, Krais nîp nîñ ud pîdön gîmim cîg aij yabîṭ gîpim. Anîb u, God cöc nîpe ram mîñör ke ke gau aramun, Krais manö aij hag ñî ajun, pör nöp kale anîg gîpim u kalîp hagnun. *

⁵ Anîb u hon nîñbun, God nîpe manö ud asîk aij göp nîñöm nîpe hagö kale God ram mîñör kumi kabö adö laṅ au am mîdeinabim. Uri pen manö aij anîbu hagpe kalöp gî naij gîlô marö udöl gî mîdpim.

⁶ God nîpe manö ud asîk aij göp rö, nîbi bî kalöp marö ñîbal gau kalîp pen u rö nöp marö ñînab. *

⁷ Pen kale nîbi bî marö udöl gî mîdpim gau, God kalöp abe hanîp abe ud aij gînab. Bî Kub Jisas kumi kabö adö laṅ nîbö ejol klô nîpe gau uṭ gî, mab mîṭaṅ rö inö nîñöl gî waiö

aunab ñîñ anîbu nöp God nîpe anîg gînab. *

⁸ Nîbi bî God nîp gasî nîñagöm, Bî Kub hon Jisas manö aij nîpe u nîñ udöm, hagöp rö gagpal nîbi bî gau kalîp pen ilön ñînab. *

⁹ Nîbi bî anîb gau, Bî Kub ram mîñör aij nîpe klô halö mailö halö mîdeinab kumi kabö adö laṅ au aröl rö lagnab; pör höṅ adö mîdöm ilön kub udöl gî mîdeinaböl. *

¹⁰ Bî Kub auö, nîbi bî uṭ nîpe hib nîpe haglö adö arnab; nîbi bî nîp nîñ udpal gau, nîp nîñöm aiö waiö gînaböl. Pen Krais manö aij kalöp hag ñîno nîñ udpe rö, kale ke abe anîb unbö rö nöp gînabim. *

¹¹ Adö anîbu nöp, kalöp gasî nîñun God nîp pör sabe gîpun hagnun, “Desalonaika nîbi bî gau nîbi bî ne ke udna rö, klô ne gîmön kale nîbi bî ne ke gîpal rö göl; klô ne gîmön kale gî aij gun a gî gasî nîñbal u, anîb unbö rö nöp göl; Krais nîbi bî nîpe mîdun nîpe hagöp rö nöp gun a gîpal u, klô ne gîmön anîg unbö rö nöp göl,” a gîpun. *

¹² God Bî Kub Jisas Krais kale apil mîhau kalöp mög nîñmil ud aij gîpil rö, kale gî aij nöp göl gî mîdpe nîñöl gî, nîbi bî gau nîñöm Bî Kub hon Jisas Krais bî mailö aij ke halö mîdöp u nîñnaböl. Pen kale Jisas Krais nîbi bî nîpe mîdpim rö, mailö aij ke nîpe anîbu kalöp abe pak ñînab. Anîg gîñim a gun, God nîp sabe gîpun.

2

Bî naij u

¹ Añ mam bî. Bî Kub hon Jisas Krais ado gî apöm hanîp ṭîhu udö nîpe aip mîdeinabun manö u hagnabin.

² Pen nîbi bî rîmnap hagnal, Bî Kub ado gî aunab ñîñ u böṅ nöp auöp a gîpal. Pen Pol bî gau God Ana gasî ñö manö hagla u nîñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bî gau anîg

* 1:2: Ro 1:7 * 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19 * 1:6: Ro 12:19 * 1:7: 1De 3:13 * 1:8: Ais 66:15

* 1:9: Ais 2:10 * 1:10: Kol 3:4 * 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3

haglō bī rīmnap nīñōm manō daubal u nīñun kalōp hagabun a gaiōl, aka Pol bī gau kōp kalī kīñ rīkōm yulō auōp i a gaiōl u, mīdmagō kale pītu gō, Pol bī gau kale ke manō anībi hag yula a gīmim gasī iru nīñagmim.

³ Pen nīñ aij gīmim. Nībi bī rīmnap kalōp manō pīral hagaiōl, manō kale u udagmim. Bī Kub ado gī aunab nīn u hainō aunab. Pen nōd u, nībi bī iru nōp God nīp arō gōm, gasī kale ke hain gōm haḡōwaḡō gīnabōl. Anīg gīlō nīñōl gī, God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī u waiō lō nībi bī nīp nīñnabōl. Pen hainō Bī Naij yabīḡ anību mab ke yañ arnab me. *

⁴ Bī Naij anību nan nīhōn nīhōn hib god a gīpal gau abe, nan nīhōn nīhōn sabe gīpal gau abe hag pro gōm, hib nīpe ke nōp hagō adō arnab. Nīpe am God sabe gep ram u am asīkōm, yad me God a gīnab. *

⁵ Kale aip mīdem, anīg gīnab a gem hagnō u pen hauḡ gīpim rō lōp.

⁶ Kale nīñbim, nan ap Bī Naij adan wamōb u me, mīñi anīg gīnīm rō lagōp. God nīpe ke hag la nīn u nōp anīg gīnab.

⁷ Pen mīñi nīn i, God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī u auō, gīnabōl adō u hadō gabōl u pen pro nōp gabōl; kub gīblap pen bī adan wamōb bī anību mīdō nīñōl gī, God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī u, nībi bī gau rapīn tīp gī kīd nīpe gau dam arnīm rō lagōp. Anīb u, nan si nan naij pro rō gī dam dapīl gīlō nīñōl gī, God gō bī adan wamōb u ke gau arnab.

⁸ God gō bī adan wamōb u ke gau arnab u, God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī u waiō līnab. Pen Bī Kub Jisas aunab nīn anību, nīpe rīb adīk gōm apōm manō nōp hagō, Bī Naij u bōñ nōp ap lug paknab. *

⁹ God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī aunab u, nīpe Seden klō nīpe magōñhalō udōm, pīr alōm, nan gagep ke ke iru yabīḡ nōp, nan nīñeb nīñagep ke ke iru yabīḡ nōp gī dam

mīdō nīñōl gī, nībi bī aiō waiō gīnabōl. *

¹⁰ God nīp kauaḡ mauaḡ mīdōp bī u, nībi bī gau kalīp pīr alōm, neb neb hagōm, tīp tīp gōm gī dam mīdō nīñōl gī, mab ke yañ arnīg gīnabōl nībi bī gau manō nīpe u udnabōl. Kale Kraīs manō aij u nīñōm manō nīñō a gōm nīñ udōm mīdmagō añ kale dañ līblap u, God kalīp nībi bī nīpe ke rō udbōp. Pen kale anīg gagla; kale manō aij u jī nīñla.

¹¹⁻¹² Nīhōn gīnīg: Kraīs manō nīñō u udagōm, nan si nan naij gōm nīñ lībal. Anīb u, God gō kale magōñhalō manō pīral anību rapīn nīñ udnabōl nīñōm nīpe kalīp manō kub hagōm mab ke yañ hag yunab.

¹³ Pen kalōp añ mam Bī Kub mīdmagō lōp gau gasī nīñun, pōr nōp God nīp aij gun. Nīhōn gīnīg: hadame dagol gau God gasī nīpe ke nīñōm haga, nībi bī gau manō aij yad u nīñ udlō, Ana yad ana kale añ dañ mīdōm gasī aij nīñ kale nībi bī uḡ mīdlō nīñōl gī, yad kalīp nībi bī yad ke udnabin a ga. God nīpe anīg haga u, kalōp nōp nīñōm hag la. *

¹⁴ Hon Kraīs manō aij kalōp hag nīaino nīñōl gī, nan aij hagabin anībi God nīpe ke kalōp nīñnabin a ga. God ga anību, Bī Kub hon Jisas Kraīs mailō aij unbō ke halō mīdōp u, kale nīpe aip mīdmim mailō aij nīpe anību rīmnap udmim mīñ mīñ gōl gī mīdeinabim, a gōm ga.

¹⁵ Anīb u me, añ mam bī, Bī Kub Jisas Kraīs aip mīd aij gīnabun a gīmim, klō gīmim, manō kalōp hag nīino nīñbe u abe, manō kalī kīñ rīkun hagno nīñbe u abe nīñ ud pīdōñ gīmim mīdaimim.

¹⁶ Bapi God hanīp mīdmagō lōm ud aij yabīḡ gō nan aij udnabun a gun gasī halō mīdpun. Bapi God abe, Bī Kub hon Jisas Kraīs nīpe ke abe,

¹⁷ apil mīhau kalōp abad mīdlō, gasī halō mīdmim, wōg kale apil mīhau u arō gagmim, manō aij kale

* 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2 * 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15 * 2:9: Rep 13:11-13 * 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4

u hag ñimim, gı aij göl gı nöp mıdaimim.

3

Hanıp gası nıñmim, God nıp sabe gımim

¹ Pen añ mam bı, manö añı ap mıdöp. Hanıp God nıp sabe göl gı mıdaimim. Kalöp Bı Kub manö aij hag ñino nıñ udpe, nıbi bı kale rımnap kalöp nıñöm Bı Kub manö aij u rö nöp nıñ udlö, nıbi bı rımnap iru nöp kıd kıd gau manö aij u nıñöm, Bı Kub manö aij nıpe ke nöp mıdöp u a göm nıñ udla. Anıb u, God nıp hag nıñmim, Bı Kub manö aij u nıbi bı ram mınöñ añ aui mıdpal kalıp hag ñino, nöd kalöp añ au ga rö, anıb unbö rö nöp gınım.

² Pen God nıp sabe gımim nan ap nıp hag nıñbe: God nıpe gö bı naij nan sı nan naij nöp gımıdal gau, hanıp nan ap göl rö lagnım. Nıñhön gınıg: nıbi bı rımnap Krais manö aij u nıñ udagpal.

³ Pen Bı Kub hagöp rö, pör nöp anıb unbö rö nöp göp. Nıpe kalöp gö kale manö nıpe nıñ ud pıdön gımim nıp cıg pıdön gımim gı mıdpe Seden kalöp fıp göm naij gınım rö lagnab.

⁴ Pen Bı Kub hanıp gası ñö gası halö mıdun nıñbun, manö kalöp hag ñino u, kale udmim anıb unbö rö nöp göl gı mıdeinabim. *

⁵ Bı Kub nıp sabe gıpun hagpun, nıpe kalöp gası aij ñö, God nıbi bı mıdmagö löp rö nıñmim, Krais ilön kub uda pen klö göm nan nıñhön gınıg ga u arö gaga u nıñmim, anıg unbö rö nöp gınabim.

Wög gımim nöp nan ñıñnabim

⁶ Añ mam bı. Bı Kub Jisas Krais manö yad nıbi bı gau hag ñimim a ga rö kalöp hagabun. Mam rımnap wög gagöm yıharıñ nöp gı ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalıp aip manö manö hagagmim. *

⁷ Kale ke nıñbim, hon kale aip mıdun gımıdun adö u geinabim, Bı Kub nıp aij gınab. Hon yıharıñ mıdagmıdun. *

⁸ Nıbi bı rımnap nan magö kale yıharıñ ñıñagun a gun, sıdö añ sıbön yañ klö ilön gun nöp nan ñıñmıdun. *

⁹ God wög gıpun rö, kalöp hag nıñun nan halöwaöl udun nıñbnop u pen kalöp nagı aij adö u yamno nıñmim anıg unbö rö nöp gımim a gun, ke klö ilön gun nan ñıñmıdun. *

¹⁰ Pen kale aip mıdun hagmıdun, “Nıbi bı wög gagöl nan ñıñagöl,” a gımıdun u nıñbim.

¹¹ Manö ap nıñbun u, nıbi bı kale rımnap wög gagöm, yıharıñ nöp mıdöm, gau gau ajöm, manö pi pıg hagöm, nıbi bı gau anıg gıpal anıg gıpal a gıpal. *

¹² Bı Kub Jisas Krais nıp wög gıpun rö, nıbi bı anıb gau kalıp manö klö gun hagabun, agamıj mıd aij gımim, wög ke gımim nan ñıñmim. *

¹³ Pen añ mam bı. Kale nagı aij adö u nöp gı dammim, iru maru gainım, nan aij nıñhön u nöp nıñmim göl gı mıdaimim. *

¹⁴ Manö köp kalı kılñ rıkun hagabun i, nıbi bı rımnap nıñagaiöl, nıbi bı an an anıg gıpal u nıñ aij gımim, kalıp manö manö hagagmim; yıharıñ mıdpe kalıp nable gınım.

¹⁵ Pen kalıp kauat mauat rö nıñagmim; mam hon a gımim hag ñı aij gımim. *

Pol, “Kale mıdpım?” a göp

¹⁶ Bı Kub hanıp gö gası iru nıñagun u, nıpe ke kalöp magöñhalö aip mıdö, kale pör nöp nan nıñhön nıñhön gınabim u, mıd aij gımim gası iru nıñagnabim.

¹⁷ Yad Pol. Manö nabön i ñımagö yad ke kalı kılñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. Ñımagö yad ke

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9 * 3:15: 1De 5:14

manö kalı kılın rıkpın u, pör anıb i rö
nöp kalı kılın rıkpın u me, nıñnabim.

¹⁸ Bı Kub hon Jisas Krais kalöp
magöñhalö mög nıñöm, ud aij göl gı
mıdainım.

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi nîp kalî klîñ rîka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamîñ Yuep Bî Kub hon u abe, Krais Jisas hon nîñ udun gasî halö mîdpun Bî Kub u abe, apîl mîhau yîp hag lîlô, Krais Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdpin.

² Dimodi. Krais manö aij u nöp hag ñainö, Krais Jisas nîñ udpan u me, nöp ñî aij yad, a gabin. Bapi God, Bî Kub hon Krais Jisas, nöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlô me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

Manö pîral nîñ udöl rö löp u, kalîp hag ñî aij gîmön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arnîg gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñîñö u, mîñî u rö nöp kauyan hagnîg gabin. Ne Epesas au mîdmön, nîbi bî God Manö hagabun, a göm, manö pîral pîral hagpal gau kalîp wasö gîmön, hag aij gîmön.

⁴ Manö aiud pîral udöm hagpal u, “Apîs bac hon anîg göl anîg göl rîklô auöp,” a gîpal u, hagmön arö göl. Manö adö anîbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö pîral adö anîbu nîbi bî gau kalîp haglö, God nîpe nîbi bî ud kamîñ yunîg gab manö aij u nîñagnaböl. Anîb u, kale Krais manö aij u nîñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nîbi bî Jisas nîñ udpal gau kale pen pen mîdmagö löl, a gem, nöp manö anîbi hagabin. Mîdmagö kale anî dan, nagî ubîñ adö u aij, nagî ubîñ adö u naij, nîñ aij göm, nagî ubîñ aij adö anîbu areinaböl u, kale nîñö nöp añ mam gau mîdmagö lîñaböl. Kale anîgöl añ mam gau pen pen mîdmagö leinaböl u, kale nîñö nöp Krais manö aij u nîñ udöm, hagöp rö nöp gîpal, a gîñabun.

⁶ Pen nîbi bî rîmnap Krais manö aij u hagöp rö arö göm, bî hauî

rö manö yîharîñ gau hag amîl apîl gîpal.

⁷ Hon God lo hag ñeb bî mîdno, a göm, ana udagöm nîbi bî gau kalîp hag ñîbal u pen kale klô göm manö hagabun îl anîbu mîdöp me u, a göm, îl anîbu nîñagal.

⁸ Hon nîñbun, God lo manö nîpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl mîdöp. Pen hon God lo manö aij anîbu udun, gasî hon ke nîñun hainö gun, abönämö geinabun u, aij wasö. Nîpe haga rö nöp hag ñeinabun u, aij gîñab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nîñbun, God lo manö nîbi bî gî aij gîpal gau kalîp hagagab; nîbi bî lo manö rîb jubal gau kalîp hagab. Nîbi bî God nîp nîñagal gau abe, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî God nîp sabe gagal gau abe, nîbi bî God nîp manö naij hagpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî nîme nap kale ke al pak lîbal gau abe, nîbi bî wîp albal gau abe, kalîp hagab.

¹⁰ Nîbi si bî si gîpal gau abe, bî kale nîbi ap aip wasö bî ap aip göm gîpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî kale nîbi bî ñî pai rîmnap si ud daulö, wög kalîp gîpal, bî gau abe, nîbi bî manö pîral hagpal gau abe, nîbi bî “God amgö îlô nîñö hagpin,” a göm, pîral hagpal gau abe, kalîp hagab. Nîbi bî Krais manö aij nîpe u rîb jubal gau kalîp hagab.

¹¹ Manö aij anîbu Krais manö aij nîpe u nöp. Manö aij anîbu God mailö halö u yîp manö hag ñî ajep bî nîpe hag la.

Bî Kub Pol nîp mög nîña

¹² Yad Krais Jisas Bî Kub hon u nîp aij a gabin. Yîp, bî aij yad, a göm, udöm, klô nîpe u yîp ñö, bî wög gep nîpe mîdpin. *

¹³ Pen nöd yad mîd aij gagmîdin. Yad God nîp hag juem, Krais Jisas nîbi bî nîpe gau kalîp gî naij gem, bî naij, bî kal yabîl mîdmîdin. Pen God nîp nîñagem, manö haga îl u

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14 1Ko 15:9-10

* 1:8: Ro 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16;

ninagem ginö u me, yip mög ninjöm uda. *

¹⁴ Bi Kub yip mög yabił ninjöm, ud aij göm, Krais Jisas ninj udep magö u abe, nıbi bi gau midmagö lep magö u abe, midmagö yad an dan yım la.

¹⁵ Manö böñ nöp ninj udep ap hagnig gabin: Krais Jisas ram minön il i aua u, nıbi bi nan si nan naij gıpal gau kalıp ud kamın yunig aua. Bi nan si nan naij kub yabił gimıdöp u yad nöp. *

¹⁶ Pen Krais Jisas yip mög ninjöm, ud kamın yunam, a göm, haga, “Bi nan si nan naij yabił gimıdöp anıbu nıp ud kamın yunö, nıbi bi gau magörhalö ninjöm hagnaböl, ‘Krais Jisas nıpe bi naij anıbu nıp ud kamın yua rö, yip u rö nöp ud kamın yunab,’ a ginaböl,” a ga. Anıb u, kale Jisas nıp ninj udlö, nıpe kalıp pör midep magö u ñınab. Adö anıbu nöp, yip mög ninjöm ud kamın yua.

¹⁷ Kın kub nıpe hadame dagol midmidöp, uri midöp, hainö pör pör nöp mideinab. Nıpe kamın midep magö u nöp midöp; umeb magö u midagöp. Nıbi bi nıp amgö ninjagpal. Nıpe nöp God añi nöp midöp. Bi Kub mailö unbö ke halö anıbu, hib nıpe pör pör nöp hagno adö aran. Anıb unbö rö aij.

Pol Dimodi nıp manö ap haga

¹⁸⁻¹⁹ Ñi yad Dimodi. Nöp manö ap hagnig gabin. Manö hagnabin anıbu, God nöd nıbi bi rımnag gasi ñö, ne hainö nıhön ginabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anıbu udmön, Krais Jisas manö aij u klö gi ninj udmön, nan nıhön aij, nan nıhön naij, a gi ninj aij gimön, nagi ubınj aij adö u nöp ammön, kınjaki yam nıpe gau aip klö gimön pen pen gimön. Nıbi bi rımnag anig gagöm, God kalıp gasi aij ñöb u arö göm, ap lug pakpal.

²⁰ Bi ne Haimenias aip Aleksada aip anig gılö hagnö, “Anig gıpil u, hon aip jım ñöl God nıp sabe gagun.

Kalıp bi mıhön arö gıno, Seden böñ u midmil, marö yabił gö, God nıp hag jubil u arö gimil rö löp,” a ginö. *

2

God nıp sabe gep

¹ Manö hagnig gabin u anig göl midöp: hon nıbi bi gau magörhalö gasi ninjün, kalıp God nıp sabe gun; nıbi bi gau kalıp nan nıhön midagainım, God nıp hag ninjün; nıbi bi gau God kalıp gi ñöm abad mid aij ginım, a gun, sabe gun; nıbi bi gau magörhalö God nıpe gi aij göp u gasi ninjün, God nıp aij a gun.

² God nıp hag ninjno, kın gau abe, gapman bi kub gau abe, kalıp magörhalö abad mid aij ginım. Anig gö me, hon agamıj mid aij gun, God nıp gasi ninjöl gi, gi aij göl gi mideinabun.

³ Anıb unbö rö ginabun aij. God, Ud Kamın Yuep Bi hon u, nıp u rö nöp aij ginab.

⁴ “Yad nıbi bi gau magörhalö ud kamın yunig gabin u, kale magörhalö manö aij yad u ninj udöm, manö aij manö il u ninj aij göl,” a gi gasi u ninjüb.

⁵ Nıhön ginig:
God añi ap nöp midöp.

Pen Bi an nıbö u, u rö nöp añi ap nöp midöp.

God böñ lap midöp;
hon nıbi bi böñ lap midpun.

Pen Bi añi ap nöp nıbi bi ud God aip jım ñınım rö löp.

Bi anıbu Krais Jisas, nıpe ke bi yabił ap.

⁶ Nan si nan naij nıbi bi gau magörhalö gıpal gau,
Krais Jisas nıpe mab ba lanj hañ romanj nıpe ke udöm,
ilön kub udöm, umöm, pen kub hon anıbu böñ nöp raua.

Anıb u, God hag la ñın u,
Krais Jisas ga anıbu nıbi bi ninjöm ninj udnaböl gau,

* 1:13: Ap 8:3; 9:1-5 * 1:15: Luk 19:10 * 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4

nipe kalip magönhalö ud kamın yunab. *

⁷ Adö anıbu nöp, Krais Jisas yıp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bı ap mıdem, manö aij anıbu nıbi bı gau magönhalö hag ńı aij gem, Juda nıbi bı wasö gau kalip Krais Jisas manö nıñö u hag ńı ajpin. Yıp wög hag la anıbu, nıñö yabıt hagabin. *

⁸ Bı gau, ram mınönj magönhalö gau, bı rımnap kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamıj jım ńöl nöp mıdöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nıp ńımagö gılan göl gı sabe gaiöl u, yıp aij gınab.

⁹ Pen nıbi gau u rö nöp agamıj mıd aij göl. Umagö kale malıkagnaböl. Nan gol udöm kılın aij gıpal gau, aka bis kıbap rö mani kub rauep gau, aka walıj mani kub rauep gau yımagnaböl. Nıbi nan aij aij hań roman yımbal gau, nıbi bı rımnap hanıp nıñlö aij gan, a göm, gıpal u, God nıp aij gagöp. *

¹⁰ Pen nıbi God nıp nıñ udun sabe gıpun, a gıpal gau, kale nıbi bı rımnap gau kalip ud aij göm, wög rımnap gı ńöm, kalip gı aij göm, göl. Anıg gınaböl u, God nıp aij gınab. *

¹¹ Bı gau God Manö hag ńıaiöl u, nıbi gau agamıj mıdöm, nıñ aij göl.

¹² Yad nıbi gau kalip hagın, kale God Manö bı gau kalip hag ńagnaböl; kale bı gau kalip abad mıdageınaböl. Bı gau God Manö hag ńıaiöl u, nıbi gau kale manö rımnap hagagöl. *

¹³ God Adam nıp nöd gı löm, hainö nıbi nıpe Ip nıp gı la. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, kıkaki manö pıral hageia Adam nıñaga. Nıbin Ip kıkaki manö pıral u nıñöm gı nıaj ga. *

¹⁵ Pen nıbi gau ńı pai yag dapöm, ana udöm, Krais Jisas nıp nıñ udöl gı, nıbi bı gau kalip mıdmagö löl gı, Krais Jisas manö aij nıpe hagöp rö

nöp göl gı, gı mıdeınaböl u, God kalip ud kamın yunab.

3

Nıbi bı Krais Jisas nıñ udpal gau kalip abad mıdep bı gau

¹ Manö nıñö yabıt hagnıg gabin. Bı rımnap, Krais Jisas nıp wög gun, nıbi bı nıp nıñ udpal gau kalip abad mıdaiun, a göm, gası u nıñbal gau, gası aij yabıt nıñbal. *

² Pen kale nıbi bı Jisas nıñ udpal gau kalip abad mıdep bı rımnap udun, a gınabım u, bı gı aij gıpal gau nöp nıñmım udmım. Nıbi kale ańı ap nöp udöm, bı hain aij, gası nıñ aij göm, nan nıaj gagöm, nıbi bı mılö gau nıbö hag wıhai dam ram kale aip anı danı udöm, nıbi bı Krais Jisas nıñ udpal gau kalip hag ńı aij göm, gıpal bı gau nöp nıñmım udmım. *

³ Pen bı ńıg wain iru ńıñbal gau, bı kalı yabıt jubal gau, bı manö pen pen hagpal gau, bı uıpö kılno kıbap mani mıdmagö lıbal gau, kalip nıñmım udagmım. Bı agamıj hain rıköm, mıd aij göl u nöp nıñmım udmım.

⁴ Bı nıbi ńı pai amılap kale gau kalip abad mıd aij gılö, ńı pai kale gau pen, bapı nıñö hagöp, a göm, nıñbal bı gau nıñmım udmım.

⁵ Pen bı nıbi ńı pai nıpe ke gau abad mıd aij gıgnab u, nıpe aıgöl göm God nıbi bı nıpe gau kalip abad mıd aij gınım?

⁶ Bı Krais Jisas nıp gısön nöp nıñ udpal gau nıñmım udagmım. Bı Krais Jisas nıp gısön nöp nıñ udöp u, bı kub mıdpın, a göm, lug pakö, God nıp manö kub hagöm, hag ke gau yunım rö löp. Kıkaki hadame nöp, yad bı kub mıdpın, a göm, God nıp arö gö, God pen nıp hag yua rö u, nıp u rö nöp gınab.

⁷ Bı udnabım anıb u, nıbi bı Krais manö aij u nıñ udagpal gau nıñöm, bı u bı aij, a göm gası nıñbal, bı anıb rö nöp nıñmım udmım. Wasö u, nıbi

* 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11 * 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9 * 3:7: 2Ko 8:21

bî Krajs Jisas nîp nîŋ udagpal gau bî anîbu nîp hag julö, kîjaki hel nîp udnîm rö löp. *

8 Pen kale bî abad mîdep kalîp wög gî ñeb bî rîmnap udun, a gî nabim u, nîŋ aij gîmim udmim. Nîbi bî gau, bî u bî aij, a göm gasî nîŋbal, bî gau nöp nîŋmim udmim. Kale manö nîŋö nöp hagöm, manö pîral hagagöm, ñîg wain iru ñîŋagöm, uŧpö kîŋno manî nan ŧîp gî udagöm, gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

9 God Manö u magöŋhalö manö nîŋö nöp, a göm, klö gî nîŋ udöm, mîd aij gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

10 Anîb u, nöd wög pro rîmnap kalîp hagpe, kale gî aij geinaböl u, hagpe, bî abadeb bî gau wög gî ñeb bî mîdaiöl.

11 Pen bî abadeb kalîp wög gî ñeb nîbi rîmnap udun, a gî nabim u, u rö nöp nîŋ aij gîmim udmim. Nîbi anîb gau u rö nöp nîbi aij nöp mîdaiöl. Nîbi bî gau, nîbi u nîbi aij, a göm gasî nîŋbal, nîbi anîb rö nöp nîŋmim udmim. Nîbi bî rîmnap kalîp hag juagöm, nîbi agamîj hain rîköm, ñîg wain iru ñîŋagöm, manö pîral hagagöm, nan rîmnap si udagöm, pör gasî nîŋ aij gî mîdeinaböl, nîbi anîb rö nöp nîŋmim udmim. *

12 Pen bî abadeb kalîp wög gî ñeb bî gau, nîbi kale añî ap nöp udöm, nîbin ñî pai amîlîp kale gau kalîp abad mîd aij gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

13 Wög gî ñeb nîbi bî gau wög kale gî aij geinaböl u, nîbi bî Jisas nîŋ udpal aŋ u hib aij udöm, Krajs Jisas nîp nîŋ ud pîdöŋ gî mîdeinaböl.

14 Yad nöp yîŋîd nînabin, a gem, nöp köp i kalî kîlîŋ rîkabin.

15 Pen yîŋîd nagnabin u, ne köp i ud nîŋmön, hon God nîbi bî nîpe, nîbi bî God pör kamîŋ mîdöp u nîp nîŋ udun cöc nîpe mîdpun gau, hon aigöl gun gî aij gî nabun u, nîŋ nabön. Hon God nîbi bî nîpe gau, jîm ñöl

ram padö klö yabîl rö mîdno me, manö nîŋö nîpe u ur gî nîm rö lagöp.

16 Nîŋö nöp, God manö nîpe hagöp u manö nîŋö yabîl hagöp:

Krais Jisas bî hañ roman lö, nîbi bî nîp waiö nîŋla.

God Ana, Jisas gî aij yabîl nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laŋ au nîp nîŋla.

Nîbi bî ram mînön gau gau ajöm, manö aij nîpe nîbi bî gau kalîp hag ñeila.

Nîbi bî ram mînön gau nîp nîŋ udla.

Nap nîpe nîp ud mailö aij unbö ke halö

kumi kabö adö laŋ au ud ara. *

4

God manö aij hag ñabun, a gî naböl u pen manö pîral hagnaböl

1 God Ana waiö hagöm hagab, “Ñîŋ hain nîbi bî rîmnap Krajs Jisas manö aij nîŋ udla u arö göm, kîjaki manö pîral anîbu nîŋöm, kîjaki aiön pi yam nîpe gau manö pîral hag ñîbal u nîŋ udöm adö anîbu nöp hain gî naböl,” a gab.

2 Nîbi bî kîjaki manö pîral hag ñîbal gau, kale nagî adö u aij, nagî adö u naij, a gî gasî nîŋagpal. Gasî rîmîd magö kale u, u aij, u naij, a gîböp, pen gasî rîmîd magö kale u ain mîŧaŋ rö lau inö böŋ nöp hir ga. Kale manö pîral nöp hag ñîbal.

3 Nîbi bî anîb gau manö pîral hagöm hagpal, bî gau nîbi udagöl, nîbi gau bî udagöl, a gîpal. Kale hagpal, nan magö anîb gau nan ñîŋeb pen nan magö anîb gau nan ñîŋagep asî masî göl, a gîpal. Pen God nîpe nan magö gî löm, nîbi bî yîp nîŋ udöm manö nîŋö yad nîŋbal gau, kale nan magö gau magöŋhalö aij, a göm, ñîŋ naböl, a göm, gî la. *

4 God nan gî la gau magöŋhalö aij u nöp gî la. God nan magöŋhalö aij gî la mîdöp gau me, hon nîbi bî nan ap asî masî gagnabun. Nan aij gî la

* 3:11: Dai 2:3 * 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31

midöp gau, magöñhalö aij, a gun, ud ñiñnabun.

⁵ Nihön giniḡ: God nṑp sabe gun, aij a göp, a geinabun u, God manö nṑpe hagöp rö, nan magö anib gau magöñhalö ke kamṑñ aij rö nöp midnab.

Nibi bi gau kalip hag ñi aij gṑmön

⁶ Manö hagabin i, nañin namam rimnap gau kalip hag ñi aij geinabön u, ne Krais Jisas wög gi ñeb bi aij mideinabön. Ne nöd ñi pro midmön, Krais Jisas manö aij nṑpe nöp hag ñila u niñ aij gṑmön, hagöp rö nöp hain gṑmön, gi dammön, uri u rö nöp manö aij u niñmön hain gabön.

⁷ Pen aiud yiḡharṑñ gau hag amil apil gṑpal gau niñagmön. Ne klö gṑmön, God nṑp aij gṑnab adö u nöp gi midaimön. *

⁸ Nibi bi rimnap klö göm eksais gṑpal gau, hañ roman kale klö gṑnab. Pen ne klö gṑmön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nṑp aij gṑnab adö u nöp geinabön u, ram minöñ i mideinabön ñin i abe, ram minöñ adö lañ au mideinabön ñin u abe, mid aij gṑnabön.

⁹ Manö hagniḡ gabin anib i, manö niñö yabiḡ, a gṑmön, böñ nöp niñ udmön.

¹⁰ God pör kamṑñ midöp u niñ udpun u me, gasi halö midpun. Krais Jisas nṑpe nibi bi gau magöñhalö ud kamṑñ yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krais Jisas aniḡ ga u niñ udeinaböl gau, God pör kamṑñ midöp u kalip magöñhalö böñ nöp ud kamṑñ yunab. Hon gasi adö añi anibu nöp niñun, wög klö gi midpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nibi bi gau kalip hag ñaimön niñöl.

¹² Nibi bi rimnap, nöp bi praj, a göm, manö hagnabön u niñagnaböl rö löp u, ne niñ aij gṑmön. Pen ne gi aij gṑmön nöp gö arö, nibi bi Krais Jisas nṑp niñ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gi aij gṑpan rö, ne nibi

bi midmagö liban rö, ne Krais Jisas nṑp niñ ud pidöñ gṑpan rö, ne nagi ubiñ aij adö u nöp arabön rö niñöm, kale ke u rö nöp gṑnaböl. *

¹³ Yad ninabin u pen yiḡp abad midpan ñin i, nibi bi gau kalip God Manö u amgö li hagöl gi, manö iḡ u hag ñöl gi, gi midaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nibi bi Krais Jisas niñ udpal kalip bi abadep bi gau, ñimagö kale ud nabic adö ne u löm, God kalip gasi ñö, ne hainö niñhön niñhön rö gṑnabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u hauḡ gagmön. *

¹⁵ Nan hagajin i, ne gasi adö añi nöp niñmön, klö yabiḡ gṑmön. Aniḡ geinabön u, ne Krais Jisas adan aij nṑpe u klö gṑmön, gi dö gi arabön u, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl.

¹⁶ Ne niñ aij gṑmön, God Manö hagöp rö nöp göl gi midaimön. Niñ aij gṑmön, God Manö hagöp rö nöp gasi niñöl gi midaimön. Aniḡ göl klö gi dam dam gi mideinabön u, ne ke abe, nibi bi manö ne niñnaböl gau abe, kalip ud kamṑñ yunabön.

5

Krais nibi bi nṑpe gau kalip abad mid aij gṑmön

¹ Bi nap bi rimnap kalip hag gagmön; nap ne ke hag ñi aij gṑpan rö u, kalip u rö nöp hag ñimön. Bi praj gau, namam ne ke gi aij gṑpan rö u, kalip u rö nöp gṑmön.

² Nibi majö gau, name bi ne ke gi aij gṑpan rö u, kalip u rö nöp gṑmön. Nibi praj gau, nañin ne ke gi aij gṑpan rö u, kalip u rö nöp gṑmön. Ne gasi aij adö u nöp niñmön, gasi naiḡ rimnap niñagmön.

Nibi yadu

³ Nibi yadu ñi pai kale midagöp gau kalip abad mid aij gṑmön.

⁴ Pen nibi yadu ñi pai kale rimnap midaiöl, kalip hagaimön, Krais Jisas nṑp niñ udpal rö, nṑpis nime bi nöd kalip nan magö ñimidal rö, uri kalip

* 4:7: 1Di 1:4 * 4:10: 1Di 2:3-4 * 4:12: Dai 2:15 * 4:14: 2Di 1:6

pen nan magö ñöm abad aij göl. Anig geinaböl u me, God nîp aij gî nab.

⁵ Nîbi yadu ke halö yabîl mîdöp u, nîpe God añî yîp abad mîdeinab, a göm, sîdö an sîb an yan God nîp sabe göl gî nöp mîdöp.

⁶ Pen nîbi yadu mîñ mîñ gî ajpal gau, kamîñ mîdpun a göm nîñbal u pen umeb rö mîdpal.

⁷ Manö hagabin anîbi, nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gîmön nîñöm nîbi yadu abe ñî pai bî kale gau abe manö anîbi nîñöm hain gîlô, kalîp manö ap mîdagnab.

⁸ Pen nîbi bî an, nîbi bî nîpe ke yabîl gau, nîpîs nîme bî nîpe ke gau, ud aij göm nan ñîñeb ñöm gagnab u, nîpe Kraîs manö aij nîpe u arö göm anig gî nab. Nîbi bî Kraîs nîp nîñ udagpal gau, naij yabîl göp anîbu rö gagpal.

⁹ Pen nîbi yadu rîmnap hagöm, “Hîb hon u nîbi yadu gau aîp kalî kliñ rîkmîm hanîp abe nan ñîñeb nan gau ñîmîm,” a gaiöl, nîñ aij gîmîm hîb kale udmîm. Nîbi mîlep mî unbö ñîñ juöl mîhau nîgan (60) ina, bî añî ap nöp udö uma, nîbi yadu gau nöp udmîm.

¹⁰ Nîbi yadu nîbi bî rîmnap nîñlô aij gî nab nîbi yadu u nöp udmîm. Nîbi nagî aij adö u nöp göm, ñî pai pro abad mîd aij göm rîmîd ukö mîd aij gîpal gau, nîbi bî gau nîbö aulö ud aij göm nan magö ñöm, nîbi bî Kraîs nîp nîñ udpal gau kalîp wög rîmnap gî ñöm, nîbi bî uñham mîdöm gasî mîlô lî mîdpal gau kalîp ud aij göp, nîbi yadu u nöp udmîm.

¹¹ Nîbi yadu mîlep lagpal rîmnap, hîb kale udagmîm. Kraîs nîp cîg gî nabun a gî naböl u pen mîd damöm, mîdmagö kale pîlu gö, bî hain nîbö udun nîp cîg gun, a göm, Kraîs nîp arö göm bî hain nîbö udnaböl.

¹² Manö kale ke nöd hagla u rîb junaböl u, God nîñö naij gö, manö mîdeinab.

¹³ Pen nîbi yadu mîlep lagpal gau, wög yabîl gagöm, yîharîñ ram ram gî ajöl göm, nîbi bî rîmnap hag juöl gî, manö pîral hagagep gau hagöl gî, anig gîpal anig gîpal, a göl gî, gî mîdeinaböl. *

¹⁴ Nîbi yadu kale bî hain nîbö udöm, ñî pai rîkôm, ram kale ke wög göm, mîd aij gî naböl u aij. Mîd aij gî naböl u, nîbi bî God nîp mulu lugö nîñbal gau, hanîp hag juöl rö lagnab. *

¹⁵ Pen nîbi yadu rîmnap Kraîs Jîsas nîp arö göm hadö Seden nîp hain gîpal.

¹⁶ Manö ap, nîbi Kraîs Jîsas nîp nîñ udpal gau, nîbi yadu yam kale ke ap mîdainîm, kale ke abad mîdaiöl. Anig gîlô me, nîbi bî Kraîs nîp nîñ udpal gau jîm ñöl, nîbi yadu ke halö yabîl mîdpal gau nöp abad mîdeinaböl. Wasö u, nîbi yadu iru mîdlô, uñham yabîl abad mîdeinaböl.

Nîbi bî Kraîs nîñ udpal gau kalîp bî abad mîdep bî gau

¹⁷ Bî kale nîbi bî Kraîs Jîsas nîñ udpal gau kalîp abad mîd aij gîpal gau, nîbi bî Kraîs nîñ udpal gau, bî anîb gau rö kalîp ud aij göm pe aij ñöl. Bî klô göm Kraîs manö aij u hag ñî ajaböl gau abe, bî klô göm Kraîs manö aij u nîbi bî nîpe kalîp hag ñaböl gau abe, bî anîb gau rö kalîp ud aij göm pe aij ñöl.

¹⁸ God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, “Nan wid magö abhîb jaklô, magö gau ke lôm, cög gau ke lôm gan, a gîmîm, kaj kau pañîd dammîm, wid magö rîmnap ñîñnaböl, a gîmîm, meg magö kale nagî lî rîbîk gagmîm; wög gîpal rö u, rîmnap ñîñnîg ñîñöl,” a gîla. Pen manö ap hagla, “Bî wög gîpal gau, pe ñeb,” a gîla. *

¹⁹ Bî añî ap nöp apöm hagnab, “Nîbi bî Kraîs nîñ udpal kalîp bî abad mîdep bî u, anig göl anig göl gî naij göp,” a gainîm u, nîñagmön. Nîbi bî mîhöp aka nîbi bî mîhau

* 5:13: 2De 3:11 * 5:14: 1Ko 7:9 * 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1

nigan rö niñöm, apöm hagaiöl u, niñö hagpal rö löp, a gımön, niñmön.
*

²⁰ Niñi bi Krais niñ udpal kalip bi abad mıdep bi u, nan si nan naij göp u arö gagnab u, Krais niñi bi am magum gınaböl ñın u, magöñhalö niñmıdlö niñöl gi, niñ hag gımön. Anıg geinabön u, niñi bi rımnab niñöm, ana udöm, hainö anıg gagnaböl. *

²¹ Bi yad gau gi naij gagpal, bi kale gau nöp gi naij gıpal, a gımön, gası u niñagmön. Manö it mıdainım u, niñ aij gımön nöp, hagmön. Nöp manö anıbi yiñarın hagagabin; God, Krais Jisas, ejol niñe hag la gau niñmıdlö niñöl gi hagabin.

²² Pen Jisas niñi bi kalip abadep bi gau, yiñid ñımagö ne nabıc kalip adö u lımön, wög anıbu hag lagmön. Niñi bi rımnab nan si nan naij gaiöl u, ne aip gagmön. Ne bi asın mıdagöp rö nöp mıdaimön.

²³ Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñıg nöp niñagmön, ñıg wain pro pro rımnab halö niñmön.

²⁴ Niñi bi nan si nan naij gıpal u, rımnab waiö gılö, yiñid nöp niñun manö hag gıpun. Pen niñi bi rımnab nan si naij agamıj pi göl gılö, yiñid niñagnabun. Hainö niñnabun. Wasö u, God manö kub hagnab ñın u nöp waiö lınab.

²⁵ Pen anıb unbö rö nöp, niñi bi kale niñi bi rımnab kalip gi aij geinaböl u, rımnab waiö mıdö, yiñid nöp niñnabun. Pen yiñid niñagnabun u, pi göl mıdainım rö lagöp.

6

Niñi bi nagı wög gep gau

¹ Krais niñi bi niñe rımnab kale nagı wög gep niñi bi mıdpal gau, bi kub kalip rau daula gau ud aij göl. Anıg geinaböl, niñi bi rımnab niñöm, God niñ hag juöm, Krais Jisas

manö aij hag niñbun u hag juöm, gagnaböl. *

² Pen niñi bi Krais niñ udpal gau, bi Krais niñ udpal rımnab kalip nagı wög gi ñöl gi, gası naij niñöm, Krais niñi bi mam hon ke gau niñön gınıg kalip nagı wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krais niñ niñ udpal gau kalip wög gi ñabun, a göm, wög kalip u gi aij yabıt göl. Manö kali kılın rıkabin i niñi bi gau kalip hag niñ aij gö niñöl. *

Nan iru udun, a göm, gası u niñbal

³ Niñi bi rımnab, Bi Kub hon Jisas Krais niñe manö aij haga u abe, manö aij niñe pör hag niñbun u abe arö göm, manö ke rımnab hag niñaböl gau, *

⁴ hon nöp niñi bi kub mıdpun, a göm, hauı alöm gası mıdagö, anıg gıpal. Anıb u, niñi bi rımnab kalip gası naij niñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amıl apıl göm, niñi bi rımnab niñlö mulu lugö, kal juöm, manö naij hagöm, gası naij niñbal.

⁵ Kale Jisas manö niñö niñe u arö göm, God adan arnabun uıpö kılno mani nan gau udnabun, a göm, gası naij nöp niñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krais Jisas niñ udun, nan hon hadö mıdöp u niñı lınabun u, hon nan aij yabıt ap udun, mıd aij yabıt gınabun. *

⁷ Ami bi hanıp yag daula ñın u, nan rımnab halö udun dauagno. Pen umnabun ñın u, u rö nöp nan rımnab halö udun aragnabun. *

⁸ Anıb u, nan niñeb rımnab, walıj hon rımnab mıdainım, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen niñi bi nan iru udun a göm gası niñbal gau, hauı alö, gası anıbu kalip fıp gi ud arö, wal nan niñnıg aulö, hel udö, adın ilön kub udpal u rö kalip gınab. Kalip böñ nöp naij gınab.

* 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14
* 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21

10 Nibi bi utpö kiŋno kibap mani nan gau midmagö libal gau, nan si nan naij adö ke ke iru nöp gipal. Rimnap gasi anibu niŋöm, God nöp gasi u arö göm, mid aij gagöm, kalip ke mög naij yabiŋ göp. *

God nan niŋmagö adö nöp li ŋa u, ud aij gümön

11 Dimodi. Ne God bi nipe midpan u me, nan naij nan piral hagajin i magöŋhalö hil gümön, gi aij gümön, God hagöp rö nöp gümön, Krais Jisas niŋ udmön, nibi bi gau midmagö limön, klö gümön gi dammön, bi agamij hain rikmön, gi midmön. *

12 Ne Jisas niŋ udpan rö, ŋin rimnap miŋör auö, uŋham mideinabön, pen ne klö gümön, Krais manö aij u hain gümön. Nibi bi iru niŋmidlö niŋöl gi, yad Krais Jisas nöp niŋ udpin, a gina ŋin anibu, nipe pör midep magö u nöp ŋöb. Pör midep magö anibu ud pidön gümön. *

13 God nan gau magöŋhalö kamij magö ŋöb u abe, Krais Jisas Podias Pailod nöp manö kabö göl haga u abe, kale niŋ midlö niŋöl gi, nöp klö gem hagabin, *

14 manö nöp hagabin i magöŋhalö niŋ aij gümön, hain gümön, gi aij gümön gö arö, Bi Kub hon Jisas Krais ado gi aunab. Ne anig geinabön, nibi bi rimnap niŋöm nöp hag juöl rö lagnab.

15 Jisas ado gi aunab ŋin anibu, God nipe ke hag la. ŋin hag la ŋin anibu nöp Jisas nipe kauyan ado gi aunab. God Bi aij ke yabiŋ. Nipe añi nöp nan gau magöŋhalö abad midöp. Nipe kiŋ gau magöŋhalö Kiŋ kale midöp. Nipe bi kub gau magöŋhalö Bi Kub kale midöp. *

16 Pen nipe añi nöp umnäm rö lagöp; pör yabiŋ nöp mideinab. Mailö aij nipe u ke yabiŋ midöp. Nibi bi rimnap nöp amgö niŋagpal yabiŋ; nöp amgö magö niŋeb rö lagöp. Nibi

bi ap nipe midöp söl au aröl rö lagöp. Nipe God Bi klö yabiŋ unbö ke u, nibi bi magöŋhalö niŋöm, hib nipe u pör pör nöp haglö adö aran. Anib unbö rö aij.

17 Nibi bi utpö kiŋno kibap mani nan iru midöp gau kalip hagaimön, hon nöp nibi bi ke yabiŋ midpun, a göm, nan yinid hir ginab gau gasi niŋagöl; God hanip nibi bi abad midöm, mid aij ginaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanip pör ŋab u nöp niŋ udöm, gasi halö midaiöl. *

18 Anib u, kalip hagaimön, nan iru midöp rö, nibi bi gau ud aij göm, kalip mög niŋöm, nan kale rimnap kalip haŋöwaŋö ŋöl. Kale nibi bi rimnap kalip gi aij göm, gi ud arlö ud arlö, kalip iru gagnim.

19 Anib unbö rö geinaböl u, kale nan aij yabiŋ kale ap mideinab God ram minöŋ nipe kumi kabö adö lan au, niŋöm kale amöm kamij pör midep magö u böŋ nöp udöm, pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Kamij midep anibu, kamij niŋö yabiŋ. *

20 Dimodi. God nan niŋmagö adö nöp ŋi la u, ud aij gümön. God nöp gasi niŋagöm manö piral manö yiharij pör pör hag amil apil gipal gau abe, manö hauŋ alö pen pen hagaböl gau abe, udagmön.

21 Nibi bi rimnap, manö piral kale anibu udöm, uri God Manö kabö rö niŋbun, a göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij nipe niŋ udla u böŋ nöp arö gipal.

God nöp mög niŋöm, abad midainim. *

* 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20 * 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kalî kliñ rîka

¹ Yad Pol. God geia nîñöm yad Krais Jisas nîp cîg gem, kamîñ gîsön nîbö kamîñ pör mîdep hag la u ud-pin. Anîg nîñöm, God nîpe ke hagö, Krais Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdpin.

² Nî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krais Jisas, nöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlô me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

³ Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rō u, yad u rō nöp gasî mîhöp nîñagem God nîp nöp gasî nîñem, wög nîpe gîmîdin. Yad sîdö an sîb an yan God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. *

⁴ Mîñöñ gîna u nîñöl gî mîdpin. Anîb u, nöp am nîñem, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

⁵ Ne gasî añî adö nöp nîñmön Krais Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan u, nîñöl gî mîdpin. Napîs Loîs aip, name Yunis aip, Krais Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîmil mîdmîdil rō, ne u rō nöp nîp nîñ ud pîdöñ gîpan, a gî gasî nîñbin. *

⁶ Ne Krais Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan rō, yad nöp hagabin, nîmagö yad ud nabîc adö ne u lîñö, God nöp nan aij nîa u, gasî nîñöl gî mîdmön. Nan nöp an dan mîdöp anîbu, pu gaimön Mîñöñ gîñîm. *

⁷ God nîpe Ana nîpe hanîp nîö, pîñîñ gagun; God Ana nîpe gö, pîdöñ halö mîdun, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ roman hon ke gasî göp adö u gagun, gînabun. *

⁸ Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagnön, nable gagnîm. Nîbi

bî gau kalîp hañöwalö hag nîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag nîainö, yîp nagî lîla u, nöp u rō nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöñ nîpe nöp nîöb rō, Jisas manö aij u hag nî aîmön. Anîg gaimön, nöp gî naij gaiöl, gasî iru nîñagmön.

⁹ God hanîp ud asîk yuöm, nîbi bî uñ yad ke mîdeinabim, a ga. Hon nagî aij adö u arno nîñöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rō, hanîp nîbi bî mög yabîl nîñöm uda. Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga nîñ u, God nîbi bî mög yabîl nîñöm, Krais Jisas nîbi bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u nîña. *

¹⁰ Pen mîñî, God nîbi bî mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krais Jisas apöm, hanîp nîbi bî nan a göm uma u me, God hanîp nîbi bî magöñhalö mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krais Jisas hanîp nîbi bî nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u klö ap mîdagöp. Jisas anîg geia u me, kamîñ mîdep magö u abe, pör pör mîdep magö u abe, hanîp nîbi bî waiö yamöb. *

¹¹ Manö aij anîbu nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Krais Jisas nîpe ke yîp hagajîp, yad Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöñhalö hag nî aij gem, manö yuö u hag nî aij gem, gîpin. *

¹² Jisas manö aij nîpe u hag nî ajainö u me, yîp gî naij gîlô, uñham mîdpin. Pen yad ana arö nîñöl gî mîdagpin; yad gasî halö mîdpin. Bî nîñ udpin u, Bî anîbu hadö nîñbin. Yad nîp nan nîbin u, nîpe nan anîbu ud abad mîd aij göm, gî dam dam, nîñ hain u aunab.

¹³ Manö hagnö nîñban u, kabö göl nöp mîdöp, a gîmön, nîbi bî gau kalîp hag nîmön. Anîg gîmön, Krais Jisas nîp nîñ udöl gî, nîbi bî gau kalîp mîdmagö löl gî, gî mîdaimön. Krais Jisas nîp cîg aij gîpan u me, ne anîg gîmön rō löp.

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14 * 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Di 2:7

14 God nan aij ñimagö adö ne la u, ud aij gïmön. Ana U† hanip aŋ dan midöp u, klö nipe nöp gï ñö, ud aij gïmön. *

15 Ne niŋban, niŋbi bi Esia Propins nibö gau magöŋhalö yip arö gila. Pigelas abe, Hemogenis abe, anig unbö rö nöp gïlö.

16-17 Bi Kub nipe Onesiporas niŋbi bi ram nipe gau mög niŋöm ud aij gïnim. Niŋhön gïniŋ: nipe daun kub Rom ap mideia ñin u, nable udnabin, a göm, yip arö gaga. Yad aui nagi midpin, nipe u†ham u†hai niŋöm, apöm yip niŋa. Ñin iru nöp apöm niŋaia, yip aij yab†l ga.

18 Aniŋb u, ñin kub hain u, Bi Kub nipe Onesiporas nip mög niŋöm ud aij gïnim. Epesas midainö, yip ud aij göm nan ke ke niŋhön niŋhön iru nöp gï ñimidöp u, ne ke niŋ aij gïpan.

2

Jisas nip cig gun, ami bi nipe rö midaiun

1 Pen ñi yad Dimodi. Ne Krais Jisas nip hain geinabön u, nipe nöp mög niŋöm ud aij gïnab. Aniŋb u, ne gas† añ† nöp niŋmön, klö gï midaimön.

2 Manö aij niŋbi bi gau kalip pör hag ñimidin niŋban u, niŋbi bi Krais Jisas manö aij hain gïpal rimnap u†hai niŋmön, hag ñi aij gïmön; kale pen niŋbi bi ñi pai rimnap kalip hag ñi aij gïnaböl.

3 Krais Jisas nip wög gïpun rö, niŋbi bi rimnap hanip gï naij gïlö, u†ham midpun. Ne u rö nöp, Jisas Krais ami bi aij nipe midpan u me, yip u rö nöp gïnaböl, a gïmön, piñ†niŋ gïmön, nip arö gagmön; wög nipe u ha†owa†ö gïmön. *

4 Ami bi gau, bi kub kale u nip aij gan, a göm, gas† añ† u nöp niŋbal. Nan hön adö gau, a göm, gas† u niŋagpal.

5 Niŋbi bi resis gïpal gau, bi resis abad midpal gau hagpal hagpal rö nöp göm, nan aij udpal. *

6 Pen niŋbi bi maj wög gïpal gau, le ilön gïpal rö, kale ke nöd ral ñiŋöl. Hainö niŋbi bi rimnap ral ñiŋnaböl. *

7 Manö hagabin i, ne niŋöl gï midö, Bi Kub nöp gas† ñö, niŋ aij gïnabön.

8 Jisas Krais nip gas† niŋöl gï midaimön. Depid ñi rikö, rik dam dap†l göm, Jisas nip yag daula. Nipe umöm uraka. Jisas Krais manö aij hagabin u, manö aniŋbu me u. *

9 Yad manö aij aniŋbu hag ñainö, yip bi naij gep rö nagi l†lö midpin. Pen God Manö u nagi midagöp. *

10 Aniŋb u, God niŋbi bi udnig gabin, a göm, niŋ la gau, Krais Jisas kalip ud as†k yuö, kale God aip mailö aij nipe halö pör pör nöp kam†niŋ midaiöl, a gem, niŋbi bi gau yip mulu lugö gï naij gaiöl, yad piñ†niŋ gem arö gagnabin.

11 Manö böŋ nöp niŋ udep ap hagnig gabin:

Hon Jisas aip umno u me,
nipe aip pör pör nöp kam†niŋ midainabun. *

12 Krais Jisas nip wög gaino,
niŋbi bi gau hanip mulu lugö gï naij gaiöl,

piñ†niŋ gun arö gagnabun u,
nipe Kiŋ midöm niŋbi bi gau abad midainab ñin u,
hon nipe aip midun, u rö nöp niŋbi bi gau abad midainabun.
Krais Jisas nip niŋagpun, a gïnabun u,
hanip u rö nöp, kalip niŋagpin, a gïnab. *

13 Pen Krais Jisas manö aij hagöp rö gagnabun u,
nipe manö aij nipe hagöp rö nöp gïnab.

Niŋhön gïniŋ: Krais pör nöp manö niŋö nöp hagöp;
manö niŋö aniŋbu arö gïnim rö lagöp. *

* 1:14: 1Di 6:20 * 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2

God wög hag la u, klö gïmön gï aij gïmön

14 Manö kalî kliñ rîkabin anîbi, nîbi bî gau kalîp pör pör hag ñî aij gïmön hauł gagöl. God nîñ mîdö nîñöl gï, nîbi bî gau kalîp hag aij gïmön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amîl apîl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nîbi bî manö anîbu nîñnaböl gau kalîp gï naij yabîl gïnab. *

15 Yad God nîp wög gï aij gem, manö nîñö nîpe u kabö rö nöp hag ñî aij gïnabin u, God yîp aij a gïnab, a gïmön, gasî adö añî anîbu nöp nîñmön, klö gïmön gï mîdaimön. *

16 God nîp gasî nîñagöm manö yîharîñ pör pör hag amîl apîl gïnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapîl göm, kale God Manö nîñö u arö göm, mîlö gau arnaböl. *

17 Manö pîral hag ñî naböl anîbu, wös pro ap löm, mîd damöm, hainö wös gîsa kub yabîl löp rö u gïnab. Bî hag ñeb bî Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anîbu gîpil. *

18 Bî gau God Manö nîñö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyañ urakagnabun,” a gîpal. Pen kale manö pîral anîbu haglö, nîbi bî rîmnap Jisas manö aij u hadö arö gîpal.

19 Pen God ram padö bîñîñ gï aij ga u pîdöñ mîdöp. Padö añ au kalî kliñ rîmnap mîdöp: “Bî Kub nîpe nîbi bî nîpe ke nîñöb.” Manö ap abe mîdöp: “Nîbi bî kale Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpun, a gîpal gau, nagî naij adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabîl gau, kînañ ke ke mîdöp. Kînañ rîmnap, gol aka silpa udöm gîpal. Rîmnap pen mab aka mîñöñ nöp udöm gîpal. Rîmnap udöm, nan prî wasö, nan aij aij gau nöp lîbal; pen rîmnap nan yîharîñ halöwałö gau lîbal.

21 Nîbi bî Krais Jisas nîñ uđpal gau magöñhalö unbö rö nöp. Nîbi bî an an nan prî nan halöwałö gau asî masî gïnaböl gau, kale nîbi bî uł nîpe ke mîdöm, wög aij nîñön nîñön mîdeinab gau kale mîñ mîñ göl gï gïnaböl. Anîb u, Bî Kub nîbi bî uł nîpe ke anîb gau nîñöm, kalîp wög aij rîmnap hag lînab.

22 Pen nîbi praj bî praj rîmnap gasî naij nîñbal rö u nîñagmön. Ne pen gï aij gïmön, God hagöp rö nöp gïmön, Krais Jisas manö aij nîpe nîñ udmön, nîbi bî gau mîdmagö lîmön, klö gïmön gï dammön, bî agamîj hain rîkmön, gï mîdaimön. Nîbi bî mîdmagö asîñ mîdagöp rö mîdöm Bî Kub nîp sabe gîpal gau aip jîm ñöl mîdmön, hagajîñ adö anîbu nöp gï mîdaimön. *

23 Pen manö yîharîñ hag amîl apîl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nîñön gîñîg: anîg geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö naij hagöm, pen pen gasî naij nîñnaböl. *

24 Nîbi bî Bî Kub nîp wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamîj mîdöm, nîbi bî ud aij göm, hag ñî aij gïnaböl. Kalîp gï naij gîlö, pen gï naij gagöl.

25 Pen nîbi bî rîmnap manö kale udagaiöl, kale pen agamîj hag ñî aij göl gï mîdlö, God nîbi bî anîb gau kalîp gasî aij ñö, nan si nan naij gîpal u nîñön gîñîg anîg gîpun, a göm, ado gï nîp lau adö apöm, manö nîñö yuö yabîl u nîñ udöl rö löp.

26 Anîg göl agamîj hag ñî aij göl gï mîdlö, gasî aij auö, Seden kalîp pîr pîr alöm udö, kîd nîpe u mîdöm, manö pîral nîpe nîñmîdal u arö göm, mîd aij gïnaböl.

3

Ñîñ hain anîbi nîbi bî gï naij yabîl gïnaböl

* 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6 * 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7 * 3:1: 1Di 4:1

1 Pen ne niŋban, ñin hain anibi niŋbi bi uŋham miðeinaböl. *

2 Kale hañ roman kale nöp gasi niŋöm, uŋpö kiŋno kibap mani nöp miðmagö löm, hon nöp bi kub miðpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, niŋbi bi gau kalip hag juöm, niŋme nap bi kalip manö riŋ juöm, niŋbi bi kalip gi aij giŋpal gau kalip aij a göp hagagöm, God niŋp gasi niŋagnaböl.

3 Kale niŋbi bi riŋnap miðmagö lagöm, niŋbi bi kalip gi naij giŋaböl u niŋöm arö gagöm, niŋbi bi riŋnap kalip manö naij manö piral hagöm, agamiŋ hain riŋkagöm, kal naij yabiŋ göm, nan niŋhön niŋhön aij miðöp u niŋlö, kalip mulu lugnab.

4 Kale mumug niŋöm, haŋowaŋö gi naij göm, hon nöp niŋbi bi kub miðpun a göm, hañ roman hon ke aij giŋinim adö u nöp gun, miñ miñ gun, a göm, God niŋp miðmagö lagnaböl.

5 Hon niŋbi bi anib gau niŋjun, niŋbi bi God niŋp niŋ udpal rö nöp giŋpal, a giŋabun u pen God Ana niŋpe gö, piðöŋ halö miðdun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasi u niŋagnaböl. Niŋbi bi anib unbö rö giŋpal gau arö giŋmön, aip magum gagmön. *

6 Bi anib gau rö riŋnap, agamiŋ ram ram uŋhai am niŋ arlö niŋöl gi, niŋbi gasi aij miðdagöp gau, kalip hag wiŋhai ram raul kale ud arlö, kale manö piral kalip hag ñailö, niŋbi anib gau böŋ anib lau adö arnaböl. Niŋbi anib gau, nan si nan naij giŋpun gau pri u, aigöl gun lik gi yuun, mið aij gun, a göm, miŋör kub yabiŋ niŋöm, gasi kub niŋöl gi miðpal. Pen miðmagö kale piŋtu gö, gasi naij ke ke iru nöp am kalip ud dan i göm, adan naij anib gau ud tiŋp giŋinig gab.

7 Niŋbi anib gau rö, manö gau niŋbö gau niŋbö niŋnaböl u pen Kraiŋ Jisas manö aij u niŋeinaböl u, u manö niŋjö me u, a göm, niŋagnaböl.

8 Pen bi Janis Jabris bi miŋhau Moŋis manö haga u ji niŋlö u rö, bi

piral hagpal gau u rö nöp Kraiŋ Jisas manö niŋjö u ji niŋbal. Kale gasi naij yabiŋ nöp niŋöm, Kraiŋ Jisas manö aij u ji niŋbal rö, God kalip u rö nöp ji niŋöb. *

9 Pen giŋpal adö anibu rapin giŋlo arnim rö lagöp. Janis Jabris bi miŋhau gi naij giŋlo, niŋbi bi waiö niŋla rö u, niŋbi bi miñi anib unbö rö nöp manö piral hag niŋbal gau u rö nöp waiö niŋnaböl.

Jisas Kraiŋ manö aij u niŋ ud aij giŋmön

10 Pen yad aip miðdul, gasi adö añi nöp niŋul, Jisas Kraiŋ manö aij u hag niŋbin u abe, nagi aij adö yad giŋpin u abe, ne hadö niŋ aij giŋmön anig unbö rö nöp giŋpan. Kraiŋ niŋp niŋ ud piðöŋ gem, wög niŋpe klö yabiŋ nöp göl gem, niŋbi bi gau kalip miðmagö lem, miŋör auö uŋham miðdem arö gagpin u, ne niŋban.

11 Kraiŋ manö aij hag ñainö yiŋ gi naij giŋlo uŋham miðdainö u, ne hadö niŋban. Niŋbi bi daun kub Adiok, Aikoniam, Lisdra gau yiŋ gi naij giŋlo giŋlo, uŋham yabiŋ miðdainö u pen Bi Kub yiŋ ud kamini yua u, ne niŋban. *

12 Niŋbi bi Kraiŋ Jisas niŋp ciŋ göm, hagöp rö nöp giŋinig gaböl gau, kalip magöŋhalö miŋör ñilö, uŋham miðeinaböl. *

13 Pen niŋbi bi naij manö piral adö u nöp hag niŋbal gau, naij yabiŋ giŋlo giŋlo arö, kale nöð niŋbi bi naij miðmiðdal rö wasö, hainö niŋbi bi naij unbö ke miðeinaböl. Kale ke God adan aij u niŋagöm, niŋbi bi riŋnap kalip manö piral anibu hag ñilö, kale u rö nöp God adan aij u niŋagnaböl.

14 Pen ne ñi pro nöp miðmön, nöp Kraiŋ Jisas manö niŋjö u hag ñilö, niŋmön böŋ nöp niŋ udpan manö aij u klö giŋmön, niŋ udöl gi, hagöp rö nöp göl gi, gi miðdaimön. Hon niŋbi bi nöp manö aij u hag ñino niŋna u, ne hadö niŋban.

* 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16
Jon 15:20; Ap 14:22

* 3:8: Eks 7:11

* 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20

* 3:12: Mad 16:24;

¹⁵ Ne niŋban, ñi pro yabił mĩdaina ñin u, ne God Manö Uł u hadö niŋna. Hon God Manö Uł u amgö li niŋeinabun u, God Manö Uł u hanip gasi kiđ hiik niŋeb magö anibu ñö, Krais Jisas nip niŋ udno hanip ud asiknab manö ił u niŋ aij gĩnabun.

¹⁶ God Manö u magöŋhalö, God nipe ke ake löm Ana nipe u pu ga. Anib u, God Manö u magöŋhalö udun, niŋbi bi gau kalip hag ñun, niŋbi bi manö niŋö arö gĩpal gau kalip rimid ukun, niŋbi bi gĩ naij gĩpal gau kalip hag gun, niŋbi bi kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gĩ gasi niŋbal gau, kalip hag ñi aij gĩnabun.

¹⁷ Anig geinabun u, God nip wög gĩ ñeb niŋbi bi nipe gau, God Manö u niŋ aij yabił göm, God kalip wög aij niŋhön niŋhön hag linab u, kale gasi niŋ aij yabił göm, gĩ aij yabił gĩnaböl.

4

God Manö kabö göl u hag ñimön

¹ Nöp manö anibi yiŋharin gagabin. Krais Jisas niŋbi bi gau magöŋhalö Kin kale abad mideinabin, a göm, ado gĩ aueinab ñin u, nipe niŋbi bi kamın mideinaböl gau abe, niŋbi bi umla gau abe, nime ke ke linig gab. Anib u, God abe, Krais Jisas abe niŋmidlö niŋöl gĩ, nöp manö anibi hagnig gabin.

² God Manö aij u hag ñimön. Niŋbi bi gau ñiñi linab aka ñiñi lagnab, a gĩmön, ji niŋagmön; miñi udnaböl aka udagnaböl, gasi u niŋagmön; klö gĩmön nöp God Manö aij u hag ñimön. Niŋbi bi gĩ naij gĩpal gau hag gĩmön, niŋbi bi manö niŋö arö gĩpal gau rimid ukmön, niŋbi bi kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gĩ gasi niŋbal gau, kalip agamij hain rikmön hag ñi aij gĩmön, gĩmön.

³ Niŋhön gĩnig: ñin hain u, God Manö kabö göl u niŋöm, udagnaböl; hag ñeb niŋbi bi iru nöp uł gĩ

daulö, kale manö piral manö yiŋharin yiŋharin gasi kale ke aröp adö u nöp hag ñilö, kale niŋöm miñ miñ göl gĩ udnaböl. *

⁴ God Manö niŋö u arö göm, aiud yiŋharin gau haglö, yiŋid niŋnaböl.

⁵ Pen ne ke, nan niŋhön niŋhön gĩnab u, gasi niŋ aij göl gĩ mĩdaimön. Miŋör auainim, gasi iru niŋagmön. Ne klö gĩmön, Krais Jisas manö aij u niŋbi bi gau hag ñi ajmön. Ne God wög gĩ ñeb bi mĩdpan u me, God nöp wög niŋhön niŋhön hag la u, magöŋhalö gĩ dam dam arö, böŋ nöp gĩ haknab.

Yad söl umnig gabin, a ga

⁶ Yad Krais wög nipe gĩnö, yip nagi lilo mĩdnö mĩdnö, miñi pak lino hagape nip lugnim, a göm, yip gaböl. Anib u, miñöŋ naböŋ adö ił i mĩdpin i, arik arep ñin u söl auub. *

⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen gĩ damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krais Jisas manö aij u niŋbi bi gau hag ñi dam dam arö, Krais Jisas nip niŋ udöl gĩ mĩdem, wög yip haga u arö gagpin; haga rö nöp magöŋhalö gĩpin. *

⁸ Nipe Bi Kub, nipe manö ud asik aij göm hagöp u me, niŋhön niŋhön gĩpin u niŋ mĩdöm, ñin kub nipe u auö, yip bi kamın aij yad, a gĩnab. Pen yad nöp wasö; niŋbi bi, Bi Kub aunab, a göm, aij gö niŋöl gĩ abad mĩdpal gau, kalip magöŋhalö u rö nöp gĩnab. *

⁹ Dimodi. Adan mĩdainim u, yad mĩdpin i yiŋid aumön.

¹⁰ Bi yad aip mĩdmĩdun gau, miñi yad aip aui mĩdagpal. Bi ne Demas, nan miñöŋ naböŋ adö ił i mĩdmagö löm, yip böŋ nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. Bi yad Kresej Galesia Propins ara. Daidas Dalmesia Propins ara. *

¹¹ Bi añi Luk nöp yad aip mĩdpul. Krais Jisas nip wög gabin aui, Mak nipe gĩ ñi aij gĩnab. Anib u, ne

* 3:16: Ro 15:4 * 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14

Mak nîp ammön u† gi dauö, yad aip mîdul, wög anîbu gul.

¹² Dijikas nîp hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñîñ u, daun kub Droas apön, kolsior mîlô yad u, bî ne Kapas ram ud lîñö u udmön daumön; adan mîdainîm u, köp yad wam wam gi mîdöp gau magöñhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sip-sip hañ hib halö kalî klîñ rikla gau nöp magöñhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bî kapa wög göp Aleksada yîp gi naij yabî† ga. Yîp ga anîbu, God nîp pen u rö nöp gîñab. *

¹⁵ Krais Jisas manö aij hagpun u, Aleksada nîpe jî naij yabî† ga u me, yîp gi naij ga rö, nöp u rö nöp gîñîm rö löp u, nîñ aij gîmön.

¹⁶ Yîp nöd manö kub hagla ñîñ u, nîbi bî ap yîp jöl gau nîñ mîdö manö kub hagagnö; kale magöñhalö yîp arö gîla. Pen God kalîp gasî anîbu nîñöl gi mîdagainîm.

¹⁷ Yîp manö kub hagla anîbu, Bî Kub yîp abad mîdö nîñöl gi, manö aij nîpe u nîbi bî gau nîbö iru nöp apöm mîdeila gau, kalîp hañöwañö hagainö nîñla. Bî Kub gö, kaj laiön yîp hau ñîñöl rö laga.

¹⁸ Yad nîñbin, Bî Kub yîp abad mîdö, nan naij ap yîp gîñîm rö lagnab; yîp ud kamîñ yuöm, dam ram mîñörj aij nîpe kumi kabö adö lañ au ud arnab. Bî Kub anîbu, hib nîpe u pör pör nöp haglö adö aran. Anîb unbö rö aij.

Pol hagöp, “Kale mîdpîm?” a göp

¹⁹ Nîbi ne Prisila abe, nugmul nîpe Akwila abe, bî ne Onesiporas nîbi bî ram nîpe mîdpal gau abe kalîp hagnön, Pol “Kale mîdpîm?” a göp, a gîmön. *

²⁰ Bî ne Erasdas aui auaga; mîdöp daun kub Korid u. Bî ne Dropimas nîp nan gö, arîk aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yîgön kub auöp ñîñ u söl mîdöp rö, adan mîdainîm u, yîgön auagnab adö u yîñîd aumön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Kloadia, Krais Jisas nîbi bî nîpe daun kub Rom i mîdpal gau magöñhalö nöp, “Ne mîdpan?” a gaböl.

²² Dimodi, Bî Kub nöp aip mîdainîm.

God kalöp magöñhalö mög nîñöm ud aij gîñîm.

* **4:13:** Ap 20:6 * **4:14:** 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6 * **4:19:** Ap 18:2; 2Di 1:16-17 * **4:20:** Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas Pol Daidas n̄p kōp kal̄ kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳp hag lō wōg ḡi ñeb b̄i n̄pe ap m̄dem, Jisas Krais manō aij n̄pe ud ajep b̄i n̄pe ap m̄dpin.

God ȳp hag la u, n̄bi b̄i n̄pe udn̄g gab gau kal̄p God Manō u hag ñ̄nō kale manō an̄bu n̄iṅ ud p̄dōṅ gōm, manō n̄iṅ yuō u n̄iṅ aij gōm, hagōp rō nōp gōl, a gōm, God ȳp wōg an̄bu hag la.

² God n̄pe manō p̄ral ap hagagōp. N̄pe hadame dagol gau ram m̄nōṅ ḡi laga ñ̄n u manō n̄iṅ hagōm haga rō, n̄bi b̄i an an manō n̄iṅ n̄pe an̄bu n̄iṅ udōm, manō n̄iṅ yuō u n̄iṅ aij gōm, u rō nōp ḡinabōl gau, n̄pe kal̄p p̄r m̄dep magō u ñ̄nab.
*

³ Ñ̄n n̄pe ke hag la ñ̄n u nōp, God manō n̄pe waiō la. God, Ud Kam̄iṅ Yuep B̄i hon u, ȳp hag lō, manō aij n̄pe waiō hag ñ̄i ajpin.

⁴ Daidas, nōp kōp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabin. God Manō u nōp hag ñ̄ainō, Krais Jisas n̄iṅ udmōn, manō aij adō añ̄i n̄iṅbul u me, nōp ñ̄i aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kam̄iṅ Yuep B̄i hon Krais Jisas abe, nōp mōg n̄iṅmil, ud aij ḡimil, abad m̄d aij ḡilō, ne agam̄iṅ m̄d aij ḡimōn.
*

⁵ Yad nōp ram m̄nōṅ ñ̄iṅ r̄ib gus ga airan Krir hag lem, hagnō, “N̄bi b̄i kal̄p Krais manō aij u hag ñ̄lō gau kauyan̄ am n̄iṅmōn, wōg r̄imnap gaglo u gōl ḡi, b̄i kub kal̄p abad m̄dep ram m̄nōṅ ke ke m̄dpal gau hag l̄imōn,” a ḡinō.

⁶ Pen n̄bi b̄i Krais n̄iṅ udpal gau b̄i kub kal̄p abad m̄dep r̄imnap udn̄g, b̄i ȳhar̄iṅ udagmōn. B̄i ḡi aij ḡipal gau nōp n̄iṅmōn udmōn. N̄bi kale añ̄i ap nōp udōm, ñ̄i pai kale gau kal̄p abad m̄d aij ḡilō, Krais

n̄p n̄iṅ udōm, ami bapi manō udōm hain gōm haṭōwaṭō gagpal, b̄i gau nōp n̄iṅmōn udmōn.
*

⁷ Krais n̄bi b̄i n̄pe abad m̄dep b̄i gau kale God wōg n̄pe ke abad m̄dpal. An̄b u, b̄i abad m̄dep b̄i gau kale ḡi aij nōp ḡilō, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p manō hag juōl rō lagn̄m. Pen b̄i manō pen pen hagpal gau, b̄i ȳiṅid kal̄ jubal gau, b̄i ñ̄iṅ klō ñ̄iṅmōn hauṭ l̄ibal gau, b̄i urak pen pen pakpal gau, b̄i uṭpō k̄lno mani si udn̄g ḡipal gau, kal̄p n̄iṅmōn udagmōn.

⁸ Pen n̄bi b̄i Krais n̄iṅ udpal gau b̄i kal̄p abad m̄dep gau, n̄bi b̄i m̄lō gau n̄bō hag w̄hai dam ram kale aip an̄ dan̄ udōm, nan n̄hōn n̄hōn aij m̄dōp gau m̄dmagō lōm, gas̄i hañ roman̄ kale ke gas̄i gōp rō gagōm, n̄bi b̄i gep abe n̄bi b̄i ramō gau abe magōṅhalō ud aij gōm, b̄i uṭ m̄dun a gōm, p̄r nōp God Manō hagōp rō nōp gas̄i n̄iṅmōn, klō gōm hagōp rō nōp gōm, gaiōl.

⁹ Krais manō n̄iṅ nōd hag ñ̄lō n̄iṅla u nōp n̄iṅ ud p̄dōṅ gōl ḡi, Krais n̄bi b̄i gau kal̄p Krais manō ȳidun gōl u nōp hag ñ̄i aij ḡilō, kale n̄iṅ udōm gas̄i halō m̄ideinabōl. Pen n̄bi b̄i manō ȳidun gōl an̄bu r̄ib jubal gau, kal̄p manō ȳidun gōl adō u hag ñ̄i aij geinabōl, manō pen hagōl rō lagnab.

¹⁰ N̄hōn ḡin̄iṅ: n̄bi b̄i Krais n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun a ḡipal gau iru nōp God Manō u r̄ib juōm, manō p̄ral gau n̄bō udōm n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p hag ñ̄m, adan naij u ṭip ḡi ud arbal. B̄i an̄b gau iru nōp b̄i Juda n̄bō. Kale Krais n̄p n̄iṅ udpal u pen Juda n̄bi b̄i wasō gau kale Krais n̄p n̄iṅ udōm, hañ r̄ib ḡi dō gōm me, Krais n̄bi b̄i n̄pe m̄dnabōl a ḡipal.
*

¹¹ Ne ḡimōn manō p̄ral u arō ḡilaṅ. Mani nan gau udun a gōm kale manō p̄ral an̄bu nōp hag ñ̄lō, b̄i r̄imnap n̄bi b̄i ñ̄i pai ram kale aip hanbal gau magōṅhalō manō p̄ral

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7 * 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7 * 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6

anibu udpal. *

¹² Pen bi manö hagep kale ke Krir nibö bi ap haga, “Nibi bi Krir nibö gau pör nöp manö pir alöm, nan naij nöp göm, kale iru gö wög gagöm, nan aij iru nöp udun a göm, kain hapeb rö midpal,” a ga.

¹³ Bi Krir nibö manö haga anibu niñö yabił haga. Anig gipal anibu ne kalip manö klö yabił haggmön, manö piral haggpal u arö göm, Kraiss manö aij u yidun göl nöp niñ udöl. *

¹⁴ Kalip manö klö haggmön, Juda nibi bi aiud yiħariñ hadame gau haggmidal gau arö göl; nibi bi Kraiss manö niñö ji niñbal gau anig anig gimim a gipal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God nibi bi aij nipe gau nan rimnap hil gagpal; nan aij a göm hałowałö udpal. Pen nibi bi nan si nan naij nöp gimidat gau abe, nibi bi Kraiss nip niñ udagpal gau abe, nan iru nöp hil gipal.

Nibi bi anib gau rö, gasi rimid kale böñ nöp naij gö, gasi niñ aij gagpal.

¹⁶ God Manö niñ udun, nibi bi nipe midpun a gipal u pen kale gipal rö niñun niñbun, kale God nibi bi nipe wasö. Kale God Manö aij haggpör rö ji niñbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gipal anibu God niñö mulu lugöp. *

2

Kraiss nibi bi nipe gau kalip abad mid aij gimön

¹ Pen ne nibi bi gau kalip God Manö kabö göl adö u nöp hag niñmön.

² Bi majö rö gau kalip hag niñ aij gimön, niñg wain iru niñagöl; gasi niñ aij göm, nan naij gagöl; hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl; nan niñhön gainim, kale klö göm Kraiss manö aij nipe u niñ ud pidön göm, Kraiss nip cig pidön göm, nibi bi gau midmagö yabił löm, klö göm gi

damöm, bi agamij hain riköm, gi midaiöl.

³ Nibi majö rö gau kalip u rö nöp hag niñ aij gimön, kale nibi God Manö haggpör rö nöp göm gi aij gipal rö nöp göl; kale nibi bi rimnap hib hag juöm haglö lugagnim; niñg wain iru niñagöl; kale nibi niñ pai bi gau kalip nag i aij adö u nöp hag niñ aij göl. *

⁴⁻⁵ Anig göl mid aij göm, kale nibi ma il gisön libal gau kalip hag niñ aij gilo, kale pen nugmul bi kalip midmagö löm, niñ pai kale gau kalip midmagö löm, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöm, asiñ midagöp rö nöp midöm, wög ram kale gau gi aij göm, nibi bi rimnap gau ud aij göm, nugmul bi manö haggöl mo gau midöl. Anig gilo, nibi bi rimnap niñöm, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bi praj gau kalip manö klö haggmön, kale hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl.

⁷ Pen ne manö niñhön niñhön kalip hag niñabön u, ne ke pör nöp nan magöñhalö anig unbö rö nöp gimön, bi praj gau nöp niñöm, kale anig unbö rö nöp göl. Pen ne nibi bi gau manö hag niñabön u, miñhol miñhol göl gi haggmön; gasi niñ aij gimön God Manö kabö göl nöp hag niñ aij gimön. *

⁸ Manö magö hagnig gabön u niñ aij gimön haggmön, nibi bi hanip niñlöl mulu lugöp gau manö rimnap ulhai wasö niñöm kalip nable ginim. *

⁹ Pen Kraiss nibi bi nipe, nibi bi rimnap rau daulö, nag wög rö gipal gau kalip haggmön, bi kub yad aij ginim adö u nöp ginam a göm, manö rimnap pen hagggöm, bi nap kale gau haggöl rö nöp göl. *

¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magöñhalö abad aij göm, wög magöñhalö gi aij göm göl. Anig göl gi aij geinaböl u, nibi bi gau niñöm, God Ud Kamij

* 1:13: 2Di 4:2 * 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4 * 2:3: 1Di 3:11 * 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15 * 2:9: 1Di 6:1

Yuep Bî hon u manö nîpe nîñöm hagnaböl, manö anîbu manö nîñö manö nîñ udep a gî naböl.

¹¹ Pen God nîbi bî gau magöñhalö mög yabîl nîñöb rö, Krais Jisas ram mîñöñ iî i waiö apöm umö, nîbi bî gau magöñhalö ram nîpe kumi kabö adö lan au pör nöp Kamîñ mîdaiöl rö löp.

¹² God nîpe hanîp mög yabîl nîñöb u nîñun nîñbun, nan si nan naij gîpun gau abe, hañ roman hon ke gasî göp rö gun a gîpun u abe, arö gun, ram mîñöñ iî i mîdpun i, gasî nîñ aij gun, nîbi bî rîmnap nan naij ap gagun, klö gun God Manö hagöp rö nöp gun. *

¹³ Anîb u, God hon Jisas Krais hanîp ud Kamîñ yuöp u, mailö halö ado gî aunab a gun, gasî halö mîdun aij gö nîñöl gî mîdpun.

¹⁴ Jisas hanîp a göm uma u, “Nan si nan naij gîpal gau magöñhalö pen ñîñö, kale nîbi bî asîñ mîdagöp yad ke mîdöm, gî aij nöp gun a gî gasî nîñ mîdaiöl,” a göm, hanîp a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajîñ anîbi nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gîmön. Pen nîbi bî hañöwañ gîpal gau kalîp klö gîmön hag ñîmön, maj mîgan ne u sîpsîp nîñagöl. *

3

Krais nîbi bî kale aige göl gî naböl

¹ Krais nîbi bî gau kalîp hagmön, kîñ gau abe, gapman bî kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nîbi bî rîmnap gau kalîp gî aij göl rö lîñîm u, kalîp gî aij göl. *

² Pen nîbi bî rîmnap gau kalîp manö pîral haglö hib kale lugagnîm; pen pen hagagöm, nîbi bî rîmnap gau hag ud aij göm, nîbi bî gau magöñhalö aip nîbi bî hain mîd aij göm, göl.

³ Pen nîhön: hon ke nöd u rö nöp gasî nîñ aij gagun, God Manö hagöp rö jî nîñun, hañ roman hon ke gasî

göp rö nöp gun a gun, bî nagîman rö mîdmîdun. Hon nan si nan naij nöp göl gî mîdmîdun; nîbi bî gau kalîp gasî naij nîñun, nan kale gau nan hon rö mîdaiböp, a gun, kalîp pen nîñno mulu lugö pen nîñlö mulu lugö gîmîdun. Pen jî nîñlö pen jî nîñun gîmîdun. *

⁴ Nöd anîg gîmîdun u pen hainö God, Ud Kamîñ Yuep Bî hon u, God nîbi bî mög nîñöm mîdmagö löp u hanîp nîbi bî waiö la.

⁵ God nîpe hanîp ud Kamîñ yua. Hanîp ud Kamîñ yua u, hon ke nan aij rîmnap gîno hanîp ud Kamîñ yuaga. Nîpe hanîp mög yabîl nîñöb u me, hanîp ud Kamîñ yua. Ga anîbu, Ana Uî u hanîp yuö apöm, gac hon u îk gî yuö, nîbi bî hain nîbö yabîl lîbun. *

⁶ God nîpe Ana Uî hanîp böñ nöp yuö apöm hanîp an dan mîdöp u, Jisas Krais hanîp nan a göm umöm ud Kamîñ yua u me, anîg ga. *

⁷ God ga anîbu, hanîp mög nîñöm nîbi bî Kamîñ aij nîpe rö udöm, Kamîñ pör mîdep u udun a gîpun u, hanîp ñîñabin, a göm ga.

⁸ Manö nîñö yabîl me anîbu.

Manö hagajîñ anîbu nîñ aij gîmön klö gîmön hag ñîmön, God nîp nîñ udpal nîbi bî gau gasî aîñ anîbu nöp nîñöm, nîbi bî rîmnap kalîp gî aij göl gî mîdaiöl. Anîg gî naböl u gî aij yabîl gî naböl. Manö anîbi manö aij yabîl; ram mîñöñ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nîbi bî magöñhalö agamîj mîd aij gî naböl.

⁹ Pen nîbi bî rîmnap manö hañöwañ hag amîl apîl göm, apîs bac hon gau anîg anîg göl rîklö auöp, a göm, Juda lo manö u anîg anîg göl mîdöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anîb gau iî ap mîdagöp; nîbi bî manö yîharîñ anîbu nîñöm agamîj mîd aij göl rö lagöp. *

* **2:12:** 1Jn 2:16 * **2:14:** Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9 * **2:15:** 1Di 4:12
 * **3:1:** Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * **3:3:** 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8 * **3:5:** 2Di 1:9; Ep 5:26 * **3:6:** Ap 2:17-18 * **3:9:** 2Di 2:14,16

¹⁰ Anib u, nibi bi rimnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rimnap ke hagaiöl, mañ añi ap hagmön. Pen niñagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp niñagaiöl, kalip böñ nöp arö gïmön.
*

¹¹ Ne niñban, nibi bi anig gïpal gau kale gasi naij nöp niñöm, nan si nan naij nöp göl gi midlö, gasi midmagö añ kale ðañ gac midöp u waiö lö niñbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yiñid auep rö lainim yiñid Nikopolis daun aumön. Yibaud göm yigön ginab ñin u yad am mideinabin ram minöñ anibu.
*

¹³ Bi ne Sinas lo manö niñöb u aip, bi ne Apolos aip, kalip ud aij gïmön, adan arnig gaimil u, nan kale rimnap midagainim ñimön ud armil.
*

¹⁴ Krais nibi bi nipe Krir midpal gau, kale wög göl gi midlö nan ñiñeb pilnim. Kale klö göm pör nöp gi aij göl gi midöm, wög göl gi midöm, nan magö niñöm, nibi bi nan midagöp gau kalip rimnap ñinaböl.
*

¹⁵ Daidas. Nibi bi yad aip midpun aui nöp, “Midpan?” a gïpal. Pen hon Krais manö aij niñ udpun rö niñ udöm, hanip midmagö libal gau kalip, “Midpim?” a gïmön.

God kalöp magöñhalö mög niñöm abad midainim.

* **3:10:** Mad 18:15-17
Ep 4:28

* **3:12:** Ep 6:21-22; Kol 4:7-8

* **3:13:** Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* **3:14:**

Pilimon Pol Pilimon n̄p köp kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krais Jisas n̄p wög gainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin. Yad mam hon Dimodi aip m̄dul, kalöp köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wög j̄im ñöl ḡipun.

² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wög klō gōm göp Akipas u, Krais Jisas n̄bi b̄i n̄ipe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magōñhalō, kalöp köp i kal̄i kliñ r̄ikabul. *

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krais abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlō, kale agam̄j m̄d aij ḡi m̄daimim.

N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kal̄ip m̄dmagō l̄iban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip magōñhalō m̄dmagō l̄iban u ȳp haglō n̄ñem, yad God yad n̄p sabe göl ḡi, nöp gas̄i n̄ñem pör nöp aij a ḡipin.

⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krais manö aij u hag am̄l ap̄il gun me, han̄p n̄bi b̄i Krais n̄p n̄ñ udun c̄ig göl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñhōn n̄ñhōn ñ̄ban u, Pilimon n̄ipe magōñhalō n̄ñ aij ḡin̄im,” a ḡipin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon n̄ñ! Ne God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄dmagō yab̄i l̄iban u, kale m̄dmagō añ kale dañ m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rö nöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ göl ḡi gas̄i halō m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagm̄n, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄dmagō yab̄i l̄iban u n̄ñem, ne yad Krais b̄i n̄ipe mam̄l m̄ñhau m̄dpul rö, yad nöp manö klō hagem ne an̄ig ḡim̄n a ḡibnep.

⁹ Yad Pol uri b̄i m̄lep l̄ibin. Krais Jisas manö aij u hag ñ̄i ajainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin rö, nöp manö klō hagn̄ig hagbnep u pen nöp an̄ig hagagnabin. Ne b̄i m̄dmagō yad m̄dpan rö, yad hagnam rö ḡim̄n.

¹⁰ Pen manö yad u, Onesimas n̄ipe ñ̄i yad ke rö l̄öp. Nöp wög gōm ar̄ik ara u, aui yad aip naḡi m̄dul, Krais manö aij u hag ñ̄inö n̄ñ udöp u me, yad nap n̄ipe rö m̄dpin; n̄ipe ñ̄i yad ke rö m̄döp. *

¹¹ Nöd n̄ipe nöp wög ḡi ñ̄i aij gagm̄döp; pen uri n̄ipe nöp wög ḡi ñ̄i aij gōm, ȳp wög ḡi ñ̄i aij gōm ḡinab.

¹² Pen ñ̄i m̄dmagō yad rö u nöp yuabin.

¹³ Nöd hag n̄ñem manö ne u udem rö, n̄p yuagbnep. Krais manö aij hagainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin i, ne ap̄on ȳp abad m̄daim̄n rö lagöp u, Onesimas ȳp abad m̄daiböp.

¹⁴ Pen yad ke Onesimas n̄p ud m̄deinabin u kabö rö gagnab a gem, n̄p nöd yuem, nöp hainö hag n̄ñabin. Ȳp lau adö kauyan̄ yun̄ig yum̄n.

¹⁵ Yad gas̄i n̄ñbin e, God n̄ipe ke gö, Onesimas nöp magō pro marap arö gōm aröp u me, uri nöp ado ḡi ap̄om ne aip pör pör m̄dain̄im.

¹⁶ Pen m̄ñi n̄p ȳhar̄iñ naḡi wög gep b̄i ne ap n̄ñagnab̄on; m̄ñi n̄p mam m̄dmagō hol m̄ñhōn ȳj̄ig göl rö n̄ñnab̄on. N̄ipe mam m̄dmagō yad yab̄i, pen n̄ipe b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb ne m̄döp u me, ne m̄ñ m̄ñ ḡim̄n b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb aij ap abe, B̄i Kub b̄i n̄ipe mam aij ap abe udnab̄on. *

¹⁷ An̄b u, ȳp b̄i n̄ñeb ne yab̄i rö, B̄i Kub wög aip ḡipul, a ḡim̄n n̄ñban u, ñ̄i Onesimas n̄p hag ḡinam a ḡim̄n gas̄i u n̄ñagm̄n. Yad am̄jaknō ȳp ud aij ḡibnap rö u, n̄p u rö nöp ud aij ḡim̄n.

¹⁸ Pen n̄ipe nöp ḡi naij ga aka nan r̄imnap pen ñ̄aga, a ḡim̄n, manö r̄imnap m̄dain̄im, n̄p hagagm̄n;

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4 * 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15 * 1:16: 1Di 6:2

manö anıbu yıp hagmön. Hagö, yad nöp pen ñınabin.

¹⁹ Nıñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kalı kılın rıkem labin. Pen yad Krais manö aij u nöp hag ñınö ne nıñ udmön, Krais Jisas bı nıpe mıdpan u, nöp hagagnabin; ne ke nıñban.

²⁰ Mam yad. Bı Kub nıp wög aip gıpul rö, hagabin rö nöp gımön. Krais halıp mıhön ud aij gö mamıl mıhau mıdpul rö, ne anıg gımön nıñöm yad mıñ mıñ gınabin.

²¹ Yad hagpin rö nöp wasö, ne nıñban adö u nöp nıñmön, Onesimas nıp abe adö anıbu nöp gınabön, a gem, aij a gö nıñöl gı nöp köp anıbi kalı kılın rıkabin.

²² Manö anı ap mıdöp u hagagpin. Yıp ram magö raul mıgan ap nıñmön ud lı aij gımön. Kale magöñhalö God nıp sabe gıpım rö, söl mıdöp nagı arö gem nınam rö löp a gem gası halö mıdpın. *

Manö hag jua

²³ Bı ne Epapras u rö nöp Krais Jisas manö hag ñeia, nıp nagı leila, yad aip mıdpul i. Nıpe nöp “Mıdpan?” a göp. *

²⁴ Bı wög jım ñöl gıpun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöp “Mıdpan?” a gıpal. *

²⁵ Bı Kub Jisas Krais kalöp nıbi bı gau mög nıñöm abad mıdainım.

* 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru Hibru nîbi bî Kraîs lau adö mîdeila gau kalîp köp kalî klîñ rîka

God Ñî nîpe hanîp manö aij ña

¹ Nöd God nîpe apîs bac hon Juda nîbi bî gau kalîp manö hagnîg, bî manö hagep nîpe gau adan ke ke gasî ñö, kale nîñöm hag ñîmîdal.

² Pen ñîñ hain mîdpun i, Ñî nîpe ke yuö apöm hanîp manö hag ña. God hagö, Ñî nîpe ram mîñöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau gî la. God hagö, Ñî nîpe ram mîñöñ nan gau magöñhalö abad mîdeinab. *

³ Nap mailö kub halö yabîl mîdöp rö u, Ñî u rö nöp mailö kub halö yabîl mîdöp. Nap bî aigege bî rö mîdöp u, Ñî nîpe u rö nöp unbö rö nöp mîdöp. Ñî manö klö yabîl nîpe hagö, ram mîñöñ nan gau magöñhalö mîdep nöp mîdöp. Ñî nîpe apöm, hanîp nîbi bî magöñhalö a göm umöm, nîbi bî magöñhalö gau nan si nan naij gîpal gau magöñhalö lîk gî ke gau yuöm, kauyan urak ap jak Nap klö ke halö mîdöp u ñîmagö yîjîg böñ lau adö asîkôm aip mîdpil. *

Ejol gau yagol rö mîdpal; God Ñî me Bî Kub yabîl mîdöp

⁴ God nîpe gö, Kraîs nîpe ejol gau rö wasö; nîpe Bî Kub mîdöp. God Kraîs nîp Ñî yad a ga u, hib nîpe ejol hib rö wasö; hib nîpe i adö lanjol au mîdöp. *

⁵ God Manö adîñ ap God manö hagöm haga, “Yad mîñî nöp hagabin, ne Ñî yad mîdpan, yad Nap ne mîdpin,” a ga. Pen manö anîbu God nîpe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen Ñî nîpe nöd u mîñöñ naböñ i yunîg ga ñîñ u, God nîpe ejol nîpe kalîp haga,

“God ejol gau magöñhalö hib nîpe haglö adö aran,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga, “God ejol nîpe gau gö, ñîñ ap yîgön rö udöm aubal.

Wög gî ñeb bî nîpe gau gö, ñîñ ap mab mîtan rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God nîpe Ñî nîpe nîp manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kîñ pör nöp pör nöp mîdmön, nîbi bî ne gau pör nöp abad mîdeinabön.

Nîbi bî ne abad mîdmön, gî aij gîmön, kabö rö nöp gîmön, abad mîdeinabön. *

⁹ Nîbi bî gî aij gîlö, ne ñîñî lîban, pen nîbi bî nan si nan naij gîlö, ne mulu kal nîñban.

Anîb u, yad, God ne, gîñö, ne nöp Bî Kub ke yabîl mîdpan; bî nîñeb ne gau mo ne gau mîdpal,” a ga.

¹⁰ God manö rîmnap halö hagöm haga,

“Bî Kub, ne ke hadame dagol gau nöp mîdmön, mîñöñ naböñ î i gî löm, kumi kabö au ñîmagö ne gî lîna. *

¹¹⁻¹² Nan anîb gau magö ap mîdöm, ur gîñîg gab, pen ne mîdep nöp mîdeinabön.

Nan anîb gau, walîj papîl lî lugö, ud asîk ke au löm, gîsön nîbö rol gîpal rö gîñabön.

Pen ne Bî Kub, nöd mîdmîdan rö, uri anîb unbö rö nöp mîdpan; ke ap lagnabön; uri mîdpan rö hainö anîb unbö rö nöp nöp pör pör nöp mîdeinabön,” a ga.

¹³ God Manö adîñ ap God manö hagöm haga,

* **1:2:** Jon 1:3 * **1:3:** Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * **1:4:** Plp 2:9 * **1:5:** Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * **1:6:** Ro 8:29 * **1:7:** Sam 104:4 * **1:8:** Sam 45:6-7 * **1:10:** Sam 102:25-27

“Ne ñimagö yijig böñ yad aui asik
midö,
nan ñihön ñihön nöp kauat
mauat rö midöp gau
magöñhalö,
raña migan ne gau lınabin,” a ga.
Pen manö anıbu God nıpe ejol ap
hagaga. *

¹⁴ Anıb u, ejol gau ñihön rö midpal?
God kalıp hag yuö, nıp wög gi ñöl
gi, nıbi bı Krais ud kamıñ yuö
kumi kabö adö lañ au God aip pör
nöp kamıñ mideinaböl gau kalıp gi
ñıbal. *

2

God hanıp uda u nan kub yabıt

¹ Anıb u, manö hag ñılö nıñbun u,
nıñ ud pıdöñ gun, gası nıñöl gi nöp
midaiun. Pen nıñ ud aij gagnabun u,
gası pıral rımnap nıñun, manö pıral
böñ gau arun rö löp.

² Ejol gau nöp lo manö u damöm,
Mosıs nıp ñıla u pen manö anıbu
manö nıñö nöp midö nıñöl gi, nıbi bı
manö anıbu magö ap hagöp rö gagla
gau abe, nıbi bı magö ap rıb rıkla
gau abe, ilön pen udla. *

³ Anıb u, hon God Ñı nıpe manö aij
dauöp u arö gıñabun u, hon kamıñ
arun rö lagnab. Bı Kub nıpe ke manö
anıbu dap auö, nıbi bı manö nıpe
anıbu nıñla gau, hanıp manö nıñö
yabıt anıbu nıñmim a göm, hag ñı aij
gıla. *

⁴ Pen gası kale u nöp nıñöm ha-
gagla; God kalıp aip midö nıñöl gi,
nan nıñeb nıñagep rö rımnap göl gi,
nan gagep rö rımnap göl gi, hanıp
hag ñıla. God gası nıpe ke nıñöm,
Ana Uı nıpe u nıbi bı rımnap nan aij
ñö ke yabıt geila u, u rö nöp nıñno.
Anıb u me, Krais manö aij u nıñö
yabıt hagaböl a gun nıñbun. *

Jisas hanıp rau adog udöm hanıp añ mam yad a göp

⁵ Pen God hanıp ud nıpe aip kumi
kabö ado lañ au pör nöp mideinabun

manö hagpin adö u, ejol gau bı
kub adö lañol rö, hon yagol rö
midageinabun.

⁶ Manö adö anıbu, God Manö u kalı
kılın rıköm hagla,

“God. Ne nıbi bı gau kalıp gası
nıñmön udpan.

Pen kale ne ke rö midagpal;

kale nıbi bı yıharıñ rö u,
ne ñihön gıñg kalıp abad mid
aij gıpan? *

⁷ Ne gaina, magö ulep ap ejol gau bı
kub rö mideila,
nıbi bı gau yagod au rö mideila
u

pen mıñi nıbi bı gau kalıp gö, kale
hib midö,

⁸ nan magöñhalö gau abad
mideinaböl,” a gıla.

God gö nıbi bı nan magöñhalö gau
abad mideinaböl a gıla u, hon
nıñbun nan magöñhalö nıbi bı mo
kale au midnab. Pen mıñi hon
nıñbun nan magöñhalö nıbi bı mo
kale au midagöp.

⁹ Pen Jisas ga u nıñbun. God Jisas
nıp yuö mınöñ naböñ adö it i apöm
mideia ñın u, ejol gau nıbi bı kub rö
mideila; Jisas nıpe bı yıharıñ pro rö
mideia. Pen God nıpe nıbi bı mög
nıñöb rö, Jisas nıbi bı magöñhalö
gau ud kamıñ yunam a göm ilön
kub udöm umö, God gö mıñi Bı Kub
mailö halö midö nıñöl gi, hib nıpe
haglö adö arab. *

¹⁰ God nıpe nan gau magöñhalö gi
löm abad midöp u, nıbi bı iru nöp
ud ram mınöñ aij yabıt nıpe u ud
lınıg, Jisas yuö apöm ilön ke yabıt
udö, God nıp ka aij ke yabıt nıpe ke
u ña. Nıñhön gıñg: Jisas nıpe ke ga
manö aij u nıñ udöm, nıbi bı iru nöp
ka aij ke yabıt anıbu Jisas aip am
mideinaböl.

¹¹ Pen nıbi bı nan si nan naij gac u
lık gi yuab Bı anıbu abe, nıbi bı uri
gac halö midagpal gau abe, Nap kale
añı. Anıb u, Jisas nıbi bı anıb gau

* 1:13: Sam 110:1 * 1:14: Sam 34:7; 91:11 * 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25 * 2:4:
Mak 16:20; 1Ko 12:4,11 * 2:6: Sam 8:4-6 * 2:9: Plp 2:8-9 * 2:11: Mad 25:40

kalip añ mam yad bî gau a göm hagö nable gagöp. *

¹² Jisas nîpe God nîp haga,
 “Añ mam bî yad gau kalip aiud nöp u ud ñîabin;
 nöp sabe gîning magum gun,
 kîmap hagöl gî,
 hib ne hagnö adö arnab,” a ga. *
¹³ Pen manö ap haga,
 “God nîpe yîp abad aij gînab a gî gasî u nîjem
 gasî halö mîdeinabin,” a ga.
 Pen manö ap haga,
 “God ñî pai yîp ña gau aip mîdpin i,”
 a ga. *

Krais nîbi bî udnam a göm, bî rö löm, aua

¹⁴ Ñî pai haga anîb gau kale nîbi bî u me, nîpe bî yabîl ap löm apöm, Seden nîbi bî tîp gî udö umbal bî u nîp al pak lîning uma. *

¹⁵ Anîg gö me, nîbi bî umnabun a göm pör nöp gasî mîlö löm bî nagîman rö mîdeila gau, kalip hubîk yuö pör pör nöp kamîj mîdaiöl rö löp.

¹⁶ Pen Krais anîg ga u, ejol gau ud aij gînam a göm gaga; Ebrahim ñî pai ud aij gînam a göm anîg ga.

¹⁷ Adö anîbu nöp, Krais apöm hon añ mam nîpe mîdpun rö bî yabîl löm, bî God nîp nan sabe gep aij yabîl u mîdöm, nîbi bî mîd aij gagpal gau kalip mög nîjöm ud aij göm, pör nöp God nîp wög gî ñî aij göl gî mîdö, God nîpe nîbi bî nan si nan naij gîpal gau gac anîbu nîjöm arö gînab.

¹⁸ Pen apöm mînörj nabörj adö îl i mîdöm, hanîp marö nîhön nîhön göp u, nîp u rö nöp gö me, nîpe ke nîj aij göp rö, hanîp mög nîjöm abad mîd aij gînab.

3

Jisas bî kub; Mosîs bî pro

¹ Añ mam bî yad. God kalöp u rö nöp manö aij nîpe hagö, hon God nîbi bî nîpe ke mîdpun. Jisas nîpe

bî God manö aij dam ñeb bî u. Jisas nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u. Jisas manö aij nîj udun, God Manö hagöp rö nöp gîning gun u, nîpe pör nöp hanîp gî ñöb. Anîb u, kale pör nöp Jisas nîp nöp gasî nîjöl gî mîdaimim. *

² Mosîs God manö haga u nîjöm God nîbi bî nîpe udöm abad mîd aij gîmîdöp. Anîg unbö rö nöp Jisas God manö haga u nîjöm magöjhalö gî aij ga. God Jisas nîp wög anîbu hag la.

³ Bî ap ram gî lî nab u, ram hib haglö adö aragnab; bî ram gî lî nab bî anîbu nöp hib nîpe haglö adö arnab. Adö anîbu rö nöp, God Mosîs nîp ud aij göm gö, nîbi bî Mosîs bî kub a gîpal; pen Jisas hib kub yabîl mîdöp rö, nîbi bî hib nîpe haglö adö lanol au aran.

⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; bî geia mîdöp. Adö anîbu rö nöp, nan nîhön nîhön mîdöp gau magöjhalö God nîpe geia mîdöp.

⁵ Mosîs God nîbi bî nîpe an au wög gî ñî aij göl gî, God hanîp hainö manö nîhön hagnab u, manö aij rimnap hag ña. *

⁶ Pen Krais God Ñî nîpe yîjig göl mîdöp u me, hanîp God îl nîpe mîdpun gau, bî ram nap nîbö rö mîdöm abad mîd aij göp. Nan aij hainö udnabun u nîj udun gasî halö mîdeinabun u, nîbi bî nîpe nöp mîdeinabun.

God manö aij u nîj udöl gî gîmim, arö gagmim

⁷ Anîb u, Ana Uî haga rö nîjun. Nîpe haga,

“Ñîn i God manö apdi nîjeinabim u, manö nîpe u nîj udmim. *

⁸⁻⁹ Napis nahai bî hadame nöp, mî ñîn juöl mîhau ram mînörj kabö nöp mîdöp an gau mîdlö, kalip nan gagep rö gau göl gî, abad mîd aij gainö u pen

God nîpe hanîp nîhön gînab a göm, manö yad u nîjagöm, gasî kale ke nöp nîjöm gîlö armîdöp.

* 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Ais 8:17,18 * 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7 * 3:7: Sam 95:7-11

Napis nahai bi gila rö u, kale
God manö hag juagmim. *

10 Anig gilo, yad napis nahai bi gau
niñnō mulu lugō hagnō,
'Kale pör nöp yip ji niññöm, manö
yad hain gagpal,' a gñnō.

11 Anig gila u, yad kalip niññnō mulu
lugō,

'Ram minññ aij aramöm, yad aip
midöm,
ake löm mid aij göl a gñnō u,
aragnaböl,' a gñnō.

Manö klō hagem böñ nöp wasö
gñnō!" a ga. *

12 Anib u, añ mam bi. Nan si
nan naij gñmim, God kamññ midöp u
manö nipe u arö gñmim, gasi kale ke
niññmim rö löp u, niññ aij gñmim.

13 God Manö adññ hagajñ u, "Ñññ
i God manö apdi niññeinabim u, manö
nipe u niññ udmim," a göp. Anib u,
uri hon "Ñññ i" midpun u, pör pör
ñññ aññ aññ nañññ namam gau aip
Krais manö aij u hag amil apil göl
gi, pen pen hag ññmim, gasi halö
midmim. Wasö u, Seden kalöp nan
si nan naij gep manö piral rñmnap
hagöm kalöp tip gi ud arö Krais
manö aij u arö gñnabim.

14 Nöd Krais manö aij nipe u niññun,
manö nipe niññ ud pidññ gun, nip
cig aij gñno u rö, hainö pör nöp klō
gun anib unbö rö nöp Krais manö aij
nipe u niññ ud pidññ gun, nip cig aij
gun gasi halö mideinabun u, Krais
ññbi bi nipe midun nip aip jñm ññl
wög gñpun.

15 God Manö adññ hagajñ u hagöp,
"Ñññ i God manö apdi niññeinabim u,
manö nipe u niññ udmim.

Napis nahai bi hadame nöp,
God nipe hanip niñññ gñnab a
göm, manö yad u niññagöm,
gasi kale ke nöp niñññ gñlō armidöp.
Napis nahai bi gila rö u, kale
God manö hag juagmim," a ga.
*

16 Mosi nipe Isrel ññbi bi nöp
udöm Ijip ññbö daua ññbi bi anib gau

magöññhalö God manö niñññ jñ niññla.
*

17 Mi ñññ juöl miññau Isrel ññbi bi
nöp nan si nan naij gi midlō, God
kalip mulu lugöl gi midö niñññ gi,
ram minññ kabö nöp midöp añ gau
midöm iru nöp um hakla. *

18 Pen Isrel ññbi bi nöp pör nöp
God nip jñ niñññ, manö nipe hagöp
rö gagla u me, God nipe manö klō
hagöm, "Yad kalöp niñññ mulu lugō,
ram minññ aij arammim, yad aip
midmim ake limim mid aij gñmim a
gñnō u, aragnabim," a göm, böñ nöp
wasö ga.

19 Anib u niññbun, manö nipe niññ
udagla u me, am ram minññ aij ake
löm mid aij gñblap au aröl rö laga.

4

1 "Kale ram minññ aij arammim,
yad aip midmim ake limim mid
aij gñnabim," a ga manö u Isrel
napis nahai bi niññ udagla. Pen uri
God hanip nöp manö niñññ aññbu
hagöp. Anib u, kale magöññhalö
niññ aij gñmim, hon magöññhalö ram
minññ aij aramun, God aip midun
ake lun mid aij gun, a gi gasi niññmim.
Niññ aij gñpe, God kalöp ññbi bi aññ
ap, nan aij nöp ñññnabin a gñnō u
udagnabññ, a gagnñm.

2 God gö Krais manö aij u Isrel ññbi
bi kalip hag ññlō niññla rö, hanip u
rö nöp Krais manö aij u hag ññlō
niñññ. Pen Isrel ññbi bi Krais manö
aij u niñññ, niñññ hagöp a göm, niññ
udagla. Anib u, Krais manö aij u
kalip gi ññaga.

3 Pen hon ññbi bi Krais manö aij u
niññun, niñññ hagöp a gun niññ udpun
gau, "Kale ram minññ aij arammim,
yad aip midmim ake limim mid aij
gñnabim," a ga u, manö niñññ aññbu
haga rö gñnabun. God haga,

"Anig gila u, yad kalip niñññ mulu
lugō,

'Ram minññ aij aramöm, yad aip
midöm,

* 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5

* 3:11: Nab 14:21-23

* 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nab 14:1-35

* 3:17: 1Ko 10:10

ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl,' a gînö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö gînö!" a ga.

God anîg haga u pen nîpe hadame dagol gau ram mîññ i gî laga ñîñ u, nan magöñhalö gîñab gau magöñhalö hadö gasî nîññ gîñabin a ga. *

⁴ God Manö u adiñ ap amgö lî nîñmön, ñîñ mudun u manö rîmnap nîñnabön. Manö anîbu kalî kliñ rîkôm hagla, "God ñîñ unbö kagoñ jîñ ram mîññ nan gau magöñhalö gî lî hakôm, ñîñ mudun jîñ u ake lînam a göm, yîharîñ mîdeia," a gîla. *

⁵ Pen God Manö adiñ mîdö nöp hagajîñ anîbu, God haga, "Ram mîññ aij aramöm, yad aip mîdöm, ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl," a ga. *

⁶ God gö Krais manö aij u Isrel nîbi bî kalîp hag ñîla pen nîññ, nîññ hagöp a göm, nîñ udagla. Anîb u me, ram mîññ aij aramöm, God aip mîdöm ake löm mîd aij gîblap u, aragla. Pen nîbi bî ke nîbö rîmnap arnaböl.

⁷ Anîb u, nîbi bî manö nîpe nîññ arö gîla gau umlö, mî iru nöp inö, bac îlan Depid God Manö kalî kliñ rîkôm, manö magö uri nöp hagajîñ u hagöm haga,

"Ñîñ i God manö apdi nîñeinabim u, manö nîpe u nîñ udmim.

God manö nîpe nîñmim

iru göp a gîmim jî nîñagmim," a ga.

Pen God kauyañ u, "Ñîñ i" a ga u me, hon nîñbun, ñîñ nîpe nîbi bî udnab ñîñ u auagöp; mîdep nöp mîdöp. *

⁸ Pen kale hagnabim, "God hadame nöp, 'Ram mîññ aij aramim, yad aip mîdmim ake lîmim mîd aij gîñabim,' a ga u, bî kub Josua apîs bac bî kalîp dam ram mîññ Kenan arö, mîd aij gîla adö

u haga," a gîñabim. Pen ñîñ anîbu nöp hagaga; kale amöm ram mîññ Kenan mîdlö nîññ gî, manö anîbu kauyañ haga. *

⁹ Anîb u, God nîpe ñîñ mudun u ake löm mîd aij ga rö, nîbi bî nîpe u rö nöp ake löm mîd aij gîñaböl.

¹⁰ God ñîñ kagoñ jîñ wög göm, ñîñ mudun jîñ u ake löm yîharîñ mîdeia rö, nîbi bî an an God ram mîññ aij au arnaböl gau, kale anîb unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, yîharîñ am nîpe aip mîd aij gîñaböl. *

¹¹ Anîb u, ram mîññ aij anîbu aramun, God aip mîdun ake lun mîd aij gîñabun a ga manö u, klö gun, nîñ ud pîdöñ gun, God Manö hagöp rö nöp göl gî mîdaiun. Anîg unbö rö gîñabun u, Isrel nîbi bî nöd God manö haga u nîñ udagöm ram mîññ aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon nîbi bî añî ap unbö gagnab.

¹² Nîhön gîñîg: God Manö u kamîñ nöp mîdöp. God Manö u, nan nîhön gîñîg gîñab. Ru mîlö kîd gau magöñhalö kalu göp; God Manö u kîd yabîl. Anî hanîp yañ amöm, gasî rîmîd mîdmagö ke löm ana ke löm gîñab; anî hanîp yañ amöm, le goñ ke löm le cîl ke löm gîñab; anî hanîp yañ amöm, gasî aij nîñbun aka gasî naiñ nîñbun u, ud höñ lö nîñ aij gîñabun. *

¹³ Nîhön nîhön gîñabun gau, God nîñ mîdö nîññ gî gîñabun; agamîj pî göl gun rö lagöp. Pen nîpe nöp hanîp manö kub göm, nîhön nîhön gîpun manö u hag nîññ nîññ gî nîp hag ñîñabun.

Jisas God nîp nan sabe gep Bî Kub yabîl mîdöp

¹⁴ Anîb u, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u, God Ñî nîpe Jisas u, amöm Nap aip mîdöp rö, Krais manö aij nîñ udpun u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaiun. *

* 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11 * 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11 * 4:7: Sam 95:7-8 * 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23

15 God Nip Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u apöm mınöñ ił i mıdmıdöp rö, nan si nan naij hanıp ııp gı ud arnım rö löp gau abe, marö hanıp nıhön nıhön göp gau abe, nip u rö nöp ga u pen nıpe gı naij gaga. Anıb u, marö nıhön nıhön hanıp gınab u, God Nip Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u nıñ aij göp rö, hanıp mög yabił nıñöm,

16 bı an nıbö hon aij yabił u mıdöp. Anıb u, hon gac halö mıdpun u, God anının göp Bı u nip pıñıñ gun, arö gagun. God hanıp mög nıñöm, Nı nıpe nip yuö apöm uma rö, God sea Kın asık mıdöp söl au areinabun u, nıpe hanıp mög nıñöm ud aij göm abad mıd aij gö agamıj mıd aij gınabun. *

5

1 Bı God nip nan sabe gep bı kub gau magöñhalö, bı yıharıñ nıbi bı an gau nıbö u pen God kalıp hag lö, bı an nıbö mıdöm wög nıpe u gıpal. Nıbi bı nan si nan naij gıpal u nıñöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bı God nip nan sabe gep bı kub nıłö, kale pen bıd adö u pak lauöm, God nip sabe gı nıbal. Wög kale ap pen, nıbi bı God nip gası nıñlö aij gö, nan rımnab dap bı God nip nan sabe gep bı kub nıłö kale nan anıb gau God nip sabe gı nıbal.

2-3 Pen bı God nip nan sabe gep bı kub anıb gau, bı yabił gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij gıpal. Anıb u, nıbi bı rımnab gau nan si nan naij kale gıpal u abe, kale ke nan si nan naij gıpal u abe gası nıñöm God nip nan sabe gı nıbal. Anıb u, nıbi bı nıñ aij gagpal gau ap lug paknıg rö geinaböl u, God nip nan sabe gep bı kub u kalıp mög nıñöm, manö hain hagpal. *

4 Kale ke, bı kub mıdno a göm, wög anıbu udagpal; God Eron nip hag lö wög anıbu gımıdöp rö, kalıp anıg unbö rö nöp hag lö gıpal. *

5 Adö anıbu nöp, Krais nıpe ke, yad bı God nip nan sabe gep bı kub yabił mıdeinam a göm hagaga; God nöp nip haga,

“Ne Nı yad;

mıñi yad Nap ne,” a ga.

6 Pen God Manö u adıñ ap amgö lı nıñun, God manö ap halö haga u nıñbun. Nı nıpe nip haga,

“Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u,

ne yıp nan sabe gep bı pör pör nöp mıdeinabön,” a ga. *

7 Pen Jisas mınöñ naböñ adö ił i mıdöm, nip alnıg geila, Nap nip mıñöñ göl gı, meg mıgan dap ranöm sabe göl gı mıdeia. Nap nip hag nıñöm haga, “Yıp abad mıdaimön. Pen anıg anıg gımön hagagabin; ne ke nıñban rö yıp gımön,” a ga. Jisas anıg hagö, God manö nıpe nıñöm, hag nıñga rö nöp ga. *

8 Jisas nıpe God Nı nıpe yabił u pen nıpe mıñör udöm uıham mıdmıdöp u, yad aıge gö Nap manö hagnab rö gınabin a gı gası nıñöm, anıg unbö rö nöp geia.

9 Pen Nap manö nıhön haga, magöñhalö ga u me, nıpe nıbi bı manö nıpe nıñ udöm hain gıpal gau ud asık yuö, kale ram mınöñ aij kumi kabö adö lañ au aramöm pör pör nöp kamıñ nöp mıd aij gınaböl.

10 Pen adö anıbu nöp, God Jisas nip haga, “Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u, ne yıp nan sabe gep bı kub yabił mıdeinabön,” a ga.

God manö yuö yabił u nıñ aij gımım, nıñ ud pıdöñ gımım

11 Manö kalı kılñ rıkabin anıb i rö iru mıdöp u pen yıñıd nıñagpım u rö, uıham hagnö nıñnabım.

12 Kalöp God Manö pör hag nıñbun u nıñ aij gımım nıbi bı rımnab kalıp hag nıñbep u pen yıñıd nıñagpım rö, manö nöd nıñeb gau kalöp kauyan

* 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1 * 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1 * 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3

hag ñun rö löp. Miñi nan klö ñiñbep rö u pen ci ñiñ nöp mǝdpim. *

¹³ Ñi painaŋ ci ñiñ nöp mǝdpal gau, nagi adö u aij, nagi adö u naij a göm ñiñagpal.

¹⁴ Pen ñibi bi gasi halö gau gi damöm, adö u gep, adö u gagep a göm ñiñ aij gi pal. Kale nan magö yabiñ ñiñbal.

6

God manö yuö u ñiñ udun

¹ Krais manö aij kalöp pör hag ñibal gau, kauyaŋ hagem kauyaŋ hagem hagagnabin. Ram giñig, padö biñiñ göm kauyaŋ ud juöm, kauyaŋ u biñiñ göm, kauyaŋ u biñiñ göm gagpal. Anib u, hon ke nöp kñiñ aij gun me, God ñibi bi nipe mǝdeinabun a gun gasi ñiñmǝdun u böñ nöp arö gun, God Ñi nipe nǝp yuö hanǝp a göm uma manö aij u böñ nöp ñiñ udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

² Ñig pakpal manö u; God kalǝp ud aij giñim a göm ñimago nabic adö libal manö u; ñibi bi umöm urakpal manö u; God ñibi bi magöñhalö manö kub hagöm kalǝp ñime lö rǝmnap ilön pör udnaböl manö u; manö anibu kauyaŋ hagagnabin. Krais manö aij nöd ñiñbe anib gau, gasi ñiñ nöp mǝdöl gi, Krais manö aij rǝmnap halö ñiñnabim u aij.

³ Anib u, God hanǝp abad mǝdö ñiñöl gi, Krais manö aij rǝmnap halö hag ñino ñiñnabim.

⁴ Ñibi bi Krais manö aij nipe ñiñ udöm, hainö arö giñaböl gau, kale kauyaŋ nan si nan naij gi pal u mög ñiñöm, Krais manö aij nipe u ñiñ udagnaböl. Kale God mailö aij nipe u hadö ñiñla; God nan aij kumi kabö adö laŋ ñibö ñöb u hadö ñiñla; Ana Uñ nipe kalǝp aŋ daŋ hadö aua.

⁵ God Manö aij u dö yabiñ göp u hadö ñiñla; God nipe ñibi bi ram mǝnönj iñ i abad mǝdnig gab u, klö nipe u hadö ñiñla.

⁶ Nan anib gau magöñhalö hadö ñiñla u pen Krais manö aij u arö gi la. Anib u, kale kauyaŋ nan si nan naij gi pal u mög ñiñöm, Krais manö aij nipe u ñiñ udagnaböl. Ñihön giñig: God Ñi nipe u kauyaŋ mab kros ba laŋ al pak lilö ñibi bi gau nǝp hag junaböl. *

⁷ Mǝnönj au yñ yimlö, möñ paköl gi paköl gi, yñ ran aij göm nan magö pǝl aij gö, ñibi bi ñiñ pai wög anibu ñiñniñ gaböl gau ñiñöl. Anig gö God mǝnönj anibu ñiñiñ löm nan aij ñiñab.

⁸ Pen mǝnönj au yñ yimlö, möñ paköl gi paköl gi, kǝpñ kalǝ kalǝ halö gau nöp ranö, nan magö pǝlagnab u, mǝnönj anibu mǝnönj naij yabiñ. God mǝnönj anibu manö klö hagö mab ke yaŋ innim rö löp. *

⁹ Pen bi ñiñeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Krais manö aij u arö gi pǝm a gun hagagabun; ñiñ aij gi mǝm a gun hagabun. Ñihön giñig: Krais ñibi bi nipe mǝdmim, ñibi bi nipe gau gi pal rö gi pǝm u ñiñbun.

¹⁰ God hañwañö gagnab; hagöp rö nöp giñab. Kale nöd God nǝp wög gi mǝm, mǝdmago limim, ñibi bi nipe kalǝp ud aij gi mǝm gi ñibe u abe, mǝñi u rö nöp ud aij gi mǝm gi ñibim u abe, nipe hauñ gagnab. *

¹¹ Pen hanǝp aij giñab u, kale magöñhalö adö anibu nöp pör nöp göl gi mǝd dammim mǝd dammim, amun God aip pör nöp mǝd aij gun a gi mǝm gasi ñiñbim rö, giñab.

¹² Kalöp iru maru giñim rö löp u, ñiñ aij gi mǝm. Krais manö aij nipe u ñiñ ud pǝdön göm, marö auö klö göm gasi halö mǝdpal ñibi bi gau, God nan aij ñiñnabin a ga u udnaböl. Kale anib unbö rö nöp göl gi mǝdpe, kalöp nan aij anibu ñiñab.

¹³ God bac iñ laŋ Ebrahim nǝp manö ñiñö u hagnig, bi kub God rö ap halö mǝdageia ñiñöm, ñibi bi rǝmnap hib kale hagaga; hib nipe ke hagöm haga,

* 6:6: Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16 * 6:8: Jen 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34

14 “Yad mîdpin rō, nöp manö nîjō yabił hagabin, nöp abad mîdnö nîjōl gî, nîbi bî ne iru yabił mîdeinaböl,” a ga. *

15 Ebrahim manö nîpe anîbu nîjöm, agamîj abad mîdö mîdö, God nan aij haga u uda.

16 Hon nîbi bî, manö klö nîjō yabił hagnîg, bî kub ap hib nîpe hagnîg, nîjō yabił hagabun a gîpun. Anîg gîno, nîbi bî gau nîjöm, u rō nöp u nîjō yabił hagaböl a gal.

17 Anîbu rō, God hib nîpe ke hagöm, “Yad mîdpin rō, nöp manö nîjō yabił hagabin,” a ga u, nîbi bî gau nî pai yag daunaböl gau, yad gasî hain nîjem adö ke gagnabin u, nîj aij göl a göm, manö anîbu rō haga.

18 Anîb u, hon nîbi bî nan si nan naij gun, piñîg God nîp lau adö aubun gau, nîjō nöp nan aij kalîp nînabin a ga u udnîg gabun a gun, gasî halö mîdaiun. God hib nîpe ke hagöm, yad mîdpin rō, a ga; nöp manö nîjō yabił hagabin, a ga. Manö mîhöp haga u, God manö pîral hagnîm rō lagöp. Ke gagnab. *

19 God Ram Magö Raul Mîgan Uł Ke Yabił u wałîj bad yuö yuö gö, nîp amgö nîjagpun u pen manö nîjō yabił u hagö, gasî añî anîbu nöp nîjun, gasî halö nîp abad mîdpun. Manö nîjō yabił anîbu, God ram magö raul mîgan nîpe u aröp u me, kabö klö rō mîdöp; anî aña gagnab. *

20 Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe gep bî mîdmîdöp rō u, Jîsas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabił hon u löm, God Ram Magö Raul Mîgan Uł Ke Yabił u nöd amöm, hanîp a göm Nap nîp sabe göl gî mîdöp. Nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabił pör pör nöp mîdeinab.

7

Kîj ap bî God nîp nan sabe gep bî mîdmîdöp

1 Melkisedek anîbu nîpe Kîj mîdöm, nîbi bî ram mînōj Salem abad mîdöl gî, bî God klö halö yabił u nîp nan sabe gep bî u u rō nöp mîdmîdöp. Pen Kîj rîmnap apöm, bac îlan Ebrahim nîp gî naij geila, kalîp yu gî yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nîjōl gî, Melkisedek apöm nîp adan anî au nîjöm, God nîp sabe göm, Ebrahim nîp abad mîdaimön a ga. *

2 Melkisedek anîg ga nîjöm Ebrahim nan pîlî gî daua gau, magöñhalö nîme lî Melkisedek nîp magö añî ap nîm, nîpe ke magö unbö ajîp lanî uda. Pen Melkisedek hib nîpe u îl mîhöp mîdöp. Hib nîpe Melkisedek u ud ado göm, “Kîj Aij Yabił Nöp Göp” a gîpal. Pen nîpe ram mînōj Salem Kîj mîdmîdöp u, hib anîbu ud ado göm, “Kîj Agamîj Mîdep Magö Nöb” a gîpal.

3 Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe gep bî u pen nîme îl u anîg göl mîdöp, nap nîhi îl u anîg göl mîdöp a göm haglö nîjagpun. Pen nîp kalî kliñ rîkla nîn u, nîme yag daua nîn u a göm haglö nîjagpun; uma nîn u a göm u rō nöp haglö nîjagpun. Nîpe pör nöp bî God nîp nan sabe gep bî mîdöp rō, nîpe God Nî nîpe rō mîdöp.

4 God bac îlan Ebrahim nîp nîjō aij gö, bî kub mîdeinabön a ga u nîjbun nîpe bî kub mîdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nîp bî kub yabił mîdeia u nîjöm, nan pîlî gî daueia gau, nîme lî nîp magö añî ap nîm, nîpe ke magö unbö ajîp lanî uda.

5 U nöd yabił anîg ga. Hainö Mosîs nîp yag daueila kub göm, God Manö u adîj ap kalî kliñ rîköm haga, “Ebrahim rîkö rîk damöm, nîbi bî Lipai îl mîdpal gau God nîp nan sabe gep wög gî mîdlö nîjōl gî, kale Isrel nîbi bî gau magöñhalö, mani nan nîhön nîhön udnabim gau, kalîp nîme lî magö añî añî dap nîmîm, kale ke unbö ajîp lanî u udmîm,” a

* 6:14: Jen 22:16-17 * 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3 * 7:1: Jen 14:17-20

ga. Anib u, hon Mosıs lo adö u niñun niñbun, kale magörhalö Ebrahim il nıpe midmidal u, pen namam Lipai il midmidal gau kalıp pör magö añi ap nıme li ñimidal. *

⁶ Pen God bac Ebrahim nıp haga, “Nıbi bı ne gau ud aij gınabin,” a ga. God manö haga ñın u, Ebrahim nıpe bı rımnap kalıp nan ñagmidöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nıp niñöm, God nıp sabe göm, Ebrahim nıp abad midaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö añi ap nıme li Melkisedek nıp ña. Pen Melkisedek Lipai il bı ap midagmidöp.

⁷ Hon niñbun, bı ap apöm bı ap God nıp sabe göm, bı anıbi nıp abad midaimön a geinab u, bı God nıp sabe gınab u bı kub, bı ap bı pro. Anib u, hon niñbun Melkisedek bı kub, bac Ebrahim bı pro.

⁸ Bı Lipai il Isrel nıbi bı magö añi nıme li ñimidal u udöm, mid damöm mıtep löm umla. Pen Melkisedek nıpe Ebrahim magö añi ap nıme li ña uda u, God Manö u kalı kılñ rıköm, Melkisedek umöm wög nıpe arö ga a göm, hagagla.

⁹⁻¹⁰ Ebrahim Melkisedek nıp nan nıme li ña anıbu, ñi pai rık dauaga ñın u ña. Hainö me, Aisak nıp rıkö, Aisak pen Jekop nıp rıkö, Jekop Lipai nıp rıkö, rık amıl apıl gılö, Lipai bı anıb gau God nıp nan sabe gep bı wög gılö niñöl gi, Isrel nıbi bı gau mani nan kale gau kalıp nıme li ñimidal. Pen Ebrahim Melkisedek nıp nan nıme li ña u, kalıp rık dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac nıpe Lipai il abe, Melkisedek nıp nıme li ñeb rö nöp mideila u niñbun.

Bı God nıp nan sabe gep gısön nıbö u, bı nöd nıbö gau ka kalıp u uda

¹¹ Mosıs God Manö kalı kılñ rıköm, anıg anıg gımim a ga niñöm, Juda nıbi bı kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai il God nıp nan sabe gep bı gau kalıp ñılö, kale pak lauöm God nıp sabe gi ñimidal. Kale anıg

göl God nıbi bı nıpe midaiıblap, God Bı hain nıbö Melkisedek rö ke ap yuagbö; Lipai bı gau, God nıp nan sabe gi ñöl gi nöp midaiıblap. Pen God Bı hain nıbö Melkisedek rö ap yua.

¹² Bı God nıp nan sabe gep hain nıbö anıbu apöm, bı God nıp nan sabe gep nöd nıbö gau ka kalıp udeinab u, lo hain nıbö u rö nöp apöm, lo nöd nıbö u ka u udnım.

¹³ Pen God Manö adıñ hagajın i, bı God nıp nan sabe gep hain nıbö u, Bı Kub hon u nöp. Lipai nıbi bı il u rık damöm nıp rık dauagla; Bı Kub hon il nıpe u bı añi ap God nıp nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda nıbi bı il u nöp rık damöm Bı Kub hon nıp rık daula. Pen Mosıs bı Juda il rımnap God nıp nan sabe gep wög göl a göm manö rımnap hagaga. *

¹⁵ Pen Bı God nıp nan sabe gep hain nıbö anıbu, Melkisedek bı God nıp nan sabe gep midmidöp rö midöp u me, nan hagabin anıbi waiö yabıl midöp.

¹⁶ Bı Kub hon u, bı il niñön midöp lo ap hagö, God nıp nan sabe gep bı ap midagöp. Pen nıpe bı klö ke halö midöp, nan ap nıp al pak lınım rö lagöp u me, God nıp nan sabe gep bı ap midöp.

¹⁷ Niñön gınıg: God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm, God manö rımnap Kraıs nıp haga u kalı kılñ rıköm hagla,

“Bı yıp sabe gep Melkisedek rö pör nöp mideinabön,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosıs nıp hagö Mosıs nıbi bı kalıp hag ña lo anıbu, niñön gınıg geia u gınım rö laga; manö yıharıñ rö la u me, God nıpe ud ke gau la.

¹⁹ Lo God Mosıs nıp hagö Mosıs nıbi bı kalıp hag ña lo u, nan naij gau ap ud gö aij rö laga. Pen God nıpe nan aij hanıp ñöb; nan nöd nıbö u wasö. Anıb u, gası halö midpun.

* 7:5: Nab 18:21 * 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5 * 7:19: Hib 9:9

Nan aij hain nîbö u nîŋ udun, God mîdöp au söl aunabun. *

²⁰ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau wög kale nöd udla ñîŋ u, God manö klö rîmnap hagaga. Pen Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî la ñîŋ u, God manö klö ke hagöm haga.

²¹ Bî Kub hon God nîp nan sabe gep bî lîŋig, God manö klö ke hagöm haga,

“Yad Bî Kub, yad manö nîŋö yabîl hagabin;

hainö manö ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp yîp nan sabe gep bî mîdeinabön,” a ga. *

²² God manö klö hagöm manö nîŋö yabîl haga u me, hon nîŋbun Jisas uma u me, God manö hain nîbö aij yabîl u ud ke gau lagnab. *

²³ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau, iru nöp rö wög anîbu udla. Ap umö, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö ap haglö, wög anîbu gî mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp. Anîbu me, ap pör mîdagmîdal.

²⁴ Pen Jisas anîbu rö gagöp; nîpe pör kamîŋ mîdöp u rö, wög anîbu arö gagöp. God nîp nan sabe gep bî pör nöp mîdeinab.

²⁵ Jisas pör nöp kamîŋ mîdeia, uri kamîŋ mîdöp, hainö pör nöp kamîŋ mîdeinab u me, nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdnîg, Jisas kalîp a göm uma manö aij u nîŋ udeinaböl u, nîpe pör nöp kalîp ud asîk yunîm rö löp. *

²⁶ Jisas nîpe bî uî yabîl; nîpe nan si nan naij pro pro rîmnap gagöp; nîpe asîŋ mîdagöp. Jisas ram mînörj îl i nîbi bî nan si nan naij gîpal gau aip mîdeia u pen God nîp ud ke dam ram mînörj aij kumi kabö adö lagod au la. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon me u. Hanîp gî ñî aij gîŋîm rö löp.

²⁷ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl yîharîŋ gau, ñîŋ añî añî pör

nöp nan si nan naij kale ke gîpal rö, nan pak God nîp sabe gî ñîm, hainö nîbi bî ke nîbö gau nan si nan naij gîpal rö, nan pak sabe gî ñîbal. Pen Jisas hanîp nîbi bî gau magöŋhalö, nan si nan naij gîpun u nîŋöm, mañ añî yabîl mab ba laŋ nîp ke sabe gî ñîa. Me aij! *

²⁸ Lo God Mosîs nîp hagö Mosîs nîbi bî kalîp hag ñîa lo u hagöp rö göm, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp hag lîlö, kale bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl mîdpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö nîŋö yabîl haga u, God Ñî nîpe ke hag la. God nan nîhön nîhön Ñî nîpe gîŋîg gab a göm gasî nîŋa u, Ñî nîpe nan magöŋhalö gîŋîm rö löp.

8

Jisas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon

¹ Pen manö hagabun îl u anîg göl mîdöp: God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u amöm God kumi kabö adö laŋ au mailö halö mîdöp u ñîmagö yîjîg böŋ lau adö asîk mîdöp.

² God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon anîbu, nîpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nîbi bî gî lagla; God sabe gep ram nîŋö u, God Bî Kub nîpe ke gî la.

³ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl mînörj adö îl i gau magöŋhalö, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bî kub yabîl ñîlö, kale pen rîmnap pak God nîp aij a göm sabe gî ñîmîdal; rîmnap pen pak nan si nan naij göm gac halö mîdpal u God nîŋmön arö gîŋîm, a göm, bîd adö u pak lauöm God nîp sabe gî ñîmîdal. Anîb unbö rö nöp, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon nan rîmnap God nîp ñîŋîg ga.

⁴ Jisas ram mînörj kumi kabö adö laŋ mîdöp u me, nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl mîdöp. Pen nîpe ram mînörj îl i mîdböp, God

* 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:25: Ro 8:34 * 7:27: Hib 5:3

nîp nan sabe gep bî ap mîdagaiböp. Nîhön gîng: God haga rö, bî Lipai îl yag daubal gau nöp, God nîp nan sabe gep wög göl gî, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka rö nîñöm, nan pak God nîp sabe gî ñîbal.

⁵ Pen mînön nabön adö îl i God nîp nan sabe gep wög gîpal u, ana ral nîñöm gîpal rö nöp gîpal; nan yabîl u ram mînön kumi kabö adö lan au mîdöp. Adö anîbu nöp, Mosîs God sabe gep sel ram u gîng ga u, God nîp haga, “Nö ilö gau mîdmön, yad nöp yamnö nîñna rö nöp magöñhalö anîb unbö rö nöp gîmön,” a ga. *

⁶ God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jisas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl nöd nîbö gau gîmîdal rö gagab; nîpe wög kub yabîl gab. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon Jisas gö God nîbi bî nîpe udnab manö u, Mosîs kalî kliñ rîka manö u rö mîdagöp. God nîbi bî nîpe udnab manö u hagnîg, nîpe manö klö hagöm haga, “Yad kalöp manö nîñö hagabin, nîbi bî yad kalîp nan aij yabîl ñînabin,” a ga. *

⁷ Pen God manö nöd hag la u aij gaiböp, manö gîsön nîbö u dauagböp.

⁸ Nîbi bî gau mîd aij gagla rö, God kalîp hag gîng, bî manö hagep nîpe ap gasî ñö, God Manö kalî kliñ rîkôm haga,

“Yad Bî Kub kalöp hagabin,
hainö yad Isrel nîbi bî gau abe
Juda nîbi bî gau abe
kalîp manö aij gîsön nîbö
hagnabin. *

⁹ Nîpîs nîhi îlan gau kalîp ñîmagö
adö lem
ud Ijîp nîbö daunö u
pen manö hag adö añî lem hagnö u
nîñageila u me,
yad kalîp arö gîñö.
Anîb u, manö anîbu rö,
kalîp kauyan hagagnabin.

¹⁰ Yad Bî Kub kalöp hagabin,

hainö yad Isrel nîbi bî gau
kalîp manö hain nîbö hagem manö
hag adö añî lem,
lo yad u gasî mîdmagö an kale
dan lî ñîñö,
nîñ aij göm gasî nîñöl gî
mîdeinaböl.

Anîb u, yad God kale mîdeinabin;
kale nîbi bî yad mîdeinaböl.

¹¹ Ñîñ anîbu, nîbi bî yad gau,
nîmdamam nîbi bî rîmnap
kalîp,

‘Bî Kub nîpe God u nîñ udmim,’ a
göm, hagagnaböl.

Nîhön gîng: nîbi bî pro abe, nîbi bî
kub abe,

kale magöñhalö yîp nîñnaböl.

¹² Nan si nan naij gîpal gau,
kalîp mög nîñem arö gînabin.

Nan si nan naij gîpal gau
gasî nîñöl gî mîdem kalîp manö
kub hagagnabin,” a ga.

¹³ God nîpe manö aij hain nîbö
anîbi hag löm, “manö aij gîsön nîbö”
haga u me, hon nîñbun manö nöd
nîbö u mîñî ram lütö göp rö wög
mîdagöp a ga; nan lütö göp u söl bön
nöp ur gîng gab.

9

*God nîp nan sabe gep bî nöd nîbö
gau, meme sîpsîp hagape u udöm, God
nîp sabe gî ñîla*

¹ God manö aij nöd haga adö u
hain göm, God nîp sabe gîng geila u,
yîharîñ sabe göl rö laga; kliñ aij göl gî
nöp sabe gîmîdal. God nîpe hagö, sel
ram ap gî löm am nîp sabe gîla. *

² Sel ram anîbu, ram raul mîgan
mîhöp geila. Ram magö raul mîgan
ap gî löm, Ram Raul Mîgan U† u a
gîla. Raul mîgan anîbu hapö mîtan
lauep nan ap löm, abañ bad ap löm,
God nîp sabe gî ñeb bred u pör pör
dam abañ adö anîbu lîmîdal.

³ Pen ram magö raul mîgan ap,
walîj kub yabîl u pîl gîla. Raul mîgan
anîbu, Ram Raul Mîgan U† Ke Yabîl
u a gîla. *

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40 * 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34 * 9:1: Eks 26:1-30;
25:23-40 * 9:3: Eks 26:31-33

⁴ Raul migan anibu, mab abañ bad ap gı löm, kabö gol ud pak goł bad löm magöñhalö harı göl, nan haññ aij auöp u adö anibu laumıdal. Kes kabö gol udöm gıla kub ap, God Manö Aij Kes Magö a gımdal u, u rö nöp mıdeia. Kes migan anıb yañ, God lo manö kalı kññ rıka kabö mıhau u abe, Eron ilöñ adıñ ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm gıla migan u rım leila mıdeia u abe lılö mıdmıdöp. *

⁵ God mıdöp i a göm, Kes Magö mıdeia adö adö au gılañ, ejol rö mıhau auan bad halö böñ böñ geila. Nan si nan naij gıpun gac u, God nıñöm arö gañ a göm, hagape pro pro dap sabe gı ñımdal anıbu. Nan anıb gau manö u, mıñi hag mılöbö lem kalı kññ rıknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan anıb gau magöñhalö gılö mıdö nıñöl gı, bı God nıñ nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul migan höñ adö u amöm, God nıñ wög u gımdal. *

⁷ Pen bı God nıñ nan sabe gep yıharıñ anıb gau, ram raul magö an yañ aröl rö laga. Mı añı añı, God nıñ nan sabe gep bı kub yabıl u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul migan anıbu armıdöp. Nan si nan naij nıpe ke ga gau gac u abe, nıbi bı nıñ aij gagöm nan si nan naij gıla gau gac u abe God nıñöm arö gıñım a göm, hagape u dam raul migan anıbu amöm, God nıñ sabe gı ñımdöp. *

⁸ Ga anıbu, Ana Uł u hanıñ yamö nıñbun, sel ram anıbu ram raul migan mıhöp halö mıdmıdöp rö, Ram Raul Mıgan Kamıñ Aij Uł Ke Yabıl anıbu aröl rö laga.

⁹ Pen gımdal anıbu, God hanıñ nıbi bı mıñi mıdpun ñın i gası nıñun a göm haga. Pen nan ñımdal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nıñ sabe gımdal u abe, nan si nan naij gılö gac mıdmagö an kale dañ mıdeia u lık gı yuö, God nıbi bı

asıñ mıdagöp nıpe mıdaiöl rö laga. *

¹⁰ Anıg gımdal u, kale yıharıñ nan ñıñeb, ñıg ñıñeb, ñıg pakep, nan adö adö gau nöp nıñöm gımdal. Lo manö nöd nıbö anıb gau nıñöm nan kññ aij gımdal anıbu, yıharıñ God manö aij gısön nıbö hagnıg ga manö anıbu abad mıdöl gı, ana rö nıñöm gıpal rö u gımdal.

God nıñ nan sabe gep bı hain nıbö u, hagape nıpe u ke dam God nıñ sabe gı ña

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, nıpe ke nan aij gau God Nıñ Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıl mıdöp. Pen ram nıpe au bı anı nıbö hon mıdöm hanıñ gı ñab ram anıbu, nıbi bı gı lılö sel ram nöd nıbö mıdmıdöp rö mıdagöp; God mıñnöh naböh i gı löm, Krais wög gab ram u gı laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke.

¹² Krais kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God nıñ sabe gımdal rö gaga; hagape nıpe u ke yua u nöp God nıñ sabe gı ña. Pen bı God nıñ nan sabe gep nöd nıbö gau pör pör nöp hagape hon göm sabe gı ñımdal rö gaga; hanıñ ud God aip jım ñıñıg, hagape nıpe ke mañ añı yabıl dam Ram Raul Mıgan Uł Ke Yabıl lañ ara u me, hon pör pör nöp kamıñ mıdaiun rö löp.

¹³ Nıbi bı lo nöd nıbö nıñöm nan kññ aij gıblap rö gagöm asıñ mıdmıdal nıbi bı gau aulö, bı God nıñ nan sabe gep gau, ñın rımnap kaj meme ap pak hagape u udöm, nıbi bı anıb gau yuö pısmas gı paköm kamıñ lımdöp; ñın rımnap kaj kau nıbar ap pak hagape u udöm, anıg gımdal; ñın rımnap kaj kau neb pi ap mab laulö böñ nöp in bıç rıka bad rımnap udöm, ñıg halö uł mañ göm udöm u rö nöp nıbi bı kalıñ gau yuö pısmas gı paköm kamıñ lımdöp. *

¹⁴ Hagape yıharıñ pısmas gı yuö kamıñ lımdöp anıbu nıñun nıñbun,

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5 * 9:5: Eks 25:18-22 * 9:6: Nab 18:2-6

* 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2 * 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19

Ana pör pör nöp mîdöp u Krais Bî U† Ke Yabî† u aip mîdöm, hanîp a göm umö, hagape yua u hanîp gö, nan si nan naij gîpun gac u mîdmagö aŋ hon dan mîdöp u †îk gî yuö, nagî ubîŋ ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamîŋ mîdöp u nîp nöp wög gî ñun. *

Krais hagape nîpe yua rö, hanîp God aip ud jîm ñöl la

¹⁵ Krais God manö aij gîsön nîbö dapöm bî aŋ nîbö mîdöp u, God nîbi bî yad udnam a göm hag la gau, kalîp nan aij ñînabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krais uma u me, nîbi bî Mosîs lo manö ña u rîb juöm, nan si nan naij gîpal gau gac anîbu †îk gî yunîm rö löp.

¹⁶⁻¹⁷ Nîbi bî rîmnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nîme limim,” a gîlö, manö anîbu nîŋöm, yîharîŋ nöp mîdlö mîdlö, böŋ nöp umlö nöp, hagpal rö nîme libal. Kale kamîŋ mîdlö nîŋöl gî, nan kale nîme lagpal.

¹⁸ Anîb u rö, God manö aij nöd nîbö Isrel nîbi bî kalîp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anîbu pîdön ga.

¹⁹ God Mosîs nîp hagö Mosîs lo manö köp kalî kliñ rîka. God manö anîbu hagö, Mosîs nîŋöm manö anîbu magöŋhalö nîbi bî gau magöŋhalö kalîp hag ñî nabön juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñîg rîmnap halö hon göm, nan hisop a gal lö kîd u udöm, sipsip uŋ u ud adîŋ laŋ adîköm, ñîg hagape anîbu rauöm, lo manö köp anîbu abe, nîbi bî apöm mîdeila gau magöŋhalö abe yuö pîsmas gî pakö haga, *

²⁰ “Hagape yunö köp abe kalöp abe pîsmas gî pakab anîb i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anîb unbö rö nöp gîmim a ga u, hadö nîŋbun a gem yuabin,” a ga.

²¹ Pen hagape rîmnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pîsmas gî

paköm, nan nîhön God nîp nan sabe gîŋîg lîla ram anîbu mîdeia gau magöŋhalö yuö pîsmas gî paköm ga. *

²² Lo manö Mosîs kalî kliñ rîka anîbu amgö †î nîŋun nîŋbun, nan nîhön God nîp nan sabe gîŋîg lîla ram anîbu mîdeia gau magöŋhalö rö, ke u† aij mîdageia; hagape ud yulö pîsmas gî pakö nöp, u† aij mîdmîdöp. Lo manö Mosîs kalî kliñ rîka anîbu amgö †î nîŋun nîŋbun, nîbi bî nan si nan naij gîlö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anîbu †îk gî yumîdöp. *

Krais hanîp a göm umöm, gac hanîp †îk gî yuöp

²³ Nan anîb gau, nan ram mînön kumi kabö adö laŋ au mîdöp gau ana rö nîŋöm gîpal rö nöp mîdmîdöp. Pen nan ana rö mîdmîdöp gau, sip-sip ap hagape lugö me, gac anîbu †îk gî yua u me, nan yabî† u ram mînön kumi kabö adö laŋ au mîdöp u, nan yîharîŋ anîb rö wasö, nan aij ke yabî† sabe gî ñeb. *

²⁴ Sel ram nöd nîbö Isrel nîbi bî gî löm God nîp sabe gî ñîmîdal u, nan ram mînön kumi kabö adö laŋ au mîdöp gau ana rö nîŋöm gîpal rö nöp mîdeia. Pen Krais ram mîgan raul anîbu rö araga. Nîpe ram mînön kumi kabö adö laŋ au aramöm, urî hanîp bî aŋ nîbö rö mîdöm God mîdöp aip mîdöp.

²⁵ Isrel God nîp nan sabe gep bî kub yabî† gau, mî añî añî, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nîp sabe gî ñîŋîg, Ram Raul Mîgan U† Ke Yabî† raul mîgan u armîdal. Pen Krais adö anîbu rö, ñîŋ iru nöp nîp ke sabe gî ñîŋîg ram mînön kumi kabö adö laŋ au araga.

²⁶ Kale gîmîdal rö, Krais abe unbö rö gîböp u, God hadame dagol gau mînön nabön i gî la ñîŋ u rîköm, mîd damöm mîdpun ñîŋ i, Krais pör pör mî añî añî hanîp a göm, ilön kub

* 9:14: 1Pi 1:18-19 * 9:19: Eks 24:6-8 * 9:21: Lep 8:15,19 * 9:22: Lep 17:11 * 9:23: Hib 8:5; 10:1

udöm umböp. Pen uri ñin hain nîbö mîdpun i, nan si nan naij gac u, nîbi bî nöd mîdmîdal gau gîla, nîbi bî uri mîdpun gau gîpun, nîbi bî hainö mîdeinaböl gau gînaböl, nan si nan naij gac u magöñhalö, mañ añî yabîl nîbi bî magöñhalö a göm ram mînönj i i apöm uma. *

²⁷ Nîbi bî gau magöñhalö mañ añî yabîl umöm, hainö manö kub u nîñnaböl rö,

²⁸ Krais nîpe mañ añî nöp nîbi bî nan si nan naij gac kale magöñhalö ðik gî yunîg uma. Nîpe bî añî nöp; kale nîbi bî iru yabîl. Krais kauyañ aunab. Pen kauyañ ado gî aunab ñin u, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau kalîp kauyañ nan sabe gî ñînam a göm auagnab; nîpe anîg hadö böñ nöp ga. Pen nîbi bî nîp aij gö nîñöl gî abad mîdpal gau kalîp böñ nöp udöm nan aij ñînabin a ga u ñînîg aunab.

10

Sabe gep nöd nîbö u, nan si nan naij gac u ðik gî yuagnab

¹ Mosîs lo manö kalî kliñ rîka rö nîñöm, sipsip nan gau pak sabe gîpal u, yîharîñ hainö gau gînîg gab u ana ral nîñöm gîpal rö gîpal. Gîpal anîbu, mî añî añî pör gîpal. Anîb u, nîbi bî God nîp aunîg gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God nîbi bî asîñ mîdagöp nîpe mîdöl rö lagöp.

² Sipsip nan gau pak God nîp sabe gî ñîlö, God nan si nan naij gac kale u böñ nöp ðik gî yuböp u, gasî iru nîñöm, kauyañ gun kauyañ gun a göm gagblap; mañ añî ap nöp göm arö gîblap.

³⁻⁴ Kaj kau nîbar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan naij gîpal gac u ðik gî yunîm rö lagöp u me, mî añî añî pör nöp nan gau pak God nîp sabe gîpal u, kale nîbi bî nan si nan naij gac halö mîdpal u hauñ göl rö lagöp. *

⁵ Anîb u, Krais mînönj nabönj adö i i aunîg göm, nîpe God nîp haga,

“Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u nöp aij gagöp.

Nîbi bî nan nöp ñeb ap dam nöp ñîbal u nöp aij gagöp.

Pen ne yîp bî hañ roman ap gî lîban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö

böñ nöp in bîc rîköp u abe,

nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm

sipsip nan gau pak sabe gîpal u abe,

u rö nöp ne nîñö aij gagöp.

⁷ Pen manö rîmnap halö hagem hagnö,

‘God, yad mîdpin.

Hadame nöp köp u kalî kliñ rîköm hagla rö u,

yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gînabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö anîb mîhau haga. Manö ap u God nîp hagöm haga, “Nîbi bî kale sipsip nan gau pak nöp sabe gîpal u ne nîñö aij gagöp; nîbi bî nan ñeb ap dam nöp ñîbal u abe ne nîñö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan anîb gau halö laulö böñ nöp in habîk lugöp u abe ne nîñö aij gagöp; nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u gasî nîñöm sipsip nan gau pak sabe gîpal u, u rö nöp ne nîñö aij gagöp,” a ga. Mosîs lo manö kalî kliñ rîkö mîdöp rö nöp sabe gî ñîmîdal u pen Krais nîñöm, “God nîp aij gagöp,” a ga.

⁹ Pen Krais manö ap God nîp hagöm haga, “God, yad mîdpin. Yad aubin u, gasî ne nöp nîñmön hagnabön rö gînabin,” a ga. Anîb u, nîbi bî nan pak God nîp sabe gî ñî mîdeila manö nöd nîbö u, God nîpe wasö göm, manö aij hain nîbö u gö pîdönj gö ara.

¹⁰ Anîb u, Jisas Krais Nap manö u nîñöm, nan si nan naij gîpun gac u ðik gî yunîg, mañ añî yabîl hañ roman nîpe ke böñ nöp sabe gî ña u me, hon nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gac u ðik gî ke gau yuö nîbi bî uñ nîpe mîdpun. *

11 Bî God nîp nan sabe gep gau ñin añi añi wög kale gîpal. Ñin añi añi kale pör pör nan gau pak God nîp sabe gîpal. Pen anig gîlô, nîbi bî nan si nan naij gîpal gac u ñik gî yunim rö lagöp. *

12 Pen Krais nîbi bî nan si nan naij gac u ñik gî yunam a göm nîp ke mañ añi ap nöp sabe gî ñöm, wög anîbu gî udpin a göm, am God ñimagö yijig adö böñ lau asîka.

13 Krais God ñimagö yijig adö böñ lau asîk midö nîñöl gî, God nîpe Krais nîp kaua! maua! midpal gau ma ara nîpe mo gau linab. *

14 Krais nîpe mañ añi nöp uma u, nîbi bî nan si nan naij gac kale ñik gî yuöp gau, kale nîbi bî u! nîpe hadö midpal. Pen kale nîbi bî u! nîpe pör nöp mideinaböl.

15 Ana U! u rö nöp hanîp manö anîbu rö hag ñöb. Nîpe manö hagep bî nîpe ap nîp gasî ñö, God Manö u adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga,

16 “Yad Bî Kub hagabin, hainö yad manö hain nîbö kalîp hagem manö hag adö añi lem, lo yad u gasî midmagö an kale dan lî ñinö, nîñ aij göm gasî nîñöl gî mideinaböl,” a ga. *

17 Pen manö ap haga, “Nan si nan naij gîpal u nîñem arö gem,

hainö gasî nîñöl gî midageinabin,” a ga. *

18 Anîb u hon nîñbun, God nîpe nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gîpal gac u hadö nîñöm arö göp rö, God nîp nan sabe gep bî gau wög ap midagöp yabîl.

God midöp söl auun

19-20 Añ mam bî. Jisas hañ roman nîpe ke hagape nîpe ke nöp sabe gî ñöm ilön udöm uma u me, wañj kub Ram Raul Mîgan U! Ke Yabîl pîl gîla

u pak gî dö gö, adan gîsön nîbö adan kamîñ arep ap hon böñ nöp hiîka. *

21 Krais nîpe hon God îl nîpe midpun gau, bî ram nap nîbö rö midöm, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u midöp.

22 Anîb u me, Krais nan si nan naij gîpun gac u hadö ñik gî yuö, gasî magö hon mid aij göp nîñöm hon ñig pak aij gîpun rö u! nöp midun, God manö aij u nîñ ud pîdöñ gun, gasî añi nöp nîñun, God midöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp gî nab u me, God hanîp dam ram mîñöñ kumi kabö adö lan au ud arnab a göp manö nîñö anîbu nîñ ud pîdöñ gun gasî halö abad midaiun. God hainö anig gî nab manö u nîbi bî gau hag ñîbun rö, hon ke gasî añi anîbu nöp nîñ ud pîdöñ göl gî midaiun.

24 Pen añ mam bî rîmnap kalîp midmagö lun gî aij gîno, kale pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö löm gî aij gîlô, añ mam gau pen pen ud aij gun, gî ñun, pen pen midmagö lun, gî aij gun. Gasî u nöp nîñöl gî midaiun.

25 Nîbi bî rîmnap God Manö nîñun a göm apöm magum gîmidal u pen hainö arö gîpal rö, gagun. Bî Kub ado gî apöm manö kub hagnab ñîñ u söl midöp a gun, ap magum gun, manö aij nîñbun u, pen pen hag ñöl gun, jîm ñöl midaiun. *

Krais nîp arö gî nabun u, böñ nöp ap lug pakun rö löp

26 Krais manö aij manö yuö u haglö nîñ aij gun, pen ado gî nan si nan naij adö u kauyan göl gî midnabun u, nan ap God nîp sabe gî ñîno gac hon u ñik gî yunim rö lagöp. *

27 Adö anîbu, adan hon ap midageinab. God nîp pîñîñ gun, manö kub u abe, mab mîtan kub God kolma! nîpe gau kalîp in hij gî lugnîg gab u abe abad mideinabun. *

* 10:11: Eks 29:38 * 10:13: Sam 110:1 * 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34
 * 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11

28 Mosıs lo manö kalı kılın rıka u, nıbi bı nınlö, nan yıharın rö lö, rıb rıkeila u, nıbi bı mıhau aka mıhau nıgan amgö nınlö, manö kub gımdal nın u, kalıp mög nınım rö lagö, bı manö ud asıkep gau manö anıbu nın aij göm haglö bön nöp al pak lımdal. *

29 Anıb u, nıbi bı God Nı nıpe u nöp azeb azeb nınaböl u, God nıbi bı manö kub hagnab nın u kalıp manö kub hagöm, kalıp pen ilön naij nınıg gab. God Nı nıpe nıp azeb azeb nınaböl anıbu, Krais hagape nıpe ke hanıp God aip ud jım nöl lınam a göm yua u, kalıp nan yıharın rö lö, anıg gınaböl. Pen God Ana kalıp mög nınöb u, nıp u rö nöp azeb azeb nınaböl. *

30 Hon nınbun God Bı Kub nıpe haga, “Nıbi bı nan si nan naij gıpal gau, yad anı kalıp pen gı naij gınabin,” a ga. Pen manö ap haga, “Bı Kub nıpe ke nıbi bı nıpe gau kalıp manö kub hagnab,” a ga. *

31 Pen God Bı Kub pör pör mıdöp u, nıbi bı gau kalıp manö kub hagnab u nınlö anının gö pının gınaböl.

God Manö hagöp rö nöp gıno arnım

32 Pen nöd gımdim u hauı gagmim. Krais mailö aij kalöp pak nı manö aij nıpe u nın udpe, nıbi bı rımnab kalöp marö kub nıla u pen nıp arö gagpe.

33 Nın rımnab kalöp manö naij hagöm, gı naij gımdal u pen gası anıbu nıngmim, Krais nıbi bı mıgan rımnab kalıp gı naij geila anıb gau adö armıdim.

34 Nıbi bı Krais manö aij u nın udlö, nagı lıla gau, mög nınmıdim. Bı kub ram mınön kale abadpal gau apöm nan kale magönhalö ud gau nıbö gau nıbö pıı gı ud arlö, gası iru nıngmim, aij gö nınlö gı, kale nan pıı gı ud aragep, nan aij yabıl pör

pör nöp mıdnab u gası nınlö gı nöp mıdmıdim. *

35 Anıb u, hain hain gagmim; klö gımm gası halö mıdeınabım u, God kalöp pen nan aij yabıl nınab.

36 Krais manö aij nın udpım u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp gıpe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij anıbu nınab.

37 God Manö u nınun nınbun, manö ap kalı kılın rıköm hagla, “Magö ulep nöp ap mıdöp

Bı aunıg gab u aunab. *

38 Pen nıbi bı kamın aij yad gau, yıp nın udöm kamın mıdeınaböl. Pen nıbi bı rımnab yıp arö gınaböl u, yıp aij gagnab,” a gıla.

39 Pen hon nıbi bı God nıp arö göm ap lug paknaböl rımnab mıdagpun; nıbi bı nıp nın udöm, pör pör nöp kamın mıdeınaböl gau mıdpun.

11

Nın udep magö u

1 Nıbi bı God Manö hagöp u manö nınlö hagöp a göm, God nıp nın udpal gau, God Manö hainö kalöp gı aij gınabin a göp u, kale gası mıhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nın ud pıdön gıpal. Nıbi bı God Manö hagöp u manö nınlö hagöp a göm, God nıp nın udpal gau, God Manö nan anıb gau anıg göl anıg göl mıdöp a göp u, kale nan anıb gau amgö nıngapal u pen kale gası mıhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nın ud pıdön gıpal. *

2 Nıbi bı rımnab hadame nöp gau, mıni nöp kalı kılın rıkajın rö gıla rö, God nıp aij ga.

3 God nıp nın udun, God Manö hagöp u manö nınlö hagöp a gıpun u me, nan kumi kabö adö lanı abe, nan mınön nabön ilı abe, God nan ap udöm gı laga, God manö u nöp hagö la u, nınbun. *

Ebol, Inok, Noa God nıp nın udla

* 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3

⁴ Hadame nöp bi ne Ebol God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a ga u me, nan dapöm God nöp pak sabe gi ñö, God nöp aij ga. Pen nimam Ken nan dapöm sabe gi ña u, God nöp aij gaga.

Ebol nipe God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a ga u me, God nöp pen bi kamöp aij yad a göm, nan sabe gi ña u nöp, yip aij göp a ga. Ebol umöm arö, mñi aip midagpun u pen, nipe God nöp nöp uda aij anbu, hanp nipi bi rimnap gasi ñöl gi nöp midöp. *

⁵ Pen Inok nipe u rö nöp God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm, God nöp nöp ud mid damöm umaga. God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a ga u me, God nöp pen bi kamöp aij yad a göm, kamöp nöp ud ara. Nipi bi nöp ulhai ulhai nöp wasö gila; God nipe ke nöp dam ram minöp kumi kabö adö lan au ud ara. *

⁶ Nipi bi God nöp nöp udöm, God Manö hagöp u manö nöp hagöp a ginaböl gau nöp, God nöp aij ginab. Nihön ginig: nipe kamöp midöp rö, nöp sabe gino, hanp manö hagöp rö ginab a gipal nipi bi gau nöp ud aij ginab.

⁷ Pen Noa nipe u rö nöp God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm, God hagöp rö nöp ginab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nöp mön kub paknab a gö, Noa amgö nöpaga u pen God nöp nöp uda rö, manö nöp hagöp a göm, nig magib kub u gi la. Nig magib kub anbu gi löm, nipi nipe ni pai nipe gau magöhalö raul migan anbu arlö, mön kub yabıl u ala pen kamöp mideila. Pen God mön kub paknab a gö, amgö nöpaga nin u, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm gö arö nig magib gi la u me, God nöp bi kamöp aij yad a ga. Nipe kamöp arö nöpöl gi, nipi bi manö nipe rib jula

gau nipi bi nan si nan naij nöp göl gi mideila u waiö midöp. *

⁸ Bac ilan Ebrahim u rö nöp God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram minöp u midö nöpöl gi God haga, “Ni pai ne yag daun-abön yag daulö arnab gau, kalöp ram minöp kub ap böy nöp hagnabin u me, ammön anib gau midaimön,” a ga. God anig hagö, Ebrahim ram minöp anbu midöp gau a göm nöpaga; God yip abad mideinab a göm, halöwalö ara. *

⁹ Pen God ram minöp nöp hag la am mideia ram minöp anbu ram minöp nipe wasö, nipi bi rimnap ram minöp kale. Nipe bi milö gau nibö rö mideia. Nipe anig göl midöm, sel ram nöp göm han ajöm, ni nipe Aisak nöp yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ni nipe Jekop nöp yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram minöp nöp hag löm Ebrahim nöp haga u, ni nipe Aisak Jekop kalip u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram minöp klö aij pör mideinab a göm gi la u, am mideinabin a gi gasi nöpöl gi mideia.

¹¹ Ebrahim bi mitep löm, nipi bin Sara nipi wasöke mitep yabıl löm, midailö. Pen Ebrahim God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm, hagöp rö nöp halip ginab a göm, ni Aisak nöp yag daulö. *

¹² Ebrahim bi hadö umöb rö mideia u pen ni nipe anbu rikö, rik dam dapıl gılö, hon nipi bi iru nibanö yabıl, gapı kumi kabö lan au iru nibanö yabıl midöp rö, kabö kulup airan nig got au iru nibanö yabıl midöp rö, wö ral nöpagal rö u, midpun. *

¹³ Bi hadame nöp hagabin anib gau, God nöp nöp udöm, God manö hagöp u manö nöp hagöp a göm,

* 11:4: Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24 * 11:7: Jen 6:13-22; 7:1 * 11:8: Jen 12:1-5 * 11:9: Jen 35:12 * 11:11: Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * 11:12: Jen 15:5; 22:17

hagöp rö nöp hanip gınab a göm, umla. God kalip nıhön nıhön hagö, hagöp rö nöp hanip gınab a göm, nıp nıñ ud mıdeila u pen God haga anıbu gö nıñöm umagla. God kalip nıhön nıhön haga u, amgö nıñagöm, mılö gau nıbö rö gası kale nöp nıñöm, hainö God nan aij hanip nınab a ga u hanip nınab, a göm, aij gö nıñöl gı mıdöm umla. Mınöñ naböñ adö it i mıdöm hagmıdal, “Hon nıbi bı ke gau nıbö yıharıñ apun mınöñ naböñ adö it i mıdpun,” a gımdal. *

14 Nıbi bı manö anıbu rö hagnal gau, ram mınöñ hon yıjıg göl ap mıdöp u a gı gası u nıñöm, anıg hagnal.

15 Ram mınöñ kale arö göm aula u gası arö, ado gı arblap pen ado gı aragla.

16 Pen gası kub kale ara God ram mınöñ aij kumi kabö adö lan au. God nıpe pen kalip ram mınöñ ap gı lı aij ga u me, kale God nıp God hon a gıpal u, nıpe nıñö nable gagöp.

17-19 Pen God, Ebrahim hagnabin rö gınab aka göm, nıp haga, “Nı ne Aisak, ‘Rıkö rıklö rık dam dapıl gılö iru mıdeinaböl,’ a gınö nı u nöp, nıp dam al pak lımön, yıp sabe gı nımön,” a ga. Hagö, Ebrahim God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, yıp hagöp rö nöp gınab a göm haga, “Nı yad anıbu rıkö rıklö rık dam dapıl gılö iru mıdeinaböl a ga manö u arö gagnab; nı yad anı yabıl u al pak lınö, nıpe gö kauyan uraknab,” a göm, nı nıpe Aisak nıp dam bıd adö u nagi adık löm, ru udöm bıg lınıg gö, God haga, anıg gagmön a ga. Anıb u, nı nıpe Aisak nıp hadö böñ nöp uma rö la u pen nıp kamıñ udöm dam ado gı ara. *

20 Aisak pen kub göm nı mıhau yag daua. Nı ap hib nıpe u Jekop; nı ap hib nıpe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nıp nıñ udöm, God manö

hagöp u manö nıñö hagöp a göm, bı mılep yabıl löm, God hagöp rö nöp gınab a göm, nı nıpe mıhau kalip nan aij hainö gınab manö u rımnab nöd hag nıa. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

21 Pen nı nıpe Jekop u rö nöp God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm, bı mılep yabıl löm söl umnıg ga nın u, ilöñ adıñ ud ajep nıpe u udöm, God hib nıpe hagö adö arö nıñöl gı, nı nıpe Josep nı rıka mıhau u kalip hagöm, God kalip mıhau ud aij göm abad mıd aij gınım, a ga. *

22 Pen nı nıpe Josep u rö nöp God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm, bı mılep yabıl löm söl umnıg ga nın u, Isrel nıbi bı nıpe gau kalip haga, “Hainö ram mınöñ lıjip i arö gımım, ado gı ram mınöñ Kenan arnabım. Nın anıbu, le yad gau halö dammım anıg anıg gımım,” a ga. Hagöm umö, hainö kalip haga rö nöp gıla. *

Mosıs nıp yag dapıl pi gılö

23 Mosıs nıme nap ber u rö nöp God nıp nıñ udmil, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a gımil, hagöp rö nöp gınab a gımil, nı Mosıs nıp yag daumil, kılın aij mıdeia u nıñmil, rakın mıhau nıgan pi gılö mıdeia. lıjip Kın Pero nıp pıñıñ gıglö. *

24 Mosıs kub göm, nıpe u rö nöp God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a göm haga, “Yıp Pero pai nıpe nı nıpe hagagöl.

25-26 Mınöñ naböñ adö it i nan si nan naij göl gı mıdnö, yıp aij gagnab; pör pör mıdeinam a gem, Mesaia nıp nıñ udnö, yıp hag junaböl u aij; pen lıjip nıbi bı arep auen nan aij aij kale gau yıp aij gagöp a ga. Yad nıbi bı God lau adö mıdlö, kalip gı naij gıpal

* **11:13:** Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11
Jen 27:27-29,39-40 * **11:21:** Jen 47:31-48:20 *
2:2

* **11:17-19:** Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * **11:20:**
11:22: Jen 50:24-25; Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22;

gau aip magum gem mîdeinam,” a ga.

27 Pen Mosîs nîpe God amgö nînjagep u nîp nînj udöm, waiö nîjnîm rö lö, Kînj Pero nîp mulu kal nînja u piñînj gaga. God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, hagöp rö nöp yîp abad mîdeinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nîbi bî kalîp u† gî Ijîp arö göm aua.

28 Pen Mosîs nîpe God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanîp gî nab a göm, hagö, Isrel nîbi bî Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm ajöñ if böñ böñ yulö pîsmas gî pakö, naböñ adö lan abe yulö pîsmas gî pakö, ejol apöm Ijîp nîbi bî ñî nöd yag daula gau magöñhalö al pak löl gî, Isrel nîbi bî ram kale u amöm ñî nöd kale gau al pak laga. *

29 Isrel nîbi bî God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanîp gî nab a gîlö, Ijîp kai kalîp rîdîk gîlö, amöm ñîg solwara Hagape u rîknîg gîlö nînjöl gî, God gö ñîg anîbu tî† gî böñ böñ arö, mîñöñ mîlep adö u rö amöm, böñ lödañ arla. Pen Ijîp kai kalîp yu gî dam anîbu aueila, ñîg apöm kalîp pa†u gö magöñhalö ñîg ñînjöm um hakla me. *

30 Pen hainö Isrel nîbi bî God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, hagöp rö nöp gî nab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö klö u ñîñ unbö mudun u gîgabö gîlö gîlö, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

31 Bî si udep nîbi Rehap u, God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, nîbi bî nîpe God manö nîpe arö gîla gau aip umaga. Nîhön gîñîg: bî Isrel mîhau daun kub Jeriko arlö, kalîp mîhön al pak lîñîg gîlö, God Rehap hagö, ram

mîñöñ hon nînj lîñîg aubil a göm, ud amdam gö, kamînj mîdmîl ado gî arlö. *

32 Pen nîbi bî God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a gîlö, kalîp ke yabî† ga aiud gau aige göl gem mîlöbö hagnam. Bî ne Gîdion, Barak, Samson, Jepda, Depîd, Samyuel bî gau abe, bî God manö hagep gau abe gîla gîla rö hagnö, manö mîlö kub arnab. *

33 Nîbi bî anîb gau God nîp nînj udöm, God manö hagöp u manö nînjö hagöp a göm, rîmnap nîbi bî ram mîñöñ ke rîmnap kalîp yu gî yula. Kale gî aij gîla rö, God gî nabî† a ga rö nöp kalîp ga. Rîmnap kalîp kain hapeb laiön mîdeila an u ud yula, God kalîp abad mîdö hauagla. *

34 Pen rîmnap mab kub ineia an u ud yula inaga. Rîmnap ru mîlö kîd udöm kalîp bîñîg lun a gîla u pen piñînj gî arla. Nîbi bî rîmnap nîbi bî hain u pen God kalîp abad mîdeia kal klö yabî† mîdeila. Pen pen göl gî, amöm ami bî ram mîñöñ ke nîbö gau kalîp yu gî yula. *

35 Nîbi rîmnap nugmul bî ñî pai kale gau umeila, God nîp nînj udöm sabe gîlö, nîpe gö kauyañ urakla.

Nîbi bî rîmnap God nîp nînj udeila rö, kalîp ilön ñîla. God nîp arö gîblap, kalîp hubîk yulö kamînj arblap u pen, umno God hanîp gö urakun ram mîñöñ aij nîpe au pör pör mîd aij gun a göm, God nîp cîg göl gî nöp mîdöm nîp arö gaglö, kalîp rapîñ gî naij göm ilön mab ñîlö ñîlö umla. *

36 Rîmnap kalîp hag juöm, ilön ud rapîñ pakla. Rîmnap adîköm nagi yula. *

37 Rîmnap kabö ju pak lîlö umla. Rîmnap kalîp so udöm rîb gî dö gî adîñ adîñ lîla. Rîmnap ru mîlö kîd udöm, kalîp böñ nöp bîñîg lîla. Rîmnap kalîp pör nöp gî naij göm,

* **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 * **11:32:** Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1 * **11:33:** Dan 6:1-2 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * **11:36:** 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6

yuk gılö gılö uþham yabiþ mîdöm, nîbi bî mög gep rö mîdöm, kaj meme sipsip hañ udöm waliþ rö yîmöm gi ajmîdal. *

³⁸ Pen nîbi bî gau nîbi bî aij yabiþ; nîbi bî naij gau aþ kale au mîdagaiblap. Hon aip mîdep rö lagöp a göm, kalîp gi naij gılö gılö, pîñig gi am ram mînön kabö nöp mîdöp aþ gau mîdöm, kabö mîgan mînön mîgan gau han ajmîdal.

³⁹ Nîbi bî hagabin anîb gau, God nîp nîþ udöm, God manö hagöp u manö nîþö hagöp a göm, hagöp rö nöp gî nab a gılö, God kalîp magöñhalö, gi aij yabiþ gîmim nîbi bî kamîþ aij yad mîdpim, a ga. Pen God kalîp nan aij ñî nabin a ga u, nan aij u ñî anîbu udagla.

⁴⁰ Nîhön gîñig: God hanîp nan aij yabiþ ñîñig gabin a göm gasî nîþa rö, ñîñ hain añî anîbu nöp, kale nîbi bî gau abe, hon nîbi bî abe hanîp magöñhalö udö, seg am jîm ñöl nîbi bî uþ nîpe mîdeinabun.

12

¹ Pen nîbi bî iru nöp hagajîñ anîb gau hanîp bîg gîgabö göl gi mîdpal rö, nan gasî kub nîþbun gau arö gun, nan si nan naij hanîp yîñîd cîg gîñîm rö löp u arö gun, klö gun adan hanîp hag la u gi dö gi arun. *

² Jisas haga rö, hon God nîp nîþ udun, God manö hagöp u manö nîþö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöñhalö waiö nöp nîþ aij gî nabun. Jisas nîp mab kros ba laþ al pak lîñig gılö, yîp bî naij rö al pak lîlö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram mînön kumi kabö adö lagod au mîñ mîñ yabiþ gî nabin a göm, hanîp nîbi bî a göm umöm, urak am God ñîmagö yîjig adö böþ lau asîka. Anîb u, pör pör nöp Jisas nîp nöp gasî nîþöl gi mîdaiun.

³ Nîbi bî iru nöp Jisas nîp mulu kal nîþöm gi naij göm gılö arö, nîpe pîñîþ gaga u nîþmim. Jisas

ga adö anîbu nîþmim, anîg unbö rö nöp gîmim, gasî halö mîdmim, God hagöp rö nöp göl gi mîdaimim.

⁴ Jisas nîpe Seden aip pen pen ga u, bî gau nîp mab ba laþ al pak lîlö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naij gîñig þîp gö, anîg gagun a gîmim, nîp aip pen pen gîpim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp ñî pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalî kîñîñ rîkla u hauþ gîpim akan Nîpe haga,

“Ñî pai yad gai i!

Bî Kub u kalöp rîmîd ukñig marö ñî nab u, gasî kub nîþagmim.

Bî Kub kalöp hag gî nab u, hanîp böþ nöp arö göp a gîmim, gasî iru nîþagmim.

⁶ Bî Kub nîbi bî mîdmagö löp gau kalîp rîmîd uk nab.

Ñî pai nîpe gau me, kalîp magöñhalö marö ñî nab,” a ga. *

⁷ Anîb u, uþham mîdeinabim u, gasî iru nîþagmim; God hanîp rîmîd ukab a gîmim gasî halö mîdaimim. Kale nîþbim, nap bî gau ñî pai kale gau magöñhalö rîmîd ukpal. *

⁸ God nîpe ñî pai nîpe magöñhalö rîmîd uk nab. God kalöp rîmîd ukagnab u, kale ñî pai nîpe wasö, ñî pai nap halö mîdagpim u me, kalöp rîmîd ukagnab.

⁹ Bapi hon mînön naböþ adö iþ i gau, hanîp rîmîd uklö, aij ukpal u a gun nîþbun. Anîb u rö, Bapi hon kumi kabö adö laþ mîdöp u hanîp rîmîd ukö, aij yabiþ anîg göp a gun nîþun kamîþ mîdaiun.

¹⁰ Bapi hon mînön naböþ adö iþ i rîmîd ukpal gau, ñî pai mîdaino pro magö u nöp, gasî kale ke nîþöm hanîp rîmîd ukpal. Pen God hanîp a göm, uþ mîdpin rö nöp mîdeilaþ a göm, hanîp rîmîd uköp.

¹¹ God hanîp rîmîd uköp magö u aij gagöp u pen rîmîd ukö, nagî aij

* 11:37: 2Kr 24:21 * 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:6: Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19 * 12:7: Dud 8:5

* 12:11: Jem 3:17-18

adö anibu niñun, agamij mɔdun gi
aij göl gi nöp mɔdeinabun. *

*God nan nipe gau nöp gasi niñöl gi
mɔdaimim*

¹² Anib u me, ñin ma kala gö auöp
u, yiñarñ göp a gɔmim, urak amil
apil gipe klö ginim. *

¹³ Adan yijig göl aij aij adö u arbe,
rimnap ma pig juainim, klö gɔmim
ammim gipe gipe, kamñ linab. *

¹⁴ Nibi bi gau aip magöñhalö jɔm
ñöl mɔdaiun a gɔmim mɔdaimim u
pen God nibi bi uñ nipe mɔdaimim.
God nibi bi uñ nipe gau nöp Bi Kub u
nip niñnaböl.

¹⁵ Kale niñ aij gɔmim, God hanip
mög niñöm ud aij göp u arö gagmim.
Niñ aij gɔmim, an kale gau nibi ap bi
ap gasi naij niñöm, nibi bi rimnap
gasi naij anibu hageinab u, kale pen
u rö nöp gilo gilo, nibi bi iru nöp
kalip asin uñ ginim rö löp.

¹⁶ Niñ aij gɔmim, an kale gau nibi
bi ap nibi si bi si gagnim. Kale
magöñhalö God nan nipe gau nöp
gasi niñöl gi mɔdaimim. Iso hadame
nöp ga rö gagmim. Iso nipe God nan
nipe gau gasi niñagöm, kiyo lö, nan
ñinñ a göm, God nap Aisak nan aij
ña u, Aisak ñi nipe nöd u Iso nip
ñinñig ga u, Iso ñi nöd mɔdöm udböp
u, pen nan aij anibu nan yiñarñ rö
lö arö göm, nan magö u nöp uda. *

¹⁷ Pen kale niñbim, nap Aisak nan
aij ñi nöd Iso nip ñinñig ga nan aij
anibu, Iso udaga u me, hainö mög gö
mitörñ göl gi, kauyan udnam a göm,
adan udnim ap mɔdagö, mög yabiñ
gö mitörñ gi mɔdeia. *

*God pör kamñ mɔdöp u ram
mɔnörñ nipe u aubim*

¹⁸ Isrel nibi bi ram mɔnörñ Sainai
Dum mɔdöp u amöm dum anibu il
au aulö, mab kub yabiñ inöm, sibön
yabiñ apöm, yigön kub udöm gö,
amgö kale ke niñla. Pen kale ram
mɔnörñ anibu rö auagpim. *

¹⁹ Añ magö manö kub u hagöm,
manö kumi kabö adö lan nibö ap
hagö, nibi bi gau piññig göm Mosi
nip hagla, “Ake! Manö hagab anibu
rö, manö rimnap hagö niñagun,” a
gila. *

²⁰ Niñhön ginig: God manö nöd hag
la u Isrel nibi bi gau hag ñinñig göm
Mosi nip haga, “Nibi bi, kaj meme,
kaj sipsip nan gau dum anibi auaiöl,
kabö ju böñ nöp pak lep,” a ga. Manö
anibu niñlö mɔdmagö aröp. *

²¹ Nan ga anibu niñöm piññig gila
u, Mosi u rö nöp niñöm haga, “Yad
gil gil gem piññig gabin,” a ga. *

²² Kale pen Sainai Dum anibu
auagpim; kale Saion Dum aubim.
Saion Dum aubim u, God pör kamñ
mɔdöp u ram mɔnörñ nipe u aubim,
ram mɔnörñ Jerusalem kumi kabö
adö lan, ejol iru nibanö yabiñ ñinñi
löl gi mɔdpal au, ram mɔnörñ anibu
aubim.

²³ Nibi bi Krais manö aij u niñ
udlö, God kalip ñi nöd rö udöm, ñi
pai yad a göm, hib kale ram mɔnörñ
nipe kumi kabö adö lan au kalil kññ
riköp; kale magum göm miñ miñ göl
gi mɔdpal au, ram mɔnörñ anibu am-
mim, Krais nip niñ udpal kalip aip
jɔm ñöl mɔdpim. Krais nip niñ ud-
pim u me, God nibi bi gau magöñhalö
manö kub hagnab God u aip jɔm
ñöl mɔdpim. Nibi bi ram mɔnörñ il
i mɔdöm, God nip niñ udöm, God
Manö hagöp rö göm, nibi bi kamñ
aij nipe mɔdöm, umöm ana kale am
God aip nibi bi uñ nipe mɔdpal gau,
kalip aip jɔm ñöl mɔdpim.

²⁴ Jisas nipe God manö aij gisön
nibö dapöm bi an nibö mɔdöp u, nip
nöp aubim. Ken nimam Ebol nip al
pak lö hagape yua u, manö kub yabiñ
uda; pen Jisas hagape nipe u hanip a
göm yua rö, God aip jɔm ñöl mɔdaiun
rö löp. *

Niñ aij gɔmim

* 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18:
Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21:
Dud 9:19 * 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10

²⁵ Anib u, niŋ aij giŋmim. Niŋi bi Sainai Dum iŋ au miðdöm, God manö haga u udagla gau, kamŋ aröl rö laga rö u, God ram miŋnönj kumi kabö adö laŋ au niŋbö manö aij giŋsön niŋbö u haga u arö giŋnabun u, hanip u rö nöŋ kamŋ arun rö lagnab yabiŋ. *

²⁶ Niŋ nöd anibu God kalip manö hagö niŋjöl gi, munmon rö uda. Pen hanip haga, “Hainö unbö rö kauyaŋ giŋnö, miŋnönj nabönj iŋ i abe, kumi kabö adö laŋ abe magönjhalö aŋ aŋa giŋnab,” a ga. *

²⁷ “Kauyaŋ” a ga anibu niŋbun, nan pör miðdageinab a göm gi la gau magönjhalö ur giŋnab; nan pör pör miðdeinab a ga nan gau nöŋ miðdeinab.

²⁸ Anib u, hon ram miŋnönj aŋa gagep, ram miŋnönj pör pör nöŋ piðdön miðdep, ram miŋnönj aij yabiŋ arnabun rö, aij a göl gi miðdun, God niŋ niŋ ud piðdön gun, bi kub klö halö miðdöp u gasi niŋjöl gun, hib niŋpe hagno adö arniŋm.

²⁹ God hon mab ke inab rö miðdöp. *

13

Añ mam riŋnap kalip miðmagö yabiŋ lun

¹ Krais niŋi bi gau aip añ mam rö pen pen miðmagö löŋ gi nöŋ miðdaimim.

² Krais niŋi bi gau niŋbö kalöp lau adö auaiöl, kalip ud aij giŋmim. Niŋi bi riŋnap, niŋi bi gau niŋbö aulö, niŋi bi yiŋharŋ gau niŋbö auaböl a göm, hag wiŋhai udöm, niŋi bi wasö, ejol riŋnap kalip hag wiŋhai udla. *

³ Krais niŋi bi riŋnap nagŋ miðdaiöl, hon aip nagŋ miðdpun a gi gasi niŋmim kalip gi aij giŋmim. Krais niŋi bi riŋnap uŋham miðdaiöl, hon aip uŋham miðdpun a gi gasi niŋmim kalip gi aij giŋmim.

⁴ Ber miŋhau udmil, gi aij giŋpil. Kalip ber miŋhau gi naij gagöl. Pen

ber miŋhau udmil, hainö niŋi si bi si giŋnabil gau abe, bi praj niŋi praj niŋi si bi si giŋnaböl gau abe, God kalip manö kub yabiŋ hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro göp a giŋmim, uŋpö kiŋno kiŋbap gol mani nan gau gasi kub u niŋagmim. Nan pro hon miðdöp u mel miðdöp a giŋmim gasi u niŋmim. God haga,

“Kalöp arö gagnabin;
kale aip pör pör nöŋ miðdeinabin,”
a ga. *

⁶ Anib u, gasi halö miðdun hagnun,
“Bi Kub yiŋ abad miðdöp rö, piŋniŋ gagnabin.

Niŋi bi riŋnap yiŋ gi naij göl rö lagöp,” a gun. *

⁷ Bi kub kalöp God Manö aij haglö niŋbe u gasi niŋjöl gi miðdaimim. Kale God niŋ niŋ udöm, manö niŋpe hagöp rö giŋlö arö umla u gasi niŋjöl gi miðmim, aniŋ unbö rö nöŋ göl gi miðdaimim. *

⁸ Jisas Krais nöd miðmiðdöp rö, uri anib unbö rö nöŋ miðdöp; pen uri miðdöp rö, hainö pör pör nöŋ anib unbö rö nöŋ miðdeinab.

⁹ Niŋi bi riŋnap kalöp manö piral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög niŋjöm, ud aij göm, abad mið aij göp u nöŋ gasi niŋmim, miðmagö aŋ kale dan piðdön udmim, gasi halö miðdaimim. Pen nan niŋneb lo gau gasi ap niŋagmim. Niŋi bi nan niŋneb lo gau hain göm mið aij gagnaböl. *

¹⁰ God niŋ nan sabe gep bi gau, God sabe gep ram u miðdöm, nan pak bið adö au God niŋ sabe giŋpal gau, nan bið hon adö miðdöp u niŋjöl rö lagöp.

¹¹ God niŋ nan sabe gep bi gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God niŋ nan sabe gep bi kub yabiŋ u niŋ niŋlö, niŋpe pen niŋi bi nan si nan naij giŋmiðdal a göm, God niŋ sabe giŋniŋ, dam Ram Raul Miŋan Uŋ Ke Yabiŋ u hon göp. Niŋme u pen dam,

* 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29

* 12:26: Hag 2:6

* 12:29: Dud 4:24; 9:3

* 13:2: Ro 12:13; Jen

18:1-8; 19:1-3

* 13:4: Ep 5:5

* 13:5: Dud 31:6,8; Jos 1:5

* 13:6: Sam 118:6

* 13:7: 1Ko 4:16

* 13:9: Ro 14:17

* 13:11: Lep 16:27

mıdpal höŋ adö au laulö böŋ nöŋ in habık lugöp. *

¹² Anıb u rö, Jisas nıbi bı nan si nan naij gıpal gac anıbu hagape yad ke ık gı yunam a göm, daun kub Jerusalem ajöŋ höŋ adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

¹³ Anıb u, nıŋ hain gun, nıbi bı yıharıŋ gau gılö aröp adö u arö gun, höŋ adö u arno, nıŋ hag jula rö hanıŋ u rö nöŋ hag juöl. *

¹⁴ Nıhön gıŋıg: mıŋnön nabön adö ık i pör pör mıdaiun ka ap mıdagöp u pen hainö ram mıŋnön kumi kabö adö laŋ au amun pör pör mıdaiun a gun abad mıdpun. *

¹⁵ Anıb u, hon pör pör nöŋ Jisas Bı Kub hon a gun hib nıpe hagno adö arıŋm. Anıg gıno, God amgö ilö nıpe nan sabe gep aij rö lınab. *

¹⁶ Nıbi bı rımnab gau kalıŋ ud aij gun gı aij gun, nan hon rımnab kalıŋ nıme lı ŋun. Anıg gıno, God nıŋöm nan sabe gep aij rö lö, ŋıŋı lınab. *

¹⁷ Bı kub kalöp abad mıdpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö gımim. God wög gıpun u, God nıŋö aij gıŋıŋ a göm gası u nıŋöl gı kalöp pör nöŋ nıŋ aij göm abad mıd aij gıpal. Anıb u, kale nan nıhön gımim a gıŋaböl u, u rö nöŋ gımim. Anıg geıŋabım u, aij gö nıŋöl gı wög kale gıŋaböl. Pen hagnaböl rö gagnabım u, wög gıŋıg gıŋaböl u gıŋaböl u pen aij gö nıŋöl gı gagnaböl. Anıg gılö, kalöp abad mıd aij göl rö lagnab. *

God nıŋ sabe gıpe, nıpe hanıŋ abad mıdainıŋ

¹⁸ Pen God nıŋ sabe gıpe, nıpe hanıŋ abad mıdainıŋ. Hon gası mıhöp wasö, gası aŋı nöŋ nıŋun, nan nıhön gıŋabun, God Manö hagöp rö nöŋ göl gı mıdaiun a gı gası u nöŋ nıŋbun. *

¹⁹ Yad nan kub ap klö gem kalöp hag nıŋabin: God nıŋ sabe gıpe, nıpe gö, mıdpım u yıŋıd nıŋam.

²⁰⁻²¹ God manö aij pör pör mıdeŋ u, Bı Kub Hon Jisas hagape nıpe lugö uma manö aij anıbu mıdeŋ nöŋ mıdöp. Hagape nıpe lugö umö God gö nıpe urak Sipsip Muŋep Bı Kub Yabıŋ mıdöp. God nıbi bı ud aij gö agamıŋ mıd aij gıŋaböl u, kalöp u rö nöŋ nan aij ŋö, nan nıhön nıhön God gımim a gıŋab u, gıŋabım. Pen Jisas Kraıs mıdmagö aŋ hon daŋ mıdöm, God nıpe hanıŋ nıbi bı aıgale nıbi bı rö mıdeıŋabun a gıŋab u, Jisas Kraıs hanıŋ gö anıb unbö rö nöŋ lınabun. Anıb u, Jisas Kraıs hib nıpe pör pör nöŋ hagno adö arıŋm. Anıb unbö rö aij. *

Manö nabön rımnab

²² Pen aŋ mam bı. Köp ulep kalı kılıŋ rıkpın anıbi, manö hagabin u nıŋ aij gımim udmim.

²³ Mam hon Dimodi nıŋ nagı lıla u, mıŋı höŋ auöp. Söl aueıŋab u, aıŋ nıŋabul.

²⁴ Bı kub kale gau abe, God nıbi bı nıpe gau abe, kalöp magöŋhalö “Mıdpım?” a gabun. Kraıs nıbi bı nıpe ram mıŋnön İdali nıbö gau kalöp “Mıdpım?” a gaböl.

²⁵ God kalöp magöŋhalö mög nıŋöm ud aij göm abad mıdaŋ.

* ^{13:12:} Jon 19:17 * ^{13:13:} Hib 12:2 * ^{13:14:} Hib 11:10,16; 12:22 * ^{13:15:} Sam 50:14,23
 * ^{13:16:} Plp 4:18 * ^{13:17:} 1De 5:12 * ^{13:18:} Ap 24:16; 2Ko 1:12 * ^{13:20-21:} Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalî kliñ rîka

¹Yad Jems. God, Bî Kub Jisas Krais, kalîp apil mîhau wög gi ñabin. Kalöp nîbi bî Jisas Krais manö aij nîpe u nîñ udmim, ju am ram mîññ ke gau gau mîdpim gau, köp anîbi kalî kliñ rîkem, “Kale mîdpim?” a gabin. *

Marö nîhön nîhön aunab, kale gasî iru nîñagmim

²Añ mam bî. Marö nîhön nîhön aunab, gasî iru nîñagmim; mîñ mîñ göl gi nöp mîdaimim. *

³Kale nîñbim, marö auö bîslam mîdeinabim u, kale Jisas Krais nîp cîg aij gîñabim. Anîb u, hainö marö nîhön nîhön kalöp aunab, kale pîñññ gagmim, Jisas Krais nîp nîñ ud pîdön gîmim, nîp cîg aij gîmim. *

⁴Uñham mîdmim, Jisas Krais nîp cîg aij göl gi nöp mîdmim, gi dammim me, kale nîbi bî klö, nîbi bî aij, nîbi bî asîñ mîdagöp, mîdeinabim.

⁵Pen kale nîbi bî rîmnap, hon nîhön nîhön gîno aij arnab, a gîñabim u, God bî hanîp ud aij yabîl göp u nîp hag nîñbe, nîpe kalöp gasî aij kabö göl u ñîñab. God nîp hag nîñeinabim u, yîp nîhön gîñg anîg hag nîñbim, a göm, hagagnab. *

⁶Pen God nîp hag nîññg, gasî añî nöp nîñmim hag nîñmim. Pen hanîp nîñnab aka nîñagnab, a gîmim, gasî mîhöp nîñmim hag nîñagmim. Pen kale gasî mîhöp nîñmim hag nîñnabim u, yîgön apöm, ñîg solwara ralöm ud danî i göp rö u gîñabim.

⁷⁻⁸Nîbi bî anîb gau rö, gasî ap ap nîñöl gi gîlö aröp u me, Bî Kub nîp hag nîñnaböl u, nan ap kalîp ñagnab.

Nîbi bî nan mîdagöp gau; nîbi bî nan iru mîdöp gau

⁹Krais nîbi bî añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nîpe yad hib

mîdöp, yad ñî pai nîpe mîdpin, a göm, mîñ mîñ gîñab;

¹⁰pen añ mam nan iru mîdöp gau, God amgö ilö nîpe yad añ mam nan mîdagöp gau rö adîp adîp mîdpin, a göm, mîñ mîñ gîñab. Nîhön gîñg: nan aij nîpe u mab pîpîl rö yîñîd hir gîñab. *

¹¹Sîdö u lîm göm, mab pîpîl aij aij anîbu kal nîñö, mîlep göm lugöp. Nîbi bî nan iru mîdöp gau, wög kale gi dam arlö nîñöl gi, kalîp unbö rö nöp gîñab. Kale unbö rö nöp ur gîñaböl.

Nîbi bî marö auö, God nîp arö gagpal

¹²Pen nîbi bî marö auö, God nîp arö gagöm, cîg aij göl gi nöp mîdeinaböl gau, usajîl bad pör pör mîdep u udnabun a göm, mîñ mîñ gîñaböl. Nîbi bî God nîp mîdmagö lîbal gau, God kalîp usajîl bad pör pör mîdep u rol ñîñab. Nîpe manö klö hagöm anîg haga.

¹³Nîbi bî, gi naij gun, a göm gasî u auö, God gasî ñö anîg gun a gi gasî nîñbun, hagagöl. God, nan si nan naij gînam, a gi gasî nîñagnab rö, nîbi bî rîmnap kalîp gasî anîbu rö ñagnab.

¹⁴Pen gasî naij kale ke nîñbal adö u, kalîp tîp gi ud arö, nan si nan naij gun a gi gasî nîñnaböl.

¹⁵Gasî nîñnaböl anîbu, nan yîñ rö yîmlö, ranöm kîdîl am pîdön gîñab rö u, nan si nan naij gîñaböl. Pen nan si nan naij gîñaböl anîbu, böñ nöp mîd pîdön gö, umnaböl.

¹⁶Pen añ mam aij yad gau. Manö pîral hagaiöl u, nîñagmim.

¹⁷Nan aij nîhön nîhön kabö rö ud-pun gau, ke gau nîbö auö udagpun. Bapi sîdö, rakîñ, gapî mailö ñîmîdöp gau gi la u nöp, hanîp adö gîlanî nîbö ñöb. Nîpe nagî adö ap gi damöm, nan ana rö ado göm, nagî adö ap ke gagnab.

¹⁸Gasî nîpe ke nîñöm gö, hon manö nîñö nîpe u nîñ udun, kamîñ

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1

* 1:10: Ais 40:6-7

* 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7 * 1:5: Pro 2:3-6

gisön nîbö udun, ñî pai nîpe ke lun, nan magö nöd nîbö mîñ mîñ göl gî ralmîdal rö mîdpun. *

God Manö u nîñ aij gîmim, hagab rö nöp gîmim

¹⁹ Añ mam aij yad gau nîñim! Nîbi bî kalöp manö hagaiöl u, yîñîd nîñmim; pen manö yîñîd hagagmim; nîbi bî gau kalîp yîñîd mulu kal nîñagmim.

²⁰ Nîbi bî mulu kal nîñnaböl u, God kale gî aij göm, mîd aij gîlan, a gî gasî nîñjüb rö gagnaböl. *

²¹ Anîb u, gasî naij nîñmim, nan si nan naij gîpim u, nîhön gîñîg anîg gîpun, a gîmim, nan gac göp anîbu böñ nöp arö gîmim, God mîdmagö an kale dan manö nîpe yîmüb u, ud aij gîmim. Manö anîbu kalöp ud asîk yunab. *

²² God Manö anîbu rîmîd u nöp apdî nîñmim, hadö nîñbun, a gîmim hagagmim. Anîg geinabim u, kalöp ke manö pir alnabim. God Manö nîñmim, hagöp rö gîmim me, nîñbun, a gîmim. *

²³ Pen nîbi bî God Manö nîñjöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu adîñ lî nîñbal u rö gîpal.

²⁴ Añañ lî nîñjöm, mulu adîñ kale nîhön rö mîdöp, a göm, nîñ aij gîpal u pen arö göm amöm, yîñîd nöp hauñ göm, aige gö rö mîdajîp nîñbun, a göm, nîñagpal.

²⁵ Pen God Manö aij nîbi bî ud kamîñ yuöp manö aij u nîñ aij göm, hauñ gagöm, nîñöl gî nöp gîlö arnab nîbi bî gau, God kalîp abad mîdö, nîhön nîhön gîñaböl u ar aij gîñab. Nîbi bî anîb gau kale God Manö aij u nîñ aij göm, hagöp rö nöp gî mîdpal. *

²⁶ Pen nîbi bî, God nîp wög gî aij gun, a göm, aţab kale ke nîñ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kalîp ke manö pir albal. Kale wög nîhön gîpal u, magöñhalö nan yîharîñ rö löp. *

²⁷ Ñî pai, nîme nap umla uţham mîdpal gau abe, nîbi kanîñ mög gep rö gau abe, kalîp ud aij gîmim. Pen nîbi bî mîñnön nabön î i gasî naij nîñbal gau aip magum gîmim, asîñ kale anîbu uţ gagmim. Anîg geinabim, God nîpe nîñjöm, kale nîbi bî asîñ mîdagöp yad wög gî aij yabîñ gîpim a gîñab.

2

Nîbi bî gau nîbi bî aij, nîbi bî gau nîbi bî naij, a gîmim hagagmim

¹ Añ mam bî. Kale Bî Kub hon Jisas Kraîs, Bî aij yabîñ unbö ke nîp nîñ udpim rö, nîbi bî gau nîñmim, nîme ke ke lîmim, bî u bî kub, bî u bî mîgan gau, a gîmim, hagagmim. *

²⁻⁴ Kale God nîp sabe gîñîg ap magum gîñabim. Pen bî nan iru mîdöp bî ap, waţîj aij aij löm, rîñ gol ñîmagö nîpe löm aueinab u, kale bî anîbu nîñmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau asîk,” a gîñabim. Pen bî mög gep rö ap, waţîj naij löm aueinab u, kale bî anîbu nîñmim hagnabim, “Ne goţ gau urak mîd,” aka “Ne mîñnön ma î yad aui asîk mîd,” a gîñabim. Pen anîg geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gasî naij nîñmim, nîpe bî kub, nîpe bî mîgan gau, a gîmim, anîg gîñabim.

⁵ Pen añ mam aij yad gau nîñim! Nîbi bî mîñnön nabön î i, nîbi bî mög gep rîmnap nîñjöm, nîbi bî au kale nîbi bî mîgan gau, a gîmîdal. Pen God nîpe nîbi bî mög gep gau kalîp anîg gagöp. God nîpe kalîp ud aij göm, gasî aij ñö, kale God nîp nîñ udöm cîg aij göm, ana kale an dan nîbi bî gep yabîñ nîpe gau mîdlö nîñöl gî, nîpe pör pör nöp Kîñ kale mîdeinab. Nîpe manö klö hagöm, nîbi bî yîp mîdmagö lîbal gau kalîp anîg gîñabin, a ga. *

⁶⁻⁷ Kale pen nîbi bî mög gep rö gau kalîp hagpe, “Ne goţ gau urak mîd,” aka “Ne mîñnön ma î yad aui asîk mîd,” a geinabim u, nîpe nable

* **1:18:** Jon 1:13 * **1:20:** Ekl 7:9 * **1:21:** Kol 3:8; 1Pi 2:1 * **1:22:** Mad 7:26; Ro 2:13 * **1:25:** Ro 8:2; Jem 2:12 * **1:26:** Sam 141:3 * **2:1:** Ap 10:34; Jem 2:9 * **2:5:** 1Ko 1:26-28

gö nîjöl gi asiknab. Nîbi bi nan iru mîdöp gau nöp, Bi Kub aij kalöp udöp u nîp hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub hagpal.

⁸ Pen God Manö u kalî kliñ riköm hagla, “Ne ke mîdmagö liban rö, nîbi bi gau kalîp unbö rö nöp mîdmagö lîmön,” a gîla. God lo manö kub yabîl haga u rö geinabim u, kale gi aij yabîl gînabim. *

⁹ Pen walîj nan gau rol gîpal rö nîjmim, nîbi bi nîme lînabim u, God lo manö anîbu rîb jumim, nan si nan naij gînabim. *

¹⁰ Nîhön gînîg: God lo manö nîpe gau magöjhalö nîj dammim, pen lo manö añî ap nöp rîb junabim u, God lo manö magöjhalö rîb junabim rö lînab. *

¹¹ God nîpe lo manö hagöm, “Nîbi si bi si gagmim,” a göm, “Wip al pakagmim,” a göm, haga. Anîb u, kale nîbi si bi si gîgnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u rîb junabim. *

¹² Anîb u, manö hagnîg aka nîhön nîhön gînîg, gasî ap nîjmim hagnîm, “God Manö nîbi bi ud kamîj yuöp manö aij anîbu nöp nîjöm, hanîp manö kub hagnab,” a gîmim gasî u nîjmim. *

¹³ Nîbi bi kale nîbi bi rîmnap gau mög nîjagnaböl gau, God kalîp manö kub hagöm, kalîp u rö nöp mög nîjagnab. Pen nîbi bi, nîbi bi gau mög nîjagnaböl gau, God kalîp u rö nöp mög nîjöm, manö kub hagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö gîmim

¹⁴ Añ mam bi. Nîbi bi rîmnap, God nîp nîj udpun, a gîpal u pen God hagöp rö gagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gîgnaböl u, God kalîp pen ud kamîj yuagnab.

¹⁵⁻¹⁶ Añ mam rîmnap walîj mîdagöm, nan magö mîdagöm gînab

gau nîjmim, pen walîj nan magö rîmnap dam ñöl gi wasö, yîharîj, “Ammim mîd aij gîmim,” a gînabim u, gi aij gîgnabim. *

¹⁷ Anîb u, kale God nîp nîj udnabim pen God Manö nîpe hagöp rö gîgnabim u, nîj udep kale u nan yîharîj rö lînab.

¹⁸ Kale rîmnap hagnabim, “Nîbi bi rîmnap God nîp nîj udpal; pen nîbi bi rîmnap God Manö hagöp rö göm, nîbi bi gau gi aij gîpal. Anîb u, manö mîdagöp,” a gînabim. Pen manö hagnabim anîbu, kalöp pen hag nîjnabin, “Nîbi bi God nîp nîj nöp nîj udeinaböl u, kale aigöl göm nîbi bi gau kalîp gi aij gîgnaböl? Yad God nîp nîj udpin u me, nîpe hagöp rö nîj aij gem, nîbi bi gau kalîp gi ñîbin,” a gînabin. *

¹⁹ Kale God añî nöp mîdöp, a gîmim, gasî nîjbim u aij gîpim. Pen kîjaki gau u rö nöp, gasî adö anîbu nöp nîjöm, pîñîj göm gîl gîl gîpal.

²⁰ Kale nîbi bi hauî rö! Kale, “God nîp nîj udpun,” a gîpim u pen nîpe hagöp rö gagpim. Anîg gîpim u, God nîp nîj udpun, a gîpim u nan yîharîj rö lîp. Manö hagabin anîbi hadö nîjbim aka yad manö rîmnap halö kalöp hagnam nîjmim?

²¹ Kale nîjbim, bac hon Ebrahim ñî nîpe Aisak nîp God nîp pak sabe gi ñînîg geia, God nîjöm, Ebrahim nîpe bi aij, a ga. *

²² Anîb u, Ebrahim God nîp nîj uda u me, God nîp bi aij hagaga; Ebrahim nîpe God nîp nîj uda u abe, God haga rö nöp ga u abe, God nan anîb mîhau nîjöm haga, Ebrahim nîpe bi aij, a ga. *

²³ Ñîn nöd anîbu me, God Manö adîj ap kalî kliñ riköm kale hadö nîjla, manö kalî kliñ rikla anîbu, manö nîjöl kalî kliñ rikla: “Ebrahim God manö nîpe nîj uda u me, God Ebrahim nîpe bi kamîj aij, a ga.”

* 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9

* 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal

5:6 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8

Ebrahim ga anibu, God Ebrahim nɪp, bɪ nɪɲeb yad, a ga. *

²⁴ Anɪb u kale nɪɲbim, kale God nɪp nɪɲ udnabim u nöp, God kalöp, nɪbi bɪ aij yad, a gagnab. Kale God nɪp nɪɲ udmim, nɪpe hagöp rö gɪnabim u me, God kalöp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab.

²⁵ Anɪb u rö nöp, nɪbi Rehap ga. Nɪpe bɪ si udep nɪbi mɪdmɪdöp u pen bɪ Isrel mɪhöp ram mɪnönɲ nɪpe u agamɪj si nɪɲnɪg aueilö, Rehap kalɪp mɪhönɲ ram nɪpe udöm gau pi göm, hainö adan ke nɪbö ap hag yuö, kale pɪñɪɲ gɪ ammil, ram kale ado gɪ arlö. Rehap ga rö nɪɲöm, God Rehap nɪp nɪbi kamɪɲ aij a ga. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ hañ roman nöp mɪdöm, ana halö mɪdagpal u, kale kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp. Anɪb u rö, nɪbi bɪ God nɪp nɪɲ udpun, a gɪpal u pen God Manö hagöp adö u gagpal gau, kale u rö nöp kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp.

3

Aɭab hon nɪɲ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag ñeb bɪ mɪdaiun, a gɪmim, nɪɲagmim. Nɪhön gɪnɪg: hon manö hag ñeb bɪ gau, manö kub klö rö nɪɲnabun.

² Hon magöɲhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp gɪpun. Pen nɪbi bɪ aɭab kale abad mɪd aij göm, manö kabö rö gɪnab adö u nöp hagnaböl gau, hañ roman kale magöɲhalö nɪɲ aij göl rö lɪnab.

³ Kaj hos u kaj kub yabɪɭ u pen nan ain pro ap nagi u halö adɪköm, ud meg mɪgan u löm, arnɪg gɪpal lau adö ɭɪp gɪlö arbal.

⁴ Ñɪg magɪb kub gau u rö nöp, yɪgön apöm nan kub anibu dam yɪharɪɲ gau arböp u pen, bɪ kapden gau sɪdia pro u udöm, arnɪg gɪpal lau adö ud kabö rö gajöl aröp.

⁵ Aɭab hon u rö nöp nan pro yabɪɭ u pen manö hagno iru nöp löp. Kale

nɪɲbim, be kub yabɪɭ an u, pro bad ap hapö ñɪlö, in damöm magöɲhalö innɪm rö löp.

⁶ Aɭab mab mɪɭan rö mɪdöp. Hañ roman nabönɲ hon u, naij anibu rö ap halö mɪdagöp; aɭab u nöp gö, hañ roman hon magöɲhalö gac gɪnab. Aɭab u nöp gö, arep auep hanɪp u magöɲhalö gɪ naij gɪnab. Pen mab mɪɭan anibu, ram mɪnönɲ Hel u nɪbö apöm me, aɭab u anɪg göp. *

⁷ Wal yaur, haino sara, nan be gau mɪdöp gau abe, nan ñɪg solwara gau mɪdöp gau abe, damöm muklö, gasɪ nɪɲöm, nap kale hagnab rö gɪnaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm anɪg gɪpal u pen

⁸ aɭab hon u hagno, gasɪ nɪɲnɪm rö lagöp. Aɭab pör pör nan si nan naij nɪhön gɪnam, a gɪ gasɪ nɪɲöm, ñɪg asɪ nɪbi bɪ al pak lep u ajman rau mɪdöp. *

⁹ Aɭab hon u, Bɪ Kub Bapi hon u hib nɪpe hagno adö arnab, pen nɪbi bɪ God nɪpe ke rö gɪ la gau, nan naij apöm kalɪp paknɪm, a gɪnabun.

¹⁰ Anɪg göl, aɭab añɪ anibu nöp, manö aij abe hagun, manö naij abe hagun, gɪpun. Añ mam bɪ. Nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun? U aij gagöp.

¹¹ Ñɪg ilam añɪ ap juöm, ñɪg aij rɪmnap, ñɪg naij rɪmnap auagöp.

¹² Añ mam bɪ. Mab u, nagi magö pɪlagnab; nagi u, mab magö pɪlagnab. Pen dö ajön u, ñɪg kamɪɲ aij lagnab.

Mulu lugö, asɪk ke ke lagmim

¹³ Kale gasɪ nɪɲ aij gɪpim akan Gasi nɪɲ aij gɪpin, a gɪnabön u, ne nɪɲ aij gɪmön, hib ne ke hagö adö aragnɪm. God nɪp aij gɪnɪm adö u nöp gɪmön. Ne anɪg gɪnabön u me, gasɪ nɪɲ aij gɪpin, a gɪmön, hagnabön.

¹⁴ Pen gasɪ an ne yan, nan aij kale yad ke udnam, a gasɪ nɪɲnabön u, aka yad nöp bɪ kub mɪdeinam, a gasɪ nɪɲnabön u, yad gasɪ nɪɲ aij gɪpin, a gɪmön, hagagmön. Anɪg hagnabön

* 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31 * 3:6: Mad 12:36-37; 15:11,18-19 * 3:8: Ro 3:13

u, manö piral hagnabön; manö nıñ u pału gınabön.

¹⁵ Nıbi bı gası nıñ aij gıpun a gıpal pen nan naij anıb rö gıpal gau, God gası aij ñöb adö u nıñagpal; nıbi bı ram mınöñ ıñ i nıñbal rö nöp nıñbal. Gası kale u God Ana nıpe ñagöp; Seden nıpe nöp ñöb.

¹⁶ Pen nıbi bı, nan aij gau yad ke udnam, a gası nıñnaböl gau, aka yad nöp bı kub mıdeinam, a gası nıñnaböl gau, kale pör pör pen pen göl gı, nan si nan naij adö u nöp gılö arnab.

¹⁷ Pen nıbi bı God gası aij ñöb rö nıñbal gau, mıdmagö an kale dan nan si nan naij gac anıbu mıdagöp. Nıbi bı kaua maua rö mıdpal gau aip manö hagöm, kale jım ñımim mıd aij gımim, a gıpal. Kale nıbi bı gau kalıp hag wıhai udöm, ud aij gıpal. Kale nıbi bı gau mıdmagö yabıl löm, mög nıñöm, ud aij göm, kalıp aij adö u nöp gıpal. Kale bı aij u aip hagnabin, bı naij u aip hagnabin, a göm, gası u nıñagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ Nıbi bı kaua maua rö mıdpal gau aip manö hagöm, kale jım ñımim mıd aij gımim, a gılö, kale manö anıbu nıñöm jım ñöl mıdeinaböl u, nan yıñ yımbal anıbu nan aij pıl nab. *

4

God nıñ cıg aij gımim

¹ Pör pör mulu lugö pen pen gıpm u, gası naij an kale dan pen pen göm, hañ roman kale ud tıp gınıg gab u me, anıg gıpm. *

² Nan aij udnıg nıñbim gau udagim, kal yabıl jumim, nıbi bı al pak lun a gımim gıpm. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagmim, pen pen gun a gımim nıñbim. God nıñ hag nıñbep, udbep. Pen nıñ hag nıñagpim.

³ Pen God nıñ hag nıñbim ñın u, gası nıñ aij gımim hag nıñagpim. Hanıñ ke aij gan, a gımim, hañ roman hon ke aij gan, a gımim, hag nıñbim u me, hag nıñbim rö gagöp.

⁴ Kale bı si udep nıbi rö mıdpim! Nıñim! Nıbi bı gası kale nan mınöñ nabön ıñ i lau adö nöp aröp gau, God nıñ mulu lugö, nan anıb gau nöp gası nıñbal. Anıb u, kale nan mınöñ nabön ıñ i mıdöp nan gau mıdmagö lınabim u, kale God kaua maua nıpe mıdeinabim. *

⁵ Adö anıbu God Manö kalı kılın rıköm hagla, “God Ana hanıñ an dan la u, hon nan mınöñ nabön ıñ i mıdöp nan gau mıdmagö lagnabun, a göm, gası nıñöl gı mıdöp,” a gıla. Pen God Manö adıñ anıbu nıñbe, yıharıñ rö löp ar?

⁶ Pen nıpe hanıñ mög nıñöm, ud aij göm, abad mıd aij yabıl göp. Adö anıbu nöp, God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

“Nıbi bı ke nöp mıdun, mıd aij gıpun, a gıpal gau,
God kalıp manö klö rö hagöp;
pen nıbi bı hib kale ke haglö adö aragnab gau,
nıpe mög nıñöm, ud aij göm,
abad mıd aij göp,” a gıla. *

⁷ Anıb u, God nıñ böñ lau mıdmim, nıpe hagöp rö nöp gımim. Seden nıñ wasö gınabim me, kalöp arıñ arnab. *

⁸ God nıñ cıg aij gıpe, nıpe kalöp cıg aij gınab. Kale nıbi bı nan si nan naij gıpm gau, nıbi bı aij mıdaiun, a gımim, ñımagö kale gac göp u ñıg lı yu aij gımim. Pen kale God nıñ hain gıpun, a gımim, piral hagpim gau, gası mıhöp nıñbim u arö gımim, gası aij anıñ nöp nıñmim, God nıñ nöp cıg aij göl gı mıdaimim. *

⁹ Mıhol gıpm u arö gımim, mög gö nıñöl gı mıñön göl gı mıdaimim.

¹⁰ Bı Kub nıñ mıdöp rö, hon nıbi bı hib mıdagöp, a gımim, nıñ sabe

* 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11

* 4:1: Ro 7:23

* 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15

* 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5

* 4:7: Ep 6:12

* 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16

* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6

gɪnabim me, nɪpe hib kale gö adö lan arnab. *

¹¹ Añ mam bi. Añ mam rɪmnap, kale nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpal, a gɪmim, kalɪp hag dap lugagmim. Nɪbi bi añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö nɪpe u abe hag dap lugpal. Anɪg gɪmim, nɪbi bi God lo manö hain gɪpal rö mɪdageinabim; nɪbi bi God lo manö aij mɪdöp aka nɪhön rö mɪdöp, a göm, gasɪ uɪhəi nɪɲbal gau rö mɪdeinabim.

¹² Pen God nɪpe nöp lo manö hag la. Nɪpe nöp lo manö nɪɲöm, nɪbi bi manö kub nɪɲnab. Nɪpe nöp hanɪp ud kamɪɲ yunab aka al pak lɪnab. Anɪb u, kale nɪhön gɪnɪg, “Nɪbi bi gau nɪbi bi aij, nɪbi bi gau nɪbi bi naj,” a gɪmim hagabim? Kale anɪg gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnɪm

¹³ Pen nɪɲim! Kale rɪmnap hag-pim, mɪñi aka rol rö, daun kub ap amun, anɪb gau mɪ añɪ ap wög bisnɪs gun, mani kub udun, ado gɪ auun, a gɪpim. Pen nɪɲ aij gɪmim. *

¹⁴ Hainö nɪhön nɪhön gɪnab u nɪɲmim hagagpim. Mɪñi kamɪɲ mɪdpun u pen kamɪɲ mɪdpun anɪbu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u mɪdöp, magö u agamɪɲ ur gö aröp. *

¹⁵ Göp anɪbu rö, manö hagpim anɪbu arö gɪmim hagmim, “Bɪ Kub nɪp aij geinab u, hon kamɪɲ mɪdun, anɪg anɪg gɪnabun,” a gɪmim.

¹⁶ Pen bi kub nɪbi kub mɪdpun, a gɪmim, hib kale ke gɪpe adö aröp u, naj yabɪɪ göp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a gɪ gasɪ nɪɲbun u pen anɪg gagnabun u, nan si nan naj gɪnabun. *

5

Nɪbi bi nan iru mɪdöp gau

¹ Kale nɪbi bi gep yabɪɪ gau, manö hagnɪg gabin i nɪɲim! Marö kub

udnɪg gabim rö, mög gö mɪtön göl gɪ mɪdaimim.

² Uɪpö kɪlno kɪbap mani nan aij kale iru mɪdmɪdöp gau hadö papɪɪ gɪ hij gɪ lugöp. Wəɪɪ aij iru nöp kale mɪdmɪdöp gau, gɪse pro ñɪɲ ñɪɲ mɪgan mɪgan juöp. *

³ Gol silpa kale hij gɪ lugöp rö, kale nan si nan naj gɪpim u nɪɲ aij gɪnabim. Hañ roman kale abe mab mɪtəɲ rö inöm hij gɪ lugnab. Ñɪn hain u söl auab magö i, kale uɪpö kɪlno kɪbap mani nan gau iru nöp ud gau pi gɪpim.

⁴ Nɪɲim! Nɪbi bi wög nabön kale gɪpal gau, kalɪp pe ñagpe, kale uɪham mɪdöm mɪtön gɪlö, Bɪ Kub kɪö ke yabɪɪ u nɪɲöb. *

⁵ Kale mɪnön nabön adö ɪɪ i mɪdmim, wög waryö gagim yɪharɪɲ mɪdmim, mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪ ajpim. Anɪb u, kaj gau muk aij göm, mol gö pak ñɪɲbal rö mɪdpim u, magö mɪlö mɪdageinabim. *

⁶ Nɪbi bi aij kalöp nan naj ap gagpal gau, kalɪp piral hagmim al pak lɪbim.

Marö auainɪm, iru maru jɪ nɪɲagun, Bɪ Kub auab a gun nɪp abad mɪdaiun

⁷ Anɪb u, añ mam bi. Marö auainɪm, iru maru jɪ nɪɲagun; Bɪ Kub auab, a gun, nɪp abad mɪdaiun. Nɪbi bi nan wög gɪ yɪmöm abad mɪdlö nɪɲöl gɪ, möɲ lugö, yɪɲ apranöm, magö aij pɪlnab. Kale u rö nöp Bɪ Kub nɪp abad mɪdaimim. *

⁸ Bɪ Kub aunab ñɪn u yöp söl mɪdöp, a gɪmim, gasɪ halö abad mɪdaimim. *

⁹ Pen añ mam bi. Añ mam rɪmnap kalɪp hag juagmim. Kale añ mam hag jueinabim u, Bɪ Kub kalöp pen manö kub hagnab. Bɪ manö kub hagnab u söl au mɪdöp; uɪep magö u nöp aunab.

¹⁰ Añ mam bi. Bɪ God manö hagep hadame nöp mɪdmɪdal gau, Bɪ Kub

* 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47
 * 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25 * 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro 13:11-12; 1Pi 4:7

manö nipe haglö, kalip gi naij gilo niñöl gi, bislam yabil midmidal u pen kale iru maru ji niñagla. Kale agamij mid aij gila. Kale u rö nöp adö anibu nöp gimim.

¹¹ Kale niñbim, nibi bi gi aij göm, iru maru gö ji niñagla gau, kale uri miñ miñ göl gi mid aij gipal, a gipun. Bi ne Job hadame nöp midmidöp, aiud u niñbim. Nip marö kub auö, bislam mideia ñin u, Bi Kub nip gasi niñöl gi midöm, mid dap arö niñöl gi, Bi Kub Job nip gi aij gö, hainö mid aij ga. Nihön ginig: Bi Kub nipe pör pör nibi bi mög yabil niñöm, ud aij yabil göp. *

¹² Pen añ mam bi. Nan kub yabil u, God hib nipe u yiharin hagagmim. “God niñ midöp rö, niñö hagabun,” a gimim, hagagmim. “Kumi kabö adö lan midöp rö, niñö hagabun,” a gimim, hagagmim. “Minöñ it i midöp rö, niñö hagabun,” a gimim, hagagmim. “Nan gau nan rimnap midöp rö, niñö hagabun,” a gimim, hagagmim. Yau, a ginabim u, “Yau” nöp, a gimim. Wasö, ginabim u, “Wasö” nöp gimim. Wasö u, manö kub udnabim. *

Sabe gimim

¹³ Kalöp nibi bi rimnap marö gainim, kale Bi Kub nip sabe gimim. Kale nibi bi rimnap miñ miñ ginabim u, kimap rimnap hagmim, Bi Kub hib nipe hagpe adö aran.

¹⁴ Kalöp nibi bi rimnap nan gainim, Krais nibi bi nipe gau abad midpal bi kub gau hagpe apöm, sabe göm, Bi Kub hib hagöm, wel rimnap li ñöl. *

¹⁵ Pen Bi Kub nip niñ udöm sabe ginaböl u, Bi Kub nipe gö, nan ginab anibu kamij linab; nan si nan naij gipal u, Bi Kub nipe niñöm arö ginab. *

¹⁶ Anib u, nan si nan naij gipim u, pen pen hag hiikmim, ne ke abe, añ mam gau abe, Bi Kub nip sabe gipe,

nipe gö kalöp kamij linim. Nibi bi Bi Kub hagöp rö gipal gau, nip sabe gilo, Bi Kub nipe klö nipe göm, ke yabil ginab.

¹⁷ Bi God manö hagep Ilaija, bi yiharin hon rö u pen möñ alagnim, a göm, God nip klö göm hag niñö, mi mihau nigan rakin unbö kagoñ jini möñ alaga. *

¹⁸ Hainö pen nipe kauyan God nip hag niñö, kumi kabö adö lan niñö möñ lugö, minöñ naböñ it i nan wög gau apranöm, nan magö pila. *

¹⁹⁻²⁰ Añ mam bi. Nibi bi kale rimnap Krais manö niñö u arö gilo, kalip hag ñi aij gipe, kauyan Krais nip niñ udnaböl u aij. Anig gimim me, nan si nan naij nihön nihön gipal gau, God niñöm arö gö, hainö umöm böñ nöp umagnaböl. *

* **5:11:** Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 * **5:12:** Mad 5:34-37 * **5:14:** Mak 6:13 * **5:15:** Mak 16:18 * **5:17:** 1Ki 17:1; 18:1 * **5:18:** 1Ki 18:42-45 * **5:19-20:** Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kliñ rika

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kliñ rikabın.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapadosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpım. Manö anıb i kalı kliñ rik yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpım gau arö nıñnabım.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeınaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jisas Krais hagöp rö gınabım nıñöm hagape nıpe nan si nan naij gıpım gac u lik gı yunab.

Anıb u, God apıl mıhau kalöp mög nıñmil, ud aij gımıl, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimım. *

Mıd aij gep hon u mıdöp God ram Mınöñ adö lan au

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aij a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aij a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıl nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm, kauyan uraka u me, nıpai nıpe yabıl mıdun, nıpe aip pör pör mıdeınabun, a gun, gası halö mıdpun.

⁴ God nıpai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aij nıpe kumi kabö adö lan au ud aij gınab. Mınöñ naböñ adö it i nan gau papıl lı hij gı lagnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lan au unbö gagnab. God nan aij gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aij yabıl gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aip pör pör nöp mıd aij gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıl. Kale God nıp nıñ udmım cıg aij gıpe, nıpe kalöp abad mıd aij göm, mıd damöm, nıñ hain u, kalöp dam ram Mınöñ aij nıpe u ud arnab. *

⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Pen mıñi magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıham mıdnabım rö löp. *

⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıl u me, marö auö uıham mıdeınabım anıbu, nıp cıg aij gıpım aka cıg aij gagpım u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aij göl gı nöp mıdeınabım u, Jisas Krais ado gı aunab nıñ u, God nıpe kalöp, gı aij yabıl gıpım, a göm, hib kale gö adö lan arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ aij nıpe ud arnab. *

⁸⁻⁹ Kale nöd Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö lıbım. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıl gıpım. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeınaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıl gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ılep gınab. *

¹⁰⁻¹¹ Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anıñ mıdöm gası nıö, kale Krais ilön nıñön nıñön udöm, hainö nan aij yıl nıñön nıñön gınab manö u hagöm kalı kliñ rikla. Pen Krais ilön udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud aij gö, mıd aij gınabım manö hagla anıbu, kale ke nıñ aij gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm uıhai nıñöl gı mıdmıdal. *

* **1:2:** Ro 8:29; 2De 2:13 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28; 17:11 * **1:6:** 1Pi 5:10; Jem 1:2 * **1:7:** Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * **1:8-9:** Jon 20:29; 2Ko 5:7 * **1:10-11:** Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

12 Pen Krais Ana nipe gasi nõ, God manö hagep bi gau niñöm manö hageila anibu, God kalip, a göm hagega; kalöp miñi midpim ñin i nöp haga. Manö aij hageila anibu me, God nipe Ana U† kumi kabö adö lañ nibö yuö apöm nibi bi rimnap kalip gasi nõ, kale pen kalöp Jisas Krais manö aij u haglö niñbim. God gö kale uri nan aij aij niñhön niñhön niñbim u, ejol gau, hon abe niñbnop, a göm, niñagpal.

God hanip, “Nibi bi u† midaimim,” a göp

13 Anib u, gasi yiñharin adö rimnap niñagmim; gasi magö kale ke, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagmim; Jisas Krais ado gi apöm kalöp udöm nan aij niñnab, gasi u nöp niñmim, aij gö niñöl gi, gasi halö midaimim.

14 Kale nöd Jisas Krais manö aij u niñagmim, gasi naij kale ke niñmim gi midim rö gagmim; kale God ñi pai nipe midpim u me, manö nipe hagöp rö u nöp gi mim. *

15 Niñhön niñhön giñig gi mim u, God kalöp wiñ alöp u nipe u† midöp rö, kale u rö nöp u† nöp midaimim.

16 God haga rö God Manö yañ kali kñiñ riköm hagla, “Yad nan si nan naij gep ke gau nibö midem u† midpin rö, kale u rö nöp nan si nan naij gep ke gau nibö midmim u† midmim,” a gila. *

God nan aij yöl yuöm, hanip rau adog uda

17 God nipe nibi bi gau kalip nime löm, hañowañ gagöp; gi pal gi pal rö nöp niñöm nime löp. God anig göp anibu, Bapi hon, a gi pim u, ram nipe kumi kabö adö lañ aragpim ñin i, nipe Bi kub unbö ke, a gi mim, hagöp hagöp rö nöp gi mim. *

18-19 Kale apis bac bi gi midal adö u gi damun kamñ arnabun, a gi mim, gi wasö niñbe, God kalöp uda u, gol silpa u†pö kñno nan hij göp nan

yiñharin gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adlai midagöp gac gagöp damöm pak God nip sabe gi ni midal rö u, Krais damöm al pak lölö hagape nipe gol silpa u†pö kñno rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Miñon nabon it i gi laga ñin u, Krais nip adö anibu ginab a göm hag la u pen uri ñin hain i nöp, kalöp gi aij giñig waiö aua. *

21 God gö, Krais urakö, God Krais nip ud adö i gilañ yabi† uda. Anib u, God nip niñ udmim, ci gi aij gi mim, hanip arö gagnab, a gi mim, gasi halö midpim. *

Añ mam gau kalip midmagö limim

22 Kale God Manö niñö yabi† u niñmim, hagöp rö gi pe, kalöp nan si nan naij gac u midagöp. Anig gi mim, kale añ mam God lau adö midpal gau kalip midmagö yabi† libim. Anib u, kale klö gi mim pen pen midmagö yabi† löl gi midaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyan ñi painañ hagape bi rö libim. Pen kamñ giñsön nibö udpim u, nime nap gau ñagpal; nime nap ñi pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mideinab manö kamñ anibu nöp gö, God ñi pai nipe midmim pör pör mideinabim.

24 God Manö u kali kñiñ riköm hagla,

“Nibi bi gau magöñhalö nan u†añ u†añ rö nöp midpal;
hib kub udpal u mab pip† pip†
rö nöp midöp.

Nan anib gau yiñid miñep göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mideinab,” a gila.

God Manö anibu, manö aij kalöp hag ñilö niñbim u nöp.

* 1:14: Ro 12:2; Ep 2:3; 4:17-18

* 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14

Ro 12:10 * 1:24: Ais 40:6-8

* 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48

* 1:20: Ep 1:4

* 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2

* 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23

* 1:22: Jon 13:34;

2

Bi Kub nipe Kabö Kamîj rö pör mîdeinab

¹ Anîb u, gi naij gîpim adö u magöñhalö böñ nöp arö gîmim, manö piral hagpim u böñ nöp arö gîmim, manö nöp hagpim u böñ nöp arö gîmim, nan aij kale gau hon udbnop, a gi gasî nîñbim u böñ nöp arö gîmim, nîbi bî rîmnap hag jubim u böñ nöp arö gîmim, gîmim. *

²⁻³ Nî painañ gîsön yag daubal gau ci nîñjun, a göm, gasî añî nîñbal. Anîb u rö, kale Bi Kub bî aij yabîl kalöp ud aij göp u hadö nîñbim rö, manö aij nîpe ci rö nîñjun, a gîmim, gasî añî u nöp nîñmim. Ci anîbu nîñnabim u, kale kub gîmim, kamîj mîdep magö anîbu îl u nîñ aij gînabim. *

⁴ Jisas Krais nîpe kabö ap rö. Nîpe kabö yîharîj ap wasö; nîpe Kabö kamîj. Kabö kamîj anîbu nîbi bî rîmnap jî nîñöm arö gîpal u pen God nîpe udöm, kabö anîbu kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamîj anîbu aumim,

⁵ kale ke kabö kamîj rö lîbe, God nîpe kabö anîb gau udöm ram nîpe gînab. Ram anîbu, Jisas Krais nîpe ram nabîc mîdeinab nîñöm kale God nîp sabe gep nîbi bî uî mîdmim, nan nîhön nîhön God nîp aij göp u, nan sabe gep rö God nîp nîñnabim. Nan sabe gi ñeb anîbu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gi ñeb nöp nîñnabim. *

⁶ God Manö u kalî klîñ rîkôm hagla, "Nîñim! Yad kabö ap daun kub Saion lînö, kabö anîbu Saion ram padö rö mîdeinab. Kabö anîbu yad ke hag lînö; kabö anîbu kabö aij unbö ke. Nîbi bî an an nîp nîñ udöm cîg gînaböl gau,

hainö kale, hon nîhön gîñg nîp nîñ udpun, a göm, hagagnaböl yabîl," a gîla. *

⁷ God anîg hagö, nîbi bî nîp nîñ ud-pim gau, kabö anîbu kabö aij unbö ke rö lîñab; pen nîbi bî nîp nîñ udagpal gau, God Manö u kalî klîñ rîkôm hagla,

"Kabö jî nîñöm arö gîla kabö u nöp mîñi ram padö klö yabîl an lanj u mîdöp," a gîla. *

⁸ Pen manö ap hagla,

"Kabö anîbu nöp, nîbi bî aramöm ma bîñîñ gîñaböl; kabö anîbu nöp, nîbi bî apöm, lug paknaböl," a gîla.

Krais manö aij u nîñ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God gîñab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nîpe ke kalöp udöm, yam nîpe ke hag la. Kale Kîñ nan sabe gep nîbi bî nîpe mîdpim. Kale nîbi bî uî nîpe mîdpim. Kale God yam nîpe ke mîdpim. Anîg göp u, kale nîbi bî gau nîbö gau nîbö, God nîpe nan aij unbö ke göp u hag waiö gîmim, nöd sîbön an gau mîdmim, bîslam gi ajmîdim u pen God nîpe gö, uri mailö aij nîpe nîñmim aj aij gabim, manö anîbu waiö hagnabim. Anîg hagmim, hib nîpe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God nîbi bî nîpe mîdagmîdim, pen uri nîbi bî nîpe ke mîdpim. Nöd God kalöp mög nîñöm udagmîdöp, pen uri kalöp mög nîñöm udöp. *

God nîbi bî nîpe mîdpim rö, mîd aij gîmim

¹¹ Anîb u, nîbi bî nîñeb aij yad gau. Mîñöñ naböñ îl i ram Mîñöñ kale kabö rö wasö, yîharîj apim mîdpim. Anîb u, nan si nan naij Mîñöñ naböñ îl i hañ roman gasî göp nan gau, mîdmagö lîmim gîpe aragnîm. Nan anîb gau gasî nîñmim gîpe arö, ana

* 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21 * 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20
 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8
 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24

kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

12 Nibi bi God nibi bi nipe midagpal gau aip midpim u, gi aij yabit gi midaimim. Anig gipe, ñin rimnap, kalöp, gi naij gipim, a göm, hag junaböl u pen kale gi aij gipim u niñöm, hainö Jisas Krais aunab ñin u, gi aij gipim rö hag hiñkeinaböl, God hib nipe u ap rannab. *

13-14 Bi Kub nibi bi nipe midpim rö, bi kub kalöp Minöñ naböñ it i abad midpal gau hagöl rö gimim. Kiñ kale bi kub yabit midöp u manö nipe u niñmim, bi nipe yuö apöm kalöp abad midpal gau manö kale magöñhalö niñmim gimim. Bi kub anib gau, nibi bi gi aij ginaböl gau kalip ud aij ginaböl; pen nibi bi gi naij ginaböl gau kalip manö kub hagöm, ilön pen ñinaböl. Nihön ginig: God bi anib gau wög anibu göl, a göm, hag la. *

15 Pen God nip aij ginab u, kale gi aij göl gi nöp midaipe, nibi bi gasi midagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. *

16 Nibi bi rimnap, ke niñbim rö gimim, a gipal. U aij pen gasi anibu niñmim, nan si nan naij ap gagmim. God nibi bi wög gep nipe midpim rö, nihön nihön ginig ginabim u, nipe hagöp hagöp rö nöp ginabun, a gimim, gimim.

17 Nibi bi gep gau abe nibi bi yiharñ gau abe manö kale niñmim. Añ mam Krais lau adö midpal gau kalip midmagö limim. God nipe Bi klö unbö ke, a gimim, ana udmim niñmim. Kiñ kale bi kub a gimim manö nipe niñmim. *

Krais nip hain gun, marö auainim, piññ gagun

18 Kale Krais nibi bi nipe midmim, bi rimnap kalip nagit wög rö gipim u, bi kub kale gau ud aij gimim, hagnaböl rö nöp gimim. Kalöp gi

aij göm agamij mid aij gipal bi gau nöp wasö, klö yabit jubal bi gau u rö nöp, ud aij gimim, hagnaböl rö nöp gimim. *

19 Pen kalöp gi naij gaiöl, God nip gasi niñbim rö, kalip gasi naij niñageinabim u, God kalöp ud aij ginab.

20 Pen kale gi naij gipe, kalöp pakaiöl, kalip gasi naij niñageinabim u hagagabin; anig ginabim u, God kalöp ud aij gagnab. Pen kale mid aij gipe, kalöp gi naij gaiöl, kalip gasi naij niñageinabim u hagabin; anig ginabim u me, God kalöp ud aij ginab. *

21 Kalöp marö ñilö agamij nöp midaimim, a göm, God kalöp uda. Anib u, Krais hanip, a göm, ilön uda gasi u nöp niñmim. Kalöp marö ñaiöl, gasi kub niñagmim. Nipe göp rö gimim, gipe arnim. *

22 “Nipe nan si nan naij ap gaga; manö piral ap hagaga.” *

23 Krais nip hag jueila, nipe pen hag juaga. Nip gi naij geila, nipe ilön udöm kalip manö pen pen hagaga. Nap nipe manö kub kabö göl nöp hagöp u, yip abadnab, a göm, gasi u nöp niñ mideia. *

24 Krais nip mab ba lan al pak leila, nipe nan si nan naij hon magöñhalö ginabun gau, hañ roman nipe ke udöm uma. “Yad nan si nan naij kalip udem umnö, nan si nan naij gep gasi magö kale u umöm, kale kamñ aramöm, gi aij göl gi midaiöl,” a göm, nan si nan naij hon gau, hañ roman nipe ke udöm uma. Krais nipe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kamñ la. *

25 Kale kaj sipsip hau gau amöm rul arbal rö midmidim u pen miñi Bi Kaj Sipsip Mukep, Bi ana kalöp abad mid aij göp u, nip ado gi aubim. *

* 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16 * 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21

3

Nugmul abe nîbin abe

¹⁻² Pen kale bî halö nîbi mîdpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Nagamul bî hagöl rö nînmim, gî aij gîmim. Nagamul bî Jisas Krais manö aij u udagaiöl, nîhön gîning manö aij u udagpan, a gîmim, hagagmim. Pen kale ke gî aij gîmim, kalîp ud aij gîpe me, nîbi yad u Jisas Krais nîp cig göm gî aij yabîl göp, a göm, nîp nîj udnaböl. *

³ Pen nîbi kliñ aij mîdaiun, a gîmim, nan rîb adîk yîñîd nöp naij gînab gau lun, a gîmim, nîjagmim. Umagö malîkmim, waîj aij aij yîmmim, nan aij aij kabö gol udöm gîpal gau ud hañ roman adîkmim, gagmim. *

⁴ Nîbi hain mîdmim, gasî nîj aij gîmim, kal juagmim, nîbi bî gau aip agamîj mîd aij gîmim. Anîg gî aij gînabim u, nan aij anîb gau mîdmagö an kale dan mîdöp rö, nîbi bî amgö nîjagnaböl pen God amgö nîpe u, nan kliñ aij unbö ke rö lînab. Nan kliñ aij aij anîb gau hij gagnab; pör pör nöp mîdeinab.

⁵ Nan kliñ aij anîb gau mîdmagö an dan kabö gol rö mîdöp u, apîs hon God nîp nîj udmîdal gau udöm kale ke rîb adîkmîdal; kale nugmul bî kalîp manö u nîj mîdal.

⁶ Nîbi Sara nugmul Ebrahim nîp, bî kub yad, a göm, hagmîdöp rö nöp gîmîdöp. Kale pîñîj gagmim, Sara gîmîdöp u rö gî aij geinabim u, Sara pai nîpe yabîl rö mîdeinabim. *

⁷ Pen kale nîbi halö bî mîdpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Nîbi gau bî rö klö mîdagpal rö, nîbi kale gau ud aij gîmim. God kalöp bî gau nöp udöm, nîbi gau kalîp arö gagöp; kalöp bî gau mög nîjöm udöp rö, nîbi gau kalîp u rö nöp mög nîjöm udöp. Nîbi kale gau kalîp abad mîd aij gîmim me, God nîp sabe gîpe, manö kalöp u nîjnab. *

Jîm ñöl mîdaimim

⁸ Manö hag junig gabin. Kale añ mam Krais lau adö mîdpim gau magöñhalö gasî adö añ nöp nînmim; añ mam rîmnap ilön udaiöl, kalîp mög nînmim; añ mam rîmnap mîñ mîñ gaiöl, kale u rö nöp mîñ mîñ gîmim; añ mam pen pen mîdmagö lîmim, pen pen mög nînmim ud aij gîmim; yad nîbi kub, yad bî kub, a gîmim, gasî u nîjagmim.

⁹ Nîbi bî rîmnap kalöp gî naij gaiöl, kalîp pen gî naij gagmim. Kalöp hag juaiöl, kalîp pen hag juagmim. Kalöp nîhön nîhön gaiöl, God nîp sabe gîmim hagmim, kalîp gî aij gîmön abad mîdaimön, a gîmim. Nîhön gîning: God kalöp uda u, kale nîbi bî gau kalîp gî aij gînabim, a göm, uda. Anîg gînabim u, God kalöp u rö nöp gî aij gînab.

¹⁰ God Manö u kalî kliñ rîköm hagla,

“Nîbi bî mîd aij gun, mîlep yabîl lun umun, a göm nîjbal gau, manö piral, manö naij hagagöl.
* ”

¹¹ Pen nan si nan naij gîpal adö u arö göm, gî aij nöp göm, gasî klö nîjöm, jîm ñöl mîdaiun, a göm, agamîj nöp mîdaiöl.

¹² Nîhön gîning: nîbi bî God Manö hagöp rö nöp gîpal gau, Bî Kub kalîp abad mîd aij göm, nîp sabe gînaböl manö kale u nîjnab; pen nîbi bî gî naij gîpal gau nîjö, mulu lugnab,” a gîla.

Mîd aij gîpe, kalöp gî naij gaiöl, pîñîj gagmim

¹³ Gî aij gun, a gîmim, klö gîpe arö, nîbi bî rîmnap kalöp ilön ñagnaböl.

¹⁴ Pen kale gî aij gîpe kalöp gî naij gaiöl u, mîñ mîñ gîmim. Nîbi bî kalöp gî naij gîpal gau kalîp pîñîj gagmim, gasî kub nîjagmim. *

¹⁵ Pen mîdmagö an kale dan u, Krais nîpe nöp Bî Kub, a gîmim, hib nîpe hagpe adö aran. Pen kale pör

* 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9 * 3:6: Jen 18:12
Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1Pi 2:20; 4:14

* 3:7: Ep 5:25 * 3:10: Sam 34:12-16 * 3:14:

nöp gasi niñöl gi midaimim, nibi bi rimnap, niñön ginig gasi halö midpim, a göm, hag niñaiöl, kalip ud aij gimim, manö hain hagmim, Krais manö aij u kalip hag ñi aij gimim.

¹⁶ Pen hag ñinabim u, hon manö niñön hagno God nip aij ginim, a gimim, hag ñimim. Krais nip cig gimim, gi aij ginabim u, bi gau kalöp hag junig gaböl gau, kalip nable gö arö ginaböl. *

¹⁷ Kale gi aij gipe niñöl gi, God kalip niñebir arö gö, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp. Pen kale gi naij gipe, kalöp gi naij ginaböl u, God nip aij gagnab.

Krais umöm gac hon tik gi yua

¹⁸ Kale gi aij gipe, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp, a gipin u, Krais nipe Bi aij pen nip gi naij geila, uma. Nipe aij nöp gimidöp u pen kale nibi bi nan si nan naij gipim gau God aip jim ñinabin, a göm, uma. Mañ añi yabił uma; hainö kauyan umagnab. Krais hañ roman al pak lilo uma u pen Ana nipe umaga. Ana nipe kamij midöm, nipe kauyan uraka.

¹⁹ Ana nipe anig geia nipe amöm, nibi bi nöd umöm am nagı mideila gau kalip manö aij nipe u hag ña.

²⁰ Nibi bi nagı mideila gau, Noa mideia ñin u, God nip manö u niñageila u pen God kalip manö kub hagaga; manö yip niñnaböl aka göm, abad mideia. Abad midö niñöl gi, Noa nip ñig magıb gimön, a ga u gi damöm, nibi bi iru wasö, Noa apılap unbö raleb u nöp ñig magıb raul migan amöm, ñig anı danı aram midöm mid damöm, God gö kamij arla. *

²¹ Pen ñig magıb raul migan am midlö, ñig u kalip dap ranö, kamij arla anıbu rö, uri hon Jisas Krais umöm uraka manö u niñ udun, ñig pakun, u rö nöp kamij arnabun. Pen ñig pakpun anıbu, hañ roman gac tik gi yuun, a gun, pakagpun. Krais

hanıp, a göm, umöm kauyan uraka rö, God gasi midmagö anı hon niñöm gac ap midagöp. Gasi anıbu nöp niñun, ñig pakpun. God nipe manö klö niñö anıg hag la me u.

²² Krais nipe pen umöm uraköm, am ram Minöñ kumi kabö adö lanı au aramöm, God ñimagö yijig böñ lau adö midöp niñöm ejol gau abe, kıjaki nan klö midöp gau abe, magöñhalö mo nipe gau midpal.

4

Marö udöl gun, nagı naij nöd nıbö adö u arö gun

¹ Krais hañ roman nipe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a gimim, gasi anıbu nöp niñöl gi midaimim. Niñön ginig: nibi bi hañ roman kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gasi u niñagpal. *

² Ñin anıbu riköm, ñin aigeg Minöñ naböñ ilı i hañ roman mideinabun u, God nip aij ginim adö u nöp gun, a göm, midmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

³ Kale nöd nibi bi God Manö udagmidal gau rö gi midmidim. Gasi naij niñmim, nibi si bi si gimim, ñig klö ñinı hauł limim, nan iru yabił niñmim, hałöwałö gimim, nan pıral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl gi midmidim. *

⁴ Miñi pen, nibi bi God Manö udagpal gau, kale mid aij gipim u niñöm, niñön ginig hon aip magum gimim hałöwałö gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

⁵ Pen söl midöp, Bi Kub nibi bi kamij mideinaböl gau abe, nibi bi hadö umla gau abe, niñön niñön gıla gau, niñön ginig anıg gipim, a göm, manö kub hagö, kale niñön niñön gıpal gau magöñhalö nip hag waiö linaböl. *

⁶ Nibi bi magöñhalö umbal rö umöm, hañ roman u böñ nöp hij gi luga u pen ana gau amöm,

God kamɪŋ mɪdöp rö u kamɪŋ mɪdeinaböl, a göm, Krais manö aij nɪpe u nɪbi bɪ hadö umla gau kalɪp hag ña.

God wög hanɪp adö ke ke hagöp rö, gɪ aij gun

⁷ Söl mɪdöp, nan nɪhön mɪdöp gau magörhalö pɪs gɪnɪg gab. Anɪb u, gasɪ nɪŋ aij gɪmim, agamɪj mɪd aij gɪmim, God nɪp sabe gɪmim. *

⁸ Pen manö kub yabɪɪ u, kale Krais nɪbi bɪ pör nöp pen pen mɪdmagö yabɪɪ lɪ mɪdaimim. Kale pen pen mɪdmagö lö l gɪ mɪdeinabim u, Krais nɪbi bɪ rɪmnap nan si nan naij göm kalöp ñɪn iru nöp gɪ naij gaiöl u, kale yɪŋɪd nɪŋmim arö gɪnabim. *

⁹ Krais nɪŋ uɪpal nɪbi bɪ rɪmnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a gɪmim, hagagmim; kalɪp hag wɪhai udmim. *

¹⁰ God nɪbi bɪ mög nɪŋöm ud aij göm, kalɪp gasɪ aij ke ke ñöb. God gasɪ aij kalöp ñöb anɪbu, kalöp nöp wasö, añ mam Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal gau kalɪp magörhalö u rö nöp gasɪ nɪŋöm ñöb. Anɪb u, God kalöp gasɪ aij ñöb anɪbu nɪŋmim, añ mam gau kalɪp gɪ aij gɪmim. *

¹¹ God kalöp gasɪ aij ñö, kale nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪnabim u, gasɪ nɪŋ aij gɪmim, God Manö aij u kabö göl nöp hag ñɪmim. God kalöp gasɪ aij ñö, kale nɪbi bɪ rɪmnap wög gɪ ñɪnabim u, God kalöp klö nɪpe ñöb u udmim, nɪbi bɪ gau kalɪp wög gɪ ñɪmim. Anɪg geinabim u, Jisas Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u nɪŋöm, kale God hib nɪpe u haglö adö arnab. Jisas Krais, Bɪ klö yabɪɪ u nöp, nɪp aij a göl gɪ, hib nɪpe pör pör hagno adö aran. Anɪb unbö rö aij.

Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rö, kalöp marö ñɪnaböl

¹² Mɪdamam aij yad gau. Krais nɪp cɪg pɪdöŋ gɪnaböl aka arö gɪnaböl a göm, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp ilön kub mab mɪɪan rö ñɪbal u, hanɪp

nɪhön gɪnɪg anɪg gab, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim.

¹³ Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun u me, nɪp gɪla rö hanɪp gaböl, a gɪmim, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdpe me, nɪpe mailö aij yabɪɪ nɪpe halö aunab ñɪn u, kale mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim. *

¹⁴ Kale Krais nɪbi bɪ nɪpe, a göm, kalöp hag juaiöl, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdaimim. God Ana mailö aij yabɪɪ halö u hanɪp aip mɪdöp u nɪŋöm me, anɪg gaböl, a gɪmim, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdaimim. *

¹⁵ Kale wip alagmim; nan si udagmim; nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gɪ naij gagmim; nan kale rö gɪmim gagmim. Kale anɪg gɪmim, ilön udnabim u, nable gɪnab. Pen gɪ aij gɪmim ilön udnabim u, nable gagnɪg gab.

¹⁶ Pen kale Krais nɪp nɪŋ udmim nɪpe hagöp rö gɪpim rö, kalöp marö ñaiöl, nable gagnab. Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun rö, hanɪp anɪg gaböl, a gɪmim, aij gö nɪŋöl gɪ, God hib nɪpe hagpe adö aran.

¹⁷ Söl mɪdöp, God nɪbi bɪ manö kub hagnab. Nɪpe ɪl göm nɪbi bɪ nɪpe ke manö kub hagnab. Pen hon nɪbi bɪ nɪpe ke uɪham mɪdeinabun u, nɪbi bɪ manö aij nɪpe udagpal gau kale aigöl göm mɪdnaböl?

¹⁸ God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla,

“Nɪbi bɪ God hagöp rö gɪpal gau uɪham yabɪɪ kamɪŋ arnaböl; anɪb u, nɪbi bɪ God Manö udagöm, nan si nan naij gɪ mɪdpal gau, kale aigöl göm kamɪŋ arnaböl?” ö gɪla. *

¹⁹ Anɪb u, God marö hanɪp hag la rö nöp udnabun u, gasɪ iru nɪŋagun. Bɪ Kub hanɪp gɪ la u, haɪöwalö gagnab, pen nɪpe nöd haga rö nöp hanɪp ud aij gɪnab, a gun, gasɪ u nɪŋun, gɪ aij nöp göl gɪ gɪno arnɪm.

5

Nɪbi bɪ Krais nɪŋ uɪpal gau bɪ abadep mɪdmim, kalɪp abad aij

* 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2 * 4:10: Ro 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7 * 4:14: 1Pi 2:20 * 4:18: Pro 11:31

gimim

¹ Nibi bi Kraiſ niŋ uɗpal gau kalip bi abadeɓ miɗpim gau, kalöp manö hagnig gabin. Wög kale gipim anibu rö, yad u rö nöɓ nibi bi Kraiſ niŋ uɗpal gau kalip abad miɗpin. Kraiſ ilön kub udeia u, yad niŋ miɗainö. God nipe Kraiſ mailö aij yabiɗ nipe nibi bi gau magöŋhalö kalip yamnab ñin u, yad amem niŋ miɗeinabin. Anib u, yad kalöp manö anibi hagnig gabin.

² Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gipal rö, God nibi bi nipe ke ñimagö adö kale la gau, kalip abad miɗ aij gimim. Nibi bi rimnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau uɗun a gimim God wög u gagmim. Miñ miñ göl gi, aij göl gi nöɓ God wög u gimim. Anig geinabim u, God nip aij ginab. *

³ Hon bi kub miɗpun, a gimim, God sipsip nipe gau kalip hag gagmim. Kale ke gi aij giɓe, kalöp niŋöm u rö nöɓ göl. *

⁴ Adö anibu giɓe, Bi Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajiɗ bad klö pör pör nöɓ miɗmailö gi miɗeinab u kalöp ñinab.

Hib hon ke dap ranagun; gasi kabö rö nöɓ niŋun

⁵ Pen kale bi praj gau, bi majö kalöp abad miɗpal gau hagöl rö niŋmim. Kale magöŋhalö, Kraiſ nibi bi añ mam gau niŋmim, kale nibi bi pro, hon nibi bi kub, a gimim, gasi u niŋagmim. God Manö u kalɗ kliñ riköm hagla,

“God nibi bi hib kub uɗnabun a gipal gau kalip ji niŋöm, nibi bi pro pro uɗpal gau, kalip mög niŋöm, uɗ aij yabiɗ göp,” a gila. *

⁶ Anib u, God Bi klö unbö ke u nip niŋmim ana uɗmim, hagöp rö gimim. Anig ginabim u, ñin hain hag la u,

nipe gö, kale bi kub rö miɗeinabim.

*

⁷ God nipe ke kalöp abad miɗ aij göp rö, marö miɗainim, magöŋhalö uɗ ñimagö adö nipe u limim. *

⁸ Pen pör pör gi jin göl gi miɗmim, niŋ aij göl gi miɗaimim. Kauaɗ mauaɗ bi kale u kijaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nibi bi ap hau ñin, a göm, uɗhai niŋöl gi ap ran ap lug arab. *

⁹ Kijaki anig gab u, hanip nöɓ gagab; Kraiſ nibi bi añ mam hon ram Minöŋ gau gau magöŋhalö kalip u rö nöɓ gab, a gimim, kijaki nip wasö gimim, Kraiſ manö aij u niŋ uɗ piɗöŋ göl gi miɗaimim. *

¹⁰ God nibi bi mög niŋöm, uɗ aij yabiɗ göp rö, pör pör Kraiſ nibi bi nipe miɗaimim, a göm, ram Minöŋ aij yabiɗ kalöp hag la u me, magö i kalöp gi naij gilo ilön uɗpim u pen magö pro marap God nipe ke apöm klö nipe kalöp ñö, kale Kraiſ nip niŋ uɗ piɗöŋ gimim, nip ciɗ aij yabiɗ gimim, nibi bi klö nipe miɗmim, miɗ aij yabiɗ ginabim.

¹¹ God Bi klö yabiɗ u nibi bi gau magöŋhalö pör nöɓ pör nöɓ abad miɗeian! Anib unbö rö aij.

Manö adin magö rimnap

¹² Mam aij yad Sailas aip miɗpul. Manö kalöp hagabin i nipe kalɗ kliñ rikab niŋöm yad köp uɗep i kalöp yunabin. Mam anibu, gasi hon niŋbun rö niŋöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kalɗ kliñ rikpin anib i, God nibi bi mög niŋeb magö yuö yabiɗ u nöɓ rikpin. Manö anibi, manö niŋö yabiɗ, a gimim, niŋöl gi nöɓ miɗaimim. *

¹³ Pen Kraiſ nibi bi nipe miɗpal daun kub Babilon aui kalöp, “Miɗpim?” a gipal. God kalöp hag la rö, nibi bi anib gau u rö nöɓ hag la. Ñi yad Mak kalöp u rö nöɓ, “Miɗpim?” a göp. *

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28

* 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7

* 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6

* 5:6:

Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10

* 5:7: Mad 6:25-30

* 5:8: 1De 5:6

* 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

* 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13

* 5:13: 2Di 4:11

¹⁴ Krais nɪbi bɪ aɳ mam mɪdmagö
lɪbun, a gɪmim, pen pen hag wɪhai
udöl gɪ, alaun bom halumim. Krais
nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau, Krais kalöp
magöŋhalö ud aij gö, kale agamɪj
mɪd aij göl gɪ mɪdaimim.

2 Pida Pida köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

¹ Yad Saimon Pida, Jisas Kraiss manö ud arep bî ap. Yad wög gep bî nîpe ap mîdpin.

God hon Jisas Kraiss hanîp ud kamîñ yua u, nîpe Bî aij unbö ke. Jisas Kraiss hanîp mög nîñöm gasî aij ñö, hon nîp nîñ udpun. Kale nîbi bî gau, Jisas Kraiss kalöp gasî aij ñö, kale u rö nöp nîp nîñ udpim gau, kalöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin.

² Kale God abe, Bî Kub hon Jisas abe, kalîp gasî nîñ mîdpe, kale apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîdlö, kale pör pör agamîj mîd aij gîmim.

God hanîp uda a gun, nîp cîg aij gun

³ Hon nîbi bî Jisas Kraiss lau adö mîdpun gau, nan si nan naij arö gun, nîpe hagöp rö nöp gî mîdaiun rö löp. Hon Jisas Kraiss nîp nîñ udpun u me, Kraiss nîpe u rö nöp God mîdöm, klö nîpe nöp hanîp ñö, hon God Manö hagöp rö nöp gî mîdaiun rö löp. Nîpe Bî aij unbö ke, Bî mailö aij yabîl halö pen nîpe hanîp gasî nîñöm, nîbi bî yad ke mîdaiöl, a göm, hanîp hag la.

⁴ Anîb u, Jisas Kraiss nan aij yabîl anîb gau hanîp ñöb. Nan aij aij ñöb u udun, gasî naij mîñöñ naböñ ît i nîñöm lug paköl rö löp gau arö gun, God nîpe ke mîdöp rö mîdaiun rö löp.

⁵ Anîbu, Kraiss kalöp gasî aij ñö, nîp nîñ udpim. Pen kale Jisas Kraiss nîñ udöl gî mîdmim, kale klö gîmim, nîbi bî gau kalîp gî aij gîmim. Pen kale nîbi bî gau kalîp gî aij nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim, Jisas Kraiss nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp manö yuö yabîl u nîñ aij gîmim.

⁶ Pen kale Jisas Kraiss nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp manö yuö yabîl u nîñ aij nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim,

hañ roman kale gasî göp rö gagmim. Pen kale hañ roman kale gasî göp rö gagmim, kale klö gîmim, Jisas Kraiss nîp nîñ ud pîdöñ gîmim, cîg aij gî mîdmim, nîpe hagöp hagöp rö nöp göl gî mîdaimim.*

⁷ Pen Jisas Kraiss nîp nöp gasî nîñmim cîg aij gîmim, nîpe hagöp hagöp rö nöp göl gî mîdmim, kale klö gîmim, añ mam gau pen pen ud aij gîpal rö, kale Kraiss nîbi bî añ mam kale gau pen pen ud aij gîmim. Pen kale Kraiss nîbi bî añ mam kale gau pen pen ud aij göl gî mîdmim, kale klö gîmim, Kraiss nîbi bî añ mam kale gau pen pen mîdmagö lîmim.

⁸ Pen yad aui manö nîhön nîhön kalî kliñ rîkajîñ u, kale nan anîbu nöp gasî nîñ aij gîmim, klö gîmim gî mîdeinabim u, kale Bî Kub hon Jisas Kraiss nîpe Bî aigale Bî rö mîdöp, a gî gasî nîñmim, wög nîp gî aij gîpe, nîp nan magö aij rîmnap pîlnab.

⁹ Pen yad aui manö nîhön nîhön kalî kliñ rîkajîñ u, kale rîmnap nan anîbu nîñagnabim u, kale nîbi bî amgö we rö. Nan si nan naij gîpim u, God nîpe gac anîbu îk gî yua u hauî gîpim.

¹⁰ Anîb u, añ mam yad gau. God gasî nîpe ke nîñöm, yîp hain göm nîbi bî yad mîdaiöl, a göm, kalöp udöp u, klö gîmim nîp hain gîmim, nîbi bî nîpe mîdaimim. Anîg gîmim me, Kraiss manö aij nîpe u pör nöp nîñ ud pîdöñ gîmim, gî dammim, arö gagnabim.

¹¹ Pen Bî Kub hon Jisas Kraiss hanîp ud asîk yuöp u apöm, kalöp hag wîhai udöl gî, nîbi bî nîpe pör pör abad mîdeinab ram raul mîgan anîbu da löm abad mîdeinab.

God manö hagep bî gau, Ana Uî kalîp gasî ñö nîñöl gî God manö hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manö hagajîñ anîbu nîñmim, hadö ud aij gîpim, pen yad pör nöp kalöp manö anîbu hagöl gî nöp mîdeinabin. Bî Kub hon Jisas Kraiss yîp, umnabön, a göm, ñîñ hag la u söl auöp u me,

* 1:6: Gal 5:22-23

hañ roman halö mîdpin ñin i, yad klö gem, kalöp manö anibu hagöl gî nöp mîdeinabin u aij. Anig gînabin u, kale hauŋ gagnabim; yad umnabin pen kale manö anibu niñöl gî mîdeinabim. *

16 Kalöp nöd hagem, Bî Kub hon Jisas Krais ke yabîl löm klö halö aua, a gîno u, aiud klîñ aij udpal rö haggagno. Nöd Bî Kub anibu ke yabîl klö halö lö, amgö hon ke niñun, hainö kalöp hagno. *

17-18 Ñin anibu, hon Jisas Krais aip am dum uŋ au mîdaino niñöl gî, Bapi God mailö aij yöl nîpe u apöm, Jisas Krais hib nîpe dap ranöm haga, “Bî i Ñî mîdmagö aij yad; nîp niñnô yîp aij yabîl göp,” a ga. God nîpe anig hagö, hon ke manö nîpe u apdi niñno. *

19 Hon ke God manö apdi niñno u me, hon niñbun, bî God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nîpe nöp hagla; manö böñ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anibu, hapö mîtan sîbön yan lauöm lîlô, hanîp mailö yamöb rö u göp. Mailö anibu, ñî löl gî damöm, ram mînön rîknîg gö niñöl gî, gapî pagîñ hañ aunab mîdmagö an kale dan niñnabim. Hañ aunab u, ram böñ nöp rîköp u rö gî nab.

20 Manö hagabin i niñ aij gîmim: God manö hagep bî gau God Manö nîpe kalî klîñ rîkôm hagla u, gasî kale ke nöp niñöm, manö îl u hagöl rö lagöp.

21 Nîhön gînîg: God manö hagep bî gau, God manö u hagnîg, ke niñla rö hagagla; Ana Uŋ nîpe kalîp gasî ñö niñöl gî, God manö hagla. *

2

Bî God Manö hagabun, a göm, manö pîral hag ñîbal gau

1 Hadame nöp bî rîmnap, God manö hagabun, a göm, nîbi bî Isrel

kalîp manö pîral hag ñîmîdal. Gîla anibu rö, nîbi bî rîmnap an kale u mîdöm, u rö nöp manö pîral haglö, nîbi bî rîmnap manö pîral kale u niñnabim rö löp. Bî Kub kalîp rau adog uda u nîpe Bî Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö pîral hagöm anig gî naböl u, God gö, adîñ pen ilön kub yabîl udnaböl. *

2 Kale gî naij yabîl gîpal. Krais nîbi bî nîpe mîdpal nîbi bî iru nöp manö pîral kale u udöm, u rö nöp gî naböl. Anig gî naböl rö, nîbi bî gau niñöm, adan kamîñ arep u rau acîp acîp gî naböl.

3 Manî nan gau udun, a göm, kalöp manö pîral yabîl hagnaböl. Anig gî naböl u pen God nîpe hadame nöp niñ nöp mîdmîdöp. Nîpe kalîp manö kub hagöm al pak lînîg gab.

4 God ejol nan si nan naij gîla gau kalîp ulöm mîgan naij yan yuö, nagî klö sîbön auöp au mîdöm, God manö kub hagnab ñin u abad mîdpal. *

5 Pen hadame dagol gau nîbi bî nîp arö gîla gau, God kalîp mög niñaga. Nîpe gö, möñ kub alöm ñîg uŋ ap ranö, nîbi bî gî naij gîla gau magöñhalö ñîg ñîñöm um hakla. Pen bî ne Noa nîbi bî gau kalîp, God hagöp rö nöp gîmim, a gîmîdöp. Anîb u, God nîpe Noa abe, nîbi bî nîpe unbö mudun jîñ abe, kalîp nöp abad mîdöm ud kamîñ yua. *

6 Pen nîbi bî God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalîp gînabin u nîbi bî gau magöñhalö niñ aij gîlan, a göm, mab mîtan u kumi kabö adö lan nîbö yuö, apöm Sodom Gomara nîbi bî kalîp böñ nöp in habîk ara. *

7 Lod nîpe, nîbi si bî si göm, nan naij yabîl gîmîdal u niñöm, gasî kub niñmîdöp u, God nîp ud kamîñ yua. *

8 Lod bî aij, an kale gau mîdöm, ñin añî añî pör pör God lo manö nîpe u rîb juöm, nan si nan naij gîmîdal gau amgö niñöm, manö naij

* 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19 * 1:16: Mad 17:1-5 * 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16

hagmidal gau apdi niñöm, iru yabił ga.

⁹ Nipe nöd anig ga rö, hon niñbun, marö niñhön niñhön aunab, Bi Kub nipe niñi bi God Manö hagöp rö gipal gau kalip abad midöm, ud kamij yunim rö löp. Pen niñi bi God Manö hagöp rö gagpal gau nagi rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep niñ u abad mideinaböl.

¹⁰ Pen niñi si bi si gimidal gau, manö kub ke yabił udnaböl. Niñi bi kub kalip abad midpal gau, manö kale niñagöm, gasi kale ke auöp rö gipal niñi bi gau abe, manö kub ke yabił udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, pinij göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö adö lañ au midpal gau kalip hałöwałö hag jubal. *

¹¹ Ejol gau anibu rö gagpal. Ejol kale bi kłö yabił midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö nipe au bi anib gau kalip hag juagpal. *

¹² Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, wal wayön gau gasi midagöp hałöwałö gipal rö u gipal. Kale gasi midagöp pen kale manö naij yabił hagpal. Gipal anibu, wal wayön hel libal udöp u rö, kalip ginab. Umnaböl me. *

¹³ Kale niñi bi gau ilön niñbal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naij göl gi, sidö an nan kub niñjöl gi, niñg kłö niñjöl gi, hałöwałö gi damöm, nable udagpal. Niñi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan niñbal u, kale midmagö uraknab rö hałöwałö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal.

¹⁴ Kale pör pör nöp niñi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöp ajpal. Niñi bi Krai nip cig aij gagpal gau kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naij gipal. Nan gau nan hon nöp mideian, a göm, gasi u nöp niñbal. God nipe gi naij yabił

gipal gau niñöm, kalip pen ilön kub yabił niñig gab.

¹⁵ Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naij gun, a göm, gasi u nöp niñbal. Bi Beo niñ nipe Belam ga rö nöp gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naij ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manö hagagpal u pen donki nipe u, bi hagpal rö Belam nip hag gö, piral hagnig geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naij ga anibu, God Belam nip hag ga. *

¹⁷ Pen mañ rimnap, niñg milnig amun niñbun, niñg ilam juöp gau mitep göp. Mañ rimnap möñ alnig gö, yigön kub apöm ligö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag niñbun, a gipal. Anig gipal u, God kalip sibön kub auöp an gau hag yunab. *

¹⁸ Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, “Hanip hain gimim, midmagö uraknab rö hałöwałö gimim,” a gipal. Niñi bi rimnap nöd bi niñeb kale gau aip ajöm, gi naij göm hałöwałö geila, pen hainö gasi aij niñöm nagi adö anibu arö göm, söl mid aij ginig gaböl. Pen bi naij anib gau amöm, niñi bi uri söl mid aij ginig gaböl gau gasi naij niñlö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyan nan si nan naij u gipal.

¹⁹ Bi naij anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałöwałö ginabim,” a gipal u pen bi naij gau kale ke nan si nan naij gep magö u nagi wög gep niñi bi rö midpal. Bi rimnap apöm, bi rimnap aip pen pen göm, nagi linaböl u, kale nagi wög gep bi kale midpal. Nan si nan naij gep magö u, niñi bi rimnap aip pen pen göm nagi linab u, kale nan si nan naij anib gau nagi wög gep niñi bi rö midpal. Nagi wög anibu gi damöm, yiharij midaiöl rö lagöp.

²⁰ Nöd Bi Kub hon Jisas Krai hanip ud kamij yuöp u nip niñ udöm, niñi bi aip ajöm nan naij minön nabön i i gasi niñöm hałöwałö gimidal gau arö

* 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

göm, mîd aij gîla. Pen hainö u, kale ado gi amöm, nan si nan naij nöd gîmîdal adan anîbu kauyan arnaböl u, nöd naij mîdmîdal rö wasö, uri naij yabił mîdeinaböl. *

²¹ Kamîŋ mîdep nagi u niŋagblap u, aij rö gîböp. Pen God kalîp haga manö aij u niŋöm, hainö arö gînaböl u, gi naij yabił gînaböl. *

²² Bi God Manö arö gîpal gau, kale manö mîhöp hadame nöp haggîdal u rö gîpal. Manö mîhöp anîbu ap hagla, “Kain gau tîhaköm ado gi apöm, nan tîhak libal u kauyan ŋîŋnaböl,” a gîla. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ŋîg paköm, adiŋ waleb karkol gînaböl,” a gîla. *

3

Jisas hainö ado gi aunab, a gîmim, gasi halö mîdaimim

¹ Nîbi bi mîdmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalî kliŋ rîk yunö. Mîŋi köp hain nîbö kalöp kalî kliŋ rîkabin. Köp mîhöp pen ił aŋi nöp. Yad kalöp köp mîhöp kalî kliŋ rîknö, kale manö nöd niŋbe u niŋ aij gîmim, gasi niŋöl gi nöp mîdeinabim, a gem, kalöp köp mîhöp kalî kliŋ rîkpin.

² God nîpe ke bi manö hagep uł nîpe gau hag lö, kale hadame nöp manö nîpe hagla. Ud Kamîŋ Yuep Bi hon, Bi Kub hon u, nîpe ke bi manö ud arep nîpe hag lö, manö kłö hagöm anîg gîmim, a ga, manö u hag ŋîmîdun. Manö anîbu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, niŋ mîdaimim, a gem, kalöp köp anîbi kalî kliŋ rîkabin. *

³ Pen nan kub hagabin i niŋim. Ŋîn hain mîdpun i rö, nîbi bi gasi naij kale ke niŋbal rö gîpal gau, rîmnap apöm Jisas Krais manö aij nîpe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bi aunabin, a göm, manö hag la u, aunab mîgan gai nîböŋ Nîbi bi nöd nîbö gau mîdlö niŋöl gi,

aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöŋhalö hadame dagol gi la ŋîn u mîdeia rö nöp mîdöp,” a gînaböl. *

⁵ Bi anîb gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö laŋ löm, ŋîg u gîgabö göm, mînön naböŋ u aŋ yaŋ löm ga. God ga anîbu, kale niŋ aij gîpal u pen kale niŋebir arö gîpal. *

⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ŋîg anîb gau apöm, mînön naböŋ nan gau nöd mîdmîdöp u yuö yuö gö, böŋ nöp naij ga. *

⁷ God manö anîbu nöp hagö, kumi kabö adö laŋ abe mînön naböŋ ił i abe uri mîd aij göp u pen nîbi bi God Manö hagöp rö gagpal gau kalîp manö kub hagöm ilön kub ŋînab ŋîn u, kumi kabö laŋ abe mînön naböŋ ił i abe mab lauö böŋ nöp innab.

⁸ Pen nîbi bi mîdmagö yad gau. Manö ap hauł gîmim rö löp. Hon ŋîn aŋi ap niŋbun u pen Bi Kub niŋö mî iru yabił rö löp. Hon mî iru yabił nöp wö ral niŋbun u pen Bi Kub niŋö ŋîn aŋi ap nöp rö löp. *

⁹ Anîb u, Bi Kub nîpe, aunabin, a göm, yîŋîd auagöp u, nîbi bi rîmnap manö nöp hagöm arö gîpal rö gagöp; nîbi bi nan si nan naij göm, mab ke yaŋ arnîg gaböl gau, rîmnap ur gagöl, kale magöŋhalö yîp lau adö aulö kalîp udnam, a göm, abad mîdöp. *

¹⁰ Pen Bi Kub aunab u, bi nan si udep gau kalîp niŋ mîdlö auagpal rö u aunab. Ŋîn anîbu, gu mîlöbö hagö niŋöl gi, kumi kabö mu adö laŋ ke ke arnab. Gapi nan niŋhön niŋhön kumi kabö adö laŋ mîdöp gau inöm, mînön naböŋ ił i nan niŋhön niŋhön mîdöp gau magöŋhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöŋhalö anîg göl innab a gîmim, kale uri gi aij gînabim aka hałöwalö gînabim? Ŋîn kub aunîg gab anîbu gasi niŋmim,

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11 * 3:2: Jud 17 * 3:3: 1Di 4:1; Jud 18 * 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35

God Manö hagöp rö nöp gîmim nîbi bî u† nîpe mîdaimim.

¹² Pen God ñîñ kub nîpe u yîñîd aunîm a gîmim, manö aij nîpe u nîbi bî gau kalîp hag ñîl gî mîdmim. Ñîñ anîbu, rakîñ, gapî, nan kumi kabö adö lañ gau, in ñîg bad lîñab u pen

¹³ God kumi kabö adö lañ abe, mîñöñ naböñ î† i abe, hain nîbö gîñabin, a göm, manö hag la u abad mîdpun. Ram hain nîbö anîbu, nîbi bî God aip mîdöm nîpe hagöp rö nöp gîlô arnab. *

¹⁴ Anîb u, nîbi bî mîdmagö yad gau. Nîpe aunab, a gîmim, abad mîdpim ñîñ i, gasî klö nîñmim, God amgö îlô nîpe nîbi bî asîñ mîdagöp, nîbi bî manö mîdagöp rö mîdun, nîp aip jîm ñîl mîdaiun, a gîmim, gîpe arö me, nîpe apöm kalöp nîñö, aij yabî† gîñîm.

¹⁵ Pen nîpe yîñîd auagöp u, kale gasî nîñmim, kalöp nîbi bî rîmnap halö yîp lau adö aulö, yad ud kamîñ yunam, a göm, abad mîdöp. God nîpe mam mîdmagö hon Pol nîp gasî aij ñö nîñöl gî, kalöp köp kalî kîñ rîkôm, manö añî anîbu rö haga. *

¹⁶ Pol manö nîpe kalî kîñ rîka u, köp nîpe rîka gau magöñhalö manö añî anîbu nöp mîdöp. Pol köp nîpe gau manö u†ham nîñeb rö rîmnap halö hagö me, nîbi bî God Manö nîñagöm, Krais nîp cîg aij gagpal gau, Pol manö u†ham nîñeb anîbu nîñöm, ado göm manö pîral adö u hagpal. God Manö bî rîmnap kalî kîñ rîkla gau, kale u rö nöp manö anîbu nîñöm, ado göm manö pîral adö u hagpal. Anîg gîlô, God manö kub hagnab ñîñ u adan kale kamîñ arep ap mîdagnab.

¹⁷ Pen nîbi bî aij yad gau. Kale manö anîbi hadö nîñbim u me, nîñ aij gîmim. Kale uri Krais nîp cîg aij gîmim mîdpim. Pen nîbi bî rîmnap apöm, manö pîral haglö, kale u rö nöp gasî naij nîñmim, kale gî naij gîpal rö gîmim, ap lug pakmim rö

löp. *

¹⁸ Pen Bî Kub hon Jisas Krais hanîp ud kamîñ yuöp u, nîpe nîbi bî mög nîñöm ud aij göp u nîñbim rö, Jisas Krais nîp nîñ aij yabî† gun, a gîmim, gasî anîbu nîñöl gî mîdpe arnîm. Bî Kub hon hib nîpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnîm! Anîb unbö rö aij.

* **3:13:** Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 * **3:15:** Ro 2:4 * **3:17:** Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon

Jon köp nöd u kalî kliñ rîka

God Manö Kamîj u

¹ Ram minöñ hadame dagol gi laga ñîñ u, Manö Kamîj u midmidöp. Pen nîpe ke hainö ñîñ i nöp apöm manö hagö, hon apdi nîñun, nîp ke amgö nîñun, ñîmagö li nîñbun. Yad Manö Kamîj anîbu nöp hagnig gabin me. *

² Nîpe pör pör nöp kamîj midmidöp u, hañ roman löm waiö aua u, hon amgö nîñno. Kamîj pör middep Bî u, Bapi aip midöm ram minöñ il i apöm waiö la u, nîp amgö hon ke nîñun, manö nîñö anîbu kalöp hagabun. *

³ Nan nîhön nîhön amgö nîñbun u, manö nîhön nîhön apdi nîñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Ñî nîpe Jisas Krais apil mîhau aip jîm ñöl midpun. Pen kalöp manö anîbu hagno, nîñmim nîñ udpe me, hon magöñhalö God apil mîhau aip jîm ñöl mideinabun.

⁴ Anîg gî nabim u, hon mîñ mîñ gî nabun. Gasî u nîñun, kalöp manö anîbi kalî kliñ rîkabun. *

God nîpe Mailö

⁵ Jisas Krais hanîp hagö nîñbun manö u kalöp hagnig gabin. God nîpe mailö; nîpe sibön halö midagöp. *

⁶ God aip jîm ñöl midpun, a gî nabun u, pen nan si nan naij gî damun, sib au ajeinabun u, manö pîral hagnî, nan naij gîpun u abe pîral gun gî nabun. *

⁷ Pen God mailö aij pör pör midmidöp rö, hon mailö aij nîpe lau adö mideinabun u, hon añ mam Jisas nîp nîñ udpal gau aip jîm ñöl midno, Ñî nîpe Jisas hagape nîpe u nan si

nan naij gîpun gac u magöñhalö ñîk gî yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rîmnap gagpun, a gî nabun u, manö pîral hagnabun; God Manö nîñö nöp u midmagö an hon dan midagöp. *

⁹ Pen hon nan si nan naij gîpun u, God nîp hag payîk pe gî nabun u, nîpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gîpun gau nîñöm arö göm, gac anîbu magöñhalö ñîk gî yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gî nabun u, God manö pîral hagab, a gî nabun; God Manö aij nîpe u midmagö an hon dan midagöp.

2

Krais hanîp a göm, nîp ke Nap nîp sabe gi ña

¹ Ñî pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmim, a gem, kalöp manö anîbi kalî kliñ rîkabun. Pen nan si nan naij geinabim u, Jisas Krais pör pör kabö rö nöp gîmidöp u, nîpe hanîp gi ñöm Nap nîp hagöm, nan si nan naij gîpal u nîñmön arö gîmön, a gîmidöp. *

² God nîpe nan si nan naij gîpun gau nîñöm, hanîp mîlö ke gau yuböp. Pen Jisas Krais nîpe ke nan si nan naij gîpun gau mab ba lañ au hañ roman adö nîpe ke udöm umöm, nan si nan naij gîpun gac u magöñhalö ñîk gî yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nîbi bî ram minöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gîpal gac u ñîk gî yua. *

³ God Manö hagöp rö geinabun u, hon nîñö nöp God nîp nîñbun u, nîñnabun.

⁴ Bî ap, God nîp nîñbin, a gî nab pen God hagöp rö gagnab u, nîpe manö pîral hagnab; manö nîñö u midmagö an nîpe dan midagöp.

⁵⁻⁶ Pen nîbi bî God Manö hagöp rö gîpal gau, kale God nîp midmagö

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4

* 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10

yabił libal. God aip jım ñöl mıdpun, a gıpal, nıbi bı gau, Jisas gımıdöp rö nöp gınaböl. Nıpe gımıdöp rö gınabun u me, hon nıñnabun, God an dañ mıdpun. *

Pen pen mıdmagö lımim

⁷ Nıbi bı mıdmagö yad gau. Manö kalı kılın rıkabin anıbi, manö gısön nıbö wasö; manö hadame dagol hagla mıdmıdöp; manö nöd nıbö anıbu nöp yad uri kalöp hagabin. *

⁸ Pen manö kalöp kalı kılın rıkabin anıbi manö gısön nıbö mıdöp. Jisas Krais gımıdöp u nıñöm, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Pen kale nıbi bı gau gabim u abe nıñöm, kale u rö nöp, manö gısön nıbö anıbu manö nıñö nöp, a gıpal. Sıbön u uri hadö ur gab; mailö magö nıñö u hadö mailö gab. *

⁹ Nıbi bı, mailö mıdpun, a göm, añ mam kale rımnap mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. *

¹⁰ Pen nıbi bı añ mam kale gau kalıp mıdmagö libal gau, mailö mıdpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

¹¹ Nıbi bı añ mam kale rımnap mulu kal nıñbal gau, kale sıb au mıdpal. Kale sıb gau mıdlö, amgö kale hadö we göp nıñöm sıb gau ajöm, gai araböl u nıñagpal. *

¹² Jisas Krais nıpe uma u me, God nan sı nan naij gıpim u nıñöm arö göp.

Anıbu, yad kalöp ñı pai mıdmagö yad gau

manö anıbi kalı kılın rıkabin.

¹³ Kale bı majö gau, Jisas Krais hadame dagol gau mıdöm uri mıdöp u,

nıp hadö nıñbim u me, yad kalöp bı majö manö anıbi kalı kılın rıkabin.

Kale bı praj gau, Seden, Bı Naij Yabił u, nıp ma kale mo gau hadö libim u me,

yad kalöp bı praj manö anıbi kalı kılın rıkabin.

Kale ñı pai mıdmagö yad gau Bapi nıp hadö nıñbim u me, yad kalöp ñı pai mıdmagö yad manö anıbi kalı kılın rıkabin.

¹⁴ Kale bı majö gau, Jisas Krais hadame dagol gau mıdöm uri mıdöp u,

nıp hadö nıñbim u me, yad kalöp bı majö manö anıbi kalı kılın rıkabin.

Kale bı praj gau, God Manö kamıñ u mıdmagö an kale dañ kamıñ mıdö, kale klö gımim,

Seden, Bı Naij Yabił u, nıp ma kale mo gau hadö libim u me, yad kalöp bı praj manö anıbi kalı kılın rıkabin.

Nan mınöñ naböñ it i mıdmagö lagmim

¹⁵ Krais nıbi bı nıpe mıdagpal gau, nagı gıpal adö u gun, a gımim, gası u nıñagmim. Gası kale nan mınöñ naböñ it i gau amöm wam wam gö, nan gau mıdmagö lınabim u, kale Bapi nıp gası u arö gımim, nıp mıdmagö lagnabim. *

¹⁶ Nıbi bı nan mınöñ naböñ it i gası nıñbal gau, hañ roman hon nan sı nan naij gası göp rö gun, a göm, nan nıñön nıñön amgö nıñnaböl gau, sı udun a göm, nan gau iru nöp udun, hib kub udun, a göm, nıñbal rö gılö aröp. Bapi kalıp gası ñö anıg gagpal; mınöñ naböñ it i nan gau gası nıñöm, anıg gıpal. *

¹⁷ Ram mınöñ it i abe, nan nıñön nıñön ram mınöñ it i gası tıp göp gau abe, ur gınıg gab; pen nıbi bı God hagöp rö gıpal gau pör pör mıdeinaböl. *

Krais nıp mulu kal nıñeb bı u

¹⁸ Ñı pai mıdmagö yad gau. Ñın hain u söl mıdöp. Bı Krais nıp mulu kal nıñeb bı u aunab, a gıla, u nıñbim. Mıñı nıbi bı Krais nıp mulu

* 2:5-6: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6 * 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10: Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35 * 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn 7

kal niŋbal gau iru miɗpal rö, ñin hain u söl miɗöp u, niŋbun. *

19 Niŋbi bi Kraiŋ niŋp mulu lugö niŋbal aniŋb gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höŋ adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jim ñöl miɗagmiɗal. Hon aip jim ñöl miɗaiblap u, hanip arö göm ke ke aragblap. Pen höŋ adö arla u, niŋbi bi yad waiö nöŋ niŋnaböl, bi gau kalip aip jim ñöl miɗagpal, a göm, God niŋpe ke gö, kale höŋ adö arla. *

20 Pen Kraiŋ, Ana Ut yuö kalöp adö apöm aip miɗöp rö, kale magöŋhalö God Manö niŋjö u niŋbim. *

21 Kale Jisaiŋ Kraiŋ manö niŋjö u niŋagpim, a gem, kalöp manö i kali kliŋ riŋkagabin; kale hadö niŋbim. Pen Jisaiŋ Kraiŋ manö niŋjö u, manö piral ap auagöp.

22 “Jisaiŋ niŋpe Mesaia wasö,” giŋnab bi aniŋbu nöŋ niŋpe bi pir alep bi. Aniŋ giŋnab u, niŋpe Bapi abe, Ñi abe wasö giŋnab. Bi aniŋbu niŋpe Kraiŋ Niŋp Mulu Kal Niŋeb Bi aniŋbu. *

23 Niŋbi bi Jisaiŋ niŋpe God Ñi wasö giŋpal gau, kale Nap niŋp niŋagpal. Pen niŋbi bi Jisaiŋ niŋpe God Ñi niŋpe miɗöp hag waiö giŋpal gau, kale Nap niŋp abe niŋbal. *

Ana Ut kalöp Kraiŋ manö niŋjö u hag ñinab

24 Manö nöd niŋbe u, miɗmagö an kale dan ud aij göl gi miɗmim. Manö nöd niŋbe u, miɗmagö an kale dan ud aij göl gi miɗdeinabim u, God Ñi aip jim ñöl miɗmim, Nap aip jim ñöl miɗmim miɗdeinabim.

25 Hanip manö niŋjö hag löm haga, “Kale pör pör nöŋ kamiŋ miɗdeinabim,” a ga.

26 Manö uri nöŋ hagajin i, niŋbi bi manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arniŋ gaböl gau gasi niŋem hagajin.

27 Niŋbi bi gau kalöp hag ñagöl. Kraiŋ niŋpe Ana Ut yuö kalöp adö

apöm aip miɗöp rö, niŋpe ke kalöp hag ñab; pen niŋpe manö piral wasö, manö niŋjö nöŋ magöŋhalö kalöp hag ñinab. Aniŋb u, God Ana gasi ñöb rö, Kraiŋ niŋp ciŋ giŋmim nöŋ miɗdaimim. *

28 Ñi pai miɗmagö yad gau. Kraiŋ niŋp ciŋ giŋmim nöŋ miɗpe me, niŋpe ado gi aunab ñin u, niŋp niŋno nable gagnab; hubiköl u nöŋ gun miɗdeinabun.

29 Kraiŋ niŋpe nagi yijig göl adö u nöŋ gi aij göŋ niŋbim u, kale u rö nöŋ niŋbim, niŋbi bi nagi yijig göl adö u nöŋ giŋpal gau, kale God Ñi pai niŋpe miɗdöm me, aniŋ giŋpal. *

3

God ñi pai niŋpe miɗpun u niŋjun, miɗ aij gun

1 Bapi God hanip miɗmagö yabiŋ löm, hanip ñi pai yad ke, a göŋ u, yad aiö gabin. Hon God ñi pai niŋpe nöŋ miɗpun. Aniŋb u, niŋbi bi ram miŋnöŋ iŋ i nöŋ gasi niŋbal gau hanip niŋagpal. Bapi niŋp niŋagpal u me, hanip u rö nöŋ niŋagpal. *

2 Niŋbi bi niŋeb aij yad gau. Miŋi hon God ñi pai niŋpe miɗpun pen hainö niŋbi bi aigale bi rö miɗdeinabun u niŋagpun. Pen hon niŋbun, Jisaiŋ Kraiŋ niŋpe waiö linab ñin u, niŋpe ke miɗöp rö u amgö niŋjun, niŋpe miɗöp rö lun miɗdeinabun. *

3 God hanip Kraiŋ rö linab a göm gasi niŋnaböl niŋbi bi gau, Kraiŋ ut miɗöp rö, hon u rö nöŋ ut miɗaiun, a gi gasi niŋnaböl.

4 Niŋbi bi nan si nan naij giŋnaböl gau, kale magöŋhalö God lo manö riŋ junaböl. Nan si nan naij göm me, God lo manö riŋ junaböl.

5 Pen kale niŋbim, Jisaiŋ Kraiŋ niŋpe aua u, hon niŋbi bi miŋnöŋ naböŋ iŋ i nan si nan naij giŋpun gac u tik gi yuniŋ aua. Niŋpe ke nan si nan naij ap gagöp. *

* 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15 * 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2

⁶ Anib u, nibi bi nip aip jim ñöl midpal gau, nan si nan naij gagpal. Nibi bi nan si nan naij gipal gau, Jisas Krais nip niñagpal; nipe bi aigale bi rö midöp u niñagpal.

⁷ Ñi pai midmagö aij yad gau. Niñ aij gimim! Nibi bi rimnap manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arnig gaböl gau, manö piral kale u niñ udagmim. Nibi bi gi aij gipal gau nöp kale nibi bi kamij aij; Krais nipe ke kamij aij midöp rö, kale u rö nöp nibi bi kamij aij midpal.

⁸ Pen nibi bi nan si nan naij gipal gau, Seden ñi pai nipe midpal; Seden hadame dagol gau it göm, gi damöm, nan si nan naij gimidöp rö gipal. God Ñi nipe ram minöñ it i aua u, Seden nan naij gimidöp nagi u rib gi dö ginig aua. *

⁹ Nibi bi God ñi pai nipe midpal gau, God yij kalip an dan la u midöp u me, nan si nan naij gagnaböl. God Nap kale midöp, kale God ñi pai nipe midpal u me, kale nan si nan naij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u hon niñbun, nibi bi an an kale God ñi pai nipe midpal, nibi bi an an kale Seden ñi pai nipe midpal; nibi bi gi aij gagpal gau kale God ñi pai nipe midagpal; nibi bi añ mam gau kalip midmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñi pai nipe midagpal.

God ñi pai nipe gau pen pen midmagö limim

¹¹ Hon pen pen midmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla niñbe. *

¹² Adam ñi nipe Ken ga rö gagmim. Nipe Seden, Bi Naij Yabit u, ñi nipe midöm, nimam hain nip al pak la. Nipe nimam nip al pak la u, niñon ginig al pak lan Nipe ke gi naij gaia pen nimam Ebol nipe gi aij gaia u niñöm nip al pak la. *

¹³ Anib u, añ mam yad gau. Nibi bi minöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñnaböl u, aiö gagmim. *

¹⁴ Hon Krais nibi bi añ mam gau kalip midmagö libun u me, hon niñbun, hon nibi bi hadö umbal rö midaino adö u arö gun, kamij gisön nibö u hadö udpun. Nibi bi midmagö lagpal gau, kale nibi bi hadö umbal rö midpal. *

¹⁵ Nibi bi an an nibi bi rimnap mulu kal niñbal gau, kale kalip wip albal rö löp. Pen kale niñbim, nibi bi wip albal gau, kale kamij pör middep magö u udagpal. *

¹⁶ Krais hanip mög niñöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, niñbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip niñö yöl midmagö lun, klö gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp. *

¹⁷ Nibi bi nan iru midö niñöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip niñöm mög niñagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

¹⁸ Anib u, ñi pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip niñö nöp midmagö lun, klö gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Nibi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

¹⁹⁻²⁰ Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon niñnabun, Krais manö niñö nipe u niñ udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö nipe u hon miñ miñ göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God nipe klö yabit. Nipe gasi magö hon magöñhalö niñ aij göp.

²¹ Anib u, nibi bi niñeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip

* 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24 * 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16

manö kub hagagnab u, gasi halö midun, God midöp au söl aramun, amgö ilö adö nipe u ana udagnabun. *

²² God manö klö hagöp rö gun, nan nihön nihön nip aij ginab u göl gi damun, nip hag niheinabun u, hagnabun rö ginab.

²³ God manö klö hagöm anig hagab: hon Ñi nipe Jisas Krais nip niñ udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God hanip manö klö hagöm, anig gimim, a ga. *

²⁴ Nibi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gipal gau, kale God an dan midpal; nipe kalip an dan midöp. God nipe Ana hanip ñöb u me, hon niñbun, God nipe hanip an dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi ñöb

¹ Midamam aij yad gau. Nibi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, nibi bi rimnap God Ana aip jim ñöl midpun, a gaiöl u, niñ aij gimim, manö kalip u udmim. God Ana aka nan rimnap ke kalip gasi ñö hagaböl, a gimim, niñmim. *

² God Ana ana kale aip jim ñöl midöp midagöp u, ai göl gimim niñnabim? Jisas Krais nipe bi hañ roman löm, ram minöñ il i aua, a ginaböl u, God Ana kale aip midöp u, a gi niñnabim. *

³ Pen Jisas Krais nipe bi yabit laga, a ginaböl u, God Ana kale aip midagöp, a gi niñnabim. Jisas Krais Nip Mulu Kal Niñeb Bi anibu, ana nipe kalip an dan midöp rö, manö anibu rö hagnaböl. Ana anibu aunab, a gilö, niñbe. Pen miñi ñin i nöp ram minöñ il i hadö auub. *

⁴ Ñi pai midmagö yad gau. God nipe kalöp an dan midöp; nipe Bi klö yabit. Pen Seden nipe nibi bi

ram minöñ il i midpal gau kalip an dan midöp; nipe bi klö yabit wasö. God Bi klö yabit u, nipe kalöp an dan midöp u me, nibi bi manö piral hagpal gau gasi kalöp tip gi ud aröl rö lagöp. *

⁵ Nibi bi manö piral hagpal gau, kale ram minöñ il i nibö u me, manö hagpal u u rö nöp ram minöñ il i nibö. Manö hagpal u ram minöñ il i nibö u me, nibi bi ram minöñ il i nibö gau manö piral kale niñ udpal. *

⁶ Pen hon God ñi pai nipe midpun. Nibi bi God nip niñ udpal gau, manö hon niñ udpal. Pen nibi bi God nip niñ udagpal gau, manö hon niñ udagpal. Adö anibu, Ana niñö nöp kalip gasi ñö hagpal aka ana piral u gasi ñö hagpal u, niñbun.

God hanip midmagö yabit löp

⁷ Nibi bi midmagö yad gau. Añ mam gau pen pen midmagö lun. God nipe gö me, nibi bi midmagö libal. Nibi bi an, nibi bi gau kalip midmagö libal gau, kale God ñi pai nipe midöm, God nip niñbal u me, nibi bi gau midmagö libal.

⁸ God nipe nibi bi kalip midmagö löp u me, nibi bi an, nibi bi gau kalip midmagö lagpal gau, kale God nip niñagpal.

⁹ God Ñi nipe aña yabit u yuö apöm gö, hon nibi bi ram minöñ il i midpun pör pör nöp kamini midaiun rö löp. Anib u, God hanip midmagö yabit löp u, waiö niñbun. *

¹⁰ Hon God nip midmagö lagnö; God nipe nöd hanip midmagö la. God nipe nan si nan naij gipun gau niñöm, hanip mlö ke gau yuböp. Pen nipe hanip midmagö löm, Ñi nipe Jisas Krais hag yuö apöm, nan si nan naij gipun gau, mab ba lan au hañ roman adö nipe ke udöm umöm, nan si nan naij gipun gac u lik gi yua. *

* 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13 * 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21 * 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2

midöp. Nihön gɨnɨg: God Ana pör pör manö niŋö nöp hagöp. *

⁷ Anɨb u, manö adö miŋhau niŋan midöp:

⁸ Ana u; ñiŋ u; hagape u.

Manö miŋhau niŋan anɨbu, jɨm ñöl adö añi hagöp rö, Jisas niŋe God Ñi niŋe midöp u, niŋ aij gɨpun. *

⁹ Niŋbi bi gau manö hagnaböl u, manö kale niŋ udnabun; pen God manö hagöp anɨbu, manö anɨbu manö niŋö yabiɩ, a gun, yɨŋid nöp niŋ udun. Nihön gɨnɨg: God niŋe ke Ñi niŋe u manö anɨbu hagöp. *

¹⁰ Niŋbi bi Jisas niŋe God Ñi niŋe yabiɩ, a göm, niŋ udpal gau, God manö niŋö niŋe u kalɨp an dan midö, kale God Ñi niŋe niŋ udpal. Pen niŋbi bi Jisas niŋe God Ñi niŋe wasö gɨpal gau, God niŋe bi pir alep bi, a gɨpal. Nihön gɨnɨg: God niŋe ke Ñi niŋe manö niŋö hagöp u niŋ udagpal. *

¹¹ Manö niŋö u anɨg göl midöp: God niŋe kamɨŋ pör midɨp magö u hanɨp ñöb; kamɨŋ pör midɨp magö u Ñi niŋe aip midöp.

¹² God Ñi kale aip midöp niŋbi bi gau, pör pör kamɨŋ midɨp magö u hadö udpal; pen God Ñi kale aip midagöp niŋbi bi gau, pör pör kamɨŋ midɨp magö u udagpal. *

Jisas Kraiŋ niŋ niŋ udpim rö, God ñi pai niŋe midpim

¹³ Kale Jisas niŋe God Ñi niŋe u, a gɨ gasi niŋbim niŋbi bi gau, pör pör midɨeinabim u niŋ aij gɨmim, a gem, manö anɨbi kalöp kalɨ kliñ rɨkabin. *

¹⁴ Hon niŋbun, God niŋ amun, niŋ aij gɨnab adö u nöp hag niŋeinabun u, niŋe niŋnab. *

¹⁵ Anɨbu, hon niŋbun, nan nihön nihön hag niŋeinabun, hagnabun rö nöp gɨnab.

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naij mab ke yan aragep rö u geinab u,

kale God niŋ sabe gɨpe, God niŋe añ mam anɨbu kamɨŋ midɨp magö u kauyan ñinab. Pen nan si nan naij mab ke yan arep rö u gaiöl, God niŋ sabe gɨmim, a gem, hagagabin. *

¹⁷ God nan nihön nihön wasö göp gau gɨnaböl u, nan si nan naij gɨnaböl, pen nan si nan naij adö rɨmnap gɨnaböl, God niŋöm arö gɨnab.

¹⁸ Hon niŋbun, niŋbi bi God ñi pai niŋe midpal gau, nan si nan naij gagnaböl; God Ñi niŋe kalɨp abad midö, Seden kalɨp gɨ naij gɨnim rö lagöp. *

¹⁹ Hon niŋbun, hon God ñi pai niŋe midpun; pen niŋbi bi ram minöŋ iɩ i gasi niŋbal gau magöŋhalö Seden ñimagö adö niŋe midpal.

²⁰ Hon niŋbun, God Ñi niŋe apöm gasi aij hanɨp ñö, God pör kabö göl hagab u niŋ niŋnabun. Ñi niŋe Jisas Kraiŋ aip jɨm ñöl midpun u me, Nap God Bi kabö göl u aip jɨm ñöl midpun. Jisas Kraiŋ niŋe God kabö göl me. Niŋe kamɨŋ pör midɨp Bi u.

²¹ Ñi pai midmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe gɨpal gau, kale asi masi gɨmim.

* 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6 * 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31
* 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22 * 5:16: Mad 12:31 * 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp aṇ u kalɨ klɨñ rɨka

¹ Yad nɨbi bɨ Jisas Krais nɨp nɨṇ uɗpal gau kalɨp abad mɨɗpin.

Kalöp, nɨbi God hadame nöp uɗnabin a ga u abe, ñɨ pai nɨpe abe, kalöp köp i kalɨ klɨñ rɨkabin. Yad kalöp mɨɗmagö yabɨ lɨbin. Pen yad nöp wasö, nɨbi bɨ Jisas Krais manö nɨṇö nɨṇ uɗpal gau magöṇhalö kalöp mɨɗmagö lɨbal.

² Kalöp mɨɗmagö lɨbun u, Jisas Krais manö nɨṇö nɨṇ uɗno, hanɨp mɨɗmagö aṇ ɗaṇ kamɨṇ mɨɗöm, pör pör nöp mɨɗeinab.

³ Nap God abe, Ñɨ nɨpe Jisas Krais abe, hanɨp mög nɨṇmil uɗ aij gɨmil, abad mɨɗ aij gɨlö nɨṇöl gɨ, hon Jisas Krais manö nɨṇö nɨṇ uɗöl gɨ mɨɗun, pen pen mɨɗmagö lö l gɨ mɨɗeinabun.

Jisas Krais manö nɨṇö nɨṇ uɗöl gɨ, pen pen mɨɗmagö lö l gɨ mɨɗaimim

⁴ Ñɨ pai kale rɨmnap Jisas Krais manö nɨṇö nɨṇ uɗöl gɨ, hagöp rö gaböl u nɨṇem, yad mɨñ mɨñ yabɨ gɨpin; Bapi hanɨp anɨg gɨmim, a ga.

⁵ Pen nɨbi aij. Yad nöp manö kalɨ klɨñ rɨkem hagabin, hon mɨɗmagö pen pen lɨ mɨɗaiun. Manö anɨbi manö gɨsön nɨbö ap wasö; God nɨpe hadame dagol gau ɨl göm, manö klö hagöm, manö anɨbi haga. *

⁶ God manö klö hagöm, anɨg gɨmim, a ga rö nöp geinabun u, God nɨp mɨɗmagö lun, nɨbi bɨ gau abe kalɨp mɨɗmagö lɨnabun. God nɨpe hadame dagol gau ɨl göm, manö klö hagöm, manö anɨbi hagö nɨṇbim: kale magöṇhalö pen pen mɨɗmagö lɨmim.

Nɨbi bɨ rɨmnap manö piral hag ñɨbal

⁷ Nɨbi bɨ God Manö hagabun, a göm, manö piral hag aṇaböl gau, kale

iru mɨɗpal. Kale hagpal, “Jisas Krais nɨpe hañ roman löm, ram mɨnön ɨl i auaga,” a gɨpal. Nɨbi bɨ anɨg gɨpal gau, kale bɨ piral hagep bɨ, bɨ Jisas Krais Nɨp Mulu Kal Nɨṇeb Bɨ. *

⁸ Pen kale nɨṇ aij gɨmim. Wasö u, wög nɨp gɨpim u hir gɨnɨm rö löp. Nɨṇ aij gɨmim, God kalöp nan aij ñɨnabin a ga u magöṇhalö uɗmim.

⁹ Nɨbi bɨ Krais manö hag ña u arö göm, manö piral rɨmnap uɗnaböl gau, God nɨp aip jɨm ñöl mɨɗagpal; nɨbi bɨ Krais manö hag ña u nɨṇ uɗöl gɨ nöp mɨɗpal gau, Bapi Ñɨ apil mɨhau aip jɨm ñöl mɨɗpal.

¹⁰ Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp God Manö hag ñɨnɨg auaiöl, nɨṇ aij gɨmim, kalɨp uɗmim. Manö kabö göl anɨbu arö göm, manö piral rɨmnap hagaiöl, kalɨp hag wɨhai dam ram kale raul ɗaṇ uɗ aragmim.

¹¹ Nɨhön gɨnɨg: nɨbi bɨ anɨb gau kalɨp hag wɨhai uɨ gɨ dam ram kale uɗ arbe, manö piral kale hagpal anɨbu, kale ke abe hagpim rö lɨnab.

Manö magö aɗɨṇ rɨmnap

¹² Yad kalöp manö iru mɨɗöp gau kalɨ klɨñ rɨkbnep u pen köp ñɨg ig nöp rɨkagnabin; yad ke amem, kalöp amgö nɨṇem, aip asɨk mɨɗun manö hagu, mɨñ mɨñ yabɨ gɨnabun.

¹³ Nɨbi aij. Nañɨn mɨɗmagö ne aui mɨɗöp ñɨ pai nɨpe nöp, “Mɨɗpan?” a gɨpal.

3 Jon

Jon köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

¹ Yad nîbi bî Jisas Krai nîp nîj udpal gau kalîp abad mîdpin.

Nöp bî nîjeb aij yad Gaias köp i kalî kliñ rîkabin. Yad nöp mîdmagö yabîl lîbin. *

² Mîdamam aij yad. Yad God nîp sabe gem hagpin, "Gaias nîp abad mîdaimön, nîp mîññ nan ap gagnîm, mîd aij gîñîm," a gîpin. Yad nîjbin, ne ana ne aŋ daŋ mîd aij gîpan.

³ Krai nîbi bî añ mam rîmnap aui apöm, ne Jisas Krai manö nîjö nîj ud pîdöŋ gîmön, hagöp rö nöp göl gî mîdpan, a geila u, yad mîñ mîñ yabîl gîpin. *

⁴ Ñî pai yad gau, Jisas Krai manö nîjö hagöp rö nöp gîpal, a gîñaböl u, yad mîñ mîñ yabîl gîñabin.

Gaias gî aij ga u nîjöm, Jon mîñ mîñ yabîl ga

⁵ Mîdamam aij yad. Yad nîjbin, Jisas Krai hagöp rö nöp gîmön, Krai nîbi bî añ mam rîmnap kalîp pör ud aij yabîl gîpan. Añ mam ram mîñnön mîlö kub gau nîbö nîjagpan gau, kalîp haŋwawöl udmön, abad mîd aij gîpan.

⁶ Krai nîbi bî kalîp anîg gîpan gau rîmnap apöm, Krai nîbi bî cöc aui mîdpal kalîp hagla, "Gaias Krai nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö yabîl löp," a gîla. Nîbi bî God wög gî ajpal anîb gau ud aij gî dammön, kale ram mîñnön ke nîbö ap arnîg gîñaböl u, nan gî ñeb rîmnap kalîp ñîmön. Nan kalîp ñîñabön u kale udöm, gau ajöm, God nîp wög göm, nan magö rauöm ñîñnaböl. *

⁷ Kale Jisas Krai manö aij u hag ñî ajöl gî, nîbi bî Krai nîp nîj udagpal gau kalîp hag nîjöm, nan magö nan gau udagpal. *

⁸ Anîb u, nîbi bî aij anîbu rö kalîp ud aij gun, nan rîmnap ñun, aip jîm ñun, Jisas Krai manö nîjö wög u gîno, ar aij gîñab.

Daiodrepis gî nîj ga

⁹ Yad Krai nîbi bî mîdpim gau kalöp köp ap kalî kliñ rîknö u pen bî Daiodrepis, bî kub mîdeinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm nîjagab.

¹⁰ Anîb u, yad mîdpim u amem, nîpe manö nîj hagöm, hanîp hag juöp manö u hagnabin. Pen anîbu nöp wasö; nîpe Krai nîbi bî añ mam God Manö hag ñî ajpal gau kalîp udagöm, nîbi bî rîmnap añ mam gau kalîp udnîg gîlö, nîpe wasö göm, anîg gîmim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias gî aij ga

¹¹ Mîdamam aij yad. Nîbi bî rîmnap nagî ubîj nîj adö u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nîbi bî rîmnap nagî ubîj aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gîmön. Nîbi bî nagî ubîj aij adö u hain gîpal gau, God ñî pai nîpe mîdpal. Nîbi bî nagî ubîj nîj adö u hain gîpal gau, kale God nîp nîjagpal. *

¹² Nîbi bî magöŋhalö Demidrias nîp nîjöm, bî aij, a gîpal. Demidrias nîpe Jisas Krai manö nîjö u hagöp rö gab u me, nîpe bî aij u waiö lö nîjbun. Yad u rö nöp Demidrias nîpe bî aij, a gabin. Ne nîjban, yad manö nîhön hagnabin manö nîjö nöp hagnabin.

Manö magö adîj rîmnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kalî kliñ rîkbnep u pen köp ñîg ig nöp rîkagnabin; *

¹⁴⁻¹⁵ söl mîdöp, yad ke amem, nöp mulu adîj nîjem, aip asîk mîdul manö hagnabul.

God nöp abad mîdö, agamîj mîdaimön. Mîdamam gai i mîdpal nöp, "Mîdpan?" a gaböl. Mîdamam ne aip mîdpim gau kalîp magöŋhalö,

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23

* 1:3: 2Jn 4

* 1:6: Dai 3:13

* 1:7: 1Ko 9:12

* 1:11: 1Jn 3:6-10

* 1:13: 2Jn 12

“Jon kalöp hagöp, ‘Mıdpim?’ a göp,”
a gımön.

Jud

Jud köp kalî kliñ rîka

¹ Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraiss wög gi ñeb bî nîpe ap mîdpin.

Manö kalî kliñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbi bî gau, kalî kliñ rîkabin. Jisas Kraiss nîpe kalöp abad mîdöp.

² God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, mîdmagö lîmil, gîlô aran.

Bî God Manö pîral hagep gau

³ Nîbi bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî kliñ rîkem, Jisas Kraiss hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnô. Pen yad uri gasî nîñbin, kale klô yabîl gîmim, Jisas Kraiss manö aij hanîp nîbi bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdön göl gi mîdaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî kliñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin.

⁴ Bî naij God nîñagal rîmnap agamî apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bî nan si nan naij geinaböl u, God nîp hag nîñlô, nîpe nan si nan naij gînaböl u nîñöm arö gînab. Pen bî naij anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm hagnab, “Hon nan si nan naij hañwawö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab,” a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp arö göm, gi naij yabîl gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kliñ rîkôm, nîbi bî anîg gînaböl gau ilön kub yabîl udnaböl, a gîla. *

⁵ Hadame nöp ga u nîñbim u pen hauñ gîmim rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbi bî nîpe Isrel

kai, ram mîñnön Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagla gau kalîp al pak lö umla. *

⁶ Ejol rîmnap, ram mîñnön aij kale mîd aij gîla gau arö gîlô, God kalîp sîbön göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

⁷ Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñnön yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bî si gi damöm, gi naij yabîl geila. Nîbi bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bî gau kalîp mab mîtan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

⁸ Bî nabön nîñöm manö pîral hagnab, hagnabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gi naij göm, Bî Kub manö nîpe hag juöm, ejol gau kalîp manö naij hagöm, gîpal.

⁹ Pen Mosîs umö, ejol kub yabîl Maikel aip, Seden aip, Mosîs wip he u udnîg pen pen hagnab u, Maikel Seden nîp hag juaga. Nîpe yîharîñ haga, “God nîpe ke nöp gasî ñîñîm!” a ga. *

¹⁰ Maikel gasî nîñ aij göm anîg haga u pen bî hagnabin gau, nan nîñhön nîñagpal gau, manö naij naij nöp hagöm hañwawö hag jubal. Pen kale, gasî nîñ aij gagöm, kaj kain gîpal rö gîpal u me, God pen kalîp ilön kub yabîl ñîñab. *

¹¹ Bî anîb gau kalîp mög nîñbin. Adam ñî nîpe Ken gi naij ga rö gîpal. Mumug mani nan gau nöp gasî nîñöm, bî ne Belam hadame nöp ga rö gîpal. Anîb u, kale bî ne Kora, God Manö rîb juöm uma rö umnîg gaböl. *

¹² Pen kale God nîp mîdmagö löl gi, aîñ mam pen pen mîdmagö löl gi, nan jîm ñîl ñîñnîg apim, magum gîpim ñîñ u, kale God nîp gasî nîñöm wasö, yîharîñ apöm nan unam ud ñeb gi nîñlô, gac kale kalöp u rö nöp

* **1:1:** Mad 13:55 * **1:4:** Gal 2:4; 2Pi 2:1 * **1:5:** Eks 12:51; Nab 14:29-30 * **1:6:** 2Pi 2:4 * **1:7:** Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pi 2:12
* **1:11:** Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35

cig göp. Anib u, kumi apöm mön alagöm yiharin pak gi dö gi aröp rö u midpal. Mab ñineb magö pilagö it halö ud julö hadö böñ nöp mitep ga rö midpal. *

¹³ Nan naij ke yabit gi damöm, ñig solwara pa jö ma jö göm, kiñu habkob li ap lugöp rö gipal. Nibi bi anib gau, God nipe gö, kale gap ju sibön an gau am ado gi auagep rö adö u arnaböl.

¹⁴ Adam it nipe rika u, rik damöm, Inok nip me kagol jin u* yag daula. Inok nipe hadame nöp God manö nipe hagöm, bi kalöp piral hagpal anib gau rö ñinöm haga, "Ñinim! Bi Kub ejol ut nipe ñin juöl iru yabit nöp damöm, *

¹⁵ nibi bi magönhalö manö kub hagnab. Nip gasi ñinagöm, manö nipe hagöp rö gagöm, nan si nan naij adö ke ke göm, nip manö klö naij adö ke ke hagöm gipal rö, kalip ilön kub yabit ñinab," a ga.

¹⁶ Bi manö piral hagpal, kalip hagabin gau, kale pör hag har har göl gi, manö udöl gi, gi midpal. Hanip ke aij ginab adö u gun, a göm, halöwalo gi naij gilö arab. Yad nöp bi kub midpin, a göm, gasi u ñinöm, hagpal. Pen nibi bi rimnap hanip aij ginim adö u gilañ, a göm, kalip hib dap raneb manö piral nöp hag hag gilö aröp.

¹⁷ Pen bi ñineb aij yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais bi manö nipe ud arep gau nöd hagla manö u gasi ñinöl gi midaimim.

¹⁸ Kalöp hagla, "Ñin hain u, nibi bi God nip gasi ñinagal gau, gasi naij kale ke ñinbal rö göl gi, kalöp hag hain ginaböl," a gila. *

¹⁹ Bi hagabin bi anib gau, God Ana kalip aip midagöp. Gasi ke auöp rö ñinöm gipal u me, kalöp nibi bi ud asik ke ke libal.

²⁰ Pen nibi bi ñineb aij yad gau. Jisas Krais manö aij u ñin udpim u, ñin udep magö ut yabit anibu ñin ud

pidön gimim, manö aij anibu yuö u pör nöp rimnap halö ñin aij gimim, gi dammim, gipe arnim. Ana Ut u kalöp gasi ñö ñinöl gi, klö nipe ud nip sabe göl gi midaimim. *

²¹ Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög ñinöb u me, nipe kalöp dam ram minön kumi kabö adö lan au lö, pör pör nöp kamñ midainabim. Pen am nipe aip pör pör midaiun, a gimim, abad midpim ñin i, God hanip midmagö löl gi nöp midöp, a gimim, gasi u ñin midaimim.

²² Nibi bi gasi mihöp ñinöm, gasi iru ñinbal gau, kalip mög ñinmim, manö hain haggim.

²³ Nibi bi rimnap mab mitañ adö u aröl rö löp gau, kalip ud kamñ yumim, kamñ aröl. Nibi bi rimnap kalip u rö nöp mög ñinmim udmim, pen midmagö kale ke auöp rö gipal rö, hane u rö nöp gi naij gun rö löp, a gimim, ñin aij gimim midaimim. Nan si nan naij kale gipal gau pinñin gimim, asi masi gimim. Nan si nan naij gi midlö waij kale abe gac göp a gimim, udagmim. *

Bi Kub hib dap raneb manö ap

²⁴ Miñi kalöp God ñinmagö adö u labin.

Nipe kalöp abad midö ñinöl gi, ap lug pakagnabim.

Hainö kalöp udöm, nipe ke mailö aij ke halö midöp au lö,

nibi bi asin midagöp nipe midmim, miñ miñ yabit ginabim. *

²⁵ God nipe añi. Nipe hanip ud kamñ yuöp.

Bi Kub hon Jisas Krais hanip, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau riköm, mid damöm,

uri, hainö, pör pör nöp nipe middep nöp midöm,

nipe Bi mailö aij halö, Bi aij unbö ke, Bi klö naij yabit, Bi magönhalö abadep midöp.

* 1:12: 2Pi 2:13,17 * 1:14: Adam abe wö ralnabön u, Inok nip mudun jin u yag daula * 1:14: Jen 5:18,21-24 * 1:18: 2Pi 3:3 * 1:20: Kol 2:7 * 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4 * 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Anıbu, hib nıpe pör nöp hagno adö
araŋ.
Anıb unbö rö aij.

Repelesin Jon naböŋ niŋöm kalɿ kliŋ riika

¹ Yad Jon, God wög gi ñeb bi nipe ap midpin. Manö kalɿ kliŋ rikabin anɿb i, nöd waiö niŋagla. Niŋi bi God nɿp wög gi ñibal gau, nan niŋhön niŋhön söl giŋim u niŋlan, a göm, God nipe Jisas Krais nɿp hagö, nipe pen ejol nipe u yuö apöm gö, yad naböŋ niŋnö. *

² Naböŋ niŋnö anɿbu, God manö nipe haga u abe, Jisas Krais manö nipe haga u abe niŋnö u, köp anɿbi kalɿ kliŋ rikabin.

³ Söl midöp, nan niŋhön niŋhön naböŋ niŋnö u magöŋhalö il göm gi dam arnab. Anɿbu, niŋi bi manö kalɿ kliŋ rikabin anɿb i kale ke amgö li niŋnaböl gau abe, niŋi bi riŋnap amgö li niŋ haglö apdi niŋnaböl gau abe, God Manö anɿbi niŋ udöm hain gaiöl u, God gö, miŋ miŋ giŋnaböl. *

*Jon niŋi bi cöc unbö mudun jiŋ
mideila gau kalɿp manö hag ña*

⁴ Yad Jon kalöp niŋi bi Esia Propins ram miŋnön pro ke ke unbö mudun jiŋ Krais cöc nipe midpim gau, köp i kalɿ kliŋ rikabin.

God nipe miŋi midöp, nipe hadame dagol gau midmidöp, nipe hainö pör pör nöp mideinab u kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɿ mid aij gi midaimim. *

⁵ Jisas Krais, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, il gi uraköm, ram miŋnön gau kiŋ midpal gau kalɿp magöŋhalö abad midöp u, nipe u rö nöp kalöp mög niŋöm, ud

aij göm, abad midö, kale agamɿ mid aij gi midaimim.

Nipe hanɿp midmagö löm, hagape nipe lugö umöm, nan si nan naij giŋpun gac u lik gi yuöp. *

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Krais ram nipe midun, Nap God nɿp sabe gep niŋi bi nipe midpun.

Anɿb u, Jisas Krais, Bi mailö aij halö u, Bi klö yabił u, hib nipe u pör nöp pör nöp hagno adö arnim!

Anɿb unbö rö aij. *

⁷ Pen niŋim! Nipe kumi halö auö, niŋi bi ram miŋnön gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö nɿp waiö niŋnaböl.

Bi nɿp walał ud biŋniŋ gila gau abe magöŋhalö nɿp waiö niŋnaböl.

Nɿp niŋöm, niŋi bi ram miŋnön gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö, niŋhön giŋig aniŋ giŋpun, a göm, mög gö miŋtön kub giŋnaböl.

Niŋö, aniŋ giŋnab me u!

Anɿb unbö rö aij. *

⁸ God Bi Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö giŋim rö nöp midöp u, nipe miŋi midöp, hadame dagol gau midmidöp, hainö pör nöp pör nöp mideinab. Nipe hagöp, “Yad nöp giŋö, nan gau magöŋhalö il göm midöp. Yad nöp giŋö, nan gau magöŋhalö ur giŋig giŋnab,” a göp. *

Jon naböŋ niŋöm Jisas nɿp niŋa

⁹ Yad namam Jon, Kiŋ hon Jisas ram nipe midun, nɿp wög gi ñino, niŋi bi gau hanɿp gi naij giłö, gasi iru niŋagun, gasi halö midun, nɿp arö gagun, klö yabił gun giŋno arab. Yad God Manö u hag ñem, Jisas apöm manö aij hanɿp hag waiö la manö niŋö anɿbu hag ñinö, yip nagi löm, dam ñig solwara riŋ gus ga airan Padmos au lila.

¹⁰ Airan Padmos gau midnö, Bi Kub ñin nipe ap, God Ana u yip ba

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27
* 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13

lō n̄ñöl ḡi, jöl yad gau adö manö kub ap, ał̄ñ magö rö hagöm haga,

11 “Ne nan n̄ñhön n̄ñhön n̄ññabön gau, köp kal̄i k̄liñ r̄ikmön, n̄ñbi b̄i daun kub ke ke unbö mudun j̄ññ Kraiś cöc n̄ñpe m̄idpal gau, kal̄ip köp an̄bu yuö ar̄ñm. Ēpesas ap, Smöna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadis ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuö ar̄ñm,” a ga.

12 Manö an̄g hagö n̄ñöl ḡi, yad b̄i manö hagab an̄bu n̄ññin, a gem, ado gem n̄ññö, łam kabö gol udöm ḡila unbö mudun j̄ññ u m̄ideia.

13 Pen łam an̄ an̄b au, yad n̄ññö, B̄i ap Ñ̄i n̄ñpe rö b̄i ap m̄ideia. N̄ñpe wał̄ij m̄lō kub yab̄ił ap ȳmō ma goł n̄ñpe pał̄u ga; kabö gol udöm ḡila dip naḡi kub ap ud pab̄ił an̄ au ḡilañ p̄ig la. *

14 Nab̄ic cög umagö n̄ñpe u, kaj sipsip un̄ rud m̄idöp rö, aka kumi rud m̄idöp rö, la. Amgö n̄ñpe u, mab m̄ilañ rö m̄ideia. *

15 Ma k̄id n̄ñpe u, nan kapa kłö “bras” a ḡipal u laulö, in k̄ił̄id udöp rö u ga. Pen manö n̄ñpe u, ñ̄ñg hij kub b̄ig gu hagöp rö u haga.

16 Ñ̄ñmagö ȳij̄g k̄id n̄ñpe u, gap̄i unbö mudun j̄ññ u udöl m̄ideia. Pen ru m̄lō k̄id goł goł ga ap meg m̄igan adö lañ ajmañ raua. Mulu majmañ n̄ñpe u, siđö an̄ aul̄ik apöm, mailö k̄id yab̄ił hagöm göp rö u ga. *

17 Yad n̄ñp n̄ññem, ma ił̄ n̄ñpe au ap lug maben ȳimem, n̄ñbi b̄i umbal k̄ila göp u rö m̄idainö. An̄g ḡinö, ñ̄ñn ȳij̄g böñ n̄ñpe u ȳip ud n̄ññöm haga, “P̄iñññ gagmön! Yad ke ḡinö, nan gau magöñhalö ił̄ göm m̄idöp. Yad ke ḡinö, nan gau magöñhalö ur ḡin̄g ḡinab. *

18 Yad me B̄i Pör Kam̄ññ M̄idöp u. Nöd umnö u pen nōñ! M̄ññi kam̄ññ m̄idem, pör nōp pör nōp kam̄ññ m̄ideinabin. Yad ‘Umeb Magö’ u abad m̄idpin. N̄ñbi b̄i umöm, am ‘Wip Ana Ram’ m̄idpal gau, yad ki

rib u udöl m̄idem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, n̄ñbi b̄i ‘Wip Ana Ram’ au m̄idpal abe abad m̄idpin. Yad ajōññ hīkeinabin kale u rö nōp kam̄ññ ar̄naböl.

19 “An̄b u, nan n̄ñhön n̄ññban u köp kal̄i k̄liñ r̄ikmön. M̄ññi gab rö n̄ññmön, hainö ḡinab rö n̄ññmön, magöñhalö köp yañ kal̄i k̄liñ r̄ikmön.

20 Pen nan n̄ññabön gau, manö ił̄ u an̄g göl m̄idöp: łam gol udöm ḡila unbö mudun j̄ññ n̄ññabön gau, n̄ñbi b̄i ram m̄inōñ ke ke unbö mudun j̄ññ Kraiś cöc n̄ñpe m̄idpal gau n̄ññabön. Pen gap̄i unbö mudun j̄ññ ñ̄ñmagö ȳij̄g böñ yad adö u n̄ññabön gau, ejol cöc unbö mudun j̄ññ abad m̄idpal gau n̄ññabön,” a ga.

2

Kraiś n̄ñbi b̄i n̄ñpe Ēpesas m̄idm̄idal manö hag ñ̄eb

1 “Pen daun kub Ēpesas Kraiś n̄ñbi b̄i n̄ñpe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ñp manö kal̄i k̄liñ r̄ikmön hagmön:

‘B̄i gap̄i unbö mudun j̄ññ ñ̄ñmagö ȳij̄g böñ lau n̄ñpe adö u udöl ḡi, łam gol udöm ḡila unbö mudun j̄ññ an̄ au ajöp u, Ēpesas n̄ñbi b̄i abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄bi hag yuöp. *

2 N̄ñpe hagöp,

“Kal̄ wög kłö ḡimim ḡi dammim bił̄am m̄idmim, j̄i n̄ññagpim u, n̄ññbin. N̄ñbi b̄i ḡi naij ḡipal gau kal̄ip n̄ññbe, kalöp aij gagöp. B̄i Jisas manö ud arep m̄idpun, a göm, manö piral hagpal gau kal̄ip n̄ññ aij ḡimim, as̄i mas̄i ḡipim. *

3 Ȳip n̄ññ udmim manö yad hagpe kalöp marö ñ̄ñlō, j̄i n̄ññagmim, yad aip c̄ig göl ḡi nōp m̄idpim u, ȳip aij göp.

4 “Pen yad manö ap m̄idöp. Yad aip nōd c̄ig ḡimim m̄idmagö yab̄ił l̄i m̄idaibe naḡi adö u dam yubim gai?

* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15 * 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1

⁵ Nöd yîp mîdmagö lî mîdmim gi
aîj gîpe nagi aîj anîbu, nîhôn gînîg
arö gîpun a gîmim kuöyan udmim,
nöd mîd aîj gîmîdim rô mîdaimim.
Wasö u, yad apem lam kale u pîî gi
udnabin. *

⁶ “Pen adö ap gîpim u, yîp aîj
göp. Nîbi bî kale bî Nikolas manö
piral nîpe u udöm, nagi naij adö u
gîlô yîp aîj gagöp rô, kalöp u rô nöp
aîj gagöp.

⁷ “Kale nîbi bî gasî rîmîd
mîdainîm gau, God Ana nîpe Kraîs
nîbi bî nîpe mîdpal ram mînönj ke
ke gau kalîp manö hagöp u nîj aîj
gîmim.

Nîbi bî marö auö, gasî iru
nîjagöm, yîp cîg göl gi nöp
mîdeinaböl gau, nîn hain aunab
u kalîp hagnö, mab magö ur pör
mîdep God wög nabönj aîj nîpe
adö lanj ranab u udöm nîj naböl,”
a göp,’ a gîmön. *

*Kraîs nîbi bî nîpe Smöna
mîdmîdal manö hag nêb*

⁸ “Pen daun kub Smöna Kraîs nîbi
bî nîpe mîdpal gau, ejol kalîp abad
mîdöp u nîp manö kalî kliñ rîkmön
hagmön:

‘Bî nîpe gö, nan gau magönhalö
îl göm mîdöp u; Bî nîpe gö, nan gau
magönhalö ur gînîg gînab u; Bî
umöm kauyan uraka u, Smöna nîbi
bî abad mîdpan gau kalîp manö
anîbi hag yuöp.

⁹ Nîpe hagöp,

“Yad nîjbin, nîbi bî rîmnap, hon
God nîbi bî yîjîg göl mîdpun a
gîpal u pen Seden sabe gep ram
nîpe mîdöm, kalöp manö udöl gi
mîdpal. Marö kalöp nîhôn nîhôn
mîdöp gau, yad u rô nöp nîjbin.
Kale nîbi bî mög gep rô mîdpim
u pen yad nîjbin God amgö îlô
adö nîpe u kale nîbi bî gep yabîl
mîdpim. *

¹⁰ Kalöp marö gînîg gab u, gasî
kub nîjagmim. Nîjim! Söl mîdöp,

Kraîs nîp cîg aîj gîpal aka ap lug
paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp
rîmnap ud nagi lî naböl. Kalöp nîn
unbö sîduj lanj u rô gi naij göl gi
mîdeinaböl. Pen kalöp nîhôn nîhôn
göm, böj nöp al pak lînîg geinaböl
u, gasî kub anîbu nîjagmim. Yîp cîg
göl gi nöp mîdpe al pak leinaböl u,
kalöp usajîl bad pör kamîj mîdep u
nînabin. *

¹¹ Kale nîbi bî gasî rîmîd
mîdainîm gau, God Ana nîpe Kraîs
nîbi bî nîpe mîdpal ram mînönj ke
ke gau kalîp manö hagöp u nîj aîj
gîmim.

Seden kalöp neb neb gînab u
pen nîbi bî yîp cîg göl gi nöp
mîdeinaböl gau, îlön kub udöm
umla rô u kuöyan umagnaböl,” a
göp,’ a gîmön. *

*Kraîs nîbi bî nîpe Pegamam
mîdmîdal manö hag nêb*

¹² “Pen daun kub Pegamam Kraîs
nîbi bî nîpe mîdpal gau, ejol kalîp
abad mîdöp u nîp manö kalî kliñ
rîkmön hagmön:

‘Bî ru mîlô kîd nîpe goî goî kîd
mîdöp u, Pegamam nîbi bî abad
mîdpan gau kalîp manö anîbi hag
yuöp.

¹³ Nîpe hagöp,

“Yad nîjbin, kale bîslam yabîl
mîdpim. Nîbi bî ram mînönj
kale mîdpim anj au, Seden kinj rô
abad mîdöp. Pen kale manö yad
nîj ud aîj gîmim, yîp cîg aîj göl
gi mîdpim. Ram mînönj Seden
abad mîdöp anîbu, namam Adipas
manö aîj yad u nîbi bî gau kalîp
hag nî mîdö, nîp al pak lîla u pen
yîp arö gagpe.

¹⁴ Pen manö rîmnap mîdöp.
Nîbi bî kale rîmnap, Belam manö
hag nîmîdöp rô hag nîbal. Bî
Belam anîbu, Belak nîp rîmîd ukö
me, Belak nîpe am Isrel nîbi bî
gau kalîp tîp gi ud arö, kale yîp
arö göm, nan nîjeb nan yîharîj

* 2:5: Rep 3:3 * 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem
1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8 * 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15

god piral gau nɪp pak sabe gɪ ñeila u ñɪŋla. Belak Isrel nɪbi bɪ kalɪp hagö, kale nɪbi si bɪ si gɪla. *

¹⁵ Isrel nɪbi bɪ hadame gau gɪla rö, kale rɪmnap bɪ Nikolas manö piral nɪpe u udmim, nagɪ naij adö nɪpe u hain gɪmim gɪpe aröp.

¹⁶ Anɪb u, nan si nan naij gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪmim, arö gɪmim. Pen anɪg gagnabim u, yad söl yɪŋɪd apem, ru mɪlö kɪd meg mɪgan yad yaŋ nɪbö amjaköp u udem, nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau aip pen pen gɪnabin. *

¹⁷ Kale nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd mɪdainim gau, God Ana nɪpe Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal ram mɪnönj ke ke gau kalɪp manö hagöp u nɪŋ aij gɪmim.

Seden kalöp neb neb gɪnab u pen nɪbi bɪ yɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl gau, yad nan ñɪneb mana pi gɪla u rɪmnap ñɪnö ñɪŋnaböl. Pen kalɪp kabö rud ke ke ñɪnabin. Kabö ñɪnabin adö anɪb gau, hɪb gɪsön nɪbö u rɪk ke ke aɪŋ aɪŋ ñeinabin, nɪbi bɪ udnaböl gau nöp nɪŋnaböl,” a göp,’ a gɪmön. *

Krais nɪbi bɪ nɪpe Daiadaira mɪdmɪdal manö hag ñeb

¹⁸ “Pen daun kub Daiadaira Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal gau, ejol kalɪp abad mɪdöp u nɪp manö kalɪ kliŋ rɪkmön hagmön:

‘God Ñɪ nɪpe, amgö mab mɪtaŋ rö mɪdö nɪŋöl gɪ, ma kɪd nɪpe u, kapa bras a gɪpal u laulö in kɪɪd udöp rö mɪdöp u, Daiadaira nɪbi bɪ abad mɪdpan gau kalɪp manö anɪbi hag yuöp. *

¹⁹ Nɪpe hagöp,

“Kale gɪpim nagɪ adö u, yad nɪŋbin. Yɪp abe, nɪbi bɪ gau kalɪp abe mɪdmagö lɪmim, klö gɪmim yɪp wög göl gɪ nöp mɪdpim u, yad nɪŋbin. Aɪŋ mam gau pen pen ud aij gɪmim, gɪ ñɪmim, marö auö bɪslam mɪdmim gasɪ iru nɪŋagpim

u, yad nɪŋbin. Gɪpim anɪbu, nöd pro pro gɪmɪdim u pen mɪñi rapɪn gɪpim u, yad nɪŋbin.

²⁰ Pen manö ap mɪdöp. Nɪbi Jesebel u hag yuagpim. Manö piral hagöm, yad nɪbi God manö hagep mɪdpin a göp. Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udpal gau kalɪp manö piral hag ñöm, tɪp gɪ ud arö, kale yɪp arö göm, nɪbi si bɪ si gɪpal. Nɪpe kalɪp hagö, nan ñɪneb nan yɪharɪŋ god piral gau nɪp pak sabe gɪ ñɪmɪdal u ñɪŋbal. *

²¹ Nɪpe nagɪ naij adö anɪbu arö göm mɪd aij gɪnɪm aka gem, nɪŋ mɪd wasö nɪŋem arö gɪpin.

²² Anɪg göp rö yad nɪp abañ adö au yunö, nɪp mɪña kub gö, ilön kub yabɪt udnab. Nɪbi bɪ nɪpe aip nɪbi si bɪ si gɪpal anɪb gau, nan si nan naij gɪpun u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm arö gagnaböl u, kalɪp u rö nöp gɪnö, mɪña kub gö, ilön kub yabɪt udnaböl.

²³ Nɪbi bɪ nɪp hain gɪpal gau kalɪp böŋ nöp al pak leinabin me, nɪbi bɪ yad ram mɪnönj ke ke cöc ke ke mɪdpal gau, yɪp nɪŋ aij göm nɪŋnaböl, yad nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd aŋ kale yaŋ nɪŋ aij gem, magöŋhalö gɪpim rö nɪŋem, kalöp aɪŋ aɪŋ pen anɪbu rö ñɪnabin. *

²⁴ Pen kale Daiadaira nɪbi bɪ rɪmnap, nɪbi anɪbu manö naij hag ñöb manö u udagmim, Seden manö naij yuö a gɪpal manö u udagpim rö, manö marö kalöp rɪmnap ha-gagnabin.

²⁵ Pen yɪp nɪŋ udmim cɪg aij gɪpim nagɪ u ud sɪsɪ göl gɪ mɪdpe mɪdpe, hainö yad nɪnam! *

²⁶ Nɪbi bɪ yɪp cɪg aij göl gɪ nöp mɪd damöm, mɪŋör auö yɪp arö gagnaböl gau, yad kalɪp hagnö, nɪbi bɪ ram mɪnönj ke ke gau kalɪp abad mɪdeinaböl. *

²⁷ Nɪhön gɪnɪg: Bapi manö ap yɪp hagöm haga, ‘Yad hagnö, aɪn ilön ap udöm,

* **2:16:** Rep 3:11 * **2:17:** Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2 * **2:18:** Rep 1:14-15 * **2:20:** 1Ki 16:31; 2Ki 9:22 * **2:23:** Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13 * **2:25:** Rep 3:11 * **2:26:** Sam 2:8-9

rin cög gau pa jö ma jö gipal rö,
nibi bi ram minöñ ke ke gau

klö naij yabıl göm kalıp abad
mideinab,' a ga.

²⁸ Pen nibi bi yip niñ udöm
cig aij göm nagi u ud sisi göl gi
mideinaböl gau, kalıp gapı paglın
aij ram minöñ jin parıkö niñöl gi
niñbal rö u ñinabin. *

²⁹ Kale nibi bi gası rımıd
mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs
nibi bi nıpe mıdpal ram minöñ ke
ke gau kalıp manö hagöp u niñ aij
gımim," a göp,' a gımön," a ga.

3

*Kraıs nibi bi nıpe Sadıs mıdmıdal
manö hag ñeb*

¹ "Pen daun kub Sadıs Kraıs nibi
bi nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad
mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön
hagmön:

'Bı God Ana ramö pak unbö
mudun jin löp u abe, gapı unbö
mudun jin u abe ud mıdöp u, Sadıs
nibi bi abad mıdpan gau kalıp
manö anıbi hag yuöp.

Nıpe hagöp,

"Nagi kale niñön niñön gıpm u
hadö niñbin. Nibi bi gau niñlö,
kamın mıdmim yip hain gıpm rö
löp u pen böñ nöp ummim yip hain
gıpm. *

² God yad manö hagöp rö gi
dammim, an au arö gıpe u, God nıp
aij gagöp. Anıbu, amgö kale ñañı
mıdöp u rö, urakmim, kamın magö
kale hir gınig gab u niñ aij gıpe, klö
gınım.

³ Anıb u, Kraıs manö aij u
hag ñeila niñbim u, niñ ud pıdön
gımim, nan si nan naij gıpm u,
niñön gınig anıg gıpun a gımim,
arö gımim, Kraıs manö aij u hagöp
rö gımim. Pen uhön hauı hanmim
urakagnabim u, yad bı nan si udep
gau niñ mıdlö auagpal rö u aunö,
niñmim pa gılı gınabim. *

⁴ Pen Sadıs nibi bi rımnab ne
gau waılj kale gıpe pri gagöp;
manö aij yad niñ udöm, hagöp rö
nöp göl gi mıdpal rö, kale waılj rud
löm, yad aip ajeinabun. *

⁵ Nibi bi marö auö, klö göm,
yip niñ ud pıdön göm, cig göl gi
nöp mıdlö arnab gau, yad kalıp u rö
nöp waılj rud aij anıbu lı ñinabin.
Pen hib kale pör mıdep buk yan
kalı kılın rık lınö mıdöp u, lık gi
yuagnabin yabıl. Bapi abe, ejol nıpe
gau abe niñmıdlö niñöl gi, nibi bi
yad mıdpal, a gem, waiö hagnabin.
*

⁶ Kale nibi bi gası rımıd
mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs
nibi bi nıpe mıdpal ram minöñ ke
ke gau kalıp manö hagöp u niñ aij
gımim," a göp,' a gımön.

*Kraıs nibi bi nıpe Piladelpia
mıdmıdal manö hag ñeb*

⁷ "Pen daun kub Piladelpia Kraıs
nibi bi nıpe mıdpal gau, ejol kalıp
abad mıdöp u nıp manö kalı kılın
rıkmön hagmön:

'Bı Uı u; Bı manö niñö yabıl
hagöp u; kiñ Depid ki rib nıpe nöd
abad mıdmıdöp u, Bı ki rib anıbu
uri udöl mıdöp u, adan hiıkö, nibi
bi rımnab gi ñöl rö lagöp; pen
adan gi ñö, nibi bi rımnab hiıköl
rö lagöp. Bı anıbu nöp, Piladelpia
nibi bi abad mıdpan gau kalıp
manö anıbi hag yuöp. *

⁸ Nıpe hagöp,

"Kale gıpm rö niñbin. Kale
nibi bi iru mıdagpim u pen manö
yip niñ ud pıdön gımim, kale nibi
bi yad mıdpim manö u waiö hag
ñıbim. Anıbu, kalöp adan hiıknö,
nibi bi rımnab gi ñöl rö lagöp. *

⁹ Nibi bi rımnab, hon God nibi
bi yijig göl mıdpun a gıpal u pen
Seden sabe gep ram nıpe mıdpal.
Pen yad kalıp gınö, kale magöñhalö
am ma ıl kalöp au kugom yımöm,

* **2:28:** Rep 22:16 * **3:1:** Rep 1:4,16 * **3:3:** Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * **3:4:** Jud 23
* **3:5:** Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8 * **3:7:** Ais 22:22 * **3:8:** 1Ko 16:9 * **3:9:** Rep 2:9;
Ais 45:14; 49:23; 60:14

ubör yihön göm, yad kalöp mîdmagö lîbin u nîñöl. *

¹⁰ Kalöp gî naij gîpal u pen yad hagpin rō nōp gîmim, gasî iru nîñagmim, klō gîmim, wōg yad göl gî mîdaibe rō, nîbi bî mîñnōñ nabōñ i i ke ke gau, yîp cîg gî mîdpal aka yîp arō gîñaböl a gem, kalîp magōñhalō marō ñîñabin ñîñ u, kalöp abe ñagnabin. *

¹¹ Söl mîdöp nîñabin. Manö aij yad nîñ udpim u, nîñ ud pîdōñ gîmim, yîp cîg göl gî nōp mîdpe, kalöp usajîl bad pōr kamîñ mîdep kalöp ñîñabin a gîpin u, nîbi bî rîmnap pîlî gî ud arōl rō lagnîm.

¹² Nîbi bî an God Manö hagöp rō gö, nîp gî naij gîlō, gasî iru nîñagöm, God Manö hagöp rō nōp gî damöm, yîp cîg göl gî nōp mîdeinab u, yad nîp gîñō, God yad sabe gep ram u padō kub ap rō mîdeinab. God sabe gep ram anîbu nîpe pōr pōr nōp raul añ dañ mîdöm hōñ adō aragnab. Yad hañ adō nîpe, God yad hib nîpe u abe kalî kliñ rîkem, God yad daun kub nîpe Jerusalem gîsōn nîbō kumi kabō adō lañ au nîbō aunab u, daun kub anîbu hib u abe kalî kliñ rîkem, hib yad gîsōn nîbō u abe kalî kliñ rîkem gîñabin. *

¹³ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, God Ana nîpe Krais nîbi bî nîpe mîdpal ram mîñnōñ ke ke gau kalîp manö hagöp u nîñ aij gîmim,” a göp,” a gîmön.

Krais nîbi bî nîpe Leodisia mîdmîdal manö hag ñeb

¹⁴ “Pen daun kub Leodisia Krais nîbi bî nîpe mîdpal gau, ejol kalîp abad mîdöp u nîp manö kalî kliñ rîkmön hagmön:

‘Bî hib nîpe “Anîb Unbō Rō Gîñîm” u; Bî, God nîpe hagö, nan gau magōñhalō gî la u; Bî nîpe God hagöp rō nōp göm, manö aij u dam kabō göl nōp hag ñöb u,

Leodisia nîbi bî abad mîdpan gau kalîp manö anîbi hag yuöp.

¹⁵⁻¹⁶ Nîpe hagöp,

“Nagî adō kale gîpim u yad nîñbin. Yîp bōñ nōp cîg gagpim; yîp bōñ nōp arō gagpim. Manö aij yad u bōñ nōp nîñ udmim, hagöp rō gîmim aka bōñ nōp arō gîmim u aij! Yîp gasî adō adō nōp nîñbim rō, kalöp tîhak yunîg gabin. *

¹⁷ Kale hagpim, ‘Hon nîbi bî gep mîd aij gîpun; nan hon iru mîdöp; nan ap ulep lagöp,’ a gîpim u pen manö nîñagpim u, kale nîbi bî ramö gau rō mîdpim; kale nîbi bî mög gep rō mîdpim; kale nîbi bî nan mîdagöp rō mîdpim; kale nîbi bî amgö we mîdpim; kale magö nōp mîdpim. *

¹⁸ Anîb u me, kalöp manö hagnîg gabin i nîñ aij gîmim, anîb unbō rō nōp gîmim. Nîbi bî mög gep rō mîdpim rō, yîp aumim kabō gol yad launö inöm adîñ adîñ halō mîdagöp u raumim me, nîbi bî gep mîdeinabim. Magö nōp mîdpim u, nîbi bî nîñlō nable gîñîm rō lōp rō, yîp aumim wañîj rud ap raumim lîmim. Amgö nîñagpim rō, yîp aumim amgö marasîñ ap raumim lîmim, amgö we göp u ñîl nîñnabim. *

¹⁹ Nîbi bî kalîp mîdmagö lîbin gau gî naij geinaböl u, kalîp arō gagnabin; mîd aij gîlañ, a gem, marö ñöl gî rîmîd ukpin. Anîb u, gasî klō nîñmim, nan si nan naij gîpim u, nîhön gîñîg anîg gîpun a gîmim, bōñ nōp arō gîmim, mîd aij gîmim. *

²⁰ Nîñîm! Yad apem, hōñ añ yan mîdöl gî, ajōñ pa gu gu göl gî abad mîdpin. Nîbi bî an manö yad u nîñöm ajōñ hîkeînab u, yad ram raul mîgan nîpe u amem, aip nan ñîñul jîm ñöl mîdeinabul. *

²¹ Seden yîp marö kub ña ñîñ u, Bapi yad manö nîpe u arō gagnö; haga rō nōp gî damem me, Bapi aip

* **3:10:** Luk 21:19; 2Di 2:12 * **3:12:** Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2 * **3:15-16:** Ro 12:11 * **3:17:** 1Ko 4:8; Luk 12:21 * **3:18:** Ais 55:1; Rep 4:4 * **3:19:** 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5 * **3:20:** Jon 14:23

sea kin nipe adö u asiknö. Anib u rö, nibi bi Seden kalip marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yip cig göl gi nöp mideinaböl gau, kalip hag dam yad aip sea kin yad adö u asiknabun.

²² Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krai nibi bi nipe midpal ram minöj ke ke gau kalip manö hagöp u nin aij gimim," a göp," a gimön," a ga.

4

¹ Pen manö kali klin rikpin anibu naböj nin damem, kauyan u naböj ninem ninö, God ram minöj kumi kabö adö lan au ajöj hiiköl mideia. Nöd aij magö rö hagö ninö u, kauyan u hagöm yip haga, "Adö i aumön, nan hain ginab gau nöp yamnam," a ga. *

² Anig hagö ninöl gi, God Ana u apöm yip ba la ninöm yad ninö, kumi kabö adö lan au bi ap sea kin adö au asik mideia. *

³ Bi au asik mideia u mailö halö mideia; kabö jaspä abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mideia. Pen kin sea asik mideia u, sibön nip gigabö göm, kabö emral rö in rikin rikin göm, in lak lugöl gi mideia. *

⁴ Sea kin nipe u an yan midö ninöl gi, bi kub bis gipal sea kin unbö ñin juöl ado gi da mihau mihau (24) gau löm gigabö gila. Bi kub manö ud asikep gau walij rud yimöm, kabö gol udöm gila usajil bad gau ke ke löm, asik mideila. *

⁵ Bi sea kin an yan asik mideia au nibö, anim anim udöl gi, rimu hagöl gi, gigabö göl gi aram mlö bö ara. Sea kin il anib au hapö mailö unbö mudun jin u inöm mailö gi mideia. Hapö mailö anib gau me, God Ana unbö mudun jin nipe u. *

⁶ Bi sea kin an yan asik mideia il au, kabö gilmasi u glas rö kid yabil göl mideia. Sea kin ba au, nan

kamin midöp ke ke mihau mihau mid gigabö gila. Nan anib gau amgö iru nöp jöl gau midöm, pabil gau midöm ga. *

⁷ Nan kamin anib gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nibar rö la, ap bi mulu adin rö la, ap yaur du auan mlö löp u rö la.

⁸ Pen nan kamin mihau mihau anib gau magöjhalö auan unbö kagoj jin la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabil gau löm magöjhalö li haka. Amgö auan mo gau abe mideia. Pen sidö an sibön yan, kimap hag midöl gi hagaböl,

"NIPE BI UL! "NIPE BI UL! "NIPE BI UL! GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YABIL! NIPE NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN NIHÖN GINIG, GINAB! NIPE HADAME DAGOL GAU MIDMIDÖP, NIPE MIN MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP MIDEINAB!" a gaböl. *

⁹ Pen nan kamin ke ke mihau mihau anib gau, bi pör nöp pör nöp kamin mideinab sea kin adö asik midöp u, nipe bi aij unbö ke midöp a göm, nip aij a göl gi, hib mailö halö nipe haglö adö arö ninöl gi,

¹⁰ bi kub manö ud asikep ñin juöl ado gi da mihau mihau (24), bi sea kin asik midöp il au kugom yimöm, bi pör nöp pör nöp kamin mideinab u, nip aij a göl gi, hib nipe haglö adö arab. Usajil bad kale gau ud ju nipe midöp au löm, hagaböl, *

¹¹ "God Bi Kub hon! Nibi bi magöjhalö gau, ne Bi kub ke yabil, a göm, hib ne haglö adö aran.

Nibi bi magöjhalö gau, ne Bi aij ke yabil, a göm, hib ne haglö adö aran.

Nibi bi magöjhalö gau, ne Bi klö ke yabil, a göm, hib ne haglö adö aran.

Ne nan gau magöjhalö gi lina.

Ne nöp hagö, nibi bi midöm,

* 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14 7:10,15; 19:4

* 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12 * 4:10: Rep

nan gau magöñhalö mîdöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagî la ap nîja

¹ Pen naböñ nîj damem nîñnö, bî sea kinj adö u asîk mîdeia u, köp mîlö kub naböñ naböñ wamla ap ñîmagö yîjîg nîpe lau adö udöl mîdeia. Köp anîbu, höñ adö gau kalî kliñ rîkôm, raul yanj kalî kliñ rîkôm gîla. Pen naböñ naböñ wamöm, nagî ke ke unbö mudun jîj u adîk aij yabîl gîla.
*

² Pen yad nîñnö, God ejol klö yabîl ap wiñ kub alöm haga, “Nîbi bî an rö nagî lîla i hubîkôm, köp anîb i pîlai gîñîm rö löp?” ö ga.

³ Anîg haga u pen kumi kabö adö lanj au abe, mîñnöñ naböñ îl i abe, mîñnöñ yuö yanj abe, nîbi bî köp anîbu nagî ud ju pîlainîm rö ap mîdageia.

⁴ Kumi kabö adö lanj au abe, mîñnöñ naböñ îl i abe, mîñnöñ yuö yanj abe, nîbi bî köp anîbu nagî ud ju pîlai gîñîm rö la ap ulhai nîjagla rö, yad mög yabîl gö mîñnöñ göl gî mîdainö.

⁵ Pen bî kub manö ud asîkep mîdeila gau ap yîp haga, “Ne mîñnöñ gagmön. Nöñ! Laiön Juda nîbö u kinj Depid rîkô rîk dam dapîl gîlô, nîp yag daula. Nîpe kaua! maua! nîpe u rîdîk gî yua u me, köp anîbu nagî ud ju pîlai gîñîm rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u nîja

⁶ Anîg hagö nîñnöl gî nîñnö, Sipsip Pi al pak lîlô umöm uraka rö ap, sea kinj anj au mîdeia. Nan kamîñ mîdöp ke ke mîhau mîhau abe, bî kub manö ud asîkep gau abe, mîd gîgabö gîla. Sipsip Pi anîbu kom unbö mudun jîj u, amgö unbö mudun jîj u la. Amgö unbö mudun jîj la manö îl u, God nîpe Ana nîpe unbö mudun jîj u yuö, ram mîñnöñ gau magöñhalö kîd kîd aröp. *

⁷ Pen Sipsip Pi u Bî sea kinj asîk mîdeia îl au amöm, köp ñîñ yîjîg nîpe lau adö udöl mîdeia u uda.

⁸ Udö nîñnöl gî, nan kamîñ mîhau mîhau abe, bî kub manö ud asîkep unbö ñîñ juöl ado gî da mîhau mîhau (24) abe apöm, mîdeia au kugom yîmla. Bî kub manö ud asîkep anîb gau kale nan gida rö gau ke ke udöm, kînanj kabö gol udöm gîla gau ke ke ud mîdeila. Kînanj ud mîdeila mîgan anîb gau, nan laulö in hadu göm hañj aij auöp u, ajmanj rauöm mîdeia. Nan God nîp laulö in hañj aij auöp anîbu, God nîbi bî nîpe gau nîp sabe gîpal u. *

⁹ Pen kale kîmap gîsön nîbö ap hagöm hagla,
“Nöp al pak lîlô,

hagape ne lugö,
nîbi bî ram mîñnöñ ke ke mîdpal rö,
îl ke ke mîdpal rö,
manö yabîl ke ke hagpal rö,
hañ ke ke löp rö,

ne rauna nîñmön
kale God nîbi bî nîpe mîdpal.
Anîb u me, ne nöp köp wam adîk aij
ga anîbu,
hubîk pîlai gî nîñmön rö mîdöp.
*

¹⁰ Pen ne gîna u, kale kinj ram rö löm,
God nîp sabe gep nîbi bî löm,
God hon nîp wög gî ñîbal.
Kale hainö ne aip nîbi bî mîñnöñ
naböñ îl i gau,
kalîp magöñhalö abad mîdeinaböl,”
a gîla. *

Sipsip Pi u hib nîpe haglö adö ara

¹¹ Pen naböñ nîj damem kauyan nîñem nîñnö, ejol ñîñ juöl ñîñ juöl, dausan dausan iru yabîl nöp manö hageila. Sea kinj anîbu abe, nan kamîñ mîhau mîhau gau abe, bî kub manö ud asîkep gau abe, kalîp bîg gîgabö gî mîdeila. *

¹² Pen meg mîgan dap ranöm kîmap hagöl gî hagla,
“Sipsip Pi al pak lîla u, nîpe aij yabîl.

* 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8 * 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2 * 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 * 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6 * 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

Nipe nan gau magönhalö gi la, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe nan ap ulep lagöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe gasi aij ke yabił midöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe klö ke yabił midöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe aij ke yabił midöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe mailö aij ke halö midöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran.
Nipe hib ke halö midöp, a gun,
hib nipe hagno adö aran,” a gila.

¹³ Pen yad niñnö, nan niñhön niñhön
God gi lö ake lab kumi kabö adö lan,
mññön nabön il i, mññön yuö yan, ñig
solwara an gau magönhalö, kimap
hagöm hagla,

“Bi sea kin bis göp u abe,

Sipsip Pi u abe,

kale hib ke halö midpil, a gun,
hib kalpe mihau hagno adö
aran.

Kale aij ke yabił midpil, a gun,
hib kalpe mihau hagno adö
aran.

Kale mailö aij ke halö midpil, a gun,
hib kalpe mihau hagno adö
aran.

Kale klö ke yabił midpil, a gun,
hib kalpe mihau hagno adö
aran,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, nan kamñ mihau
mihau hagla, “Anib unbö rö aij,”
a gila. Anig hageila, bi kub manö
ud asikep gau kugom yimöm, God
Sipsip Pi kalpe mihau hib haglö adö
ara.

6

*Sipsip Pi u nagñ unbö mudun jññ u
hubika*

¹ Pen niñ midnö niñöl gi, Sipsip Pi
u, köp wam nagñ adik pidön la ud
mideia u, nagñ adñ wañgnibö u ud
ju hubikö niñöl gi, nan kamñ mihau
mihau, añ ap manö kub rñmu hagöp
rö hagöm haga, “Aue!” ga. *

² Hageia niñnö, kaj hos rud ap ap-
jaka. Hos adö anibu bi ap wim udöl
gi asik mideia. God gö win gññm rö
nöp löp rö, God nñp usajil bad win
göm udpal u li ñö, ram mññön kumi
kabö adö lan arö göm, niñi bi ram
mññön il yan aip pen pen göm, al
ridik yunig ara. *

³ Pen Sipsip Pi u, nagñ adñ yñgwö
an niñbö u ud ju hubikö niñöl gi, nan
kamñ mihau mihau, yñgwö an niñbö
u haga, “Aue!” ga.

⁴ Hageia niñnö, kaj hos atñ yabił
ap apjaka. Bi ap hos adö anibu
asik mideia. God gö bi anibu
klö nipe udöm, ram mññön il yan
aramöm gö, niñi bi ram mññön gau
gau magönhalö agamñ mideila u arö
göm, pen pen al paköl göm gñlö
arnab. Anibu God nñp ru mñlö kñd
kub ap ña.

⁵ Pen Sipsip Pi u, nagñ adñ yñgwö
niñan niñbö u ud ju hubikö niñöl
gi, nan kamñ mihau mihau, yñgwö
niñan niñbö u pen haga, “Aue!” ga.
Hageia niñnö, kaj hos pñr ap apjaka.
Bi kaj hos adö anibu asik mideia u,
nan magö nan skel libal rö skel ap
udöl mideia.

⁶ Manö ap, nan kamñ mihau
mihau mideila an au niñbö hagöm,
bi kaj hos pñr adö asik mideia u
nñp haga, “Kñyö kub aunab rö, mani
kñd aññ damöm, nan iru raumñdal rö
rauagnaböl. Wid magö cög* añ ap
raunig, mani pe ñññ añ ap udpal rö
nöp rauöl; pen bali magö cög mihau
niñan raunig, u rö nöp mani pe ñññ
añ ap udpal rö nöp rauöl. Pen olip
wel u abe, ññg wain u abe pör raubal
rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagñ adñ yñgwö
mñlö niñbö u ud ju hubikö niñöl gi,
nan kamñ mihau mihau, yñgwö
mñlö niñbö u pen haga, “Aue!” ga.

⁸ Hageia niñnö, kaj hos he paköp
ap apjaka. Bi kaj hos adö anibu asik
mideia u, hib nipe Umeb; pen bi
nipe aip hain aueia u, hib nipe Wip
Ana Ram. God gö me, bi anib mihau

* 6:1: Rep 4:6; 5:1

* 6:2: Sek 1:8; 6:1-6

* 6:6: Grik manö koiniks a göp u, lida añ ap nöp rö.

adö ke ke gılö, nıbi bı ram mınöñ gau iru nöp umöl rö la. Rımnap pen pen alöm umnaböl, rımnap kıyö kub auö umnaböl, rımnap mıñna nan gau gö umnaböl, rımnap kain hapeb nan hauß gau hau lılö umnaböl. Anıg göl um damöm me, nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabıt mıdeinaböl. *

⁹ Pen Sipsip Pi u, nagi adıñ mamıd u ud ju hubıkö nıñöl gi, nıñnö, God nıñ nan sabe gep bıd mo u, nıbi bı God Manö nıñ udöm, pıñıñ gagöm, nıbi bı gau kalıp hag ñöm, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun waiö haglö, kalıp al pak lıla ana kale gau mıdeila.

¹⁰ Kale wıñ kub alöm hagla, “God Bı Kub klö yabıt. Ne Bı Uß. Ne nıñö yabıt adö u nöp gıpan! Pen ñın aıgegö rö mıdmön, nıbi bı ram mınöñ it yañ, hanıp al pak lıla gau kalıp manö kub gımön, ilön ñınabön?” ö gıla.

¹¹ Anıg haglö nıñöl gi, ejol gau kalıp wañıj rud mılö ke ke ñöl gi hagla, “Söl mıdöp; abad mıdaimim. Namam nañın kalöp aip God nıñ wög gi ñıbal gau, rımnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabım rö gınab,” a gıla. *

¹² Pen Sipsip Pi u, nagi adıñ kagoß jıñ u ud ju hubıkö nıñöl gi, nıñnö, munmon kub yabıt u udö nıñöl gi, sıdö u, wadı asöl mab inöm pır göp rö u gö, rakın u böñ nöp hagape mıdöp rö atı yabıt la. *

¹³ Gapı gau, pınöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

¹⁴ Pen kumi kabö adö lañ, hanai ral lıbal u rö ga. Ram mınöñ ilö gau abe, ram mınöñ ñıg rıñ gıgabö ga gau abe, mıdmıdal ka u arö göm, lıñ gi ke ke arla. *

¹⁵ Anıg gö nıñöl gi, kın ram mınöñ ke ke gau, kın ñı pro kale gau, bı kub ami bı abad mıdeila gau, nıbi

bı gep yabıt gau, nıbi bı hib mıdeila gau, nıbi bı rau dam lılö nagi wög geila gau, nıbi bı gası ke nıñöm wög geila gau, magöñhalö, pıñıñ gi amöm kabö mıgan, mınöñ mıgan gau pi gi mıdeila. *

¹⁶⁻¹⁷ Pi gi mıdöm hagla, “Bı sea kın adö asık mıdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanıp ilön kub ñınabil ñın hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mıdagaiun. Kabö juöm aka ram mınöñ ilö kub gai i pa jö gi apöm, hanıp böñ nöp pasa gö, Bı sea kın asık mıdöp u hanıp nıñagnım; Sipsip Pi hanıp manö kub hagöm pen ilön kub ñagnım,” a gıla. *

7

Isrel nıbi bı iru nöp God kılñ nıpe udla

¹ Pen kuöyañ u nıñnö, ejol mıhau mıhau ram mınöñ goß mıhau mıhau ke ke urak mıdöm, pınöm mıhau mıhau udöl mıdöm, mınöñ naböñ, ñıg solwara, mab gau, naij gagnım, a göm, naböñ kale ke añı añı udöl gi mıdeila. *

² Pen yad nıñnö, ejol ap sıdö lım göp gau nıbö, God Bı Pör Kamıñ Mıdöp nan kılñ rık lep nıpe u damöm, ejol mıhau mıhau God hagö söl ram mınöñ ñıg solwara gi naij gıñıg gaila anıñ gau kalıp haga,

³ “Pıdöñ gim! Nıbi bı God hon nıñ wög gi ñıbal gau kılñ nıpe u nable kale lañ rıkaiun; hainö pınöm yube, amöm ram mınöñ, ñıg solwara, mab nan gau gi naij gınım,” a ga. *

⁴ Pen manö ap hagla nıñnö, nıbi bı God kılñ nıpe nable lañ rıkla anıñ gau, Isrel nıbi bı it ke ke gau jım ñıla u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Nıbi bı anıñ gau, Juda it u kale 12,000;

Ruben it u kale 12,000;

Gad it u kale 12,000;

⁶ Asa it u kale 12,000;

* **6:8:** Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21 * **6:11:** Rep 7:9,13; 19:14 * **6:12:** Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18 * **6:13:** Ais 34:4 * **6:14:** Rep 16:20 * **6:15:** Ais 2:10,19,21 * **6:16-17:** Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30 * **7:1:** Jer 49:36; Dan 7:2 * **7:3:** Esi 9:4,6; Rep 9:4 * **7:4:** Rep 14:1,3

Napdalai it u kale 12,000;
 Manasa it u kale 12,000;
 7 Simion it u kale 12,000;
 Lipai it u kale 12,000;
 Isaka it u kale 12,000;
 8 Sebyulan it u kale 12,000;
 Josep it u kale 12,000;
 Benjamin it u kale 12,000,
 u me, jīm ñila u wan hadred podi
 po dausan me u.

9 Pen manö kalı kliš rıkpın anıbu
 naböñ nıñ damem, kauyañ u naböñ
 nıñem nıñnö, Bı sea kın asıka u
 abe, Sipsip Pi u abe mıdlö nıñöl
 gı, nıbi bı iru nöp amgö ilö adö
 kale au urak mıdeila. Nıbi bı anıb
 gau, ram mınöñ ke ke la rö, it ke
 ke la rö, hañ ke ke la rö, manö
 yabıl ke ke la rö, gau nıbö gau nıbö
 apöm mıdeila. Nıbi bı wö ralep rö
 mıdageia anıb gau, magöñhalö wañj
 rud nöp yımöm, galon uñan ud mıdöl
 gı,

10 God hib nıpe haglö adö arö nıñöl
 gı, wıñ kub hagöm hagla,
 “God hon sea kın bıś göp u abe,
 Sipsip Pi u abe hanıp nan a gımil
 gı aij gılö u me,

kamın arnabun,” a gıla. *

11 Ejol gau magöñhalö Bı sea kın
 asık mıdeia u abe, bı manö ud
 asıkep gau abe, nan kamın mıhau
 mıhau gau abe, kalıp bıg gıgabö gı
 mıdeila. Kale ap lug kugom yımöm,
 ubör yıñön göm, God hib nıpe u dap
 ranöm,

12 hagla,

“Nıñö yabıl!

God hon hib ke halö mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe mailö aij ke halö mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe gası aij ke yabıl mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe ga u, nıp aij yabıl, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe aij ke yabıl mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe nan nıñön gınam a gınab u, u
 nöp gınab, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.
 Nıpe klö ke yabıl mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.
 God hon hib nıpe u pör pör nöp
 hagno adö arañ.
 Nıñö yabıl!” a gıla. *

Kuöyañ ilön udagnaböl

13 Pen bı kub manö ud asıkep anıb
 gau bı ap, yıp hag nıñöm haga, “Nıbi
 bı wañj rud lıbal anıb gau an? Pen
 kale gai nıbö aubal?” ö ga.

14 Hageia hagnö, “Bı kub. Yad
 nıñagpin; pen ne nıñban,” a gıñö.
 Anıg hagnö, yıp haga, “Nıbi bı gai i
 kalıp marö ñılö, bıñam yabıl mıdöm
 kamın aubal. Pen kale Sipsip Pi
 hagape nıpe u udöm, wañj kale gau
 uñ mañ gılö, rud göp. *

15 Anıb u me,
 “Kale God sea kın it an au mıdöl gı,
 sıdö an, sıbön yañ,
 sabe gep ram raul mıgan nıpe u
 wög nıpe göl gı, gıpal.

Bı sea kın bıś gı mıdöp u
 kalıp abad mıd aij yabıl gıñab. *

16 Kalıp kıyö kuöyañ gagnab, ñıg nan
 kuöyañ gagnab,
 sıdö kal kuöyañ nıñöm ilön
 gagnab. *

17 Nıñön gıñıg: Sipsip Pi sea kın an
 au mıdöp u,
 sipsip abadep bı kale mıdöm,
 kalıp uñ gı ñıg ilam junab gau arö,
 ñıg kamın magö ñeb u nıñnaböl.
 Pen God nıpe mıñön ñıg kale u
 magöñhalö wik gı yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagı mudun jıñ u hubıka

1 Pen Sipsip Pi u nagı mudun jıñ
 u hubıka nıñöm kumi kabö adö lañ
 au manö ap hagagöm, yöp magö ap
 magöñhalö agamıñ yıñarın mıdeia.

2 Pen mıdem, ejol unbö mudun jıñ
 God amgö ilö adö au urak mıdpal
 gau nıñnö. Ejol anıb gau añj magö
 ke ke udla.

* 7:10: Rep 4:10 * 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16:
 Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4

3-4 Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm gila ap udöl mideia. Nipe pen amöm, God nîp sabe gîpal bîd adö go! au gîlan urak mideia. Nîp nan laulö in ha!n aij auöp u iru nöp ñîla. God nîp nan sabe gep bîd kabö gol udöm gila u sea kin adö au mideia nîñöm ejol anîbu, nan ha!n aij anîbu ud God nîbi bî nipe nîp sabe gila manö u aip u! ma!i göm, bîd adö au ud magum gî dap lauö nîñöl gî, hadu anîbu in ap ran ara. *

5 Pen rin aij anîbu udöm, mab mîtan God nîp nan sabe gep bîd adö lan ineia gau ud rin mîgan yan löm, ud mînön nabön î! yan yua nîñöm rimu hagöl gî, gîgabö göl gî aram mîlö bö arö nîñöl gî, aîm aîm udöl gî, munmon uda. *

Ejol a!n magö gau pu gîñig geila

6 Magö anîbu, ejol unbö mudun jîñ a!n magö ud mideila gau, ud dap ranöm pu gîñig geila.

7 Ejol nöd u, a!n magö nipe u pu gö, mön gapî magö u abe, mab mîtan u abe, hagape u! ma!i göl gî, mînön nabön î! yan hon yua. Anîg gö, mînön nabön î! nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap, mab, nan u!tan kamîñ kamîñ urak mideia gau, magöñhalö in habîk ñîñ ara. *

8 Pen ejol yîgwö an nîbö u, a!n magö nipe u pu gö, ram mînön îlö kub yabî! mab rö ineia ap, ñîg solwara an au ud yua. Anîg gö, ñîg solwara au nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap ñîg solwara magöñhalö hagape la.

9 Pen kabsa! nan ñîg solwara mideila gau, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap magöñhalö um hakla. ñîg magîb ñîg solwara au mideila gau nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap böñ nöp pa jö ma jö göm pîral ara.

10 Pen ejol yîgwö nîgan nîbö u, a!n magö nipe u pu gö, gapî pagîñ kub mab mîtön rö apöm, kumi kabö adö lan nîbö bîg jua. Anîg gö, ñîg rîbö gau abe, ñîg îlam gau abe nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap gî naij ga.

11 Gapî anîbu hib nipe, “Marasîñ Asî”. Nîbi bî iru yabî! nöp, ñîg gî naij ga anîb gau ñîñöm umla. *

12 Pen ejol yîgwö mîlö u, a!n magö nipe u pu gö, sîdö, rakîñ, gapî gau hadu rö pa!u göm, mailö aij pör göp rö gaga. Sîdö u, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap gî naij ga. Rakîñ u, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap gî naij ga. Gapî gau, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap gî naij ga. Sîdö mailö magö u, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap sîdö mailö gaga. Sîb an yan magö u, nabön mîhau nîgan rö hagöm, nabön mîhöp mîdailö, nabön aî! ap rakîñ mailö gaga. *

13 Pen yad anîg göl nîñ mîd nîñöl gem nîñnö, yaur du ap kumi kabö an aulîk u gî ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naij yabî! gîñig gab. Ejol rîmnap halö a!n magö kale pu gîñig gaböl. Ejol mîhau nîgan anîb gau a!n magö kale gau pu gîlö, nîbi bî mînön nabön adö î! mîdpal gau kalîp naij yabî! gîñab!” a ga. *

9

Ejol mamîd u a!n magö nipe u pu ga

1 Ejol mamîd u, a!n magö nipe u pu ga nîñöm, yad nîñnö, gapî kumi kabö adö lan nîbö bîg ju mînön nabön î! yan ap lug gî mideia. Pen gapî anîbu nîp ki rib ulöm mîgan mauîñ juaga u ñeila. *

* 8:3-4: Rep 5:8; Eks 30:1-3 * 8:5: Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * 8:7: Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Esi 32:7; Rep 6:12-13 * 8:13: Rep 9:12; 11:14 * 9:1: Rep 20:1

² Gapi anibu ki rib u udöm, ulöm migan mauñ juaga ajön u hiikö, hadu kub yabił ap ranöm, sidö u gö pału göm, sibön aua. *

³ Anig gö, jon habladin gau, hadu anib gau nibö gi dam minön nabön adö yan löm, God nipe gö, rirabö gau nibi bi big ilön ñinab rö ginig geila.

⁴ God nipe jon habladin anib gau kalip haga, "Nan ułan, mab ułan, nan nñhön nñhön minön nabön il yan rannim gau, gi naij gagmim; nibi bi kñiñ yad u nable kale lan midagöp gau nöp gi naij gimim," a ga. *

⁵ God haga anibu, jon habladin gau nibi bi kalip böñ nöp al pak lö umöl rö laga; yiharin rakin unbö mamid u ilön naij unbö ke kalip ñöl rö la. Kalip ilön ñinaböl anibu, rirabö gau nibi bi big ilön ñinab rö ñinab.

⁶ Ñin an anibu, nibi bi anib gau umnabun, a göm, niñnaböl u pen umeb adan ramö ap midageinab. *

⁷ Jon habladin anib gau, bi kaj hos dam pen pen alnig, nan klö libal rö gau li mideila. Nabic cög kale adö lan usajıl bad kabö gol udöm gila gau rö rol gila. Mulu majman kale gau nibi bi rö la. *

⁸ Nabic umagö kale gau, nibi nabic umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laiön a gipal u, meg rö la. *

⁹ Pabił gau, ain sior rö u lila. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp tip gi dam pen pen alnig amöm, gi gu göp rö u haga. *

¹⁰ Hingan adin min, rirabö amin nibi bi hauö ilön göp rö u la. God gö, rakin unbö mamid u, nibi bi gau kalip ilön ke naij yabił ñöl gi mideinaböl.

¹¹ Jon habladin anib gau kin kale, ejol ulöm migan mauñ juaga abad midöp ejol anibu me. Hibru manö hagöm, hib nipe Abadon a gimidal

pen Grik manö hagöm, Apolyon a gimidal. *

¹² Anib u, minör kub nöd u hadö pis göp pen minör kub mihöp midöp.

Ejol kagoł jin u alin magö nipe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoł jin u, alin magö nipe pu ga niñnöm yad niñnö, manö ap auaia bid kabö gol udöm gila adö au, kom mihau mihau midmidöp anib au nibö. Bid anibu God amgö ilö au gilañ mideia.

¹⁴ Manö anibu ejol kagoł jin alin magö ud mideia u nip haga, "Ejol mihau mihau nagi adik lilö, ñig kub yabił Yupredis goł au midpal gau, hubik yumön," a ga.

¹⁵ God ejol mihau mihau anib gau kalip nöd hag lö, mi anibu nöp, rakin anibu nöp, ñin anibu nöp, magö anibu nöp abad midmidal u me, ñin anibu hadö aua rö, nibi bi minön nabön il i iru nöp al pak lö, a göm, hubik yua. Nibi bi minön nabön adö il i midpal gau magöñhalö nabön mihau nigan rö hagöm, nabön mihöp midailö, nabön añi ap al pak linig arla. *

¹⁶ Pen yip hagla niñnö, ami bi kaj hos adö asiköm nibi bi pen pen al pak linig arla gau du hadred mitön (200,000,000) mideila.

¹⁷ Pen yad niñnö, kaj hos kale gau abe, bi hos adö asikla gau abe kapa sior yimla gau, rimnap mab mitan ałi rö ga, rimnap kabö mu "sapaia" a gipal u rö ga, rimnap kabö uhañin "salpa" a gipal u rö ga. Kaj hos nabic gau, laiön nabic rö la. Meg migan kale lan nibö mab mitan abe, hadu abe, nan salpa hañin naij asi yabił u abe aua.

¹⁸ Meg migan kale lan nibö mab mitan abe, hadu abe, nan salpa hañin naij asi yabił u abe apöm gö, nibi bi iru nöp um hakla. Nibi bi minön nabön adö il i midpal gau

* 9:2: Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15 * 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Joe 2:4

* 9:8: Joe 1:6 * 9:9: Joe 2:5 * 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö il

u "Bi nibi bi al pak lep." * 9:15: Rep 8:7-12

magöñhalö naböñ mihau nigan rö hagöm, naböñ mihöp midailö, naböñ añi ap umla.

¹⁹ Kaj hos anib gau klö kale u mideia maj migan kale abe, amın adın mın kale abe. Amın kale gau, haino nabıc rö la u me, nıbi bı gau kalıp gi naij göl rö la.

²⁰ Pen nan naij anib gau gö, nıbi bı iru nöp um hakla u, nıbi bı mideila gau ga anibu niñöm, niñön gınig kabö mab nan gau udun niñmagö hon ke nöp nan pıral gi libun a göm, arö gagla. Niñön gınig nan si nan naij gıpun a göm, arö gagla. Pen nan yıharın gau, nan amgö niñagmidöp gau, nan manö niñagmidöp gau, nan adan ajagmidöp gau, nan kabö gol, silpa, bras, kabö, mab udöm gıla gau nöp sabe gun a göm, kijaki aiön pi nan naij gau kalıp nöp sabe gun a göm, gi mideila. *

²¹ Pen wip alöm, kuj göm, nıbi si bı si göm, nan si udöm, gılö arö niñöl gi, niñön gınig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nıp köp ñö ñıña

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, ejol klö yabıl unbö ke ap kumi kabö adö lan nıbö auajıp. Ejol anibu nıp kumi rud ap wam wam gö niñöl gi, sıböñ nabıc nıpe pıral gıgabö göm, mulu adın nıpe u sıdö rö mailö göm, ma kíd nıpe u mab inöm mıtanj göp rö u ga.

² Nıpe kumi kabö adö lan nıbö apöm, ma yijig kíd u ñig solwara adö u rauöm, ma sıdagö kíd u mınöñ adö u raua. Köp pro bad ap pıtai udöl gi mideia.

³ Pen nıpe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rımu unbö mudun jın u manö kub hagöm manö rımnep pen haga.

⁴ Manö haga anibu kalı kılın rıknam, a gınö, manö ap kumi kabö adö lan nıbö haga, “Manö anibu halö

kalı kılın rıkagmön; manö anıbu pi göl midan,” a ga. *

⁵ Pen ejol ma böñ lap u ñig solwara adö u rauöm, böñ lap u mınöñ adö u rauöm mideia niñnö u, ñın yijig kíd nıpe u dap ranöm, God ram mınöñ adö lan au yama. *

⁶ Anig göm, God pör nöp pör nöp kamın midöp u, kumi kabö adö lan nan gau magöñhalö gi la u, mınöñ naböñ nan gau magöñhalö gi la u, ñig solwara nan gau magöñhalö gi la u, God niñö anıbu midöp rö niñö yabıl hagabin a göm haga, “God mıñi rapın midagnab!

⁷ Pen ejol mudun jın u alın magö nıpe pu gınig gınab ñın anıbu nöp, God nıpe manö hagep bı nıp wög gıla gau kalıp haga rö nöp, manö nıpe pi göl midöp u uri gınab,” a ga. *

⁸ Pen manö kumi kabö adö lan nıbö nöd niñnö u, yıp kauyan hagöm haga, “Ejol ma böñ lap u ñig solwara adö rauöm, böñ lap u mınöñ adö rauöm midöp u nıp ammön hagö, köp pro pıtai ud midöp u, nöp ñınım,” a ga.

⁹ Anig hageia, ejol mideia u amem, yıp köp pro yagol u ñı, a gınö, yıp ñöl gi haga, “Ud ñöñ. Niñö, meg migan ne u bom ñig dö kal göp rö gınab u pen mudun an yan amöm, ası gınab,” a ga. *

¹⁰ Hageia, köp pro anıbu udem niñnö, bom ñig dö kal rö ga u pen niñ pa bo yunö, mudun an yan amöm ası ga.

¹¹ Pen yıp haga, “Nıbi bı ram mınöñ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, manö yabıl ke ke gau iru nöp, kın ram mınöñ gau abad midpal ke ke gau iru nöp, hainö kalıp niñön niñön gınab u, God manö u kauyan hag ñımön,” a ga.

11

Bı God manö hag ñeb mihau

* **9:20:** Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23
12:7 * **10:7:** Emo 3:7 * **10:9:** Esi 2:8; 3:1-3

* **10:4:** Dan 12:4,9

* **10:5:** Dud 32:40; Dan

¹ Pen yip ur mīlō nan lī nīḡbal ap ñōl gī hagla, “Am God sabe gep ram u lī nīḡmōn, God nīp nan sabe gīpal bīd adō u lī nīḡmōn, gīmōn. Nībī bī God sabe gep ram raul mīgan apōm nīp sabe gīnabōl gau u rō nōp, wō ral nīḡmōn. *

² Pen Juda nībī bī wasō gau, pōr apōm waryō hōḡ aḡ yaḡ mīdpal rō, ka anību halō lī nīḡagmōn. Nīhōn gīnīg: kale nōp daun kub uḡ Jerusalem naij gōl gī mīdlō mīdlō, rakīn unbō ñīn juōl mīhōp ado gī da yīgwō aḡ nībō (42) arnab. *

³ Yad pen, bī manō yad hag ñeb mīhōp hag yunō, yīharīḡ wadī asōl rō gau yīmōm, manō yad hag ñī ajlō, ñīn wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

⁴ Bī God manō hagep anīb mīhau, Bī Kub mīnōḡ nabōḡ iḡ i abad mīdōp u, amgō ilō nīpe au mīdpil. Kale mab olip ur mīhau, lam mīhau me. *

⁵ Pen nībī bī rīmnap kalīp mīhōḡ gī naij gīnīg gīlō, mab mīḡaḡ meg mīgan kale u nībō apōm, kalīp in haknab. Kalīp mīhōḡ gī naij geinabōl nībī bī gau, kalīp anīg unbō rō nōp gīnab. *

⁶ God kalīp mīhōḡ klō nīpe ñō, manō hagep wōḡ nīpe gī damōl gī, mōḡ alagan, a gīlō, alagnab; ñīg gau hagape laḡ, a gīlō, hagape līnab; nībī bī gau kalīp marō nīhōn nīhōn gau gaḡ, a gīlō, gīnab. Ñīn aigeg anīg gīnīm a gīnabil u, anīg unbō rō nōp gīnab. *

⁷ Pen God manō u hag ñī dammil, nabōḡ hag haklō, nan hapeb ulōm mīgan mauīñ juaga yaḡ nībō aunab u, kalīp mīhōḡ aip pen pen gī damōm, bōḡ nōp al pak lō umnabil. *

⁸ Wip he mīlō anīb mīhau mīdeinabil daun kub yabīḡ u lor aḡ au. Daun kub yabīḡ anību me, Bī Kub u nīp mab kros ba laḡ al pak līla. Pen

daun kub yabīḡ anību hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gīpal. *

⁹ Pen nībī bī ram mīnōḡ gau ke ke mīdpal gau, iḡ ke ke mīdpal gau, manō ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalīp mīhōḡ nīḡōl gī nōp mīdōm, wip he mīlō anīb mīhau dam rīgōl gagmim, a gīlō, umnabil ñīn adīḡ u rīkōm, ñīn mīhau nīgaḡ halō kuō au nōp mīdlō nīḡōl gī, nībī bī anīb gau wip he mīlō anīb mīhau nīḡ sīsī gīnabōl.

¹⁰ Bī God manō hagep anīb mīhau, nībī bī mīnōḡ nabōḡ adō iḡ i mīdpal kalīp mīḡōr kub ñī mīdmīdil rō, pen paj hagōm, nan kub ñīḡōl gī, nan aij pen ñō pen ñō gīnabōl.

¹¹ Pen ñīn adīḡ u abe, ñīn mīhau nīgaḡ abe, wip he mīlō anīb mīhau gau mīdailō pen God nīpe ake bad ap yuō aḡ kalīp yaḡ arō urakmil nanōl mīdailō. Anīg ga nīḡōm, nībī bī nīḡeila gau kalīp anīnīn yabīḡ ga. *

¹² Pen bī God manō hagep anīb mīhau nīḡlō, manō kub ap kumi kabō adō laḡ nībō, “Kale auīl!” a ga. Nībī bī kauaḡ mauaḡ kale mīhōḡ gau nīḡ mīdlō nīḡōl gī, kumi rud ap kalīp wam wam gī udō, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au arlō. *

¹³ Pen magō anību nōp, munmon kub yabīḡ udōm, daun kub anību nabōḡ unbō sīduḡ laḡ rō hagōm, nabōḡ unbō ajīp u mīdeila nīḡōm nabōḡ añī ap pa jō ma jō gō, nībī bī sepen dausan um hakla. Pen nībī bī mīdeila gau, nan ga anību nīḡōm pīñīḡ gōm, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au mīdōp u nīp hib haglō adō ara. *

¹⁴ Pen nīḡim! Mīḡōr kub yīgwō aḡ nībō u hadō pīs gōp, pen mīñī mīḡōr kub yīgwō nīgaḡ nībō u sōl gīnīg gab. *

Ejol mudun jīḡ u aḡḡ magō nīpe pu ga

* **11:1:** Esi 40:3; Sek 2:1-2 * **11:2:** Luk 21:24; Rep 13:5 * **11:4:** Sek 4:3,11-14 * **11:5:** 2Sa 22:9; Sam 97:3 * **11:6:** 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * **11:7:** Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * **11:8:** Luk 13:34 * **11:11:** Esi 37:5,10 * **11:12:** 2Ki 2:11 * **11:13:** Rep 6:12; 16:18 * **11:14:** Rep 9:12

¹⁵ Magö anibu nöp ejol mudun jin u, aijn magö nipe u pu gö ninjol gi, manö ap kumi kabö adö lan nibö hagöm haga,

“Uri Bi Kub hon u, Krais nipe u aip, ram minöng gau magönghalö pör nöp pör nöp abad midnab,” a ga. *

¹⁶ Pen bi kub manö ud asikep ñin juöl añi ap ado gi da yigwö mlö u (24), sea kin adö kale u God amgö ilö nipe asik mideila gau, kugom yimöm ubör yihöng göm, God nip sabe göl gi hagla,

¹⁷ “God, ne Bi Kub klö ke yabit u! Nöd midmidan, miñi middep nöp midpan!

Bi klö unbö ke yabit pör midpan rö, miñi nibi bi ram minöng gau magönghalö

Kin kale midpan u rö, nöp aij yabit gabun!

¹⁸ Nibi bi ram minöng gau nibö nöp ninjöm, kal yabit jula. Pen miñi ne kal juep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi umla gau kalip manö kub hagep ñin u hadö auöp.

Miñi nibi bi nöp wög göm, manö ne hag ñibal gau abe, nibi bi manö aij ne ninj udöm, hib ne ninjöm ana udpal gau abe, nibi bi hib halö midpal aka

ramö gau midpal gau magönghalö, nan aij kalip pen ñinabön, ñin u hadö auöp.

Pen nibi bi hatöwalö göm, nibi bi rimnap kalip al pak libal gau,

kalip pen u rö nöp al pak linabön, ñin u hadö auöp,” a gila. *

¹⁹ Anig haglö ninjol gi, God sabe gep ram kumi kabö adö lan au midöp u migan hiiköm, God Manö mideia kes magö u waiö la ninjö. Magö anibu nöp añim añim udöm, rimu

hagöm, gu kub yabit u hagöm, munmon udöm, möng gapi magö kub yabit paköm, ga. *

12

Nibi u abe re ubit kub u abe

¹ Pen naböng nin damem ninjö, nan ke hain nibö kub ap kumi kabö an aulik ga. Nibi ap sidö waij rö löm, ma nipe rakin adö au löm, gapi unbö migan lan u, kwin rol gipal rö usajil bad nipe nabic adö lan lö mideia.

² Pen nipe ñi painan riknig, ñi painan ninjö ninjol gi, wög paköm gaia. *

³ Nan ke hain nibö ap halö, kumi kabö an aulik waiö la ninjö. Re ubit hagape halö kub yabit unbö ke ap mideia. Nabic cög nipe unbö mudun jin löm, kom nipe unbö sidun lan löm, kin rol gipal usajil bad gau, nabic cög adö nipe ke ke löm mideia. *

⁴ Re ubit kub anibu, amin nipe u gapi kumi kabö adö lan gau pakö, iru nöp big ju minöng naböng il i ju luga. Anib u, gapi magönghalö mideila gau naböng mihau nigan rö hagöm, naböng mihöp midailö, naböng añi ap big ju yua. Pen nipe nibi ñi painan yag daunig geia u, yag dauö ñinjin, a göm, apöm abad mideia. *

⁵ Pen nibi anibu ñi ap yag daua. Ñi anibu nipe ain ur mlö udöm, nibi bi ram minöng gau magönghalö abad mideinab. Pen nibi u ñi anibu nip yag dauö, ejol ap ñi anibu pit gi udöm, dam God nipe sea kin nipe kumi kabö adö lan midöp au ud ara. *

⁶ God nibi anibu nip ka ap gi lö, pinin gi anib gau amöm, anib gau nöp midö ninjol gi, God nip nan magö ñöl gi abad mideinab ñin wan dau-san du hadred sikisdi (1260) arnab.

⁷ Pen kumi kabö adö lan au, ejol kub Maikel ejol nipe gau udöm

* 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14

115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21

8:10 * 12:5: Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15

* 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam

12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan

* 12:7: Jud 9

amöm, re ubiṭ kub anibu yam nipe gau aip pen pen göm gi damöm me, *

8-9 re ubiṭ kub u yam nipe gau halö, kumi kabö adö laṇ nibö al ridiḱ yuöm böṇ nöp minöṇ naböṇ iṭ i yula. Re hadame dagol gau mideia, re anibu kijaki aka Seden a gipal u, nipe nöp nibi bi ram minöṇ gau gau magöṇhalö kalip manö pir alö, manö piral nipe u niṇla. *

10 Pen manö kub ap kumi kabö adö laṇ au nibö hagöm haga, "Miñi God nipe nibi bi gau ud kamini yunab.

Miñi God nipe klö nipe udöm, nibi bi ram minöṇ gau gau magöṇhalö

Kin kub ke yabiṭ mideinab.

Miñi God Krai nipe u nöp, Bi Kub klö ke yabiṭ midöm, nibi bi ram minöṇ gau gau magöṇhalö abad mideinab.

Nihön ginig: Seden nipe God amgö ilö nipe au midöm, sidö aṇ, sibön yaṇ,

añ mam hon gau nan si nan naij nihön nihön geila gau hagdöp u, nip minöṇ naböṇ iṭ yaṇ ud yula. *

11 Pen añ mam hon gau, Sipsip Pi hagape nipe u abe, Krai manö niṇö hag ñimidal u abe gö,

Seden nip mo kale gau lila. Nibi bi nipe nöp midpun, a göm, piñiṇ gagöm, hanip al pak linig al pak lö, a gi gasi niṇla.

12 Anib u, kale kumi kabö adö laṇ au midpim gau, miñ miñ göl gi midaimim. Pen kale minöṇ naböṇ abe, ñig solwara u abe midpim gau, kalöp mög niṇbin.

Nihön ginig: Seden nip kale midpim anib yaṇ ud yulö,

ñin nipe iru midagöp rö, kal yabiṭ juöp," a ga. *

13 Pen re ubiṭ kub anibu, yip minöṇ naböṇ adö iṭ i ud yubal, a göm, gasi u niṇöm, nibi ñi yag daua anibu nip ridiḱ gi yuaia pen,

14 God nibi anibu nip yaur du kub auan kub mihau li ñö, nipe u göm ram minöṇ kabö nöp midöp aṇ au God ka nipe gi la anibu ara. Am anib gau midö niṇöl gi, God nipe nip nan magö ñöl gi abad midö, mi mihau nigan rakin unbö kagoṭ jini arnab. Re ubiṭ u nibi u nip nan naij ap ginim rö lagnab. *

15 Pen re ubiṭ u, ñig ul rö tihak yunö nibi anibu nip ugal araṇ, a göm, tihaka u,

16 pen minöṇ u nibi anibu nip gi ñö, ñig re ubiṭ ul rö tihak yua anibu minöṇ naböṇ migan gau pa jö gi amöm, ur ur gö ara.

17 Anig gö, re ubiṭ u nibi anibu mulu kal yabiṭ lugö, nibi u ñi painaṇ nipe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö niṇö nipe niṇ udöm hain göm nibi bi rimnap kalip hag ñibal gau aip pen pen ginig ara. *

18 Pen re ubiṭ u amöm ñig solwara goṭ au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara aṇ gau nibö apjaka

1 Midem niṇnö, nan hapeb rö ap, ñig solwara aṇ gau nibö aueia. Nabic cög nipe unbö mudun jini löm, kom unbö sidun laṇ löm, kin rol gipal usajil bad gau, kom adin ke ke löm mideia. Pen nabic nipe unbö mudun jini u, God nip hag juep hib naij rimnap aṇi aṇi kal kliñ rik lilö mideia. *

2 Nan hapeb anibu, kain hapeb leped rö la u pen ma nipe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg migan nipe u, kain hapeb laiön meg migan rö la. Pen re ubiṭ u, klö nipe ke abe, kin

* 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2

49:13 * 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: Rep 11:7

7:4-6

* 12:10: Job 1:11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23;

* 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan

kub ke yabił mǝdeia klö u abe, nan hapeb anıbu nıp ńa. *

³ Pen nan hapeb anıbu nabıc cög nıpe ap, nöd böñ nöp al pak lılö kılga rö la u pen kuöyan mılep ga. Anıg gö, nıbi bı mınön nabön adö ıl i gau gau magönhalö gası gası löm, nan hapeb anıbu nıp hain gıla. *

⁴ Pen re ubıl anıbu kın kub ke yabił mǝdeia klö u nan hapeb anıbu nıp ńa u me, nıbi bı gau re ubıl anıbu nıp hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anıbu abe kın kub ke yabił rö mǝdöp u, nıbi bı rımnap nıp aip pen pen göl rö lagöp, a göm, nıbi bı gau magönhalö nan hapeb u, u rö nöp hib nıpe haglö adö ara.

⁵ Pen God nan hapeb anıbu nıp nıñebir arö gö, hib nıpe ke hagö adö arö, God hib nıpe manö naij hagöm dap lugö, rakın unbö ńın juöl mıhöp ado gı da unbö yıgwö an nıbö u (42) ara. *

⁶ Nıpe anıg göm, God nıp hag juöm, hib nıpe manö naij hagöm, ram mınön nıpe kumi kabö adö lan au hag juöm, adö lan au nıpe aip mǝdpal gau kalıp hag juöm, ga.

⁷ Pen God nan hapeb anıbu nıp nıñebir arö gö, Krais nıbi bı nıpe gau aip pen pen göm, al juöm, nıbi bı gau magönhalö, ıl ke ke mǝdpal rö, ram mınön ke ke mǝdpal rö, manö yabił ke ke hagpal rö, hañ ke ke löp rö, kalıp magönhalö abadöl mǝdeia. *

⁸ Nıbi bı mınön nabön adö ıl i gau gau magönhalö rö, nan hapeb anıbu hib nıpe haglö adö arnab. Pen nıbi bı au, ram mınön hadame dagol gau gı laga ńın u, God nıbi bı pör kamın nöp mǝdeinaböl buk anıb yan hib kale kalı kılñ rıka gau nöp, nan hapeb anıbu hib nıpe haglö adö aragnab. Buk anıbu, Sipsip Pı al pak lılö uma u buk nıpe me u. *

⁹ Kale nıbi bı gası rımǝd mǝdainım gau manö anıb i nıñim!

¹⁰ Nıbi bı God nagı aröl, a göm, nıñöb gau,

nagı arnaböl.

Nıbi bı ru mılö kǝd udöm bıñın gılö umöl, a göm, nıñöb gau,

ru mılö kǝd udöm bıñın gılö umnaböl.

Anıg gınab rö, Krais nıbi bı nıpe gau ap lug pakagun, a göm, Krais manö aij u nın ud pǝdön göm, hagöp rö göm, Krais nıp cıg aij göl gı nöp mǝdaiöl. *

Nan hapeb ap halö mınön nabön an gıyan nıbö apjaka

¹¹ Pen kauyan nıñem nıñnö, nan hapeb rö ap halö mınön nabön an gıyan nıbö apjaka. Kom nıpe mıhau u, sipsip pı kom rö la u pen manö nıpe u, re ubıl rö haga.

¹² Nıpe nan hapeb nöd nıbö u nıp wög gı ńöl gı, nıbi bı ram mınön gau magönhalö manö klö hagöm gö, nan hapeb nöd nıbö nöd böñ nöp al pak lılö kılga rö la u pen kuöyan mılep ga anıbu nıp hib haglö adö ara.

¹³ Nan hapeb hain nıbö u nan gagep rö göm, nan nıñeb nıñagep rö göm, ga. Nıbi bı nıñmǝdlö nıñöl gı, nıpe gö, mab mıtan kumi kabö adö lan nıbö ap mınön nabön ıl yan luga. *

¹⁴ Pen God nıpe nan hapeb hain nıbö anıbu nıñebir arö gö, nan hapeb nöd nıbö amgö ilö nıpe au nan gagep rö gaia u me, nıbi bı mınön nabön gau gau magönhalö manö pıral nıpe u nın udla. Nan hapeb hain nıbö u nıbi bı gau kalıp hagö, kale nan hapeb ru mılö kǝd ud böñ nöp al pak lıla u pen kauyan mǝdöp u hib nıpe dap rannıg, nan nıp rö ap gı lıla.

¹⁵ Pen God nan hapeb hain nıbö u nıp nıñebir arö gö, nan ana nan hapeb nöd nıbö rö gı lıla anıbu nıp ake bad u pu gö arö, kamın löm, manö hagöm haga, “Yad bı kub. Hib yad nöp hagnım adö aran,” a ga. Anıg hageia, nıbi bı hib nıpe haglö

* **13:3:** Rep 17:8 * **13:5:** Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2 * **13:7:** Rep 11:7 * **13:8:** Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * **13:10:** Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12 * **13:13:** Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20

adö araga gau magöŋhalö hagö al pak lila.

¹⁶ Nipe hagö, nibi bi hib mideia gau, nibi bi hib midageia gau; nibi bi mani iru mideia gau, nibi bi mani midageia gau; nibi bi nagi wög geila gau, nibi bi gasi kale ke wög geila gau; kale magöŋhalö kliñ ap ñimagö yijig kid u aka nable lañ udla. *

¹⁷ Pen nibi bi kliñ anibu udagla gau, nan rauöl rö aka nan sikim göl rö laga. Kliñ anibu me, nan hapeb u hib nipe aka naba nipe me u.

¹⁸ Nibi bi gasi niñ aij gipal gau manö it anibu ulhai niñöl rö löp. Niñ aij göm me, nan hapeb anibu naba nipe it u niñnaböl. Naba anibu, bi ap hib nipe u midöp. Naba anibu me kagoł kagoł kagoł (666).

14

Nibi bi iru nöp kimap gisön nibö ap hagla

¹ Pen kauyan niñem niñnö, Sipsip Pi u Saion Dum ilö lañ ranöl midö niñöl gi, nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) gau nipe aip mideila. Nibi bi nipe aip mideila anib gau, nable kale lañ hib nipe u abe, Nap hib u abe kali kliñ rik lilo mideia.

² Pen manö ap kumi kabö adö lañ au nibö ñig hij kub big gu hagöp rö aka rımu gu mlöbö hagöp rö u hagö niñnö. Manö anibu, nan gida rö pakpal hagöp rö u haga. *

³ Pen nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) anib gau kale sea kiñ adö au gidan midöm, nan kamiñ mihau mihau abe, bi manö ud asikep gau abe niñ midlö niñöl gi, kale kimap gisön nibö ap hagla. Kimap gisön nibö anibu, nibi bi minöñ adö it i nibö rımnap niñöl rö laga; nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda anib gau nöp kimap anibu niñöl rö la. *

⁴ Bi anib gau kale nibi aip gi ajagpal; bi praj rö midpal. Sipsip Pi nipe gai arab niñöm, nıp hain gıpal. Kraıs kalıp nibi bi anı gau nibö rau adog udöm, God nıp abe, Sipsip Pi nıp abe kalıp nan magö nöd ral daumıdal rö nöp ña.

⁵ Manö pıral rımnap hagagla; nan si nan naij rımnap gagla.

Ejol mihau niñan manö hag ñila

⁶ Pen kauyan u niñem niñnö, ejol ap kumi kabö anı aulık u gi ajöl gi, nibi bi minöñ naböñ adö it i, hañ ke ke löp rö, it ke ke midpal rö, manö yabıt ke ke hagpal rö, ram minöñ ke ke midpal rö, Kraıs manö aij pör mideinab u kalıp hag ñinıg ga.

⁷ Wıñ kub alöm haga, “God nipe manö kub hagnab ñın u hadö auöp rö, God nıp anının gö pıñın gımim. Bi Kub kumi kabö adö lañ, minöñ naböñ it i, ñıg solwara, ñıg ilam gau magöŋhalö gi la u, hib nipe u hagpe adö aran,” a ga.

⁸ Ejol ap, ejol nöd u nıp hain göl gi haga, “God gö daun kub Babilon böñ nöp ap lug paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naij unbö ke gılö gılö, nibi bi ram minöñ gau gau magöŋhalö niñöm anib unbö rö nöp gıla. Babilon nipe ñıg wain klö nipe ke ñıñöm, nibi bi ram minöñ ke rımnap gau kalıp ñö ñıñlö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauł alö gi naij nöp gıla,” a ga. *

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalıp hain göm, wıñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan nıp rö niñöm gi lila u hib nipe dap ranöl gi, kliñ nipe u nable lañ aka ñimagö adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God nıp mulu yabıt lugö, ñıg wain asi yabıt u, kap kale yan ralö ajmanı rauö, ñö ñıñnaböl. Ejol uł gau abe, Sipsip Pi u abe niñmidlö niñöl gi, kalıp hag mab ke yan u yuö, mab

* 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4

* 14:2: Rep 1:15; 19:6

* 14:3: Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4

* 14:8: Ais

21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3

* 14:9: Rep 13:12-17

* 14:10: Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22;

Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8

mıtan salpa halö u kalıp inö nıñöl gı, wög pak mıdeinaböl. *

¹¹ Mab mıtan u kalıp inö nıñöl gı, mab hadu anıbu ranöm, gı damöm, pör pör nöp ap ranöl gı mıdeinab. Anıb u, nan hapeb anıbu hib haglö adö arnab nıbi bı gau, nan ana nıp rö gıla anıbu hib haglö adö arnab nıbi bı gau, hib nıpe kılın anıbu udnaböl nıbi bı gau, God kalıp pen ilön kub yabıl u sıdö an, sıbön yan, pör pör nöp nınab,” a ga. *

¹² Anıg gınab rö, Krais nıbi bı nıpe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö nıñ ud pıdön göm, hagöp rö göm, Jisas nıp cıg aıj göl gı nöp mıdaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi kabö adö lan nıbö yıp haga, “Manö hagnıg gabin i kalı kılın rıkmön. Mıñi marö göp nın i, nıbi bı Bı Kub nıp nıñ udöm umnaböl gau, mıñ mıñ gınaböl,” a ga. Hageia, God Ana nıpe haga, “Nıñö yabıl. Kale marö udöl gı wög ułham gı mıdpal rö, kale ake löm, mıñ mıñ göl gı mıdeinaböl,” a ga.

Nan wög mınönj adö il i pıdönj göp

¹⁴ Pen yad nıñnö, Bı ap Nı nıpe rö bı ap, kumi kabö rud bad adö au asık mıdeia. Nabıc cög nıpe lan, kabö gol udöm usajıl bad gıla ap rol göm, ru agon gılapi rö gıgabe göp ru kıl yabıl wıd magö rık daubal rö ap ud mıdeia. *

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul mıgan yan nıbö apöm, bı kumi kabö rud bad adö au asık mıdeia u nıp wıñ kub alöm haga, “Mınönj nabönj adö yan wıd magö gau po göp. Wıd rık daupep nın u auöp rö, ru agon gılapi rö ne anıbu udmön, rık dap magum gımön,” a ga.

¹⁶ Hageia, bı kumi kabö rud bad adö au asık mıdeia u, ru agon gılapi rö nıpe u ud rıb gı dö madö göm, wıd magö mınönj nabönj adö gau rana gau magönhalö rıb gı dö madö gı dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul mıgan kumi kabö adö lan au nıbö hönj aua. Nıpe u rö nöp ru agon gılapi rö ap udöl mıdeia.

¹⁸ Magö anıbu nöp, ejol mab mıtan abad mıdmıdöp u, God nıp nan sabe gep bıd au nıbö apöm, ejol ru agon gılapi rö udöl mıdeia u nıp wıñ kub alöm haga, “Wain magö mınönj nabönj adö yan nıbö gau po göp rö, ru agon gılapi rö ne u ud wain magö magönhalö rık dap magum gımön,” a ga. *

¹⁹ Anıg hageia, ejol anıbu, ru agon gılapi rö nıpe u ud rıb gı dö madö göm, wain magö gau rık dam, God nıp mulu lugö wain magö abhib jakep ka mıgan u yua. Ka anıbu God nıbi bı gı nıñ gımdal gau kalıp pen ilön nınım rö mıdöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka mıgan anıbu daun kub hönj adö mıdeia. Wain magö mıgan anıbu yuö, abhib jaklö nıñöl gı, hagape u ran ajman rauöm, nıñ uł kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gı, kilomida unbö nın juöl ajıp böñ dan (300)* rö ara. Hagape uł kub anıbu kaj hos nabıc adö lagod mıdöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jıñ u gınab

¹ Pen nan ke hain nıbö nıñöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö an aulık ga nıñnö. Marö unbö mudun jıñ gau gö, God nıp mulu yabıl lugöp u böñ nöp nabönj junab, a göm, ejol nıpe unbö mudun jıñ gau kalıp hagö, marö kub anıb gau dap mınönj nabönj il i aunıg geila.

² Pen il anıb au nıñnö, nıñ wanö glas rö ap mab mıtan halö uł maıı göm au mıdeia. Nıbi bı nan hapeb hib naba mıdöp nan u abe, nan ana nıp rö gıla u abe aıp pen pen göm win

* 14:11: Ais 34:10 * 14:12: Rep 13:10 * 14:14: Dan 7:13 * 14:18: Joe 3:13 * 14:20: Grik manö hagöm 1,600 sıdadia * 14:20: Ais 63:3; Rep 19:15

gila gau, goł anib au urak mideila.
God kalip nan gida rö ke ke ñö,

³ bi Mosıs God nıp wög gi ñimidöp
manö u abe, Sipsip Pi manö u abe
hagöl gi, kimap hagöm hagla,

“God, ne Bi Kub klö unbö ke halö.
nan nihön ginabin a ginabön,
ginabön.

Ne kin bi kub ram minön gau
magöñhalö,

Kin kale midpan u,
pör pör yijig gimön,
kabö rö nöp gipan. *

⁴ Nibi bi magöñhalö nöp niñöm, ana
udnaböl.

Ne añi nöp ut midpan.
Nöp Bi Kub, a göm,
hib ne haglö adö arnab.

Ne nagi yijig göl adö u nöp
gi aij gipan u niñöm,
nibi bi ram minön gau nibö gau nibö
magöñhalö apöm

nöp sabe ginaböl,” a gila. *

⁵ Pen yad kauyan niñem niñnö,
God nıp sabe gep sel ram au Ram
Raul Migan Kamın Aij Ke Yabit u
hiiköl mideia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jin u, nibi
bi minön nabön adö il i gau kalip
marö kub unbö mudun jin ñinig,
God sabe gep ram raul migan yan
nibö höñ aula. Ejol anib gau, wałij
rud aij mımılö ga gau nöp löm, dip
nagi kabö gol udöm gila gau pabit an
au pig löm aula.

⁷ Nan kamın mihau mihau anib
gau añi ap apöm ejol unbö mudun jin
gau kalip kınan kabö gol udöm gila
ke ke ña. Kınan migan anib gau, Bi
Kub pör pör mideinab u, nibi bi gi
najib gılö God kalip mulu kal niñöm
miñör ñinab u ajman rauöm mideia.

⁸ God mailö aij ke nipe u abe, klö
najib nipe u abe gö, hadu kub yabit
God sabe gep ram anibu ajman rau
mideia. Nibi bi ap sabe gep ram
anibu raul migan aröl rö laga. Ejol
unbö mudun jin u, marö kub unbö
mudun jin nibi bi ñinig geila gau

ñi haknaböl u nöp, hainö ram raul
migan anibu aröl rö linab. *

16

*Ejol marö kub unbö mudun jin gau
ud daula*

¹ Pen yad niñnö, manö ap God sabe
gep ram raul migan yan nibö ejol
unbö mudun jin gau kalip wiñ kub
alöm haga, “Nibi bi gi naj gılö God
kalip mulu kal niñöm miñör ñinab
u, kınan unbö mudun jin ajön lan
ajman rauöm midöp gau, dam minön
adö yan hon gipe aran,” a ga.

² Anig hageia, ejol nöd u kınan
nipe dam minön adö yan hon gö,
nibi bi nan hapeb kılın u udöm, nan
ana nıp rö gila sabe geila gau, kalip
wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yigwö an nibö u, kınan nipe
dam ñig solwara adö u hon gö, ñig
solwara u, bi uma hagape u rö löm,
nan ñig solwara an anib gau mideila
gau, magöñhalö um hakla. *

⁴ Ejol yigwö nigan nibö u, kınan
nipe dam, ñig ilam juöp gau abe ñig
yiharın ap lugöp adö gau abe hon gö,
ñig gau magöñhalö hagape la.

⁵ Pen ejol ñig magöñhalö abad
midöp u haga,
“Ne Bi Ut.

Ne hadame dagol midmidan; ne
uri u rö nöp midpan.

Ne manö ud asik aij yabit gimön,
kalip niñö yabit anig gipan.

⁶ Nibi bi anib gau nöp me, nibi bi ne
gau kalip al pak löm,
bi manö ne hagep gau kalip al
pak löm gılö,

hagape kale luga u me,
ne kalip pen u rö nöp hagape ñö
ñinaböl u,

kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nıp nan
sabe gep bid adö au nibö haga,
“God Bi Kub klö najib ke yabit.

Ne manö ud asik aij yabit gimön

* 15:3: Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17

* 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9

* 15:5: Eks 38:21

* 15:8:

1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4

* 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17

* 16:3: Eks 7:17-21

* 16:7:

Sam 19:9; Rep 15:3

kalip niñö yabił anig gipan,” a ga. *

⁸ Ejol yigwo milö u, kinañ nipe u dam sidö u nip hoñ gö, niñi bi gau kalip kal yabił niñnim rö la.

⁹ Kal yabił niñöm, kalip rapin ina u pen nan si nan naij gila u, niñön ginig anig gipun, a göm, arö göm, mid aij göm, God hib nipe haglö adö araga. God hanip marö ñab u, a göm, nip hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mamid u, kinañ nipe u dam nan hapeb sea kin nipe adö au hoñ gö, niñi bi nipe abad midmidöp an au adin sib ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, atab hau gi dö gila u pen nan si nan naij gila u, niñön ginig anig gipun, a göm, arö gagla; göl gi nöp midöm, God kumi kabö adö lan au midöp u nip hag jula. *

¹² Ejol kagoł jin u, bi kin ram minöñ sidö auab gau niñö aunaböl a göm, kinañ nipe u dam ñig kub yabił Yupredis hoñ gö, ñig anibu böñ nöp mitep ga. *

¹³ Anig gö niñöl gi, aiön pi mihau nigan ban mihau nigan rö leia niñnö. Ap re ubił meg migan u niñö apjaka; ap nan hapeb meg migan u niñö apjaka; ap bi God manö hagabin a göm manö piral nöp hagnab u meg migan u niñö apjaka.

¹⁴ Aiön pi anib gau nan gagep rö göl rö la. Kale amöm kin ram minöñ ke ke gau gau midpal gau magorhalö uł gi dap magum göm, God Bi klö ke halö ñin kub nipe hag la anibu, pen pen ginaböl. *

¹⁵ “Niñ aij gimim! Yad aunig gabin u, bi nan si udep gau niñ midagpal magö u nöp aubal rö u aunabin! Anib u me, niñi bi uhön hanagöm waij li aij göm mideinaböl gau miñ miñ ginaböl; magö nöp gau ajlö, kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anib gau, bi kin ram minöñ ke ke gau niñö kalip uł gi dap

magum gila; ram minöñ dap magum gila anibu Hibru manö hagöm Amagedon a gipal. *

¹⁷ Ejol mudun jin u, kinañ nipe u hoñ ga an nöp adö lan gau. Hoñ gö, manö ap sea kin God sabe gep ram raul migan yan niñö wiñ kub alöm haga, “Naböñ juöp,” a ga.

¹⁸ Anig hagö niñöl gi, rimu hagöm gu gö arö niñöl gi, añim añim udöl gi amdam magö bol gau ap lug paköm, munmon kub yabił niñi bi minöñ naböñ i i nöd niñagmidal rö ap aua. *

¹⁹ Munmon kub yabił anibu udöm, daun kub yabił Babilon u pabu göm, asik naböñ mihau nigan löm, daun kub ram minöñ ke ke gau ram nan gau big ju pa jö ma jö gabin, a göm, ulis malis ga. Ga anibu, God nipe mulu kal niñöm, Babilon niñi bi gila u hauł gagöm, kalip ñig asi kap ajön lan ajman raua u ñö ñinla. *

²⁰ Pen ram minöñ pro ñig rib gıgabö ga gau abe, ram minöñ ilö gau abe, böñ nöp ur ga. *

²¹ Marö kub yabił u me, möñ gapı magö kub yabił gau, magö añi añi ñin juöl mihöp ado gi da unbö sidun lan (50) kilo rö, kumi kabö adö lan niñö lugöm, niñi bi gau kalip kal halö paka. Kalip kal halö pakö God nip böñ nöp hag jula. *

17

Bi si udep niñi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jin marö ke ke daula gau, ap apöm yip haga, “Ii auö, nöp nan ap yamnö nöñ! God geinab bi si udep niñi naij yabił u pen ilön kub udnig gab. Daun kub yabił ñig iru nöp söl au midöp u nöp hagabin. *

² Bi kin ram minöñ ke ke midpal gau, bi si udep niñi anibu aip gi ajöl göm, niñi bi minöñ adö i i yiharın gau u rö nöp, nan si nan nipe

* 16:9: Rep 9:20-21 * 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22 * 16:12: Ais 11:15 * 16:14: Rep 19:19

* 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3 * 16:16: Sek 12:11 * 16:18: Rep 4:5; 8:5 * 16:19: Rep 14:10

* 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19 * 17:1: Jer 51:12-13

gim+döp u kalip ñig wain nipe ño ñinlō, kalip hau alöp,” a ga. *

³ Pen God Ana u yip ba lö ninjol gi, ejol u yip dam ram minön kabö nöp midöp an gau arö ninjö, nibi ap, nan hapeb hagape ap adö lan asik mideia. Nan hapeb anibu, hañ roman nipe gau, hib God nip hag juep iru yabit nöp kali klin rik lilo mideia. Nab+c cög nipe unbö mudun jin u löm, kom unbö sidun lan löm ga. *

⁴ Pen nibi ninjö anibu, wali hagape nibi kub libal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauep iru nöp, magö pro kibap mitep rö rud gab “pöl” a gipal u iru nöp, hañ roman nipe gau magorhalö lö, mailö mailö göl gi mideia. Kap kabö gol udöm gila ap ud mideia. Kap migan anib yan, bi aip si göm nan si pri nai yabit geia gau ajman rau mideia. *

⁵ Nable cög nipe lan manö pi göl midmidöp ap kali klin rikla:

DAUN KUB YABIL BABILON U, NIBI
SI BI SI GI AJPAL GAU ABE, NIBI BI
NAGI NAIJ YABIL GIPAL GAU ABE,
NIME KALE ME U.

⁶ Pen yad ninjö, nibi anibu, nibi bi Jisas nin udöm manö aij nipe waiö hag ñeila gau kalip al pak löm hagape kale ñig wain rö ninjö hau al mideia.

Ga anibu ninem, ju damem gasi milö li midainö. *

⁷ Pen ejol anibu yip haga, “Nihön ginig ju dammön gasi milö liban Nan hapeb nab+c unbö mudun jin löm, kom unbö sidun lan löm göp u abe, bi si udep nibi nan hapeb adö lan asik ajab u abe, manö it u nöp hag ñinig gabin. *

⁸ Nan hapeb ninabön anibu, nöd midmidöp, mñi midagöp, pen söl midöp, nipe ulöm migan mauñ juaga yan nibö auö, God gö böñ nöp ur ginab. God ram minön hadame dagol gau gi laga ñin u, nibi bi minön nabön adö it i udnabin a

göm nina gau, hib kale kali klin rika buk nipe yan. Pen nibi bi hib kale kali klin rikaga gau, nan hapeb anibu kauyan midnab u ninjö, aiö yabit ginaböl. Nihön ginig: nipe nöd midmidöp, mñi midagöp, pen hainö kuöyan mideinab. *

⁹ “Manö anib gau nin aij göm nöp me, ninbal. Nan hapeb nab+c nipe unbö mudun jin midöp ninajan u, manö it adö mihöp midöp. Nab+c unbö mudun jin anib gau, dum unbö mudun jin nibi anibu asik midöp gau me.

¹⁰ Pen nab+c unbö mudun jin anib gau, kin unbö mudun jin gau me. Kin anib gau, unbö mamid u kin midöm hadö umla, mñi kagoñ jin u nipe kin midöp. Kin mudun jin u hainö aunig gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mideinab.

¹¹ Pen nan hapeb nöd midmidöp, mñi midagöp u, nipe ke kin raleb jin u aunab. Nipe me, kin unbö mudun jin gau nibö bi ap. God gö nipe böñ nöp ap lug paknab.

¹² Pen kom unbö sidun lan ninajan gau, kin unbö sidun lan. Kale mñi kin midagpal pen hainö God gö kale magö añi ap nöp kin midöm, nan hapeb u aip wög göl gi, nibi bi gau abad mideinaböl. *

¹³ Kale gasi adö añi ninjö, nan hapeb u nip haglö, nipe kuö kalip u udöm, nibi bi gau kalip abad mideinab.

¹⁴ Kin anib gau, Sipsip Pi u aip pen pen ginaböl u pen nipe bi kub gau magorhalö Bi Kub kale midöm, kin gau magorhalö Kin kale midöm göp rö, nip al pak löl rö lagöp. Nibi bi nipe ke wiñ alöm udöp gau, nip cig göl gi nöp mideinaböl rö, nipe aip kin anib gau gilö böñ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

¹⁵ Pen ejol anibu yip haga, “Ñig gau bi si udep nibi asik midajip ninajan gau, nibi bi hañ ke ke löm,

* **17:2:** Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * **17:3:** Rep 13:1 * **17:4:** Jer 51:7; Rep 18:16 * **17:6:** Rep 18:24; 19:2 * **17:7:** Rep 13:1 * **17:8:** Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7 * **17:12:** Dan 7:7,24

manö yabił ke ke hagöm, ram m+nöñ
ke ke m+dpal gau me.

¹⁶ Kom unbö siduñ lañ n+ñajan gau
abe, nan hapeb u abe, b+ si udep
n+bi u n+p mulu kal yabił n+ñöm, nan
n+pe gau magöñhalö p+ı+ g+ udein-
aböl me, magö nöp m+deinab. Pen
hañ roman n+pe u n+ñöm, naböñ
naböñ m+deinab gau laulö in hab+ik
arnab. *

¹⁷ N+ñön g+n+g: God kal+p gas+ ñö,
gas+ adö a+ñ n+ñöm, nan hapeb u n+p
hagö, kuö kale u udöm gö arö me,
God g+nab a göm hag la rö nöp g+nab.

¹⁸ Pen b+ si udep n+bi n+ñajan
an+bu, n+pe me daun kub yabił kiñ
ram m+nöñ ke ke gau magöñhalö
abad m+dpö daun kub an+bu,” a ga.

18

Babilon ap lug pakn+g gab

¹ Pen naböñ n+ñem n+ñnö, ejol ap
halö kumi kabö adö lañ n+bö auaj+p.
Ejol an+bu, God hag lö b+ kub yabił
m+deia. Kumi kabö adö lañ n+bö
apöm, mailö aij n+pe u gö, m+nöñ
naböñ ił i magöñhalö mailö ga.

² Ejol an+bu apöm wiñ kub alöm
haga,
“God gö daun kub yabił Babilon böñ
nöp ap lug paköp o!
Böñ nöp ap lug paköp o!
God gö daun kub an+bu, n+bi b+ ap
m+dagöp yabił;
k+jaki aiön pi yaur naij gau nöp
m+dpö e. *

³ N+ñön g+n+g: n+bi b+ Babilon gau
kale n+bi si b+ si göm,
g+ naij unbö ke g+ılö g+ılö,
n+bi b+ ram m+nöñ ke ke gau
magöñhalö n+ñöm
an+bu unbö rö nöp g+pal.
Babilon n+pe n+g wain klö n+pe ke
n+ñöm,
n+bi b+ ram m+nöñ ke r+mnab
gau kal+p ñö n+ñlö,
n+pe göp rö, kale u rö nöp
haul alöm g+ naij nöp g+pal.

Kiñ m+nöñ naböñ adö ił i gau,
n+pe aip g+ ajöm, g+ naij nöp
g+pal.

Pen n+pe nan aij aij gau udnab a göm
pör gas+ n+ñöb rö,
b+ m+nöñ naböñ adö ił i nan
s+kim g+pal gau mani kub ud-
pal,” a ga.

⁴ Pen yad n+ñnö, manö ap halö
kumi kabö adö lañ n+bö haga,
“N+bi b+ yad Babilon m+dpim gau,
daun an+bu höñ adö am+mim,
Babilon kai aip uł gagmim.

Nan si nan naij kale g+pal gau, kale
aip gagmim.

Ilön kub kale udn+g gaböl u, kale
u rö nöp udagmim. *

⁵ Nan si nan naij g+pal gac u, nan
asmen kub rö aram aram
kub yabił ap ran ara kumi kabö
adö lañ.

God n+ñöm kale nan si nan naij g+pal
u
gas+ n+ñöl g+ m+dpö. *

⁶ Babilon n+pe n+bi b+ r+mnab kal+p
g+ naij ga rö u,
ne pen n+p u rö nöp g+ naij
g+mön.

Pen Babilon n+pe n+bi b+ r+mnab
kal+p g+ naij ga rö nöp wasö;
n+p pen g+ naij ke yabił g+mön.
Babilon n+pe n+bi b+ r+mnab kal+p
n+g as+ ñöb rö wasö;
n+p pen n+g as+ ke yabił kap n+pe
hoñ g+mön n+p ñö n+ñn+m. *

⁷ Nan iru nöp udnab, a göm, hib n+pe
ke dap ranöb rö u,
n+p pen ilön mab unbö ke yabił
ñö, mög yabił g+n+m.

Gas+ n+pe ke n+ñöm hagöp,
‘Yad n+bi kwin au+ as+ik m+dpin.

Yad n+bi adu m+dagpin;
m+ñör r+mnab y+p udn+m rö
lagöp,’ a göp. *

⁸ An+g hagöp u
pen God B+ Kub
n+p manö kub hagöm ilön n+ñab u,
b+ klö unbö ke yabił m+dpö.

* **17:16:** Rep 18:8 * **18:2:** Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 * **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8;
51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21; Jer 51:9 * **18:6:** Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6 * **18:7:**
Ais 47:7-9

God Bî Kub nîpe gö, ñîñ añî ap nöp
 mîña kub gîñab;
 mîñöñ kub gîñab; nan magö
 pîlagnab, kîyö kub gîñab.
 Pen God Bî Kub nîpe gö,
 Babilon mab mîñöñ lug in habîk
 ñîñ arnab. *

9 “Babilon mab inöm hadu ap ranö
 nîñöm, kîñ ram mîñöñ ke gau nîbö
 nîbî anîbu aip gî ajmîdal gau mög gö
 mîñöñ gîñaböl. *

10 Nîbî u nîp ilön mab ke yabîñ
 gîñab anîbu, hanîp u rö nöp gîñîm
 rö löp, a göm, ke ke au dan mîdöm
 mîñöñ göm hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e! Daun kub ke yabîñ
 e!

Babilon daun kub klö ke yabîñ e!
 Ne wan aua nöp manö kub nîñmön,
 pen ilön kub udmön böñ nöp ap
 lug pakpan,’ a gîñaböl.

11 “Pen daun kub anîbu ap lug
 paknab rö, bî nan sîkim gîmîdal
 gau, mîñî nîbî bî gau nan hanîp
 rauagnaböl, a göm, mög gö mîñöñ
 gîñaböl. *

12 Nan kale anîb gau me, kabö gol,
 kabö silpa, kabö pro aij aij ke ke
 mani kub rauep, magö pro kîbap
 mîlep rö rud gab ‘pöl’ a gîpal u;
 laplap aij yabîñ nan ‘linîñ’ a gîpal u
 rîk dam pak al dör gîmîdal u, laplap
 mu, laplap aîñ, laplap ganwan hib
 nagî rö ud al dör göm ‘silk’ a gîpal
 u; mab haîñ aij au ep ke ke gau; kaj
 elpad meg kub udöm nan ke ke iru
 nöp gîmîdal gau; mab po aij aij mani
 kub rauep nan ke ke iru nöp gîmîdal
 gau; nan ain rö ‘brons’ a gîpal u, ain
 u, kabö ‘mabîl’ a gîpal u udöm nan
 ke ke iru nöp gîmîdal gau; *

13 nan haîñ aij au ep ñîg ke ke gau,
 pauda ke ke gau ‘sînamîñ’ u, ‘spais’
 u, ‘insens’ u, ‘mö’ u, ‘plaginsens’ u;
 ñîg wain abe, olip wel abe; wid magö
 abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip
 abe; kaj hos abe, nan kaj hos adîklö
 ðîp gî ud ajpal gau abe; nîbî bî kalîp

rau daulö nagî wög gîmîdal gau abe,
 nîbî bî aip pen pen göm kalîp nagî
 lî daulö nagî wög gîmîdal gau abe.
 Nan kale sîkim gîmîdal anîb gau me
 u.

14 “Pen bî nan sîkim gîmîdal gau
 Babilon nîp hagnaböl, ‘Hañ roman
 ne gasî göp nan aij aij ne gau
 magöñhalö adîñ hir göp. Kabö gol
 silpa mani nan aij ke ke iru nöp ne
 u magöñhalö hadö ur göp. Hainö
 kuöyan udagnabön,’ a gîñaböl.

15 “Bî Babilon au nan gau sîkim
 göm, mani kub udmîdal bî gau, Ba-
 bilon u nîp ilön mab ke yabîñ gîñab
 anîbu, hanîp u rö nöp gîñîm rö löp,
 a göm, ke ke au dan mîdöm mîñöñ göl
 gî *

16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yabîñ e!

Daun kub klîñ aij anîbî, waîñ aij aij,
 laplap aij yabîñ linîñ rîk dam pak
 al dör gîmîdal u,

laplap mu, laplap aîñ udöm rîb adîk
 lî mîdmîdöp;

kabö gol, kabö pro aij aij ke ke
 mani kub rau ep,

magö pro kîbap mîlep rö rud gab
 “pöl” a gîpal u udöm

rîb adîk lî mîdmîdöp. *

17 Pen mîñî wan aua nöp nan aij aij
 nîpe anîb gau
 magöñhalö hadö böñ nöp ur
 göp,’ a gîñaböl.

“Ñîg magîb kapden gau abe, bî
 wög gep kale gau abe, nîbî bî ñîg
 magîb adö ajpal gau abe, nîbî bî
 ñîg magîb nan kago ud sîkim gîpal
 gau abe, magöñhalö ke ke au dan
 mîdeinaböl. *

18 Ke ke au dan mîdöm, daun
 kub anîbu mab inöm hadu kub upîñ
 areinab u nîñöm hagnaböl, ‘Daun
 klö ke yabîñ i rö ap nöd mîdagmîdöp
 e!’ gîñaböl. *

19 Kale haîpîñ udöm, nabîc adö kale
 lan ud yuöl gî yuöl gî hagnaböl,

* 18:8: Rep 17:16

* 18:9: Esi 26:17; 27:30-35

* 18:11: Esi 27:36

* 18:12: Esi 27:12,13,22

* 18:15: Esi 27:31,36

* 18:16: Rep 17:4

* 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29

* 18:18: Esi 27:32

‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub
klö ke yabıt e!
Babilon nıpe mıdö nıñöl gı, kabö
gol, kabö silpa, mani,
nan aij aij mani kub raupe nan gau
ke ke iru nöp mıdö,
ñıg magıb ajöl gun, mani iru nöp
udmıdun u,

pen mıñi wan aua nöp nan aij nıpe
anıb gau
magöñhalö hadö böñ nöp ur
göp,’ a gıñaböl.

20 “Pen God nıpe gö Babilon böñ nöp
pa jö ma jö gı mıdöp u,
kale kumi kabö adö lañ mıdpım
gau

paj hagmım obi ale ale gımım mıñ
mıñ gımım!

God gö, bı si udep nıbi anıbu
böñ nöp ap lug paköp u,
kale Kraıs nıbi bı nıpe mıdpım gau
abe,

Kraıs manö aij nıpe ud arep bı
gau abe,

God manö hagep bı gau abe, kale obi
ale ale gımım
mıñ mıñ gımım!

Nıpe kalöp gı naij ga u nıñöm
God nıpe nıp manö kub hagöm,
nıp pen ilön kub yabıt ñöb me
u,” a ga. *

21 Pen magö anıbu, ejol klö ke yabıt
ap, kabö kub yabıt wid magö pak hib
jaköm plaua gıpal kabö u rö ap ud
ñıg solwara an au ud yuöm haga,

“Anıg unbö rö nöp daun kub ke yabıt
Babilon
ud waıt gı yulö hainö nıbi bı
kuöyan nıñagnaböl. *

22 Babilon nıbi bı mıñ mıñ göl gı, nan
gıda rö paköl gı,
gabı paköl gı, alıñ magö pu göl
gı, mıdageınaböl.

Wög adö ke ke gıpal rö u, gagnaböl.
Wid magö pak hib jaköm plaua
gıpal rö u, gagnaböl. *

23 Nıbi bı lam mailö daun kub an
anıbu kuöyan nıñagnaböl.

Nıbi bı ñılö udöm, mıñ mıñ göm,
gagnaböl.

Nıbi bı ne sıkım gımıdal gau,
ram mınöñ ke ke gau bı kub
yabıt mıdmıdal.

Pen nıbi bı ne kuj göm, manö pıral
hagöm gılö,
nıbi bı ram mınöñ ke ke gau
nıñöm magöñhalö hain göm
anıg unbö rö nöp gı naij gımıdal.
*

24 “Babilon nıbi bı gau nöp,
God manö hagep bı nıpe gau
kalıp al pak löm,
nıbi bı nıpe gau kalıp al pak löm,
gımıdal.

Nıbi bı mınöñ naböñ ıt i al pak
lımıdal gau magöñhalö ıt u me
Babilon nöp.

Anıg göp rö, God nıp pen ilön
kub yabıt u ñöb,” a ga. *

19

1 Ejol klö ke yabıt u manö anıbu
hag pıs ga nıñöm yad gu kub yabıt
apdı nıñnö. Gu anıbu, nıbi bı iru nöp
kumi kabö adö lañ mıñ mıñ göl gı,
meg mıgan dap ranöm hagla,

“God hib nıpe hagno adö aran!
God hon nöp nıbi bı ud kamıñ
yuab.

God hon nöp mailö aij ke halö mıdöp.
God hon nöp bı klö ke yabıt
mıdöp.

2 God hon manö kub hagöm, manö
ud asık aij göm,
nıbi bı gau kalıp pen nıñö nöp
ñöb.

Bı si udep nıbi naij yabıt anıbu,
bı si udöm aip gı ajöm gö,
nıbi bı ram mınöñ ke ke gau nıbö
apöm,
nıpe geia u nıñöm, anıg unbö rö
nöp gı naij geila.

Nıbi anıbu nıpe God nıbi bı nıp wög
gımıdal gau al pak la u me,
God nıpe nıp manö kub hagöm
pen ilön kub ñöb,” a gıla. *

* 18:20: Aıs 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48
26:13 * 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10

* 18:21: Jer 51:63-64; Esi 26:21
* 18:24: Jer 51:49; Rep 17:6

* 18:22: Aıs 24:8; Esi
* 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10

³ Anig hagöm, kauyan meg migan dap ranöm hagla,

“God hib nipe hagno adö aran!

Daun kub ke yabit Babilon in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap rannab,”
a gila.

⁴ Anig hageila, bi manö ud asikep ñin juöl añi ap ado gi da mihau mihau (24) gau abe, nan kamij mihau mihau gau abe, God sea kin adö asik mideia il au kugom yimöm he göm hagla,

“Niñö yabit!

God hib nipe hagno adö aran!” a gila.

⁵ Anig hageila, manö ap sea kin mideia au gilañ nibo hagöm haga,

“Kale nibi bi ramö gau abe, nibi bi gep gau abe,
God hon nip wög gimim nip piñij gipim gau
magöñhalö hib nipe hagpe adö aran,” a ga.

Krais nibi bi nipe gau kalip ud ram mñonj nipe arö, mñ mñ ginaböl

⁶ Pen magö u yad gu kub yabit ap, ñig hij big hagöp rö aka rimu hagö mñlööb arab u rö, apdi niñnö. Gu anibu, nibi bi iru yabit nöp meg dap ranöm hagla,

“God hib nipe u hagno adö aran!

God Bi Kub hon u Bi klö ke yabit. Nipe Kin midöm nibi bi gau

kalip magöñhalö abad midöp. *

⁷ Anib u, aij gö niñöl gi mñ mñ gun; Gor nipe Bi klö ke yabit midöp u niñun,

hib nipe hagno adö aran.

Nihön ginig: Sipsip Pi u nibin nipe udnab ñin u auöp rö,

nibi u ram nipe arnig, nan gi jin göl gi midöp. *

⁸ Linin ud walij ut rud mmailö göl gi midöp ap,

God nibin nipe nip ñö yimöb,” a gila.

Linin walij aij anibu il u, God nibi bi nipe gi aij gila anib gau me u.

⁹ Pen ejol anibu yip haga, “God manö niñö yabit hagöp u, manö nipe rimnap hagnö kali kññ rkmön. Nipe hagöp, ‘Nibi bi Sipsip Pi u wññ alö amöm nipe aip nan kub ññnaböl gau, mñ mñ yabit ginaböl,’ a göp” a ga. *

¹⁰ Pen ejol anibu anig hagö, yad ma il nipe au kugom yimem, nip sabe ginam, a ginö u pen yip haga, “Ne anig gagmön! God añi nöp nip sabe gimön. Kale abe, añ mam kale gau abe, Jisas manö aij nipe u niñ udmim hagöp rö gipim rö u, yad u rö nöp bi God nip wög gi ñeb bi ap midpin. Jisas manö niñö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö hagep bi nipe gau manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lan asiköm ajeia

¹¹ Pen magö u niñnö, kumi kabö adö lan migan hiika niñöm bi ap kaj hos rud ap adö asik mideia. Bi kaj hos adö asik mideia bi anibu, hib nipe mihöp: hib ap Cig Göp, hib ap Kabö Rö. Nipe nibi bi gau kalip manö kub hagöm, manö ud asik aij göm, pen ilön ñöb u, hañwañ ñagöp, gipal rö nöp niñöm ñöb. Anig unbö rö nöp u, nibi bi gau aip pen pen göm al ridik yuöp u, gasi niñ aij göm, manö ud asik aij göm, pen pen göm al ridik yuöp. *

¹² Amgö nipe u mab mitan rö. Kin rol gipal usajil bad iru nöp nabic adö nipe lan lö mideia. Hañ roman nipe au hib ap mideia. Pen hib anibu, nibi bi rimnap niñagpal; nipe ke nöp niñöb. *

¹³ Walij li mideia u, hagape rim lö hagape halö mideia. Pen hib nipe u, “God Manö.” *

¹⁴ Ami Bi kumi kabö adö lan au nibo gau, walij rud ut yabit ke ke

* **19:6:** Rep 14:2 * **19:7:** Ais 61:10; Rep 21:2
22:8-9 * **19:11:** Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4
63:1-3; Jon 1:1,14

* **19:9:** Mad 22:2-3 * **19:10:** Ap 10:25,26; Rep
* **19:12:** Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * **19:13:** Ais

löm, kaj hos rud adö gau ke ke asiköm, nîp hain gîla.

¹⁵ Meg mîgan nîpe yan, ru mîlô kîd yabîl ap apjaka. Ru mîlô kîd anîbu udöm, nîbi bî ram mînönj ke ke gau aip pen pen göm al pak löm, ain ur mîlô ap udöm, kalîp abad mîdeinab. Pen God hag la ñîñ anîbu, God Bî Kub, Bî klô ke yabîl u, nîbi bî gî naij göm nîp jî nîñnaböl gau kalîp mulu kal yabîl nîñöm, wain magö rö udöm, God wain magö abhib jakep ka mîgan u yuöm, Bî kaj hos rud adö asik mîdöp anîbu kalîp pak hib jaknab. *

¹⁶ Pen walîj mîlô nîpe u abe, ma kuwîl nîpe u abe, hib ap kalî klîñ rikla mîdeia:

KÎÑ GAU KÎÑ KALE U BÎ KUB GAU

BÎ KUB KALE U *

¹⁷ Pen yad nîñnô, ejol ap sîdö anj au gîlanj urak mîdö nîñöl gî, yaur u göm ajeila gau kalîp wîñ kub alöm haga, “God kalöp nan magö kub ñîñîg gab u, magöñhalö apim magum gîmim! *

¹⁸ Aumim, kîñ gau hañ romanj kale ñîñmim, ami bî abad mîdep bî kub gau hañ romanj kale ñîñmim, ami bî klô gau hañ romanj kale ñîñmim, kaj hos gau hañ romanj ñîñmim, bî kaj hos ud ajpal gau hañ romanj ñîñmim gîmim. Pen nîbi bî nagî wög gîpal gau, nîbi bî gasî kale ke wög gîpal gau, nîbi bî hib kub mîdöp gau, nîbi bî hib mîdagöp gau magöñhalö, hañ romanj kale ñîñnabim,” a ga.

¹⁹ Pen magö u nîñnô, nan hapeb u abe, kîñ mînönj nabönj î i ke gau nîbö gau nîbö abe, Bî kaj hos rud ud ajöp u aip, ami bî nîpe gau aip pen pen gîñîg, ami bî kale gau dap magum gîla.

²⁰ Anîg geila u pen Bî hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, bî nîpe nîbi bî gau kalîp manö pîral hagöm nan gagep rö ga u abe, kalîp ud sîsî göm, mab mîtanj salpa halö inmîdöp ñîg wanjô yanj yua. Pen nan hapeb bî nîpe u nîpe nöd nîbi bî iru nöp manö

pir alö, nan hapeb klîñ u udöm, nan ana nîpe rö gîla u, sabe gîla. *

²¹ Pen Bî kaj hos rud ud ajeia u, ru mîlô kîd meg mîgan nîpe yan nîbö apjaka anîbu ami bî gau kalîp magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ romanj kale gau ñîñj ñîñj wasö nîñöm arö gîla.

20

Seden nagî mîdö mî unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u nîñnô, ejol ap ulöm mîgan mauññ juaga kî rib u abe, sen klô yabîl bol u abe, ñîmagö nîpe u udöl göm, kumi kabö adö lanj nîbö auajîp. *

²⁻³ Dapöm, re ubîl u, re hadame dagol nîbö u, nîp ud sîsî göm, nîbi bî ram mînönj ke ke gau kalîp kuöyanj pîral gagnîm, a göm, nagî adîk dam ulöm mîgan mauññ juaga anîb yanj yuöm, ajönj gî ñöm, pîdönj gî aij yabîl ga. Geia u me, nîpe anîb gau nagî mîdö mîdö, mî unbö wan dausan arö, kuöyanj u hubîk yuö apöm, pro magö ap yîharîñ gî ajeinab. Re hadame pîral gep anîbu me, kîjaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen nîñnô, nîbi bî rîmnap ana kale kîñ sea asîkep adö ke ke gau asîk mîdeila. Nîbi bî anîb gau, God hagö kale nîbi bî gau kalîp manö kub hagöm manö ud asîknîg geila. Pen nîbi bî anîb gau, nan hapeb u nîp ke abe, ana nîpe rö gîla nan u abe sabe gagöm, klîñ nîpe nabîc kale lanj aka ñîmagö kale u udagöm, Jisas manö aij nîpe nîbi bî gau kalîp waiö hag ñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila nîñöm, kalîp nabîc cög rîb gî dö gîla. Yad nîñöl gî mîdainö nîñöl gî, ana anîb gau kamîñj löm, Kraîs aip nîbi bî gau kalîp kîñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nîbi bî rîmnap umla gau, ñîñ anîbu urakagla. Mî wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin

* **19:15:** Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20 * **19:16:** Rep 17:14 * **19:17:** Esi 39:17-20 * **19:20:** Rep 13:12-17; 20:10 * **20:1:** Rep 9:1 * **20:2-3:** Jen 3:1; Rep 12:9 * **20:4:** Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17

i, God nipe nöd gö nibi bi anib gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nibi bi nöd uraknaböl gau, God nibi bi nipe ke nöp mïdöm aij gö niñöl gi mïñ mïñ yabıl göl gi mïdeinaböl. Kauyan umagnaböl. Kale God Krais kalıp apıl mihau sabe gep nibi bi rö wög gi ñöl gi mïdöm, Krais aip nibi bi gau kalıp kiñ rö abad mïdlö mïdlö, mï wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ Mï wan dausan anibu ap arnab niñöl gi, God ejol nipe gau kalıp hageinab, Seden nıp nagı hubık yulö,

⁸ amöm nibi bi ram mïnönj il i ke ke gau magöñhalö mïdpal gau kalıp manö piral hagnab. Nibi bi anib gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalıp magöñhalö tıp gi dauö, kale pen pen giñg aunaböl. Nibi bi pen pen giñaböl anib gau, kabö kulup ñig solwara goł gau iru nöp mïdöp rö nöp mïdeinaböl. *

⁹ Kale migan gau migan gau nïbö apöm, daun kub God nibi bi nipe han mïdeila, daun kub God nipe mïdmagö löp anibu nöp, biğ giğabö geila. Daun biğ giğabö gıla u pen adıñ mab mıtanj kumi kabö adö lañ nïbö apöm, kalıp in habık ara. *

¹⁰ Pen God ejol nipe gau, kijaki nibi bi gau kalıp manö piral hagöm tıp gi daua u, nıp dam ñig wañö mab mıtanj salpa halö inab yan ud yula. Nan hapeb u aip, bi nipe nibi bi gau kalıp manö piral haga u aip, nöd ñig wañö anib yan yulö mïdailö. Mailö abe, sıb abe, pör pör nöp ilön mab udöl gi mïdeinaböl. *

Manö kub hainö yabıl u

¹¹ Pen sea kiñ rud kub yabıl ap abe, Bi adö anibu asıköl mïdajıp u abe niñnö. Bi Kub nipe au mïdö niñöl göm, mïnönj naböñ il i abe, kumi

kabö adö lañ abe, adıñ böñ nöp piñiñ gi ke gau arö, kuöyan niñagın.

¹² Pen yad niñnö, nibi bi kub mïdöm umla gau abe, nibi bi ramö gau mïdöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kiñ il anib au urak mïdlö niñöl gi, köp rımnab ud pıtaila. Köp ap, nibi bi kale kamıñ mïdöl gi, gıla gıla rö niñöm, kalı kılñ rıkla. Köp anibu ud pıtaiöm, köp ap ud pıtaila. Köp hain nïbö ud pıtaila u, nibi bi pör pör kamıñ mïdeinaböl hib kale kalı kılñ rıkla. Ud pıtaila niñöm God nipe nibi bi umla gau niñhön niñhön gıla u niñöm, manö ud asıköm, kalıp nıme la. *

¹³ Pen nibi bi ñig solwara an gau umla gau arlö niñöl gi, God nipe kalıp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe nibi bi umöm am abad mïdeila gau kalıp magöñhalö dam ñilö niñöl gi, kale ke ke niñhön niñhön gıla u niñöm, God kalıp manö kub haga. *

¹⁴ God nipe anig ga niñöm, Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalıp mihönj dam mab mıtanj inab wañö yan ud yula. Mab mıtanj inab wañö arbal u, Kuöyan Umnaböl, a giğal.

¹⁵ Pen nibi bi pör pör kamıñ mïdeinaböl gau hib kale kalı kılñ rıkla köp anibu, nibi bi an an hib kale köp anibu mïdageia, God hagö, kalıp magöñhalö u rö nöp dam mab mıtanj inab wañö yan ud yula.

21

Mïnönj naböñ il i abe, kumi kabö adö lañ abe ke hain nïbö la

¹ Mïdem niñnö, mïnönj naböñ giñsön nïbö abe, kumi kabö giñsön nïbö abe mïdeia. Mïnönj naböñ nöd nïbö u abe, kumi kabö nöd nïbö u abe hadö ur göm mïdageia. Ñig solwara nöd mïdmïdöp u, u rö nöp hadö ur göm mïdageia. *

* 20:6: Rep 1:6 * 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8
 * 20:12: Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * 20:13: Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13

² Pen yad niñem niñnō, God gō Daun Kub U† u, Jerusalem gīsōn nībō u, kumi kabō adō lañ au nībō auajip. Daun Kub U† anibu, nibi gau bi udnig, wañij kliñ aij lōm abad mīdpal rō u mīdeia. *

³ Pen yad apdi niñnō, sea kin mīdeia an au nībō, manō kub wiñ al hagōm haga, “Miñi rikōm, God nipe ke nibi bi gau aip ram gi lōm mīdeinab. Nipe nibi bi gau aip han mīdeinab niñōm kale nibi bi nipe mīdeinaböl. God nipe ke kalip aip mīdōm, God kale mīdeinab. *

⁴ Nipe amgō ñig amgō kale mīdöp u magōñhalō ñik gi yunab. Nibi bi umagnaböl; mīñör udō, mög gō mīñōñ gagnaböl; ilōn udagnaböl. Nihōn ginig: mīñōñ nabōñ nōd nībō u had ur göm uri mīdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bi kin sea adō asika u yip haga, “Yad nan magōñhalō gīsōn nībō gi labin,” a ga. Anig hagōm yip haga, “Manō hagabin i kalī kliñ rikmōn. Manō anibi, manō niñō yabiñ, nibi bi gau bōñ nōp niñ udöl,” a ga. *

⁶ Anig hagōm yip haga, “Nan uri hagajin gau magōñhalō hadō gipin. Yad hadame dagol gau mīdmīdin, hainō pör nōp pör nōp mīdeinabin. Yad nōp ginō, nan gau magōñhalō il göm mīdöp. Yad nōp ginō, nan gau magōñhalō ur ginig ginab. Nibi bi an ñig nan gainim, kalip hagnō, ñig ilam nībō ñig kamij magō ñeb u ñiñnaböl; rauagnaböl, yiñharij nōp ñiñnaböl. *

⁷ Nibi bi marō auō, gasi iru niñagōm, yip cig göl gi nōp mīdeinaböl gau, kalip nan hagajin i magōñhalō ñinabin. Yad Nap kale mīdnō, kale ñi pai yad mīdeinaböl. *

⁸ Pen nibi bi God nip cig gino, hanip marō aunab a göm piñij gipal gau; nibi bi yip niñ udōm arō gipal

gau; nibi bi nan naij yabiñ nan gac yabiñ gipal gau; nibi bi wip albal gau; nibi si bi si gipal gau; nibi bi kuj gipal gau; nibi bi god piral nan yiñharij gau sabe gipal gau; nibi bi manō piral hagpal gau; kale magōñhalō am mīdeinaböl ñig wañō mab mīñan salpa halō inab u. Nibi bi migan anibu arnaböl u, Kuōyan Umnaböl, a gipun,” a ga. *

Jerusalem gīsōn nībō

⁹ Ejol unbō mudun jññ nōd kīnan kale dauajal gau, ejol añi ap apōm yip haga, “Auō, Sipsip Pi u, nibi nipe udnig gab u, nibi anibu nōp yamnō niñnabön,” a ga.

¹⁰ Anig hageia, God Ana u yip ba lö niñöl gi, ejol u yip udōm, dam ram mīñōñ no ilō kub yabiñ i adō gilañ ap amōm, yip yamō niñnō, Daun Kub U† u, Jerusalem u, God kumi kabō adō lañ mīdöp au nībō auajip. *

¹¹ God Jerusalem gīsōn nībō u yuō auō niñöl gi niñnō, God nipe mailō aij ke halō mīmailō gab rō u, daun anibu u rō nōp mailō aij ke halō mīmailō gajip. Daun kliñ aij anibu kabō aij aij mani iru rauēp rō, kabō jaspā mīmailō göp rō u, mīmailō göm mīdeia. *

¹² Kabō waryō mīlō yabiñ Jerusalem gīsōn nībō u gīgabō göm, adan ramō unbō migan lañ gau mīdeia. Adan ramō unbō migan lañ gau ajōñ ke ke mīdeia. Pen ejol unbō migan lañ adan ramō ajōñ anib gau ke ke abad mīdeila. Adan ramō ajōñ anib gau, nabōñ adō lañ Juda il ke ke unbō migan lañ mīdpal rō, ajōñ unbō migan lañ gau ke ke kalī kliñ rikla. *

¹³ Adan ramō ajōñ anib gau: ain adō mīñ mīhau niñan; usij adō jññ mīhau niñan; goñ lōdan mīhau niñan; goñ lōdan mīhau niñan.

* **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12

* **21:4:** Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17

* **21:7:** 2Sa 7:14; Sam 89:26-27

* **21:10:** Esi 40:2

* **21:11:** Ais 60:1-2,19

* **21:3:** Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko

* **21:5:** 2Ko 5:17

* **21:6:** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep

* **21:8:** Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15; 22:15

* **21:12:** Esi 48:30-35

14 Pen waryö anıbu nöd il göm, kabö mılö kub unbö migan laŋ mılöbö lı lı udöm, hainö waryö gıla adö anıbu. Kabö mılö kub anıb gau, Sipsip Pi manö ud arep bı unbö migan laŋ gau, hib kale gau kalı kliñ rıkla.

15 Ejol yıp manö hagajıp anıbu ilöŋ kabö gol udöm gıla ap udöl mıdeia. İlöŋ anıbu rö udöm, nan ap ilöŋ adıp adıp löm, nan anıbu mılö aige gö rö mıdöp u wö ral nıŋbal. Pen ejol ilöŋ anıbu udöm daun kub anıbu lı nıŋnıg geia; adan ramö ajöŋ abe, kabö waryö abe, daun kub magöŋhalö lı nıŋnıg geia. *

16 Pen ejol nıpe ilöŋ anıbu udöm, daun nıme u ilöŋ u ud adıp adıp löm, daun kub anıbu mılö aige gö rö mıdajıp u wö ral nıŋö, yad nıŋnö, mıŋ nıbö jıŋ dwelp dausan sıdadia ara; lödaŋ nıbö lödaŋ dwelp dausan sıdadia ara. Pen gılaŋ gı ke mıdageia, adıp adıp anıbu nöp dwelp dausan sıdadia ara. *

17 Pen ejol anıbu nıpe ilöŋ anıbu udöm, daun kub waryö gıgabö ga u, nıbi bı ilöŋ löm wö ral nıŋbal rö wö ralöm, mınöŋ yaŋ nıbö naböŋ adö laŋ wö ral nıŋö, yad nıŋnö, kiubid unbö ñın juöl mudun jıŋ ado gı da mıhau mıhau (144) ara.†

18 Waryö anıbu, kabö jaspı a gıpal u udöm gı lö mıdeia. Daun kub u, kabö gol aij aij glas rö kıd yabıt göl mıdöp u nöp udöm gı lö mıdeia u me, kıd yabıt göl mıdeia. *

19 Kabö mılö kub, kabö waryö il yaŋ mıdeia gau, kabö aij aij mani kub raupe ke ke ıru nöp udöm, kabö mılö kub unbö migan laŋ anıb gau gı lö mıdeia. Naböŋ wañıg nıbö yaŋ kabö jaspı u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö aŋ nıbö u kabö mu, sapaıa u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö nıgaŋ nıbö u kabö kamıŋ kamıŋ bö, aged u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö mılö u kabö

kıkamıŋ bö, emral u gı lö mıdeia;

20 naböŋ mamıd u kabö aıı abe rud abe uı maıı gı mıdöp, sadonıks u gı lö mıdeia; naböŋ kagoı jıŋ u kabö aıı, kanilian u gı lö mıdeia; naböŋ mudun u kabö uhaıın, krisolaid u gı lö mıdeia; naböŋ raleb u kabö kıkamıŋ bö, berıl u gı lö mıdeia; naböŋ ajıp u kabö uhaıın ke yabıt, dopas u gı lö mıdeia; naböŋ sıduŋ laŋ u kabö kıkamıŋ bö abe uhaıın abe uı maıı gı mıdöp, krisopres u gı lö mıdeia; naböŋ agıp laŋ u kabö aıı, haiasin u gı lö mıdeia; naböŋ migan laŋ u kabö mu, amedis u gı lö mıdeia.

21 Adan ramö ajöŋ unbö migan laŋ gau, magö kaıum kıbap mılep rö rud gab, pöl a gıpal kub ke yabıt unbö migan laŋ udöm gı lö mıdeia. Daun kub anıbu, lor gau kabö gol aij aij glas rö kıd göl mıdöp u nöp udöm gı lö mıdeia u me, kıd yabıt göm mıdeia.

22 Pen daun kub anıbu yad God sabe gep ram ap nıŋagnö. God Bı Kub, Bı kłö ke yabıt u abe, Sipsip Pi u abe mıdpıl rö, God sabe gep ram ap mıdagöp; kale apıl mıhau God sabe gep ram mıdpıl.

23 Pen God mailö aij ke yabıt nıpe mımailö göm, Sipsip Pi lam mailö gab rö u mımailö göm gıpıl rö, daun anıb au sıdö rakın wög ap mıdagöp. *

24 Nıbi bı ram mınöŋ ke ke gau nıbö apöm daun anıbu am mıdeinaböl gau, mailö aij anıbu nıŋöl gı ajeinaböl. Kıŋ mınöŋ naböŋ il i ke ke gau nıbö daun anıbu am mıdeinaböl gau, nan nıhön nıhön aij, nan nıhön nıhön mailö halö ram kale gıla gau, halö dam daun kub raul migan anıbu am mıdeinaböl. *

25 Pen daun anıbu, ajöŋ gau gıñagnaböl; sıbön auagnab nıŋöm ajöŋ pör pör hiıköl nöp mıdeinab. *

26 Nıbi bı ram mınöŋ ke ke

* 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1 * 21:16: Grik manö hagöm 12,000 sıdadia a ga u, 2,200 kilomida rö.

† 21:17: Grik manö hagöm kiubid unbö ñın juöl mudun jıŋ ado gı da mıhau mıhau (144) a ga u, mida unbö ñın juöl mıhau nıgaŋ ado gı da mamıd u (65) rö. * 21:18: Ais 54:11-12 * 21:23: Ais

60:19-20; Rep 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11

gau nîbö apöm daun anîbu am mîdeinaböl gau, nan nîhön nîhön aij, nan nîhön nîhön mailö halö ram kale gîla gau, halö dam daun kub raul mîgan anîbu am mîdeinaböl.

²⁷ God nîp asî masî göp nan u, daun raul mîgan anîbu aröl rö lagnab. Nîbi bî god pîral sabe göm gî naij yabîl gîpal gau, daun raul mîgan anîbu aröl rö lagnab. Nîbi bî pör pör nöp kamîñ mîdeinaböl köp anîbu yan, Sipsip Pi hib kale kalî kliñ rîknab gau nöp, daun raul mîgan anîbu arnaböl. *

22

Ñîg Kamîñ Magö Ñeb u

¹ Ejol anîbu, ñîg kamîñ magö ñeb u yîp yamö nîñnö. Ñîg auajîp anîbu, glas mîmailö göp rö mîmailö gî auajîp. Ñîg anîbu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin kale apîl mîhau asîkpîl au gîlan nîbö ilam juöm, *

² daun kub lor anî au amöm ara. Ñîg goî böñ böñ mab ñîñöm pör pör mîdeinaböl mab u rana. Mab ur anîbu, mî aîñ aîñ rakîñ ke ke mîgan lan u nöp, pör nöp magö pîlöp. Pen mab uîtan anîbu, nîbi bî ram mîñnö ke ke gau nîbö kalîp gö kamîñ lîñm rö nöp mîdöp. *

³ Daun kub anîbu, God nîp asî masî göp nan u mîdagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin kale u daun kub anî au mîdeinab. God nîbi bî nîpe gau, nîp wög gî ñöl gî mîdeinaböl.

⁴ Daun kub anîbu, God nîbi bî nîpe gau Sipsip Pi mulu adîñ nîpe u nîñnaböl. Sipsip Pi hib nîpe u nable kale lan kalî kliñ rîk lîlö mîdeinab. *

⁵ Sîbön auagnab. God Bî Kub u mailö kale u mîdeinab u me, hapö mîtan abe, sîdö abe wög ap mîdageinab. Kale pör nöp pör nöp kin rö mîdeinaböl. *

Söl mîdöp Jisas aunab

⁶ Pen ejol anîbu yîp haga, “Manö hagabin anîbi manö pîral wasö; manö nîñjö yabîl. God Bî Kub, Ana nîpe bî manö hagep nîpe gau kalîp gasî ñö manö nîpe hagmîdal God anîbu nöp, yîp yuö apem, söl mîdöp gîñab manö u hag ñabin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab, “Nîñim! Söl mîdöp nîñabin. Nan nîhön nîhön hainö gîñg gab u, buk anîbi mîdöp. Nîbi bî an manö anîbi nîñ udöm, hagöp rö gîñaböl gau, aij gö nîñöl gî mîñ mîñ gîñaböl,” a göp. *

⁸ Yad Jon, ejol manö hagajîp u abe, nan nîhön nîhön gajîp u abe magöñhalö nîñnö. Pen ejol manö hagajîp u abe, nan nîhön nîhön gajîp u abe magöñhalö nîñ pîs gem, ap lug ejol anîbu ma îl nîpe au kugom yîmem, nîp sabe gîñam, a gîñö u pen *

⁹ yîp haga, “Wasö! Yîp anîg gagmön; God nîp nöp sabe gîmön. Ne God nîp wög gî mîdpan u, namam God manö hagep bî gau abe, nîbi bî manö mîdöp buk anîbi hagöp rö gîpal gau abe, kale God nîp wög gîpîm rö, yad u rö nöp God nîp wög gîpîm,” a ga.

¹⁰ Pen ejol anîbu yîp haga, “Hainö gîñab manö kalî kliñ rîkpan yagol u, ud mamoc gîmön gau pî gî lagmön; söl mîdöp, manö kalî kliñ rîkpan rö magöñhalö gîñab.

¹¹ Anîb u nîñöm, nîbi bî gî naij gîpal gau, kale u rö nöp nagî naij adö u nöp göl gî mîdaiöl; nîbi si bî si gîpal gau, kale adö anîbu nöp göl gî mîdaiöl; nîbi bî gî aij gîpal gau, kale adö aij anîbu nöp göl gî mîdaiöl; nîbi bî uî mîdpal gau, kale unbö rö nöp uî mîdaiöl,” a ga. *

¹² Jisas manö hagöm hagab, “Nîñim! Söl mîdöp nîñabin. Ñîñ anîbu, kale nîbi bî yad gau nîhön nîhön gîpîm u nîñem, pen u rö nöp nan aij ñîñabin. *

* 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10 * 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23

13 Yad hadame dagol gau mîdmîdin, hainö pör nöp pör nöp mîdeinabin. Yad nöp gîñö, nan gau magöñhalö îl göm mîdöp. Yad nöp gîñö, nan gau magöñhalö ur gîñîg gîñab. Îl u yad nöp, pîñ u yad nöp mîdpin. *

14 “Nîbi bî wañîj kale ñîg lî aij gîñaböl gau, mîñ mîñ gîñaböl. Mab magö ñîñ pör pör mîdeinaböl u ñîñö, kale ñîñöm am daun kub raul mîgan anîbu arnaböl. *

15 Pen kain hapeb gau, daun anîbu aröl rö lagöp. Nîbi bî kuj gîpal gau, nîbi si bî si gîpal gau, wip albal gau, nan yîharîñ gau god hon a göm sabe gîpal gau, manö piral hagpal gau, kale hön yan nöp mîdeinaböl.

16 “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp nîbi bî yad cöc ram mîñöñ ke ke gau mîdpîm gau, kalöp manö yad anîbi hag ñöb. Yad me, Depid rîkö, rîklö rîk dam dapîl gîlö, Bî Kub mîdeinab a gîla u nöp yad mîdpin. Yad me, gapî paglîñ kub ram runîg gö nîñöl gî, ap rannab, a gîpal u nöp yad mîdpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, Bî nîbi udnab nîbi anîbu abe, “Aue!” a gîpîl.

Nîbi bî manö anîb î nîñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale nîbi bî ñîg nan göp gau magöñhalö aumî! Aumîm, ñîg kamîñ magö ñeb u yîharîñ ud ñîñîm. *

18 Nîbi bî manö buk anîbi mîdöp amgö lî nîñöm haglö, kale nîñmîm gau, nan nîhön nîhön hainö gîñîm manö u nîñ aij gîmîm. Nîbi bî rîmnap manö anîb î nîñöm, manö rîmnap halö u† ma†î geinaböl u, God kalîp pen îlön ñöm gö, marö kub buk anîbi hagöp rö halö udnaböl. *

19 Pen nîbi bî manö anîb î, naböñ rîmnap udagun a göm arö geinaböl u, God kalîp pen mab magö ñîñ pör pör mîdeinaböl hagöp u wasö gö ñîñagnaböl; Daun Kub U† am

mîdeinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

20 Bî manö kalî kliñ rîkpin anîbi hagöp Bî u hagöm hagöp, “Yau! Söl mîdöp nîñabin,” a göp.

Anîb unbö rö aij! Bî Kub Jisas, ne aumön! *

21 Bî Kub hon Jisas kalöp God nîbi bî nîpe mög gö abad mîd aij göl gî mîdainîm. Anîb unbö rö aij.

* 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6 * 22:14: Jen 2:9; 3:22 * 22:16: Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5 * 22:17: Ais 55:1; Rep 21:6 * 22:18: Dud 4:2; 12:32 * 22:20: Rep 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1-2:12
2	Madyu 2:13-3:6
3	Madyu 3:7-4:11
4	Madyu 4:12-25
5	Madyu 5:1-26
6	Madyu 5:27-48
7	Madyu 6:1-24
8	Madyu 6:25-7:14
9	Madyu 7:15-29
10	Madyu 8:1-17
11	Madyu 8:18-34
12	Madyu 9:1-17
13	Madyu 9:18-38
14	Madyu 10:1-23
15	Madyu 10:24-11:6
16	Madyu 11:7-30
17	Madyu 12:1-21
18	Madyu 12:22-45
19	Madyu 12:46-13:23
20	Madyu 13:24-46
21	Madyu 13:47-14:12
22	Madyu 14:13-36
23	Madyu 15:1-28
24	Madyu 15:29-16:12
25	Madyu 16:13-17:9
26	Madyu 17:10-27
27	Madyu 18:1-22
28	Madyu 18:23-19:12
29	Madyu 19:13-30
30	Madyu 20:1-28
31	Madyu 20:29-21:22

February

March

date	Scripture
1	Madyu 21:23-46
2	Madyu 22:1-33
3	Madyu 22:34-23:12
4	Madyu 23:13-39
5	Madyu 24:1-28
6	Madyu 24:29-51
7	Madyu 25:1-30
8	Madyu 25:31-26:13
9	Madyu 26:14-46
10	Madyu 26:47-68
11	Madyu 26:69-27:14
12	Madyu 27:15-31
13	Madyu 27:32-66
14	Madyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Apos:l 1:1-26
4	Apos:l 2:1-47
5	Apos:l 3:1-26
6	Apos:l 4:1-37
7	Apos:l 5:1-42
8	Apos:l 6:1-15
9	Apos:l 7:1-29
10	Apos:l 7:30-50
11	Apos:l 7:51-8:13
12	Apos:l 8:14-40
13	Apos:l 9:1-25
14	Apos:l 9:26-43
15	Apos:l 10:1-33
16	Apos:l 10:34-48
17	Apos:l 11:1-30
18	Apos:l 12:1-23
19	Apos:l 12:24-13:12
20	Apos:l 13:13-41
21	Apos:l 13:42-14:7
22	Apos:l 14:8-28
23	Apos:l 15:1-35
24	Apos:l 15:36-16:15
25	Apos:l 16:16-40
26	Apos:l 17:1-34
27	Apos:l 18:1-21
28	Apos:l 18:22-19:12
29	Apos:l 19:13-41
30	Apos:l 20:1-38

date	Scripture
1	Apos:l 21:1-16
2	Apos:l 21:17-36
3	Apos:l 21:37-22:16
4	Apos:l 22:17-23:10
5	Apos:l 23:11-35
6	Apos:l 24:1-27
7	Apos:l 25:1-27
8	Apos:l 26:1-32
9	Apos:l 27:1-20
10	Apos:l 27:21-44
11	Apos:l 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21

December